BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE 1
NUMERO 37

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA
Monte Fusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 37

BIBLIOTECA
Montefusco
SALA Aula Magna
SCAFFALE I
NUMERO 37

CIRCOLO DI MONTEFUSCO
659

BIBLIOTECA O. F. M. CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

3208

R. P. NATALIS

ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM

IN S. FACULTATE PARISIENSI DOCT. & EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA

VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum:
Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ,
Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationem novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quorundam Auctoris,

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Quibus accedunt, præter animadversiones

A P. JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis ejusdem in secunda Lucensi editione inserta, aliæ insuper ejusdem Auctoris noviter elucubratæ.

TOMUS TERTIUS.

BIBLIOTECA DEI MIN. CAPPUCCINI
MONTEFUSCO
LETT. ... PALC. N. ...
VOLUME N. ...

VENETIIS, MDCCLXXI.

SUMPTIBUS SOCIETATIS.

Superiorum Permissu.

BIBLIOTECA D. F. M. CAP.
MONTERREY
(Mx)

BIBLIOTECA DEL MIN. CAMPESINO
MONTERREY
LETT... PAG. A...
VOLUME II

INDEX

Dissertationum, Propositionum, Quæstionum, Capitum, Articulorum, & Paragraphorum, quæ in hoc Tertio Volumine Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti continentur.

IN QUARTA MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissert IX. De Libris Moysis. pag. 1

Prop. unica. Pentateuchus vere a Moyse scriptus est: In quo clarissima extant Oracula Christi prænuntia. *ibid.*

Dissert. X. De Moysis, & ceterorum Prophetarum Antiquitate. 17

Prop. I. Moyses omnibus Gentium Philosophis, Historicis, & Poetis antiquior: Prophetæ quoque Philosophis omnibus ætate superiores probantur. *ibid.*

Prop. II. Antiqui Philosophi, Poetæ, Historici profanarum Gentium, ex Libris Moysis, aliisque Scripturæ Sacræ Libris, doctrinæ suæ partem maximam hauserunt. 26

Differt. XI. De Mosaicorum Librorum, totiusque Scripturæ Veteris Testamenti Divinitate. 41
Prop. unica. Mosaicos Libros totamque Veteris Testamenti Scripturam veram esse ac divinam, firmissima demonstrant argumenta. *ibid.*
Differt. XII. De Jurata Gabaonitis ab Josue, & Israelitarum Principibus securitate. 62
Prop. unica. Licet Josue, & Israelitarum Principes, juratam Gabonitis securitatem præstare non tenerentur; ob religionem tamen juramenti, volente & approbante Deo, pie & laudabiliter præstiterunt, clementiaque erga ipsos utendum merito censuere. *ibid.*
Differt. XIII. De admirabili statione Solis imperante Josue. 67
Prop. unica. Sol & Luna re ipsa steterunt, Deo ad votum Josue Miraculum operante: Nec audiendi sunt quis Solis & Lunæ motum interruptum aut impeditum negant. *ibid.*
Differt. XIV. De Annis Sabbaticis & Jubilæis. 72
Prop. I. Annorum Sabbaticorum & Jubilæorum Epocha deducenda est ab Anno primo culturæ Terræ promissionis: Iique ab Autumno ducebant initium. 74
Prop. II. Utrum Annus Jubilæus quolibet anno quadragesimo-nono celebraretur, an vero anno quinquagesimo. Quæstio Problematica. Prior sententia argumentorum pondere, posterior Patronorum numero & auctoritate vinceret. *ibid.*
Differt. XV. De tempore Principatus Josue. 77
Prop. unica. Josue septendecim dumtaxat annis Judæorum Reipublicæ præfuisse, opinio est Chronologiæ Scripturæ Sacræ magis consona. *ibid.*
Differt. XVI. De Libro Josue. 78
Prop. unica. Liber Josue incerti Auctoris & temporis est. *ibid.*
Differt. XVII. De Annis Interregnorum, Oppressionis, Servitutis, & Quietis. Utrum seorsim ab Annis Judicum numerandi sint, an vero in iis includendi. 81
Prop. unica. Anni Interregnorum, Oppressionis, Servitutis, & Quietis, seorsim ab annis Judicum non sunt numerandi, sed in iis includendi. *ibid.*
Differt. XVIII. De Debbora. Utrum in numero Judicum collocanda sit. 84

Prop.

Prop. unica. Debbora vere & proprie Judex Hebræorum ac propheta fuit, & inter S. Iſraelis Judices merito numeratur. *ibid.*
Diſſert. XIX. De voto Jephte. 86
Prop. unica. Jephte votum imprudenter emiſit, crudeliter implevit in filia, non virginitatis conſecratione, ſed mactatione cruenta. Inſignis tamen fuit Chriſti Domini typus. 87
Diſſert. XX. De Samſonis Pœnitentia & morte. 97
Prop. unica. Samſon Scorti Gazæi conſuetudinem, & Dalilæ meretricis amores, Pœnitentiæ lacrymis, & morte fortiter ac ſancte oppetita expiavit. In eoque egregium Chriſti typum ſuſcipimus. *ibid.*
Diſſert. XXI. De Libro Judicum. 101
Prop. unica. Librum Judicum recentiorem eſſe & poſt Captivitatem decem Tribuum ſcriptum, quidam falſo ſuſpicantur. 102
Diſſert. XXII. De Hiſtoria Ruth. Quo tempore contigerit; & an plures Boozi admittendi ſint. 103
Diſſert. XXIII. De Samuelis Apparitione Sauli facta, cum Pythoniſſam Mulierem conſuluit. 105
Prop. unica. Saul Pythoniſſam conſulens a vero Samuele ſuam, ſuorumque proximam cladem dicit: Quamquam ſancta Prophetæ Anima Pythonicis artibus evocata non fuerit, ſed Dei providentia & imperio. Probabilis nihilominus eorum ſententia, qui Dœmonem ſub Samuelis phaſmate apparuiſſe & Sauli reſpondiſſe cenſent. 106
Diſſert. XXIV. De Pſalmis Davidicis. 117
Quæſtio I. Utrum David ſit unicus omnium Pſalmorum Auctor. *ibid.*
Prop. unica. Liber Pſalmorum genuinus eſt & antiquiſſimus. An unius ſit Auctoris, incertum. Partem certe maximam Davidi tribuendam eſſe conſtat. *ibid.*
Prop. II. Centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat continet Pſalmorum Liber, adeoque Pſalmus Idiographus merito rejicitur. 125
Prop. III. Hebraica Pſalmorum in quinque Libros diviſio reſpuenda eſt ut Neotericorum Hebræorum inventum. *ibid.*
Prop. IV. Pſalmi oratione Poeticis numeris adſtricta ſcripti ſunt: Quo Metri genere incertum. 126
Quæſtio II. De Propheticis Oraculis Chriſtum & Eccleſiam in Libro Pſalmorum ſpectantibus. 127
Prop. unica. Plurima ſunt, & quidem clariſſima de Chriſto & Ec-

clesia in Libro Psalmorum Vaticinia. *ibid.*
Dissert. XXV. De Libris Samuelis, sive primo & secundo Regum. 137
Prop. I. Libri Samuelis, sive primos & secundus Regum, genuini sunt & antiqui. Eorum Auctor haud omnino certus: Probabiliter censetur, a Samuele, Natham, & Gad Prophetis esse scriptos, ita ut pars maxima Samuelem Auctorem habuerit, reliqua Nathanem, & Gadum. *ibid.*
Prop. II. Insignes de Christo Prophetias duo priores Libri Regum continent. 142
Dissert. XXVI. De initiis Regni Salomonis. 146
Quæstio I. De Salomonis Ætate cum Regnum iniit. *ibid.*
Prop. unica. Annum ætatis circiter vigesimum Salomon attigerat, cum Regnum iniit. 147
Quæstio II. Utrum Salomon Regni sui exordia cæde Adoniæ Fratris, & Abiatharis Sacerdotis exauctoratione, absque crimine funestaverit. 148
Prop. unica. *Salomon fratrem Adoniam juste capitis damnavit, Abiatharem Sacerdotem merito exauctoravit.* *ibid.*

V. MUNDI ÆTAS

A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI

AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT I. DE Regibus Juda & Iſrael, eorum Rebus geſtis, ut in Hiſtoria Sacra narrantur. 151
Art. I. De Salomone. *ibid.*
Art. II. De Roboamo, Abia, & Aſa Regibus Juda: Jeroboamo, Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, & Amri, Regibus Iſraelis. 155
Art. III. De Joſaphato, Joramo, Ochoſia, & Athalia Regibus Juda; Achabo, Ochoſia, Joramo, & Jehu Regibus Iſrael. 160
Art. IV. De Joaſo, Amaſia, & Ozia Regibus Juda; Joachaſo, Jeroboamo II. Zacharia, Sellumo, Manahemo, & Phaceja Regibus Iſrael. 173
Art. V. De Joatham, Achaz, & Ezechia Regibus Juda; Phacee, & Oſee Regibus Iſrael. 177
Art. VI. De Manaſſe, Amone, & Joſia, Regibus Juda. 183
Art. VII. De Joachazo, Joakimo, Joakino ſeu Jechonia, & Sedekia Regibus Juda. 185
Cap. II. Hiſtoria Regum Juda & Iſrael ut ab Hebræis interpolata. 191
Cap. III. Hiſtoria Regum Juda & Iſrael ut ab Ethnicis Scriptoribus interpolata vel confirmata. 202
Cap. IV. De Hiſtoria Exotica quintæ Mundi Ætatis. 206
Art. I. De Rebus Ægyptiacis. *ibid.*
Art. II. De Rebus Aſſyriorum, & Medorum. 208
Art. III. De Rebus Chaldæorum ſive Babyloniorum. 211
Art. IV. De Rebus Tyriorum. 213
Art. V. De Rebus Græcorum. *ibid.*
Art. VI. De Rebus Romanorum. 225

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

IN HISTORIAM SACRAM QUINTÆ MUNDI ÆTATIS.

DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissert. I. De Templo Salomonis. Utrum a ruditate & moribus Gentium originem traxerit. 229

Prop. unica. Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda non est; sed ad Dei Optimi Maximi consilium, afflatum, auctoritatem, Davidisque & Salomonis pietatem. *ibid.*

Dissert. II. De Regina Saba, quæ Salomonis auditura Sapientiam, Hierosolymam venit. 244

Prop. I. Regina Saba ex *Æthiopia venisse ad* Sapientiam Salomonis audiendam *probabilius videtur*, quam ex Arabia. *ibid.*

Prop. II. *Probabile est Regina Saba ad veri* Dei cognitionem, cultumque convensam fuisse. 247

Dissert. III. De Æterna Sorte Salomonis, 249

Prop. unica. Sors Æterna Salomonis incerta est. *ibid.*

Dissert. IV. De Libris Salomonis. 257

Art. I. De numero Librorum Salomonis, eorumque auctoritate. *ibid.*

Prop. unica. Tres dumtaxat Libros Salomonis Ecclesiasticus Canon recipit, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum. *ibid.*

Art. II. De Libro Proverbiorum. 259

Prop. I. Salomon Proverbia scripsit Sapientia divinitus infusa, & Spiritu Sancto afflatus. *ibid.*

Prop. II. Liber Proverbiorum non est Ecloga optimarum Sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint Scriptoribus. 260

Prop. III. Quamvis Proverbiorum Liber secundum omnes suas partes sit Canonicæ Auctoritatis; ejusque maximam partem, Salomonis esse, cujus nomine inscribitur, certissimum sit, non tamen certo constat, an duo postrema Capita Salomonem habeant Auctorem. 262

Art. III. De Libro Ecclesiastis. 263

Prop. I. Contra Canonicam Ecclesiastis Auctoritatem nulla militant

tant ponderis alicujus Argumenta. *ibid.*
Prop. II. Nec Ezechiæ, cum Talmudiſtis; nec Zorobabeli, cum Grotio; ſed Salomoni, cum Eccleſia, Liber Eccleſiaſtis adſcribendus eſt. 270
Prop. III. Scriptores Ethnici ex Libro Eccleſiaſtis nonnulla hauſerunt. 271
Art. IV. De Cantico Canticorum. 272
Prop. unica. Canticum Canticorum amatorium carmen eſſe in gratiam filiæ Pharaonis a Salomone conditum, & nihil aliud quam garritum conjugum, leneſque amantium ſub noctem ſuſurros exprimere, impie aſſerunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptiſtæ, Caſtalio, & Grotius. Sacrum enim Epitalamium eſt Nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino afflatu a Salomone conſcriptum. 273
Diſſert. V. De Jeroboami & X. Tribuum Defectione a Cultu Dei. 277
Prop I. Vituli aurei a Jeroboamo conflati, & in Bethel & Dan erecti, non erant veri Dei ſymbola, ſed Idola: Nec verum Deum in illis, ſed ipſas ſtupidorum animalium figuras Jeroboamus & Iſraelitæ colebant & adorabant: Qui proinde ab Idololatria nulla ratione excuſari poſſunt. 278
Prop. II. Jeroboam Vitulos Aureos non effinxit, nec Iſraelitis propoſuit in ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi. Neque in Joſephi Patriarchæ memoriam: ſed ad imitationem Ægyptiacæ Superſtitionis. 281
Diſſert. VI. De Elia Propheta. Quomodo Chriſti Domini typus fuerit, & an ejuſdem ad judicandos Vivos & Mortus Venturi Præcurſor futurus ſit. 283
Prop. unica. Elias cum Enocho Præcurſor Chriſti ad Judicium venturi futurus eſt. 284
Diſſert. VII. De Naamane Syro. Utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, & ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit: Idque ipſi conceſſerit Eliſæus. 285
Prop. unica. Naaman Syrus ita affectus nou fuit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante Idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit: Nec id ipſi conceſſit Eliſæus. *ibid.*
Diſſert. VIII. De Retroceſſione Solis Ezechia regnante. An Solaris umbræ tantum, an Solis ipſius retroceſſione Miraculum expli-

explicari poſſit. 289
Prop. unica. Non Solaris tantum umbræ in Horologio Achaz, ſive in gradibus Ædium ipſius reductio, ſed Solis ipſius retroceſſio Ezechiæ data in ſingnum eſt: Eoque Miraculo omnes cæleſtes orbes una cum Sole retroacti, Horæque plurimæ noctis detractæ, diei additæ ſunt. Qui vero, incertum. 290
Diſſert. IX. De conſenſu Librorum Regum, Paralipomenon, cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda. 294
Prop. unica. Libri Regum & Paralipomenon in Genealogiis Regum Juda ab Evangelio non diſſentiunt. *ibid.*
Diſſert. X. De Prophetis qui temporibus Regum & Iſrael claruerunt, & Prophetias ſuas ſcripto tradiderunt ante Captivitatem Babylonicam. 300
Art. I. De Oſee. *ibid.*
Art. II. De Joele. 304
Art. III. De Amoſo. 306
Art. IV. De Abdia. 308
Art. V. De Jona Propheta. 310
Art. VI. De Michæa Propheta. 311
Art. VII. De Iſaia Propheta. 319
Art. VIII. De Nahum Propheta. 335
Art. IX. De Habacuc Propheta. 336
Art. X. De Sophonia Propheta. *ibid.*
Art. XI. De Jeremia Propheta. 337
Art. XII. De Baruch Propheta. 343
Diſſert. XI. De Hiſtoria & Libro Tobiæ, 345
Prop. unica. In primo quidem Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conſcriptus non fuit, ab Eccleſia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus eſt. 347

VI. MUNDI ÆTAS

a captivitate Babylonica.

AD NATALE CHRISTI

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT I. HUjus Ætatis Hiſtoria ex Libris Sacris exponitur. 351
Art. I. De rebus Judæorum tempore Captivitatis. *ibid.*
Art. II. De Rebus Judæorum a ſoluta Captivitate ad Machabæos. 356
Art. III. De Rebus Judæorum a Machabæis ad Herodem. 360
Art. IV. De Rebus Judæorum ab Herode uſque ad ortum Chriſti. 377
Art. V. De Sectis Judæorum ſexta Mundi Ætate exortis. 383
§. I. De Samaritanis. *ibid.*
§. II. De Sadducæis. 384
§. III. De Phariſæis & Scribis. 385
§. IV. De Eſſæis ſive Eſſenis. 388
§. V. De Hemerobaptiſtis, & Herodianis. 389
Cap. II. Animadverſiones in Joſephum circa ſextæ Ætatis Hiſtoriam. *ibid.*
Cap. III. Hiſtoria ſextæ Ætatis ab Ethnicis interpolata. 397
Cap. IV. Hiſtoria Exotica ſextæ Mundi Ætatis. *ibid.*
Art. I. De Rebus Ægyptiorum. *ibid.*
Art. II. De Rebus Tyriorum. 399
Art. III. De Rebus Chaldæorum ſeu Babyloniorum. 401
Art. IV. De Rebus Perſarum. 405
Art. V. De Rebus Græcorum uſque ad Alexandrum Magnum. 414
Art. VI. De Rebus Græcorum, & Macedonum, Alexandro Magno imperante. 426
Art. VII. De Alexandri Magni Succeſſoribus. 427
§. I. De Seleucidarum ſive Regum Syriæ ſucceſſione. *ibid.*
§. II. De Prolemæorum, ſive Regum Ægypti poſt Alexandri Magni mortem ſucceſſione. 439
Art. VIII. De Rebus Romanorum. 447

IN VI. MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERT. I. DE Prophetis qui tempore Babylonicæ Captivitatis vaticinati ſunt. 476

Art. I. De Ezechiele. *ibid.*

Art. II. De Daniele Propheta. 481

Prop. I. Liber Danielis nomine inſcriptus, genuinus ipſius fœtus eſt. 584

Prop. II. Daniel vere & proprie Propheta fuit. 485

Prop. III. Unus & idem eſt Daniel Propheta & Suſannæ vindex: Ad eumque Suſannæ Beli & Draconis Hiſtoriæ referendæ ſunt. 487

Prop. IV. Hiſtoria Suſannæ, & alia quæ Danielis Additamenta vulgo nominantur, Sacra ſunt, & Canonica. 491

Diſſert. II. De LXX. Danielis Hebdomadibus. 496

Prop. I. Septuaginta Hebdomadum *Danielis* exordium probabilius dicitur ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani: Finis vero earumdem ſtatuitur poſt Paſſionem Chriſti: Ita ut in medio ſeptuageſimæ, & ultimæ Hebdomadis occiſus fuerit Chriſtus. 500

Prop. II. Undecumque Septuaginta Hebdomadum numerandarum exordium ſumatur, ex hoc Danielis Oraculo veniſſe Meſſiam demonſtratur contra Judæos: Eumque non alium eſſe quam Chriſtum Jeſum. 502

Diſſert. III. De Babylonicæ captivitatis Epocha. 507

Prop. unica. Septuaginta Babylonicæ captivitatis Anni ab anno quarto Joakimi Regis Juda ad annum primum Cyri Perſarum Regis: *Anni* vero ſeptuaginta deſolationis ab anno undecimo Sedechiæ ad annum ſecundum Darii Hyſtaſpis, probabilius computantur. 508

Diſſert. IV. De Eſdra. 513

Art. I. Utrum Eſdras Sacros Codices ex integro reparaverit, ac memoriter dictaverit. 514

Prop. unica. Eſdras Libros Sacros in captivitate Babylonica diſſipatos & corruptos collegit, digeſſit, a mendis repurgavit, non ex

ex integro reparavit, aut ex memoria conſcripſit, vel dictavit. *ibid.*
Art. II. Utrum Eſdras Auctor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Maſoræ. 516
Prop. I. Puncta vocalia & Accentus nec Moyſem, nec Eſdram Auctorem agnoſcunt, ſed Maſoretas Tiberienſes. 518
Prop. II. Auctores Maſores non fuerunt Eſdras, & Viri Synagogæ Magnæ, ſed Critici Tiberienſes: 526
Art. III. Utrum Eſdras Auctor fuerit Cabbalæ. 527
Prop. unica. Cabbalæ nomine ſi ſenſus Myſtici in litterali fundati, & ex intentione Spiritus Sancti ſub litterali cortice reconditi, traditionem & intelligentiam duntaxat ſignifices; Moyſen & Eſdram Cabbalæ Doctores fuiſſe, facile conceſſerim: At ſi hoc nomen Artem illam intelligas; qua Judæi recentiores Myſteria ex litteris, & earum figura permutatione, aut arithmetica ſupputatione eruunt, hujus Auctores Eſdram vel Moyſen aſſerere temerarium ac ridiculum eſt. 530
Diſſert. V De Perſarum Rege, ſub quo Templi ſecundi fabrica abſoluta eſt. 534
Prop. unica. Darius Rex Perſarum ſub quo Templi Inſtauratio abſoluta eſt, non Darius Nothus, ſed Hyſtaſpis fuit. *ibid.*
Diſſert. VI. De Prophetis qui ſoluta Captivitate vaticinati ſunt. 536
Art. I. De Aggæo Propheta. *ibid.*
Art. II. De Zacharia Propheta. 539
Art. III. De Malachia Propheta. 547
Art. IV. Epilogus eorum quæ de Prophetis dicta ſunt. 550
Prop. I. Hebræi Prophetæ multa de Chriſto Jeſu prænunciaverunt. 551
Prop. II. Hebræorum Prophetarum teſtimonia utiliſſima ſunt ad probandam Chriſtianæ Religionis veritatem. 553
Prop. III. Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum ſuorum dignitate, pieque & ſancte vixerunt. 559
Diſſert. VII. De ceteris Libris Sacris VI. Mundi Ætate editis. 561
Art. I. De Libris 3. & 4. Regum. *ibid.*
Art. II. De Libris Paralipomenon. 562
Art. III. De Libris Eſdræ. 563
Art. IV. De Hiſtoria & Libro Judith. 565

Prop. I. Quæ in Libro de Judith narrantur, commentitia, meramque Parabolam asserere, impium, temerarium, & hæreticum est. *ibid.*
Prop. II. Judithæ Historia post reditum Judæorum e Captivitate Babylonica contigit. 569
Art. V. De Historia & Libro Esther. 572
Prop. I. Historiam Esther commentitiam ac fictitiam esse Anabaptistæ ac Lutherani quidam impie asserunt: Septem postrema Capita Libri Esther Sixtus Senensis, Grotius, & alii, velut ascititia & apocrypham perperam inconsulto rejiciunt. 574
Prop. II. Estheris Historia probabilius refertur ad tempora Darii Hystaspis: Isque videtur Assuerus illius Maritus. 577
Art. VI. De Libro Sapientiæ. 580
Prop. I. Liber Sapientiæ Sacer est & Canonicus, talisque semper habitus est a majori Ecclesiarum parte, qualis tunc ab Ecclesia universa: Quamvis quædam olim Ecclesiæ illum in Canone non conscripserint. *ibid.*
Prop. II. Liber Sapientiæ neque Salomonis, neque Jesu Sirachidis, nec *Philonis* Judæi, sed Auctoris *incerti* fœtus est. 585
Art. VII. De Libro Ecclesiastici. 587
Prop. I. Divina est Libri Ecclesiastici Auctoritas, quem olim pars Ecclesiarum maxima in Canonem retulit, ac tandem Ecclesia universa ut Canonicum suscepit. *ibid.*
Prop. II. Auctor Ecclesiastici fuit Jesus filius Sirac. 592
Art. VIII. De Libris Machabæorum. *ibid.*
Prop. I. Libri Machabæorum primus & secundus incerti sunt Auctoris. 594
Prop. II. Quamvis Libri Machabæorum olim a quibusdam Ecclesiis in Canonem relati non essent, jure tamen ab Ecclesia tandem universa ut Canonici & Divini recepti sunt. *ibid.*
Dissert. VIII. De Versione LXX. Interpretum: An vera sit quæ de illa Versione circumfertur Historia? Quo tempore facta sit? An Libros 5. Legis dumtaxat, an totam Veteris Testamenti Scripturam, quæ tunc apud Judæos habebatur, interpretati sint? 609
Prop. I. Quamvis Aristeæ Libellus, De Legis Divinæ ex Hebraica Lingua in Græcam Translatione per 70. Interpretes, suppositititius videatur, Criticæ intemperantioris pruriginem esse arbitror,

bitror ; negare Verſionem a 70. Interpretibus divino conſilio adornatam. 610
Prop. II. Verſio LXX. Interpretum extremis Ptolomæi Lagi temporibus, & Philadelphicum patre regnantis initiis, adornata eſt. 617
Prop. III. Septuaginta Interpretes non ſolum quinque Libros Moſis, ſed Libros omnes Scripturæ Hebraice ſcriptos, & in Canonem Judæorum relatos, in Græcam Linguam tranſtulerunt. *ibid.*
Diſſert. IX. De Genere Herodis. 619
Prop. unica. Herodes Idumæus fuit, & alienigena reſpectu Judæorum. *ibid.*
Diſſert. X. De celebri Joſephi Teſtimonio Chriſtum Jeſum ſpectante. 620
Prop. unica. Præclarum illud de Chriſto Jeſu Teſtimonium, quod apud Joſephum legitur, genuinus Joſephi fœtus eſt. *ibid.*

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM VETERIS TESTAMENTI, QUARTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO IX.

De Libris Moysis.

PROPOSITIO UNICA.

Pentateuchus vere a Moyse scriptus est : in quo clarissima extant Oracula Christi prænuntia.

PRobatur Propositio contra *Hobbesium*, *Peirerium*, & *Spinosam* Tract. *Theologico-Politici* Auctorem, primo Scriptorum Sacrorum testimoniis. *Moysem* enim res a Populo Dei gestas scriptis tradidisse constat ex Cap. 17. *Exodi* v. 14. ubi victoriam de Amalecitis reportatam Deus ipsi literis mandare jubet. *Dixit autem Dominus ad Moysem : Scribe hoc ob monumentum in Libro, & trade auribus Josue.* Mandata etiam a Deo accepta ipsum literis commisisse probant illa Exodi 24. 4. 7. *Scripsit autem Moyses universos sermones Domini . . . . . Assumensque Volumen fœderis, legit audiente Populo.* Et Exodi 34. 27. *Dixitque Dominus ad Moysem : Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus.* Legem *a Moyse* scriptam, ex Libris Sacris evidens est, Legisque nomine non solum *Deuteronomium*, sed quinque Libros *Moysis* nomen præ se ferentes, intelligi debere. *Deu-*

teronomii 17. De futuro Iſraelitarum Rege ſcriptum eſt: *Poſtquam autem ſederit in Solio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Legis hujus in Volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & cæremonias ejus quæ in lege præcepta ſunt.* Deuteronomii 31. *Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Iſrael. Præcepitque eis dicens: Poſt ſeptem annos, anno Remiſſionis, in ſolemnitate Tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareant in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Iſrael audientibus eis, & in unum omni Populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis & advenis, ſunt intra portas tuas: Ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & qui cuſtodiant impleantque omnes ſermones Legis hujus.* Ibidem Canticum ſcribere jubetur Moyſes, quod Cap. 32. legitur: *Nunc itaque ſcribite vobis Canticum iſtud, & docete filios Iſrael, ut memoriter teneant & ore decantent, & ſit mihi Carmen iſtud pro teſtimonio inter filios Iſrael . . . Scripſit ergo Moyſes Canticum; & docuit filios Iſrael.* Ibidem verſ. 14. *Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba Legis hujus in volumine atque complevit: præcepit Levitis qui portabant Arcam fœderis Domini dicens: Tollite Librum iſtum, & ponite eum in latere Arcæ fœderis Domini Dei veſtri: Ut ſit ibi contra te in teſtimonium.*

Idem probatur ex Joſue Cap. 1. 7. 8. *Confortare igitur, & eſto robuſtus valde: Ut cuſtodias, & facias omnem Legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus: Ne declines ab ea ad dexteram, vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat Volumen Legis hujus ab ore tuo: Sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.* Ex quibus colligitur, Legem *Moyſis* ſcriptam extitiſſe temporibus *Joſue.* Nec ſolum Legem ſecundam, quæ Deuteronomium eſt, ſed primam quoque, quam deſcriptam habuiſſe *Joſue* neceſſe fuit, ut univerſa *Moyſis* præcepta executioni mandaret. Pleraque enim Deuteronomium non complecti conſtat ex Numerorum 27. 22. 23. *Fecit Moyſes ut præceperat Dominus. Cumque tuliſſet Joſue, ſtatuit eum coram Eleazaro Sacerdote, & omni frequentia Populi. Et impoſitis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.*

Confirmatur ex aliis Veteris Teſtamenti Libris, Pentateuchum integrum *Moyſis* vindicandum. *David* morti proximus ita *Salomonem* alloquitur 3. Regum 2. 3. *Et obſerva cuſtodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut cuſtodias cæremonias ejus, & præcepta ejus & judicia & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Porro cæremoniæ, præcepta, & judicia Domini per totum Pentateuchum ſparſa ſunt. Itaque Legis Moſaicæ nomine Pentateuchus integer intelligitur. Sic 4. Reg. 21. 8. *Et ultra non faciam commoveri pedem Iſrael de Terra, quam dedi patribus eorum: Si tamen cuſtodierint opere omnia quæ præcepi eis, & univerſam Legem quam mandavit eis ſervus meus Moyſes.* 4. Regum 22. & 23. nec non 2. *Paralipomenon* 34. 14. narratur, *Helciam* Pontificem, cum ſarta tecta Templi curaret, *Librum Legis Domini per manum Moyſi*, in Domo Domini reperiſſe: Quem ad ſe miſſum cum *Joſias* legiſſet, ejuſdem juſſu, univerſo Populo audiente fuiſſe recitatum. *Legitque cunctis audientibus omnia verba Libri fœderis, qui inventus eſt in Domo Domini. Stetitque Rex ſuper gradum, & fœdus percuſſit coram Domino, ut ambularent poſt Dominum, & cuſtodirent præcepta ejus & teſtimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima, & ſuſcitarent verba fœderis hujus, quæ ſcripta erant in Libro illo.* Quæ ſive de Pentateucho integro cum *Joſepho* intelligantur Libro 10. *Antiquitatum* Cap. 5. ſive de ſolo Deuteronomio cum *SS. Athanaſio* Epiſtola ad Marcellinum, *Chryſoſtomo* Homilia 9. in Matthæum, & Homilia 7. in 1. ad Corinthios; certum eſt, *Deuteronomium* eſſe genuinum Opus *Moyſis*, adeoque & priores quatuor Libros, quos jam ſcriptos ſupponit, cum ſit compendiaria illorum explanatio, totiuſque legis breviarium, ut declarat ipſe *Moyſes* Deuteronomii 1. 5. *Cœpitque Moyſes explanare Legem, & dicere: Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb*, &c. Et Deuteron. 29. 1. *Hæc ſunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi ut feriret cum filiis Iſrael in Terra Moab, præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb.* Quamobrem

brem Liber ille dictus est *Deuteronomium*, id est, secunda Lex. His adde hæc verba 4. Regum 23. 25. de Josia: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem Legem Moysi*. Et 1. Paralipomenon 16. 40. *Ut offerrent Holocausta Domino super Altare Holocautomatis jugiter, mane & vespere juxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli*. Item Lib. 2. 23. 18. *Constituit autem Jojada Præpositos in Domo Domini, sub manibus Sacerdotum & Levitarum, quos distribuit David in Domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Cap. 25. 3. 4. 5. de *Amasia* dicitur: *Cumque roboratum sibi videret Imperium, jugulavit servos, qui occiderant Regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro Legis Moysi, ubi præcepit Dominus dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur*. Quæ sententia iisdem verbis legitur *Deuteronomii* 24. 16. Cap. 30. 15. 16. *Immolaverunt autem Phase quarta decima die Mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in Domo Domini, steteruntque in ordine suo, juxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei*. Et Cap. 31. 3. *Pars autem Regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum mane semper & vespere: Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Cap. 35. 11. 12. *Et immolatum est Phase: Asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles Holocaustorum; & separaverunt ea, ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi*. Ritus autem celebrandi Phase præscribitur *Exodi* 12. *Levitici* 23. *& Numerorum* 27. De Holocaustorum immolatione & solemnibus Sacrificiis in Levitico sancitum est. Hi ergo Libri vere sunt *Moysis*, Legisque Mosaicæ nomine significantur. In Libris *Esdræ* frequens est Legis Mosaicæ mentio, & *in Libro Moysi* scripta dicuntur, quæ in Pentateucho extant 1. Esdræ 3. 2. *Et surrexit Josue filius Josedech, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt Altare Dei Israel, ut offerrent in eo Holocautomata, sicut scriptum est in Lege Moysi viri Dei*. Cap. 6. 18. *Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis super opera Dei in Jerusalem, sicut scriptum est in Libro Moysi:* (Nempe *Numerorum* 3. 6. & 8. 9. 11.) Esdræ 10. *Veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in Lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent & custodirent universa Mandata Domini Dei nostri, & Judicia ejus, & Cæremonias ejus, & ut non daremus filias nostras Populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum per diem Sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in Sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus Annum septimum, & exactionem universæ manus. Et statuemus super nos præcepta, ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus Domus Dei nostri, ad panes Propositionis, & ad Sacrificium sempiternum, & in Holocaustum sempiternum in Sabbatis, in Calendis, in Solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: Ut exoretur pro Israel, & in omnem usum Domus Dei nostri. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter Sacerdotes, & Levitas, & Populum, ut inferrentur in Domum Dei nostri per domos Patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni usque ad annum: Ut arderent super Altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in Lege Moysi*. Quæ omnia in Pentateucho leguntur. Cap. 13. 1. *In die autem illo lectum est in Volumine* Moysi *audiente Populo; & inventum est scriptum in eo, Quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei usque in æternum*: Quod *Deuteronom.* 22. 3. legitur.

Ex Capite 8. ejusdem Libri discimus *Esdram* Mosaicæ Legis Volumen prælegisse universæ Israelitarum Genti, & interpretationibus illustrasse, ut Populus omnia & singula illius capita intelligeret. *Et dixerunt Esdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli. Attulit ergo Esdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima Mensis septimi. Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante Portam Aquarum de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum, & Sapientum, & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum. Et in die secundo congregati sunt Principes familiarum universi Popu-*

li, Sacerdotes & Levitæ ad Esdram Scribam, ut interpretaretur eis verba Legis. Et invenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, ut habitent filii Israel in Tabernaculis in die solemni, mense septimo, &c. Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui redierant de captivitate, Tabernacula ..... Legit autem in Libro Legis Dei per dies singulos, a die primo usque ad diem novissimum. Liber Psalmorum, quorum nonnulli *Moysem* Auctorem habent, Legem *Moysis* frequenter inculcat. Psalmi præcipue septuagesimus septimus, centesimus quartus, centesimus quintus, & centesimus trigesimus quintus, totam Pentateuchi Historiam ab initio repetunt. *Baruch* Propheta sub *Moysis* nomine aliqua laudat, quæ in Levitico & Deuteronomio scripta leguntur. Sic enim habet Cap. 2. 28. *Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere Legem tuam coram filiis Israel dicens: Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quo ego eos dispergam, &c.* Sic & *Daniel* 9. 11. 13. *Et stillavit super nos maledictio & detestatio, quæ scripta est in Libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei ... Sicut scriptum est in Lege Moysi, omne malum hoc venit super nos.* Et Cap. 13. 2. De parentibus *Susannæ* dicitur: *Erudierunt filiam suam secundum Legem Mysi.* Malachiæ 4. 4. *Mementote*, inquit Dominus, *Legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta & judicia.* Tobiæ 7. 14. *Raguel* de filia sua *Tobiæ* collocanda ait: *Et credo quoniam* Deus *ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ secundum Legem Mosi*, literis mandatam *Numerorum* 36. Lib. 2. Macchabæorum 7. 6. *Eleazarus* ait: *Non obedio præcepto Regis, sed præcepto Legis, quæ data est nobis per Moysen.* Eodem Capite fit mentio Cantici *Moysis*, ex eoque testimonium profertur. Septem enim Fratres Macchabæi cum Matre sanctissima dixisse referuntur: *Dominus Deus aspicit veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione Cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.*

Confirmatur secundo ex Christi & Apostolorum Oraculis. *Joannis* 5. 45. Christus Judæos his verbis compellat: *Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: Est qui accusat Moyses, in quo vos speratis. Si enim credieretis Moysi, crederetis forsitan & mihi: De me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Scripsit itaque *Moyses*, & eos quidem Libros scripsit, quos Judæi velut ipsius Libros legebant. Hos autem Pentateuchum ipsum fuisse, minime dubium est, in quo extant insignia de Christo venturo Oracula, ut illud *Geneseos* 49. 10. quod vetustiores Judæi ad Messiam sine hæsitatione referunt, Chaldæi præcipue Paraphrastæ, Thalmudistæ etiam, R. Selomoch, & R. David Kimchi. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum .....* Et illud Deuteronomii 18. 15. & seq. *Prophetam de Gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audies, ut petisti a Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loquenturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.* Quod Oraculum non de *Josue*, non de *Davide*, *Jeremia*, vel de aliis Prophetis, ut quidam Judæi commentantur; sed de uno Christo intelligendum, multa demonstrant, primo quod Prophetarum neminem similem fuisse *Moysi* ex illis verbis *Deuteronomii* 34. 10. certo ac evidenter constat: *Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses.* Jesum autem inter & *Moysen* summa similitudo intercessit, ut fuse docet *Eusebius* Libro 3. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 2. „ Num, *inquit*, ex iis qui post Moysem extiterunt Prophetæ, Esaias exempli gratia aut Jeremias, aut Ezechiel, aut Daniel, aut alius quispiam de „ ceteris duodecim, Legum Auctori Moysi conferendus extitit? Nequaquam. Sed „ ex illis tandem quis unquam Mosi similia effecit? Nusquam poteris dicere. Sed „ quisque illorum a primo ad novissimum quoscumque instituebant ac docebant, ad

„ ipsum

„ ſpſum Moſem remittebant , atque in hoc Populum reprehendebant ; quod Mo-
„ ſis Legem non ſervaſſet , ſed contra illam feciſset , neque illum ad quidquam
„ aliud hortabantur , niſi ad ea firmiter tenenda , quæ in Lege Moſis poſita ſunt .
„ Nullum igitur horum illi ſimilem dixeris : Atqui Moſes de uno dumtaxat certe ac
„ definite loquitur. Quemnam igitur alium Moſi ſimilem futurum Prophetam canit O-
„ raculum illud , niſi Salvatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ? Quomodo au-
„ tem hoc dictum ſit, diligentius contemplari neceſſe eſt. Primus Moſes Genti Judaicæ
„ prefuit: Cumque eos deprehendiſſet Ægyptiis ſuperſtitionibus , multorumque Deorum
„ cultu implicitos, primus ab iis illos avertit , inevitabilibus ſuppliciis cultores ſimulacro-
„ rum deterrens, & primus eis Theologiam oſtendit , eam quæ unius principatum do-
„ cet, præcepitque ut unum Opificem, Auctoremque rerum omnium colerent . Pri-
„ mus etiam religioſe vitę illis inſtitutionem quamdam diſponens atque aſſignans , pię ,
„ ſanctęque Reipublicę illis auctor & primus & ſolus apparuit . Atqui Jeſus quoque
„ Chriſtus , ſicut Moſes ſimiliter, ac multo quidem excellentius : Qui primus ejus do-
„ ctrinæ, quę veram Religionem inſtituit , reliquis Gentibus Auctor & Magiſter fuit : &
„ primus per totum terrarum orbem ſimulacrorum cultum evertit , primuſque unius
„ omnium Regis Dei cognitionem & reverentiam cunctis oſtendit hominibus : Novaque
„ vitæ, ac piis hominibus accommodatæ Reipublicæ primus introductor , Legiſque lator
„ extitit. Ad hæc, ea quæ de Mundi ortu , & quæ de Animę immortalitate feruntur ,
„ aliaque omnia philoſophica pręcepta quęcumque ejuſdem ſunt generis , primus Moſes
„ Judæorum tradidit Nationi . Sed hæc multo divinius primus cæteris Gentibus Jeſus
„ Chriſtus per ſuos Diſcipulos demonſtravit , ut ſane merito Moſem primum ſolumque
„ pietatis Legum latorem Judæorum appellare ęquum ſit : Jeſum autem Chriſtum Gen-
„ tium univerſarum , ſicut Prophetia quæ de illo eſt, canit : *Conſtitue Domine Legislato-*
rem ſuper eos , agnoſcant Gentes quod homines ſunt . „ Moſes pręterea geſtis mirabilibus
„ & prodigiis Religionem a ſe inſtitutam & traditam confirmavit . Itidem Chriſtus iis
„ Miraculis , quę etiam ſcriptis tradita eſſe omnes novimus ad fidelium intuentium uſus,
„ novis ſuę doctrinæ Evangelicę pręceptis ſtabilitatem ac perpetuitatem adjunxit . Rur-
„ ſus Moſes Gentem Judaicam ab intolerabili ſervitute , qua ab Ægyptiis premebatur ,
„ in libertatem vindicavit. Chriſtus quoque omne genus humanum ab impio atque Æ-
„ gyptiaco ſimulacrorum cultu , quo ſub malis Dæmonibus tenebatur , revocavit ad li-
„ bertatem. Denique Moſes Terram Sanctam, & in ea vitam Deo gratam & beatam
„ iis qui Leges ſervarent promittit. Simili ratione Jeſus Chriſtus : *Beati* , inquit , *mi-*
„ *tes* , *quoniam ipſi poſſidebunt terram* , longe utique meliorem terram , vereque ſanctam
„ ac Deo gratam , non eam quę eſt in Judęa , quę plane a reliquis nihil differt , ſed Dei
„ amatricibus in cœlo Animabus convenientem , iis qui vivendi rationem a ſe poſitam
„ plene obſervaverint, pollicitus. Quod quidem apertius indicans iis , quos apud ſe bea-
„ tos futuros prędicabat, Regnum cœlorum appellavit. Cęterum, alias quoque res a Sal-
„ vatore noſtro geſtas invenies, quæ virtute longe pręſtiterint iis quas Moſes edidit , ma-
„ gnam tamen cum Moſaicis illis habentes ſimilitudinem . Exempli gratia : Moſes
„ totos quadraginta dies jejunus fuit . . . . Itidem etiam Chriſtus . Rurſus Moſes in
„ deſerto alimenta Populo præbuit . Salvator quoque ac Dominus noſter quinque pani-
„ bus quinque millia hominum pavit . Item Moſes per medium Mare ingreſſus eſt ,
„ Populoque itineris dux fuit . . . . Simili poteſtate , ac Deo etiam convenientius , Je-
„ ſus qui Chriſtus eſt Dei , in ſuperficie Maris ingrediens , Petrum item ad ſe incedere
„ ſuper eadem fecit . . . Moſes vento Auſtro violento Mare ſolidum fecit . . . Eadem
„ ratione ac multo quidem præſtantius Salvator noſter increpuit ventum , & Mare , &
„ facta eſt tranquillitas magna . . . . Moſis item vultus , cum de Monte deſcenderet ,
„ cernebatur plenus gloria . . . Simili ratione , & longe quidem excellentius Salvator no-
„ ſter cum duxiſſet ſuos Diſcipulos in Montem excelſum valde , transfiguratus eſt coram
„ eis , & reſplenduit facies ejus ut Sol , veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix.
„ Moſes item Leproſum mundavit. Siquidem ſcriptum eſt: Et ecce Maria lepra candens
„ ſicut nix. Et paulo poſt: Et clamavit Moſes ad Dominum dicens: Deus obſecro ſana
„ eam. Simili ergo ratione , ſed longe majori poteſtate Chriſtus Dei cum ad eum le-

„ prosus accessisset, dixissetque: Si vis, potes me mundare; Respondit, Volo munda-
„ re; & mundata est ejus lepra. Rursus Moyses digito Dei scriptam esse Legem affir-
„ mavit. Nempe sic scriptùm est: Et dedit Mosi, cum desiisset loqui ad eum in Monte
„ Sina, *duas* tabulas testimonii, tabulas lapideas scriptas digito Dei. Et in Exodo: Di-
„ xerunt igitur incantatores Pharaoni: Digitus Dei est hic. Itidem Jesus quoque qui
„ Christus est Dei, Pharisæis dicebat: Si autem in digito Dei ejicio Dæmonia. Ad hęc
„ omnia, Moses denominavit Jesum Nave. Pari ratione etiam Salvator Simonem Pe-
„ trum. Atque item Moses constituit Populo, qui pręessent Septuaginta . . . . Sic et-
„ iam ipse Salvator designavit suos Discipulos septuaginta, & misit binos ante faciem
„ suam. Rursus Moses duodecim viros emisit terram exploraturos. Noster item Salva-
„ tor, multoque etiam prestantius, duodecim Apostolos emisit, ad inspiciendas omnes
„ Gentes. Rursus Moses ponit Legem quæ dicit: Non occides, non mœchaberis, non
„ furaberis, non pejerabis. At Salvator noster Lege proposita, non occidere solum, sed
„ etiam irasci prohibet; & pro eo quod dictum est non mœchari, ne intueri quidem
„ mulierem cum petulanti cupidine admonet; & pro eo quod est, non furari, res
„ proprias indigentibus elargiri imperat: Etiam illud longe transiliens; quod est, non
„ pejerare, ne jurare quidem ullo modo instituit. Et quid me oratione longius prove-
„ hi necesse est, ut demonstrem similia, finitimaque inter se, Mosem ac Salvatorem
„ Dominumque nostrum feciss; cum unicuique volenti, in otio talia colligere facilli-
„ mum sit? Etenim cum Mosis mortem noviss neminem dicant, ac ne sepulcrum qui-
„ dem ejus, neque itidem Salvatoris nostri post reditum suum in vitam, mutationem
„ in speciem divinam quisquam scire potuit. Si igitur in tam multis rebus alius nemo,
„ sed solus Salvator noster, qui cum Mose similitudinem factorum habuerit, proferri
„ potest, supereste jam ut in illum unum spectemus. Neque vero ad alium quempiam
„ referamus *Prophetiam*, quæ apud Mosem extat, in qua illi similem susciturum se
„ Deus respondet.

Actor. 3. Præterea *S. Petrus* Israelitis strictim in Concione exponens quæ de Jesu Christo locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sęculo Prophetarum, Christi venturi Vaticinium supradicto *Mosis* Oraculo contineri aserit: *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam susciabit vobis Dominus Deus noster de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testa-*
Genes. 12. *menti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: Ut convertat se unusquisque a nequitia sua.* S. etiam *Stephanus* in Concione ad Judæos Actuum 7. *Hic est*, inquit, *Moyses, qui dixit filiis Israel: Prophetam susciabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.*

Tertio *S. Cyrillus Alexandrinus Libro 8. contra Julianum* Apostatam, illum Imperatorem negantem Mosaicum illud Oraculum de *Jesu* filio *Mariæ* intelligendum esse, sic „ *refellit* pag. 256. Cum autem Christi Nativitatem inquirat, & in Lege Mosis sapien-
„ tissimi frustra se torqueat: Discat a nobis, Doctrinæ Mosaicæ scopum ad Christi My-
„ sterium pertinere, Christumque apud eum multoties describi. Quod cum nosset divi-
Rom. 10. 4. „ nus Paulus dicebat: *Finis enim Legis & Prophetarum, Christus.* Locuples autem ha-
Joan. 1. 46. „ rumce rerum ipse testis erit, Judęos ita compellans: *Si crederetis*, inquit, *Moysi, crederetis mihi. De me enim ille scripsit.* „ Agedum ergo, quamvis nullo negotio quamplu-
„ rima testimonia eaque vera proferre liceat, nos aliis prætermissis, quæ ab ipso alla-
„ ta fuerunt, perpendamus, atque ita vel in hoc mendacii illum arguamus. Dixit Mo-
„ ses ille sacrorum interpres Israelitis: " *Prophetam ex fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audietis. Secundum omnia quæ petiisti a Domino Deo tuo in Choreb in die convocationis dicentes: Non adjiciemus audire vocem Dei nostri, & ignem hunc magnum non aspiciemus ultra, ne moriamur. Et ait Dominus ad me:*
Deut. 18. *Recte omnia quæ locuti sunt. Prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum, sicut te, & dabo verbum meum in ore ejus: & loquetur eis, secundum quod mandavero ei. Et ho-*

mo

mo qui non audierit quæcumque locutus fuerit Propheta ille in nomine meo, ego vindictam sumam de eo. „ Videsis ergo ut opportune admodum illud Christi Mysterium signi-
„ ficatum sit. Descendit enim ille Universi Deus in specie ignis super Montem Sina,
„ & vox tubæ resonabat valde, sicut scriptum est: Sed spectaculum illud cerni non po-
„ terat, & tubarum sonus erat prorsus intollerabilis. Proindeque dicebant vehementi for-
„ midine capti: Ignem hunc magnum non videbimus ultra, non audiemus vocem Do-
„ mini Dei nostri . . . Cum igitur spectaculum eorum, quæ ad Dei gloriam figurata
„ erant, ferre non possent qui tum temporis instituebantur homines, tandem necessario
„ Incarnationis Unigeniti modus prædictus est. Non enim aliter versari cum hominibus
„ poterat, cum secundum naturam ipse Deus sit, quam si homo secundum nos factus
„ appareret, simulque maneret Deus ... Nominatus porro est Propheta, licet Prophe-
„ tarum sit Dominus. Nam cum ad inanitatem se demisisset, humanitatis conditionem
„ suscepta, utique decebat quæ humanitatis sunt non despicere: Ipsa vero Prophetia
„ humanitatis conditioni valde congruit, sed & summum in rebus humanis dignitatis
„ locum tenere putatur . . . . . Quoniam autem contendit hæc de Eo qui ex Maria
„ prognatus est, scripta non esse, alium nobis ostendat fuisse secundum Moysen . . . .
„ Cum plurimi post Mosen Prophetæ fuerint, & homines, sicut ipse fatetur; de quo-
„ nam tandem hæc dicit? Ergo necesse est plane illud SICUT ME, plurimis modis
„ a nobis intelligi. Et quidem Mosis Ministerium cum Servatoris Dispensatione, quoad
„ ejus est, comparantes, agedum, vim Prophetię, quę de ipso est, nitamur explicare.
„ Nimirum gravi servitute oppressos Israelitas Moses liberavit, & per medium Mare
„ traduxit, suffocatis in eo qui quondam impotenter dominati fuerant: Aluit in solitu-
„ dine, Manna cælitus demisso: Deo commendavit, medius ac sequester Dei & homi-
„ num fuit, ac Legis Administer, eosque ad omnem honestatem sapienter composuit.
„ Hinc velut ex typo & umbra ad ipsum veritatis decus tandem veniendum est. Ty-
„ rannidem in nos exercuit Satanas, & peccati jugo genus hominum illigavit . . . .
„ Spe autem sua miser excidit: Christus quippe contradixit ac restitit, solvit ejus la-
„ queos, animi servitute nos eripuit, & immersos peccati cœno liberavit: Per Jorda-
„ nem traduxit, qui bonorum hostibus & persecutoribus immittit exitium, vivificat ve-
„ ro & conservat Deo subditos, & qui ejus voluntati obsequuntur. Dedit nobis, non
„ Manna quod sub sensum cadit, sed se ipsum potius in cibum sanctum, vivificum,
„ & revera sanctissimum. Oblati autem sumus per ipsum Deo & Patri, & factus est
„ Mediator ipsius & hominum. Ad hæc Leges prescripsit, non quæ in typis & umbris
„ ultra essent, sed quæ ad optimum ac præstantissimum vitæ genus perducerent. Inest
„ quippe ipsi quoque Legi veritatis adumbratio; Veritas autem ipsa tandem illuxit. Vi-
„ de porro quomodo Moses quidem non ignoravit, quod unigenitum Dei Verbum as-
„ sumpta humanitate, Leges Vetere Mandato longe circa comparationem meliores da-
„ turum erat hominibus. Nam cum de Legibus per ipsum latis scripsisset, His quic-
„ quam addi, aut ab iis detrahi nefas esse; postea Dominicæ Majestatis eminentiam &
„ gloriæ sublimitatem, divinæque potentiæ magnitudinem animo reputans, precipit his
„ verbis: *Ipsum audietis, juxta omnia quæ vobis loquetur*. Si enim ipse voluerit, in- *Exod. 19.*
„ quit, eas Leges ponere, quæ Mandatum per me traditum irritum faciant, hujus
„ nulla ratio habeatur: Leges cum potestate statuat. Deus enim est ac Dominus, eique
„ ac soli competit Leges ponere. Ne autem solus videretur Moyses de ipso Christo in
„ his Prophetiam edidisse, id ipsum etiam Pater ipse confirmavit, & recte locutum il-
„ lum declarat his verbis: *Recte omnia quæcumque locutus est. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, sicut te; & dabo verbum meum in ore ejus, & loquetur eis secundum omnia quæ mandavero ei.* „ At enim quid sibi hæc verba volunt? Non enim *Matth. 8. 3. Luc. 7. 16. Joann. 17. 43.*
„ quisquam paulo cordatior dixerit, ipsum omnibus Sanctis Prophetis verbum dedisse, qui
„ cœlestia & ab illo accepta verba transportantes ajebant: *HÆC DICIT DOMINUS?*
„ Quid ergo sibi vult cum ait, *Dabo verbum meum in ore ejus?* Animadverte Serva-
„ toris nostri supra res omnes eminentissimam dignitatem. Divini quippe Prophetę Mi-
„ nisterium suum implentes, ea quę maxime servos decet, reverentia dicebant: HÆC
„ AIT DOMINUS: Hic vero non ita, Ipse namque Dominus erat: Patris autem vo-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ prosus accessisset, dixissetque: Si vis, potes me mundare; Respondit, Volo munda-
„ re; & mundata est ejus lepra. Rursus Moyses digito Dei scriptam esse Legem affir-
„ mavit. Nempe sic scriptùm est: Et dedit Mosi, cum desiisset loqui ad eum in Monte
„ Sina, *duas* tabulas testimonii, tabulas lapideas scriptas digito Dei. Et in Exodo: Di-
„ xerunt igitur incantatores Pharaoni: Digitus Dei est hic. Itidem Jesus quoque qui
„ Christus est Dei, Pharisæis dicebat: Si autem in digito Dei ejicio Dæmonia. Ad hęc
„ omnia, Moses denominavit Jesum Nave. Pari ratione etiam Salvator Simonem Pe-
„ trum. Atque item Moses constituit Populo, qui pręessent Septuaginta .... Sic et-
„ iam ipse Salvator designavit suos Discipulos septuaginta, & misit binos ante faciem
„ suam. Rursus Moses duodecim viros emisit terram exploraturos. Noster item Salva-
„ tor, multoque etiam pręstantius, duodecim Apostolos emisit, ad inspiciendas omnes
„ Gentes. Rursus Moses ponit Legem quæ dicit: Non occides, non mœchaberis, non
„ furaberis, non pejerabis. At Salvator noster Lege proposita, non occidere solum, sed
„ etiam irasci prohibet; & pro eo quod dictum est non mœchari, ne intueri quidem
„ mulierem cum petulanti cupidine admonet; & pro eo quod est, non furari, res
„ proprias indigentibus elargiri imperat: Etiam illud longe transiliens; quod est, non
„ pejerare, ne jurare quidem ullo modo instituit. Et quid me oratione longius prove-
„ hi necesse est, ut demonstrem similia, finitimaque inter se, Mosem ac Salvatorem
„ Dominumque nostrum fecisse; cum unicuique volenti, in otio talia colligere facilli-
„ mum sit? Etenim cum Mosis mortem noviisse neminem dicant, ac ne sepulcrum qui-
„ dem ejus, neque itidem Salvatoris nostri post reditum suum in vitam, mutationem
„ in speciem divinam quisquam scire potuit. Si igitur in tam multis rebus alius nemo,
„ sed solus Salvator noster, qui cum Mose similitudinem factorum habuerit, proferri
„ potest, superest jam ut in illum unum spectemus. Neque vero ad alium quempiam
„ referamus *Prophetiam*, quæ apud Mosem extat, in qua illi similem suscitaturum se
„ Deus respondet.

Actor. 3. Præterea *S. Petrus* Israelitis strictim in Concione exponens quæ de Jesu Christo locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sęculo Prophetarum, Christi venturi Vaticinium supradicto *Mosis* Oraculo contineri asserit: *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus noster de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: Ut convertat se unusquisque a nequitia sua.* S. etiam *Stephanus* in Concione ad Judæos Actuum 7. *Hic est*, inquit, *Moyses, qui dixit filiis Israel: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.*

Genes. 12.

Tertio *S. Cyrillus Alexandrinus Libro* 8. *contra Julianum* Apostatam, illum Imperatorem negantem Mosaicum illud Oraculum de *Jesu* filio *Mariæ* intelligendum esse, sic
„ refellit pag. 256. Cum autem Christi Nativitatem inquirat, & in Lege Mosis sapien-
„ tissimi frustra se torqueat: Discat a nobis, Doctrinæ Mosaicæ scopum ad Christi My-
„ sterium pertinere, Christumque apud eum multoties describi. Quod cum nosset divi-
Rom. 10. 4. „ nus Paulus dicebat: *Finis enim Legis & Prophetarum, Christus.* Locuples autem ha-
Joan. 1. 46. „ rumce rerum ipse testis erit, Judęos ita compellans: *Si crederetis*, inquit, *Moysi, crederetis mihi. De me enim ille scripsit.* „ Agedum ergo, quamvis nullo negotio quamplu-
„ rima testimonia eaque vera proferre liceat, nos aliis prætermissis, quæ ab ipso alla-
„ ta fuerunt, perpendamus, atque ita vel in hoc mendacii illum arguamus. Dixit Mo-
„ ses ille sacrorum interpres Israelitis: " *Prophetam ex fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audietis. Secundum omnia quæ petiisti a Domino Deo tuo in Choreb in die convocationis dicentes: Non adjiciemus audire vocem Dei nostri, & ignem hunc magnum non aspiciemus ultra, ne moriamur. Et ait Dominus ad me:*
Deut. 18. *Recte omnia quæ locuti sunt. Prophetam suscitabo eis ex fratribus eorum, sicut te, & dabo verbum meum in ore ejus: & loquetur eis, secundum quod mandavero ei. Et ho-*

mo

mo qui non audierit quæcumque locutus fuerit Propheta ille in nomine meo, ego vindictam sumam de eo. „ Videsis ergo ut opportune admodum illud Christi Mysterium signi-
„ ficatum sit. Descendit enim ille Universi Deus in specie ignis super Montem Sina,
„ & vox tubæ resonabat valde, sicut scriptum est: Sed spectaculum illud cerni non po-
„ terat, & tubarum sonus erat prorsus intollerabilis. Proindeque dicebant vehementi for-
„ midine capti: Ignem hunc magnum non videbimus ultra, non audiemus vocem Do-
„ mini Dei nostri . . . Cum igitur spectaculum eorum, quæ ad Dei gloriam figurata
„ erant, ferre non possent qui tum temporis instituebantur homines, tandem necessario
„ Incarnationis Unigeniti modus prædictus est. Non enim aliter versari cum hominibus
„ poterat, cum secundum naturam ipse Deus sit, quam si homo secundum nos factus
„ appareret, simulque maneret Deus ... Nominatus porro est Propheta, licet Prophe-
„ tarum sit Dominus. Nam cum ad inanitatem se demisisset, humanitatis conditionem
„ suscepta, utique decebat quæ humanitatis sunt non despicere: Ipsa vero Prophetia
„ humanitatis conditioni valde congruit, sed & summum in rebus humanis dignitatis
„ locum tenere putatur . . . . . Quoniam autem contendit hæc de Eo qui ex Maria
„ prognatus est, scripta non esse, alium nobis ostendat fuisse secundum Moysen . . . .
„ Cum plurimi post Mosen Prophetæ fuerint, & homines, sicut ipse fatetur; de quo-
„ nam tandem hæc dicit? Ergo necesse est plane illud SICUT ME, plurimis modis
„ a nobis intelligi. Et quidem Mosis Ministerium cum Servatoris Dispensatione, quoad
„ ejus est, comparantes, agedum, vim Prophetię, quę de ipso est, nitamur explicare.
„ Nimirum gravi servitute oppressos Israelitas Moses liberavit, & per medium Mare
„ traduxit, suffocatis in eo qui quondam impotenter dominati fuerant: Aluit in solitu-
„ dine, Manna cælitus demisso: Deo commendavit, medius ac sequester Dei & homi-
„ num fuit, ac Legis Administer, eosque ad omnem honestatem sapienter composuit.
„ Hinc velut ex typo & umbra ad ipsum veritatis decus tandem veniendum est. Ty-
„ rannidem in nos exercuit Satanas, & peccati jugo genus hominum illigavit . . . .
„ Spe autem sua miser excidit: Christus quippe contradixit ac restitit, solvit ejus la-
„ queos, animi servitute nos eripuit, & immersos peccati cœno liberavit: Per Jorda-
„ nem traduxit, qui bonorum hostibus & persecutoribus immittit exitium, vivificat ve-
„ ro & conservat Deo subditos, & qui ejus voluntati obsequuntur. Dedit nobis, non
„ Manna quod sub sensum cadit, sed se ipsum potius in cibum sanctum, vivificum,
„ & revera sanctissimum. Oblati autem sumus per ipsum Deo & Patri, & factus est
„ Mediator ipsius & hominum. Ad hæc Leges prescripsit, non quæ in typis & umbris
„ ultra essent, sed quæ ad optimum ac præstantissimum vitæ genus perducerent. Inest
„ quippe ipsi quoque Legi veritatis adumbratio; Veritas autem ipsa tandem illuxit. Vi-
„ de porro quomodo Moses quidem non ignoravit, quod unigenitum Dei Verbum as-
„ sumpta humanitate, Leges Vetere Mandato longe circa comparationem meliores da-
„ turum erat hominibus. Nam cum de Legibus per ipsum latis scripsisset, His quic-
„ quam addi, aut ab iis detrahi nefas esse; postea Dominicæ Majestatis eminentiam &
„ gloriæ sublimitatem, divinæque potentiæ magnitudinem animo reputans, precipit his
„ verbis: *Ipsum audietis, juxta omnia quæ vobis loquetur*. Si enim ipse voluerit, in- *Exod. 19.*
„ quit, eas Leges ponere, quæ Mandatum per me traditum irritum faciant, hujus
„ nulla ratio habeatur: Leges cum potestate statuat. Deus enim est ac Dominus, eique
„ ac soli competit Leges ponere. Ne autem solus videretur Moyses de ipso Christo in
„ his Prophetiam edidisse, id ipsum etiam Pater ipse confirmavit, & recte locutum il-
„ lum declarat his verbis: *Recte omnia quæcumque locutus est. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, sicut te; & dabo verbum meum in ore ejus, & loquetur eis secundum omnia quæ mandavero ei.* „ At enim quid sibi hæc verba volunt? Non enim *Matth. 8. 3. Luc. 7. . . Joann. 17. 43.*
„ quisquam paulo cordatior dixerit, ipsum omnibus Sanctis Prophetis verbum dedisse, qui
„ cœlestia & ab illo accepta verba transportantes ajebant: *HÆC DICIT DOMINUS?*
„ Quid ergo sibi vult cum ait, *Dabo verbum meum in ore ejus?* Animadverte Serva-
„ toris nostri supra res omnes eminentissimam dignitatem. Divini quippe Prophetę Mi-
„ nisterium suum implentes, ea quę maxime servos decet, reverentia dicebant: HÆC
„ AIT DOMINUS: Hic vero non ita, Ipse namque Dominus erat: Patris autem vo-

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ cibus in unaquaque re potius utebatur, ut cum Leproſo dicit: *Volo Mundare*: Et „ cum mortuos in vitam redire jubet, *Adoleſcens*, enim inquit, *tibi dico, ſurge*: Et „ *Lazare, veni foras*. Et cum creaturam increpat, & furentium ventorum impetus re„ tundit, & cum voce & verbo Deo maxime convenienti inſanos Maris fluctus compe„ ſcit. *TACE*, enim inquit, *OBMUTESCE*. Hoc opinor eſt illud: *DABO VERBUM* „ *MEUM IN ORE EJUS*.

„ Quarto *S. Eulogius* Alexandrinus Epiſcopus coacta Alexandriæ frequenti Synodo, & excuſſa Samaritanorum controverſia ſuper prædicto *Deuteronomii* Oraculo, quod alii *Joſue*, alii *Doſitheo* Samaritano accommodabant, utramque damnavit ſententiam, & Jeſum Chriſtum hoc Vaticinio a *Moyſe* prænuntiatum eſſe definivit. Ita refert *Photius* Opera *S. Eulogii* recenſens *Codice* 230. *Bibliothecæ* ſuæ. *Liber*, inquit, *poſtremus Orationem continet, cui titulus*: DECRETUM IN SAMARITANOS *editum. Argumentum Orationis hujuſmodi. Plebs Samaritana in contrarias divulſa factiones, inter ſe diſſidebat, & peregrinis opinionibus ſe impugnabat. Alii enim Jeſum Nave eum eſſe cenſuerunt, de quo Moyſes dixit:* „ Prophetam vobis excitabit Dominus Deus ex fratribus veſtris, ut „ me. *Alii rejecta hac ſententia, Doſten quemdam nomine, ſive Doſitheum prædicarunt Samaritanum etiam gente, æqualem Simoni Mago. Et hunc illum eſſe a Moyſe prædictum portentoſe commenti, ab ipſius nomine Doſtheni cognominati ſunt . . . . Utraque porro factio Libellos pro ſua ſententia, & contra adverſariam partem, ſuum quoque Prophetam alteri præferendo, porrexit. S. Eulogius cum Synodo frequentiſſima, Pontificibus plena inſignibus atque illuſtribus dignitate viris, Judex his præſedit. Marcianus ſuſceptum Imperium Romanum ſeptimum jam annum adminiſtrabat. B. Eulogius diſcuſſis quæ ab utraque parte afferebantur, & utraque erroris convicta, illum a Prophetis prædictum Meſſiam, ex Scripturis Sacris docuit eſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum: Illos vero graviſſimo errore laboraſſe: Hos quidem quod Jeſum Nave illum Prophetam prænuntiatum fingerent; illos vero quod Doſten, ſeu Doſitheum impium portentoſe comminiſcerentur. Atque ita Concilium ſolvit. Sed argumentum & Decretum cum Eulogio periit.* Ex his conſtat, *Deuteronomium* alioſque quatuor Libros Legis a *Moyſe* ſcriptos eſſe, in iiſque clariſſima extare Oracula Chriſti prænuntia.

Hanc veritatem confirmant verba illa *Philippi* ad *Nathanaelem*, relata Joannis 1. 45. *Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, invenimus Jeſum filium Joſeph a Nazareth.* Ubi Legem a Prophetis diſtinguens, Legis a *Moyſe* ſcriptæ nomine Pentateuchum ſignificat. Sic & S. Petrus Act. 15. 21. *Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Sic denique *S. Paulus* de Judeis ſcribens 2. ad Corinth. 3. 15. *Sed uſque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.*

Probatur ſecundo Propoſitio noſtra ex Traditione ab Apoſtolis ad nos derivata, & ex ſummo Patrum omnium conſenſu, qui ex Pentateucho, velut ex Moſaico opere teſtimonia deprompſerunt, quibus Judæorum, & Hæreticorum errores refellerent, Chriſtianæque & Catholicæ Religionis dogmata confirmarent. Homeri, Virgilii, Ariſtotelis, Ciceronis, Herodoti, Xenophontis, Taciti, eſſe quę eorum dicuntur Opera, nemo ſanę mentis dubitat, ob perpetuum Græcorum & Latinorum, qui ipſos ſub horum Auctorum nominibus laudarunt, teſtimonium: Quantò magis Pentateuchus *Moyſis* eſſe credendus eſt, cui non modo Judęi, ſed univerſa ab Apoſtolorum temporibus Eccleſia Chriſti, ab ipſo Salvatore & Apoſtolis edocta, teſtimonium perhibet quod a *Moyſe* ſcriptus ſit? Simili argumento Manichęos negantes ab Apoſtolis ſcriptos eſſe Libros, quos Apoſtolorum eſſe dicit & tenet Eccleſia, *S. Auguſtinus* refellit *Libro* 33. *contra Fauſtum*, Capite ſexto. „ Hos autem Libros, inquit, quibus illi, qui de tranſverſo proferuntur, comparati „ reſpuuntur, unde conſtat eſſe Hippocratis? Unde ſi quis hoc neget, nec ſaltem refel„ litur, ſed ridetur, niſi quia ſic eos ab ipſo Hippocratis tempore uſque ad hoc tem„ pus, & deinceps ſucceſſionis ſeries commendavit, ut hinc dubitare dementis ſit? Pla„ tonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Varronis aliorumque ejuſmodi Auctorum Libros unde no„ verunt homines quod ipſorum ſint, niſi eadem temporum ſibimet ſuccedentium conte„ ſtatione continua? Multi multa de Literis Eccleſiaſticis conſcripſerunt, non quidem

„ au-

„ auctoritate canonica, ſed aliquo adjuvandi ſtudio ſive diſcendi. Unde conſtat quid
„ cujus ſit, niſi quia his temporibus, quibus ea quiſque ſcripſit, quibus potuit, inſinua-
„ vit atque edidit, & inde in alios, atque alios continuata notitia, latiuſque firmata
„ ad poſteros, etiam ad noſtra tempora pervenerunt, ita ut interrogati cujus quiſque Li-
„ ber ſit, non hæſitemus quid reſpondere debeamus? Sed quid pergam in longe pręteri-
„ ta? Ecce iſtas literas, quas habemus in manibus, ſi poſt aliquantum tempus vitę hu-
„ jus noſtræ, vel illas cujuſquam Fauſti eſſe, vel has neget eſſe meas, unde convincitur,
„ niſi quia illi qui nunc iſta noverunt, notitiam ſuam ad longe etiam poſt futuros con-
„ tinuatis poſterorum ſucceſſionibus trajiciunt? Quæ cum ita ſint, quis tandem tanto
„ furore cœcatur, niſi Dæmoniorum mendaciloquorum malitia atque fallacia conſentien-
„ do ſubverſus ſit, qui dicat hoc mereri non potuiſſe Apoſtolorum Eccleſiam, tam fi-
„ dam, tam numeroſam fratrum concordiam, ut eorum ſcripta fideliter ad poſteros tra-
„ jicerent, cum eorum Cathedras uſque ad præſentes Epiſcopos certiſſima ſucceſſione ſer-
„ vaverint, cum hoc qualiumcumque hominum Scriptis, ſive extra Eccleſiam, ſive in
„ ipſa Eccleſia, tanta facilitate proveniat? " *Pentateuchum* autem *Moyſi* tribuit non ſo-
lum Canon Hebræorum, ſed etiam Canon Eccleſię. Quotquot enim ab Apoſtolorum temporibus Librorum Sacrorum indicem adornarunt Patres, Pontifices, Concilia, *Quinque Libros Moyſis* primo loco recenſent. Ita Canon ultimus ex iis qui *Apoſtolici* inſcribuntur; *Melito* Sardenſium Epiſcopus, Epiſtola ad *Oneſimum*, apud *Euſebium* Libro 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 28. *Origenes* in Expoſitione Pſalmi primi, cujus teſtimonium idem Euſebius deſcripſit, Libro 6. Cap. 25. *S. Cyrillus Jeroſolymitanus* in Catecheſibus: *S. Athanaſius* Præfatione in Pſalmos: *S. Auguſtinus* Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. & Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Paulinam*, & alii Patres cum Græci, tum Latini: *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. Concilium Laodicenum Canone ultimo: Romana Synodus ſub *Geleſio* Pontifice Maximo, & Tridentina Seſſione 4.

Probatur tertio ex Pentateuchi Samaritani vetuſtate & auctoritate. Cum enim jam inde ab *Jeroboami* perduellione, decem Tribus ſeceſſione facta, ſuis Legibus, ſuaque Religione uti cœpiſſent, auctaque eſſet invidia utriuſque Gentis, poſtquam Templi Hieroſolymitani & Sanctæ Civitatis inſtaurationem ſub *Eſdra* turbarunt; capitale demum & perpetuum diſſidium conſecutum eſt ab *Alexandri* temporibus, ex quo *Manaſſes* Jaddi Pontificis frater, ob Samaritidem Mulierem in Matrimonium ductam Sacerdotio exauctoratus, in Templo quod *Sanaballat* ejus Socer, *Darii* nomine *Samariam* adminiſtrans, in Monte Garizim extruxerat, Pontificem ſe geſſit. Illa tamen diſſociatione & odio implacabili non obſtante, utraque Gens ſuum Pentateuchi Codicem habuit, nihil vel certe parum diſſentientem, hunc Samaritanis literis exaratum, qui veteres fuerunt Hebręorum characteres; illum Judaicis, qui poſt captivitatem Babylonicam ex Aſſyriis efformati in uſum eſſe cœperunt: utraque Pentateuchum *Moyſi* tribuit.

Probatur quarto ex Septuaginta Interpretum verſione ſub *Ptolomæo Philadelpho*, procurante *Demetrio Phalereo* adornata. Hęc enim *Pentateuchum* ut genuinum *Moyſis* Opus a tota Judæorum Synagoga agnitum probat.

Probatur quinto ex Scriptorum externorum teſtimonio jam inde a *Moſis* ævo, aſſerentium *Moyſen* Legum Judaicarum Auctorem fuiſſe. Ita *Manethos Sebbenyta* in Ægyptiaca Hiſtoria, referente *Joſepho* Libro 1. contra Apionem, *Philochorus* Athenienſis, qui *Ptolomæi Philopatoris* temporibus floruit, referente *S. Juſtino* Martyre in Parenefi: *Polemon*, qui *Ptolomęi Epiphanis* ævo Græcanicam ſcripſit Hiſtoriam, eodem *S. Juſtino*, & *Cyrillo* Libro 1. adverſus *Julianum*, referentibus. *Eupolemus ab Alexandro Polyhiſtore* laudatus, cujus illuſtria fragmenta legere eſt apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 17. 23. 30. *Apollonius Molonis*, referente *Joſepho* Libro 2. contra Apionem. *Caſtor* ſive Rhodius, ſive Galata, Dejotari gener, cujus teſtimonium laudat *S. Juſtinus in Parænefi*, *Diodorus Siculus*, quem *idem S. Juſtinus*, & *Cyrillus* Lib. 1. contra *Julianum* teſtem appellant. *Chæremon* Ægyptiacę Hiſtorię conditor, qui *Auguſti* ætate floruit a *Joſepho* laudatus. *Trogus Pompejus*, cujus Hiſtoriam in Epitomen contraxit *Juſtinus*, ſub *Antonini Pii* Imperio. *Nicolaus Damaſcenus*, Auctor Hiſtoriæ univerſalis,

salis, Herodis Judæorum Regis amicus, cujus aliqua testimonia *Josephus* descripsit. *Ptolomæus Mendesius*, qui res Ægyptias tribus Libris complexus est; cujus meminerunt S. *Justinus* in Paræneſi, *Tatianus*, & *Africanus* apud *Eusebium* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, & S. *Cyrillus* Libro 1. contra Julianum. *Strabo* Lib. 16. Geographię. *Apion* Grammaticus, etsi Judęorum hostis. *Juvenalis* Satyra 14. ubi ait, Judaicum Jus a Judęis edisci, servari & metui, *Tradidit Arcano quodcumque Volumine Moses*. Ptolomæus Alexandrinus, Hephęstionis filius, cognomento *Chennus*, apud *Photium* Cod. 190. *Cornelius Tacitus* Libro 5. Historię, Cap. 3. & 4. *Plinius* Lib. 30. Cap. 1. *Numenius Apameus* Platonicus Philosophus, qui *Mosen* non solum *Prophetam* dicit, ut refert *Porphyrius* Libro *De Ant. Nymph.* sed *Theologum* etiam, & *Legum divinarum Interpretem*, ut ejus verba indicant a *Clemente Alexandrino* laudata Libro 1. *Stromatum*. Ejusdem dictum illud celebratur: *Est enim Plato Moyses atticisans*. His suffragatur *Longinus* Zenobiæ Palmyrenorum Reginę a consiliis & Studiis Libro *De sublimi dicendi genere*, ubi cum dixisset de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum, sincerumque & impermixtum exhibeant, subdit: *Sic egit & is qui Judæis Leges condidit, vir minime vulgaris ingenii, ut qui Dei potestatem digne & conceperit, & elocutus fuerit, statim in principio Legum hęc scribens: Dixit, ait Deus. Quid? Fiat Lux; & facta est. Fiat Terra, & facta est.* His adde *Porphyrii & Juliani* infensissimorum Christianę Religionis hostium testimonia, qui *Pentateuchum* a *Moyse* scriptum agnoverunt.

Objicit primo *Spinosa* in Tractatu Theologico Politico: Auctor Deuteronomii scripsit trans Jordanem, ut probant verba illa Deuteronomii 1. 1. *Hęc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem*. At *Moyses* Jordanem numquam transgressus est, nec eo vivente Israeliticus Populus. *Moyses* itaque *Deuteronomii* Auctor censeri non debet: multo minus aliorum Librorum.

Spinosæ objectionibus respondetur.

Respondetur primo, *Moysen* hęc dici locutum *trans Jordanem*, habita ratione Terræ Sanctæ, cujus comparatione Scriptura Sacra situs locorum consignare solet. *Campestria* enim *Moab*, in quibus *Moses* ad Judęos extremum verba faciens Legem iteravit, sunt trans Jordanem Judæis Terram promissam incolentibus.

Respondetur secundo, unius forte voculæ Hebraicę æquivocatione factum ut Interpres verteret; *trans Jordanem*, quod *cis Jordanem*, vertendum erat. Vox enim *Eber* non solum trans, sed & *cis* significat, ut notant *Pagninus*, & *Buxtorfius*, & norunt quique Hebraice periti. Textus Hebraicus sic ad verbum reddi potest, ut habetur in Bibliis Polyglottis: *Ista verba quæ locutus est Moses ad omnem Israel in transitu Jordanis:* Id est, cum mox transiturus Jordanem esset.

Objiciunt secundo *Spinosa*, & alii qui eum sequuntur hac in parte; Auctorem Pentateuchi de *Moyse* velut de aliena persona loqui. Deuteronomii 31. 9. *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi*. Laudes etiam *Moysis* in Pentateucho celebrari. Numerorum 12. 3. *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra*. Deuteronomii 36. 10. *Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses, quem noverat Dominus, facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus universæque Terræ illius, & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moses coram universo Israel*. Ita autem de se ipso *Moyses* vir modestissimus & humillimus non scripsisset. Alius itaque a *Moyse* Pentateuchum scripsit.

Respondetur, Scriptoribus Sacris & profanis solemne esse de se ipsis in tertia persona loqui in iis Historiis quarum pars fuerunt. Sic *Cæsar* in *Commentariis*, & *Josephus* in Libris *de Bello Judaico* de se ipsis loqui solent. Sic S. *Joannes* in Evangelio de se ipso loquitur: *Discipulus ille quem diligebat Jesus*. Sic de se ipso S. Matthęus: *Vidit Jesus hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me*. Sic S. *Lucas*, quem unum ex Discipulis Emmauntem euntibus fuisse ferunt: *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus*. Unde S. *Gregorius* Præfatione in Expositionem Libri Job, Cap. 1. ait: *Moris Scripturæ Sacræ est, ut ipsi qui scribunt, sic de se in illa, quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod Moy-*

Moyſen ait: „ Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra: „ Hinc Joannes dicit: Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus. *Hinc Lucas ait: Quod am-* „ *bularent* duo ex Diſcipulis in via, Cleophas & alius. " *Quem profecto alium, dum tam ſtudioſe tacuit, ut quidam dicunt, quid niſi ſe ipſum fuiſſe monſtravit? Scriptores igitur Sacri Eloquii, qui impulſu Sancti Spiritus agitantur, ſic de ſe in illo teſtimonium quaſi de aliis proferunt. Spiritus ergo Sanctus per Moyſen locutus eſt de Moyſe*, &c. .... *Itaque Scriptores Sacri Eloquii, quia repleti Spiritu Sancto ſuper ſe trahuntur, quaſi extra ſemetipſos fiunt; & ſic de ſe ſententias, quaſi de aliis proferunt. Unde & Beatus Job Sancto Spiritu afflatus, poſuit ſua geſta, quæ erant videlicet ſupernæ aſpirationis dona, quaſi non ſua ſcriberet: quia eo alterius erant quæ loquebatur, quo homo loquebatur, quæ Dei ſunt: Et eo alter, quæ erant illius loquebatur, quo Spiritus Sanctus loquebatur, quæ hominis ſunt.* Itaque ſuas laudes *Moyſes* celebravit afflante Spiritu Sancto, ut gratiam Dei prædicaret, cujus dona erant virtutes illius & merita: quod & *S. Paulus* in Epiſtolis ſuis fecit. Quam autem id ab elatione & jactantia remotum fuerit, ex eo perſpectum eſt, quod *Moyſes* defectus ſuos & errata non diſſimulaverit, uti nec prioris vitæ ſuæ peccata *S. Paulus*.

Objiciunt tertio: Auctor Libri Geneſeos Cap. 12. verſ. 6. ubi narravit, *Pertranſiviſſe Abram Terram uſque ad locum Sichem, uſque ad Convallem Illuſtrem*: obſervat quaſi per parentheſim, tunc Chananæos Terræ illius incolas fuiſſe: *Chananæus autem tunc erat in Terra*. Quod argumento eſt hæc ſcripta fuiſſe, cum Chananæi amplius in Palæſtina non eſſent. At *Moſis* tempore nondum ex Palæſtina pulſi erant Chananæi. Hæc igitur *Moyſes* non ſcripſit.

Reſpondetur, ſenſum illorum verborum non eſſe quod olim Chananæi Palæſtinam occupaſſent, quo tempore hæc Hiſtoria ſcribebatur, ſed quod regionem illam jam incolerent, cum *Abraham* in illam migravit. Notare ſcilicet voluit *Moyſes*, & ad poſteritatis notitiam tranſmittere, quęnam Gens illa eſſet, cum qua vixit *Abraham* in Chanaanitide.

Objiciunt quarto, Montem Moria, *Geneſis* 22. 14. appellari, *Dominus videt*, quo nomine vocari cœptus eſt, cum ædificationi Templi deſtinatus eſt: quod nonniſi poſt *Moſem* contigit. Hunc itaque Librum eſſe *Moſe* recentiorem.

Reſpondetur, Montem illum *Terram Viſionis*, a viſo Angelo & ariete vepribus hærente, appellari; & *Dominus videbit*, a reſponſione Abrahami ad filium: *Deus providebit ſibi victimam holocauſti, fili mi*. Certe hoc nomen ea occaſione tunc primum inditum fuiſſe Monti ab ipſo *Abrahamo*, conſtat ex Sacro Textu: *Et ecce Angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit: Adſum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur: In Monte Dominus videbit.* Quamquam & Templum ibi ædificandum cognoſcere potuerit *Moyſes*, utpote Prophetico lumine illuſtratus.

Objiciunt quinto verba illa Deuteronomii 3. 10. 11. *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe Gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus.* Porro, inquiunt, ſi hunc Librum ſcripſiſſet *Moyſes*, quorſum Gigantis illius proceritatem ex lecti ferrei magnitudine probaſſet Iſraelitis, qui ipſum pugnantem, & cæſum conſpexerant? Unde factum ut lectus ille non in Baſanitide regione, ſed in Rabbath filiorum Ammon viſeretur, niſi ex temporum longitudine, quæ omnia mutare conſuevit? Probabilius ergo eſt Deuteronomium ſcriptum eſſe ab Auctore qui eo tempore vixerit, quo *Ogi* Regis Baſan memoria omnino perierat apud Iſraelitas: Maxime cum lectus ille ignotus fuiſſe videatur uſque ad tempora *Davidis* Regis, qui Ammonitas debellavit, eorumque Urbem Rabbatham expugnavit, ut refertur 2. *Regum* 12. 29. 30.

Reſpondetur, Iſraelitarum plurimos *Ogum* Regem Baſan non vidiſſe, pueros nempe, ſenes, feminas, abſentes a prælio, in quo cæſus eſt, Milites. Pręterea, *Moyſem* non ſuę

ſolum

salis, Herodis Judæorum Regis amicus, cujus aliqua testimonia *Josephus* descripsit. *Ptolomæus Mendesius*, qui res Ægyptias tribus Libris complexus est; cujus meminerunt S. *Justinus* in Paræneſi, *Tatianus*, & *Africanus* apud *Eusebium* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, & S. *Cyrillus* Libro 1. contra Julianum. *Strabo* Lib. 16. Geographię. *Apion* Grammaticus, etsi Judęorum hostis. *Juvenalis* Satyra 14. ubi ait, Judaicum Jus a Judęis edisci, servari & metui, *Tradidit Arcano quodcumque Volumine Moses*. Ptolomæus Alexandrinus, Hephęstionis filius, cognomento *Chennus*, apud *Photium* Cod. 190. *Cornelius Tacitus* Libro 5. Historię, Cap. 3. & 4. *Plinius* Lib. 30. Cap. 1. *Numenius Apameus* Platonicus Philosophus, qui *Mosen* non solum *Prophetam* dicit, ut refert *Porphyrius* Libro *De Ant. Nymph.* sed *Theologum* etiam, & *Legum divinarum Interpretem*, ut ejus verba indicant a *Clemente Alexandrino* laudata Libro 1. *Stromatum*. Ejusdem dictum illud celebratur: *Est enim Plato Moyses atticisans*. His suffragatur *Longinus* Zenobiæ Palmyrenorum Reginę a consiliis & Studiis Libro *De sublimi dicendi genere*, ubi cum dixisset de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum, sincerumque & impermixtum exhibeant, subdit: *Sic egit & is qui Judæis Leges condidit, vir minime vulgaris ingenii, ut qui Dei potestatem digne & conceperit, & elocutus fuerit, statim in principio Legum hęc scribens: Dixit, ait Deus. Quid? Fiat Lux; & facta est. Fiat Terra, & facta est.* His adde *Porphyrii & Juliani* infensissimorum Christianę Religionis hostium testimonia, qui *Pentateuchum* a *Moyse* scriptum agnoverunt.

Objicit primo *Spinosa* in Tractatu Theologico Politico: Auctor Deuteronomii scripsit trans Jordanem, ut probant verba illa Deuteronomii 1. 1. *Hęc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem*. At *Moyses* Jordanem numquam transgressus est, nec eo vivente Israeliticus Populus. *Moyses* itaque *Deuteronomii* Auctor censeri non debet: multo *minus* aliorum Librorum.

Spinosæ objectionibus respondetur.

Respondetur primo, *Moysen* hęc dici locutum *trans Jordanem*, habita ratione Terræ Sanctæ, cujus comparatione Scriptura Sacra situs locorum consignare solet. *Campestria* enim *Moab*, in quibus *Moses* ad Judęos extremum verba faciens Legem iteravit, sunt trans Jordanem Judæis Terram promissam incolentibus.

Respondetur secundo, unius forte voculæ Hebraicę æquivocatione factum ut Interpres verteret; *trans Jordanem*, quod *cis Jordanem*, vertendum erat. Vox enim *Eber* non solum trans, sed & *cis* significat, ut notant *Pagninus*, & *Buxtorfius*, & norunt quique Hebraice periti. Textus Hebraicus sic ad verbum reddi potest, ut habetur in Bibliis Polyglottis: *Ista verba quæ locutus est Moses ad omnem Israel in transitu Jordanis:* Id est, cum mox transiturus Jordanem esset.

Objiciunt secundo *Spinosa*, & alii qui eum sequuntur hac in parte; Auctorem Pentateuchi de *Moyse* velut de aliena persona loqui. Deuteronomii 31. 9. *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi*. Laudes etiam *Moysis* in Pentateucho celebrari. Numerorum 12. 3. *Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra*. Deuteronomii 36. 10. *Et non surrexit ultra Propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus, facie ad faciem, in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus universæque Terræ illius, & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moses coram universo Israel*. Ita autem de se ipso *Moyses* vir modestissimus & humillimus non scripsisset. Alius itaque a *Moyse* Pentateuchum scripsit.

Respondetur, Scriptoribus Sacris & profanis solemne esse de se ipsis in tertia persona loqui in iis Historiis quarum pars fuerunt. Sic *Cæsar* in *Commentariis*, & *Josephus* in Libris *de Bello Judaico* de se ipsis loqui solent. Sic S. *Joannes* in Evangelio de se ipso loquitur: *Discipulus ille quem diligebat Jesus*. Sic de se ipso S. Matthęus: *Vidit Jesus hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me*. Sic S. *Lucas*, quem unum ex Discipulis Emmauntem euntibus fuisse ferunt: *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus*. Unde S. *Gregorius* Præfatione in Expositionem Libri Job, Cap. 1. ait: *Moris Scripturæ Sacræ est, ut ipsi qui scribunt, sic de se in illa, quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod Moy-*

Moyſen ait: „ Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra: „ Hinc Joannes dicit: Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus. *Hinc Lucas ait: Quod am-* „ *bularent* duo ex Diſcipulis in via, Cleophas & alius. " *Quem profecto alium, dum tam ſtudioſe tacuit, ut quidam dicunt, quid niſi ſe ipſum fuiſſe monſtravit? Scriptores igitur Sacri Eloquii, qui impulſu Sancti Spiritus agitantur, ſic de ſe in illo teſtimonium quaſi de aliis proferunt. Spiritus ergo Sanctus per Moyſen locutus eſt de Moyſe*, &c. .... *Itaque Scriptores Sacri Eloquii, quia repleti Spiritu Sancto ſuper ſe trahuntur, quaſi extra ſemetipſos fiunt; & ſic de ſe ſententias, quaſi de aliis proferunt. Unde & Beatus Job Sancto Spiritu afflatus, poſuit ſua geſta, quæ erant videlicet ſupernæ aſpirationis dona, quaſi non ſua ſcriberet: quia eo alterius erant quæ loquebatur, quo homo loquebatur, quæ Dei ſunt: Et eo alter, quæ erant illius loquebatur, quo Spiritus Sanctus loquebatur, quæ hominis ſunt*. Itaque ſuas laudes *Moyſes* celebravit afflante Spiritu Sancto, ut gratiam Dei prædicaret, cujus dona erant virtutes illius & merita: quod & *S. Paulus* in Epiſtolis ſuis fecit. Quam autem id ab elatione & jactantia remotum fuerit, ex eo perſpectum eſt, quod *Moyſes* defectus ſuos & errata non diſſimulaverit, uti nec prioris vitæ ſuæ peccata *S. Paulus*.

Objiciunt tertio: Auctor Libri Geneſeos Cap. 12. verſ. 6. ubi narravit, *Pertranſiviſſe Abram Terram uſque ad locum Sichem, uſque ad Convallem Illuſtrem*: obſervat quaſi per parentheſim, tunc Chananæos Terræ illius incolas fuiſſe: *Chananæus autem tunc erat in Terra*. Quod argumento eſt hæc ſcripta fuiſſe, cum Chananæi amplius in Palæſtina non eſſent. At *Moſis* tempore nondum ex Palæſtina pulſi erant Chananæi. Hæc igitur *Moyſes* non ſcripſit.

Reſpondetur, ſenſum illorum verborum non eſſe quod olim Chananæi Palæſtinam occupaſſent, quo tempore hæc Hiſtoria ſcribebatur, ſed quod regionem illam jam incolerent, cum *Abraham* in illam migravit. Notare ſcilicet voluit *Moyſes*, & ad poſteritatis notitiam tranſmittere, quęnam Gens illa eſſet, cum qua vixit *Abraham* in Chanaanitide.

Objiciunt quarto, Montem Moria, *Geneſis* 22. 14. appellari, *Dominus videt*, quo nomine vocari cœptus eſt, cum ædificationi Templi deſtinatus eſt: quod nonniſi poſt *Moſem* contigit. Hunc itaque Librum eſſe *Moſe* recentiorem.

Reſpondetur, Montem illum *Terram Viſionis*, a vſo Angelo & ariete vepribus hærente, appellari; & *Dominus videbit*, a reſponſione Abrahami ad filium: *Deus providebit ſibi victimam holocauſti, fili mi*. Certe hoc nomen ea occaſione tunc primum inditum fuiſſe Monti ab ipſo *Abrahamo*, conſtat ex Sacro Textu: *Et ecce Angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit: Adſum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur: In Monte Dominus videbit*. Quamquam & Templum ibi ædificandum cognoſcere potuerit *Moyſes*, utpote Prophetico lumine illuſtratus.

Objiciunt quinto verba illa Deuteronomii 3. 10. 11. *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe Gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus*. Porro, inquiunt, ſi hunc Librum ſcripſiſſet *Moyſes*, quorſum Gigantis illius proceritatem ex lecti ferrei magnitudine probaſſet Iſraelitis, qui ipſum pugnantem, & cæſum conſpexerant? Unde factum ut lectus ille non in Baſanitide regione, ſed in Rabbath filiorum Ammon viſeretur, niſi ex temporum longitudine, quæ omnia mutare conſuevit? Probabilius ergo eſt Deuteronomium ſcriptum eſſe ab Auctore qui eo tempore vixerit, quo *Ogi* Regis Baſan memoria omnino perierat apud Iſraelitas: Maxime cum lectus ille ignotus fuiſſe videatur uſque ad tempora *Davidis* Regis, qui Ammonitas debellavit, eorumque Urbem Rabbatham expugnavit, ut refertur 2. *Regum* 12. 29. 30.

Reſpondetur, Iſraelitarum plurimos *Ogum* Regem Baſan non vidiſſe, pueros nempe, ſenes, feminas, abſentes a prælio, in quo cæſus eſt, Milites. Prętera, *Moyſem* non ſuę

ſolum

solum ætatis Hebræis, sed futuris etiam Legem posuisse, & Historiam scripsisse. Historia enim scribitur, ut rerum gestarum memoria transmittatur ad posteros. Gigantis autem istius insolentem proceritatem ex lecti ipsius ferrei magnitudine innotescere voluit iis qui ipsum non viderant. Cum enim lecti tertia parte longiores hominibus fieri solerent, ut notat *Maimonides*, & lectus ille ferreus novem cubitos longitudinis haberet, facile erat colligere *Ogum* sexcubitalem fuisse. Lectum autem illum in Ammonitarum Urbe Rabbatha servari *Moyses* noverat, vel quod ea Urbe tunc potiretur *Ogus*: vel quod Ammonitæ contra illum pugnantes lectum illum quasi insigne spolium & victoriæ monumentum abstulissent: vel quod Israelitæ lectum illum ferreum Ammonitis vendidissent: vel quod domesticum illud instrumentum, exquisitamque supellectilem *Ogus* apud Ammonitas in tuto posuisset, quos ab Israelitarum armis intactos fore confidebat.

Objiciunt sexto, Pentateuchi Scriptorem varia Operi suo inseruisse Urbium nomina, quæ post *Mosis* obitum indita sunt, cum aliis antea nominibus Urbes illæ vocarentur. Sic *Genesis* 14. v. 14. narratur, quod cum audisset *Abraham* captum a quinque Regibus *Lothum* Nepotem suum, *numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo*; & *persecutus est usque Dan*. Constat autem ex Cap. 18. *Judicum*, v. 28. & 29. Urbem illam, quę olim vocabatur *Lais*, primum nomen *Dan* accepisse a sexcentis illis viris de Tribu *Dan*, qui ablato *Michæ* Idolo cum Sacerdote, Urbem illam expugnarunt. *Erat autem Civitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes, habitaverunt in ea, vocato nomine Civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur*. Sic civitas *Hebron*, cujus frequens in Pentateucho mentio, maxime *Genesis* 23. 2. & 35. 27. nomen *Hebron* accepit ab *Hebrone* filio *Caleb* post obitum Moysis, cum antea *Cariatharbe* vocaretur, ut colligitur ex Capit. 14. Libri Josue vers. 14. *Benedixitque ei Josue* (nempe Calebo), *& tradidit ei Hebron in possessionem. Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Genezeo, usque in præsentem diem; quia secutus est Dominum Deum Israel; Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe*. Denique *Deuteronomii* 3. vers. 14. hæc habentur: *Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Jessuri, & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havot Jair, id est, Villas Jair, usque ad præsentem diem*. Ex quibus postremis verbis colligi posse videtur, longo post *Mosis* mortem tempore hæc scripta esse.

Respondetur primo, Illas nominis unius pro alio subrogationes ad *Esdram* Sacrorum Librorum restauratorem, Spiritu Sancto non minus afflatum quam *Moysem*, probabiliter referri. Illum nempe cum Sacros Libros recognosceret, emendaret, melioremque in ordinem restitueret post Captivitatem Babylonicam, qua durante mendas plurimas contraxerant, majoris explicationis gratia nomen *Lai* jam obsoletum in *Dan* mutasse, & *Cariath Arbe* nomen hac observatione quasi per parenthesim posita illustrasse, (*quæ est Hebron*.)

Respondetur secundo cum doctissimo Præsule *Daniele Huetio*, Nomen *Dan*, prout loci nomen est, antiquius esse prædicta sexcentorum Danitarum expeditione. Ex duobus enim fontibus & rivulis *Jor* & *Dan*, Jordanis flumen & nomen derivatum *S. Hieronymus*, & *Philostorgius* testantur. Antequam ergo Urbi *Lais* nomen Dan indidissent sexcenti illi Daniticę Tribus homines, alter fontium Jordanis *Dan* appellabatur. Nam Jordanis nomen Urbe *Dan* vetustius est. Hunc ergo fontem seu fluviolum forte significavit *Moyses*, cum scripsit *Abrahamum* hostes usque *Dan* esse persecutum. Unde additur: *Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ ad lævam Damasci*. At *Damascus*, & *Hoba*, loca sunt Jordanis fontibus vicina.

Respondent tertio Recentiores quidam, duplicem esse distinguendam civitatem *Dan*: Alteram quę *Josue* 15. v. 49. dicitur *Danna*; Alteram vero simplici nomine *Dan*, cui a Tribu sua Danitę nomen fecerunt, de qua *Josue* 15. 49. *Judicum* 20. v. 1. 1. *Regum* 3. 20. 1. *Paralipomenon* 21. 2. & 2. *Paralipomenon* 30. 5. De priori autem Civitate, nempe *Danna*, intelligendum locum *Geneseos*, non vero de posteriori; siquidem verisimile non est, *Abrahamum* fugitivos hostes persequentem, tot vastas excurrisse regiones, quot interjacent a loco certaminis, ubi Reges prius victores prostravit, ad illam civitatem

Lais

Lais a Danitis occupatam. Hæc enim ab Hebrone & regione Sodomitica, ubi Reges illi ab *Abrahamo* victi sunt, distat plus quam quinquaginta leucis. Quis autem credat, *Abrahamum*, cum trecentis tantum armatis vernaculis suis, quinque Regum devictos Exercitus ad tantam locorum distantiam fuisse insecutum?

Verum *Dan* cum *Danna* imperite confundunt illi. Est enim *Dan* oppidum Phœnices ad fontes Jordanis situm, in quo Tribus *Dan* habitavit, eique nomen imposuit, olim *Lesem* appellatum, *Josue* 19. & *Lais*, Libri *Judicum* Cap. 18. sive *Laisa*, Cap. 10. *Isaiæ*. Ipsum fuit terminus Terræ Israel ab Aquilone, 1. *Regum* 3. & *Ezechielis* 27. in quo *Jeroboam* Rex Israel Vitulum adorandum erexit, 3. *Regum* 19. 29. & 30. & *Amos* 8. 14. De quo oppido *S. Hieronymus* in Libro *De locis Hebraicis* scribit: *Dan Viculus est in quarto a Paneade Miliario, euntibus Tyrum: Qui usque hodie sic vocatur, terminus Judææ Provinciæ contra Septentrionem: De quo & Jordanis flumen erumpens, a loco sortitus est nomen. Jor quippe* πῆγαρον *id est fluvium, sive rivum, Hebræi vocant.* Et in traditionibus Hebraicis, *Dan Phœnices oppidum* esse testatur, quod *nunc Paneas dicitur*. At vero *Danna* Civitas est in Tribu Juda, *Josue* 15. sita inter *Sochot* & *Cariathsenna*. De qua idem *S. Hieronymus* Libro *De Locis Hebraicis*, ait: *Danna in Tribu Juda: Eadem autem est quæ & Dabir, Civitas Literarum*. Cum itaque *Abrahamus* hostes usque *Dan*, non usque *Danna* persecutus dicatur *Geneseos* 14. tertia ista Responsio rejicienda est, & primæ, secundæque standum.

Quod *Hebronem* spectat, non est omnino certum an Civitas illa nomen acceperit ab *Hebrone*, Calebi Nepote, de quo *Paralipomenon* Libro 1. Cap. 2. an ipsi nomen Civitatis a se expugnatæ indiderit *Caleb*; sicut alios ejus Nepotes nominibus Civitatum *Ephrata*, *Betheleem*, *Cariathiarim*, *Bethgader*, appellatos legimus V. 50. ejusdem capitis. Sane *Hebron septem annis ante Tanim Urbem Ægypti* antiquissimam *condita est*, ut dicitur *Numerorum* 13. 23. Quidni ergo *Cariath-Arbe* primum appellata, vetus nomen ante *Moysem* amiserit, & *Hebron* vocata sit ab aliquo forsan Chananæorum Principe?

Ad tertiam Objectionis partem respondetur, verba illa, *Usque in præsentem diem*, dici posse quoties tempus aliquod rem gestam inter & narrationem illius intercedit, quantumvis sit recens eventus. Sic. *S. Matthæus*, quamvis Evangelium suum non multis post Christi mortem annis scripserit, usus est his verbis: *Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est, Ager sanguinis, usque in hodiernum diem*. Et alibi: *Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem*. Cum igitur plures Mentes ab egregio *Jairi* facinore effluxerunt, ad obitum *Moysis*, potuit ille in *Deuteronomio*, quod morti proximus scripsit, hunc loquendi modum usurpare. Vel a *Josue*, *Esdra*, aut quovis alio Dei Spiritu afflato Scriptore, hæc verba postmodum addita sunt. *Matth.27. 8. Matt. 28.15.*

Objiciunt septimo, Pentateuchi Auctorem res narrare post *Moysis* obitum gestas. Dicitur enim Exodi 16. 35. *Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: Hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerent fines Terræ Chanaan*. Porro Manna Israelitis depluere non cessavit, donec transmisso Jordane, de frugibus Terræ Chanaam comederunt, ut liquet ex Capite quinto Libri *Josue* 5. 12. Hæc itaque scripta sunt post obitum *Moysis*, ac proinde ab alio Auctore.

Preterea, *Geneseos* 36. Capite, V. 31. dicitur: *Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom, antequam Regem haberent filii Israel, fuerunt hi*, &c. Ubi Auctor octo Reges, & Principes undecim recenset, qui in Idumæa regnaverunt, antequam Israelitæ Regem haberent. Hęc itaque scripta sunt, postquam *David* Idumęos subegit 2. *Regum* 8.

Ad hęc, Auctor *Deuteronomii* Cap. 2. vers. 12. Horræos ab Idumęis de Monte Seir ejectos fuisse significat, quemadmodum ab Israelitis Idumæi ipsi postea ex eodem Monte exterminati sunt regnante Davide. *In Seir*, inquit, *habitaverunt Horræi, quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau: Sicut fecit Israel in terra possessionis suæ*.

Respondetur, inde non probari quod *Moyses* Auctor Pentateuchi non fuerit, siquidem Prophetico lumine illustratus, futura prænoverat, eaque velut presentia narrabat, quod Prophetis familiare esse nemo nescit. Cum itaque Deus *Moysi* & *Aaroni* præsignificasset Israelitas totis quadraginta annis per desertum erraturos, antequam Chananitidis

possef-

poſſeſſionem adirent, *Numerorum* 14. 34. Quidni *Moyſi* divinitus revelatum credatur, cum Manna depluere cœpit, Iſraelitas annis totidem cibo illo mirabili alendos? Similiter *Moyſes* Deo revelante prænoverat futurum, ut aliquando Hebræorum Reipublicę Reges præeſſent, ut conſtat ex Deuteronomii 17. verſ. 14. *Cum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaveriſque in illa, & dixeris: Constituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum Nationes, eum conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.*

Quod Reges ſpectat Idumæorum octo illi a *Moyſe* recenſiti regnare potuerant ab *Eſau* ad ipſius *Moyſis* tempora, & Principes ſive Duces ab eodem nominati, varias Idumææ Provincias poſtmodum inter ſe dividere poſt mortem *Hadar* Regum Idumæorum poſtremi, ut dicitur 1. *Paralipomenon* Cap. 5. v. 51. Poſſunt etiam hæc verba *antequam haberent Regem filii Iſrael*, ad *Moyſem* referri, qui Rex dicitur *Deuteronomii* 33. V. 5. ubi enim præmiſit: *Legem præcepit nobis Moyſes, hæreditatem multitudinis Jacob:* ſubdit, *Erit apud rectiſſimum Rex, congregatis Principibus Populi cum Tribubus Iſrael.* Sic Philo Judæus *Moyſen Regem* appellat: Sic Judex nomine Regis ſignificatur, Judicum 17. 6. *In diebus illis non erat Rex in Iſrael.* Octo itaque Reges in Idumæa regnaſſe *Moyſes* verbis prædictis ſignificat, antequam Iſraelitæ ex Ægypto egreſſi in unius Reipublicæ corpus adunarentur. Suis vero temporibus formam regiminis apud Idumæos, volente Deo, a Regno in Ducatum fuiſſe mutatam, ob inclementiam *Hadar* Regum poſtremi, qui tranſitum Iſraelitis negavit.

Ad tertiam objectionis partem reſpondetur, illis *Deuteronomii* verbis non ſignificari, quod Idumæi Horræos e Monte Seir expulerint, ſicut Iſraelitæ Idumæos ipſos poſtea ex eodem Monte exterminarunt, ſed ſolum quod Idumæi in eo Monte habitarunt ejectis Horræis, ſicut Iſraelitæ *In Terra poſſeſſionis ſuæ*. Quæ verba ad univerſam Terram promiſſam referre minime neceſſe eſt, ſed ad Terram duorum Regum *Og* & *Sehon*, quorum Regna Iſraelitæ, Amorrhæis, & Baſanitis debellatis, jam occupaverant, cum hæc ſcriberentur. Jam enim Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia pars Manaſſæorum illis regionibus potiebantur. Hinc *Arias Montanus* vertit: *Sicut fecit Iſrael nonnullis in poſſeſſionibus, quas dedit eis Deus.* Id *Moyſes* ipſe confirmat, Deuteronomii 3. *Terramque poſſedimus tempore illo ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam Torrentis Arnon uſque ad mediam partem Montis Galaad; & Civitates illius dedi Ruben & Gad. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Baſan Regni Og, tradidi mediæ Tribui Manaſſe, omnem regionem Argob*, &c. Vel, ſi ad univerſam Terram promiſſam prædicta verba referre placeat, dicendum, *Moyſem* Spiritu Prophetico enuntiaſſe rem proxime futuram verbo præteriti temporis, propter certitudinem eventus. Vel, *fecit*, idem ſignificat, ac *facere decrevit*.

Objiciunt octavo, Auctorem Pentateuchi Libros laudare a *Moyſe* ſcriptos, nempe *Librum Fœderis*, & *Librum bellorum Dei*, & *Librum Legis Dei*, Exodi 24. 4. 7. Numer. 21. 14. Deuteronomii 31. 9. Pentateuchus igitur ex Libris *Moyſis* poſt ipſius obitum ſcriptus videtur.

Reſpondetur, *Moyſem* Libros a ſe editos, quaſi alienos citare potuiſſe, ſicut res a ſe geſtas, velut ex aliena perſona, non ex propria narravit. Non ſequeretur ergo *Moyſen* Pentateuchi Auctorem non eſſe, quamvis Libri illi in Pentateucho memorati a *Moyſe* ſcripti eſſent. At incertum eſt, quiſnam Liber fuerit bellorum Domini, & a quo editus. Veriſimilius eſt nullum fuiſſe *Moyſis* tempore hujuſmodi Librum. Vox enim *Sepher*, pro qua Vulgatus interpres Librum reddidit, relationem & narrationem æque ſignificat, & ita ſumitur *Geneſ.* 5. v. 1. Verba ergo illa Numerorum 21. *Unde dicitur in Libro Bellorum Domini*, &c. hunc ſenſum habent: Cum Bella Domini narrantur, victoriæ quoque Amorrhæorum contra Moabitas celebrantur. Notant etiam Viri Eruditi, Vocem Hebraicam, pro qua Vulgatus Interpres vertit, *dicitur*, eſſe verbum futuri temporis, & ita reddendum eſſe, *Dicetur in Libro Bellorum Domini*. Ita obſervat inter alios *Malvenda* noſter. Suſpicatur *S. Auguſtinus Quæſtione* 42. *in Numeros*, his verbis Librum aliquem Chaldæorum vel Ægyptiorum deſignari, qui *Bellorum Domini* appellatur, quod de Bellis maximis & celeberrimis ageret. „ Hunc autem Librum, „ licet profanum & apocryphum, *Moyſem* citaſſe, ſicut Apoſtolus aliqua ex profanis Au-

„ Aor

„ ctoribus laudavit: In quo Libro, inquit, hoc ſcriptum ſit, non commemoravit, ne-
„ que ullus eſt in his, quos divinæ Scripturæ canonicos appellamus. De talibus occa-
„ ſiones reperiunt, qui Libros apocryphos incautorum auribus & curioſorum conantur
„ inſerere ad preſuadendas fabuloſas impietates. Sed hic dictum eſt, ſcriptum in Libro,
„ non dictum eſt in cujus Prophetæ vel Patriarchæ Sancto Libro. Neque negandum eſt
„ fuiſſe jam Libros ſive Chaldæorum, unde egreſſus eſt Abraham, ſive Ægyptiorum,
„ ubi didicerat Moyſes omnem illorum ſapientiam, ſive cujuſque Gentis alterius, in
„ quorum Librorum aliquo potuit hoc eſſe ſcriptum: Qui tamen non ideo ſit aſſumen-
„ dus in eas Scripturas, quibus divina commendatur Auctoritas, ſicut nec Propheta il-
„ le Cretenſis, cujus mentionem facit Apoſtolus; nec Græcorum Scriptores vel Philo-
„ ſophi vel Poetæ, quos idem ipſe Apoſtolus magnum ſane aliquid & veraciter prom-
„ ptum ad Athenienſes loquens dixiſſe confirmat: *In illo enim vivimus, & movemur,*
„ *& ſumus*. Licet enim divinæ Auctoritati, unde voluerit, quod verum invenerit, te-
„ ſtimonium ſumere; ſed non ideo omnia quæ ibi ſcripta ſunt, accipienda confirmat. Cur
„ autem hoc iſto commemoratum ſit loco, non evidenter apparet, niſi forte ut fines
„ illic inter duas gentes conſtituerentur, bello actum eſt, quod bellum ejuſdem loci ho-
„ mines propter magnitudinem, Bellum Domini eſſe dixerunt, ut ſcriberetur in aliquo
„ eorum Libro, *Bellum Domini Zoob inflammavit*: Quod vel arſerit eodem Bello iſta
„ Civitas, aut ad pugnandum inflammata ſit, hoc eſt excitata, vel ſi quid aliud in ob-
„ ſcuritate loci hujus latet. Liber *Fœderis*, & Liber *Legis*, non alii ſunt ab Exodo vel
„ Deuteronomio. *Exodi* 24. Venit ergo Moyſes, & narravit plebi omnia verba Do-
„ mini atque judicia: Reſponditque omnis Populus una voce: Omnia verba Domini,
„ quę locutus eſt, faciemus. Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini . . . .
„ Aſſumenſque volumen Fœderis legit audiente Populo; qui dixerunt: Omnia quæ lo-
„ cutus eſt Dominus faciemus, & erimus obedientes. Ille vero ſumptum ſanguinem reſ-
„ perſit in Populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum
„ ſuper cunctis ſermonibus his. *Deuteronomii* 31. 9. Scripſit itaque Moyſes Legem hanc,
„ & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, &
„ cunctis Senioribus Iſrael. Et *Cap.* 29. 21. Et conſumat eum in perditionem ex om-
„ nibus Tribubus Iſrael juxta maledictiones, quæ in Libro Legis hujus ac Fœderis
„ continentur.

Objiciunt nono, *Moyſis* mortem, ſepulturam, & Hebræorum luctum, ultimo *Deuteronomii* Capite narrari; adeoque hunc librum ab ipſo *Moyſe* ſcriptum non eſſe.

Reſpondetur, Ea quæ *Moyſis* obitum ſpectant, & quæ reliquo capite continentur, vel ab *Eleazaro* vel a *Joſue*, vel ab *Eſdra* ſcripta videri, & cum principio Libri *Joſue* cohærere. Sed propterea *Deuteronomium* claudunt, quia ibi convenientius erat abſolvi, quę *Moyſem* ſpectabant univerſa. Vel ab ipſo *Moyſe* prophetice ſcripta ſunt, ut ſenſerunt non abſurde *Joſephus* Libro 4. *Antiquitatum* Cap. ultimo, & *Philo* Libro 3. *De Vita Moyſis*, quorum teſtimonia Diſſertatione ſuperiori laudata ſunt, necnon *Maimonides* in Tract. *De Precib. & Ben. Sac. c.* 13.

Objicunt decimo, *Moyſem* Leges dumtaxat, quæ in Pentateucho leguntur, Judæis tradidiſſe: Hiſtoriam vero a publicis Scribis in literas relatam. Scribas ſcilicet ac Hiſtoricos, ab Iſraeliticæ Reipublicæ natalibus, ſcribendis Diariis & Annalibus deſtinatos fuiſſe ſupponunt: Sicut apud Ægyptios erant publici hujuſmodi Scribæ, qui res memoria dignas in tabulas referrent. Scribas illos divino Spiritu afflatos, & Prophetiæ dono inſignes fuiſſe. Librorum Sacrorum plurimos a Scribis illis divinitus inſpiratis ex antiquioribus Diariis & Annalibus fuiſſe deſcriptos, ut de Libris Regum cenſet *Theodoretus* in Præfatione, & *Quæſtione* 4. in Librum ſecundum. Pentateuchum itaque ſimili ratione ex veterum Scribarum Diariis & Annalibus ab aliquo Spiritu Dei afflato homine compendioſe expreſſum ac digeſtum fuiſſe.

Reſpondetur: Utut ſe res habeat de nonnullis Scripturæ Sacræ Libris, ſcilicet Libris Regum, Paralipomenon, & Machabæorum, hanc hypotheſim de *Pentateucho* a Scribis publicis ſive Prophetis aliis a Moyſe ſcripto, nulla ratione probari, nulla ponderis ali cujus conjectura fulciri, adeoque ſe ipſa ruere. Nullam publicorum hujuſmodi Scribarum

in

in tota Lege mentionem fieri. Expreſſis ac diſertis Scripturæ Sacræ teſtimoniis, quæ *Moyſi* ceu vero ac legitimo parenti Pentateuchum aſſerunt, inanes conjecturas temere opponi. Quæcumque publici illi Scribæ tametſi Propheticæ dono inſignes, memoria digna in tabulas referrent, non propterea canonicæ auctoritatis extitura, quod Diaria & Annales non ſcriberent ut Prophetæ, ſed ut Hiſtorici, ut *S. Auguſtino* viſum eſt Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 38. *Quandoquidem*, inquit, *in ipſa Hiſtoria Regum Juda, & Regum Iſrael, quæ res geſtas continet, de quibus eidem Scripturæ Canonicæ credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur, & in Libris aliis inveniri dicuntur, quos Prophetæ ſcripſerunt, & alicubi eorum quoque Prophetarum nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in Canone, quem recepit Populus Dei. Cujus rei, fateor, cauſa me latet, niſi quod exiſtimo, etiam ipſos, quibus ea quæ in auctoritate Religionis eſſe deberent, Sanctus utique Spiritus revelabat, alia ſicut homines Hiſtorica diligentia, alia ſicut Prophetas inſpiratione divina ſcribere potuiſſe; atque hæc ita fuiſſe diſtincta, ut illa tanquam ipſis, iſta vero tanquam Deo per ipſos loquenti, judicarentur eſſe tribuenda; ac ſic illa pertinerent ad ubertatem cognitionis, hæc ad Religionis Auctoritatem: In qua Auctoritate cuſtoditur Canon.* Scribit quidem *Joſephus Libro* 1. *Contra Apionem*, Sacros Libros conſcribendi poteſtatem omnibus in Hebræorum Republica datam non fuiſſe, *ſed ſolummodo Prophetis, antiquiſſima quidem & veterrima ſecundum inſpirationem factam a Deo cognoſcentibus, alia vero ſuorum temporum, ſicuti ſunt facta, palam conſcribentibus.* Quod & *Euſebii* auctoritate confirmatur. Verum Prophetas illos, de quibus *Joſephus* & *Euſebius* loquuntur, fuiſſe alios a *Moyſe* cæteriſque Librorum ſacrorum Auctoribus, uſque ad *Artaxerxis* tempora, nemo probabit.

Quæres, quo tempore *Moyſes* Pentateuchum ſcripſerit?

Reſpondetur, Scriptum videri poſt exitum Iſraelitarum ex Ægypto, & Legem datam. Geneſis enim ſecundo capite iis verbis loquitur de ſanctificatione Sabbati, & capitibus ſeptimo & octavo de pecudibus & volucribus mundis, ut ad Legem ipſum his in locis alluſiſſe manifeſtum ſit. *Theodoreti* auctoritate hæc ſententia firmatur Quæſtione 1. in Geneſim. *Divinus*, inquit, *Moyſes a Deo omnium miſſus in Ægyptum, juſſus eſt dicere tribulibus ſuis:* Qui eſt, miſit me ad vos. *Iſtud autem*, Qui eſt, *æternitatem ſignificat. Conſtat porro ſtudioſis, illa prius quam hæc eſſe dicta. Illam enim diſciplinam eis Ægyptum adhuc incolentibus exhibuit, hæc autem componebat in Deſerto.* Addunt aliqui, Hebræos tempore Ægyptiacæ ſervitutis literarum alphabeticarum omnino rudes fuiſſe, ſi vera ſunt quæ *S. Auguſtinus* ſcribit Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 39. *Moſes*, inquit, *cum eſſet in Deſerto una cum Hebræorum multitudine, in Populo Dei conſtituit, qui docendis Literis præeſſent, priuſquam divinæ Legis ullas Literas noſſent.* Ipſis ergo ante exitum ex Ægypto Libros ſacros non ſcripſit. Verum, ut ingenue fatear, parum probabilis videtur illa ſententia, quæ univerſam Hebræorum Gentem ante exitum ex Ægypto literarum alphabeticarum rudem omnino fuiſſe aſſerit, legendique & ſcribendi patria lingua & characteribus penitus imperitam. Et aliunde Librum *Job* a *Moyſe* ſcriptum fuiſſe tempore Ægyptiacæ ſervitutis, ut Populum Dei in graviſſimis laboribus & afflictione propoſito heroicæ patientiæ exemplo ſolaretur, probabilius eſt, & eruditorum virorum cum veterum tum recentiorum ſuffragiis firmatum. Æque ergo Geneſim in Ægypto ſcribere, & Iſraelitis legendam tradere *Moyſes* potuiſſet. Non ſcripſiſſe tamen ante Legem datam cenſemus.

Pererius, *Tena*, & alii contrarium ſentiunt, *Euſebii* auctoritate freti Libro 7. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 7. Sed revera nihil aliud ſignificat eo loci *Euſebius*, quam Librum Geneſis prius a *Moyſe* ſcriptum fuiſſe, quam Legem a Deo ſibi traditam in literas referret. Utrumque tamen præſtitit in Deſerto poſt Legem datam. En *Euſebii* verba. *Moſes igitur, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipſe procreatus, cum patriæ Gentis Hiſtoriam accurate, ſi quiſquam alius, teneret, priſcorum Hebræorum Vitas, quæ Sacris Legibus, cujuſdam quaſi proœmii loco viam munirent, poſterorum memoriæ commendare voluit, nulla unquam oblivione delendas. Iis porro non ea tantum quæ divinitus acceperant beneficia, verum & nonnullorum præterea, qui omnem cum Divinitate pietatis ſenſum abjecerant, mores, ſimul ac pœnas intexuit; ratus iis, qui Legibus ſuis inſti-*

inſtituendi eſſent, genus id cognitionis apprime neceſſarium futurum, ut eos & ab improborum imitatione deterreret, & ad conſectanda proborum exempla ſtimularet. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, Majorum quidem ſuorum quamplurimos, antequam abs ſe ſe Leges ſcripto latæ eſſent, rectæ unius rationis manum ſecutos, ad ſummam Religionis ac divini cultus laudem perveniſſe, qui quod & divini Numinis amicitia, & Prophetiæ munere præſtitiſſent, immortali apud ſe memoria viverent. Quibus autem Leges præſcriberet, eos cum Antiquioribus illis eſſe generis ac ſanguinis communione conjunctos: Eoque verum eſſe, ut qui hominum Deo cariſſimorum ac virtutis amantiſſimorum Nepotes eſſent, iidem Majorum quoque ſuorum pietatis æmulos ſe atque imitatores exhiberent, atque in beneficiorum ac præmiorum, Patribus a Deo conceſſorum, partem ac ſocietatem venire omni ope ſtudioque contenderent.

DISSERTATIO X.

De Moyſis, & Cæterorum Prophetarum Antiquitate.

PROPOSITIO I.

Moyſes omnibus Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poetis antiquior: Prophetæ quoque Philoſophis omnibus ætate ſuperiores probantur.

OMnes enim Gentium Scriptores Trojæ excidio recentiores ſunt, *Moyſes* autem multis ſæculis ante Trojæ excidium vixit, ſcripſitque: Philoſophos vero poſteriores *Cyro* Perſarum Rege fuiſſe conſtat, quo regnante *Solon* Athenienſi, & ſeptem Græciæ Sapientes floruerunt. Porro *Cyri* temporibus antiquiores ſunt Prophetæ. Sic *Moyſis* & *Prophetarum* ſupra Scriptores profanos Antiquitatem Patres demonſtrant.

S. Juſtinus Martyr in Paræneſi: *Itaque*, inquit, *a primo apud nos Propheta & Legiſlatore Moſe incipiam: Ubi prius, quibus ille extiterit temporibus, idoneo omnino a vobis petito teſtimonio expoſuero. Non enim ex divinis tantum Hiſtoriis noſtris hæc probare aggredior, quibus vos nondum, propter inveteratum in animis veſtris Majorum veſtrorum errorem, fidem adhibere vultis: Sed ex veſtrarum etiam, nihil ad Religionem noſtram pertinentium Literarum monumentis: Ut intelligatis, omnibus veſtris ſive Sapientibus, ſive Poetis, ſive Hiſtoricis, ſive Philoſophis, & Legislatoribus, multo antiquiorem fuiſſe primum Religionis noſtræ Doctorem Moſen, ſicuti nobis Græcæ declarant Hiſtoriæ. Nam circa Ogygis & Inachi tempora, quos nonnulli veſtrorum hominum terrigenas fuiſſe ſunt opinati, Moyſis illæ meminerunt tanquam Ducis & Principis Judaicæ Gentis. Ita enim Polemon in Græcanicarum Rerum primo ſcribit Libro, & Apion Poſidonii in ſuo adverſus Judæos Commentario. Atque is itidem in quarto Hiſtoriarum Libro dicit, Regnante apud Argivos Inacho, ab Ægypti Rege Amaſide ſeceſſiſſe Judæos, quibus Moſes præfuit. Suffragatur omnibus iſtis Ptolomæus Mendeſius qui Res Ægyptias ſcripſit: Tum autem & qui Athenienſium geſta memoriæ mandarunt, Hellanicus & Philocorus, cujus Attici ſunt Libri: Item Caſtor, & Thallus, & Alexander Polyhiſtor: Atque inſuper ſapientiſſimi illi Philo & Joſephus, qui Judaicas Res ſcribentes, ut admodum vetuſti & antiqui Judæorum Principis Moſis faciunt mentionem. Et qui apud vos Hiſtoricorum omnium illuſtriſſimus eſt Diodorus, qui Bibliothecas in compendium redegit, & triginta totis annis, quemadmodum ipſe ſcriptum reliquit, Aſiam & Europam propter exquiſitam diligentiam peragravit, ſpectatorque rerum plurimarum fuit, quadraginta integris Hiſtoriæ ſuæ editis Libris, poſtquam in primo teſtatus eſt in Ægypto ſe ex Sacerdotibus didiciſſe, priſcum admodum atque adeo primum Legislatorem fuiſſe Moyſen, ita de eo verbis hiſce ſcripſit:*

„ Secundum veterem quæ in Ægypto fuit, vitæ inſtitutionem, quæ fabulis ſub Diis &
„ Heroibus fuiſſe perhibetur, multitudini primum ut ſcriptis Legibus uteretur & vive-

„ ret, perſuaſiſſe ferunt Moſen, virum & animi magnitudine & vitæ commoditate
„ commendatiſſimum. *Paululum deinceps progreſſus, ac veterum Legiſlatorum mentionem inferre volens, primi Moyſis meminit. Sic namque ad verbum inquit:* „ Apud Judæos quidem Moſen, Dei nomine cohoneſtatum: Sive quod admirandam & plane
„ divinam Mentem ejus eſſe homines judicaverint, magno multitudini futuram uſui:
„ Seu quod ad excellentem dignitatem, & virtutem eorum qui Leges inveniſſe dicerentur Plebem reſpicientem, magis in officio parendi fore ſint arbitrati. " *Secundum vero Ægyptium Legiſlatorem fuiſſe ajunt Sauchnim* &c. Et infra: *Neceſſarium autem eſſe reor & tempora inquirere, quibus veſtri vixere Philoſophi, ut recens admodum & breve intelligatis eſſe, quod illos vobis tulit tempus: Ita enim facile quoque vobis erit, Moyſis vetuſtatem noſſe. Socrates Platonis, Plato Ariſtotelis fuit Præceptor. Hi autem Philippi, & Alexandri Macedonis floruere temporibus, quibus & Athenienſes Oratores, ſicuti clare nobis hoc indicant etiam Demoſthenis adverſus Philippum ſcriptæ Orationes. Undequaque ergo cognitu facile eſt multo antiquiorem eſſe externis Hiſtoriis omnibus Moyſis noſtri Hiſtoriam. Atqui ne hoc quidem vos ignorare decet, nihil quidquam ante Olympiades a Græcis accurate ſcriptum eſſe: Neque extare Scripturam ullam veterem, in quam res aliqua Græcorum vel Barbarorum ſit relata. Sola vero tum & prima Prophetæ Moyſis extitit Hiſtoria, quam afflatu divino ille Hebraicis compoſuit literis. Græcorum enim nondum extabant, pro eo atque ipſi etiam literarum Magiſtri aſſerunt, Cadmum eas primum e Phœnice allatas Græcis tradidiſſe docentes. Quin & Plato ipſe Philoſophorum princeps poſterius inventas eſſe teſtatur. Inducit enim in Timæo Sapientum Sapientiſſimum Solonem, ex Ægypto reverſum, Critiæ dicentem, audiſſe ſe Ægyptium quemdam Sacerdotem, non admodum ſenem ita ſecum agentem:* „ O Solon, Solon, vos Græci, pueri ſemper eſtis.
„ Neque quiſquam eſt Græcus Senex. *Deinde rurſum;* Adoleſcentes, *inquit*, animo
„ eſtis omnes: Nullam enim in eo per auditionem veterem habetis ſententiam priſcam,
„ neque aliquam propter temporis diuturnitatem canis obſitam doctrinam: Nec animadvertitis eos, qui ſubinde a caſibus fatalibus ſunt ſuperſtites, ætatibus multis ſine literis mutos diem ſuum obire. " *Proinde ſcire convenit, omnem Hiſtoriam & doctrinam Græcorum poſterius inventis eorum literis eſſe conſcriptam. Ac ſi quis vel Poetarum veterum, vel Legiſlatorum, vel Hiſtoricorum, vel Philoſophorum, vel Oratorum meminiſſe velit: Comperiet tamen illos Libros ſuos Græcorum compoſuiſſe literis.*

Idem Apologiam 2. *Moſes Propheta Scriptoribus omnibus fuit vetuſtior.*

Tertullianus Apologetici capite decimo nono: *Primam*, inquit, *Inſtrumentis auctoritatem ſummæ antiquitas vindicat. Apud vos quoque Religionis eſt inſtar, fidem de temporibus aſſerere. Omnes itaque ſubſtantias, omneſque materias, origines, ordines, venas veterani cujuſque ſtyli veſtri, Gentes etiam pleraſque & Urbes inſignes, canas memoriarum, ipſas denique effigies literarum indices cuſtodeſque rerum, & puto adhuc minus dicimus, ipſos inquam, Deos veſtros, ipſa Templa, & Oracula, & Sacra; unius interim Prophetæ ſcrinium ſæculis vincit, in quo videtur theſaurus collocatus totius Judaici Sacramenti, & inde etiam noſtri. Si quem audiſtis interim Moyſem, Argivo Inacho pariter ætate eſt. Quadringentis pene annis, nam & ſeptem minus Danaum & ipſum apud vos vetuſtiſſimum prævenit, mille circiter cladem Priami antecedit. Poſſem etiam dicere quingentis amplius & Homerum, habens quos ſequar. Cæteri quoque Prophetæ, etſi Moyſi poſthumani, extremiſſimi tamen eorum non retroſiores deprehenduntur primoribus veſtris Sapientibus & Legiferis, & Hiſtoricis. Hæc quibus ordinibus probari poſſint, non tam difficile eſt nobis exponere, quam enorme; nec arduum, ſed interim longum. Multis inſtrumentis cum digitorum ſupputariis geſticulis adſidendum eſt. Reſeranda antiquiſſimarum etiam Gentium Archivia, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum. Advocandi Municipes eorum, per quos notitia ſubminiſtrata eſt, aliqui Manethon Ægyptius, & Beroſus Chaldæus, ſed & Iromus Phœnix Tyri Rex; Sectatores quoque eorum, Medeſius Ptolomæus, & Menander Epheſius, & Demetrius Phalereus, & Rex Juba, & Appion, & Thallus, & qui iſtos aut probat aut revincit Judæus Joſephus Antiquitatum Judaicarum vernaculus Vindex; Græcorum etiam Cenſuales conferendi, & quæ quando ſint geſta, ut concatenationes temporum aperiantur, per quæ luceant Annalium numeri. Peregrinandum eſt*

in

in historias & literas orbis. Et tamen quasi partem jam probationis intulimus, cum per quæ probari possint, aspersimus.

Tatianus Oratione adversus Gentes, ab *Eusebio* laudatus Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. Jam, inquit, agendum nobis id videtur, ut nostram quoque Philosophiam exquisitis illis Græcorum Artibus antiquiorem esse demonstremus. „ Qua in re „ Mosem & Homerum summos veluti cardines terminosque statuemus. Cum enim sit „ uterque vetustissimus, & alter quidem Poetas & Historicos omnes tempore antecedat, „ alter vero barbaræ omnis Sapientiæ Dux Princepsque fuerit: Juvat etiam amborum „ contentionem instituere. Enimvero non doctrina modo Græcorum, sed ipsa quoque „ literarum inventione res nostras priores esse cognoscemus. Neque tamen domesticos „ eam in rem testes dabimus. sed Græcorum ipsorum auctoritate abutemur .... Ac de „ Homeri quidem Poesi, genereque simul, ac tempore quo floruerit, omnium antiquis„ simi Rheginus ille Theagenes, qui sub Cambyse vixit, Stesymbrotus Thasius, Cal„ limachus Colophonius, Herodotus Halicarnassensis, & Dionysius Olynthius jam dili„ genter ante quæsierunt. Quibus eadem in opera succesſere Ephorus Cumæus, Philo„ chorus Athenienſis, Megaclides & Chamelon Peripatetici: Tum Zenodotus, Aristo„ phanes, Callimachus, Crates, Eratosthenes, Aristarchus, Apollodorus, Grammatici „ omnes. Quos inter Crates ipsum ante Heraclidarum reditum, intra annos a Troja„ nis temporibus octoginta floruisse auctor est. Eratosthenes vero nonnisi post annum ab „ Excidio Trojano centesimum, Aristarcus Jonicę tantum Colonię temporibus, quę „ annis post Trojana illa centum & quadraginta, deducta est. Phylochorus post eandem „ Coloniam quadraginta. Archonte Athenis Arxippo, annis post eversam Trojam cen„ tum & octoginta. Apollodorus annis ab ista Colonia centum, quo modo Trojanis eum „ temporibus juniorem fuisse oporteret, annis quadraginta supra ducentos. Nec desunt, „ qui paulo ante Olympiadas natum illum esse velint, hoc est, annis ab expugnata „ Troja quadringentis. Imo sunt etiam qui longe recentiorem, & Archilochi æqualem „ eum faciant: Archilochus autem circa Olympiadem tertiam ac vigesimam celebratus „ est, Gygæ Lydi temporibus, annis post Trojana illa quingentis. Ac de Homeri qui„ dem ætate, deque eorum, qui res ipsius memoriæ prodiderunt, contentione atque dissi„ dio, hæc summatim attigisse sufficiat, cum alioqui rem accurate, si liberet, investi„ gare possemus. Nam vel ex eo quivis istorum omnium narrationes vanitatis menda„ ciique convincat. Qui enim semel in temporum descriptione titubarit, is nunquam „ Historiæ veritatem retinere possit .... At esto sane, demus Homerum non modo „ non eversione Trojana posteriorem, sed etiam ipsomet Belli Trojani tempore vixisse, „ imo etiam Agamemnonem in illa Expeditione secutum, ac si quis ita velit, ipsa lite„ rarum inventione priorem fuisse: Mosem enim certo constabit, non solum permultis „ annis captum Illum antecessisse, verum etiam ejusdem conditu adeoque Troe simul „ & Dardano longe antiquiorem extitisse. Quam in rem Chaldęorum, Phœnicum, Æ„ gyptiorum testimonia proferam. Berosus ergo vir Babylonius, idemque Beli; quod „ ipsorum Numen erat, Sacerdos, qui Alexandri temporibus vivebat, in ea quam tri„ bus Libris Anticcho post Seleucum tertio, scripsit Chaldęorum Historia, ubi Regum „ ipsorum gesta commemorat, Nabuchodonosoris cujusdam meminit, qui adversus Phœ„ nices & Judęos Expeditionem susceperit, quam a Prophetis quoque nostris celebratam „ esse novimus, quęque cum longe post Moysen contigerit, tum vero Persarum Impe„ rium annis septuaginta præcesserit. Berosus ille quidem omni fide dignissimus est, uti „ vel ex Jobę testimonio intelligere possumus, qui de Assyriis scribens, illorum se se „ Historiam ex Berosо didicisse profitetur. Phœnices vero quod attinet; tres apud eos „ viri floruere, Theodotus, Hypsicrates, & Mochus, quorum Libros Græce vertit A„ situs, is qui Philosophorum Vitam summa diligentia studioque conscripsit. Qui qui„ dem omnes suis in Historiis, sub uno aliquo Rege simul & Europæ raptum, & Me„ nelai profectionem in Phœniciam, & Irami fœdus ac societatem contigisse tradunt, „ cum is Salomoni Judæorum Regi filia jam matrimonio conjuncta, vim insuper omnis „ lignorum generis maximam ad Templum ædificandum sponte donavit: Quarum et„ iam rerum Menander ille Pergamenus suis memoriam Scriptis consignavit. Jam Ira-

„ mi tempora non longe a Trojanis abſunt, cum tamen Salomon eiuſdem æqualis mul-
„ to fuerit Moyſe poſterior . Ægyptiorum denique Commentarii accurate in primis ac
„ diligenter elaborati ſunt , quorum e numero literarum ſuarum Interpres Ptolomæus
„ fuit, non Rex ille quidem, ſed Sacerdos Mendetus. Is in Regum Ægyptiorum Hi-
„ ſtoria, ſub Amoſe Rege, Duceque Moſe, Judæos quocumque libitum fuiſſet, ex Æ-
„ gypto profectos teſtatur . Amoſim autem illum Inachi temporibus regnaſſe conſtat .
„ Ptolomæum ſequitur Apio Grammaticus, clariſſimi vir nominis , qui Libro Ægyptia-
„ carum Hiſtoriarum quarto, cum alia pleraque, tum hoc in primis docet , ab Amoſi
„ everſam Avarim fuiſſe, eumdemque Argivi Inachi vixiſſe temporibus, uti Ptolomæus
„ Mendeſius ſuis in Annalibus teſtatum reliquit. Quod ſi ab Inacho ad captum Ilium
„ temporum ſeriem ducere volueris, ætates viginti numerabis. Id ita demonſtrare pergit.

„ Argis olim regnarunt, qui ſequuntur, Inachus Phoroneus, Apis, Argius, Criaſus,
„ Phorbas, Triopas, Crotopus, Stenelaus, Danaus, Lincæus, Abas, Proetus, Acriſius,
„ Perſeus, Eurydæus, Atreus, Thyeſtes, Agamemnon, cujus anno decimo octavo Troia
„ capta eſt. Atque hic prudenti & ingenioſo lectori diligenter in primis obſervandum
„ erit, vel ex ipſa Græcorum hominum traditione conſtare nullam tum apud illos pre-
„ ſcriptam adhuc Hiſtoriam fuiſſe. Nam qui literarum formam ipſis & rationem tradi-
„ dit Cadmus, nonniſi multis poſt ætatibus pervenit in Beotiam . Poſt Inachum vero
„ Phoronei ductu atque auſpiciis homines ab ferino vagoque vitæ genere ad humaniorem
„ ac liberaliorem cultum vix tandem aliquando traducti ſunt. Quare ſi Moſem Inacho
„ æqualem fuiſſe habebimus, idem Trojana tempora quadringentis annis anteceſſerit ne-
„ ceſſe eſt.

„ Ex his colligit Tatianus : Si clariſſima quæque Græcorum ſub Inachi tempus &
„ Scriptis mandari & in hominum cognitione verſari cœpere, id ipſum pariter ſub Mo-
„ ſis ætatem contigiſſe. Nam Phoroneo, qui poſt Inachum regnavit , ſupparem Athe-
„ nienſes Ogygem faciunt, ſub quo primum diluvium accidit : Tum Phorbanti Actæum,
„ a quo Attica Actæ nomen habuerit ; Triopæ deinde Prometheum , Epimetheum ,
„ Atlantem, geminum Cecropem, & Jo. Ad Crotopi ævum, & Phaetontis incendium,
„ & Deucalionis diluvium referunt. Cum Sthenelao, Amphictionis Regnum , Danai in
„ Peloponneſum adventum, conditam a Dardano Dardaniam , & Europæ ex Phœnicia
„ deportationem in Cretam, temporis ſocietate conjungunt. Sub Lynceo, Proſerpinæ ra-
„ ptum, Eleuſinii delubri ædificationem , agriculturam Triptolemi , Cadmi Thebanam
„ in Civitatem adventum , & Minois Regnum collocant . Ad Proetum Eumolpi Bel-
„ lum adverſus Athenienſes : ad Acriſium Pelopis trajectionem ex Phrygia, Jonis Athe-
„ nas adventum, Cecropem alterum Juniorem, Perſeique res geſtas revocant. Poſtremo
„ regnante Agamemnone captum eſt Ilium . Ergo ex ſuperioribus , Moſem Heroibus ,
„ Civitatibus, ac Dæmonibus ipſis (ſeu Diis Gentium) antiquiorem fuiſſe manifeſto in-
„ telligitur. Verius autem profecto eſt homini ætate plurimum antegreſſo fidem habere,
„ quam Græcis , qui ejus dogmata ut ex ipſomet fonte hauſerint , minus tamen veræ
„ ſcientiæ ductum ſecuti ſunt. Sophiſtas enim permultos habuere, qui curioſitati ſuæ ob-
„ ſecuti , quæcumque vel a Moſe vel ab ſimilis Philoſophiæ Profeſſoribus acceperant ,
„ adulterare omnia conati ſunt : Primum ut ſingulare aliquid ac proprium dicere vide-
„ rentur: Deinde ut quæ minus aſſequerentur, ea commentitiæ dictionis ſpecie involven-
„ do, fabularum inſtar veritatem ipſam traducerent.

„ Oſtendit ſubinde Tatianus, non Homero ſolum antiquiorem fuiſſe Moyſen, verum
„ etiam vetuſtioribus Homero Scriptoribus, Lino, Philammone, Thamyride , Amphio-
„ ne, Orpheo, Muſæo , Dæmodoco, Femio, Sybilla, Epimenide Cretenſi, qui Spar-
„ tam migravit, Ariſtæo Proeconneſio, Arimaſpiorum Auctore, Asbolo Centauro, Iſa-
„ tide , Drymone , Euclo Cyprio , Oro Samio , & Protænide Athenienſi . Linus enim
„ Herculis Magiſter fuit , Hercules vero Trojana tempora ætate dumtaxat una ante-
„ ceſſit , ut vel ex eo intelligi poteſt , quod Tlepolemus Herculis filius Græcorum ad-
„ verſus Trojanos Expeditionis ſocius fuerit . Ejuſdem Herculis Orphæus æqualis fuit :
„ Tametſi quæ vulgo ipſi tribuuntur, ab Onomacrito Athenienſi , qui ſub Piſiſtratida-
„ rum dominatu , circa Olympiadem quadrageſimam vixit, conſcripta ferant . Orphæi

„ porro

„ porro discipulus Musæus fuit. At Amphion qui duabus Trojana tempora ætatibus an-
„ tegressus est, plures a nobis ad priores illos doctrinæ studiosos adjungi non patitur. Jam
„ Demodocus & Femius sub ipsum Trojani Belli tempus extitere, cum alter apud Pro-
„ cos, apud Phæacas alter versaretur. Quo utroque Thamyris ac Philammon haud mul-
„ to antiquiores fuere.

Legislatores denique, ac Septem Sapientes Græcorum, posteriores fuisse Trojæ Excidio, adeoque & *Moÿse* juniores *Tatianus sic ostendit. Minos, quem omnis cum sapientiæ, tum solertiæ, adeoque Legum sanctionis Principem fuisse putant, Lynceo qui Danao successit, regnante florebat, ætate post Inachum undecima: Lycurgus vero, longe post captum Ilium, annis ante Olympiades haud amplius centum, Lacedæmonios Legibus instituit. Draconem circa Olympiadem nonam supra trigesimam fuisse reperies. Solonem vero circa sextam & quadragesimam; Pythagoram denique circa sexagesimam secundam. Olympiades autem annis septem supra quadringentos post Trojana tempora institutas fuisse ostendimus. His certo constitutis, septem quoque Sapientum ætatem facile breviterque definiemus. Nam cum vetustissimum eorum Thaletem, circa Olympiadem quinquagesimam vixisse constet, simul etiam uno quasi compendio cæterorum, quos ille suppares habuit, ætatem colligimus.*

Tatiani vestigia sectatur *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. *Stromatum*, colligitque *Mosem Græcis illis non Sapientibus tantum ac Poetis, verum etiam plerisque Numinibus antiquiorem fuisse*. Non solum *Tatianum* in Oratione adversus Græcos, sed & *Cassianum* in primo Pontificalium, *Clemens Alexandrinus* suffragatores laudat. *Clementis* locum descripsit *Eusebius* Libro 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12.

Julius Africanus Libro 3. *Chronographiæ* probat *Mosen* eduxisse Populum Israel ex Ægypto temporibus *Ogygis*, regnante Arigis *Phoroneo*, a quo ad primam Olympiadem anni viginti supra mille numerantur. Ab exitu vero *Mosis*, ad *Cyrum* anni mille ducenti triginta septem. Quam Chronologiam ex Polemone, Apione Posidonii filio, Herodoto, Hellanico, & Philochoro, Castore, & Thallo, Diodoro Siculo, & Alexandro Polyhistore confirmat. Colligitque, *Quicquid paulo rarius Græci fabulantur, id omne Mose posterius inveniri, diluvia, incendia, Prometheum, Jo, Europam, Proserpinæ raptum, Mysteria, Legum sanctiones, Bacchi gesta, Perseum, Argonautas, Centauros, Minotaurum, res Trojanas, Herculis certamina, Heraclidarum reditum, Jonum migrationem & Olympiadas*. Locum Julii Africani descripsit *Eusebius* Lib. 10. *Præparat. Evang.* Cap. 10.

Lactantius Libro quarto *Divinarum Institutionum*, Cap. 5. de *Moysis* & Prophetarum antiquitate ita scribit: „ Ante omnia, qui veritatem studet comprehendere, non modo
„ intelligendis Prophetarum vocibus animum debet intendere: sed etiam tempora, per
„ quæ quisque illorum fuerit, diligentissime inquirere; ut sciat & quę futura prædixe-
„ rint, & post quot annos prædicta completa sint. Nec difficultas in his colligendis in-
„ est ulla: Testati sunt enim sub quo quisque Rege divini Spiritus fuerit passus instinctum. Multique Scriptores Libros de temporibus ediderunt, initium facientes a Propheta Moyse, qui Trojanum Bellum nongentis fere annis antecessit. Is autem cum
„ per annos quadraginta Populum rexisset, successorem habuit Josue, qui septem & viginti annis tenuit Principatum. Exinde sub Judicibus fuerunt per annos trecentos septuaginta: Tum mutato statu, Reges habere cœperunt. Quibus Imperium tenentibus
„ per annos quadringentos septuaginta usque ad Sedeciæ Regnum, oppugnati a Rege
„ Babylonio, captique Judæi, diuturnum servitium pertulerunt, donec septuagesimo post
„ anno eos Cyrus Major terris ac sedibus suis redderet, qui per idem tempus in Persas
„ suscepit Imperium, quo Romæ Tarquinius superbus. Quare cum omnis temporum
„ series & ex Judaicis & ex Græcis, Romanisque Historiis colligitur, etiam singulorum
„ Prophetarum tempora colligi possunt, quorum sane ultimus Zacharias fuit, quem con-
„ stat sub Dario Rege, secundo anno Regni ejus, octavo mense ceciniſse. Adeo anti-
„ quiores etiam Græcis Scriptoribus Prophetæ reperiuntur. Quæ omnia eo profero, ut
„ errorem suum sentiant, qui Scripturam Sacram coarguere nituntur tanquam novam
„ & recens fictam, ignorantes ex quo fonte Sanctæ Religionis origo manaverit. Quod
„ si quis collectis perspectisque temporibus, fundamentum doctrinæ salubriter jecerit, &
„ veritatem penitus comprehendet, & errorem cognita veritate deponet.

Eusebius Cæsarensis Propositionem nostram confirmat Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. *Prima*, inquit, *Græcorum Olympias cum Isaia, & ipsius æqualibus congruit. Rursus qui ad superiora tempora recurrere voluerit, is ab Olympiade prima ad captam usque Trojam annorum summam conficiet octo supra quadringentos, quem numerum Chronologici Græcorum Commentarii repræsentant. Similiter apud Hebræos ab Oziæ Judæorum Regis quinquagesimo, si gradum ad Labdonis Hebræi quondam Judicis tertium feceris, æqualem annorum quadringentorum & octo numerum colliges. Atque ita sub Labdonis Judicis tempora, captum Ilium fuerit septem annis antequam Samson Hebræis imperaret, quem viribus corporis nihil non superasse, adeoque omnium ore jactato Græcorum Herculi persimilem fuisse tradunt. Quod si ab illo tempore annos rursus quadringentos sursum versus numeraveris, Mosem apud Hebræos, apud Græcos Cecropem illum terrigenam reperies; Quo quidem recentiora esse quæcumque Græci tantopere celebrant, nemo non fatetur. Nam post illum Deucalionis diluvium, Phaetontis incendium, ortus Erichthonii, Proserpinæ raptus, Mysteria Cereris, Eleusiniorum Institutio, Triptolemi agricultura, Europæ ab Jove raptus, natalis Apollinis, Cadmi apud Thebanos adventus, atque iis omnibus juniores, Bacchus, Minos, Perseus, Æsculapius, Castor & Pollux, & Hercules extitere. Quos proinde Moses, cum Cecropis ætate fleruerit, ætate omnes anteivit.*

Hanc veritatem *Porphyrii* testimonio confirmat *Eusebius*, ejus verba describens ex Libro adversus Religionem Christianam. „ Porro, inquit, inscribenda Rerum Judaicarum „ Historia veritatis amantissimus est Sanchuniatho ille Berytius, quippe qui Commen„ tarios cum eorum sive locis, sive nominibus maxime congruentes, ab Hierombalo „ Jevo Dei Sacerdote acceperit: Qui suam Historiam Abelbalo Berytiorum Regi nun„ cupatam, cum illi ipsi, tum iis etiam, quibus in explorando vero consiliariis atque „ arbitris utebatur, probavit. Quorum sane tempora Trojanis etiam illis antiquiora sunt, „ parumque admodum a Mosis ætate disjuncta, ut ex *Phœniciæ* Regum successione co„ gnoscitur. Idem autem Sanchuniatho, qui universam Historiam, cum ex publicis „ Urbis, tum e sacris tabulis hausiam, summo cum veritatis studio Phœnicia lingua „ conscripsit, Semiramidis Assyriorum Reginæ temporibus floruit. Ex his ita ratiocina„ tur Eusebius: Si Sanchuniatho Semiramidis temporibus floruit, Semiramidem vero „ multo ante Trojana regnasse constat, iisdem quoque vetustior Sanchuniatho fuerit, „ necesse est. Atqui eum ab aliis etiam antiquioribus Commentarios accepisse tradunt, „ qui etiam ipsi Mosis non æquales, sed vicini tantum fuisse dicuntur. Sequitur ergo „ tanto saltem intervallo Sanchuniathonem a Mose superari, quanto posterior illis est, „ quos nonnisi Mosis vicinos confitentur. Cæterum, quot annis eosdem antegressus Mo„ ses fuerit, quod certo definiri nequeat, ommittendum statuo. Quin etiam, ut demus „ Sanchuniathonis æqualem omnino fuisse Mosem, sic tamen colligere atque rem con„ ficere liceat. Si regnante in Assyria Semiramide Sanchuniatho claruit: Moyses certe „ quidem, ut nihil eo vetustior fuerit, sed prorsus æqualis, sub ejusdem tamen Semi„ ramidis Imperium vixerit necesse est. Jam & Abraamum Semiramidis temporibus vi„ xisse, antea probavimus, & Mosem ipsum illa vetustiorem Philosophus hic noster „ fuisse confirmat. Trojana vero tempora Semiramis annis integris octingentis superavit. Ergo totidem illa Moses ex hujus Philosophi mente antecesserit. Præterea, cum „ primus apud Argivos Inachus imperaret, necdum Athenienssibus aut civitas, aut no„ men erat. Ejusdem autem Inachi Regnum in quintum a Semiramide Assyriorum Re„ gem incidit, annis post illam atque Mosen centum & quinquaginta, quibus nihil apud „ Græcos memoria dignum gestum esse reperitur. Cæterum eodem tempore apud He„ bræos Judices imperabant. „Annis deinde post Semiramidem amplius quadringentis, „ primus Athenis regnavit Cecrops, quem indigenam vocant, Triopa regnante Argis, „ qui septimus ab Inacho Regum Argivorum primo fuit. Quo quidem Regum istorum „ intervallo, Ogygium diluvium contigisse narrant: Itemque apud Ægyptios primum „ Apim Deum nominarunt, ac simul Jo Inachi filia, quam Isidis nomine colunt Ægy„ ptii, Promethæus atque Atlas celebrari cœperunt. Jam a Cecrope ad captum Ilium, „ alii prope quadringenti colliguntur anni, quibus illa Græcorum fabulis decantata Mi„ racula, Deucalionis, inquam, diluvium, & Phaetontis incendium contigere; cujus

„ utriuf-

„ utriuſque fingendi occaſionem, ex multis, uti veriſimile eſt, crebriſque per ea loca „ terrarum cladibus arripuerint. Jovem autem ab eodem primum Cecrope Deum ap- „ pellatum eſſe ferunt, cum nequaquam inter homines id antea nominis habuiſſet. Ab „ eodem poſtmodum primam Athenis excitatam Aram, primumque Minervæ ſignum „ conflatum ac poſitum fuiſſe, neque enim pervetuſtum genus illud rerum extitiſſe. Ita- „ que poſt Cecropem tota illa Græcorum Numinum genealogia texitur. Apud Hebræos „ interea cum Davi- dis poſteri regnabant, tum ſecuti Moſen Prophetæ florebant. Ita „ ſi noſtrum hunc Philoſophum audiamus, a Moyſe ad captum Ilium anni amplius „ octingenti numerentur. Porro longe Trojanis illis temporibus recentiores, Home- „ rum, Heſiodum, ac reliquos fuiſſe conſtat. Ideo nuperi omnino, Pythagoras, De- „ mocritus cæterique deinceps Philoſophi, circa Olympiadem quinquageſimam, hoc eſt „ annis poſt captum Ilium prope ſeptingentis emerſere. Moſem igitur, ac poſteriores Mo- „ ſe Prophetas, ante omnes Græciæ Philoſophos annis quingentis ſupra mille vixiſſe, „ ex ejuſdem Philoſophi confeſſione inferimus.

Idem *Euſebius* Capite 14. ejuſdem Libri, ubi præmiſit *Jeſum Joſedeci*, & *Zorobabelem Salathielis* filium, e Captivitate Babylonica reverſos, permittente *Cyro* Perſarum Rege, novi Templi fundamenta poſuiſſe, quo tempore *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias*, omnium noviſſimi prophetabant, ſubdit: „ Jam Cyro regnante, Solon Athe- „ nienſis quoſque ſeptem Sapientes Græci vocant, floruere, quibus ſane vetuſtior apud „ eos Philoſophus nemo celebratur. Ex iis Thales Mileſius Princeps inter Græcos de „ rebus naturalibus philoſophari cœpit, deque Solis converſionibus, Lunæque cum defe- „ ctione, tum illuſtratione, necnon de Æquinoctio diſputavit. Quare clariſſimus in Græ- „ cia ſemper habitus eſt. Thalotis Auditor fuit Anaximander, Praxiadæ filius, genere „ Mileſius ipſe quoque is omnium primus ſtylos ad dignoſcendas Solis, temporum, „ tempeſtatum, & Æquinoctii converſiones elaboravit. Huic operam dedit Anaximenes „ item Mileſius Euryſtrati filius, quem audivit Anaxagoras Clazomenius Hegeſibuli fi- „ lius. Is de Principiis diſtincte primus & enucleate diſputavit. Neque enim de Uni- „ verſi tantum natura, uti priores illi, ſed etiam de ipſo motus ejus Auctore philoſo- „ phatus eſt. Cum enim res omnes, inquit, confuſæ ſimul permixtæque ab initio forent, „ Mens penitus eas permeans, ab illa perturbatione in ordinem elegantiamque vindica- „ vit. Anaxagoræ Diſcipuli tres fuere, Pericles, Archelaus, & Euripides. Pericles, non „ Athenienſium modo facile Princeps fuit, verum etiam æquales ſuos omnes opibus ac „ nobilitate ſuperavit. Euripides cum ad Poeticam ſe ſe contuliſſet, Scenicus a non- „ nullis Philoſophus vocatus eſt. Archelaus denique Lampſaci Anaxagoræ ſuo in Ludo „ ſucceſſit. Inde cum Athenas migraſſet, ejuſdem ibi docendi partes munuſque ſuſtinuit, „ & quam plurimos Athanienſes diſcipulos, interque cæteros Socratem habuit. Ejuſdem „ Anaxagoræ tempore Xenophanes & Pythagoras Phyſici claruere. Ac Pythagoræ qui- „ dem Theano Mulier, ejuſque filii Thelauges, & Mneſarchus ſucceſſerunt. Thelaugis „ Aduitor Empedocles fuit, cujus ætate Heraclitus ille tenebricoſus in hominum ore „ verſari cœpit. Xenophani vero Parmenidem, armenidi Meliſſum, Meliſſo Zenonem „ Eleatem ſucceſſiſſe ferunt. De quo Zenone illud etiam narratur, cum is conjurationis „ adverſus Tyrannum ejus temporis initæ princeps auctorque deprehenſus eſſet, ab eo- „ que uti conſilii ſocios indicaret, torqueretur, Tyranni ſuppliciis tanquam minus ad „ ſe ſe pertinentibus omnino contemptis, præmanſam dentibus linguam in eum expuiſ- „ ſe, atque ita mediis in cruciatibus conſtantiſſimum objiſſe. Ejuſdem Auditor Leucip- „ pus fuit, Leucippi Democritus, Democriti Protagoras, cujus ætate Socrates floruit. „ Ut enim ante Socratem Phyſicos ſparſim nonnullos reperias, omnes tamen, cum ini- „ tium ab Thalete ducant, Cyro Perſarum Rege poſteriores fuiſſe conſtat. Atqui Cy- „ rum multis poſt abductos Babylonem Judæos annis vixiſſe liquet, cum jam Prophetæ „ apud Hebræos eſſe deſiiſſent, & ſacra ipſorum Metropolis expugnata fuiſſet. Reſtat „ igitur ut & Moſe, & recentioribus eo Prophetis multo juniorem Græcorum Philoſo- „ phiam eſſe fatearis, Platoniſque præſertim, qui Socratis primum Auditor cum fuiſ- „ ſet, indeque Pythagoreis operam dediſſet, ſuperiores omnes cum eloquentia, tum et- „ iam prudentia, philoſophandique genere, longo ſuperavit intervallo. Is enim ſub ex-

„ trema Regni Perſarum tempora floruit , paulo ante Alexandrum Macedonem , ante
„ Auguſtum vero annis haud multo amplius quadringentis. Si ergo Platonem tibi, quip-
„ pe illum ſecuti ſunt, eadem interdum quę Hebręos ipſos, philoſophatos eſſe conſtite-
„ rit, tum vero operę pretium fuerit, quonam tempore vixerit cogitare, adeoque illam
„ Hebræorum ſive Theologorum, ſive Prophetarum vetuſtatem , cum Græcorum om-
„ nium Philoſophorum ętate componere.

Probatur denique Propoſitio noſtra ex *S. Auguſtino* Libro 18. *De Civitate Dei*, Capite 37. *Tempore igitur Prophetarum noſtrorum* , inquit , *quorum jam Scripta ad notitiam fere omnium gentium pervenerunt, Philoſophi gentium nondum erant, qui hoc etiam nomine vocarentur, quod cœpit a Samio Pythagora, qui eo tempore quo Judæorum eſt ſoluta captivitas, cœpit excellere atque cognoſci. Multo ergo magis cæteri Philoſophi poſt Prophetas reperiuntur fuiſſe. Nam ipſe Socrates Athenienſis , Magiſter omnium , qui tunc maxime claruerunt, tenens in ea parte, quæ Moralis vel Activa dicitur, Principatum, poſt Eſdram in Chronicis invenitur. Non multo poſt etiam Plato natus eſt , qui longe cæteros Socratis diſcipulos anteiret. Quibus ſi addamus etiam ſuperiores , qui nondum Philoſophi vocabantur, ſeptem ſcilicet Sapientes, ac deinde Phyſicos qui Thaleti ſucceſſerunt , in perſcrutanda natura rerum ſtudium ejus imitati, Anaximandrum ſcilicet, & Anaximenem, & Anaxagoram, alioſque nonnullos, antequam Pythagoras Philoſophum primus profiteretur, nec illi Prophetas noſtros univerſos temporis antiquitate præcedunt: Quandoquidem Thales, poſt quem cæteri fuerunt, regnante Romulo eminuiſſe fertur , quando de fontibus Iſrael in eis literis, quæ toto orbe manarent, Prophetiæ flumen erupit. Soli igitur illi Theologi Poetæ , Orpheus, Linus, Muſæus, & ſi quis alius apud Græcos fuit, his Prophetis Hebræis, quorum Scripta in auctoritate habemus, annis reperiuntur priores. Sed nec ipſi verum Theologum noſtrum Moyſen , qui unum verum Deum veraciter prædicavit, cujus nunc Scripta in auctoritatis Canone prima ſunt, tempore prævenerunt : Ac per hoc quantum ad Græcos attinet , in qua lingua literæ hujus ſæculi maxime ferbuerunt , nihil habent unde ſapientiam ſuam jactent, quo Religione noſtra, ubi vera ſapientia eſt, ſi non ſuperior , ſaltem videatur antiquior.*

Objicit quiſpiam *Moyſen eruditum fuiſſe omni Sapientia Ægyptiorum*, teſte *S. Stephano*, Act. 7. 27. adeoque non fuiſſe omnium Gentium Philoſophis , Hiſtoricis, & Poetis antiquiorem.

Reſpondetur, Ante *Moyſea* doctrinam quidem aliquam, etſi non apud Græcos, apud Ægyptios tamen fuiſſe, quę illorum ſapientia diceretur, nimirum Arithmeticam , Geometriam , Muſicam , maxime vero occultam Philoſophiam , deſcriptam Literis Hieroglyphicis, ut cenſet *Philo* Libro 1. *De Vita Moyſis* : Nullos tamen Scriptores fuiſſe etiam apud Ægyptios , aliaſque Barbaras Gentes , ante *Moyſen* . Nam literas ante illius tempora nullas habebant Ægyptii , quas ab *Iſide* ſe accepiſſe gloriabantur . Hæc autem filia fuit *Inachi* Argivorum Regis, ab Ægyptiis poſt obitum in Deam conſecrata: *Moyſen* autem ſub *Inacho* floruiſſe, & filios Iſrael ex Ægypto eduxiſſe, tradunt *Julius Africanus*, *Tatianus*, *Clemens Alexandrinus* , quin & ipſe Chriſtianæ Religionis hoſtis Porphyrius, & iſtis multo antiquiores *Hellanicus & Philochorus* , qui res Atticas , *Caſtor & Thallus*, qui Syriacas proſecuti ſunt. Quod ſi ita ſe habeat , ſequitur Ægyptios ante *Moyſis* tempora Literas nullas habuiſſe , niſi Hieroglyphicas. Nec tamen Ægyptiorum qualiſcumque ſapientia noſtrorum Prophetarum ſapientiam tempore anteceſſit , etiamſi *Moyſes* Inacho recentior ſupponatur: Siquidem & *Abraham* , *Propheta fuit* . *Quid autem ſapientiæ eſſe potuit in Ægypto, ante quam eis Iſis, quam mortuam tanquam Deam Magnam colendam putaverunt, literas traderet? Iſis porro Inachi filia fuiſſe proditur, qui primus regnare cœpit Argivis, quando Abrahæ jam nepotes reperiuntur exorti* (inquit *S. Auguſtinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 37.) *Nulla igitur gens*, (inquit idem S. Doctor Cap. 39.) *de Antiquitate Sapientiæ ſuæ ſuper Patriarchas & Prophetas noſtros, quibus inerat divina Sapientia, ulla ſe vanitate jactaverit , quando nec Ægyptus invenitur, quæ ſolet falſo & inaniter de ſuarum doctrinarum antiquitate gloriari , qualicumque Sapientia ſua Patriarcharum noſtrorum tempore prævenisſe Sapientiam. Neque enim quiſquam dicere audebit mirabilium diſciplinarum eos peritiſſimos fuiſſe , antequam Literas*

noſ-

noſſent, ideſt, antequam Iſis eo veniſſet, eaſque ibi docuiſſe. Ipſa porro eorum memorabilis doctrina, quæ appellata eſt Sapientia, quid erat, niſi maxime Aſtronomia, & ſi quid aliud talium diſciplinarum magis ad exercenda ingenia, quam ad illuminandas vera Sapientia mentes valere ſolet? Nam quod attinet ac Philoſophiam, quæ ſe docere profitetur aliquid, unde fiant homines beati, circa tempora Mercurii, quem Triſmegiſtum vocaverunt, in illis terris ejuſmodi ſtudia claruerunt: Longe quidem ante Sapientes vel Philoſophos Græciæ, ſed tamen poſt Abraham, & Iſaac, & Jacob, & Joſeph; nimirum etiam poſt ipſum Moyſen. Eo quippe tempore, quo Moyſes natus eſt, fuiſſe reperitur Atlas ille Magnus Aſtrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurii Majoris, cujus nepos fuit Triſmegiſtus iſte Mercurius.

Objicies, *Moſen* trecentis pene annis juniorem *Inacho* fuiſſe, ut qui *Cecropis* ætate floruerit, ſecundum *Euſebii* rationes: ac proinde omnium Gentium Scriptores antiquitate non ſuperare.

Reſpondetur, Nullum poſſe laudari vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptorem *Cecrope* antiquiorem. Unde quamvis ad *Cecropis* tempora *Moyſes* differatur, negari propterea non debet illum omnium Gentium Scriptoribus antiquiorem eſſe. At ſententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Auctorum *Euſebio* antiquiorum ſuffragiis firmatam, quæ Moyſen Inachi temporibus floruiſſe aſſerit, quidam probabiliorem cum *Georgio Syncello* exiſtimant, in *Euſebium* animadvertentes. Pugnantia namque, inquiunt, ſcripſiſſe videtur *Euſebius*, cum *Moyſen* dixit ætate parem *Cecropi*, & nihilominus *omni Græcorum Numine & Religione, ipſiſque a Jove rebus geſtis, quas Cecropis tempore recentiores Græcorum affirmat opinio, longe antiquiorem ponit; cum prima feminarum, cui conjunctus fuerit Jupiter, ſit Niobe Inachi filia. At Inachus, ſi fidem Euſebii demus computo, annis trecentis Cecrope prior eſt; in quem calculum inclinat ferme Africanus. Ipſeque Euſebius, quæ de Jove & Niobe, Choroneo & Inacho referuntur, circa quinquageſimum Jacob ætatis annum in temporum Ratione a ſe condita repoſuit. Choroneus porro Inachi Niobeſque filius, is eſt qui Leges & Judiciorum Inſtituta in hominum conſortium invexit: alii licet Græci Niobem Phoroneo natam aſſerant, ex qua Jupiter Appim, qui Serapis eſt, ſuſcepit. Quæ quidem ſeu vere ſeu ficte fuerint a Græcis ſcripta, Inachi Phoroneique temporibus ab adultero Jove cenſentur patrata. Sane Jovis ipſius res geſtæ ante Cecropem illum biformem literis commendatæ feruntur, quarum hæc de Niobe, quam mulierum primam compreſſit, cenſetur præcipua.* Itaque *ſi Moyſes Phoroneo poſterior ac Cecropi coætaneus, nullatenus rebus a Jove geſtis, antiquiſve aliis, de quibus memorant Græci, cenſebitur anterior. Quod ſi Jove antiquior, (ut ipſe ac alii, qui præceſſerunt, teſtantur) temporibus Inachi Phoroneique natus eſt Moyſes: conſequens eſt cunctis Græcorum voce decantatis eum eſſe majorem ætate; nullius enim nomen ante Inachum, vel filium Phoroneum, primos Argivorum Reges, Græcis Hiſtoriis celebratur: eorum autem ſæculo in Acte, quæ nunc Attica, Ogygo regnante, primum illud & celebre Diluvium contigit; exactiſque demum annis novem ſupra centum & octoginta, Regione tanto ſpatio propter vaſtitatem Diluvio illatam Regibus orbata, Cecrops Imperium invaſit. Ex quibus ſingulis, annis minimum ducentis, in Moyſis ætate recte deſignanda Euſebium peccare compertum eſt.* Animadverſio hæc eſt *Georgii Syncelli* in *Chronograph.* pag. 67. & 68. Verum *Euſebio* erroris dicam leviter ſcribere *Georgium Syncellum* & *Moſem* Cecropis ætate floruiſſe, in ejuſque Epocha fuiſſe accuratiorem *Euſebium* antiquis Scriptoribus, facile demonſtrarem, niſi hanc provinciam olim doctiſſimi viri *Petavius*, *Scaliger*, aliique occupaſſent. Eſto, memoriæ lapſum paſſus ſit *Euſebius*, nec ad Hiſtoriolam vel fabulam *Niobis* a Jove compreſſæ attenderit, ſatis id eſſe ad ejus Chronologiam evertendam non judicabit æquus rerum æſtimator. Ut ut eſt, *Moyſen* omnibus Gentium externarum Scriptoribus antiquiorem eſſe nihilominus inconcuſſum manet, cum Jovis geſta ante *Moyſen* literis mandata non fuerint, neque *Niobis* ab ipſo compreſſæ ullus ante *Apollodorum* & *Hyginum* meminerit.

PROPOSITIO II.

Antiqui Philosophi, Poetæ, Historici profanarum Gentium, ex Libris Moysis, aliisque Scripturæ Sacræ Libris, doctrinæ suæ partem maximam hauserunt.

I. MEminisse juvat eorum quæ sparsim in Historię Synopsi ab Operis hujus exordio observavimus, Sacras Historias in Pentateucho a *Mose* scriptas, variis modis ab Ethnicis Scriptoribus interpolatas fuisse. Quæ de rerum creatione tradit *Moyses*, ab Auctore Carminum Orphicorum, ab *Hesiodo* in Theogonia, *Ovidio* Libro 1. Metamorphoseon, *Virgilio* Ecgloga 6. & Lib. 2. Æneidos exprimi. Paradisum terrestrem a *Platone* in Jovis Horto describi, ut observarunt *Origenes* Libro 4. *contra Celsum*, & *Eusebius* Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. Primæ Mulieris formationem in *Pandoræ* fabula ab *Hesiodo* depingi, ut *Origenes* ibidem, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 3. contra *Julianum* adnotarunt. Primorum hominum vitam in Paradiso a *Moyse* descriptam, *Platonem* totidem pene verbis expressisse, ut probat *Eusebius* Libr. 2. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13. Serpentis tentatoris, lapsusque *Adami & Evæ* Historiam ab eodem *Platone* interpolatam, ut probat idem *Eusebius* Cap. 14. Ejusdem meminisse *Chalcidium* ad *Timæum*. Diluvii & Arcæ Noeticæ Historiam interpolatam a *Beroso*, ut refert *Josephus* Libro 1. contra *Apionem*, & Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. ab *Abydeno*, cujus locum descripserunt *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. & *S. Cyrillus* Libro 1. contra Julianum, ab *Alexandro Polyhistore*, cujus locum exhibet idem S. Cyrillus, a *Luciano* Libro *De Dea Syria*, ab *Hieronymo Ægyptio*, *Molone*, & *Nicolao Damasceno*. *Molonis* verba refert *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 19. Locum vero *Nicolai* Damasceni apud *Josephum* Lib. 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. legere est. Turris Babel & confusionis Linguarum, ut observavimus, meminit *Abydenus* Rerum Assyriarum Scriptor, cujus locum refert *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 14. Aloidarum fabulam ex Historia Turris Babel expressam docet *Origenes* Lib. 4. *contra Celsum*. Incendii Sodomorum fit mentio apud *Diodorum Siculum* Lib. 19. *Strabonem* Libro 16. *Tacitum* Lib. 5. & *Solinum* Cap. 36. Salmasianæ Editionis. *Abrahami* Historiam fuse a *Moyse* scriptam, legerant *Berosus Hecatheus*, & *Nicolaus Damascenus*, teste *Josepho* Lib. 1. *Antiquit.* Cap. 8. ubi *Berosi* quidem & *Nicolai Damasceni* verba refert, *Hecatæum* vero justum de *Abrahamo* Volumen scripsisse tradit. Ejusdem Patriarchæ meminerunt *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum testimonia ab *Alexandro Polyhistore* leguntur apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 17. 18. & 19. *Jacobi* meminerunt *Theodotus* Libro *De Judæis & Alexander Polyhistor*. *Josephi* Patriarchæ *Artapanus*, & idem *Alexander*, quorum testimonia descripsit *Eusebius* Capitibus 17. & 23. ejusdem Libri. Historiam *Moysis* & Exitus Israelitarum ex Ægypto interpolarunt, variisque figmentis infuscarunt *Manetho*, *Chæremon*, *Lysimachus*, & *Apion Alexandrinus*: Quos refellit *Josephus* Libris contra *Apionem*. Item *Trogus Pompejus*, & ex eo *Justinus* Lib. 36. Cap. 2. *Tacitus* Lib. 5. *Historiæ*, Cap. 3. & 4. *Artapanus* in Comment. *De Judæis*, cujus insigne fragmentum *Eusebius* descripsit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 27. *Diodorus Siculus* Lib. 1. *Strabo* Lib. 16. & alii. Horum, inquam, omnium testimonia passim a nobis in Synopsi Historiæ quatuor priorum Mundi ætatum descripta, a quibus proinde hic repetendis abstinemus, partem Propositionis nostræ probant.

Theologia Ethnicorum ex Libris Mosaicis magnæ ex parte derivata.

II. Theologiam Ethnicorum a Mythologis & Poetis ex Libris Mosaicis maxima ex parte derivatam probarunt Viri eruditione insignes, *Vossius*, *Bochartus*, *Huetius*. Phœnicum Theologiam ex illo fonte manasse probat Literati illius Triumviratus postremus ætate, sed religione, meritis, doctrina, virtute, ac dignitate primus, *Demonstrationis Evangelicæ*, *Propositione* 4. Cap. 3. Quod in *Taauto* & *Adonide*, quos pro Diis habuerunt, *Moysis* imago sit expressa. De Ægyptiorum Theologia idem demonstrat Capite quarto, *Mercurium* scilicet, *Theuth* sive *Thoth* ab ipsis dictum, *Osiridem & Bacchum*, *Apin & Mnevin*, *Serapin*, *Orum*, *Anubin*, *Vulcanum*, quos divinis honoribus Ægyptii con-

conſecrarunt, *Moyſen* referre. Græcos Moſaicam doctrinam infinitis fabulis obduxiſſe probat Capite octavo. *Apollinem* quippe *Panem*, *Priapum*, *Æſculapium*, *Prometheum* ad *Moyſis* exemplar eſſe confictos. Omnem Romanorum Theologiam ex eodem fonte profluxiſſe oſtendit Capite nono. *Janum* enimvero, *Vertumnum*, *Faunum*, *Silvanum*, *Evandrum*, eoſdem eſſe cum *Moyſe*. Quæ omnia veriſimilibus conjecturis a Viro Maximo probata & firmata in eximio ipſius Opere legi poſſunt. Legantur etiam quę ſunt a nobis obſervata in Synopſi Hiſtoriæ Quartæ Mundi Ætatis, Cap. 7. Art. 1. §. 17. Ex his autem Propoſitionis noſtræ pars altera probatur. Ex Moſaicis Libris complures variarum Gentium Leges ac Ritus manaſſe, oſtendimus in Synopſi, Capite mox laudato, Articulo ſecundo, quod momentum alterum eſt ad Propoſitionis noſtræ confirmationem.

III. Moſaicam illam Sententiam Deuteron. 6. 4. *Audi Iſrael*, *Dominus Deus noſter Dominus unus eſt*, veteres Poetæ & Philoſophi Gentium expreſſerunt. Orphicorum Carminum Auctor a *S. Juſtino* Martyre in Paræneſi, *Clemente Alexandrino* Libro 5. Stromatum, & Sancto Cyrillo Alexandrino Libro 1. contra Julianum citatus:

Reſpectans Verbum divinum, huic totus inhære.
Pectoris hoc mentem ſacri, greſſuſque guberna,
Incedens recta; Regemque hunc orbis adora:
Unicus eſt, per ſe ſe exiſtens, qui cuncta creavit,
Inque his ipſe extat, nulli e mortalibus unquam
Lumine conſpectus, mortales conſpicit omnes.

Item:

Juppiter eſt unus, Pluto unus, Bacchus & unus,
Unus Sol, Deus unus in omnibus.

Item:

Cœlum juro Deo a Magno & Sapiente creatum.
Vocem juro Patris, primum quam prodidit ore,
Conſilio ipſe ſuo Mundum cum conderet omnem.

Sophocles a *Juſtino* pariter, *Clemente Alexandrino* Libro 5. *Stromatum*, & *S. Cyrillo Alexandrino* Libro 1. *contra Julianum* laudatus:

Unus profecto eſt, unus hic tantum Deus,
Qui cœlum & amplas condidit terræ plagas,
Cærulea ponti terga, & infrænes Nothos.
At nos miſelli, pectore errantes vago,
Calamitatum finximus ſolatia,
Formas Deorum ſaxeas aut æreas,
Aurove ductas fuſili, aut eburneas.
His dum immolamus, dum ſtato auguſtos die
Reddimus honores, eſſe nos remur pios.

Cleanthes Stoicus, a *Clemente Alexandrino* pariter laudatus:

Quidnam bonum ſit me rogas? jam jam accipe.
Quod ordinatum eſt, integrum, ſanctum, pium,
Suique compos, utile, decens, commodum,
Grave ac ſeverum, quodque ſemper conferat.
Metu ac dolore majus, & moleſtia;
Salubre, jucundum, & ſibi conſentiens;
Clarum ac modeſtum, ſedulum, lene, ac potens,
Perenne, labis neſcium ac ſemper manens.

Xenophanes Colophonius apud *Clementem Alexandrinum*, ibidem:

Maximus in genere eſt Divum atque hominum Deus unus,
Qui nec corpore, nec mente eſt mortalibus ullis
Aſſimilis.

Xenophon, apud *S. Cyrillum Libro* 1. *contra Julianum*, de Deo ſic loquitur: *Ille omnia concutiens, & ſtabilis manens, quod magnus ſit, & potens, manifeſtus, figura tamen in-*

co-

cognitus, nec quidem is est qui videatur undique conspicabilis esse Sol, nec vero ipse videtur pati se conspici, sed si quis impudenter ipsum intueatur, orbatur visu.

Pythagoras ab eodem *S. Cyrillo* laudatus. *Deus unus, & ipse, non ut quidam suspicantur, extra Mundi fabricam & administrationem, sed in ipso totus, in toto circulo intuens omnes generationes, mixtura existens totius ævi, & lumen ejus facultatum ac operum, Principium omnium, in cœlo Illuminator, & omnium Pater, Mens & animatio omnium Sphærarum, omnium motus.*

Timæus Locrus apud *Clementem Alexandrinum*, Libro 5. Stromatum : *Unum Principii pium omnium est ingenitum ; si enim esset genitum, non esset utique amplius principium, sed illud ex quo genitum esset principium. Ex illo*, inquit Clemens Alexandrinus, *vera profluxit opinio, nempe : Audi*, inquit, *Israel, Dominus Deus tuus unus est, & ei soli servies.*

Plato in Timæo : *Recte ne igitur Cœlum unum esse antea statuimus, an vero multos, adeoque infinitos posuisse præstabat? Unum utique si modo suum ad exemplar conformatum illud esse concedimus.* Eumdem porro *ut vulgari Græcorum more plurium Numinum appellatione uti soleat, Deum tamen unum agnoscere, vel ex ea, quam ad Dionysium scribit Epistola quivis intelligat : ubi quas studiose ac serio conscriberet Epistolas, ab aliis quas temere negligenterque profunderet, sua quadam nota secernens, quæ grave nihil ac serium continerent, iis Deorum ; quæ vero diligenter ab se ac moderate scriberentur, illis Dei sese nomen, proprium veluti characterem impressurum esse declarat.* Refert *Eusebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13.

IV. Divinum illud Oraculum Ex. 3. 14. *Dixit Deus ad Moysen* : EGO SUM QUI SUM. Ait : *Sic dices filiis Israel* : QUI EST, *misit me ad vos* : expressit *Plato* in *Timæo* his verbis : *Quid illud est, quod semper est nec tamen ortum ullum habet? Quid illud contra quod semper nascitur, & nunquam est? Prius illud quidem, quod semper atque eodem modo est, ab sola intelligentia cum ratione percipitur. Alterum hoc, quod oritur simul & occidit, nec unquam vere est, in ea dumtaxat, quam sensus ab omni ratione vacuus efficit, opinione versatur.* Quem *Platonis* locum expendens *Eusebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ, Cap. 9. Annon*, inquit, *illud Mosis Oraculum*, EGO SUM QUI SUM, *egregius Plato manifeste repræsentat, dum suis ipsum ita verbis exprimit* : „ Quid „ illud est, quod semper est, nec tamen ortum ullum habet? *Quod etiam candidius & apertius illustravit, dum ait : Aliud quod sit esse nihil, nisi quod non corporis oculis videatur, sed mente sola capiatur. Nam ubi quæsivit, quid sit illud quod est ; ita respondet ipse sibi :* „ Nimirum illud quod ab sola intelligentia percipitur. " *Similiter alterum hoc Salomonis :* „ Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum „ est? Ipsum quod faciendum est : *Verbis pene totidem interpretatur, dum ait :* Id autem „ quod oritur simul & occidit, neque unquam vere est, in ea dumtaxat, quam sensus „ ab omni ratione vacuus efficit, opinione versatur. *Quibus etiam quæ sequuntur, ad-* „ *jungit.* Quippe Temporis, *inquit*, partes istæ sunt, *Erat*, atque *Erit*, quas impru- „ dentes sempiternæ etiam Naturæ injuria tribuimus. Vulgo enim ita loquimur, *Erat*, „ *est, erit :* Cum tamen ei solum EST proprie vereque conveniat. *Ac ne quis me Philosophi verba in alienum sensum torquere criminetur, eos ipsos Commentarios, quibus illorum sententia declaratur, proferre juvat.*

Ita *Numenius Pythagoricus* Lib. 2. De Bono : *Age vero atque ad illud* QUOD EST, *quantum licet, aspiremus : Omninoque pronuntiemus, quod est, id neque fuisse unquam, neque unquam futurum esse, at certo dumtaxat præsentique tempore semper esse : quod sane tempus hoc modo præsens, si quis æternitatem dicere voluerit, me auctore quidem id facia: ... Quod enim* EST, *id sempiternum est, atque eodem sese modo constanter habet, &c. Maneat igitur, & tanquam verum sumatur, incorporeum esse id* QUOD EST ..... *Quærit Plato, quid illud sit,* QUOD EST. *Id sine dubio carere ortu statuens. Mutaretur enim alioqui : si autem mutaretur, sempiternum id non esset. Inde aliquantum progressus, hæc addit : Si quod est, id omnino sempiternum & immutabile est : nec ab sese ulla unquam varietate discedit, sed in una semper eademque ratione permanet, illud unum*

pro-

profecto sit oportet, quod intelligentia cum ratione capiatur. Locum integrum describit *Eusebius* Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. eoque *non Platonis modo, sed longe Antiquioris Platone Mosis doctrinam illustrari* colligit. *Itaque merito sane dictum illud hanc in rem celebrem circumferri. Quid enim aliud Plato est, quam Moses Attice loquens?*

Ita *Plutarchus* Libro De Sillaba Eς Delphico Templo inscripta: *Equidem neque numerum, neque ordinem, neque vinculum, neque aliud quodlibet dimidiatæ particulæ genus ea syllaba significari existimo. Est omnino Dei perfectum ex se se integrumque Nomen, quod ei a quo pronuntiatur, una cum voce ipsum continuo potestatis divinæ sensum & cogitationem injiciat. Nam cum unumquemque nostrum, qui eo accedimus, hac veluti Deus salutatione compellat,* NOSCE TE IPSUM, *quod quidem nihil minus sonat, quam Salve. Tum vero nos resalutandi Numinis gratia respondemus,* Eς: (ES) *quasi veram ac propriam, adeoque solam eique soli convenientem hanc a nobis appellationem tribui fateamur. Nos enim vere nullo modo sumus: sed omnis omnino natura mortalis, in quodam interitus ortusque medio constituta, umbram sui dumtaxat aliquam, exilemque ac lubricam opinionem ostendit; quam si incumbente in eum animo comprehendere volueris, tam vero, quemadmodum aquam si manu vehementius retinere coneris, dum premis, dum in unum cogis, effluit illa penitusque dilabitur. Sic ratio, dum eorum quæ varios subinde casus ac mutationes subeunt, illustrem illam, quæ sibi objiciatur speciem propius insequitur, aberrat ac luditur, quod partim in id quod oritur, partim in id quod interit, sic incurrat, nihil ut quod maneat, quodque vere sit, comprehendere omnino possit ... Ecquid igitur illud est, quod vere est? Id unum utique quod sempiternum est, quod ortu simul interituque caret, cui nullum tempus mutationem affert. Est enim omnino tempus mobile quiddam, quodque simul cum mobili materia semper fluens, ac nihil usquam firmitatis habens, sic tanquam vas aliquod interitus ortusque cogitatur. Cujus profecto vel appellationes ipsæ, posterius, prius, erit, fuit, illud non esse palam ac per se se confitentur. Nam quod vel nondum habuit ut sit, vel jam esse desiit, id esse, nonnisi stolide absurdeque dicas. Quin etiam illud ipsum, quo maxime temporis cogitationem sustinemus, atque fulcimus, dum vel instans, vel præsens, vel nunc dicimus; soluta dissipataque ratio confestim amittit. Perinde enim in futurum ac præteritum elisa distrahitur, ut in oculorum radiis usuvenit, si quis quod sua quadam necessitate disjunctum atque divulsum est, id semel intueri velit: Jam si eadem ipsa, quæ tempori metienti conveniunt, ea quam metitur natura subeat, nec ipsa quidem aut manet, aut vere est, sed prout tempori contribuitur, vel nascitur, vel interit. Quare nihil ejusmodi quod per Erat, vel Erit significetur, de eo quod Est dici queat: Cum ista ejusmodi rei, quæ per se se firmiter & constanter esse non potest, inclinationes quædam seu trajectiones, deflexionesque sint. At vero ita plane loquendum: Deus est, nec tamen ipse tempore ullo est, sed æternitate dumtaxat, quæ motu omni, omnique tempore simul, & inclinatione caret: Cujus nec prius quicquam est, nec quicquam posterius, futurum nihil, nihil præteritum, vetustius nihil, nihilque recentius. Sed qui unus est, idem uno etiam nunc sempiterni durationem implet: Adeoque illud unum est, quod vere per se se est, non autem aut fuit, aut futurum est, quemadmodum nec aliquando cœpit, nec unquam desiturum est. Sic igitur idem ipsum venerando, salutare nos & appellare decet, aut saltem his verbis,* UNUM ES, *id quod priscorum nonnulli factitabant. Nec enim plura Deus est, uti nostrum quilibet, qui congeries quædam sumus, ex omni sexcentarum varietatum diversis ex casibus mutationibusque nascentium genere, & quadam veluti universitate conflata atque permixta. Sed unum oportet id esse, quod est. Nam alterum quid si additur, illud sane tanquam ejus quod est differentia, ad ejus quod nullum est, procreationem declinat.* Hunc *Plutarchi* locum descripsit *Eusebius* Lib. 11. *Præparat. Evang.* Cap. 11.

V. Divinum illud Oraculum Deuteronomii 32. 35. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Item illud Psalmi decimi, 8. *Justus Dominus & justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.* Et illud Psalmi 30. 24. *Veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam:* Exprimit *Plato* in *Legibus*, his verbis: *Deus certe quidem, uti ex priscorum doctrina constat, rerum universarum principia, finem, mediumque complexus, recta illa, quomodo natura postulat, obeundo perficit: Eum perpetuo justitia sequitur, eorum qui abs divina lege discedunt, ultrix atque vindex: Cui quidem affi-*

xus

xus, demisso compositoque animo comitatur quisquis ad felicitatem aspirat. Contra vero, qui vel superbia intumescens, vel opum vi copiaque sublatus, vel etiam honorum amplitudine, corporisve specie, cum juventutis flore, stultitiaque conjuncta insolescens, animo petulantius exardescit, perinde ut si nec Principe, nec Moderatore ullo indigeret, sed potius ad cæteris imperandum aptus ipsemet idoneusque sit, is Deo vacuus relinquitur; Relictus autem, adhibitis illico geminæ protervitæ sociis exultat cuncta miscendo; atque interim aliquid esse permultis videtur: At modico post tempore dignas ab eo pœnas exigente justitia, se ipsum, domumque simul, cum tota funditus civitate perdit.

VI. Quæ de Verbo Divino & Personarum Divinarum Trinitate in Scripturis habentur, Genesis 19. *Dominus pluit super Sodomam ignem & sulphur a Domino de Cœlo*: Psalmo 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis.* Psalmo 32. 6. *Verbo Domini Cœli firmati sunt.* Psalmo 106. 20. *Misit verbum suum, & sanavit eos.* Genesis 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c.* ea *Plato* delibavit in *Epimenide* ita loquens: *Et honores habemus, sic tamen ut non jam annum alteri, & alteri mensem, dies aliis tribuamus, aut ullum omnino tempus, quo suam quilibet conversionem absolvat, dum ad Mundi, quem Verbum omnium longe divinissimum conformavit, perfectionem ipse concurrit. Quod quidem Verbum, quisquis beatus est, primum admirari, tum ejusdem, quatenus mortali naturæ fas est, cognoscendi amore ac studio teneri solet.*

Idem in Epistola ad *Hermiam, Erastum*, & *Coriscum* scribit: *Epistolam hanc a vobis tribus simul convenientibus legi decet: Sin autem a duobus vicissim unaque conjunctis, idque quam sæpissime fieri poterit. Præterea pactum inter vos, legemque ratam fixamque servari, sic ut in æquum bonum juretis: Adeoque studio non illiberali, ac studii sorore doctrina mutuo conjuncti, in Deum ipsum rerum omnium, sive præsentium, sive futurarum Præsidem, nec non Præsidis etiam Principiique Parentem Dominum juretis, quem quidem si modo recte philosophabimur, quantum homines beati possunt, clare omnes planeque cognoscemus.* Hunc *Platonis* locum descripsit *Eusebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 16. subditque: *An non tibi videtur Plato dum hæc ait, Hebræorum dogmatis insistere? Unde enim alioqui in mentem ipsi veniret, Deum alterum ipsomet rerum quæ procreantur omnium Principio superiorem, imo & Universi Moderatoris Parentem appellare? Unde porro huic ipsi rerum Conditoris Parenti, Domini nomen imponere? Quæ profecto Græcorum nunquam auribus, imo ne animis quidem, mortalium ante se quisquam injecerat.* Ex *Plotino* & *Numenio Platonis* mentem explicat Capitibus 17. & 18. ac demum ex *Amelio* Platonico, quem Evangelii *S. Joannis* Cap. 1. expressisse Capit. 19. observat ejus verba proferens. *Atque*, inquit Amelius, *hoc plane Verbum erat, per quod, sempiternum cum esset, existebant omnia, quæ fiebat, quemadmodum Heraclitus loqueretur: Quod ipsum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in Principii gradu ac dignitate constitutum, imo & Deum simul pronuntiat, per quod facta simpliciter omnia sint, in quo quicquid factum est, & vivens, & vita, & aliquid pro sua quodque natura fuerit. Idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum humanam speciem præ se ferre, sic tamen ut suæ interea naturæ majestatem ostendat; Adeoque solutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capessere, ac Deum prorsus eumdem esse, qui erat prius quam in corpus atque in carnem hominemque descenderet.* Hæc ille. *Quæ profecto*, inquit Eusebius, *non jam subobscure adumbrata, sed palam, nudaque, quod ajunt, fronte, ex illa Barbari hominis Theologia translata esse nemo non videt. Barbarus autem ille, quem vocat, ecquis porro fuit, nisi Joannes Servatoris nostri Evangelista, qui Hebræus ex Hebræis erat?*

Egregium *Platonis* de Sancta Trinitate locum ex illius ad *Dionysium* Epistola proferunt *Eusebius* Libro mox laudato, Cap. 20. & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra Julianum. *Hæc anygmatice*, inquit, *aperienda tibi sunt, uti ne, si quid forte mari terrave, Epistolæ hujus paginis factum erit, intelligere possit, qui legerit. Sic enim se res habet. Circa universorum Regem omnia sunt, ac propter ipsum omnia. Idem bonorum omnium Principium est: At circa Secundum, ea quæ secundo: Circa Tertium, ea quæ tertio ordine cuncta versantur. Quæ quidem hominis animus, in res sibi cognatas intentus, cujusmodi sint, perspecta & explorata habere gestit.* Hunc *Platonis* locum explicans *Porphyrius*:

Lib.

Lib. 4. Philoſophicæ Hiſtoriæ ait, *Dei ſubſtantiam uſque ad tres hypoſtaſes procedere, eſſe vero ſupremum Deum optimum, poſt ipſum & alterum Creatorem ſeu Opificem, tertium porro Mundi Animam.* Platonem certe non uſquequaque ſpeculatum omnia, ſed eodem modo quo Ariani, de tribus Perſonis ſentire, immo tres Deos inducere, *S. Cyrillus* obſervat. Exiſtimat tamen eum & ſenſurum & locuturum fuiſſe recte, editurum quoque in vulgus palamque facturum veras & germanas de Deo opiniones, niſi forte *Anythi* & *Meliti* accuſationem timuiſſet, atque *Socratis* cicutam.

VII. Boni naturam, nihil aliud eſſe quam Deum ipſum, Scriptura Sacra teſtatur, Pſal 72. *Quam bonus Iſrael Deus, his qui recto ſunt corde.* Pſal. 105. 1. *Confitemini Domino. quoniam bonus.* Hanc doctrinam expreſſit *Plato* in Timæo. *Dicamus ergo*, inquit, *quam ob cauſam Auctor ille Molitorque Deus, rebus ortum dare, atque hoc Univerſum condere ſtatuerit. Bonus erat; bonus autem nulla unquam ullo in genere laborat invidia. Cum igitur ea vacaret, omnia ſibi quam ſimillima eſſe voluit.* Idem in ſuis de Republica libris: *Nunquid vero*, inquit, *cum Sol ipſe viſus non ſit, ab eo tamen cujus ille cauſa eſt, cernitur? Plane. Hunc igitur habeto boni filium abs me vocari, quem bonum ſui ſimilem genuerit: Ut quod ipſum in loco ſpiritali eſt, cum Mente, rebuſque mente perceptis comparatum; id Sol in loco aſpectabili ſit, ſi cum viſu ao rebus ſub viſum cadentibus conferatur. Quod igitur & iis rebus quæ cognoſcuntur veritatem tribuit, & cognoſcendi vim facultatemque ſuppeditat, id tu boni Ideam eſſe ſtatuito. . . . . Solem, opinor, iis quæ videntur, non id modo tribuere dices, ut videri queant, verum etiam ortum ipſis, incrementa, nutritionemque largiri, cum tamen ortus ipſe non ſit: Qui enim eſſe poſſit? Ergo ſimiliter res eas quæ cognoſcuntur, a bono dices, non ut cognoſcantur modo, ſed etiam ut ſint, adeoque propriam eſſentiæ ſuæ rationem ab eodem accipere, tametſi bonum eſſentia non ſit, ſed longe ſupra eſſentiam omnem majeſtate ſimul ac poteſtate emineat.* Hæc *Platonis* loca deſcribit *Euſebius* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 21. præclarumque *Numenii Platonici* locum in eandem rem ſubjungit Cap. 22.

VIII. Hæc Dei verba a *Moyſe* relata Geneſis 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*: Et illa Moyſis: *Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam: Ad imaginem Dei creavit illum*: Occaſionem dediſſe *Platoni* excogitandi Ideas, quæ Mundi hujus aſpectabilis exemplaria eſſent, docet *Euſebius* Capitibus 23. 24. & 25. His quæ de Animæ immortalitate, de Mundi ortu, alteratione, ſupremo fine, Reſurrectione mortuorum, & Judicio quod mortem excipit, Sacræ Literæ docent, affinia docuiſſe, *Platonem* probat ſequentibus ejuſdem Libri Capitibus, ut neminí hæc attente conſideranti dubium eſſe poſſit, quin maximam doctrinę partem, ob quam divinus Philoſophus appellatus eſt, e Sacris Literis hauſerit.

IX. Quæ de parentum honore Deus in Decalogo præcepit, expreſſit *Plato* in Legibus. *Quicumque*, inquit, *mentis compos fuerit, is parentum ſuorum preces ac vota metuet, plurimique faciet, quod in multis & ſæpius commiſſa illa & convicta eſſe noverit.* Rurſuſque alio Libro: *Nemo non apud nos eum a quo ætate ſuperabitur, tam opere quam verbis obſervato. Qui autem ſe annis viginti antecedet, ſeu vir ille, ſeu femina fuerit, hunc in Patris aut Matris loco habens, venerato.*

X. Legem *Moyſis* vetantem ne Hebræis Hebræi ſerviant, *Plato* in Republica ſua exſcripſit, Græcamque fecit: *Græcum*, inquit, *Servum Græcus nemo poſſideat, idque cum cives noſtri diligenter obſervent, tum aliis quoque Græcis idem ut faciant auctores ſint. Sic enim vero futurum eſt, ut multo libentius, dum ſibi mutuo parcent, in Barbaros arma convertant.*

XI. Illud Deuteronomii 19. 14. *Non aſſumes & transferes terminos proximi tui*: Sic exprimit Plato: *Nemo agri fines moveto, neque civis ullius ſui quem vicinum habuerit, neque alterius cujuſcumque finitimi, etiam extranei, qui fundum ſub extremos agri ſui limites poſſideat, ratus vere id eſſe, immota, quod ajunt, loco movere.* Tum addit: *Si quis fixos limites tranſiliens, vicini agrum cum ſuo coluerit, non modo juſtum ei damnum ſarcito, verum etiam ut hominis impudentiæ & illiberalitati medicina fiat, illati detrimenti duplum alterum ei quem læſerit, repræſentato.*

XII. Moſaica Lex eſt de furibus, Exodi 22. *Si quis furatus fuerit bovem, aut*

ovem,

ovem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boves pro uno bove reſtituet, & quatuor oves pro una ove . . . . . Si inventum fuerit apud eum quod furatus eſt, vivens ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis, duplum reſtituet. His *Plato* ſimilia ſtatuit. *Si fur*, inquit, *rem quamlibet ſeu magnam, ſeu parvam furabitur, Lex in omnes una, una judicio pœna ſtatuatur. Primum, quod furto ſublatum erit, ut duplum ejus repræſentet, quiſquis furti damnatus erit, ſi modo ſupra ſortem ſolvere per reliquarum facultatum copiam poterit: Sin autem, in vinculis ſit, donec aut ſolverit, aut ab eo, a quo furti damnatus eſt, veniam impetrarit.* De fure interfecto ſic Exodi 22. 2. ſtatuitur: *Si effringens fur domum ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: Percuſſor non erit reus ſanguinis.* His affinia ſanxit Plato: *Qui nocturnum furem*, inquit, *in ædes furandi animo ſubeuntem interfecerit, innocens eſto. Similiter, qui graſſatorem, dum vim vi repellit, occiderit innocens eſto.*

XIII. De bove qui hominem occiderit, ſic in Moſaica Lege ſtatutum eſt. Exodi 21. 28. *Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus; dominus quoque bovis innocens erit.* Lex ſimilis apud *Platonem* legitur. *Si jumentum*, inquit, *aut aliud animantis genus quempiam interfecerit, niſi tamen ab aliquo ex iis qux ad publicos ſolemneſque ludos adhibentur, in ipſo certaminis æſtu id fieret, cædis reus ab interfecti propinquis peragatur. Qua de cauſa cognoſcant agrorum Curatores ii, quibus a propinquo mandatum negotium erit. Ii vero damnatum jumentum ubi morte mulctaverint, finibus ejiciant.*

XIV. Gens Hebræorum univerſa duodecim in Tribus diviſa fuerat. Quod exemplum ſecutus *Plato*, id ipſum in civium ſuorum tributione ſervandum ita ſanxit: *Duodecim in partes, eaſque quoad fieri poterit, æquales, tota nobis Regio tribuatur. Partibus autem ſingulis ſua quæque Tribus aſſignata, quinque viros quotannis, quaſi agrorum Curatores, Tribuumque Principes conſtituat. Tum ab iis alios præterea, Ordinum Ductores, habito delectu, creari vult, eoſque duodecim, qui Belli tempore Duces futuri ſint, ſingulos ſingulis Tribubus aſſignatos.* Hanc Platonicarum Legum cum Moſaicis comparationem inſtituit *Euſebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 47.

XV. Illud Pſalmi 4. 6. *Sacrificate ſacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino*, ſic expreſſit *Menander:*

——— Neve acum, o ſuaviſſime,
Aliena quæ ſit, appetas: Etenim Deo
Injuſta nulla, juſta quæ modo ſunt placent.
Feliciorem ducere hunc vitam ſinat,
Qui nocte terram, qui die aſſiduo colit.
Deo ſacrifices æqui ad extremum tenax.
Ut veſte munda ſplendidus, ſic pectore.
At cum tonabit, ſiſte, nec pavido gradu
Fugam capeſſe, quandiu nil conſcius
Ipſe tibi fueris: Te Deus præſens videt.

XVI. Illud *Salomonis* in Proverbiis: *Divitias & paupertatem ne dederis mihi*, *Plato* his verbis exprimit Lib. 3. De Republica: *Ergo alia quædam, ni fallor reperimus, quæ ne in civitatem furtim unquam & occulte ſubeant, ab ejus Moderatoribus omni proviſione cavendum erit. Quænam? Opes, inquam, & inopia: Quod illæ quidem luxum, ignaviam, rerumque novarum molitionem invehant; hæc vero præter factiones illiberalitatem ſimul atque malitiam. Malitiæ autem nomine indignum omne facinus continetur.*

Illud Proverbiorum 21. 1. *Cor Regis in manu Domini; Quocumque voluerit, inclinabit illud*, laudat *Themiſtius* Oratione 5. ubi commendans Imperatoris clementiam, quod Jovis inſtar nullum habeat malorum ac mortis dolium juxta ſe poſitum, ſed vitæ dumtaxat plenum ſemper ac redundans, quam ex eo meram & ſinceram haurit, & in homines effundit, hæc habet: *Præclare quidem huic Aſſyriorum ſententiæ fidem adhibet, quæ cor Regis merito dicit in manu Dei cuſtodiri: quod quidem in condemnationis literas minime propendere poteſt. Neceſſe enim eſt, ut qui haſce literas facile ſcribit, ex ea manu de-*

citda

cidat, quæ vitam omnibus perpetuam largitur. Et Oratione 9. *Quam eleganter hoc ipsum Assyriorum Literis proditum animadverti, Regis scilicet animum in manu Dei custodiri: Unde ei quantum immineat periculi providendum, ne si ad agendum aliquid quod a Deo sit alienum feratur, custodiente se se manu Dei tandem excidat.* Per literas Assyriorum, Sacros Hebræorum Libros intellexit *Themistius.*

XVII. Illud Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris*; sic reddidit *Plato* Libro secundo de Republica: *Justo illi, qui sic animo comparatus erit, verbera imponentur, injicientur vincula, oculi eruentur. Idem postremo omnia hæc perpessus agetur in Crucem.* Refert *Clemens Alexandrinus* Libro 5. *Stromatum.*

XVIII. Illud Ecclesiastis 12. 14. *Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit*, aliaque de judicio Scripturæ Sacræ Oracula, *Diphilus* Comicus his Versibus expressit:

Putasne vero mortuos, Nicerate,
Queis omnis omnem fluxit in luxum dies,
Potuisse latebris fugere captatis Deum?
Est oculus ille, est, cuncta qui justus videt.
Duæ, ut statuimus, inferos secant viæ.
Patet una castis, altera scelestos manet.
Quamvis profundo semper inclusum sino
Utrumque terra teneat. I, rapias licet,
Furere, spolies, misceas. Erres, cave:
Est est sub alto Dite Judicium super,
Cui Magnus orbis Dominus ac Rector præest,
Cujus vel ipsum nomen effari horreo,
Quique diuturnam sontibus vitam trahit.
Quod si quis omni scelera molitus die,
Superos latere credit, is novum scelus
Sibi persuadet, justa quod lento manus
Pendere soleat otio. At quisquis Deum
Non esse fingis, prospice infelix tibi.
Deus ille, Deus est. Si quis interea nocens
Impune peccet, habeat in lucro moram.
Namque ipse meritas posteæ pœnas luet.

Refert *Clemens Alexandrinus Libro 5. Stromatum.*

XIX. Illud Psalmi 96. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: Vidit, & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini; a facie Domini omnis terra*, his versibus expressit *Æschylus* Tragicus, *Clemente Alexandrino* referente:

Secerne cunctis Numen a mortalibus,
Huic simile corpus ne putes ullum cave.
Ignota res est. Nunc velut flamma emicat,
Aditumque prohibet: Unda mox, caligo mox,
Mox & tremendæ similis apparet feræ,
Vento, atque nubi, fulguri, tonitruo,
Imbrique similis: pontus huic, fontes, petræ,
Atque orbe toto quicquid undarum coit,
Obsequitur. Illum montium horrescunt juga,
Trèmitque tellus, & sinus vasti maris,
Dum Dominus acri cuncta visu despicit,
Immensa quippe est illa Majestas Dei.

XX. Dei Oraculum est Isaiæ, 1. 11. 16. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum, & hircorum nolui. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis; quiescite agere perverse.* Item illud Jeremiæ 23.

24. *Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus?* Hæc vero exprimit *Menander* Comicus apud *Clementem Alexandrinum*.

Si quis quod hœdi, vel bovis, mi Pamphile,
Cruentes Aras sanguine, aut aliud Deis
Quodcunque mactet; sive quod docta manus
Laborat arte, purpura ardenti micans,
Aurove textum pallium, aut candens ebur,
Viridem aut smaragdum, muta qua moles sinit,
Animantes imitans offerat; Numen sibi
Credat secundum: Mentis hic nimium levis,
Heu graviter errat. Commodis sit moribus
Homo necesse est: Virginis casto innocens
Parcat pudori, parcat alieno toro.
Furti atque cædis inscias servet manus.
Cave ergo vel acum ne appetas, mi Pamphile.
Te quippe nusquam non videt præsens Deus.

XXI. Illud Isaiæ 26. 18. *Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum*, Plato in *Theæteto* Socratem loquentem inducens sic exprimit: *Qui consuetudine mea utuntur, ii fœminis parientibus persimiles sunt. Parturiunt illi siquidem, & noctes atque dies ipsis etiam puerperis vehementius angi solent. Hunc vero partus dolorem artis meæ vi cum excitare ipse, tum etiam levare possum.* Refert *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 45.

XXII. *Ezechielis* 22. 18. 19. 20. dicitur: *Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: Omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: Scoria argenti facti sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem, congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: Ut succendam in ea ignem ad conflandum.* Quibus affinia *Platonem* loqui observat *Eusebius*, verba ejus referens Libro 12. *Præparat. Evang.* Cap. 43. *Quotquot*, inquit, *in Civitate versamur, fratres sumus omnes. Verum fictor ille Deus, ut ajunt, qui ex nobis ad imperandum apti essent, aurum iis dum procrearentur admiscuit, ex quo plurimum dignitatis consecuti sunt. Qui vero ad operam aliis navandam idonei forent, his argentum aspersit: Agricolis denique, ac cæteris opificibus, ferrum atque æs infudit. Ergo cum tanta omnes cognatione conjuncti simus, nobis quidem ut plurimum similes procreamus: Sed tamen contingit aliquando, ut ex aureo argenteum, vel ex argenteo aureum, cæteraque vicissim omnia ex aliis alia generentur. Principibus igitur ac Magistratibus primum hoc Deus ac præcipue mandat, ut nihil æque diligenter ac studiose curandum sibi ac providendum existiment, quam ut ex iis metallis quid cuique liberorum nepotumque suorum animo admixtum sit, intelligant. Quos porro ex illis aut subæreos, aut subferros esse cognoverint, iis nihil prorsus indulgeant, sed illos, prout naturæ suæ conditio postulabit, in opificum aut agricolarum classem ordinemque transcribant. Similiter quos aut subæreos, aut subargenteos a natura factos esse deprehenderint, eos pro sua quemque dignitate ad Rempublicam vel gerendam, vel juvandam admoveant. Tum enim utique Rempublicam interire oportebit, cum ejus administrationem ferreus quispiam æreusve custos susceperit.*

XXIII. *Ezechielis* 34. 2. Populi Principes ita compellantur: *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges a Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis*: Gregem *autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum, non reduxistis.* Quæ sic in primo Libro suo de Republica *Plato* expressit: *Nunc autem vides, mi Trasymache, te, qui verum Medicum principio definieris, deinceps tamen veri Pastoris esse noluisse, diligenter ac studiose gregem custodire, sed potius eum, quatenus Pastor est, sic oves suas pascere, ut non jam qui oves optime habeat, sed epulonis cujusdam convivium instruentis more, qui laute convivas suos excipiat, attente consideret: Vel sane quemadmodum eas, tanquam æruscator aliquis, non*

tan-

tanquam Paſtor, ſuo compendio vendat. Arti ſane Paſtorali curæ nihil aliud eſt, quam ut crediris ſibi commiſſiſque gregibus optima quæque ac ſaluberrima provideat. Nam artem ipſam quod attinet, abunde ni fallor, rebus per ſe ſe omnibus, ut optima illa vereque paſtoralis omnino ſit, neceſſariis inſtructa eſt. Ita nunc quidem fateri neceſſe eſſe arbitrabar, Principatum omnem, quatenus Principatus eſt, ejuſmodi eſſe, qui alteri nemini quam poteſtati ſuæ fideique commiſſis, optima quæque proſpiciat, ſeu publicus ille ſit, ſeu privatus etiam Principatus. Tu vero Rerumpublicarum Principes, ſi vere modo Principes fuerint, Principatum ultro gerere arbitraris.

XXIV. Propoſitio noſtra rurſus probatur ex *Hermippo*, quem teſtem appellat *Joſephus* Lib. 1. contra Apionem: *Hermippus*, inquit, *vir circa omnem Hiſtoriam diligentiſſimus indagator, refert in primo de Pythagora Libro, in quo Pythagoras uno familiarium ſuorum defuncto, nomine Calliphonte, genere Crotoniate, illius animam dicebat ſecum degere die noctuque: & quod præciperet ut non tranſiret locum, ubi aſinus lapſus eſſet, & ab aqua fœculenta ſemetipſum abſtineret, & ab omni blaſphemia recederet. Hæc autem agebat atque dicebat, Judæorum & Thraeum opiniones imitatus, ac transferens in ſemetipſum. Dicitur enim vere quod ille vir multas Judæorum Leges in ſuam tranſtulit Philoſophiam.*

Item ex *Ariſtobulo*, apud *Euſebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Satis conſtat*, inquit, *Legum noſtrarum inſtituta ſecutum eſſe Platonem, & ſingula earum capita diligenter ac ſtudioſe perlegiſſe. Nam etiam ante Demetrium illum Phalereum, adeoque ante Alexandri ac Perſarum Imperium, ea jam omnia Græce ab aliis converſa fuerunt, quibus illa Hebræorum popularium noſtrorum ex Ægypto migratio, tum eorum ſeries quæ cœlitus ipſis evenere, promiſſæ Regionis occupatio, & univerſæ Legis expoſitio continetur: Nemini ut dubium eſſe poſſet, quin ſuos in Libros laudatos inde Philoſophus pleraque derivarit; fuit enim is lectionis plurimæ, quemadmodum & Pythagoras, qui e noſtris ſelecta quoque permulta ſuis illis Decretis inſeruit. Et infra: Divinam quippe vocem accipere non ſic oportet, non ut ſermonem aliquem conceptis incluſum expreſſumque verbis, ſed ut operum ipſorum molitionem, quo plane ſenſu creationem mundi univerſam Legislator ille Moſes Dei vocem appellavit. Nam de ſingulis operibus ita pronuntiat:* Dixitque Deus, & factum eſt. *Id quod ego Pythagoram, Socratem, ac Platonem, cum noſtra omnia curioſe rimati eſſent, omnino ſecutos exiſtimo, cum ſe ſe Dei vocem exaudire dicerent, in illa Univerſi molitionis, quæ tam accurate a Deo perfecta, ſui ſemper ſimilis integraque perſiſteret, contemplatione defixos.*

XXV. Idem confirmatur ex *S. Juſtino* Martyre Apologia 2. *Proinde*, inquit, *& Plato cum dicit:* „ Cauſa ſive culpa, deligentis eſt, Deus autem culpa caret: *A moſe id* „ *acceptum protulit. Longe namque antiquior eſt Moſes omnibus etiam Græcorum Scriptoribus. Atque omnia quæ de Animæ immortalitate, aut ſuppliciis poſt mortem, aut cæleſtium rerum contemplatione, aut ſimilibus doctrinis, & Philoſophi, & Poetæ dixerunt, a Prophetis argumento ſumpto & intelligere ea, & exponere potuerunt.* *Scriptores Ethnicos multa ex Moſis fontibus hauſiſſe, Veteres Patres confirmant.*

Item ex *Tertulliano* Apologetici Cap. 47. *Adhuc enim*, inquit, *mihi proficit Antiquitas præſtructa divine, quo facile credatur theſaurum eam fuiſſe poſteriori cuique ſapientiæ. Et ſi non onus jam voluminis temperarem, excurrerem in hanc quoque probationem. Quis Poetarum, quis Sophiſtarum, qui non de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur & Philoſophi ſitim ingenii ſui rigaverunt. Inde & a quibuſdam quoque ejecta Philoſophia, dum ad noſtra contaminantur. Sed homines gloriæ, & eloquentiæ ſolius libidinoſi, ſi quid in Sanctis offenderunt Digeſtis, exinde regeſtum pro inſtituto curioſitatis ad propria verterunt, neque ſatis credentes divina eſſe, quo minus interpolarent, neque ſatis intelligentes ut adhuc tunc ſubnubila, etiam ipſis Judæis obumbrata, quorum propria videbantur. Nam & ſi qua ſimplicitas erat veritatis, eo magis ſcrupuloſitas humana fidem aſpernata nutabat, per quod in incertum miſcuerunt etiam quod invenerant certum .... Omnia adverſus veritatem de ipſa veritate conſtructa ſunt, operantibus æmulationem iſtam Spiritibus erroris. Ab iis adulteria hujuſmodi ſalutaris diſciplinæ ſubornata: Ab his quædam etiam fabulæ immiſſæ, quæ de ſimilitudine fidem infirmarent veritatis, vel eam ſibi potius evincerent, ut quis ideo non putet Chriſtianis credendum, quia nec Poetis nec Philoſophis: Vel ideo magis Poetis & Philoſophis exiſtimet credendum, quia non Chriſtianis. Itaque ridemur*

Deum prædicantes judicaturum: Sic enim & Poetæ, & Philosophi tribunal apud Inferos ponunt: & gehennam si comminemur, quæ est ignis arcani subterraneus ad pœnam thesaurus, proinde decachinnamur. Sic enim & Pyriphlegeton, apud Mortuos amnis est: & si Paradisum nominemus locum divinæ amœnitatis recipiendis Sanctorum Spiritibus destinatum, materia quadam igneæ illius zonæ a notitia orbis communis segregatum, Elysii campi fidem occupaverunt. Unde hæc, oro vos, Philosophis aut Poetis tam consimilia? Non nisi de nostris Sacramentis. Si de nostris Sacramentis, ut de prioribus; ergo fideliora sunt nostra, magisque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt. Si de suis sensibus; jam ergo Sacramenta nostra imagines posteriorum habebuntur, quod rerum forma non sustinet. Nanuam enim corpus umbra, aut veritatem imago præcedit. Legantur *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. *Stromatum*, & *Eusebius* Libris undecimo & duodecimo *Præparationis Evangelicæ.*

His consonat *S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. Contra Julianum*, ubi præmissa Græcarum Antiquitatum Chronologia, & cum Rerum Hebraicarum Epochis comparata, subdit: *Igitur ex accurata temporum & prosapiarum descriptione, cui non perspicuum fit, omnes Græcorum Sapientes divino Mosi tempore posthumasse, qui & novitii, & nuper prodeuntes cœpta jam ab Olympiadibus computatione, longo post tempore extiterint? Unde credo datur intueri, ac etiam pro certo asseverare illos non prorsus Mosi dogmatum, insitæque illi a Deo sapientiæ expertes & ignaros, nonnunquam balbutire verum falso admiscentes, ac veluti fragrantissimum unguentum cœno macerantes. Nam quæ digna scitu aut sapiens non Mosaicis sermonibus inest disciplina? Vel quis ejus opera non obstupescat? Quippe qui Græcorum subtilitates exacte indagarunt, dividi ajunt Philosophiam in contemplatricem & activam, ac si quis utrimque dexter atque felix fuerit, eum videri pleno successu in Philosophia voti compotem esse. Agedum cerne mihi Mosem hujusmodi: Nam & ore divino exponit supra cæteros mortales, de Suprema omnium Essentia, & incomparabili gloria, atque in cunctos eminentia, universique Auctorem, Dominum unum, solumque Deum demonstrat: Iisque quibus bonum cordi est & beatæ vitæ incessit cupiditas, præscripsisse cernitur omnium longe optima & præferenda, per quæ maxime venerabiles evasuri sunt. Enimvero dicet forsan aliquis, ita est Mosem Græciæ Sapientibus esse antiquiorem, nec tamen inde verum fieri eos ex illius sapientia suffuratos, aut aliquid interpolasse compertos. Atqui curiosi nullamne oratio nostra probabilitatem contineat, judicent. Historiarum Scriptores apud eos omnem, ut ita dicam, orbem terræ pervagati, semper discendi cupidi fuerunt, ut multa scire atque cognoscere viderentur. Quare & magnum suæ commentationis argumentum illud esse duxerunt, si nihil eorum quæ gesta essent, silentio præterirent. Ecqui tales viri utilia discere soliti, tam graves Historias nosse, dogmatumque & legum antiquissimam & accuratam explanationem capessere neglexissent? Quippe Pythagoras Samius, & Thales Milesius, non exiguo tempore in Ægypto morati, collectis inde quibus instructi fuisse perhibentur disciplinis, in patriam redierunt. Et quidem ipse Aristonis filius Plato in Timæo, ait, Solonem profectum Athenis in Ægyptum venisse, ibique convento quodam Pseudo-prophetarum sive Sacerdotum hæc audiisse: O Solon, Solon, Græci semper estis pueri, senex vero Græcus nemo est: juvenes siquidem animis omnes nullam habetis in vobis antiquam opinionem, neque disciplinam tempore confirmatam: Sed vos fallit quod per multas ætates literarum expertes ac muti fueritis. Ex quibus facile, uti reor, quispiam deprehenderit, antiquissima esse Christianorum Dogmata: Nondum enim apud Græcos literarum erat scientia, vixque Cadmus eas e Phœnicia ipsis attulerat, cum jam Scripta Mosis extarent. Quin etiam & Solon Athenis Legum Auctor, & ipse Plato, uterque in Ægypto ideo versatus, ut cæteris omnibus præstare scientia viderentur, Scripta Mosis admirati sunt. Quod autem Græcis Historiarum Scriptoribus notissimus esset Moses, ex his quæ ipsi scripserunt licet cognoscere. Nam Polemon in primo Græcarum Historiarum ejus meminit, & Ptolomæus Mendesius, Hellanicus, Philochorus, & Castor, cumque his plerique alii. Diodorus, qui res Ægyptiorum curiose perquisivit, ait se de illo ex eorum Sapientibus audivisse, scripsitque in hæc verba: Nam post antiquum vivendi apud Ægyptios morem, qualem sub Diis & Heroibus fuisse illic fabulantur, primo multitudinem Legibus scriptis uti & vivere persuasam ferunt a Viro magni animi, & novo genere vitæ*

vitæ apud Judæos omnium quotquot unquam fuerant maxime ſuſpiciendo, qui Moſes Deus vocaretur. Cum enim omni virtute cumulatiſſimum conſpicarentur Moſem, Deum ipſum appellarunt, quem nonnulli, ut opinor, apud Ægyptios colerent, inſuper gnari Supremum Deum ei hæc diziſſe: Ecce dedi te Deum Pharaoni. *Igitur de antiquitate ſatis ſuperque, uti reor, & quod Scripta Moſis, illa quæ in honore fuit apud Græcos ſapientia, tempore ſuperiora ſunt, habentque famam antiquiorem, oratio noſtra demonſtratione, quæ redargui nequeat uſa, abunde declaravit.*

Marshami objectionibus reſpondetur.

XXVI. Objicit *Marshamus* in Canone Chronico pag. 152. „ Veriſimile non videri „ Philoſophiam Platonicam aut Pythagoricam ex fonte Judaico derivatam fuiſſe; ſi vel „ Judæorum Rempublicam, vel illorum mores examinemus. Enimvero ante captivita- „ tem Babylonicam, ſive ſeptem Sapientum ætatem, Græci non ſolum Philoſophiæ, „ ſed & rerum ſuarum, magis exterarum incurioſi fuerunt. Poſt reditum e Babylone, „ Judæorum Reſpublica ſub Perſis adeo obſcura fuit, ut vix nomen eorum ætate *Herodoti* Græcis auditum fuerit. Dum Aſſyrios penes Medoſque & Perſas Oriens fuit, „ viliſſima pars ſervientium (inquit *Tacitus Libro 5. Hiſtoriæ.*) Ab Expeditione *Alexandri*, Græcis primum innotuerunt Judæi; ſub Seleucidis demum inclaruerunt. Poſt „ *Alexandri* victorias obvia erat Judæorum memoria. Si mores Judæorum inſpiciamus, „ nulla fuit iis conſuetudo cum exteris, neque viſebant eos, neque ab iis viſebantur. *Nos* (inquit Joſephus Libro 1. contra Apionem) *neque terram habitamus maritimam, neque negotiationibus gaudemus, neque earum cauſa cum aliis conſuetudinem habemus, ſed Urbes noſtræ procul ſunt a Mari: Nos autem terram fertilem incolentes, in ejus cultura laboramus . . . Præterea, cum ſit nobis propria vivendi ratio, nihil fuit antiquis temporibus, quod nobis converſationem faceret cum Græcis.* Alibi *Joſephus* non negat quod objicit *Molo*, Judæos *Neminem ex aliis Gentibus recipere diverſa de Numine ſentientem; neque communicare cum iis qui aliam ſequuntur vitæ rationem* præter Judaicam. Sane Ju- „ dæi, ex decreto Sapientum, Gentiles omnes pro immundis habebant, adeo ut ex eo- „ rum contactu contraheretur immundities. Hinc Judęi, *Ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha, non introjerunt in Prætorium* Pilati. *Joannis* 18. 28. Et *S. Petrus* Actuum 10. 28. ait: *Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam.* Aliam cauſam comminiſcitur *Juſtinus* Libro 36. Hiſtoriarum: *Quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem cauſa inviſi apud incolas forent, caverunt ne cum peregrinis communicarent: Quod ex cauſa factum paulatim in diſciplinam Religionemque convertit.* Quod autem ad Legis Moſaicæ communicationem attinet, gloriabantur Judæi *Legem fuiſſe hæreditatem ac peculium Eccleſiæ Jacob*, adeoque ſibi propriam, neque Gentibus aliis per Verſionem communicandam. Miranti *Ptolomæo Philadelpho*, cur Legum Moſaicarum *nec Hiſtoricorum, nec Poetarum* quiſquam meminiſſet, reſpondit *Demetrius*, referente *Joſepho* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Divinitus pœnas dediſſe quoſdam, qui eas ſollicitaſſent: Theopompum mente, Theodectem viſu orbatum fuiſſe.* Denique *Lactantii* teſtimonio refelluntur, qui *Platonem* & *Pythagoram* ad Judæos acceſſiſſe volunt, & ex eorum conſuetudine pleraque dogmata hauſiſſe, & in Philoſophiam ſuam tranſtuliſſe. Sic enim *Lactantius* Lib. 4. *De vera Sapientia*, Cap. 2. *Equidem mirari ſoleo, quod cum Pythagoras, & poſtea Plato, amore indagandæ veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Perſas uſque penetraſſent, ut earum Gentium Ritus & Sacra cognoſcerent; (ſuſpicabantur enim Sapientiam in Religione verſari) ad Judæos tamen non acceſſerint, penes quos tunc ſolos fuit, & quo facilius ire potuiſſent.*

Reſpondetur, quod etſi Græcos ante ſeptem Sapientes, rerum ſuarum, multo magis exterarum, incurioſos fuiſſe *Marshamo* concedamus; certiſſimum tamen eſt, omnes Græcorum Poetas, Philoſophos, Hiſtoricos, multis poſt *Moyſen* ſæculis floruiſſe; cum ante ſeptem illos Sapientes nullum Scriptorem habuerint Græci: *Moyſe* autem longe recentiores illi fuerint. Nil igitur obſtat quin e Libris *Moyſis* multa ſuffurari potuerint. Judæorum Rempublicam ſub Aſſyriorum, Medorum, & Perſarum Imperio vilem & obſcuram fuiſſe, ut ne cognitum quidem *Herodoto* fuerint eorum nomen, falſiſſimum eſt. *Davidis* enim & *Salomonis* ætate florebat adhuc Aſſyriorum Imperium: Tunc autem & res Judæorum erant florentiſſimæ; *Davidi* enim Deus *fecit nomen grande juxta nomen*

Magnorum qui sunt in terra. (1. Regum 7. 9.) *Divulgatumque est nomen David super universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes Gentes*. (1. Paralipomenon 14. 16.) *Salomon* vero *magnificatus est super omnes Reges terræ divitiis & sapientia. Et universa terra desiderebat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus. Et singuli deferebant ei munera. Et Regina Saba audita ejus fama in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus*. (3. Regum 10.) Medis imperantibus Judęos vilia fuisse mancipia quis dixerit, cum ex sua Gente Reges haberent? Plurimos Judęos suscepte a *Xeerxe* Persarum Rege adversum Grecos Expeditionis socios fuisse, testis est *Chœrilus* Poeta vetustissimus his verbis:

Trajicit inde hominum genus admirabile visu:
Phœnicum similis grandi sonat ore loquela,
Montibus in Solymis habitant, juxtaque paludem
Immensam: Attonsum squallens caput obsidet horror.
Pro galeis, derepta ab equis, durataque fumo
Ora ferunt.

Ac Judæos quidem, (inquit Eusebius) *his ab eo verbis expressos ac designatos esse, vel inde constat, quod & Hierosolyma in Montibus iis quos Solymos Græci vocant, sita sit, & prope ab Asphaltide Palude absit, quæ, ut Poeta loquitur, latissima est, omniumque Syriæ paludum maxima*. Hæc *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9. *Taciti* in iis quæ Judęos spectant, subleſta fides est. Judaicam gentem *Herodoto* ignotam non fuisse, *Josephus* probat Lib. 1. contra Apionem, ac nomine *Syrorum qui Palæstinam habitant*, Judæos indigitare. Judæis nullam fuisse omnino cum Exteris consuetudinem, nullum commercium, æque falsum est, nec ita stricte accipienda sunt *Josephi* verba qui secum ipso & cum Scriptura Sacra alias pugnaret. Nam primum Judæos ex Ethnicis pleroſque *servasse incolumes*, cum Palæstinam armis subegerunt, velut Gabaonitas, Jebusæos, alioſque, Sacræ literæ testantur, & hac inopportuna clementia divinam adversus se iram sæpe concitasse. Præterea, Judęis, vel propter vicinitatem, frequens intercessit cum Phœnicibus commercium; *Davidi* etiam & *Salomoni* cum *Hiramo* Rege Tyri, cum Regina Saba, cum Regibus Hethæorum, & Syrię, & cum Ægyptiorum Rege, cujus filiam duxit. (3. *Regum* 9. 10. & 2. *Paralipomenon* 2.) Quin & Sidonias duxit uxores & Moabitas, & Ammonitides, Idumæas, & Hethæas, a quibus depravatum est cor ejus, ut earum Idola coleret. Quamvis autem Judæi de Lege velut de peculio & hæreditate gloriarentur, nec eam facile cum Exteris communicarent, inde colligi non potest, quod Ethnici Libros Sacros legere non potuerint, & ex iis plurima suffurari. Qui enim cum profanis Gentibus amicitias & fœdera ineundo, Legem divinam sæpius violaverunt, & qui inter Gentes commixti opera earum didicerunt, quidni & Libros Sacros cum iisdem communicarint? Præterea inter clades & captivitates, tum Assyriacam, tum Babylonicam, & reliquiarum etiam Judaicarum una cum Propheta *Jeremia* transmissionem in Ægyptum, fieri non potuit quin Libri Sacri in Ethnicorum potestatem & cognitionem venirent; maxime cum Judæi tenerentur singuli Legis exemplar, vel per se, vel, si literas nescirent, per alium descriptum habere, idque ita contigisse, permittente Deo, ne generi humano utilissimum Opus intra Gentis unius angustos fines contineretur, confirmat *Philo* Libro 2. *De Vita Moysis*. Ingens etiam Proselytorum numerus ad Judæorum Religionem ac Ritus ex omnibus Mundi regionibus confluentium, ut constat ex *Paralipomenon* 2. Cap. 2. v. 17. & 18. verisimillimum esse probat, Libros *Moysis* ad exterarum Gentium notitiam perveniſſe, & a Viris inter Ethnicos Eruditis fuisse lectos. Tandem etsi ante *Ptolomæi Philadelphi* tempora nulla fuisset adornata Scripturę Sacrę Versio, potuissent Poetæ & Philosophi Ethnici sufficientem Hebraicæ Linguæ notitiam comparare ad eam legendam, & secundum verborum saltem sensum intelligendam, sicut *Themistocles* Persicam Linguam intra anni spatium didicit, ut Persarum Regem absque Interprete alloqui posset, & *Pythagoras* & *Plato* Linguam Ægyptiacam intra brevissimum tempus didicerunt, ut Ægyptias Disciplinas caperent: Vel Judæo aliquo Interprete plurima ex Libris Sacris nosse, & intelligere potuerunt, quemadmodum multa *Aristoteli* a Judęo quodam fuisse exposita scripsit *Clearchus*,

chus, cujus verba ex Libro 1. *De somno* legere est apud *Eusebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. Idemque testatur *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum. *Numa Romanorum Rex*, (inquit idem Pater) *ut Pythagoreus fuerit, hunc saltem Mosis e scriptis fructum cepit, uti Romanos a Dei simulacro vel in hominis, vel in cujusdam animantis speciem fingendo averterit. Adeoque totis saltem primis septuaginta supra centum annis, Templa quidem ædificarunt, sed nullam omnino neque fictam, neque pictam Imaginem intulerunt. Hoc enim ipsos occulte Numa docuit, non lingua, sed mente sola id quod optimum est attingi posse.*

An interpretatio aliqua Librorum Moysi antiquior fuerit Versione 70. Interpretum?

Denique Viri plerique Eruditi censent, ante expeditionem *Alexandri Magni* aliquam Mosaicorum Librorum Interpretationem Græcam extitisse, Versione 70. Interpretum vetustiorem, ac proinde veteres Poetas, Philosophos, & Historicos Libros *Moysis* legere potuisse. In ea sunt sententia *Clemens Alexandrinus* Libro 5. Stromatum, & *Eusebius* Libro 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12. *Aristobuli* auctoritate nituntur, quæ eo majoris ponderis est, quo ætati illi vicinior fuit, qua Interpretationem suam elaborarunt Septuaginta Senes, & antiquior illa usurpabatur. Præterea, Libros *Moysis* ante *Ptolomæum Philadelphum* jam Græca Lingua fuisse donatos, confirmatur Epistola *Demetrii Phalerei* ad hunc Regem data, quam referunt *Josephus* Libro 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Eusebius* Libro 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 3. *Quod mihi*, inquit, *dederas in Mandatis, o Rex, ut qui ad Bibliothecæ complementum deessent, ii per me Libri conquirerentur, & quæcunque negligentius excidissent, ea studiose ac sedulo sarcirentur; id abs me summa cum diligentia curatum ad te perscribo. Desiderantur tamen cum paucis aliis Judaicæ Legis Volumina, quod Hebraicis ea Literis ac vocibus continentur. Extat earum quidem, sed negligentius, atque ut ex peritis audio, perperam expressa significatio; nec mirum, Regiæ enim curæ opus illud non fuit. Ea vero ut non minus quam cætera, ad amussim exacta penes te habeas, vel hoc nomine plurimum interest, quod altioris cujusdam sapientiæ, ac sinceriſſimæ integritatis plena Lex ea sit, utpote lata divinitus. Quare tam Oratores, quam Poetæ, & quotquot Historiam conscripsere, ab ejusmodi Librorum, adeoque hominum illorum, qui ex eorum præceptis vitam instituere, longissime abfuerunt, quod iis casta quædam & augusta sensus & intelligentiæ ratio contineatur, quemadmodum Hecatæus Abderita testatur. Quod igitur, o Rex, te approbante fiat, cum Summo Hierosolymorum Pontifice per literas agendum erit, uti viros morum integritate præstantes, ætate maturos, & eorum quæ patriam ad Legem pertinent omnium cognitione præditos sex Tribubus e singulis ad te mittat, ut quem in sensum plures convenisse, diligenti examine constiterit, eum seligamus, & accuratam eorum Librorum Interpretationem, prout res ipsa & voluntatis tuæ ratio postulat, honesto & illustri in loco reponamus.* Ex quibus patet, ante *Philadelphi* imperium extitisse quidem Mosaicorum Librorum Versionem, sed minus accuratam. Id confirmat etiam *Aristæus* ab *Eusebio* laudatus Libro 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. apud quem *Demetrius Ptolomæo Philadelpho* ait, *Se ex Theopompo quodam audivisse, quod ex Lege nonnulla Græce jam reddita, audaciori quodam orationis genere vulgare statuisset, mentis eum perturbatione dies amplius triginta laborasse.* Legatur Doctissimus Præsul *Daniel Huetius* Libro *Demonstrationis Evangelicæ*, *Propositione* 4. Cap. 12.

Negat quidem *Lactantius*, Pythagoram & Platonem ad Judæos accessisse, at non negat illum multa ex Judæorum Libris in Philosophiam suam transtulisse, quod *Hermippus*, *Aristobulus*, *Josephus*, *Justinus Martyr*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, & *Eusebius* affirmant. Sed & *Porphyrius* in Vita *Pythagoræ* asserit illum sciendi desiderio varias adiisse Nationes, præsertim Arabes, Ægyptios, Chaldæos, & Hebræos. Scribit etiam *Jamblicus* in *Pythagoræ* Vita, Sidone congressum fuisse *Pythagoram* cum *Mochi Physiologi* successoribus. *Jamblici* testimonium erudita observatione D. *Huetius* illustrat, duos *Moschos* distinguens, Phœnices ambos, unum Historicum, qui res gentis suæ patria lingua prodidit, cujus meminerunt *Athenæus* Libro 3. *Josephus* Libro 1. *Antiquitatum*, Cap. 4. *Tatianus Oratione contra Gentes*. Alterum Physiologum quem commemorat *Jamblicus*, quem *Strabo* Libro 16. *Mochum Sydonium* appellat, quemque Physica tractasse ait, & Trojano Excidio fuisse vetustiorem. Hujus etiam meminit *Sextus Empyricus*. Emendandum ergo *Jamblicum* censet *D. Huetius*, & pro Μώχε scribendum Μόχε: Hunc au-

autem ipsum videri *Moysen*, qui merito Physiologus dictus est, utpote qui scripserit de rerum primordiis, Trojanumque Bellum ætate præcessit, & *Sydonius* credi potuit ab iis qui patriam ipsius ignorabant. Nonnunquam enim cum Phœnicibus Judæos ob viciniam confundi, certum est. Præterea, cum inter Ægyptios ac Persas, tamquam in meditullio positi Judæi ultro citroque commeanti *Pythagoræ* sese velut obviam darent, & *Lactantius* fateatur *Pythagoram* veritatis indagandæ studio ad Ægyptios & Persas penetrasse; vix credibile est quod Judæos non adierit, neque cum illis congressus sit. Denique *Zaratum* Assyrium, (pro qua *Nazaretus* perperam legitur apud *Clementem Alexandrinum* Libro 1. Stromatum) *Pythagoræ* Præceptorem fuisse, scribit *Alexander* Libro De Pythagoricis Symbolis. *Zaratum* autem illum *Ezechielem* fuisse quidam senserunt, teste *Clemente Alexandrino:* Quam opinionem licet ille rejiciat, ipsam tamen verisimilibus conjecturis approbat Illustris *Huetius Demonstrationis Evangelicæ Propositione* 4. p. 220. Et certe, si temporum ineatur ratio, exploratum erit juventutem *Pythagoræ*, qui *Polycratis* Samii cœvus fuit, in *Ezechielis* senectutem incidisse. Proindeque cum ad Chaldæos iisse *Pythagoram* constet, non solum fieri potuit ut cum *Ezechiele* viro inter suos claro, & sanctitate, vaticiniis, ac prodigiis celebrato fuerit conversatus; sed aliter etiam fieri non potuit, cum ad ejusmodi tantum viros noscendos & alloquendos tam longinquas peregrinationes susceperit. Ut ut est, adeo certum fuit Antiquis *Pythagoram* ex sacris Mosaicorum Librorum fluentis hausisse, ut propterea ipsum ex Judæis genus duxisse, falsa opinione decepti, crediderint. Ita *S. Ambrosius* Libro 3. Epistola 20. *Cum ex populo Judæorum (ut plerique arbitrantur) genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam Magisterii præcepta.*

Objicit *Marshamus* Apollinis Oraculum, quod Ægyptiis veræ eruditionis, & viæ ad felicitatem ducentis originem tribuit, referente *Porphyrio* Libro 1. *De Oraculorum Philosophia*, apud *Eusebium* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. Sic autem habet:

Ardua, & innumeris Divum est via consita saxis,
Ac primum e valvis rigido stridentibus ære
Panditur: Hinc cœci ambiguo discrimine colles,
Quos fructu immenso primi docuere Nepotes,
Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Respondetur, falsi Numinis falsum esse Oraculum, qua parte Ægyptiis primas Sapientiæ tribuere videtur, atque primos viam quæ ad felicitatem ducit docuisse asserit. Idem tamen Hebræis tribuit:

Plurima quin etiam ad superas via cognita Sedes
Phœnici, Assyrio, Lydo, Hebræoque colonis.

Ægyptios quidem primo nominat Poeta metro forte suo indulgens, vel gradatione usus ab Ægyptiis incipit, & in Hebræis ut omnium laude dignissimis desinit: Sed non minus Hebræis quam Ægyptiis inventionem tribuit, quæ ad felicitatem homines ducat, neque Hebræos ab Ægyptiis sua mutuatos vel leviter innuit, ut ex ipso constat Oraculi interprete Porphyrio. *Nam*, inquit, *quæ ad Deos via ducit, æreis obstructa vinculis, arduaque simul & aspera est, cujus cum Barbari colles semitasque plurimas invenerint, Græci tamen partim ab ea prorsus aberrarunt, partim eam cum jam tenerent etiam depravarunt. Cæterum illius inventionem Ægyptiis, Phœnicibus, Chaldæis, (Assyrii enim illi sunt) Lidis, & Hebræis Deus assignandam esse testatur.* Præterea aliud *Apollinis* Oraculum Chaldæos, & Hebræos ut solos veræ sapientiæ Auctores ac professores celebrat, non Ægyptios:

Chaldæo, Hebræoque unis Sapientia cessit,
Qui casto æternum venerantur Numen honore.

Idemque consultus, quo sensu cœlestes orbes multos esse dicerent, ita respondit:

Unicus in toto curvatur circulus orbe,
At septem Zonis Astrorum eductus in oras.
Has Chaldæus ait, famaque illustris Hebræus,
Nomine cœlestes septeno serpere cursu.

DE S-

DISSERTATIO XI.

De Mosaicorum Librorum, totiusque Scripturæ Veteris Testamenti Divinitate.

PROPOSITIO UNICA.

Mosaicos Libros, totamque Veteris Testamenti Scripturam veram esse ac divinam, firmissima demonstrant argumenta.

HAnc Propositionem a Viris Eruditis demonstratam, indicatis dumtaxat argumentis, quæ fuse explicarunt, probare satis erit impræsentiarum.

Primum Argumentum.

Primum argumentum quo veritas ista probatur, ex Christi & Apostolorum testimonio petitum est, qui *Moysis* & Prophetarum Scripta laudarunt ad doctrinę, quam prædicarunt hominibus, confirmationem.

Secundum argumentum.

Secundum ex figurarum Veteris Testamenti, & Prophetiarum adimpletione in Christo, & Ecclesia. Quod argumentum urget *Tertullianus Apologetici* Capit. 20. *Plus jam afferimus*, inquit, *pro ista dilatione Majestatem Scripturarum, si non vetustatem. Divinas probamus, si dubitatur antiquas. Nec hoc tardius aut aliunde discendum. Coram sunt quæ docebunt, Mundus, & sæculum, & exitus. Quicquid agitur, prænuntiabatur. Quicquid videtur, audiebatur. Quod terræ vorant Urbes, quod Insulas Maria fraudant, quod externa atque interna bella dilaniant, quod Regnis Regna compulsant, quod fames, & lues, & locales quæque clades, & frequentiæ pleraque Montium vastant, quod sublimes humilitate mutantur, quod justitia rarescit, & iniquitas increbrescit, bonarum omnium disciplinarum cura torpescit, quod etiam officia temporum & elementorum munia exorbitant, quod & monstris & portentis naturalium forma turbatur, providenter scripta sunt. Dum patimur, leguntur, dum recognoscimus, probantur. Idoneum, opinor, testimonium Divinitatis veritas divinationis. Hinc igitur apud nos futurorum quoque fides tuta est, jam scilicet probatorum: quia cum illis quæ quotidie probantur, prædicebantur. Eædem voces sonant, eædem literæ notant, idem spiritus pulsat. Unum tempus est divinationi futuræ præfandi. Apud homines, si forte distinguitur dum expungitur: dum ex futuro præsens, dehinc ex præsenti præteritum deputatur. Quid delinquimus, oro vos, futura quoque credentes, qui jam didicimus illis per duos gradus credere?*

Idem argumentum *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Capit. 40. paucioribus verbis complectitur. „ Cui enim, *inquit*, melius narranti prętérita credimus, quam qui „ etiam futura prędixit, quæ præsentia jam videmus? *Et Lib.* 10. *Cap.* 32. Pręter hanc „ viam, *inquit*, quæ partim cum hæc futura prænuntiantur, partim cum facta nuntiantur, nunquam generi defuit humano, nemo liberatus est, nemo liberatur, nemo liberabitur. Quod autem Porphyrius universalem viam Animæ liberandę nondum in „ suam notitiam Historiali cognitione dicit esse perlatam: Quid hac Historia vel illustrius inveniri potest, quæ universum orbem tanto apice auctoritatis obtinuit: vel „ fidelius, in qua ita narrantur prętérita, ut futura etiam prædicantur: quorum multa „ videmus impleta, ex quibus ea quę restant, sine dubio speremus impienda? Non enim „ potest Porphyrius, vel quicumque Platonici, etiam in hac via, quasi terrenarum rerum, & ad istam vitam mortalem pertinentium, divinationem, prædictionemque „ contemnere: quod merito in aliis vaticinationibus, & quorumlibet modorum vel artium divinationibus faciunt. Negant enim hęc vel magnorum hominum, vel magni esse „ pendenda: & recte. Nam vel inferiorum sunt pręsensione causarum, sicut arte Medicinę quibusdam antecedentibus signis plurima eventura valetudini prævidentur: vel „ immundi Dęmones sua disposita facta prænuntiant, quorum jus & in mentibus atque „ cupiditatibus iniquorum ad quæque congruentia facta ducendis quodam modo sibi vindicant, & in materia infima fragilitatis humanæ. Non talia sancti homines in ista „ universali liberandorum hominum via gradientes, tanquam magna prophetare cura-

„ runt,

„ runt, quamvis & ista eos non fugerint, & ab eis sæpe prædicta sint, ad eorum fidem
„ faciendam, quæ mortalium sensibus non poterant intimari, nec ad experimentum
„ celeri facilitate perduci. Sed alia erant vere magna atque divina, quæ quantum da-
„ batur, cognita Dei voluntate futura nuntiabant. Christus quippe in carne venturus,
„ & quæ in illo jam clara perfecta sunt atque in ejus nomine impleta, pœnitentia ho-
„ minum, & ad Deum conversio voluntatum, remissio peccatorum, gratia justitiæ,
„ fides piorum, & per universum orbem in veram Divinitatem multitudo credentium,
„ culturę simulacrorum dæmonumque subversio, & a tentationibus exercitatio, proficien-
„ tium purgatio, & liberatio ab omni malo, Judicii dies, Resurrectio mortuorum,
„ societatis impiorum æterna damnatio, Regnumque æternum glorioſiſſimæ Civitatis
„ Dei, ejus conspectu immortaliter perfruentis, in hujus vię Scripturis prædicta atque
„ promissa sunt: quorum tam multa impleta conspicimus, ut recta pietate futura esse
„ cætera confidamus. Hujus viæ rectitudinem usque ad Deum videndum eique in æter-
„ num cohærendum, in Sanctarum Scripturarum qua prædicatur atque asseritur, veritate,
„ quicumque non credunt, & obhoc nec intelligunt, oppugnare possunt, sed expu-
„ gnare non possunt.

Tertium argumentum.

Tertium argumentum sumitur ex Canonicarum Scripturarum concordia, summaque consensione Prophetarum cum *Moyse*, totiusque Novi Testamenti cum Veteri, atque Scriptorum Novi Testamenti inter se, cum varię sint & immanes Philosophorum dissensiones. Istud argumentum persequitur *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 41. *Ut autem*, inquit, *jam cognitionem omittamus Historiæ, ipsi Philosophi, qui non videntur laborasse in studiis suis nisi ut invenirent quomodo vivendum esset accommodate ad beatitudinem capessendam, cur dissenserunt & a Magistris discipuli, & inter se condiscipuli, nisi quia ut homines, humanis sensibus & humanis ratiocinationibus ista quæsierunt? ubi quamvis esse potuerit & studium gloriandi, quo quisque alio sapientior & acutior videri cupit, nec sententiæ quodam modo addictus alienæ, sed sui dogmatis & opinionis inventor: tamen ut nonnullos vel etiam plurimos eorum fuisse concedam, quos a suis Doctoribus, vel discendi sociis, amor veritatis abruperit, ut pro ea certarent, quam veritatem putarent, sive illa esset sive non esset; quid agit, aut quo vel qua, ut ad beatitudinem perveniatur, humana se porrigit infelicitas, si divina non ducit Auctoritas? Denique auctores nostri, in quibus non frustra Sacrarum Literarum figitur & terminatur Canon, absit ut inter se aliqua ratione dissentiant. Unde non immerito, cum illa scriberent, eis Deum vel per eos locutum, non pauci in Scholis atque Gymnasiis litigiosis disputationibus garruli, sed in agris atque in Urbibus cum doctis atque indoctis tot tantique populi crediderunt. Ipsi sane pauci esse debuerunt, ne multitudine vilesceret, quod Religione carum esse oporteret: nec tamen ita pauci, ut eorum non sit miranda consensio. Neque enim in multitudine Philosophorum, qui labore etiam literario Monumenta suorum dogmatum reliquerunt, facile quis invenerit inter quos cuncta quæ sensere conveniant.*

Quartum argumentum.

Quartum argumentum ex eo petitur, quod Libri *Mosis*, & Prophetarum, cæterique Canonici, ab eo Populo quem Deus elegit, & singulari protectione, beneficiisque non vulgaribus prosecutus est, & cui eloquia sua credidit, soli recepti sint ut vere divini; qui vero ab his dissentiunt, rejecti sint, cum profanæ Respublicæ contraria sentientes Philosophos receperint, eorumque pugnantia de rebus ipsis quibus beate aut misere vivitur, dogmata æquis auribus exceperint, nusquam improbaverint, vel damnaverint. Istud argumentum *Sancti Augustini* verbis exponitur loco mox laudato. „ Quis autem, *inquit*, Sectæ cujuslibet Auctor sic est in hac dæmonicola Civitate approbatus, ut ceteri improbarentur, qui diversa & adversa senserunt? Nonne apud Athenas & Epicurei clarebant, asserentes res humanas ad Deorum curam non pertinere, & Stoici, qui contraria sentientes, eas regi atque muniri Diis adjutoribus atque tutoribus disputabant? Unde miror cur Anaxagoras reus factus sit, quia Solem esse dixit lapidem ardentem; negans utique Deum, cum in eadem Civitate gloria floruerit Epicurus vixeritque securus, non solum Solem vel ullum Syderum Deum esse non credens, sed nec Jovem, nec ullum Deorum omnino in mundo habitare conten dens, ad quem preces hominum supplicationesque perveniant. Nonne ibi Aristippus in voluptate cor-

„ po-

„ poris ſummum bonum ponens, ibi Ariſtenes virtute animi potius hominem fieri beatum aſſeverans, duo Philoſophi nobiles & ambo Socratici, in tam diverſis atque inter ſe contrariis finibus vitæ ſummam locantes, quorum etiam ille fugiendam, iſte adminiſtrandam Sapienti dicebat eſſe Rempublicam, ad ſuam quiſque Sectam ſectandam diſcipulos congregabat? Nempe palam in conſpicua & notiſſima Porticu, in gymnaſiis, in hortulis, in locis publicis ac privatis, catervatim pro ſua quiſque opinione certabant: alii aſſerentes unum: alii innumerabiles Mundos: ipſum autem unum alii ortum eſſe, alii vero initium non habere: alii interiturum, alii ſemper futurum, alii mente divina, alii fortuitu & caſibus agi: alii immortales eſſe Animas, alii mortales; & qui immortales, alii revolvi in beſtias, alii nequaquam; qui vero mortales, alii mox interire poſt corpus, alii vivere etiam poſtea vel paululum, vel diutius, non tamen ſemper: alii in corpore conſtituentes finem boni, alii in animo, alii in utroque, alii extrinſecus poſita etiam bona ad animum & corpus addentes: alii ſenſibus corporis ſemper, alii nunquam putantes eſſe credendum. Has & alias pene innumerabiles diſſenſiones Philoſophorum, quis unquam Populus, quis Senatus, quæ Poteſtas vel Dignitas publica impiæ Civitatis dijudicandas, & alias probandas ac recipiendas, alias improbandas repudiandaſque curavit, ac non paſſim ſine ullo judicio confuſeque habuit in gremio ſuo tot controverſias hominum diſſidentium, non de agris & domibus, vel quacumque pecuniaria ratione, ſed de his rebus quibus aut miſere vivitur, aut beate? Ubi etſi aliqua vera dicebantur, eadem licentia dicebantur & falſa; prorſus ut non fruſtra talis Civitas myſticum vocabulum Babylonis acceperit. Babylon quippe interpretatur confuſio, nec intereſt Diaboli Regis ejus, quam contrariis inter ſe rixentur erroribus, quos merito multæ variæque impietatis pariter poſſidet: at vero Gens illa, ille Populus, illa Civitas, illa Reſpublica, illi Iſraelitæ, quibus credita ſunt Eloquia Dei, nullo modo Pſeudo-Prophetas cum veris Prophetis pari licentia confuderunt: ſed concordes inter ſe atque in nullo diſſentientes Sacrarum Literarum veraces ab eis agnoſcebantur & tenebantur Auctores. Ipſi eis erant Philoſophi, hoc eſt, amatores Sapientiæ, ipſi Sapientes, ipſi Theologi, ipſi Prophetæ, ipſi Doctores probitatis atque pietatis. Quicumque ſecundum illos ſapuit & vixit, non ſecundum homines, ſed ſecundum Deum, qui per eos locutus eſt, ſapuit & vixit. Ibi ſi prohibitum eſt ſacrilegium, Deus prohibuit. Si dictum eſt, *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, Deus juſſit. Si dictum eſt, *Non mœchaberis*, *Non homicidium facies*, *Non furaberis*, & cetera hujuſmodi, non hæc ora humana, ſed Oracula divina fuderunt. Quicquid Philoſophi quidam inter falſa, quæ opinati ſunt, verum videre potuerunt, & laborioſis diſputationibus perſuadere moliti ſunt, quod Mundum iſtum fecerit Deus, eumque ipſe providentiſſimus adminiſtret, de honeſtate virtutum, de amore patriæ, de fide amicitiæ, de bonis operibus atque omnibus ad mores probos pertinentibus rebus, quamvis neſcientes ad quem finem, & quonam modo eſsent iſta omnia referenda, Propheticis, hoc eſt, divinis vocibus, quamvis per homines, in illa Civitate Populo commendata ſunt, non argumentationum concertationibus inculcata; ut non hominis ingenium, ſed Dei eloquium contemnere formidaret, qui illa cognoſceret."

Quintum argumentum.

Quintum argumentum ſumitur ex Miraculis, quibus Judaica Religio confirmata eſt, a Deo per *Moyſen*, *Joſue*, & Prophetas, qui Sacros Libros ſcripſerunt, editis. Cum enim Dei ſolius omnipotentia extra communem naturæ ordinem, quippe ab ipſo conſtitutum, ipſique opificii jure ſubjectum, agere poſſit quidquid vult, ad idque agendum hominibus vel Angelis uti, velut miniſtris & inſtrumentis: Deus porro qui prima & ſumma veritas eſt, teſtimonium perhibere non poſſit falſitati, nec falſam Religionem Miraculis, quaſi auctoritatis ſuæ ſigillis obſignare: Eam eſſe veram Religionem neceſſe eſt, quæ miraculis confirmata eſt. Vera autem Religio non eſſet, niſi vera eſſent quæ in ea credenda proponuntur. Cum itaque conſtans fuerit ac perpetua Judæorum fides, eademque & Chriſtianorum, Libros Moyſis, Prophetarum, ceteroſque in Canone conſcriptos, eſſe ſacros & divinos, & ab hominibus Spiritu Sancto afflatis editos; omnia miracula quę ad Judaicæ & Chriſtianæ Religionis veritatem confirmandam olim patrata

ſunt

fuxt, ad Sacrorum etiam Librorum divinitatem probandam facta conſequenter cenſeri debent. De hujuſmodi porro miraculorum veritate prudenter dubitari non poteſt, quę a teſtibus idoneis, *id* eſt, quorum nec judicium, nec fides laboret, ab hominibus ſanctis, *quales fuerunt* Moyſes & Prophetæ, referuntur, literis mandantur, edita in conſpectu Populi totius narrantur, iis ipſis præſentibus quorum teſtimonio argui convincique poſſent mendacii, qui hæc memoriæ prodiderunt, ſi falſa & conficta eſſent. *Moyſis* & Prophetarum veracitatem probat divina ipſorum vocatio, vitæ integritas, divitiarum, gloriæ, voluptatis, vitę ipſius contemptus, ubi pro Dei gloria, Populique ſalute exponenda eſſet, maximeque eventus Vaticiniis reſpondentes, *Moyſen* Dei oraculo commendatum ac Populo præfectum perpetua inter Hebręos fama ſemper conſtitit. Eum vero nec ſuæ glorię, nec ſuorum commodis ſtuduiſſe, perſpicuum eſt, cum & peccata ſua, fratriſque *Aaronis*, quæ diſſimulare poterat, ipſe ſcriptis tradiderit, & Regni Sacerdotiique dignitatem aliis aſſignaverit, ſua poſteritate in Levitarum ordinem redacta: quę omnia ſatis evicunt, nihil ei cauſę fuiſſe cur mentiretur.

Pręterea, quod *Moyſes* facta & miracula, quę in ejus Libris narrantur, confinxerit, eaque hominibus quibus eorum nota eſſet falſitas, perſuadere voluerit, ac revera perſuaſerit, res eſt ab omni ſpecie veri prorſus aliena. Id enim ſuſpicari vetat, 1. Ingens hominum multitudo quibus imponendum fuiſſet. 2. Factorum ipſorum, quę omnium ſenſibus uſurpata erant, evidentia. 3. Narrata Iſraelitarum crimina, murmurationes adverſus Deum, Vituli aurei cultus, incredulitas ac diffidentia, blaſphemiæ, ſeditiones, perduelliones, libidines, cæteraque crimina, quibus ipſos iram Dei provocaſſe, & tot flagellis a Deo caſtigatos fuiſſe, in ipſis Libris *Moyſis* ſcriptum eſt. 4. Monimentorum ſenſibilium ac perpetuorum inſtitutio ad hujuſmodi eventorum memoriam ſervandam. 5. Styli orationiſque *ſimplicitas*. Hæc (inquam) omnia ſuſpicari vetant, quod *Moyſes* affingere voluerit. Eſto enim *viri alicujus eximii & eruditione celebris auctoritas*, & ad veri ſpeciem compoſita argumenta in rebus ſpeculationi Philoſophorum vel Theologorum objectis plurimos decipere poſſit; fieri tamen non poteſt, ut ſexcentis & amplius hominum millibus, ut integræ Genti perſuadeat ipſos vidiſſe quod non viderunt, converſas aquas fluminum in ſanguinem 'tenebras Ægyptiis omnibus offuſas, vaſtatos gradine, & locuſtis eorum agros, occiſa ab Angelo eadem nocte omnia primogenita tam pecudum quam hominum Ægyptiorum; Mare Rubrum virga diviſum, populi per medium ipſius trajectionem, aquis hinc inde muri fluitantis inſtar ſuſpenſis, Pharaonici Exercitus ſubmerſionem aquis mirabiliter retrogreſſis, columnæ nubis & ignis: quæ viæ dux eſſet, cœleſte phœnomenon; Manna per annos quadraginta delapſum; Nubem denſiſſimam Montem Sinai operientem, mugientia tonitrua, fulgura micantia, clangorem buccinæ perſtrepentem, auditam Dei vocem cum in eodem Monte data Lex eſt; *Core*, *Dathanis*, *& Abironis*, quos univerſo Populo ſpectante terra vivos abſorbuit, mortem terribilem. Hæc (inquam) & alia hujuſmodi, qua ratione viſa Iſraelitis dicere, ſcribere, inculcare, perſuadere *Moyſes* potuiſſet, niſi re vera ita geſta, & ab ipſis viſa eſſent? An ita inſipiens credatur, ut fabulas, quarum falſitas omnibus Hebræis explorata eſſet, ipſis propoſuerit ut Religionis, ut Legum, ut Auctoritatis ſuæ fundamenta, rationeſque obedientiæ ab ipſis exhibendę? An ipſos teſtes appellaverit tot Miraculorum, ſi fictitia ſint? An ſacramenta, ſacrificia, cæremoniæ, ſolemnitates, ad eventorum tam admirabilium memoriam in perpetuum conſervandam inſtituta fuiſſent, & a Populo ſuſcepta, religioſeque ſervata, ſi hæc eventa fabuloſa fuiſſent, & pro fabuloſis agnita a tota Gente, cui hęc Monumenta tradebantur? Tandem neç Moyſes, nec alii Canonicorum Librorum Auctores, fucata aut illecebroſa utuntur oratione, qualis mendacio fidem impetrare ſolet, ſed ſimplici, & conveniente rei ingenio.

Argumentum iſtud ex Miraculis petitum illuſtrat *S. Auguſtinus* Lib. 10. *De Civitate Dei*, Cap. 8. & 17. *An vero dicet aliquis iſta falſa eſſe Miracula, nec facta fuiſſe, ſed mendaciter ſcripta? Quiſquis hoc dicit, ſi de his rebus negat omnino ullis literis eſſe credendum, poteſt etiam dicere nec Deos ullos curare mortalia. Non enim ſe aliter colendos eſſe perſuaſerunt, niſi mirabilium operum effectibus, quôrum & Hiſtoria Gentium teſtis eſt, quarum Dii ſe oſtentare mirabiles, potiùs quam utiles oſtendere potuerunt . . . Porro*

au-

autem si multorum Deorum cultores, qualescumque Deos suos esse arbitrentur, ab eis facta esse Miracula, vel civilium rerum Historiæ, vel Libris Magicis, sive, quod honestius putant, Theurgicis credunt; quid causæ est, cur illis literis nolint credere, ista facta esse, quibus tanto major debetur fides, quanto super omnes est magnus, cui uni soli sacrificandum esse præcipiunt? Hæc ille Capit. 18. ejusdem Libri. At magnum discrimen est inter ea quæ jactantur Gentilium Miracula, & Miracula quæ in Sacris Literis referuntur: illa enim vel causarum naturalium virtutem non superant, quæ a Dæmonibus applicantur, vel meræ præstigiæ sunt magicis artibus ad hominum sensus ludificandos factę. Ista vero quę ab Angelis, a sanctis Dei hominibus, a Christo, vel Apostolis facta sunt, & in sacris Libris narrantur, præter omnes naturæ leges, ordinemque sunt edita, adeoque causarum omnium naturalium, Angelorum etiam bonorum vel malorum virtutem superant; quamobrem ad unius Dei, cujus voluntas naturę suprema lex est, omnipotentiam sunt referenda. Discernuntur autem vera a falsis miraculis, quod illa fiant ad unius veri Dei cultum promovendum, ista vero ad cultum Dæmonum propagandum. Ea de re præclare differentem *S. Augustinum* Cap. 16. ejusdem Libri audiamus. *Respondeant*, inquit, *homines, si ullus naturæ suæ sensus, quo rationales creati sunt, ex aliqua parte vivit in eis: Respondeant, inquam, iisne sacrificandum sit Diis vel Angelis, qui sibi sacrificari jubent, an illi uni, cui jubent hi, qui & sibi & istis prohibent? Si nec illi nec isti ulla Miracula facerent, sed tantum præciperent, alii quidem ut sibi sacrificaretur, alii vero id vetarent, sed uni tantum juberent Deo, satis deberet pietas ipsa discernere, quid horum de fastu superbiæ, quid vero de Religione descenderet. Plus etiam dicam: Si tantum hi mirabilibus factis humanas permoverent mentes, qui sacrificia sibi expetunt; illi autem qui hoc prohibent, & uni tantum Deo sacrificari jubent, nequaquam ista visibilia Miracula facere dignarentur; profecto non sensu corporis, sed ratione mentis præponenda eorum esset Auctoritas. Cum vero Deus id egerit ad commendanda Eloquia Veritatis suæ, ut per istos immortales Nuntios, non sui fastum, sed Majestatem illius prædicantes, faceret majora, certiora, clariora Miracula, ne infirmis piis illi, qui sacrificia sibi expetunt, falsam Religionem facilius persuaderent, eo quod sensibus eorum quædam stupenda monstrarent, quem tandem ita desipere libeat, ut non vera eligat quæ sectetur, ubi & ampliora invenit quæ miretur? Illa quippe Miracula Deorum Gentilium, quæ commendat Historia, non ea dico quæ intervallis temporum occultis ipsius Mundi causis, verumtamen sua divina providentia constitutis & ordinatis monstruosa contingunt, quales sunt inusitati partus animalium, & cœlo terraque rerum insolita facies, sive tantum terrens, sive etiam nocens, quæ procurari atque mitigari dæmoniacis Ritibus fallacissima eorum astutia perhibentur: sed ea dico, quæ vi ac potestate eorum fieri satis evidenter apparet, ut est quod effigies Deorum Penatium quas de Troja Æneas fugiens advexit, de loco in locum migrasse referuntur, quod cotem Tarquinius novacula secuit; quod Epidaurius Serpens Æsculapio naviganti Romam comes adhæsit, quod navim qua simulacrum Matris Phrygiæ vehebatur, tantis hominum boumque conatibus immobilem redditam, una Muliercula zonæ alligatam ad suæ pudicitiæ testimonium movit & traxit; quod Virgo Vestalis, de cujus corruptione quæstio vertebatur, aqua impleto cribro de Tiberi, neque perfluente, absolulit controversiam. Hæc ergo atque alia hujusmodi nequaquam illis quæ in Populo Dei facta legimus, virtute ac magnitudine conferenda sunt. Quanto minus ea quæ illorum quoque Populorum, qui tales Deos coluerunt, Legibus judicata sunt prohibenda atque plectenda, Magica scilicet vel Theurgica? Quorum pleraque specie tenus mortalium sensus imaginaria ludificatione decipiunt, quale est Lunam deponere, donec suppositas, ut ait Lucanus, propior despumet in herbas: quædam vero etsi nonnullis piorum factis videantur opere coæquari, finis ipse quo discernuntur, incomparabiliter hæc nostra ostendit excellere. Illis enim multi tanto minus sacrificiis colendi sunt, quanto magis hæc expetunt: his vero unus commendatur Deus, qui se nullis talibus indigere, & Scripturarum suarum testificatione, & eorundem postea sacrificiorum remotione demonstrat.*

Et cap. 12. *Verum quia tanta & talia geruntur his artibus* (Magicis & Theurgicis) *ut universum modum humanæ facultatis excedant: Quid restat, nisi ut ea quæ mirifice tanquam divinitus prædici vel fieri videntur, nec tamen ad unius Dei cultum referuntur,*

cui simpliciter inhærere, fatentibus quoque Platonicis & permulta testantibus, solum beatificum bonum est, malignorum Dæmonum ludibria & seductoria impedimenta, quæ veræ pietate cavenda sunt, prudenter intelligantur? Porro autem quæcumque Miracula, sive per Angelos, sive quocumque modo ita divinitus fiunt, ut Dei unius in quo solo beata vita est, cultum Religionemque commendent, ea vere ab eis, vel per eos qui nos secundum veritatem pietatemque diligunt, fieri, ipso Deo in illis operante, credendum est. Neque enim audiendi sunt qui Deum invisibilem visibilia Miracula operari negant, cum ipse etiam secundum ipsos fecerit Mundum, quem certe visibilem negare non possunt. Quicquid igitur mirabile fit in hoc Mundo, profecto minus est quam totus hic Mundus, idest, cœlum & terra & omnia quæ in eis sunt, quæ certe Deus fecit. Sicut autem ipse qui fecit, ita modus quo fecit, occultus est & incomprehensibilis homini. Quamvis itaque Miracula visibilium naturarum videndi assiduitate viluerint, tamen cum sapienter intuemur inusitatissimis rarissimisque majora sunt. Nam & omni Miraculo quod fit per hominem, majus Miraculum est homo. Quapropter Deus qui fecit visibilia cœlum & terram, non dedignatur facere visibilia Miracula in cœlo vel in terra, quibus ad se invisibilem colendum excitet animam adhuc visibilibus deditam: Ubi vero & quando faciat, incommutabile consilium penes ipsum est.

Sextum argumentum.

Sextum argumentum ad probandam Mosaicorum Librorum, totiusque Scripturæ Veteris Testamenti veritatem ac divinitatem, sumitur ex sanctissimis Legibus ac Præceptis, quæ in his habentur. Cum enim Dei sit qui hominem condidit, illum ad finem suum ultimum ac supernaturalem dirigere, qui non alius ab ipso Deo est, Scripturas illas divinas esse oportet, quæ Leges ac Præcepta tradunt recte vivendi & ad Deum tendendi, illique adhærendi, quæ humana Philosophia non tradit. Cum enim Philosophorum quidam dixerint, *Mihi frui mea carne bonum est;* alii, *Mihi frui mea mente bonum est;* alii, *Mihi frui mea virtute bonum est*: illi soli qui a Deo vel intus docente, vel per Legem Mosaicam, aut Evangelicam erudiente illuminati sunt, dicere potuere; *Mihi adhærere Deo bonum est.* In Divinis tantum Literis, non in Philosophorum Libris, caritas docetur, eaque traduntur præcepta, quæ ad finem caritatis omnia referuntur. In iis tantum docetur humilitas Philosophis gloriæ amantibus incognita. In iis tantum docentur, ut oportet, cæteræ virtutes, quæ veræ esse non possunt, ubi non est vera Religio. *Quamlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitiis laudabiliter imperare; si Deo animus & ratio ipsa non servit, sicut sibi serviendum esse Deus ipse præcepit, nullo modo corpori vitiisque recte imperat. Nam qualis corporis atque vitiorum potest esse mens domina, veri Dei nescia, nec ejus Imperio subjugata, sed vitiosissimis Dæmonibus corrumpentibus prostituta? Proinde virtutes quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitiis ad quodlibet adipiscendum vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius quam virtutes. Nam licet a quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac superbæ sunt: & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt. Sicut enim non est a carne, sed super carnem, quod carnem facit vivere: Sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit bene vivere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet Potestatem Virtutemque Cœlestem.* Verba sunt *S. Augustini* Libro 20. *De Civitate Dei*, Cap. 25. In solis Scripturis Canonicis Hebræorum & Christianorum disci possunt fines bonorum, & malorum, id est, in quo positum sit summum bonum & summum malum. *De quibus inveniendis, atque in hac vita summo bono adipiscendo, vitando autem summo malo multum laboraverunt qui studium Sapientiæ in hujus sæculi vanitate professi sunt: nec tamen eos quamvis diversis errantes modis naturæ limes in tantum a veritatis itinere deviare permisit, ut non alii in animo, alii in corpore, alii in utroque fines bonorum ponerent, & malorum. Ex qua tripartita velut generalium distributione Sectarum, Marcus Varro in Libro de Philosophia tam multam dogmatum varietatem diligenter & subtiliter scrutatus advertit; ut ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ jam essent, sed quæ esse possent, adhibens quasdam differentias, facillime perveniret.* Lege *S. Augustinum*, cujus hæc observatio est Lib. 20. *De Civitate Dei*, Cap. 1. 2. 3. & 4.

Certe si Lex Mosaica cum Gentium profanarum Legibus, si Mores & Instituta Judæorum

dæorum olim ſecundum illam viventium, cum Ethnicorum Moribus componantur, illam eſſe divinam patebit. Varias Gentium profanarum Leges, Moreſque ex *Bardeſane* Syro recenſet *Euſebius* Libro *6. Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. „ Apud Perſas, „ *inquit*, Lex erat, qua non filias tantum aut ſorores, ſed ipſas quoque matres ſecum „ Matrimonio jungere licebat: Apud Gelos cautum Lege eſt uti mulieres terram colant, „ domos ædificent, ac reliquis ejuſmodi operibus vacent, immo quibuſcum ipſæ voluerint, impune conſueſcant. Ita nec reprehendi a viris, nec adulterę vocari ſolent, „ quod omnes pariter & in ſimilium artium occupatione verſentur, & cum omnibus „ promiſcue ac præſertim cum peregrinis conjungantur . . . Apud Bactros mulieres uſque adeo intemperantia laborant, ut cum ſervis etiam atque peregrinis promiſcue conſueſcant; nec ullam propterea virorum offenſionem aut reprehenſionem extimeſcunt, „ utpote quibus ipſæ prope dominentur . . . . In Parthia ſimul & Armenia, vulgares „ quidem homicidę nonnunquam a Judicibus, interdum a cœſorum propinquis morte „ puniuntur. Si quis vero aut uxorem, aut fratrem liberis orbum, aut ſororem innuptam, aut filium occiderit, accuſat nemo: Hoc enim ut liceat, certa Populorum iſtorum lege cautum eſt . . . Ab Euphrate fluvio ad Oceanum uſque verſus Orientem, „ quibus vel homicidii vel furti crimen impingitur, non graviter admodum ac moleſte „ ferunt: At quibus maſcula Venus objicitur, ii voluntaria ſæpe morte turpitudinis ſuſpicionem ulciſcuntur: Cum apud Græcos, amores ſuos habere, ne Sapientibus quidem ipſis probro detur. In eodem Oriente quibus oblatum ſtuprum fuerit, ii comperta re, a fratribus, aut parentibus, aut cognatis, non occiduntur modo, ſed etiam ſepulcri honore ſpoliantur. Apud Gallos autem adoleſcentes publice ac ſecure nubunt, „ nec turpe facinus, cui patriæ Legis patrocinetur auctoritas, arbitrantur . . . . Medi „ omnes, canibus quos ingenti alunt ſtudio, adhuc ſpirantia moribundorum corpora objiciunt . . . In Britannia plures viri uxorem unicam, in Parthia virum unicum plures uxores habent. " At Judęi nec in Parthia, Parthi licet, pluribus uſi ſunt uxoribus; nec in Perſide, Perſę licet, filias uxores duxerunt: nec apud Bactros aut Gallos Nuptiarum honeſtatem & jura contaminarunt. Infandam libidinem *Platonem* in *Phædro* approbaſſe cenſet *Euſebius* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 20. Eundem in homicidas indulgentiorem fuiſſe, oſtendit Cap. 21. Hæc vero crimina Moſaica Lege damnari compertum eſt. Judæos in ea inſtitutos ob morum integritatem & inſignem philoſophandi rationem, Ethnici ipſi laudarunt, ut probant *Joſephus* in Libris contra *Apionem*, & *Euſebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*. Prodeat imprimis *Theophraſtus*, laudatus a *Porphyrio* in Libris de rerum animatarum Abſtinentia. *Si Judæi*, inquit, *qui quod inſtitutum apud eos jam inde ab initio hoc ſacrificii genus fuerit, etiamnum animantes immolant, eodem, quo ipſi Ritu ſacra facere nos juberent, nunquam eo nos adduci pateremur... Diebus illi ſingulis, dum ejuſmodi Sacris operam dant, cum jejunio ſeſe dedunt, tum de divino Numine, uti homines ipſo genere Philoſophos decet, toto illo tempore ſermones inter ſe miſcent: Noctu autem Sidera defixis in cœlum oculis contemplantur, ſuas interea preces atque vota Deo nuncupantes. Hi enim non cæteras tantum animantes, ſed etiam ſemetipſos primi omnium offerre cœperunt, neceſſitate profecto, non cupiditate ducti.* Prodeat ſecundo *Hecatæus Abderita*, de Judæis qui ante *Alexandri Magni* tempora fuere, ſcribens: *Et male ſæpius a finitimis audientes, & omnes contumelias paſſi a Perſicis Regibus & Satrapis, non poſſunt a ſententia deduci, ſed pro ea palam omnes cruciatus ſæviſſimaſque mortes ſubeunt, nec adduci poſſunt ut patria inſtituta abdicent.* Omitto hic inſignem ejuſdem *Hecatæi* locum de Templo Hieroſolymitano, ſuo loco referendum. Ipſum *Apollinis* Oraculum a *Porphirio* laudatum Libro *De Oraculorum Phyloſophia*, Judaicæ Religionis ſanctitati ſuffragatur:

Chaldæo, Hebræoque unis ſapientia ceſſit,
Qui caſto æternum venerantur Numen honore.

Vide & quæ de conſtanti Eſſenorum apud Judæos ſanctimonia tradidit *Porphyrius* Lib. 4. *De Abſtinentia*, cujus locum prolixiorem *Euſebius* deſcripſit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 3.

Juliani & poteſtate objectionem reſpondetur.

Objiciebat Julianus Apoſtata, *Moyſen* de Mundi creatione ut par erat locutum non fuiſ-

fuiſſe, nec accurate deſcripſiſſe rerum omnium productionem, aut earum naturam, conditioneſque naturæ expoſuiſſe, ſed ad vulgi opiniones ſeſe accomodaſſe. Neque enim abyſſum factam ait a Deo, nec tenebras, nec aquam; tametſi cum lucem Dei juſſu factam ſcripſiſſet, idem plane de nocte, abyſſo & aqua dictum oportuit. Quid quod ne Angelorum quidem meminit, quomodo creati aut facti, nedum qua ratione producti fuerint, ſed corpora dumtaxat commemorat, quæ cœlo & terra continentur, ita ut ſecundum *Moyſen* nullam rem incorpoream Deus fecerit, ſed materiam tantum ſubjectam digeſſerit. Illud enim, *Terra erat inviſibilis & incompoſita*, nihil aliud eſt quam humidam quidem & aridam ſubſtantiam materiam facere; ejus autem ordinatorem Deum introducere.

„ Reſpondet *S. Cyrillus* Lib. 2. contra Julianum, quod Moyſes minute de rerum „ natura diſputare propoſitum non habuit, aut de primis, ut vocant principiis, aut de „ elementis quæ ab iis oriuntur, verba facere. Curioſiora enim illa ſunt, & ejuſmodi ut nonnullorum ingeniis nequeant cadi. Sed ſcopus illi fuit, eorum qui tum erant „ hominum mentem doctrina veritatis informare: Errore namque tenebantur, & quod „ cuique videbatur, manifeſte colebant, unumque & natura Deum præ nimia inſcitia „ ignorantes, creaturæ ſerviebant, inter quos alii Numen ſibi aſcribebant Cœlum, quidam Solis orbem. Erant qui Lunæ etiam ac Sideribus, terræ, plantis, & aquarum „ naturæ volucribus, item & brutis ratione carentibus Supremæ Naturæ gloriam tribue„ re ſtuderent. Eo itaque rebus illorum adductis, cum univerſos homines hic tam gra„ vis error depaſceretur, opitulator Moſes adfuit, & præſtantiſſimæ doctrinæ dux cunctis „ extitit, palamque & aperte prædicavit unum eſſe natura rerum omnium Opificem, „ & a rebus cæteris, quę per illum creatæ ac productæ ſunt, eos avocavit. Utiliſſime „ ergo, & ſane quam ſapienter nimiam iſtam ſubtilitatem ab oratione ſua removit, & „ ad ſcribendas res *magis neceſſarias* converſus *eſt*. Nam quid attinebat dicere qualis „ eſſet aquarum natura, aut quod primordium habuerit? Quid erat neceſſe abyſſos me„ tiri, cœlique naturam, aut quomodo Angeli extiterint, curioſe exquirere? Quæ ſane „ cuivis eſſe explicatu difficillima, neminem diffiteri puto. Quod ſi dante ſapientiam „ Deo explicari iſta potuiſſent; quis tandem idoneus auditor futurus, aut tantæ res ſub„ tilitatis, imo vero & ſupra intellectum poſitas, animo complexurus erat? . . . Quis „ Moſis induſtriam non admiretur, quæ nihil ſupervacaneum, aut nimis altum, ſive „ etiam intellectu difficile, id ætatis hominibus loquitur, ſed ea potius per quæ poterant ad ſana conſilia redire, quęque eos ad inculpatam omnium Dominatoris gloriam „ dirigere poſſent? An vero puerorum Magiſtros laudabimus, qui ſe ad eorum captum „ demittunt, & paulatim ad abſtruſarum rerum ſcientiam quaſi manu ducentes, nihil „ nimis elaboratum principio, & inacceſſi quodammodo aditus per initia proponunt: Moſem vero illum ſanctiſſimum qui hoc tam egregie præſtitit, non omni genere laudis „ proſequemur? . . . Age vero quanta perſpicuitate & facilitate Libros de Mundi crea„ tione divinus Moſes conſcripſerit, quam accurati ſint illi, quamque nihil ſuperflui „ habeant, age demonſtremus. *In Principio*, inquit, *fecit Deus cælum & terram*. Non „ enim ipſe jam, ut quidam, materiam cum Deo principii expertem, coæternam, & „ ingenitam intelligi *ſinit*, & quod aliquando non erat, cum æterno concurrere, ac ſi„ mul exiſtere; nec cum eo qui *idem* ſemper eſt, id quod mutatur; cum incorrupto „ id quod coruptioni ſubeſt: Imo tempore ac principio vocante ad ortum res creatas de„ finit, tamquam ex nihilo Dei voluntate, ut eſſent id quod ſunt, eductas. Neque ſci„ licet dicit præjacentis & prius inventæ materię ornatorem & opificem tantum Deum „ fuiſſe, qui quod informe erat, quomodo poſſet ſciretque, conformarit, eique qualitatum differentias magnitudinemque ac molem ſolum indiderit, ſed arcana quadam & „ ineffabili virtute quod non erat uſpiam ad exiſtendi primordium adduxiſſe. Quomodo vero conciderit, aſſequi non poteſt noſtræ mentis infirmitas, cum longe orationem „ omnem exſuperet. Cum igitur Moſes ait: *In principio fecit Deus cœlum & terram*, „ intellige ſummatim ac velut in compendium collatis omnibus, univerſarum rerum crea„ tionem exponere; tum artificioſe progredi ad explicandum qua parte ſingula fuerint „ exornata, & ut unaquæque res creata exiſtentiam ſuam maxime fuerit adepta, nem„ pe, Verbo potentiſſimo ipſum ait condidiſſe omnia.

Quod

Quod ſpectat Angelorum creationem, quam a *Moyſe* omiſſam *Julianus* objiciebat, *S. Auguſtinus* Lib. 11. *De Civitate Dei*, Cap. 9. reſpondet: „ Ubi de Mundi conſtitutio-
„ ne Sacræ Literæ loquuntur, non evidenter dicitur utrum vel quo ordine creati ſint
„ Angeli: Sed ſi prætermiſſi non ſunt, vel Cœli nomine, ubi dictum eſt, *In princi-*
„ *pio fecit Deus cœlum & terram*, vel potius lucis hujus, de qua loquor, ſignificati
„ ſunt. Non autem prætermiſſos eſſe hinc exiſtimo, quod ſcriptum eſt, Requieviſſe
„ Deum in ſeptimo die ab omnibus operibus ſuis quæ fecit, cum Liber ita ſit exorſus:
„ *In principio fecit Deus cœlum, & terram*, ut ante cœlum & terram nihil aliud fe-
„ ciſſe videatur. Cum ergo a cęlo & terra cœperit, atque ipſa terra quam primitus fe-
„ cit, ſicut Scriptura conſequenter eloquitur, inviſibilis & incompoſita, nondumque lu-
„ ce facta, utique tenebræ fuerint ſuper abyſſum, id eſt ſuper quandam terræ & aquæ
„ indiſtinctam confuſionem, ubi enim lux non eſt, tenebræ ſint neceſſe eſt: deinde o-
„ mnia creando diſpoſita ſint, quæ per ſex dies conſummata narrantur; quomodo An-
„ geli prætermitterentur; tanquam non eſſent in operibus Dei, a quibus die ſeptimo re-
„ quievit? Opus autem Dei eſſe Angelos, hic quidem etſi non prætermiſſum, non ta-
„ men evidenter expreſſum eſt: Sed alibi hoc Sancta Scriptura clariſſima voce teſtatur.
„ Nam & in Hymno trium in camino virorum cum prædictum eſset, *Benedicite omnia*
„ *opera Domini Domino:* in executione eorumdem operum etiam Angeli nominati ſunt.
„ Et in Pſalmo canitur: *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Laudate*
„ *eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes Virtutes ejus. Laudate eum Sol & Luna,*
„ *laudate eum omnes ſtellæ & lumen, &c. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt; Ipſe man-*
„ *davit, & creata ſunt.* Etiam hic apertiſſime a Deo factos eſſe Angelos divinitus di-
„ ctum eſt, cum eis inter cætera cœleſtia commemoratis, infertur ad omnia, IPSE DI-
„ XIT, ET FACTA SUNT.

Objiciebat Julianus, Fabuloſa eſſe quę de Paradiſo a Deo plantato, de homine ex luto ficto, de muliere illi in adjutricem data narrantur: quæ tantum abeſt ut ipſum adjuverit, ut potius deceperit; fabuloſa item quæ de locutione ſerpentis cum Eva referuntur in Geneſi: adeoque hunc Librum divinum non eſſe.

Reſpondet *S. Cyrillus* Libro 3. contra *Julianum*. Hæc longe credibiliora eſſe Pandora Heſiodi, luto Promethei, Horto Jovis, locutionibus equorum, fluminum, arborum, de quibus Poetæ fabulantur, quibus nihilominus Ethnici credunt. Mulierem *Adamo* datam ut adjutricem ad procreationem liberorum, non ad conſilium & deliberationem: Deum virum & mulierem libero arbitrio donaſſe, quo bonum vel malum eligere poſſent, adeoque non aberraſſe a ſcopo, quamvis ceciderint. Legem de certo fructu non comedendo ipſis datam providentiſſimo Dei conſilio ad obedientiæ ac temperantiæ exercitationem, ut ſummum Imperatorem ac Legislatorem Deum revererentur. Dæmonem in ſerpente locutum, eoque organo uſum, ut mulierculam deluderet, præ nimia ſimplicitate & inexperientia arbitratam forſitan & aliis animalibus datum vocis humanæ uſum. Quod autem hæc immundis Spiritibus non ſint difficilia, vel ſola *Moyſis* verba idonea eſſe quæ fidem faciant. Fabuloſum namque in Sacra Scriptura nihil eſſe, veritatis plena eſſe omnia. Hæc Reſponſionis *Sancti Cyrilli* ſumma eſt. Relegantur quæ de his argumentis ſcripſimus Tomo 1. hujus Operis. His igitur de rebus, aliiſque, Moyſi, & cæteris Scriptoribus Canonicis credendum eſt, ut a Deo inſpiratis, Qui prius per Prophetas, de-
„ inde per ſe ipſum, poſtea per Apoſtolos, quantum ſatis eſſe judicavit, locutus, etiam
„ Scripturam condidit, quæ canonica nominatur, eminentiſſimæ Auctoritatis, cui fidem
„ habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per noſmetipſos noſſe idonei
„ ſumus. Nam ſi ea ſciri poſſunt teſtibus nobis, quæ remota non ſunt a ſenſibus no-
„ ſtris, ſive interioribus, ſive etiam exterioribus; profecto ea quæ remota ſunt a ſen-
„ ſibus noſtris, quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requi-
„ rimus, eiſque credimus, a quorum ſenſibus remota eſſe, vel fuiſſe non credimus.
„ Sicut ergo de viſibilibus, quæ non vidimus, eis credimus qui viderunt, atque ita de
„ cæteris quæ ad ſuum quemque ſenſum corporis pertinent: Ita de his quæ animo ac
„ mente ſentiuntur, hoc eſt, de inviſibilibus quæ a noſtro ſenſu interiore remota ſunt,
„ iis nos oportet credere, qui hæc in illo incorporeo lumine diſpoſita didicerunt, vel

„ manentia contuentur. Visibilium omnium maximus est Mundus: Invisibilium omnium
„ maximus est Deus. Sed Mundum esse conspicimus: Deum esse credimus. Quod au-
„ tem Deus Mundum fecerit, nulli tutius credimus quam ipsi Deo. Ubi enim audivi-
„ mus? Nusquam interim nos melius, quam in Scripturis Sanctis, ubi dixit Propheta
„ ejus, *In principio fecit Deus cælum & terram*. Nunquidnam ibi fuit iste Propheta,
„ quando fecit Deus cœlum & terram? Non sed ibi fuit Sapientia Dei, per quam fa-
„ cta sunt omnia, quæ in animas etiam sanctas se transfert, Amicos Dei & Prophetas
„ constituit, eisque opera sua sine strepitu intus enarrat. Loquuntur eis quoque Angeli
„ Dei, qui semper vident faciem Patris, voluntatemque ejus quibus oportet annuntiant.
„ Ex his unus erat iste Propheta, qui dixit & scripsit, *In principo fecit Deus cœlum*
„ *& terram*. Qui tam idoneus testis est per quem Deo credendum sit, ut eodem Spi-
„ ritu Dei, quo hæc sibi revelata cognovit, etiam ipsam fidem nostram futuram tan-
„ to ante prædixerit. Ita *S. Augustinus* Libro 11. *De Civitate Dei*, Cap. 3. & 4.

Fausti Manichæi objectiones diluuntur.

Objiciebat *Faustus* Manichæus, Libros illos divinos non esse, in quibus Patriarchæ aut Prophetæ laudantur, qui immanium criminum rei fuere ut *Abraham*, qui habendæ prolis insana flagrans cupidine, Deo, qui jam id sibi de *Sara* conjuge promiserat, minime credens, cum pellice voluptatus sit, sub conscientia, quod sit inhonestius, uxoris. Similiter quod matrimonii sui infamissimus nundinator, idem avaritiæ, ac ventris causa duobus Regibus *Abimelech* & *Pharaoni* eamdem *Saram* conjugem suam sororem mentitus, quia erat pulcherrima, in concubitum venditavit. Quod *Loth* de Sodomæ incendio liberatus, cum duabus filiabus suis in Monte concubuit. Quod Isaac patrem suum imitatus, *Rebeccam* uxorem suam sororem finxerit, ut per ipsam viveret turpiter. Quod *Jacob* inter *Rachel* & *Liam* duas germanas sorores, earumque famulas, quatuor uxorum Maritus, tanquam hircus erraverit. Quod *Judas* cum *Thamare* nuru sua dormierit. Quod *David* adulterium & homicidium commiserit. Quod *Salomon* trecentas uxores, & septingentas concubinas habuerit. Quod *Osee* de fornicaria Muliere filios procreaverit. Quod *Moyses* homicidium perpetraverit, spoliarit Ægyptum, bella gesserit, crudelia multa & mandarit, & fecerit.

Respondet *S. Augustinus* Lib. 22. *contra Faustum Manichæum*, *Abrahamum* ad prolem propagandam, non ad libidinem satiandam, ancillæ copulatum esse, quam ipsi *Sara* in uxorem tradidit, eo tempore quo Polygamia ad generis propagationem licita erat. *Saram* vero, prolem, quam de se habere non poterat, ex Ancilla habere voluisse, ex eo tamen semine, ex quo & de se si posset, habere debebat. Tunc quidem Deum heredem *Abrahamo* promisisse, sed ex qua semina non dum prædixisse; adeoque divinæ promissioni non fuisse incredulum. Cum *Saram* sororem dixit, tacuisse aliquid veri, non dixisse aliquid falsi; non negasse uxorem, dixisse sororem, ne se occiso, ab alienigenis captiva possideretur: Certus de Deo suo, quod nihil eam turpe ac flagitiosum perpeti sineret. De *Isaac* idem dicendum, qui consanguineam recte sororem appellavit, consueto tunc temporis loquendi more. *Jacob* Patriarchæ immerito vitio verti quod quatuor uxores habuerit, siquidem licita erat Polygamia, non moribus aut legibus tunc prohibita. Quando autem mos erat, crimen non erat. Illis porro mulieribus usum *Jacobum* non lasciviendi stimulo, sed officio generandi. *Moysen* Ægyptios absque peccato spoliasse, cum Deo jubente qui rerum omnium supremus Dominus est, fecerit. Deum autem justo judicio decrevisse, ut Ægyptii ab Hebræis, homines inique dominantes, ab hominibus liberis, quorum etiam mercedis pro tam duris & injustis laboribus fuerant debitores, rebus terrenis, quibus etiam ritu sacrilego in injuriam Creatoris utebantur, privarentur. In bellis etiam gerendis divina secutus imperia *Moyses*, non sæviens, sed obediens fuit: Nec Deus, cum jubebat ista, sæviebat: sed digna dignis retribuebat, dignosque terrebat. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bellis jure culpantur: Quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversus violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juste ordo ipse constringit. Porro si bellum a Principe ad

inju-

injuriæ publicæ ultionem indictum, justum est, multo magis bellum, quod gerendum Deo auctore suscipitur, recte suscipi, dubitare fas non est, vel ad terrendam, vel ad obterendam, vel ad subjugandam mortalium superbiam. *Cum ergo vir justus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego militet, recte possit illo jubente bellare, civicæ pacis ordinem servans: Cui quod jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est: Ita ut fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem Militem ostendat ordo serviendi: Quanto magis in administratione bellorum innocenter diversatur, qui Deo jubente belligerat, quem male aliquid jubere non posse, nemo qui ei servit ignorat. . . .* Calumniosa ergo imperitia *Moysis* reprehenditur, quod bella gesserit, qui minus reprehendi debuit, si sua sponte gereret, quam si Deo jubente non gereret. *Osee* Propheta nulli reprehensioni obnoxius est, quod Meretricem relicta fornicatione fecit uxorem, jubente Deo: Sic enim ad vitam corrigendam mulieri consultum est, & figuræ, scilicet vocationis Gentium, Sacramentum expressum est. *Lothi* cum filiabus, & *Judæ* cum *Tamara* incestus, *Davidis* adulterium & homicidium, *Salomonis* libido & idololatria, in Veteris Testamenti Libris narrantur, non approbantur. Cum enim fornicatio & omnis illicitus concubitus, homicidium, & alia vitia *Divino Jure* ibi damnentur, cum talia quorundam facta commemorat, de quibus eo loco suam taceat sententiam, judicanda nobis permittit, non laudanda præscribit. Et hujusmodi criminum narratio: *Non modo non decolorat divinitatem Dei, vel Scripturæ illius veritatem, verum etiam laudandam diligendamque commendat: quod tanquam speculi fidelis nitor, admotarum sibi personarum non solum quæ pulchra atque integra, verum etiam quæ deformia vitiosaque sint, indicat.* Denique Patriarcharum & Prophetarum *non tantum linguam, verum etiam vitam fuisse propheticam*, respondet S. Augustinus, *Totumque illud Regnum Gentis Hebræorum magnum quendam, quia & magni cujusdam fuisse Prophetam. Quocirca quod ad eos quidem attinet, qui illic erant eruditi corde in sapientia Dei, non solum in iis quæ dicebant, sed etiam in iis quæ faciebant: Quod autem ad cæteros ac simul omnes illius Gentis homines, in iis quæ in illis vel de illis divinitus fiebant, Prophetia venturi Christi & Ecclesiæ perscrutanda est. Omnia enim illa, sicut dicit Apostolus, figuræ nostri fuerunt.* Summa hæc responsionum *S. Augustini.* Relegantur quæ in Dissertationibus diximus de Patriarcharum Polygamia, de *Abrahamo*, *Lotho*, *Juda*, & *Moyse*.

Objiciebat *Faustus*, in Libris Mosaicis varia contineri præcepta, quæ Christianis observare non licet, adeoque non esse divina.

Respondet *S. Augustinus* Libro 6. contra *Faustum*, Cap. 2. Manichæos *omnino nescire quid interfit inter præcepta vitæ agendæ, & præcepta vitæ significandæ. Exempli gratia*, Non concupisces, *præceptum est agendæ vitæ.* Circumcides omnem masculum octavo die, *præceptum est significandæ vitæ. Ex hac quippe imperitia Manichæi, & omnes quibus displicent Literæ Veteris Testamenti, quicquid Deus mandavit priori populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, & ea modo non observari animadvertentes, ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo ista quæ nunc manifesta sunt, ventura significarentur. Sed quid dicturi sunt adversus Apostolum qui ait:* „ Hęc omnia in figura contingebant illis; Scripta sunt autem pro„ pter nos, in quos finis sæculorum obvenit? " *Ecce ipse aperuit cur illæ literæ accipiantur a nobis, & cur illa rerum signa jam necesse non sit ut observentur a nobis. Cum enim dicit*, Scripta sunt propter nos: *Proculdubio demonstrat quanta nobis cura legenda & intelligenda, & in quanta auctoritate habenda sint: Quia propter nos utique scripta sunt. Cum vero dicit*, Figuræ nostri fuerunt, & in figura contingebant illis; *Ostendit jam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænuntiantium celebrationi serviamus . . .* Et ut idem S. Doctor alibi ait, *Auctoritatem tenemus Veteris Testamenti, non ad Judaicæ servitutis imitationem, sed ad Christianæ libertatis testificationem. Non in servitute facimus quæ jussa sunt ad nos prænuntiandos, sed in libertate legimus quæ scripta sunt ad nos confirmandos.*

Objiciebat *Faustus*, Libros illos divinos non esse, in quibus terrena dumtaxat & temporalia bona Dei servis promittuntur. In Veteris porro Testamenti Libris promitti solum corporalem, & longe ab animæ commodis hereditatem.

Respondet *S. Augustinus Libro* 4. *contra Faustum*. In illis temporalibus figuras fuisse futurorum, quæ implerentur in nobis. Nos ergo Vetus Testamentum non accipere ad consequendas illas temporalium rerum promissiones, *Sed ad intelligendas in eis Novi Testamenti prænuntiationes: Veteris quippe testificatio fidem Novo conciliat . . . Non itaque spes nostra in temporalium rerum promissione defixa est, quandoquidem nec ipsos illius temporis sanctos & spiritales viros Patriarchas & Prophetas his terrenis rebus fuisse deditos credimus: Intelligebant enim, revelante sib Spiritu Dei, quod tempori illi congrueret, & quibus modis Deus per illas omnes res gestas & dictas futura figuranda & prænuntianda decerneret, magisque desiderium eorum de Novo Testamento erat*. Adde, Deum coli voluisse, non solum propter æterna, sed etiam propter temporalia beneficia, ut illorum etiam largitor crederetur, ab illoque uno ista etiam expectarentur & postularentur, ut ratiocinatur *S. Augustinus* Libro 10. *De Civitate Dei*, Cap. 14. *Sicut autem*, inquit, *unius hominis, ita humani generis, quod ad Dei Populum pertinet, recta eruditio per quosdam articulos temporum, tamquam ætatum profecit accessibus, ut a temporalibus ad æterna capienda, & a visibilibus ad invisibilia surgeretur; ita sane ut etiam illo tempore quo visibilia promittebantur divinitus præmia, unus tamen colendus commendaretur Deus, ne mens humana vel pro ipsis terrenis vitæ transitoriæ beneficiis cuiquam, nisi vero Animæ Creatori ac Domino subderetur. Omnia quippe quæ præstare hominibus vel Angeli vel homines possunt, in unius esse Omnipotentis potestate quisquis diffitetur, insanit ..... Optime igitur anima humana adhuc terrenis desideriis infirma, ea ipsa quæ temporaliter exoptat bona infima atque terrena, vitæ huic transitoriæ necessaria, & præ illius vitæ sempiternis beneficiis contemnenda, non tamen nisi ab uno Deo expectare consuescit, ut ab illius cultu etiam in istorum desiderio non recedat, ad quem contemptu eorum & ab eis aversione perveniat.*

Objiciebat *Faustus*, In Libris Mosaicis, Christum qui nostræ salutis causa pependit in ligno, diris devoveri, & convitiis lacessiri, Deuteronomii 21. 23. *Maledictus omnis qui pendet in ligno*. Hoc convitium omnes etiam tangere Justos & Martyres, quotquot simili passionis exitu defuncti sunt vita, ut *Petrum*, *Andream*, ac reliquos ejusdem sortis. Ne sceleratos quidem omnes qui pendent in ligno, maledictos esse, cum Latronem Christus de ligno secum introduxerit in Regnum Patris sui. Similiter diris devoventur Virgines & Cœlibes *Deuteronomii* 25. 7. ubi dicitur, *Maledictum esse omnem, qui non suscitaverit semen in Israel*. Quod convitium & Jesum & Apostolos tangit, qui ex Judæis orti, nullam tamen sobolem procrearunt. Libri igitur *Moysis* sacri non sunt ac divini.

Respondet *S. Augustinus Libro* 14. *contra Faustum*, Cap. 3. & seq. Christum maledictum pro nobis factum, non ratione peccati quod commiserit, sed ob pœnam peccati nostri, scilicet mortem quam in se suscepit pro nobis. Sicut autem lingua dicitur non solum membrum illud quo sermonem formamus, sed ipsa locutio & sermo; & manus dicitur non solum membrum quo scribimus, sed ipsa Scriptura quæ manu exaratur: Ita peccatum dicitur non solum ipsum opus malum quod pœna dignum est, sed etiam ipsa mors, quæ peccato facta est. *Illud itaque peccatum, quo reus esset mortis, non commisit Christus: Illud autem alterum, id est mortem, quæ peccato inflicta est humanæ naturæ, suscepit pro nobis. Hoc suspendit in ligno, hoc maledictum est per Moysen: Ibi mors damnata est, ne regnaret, & maledicta est ut periret ..... Quid ergo miratur Faustus maledictum esse peccatum, maledictam esse mortem, maledictam esse mortalitatem carnis, sine peccato Christi, ex peccato tamen hominis etiam in Christo factam? Ex Adam quippe corpus assumpsit, quia ex Adam Virgo Maria, quæ peperit Christum. Dixerat autem Deus in Paradiso*, Qua die tetigeritis, morte moriemini. *Hoc est maledictum, quod pependit in ligno. Ille neget Christum maledictum, qui negat & mortuum: Qui autem confitetur mortuum, & negare non potest mortem de peccato esse, & ob hoc etiam ipsum peccatum vocari, audiat Apostolum dicentem:* " Quoniam vetus homo noster simul cum illo crucifixus est, *& intelligat quem maledictum Moyses dixerit. Ideoque secutus Apostolus ait de Christo*, „ Factus est pro nobis maledictum. *Sicut non timuit dicere*, " Pro omnibus mortuus est. *Hoc est enim* mortuus est, *quod* maledictus. *Quoniam mors ipsa ex maledicto*

Rom. 6. 6.
Gal. 3. 13.
2. Cor. 5. 15.

Eto eſt, & maledictum eſt omne peccatum, ſive ipſum quod fit, ut ſequatur ſupplicium, quod alio modo vocatur peccatum, quia fit ex peccato. Suſcepit autem Chriſtus ſine reatu ſupplicium noſtrum, ut inde ſolveret reatum noſtrum, & finiret etiam ſupplicium noſtrum. Ex ingenio meo iſta dixerim, ſi non Apoſtolus toties hoc inculcat, ut & dormientes excitet, & calumniantes ſuffocet: „ Miſit: *inquit*, Deus Filium ſuum in ſimilitu-
„ dinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne. " *Non erat ergo illa caro peccati, quia non de traduce mortalitatis in Mariam per maſculum venerat: ſed tamen quia de peccato eſt mors, illa autem caro quamvis ex Virgine, tamen mortalis fuit, eo ipſo quo mortalis erat, ſimilitudinem habebat carnis peccati. Hoc appellat etiam peccatum, conſequenter dicens,* „ Ut de peccato damnaret peccatum in carne. *Item alio lo-* 2. Cor. 5.
„ *co*: Eum, *inquit*, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos ſimus
„ juſtitia Dei in ipſo. *Cur ergo timeret Moyſes dicere maledictum, quod Paulus non timuit dicere peccatum? Plane hoc Propheta & prævidere debuit, & prædicere, paratus ab Hæreticis cum Apoſtolo reprehendi. Quiſquis enim reprehenderit Prophetam dixiſſe*, Maledictum, *cogitur reprehendere Apoſtolum dixiſſe*, Peccatum: *Nam utique maledictum comes peccati eſt. Nec ideo major invidia eſt, quod addiderit, Deo: Ut diceret:* Maledictus Deo omnis qui pependerit in ligno. *Niſi enim Deus odiſſet peccatum, & mortem noſtram, non ad eam ſuſcipiendam atque delendam Filium ſuum mitteret. Quid ergo mirum, ſi maledictum eſt Deo, quod odit Deus? Tanto enim libentius nobis donat immortalitatem, quæ futura eſt, Chriſto veniente, quanto miſericordius odit mortem noſtram quæ in ligno pependit Chriſto moriente. Quod autem additum eſt,* omnis, *ut diceretur*, Maledictus omnis qui in ligno pependerit: *Non ſane Moyſes minus prævidit Juſtos in Cruce futuros, ſed bene prævidit Hæreticos veram mortem Domini negaturos: Et ideo volentes ab hoc maledicto Chriſtum ſejungere, ut a mortis etiam veritate ſejungerent. . . . . Qui autem ex Veritate Evangelica fidelis eſt, intelligit tam non eſſe contumeliam Chriſti ex ore Moyſis, cum dixit maledictum, non ex divinitate Majeſtatis ſuæ, ſed ex conditione pœnæ noſtræ, ex qua in ligno ſuſpenſus eſt, quam non eſt laus Chriſti ex ore Manichæorum, cum eum negant carnem habuiſſe mortalem, in qua veram mortem pateretur: Quia ex illo prophetico maledicto laus intelligitur humilitatis: Ex iſto hæretico quaſi honore crimen objicitur falſitatis.*

Omnis *abeſt ab Hebræo, & Vulgata noſtra.*

Quod ſpectat maledictionem alteram, Falſum eſſe reſpondet *S. Auguſtinus* quod Virgines & continentes feriat, ſiquidem *Iſaias* clamat: *Non dicat Eunuchus: Ecce lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus: Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Porro unus Deus & per *Moyſem*, & per *Iſaiam* locutus eſt. Quod ergo *Moyſes* ſcripſit, *Maledictum eſſe omnem, qui non ſuſcitaverit ſemen in Iſrael*, ad tempus Veteris Teſtamenti reſtringendum eſt, *cum Populo ſecundum carnem propagando, etiam carnalis prolis operatio in conjugali caſtitate ad officium conjugum pertinebat.* Vel, ſi ad tempus Novi Teſtamenti extendatur, ita intelligendum eſt, *Ne quiſquam ſpiritaliter natus, putet ſibi debere ſufficere, nec inflet Dominicis lucris, quibus quiſque pro modulo ſuo prædicando Chriſtum, debet generare Chriſtianos.* Iſai. 56. 4.

Adimanti Manichæi argumentis reſpondetur.

Objiciebat *Adimantus* Manichæus, Legem & Prophetas Evangelicis & Apoſtolicis Scriptis adverſari, adeoque Moyſis & Prophetarum Libros divinos non eſſe. Primo, locum illum Geneſeos, *In principio fecit Deus Cœlum & terram* pugnare cum illo Joannis 1. 10. *Et Mundus per ipſum factus eſt, & Mundus eum non cognovit.*

Reſpondet *S. Auguſt.* Libro contra *Adimantum*, Primo cum dicitur, *In principio fecit Deus Cœlum & terram*, Dei nomine Trinitatem intelligi, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum. Deinde ubi dicitur, *Dixit Deus, Fiat & Factum eſt*, ibi neceſſario intelligi per Verbum eum feciſſe quod fecit. Verbum autem Patris eſſe Filium: Adeoque hæc loca non pugnare. Tertio, tam non pugnat locus ille Geneſis cum Evangelio, quam non pugnat Apoſtolus cum ſe ipſo, qui ad Romanos 2. *Unum* dicit, *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*, & Filium non nominat: In alio autem loco de

Domino noſtro Jeſu Chriſto ait, *Ipſe eſt primogenitus totius creaturæ, & omnia per ipſum facta ſunt in cœlo & in terra, viſibilia & inviſibilia.*

Objiciebat ſecundo *Adimantus*, Novo Teſtamento adverſari illud Geneſis 2. 2. *Complevit Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat, & requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat:* pugnare ſcilicet cum illo Joannis 5. 17. *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hæc minime pugnare, quia locus Geneſeos ſignificat tantum *Deum ab inſtituendis rerum naturis poſt earum rerum perfectionem ceſſaſſe, quamvis uſque adhuc in adminiſtrandis operetur.*

Objiciebat tertio *Adimantus*, cum Evangelio collidi hunc locum Geneſis 2. 21. 22. 23. 24. *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: Cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus . . . Et ædificavit Deus coſtam quam tulerat de Adamo in Mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea . . . . Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in carne una. Hæc autem adverſari ſententiæ Chriſti dicentis*, Matthæi 19. 29. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hanc Veteris Teſtamenti ſententiam cum verbis Chriſti non pugnare, niſi Chriſtus ſecum ipſe pugnare impie fingatur: Siquidem hunc ipſum Geneſeos locum laudavit & confirmavit, *Matthæi* 19. & *Marci* 10. ubi Phariſæis interrogantibus an liceret homini uxorem dimittere quacumque ex cauſa, reſpondit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio maſculum & feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet. Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii & dimittere? Ait illis: quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.* Apoſtolus etiam *ad Epheſios* 5. Viros ad diligendum uxores hortatur, prolato eodem Geneſeos loco: *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret . . . Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim umquam carnem ſuam odio habuit: Sed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam . . . . Propter hæc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ.* Fides ergo vera & Eccleſiæ Catholicæ diſciplina utrumque verum, & a Domino dictum eſſe confirmat, & nullo modo eſſe contrarium: *Quia & conjunctio mariti & uxoris a Domino eſt, & relictio uxoris propter Regnum cœlorum eſt a Domino. Non enim quia ſuſcitavit Jeſus Chriſtus mortuos, & dedit eis vitam, propterea ipſa vita non eſt relinquenda propter Regnum cœlorum. Sic ergo quamvis Dominus dederit uxorem viro, relinquenda eſt tamen, ſi opus eſt, propter Regnum cœlorum. Non enim hoc ſemper neceſſe eſt, ſicut Apoſtolus dicit*, „ Si quis fidelis habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum „ illo, non dimittat eam. " *Significat utique quod ſi non conſentit habitare cum illo, id eſt, ſi execratur in illo fidem Chriſti, & non eum patitur quod Chriſtianus eſt, relinquenda eſt propter Regnum cœlorum; ſicut idem Apoſtolus in ſequentibus dicit:* „ Quod ſi Infidelis diſcedit, diſcedat: Non eſt enim ſubjectus ſervituti frater aut ſoror in hujuſmodi. *Si quis ergo relinquit Regnum cœlorum, dum non vult relinquere uxorem non ſerentem Chriſtianum virum, improbatur a Domino. Et item ſi quis vir relinquit uxorem dato libello repudii, cum cauſa non exiſtat aut fornicationis, aut obtinendi Regnum cœlorum, ſimiliter improbatur a Domino. Ita nec iſta Capitula Evangelica inveniuntur ſibi eſſe contraria, nec Evangelium Veteri Teſtamento: Quia ibi uxor conjungitur viro ut ſimul mereantur Regnum cœlorum: Et ita uxor relinquenda eſſe præcipitur, ſi virum impediat ad poſſidendum Regnum cœlorum.*

Objiciebat *Adimantus*, hæc verba Dei Geneſis 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, pugnare cum illis Joannis 8. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis, &*

deſi-

deſideria Patris veſtri facere vultis: Et cum altero loco ubi Judæi *Genimina viperarum appellantur*, Matthæi 23. 33.

Reſpondet *S. Auguſtinus*. Hominem factum dici ad imaginem & ſimilitudinem Dei, antequam peccaret. Quod autem dicitur in Evangelio, *Vos ex patre diabolo eſtis*, peccatoribus & infidelibus dici, qui filii Diaboli vocantur, vel quod ab ipſo impietatem didicerunt, vel quod illum imitantur, quod magis pertinet ad id quod de illo dictum eſt: *Et in veritate non ſtetit:* Quia & ipſi Judæi in veritate Legis quæ ſibi data eſt, non ſteterunt, Domino atteſtante & dicente: *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: De me enim ille ſcripſit*. Apoſtolus etiam hominem ad imaginem Dei factum clamat 1. ad Corinthios 11. 7. *Vir quidem non debet velare caput, cum ſit imago & gloria Dei, mulier autem gloria viri*. Et ut manifeſte intelligatur, *Non ſecundum vetuſtatem peccati, quæ corrumpitur, ſed ſecundum ſpiritalem conformationem factum eſſe hominem ad imaginem Dei, idem Apoſtolus monet ut exuti conſuetudine peccatorum, id eſt, veteri homine, induamur nova vita Chriſti, quam novum hominem appellat. Et ut doceat hoc nos aliquando amiſiſſe, renovationem illam vocat; Nam ita loquitur:* „ Expoliantes veterem ho- *Coloſſ. 3. 10.*
„ minem cum actibus ſuis, induita novum qui renovatur in agnitionem Dei ſecundum
„ imaginem ejus qui creavit eum . . . . . *Quod in poteſtate noſtra ab ipſo Deo eſſe poſitum docet Scriptura, cum dicit:* Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. *Filii autem Diaboli dicuntur homines, cum imitantur ejus impiam ſuperbiam, & a luce atque celſitudine decidunt ſapientiæ, & non credunt veritati.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod ſcriptum eſt Exodi 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, contrarium eſſe Evangelii, loco (*Matthæi* 8. 22.) ubi Dominus cuidam dicenti: *Permitte me primum ire & ſepelire patrem meum*; reſpondit: *Sequere me, & dimitte mortuo ſepelire mortuos ſuos*.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Id ſolvi eodem modo quo illud ſuperius, ubi de uxore propter Regnum cœlorum relinquenda dictum eſt: *Quia & parentes honorare debemus, & eos tamen propter annuntiationem Regni Dei nulla impietate contemnimus; Nam ſi veteri Teſtamento contrarium eſt Evangelium propter iſtam ſententiam, incipit etiam Apoſtolo eſſe contrarium, qui & filios monet ut honorent parentes, & parentes ut diligant filios. Non ſolum autem, ſed & Dominus ſibi ipſi videbitur contrarius, quod credere nefas eſt, quia loco alio dicit homini quærenti vitam æternam,* „ Si vis venire ad vitam, ſerva „ mandata. *In quibus etiam illud commemorat*, Honora patrem & matrem . . . . *Ex quo manifeſtum eſt & honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſervandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt, nulla dubitatione oportere contemni. Nam & in Scripturis Veteribus habes poſitum,* „ Qui dicit patri & matri, Non „ novi vos, & qui filios ſuos non agnoſcit, ipſe autem cognovit Teſtamentum tuum. *Ergo ſi & in novo Teſtamento commendatur parentum dilectio, & in Veteri commendatur parentum contemptus, ex utroque capite duo ſibi Teſtamenta conſentiunt.* *Ephes. 3. 2. Coloſſ. 3. 20. Matth. 19. 20.* *Deut. 33. 9.*

Objiciebat *Adimantus*, cum Evangelio pugnare hunc locum Exodi 20. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus, ortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me*. Opponi quippe ſententiæ Chriſti Matthæi 5. 45. *Benefacite his qui oderunt vos. . . . . Ut ſitis filii Patris veſtri qui in cœlis eſt: Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos:* Et illi, *Matthæi* 23. 22. ubi Dominus ait, non ſolum *ſepties* peccanti fratri dimittendum, ſed etiam *ſeptuagies ſepties*.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, illud rectum eſſe, quod Deus retribuit parentum peccata filiis qui eum oderunt. Ex eo enim quod addidit, *qui me oderunt*, intelligitur *eos puniri peccatis parentum, qui in eadem perverſitate parentum perſeverare voluerunt. Tales enim non ſævitia, ſed potius juſtitia Dei, & ſua iniquitate puniuntur, ſicut Propheta ait:* „ Sanctus enim Spiritus diſciplinæ effugiet fictum & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt *Sap. 1. 5.*
„ ſine intellectu & corripietur a ſuperveniente iniquitate: *Id eſt, corripietur homo ſuperveniente ſibi iniquitate ſua, cum ab eo receſſerit Spiritus Sanctus. Et alio loco:* „ Hæc
„ cogitaverunt & erraverunt; excæcavit enim illos malitia eorum. *Et alio loco:* Funi-
„ culis peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur: *Quibus Teſtimoniis Veteris Teſta-*

Sap.2.21. Prov.5.22. Rom.1.24. „ menti de novo consentit Apostolus dicens; Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis „ eorum. " Quæ concordia utriusque Testamenti satis ostenditur non esse sævum Deum, sed unumquemque in se sævire peccando. In tertiam autem & quartam generationem peccata parentum redditurum filiis Deum intelligendum est: *His utique legitime atque debite, qui parentum peccata perseverantes tenere, quam Dei justitiam sequi maluerunt.* Ezech. 18. 14. *Nam non pertinere patris peccata ad filium juste viventem Propheta Ezechiel apertissime ostendit.* Quod autem dicitur in Evangelio, *Benefacite iis qui oderunt vos*, quemadmodum Pater vester cœlestis, *qui Solem suum oriri facit super bonos & malos*: non est *Veteri testamento contrarium. Hoc enim facit Deus ut invitet ad pœnitentiam, sicut dicit Apostolus*: Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te invitat: *Nec tamen ideo credendum* Rom.2.4. *est non puniturum Deum eos qui, ut dicit Apostolus, thesaurizant sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Namque istam Dei* Sap.11.27. *patientiam & bonitatem etiam Propheta prædicat, dicens*: Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt omnia, qui animas amas: *Et cætera innumerabilia, quibus intelligitur, & in bonitate & in severitate misericordiam & justitiam Dei Testamentum utrumque prædicare.* „ Illud vero quod dimittendum esse dicit fratri non solum septies, sed & se- Ezech.33. 11. „ ptuagies septies, *pœnitenti utique dicit. Deus autem illis se dicit retribuere peccata, qui eum oderunt, non qui ei per pœnitentiam reconciliantur. Nam & apud Prophetam Dominus dicit,* „ Nolo mortem peccatoris, tantum ut revertatur & vivat. " *Ex quo facile apparet, & in ea patientia quæ invitat ad pœnitentiam, & in ea indulgentia quæ ignoscit pœnitentibus; & in ea justitia quæ punit eos qui corrigi nolunt utrumque Testamentum convenire atque congruere, tanquam ab uno Deo utrumque conscriptum.*

Non est autem cur quis moveatur his verbis, *Ego sum Deus zelotes*, cum & Apo- 2. Cor. 11. stolus dicat, *Æmulor enim vos Dei æmulatione, &c. Sancta enim Scriptura verbis nostris loquens, etiam per hæc verba demonstrat nihil digne de Deo posse dici ..... Nam quoniam zelando solent mariti uxorum pudicitiam custodire, potestatem & disciplinam Dei, qua fornicari animam impune non sinit, zelum Dei Scripturæ vocaverunt. Est autem animæ fornicatio aversio a fœcunditate sapientiæ, & ad conceptum temporalium illecebrarum corruptionumque consensio ... Tolle de zelo errorem & dolorem, quid remanebit aliud nisi voluntas custodiens castitatem, & corruptionem vindicans conjugalem? Quo igitur verbo nisi zelo Dei melius posset insinuari, quo vocamur ad conjugium Dei, & non vult nos turpi amore corrumpi, & punit impudicitiam nostram, & diligit castitatem? Non etiam frustra vulgo dici solet: Qui non zelat, non amat.*

Objiciebat *Adimantus*, illud Exodi 21. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, &c. adversari præcepto Evangelico de remittendis injuriis, ipso Christo teste, Matthæi 5. 33. *Audistis*, inquit, *quia dictum est antiquis: Oculum pro oculo & dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: Sed si quis te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram*, &c.

Respondet *S. Augustinus*, In his duabus sententiis revera duorum Testamentorum differentiam demonstrari, sed amborum tamen ab uno Deo constitutorum. *Nam quoniam primo carnales homines ardebant multo amplius se vindicare, quam erat illa injuria de qua querebantur, constitutus est eis primus lenitatis gradus, ut injuriæ acceptæ mensuram nullo modo dolor vindicantis excederet. Sic enim & donare aliquando posset injuriam, qui eam primo non superare didicisset. Unde Dominus jam per Evangelii gratiam ad summam pacem Populum deducens, huic gradui superædificavit alterum: ut qui jam audierat non ampliorem vindictam, quam quisque læsus esset, reddere, placata mente totum se donare gauderet: Quod etiam illis Veteribus Libris Propheta prædicat, dicens:* „ Domine Deus „ meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis: si reddidi retribuentibus mihi „ mala. *Et alius Propheta dicit de hujusmodi viro patiente injurias & lenissime tolerante:* Ps.7.4. „ Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis. " *Ex quo intelligitur & mensuram vindicandi recte carnalibus constitutam, & omnimodam injuriæ remissionem non tantum in Novo Testamento esse præceptam, sed longe ante in Veteri prænuntiatam.*

Thren.3.30. Objiciebat *Adimantus*, Quod scriptum est, Deum locutum cum Adamo, & cum Eva, cum Serpente, cum *Caino*, & cæteris Antiquis, inter quos etiam nonnullis appa-

ruisse,

ruisse, & ab eis visus esse scribitur, contrarium esse Novo Testamento, ubi Dominus dicit: *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit*. Et iterum ubi dicit Judæis: *Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis: & verbum ejus non habetis in vobis manens.* *Genes.* 3. 10. 53. 15. & 4. 6. *Joann.* 1. 18.

Respondet *S. Augustinus*, Evangelica ipsa sententia ex *S. Joannis* 1. laudata totam solvi posse quæstionem: *Quia ipse Filius qui est Verbum Dei, non solum novissimis temporibus, cum in carne apparere dignatus est, sed etiam prius a constitutione Mundi, cui voluit de Patre annuntiavit, sive loquendo, sive apparendo, vel per Angelicam aliquam Potestatem, vel per quamlibet creaturam. Quia ipse est in omnibus veritas, & omnia illi constant, & omnia illi ad nutum serviunt, atque subjecta sunt: Ut etiam oculis per visibilem creaturam, cui vult, quando dignatur, appareat; Cum ipse tamen secundum divinitatem suam, & secundum id quod Verbum est Patris, coæternum Patri & incommutabile, per quod facta sunt omnia, nonnisi purgatissimo & simplicissimo corde videatur. Et ideo quibusdam locis etiam Scriptura ipsa testatur Angelum visum, ubi dicit Deum visum . . . . . Quapropter si non est mirandum quod Verbum Dei, id est, unus Filius Dei, qui de Patre annuntiat, cui vult per se ipsum, cui vult per aliquam creaturam manifestatur, vel sonando, vel apparendo, cum tamen ipse per se ipsum mundo corde videa-* „ *tur, & per illum Pater*: Beati enim mundi corde, quia ipsi Deum videbunt: *Non est mirandum ex utroque Testamento ista omnia testimonia consonare.* *Joann.* 5. 37.

Objiciebat *Adimantus*, Illi quod scriptum est *Deuteronomii* 12. Non esse manducandum sanguinem, *quod anima sit carnis sanguis*, opponi verba illa Christi in Evangelio, Matthæi 10. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*. Si enim sanguis est anima; quomodo in eam potestatem non habent, cum sanguinem effundunt? Addebat illud Apostoli 1. ad Corinthios 15. *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt*. Si ergo sanguis est anima, sicut Moyses dicit, nulla anima Regnum Dei possidebit.

Respondet *S. Augustinus* primo, De anima pecoris, non de anima hominis, dictum esse, quod anima sit carnis sanguis. Secundo, *Præceptum illud in signo esse positum*, id est, animam dici carnis sanguinem, quia sanguis animę prętentis & vivificantis signum est. Quod autem ait Apostolus, *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt*, de carne & sanguine in statu corruptionis & mortalitatis intelligitur, non de carne immutata & incorruptione donata. *Seminatur* enim *in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute: Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*: (inquit Apostolus.) Quibus subjungit: *Hoc autem dico fratres: Quia caro & sanguis Regnum Dei possidere non possunt: Neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce Mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.*

Objiciebat *Adimantus*, Evangelio repugnare hunc locum Deuteronomii 12. 20. *Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet*. Ista enim repugnare his Apostoli verbis ad Romanos 14. 21. *Bonum est non manducare carnem, neque bibere vinum*.

Respondet *S. Augustinus*, Apostolum tunc tantum esum carnis, & potum vini prohibere, cum absque proximi offensione manducari & bibi non potest, scilicet cum aliquis infirmus putat sibi ab omnibus carnibus temperandum, ne incidat in carnem immolatitiam: Et ideo eum qui manducat, potest arbitrari in honorem Idolorum id facere, & ex eo graviter offendi; cum ipsa immolatitia caro, si ex fide a nesciente accipiatur, neminem maculet, ut docet idem Apostolus 1. *ad Corinthios* 10. 25. Hunc esse sensum Apostoli, tota capitis series ostendit, sed illa maxime verba: *Non ergo amplius invicem judicemus: Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum: Scio & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundum caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mor-*

tuus

tius est. Non ergo blasphemetur bonum nostrum. Non est enim Regnum Dei esca & potus: sed justitia, & pax & gaudium in Spiritu Sancto . . . . . Itaque quæ pacis sunt, sectemur: Et quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus. Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda: Sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes? Penes temetipsum habe coram Deo. Beatus qui non judicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: Quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

Objiciebat *Adimantus*, Loca illa *Levitici* 11. & *Deuteronomii* 34. 3. ubi abstinentia abcertorum animalium carnibus præcipitur, contraria esse verbis Christi, *Matthæi* 15. 11. dicentis: *Non quod intrat in os coinquinat hominem: Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.*

Respondet *S. Augustinus*, Christi verbis explicari præceptum illud Veteris Legis, quod scilicet nullæ carnes, nulla animalia, per se & natura sua immunda sint, siquidem *Non coinquinant hominem*; sed significatione. Quæ igitur de quorumdam carnibus animalium non comedendis Populo adhuc carnali præcepta sunt, *Ad significationem posita sunt humanorum morum: Quos Ecclesia, quæ corpus est Domini, in suæ unitatis vinculum stabile & sempiternum recipere non potest, tanquam immundas escas respuens, & in sua viscera non convertens: Ut omnia illa præcepta carnali Populo imposita futuram disciplinam spiritalis Populi prophetarent. Et ideo non ea repugnant sententiæ Domini, qua verissime dicit, non coinquinari hominem iis quæ per escam ingrediuntur in eum. Illa enim sententia servis onera imponit, ista vero liberis jugum excutit servitutis. Et illa tamen sic dicta est ut servorum onera fidem prænuntient liberorum.* „ Omnia enim, *sicut dicit Apostolus*, in figuram contingebant illis: Scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum obvenit." *Si ergo in figuram contingebant quæ patiebantur, in figuram accipiebant quæ monebantur.*

Objiciebat *Adimantus*, Præcepta de Circumcisione & de observatione Sabbati, in Libris Moysis scripta, sententiis illis Apostolicis adversari, 1. ad Corinthios 7. 18. *Circumcisus aliquis vocatus est? Non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? Non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est; sed observatio mandatorum Dei.* Et ad Galatas 4. 10. *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.*

Respondet *S. Augustinus*, Circumcisionem, & observantiam Sabbati, aliaque Præcepta Ritualia Veteris Legis contraria non esse Evangelio, sed illud Evangelio repugnare, ut quisque res deferens, quæ per illas umbras figurantur, ipsius umbræ sequatur inanitatem; quod volebant, qui Gentibus in Christum credentibus jugum Circumcisionis imponebant quasi ad salutem necessarium; *Cum jam non esset umbra in corpore figuranda, sed res ipsa in corde gestanda.* Præcipiebat igitur Apostolus 1. ad Corinthios 7. 18. ut unusquisque sicut vocatus erat, sic maneret. *Advenientibus enim rebus, quarum erant umbræ illæ observationes, id actum est ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem ponendam, sed in ipsis rebus, quas illæ umbræ significabant esse venturas, id est, Christum & Ecclesiam. Et propterea illa jam omnia inania erant: Nec tamen ea tanquam noxia removenda, sed tamquam superflua contemnenda, Apostolus præcepit: Ut si quis Judæus Christo credidisset, propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere, nec tamen in eis salutem suam constitutam putaret: Non enim signa illa, sed ea quæ his significantur, in salutem introducunt. Ideoque Præputium nihil est, & Circumcisio nihil est, sed observatio mandatorum Dei.* Similiter Sabbatum observari Apostolus non vetat loco laudato Epistolę ad *Galatas*, sed non observanda esse tempora docet, quo modo ea observabant Judæi, *Serviliter, non intelligentes ad quarum rerum significationem, & prænunciationem pertinerent. Nam nos quoque & Dominicum diem, & Pascha solenniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum Festivitates. Sed quia intelligimus quo pertineant, non tempora observamus, sed quæ illis significantur temporibus.* Itaque Circumcisionem carnis & recte impositam servis, & recte a liberis repudiatam esse,

manifeſtum eſt. *Repudiamus ergo eam carnalem cum Apoſtolo; & approbamus eam ſpiritalem cum Apoſtolo; & Sabbati quietem non obſervamus in tempore: ſed ſignum temporale intelligimus, & ad æternam quietem, quæ illo ſigno ſignificatur, aciem mentis intendimus. Repudiamus itaque temporum obſervationem cum Apoſtolo, & temporalium ſignorum intelligentiam tenemus cum Apoſtolo, duorumque Teſtamentorum differentiam ſic probamus, ut in illo ſint onera ſervorum, in iſto gloria liberorum: In illo cognoſcatur præfiguratio poſſeſſionis noſtræ, in iſto teneatur ipſa poſſeſſio. Interpretatur Apoſtolus Sabbatum ad Hebræos* [4. 9.] *cum dicit*: „ Remanet igitur Sabbatiſmus Populo Dei. *Interpre-*
„ *tatur etiam Circumciſionem, cum dicit de Abraham*: Et ſignum accepit Circumciſio- *Rom. 4. 11.*
nis, ſignaculum juſtitiæ fidei. *Apoſtolicam itaque interpretationem ſpiritualiter teneo: Carnalem ſervitutis obſervationem libertate contemno; utriuſque Teſtamenti auctorem* Deum *venerans, qui & veteri homini fugienti tanquam Dominus appoſuit quod timeret, & novo redeunti tanquam pater aperuit quod amaret.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod *Exodi* 23. 22. de Amorrhæis, Pherezæis, Chananæis, Jebuſæis, & Gergeſæis delendis & occidendis mandatur, opponi præcepto Chriſti in Evangelio dicentis: *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui vos oderunt*, &c.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Quod de hoſtibus occidendis in Veteribus Libris illi Populo dictum eſt, contrarium non eſſe Præcepto Evangelico de inimicorum dilectione: *Quandoquidem illa inimicorum interfectio carnali adhuc Populo congruebat, cui lex tanquam Pedagogus data erat, ſicut Apoſtolus dicit. Hi vero qui tunc in illo Populo ſancti & ſpiritales homines erant paucissimi, ſicut Moyſes, ſicut Prophetæ, quo animo facerent illam inimicorum interfectionem, & utrum eos, quos interficiebant, diligerent, multum latet indoctos & impios, qui diligunt cæcitatem ſuam, qui quoniam non ſunt idonei videre iſta, mole potius auctoritatis urgendi ſunt.* Certe cum Apoſtolus inceſtuoſum Corinthium judicavit *tradendum Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus eſſet in die Domini Jeſu*: Satis declaravit, *In aliquem inimicum vindictam cum charitate poſſe procedere . . . Si ergo tempore Novi Teſtamenti quo maxime charitas commendatur, de penis viſibilibus divinitus injectus eſt carnalis timor, quanto magis tempore Veteris Teſtamenti hoc congruit? Sed illi Populo intelligendum eſt, quem timor Legis tanquam Pædagogi coercebat. Nam hæc breviſſima & apertiſſima differentia duorum Teſtamentorum, timor & amor: Illud ad veterem, hoc ad novum hominem pertinet; utrumque tamen unius Dei miſericordiſſima diſpenſatione prolatum atque conjunctum. Et in Veteri Scriptura tacetur animus vindicantium, quia paucissimi ſpiritales divinis revelationibus quid facerent, noverant, ut Populus cui terror utilis erat, ſeveriſſimo imperio domaretur: & quemadmodum videbant dari in manus ſuas interficiendos inimicos impios, cultoreſque ſimulacrorum, ſic ipſi formidarent in manus inimicorum ſuorum dari, ſi Dei veri juſſa contemnerent, & ad cultum Idolorum, atque impietates Gentium laberentur. Nam & in ipſos ſimiliter peccantes non diſſimiliter vindicatum eſt. Sed omnis hæc temporalis vindicta infirmos animos terret, ut enutritos ſub diſciplina eruditat; & a ſempiternis atque ineffabilibus ſuppliciis poſſit avertere: Quia plus timent carnales homines quod in præſenti Deus vindicat, quam illud quod futurum minatur. Poteſt ergo eſſe dilectio in vindicante.* Adde miſericordiam & ſeveritatem Dei utriuſque Teſtamenti literis prædicari. *Nam de inimici dilectione ut non reddatur malum pro malo, in Veteribus Libris legitur:* „ Domine Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in
„ manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis
„ inanis. *Quis hoc diceret, niſi qui ſciret hoc Deo placere, ut malum pro malo nemo reddat? Sed hoc perfectorum eſt, ut non oderint in peccatoribus niſi peccata; ipſos autem homines diligant, & cum vindicant, non vindicent acerbitate ſævitiæ, ſed moderatione juſtitiæ: Ne ipſa relaxatio peccati plus noceat peccatori, quam pœna vindictæ: Nec tamen hoc fecerunt juſti homines, niſi auctoritate divina, ne quis arbitretur paſſim ſibi eſſe permiſſum necare quem velit, aut judicio perſequi, aut pœnis quibuslibet affligere. Aliquando autem aperte ponitur in Scripturis ipſa divina auctoritas, aliquando autem occultatur, ut & manifeſtis lector inſtruatur, & exerceatur obſcuris.*

Ob-

Objiciebat *Adimantus*, Quod in Lege ſcriptum eſt, *Ego ſum qui divitias do amicis meis, & paupertatem inimicis meis*, opponi verbis Chriſti Matthæi 5. & Lucæ 6. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cœlorum*. Et, *Væ vobis divitibus, quia percepiſtis conſolationem veſtram*.

Reſpondet S. *Auguſtinus*, Hęc nequaquam eſſe contraria, ſiquidem & in Evangelio amici Dei hęreditate terræ divites fiunt, dicente Chriſto; *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*. Et Dominus iiſdem, quos vult eſſe rerum temporalium contemptores, ut in Evangelio ſibi ſerviant, promittit *centuplum* in hoc ſæculo, & in futuro *vitam æternam*. *Si ergo in Novo Teſtamento, præter æternam poſſeſſionem, quæ promittitur Sanctis, hujus quoque poſſeſſionis, quæ tranſitura eſt, multiplicatio non ſubtrahitur, & tanto fit uberior, quanto contemptius poſſidetur: Quanto magis in Veteri Teſtamento carnalis Populi præmia talia eſſe debuerunt, ipſo tamen uno & vero Deo gubernatore omnium temporum, omnia pro tempore moderante & adminiſtrante?* Inimicis tamen ſuis non quamcumque paupertatem Deus comminatur, ſed illam præſertim, ad quam Dives ille impius redactus eſt, ut a paupere *Laxaro*, quem neglexerat, guttulam aquæ ad linguæ ſuæ refrigerium in flammis inferni deprecaretur. Denique non ſolum in Evangelio, ſed etiam in Veteri Teſtamento docetur divitiarum contemptus Pſ. 143. *Erue me de manu filiorum alienorum: Quorum os locutum eſt vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: Quorum filii ſicut novellæ plantationes, in juventute ſua. Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ ut ſimilitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fętoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis, boves eorum craſſæ. Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt Populum cui hæc ſunt: beatus Populus cujus Dominus Deus ejus.* Pſalm. 36 16. *Melius eſt modicum juſto, ſuper divitias peccatorum multas*. Pſalmo 118. *Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri & argenti*. Pſalm. 18. 10. *Judicia Domini vera juſtificata in ſemetipſa; Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum*. Proverbiorum 3. 13. *Beatus homo qui invenit ſapientiam & qui affluit prudentia; Melior eſt acquiſitio ejus negotiatione argenti & auri primi: & puriſſimi fructus ejus: Pretioſior eſt cunctis opibus: & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari*. Sap. 7. 7. *Optavi, & datus eſt mihi ſenſus, & invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Et præpoſui illam Regnis & ſedibus: & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretioſum: Quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius*.

Objiciebat *Adimantus*, Repugnare Evangelio illud Amos 3. 7. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*: & illud Iſaiæ 45. 7. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum*. Siquidem Matthæi 7. 17. dicit Chriſtus: *Arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit*.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, malum in illis Prophetarum locis, non peccatum, ſed pœnam intelligendam eſſe. *Diurna enim providentia cuncta moderante & gubernante, ita homo male fecit quod vult, ut male patiatur quod non vult. Deus ergo malum fecit, quod non ipſi Deo malum eſt, ſed iis in quos vendicat. Itaque ipſe, quantum ad ſe pertinet, bonum facit, quia omne juſtum bonum eſt, & juſta eſt illa vindicta. Et ideo non eſt contrarium quod Adimantus objicit dixiſſe Dominum*: „ Arbor bona fructus bonos facit, ma„ la autem arbor malos fructus facit. *Quamvis enim malum ſit gehenna damnato, juſtitia tamen Dei bona eſt, & ipſe fructus eſt ex arbore bona. Ille autem malis peccatorum ſuorum theſaurizat ſibi iram in die irę & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ſua. Quamquam duæ iſtæ arbores manifeſtiſſime in ſimilitudine duorum hominum poſitæ ſint, id eſt, juſti & injuſti: Quia niſi quiſque voluntatem mutaverit, bonum operari non poteſt. Quod in noſtra poteſtate eſſe poſitum, alio loco docet, ubi ait:* „ Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: Aut facite arborem ma„ lam, & fructum ejus malum.

Objiciebat Anonymus Hæreticus Moſaicam Legem Vetuſque Teſtamentum fuiſſe miniſtrationem mortis, teſte Apoſtolo 2. ad Corinthios 3. 7. *Quod ſi miniſtratio mortis literis*

teris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; Quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria. Vetus igitur Testamentum jure merito divinum dici non potest.

Respondet *S. Augustinus Libro 2. contra Adversarium Legis & Prophetarum*, Cap. 7. Legem dictam esse ab Apostolo ministrationem mortis, non per se, sed ex occasione: Lex enim ad peccatum non impellebat: sed cupiditas, occasione accepta ex Lege ostendente malitiam peccati, magis excitabatur, & irritabatur. Sicut aquæ impetus fit vehementior obice opposito, cujus molem cum evicerit, majore cumulo præcipitatus, violentius per prona provolvitur. Eodem igitur sensu Apostolus hic appellavit Legem *ministrationem mortis*, quo ad *Romanos* 7. 12. dixit: *Litera occidit, spiritus autem vivificat.* Lex enim quamvis justa & sancta, & bona, prævaricatoribus intulit mortem, quos Dei gratia non adjuvit ad justitiam Legis implendam. *Oportebat enim ut in Testamento Veteri Lex imponeretur superbis, & de suæ voluntatis virtute fidentibus, quæ non daret justitiam, sed juberet. Ac si morte prævaricationis impliciti ad gratiam confugerent, non jubentem tantummodo, sed juvantem, quæ Novo Testamento est revelata.* Non est itaque existimandum malam fuisse Legem quę data est per *Moysen*, quia dicta est, *ministratio mortis in literis figurata lapideis.* Id enim propter eos dictum est, *Qui suo libero arbitrio Legem sufficere arbitrabantur, & Spiritu Gratiæ non adjuti, rei prævaricationis sub ejusdem Legis litera tenebantur.* Unde ad *Romanos* 4. 15. ait: *Lex iram operatur. Ubi enim Lex non est, nec prævaricatio.* Hinc ostendens unde dixerit, *Lex iram operatur.* Neque enim ejus prævaricatio mala esset, nisi Lex ipsa bona esset. Operosum nimis est cuncta colligere, quæ in hanc sententiam Apostolus habet, Legem distinguens a Gratia. *Eo quod sub illa elidantur elati, sub ista erigantur elisi: & quod illa in tantum bona sit, ut bona jubeat; hæc in tantum ut bona conferat; illa justitiæ facit auditorem, ista factorem. Et ideo sub illa peccator, insuper etiam prævaricator, amissa excusatione ignorantiæ convictus jacet; sub ista vero & parcente & opitulante, nec quia mala est operatus extinguitur, & ut bona operetur accenditur. Quid ergo mirum, si illa dicta est ministratio mortis, ubi litera occidit, malum prohibendo quod fit, & bonum imperando quod non fit? Ista vero dicta est ministratio Spiritus utique vivificantis, ut a prævaricationis morte surgamus, & justitiam non rei legamus in tabulis, sed liberi in cordibus & moribus habeamus? Hoc est Testamentum Novum distans a Vetere, quia ibi vetus homo formidinis coarctatur angustiis, hic novus homo spatiatur latitudine charitatis.* Atque ut omnes auferantur ambages, quonam modo & Lex ministratio mortis recte dicta sit, & tamen sancta, & justa, & bona sit, illud recolamus, quod Apostolus scribit ad *Romanos* 7. Cum enim dixisset: *Ita ut serviamus in novitate Spiritus, & non in vetustate Literæ;* continuo subjunxit: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per Legem; Nam concupiscentiam nesciebam, nisi Lex dixeret, Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine Lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine Lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, justum, & bonum; Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem.* Ecce quid est *ministratio mortis:* Ecce quid est, *Litera occidit*: Ecce quemadmodum *Lex non est peccatum: & mandatum in vitam: & Lex sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; & tamen quia de ipso bono interficitur inobediens anima, ubi Dei non adjuvat gratia, ministratio mortis facta est Lex in Veteri Testamento propter occidentem literam; & ministratio vitæ facta est Gratia in Novo Testamento propter vivificantem Spiritum.* Quod est autem, *ministratio damnationis:* Hoc est, *Occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*: Hoc est, *Cum venisset mandatum, peccatum revixit*: Hoc est, *Inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse*

in mortem: Hoc est, *Occasione accepta peccatum per mandatum seduxit me, & per illud occidit:* Hoc est, *Lex subintravit, ut abundaret delictum:* Hoc est, *Lex iram operatur:* Hoc est, *Virtus peccati Lex. Prohibitio enim peccati, quod est Lex, auget profecto desiderium peccandi: Quod non extinguitur nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur. Hoc autem non præstat Litera jubens, sed Spiritus juvans; non Lex ergo, sed Gratia: Non Vetus Testamentum in servitutem generans, quod est Agar, sed novum, in quo non sunt ancillæ filii, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit.*

DISSERTATIO XII.

De Jurata Gabaonitis ab Josuè, & Israelitarum Principibus securitate.

CUm Terræ promissæ Reges universi, Gentesque, Hethæi, Amorrhæi, Chananæi, Pherezæi, Hevæi, & Jebusæi, contra *Josue* & Israelitas uno animo eademque sententia arma sumpsissent, ad Patriæ libertatis, avitæque superstitionis defensionem, Gabaonitæ abjecto belli consilio de deditione cogitarunt: utque ad fœdus facilius admitterentur, ac salvam vitam reciperent, e regione longinqua se venire finxere. *Josue* & Primores Israelitarum, non consulto Domino, ut in re tanti momenti par erat, cum ipsis fœdus iniverunt, illisque securitatem juraverunt. Tum animadversa fraude, salvos quidem esse jusserunt propter religionem juramenti, sed perpetuo famulitio in pœnam fraudis addixerunt. Hæc Historia legitur *Josue* Cap. 9. Circa quam quæritur, utrum *Josue* & Israelitarum Principes juratam Gabaonitis securitatem præstare tenerentur?

PROPOSITIO UNICA.

Licet Josue, & Israelitarum Principes juratam Gabaonitis securitatem præstare non tenerentur; ob religionem tamen juramenti, volente & approbante Deo, pie & laudabiliter præstiterunt, clementiaque erga ipsos utendum merito censuere.

PRobatur prima pars Propositionis. Jusjurandum fraude elicitum non obligat: cum nempe eum qui juravit, factum aliquod supposuisse certum est, quod revera ita se non habeat, & nisi id credidisset, non fuisse juraturum. Sed *Josue* & Israelitarum Principes Gabaonitis securitatem jurarunt, ipsorum fraude decepti, ac supponentes ipsos Chananitidis indigenas non esse, sed exteros; alioqui fœdus cum ipsis non inituri, nec securitatem juraturi. Itaque juratam securitatem præstare non tenebantur.

Major perspicua est. Unde ad illud *Sophoclis* in Oedipode Coloneo:

Fraus ad fraudem superaccedens,
Non benefactis, sed atroce solet
Clade rependi.

Vetus Scholiastes ait: *'Putant Thebani se suscepto Oedipodi promisisse incolumitatem, causa ab ipso data, cum non ante didicissent piaculo eum domestico teneri.* Tale & illud:

Jurata lingua est, mente juravi nihil,
Namque & Hippolytus deceptus juraverat.

Minor probatur ex Cap. 9. Libri Josue 5. 6. 7. *Perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque Viri Israel ad eos, atque dixerunt: Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum. At illi ad Josue: Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue ait: Quinam estis vos? Et unde venistis? Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui, &c. Fecitque Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est quod non occiderentur: Principes quoque multitudinis juraverunt eis. Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quod in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.* Igitur

Iſraelitæ Gabaonitarum fraude decepti, fœdus cum ipſis iniverunt, arbitrati ipſos alienigenas eſſe, non Chananitidis incolas: alioqui fœdus cum ipſis non pepigiſſent, nec ad vitam illis ſervandam juramentoſe obſtrinxiſſent: id enim ſibi non licere ſunt conteſtati. Et ſi licuiſſet, tantam cautionem non adhibuiſſent Iſraelitę, ut explorarent an Chananitidis incolę eſſent, an exteri, ſolicite interrogando: *Quinam eſtis vos? & unde veniſtis?* Nec opus fuiſſet ut Gabaonitæ exteros ſe ſimularent, cum pacem etiam ultro oblaturi veniſſent, non expectaſſent, ut compellerentur. Sed ad fraudem componendam inducti ſunt, quod audiviſſent Iſraelitas mandatum a Deo ſibi datum prędicare, de incolis omnibus Chananęarum Civitatum delendis & occidendis, ac de pace alienigenis dumtaxat concedenda ſub conditione deditionis & tributi. Deuteronomii 20. *Si quando acceſſeris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui eſt in ea, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque mulieribus & infantibus, jumentis & cæteris quæ in civitate ſunt.... Sic facies cunctis civitatibus, quæ a te procul valde ſunt, & non ſunt de his Urbibus quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem Civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: ſed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet & Amorrhæum, & Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipſi operati ſunt Diis ſuis, & peccetis in Dominum Deum veſtrum.*

Confirmatur ex verbis quibus *Joſue* Gabaonitas caſtigavit, ex pœna perpetua ſervitutis ob fraudem illis inflicta, & ex ipſorum excuſatione, Joſue 9. 22. *Vocavit Gabaonitas Joſue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluiſtis, ut diceretis; procul valde habitamus a vobis, cum in medio noſtri ſitis? Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſque comportans in Domum Dei mei. Qui reſponderunt: Nuntiatum eſt nobis ſervis tuis, quod promiſiſſet Dominus Deus tuus Moyſi ſervo ſuo, ut traderet vobis omnem Terram, & diſperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium inivimus. Nunc autem in manu tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Joſue ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Iſrael, ut non occiderentur. Decrevitque in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti Populi, & Altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes uſque in præſens tempus, in loco quem Dominus elegiſſet.* Porro niſi utrique intellexiſſent, vitioſum eſſe ſacramentum, quod per fraudem datum acceptumque fuerat, nec *Joſue* caſtigaſſet dolum, nec Gabaonitæ pœnam metus excuſatione ſic deprecati fuiſſent, ut interim quavis ſe dignos faterentur, & ab una Ducis clementia vitam ſperare ſe poſſe palam declararent. Merito itaque *Maſius* Eruditus Libri *Joſue* Commentator ait: *Statuendum puto abſque ullu dubitatione, ſi ſummo agatur jure, ipſaque ſtipulantium verba ſpectentur, non magis obligatos fuiſſe Iſraelitas Gabaonitis, qui ſe alienigenas ſimulabant, indigenæ cum eſſent; quam ſi quis rei venditæ pretium ei ſe numeraturum per errorem promittat, qui ſibi nihil vendidit.*

Secunda pars propoſitionis probatur ex facto & reſponſo Principum Iſrael, qui ſibi integrum non eſſe exiſtimarunt, fœdus juramento firmatum violare, quamvis dolo elicitum eſſet, conditionemque ſupponeret, quę aberat. Tanta namque erat apud priſcos homines juramenti religio, ut promiſſa quorum ſemel Deum ſuum ſponſorem nuncupaſſent, ſervare ſe debere ob Dei reverentiam, & ad Gentium offenſionem vitandam arbitrarentur, quamvis ad ea præſtanda ſummo jure alias non tenerentur, ob fraudem, vel alicujus conditionis defectum. Joſue 9. 17. 18. *Moveruntque caſtra filii Iſrael, & venerunt in Civitates eorum die tertio.... Et non percuſſerunt eos, eo quod juraſſent eis Principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſrael. Murmuravit itaque omne vulgus contra Principes. Qui reſponderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Iſrael, & idcirco non poſſumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis: Reſerventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, ſi pejeraverimus: ſed ſic vivant, ut in uſus univerſæ multitudinis ligna cædant, aquaſque comportent.*

Quod

Quod autem auctore & approbante Deo juratam securitatem Gabaonitis præstiterint Israelitæ, probatur ex eo quod postmodum spretam a *Saule* juramenti istius religionem Deus graviter vindicaverit, 2. Regum 21. *Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David Oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis Rex, dixit ad eos.* (Porro *Gabaonitæ non erant de filiis Israel, sed reliquiæ Amorrhæorum: Filii quippe Israel juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Juda.*) *Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? Et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hæreditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitæ. Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Israel. Ad quos Rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis? Qui dixerunt Regi: Virum qui attrivit nos & oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de Stirpe ejus in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini. Et ait Rex: Ego dabo. Tulit itaque Rex duos filios Respha filiæ Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in Monte coram Domino.*

Quod denique clementia erga Gabaonitas utendum *Josue* & Israelitarum Primores merito censuerit, ex eo probatur, quod illos deditione spontanea clementiam meruisse Spiritus Sanctus significet Josue 11. 19. 20. *Non fuit Civitas quæ se traderet filiis Israel, præter Hevæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.* Similem clementiam erga Chananæorum reliquias exercuit *Salomon*, quo tempore ob egregiam pietatem Deo familiarissimus erat 3. *Regum* 9. 20.

Ex his colligitur, Mandatum Israelitis datum de Chananæis omnibus ad internecionem cædendis, æquitate quadam interpretandum fuisse de iis qui civitates suas expugnari sinerent, & Israelitis resisterent, bellique impetum sustinerent: non vero de illis qui pacem rogarent, & spontanea deditione, imo & Judaicæ Religionis amplexu, aut certe Idololatriæ abdicatione & unius veri Dei cultu secundum Noachidarum ritus ac leges, obsidionem suarum urbium, & Israelitarum impetum anteverterent. Id ut intel„ ligatur, in memoriam revocandum est, *Noachum*, sive dira devotione sive vatici„ natione ex arcanis Dei consiliis profecta, execratum esse filii sui *Cham* progeniem eam, „ quæ ex *Chanaan* esset nascitura: Ea autem fuit, quę loca ista trans Jordanem Israe„ litis a Deo hæreditatis loco assignata occupavit: quam Gentem Sacra Historia sępe „ Chananæos, interdum Amorrhæos, nonnunquam diversis septem nominibus, aliquan„ do pluribus, aliquando paucioribus vocat. Cum ergo Israelitæ progeniti ex *Sem* es„ sent, cujus olim nepotibus illos servituros *Noachus* prędixerat: consentaneum profecto „ fuit, ut ne prorsus omnes Chananæi ab his internecione exscinderentur. Nam si ar„ matos in bello, inermes supplicesque in pace occidisent, quibus tandem potuissent pro „ servis uti? Conficitur ergo Leges, illas, quæ aliis atque aliis locis scriptæ, & animis „ Israelitarum veluti inculcatæ, jubent illam Nationem internecino bello funditus de„ lere, neque ulli aut ętati, aut sexui parcere, plane aliqua esse æquitate temperandas. „ Quę ęquitas qualis sit, ipsa nos ratio Divinę illius Constitutionis optime docet. Est *Exod.* 25. „ enim ratio, ut Jurisperiti ajunt, Legis anima. Erat autem in sanguinaria illa Lege 53. *Deuter.* „ instituenda hoc Dei propositum, quod ipse patefecit: ne sacer Populus, cui loca ista 7. 4. „ pro habitatione fuerant data, a pura Religione abduceretur ad istarum Gentium su„ perstitiones, si simul habitarent. Quis ergo non intelligat, ubi nullum esset a tali con„ tagio periculum, ibi neque illi Sanctioni locum esse? Quæ autem potuit esse metuen„ da contagio ab illis Chananæis, qui Majorum suorum fœdam cum pura Israelitarum „ Religione commutaverant, & Sacrorum, cęterorumque Jurium communione se Israe„ litis junxerant; ac plane adscriptitii Israelitę facti fuerant? Ita ratiocinatur *Andreas* „ *Masius* in Cap. 9. *Josue*. Quod maxime observandum est ad objectiones diluendas, quę contra Propositionem nostram fieri possunt.

Acce-

Accedit, quod de *Josue* Spiritus Sanctus testatur, ipsum Legem accuratissime observasse, nihilque non feciſſe ex iis quę *Moyses* jusserat. Josue 11. 15. *Sicut præceperat Dominus Moysi, ita præcepit Moyses Josue, & ille universa complevit: non prætériit de universis Mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi.* Nec igitur *Josue*, nec Primores Israelitici Populi, Dei Legem violarunt, cum securitatem Gabaonitis juratam prestiterunt, illosque non solum servarunt incolumes, sed illos defenderunt adversus quinque Reges Chananęorum fœderatos.

Probatur secundo Propositio nostra SS. Patrum suffragiis. *S. Ambrosii* Lib. 3. *De Officiis*, Cap. 10. *Non solum*, inquit, *in contractibus*, (*in quibus etiam vitiaeorum quæ veneunt prodi jubentur, ac nisi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris transcripserit, doli actione vacuantur*) *sed etiam generaliter in omnibus dolus abesse debet: aperienda simplicitas, intimanda veritas est. Veterem autem istam de dolo non Jurisperitorum formulam, sed Patriarcharum sententiam Scriptura Divina evidenter expressit in Libro Testamenti Veteris, qui JESU NAVE inscribitur. Nam cum exisset fama per Populos, siccatum esse Mare in Hebræorum transitu, fluxisse aquam de petra, de cœlo diurnam ministrari alimoniam tot Populi millibus abundantem; corruisse Muros Hiericho, sacro tubarum sono ictos, & ululatu plebis arietatos, Gethæorum quoque Regem victum & suspensum in ligno usque ad vesperam: Gabaonitæ metuentes validam manum, venerunt cum versutia, simulantes se de terra longinqua esse, diuque peregrinatos dirupisse calceamenta, detrivisse amictus vestium, quarum veteraścentiam indicia monstrarent. Causam autem tanti laboris, emerendæ pacis, & ineundæ cum Hebræis amicitiæ esse cupiditatem: & cœperunt ab Jesu Nave poscere, ut secum firmaret societatem. Et quia adhuc erat ignarum locorum, atque incolarum inscius, non cognovit fraudes eorum, neque Deum interrogavit, sed sito credidit. Adeo sancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de suo affectu æstimabant? . . . Hac igitur mentis suæ devotione inclinatus ut crederet, testamentum dispositi, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terris eorum ventum est, deprehensa fraude, quod cum essent finitimi, advenas se esse simulaverant, circumscriptum se se Populus Patrum indignari cœpit. Jesus tamen pacem quam dederat, revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret. Mulctavit tamen eos vilioris obsequio ministerii. Clementior sententia, sed diuturnior. Manet enim officiis pœna veteris astutiæ, hæreditario in hunc diem ministerio deputata.*

Secundo, *S. Augustini* Quęst. 13. in Josue. „ Quæri potest, *inquit*, quomodo Juratio-
„ nem servandam esse crediderint Hebręi Gabaonitis, quibus ita juraverant, tanquam
„ de longinqua terra venientibus, sicut illi mentiti fuerant. Sciebant enim se debellan-
„ dos, si cognitum esset Hebręis in ea terra eos habitare, quam promissam fuerant in-
„ terfectis habitantibus retenturi. Mentientibus ergo quod de longinqua terra ad eos ve-
„ nissent, juraverunt Israelitę. Posteaquam vero cognoverunt ibi eos habitare, ubi om-
„ nes quos invenerant, secundum Dei prędeptum debellare oportebat, noluerunt tamen
„ frangere jurationem; & licet eos mentitos esse didicissent, parcere maluerunt juratio-
„ nis causa; cum possent utique dicere se tantum illis jurasse, quos eos esse crediderant,
„ id est, de longinquo venientes. Cum vero aliud cognoverunt præceptum circa eos Do-
„ mini implendum erat, ut sicuti cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbavit,
„ nec parcentibus succensuit: quamvis eum non interrogassent quinam illi essent, & id-
„ eo eos illi fallere voluissent. Unde non importune utique credendi sunt, etsi fallere
„ homines pro sua salute volnerunt, non tamen fallaciter Deum timuisse in Populo ejus:
„ propterea nec succensuit Dominus jurantibus aut parcentibus, adeo ut postea Gabao-
„ nitas ipsos tanquam Populi sui homines de domo Saul vindicaverit, sicut Regno-
„ rum ostendit Historia. Et quoniam juratio sic servata est, quamvis in hominibus qui
„ mentiti sunt, ut ad clementiam sententia flecteretur non displicuit Deo. Nam si e 2. *Reg.* 21
„ contrario jurassent, aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in Terra promissionis es-
„ se putavissent, & postea didicissent eos esse ab illa Terra extraneos, & de longinquo
„ se venisse, nullo modo arbitrandum est quod eos essent debellaturi causa jurationis 1. *Reg.*
„ implendæ: Cum propter ipsam parcendi clementiam sanctus David, etiam post ver- 22.

„ ba quibus ſe Nabal interfecturum eſſe juraverat, utique ſciens quem fuerat interfe-
„ cturus, parcere maluit, nec in re duriore implere juramentum; magis Deo placere
„ exiſtimans, ſi quod ira perturbatus ad nocendum juraverat, non feciſſet, quam ſi
„ perfeciſſet.

Et Quæſt. 14. loquens de præſidio Gabaonitis obſeſſis a *Joſue* lato, & de victoria adverſus Reges Amorrhęorum, ipſi a Deo prænuntiata, *Joſue* 10. 7. 8. hęc habet: *Ubi neque conſultus eſt Dominus, utrum eundum ad eos eſſet: ſed ultro ſuis recte ſubvenire volentibus, futuram victoriam prænuntiavit. Sic ergo poſſet, quamvis non conſultus, de ipſis Gabaonitis admonere qui eſſent, cum ſe longinquos eſſe mentirentur, niſi ei placuiſſet illa juratio, quæ ſubjectis parcere cogeret. Crediderant enim Deo, quem audierant ſuo Populo promiſiſſe quod illas Gentes ſubverteret, eorumque Terram obtineret, & hanc eorum fidem non eos prodendo remuneravit quodam modo.*

Tertio, *Theodoreti* Quæſtione 13. in *Joſue*, ubi quærit, *Quare damnavit Gabaonitas ad ligna cædenda & aquam ferendam?* Et hoc modo reſpondet: *Feſellerant tam habitu, quam verborum mendacio. Et cum oporteret conſulere Dominum Deum, tum poſtea cum illis inire fœdera, credentes eorum verbis mendacibus perſuaſi ſunt, & fœdera cum illis inita jurejurando firmaverunt. Atqui præceperat univerſorum Deus omnes illos interfici. Medius igitur Joſue conſtitutus inter præceptum divinum & jusjurandum, eos Miniſtros efficit ſancti Sacrificii. Non eſt autem contumelioſum ſervire Deo, ſed valde honorificum. Oportebat autem prædictionem etiam Noe finem accipere. Ait enim,* „ Maledictus Cha-
„ naan puer, ſervus erit fratrum ſuorum. *Quæ Prophetia impleta eſt in Gabaonitis.*

Nemo vero adverſus Propoſitionem noſtram inde argumentum trahat, quod *Murmuravit omne vulgus adverſus Principes*, ob ſecuritatem Gabaonitis præſtitam, vitamque ipſis (ut juratum fuerat) donatam; *Joſue* 9. 18. Non enim attendendum eſt quid vulgus vindictæ & prędę avidum, ſed quid prudentiſſimi Principes, & Sanctus imprimis Dux *Joſue* Spiritus Sancti lumine illuſtratus cenſuerit, quid Deus de illius facto judicaverit. Nam in omni hominum cœtu plerumque fieri aſſolet, ut quo quiſque a Magiſtratus dignitate conſiliiſque abeſt longius, eo ſit ad huic obtrectandum propenſior: nimirum cum ejus ordinis homines fere non ratione, non judicio, quo non pollent, ſed ſolis ſuis affectionibus ducantur, atque ad præſentem ſe fortunam ſemper accommodare cupiant, non poſſunt non ferre moleſte ea quæ hiſce ſuis cupiditatibus adverſantur, imperia. Quamvis autem fatendum eſt in eo quoque ordine viros multos eſſe, aut indole ipſa aut educatione probos; tamen iſti aliorum clamoribus, tanquam flabellis, facile ad temeritatem inflammantur.

SCHOLION.

Joſue 9. Peccatores, quorum figura Gabaonitę fuerunt, ad Jeſum, cujus Joſue typus fuit, ſalutari judiciorum Dei timore percuſſi confugiant, pacem ab ejus clementia poſtulaturi: Gabaonitarum fraudem ac dolum non imitentur, ſinceram pœnitentiam agant, veteris hominis exuvias ferentes, vitę veteris ac peccati odium & deteſtationem profeſſi, novęque vitæ inchoationem, ſincere dicant: *De terra longinqua venimus.* Abierunt quippe in regionem a Deo remotiſſimam, in regionem diſſimilitudinis, non greſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Se Chriſto Jeſu totos devoveant amore pœnitente, dicentes: *Nunc in manu tua ſumus; quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.* Mortem æternam Dei miſericordia evadent, ſed ea Lege, ut laborioſis pœnitentiæ operibus expient peccata, & cunctis vitæ ſuæ diebus in ſervitute Domini perſeverent. *Decrevitque eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & Altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, in loco quem Dominus elegiſſet.* Fideliter ac religioſe Domino ſerviant, aquam lacrymarum ſuarum comportantes, crucem ſuam ferentes, ſeque omnium poſtremos in domo Domini exiſtimantes Chriſtianæ humilitatis ſenſu & affectu.

DISSERTATIO XIII.

De Admirabili Statione Solis, imperante Josue.

CUm Gabaonitæ ab *Adonisedeko* Hierosolymorum Rege, & fœderatis Amorrhæorum Regibus obsessi, auxilium a *Josue* & Israelitis postulassent; ille Exercitu propere ducto hostes palantes adorsus, phalangibus expugnatis, cæteros in fugam dedit, ad Azecam usque & Macedam persecutus. Multis millibus ad internecionem cæsis, Deo pro Israelitis pugnante & lapidea grandine hostes conterente, cum Sol in occasum vergeret, *Josue* prospiciens noctem præsidio victis fore, fusis ad Deum precibus, & fiducia incredibili in Solis & Lunæ Creatorem animatus, coram universo Israelitarum Exercitu Solem in Gabaone, & Lunam in Ajalonis Valle jussit consistere. *Sol*, inquit, *contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis*, &c. Legitur hæc historia *Josue* 10. Quæritur, an revera Sol & Luna interrupta conversione interquieverint, ibique Miraculum agnoscendum sit? *R. Levi F. Gersonis*, & *Maimonides* in *More Nevochim* p. 2. Cap. 35. usitatum atque consuetum Solis & Lunæ motum reipsa fuisse interruptum, aut impeditum negant; sed ideo visam in cœlo mutationem asserunt, quod *Josue* in terris tantas res tanta celeritate gesserit, ut dies potius productus, & Sol ac Luna stetisse videantur, quam magnus ille Dux tam celeriter illas gessisse. Hoc itaque *Josue* votum fuisse putant, ut unicus ille dies & nox profligandis hostibus satis essent: Perinde ac si his verbis usus esset: Da Domine, ut prius quam Sol & Luna occidant, populus tuus a suis hostibus pœnas sumere possit. Hocque Miraculi solum habuisse eum diem, quod ad hominis preces tantam stragem tam parvo temporis spatio Deus ediderit. *Sem Tob* Judæus, & *David Kimchi* volunt, Deum post Solis occasum novi generis corpus in cœlo condidisse, quod Solem repræsentaret, & ejus vice orbem terrarum illustraret, dum hostium strages ab Israelitis confecta esset, plenaque reportata victoria. *Grotius* Annot. in *Josue* hæc Hebræorum commenta probat. *Maimonides*, inquit, *& Hebræi, quos citat Masius, nullum hic Miraculum agnoscunt, sed phrasim poeticam, quasi Sol expectasset, donec occisio hostium perfecta foret, cum potius Israelitæ non destiterint insistere hostibus, quamdiu aut Sol aut Luna lumen præbebant: Sicut sæpe in Historiis insequendi finem nox affert. Scriptor ad Hebræos fidei præmia ingentia referens Cap. 11. dejectæ Hierichuntis meminit: Mutati cœlestis cursus quod multo majus fuerat, non meminit. Et jam sequetur, Deum voci hominis sé accommodasse, non quidem Solem sistendo, sed pugnando, id est pugnantibus vires, & invictum contra labores animum subministrando, immittendo præterea lapides pro grandine. Hæc ita non improbabiliter dici possunt: Quamquam impossibile Deo non est Solis cursum morari, aut etiam post Solis occasum speciem ejus in nube supra horizontem extanti per repercussum ostendere.*

PROPOSITIO UNICA.

Sol & Luna reipsa steterunt, Deo ad votum Josue Miraculum operante: Nec audiendi sunt qui Solis & Lunæ motum interruptum aut impeditum negant.

DRobatur Propositio ex Scriptura Sacra id clarissimis verbis referente, & asserente Josue 10. 12. 13. 14. *Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro Justorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.* Qui Solem cursum dumtaxat suum retardasse volunt, aut novum corpus vicarium Solis Deum supra horizontem creasse,

quod post illius occasum orbem illustraret, nova fingunt Miracula, dum illud imprudenter ac temere negant, quod Scriptura Sacra diserte commemorat, ut sapere imperitis videantur. Qui vero Phrasim Poeticam esse censent, tantamque *Josuæ* tantis in rebus conficiendis innui celeritatem, ut ad diem facta videretur accessio, ii turpiter hallucinantur. Quis enim Auctor aut sacer aut profanus ita unquam celeritatem descripsit? Quis Orator vel Poeta, nedum Historicus, hujusmodi metaphora vel hyperbole usus unquam est, ad alicujus Imperatoris velocitatem in bellicis Expeditionibus exprimendam? Econtrario cum res alicui molestæ sunt, earum toleratione ac patientia dies vel noctes quæ alioqui breves, solent videri longiores, ut apud *Plautum Amphit.* Act. 1. & *Horatium* Epistola 1.

Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus: Ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia Matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi.

At, inquiunt Hebræi supra nominati, Solem non substitisse, conjici potest ex ipsis sacris verbis hisce, *Et non festinavit occumbere*. Properantiam enim illa, non motum tollunt. Neque vero *Josue* jussit Solem nisi in Gabaone morari. Et qui in Urbe quapiam manere aliquem jubet, non quovis illi progressu interdicit.

Frustra id opponunt disertis Scripturæ verbis, quæ Solem revera stetisse significant. *Steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque Sol in medio cœli.* Addit autem Historicus Sacer, *Et non festinavit occumbere spatio unius diei:* Quod Soli ad occasum vergenti *Josue* imperavit ut staret, cujus imperiali verbo, Deo volente, obediens, in medio cœli stetit immotus unius diei spatio. Verba certe Scripturæ Sacræ in sensu proprio & literali accipienda & explicanda sunt, cum nihil ex illis sequitur contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Quod autem Sol re ipsa steterit inaudito antea Miraculo, non pugnat contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Illa igitur statio Solis proprie accipienda est, & Miraculo tribuenda. Atque ita accepit *Habacuch* Propheta Cap. 3. ubi inter alia divina Miracula, quæ orans enumerat, istud commemorasse videtur his verbis: *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo.* Sic accepit & Jesus Sirach, Ecclesiastici 46. 5. *An non in iracundia ejus impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duo? Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra Gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios, ut cognoscant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile.* Quamquam vero Miraculum illud non commemoret Apostolus in Epistola ad Hebræos, ejus silentium tam non probat id factum non fuisse, quam unius Evangelistæ silentium non probat falsum esse, quod ab altero narratur: Maxime cum Apostolus Historicum non agat, sed fidei vim & triumphos ex actis Patrum a Mundi exordio usque ad *Davidem* & Prophetas summatim commendet, aliaque plurima & Moysis, & Josue Miracula prætermittat, quæ tamen in dubium revocari non possunt.

Probatur secundo ex Patribus, scilicet ex *S. Justino* Martyre in Dialogo cum *Tryphone* Judeo p. 361. *Terra*, inquit, *vobis tradita est cum virtute tanta, ut Sol etiam spectandis vobis intentus esset, in cœlo consistens, & ante horas triginta sex non occideret viri ejus Jussu, qui ichoneustus est Jesu cognomine.* Censet *S. Justinus* Solem stetisse perfecti, hoc est naturalis diei mora, id est, horis vigintiquatuor; quibus si addideris horas duodecim, quas ab ortu ad occasum motu transegit, confeceris horas triginta sex. Verum de die artificiali, quæ duodecim vel quatuordecim horarum esse solet, vulgo explicant interpretes. Hæc enim sola lucem præbet ad pugnandum & prosequendum hostes necessariam. Idque innuit *Ecclesiasticus*, dicens: *Una dies facta est quasi duo.* Cum itaque hæc pugna sub Solstitium Æstivum contigerit, quo tempore dies in Palæstina quatuordecim horarum est, diem hunc Gabaoniticum horarum viginti octo fuisse est verisimilius.

Item

Item ex *Tertulliano Libro* De *Jejuniis* Cap. 10. *Jesum Nave debellantem Amorrhæos, prandisse illa die existimamus, qua ipsis elementis stationem imperavit? Stetit Sol in Gabaon, & Luna in Ajalon: Stetit Sol & Luna in statione, donec ultus est Populus de inimicis suis, & stetit Sol medio cœlo, & non accedebat in occasum, & in finem diei unius. Non fuit dies talis retro & in novissimo, utique tam prolixus;* Ut, inquit, *exaudiret Deus hominem, parem scilicet Solis, instantem tamdiu in officio, stationem etiam sera longiorem.*

Ex *S. Joanne Chrysostomo* Homilia 27. in Epistolam ad Hebræos. *Cogita*, inquit, *quanta res sit Vir Justus. Dixit Jesus Nave: Stet Sol contra Gabaon, & Luna contra Vallem Ajalon, & factum est. Veniat ergo universus orbis terræ, immo vero duo, & tres etiam & quatuor & viginti orbes Terræ, & dicant & hoc faciant. Sed non poterunt. Dei autem amicus amici imperabat creaturis; imo vero amicum suum rogavit, & cedebant quæ serviebant, & inferior imperabat supernis. Vides quod ea facta sint in servitutem, cursum constitutum implentia. Hoc est majus, quam quæ facta sunt a Moyse. Quare? Non sunt enim paria, imperare Mari, & iis quæ sunt in cœlo. Nam illud quoque est magnum, & valde magnum, sed non par. Jesu nomen erat typus. Propterea ergo, & propter ipsam appellationem verita est creatura... Hoc etiam factum est in Ezechia, Sol retrocessit. Sed hoc est illo admirabilius, nempe contraria via rursus ingredi, cum cursum suum nondum confecisset. Sed his majora assequemur, si velimus. Nam quænam nobis promisit Christus? Non fore ut Solem sistamus, neque Lunam, neque Solis retrogradationem. Sed quid? Veniemus, inquit ad ipsum Ego & Pater meus, & mansionem apud eum faciemus. Quid mihi opus Sole est & Luna & his Miraculis, cum ipse* Dominus *omnium ad me descendat, & apud me firmus maneat & stabilis? Ipse erit mihi in Solem & lucem. Nam dic mihi quid malles Regiam ingressus, an aliquid transmutare eorum quæ fixa sunt, an Regem tibi tanta conjungere familiaritate, ut ei persuadeas ut ad te deveniat? Multo magis hoc quam illud.*

Ex *S. Hieronymo* Lib. 2. contra *Jovinianum* scribente; *Jesus filius Nave stationem imperavit Soli & Lunæ, & inediam plus quam unius diei, victoris exercitus protelavit.*

Ex *S. Augustino* Lib. 21. *De Civitate Dei*, Cap. 8. *Est*, inquit, *in Marci Varronis Libris, quorum inscriptio est,* De *Gente Populi Romani, quod eisdem verbis quibus ibi legitur, & hic ponam:* „ In cœlo, inquit, mirabile extitit portentum. Nam in stella „ Veneris nobilissima, quam *Plautus* Vesperuginem, *Homerus* Hesperon appellat, pul„ cherrimam dicens, *Castor* scribit tantum portentum extitisse, ut mutaret colorem, ma„ gnitudinem, figuram, cursum; Quod factum ita neque antea, neque postea sit. Hoc „ factum *Ogyge* Rege dicebant *Adrastus Cyzicenus*, & *Dion Neapolites*, Mathematici „ nobiles. " *Hoc certe Varro tantus Auctor portentum non appellaret, nisi esse contra Naturam videretur. Omnia quippe portenta contra Naturam dicimus esse, sed non sunt. Quomodo est enim contra Naturam, quod Dei fit voluntate, cum voluntas tanti utique Conditoris conditæ rei cujusque natura sit? Portentum ergo fit, non contra Naturam, sed contra quam est nota Natura. Quis autem portentorum numerat multitudinem, quę Historia Gentium continetur? Sed nunc in hoc uno attendamus, quod ad rem, de qua agimus, pertinet. Quid ita dispositum est ab Auctore Naturæ cœli & terræ, quemadmodum cursus ordinatissimus siderum? Quid tam ratis legibus fixisque firmatum? Et tamen quando ille voluit qui summo regit imperio ac potestate quod condidit, stella præ cæteris magnitudine atque splendore notissima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod est mirabilius) sui cursus ordinem legemque mutavit. Turbavit profecto tunc, si ulli jam fuerunt Canones Astrologorum, quos velut inenarrabili computatione de præteritis ac futuris Astrorum motibus conscriptos habent, quos Canones sequendo ausi sunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec postea contigisse. Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipsum & stetisse, cum hoc a Domino Deo petivisset Vir Sanctus Jesus Nave, donec cœptum prælium victoria terminaret, & retrorsum rediisse, ut Regi Ezechiæ quindecim anni ad videndum additi, hoc etiam prodigio promissioni Dei significarentur adjuncto. Sed ista quoque Miracula, quæ meritis sunt con-*

ceſſa Sanctorum, quando credunt iſti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud eſt quod ſuperius commemoravi dixiſſe Virgilium:

Siſtere aquam fluviis, & vertere Sidera retro.

Similia occurrunt apud alios Poetas, præcipue apud *Lucanum* Lib. 6. de *Eriſichto* canentem:

Ceſſavere vices rerum, dilataque longa
Hæſit nocte dies: Legi non paruit æther:
Torpuit & præceps, audito carmine, Mundus:
Axibus & rapidis impulſos Juppiter urgens
Miratur non ire polos.

Ex *Theodoreto* Quæſtione 14. in *Joſue*, ubi expendens hæc verba, *Nonne ſcriptum eſt hoc in Libro Juſtorum?* ait: *Cum docuiſſet nos Auctor Prophetæ virtutem, nempe quod ſolo verbo progreſſum Luminarium Magnorum cohibuiſſet, donec omnino viciſſet, ſuſpicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare conſtat ex hoc loco, poſterorum quempiam alium, Librum hunc conſcripſiſſe, ex alio Libro capta occaſione. Iſtud porro præfigurat etiam prodigioſum facinus Salvatoris. Sicut enim pugnante Propheta Sol ſtetit, ita dum Salvator noſter morte ſua mortem diſſolveret, Sol continuit radios ſuos, & in Meridie tenebris replevit terram.*

Objiciunt Hebræi, quorum ſuperius memini, *Moyſem* perpetuæ orbium cœleſtium Legi vim nunquam attuliſſe: quem tamen Miraculorum gloria cæteros viros divinos omnes antecelluiſſe Sacra teſtatur Hiſtoria.

Reſpondetur, *Moyſem* & plura, & diuturniora feciſſe Miracula; nec tamen Scripturam Sacram ullibi aſſerere quod Prophetarum nemo tanta Miracula fecerit. *Moyſem* mortuos ſuſcitaſſe non legimus, quod ab aliis factum. *Deuteronomii* poſtremo Capite legimus, *Non ſurrexiſſe ultra Prophetam in Iſrael, ſicut Moyſem, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni & omnibus ſervis ejus, univerſæque Terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſrael.* Sed hęc ſolum probant, quod nemine mortalium vel ante vel poſt, ad Chriſtum uſque Dei Filium tam ſit familiariter uſus Deus, atque illo uſus eſt; quod nemo tot & tam terribilia Miracula patraverit, quot & quam terribilia ille patravit in Ægypto, & coram univerſo Iſraele; non autem quod nemo majora & admirabiliora fecerit. Quanquam majus non ſit Solem & Lunam ſiſtere, quam Mare dividere, & per medium illius, ſtantibus hinc & inde murorum inſtar aquis, Populum ſicco itinere traducere, & aquas in priſtinum fluxum reducere ad obruendum, ſepeliendumque hoſtes, qui Populum perſequebantur; & Terræ aperire viſcera ut perduelles & Schiſmaticos abſorbeat. Præterea, negari non poteſt quin *Iſaias* Propheta juſſerit Solis umbram retrogredi decem gradibus in horologio *Achaz* Regis *Ezechiæ* gratia, 4. *Regum* 20. & *Iſaiæ* 38. cum tamen ſimile Miraculum non fecerit *Moyſes*. Negat *R. Levi* illam umbram ob retroactum Solem, prope ab ultima horologii linea ad primam eſſe rejectam: Sed illius Sideris radiorum lumen ſic fuiſſe nubium obſtaculo repercuſſum ait. At 2. *Paralipomenon* 32. 31. legimus Babylonios ad *Ezechiam* viros de illo oſtento interrogatum allegaſſe, quod in terris acciderat. Certum eſt igitur rem inuſitatam, præter naturæ leges, Miraculum (ut uno verbo dicam) in ipſa Cœli converſione obſervaſſe Chaldæos, quippe Aſtrologiæ peritiſſmos, & Siderum inſpectioni, atque contemplationi maxime intentos. Denique cum Chriſtus dixerit, Eos, qui in ipſum crediderint, virtute fidei ſimilia facturos Miracula his quæ ipſe fecit, & his *majora*; quid mirum ſi *Joſue* majus Miraculum patraverit quam *Moyſes*.

Objiciunt, Rem tantam, & prorſus tanta admirabilitate ſpectabilem Gentium literis proditam iri memorię, ſi Sol & Luna interrupta converſione reipſa interquieviſſent, & unius diei ſpatio ſtetiſſent.

Reſpondetur, Nil omnium quæ ante Bellum Trojanum acciderunt, a profanis Auctoribus commemorari, præter pauca, quę ipſa cum ex Sacris Hiſtoriis percepiſſent, inter-

interpolaverunt, & ſua conſpurcarunt vanitate. At Bello Trojano vetuſtiores ſunt res a *Joſue* geſtæ, annis circiter mille, ſi *Theophilo Alexandrino* ad *Autolycum* ſcribenti credimus. Ex illa tamen ſtatione Solis imperante *Joſue*, vel ex retroceſſione Solis tempore *Ezechiæ*, deſumptum videtur quod finxerunt Poëtæ, de nocte a *Jove* duplicata, ut diutius frueretur *Alcmena*. Ortum enim Solis in alio hemiſphærio tamdiu differri neceſſe fuit, quamdiu Sol in iſto ſtetit ac morabatur.

Quæres, Quomodo ſtare poſſit quod Sacer Hiſtoricus commemorat, *Non fuit antea nec poſtea tam longa dies?* Siquidem dies *Ezechiæ* Regis longior fuit, quippe horarum triginta duarum. Sol enim retroceſſit decem gradibus: Decem ergo horæ conſumptæ ſunt in retroceſſione, & totidem in reverſione ad priorem locum.

Reſpondent vulgo Interpretes, Certum non eſſe quod Sol ſenſim regreſſus ſit, & in illa reciprocatione qua a linea decima ad primam revocabatur, decem ſolidas horas conſumpſerit. Potuit enim, ita volente Deo, uno quaſi momento tranſilire, ac deinde a prima linea ſenſim ad duodecimam alias horas duodecim conficere. Sicque totus ille dies horis viginti duabus fuerit abſolutus, cum Joſuanus minimum vigintiquatuor duraverit. Secundo non agitur comparatio de Joſuanæ diei duratione, ſed is eo ſolum antefertur quibuſvis diebus, quod nullum alium diem ad ullius hominis preces, interrupto Solis motu, cædendorum hoſtium gratia Deus produxerit, ut hunc produxit. Denique negat Hiſtoricus Sacer ullam diem tam longam vel antea vel poſtea fuiſſe: At non negat poſt ſua tempora futuram.

SCHOLION.

„ Cum Anima humana Verbo Dei ſe ſociaverit, dubitare non debet, ſtatim ſe inimicos habituram, & eos quos habuerat ante amicos, in adverſarios eſſe vertendos; idque non ſolum pati ſe ab hominibus ſperet, verum etiam de contrariis virtutibus & ſpiritalibus nequitiis id ſibi imminere certo ſciat. Et ita fit ut qui amicitias expetit Jeſu, multorum ſciat ſibi inimicitias tolerandas. *Omnes qui pie volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur*. Sed & Salomon ſimilia dicit: *Fili*, inquit, *accedens ad ſervitutem Domini, præpara animam tuam ad tentationem:* Oppugnantur ergo etiam nunc Gabaonitæ cujuſcumque modi ſint, propter amicitias Jeſu, & ligni licet ſint cæſores, & aquæ geſtatores, id eſt, licet ultimi ſis meriti in Eccleſia, tamen hoc ipſo quia ad Jeſum pertines, impugnaberis a quinque Regibus. Sed tamen nec Gabaonitæ derelinquuntur, vel ſpernuntur a Jeſu, vel a Ducibus ac Presbyteris Iſraelitarum, ſed infirmitati eorum auxilium ferunt. *Conſolamini puſillanimes es* (inquit Apoſtolus) *ſuſtinete infirmos, patientes eſtote ad omnes*. Hoc ergo modo Jeſus cum Ducibus & Principibus ſuis adeſt iis qui pro nomine ſuo a contrariis virtutibus oppugnantur, & non ſolum auxilium præſtat in bello, verum & producit tempus diei, & ſpatia lucis protelans, adventum diſcutit noctis. Ex quo advenit Salvator, finis erat jam mundi. Ipſe dicebat: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum*. Sed retinuit & repreſſit diem conſummationis, & adeſſe prohibuit. Videns enim Deus Pater ſalutem gentium per ipſum poſſe conſtare, dicit ad eum: *Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Donec ergo paterna pollicitatio compleatur, & Eccleſiæ ex diverſis nationibus creſcant, atque introeat tota Gentium plenitudo, & tunc demum omnis Iſrael ſalvetur, dies producitur, differtur occaſus, nec unquam Sol occumbit, ſed ſemper exoritur, dum credentium cordibus Sol juſtitiæ veritatis lumen infundit. Cum vero repleta fuerit menſura credentium, & deterior jam ac decolor ætas ultimæ generationis advenerit, cum increſcente iniquitate refrigeſcet caritas multorum, & perpauci remanſerint, in quibus fides inveniatur, tunc jam abbreviabuntur dies. Dominus igitur novit & extendere diem, cum ſalutis eſt tempus, & breviare diem, cum tribulationis & perſecutionis eſt tempus. *Nos autem dum habemus diem & producitur nobis ſpatium lucis, ſicut in die honeſte ambulemus, & opera lucis operemur*.

Origenes Hom. 11. in Joſue.

2. Theſſal. 3.

Eccli. 2.

1. Theſſal. 5.

Matth. 4.

Pſalm. 2.

DISSERTATIO XIV.

De Annis Sabbaticis, & Jubilæis.

I. ANnus *Sabbaticus*, alias Annus *Remiſſionis*, apud Hebræos dicebatur ſeptimus quiſque, ut dies ſeptimus Sabbatum. Indicebatur ex præcepto divino Menſe ſacro ſeptimo ſeu *Thiſri*. Hæc illius erant privilegia. Primum, quies toto anno agris & vineis indulta: Eorum vero quæ ſponte naſcebantur, in communes uſus deſtinatio: Unde vocatur *Sabbatum* terræ. Interdictum ergo eo anno arare, ſerere, plantare, aut quidquam facere ad agriculturam pertinens, metere, racemare, &c. Rationes quietis terrę erant. 1. Ut Judæi divinæ providentię confidere aſſueſcerent, atque a nimia terrenorum ſollicitudine abducerentur, æterni Sabbati memores, Heb. 4. 9. 10. 11. *Itaque relinquitur Sabbatiſmus Populo Dei*, &c. 2. Ut terra quieſcens feracior redderetur. 3. Ut eſſet ſymbolum ceſſationis Dei ab opere creationis die ſeptimo. 4. Ut recręarentur pauperes, ſervi, peregrini, proventu terræ ſpontaneo. 5. Ut ipſa vacatio terræ velut merces habitationis aut redemptio a Deo eſſet, cujus erat ſupremum illius dominium, & cujus beneficio Iſraelitæ velut coloni illam poſſidebant, ut explicat *S. Auguſtinus* Quęſtione 92. *in Leviticum*. 6. Ut præfiguraretur quies ſpiritualis per Chriſtum Eccleſiæ parta. Hinc *Annus placabilis* & acceptus *Domino*, Iſaiæ 61. 2. Lucæ 4. 19. 2. ad Corinthios 6.2. Secundum Anni Sabbatici privilegium erat remiſſio, ſeu perfecta extinctio omnium debitorum, quæ ex mutuo aut vendito Iſraelitæ contraxerant, ſi per egeſtatem ea ſolvere non liceret: quæ figura erat remiſſionis debitorum a Chriſto factæ veris Iſraelitis, id eſt, Fidelibus. Tertium Anni Sabbatici privilegium erat manumiſſio ſervorum Hebræorum, quorum nullus retineri poterat invitus, idque in figuram libertatis per Chriſtum pariendæ; liberationis, inquam, a peccato & Diaboli ſervitute. Quartum Anni Sabbatici privilegium erat lectio Legis coram toto Populo in Feſto Tabernaculorum, quæ figura erat Chriſti Legem impleturi, unde *Finis Legis* dicitur ad *Romanos* 10. eamdemque in cordibus ſcripturi. *Jeremiæ* 31. 33. Quintum Anni Sabbatici privilegium erat abundantia rerum omnium ad vitam, etiam ſine cultura & ſatione, eaque ex præcedenti anno ſexto feraci ad totum triennium. Qui typus æterni Sabbati, ubi panis ſine labore, *Sapientiæ 16.* 20. ſicut ſex anni figura hujus vitæ, quæ vere tempus eſt ſationis, id eſt, laboris ſudoriſque, *Pſalmo* 125. 5. 6. 7. Omnium vero quæ ex terra proveniebant, communio, figura erat communionis Sancti Spiritus, gratię, fidei, ſpei, caritatis, Sacramentorum, ſpiritualium donorum, ſalutis inter fideles, nullo pauperis & divitis, peregrini & indigenæ diſcrimine, ut Sacri interpretes exponunt.

II. De Anno Sabbatico Lex extat Exodi 23. 10. 11. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus. Anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies, ut comedant pauperes Populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri; Ita facies in vinea & in oliveto tuo.* Et Levitici 25. 1. & ſeq. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in Monte Sinai dicens: Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Quando ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, ſabbatizes Sabbatum Domino. Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſque fructus ejus: Septimo autem anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini: Agrum non ſeres, & vineam non putabis. Quæ ſponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quaſi vindemiam. Annus enim requietionis terræ eſt: Sed erunt vobis in cibum, tibi & ſervo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ qui peregrinatur apud te; jumentis tuis & pecoribus, omnia quæ naſcuntur, præbebunt cibum .... Quod ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeverimus, neque collegerimus fruges noſtras? Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum: Seretiſque anno octavo, & comedetis veteres fruges uſque ad nonum annum. Donec nova naſcantur, edetis vetera.* Et Deuteronomii 15. 1. 2. 3. 9. 10. 12. *Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia*

quia Annus remiſſionis eſt Domini . A peregrino & advena exiges : Civem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem . . . . Cave ne forte ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus Annus remiſſionis ; & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum commodare . Ne clamet contra te ad Dominum , & fiat tibi in peccatum , ſed dabis ei: Ne ages quippiam callide in ejus neceſſitatibus ſublevandis : Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miſeris . . . . Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus , aut Hebræa, & ſex annis ſervierit tibi , in ſeptimo Anno dimittes eum liberum . Lege *Sanctum Cyrillum Alexandrinum Libro* 17. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, in fine, *Theodoretum* Quæſtione 35. in *Leviticum* , & ex Hebræis *Joſephum* Libro 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. & *Philonem* Libro *De Hypothetici*s , cujus fragmentum exhibet *Euſebius Libro* 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 7.

III. *Annus Jubilæus*, alias Annus *Reſtitutionis* fuit quinquageſimus quiſque . Jubilæi nomen derivatur vel a *Jubal* primo inventore Muſices, Geneſis 4. 21. unde *Jobel* & *jubilandi* voces , vel a *Jobel* quod ſignificat cornu vel buccinam , cujus clangor Jubilæo ineunte in omni Judæa reſonabat; vel a voce *Jobal* quæ reductionem ſignificat, quia is Annus reductionis tum ſervorum , tum poſſeſſionum . *Remiſſionem* ſeu *Dimiſſionem* S. Hieronymus interpretatur in Cap. 3. *Iſaiæ* poſt Septuaginta Interpretes . *Joſephus* Libro 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. id nominis *Libertatem* ſignificare docet . Anni Jubilæi privilegia duplicis fuere generis, alia communia cum Anno Sabbatico , ſcilicet quies terræ , remiſſio debitorum, manumiſſio ſervorum : Alia vero huic anno propria, ſcilicet 1. Manumiſſio ſervorum omnium Hebræorum, qui detenti anno Sabbatico fuerant, *Exodi* 21. 6. vel deinceps defectu pretii quo redimerentur, *Levitici* 26. 48. 49. Quæ figura fuit plenariæ per Chriſtum manumiſſionis ex ſervitute peccati, & mortis , Anno vere Jubilæo : Iſaię 61. *Spiritus Domini ſuper me , eo quod unxerit Dominus me : Ad annuntiandum manſuetis miſit me : ut mederer contritis corde , & prædicarem captivis indulgentiam & clauſis apertionem : Ut prædicarem Annum placabilem Domino* . Secundum Anni Jubilæi privilegium erat reditus avitarum poſſeſſionum, quæ venditę, & alienatæ fuerant , ad hæredes priſtinos & legitimos , idque ſine pretio & compenſatione prorſus ulla : Unde vendebantur agri & vineæ eo auctiori pretio , quo ab Anno Jubilęo plus diſtarent , & vice verſa . Alia tamen ratio domorum intra Civitatum mœnia , & agrorum . Illæ enim, niſi primo venditionis anno redemptæ eſſent , ipſo anno Jubilæo redimi non poterant, exceptis tamen Levitarum Urbibus. Id inſtitutum , ne confunderentur Tribus & Familię ſucceſſione temporum: Idcirco autem diſtinctas manere Tribus & Familias intererat, ut Meſſię venturi Tribus & Familia, illa ex Juda, hæc ex *Davide*, ſuo tempore conſtaret. Figura hæc erat reditus noſtri, ſeu reductionis per Chriſtum ad regnum cœlorum, tanquam ad avitam poſſeſſionem , qua per peccatum excidimus . Tertium Anni Jubilæi privilegium erat clangor tubarum in univerſa Terra Iſrael, a decima die Menſis. Qui typus fuit clangoris Tubæ Evangelicæ per orbem univerſum, nec non futuri clangoris tubarum, ineunte æterno Jubilæo. 1. *ad Corinthios* 15. 52. & 1. *ad Theſſalonicenſes* 4. 15.

IV. De anno Jubilæo Lex lata legitur *Levitici* 25. 8. *& ſeq. Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta novem, & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis , propitiationis tempore in univerſa terra veſtra. Sanctificabiſque Annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam: Quia Jubilæus eſt & quinquageſimus Annus. Non ſeretis, neque metetis ſponte in agro naſcentia , & primitias vindemiæ non colligetis, ob ſanctificationem Jubilæi, ſed ſtatim oblata comedetis . Anno Jubilæi redient omnes ad poſſeſſiones ſuas. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fratrem tuum , ſed juxta numerum annorum Jubilæi emes ab eo , & juxta ſupputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanſerint poſt Jubilæum , tanto creſcet & pretium : & quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio conſtabit . Tempus enim frugum vendet tibi . . . . . Terra quoque non vendetur in perpetuum*

petuum quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis . . . . . Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercenarius & colonus erit: Usque ad Annum Jubilæum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum: Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti. De Anno Jubilæo legi potest *Maimonides* in singulari Tractatu.

PROPOSITIO I.

Annorum Sabbaticorum & Jubilæorum Epocha deducenda est ab anno primo culturæ Terræ promissionis: iique ab Autumno ducebant initium.

PRobatur prima pars Propositionis, ex verbis Legis de Annis Sabbaticis latę, *Quando ingressi fueritis Terram, quam ego dabo vobis, sabbatizes Sabbatum Domino. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus: Septimo autem Anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini.* Annus igitur septimus ab anno primo τῆς γεωργίας fuit Sabbaticus primus. Atqui *Josue* transivit Jordanem Mense primo anni quadragesimi primi ab exitu ex Ægypto, qui Mundi erat bis millesimus quingentesimus, quiquagesimus tertius, *Josue* 3. Et autumno sequentis anni terram colere, ac semina mandare cœperunt, postquam Manna depluere cessasset. Ibi ergo figenda est radix Annorum Sabbaticorum, ut primus Annus Sabbaticus septimus ab eo fuerit, hoc est bis millesimus quigentesimus sexagesimus, quo primum quievit Terra a bello, cum a Jesu typice requies Israelitis procurata esset, quæ Sabbatismi Populo Dei per verum Jesum acquirendi umbra erat & figura. Quare hinc quoque annorum Jubilæorum epocha deducenda est, qui septem Hebdomadibus annorum enumeratis, id est, annis quadraginta novem recurrebant, ita ut Jubilæus Annus quinquagesimus vocaretur.

Probatur secunda pars Propositionis. Si Annus Sabbaticus, aut Jubilæus a Vere duxisset initium; cum eo anno nec serere, nec metere licuisset, sexti anni messis, quę nonnisi extremo mense Nisan, id est, Martio nostro, ut quam celerrime contingebat, aut potius Mense tertio, circa Pentecosten colligebatur, Judęis perpetuo periisset. Deinde cum nihil eo anno sereretur, nihil etiam octavo anno meti potuisset, sed tantum seri, quæ anno tandem nono colligerentur. At hæc aperte pugnant cum Scriptura Sacra & intentione Legis. Non igitur a Vere, sed ab Autumno Anni Sabbatici & Jubilæi ducebant initium. Tertio, Annus Sabbaticus a Deo institutus est ut terra quiesceret ab agricolarum operibus atque laboribus: In ducendo itaque ejus initio ratio haberi debuit ejus tempestatis, qua suos illi labores circa terram renovant: Hæc porro est Autumnus, & septimus Mensis. Qui contrariam opinionem secutus est unus *Tostatus* Abulensis Episc. nullis ipsam argumentis firmavit, nulla nostrę communisque sententię incommoda ostendit.

PROPOSITIO II.

Utrum Annus Jubilæus quolibet anno quadragesimo nono celebraretur, an vero anno quinquagesimo, Quæstio Problematica. Prior sententia argumentorum pondere, posterior Patronorum numero & auctoritate vinceret.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, quę spatium Jubilęi, seu sacrum illum Cyclum per septem Sabbata annorum definit *Levitici* 25. Atqui septem Sabbata annorum conficiunt annos solidos quadraginta novem: Jubilæus itaque anno quadragesimo nono celebrabatur.

Probatur major ex Lege de Jubilęis lata Levitici 25. 8. *Numerabis quoque tibi septem Hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem, & clanges buccina Mense septimo, &c.* Sicut ergo Annus Sabbaticus erat septimus quisque, ita Jubilęus erat quisque septies septimus. Idque convenientissime, quemadmodum enim

enim Deus quievit die ſeptimo, ita ſeptimum diem quieti hominis, ſeptimum Menſem ſacrum perpetuis feſtis, ſeptimum Annum agrorum quieti, ſepties ſeptimum eidem quieti, rerum alienatarum reſtitutioni, & ſervorum manumiſſioni deſtinavit.

Præterea, ſi Jubilęus anno quinquageſimo celebratus fuiſſet, Terra quieviſſet duobus annis continuis, anno nempe quadrageſimo nono, utpote Sabbatico, & anno quinquageſimo ſequente, utpote Jubilæo, ex Lege, *Levitici* 25. 2. At nullum in Sacris Literis vel Hiſtoria Judæorum datur veſtigium vel exemplum quod duobus annis ſolidis immediate ſibi ſuccedentibus ab agricultura ceſſatum ſit. Immo anno octavo, qui Sabbaticum proxime ſequebatur, ſemina terræ mandari, fruges meſſis tempore, & uvas vindemiarum tempeſtate colligi ſolitas, conſtat ex *Levitici* 25. 22. Cum ergo annus quadrageſimus nonus Sabbaticus fuerit, anno quinquageſimo ſerebatur ager, fruges adulta meſſe colligebantur: adeoque Jubilæus Annus ille non erat. Accedit quod annonæ difficultas extitiſſet, cum nulla benedictio ſingularis anno quadrageſimo octavo data legatur in tres annos ſequentes ob biennium integrum ceſſationis.

Tertio, ſi poſt annum quadrageſimum nonum Annus Jubilęus celebratus eſſet, ipſeque fuiſſet quinquageſimus, turbatus fuiſſet ordo Annorum Sabbaticorum. Vel enim Annus Jubilæus fuiſſet unus ex Sabbaticis, & ab ipſo initium duxiſſet ſeptenarium ſequens, vel non, ſed ab anno quinquageſimo primo. Si poſtremum admittas, en turbatum Annorum Sabbaticorum ordinem, & ab uno Sabbatico ad alterum non jam ſeptem annos, ſed octo in ea hypotheſi numerabis. Si primum, ſequitur agros ſex annis poſt ultimum Annum Sabbaticum coli & conſeri non potuiſſe, ſecundum Legem, *Levitici* 25. 3. ſed quinque tantum; neque ſex annis ſerviendum tunc fuiſſe ſervo Hebræo, qui non redimeretur, ex Lege, *Deuteronom.* 15. 12. ſed quinque dumtaxat annis.

Quarto, idem probat Kalendarium Hebręorum circa tempora *Conſtantini M.* Imperatoris adornatum, in quo hunc Canonem Annorum Sabbaticorum, quos appellant *Annos ſemitæ*, condiderunt. *Abjice*, inquiunt, *omnia ſeptenaria ab Æra Mundi*, *reſiduum eſt annus ſemitæ*, *in quo es*: hoc eſt, reſiduum oſtendet, quotus annus agatur a proximo celebrato Sabbatico. Turbari ergo non potuit ille ordo, per annum quemque quinquagęſimum interſerendum poſt Annos Sabbaticos.

Magna pro altera ſententia, quæ Jubilæum annis quinquaginta circumſcribit, nomina laudantur. *Philo Hebræus* Libro De Caritate: *Quid Lex illa*, inquit, *de Anno quinquageſimo*, *nonne quamvis aliam caritatis ſpem ſuperat?*

Joſephus Lib. 3. *Antiquitatum*, Cap. 10. *Septimo*, inquit, *anno remiſſionem agris dedit*, *intactoſque aratro & plantatione eſſe juſſit*, *quemadmodum jam ante Populo ſeptima quaque die remiſſionem a laboribus dederat: quæ vero per hunc annum ſponte ſua terra protulerit*, *publica eſſe*, *& promiſcui uſus juſſit*; *idemque obſervari poſt ſeptimam annorum ſeptimanam*, *qui numerus quinquaginta conficit*. *Vocaturque Hebræis quinquageſimus quiſque annus Jobelus*.

Euſebius in Chronico, ad Annum *Abrahami* quinquageſimum primum: *Principium*, inquit, 41. *Jubilæi ſecundum Hebræos*. *Jobel autem apud eos quinquagenarius annus vocatur*.

S. Hieronymus Epiſt. 127. ad *Fabiolam*, de 42. Manſionibus, Manſione 12. *Supputemus quinquageſimo die egreſſionis Iſrael ex Ægypto in vertice Montis Sinai Legem datam*. *Unde & Pentecoſtes celebratur Solemnitas*, *& poſtea Evangelii Sacramentum in Spiritus Sancti deſcenſione completur: ut ſicut priori Populo*, *quinquageſimo die*, *vero Jubilæo*, *& vero Anno remiſſionis*, *& veris quinquaginta & quingentis denariis*, *qui debitoribus dimittuntur*, *Lex data eſt*; *in Apoſtolos quoque & qui cum eis erant*, *in centeſimo vigeſimo Moſaicæ ætatis numero conſtitutis*, *deſcenderit Spiritus Sanctus*. At Lib. 2. Commentariorum in *Amos* Jubilæum ſeptem hebdomadibus annorum, id eſt, annis quadraginta novem conſtare aſſerit. *Septenarium*, inquit, *numerum eſſe Sanctum*, *etiam Sabbatum probat . . . . . Et ſeptem Hebdomades complent numerum ſanctæ Pentecoſtes*, *& Jubilæus Annus remiſſionis*, *tubarumque clangentium hoc numero texitur*. *In ſeptimo quoque Menſe figuntur Tabernacula*, *& Hebræus*, *cum ſex annis ſervierit*, *anno ſeptimo liberatur*.

Alii etiam Patres Annum Jubilæum quinquageſimum vocant. *Sanct. Auguſtinus* Quæſtione 92. in Leviticum, *S. Gregorius* Lib. 1. *Moralium* Cap. 6. *S. Iſidorus* Lib. 4. Originum, Cap. 8. & recentiorum Commentatorum turba. Scripturam Sacram opinioni ſuę diſerte ſuffragari clamant, Levitici 25. 10. *Sanctificabiſque Annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam: quia Jubilæus eſt, & quinquageſimus Annus.*

Reſpondent prioris ſententiæ Vindices, Jubilæum in Scriptura Sacra, & a Patribus, Annum quinquageſimum dici, quia ab uno Jubilęo ad alterum ſunt anni quinquaginta, incluſo utroque termino. Nihil autem uſitatius eſt, quam ut certi dies, anni menſes numerentur, modo incluſive, modo excluſive. Sic Hebdomadem vocare ſolemus octiduum, quæ ſeptem tantum dies complectitur. Sic Olympiadem quinquennium vocant Auctores Græci & Latini, quæ nonniſi annos quatuor ſolidos continet. Sic quintum annum Biſſextilem dicimus, qui tamen revera quartus quiſque eſt. Sic Indictiones ſpatio ſexdecim annorum ab Auctoribus definiuntur, quia tot numerantur Anni ab Indictione ad Indictionem, quamvis revera Cyclus ille ſit annorum dumtaxat quindecim. Licet ergo Jubilæus anno quadrageſimo nono celebraretur, & cum Sabbatico concurreret, quinquageſimus tamen dictus eſt incluſo utroque termino. Nec mirum, cum Scriptura Sacra *numeris rotundis* uti ſoleat, & inchoatos annos pro abſolutis numerare.

Urgent poſterioris ſententię Patroni, Annum quadrageſimum nonum a quinquageſimo in Lege diſtingui; numeratis annis quadraginta novem, juberi ſanctificationem quinquageſimi, qui Jubilęus appellatur; tam abſurde exponi, Annus quinquageſimus erit Jubilæus, id eſt, quinquageſimus nonus, quam abſurde exponeretur, Hora duodecima eſt meridies, id eſt, undecima. *Addunt*, Annum quadrageſimum nonum dici non poſſe quinquageſimum utroque termino incluſo: tum quia primus Jubilæus neque revera eſſet, neque dici poſſet quinquageſimus annus, ſed tantum quadrageſimus nonus, utpote nullum habens Jubilęum præcedentem: tum quia in poſterioribus omnibus Jubilæis unus & idem annus bis numerari deberet, ſemel cum antecedente Jubilæo, & iterum cum ſequente, quod repugnat rationi numeri. Si enim eadem unitas bis ſumeretur, falſus eſſet numerus.

Reſpondent prioris ſententiæ Vindices, Has ratiunculas ſpeciei plus habere, quam ponderis: Communem loquendi & numerandi modum, & in Scriptura Sacra frequenter uſitatum iiſdem oppugnari poſſe. Primum Jubilæum, etſi nullum præcedentem habeat, nihilominus annum quinquageſimum recte dici, quo modo Dominica in Albis Octava Paſchę appellatur, quamvis ſeptima ſit dumtaxat a Paſchate dies. Objectionem Adverſariorum non pluris faciendam, quam ejus qui pertinaciter contenderet, Hebdomadam octiduum perperam dici, utroque termino incluſo, id eſt utraque Dominica, quia unus & idem dies Dominicus bis numeraretur, ſemel cum antecedente Hebdomada, & iterum cum ſequente. His ergo argutiis contra communem loquendi modum, atque uſitatam Scripturæ Sacræ phraſim præſcribi non poteſt.

Objiciunt poſterioris ſententię Patroni: Si Jubilæus Annus ſit quadrageſimus nonus, fore ut perpetuo in Annum Sabbaticum incurrat, quo poſito fruſtra Scriptura vetaret ſeri & meti anno Jubilęi: ſatis enim erat id de Anno ſeptimo prącepiſſe.

Reſpondent, qui priorem opinionem propugnant, Scripturam hac iterata prohibitione ſignificaſſe Annum Jubilæum eſſe Sabbaticum, ſed ſolemniorem: Privilegia Anno Sabbatico & Jubilæo communia, & uni Jubilæo propria, illam recenſere; communem porro eſſe utrique ceſſationem ab agricultura, meſſe, & vindemia, remiſſionem debitorum, manumiſſionem ſervorum: propria, quæ ſuperius explicata ſunt initio Diſſertationis.

SCHOLION.

S. Auguſt. Quæſt. 92. in Lev. *Ipſa vacatio terræ* Anno Sabbatico & Jubilæo erat *velut merces habitationis, aut redemptio ab illo cujus eſt, hoc eſt, ab ejus Creatore Deo.* Si Judęi anni ſabbatici & Jubilæi obſervantiis ad fidem in divinam providentiam, ad bonorum temporalium contemptum,

ad

ad humanitatem in ſervos, ad caritatem & beneficentiam erga pauperes erudiebantur : quanto magis Chriſtiani , qui non in vetuſtate literę , ſed in novitate ſpiritus ſe Deo ſervire profitentur , his figuris erudiri debent ad illas virtutes, quæ veris Iſraelitis ſunt proprię?

DISSERTATIO XV.

De Tempore Principatus Joſue.

CIrca annos Imperii *Joſue* variæ admodum fuerunt & diſcrepantes ſententię . *Joſephus*, *Zonaras*, *Beda*, *Freculphus*, ejus Imperium annis viginti quinque definiunt: ipſi viginti ſeptem annos Principatus tribuunt *Euſebius*, *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. Stromatum, *Julius Africanus*, *S. Auguſtinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Capit. 11. *Sulpitius Severus* Lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ , hanc fuiſſe communem opinionem teſtatur. *De Imperii Joſue tempore*, inquit, *parum definio*. *Frequens tamen opinio eſt, eum viginti ſeptem annis præfuiſſe Hebræis*. Eamdem ſequuntur auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum* apud *S. Iſidorum Hiſpalenſem*, Cap. 7. *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus , & Chronicon Alexandrinum . Ad hanc ſententiam proxime accedunt Hebræi, qui *Joſue* 18. annos Iſraelem rexiſſe aſſerunt. *Julius Hilario* annos 33. ejus Principatui adſcribit. *Genebrardus*, aliique Recentiores, annos dumtaxat 17.

PROPOSITIO UNICA.

Joſue ſeptemdecim dumtaxat annis Judæorum Reipublicæ præfuiſſe , opinio eſt Chronologiæ Scripturæ Sacræ magis conſona .

PRobatur Propoſitio: Ex 3. *Regum* 6. Capite conſtat annos ab Exodo uſque ad jacta Templi Salomonici fundamenta quadringentos octoginta numerari , annumque quadringenteſimum octogeſimum eſſe annum quartum Regni Salomonis. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti , in anno quarto , Menſe Zio , (ipſe eſt Menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſrael , ædificari cœpit Domus Domino*. At illa ſeries annorum conſtare non poteſt deducta Chronologia per annos Judicum, prout in Hebraico Textu & in Vulgata noſtra definiuntur, ſi *Joſue* plures aſſignentur anni quam ſeptemdecim . Aſſerendum igitur eſt *Joſue* ſeptemdecim dumtaxat annos Rempublicam Hebræorum fuiſſe moderatum.

Minoris Propoſitionis veritas oculis ſubjicitur ſequenti ſchemate .

Moſes rexit Populum in deſerto annis quadraginta . *Exodi* 16. 36. *Deuteronomii* 2. 7. VIII. 2. XXIX. 5. *Joſue* 5. 6. *Pſalmo* 95. 10. *Actuum* 7. 36. & XIII. 18.

Joſue in terra Chananæorum annis ſeptemdecim.

Othoniel primus Judicum annis quadraginta. *Judicum* 3. 11.

Aod annis octoginta. *Judicum* 3. 36.

Samgar paucis menſibus.

Barac & Debbora annis quadraginta. *Judicum* 5. 12.

Gedeon annis quadraginta. *Judicum* 8. 28.

Abimelech filius Gedeonis regnavit ſuper Iſrael annis tribus. *Judicum* 9. 22.

Thola judicavit Populum Iſrael annis viginti tribus. *Judicum* 10. 2.

Jair annis viginti duobus. *Jud.* 10. 3.

Jephte annis ſex. *Jud.* 12. 7.

Abeſan annis ſeptem. *Jud.* 12. 9.

Abialon annis decem. *Jud.* 12. 11.

Abdon annis octo. *Jud.* 12. 14.

Samſon annis viginti. *Jud.* 15. 20.

Heli Pontifex Maximus annis quadraginta . 1. *Regum* 4. 18.

Samuel,

Samuel, & *Saul* Rex annis quadraginta. *Actuum* 13. 21.
David Rex annis quadraginta. 2. *Reg.* 5. 4. & 5.
Salomon jecit fundamenta Templi anno Regni sui quarto. 3. *Reg.* 6. 2.
Resultat summa annorum quadringentorum & octoginta.

Objicies, *Josue* centum & decem annos vixisse, *Josue* 24. 29. quadraginta tres annos circiter natum fuisse, quando misit illum *Moyses* cum *Calebo*, qui tum annum quadragesimum agebat, & aliis exploratoribus, ad considerandam Terram Chanaan. Quadraginta annis peregrinatum fuisse in deserto cum *Moyse*, & cęteris Israelitis; adeoque octoginta tres annos natum fuisse, cum Jordanem transiit, Populumque in Terram promissam introduxit. Quibus si viginti septem annos Imperii addideris, fiunt anni centum & decem.

Respondetur. Certum non esse quot annos natus esset *Josue*, cum ad Terram considerandam cum *Calebo* & aliis Exploratoribus missus est; gratis asseri quod annos 43. natus esset, cum Scriptura ejus ętatem eo tempore non definiat: nec sequitur *Josue* tot annos tunc fuisse natum, quia quadraginta annos natus erat *Caleb*, cum omnes singularum Tribuum Principes a *Moyse* ad id negotii selecti pares ętate non fuerint. Tunc itaque fuerit *Josue* annos quinquaginta quinque natus, quæ ætas *Moysis* in Republica gerenda Ministro, & belli Duci congruebat; his triginta & octo annos reliquos peregrinationis Israelitarum in deserto si addideris, fient anni nonaginta tres, quibus si addantur anni septemdecim Imperii, constat numerus annorum centum & decem, quibus vita *Josue* in Scriptura definitur. Quod autem tot annos natus tantis rebus gerendis par fuerit adhuc *Josue*, mirum nemini esse debet, cum *Caleb* prope nonagenarius æque vegetus & robustus esset ac erat anno ætatis suæ quadragesimo, ut ipse de se ait, Josue 10. 10. *Quadraginta & quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysem, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.*

DISSERTATIO XVI.

De Libro Josue.

LIbrum *Josue* Canonicum esse ac Sacrum soli illi negarunt Hæretici, qui Vetus omne Testamentum rejecerunt. Antiquiorem esse Libris Regum probat locus ille 3. Regum 14. 34. *In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel Jerico: In Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus; juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.* Quod ex *Josue* Cap. 6. 25. 26. depromptum est: *In tempore illo deprecatus est Josue dicens, Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit, & ædificaverit civitatem Jericho: In primogenito suo fundamenta illius faciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.* Idem confirmant verba illius Sirachidis Ecclesiastici 46. 2. *Et dedit Dominus ipsis Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum.* Quæ ex *Josue* 14. 10. 11. 12. sumpta sunt, ubi Caleb ait: *Hodie octoginta quinque annorum sum, sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum: illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum: da ergo mihi Montem istum.* De Libri illius Auctore etiam inter Catholicos disputatur.

PROPOSITIO UNICA.

Liber Josue incerti Auctoris & temporis est.

ID probat opinionum varietas ac dissensio, & infirmitas argumentorum quibus nituntur. Quidam *Eleazaro* Pontifici, alii *Samueli*, nonnulli *Isaiæ*, alii *Esdræ* illum tribuunt;

buunt, aut tribuendum conjiciunt. Auctor Synopseos Scripturę Sacræ sub *S. Athanasii* nomine editæ hunc Librum a *Josue* scriptum negat; cujus sit Auctoris non affirmat. *Theodoretus* excerptum putat ex *Libro Justorum*, qui laudatus est Josue 10. 13. *Auctor*, inquit, *suspicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare constat ex hoc loco, posteriorum quempiam alium Librum hunc conscripsisse, ex alio Libro capta occasione. Hæc ille Quæstione* 14. in *Josue*. Hunc Librum inscribi *JOSUE* nomine, quia de ejus Imperio agit, non quod ille Scriptor sit, censet *Andreas Masius*, conjicitque *Esdram* sive solum, sive una cum æqualibus insigni pietate & eruditione viris, cœlesti Spiritu afflatum, non solum hunc *Josue*, verum etiam Judicum, Regum alios, quos in sacris Bibliis legimus, Libros ex diversis Annalibus apud Ecclesiam Dei conservatis compilasse, in eumque ordinem qui jam olim habetur, redegisse atque disposuisse. Heterodoxos non moror, qui hunc Librum *Josue* recentiorem asserunt, *Grotium*, *Hobbesium*, Auctorem Systematis Præadamitarum, & Disputatorem *Theologo-Politicum*. Infirmis certe ducuntur argumentis, quicumque certo definiunt hunc Librum a *Josue* scriptum non esse.

Primum argumentum arcessunt ex *Josue* 10. 13. ubi citatur *Liber Justorum* Josue recentior vel æqualis, ut qui pugnæ a *Josue* commissæ contra Reges Amorrhæorum fœderatos, Gabaonitarum Hostes, & miraculosæ Stationis Solis meminisset. Isto argumento pugnant *Theodoretus*, *Masius*, & alii.

Respondetur, *Librum Justorum*, quicumque tandem ille fuerit, sive Annales rerum ab Israelitis gestarum, ut censet *Masius*, sive Carmen Epinicium, statim post reportatam de Amorrhæorum Regibus victoriam compositum, ut putat *Grotius*; sive Liber Paneticus ad pie sancteque vivendum homines informans, ut aliis placet; statim post Gabaonitarum prælium & celebrem illam victoriam Statione Solis admirabili procuratam & illustratam scribi potuisse, adeoque vel a *Josue*, vel ab Auctore ipsi coævo citari, ut narrationi suæ fidem conciliaret Libri vulgo noti, & omnium manibus triti testimonio. *Steteruntque*, inquit, *Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in Libro Justorum?* Qui enim *Josue* Libri ejus nomine inscripti Auctorem esse asserunt, illum in summa senectute scripsisse volunt.

Alterum argumentum petunt *Masius*, & alii ex frequenti hac temporis notatione, *usque in præsentem diem*, quæ longi temporis intervallum significat.

Responderi potest, Satis temporis intercessisse a tempore quo res gestæ sunt, quæ hoc in Libro narrantur, ad extremam usque *Josue* senectutem, ut hanc loquendi formulam usurpare posset, siquidem non multum temporis ad rerum humanarum mutationem opus est. Ita *S. Matthæus* non multis annis post Christi mortem scribens hanc temporis notam usurpavit Cap. 27. 8. *Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est, Ager sanguinis, usque in hodiernum diem*. Et Cap. 28. 15. *Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem*.

Tertium argumentum ducunt ex *Josue* 19. 27. ubi fit mentio Terræ *Chabul*, cui id nominis impositum est ab *Hiramo* Tyri Rege 3. *Regum* 9. 12. 13. Et *egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, & ait: Hæccine sunt Civitates quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas Terram Chabul, usque in diem hanc*.

Responderi potest, *Terram Chabul* in Libro *Josue* memoratam, alteram esse a *Terra Chabul* cujus mentio fit Lib. 3. *Regum*. Illa enim vicus est in confiniis Ptolemaidis; ista vero regiuncula est viginti constans oppidis. Illas distinxit *Josephus*: Istam enim ab *Hiramo* ita nuncupatam a voce *Cabelon*, quæ Phœnicum lingua significat *id quod displicet*, vocat τῶν Καβίλον. Libro 8. *Antiquitatum Judaicarum*; Alteram vero, de qua in Libro *Josue*, vocat Καβώλων χῶμην.

Quartum argumentum petit *Masius* ex *Josue* 19. 47. ubi quæ narratur Danitarum Expeditio adversus *Lesem*, post mortem *Josue* contigit, Judicum temporibus, ut constat ex Libro *Judicum*, Cap. 18. 29.

Respondet Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*, Id esse additum ab *Esdra*, ad pleniorem rerum intelligentiam. Nam cum assignatam Danitis portionem *Josue* descripsisset,

aliam-

[illegible] Cap. [illegible] Libri Josue, [illegible] Cap. [illegible] Libri Josue [illegible] Cap. [illegible] Libri Josue [illegible] Cap. [illegible] Libri Josue

DISSERTATIO XVII.

De Annis interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis. Utrum ſeorſim ab Annis Judicum numerandi ſint, an vero in iis includendi?

ANnorum ſervitutis & quietis ſæpe fit mentio in Libro *Judicum*. Cap. 3. *Iratuſque contra Iſrael Dominus, tradidit eos in manus Chuſan Raſathaim Regis Meſopotamiæ, ſervieruntque ei octo annis. Et clamaverunt ad Dominum, qui ſuſcitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet ..... Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel.* Ibidem v. 14. *Servieruntque filii Iſrael Eglon Regi Moab decem & octo annis ..... v. 30. Humiliatuſque eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: Et quievit terra octoginta annis.* Cap. 4. 1. 2. 3. *Addideruntque filii Iſrael facere malum in conſpectu Domini poſt mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin Regis Chanaan ..... Et per viginti annos vehementer oppreſſerat eos.* Cap. 5. 32. *Quievitque Terra per quadraginta annos.* Cap. 6. *Fecerunt autem filii Iſrael malum in conſpectu Domini, qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis, & oppreſſi ſunt valde ab eis.* Cap. 8. 28. *Humiliatus eſt autem Madian coram filiis Iſrael, nec potuerunt ultra cervices elevare: Quievitque terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.* Cap. 10. 6. 7. *Filii autem Iſrael peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conſpectu Domini ..... Afflictique ſunt & vehementer oppreſſi per annos decem & octo.* Cap. 13. *Rurſumque filii Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini, qui tradidit eos in manus Philiſtinorum quadraginta annis.* Quæritur utrum illi anni ſeorſim ab annis Judicum numerandi ſint, an vero in iis includendi?

PROPOSITIO UNICA.

Anni interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis ſeorſim ab annis judicum non ſunt numerandi, ſed in iis includendi.

PRobatur ex Cap. 15. Libri *Judicum* verſ. 20. ubi de *Samſone* dicitur: *Judicavitque Iſrael in diebus Philiſthiim viginti annis.* In annis igitur quadraginta, quibus Iſraelitæ a Philiſtinis oppreſſi ſunt, illiſque ſervierunt, anni viginti, quibus *Samſon* judicavit Iſraelem, includuntur.

Probatur ſecundo ex 3. *Regum* 6. Capite, verſ. 1. ubi ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto uſque ad annum quartum *Salomonis*, quo Templum ædificari cœptum eſt, anni octoginta ſupra quadringentos numerantur. Igitur anni ſervitutis, interregnorum, & oppreſſionis, ſeorſim ab annis Judicum non ſunt numerandi, ſed in illis includendi. Alioquin non quadringenti & octoginta, ſed quingenti nonaginta & unus anni ab Exitu Iſraelitarum ex Ægypto ad Templi Salomonici ſtructuram interceſſiſſent: Quod quam improbabiliter aſſerant noſter *Melchior Canus*, & alii, liquido conſtat ex Scripturæ Sacræ verbis. *Factum eſt ergo*, inquit, *quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cœpit domus Domino.* Quomodo autem per Judicum annos hæc temporum ſeries diſponenda ſit, oſtendimus Diſſertatione XV.

Probatur tertio teſtimoniis Veterum: *Euſebii* in *Chronico*, de prima oppreſſione loquentis: *Poſt mortem Jeſu*, inquit, *ſubjectos tenuerunt Hebræos Alienigenæ annis octo: Qui junguntur Othonielis temporibus, ſecundum Judæorum Traditiones.*

S. Auguſtini Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 22. ubi tempora Judicum ſpatio trecentorum viginti novem annorum definit, ab *Othoniele* ſcilicet uſque ad *Samuelem*, omiſſis cum *Euſebio* decem annis *Ajalon*, quos quia Scriptura expreſſit, trecenti triginta novem anni Judicibus tribuendi ſunt: Quibus ſi quadraginta annos peregrinationis Iſraelitarum in Deſerto, ſeptemdecim annos *Joſue*, annos quadraginta *Samuelis* & *Saulis*,

lis, annos quadraginta *Davidis*, & annos quatuor *Salomonis* usque ad fabricam Templi addideris, constant anni quadringenti & octoginta.

Bedæ Libro de sex Ætatibus Mundi: *Othoniel*, inquit, *annis 40. de Tribu Juda primus Israeli Judex jubente Domino constituitur. Hujus temporibus primis filii Israel servierе Chusam Rasathaim Regi Mesopotamiæ octo annis.*

Aod annis octoginta: cujus in principiis servivit Israel Eglon Regi Moab annis 18. donec eum ipse percusso Eglon liberavit.

Debbora annis 40. cujus in initio Ducatus oppressit filios Israel Jabin Rex Chanaan viginti annis.

Gedeon annis 40. sub quo servivit Israel Madianitis, & Amalecitis 7. annis, sed Gedeon pugnante liberatus est.

Jephte Galaadites annis sex. Philistini & Ammonitæ deprimunt Israel, ex quibus Ammonitæ debellantur ab Jephte; qui in Libro Judicum ab ætate Mosis usque ad semetipsum ait supputari annos trecentos.

Objicit *Melchior Canus* Lib. 11. *De Locis Theologicis*, Cap. 5. Nihil absurdius esse, quam ut Interregnorum anni in eos redigi dicantur & contrahi, quibus sub Judicibus terra a præliis dicitur quievisse: Cum in illis interregnis aut perpetuum Judæis bellum contra inimicos fuerit, aut servitus sine Judice misera, res afflictæ, turbata omnia, nulla quies.

Respondetur, Belli quidem & servitutum tempora a pacis & quietis temporibus secernenda esse: Sed annorum notatione quieti terræ apposita, quietis illius initium, non autem vel ipsius quietis, vel Præfecturæ Judicum durationem designari. Terra igitur *quievit*, idem est ac, *quiescere cœpit*. Certior vero nulla figi potest epocha, a qua Primæ sub *Othoniele* quietis terræ supputatio deducatur, quam celeberrima illa terræ quies, quam a *Josue* devictis Chananææ Regibus constitutam, & partitioni terræ præviam Spiritus Sanctus memorat, *Josue* 11. 23. & 14. 15. Superato igitur *Chusane* Mesopotamiæ Rege, qui post Chananæos illos a *Josue* profligatos primus universum Israelem bello lacessivit, quies Populo Dei reddi cœpta est, annis post priorem illam a *Josue* restitutam quadraginta: Victore deinceps *Othoniele* usque ad mortem Rempublicam administrante. Sic *Judicum* 3. 30. habetur: *Et quievit terra octoginta annis:* Non quod per tot annos Israelitis *Aod* præfuerit, (quod ab omni veri specie alienum est) sed quod *Eglone* Moabitarum Rege, cui per annos octodecim Israelitæ servierant, per *Aodem* Judicem occiso, quiescere cœperit terra anno octogesimo post priorem pacem ab *Othoniele* illi restitutam. Sic Cap. 5. 41. his verbis, *Et quievit terra quadraginta annis* similiter significatur, per *Debboram & Baracum* profligato *Jabine* Chananæorum Rege, qui per totos viginti annos Israelitas oppresserat, quiescere cœpisse terram anno quadragesimo post priorem quietem illi ab *Aode* redditam. Quod legitur Cap. 8. 28. *Et quievit terra in diebus Gedeonis annis quadraginta*, hunc sensum reddit: Madianitis, quibus Israelitæ septennio solido servierant, per *Gedeonem* debellatis, anno quadragesimo post quietem a *Debbora* & *Barac* Hebræorum Reipublicæ redditam, tranquillam & pacatam denuo esse cœpisse sub *Gedeonis* imperio. Videatur *Usserius* Chronologiæ Sacræ Cap. 12. & 13. ubi & annorum octodecim oppressionem Israelitarum a Philistæis ac Ammonitis, *Judicum* 10. 8. narratam, & ab *Eusebio* posteriorum Judicum annis illigatam, ad *Jairis* tempora convenientius ac verius referri posse censet. Nam servitutis hujus anno decimo octavo, & ultimo, Jephte Principatum nondum adepto, Israelitis resipiscentibus, & alienigenarum Idola de finibus suis projicientibus, misertus eorum Deus fuisse legitur, *Judicum* 10. 16. Deinde, Ammonitis a *Jephte* debellatis, & viginti eorum Civitatibus expugnatis, Ammonitæ plaga magna percussi, & ab Israelitis humiliati dicuntur, *Judicum* 11. 33. Unde manifestum est ad tempora Judicum *Jaire* posteriorum octodecim illos Ammoniticæ oppressionis annos referri non posse. Denique ex dissidio illo, quod profligatis & depressis Ammonitis Ephrathæos inter & *Jephte*, Cap. 12. ortum narratur, in quo Ephratæorum quadraginta duo millia ad Jordanem jugulata sunt a Galaaditis, quod *Scibboleth* pronuntiare non valerent, colligitur Israelitas tunc temporis tum Ammonitarum, tum Philistæorum jugum excussisse, pristinamque recuperasse libertatem: Alias enim communes vires armaque

que in hoſtes convertiſſent, non ſe ipſos bello civili mutuo infeſtaſſent. Etſi vero ante Ammoniticam & Philiſtæam oppreſſionem mors *Jairis* oommemoretur Cap. 10. 5. 6. 7. non ſequitur quod poſtea contigerit, ſed per prolepſim narratur, ut deinceps ordine non interrupto, de cauſis, duratione, & fine ſervitutis Ammoniticæ a *Jephte* demum ſublatæ ſimul ageretur; Cujuſmodi ὕςερα πρότερα non ſemel in Scripturis occurrunt.

Inſtabis: *Jephte* cum Ammonitis congreſſurum illis objeciſſe, Iſraelitas habitaſſe in Heſebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per annos trecentos, ipſis Ammonitis nihil contra illos tentantibus. *Judicum* 10. 26. Cum igitur ab occupata per Iſraelitas Terra, anno poſt exitum ex Ægypto quadrageſimo, uſque ad hoc tempus, non plures quam ducenti ſexaginta quatuor anni interceſſerint, ſequitur annos ſervitutis in annis Judicum non eſſe includendos, ſed ſeorſim ab illis numerandos.

Reſpondetur *Jephte* de accurata numeri ratione non fuiſſe ſollicitum, ſed de jure ſuo tuendo contra Ammonitas. Solent autem homines, cum temporis pręſcriptione in poſſeſſionibus ſuis contra adverſarios tuendis utuntur, eam potius amplificare quam diminuere. Annos itaque trecentos dixit Jephte perfecto & rotundo numero uſus, quod magis ad trecentos quam ad ducentos is numerus accederet.

Objicit Auctor Eruditus Libri cui titulus eſt, *Antiquitas Temporum Reſtituta*, Cap. 8. Multas Anarchias ſeu Interregna præceſſiſſe ſervitutes Iſraelitarum, a quibus eos vindicarunt Judices, adeoque ſeorſim ab annis Judicum eſſe numerandas. Probat Antecedens ex *Judicum* Cap. 2. 7. ubi de Iſraelitis dicitur: *Servieruntque Domino cunctis diebus ejus & Seniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore & noverunt omnia opera Domini quæ fecerat cum Iſrael*. Seniorum autem illorum Adminiſtrationi triginta annos aſſignavit *Julius Africanus*, referente *Georgio Syncello* in Chronographia: Sanctus vero *Maximus* in computo annos circiter quinquaginta. Subdit Scriptura Sacra: *Omnis illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerunt alii qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael: feceruntque filii Iſrael malum in conſpectu Domini & ſervierunt Baalim, ac dimiſerunt Dominum Deum Patrum ſuorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti*. A morte igitur Seniorum ad primam uſque ſervitutem longa Anarchia interceſſit. Alias quoque ſervitutes Interregna ſimilia præceſſiſſe, colligitur ex his verbis Scripturæ in eodem Capite: *Poſtquam autem mortuus eſſet Judex, revertebantur, & multo faciebant pejora quam fecerant Patres eorum ſequentes Deos alienos, & ſervientes eis & adorantes illos*. Tempore primæ Anarchię, quæ *Calebi* & Seniorum mortem conſecuta eſt, flebilis illa infelicis Levitæ contigit Hiſtoria, quæ Judicum 19. narratur, necnon illa *Michæ* & Danitarum, de qua Cap. 17. & 18. Primam illam Anarchiam deſcribit *Joſephus* Lib. 5. *Antiquitatum* Cap. 2. *Omiſſo deinde bello, Iſraelitæ omnes agriculturæ tantum operam dabant: Atque ita pace longa emolliti, voluptati magis quam honeſtati ſtudebant, Diſciplinæ ac Legum divinarum immemores. Qua injuria Deus commotus, per Vatem admonet eos non e ſua ſententia hoſti Chananæo parcere, quam ob rem fore ut aliquando per occaſionem pro intempeſtiva clementia crudelitatem eis reponerent. At illis tametſi territis oraculo, bellum tamen non licebat ſuſcipere, tum quod multa e Chanaæo perciperent commoda, tum quod ob luxum ad laborem non eſſent idonei: Depravata jam Reipublicæ forma & Auctoritate Optimatum invalida, dum nec Senatus, ut ante legitur, nec Magiſtratus ſolemnes creantur; dumque relicta cura ſtatus publici, omnes privatis tantum lucris ſunt dediti. In tanta licentia perturbatio gravis incidit, ex qua mox bellum civile exortum eſt*, &c.

Reſpondetur, Anarchias quidem aliquas interceſſiſſe, quarum tempus cum Scriptura Sacra non definiat, nec nos definire audemus. Sed hujuſmodi Anarchiæ illo temporis intervallo concludendæ ſunt, quod terræ quieti, ſeu Judicibus aſſignatur. Prima verbi gratia Anarchia, & quæ ſub illa contigerunt, nec non Seniorum poſt *Joſue* ſuperſtitum Adminiſtratio, includitur illo quadraginta annorum ſpatio, quo terra dicitur quieviſſe ante mortem Othonielis, *Judicum* 3. 11. Id ut aſſeramus, cogit Scripturæ Sacræ Auctoritas, quæ conſtituit Epocham Quartæ Mundi Ætatis, ab Exitu nempe filiorum Iſrael ex Ægypto ad fabricam Templi Salomonici; a qua nobis recedere non licet, cum eum-

dem annorum numerum habeant Codices omnes, Hebræi, Græci, Latini, Syriaci, Arabici. Illo autem annorum numero constituto necesse est Anarchias illas, ut & servitutis annos in annis Judicum includere, seu in annis quietis, qui a parta per postremum Ducem seu Judicem quiete, ad quietem per alterum Judicem restitutam congrue numerantur, ut explicuimus.

Objicies, *Actum* 13. 20. secundum Textum Græcum, & Syriacam Versionem legi: *Et post hæc quasi annis quadringentis & quinquaginta dedit Judices usque ad Samuel Prophetam*. Porro Judicum tempus annis quadringentis & quinquaginta ibi non definiretur, sed trecentis & quinquaginta, nisi numeri annorum in Libro Judicum expressi longius quam quadringentorum & octoginta annorum intervallum inter Exitum ex Ægypto & posita Templi fundamenta necessario postularent. Si enim illis quadringentis & quinquaginta annis Actorum addideris septemdecim annos Josue, & quadraginta peregrinationis Israelitarum in deserto, fiunt anni quingenti & septem. Ex his itaque colligitur, Annos Interregnorum & Oppressionum seorsum ab annis Judicum esse numerandos.

Respondetur annos illos quadringentos & quinquaginta in Actis Apostolorum, non ad Judicum durationem, sed ad tempus partitionis Terræ manifeste referri secundum Vulgatam Editionem Latinam, & Codices Græcos melioris notæ; quamvis numeri illius locus & ordo in aliis Editionibus varius sit ac diversus. Ita enim habet Vulgata nostra: *Et destruens Gentes septem in Terra, Chanaan, sorte distribuit eis Terram eorum, quasi post quadringentos & quinquaginta annos: Et post hæc dedit Judices usque ad Samuel Prophetam*. Quomodo & in quibusdam Manuscriptis Græcis Codicibus se scriptum invenisse *Joannes Mariana* testatur Libri pro Editione Vulgata, Cap. 15. κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡς μετὰ τετρακόσια καὶ πεντήκοντα ἔτη, καί μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτάς. Sic etiam habet Alexandrinum Exemplar, quod extat in Anglia majusculis literis exaratum, *Usserio* teste, κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις, καὶ πεντήκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτάς. Quod ipsum quoque inter diversas illas lectiones reperitur, quas Novo Testamento Parisiis anno millesimo quingentesimo sexagesimo octavo Græce a se excuso *Robertus Stephanus* subjiciendas curavit, consentiente etiam quodam alio Codice Græco Parisiis item edito, & a *Beza* in Annotationibus ad hunc locum laudato, nec non Manuscripto altero Exemplari Novi Collegii apud Oxonienses, ut refert *Usserius*.

DISSERTATIO XVIII.

De Debbora. Utrum in numero Judicum collocanda sit?

PROPOSITIO UNICA.

Debbora vere & proprie Judex Hebræorum ac Prophetissa fuit, & inter Sanctos Israelis Judices merito numeratur.

PRobatur contra *Tostatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Serrarium*, *Cornelium a Lapide*, & alios Recentiores; primo ex Scriptura Sacra, Judicum 4. 4. *Erat autem Debbora Prophetissa uxor Lapidoth, quæ judicabat Populum in illo tempore. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in Monte Ephraim: Ascendebantque ad eam filii Israel in omne Judicium.*

Respondent contrariæ sententiæ Patroni, *Debboram* quidem jus Populo dixisse, sed absque Principatu & Jurisdictione sive Potestate Judiciaria, nulla alia Auctoritate præter illam quam ipsi pariebant sapientia & Prophetia, Populique voluntas controversias suas ejus arbitrio judicandas permittentis: Sicut *Dejoces* initio, antequam Rex fieret, ex sola sapientia, & auctoritate hinc subsecuta Judicem apud Medos egit, ut narrat *Herodotus* Lib. 1. & sicut de occultis dubiisque rebus, iis qui eum consulerent, respondebat Samuel 1. *Regum* 9.

Cor-

Contra, Nihil vetat ut Scripturæ Sacræ verba proprie intelligantur : Cum itaque dicat de *Debbora* ſicut de aliis Judicibus illam judicaſſe Populum, & Iſraelitas univerſos cauſas ſuas ad ejus Tribunal detuliſſe, ipſam proprie Judicem fuiſſe aſſerendum eſt. Secundo, belli, paciſque temporibus Rempublicam Hebræorum rexit, ſuſtentavit.

Tertio, Patres *Debboram* inter Judices Iſraelis numerandam cenſuerunt. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum : *Mortuo*, inquit, *Aod cum rurſus peccaſſent, traditi ſunt Jabin Regi Chanaan viginti annis. Ejus tempore fuit Prophetiſſa Debbora uxor Lapidoth ex Tribu Ephraim. Cum per eam Exercitum ductaſſet Barac filius Benner, ex Tribu Nephtalim, acie congreſſus cum Siſara Principe Exercitus Jabin, potitus eſt victoria. Atque hinc quidem Populo præfuit Debbora, eum judicans.*

S. Ambroſius Libro de Viduis : *Denique*, inquit, *cum Judæi Judicum regerentur arbitrio, qui virili non poterant vel æquitate regi, vel virtute defendi, bellis hinc inde ardentibus, Debboram ſibi, cujus regerentur judicio, cooptarunt. Itaque multa millia virorum una Vidua, & in pace rexit, & ab hoſte defendit. Multi Judices in Iſrael, ſed nulla ante Judex femina: Multi Judices poſt Jeſum, ſed nullus Propheta. Et ideo lectum iſtius puto eſſe judicium, & geſta ejus arbitror eſſe deſcripta, ne Mulieres a virtutis officio muliebris ſexus infirmitate revocentur. Vidua Populos regit ; Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella diſponit, mandat triumphos.*

S. Hieronymus Epiſtola 10. ad *Furiam*, De Viduitate ſervanda : *Quidam imperite & Debboram inter Viduas numerant, Ducemque Barac arbitrantur Debbore filium, cum aliud Scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur quod Prophetiſſa fuerit, & in ordine Judicum ſupputetur. Et quia dicere poterat, Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: Super mel & favum ori meo: Apis nomen accepit, Scripturarum floribus paſta, Spiritus Sancti ædore perfuſa, & dulces ambroſiæ ſuccos prophetali ore componens.* Et in prologo Commentarii in *Sophoniam* Prophetam, ait, *Debboram Judicem pariter & Prophetam, hoſtes Iſrael Barac timente ſuperaſſe.*

Severus Sulpitius Libro 1. Hiſtoriæ : *Adeo*, inquit, *nihil ſpei in eorum Ducibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur. Sub hac Duce vel Judice quadraginta annis Hebræi fuerunt.*

S. Auguſtinus Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *Exortum eſt*, inquit, *Regnum Laurentum, ubi Saturni filius Picus Regnum primus accepit, judicante apud Hebræos femina Debbora; Sed per illam Dei Spiritus id agebat: Nam etiam Prophetiſſa erat, cujus Prophetia minus aperta eſt, quam ut poſſimus eam ſine diuturna expoſitione de Chriſto demonſtrare prolatam.*

Theodoretus Quæſtione 12. in Judices : *Exiſtimo autem*, inquit, *etiam Debboram in contumeliam virorum Prophetiæ donum adeptam eſſe. Nam cum ex viris nullus inveniretur dignus, qui gratiam promereretur, hæc donum Sanctiſſimi Spiritus eſt conſecuta. Atque tam clare conſtabat eam nactam eſſe ſupernam gratiam, ut Barac abſque ea progredi non auderet in aciem. Quod quidem ipſa in Cantico etiam ſuo dicit :* „ Defecerunt Potentes in Iſrael, donec ſurrexit Debbora Mater in Iſrael. “ *Declaratque contribulium quoque ſuorum impietatem*, &c.

Alcimus Avitus in Conſolatoria de Laude Virginitatis ad *Fuſcinam* Sororem.

Et memori nunc mente tenes, ut Debbora quondam
Duceret inſtructas poſt fortia claſſica turmas,
Et Mulier ſumpto præcederet agmina ſigno,
Mirantes hortata viros, quos Ipſa ferocem,
Exemplo verboque monens, accendit in hoſtem.
Quas poſtquam ducens Princeps animoſa catervas
Impulit, accendens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere manus, diſſolvitur omnis
Hoſtilis virtus: Tum qua ſe femina monſtrat,
Palantes dant terga viri, latebramque petentes,
Si vivunt, viciſſe putant.

Objiciunt contrariæ Sententiæ Patroni : *Jabin* & *Siſara* qui tyrannidem exercebant in

Hebræos, paſſi non fuiſſent *Debboræ* Principatum : Igitur ante Bellum Chananæorum *Debbora* vere & proprie Judex non fuit. Poſt Bellum vero *Barac* Judex erat, quem, non *Debboram*, celebrat Apoſtolus ad *Hebræos* 11.

Præterea, quod primum & præcipuum erat Judicis Munus, ſcilicet Populum defendere, & in Bello Ducem agere, *Debbora* non præſtitit.

Tertio, ſi pro poteſtate ſuperaſſet, imperio ſuo Exercitum coegiſſet : At contra, ex ſpontaneis Militibus eum coegit, *Judicum* 5. 2. 9. Neque ex omnibus quidem Tribubus. Unde liquet conſilio magis quam poteſtate rem Populi geſſiſſe.

Quarto, ſe vocat *Matrem in Iſrael*, non Principem, aut Dominam. Judex itaque vere & proprie non fuit.

Reſpondetur, *Jabinem* & *Siſaram* id vel invitos toleraſſe, Deo ita volente. Nec eſt quod leviſſima rationis humanæ conjectura nos impediat ne fidem adhibeamus Scripturæ Sacræ tam diſerte aſſerenti *Debboram* Judicem fuiſſe in Iſrael, & Sanctis Patribus Scripturæ verba in propria ſignificatione tam concordi ſententia exponentibus. *Barac* quidem Judex fuit, ſed conſors fuit Principatus *Debbora*. Quidni enim duo ſimul Judices fuerint, ſicut duo Pontifices *Sadoc* & *Abiathar*? Quamquam non abſque veriſimilitudine dici poſſet, *Debboram*, quæ ad tempus Principatum Deo auctore ſuſceperat, ut Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque ſuum a graviſſima Chananæorum ſervitute vindicaret, profligatis Hoſtibus, paceque reddita, Principatu, & judicandi Munere abſtinuiſſe, & conſilio dumtaxat *Baraco* adfuiſſe.

Ad ſecundum & tertium reſpondeo, Etſi Dux in Bello non fuerit, quia id minus decebat, belli tamen fuit auctor & ſocia, Ducemque conſtituit *Baracum*. Non decuit vero ab ea cogi Exercitum pro imperio, cum Ducem Exercitus ipſa non ageret, ſed executionem rei *Baraco* reliquit, cui ſpontaneos Milites ſufficienti numero ad hanc Expeditionem adhæſuros prophetico lumine prænoverat. Judicum 4. 6. *Quæ miſit, & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephtali: Dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Iſrael; vade, & duc Exercitum in Montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephtali, & de filiis Zabulon: Ego autem adducam ad te in loco Torrentis Ciſon, Siſaram Principem Exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: Si nolueris venire mecum, non pergam. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu Mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui, accitis Zabulon & Nephtali, aſcendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu ſuo .... Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc eſt enim dies, in qua tradidit Dominus Siſaram in manus tuas. En ipſe ductor eſt tuus.* Et Cap. 5. 15. *Duces Iſſachar fuere cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti.*

Ad quartum reſpondeo, *Debboram Matris in Iſrael* nomine vocatam ab amore & ſolicitudine boni publici, ſicut Imperatores & Reges plerique *Patres Patriæ* vocati ſunt, & hoc nomine magis quam imperatorio gloriabantur.

DISSERTATIO XIII.

De Voto Jephte.

REi geſtæ Hiſtoria literis mandata eſt Judicum 11. *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & tranſiens ad filios Ammon, votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino. Tranſivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus ejus ... Revertente autem Jephte in Maſpha domum ſuam, occurrit ei unigenita filia ſua cum tympanis & choris .... Qua viſa, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Heu me, filia mea,*

decepisti me, & ipsa decepta es: Aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. Dixitque ad Patrem: Hoc solum mihi præsta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam Montes, & plangam virginitatem meam, cum sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade: Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in Montibus. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad Patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Israel, & consuetudo servata est: Ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor. De voto illo quæritur, an legitimum fuerit, & quomodo illud impleverit *Jephte*, an filiæ cæde, an consecratione.

PROPOSITIO UNICA.

Jephte votum imprudenter emisit, crudeliter implevit in filia, non virginitatis consecratione, sed mactatione cruenta. Insignis tamen fuit Christi Domini typus.

PRobatur prima pars Propositionis. Votum illud imprudens ac illegitimum fuit, quod iis verbis conceptum est, quibus pollicebatur *Jephte* se immolaturum Deo quicquid primum occurrisset. Siquidem occurrere primum poterant animalia immunda, & inepta sacrificio, & quæ Lex arcebat ab Altari; vel homo, quem Deo immolare nefas erat: Humanas enim victimas aversatus est Deus; Illas vero diabolus exegit. Hinc *Molocho* filios suos & filias Ammonitæ devovebant; eorumque olim imitatione Israelitæ. Psalmo 105. 37. 38. *Et immolaverunt filios suos, & filias suas Dæmoniis. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.* Atqui votum *Jephte* iis verbis conceptum est, quibus polliceretur Deo se immolaturum quicquid primum occurrisset, absque ullo discrimine: *Si tradideris*, inquit, *filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.* Votum ergo *Jephte* imprudens ac illegitimum fuit.

Respondent aliqui contrariæ sententiæ Patroni, licuisse cuique Deo devovere quæ sui juris erant, modo rebus oblatis congruo, Legique consentaneo. Porro Legem hominum etiam devotionem approbare: Ita tamen ut in votis simplicibus redimenda esset victima, quam Lex arceret ab Altari; in Anathemate vero nullus esset redemptioni locus, sed pecus vel homo devotus pariter cædi deberent. Id confirmari volunt ex *Levitici* 27. ubi de primo votorum genere ita sancitum est: *Homo qui votum fecerit, & spoponderit Deo animam suam, sub æstimationem dabit pretium*, &c. *Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante Sacerdotem, qui judicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium*, &c. De secundo vero votorum genere ibidem Lex extat: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.*

Verum illa de hominibus Anathemata in hostibus tantum, non in aliis locum habuisse, Auctores illi non advertunt. Exempla extant Numerorum 21. 2. 3. *At Israel voto se Domino obligans, ait: Si tradideris Populum istum in manu mea, delebo Urbes ejus. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis Urbibus ejus; & vocavit nomen loci illius Horma, id est Anathema.* Et Josue 6. 17. *Tradidit vobis Dominus civitatem* (Jericho.) *Sitque civitas hæc Anathema; & omnia quæ in ea sunt, Domino.* Homines autem, & præcipue filios a parentibus, Deo in holocaustum offerri potuisse, ac interfici, Lex nusquam innuit, immo id prohibet ac damnat. *Deuteronomii* 12. 31. ubi Israelitis vetat ne Chananæorum ritus & mores imitentur: *Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas aversatur Dominus fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: Nec addas quidquam, nec minuas.* Ideo primoge-

nitos redimi Deus juſſit. *Exodi* 13. 13. Et immolationem *Iſaaci*, quam *Abrahamo* imperaverat, prohibuit, ſola Patriarchæ obedientia contentus; multo minus ergo votivum hujuſmodi ſacrificium ipſi gratum erat. Porro *Jephte* non ſolum Deo devovit ut Anathema quicquid ipſi poſt victoriam occurreret, ſed vovit ſe illud oblaturum Domino in holocauſtum, neque exceptionem aliquam adhibuit; Immo homines quoque voto ſuo illum comprehendiſſe, verba ipſius indicant: *Quicumque*, inquit, *primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino*. In occurſum autem Victorum pergere proprie dicuntur homines, non pecudes.

Probatur ſecundo ex Auctore antiquo Carminum contra *Marcionem*, ſub *Tertulliani* nomine editorum, Libro 3. ubi de *Jephte* ſcribit:

Hic quia, quæ non vult Dominus, promiſerat amens,
Occurrit primo charum ſibi pectore pignus
Nulli ſperata cecidit quod ſorte repente,
Promiſſum ut ſtaret, ſolvit pia juſſa parentis:
Peccati votum violenta morte coperuit
Immanis timor, orbatæ ſolatia vitæ,
Pro ſcelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

Ex *S. Ambroſio* Libro 3. *De officiis*, Cap. 12. *Neque unquam*, inquit, *adducar ut credam non incaute Principem promiſiſſe Jephte, ut immolaret Deo quicquid ſibi revertenti intra limen domus ſuæ occurreret, cum & ipſum voti pœnituerit ſui, poſtquam filia occurrit ſibi. Denique conſcidit veſtimenta ſua, & dixit:* „ Heu me, filia mea, decepiſti „ me, impedimentum in oculis meis, in ſtimulum dolorum facta mihi. *Qui licet pio metu ac formidine acerbitatem duræ ſolutionis impleverit, tamen luctum annuum etiam poſteris deplorandum ſtatuit ac dereliquit. Dura promiſſio, acerbior ſolutio, quam neceſſe habuit lugere etiam ipſe qui fecit. Denique factum eſt præceptum & decretum in Iſrael* „ *ex diebus in dies:* Ambulabunt, *inquit*, filiæ Populi Iſrael, lugentes filiam Jephte „ Galaaditæ quatuor diebus in anno. *Non poſſum accuſare virum, qui neceſſe habuit implere quæ voverat: Sed tamen miſerabilis neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Melius eſt non vovere, quam vovere id, quod ſibi, cui promittitur, nolit exſolvi. Denique in Iſaac habemus exemplum, pro quo arietem Deus ſtatuit immolari ſibi. Non ſemper igitur promiſſa ſolvenda omnia ſunt.*

Ex *S. Hieronymo* Libro 1. contra Jovinianum, *A pleriſque*, inquit, *Hebræorum reprehenditur Jephte voti temerarii, quia dixerit:* Si tradens tradideris filios Ammon in „ manibus meis, quicumque exierit de domo mea in occurſum mihi cum reverti cœpero in pace a filiis Ammon, erit Domino, & offeram illum in holocauſtum. *Si canis, inquiunt, ſi aſinus occurriſſet, quid faceret? Ex quo volunt Dei diſpenſatione eſſe factum, ut qui improſpecte voverat, errorem votorum in filiæ morte ſentiret.* Et Commentar. in Caput 7. Jeremiæ: *Quod ſi Jephte obtulit filiam ſuam virginem Deo, non ſacrificium placet, ſed animus offerentis. Neque enim ſi canis, aut aſinus, aut immundum quodlibet animal primum occurriſſet patri a cæde hoſtium revertenti, Deo illud offerre debuerat.* Et in Cap. 6. *Michææ:* „ Numquid (ait) dabo primogenitum meum pro „ ſcelere meo? *Sicuti Rex Moab feciſſe deſcribitur:* Aut fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? *Quod fecit Jephte, pro temeritate voti offerens filiam.*

„ Ex *S. Auguſtino Quæſtione 49. in Judices.* De filia Jephte, *inquit*, quod eam pater „ in holocauſtoma obtulit Deo; quoniam in Bello voverat, ſi viciſſet, eum ſeu holo„ cauſtoma oblaturum, qui ſibi de domo exiens occurriſſet; quod cum voviſſet, vicit: „ & occurrente ibi filia, quod voverat reddidit; ſolet eſſe magna & ad dijudicandum „ difficillima quæſtio; quibuſdam quid ſibi hoc velit noſſe cupientibus & pie quærenti„ bus: quibuſdam vero qui Scripturis his Sanctis imperita impietate adverſantur, hoc „ maxime in crimen vocantibus, quod Legis & Prophetarum Deus etiam humanis Sa„ crificiis ſuis delectatus. Quorum calumniis ſic primitus reſpondemus, ut Deum „ Legis & Prophetarum, atque ut expreſſius dicam, Deum Abraham, & Deum Iſaac, „ & Deum Jacob non illa ſacrificia delectaverint ubi pecorum holocauſta offerebantur; „ ſed

„ ſed quod ſignificativa fuerint, & quædam umbræ futurorum, res ipſas nobis quæ his
„ ſacrificiis ſignificabantur commendare voluiſſe: Fuiſſe autem etiam iſtam utilem cau-
„ ſam cur illa mutarentur, nec modo juberentur, immo prohiberentur offerri, ne vere
„ ſecundum carnalem affectum talibus Deum delectari putaremus. Sed utrum etiam
„ humanis ſacrificiis ſignificari futura opportuerit, merito quæritur: Non quod mortes
„ hominum quandoque moriturorum in hac cauſa exhorreſcere & formidare deberemus,
„ ſi illi qui hęc de ſe fieri gratanter acciperent, in æternam remunerationem com-
„ mendarentur Deo: Sed ſi hoc verum eſſet, hoc genus Sacrificiorum Deo non diſplice-
„ ret. Diſplicere autem Deo ſatis evidenter eadem Scriptura teſtatur. Nam cum omnia
„ primogenita ſibi dicari, & ſua eſſe voluerit, atque præceperit; redimi tamen a ſe
„ voluit primogenita hominum, ne immolandos Deo crederent filios ſuos, quos natos
„ primitus ſuſcepiſſent. Deinde hoc apertius ita loquitur, quod humana holocauſta ſic
„ Deus improbet, ut prohibeat, deteſtans ea in aliis gentibus, & Populo ſuo præcipiens
„ ne audeat imitari: *Si autem*, inquit, *exterminaverit Dominus Deus tuus gentes, in quas tu intras hæreditare terram eorum a conſpectu tuo, & hæreditabis eos, & habitabis in terra eorum; attende tibi ipſi ne exquiras ſequi eos, poſtquam exterminati fuerint a facie tua, ne exquiras Deos eorum dicens, Quemadmodum faciunt gentes Diis ſuis, faciam & ego. Non facies ita Domino Deo tuo. Abominamenta enim quæ Dominus odit, fecerunt Diis ſuis; quoniam & filios ſuos & filias ſuas comburunt igni Diis ſuis.* „ Quid
„ evidentius oſtendi poteſt his Sanctæ Scripturæ teſtimoniis, ut alia hujuſcemodi omit-
„ tam, quam Deum a quo hæc Scriptura humano generi contributa eſt, non ſolum
„ non diligere, verum etiam odiſſe talia ſacrificia, in quibus homines immolantur? Illa
„ plane diligit & coronat, cum quiſque juſtus iniquitatem patiens uſque ad mortem
„ pro veritate decertat, vel ab inimicis, quos pro juſtitia offendit, occiditur, retribuens
„ eis bona pro malis, id eſt, pro odio dilectionem ..... Sed non ſic Jephte de filia
„ fecit holocauſtoma Domino; ſed ſicut præceptum fuerat pecora offerri, & prohibi-
„ tum fuerat homines immolari: magis hoc illi ſimile videtur quod fecit Abraham,
„ quod Dominus ſpecialiter fieri præcepit, non generali Lege ut talia ſibi ſacrificia fie-
„ rent aliquando mandavit, immo etiam fieri omnino prohibuit. Dictat itaque hoc
„ quod Jephte fecit a facto Abrahæ, quoniam ipſe juſſus obtulit filium; Iſte autem
„ fecit quod & Lege vetabatur; & nullo ſpeciali jubebatur imperio. Deinde non ſolum
„ in ſua Lege poſtea, verum etiam tunc Deus in ipſo Abrahæ filio talibus ſacrificiis
„ quam non delectaretur, oſtendit; cum Patrem cujus fidem jubendo probaverat, a
„ filii tamen interfectione prohibuit, ac arietem, quo Sacrificium licite ſecundum Vete-
„ rum congruam temporibus conſuetudinem compleretur, appoſuit. Si autem hoc quem-
„ quam movet, quomodo pie crediderit Abraham Deum Sacrificiis talibus delectari, ſi
„ hæc illicite offeruntur Deo; & ideo putat recte credidiſſe etiam Jephte quod tale
„ Sacrificium Deo poſſet eſſe acceptum: Primo conſideret, aliud eſſe ultro vovere, aliud
„ jubenti obtemperare. Non enim ſi aliquid præter morem in domo a Domino inſtitu-
„ tum ſervo jubetur, atque id laudabili obedientia facit, ideo non eſt plectendus, ſi
„ hoc facere ſponte præmiſerit. Deinde habebat quod crederet Abrahami, ut propter
„ divinum imperium non parceret filio, non credens Deum tales victimas libenter acci-
„ pere, ſed hoc eum propterea juſſiſſe, ut reſuſcitaret occiſum, & hinc aliquid tanquam
„ Deus ſapiens demonſtraret. Nam hoc de illo etiam in Epiſtola legitur, quæ inſcri-
„ bitur ad Hebræos, & fides ejus quia hoc de Deo crediderit, quod poſſet filium ejus
„ ſuſcitare laudatur. Iſte vero & Deo non jubente neque poſcente, & contra legiti-
„ mum ejus præceptum, ultro Sacrificium vovit humanum. Sic enim ſcriptum eſt: *Et vovit Jephte votum Domino, & dixit: Si traditione tradideris mihi filios Ammon in manu mea, & erit quicumque exierit de januis domus mex in obviam mihi, in revertendo me in pace a filiis Ammon, & erit, Domino offeram eum holocauſtoma.* „ Non uti-
„ que his verbis pecus aliquod vovit, quod ſecundum Legem Holocauſtoma poſſet offerre.
„ Neque enim eſt aut fuit conſuetudinis, ut redeuntibus cum victoria de bello Ducibus
„ pecora occurrerent. Quantum autem attinet ad mura animalia, canes ſolent dominis
„ blando famulatu alludentes currere in obviam, de quibus ille in ſuo voto cogitare non

„ poſ-

„ posset, ne in injuriam Dei aliquid, non solum illicitum, verum etiam contemptibile, „ & secundum Legem immundum voviſſe videretur. Nec ait: Quodcumque exierit de „ januis domus meæ in obviam mihi, offeram illud holocaſtoma; ſed ait, *Quicumque* „ *exierit, offeram eum*. Ubi proculdubio nihil aliud quam hominem cogitavit . . . . . „ Quia ergo de iſto Jephte facto in neutram partem ſententiam Scriptura Dei protulit, „ ut noſter intellectus in judicando exerceretur, poſſemus jam dicere Deo diſplicuiſſe „ tale votum, & ad illam perductum eſſe vindictam, ut Patri potiſſimum filia unica „ occurreret, quod ſi ſperaſſet atque voluiſſet, non continuo, ut eam vidit, ſcidiſſet „ veſtimenta ſua, & dixiſſet: *Heu me, filia mea, impediſti me, in offendiculum facta es* „ *in oculis meis*. Deinde ſexaginta dierum tam longa dilatione data filiæ ſuæ Dominus „ ab Unicæ cariſſimæ nece cum eum non prohibuerit, ſicut prohibuit Abraham, donec „ perficiendo quod voverat, ſeipſum percuteret orbitate graviſſima, Deum autem nequa- „ quam hominis immolatione placaret: Et ideo hujuſcemodi Patri pœnam fuiſſe retri- „ butam, ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum, ut aut magnum aliquid ſe „ vovere Deo putarent homines, cum victimas humanas voverent, & quod eſt horribi- „ lius, filiorum; aut non vera, ſed potius ſimulata eadem vota eſſent, cum velut „ exemplo Abrahæ ſperarent qui voviſſent, Deum prohibiturum talia vota compleri.

Theodoretus Quæſtione 20. in *Judices*, cujus titulus eſt, *Quamobrem permiſit Dominus Deus mactari filiam Jephtæ?* Reſpondet: *Stolida nimium erat Jephte pollicitatio. Animadvertere enim debebat, ut fieri poterat, canem vel aſinum illi primum occurrere poſſe, quæ amen ex Lege immunda ſunt animalia. Dominus igitur Deus per illum erudiens cæteros, ut prudenter & diſcrete promiſſiones ſuas emittant, eadem hanc non cohibuit. Quod tamen hujuſmodi victimas damnet, teſtis eſt Beatus David clamans:* Et immolaverunt filios ſuos „ & filias ſuas Dæmoniis: Et effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuo- „ rum & filiarum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaam. *Ipſe quoque Dominus Deus* „ *per Ezechielem Prophetam ait*: Et accepiſti filios tuos, & filias tuas, quos genuiſti mi- „ hi, & obtuliſti illos amatoribus tuis: Hoc ſupra omnem fornicationem tuam. *Atque* „ *ut indicaret impietatis exceſſum, addidit*: Quod non cogitaram, nec aſcenderat in „ cor meum. *Quin etiam Abrahæ dilectionem erga Deum cum exercere vellet, præcepit* „ *ut ſacrificaret filium: Cumque ipſius Juſti demonſtraſſet animum, ne mactaretur, inhibuit. Reliqua declarant ipſius Jephte imperfectionem. Nam cum promiſiſſet ſe oblaturum in ſacrificium quicquid primum occurreret, ut vidit filiam hoc feciſſe, & veſtem ſcidit, & acerbe deflevit, eique ſpatio primum ad lugendum conceſſo, tunc eam immolavit. Longe autem illo melior filia:* „ Si enim, *inquit*, de me os tuum aperuiſti ad Dominum, fac mi- „ hi ſicut exiit ab ore tuo, pro eo quod tibi fecit Dominus ultionem de hoſtibus tuis, „ de filiis Ammon. " *Ut ergo doceret Dominus Deus, quo pacto emittendæ ſint erga eum promiſſiones, immolationem non compeſcuit.*

Pſ. 105: Ezech. 16. 36. Gen. 22. Judic. 11.

Cum his Patribus ſentit *S. Thomas Secundæ Secundæ*, *Quæſtione* 88. *Articulo* 2. In Reſponſione ad ſecundam Objectionem. *Quædam ſunt* (inquit) *quæ in omnem eventum ſunt bona, ſicut opera virtutis, & alia bona, quæ poſſunt abſolute cadere ſub voto. Quædam vero in omnem eventum ſunt mala, ſicut ea quæ ſecundum ſe ſunt peccata: Et hæc nullo modo poſſunt ſub voto cadere. Quædam vero ſunt quidem in ſe conſiderata bona, (& ſecundum hoc poſſunt cadere ſub voto;) poſſunt tamen habere malum eventum, in quo non ſunt obſervanda. Et ſic accidit in voto Jephte, qui, ut dicitur Judicum* 11. „ Votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque „ primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti in pace, „ eum offeram holocauſtum Domino. *Hoc autem poterat malum eventum habere, ſi occurreret ei aliquod animal non immolandum ſicut aſinus, vel homo. Quod etiam accidit. Unde Hieronymus dicit: In vovendo fuit ſtultus; quia diſcretionem non habuit, & in reddendo impius.* Apud *S. Hieronymum* non occurrit quod ipſi tribuit *S. Thomas*.

Secunda pars Propoſitionis probatur: Crudeliter occiditur innocens, crudelius filius a patre, quęcunque ſupponatur voti religio: Implere enim non licet, quod vovere illicitum eſt. *Jephte* ergo votum crudeliter implevit in filia. Unde factum eius a *S. Ambroſio*, loco ſupra laudato, parricidium vocatur. *Miſerabilis*, inquit, *neceſſitas, quæ ſolvitur*

pravæ

parricidio. Melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi, cui promittitur, nolit exsolvi.

Probatur tertia pars Propositionis. Cum filia *Jephte* post duos menses reversa esset ad Patrem, *fecit ei sicut voverat*. Atqui non voverat consecrationem victimæ, & immolationem spiritualem quæ tum inusitata erat, & quæ a Deipara Virgine *Maria* duxit initium; sed realem & cruentam. Voverat enim se oblaturum in *holocaustum* quod ipsi primum occurrisset, id est, mactaturum, & in Dei honorem totum igne consumpturum. Votum itaque *Jephte* implevit in filia, non consecratione dumtaxat virginitatis, sed mactatione cruenta. Præterea, si spiritualiter dumtaxat immolanda fuisset puella, *Jephte* ubi filiam vidit, non prorupisset in miserabiles ejulatus, nec vestimenta sua scidisset; nec Virgo postulasset bimestre tempus ad plangendam cum sodalibus virginitatem suam, quam toto vitæ decursu plangere potuisset. Nec etiam quotannis convenissent filiæ Israel ad planctum solemnem super filia *Jephte* quatuor dierum spatio, nisi vere fuisset immolata & mactata.

Probatur secundo ex *Josepho* Lib. 5. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 10. *Jephte*, inquit, *fortunatior militiæ quam domi. Redeunti enim obviam facta est filia Virgo, præter quam nullos alios liberos habuit. Ingemuit pater, ictus dolore nimio: Dein conquestus de opportuno officio, indicavit victimam esse Deo destinatam. At illa non illibenter accepit gratulatoriam se fore pro victoria patris, & civium libertate hostiam. Unum rogavit, ut sibi liceret juventutem suam cum æqualibus per bimestre tempus deplorare, atque ita voto patrem solvere. Quo impetrato, ad præfinitum terminum pater mactatam holocaustoma obtulit, neque legitimum, neque Deo gratum Sacrum faciens, nec quidquam pensi habens quid fama de hoc facto locutura esset.*

Probatur tertio ex laudatis *Ss. Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Theodoreti, & Thomæ* testimoniis, quibus addendus est insignis *S. Joannis Chrysostomi* locus, Homilia 14. ad Populum Antiochenum: *Jephte* (inquit) *Deo pollicitus se primum sibi occursurum post Belli victoriam jugulaturum, in filiæ necem cecidit. Filiolam enim primam sibi occurrentem immolavit, & Deus non prohibuit. Et novi quidem quod Infidelium multi crudelitatem & inhumanitatem nobis improperant propter hoc Sacrificium: Ego vero multæ providentiæ & clementiæ demonstratione permissionem in hoc Sacrificio factam esse dicerem: Et quod generis nostri curam gerens, eædem illam non prohibuit. Si enim post votum & promissionem illam Sacrificium prohibuisset, multi etiam post Jephte Deum sperantes non susceperum, multa vovissent hujusmodi vota, & sensim progredientes in filiorum necem incidissent: Nunc vero illud opere permittens impleri, posteros omnes prohibuit. Et quod hoc sit verum, postquam Jephte filiola fuit jugulata, ut sempiternæ memoriæ calamitas esset, nec malum oblivioni traderetur, apud Judæos Lex est lata, Virgines illo tempore convenientes quadraginta diebus commissam eædem deplorare, ut eædis memoriam renovantes, posteros omnes prudentiores faciant, & discant quod de mente Dei non erat ut hoc fieret: Neque enim lugere & plorare Virgines permisisset. Et quod non conjectura sit quod dicitur, finis demonstravit. Post illud enim Sacrificium, nemo tale Deo votum vovit, propterea hoc non prohibuit: Quod autem ipse mandavit in Isaac, vetuit: Per ambo demonstrans, quod non gaudet hujusmodi Sacrificiis.*

Probatur quarto ex Auctore *Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos* apud *S. Justinum Martyrem*, Quæst. 99. *Diabolus vero*, inquit, *ubi votum ita indefinite conceptum esse accepit, machinatus est Jephte per insidias transgressionis nectere laqueum: Et filiam ejus unicam commovit, ut cum cithara e domo ad occurrendum patri prodiret: Quo filiæ Jephtæ parcendo, voti religionem violare cogeretur. Sed enim ne insidiis quidem ita structis, laqueoque posito, Diabolo venatio conatusque suus successit; quod antiquius filiæ salute & vita voti reddendi Jephte habuerit sacramentum. Permisit autem Deus illam in sacrificio victimam offerri, non quod humano delectaretur sanguine, verum ut homines posteri documentum haberent, ne unquam vota sua Deo indefinite nuncuparent. Multa enim absurda sunt per hujuscemodi generale votum cavenda, quæ ne acciderent providens Deus, permisit ut Jephte filia victima Sacrificii fieret. Quod sane quidem minime delectus aut instituti principa-*

ciſpaliter fuit, neque Jephte ipſius, ſed fortuiti quodammodo eventus, qui votum indeſinitum eſt conſecutus.

Objicies: votum ſingulari Spiritus Sancti impulſu emiſſum legitimum eſt, nec temerarium, imprudens, & crudele dicendum: Atqui *Jephte* votum illud ſuum emiſit ſingulari Spiritus Sancti impulſu: Legitimum ergo ac pium fuit.

Probatur Minor ex Scripturæ Sacræ verbis: *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad, & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon, votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino. Tranſivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos; quos tradidit Dominus in manus ejus.* Tam inſignis victoria de Hoſtibus Iſraelitis ſtatim poſt votum reportata, illud fuiſſe Deo gratum probat.

Confirmatur ex Apoſtolo ad Hebræos 11. 32. 33. *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.* Atqui *Jephte* non recenſeretur inter ſanctos, ſi fuiſſet in voto nuncupando imprudens, in reddendo crudelis: ejus itaque votum legitimum fuit, pietatemque ſuam illud implendo probavit. Quamobrem *S. Hier.* hunc locum Apoſtoli ſpectans Ep. 24. ad *Julianum*, ait: *Jephte obtulit filiam virginem, & idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apoſtolo ponitur.* Et Auctor Quæſtionum & Reſponſionum ad Orthodoxos, apud *S. Juſtinum*, Quæſt. 99. *Quapropter*, inquit, *cum Jephte pietatis erga Deum ſuæ obſervationem filia ſua pro hoſtia mactanda declaraverit, non immerito memoria ejus in Juſtorum nomenclaturam eſt inſerta.* S. etiam *Iſidorus Hiſpalenſis*, ſeu quiſquis eſt Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, Cap. 30. *Jephte* votum velut pium commendat. *Jephte*, inquit, *felix in præliis, fidelis in promiſſis, affectum pietatis exſuperans tolerantia mentis, rediens ex Hoſtibus triumphator, ne polluereur labe perjurii, pollicitam ſponſionem complevit, ac filiam, quæ prima victori occurrerat, immolavit.*

Denique Scriptura Sacra votum, factumque *Jephte* nullibi improbat: Cur ergo illud improbemus ac damnemus?

Reſpondetur ad primum argumentum, Spiritum Domini, qui factus dicitur ſuper *Jephte*, fuiſſe Spiritum fortitudinis ac roboris quo Hoſtes debellaret, non Spiritum conſilii ac pietatis, quo prudens legitimumque votum nuncuparet. Donum itaque Dei fuiſſe heroicam illam fortitudinem, qua in Ammonitas inſiluit, ipſoſque debellavit, Scriptura Sacra ſignificat; non autem votum fuiſſe ex afflatu Spiritus Sancti conceptum ac impetum. Unde *S. Aug. Q. 49. in Judices*, ait: *Utrum autem quia poſtea quam dictum eſt,* „ Factus eſt ſuper Jephte Spiritus Domini, *ea ſecuta ſunt ut votum illud voveret, atque Hoſtes vincere:, & quod voverat redderet, Spiritui Domini omnia deputanda ſint, ut perinde habeatur & hoc Sacrificium, tanquam id Dominus ſicut Abrahæ fieri juſſerit, non facile dixerim: cum utique de Gedeon poſſit hæc aſſerri differentia, quia poſt peccatum quod fecit, quando fecit Ephod, poſt quod univerſus Populus fornicatus eſt, nulla eſt ejus commemorata proſperitas: poſtea vero quam Jephte votum vovit, illa eſt inſignis ejus victoria conſecuta, propter quam adipiſcendam voverat, & qua adepta quod voverat ſolvit. Rurſus enim conſiderandum eſt, quia Gedeon, & ſi non poſtea quam fecit Ephod, tamen poſtea quam tentavit Dominum, quod utique peccatum eſt, magna ſtrage Hoſtibus cæſis atque ſuperatis Populo acquiſivit ſalutem. Sic enim ſcriptum eſt:* „ Et dixit Gedeon ad Do„ minum, Non iraſcatur indignatio tua in me, & loquar adhuc ſemel & tentabo ad„ huc ſemel in vellere, *&c. Iram quippe Dei metuebat, quia noverat tentando ſe peccare quod Deus in Lege ſua manifeſtiſſime prohibet. Hoc tamen peccatum ejus & mirabilis ſigni evidentia & magna victoriæ proſperitas liberationiſque Populi conſecuta eſt: Jam enim Deus ſtatuerat afflicto Populo ſubvenire, atque hujus Ducis quem ad hoc opus aſſumſerat, utebatur animo non ſolum fideli & pio, verum etiam ſubdeficiente & delinquente, & ad prænuntianda quæ volebat, & complenda quæ dixerat.* Sicut ergo *Gedeonem* a peccato penitus excuſari non poſſe quod ex auro prædæ fabricatus ſit Ephod, poſt quod for-

nicatus

nicatus est omnis Israel, & factum est domui ejus in scandalum, vel quod Dominum tentavit petendo signum in vellere; censet *S. Augustinus*, quamvis de eo dicatur Judicum 6. *Spiritus Domini induit Gedeon*, ut hostes nimirum facile debellaret; ita de *Jephte* votum emittente & implente dicendum: *Non enim per istos tantum, qui etiamsi peccaverunt, inter justos tamen narrantur, sed etiam per ipsum Saulem omni modo reprobatum, multa Deus Populo suo præstitit, in quem insilivit etiam Spiritus Dei, & prophetavit; non cum juste ageret, sed cum in virum Sanctum David, innocentemque sæviret. Agit enim Spiritus Domini & per bonos & per malos, & per scientes & per nescientes, quod agendum novit & statuit: qui etiam per Caipham acerrimum Domini persecutorem, nescientem quid dixerit, insignem protulit Prophetiam, quod oportet Christum mori pro gente. Quis enim egit, nisi Spiritus Domini, curans prænuntiare ventura, ut Judici Gedeon tentare volenti Dominum, & non credenti quod ei fuerat per manum ejus de salute Populi jam locutus, hoc potissimum de vellere prius compluto, postmodum sicco, & de area primum sicca, postea rigata veniret in mentem? Ut quod subdefecit a fide, infirmitati ejus delictoque deputetur; quod vero etiam tali ejus animo ad hoc quod generi humano significari oportebat, usus est Deus, ad ejus intelligatur misericordiam & mirabilem providentiam pertinere.* Et infra: *Seu ergo per scientes, seu per nescientes, præfigurationem prædicationemque futurorum Spiritus Domini propheticis temporibus operatus est: nec ideo peccata eorum dicendum est non fuisse peccata; quia & Deus, qui & malis nostris bene uti novit, etiam ipsis eorum peccatis usus est ad significanda quæ voluit. Proinde si propterea peccatum non fuit, sive cujuslibet necis humanæ, sive etiam parricidale Sacrificium vel vovere, vel reddere, quia magnum aliquid & spiritale significavit, frustra Deus talia prohibuit, & se odisse testatus est; quoniam & illa quæ fieri jussit, utique ad aliquam significationem rerum spiritualium magnarumque referuntur. Cur ergo illa prohiberet, quandoquidem poterant propter eamdem rerum earumdem significationem, propter quam & ista licite fiebant, nihilominus licite fieri: Nisi quia nec tale aliquid significantia, quale expedit credere, humana Deo Sacrificia placuerunt, quando non pro justitia quisque ab inimicis, quia recte vivere voluit aut peccare noluit, interimitur, sed homo ab homine tanquam electa hostia more pecoris immolatur?*

Ad confirmationem respondeo, *Jephte* & alios ab Apostolo inter Sanctos recenseri, non quod nusquam peccaverint, omniaque facta ipsorum laudanda sint; sed quia fidei merito conspicui, in justitia & sanctitate defuncti sunt, & repromissiones adepti. Hanc Responsionem suggerit *S. Augustinus*, & exemplo *Gedeonis* confirmat. *Sed primo*, inquit, *illud quod ex Epistola, quæ ad Hebræos est, commemoravi, inter illos laudabiles viros qui ibidem recoluntur, non solum est Jephte, verum etiam Gedeon, de quo similiter Scriptura dicit:* „ Spiritus Domini confortavit Gedeon; *& tamen ejus factum, quod de illo auro prædæ operatus est Ephod, & fornicatus est post illud omnis Israel, & factum est domui Gedeon in scandalum, non solum laudare non possumus, verum etiam quia Scriptura hic apertissime judicavit, reprobare minime dubitamus: nec tamen ex hoc ulla fit injuria Spiritui Domini, qui eum confortavit, ut Hostes Populi ejus tanta facilitate superaret. Cur ergo inter illos commemoratur, qui per fidem vicerunt regna, operantes justitiam, nisi quia Sancta Scriptura, quorum fidem atque justitiam veraciter laudat, non hinc impeditur eorum etiam peccata, si qua novit, & oportere judicat, notare veraciter? .... Nec tamen frustra inter fideles & operantes justitiam, propter bonam fidelemque vitam, in qua eum credendum est esse defunctum, tale meruit testimonium.*

Ad loca *S. Hieronymi*, aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum in objectione laudata, respondeo, Illos in *Jephte* laudare animum voventis, seu rationem quę ipsum movit ad vovendum, scilicet fidem ac religionem, non vero votum ipsum spectatum ex parte objecti & circumstantiarum, quę ipsum contaminarunt. Non aliam fuisse *S. Hieronymi* mentem probant loca inter probationes Propositionis allata. Hanc Responsionem confirmat *S. Augustinus* loco mox laudato. *Sed alia quæstio est*, inquit, *de animo voventis, alia de providentia Dei qualicumque animo ejus optime utentis. Quamobrem si Spiritus Domini qui factus est super Jephte, ut hoc voveret omnino præcepit, quod quidem Scriptura non aperuit; tamen si hoc ille præcepit, cujus non licet jussa contemnere, non solum*

inſipientia culpanda non eſt, verum etiam laudanda obedientia eſt. Hoc enim etiamſi ſe homo ipſe interimat, quod utique humana voluntate atque conſilio facere nefas eſt, profecto intelligendum eſt obedienter fieri potius quam ſceleſte, ſi divinitus juſſum eſt. Si autem Jephte humanum ſecutus errorem, humanum Sacrificium vovendum putavit, ejus quidem peccatum de unica filia jure punitum eſt, quod etiam ipſe verbis ſuis ſatis videtur oſtendere, ubi ait: „ Heu me, filia mea, impediſti me, in offendiculum facta es in ocu- „ lis meis: *diſciſſis etiam veſtimentis ſuis. Verumtamen hic ejus error habet aliquam laudem fidei, qua Deum timuit, ut quod voverat redderet, nec divini in ſe judicii ſententiam declinavit, ſive ſperans Deum prohibiturum, ſicut fecit Abrahę, ſive ejus voluntatem non prohibentis intellectam facere potius quam contemnere ſtatuens.*

Hanc reſponſionem calculo ſuo probat *Sanctus Thomas* Secunda Secundę, Quęſtione 88. Articulo 2. ad ſecundum: *Præmittitur tamen ibidem*, inquit, *quod factus eſt ſuper eum Spiritus Domini; quia fides & devotio ipſius, ex qua motus eſt ad vovendum, fuit a Spiritu Sancto. Propter quod ponitur in catalogo Sanctorum, & propter victoriam quam obtinuit, & quia probabile eſt eum pœnituiſſe de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.* Et Commentario in Epiſtolam ad Hebręos, idem *S. Thomas* (ſive quiſquis alius eſt Auctor) ait: *In facto Jephte fuit aliquid a Spiritu Sancto, ſcilicet motus ad vovendum in generali, quod ſcilicet immolaret quidquid occurreret ſibi immolabile: aliquid autem ex proprio ſuo ſpiritu, ſcilicet quod immolavit quod non debuit, & in hoc peccavit, ſed poſt pœnituit.*

Ad poſtremum reſpondeo, Scripturam Sacram de voto & facto *Jephte* in neutram partem ſententiam protuliſſe, ut noſter intellectus in judicando exerceretur; ſed juſtitia & Lege Dei conſulta æſtimandum reliquiſſe. Lex autem Dei & ipſa Scriptura hoc Sacrificiorum genus Deo diſplicere ſatis evidenter teſtatur. Hæc Reſponſio *S. Auguſtini* eſt.

Objicies: Non eſt veriſimile *Jephte*, prudentem hominem, ſermonem non habuiſſe de voto ſuo cum *Phineez* Summo Sacerdote, aliiſque Sapientibus in Lege: nullus autem horum ipſi Auctor fuiſſet ut filiam innocentem mactaret. Prętera, petiit illa bimeſtre tempus ut plangeret, non mortem, ſed virginitatem ſuam. Denique, ubi dixit Sacer Hiſtoricus, *Expletiſque duobus menſibus reverſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut voverat*, ſubdit, *Quæ non noverat virum:* id eſt, virginitatem perpetuo ſervabat. *Jephte* igitur votum non implevit in filia ipſam more pecoris mactando, ſed virginitatem ejus Deo conſecrando. Quod ipſa votum ratum habuit, ſeque Deo lubentiſſime devovit. Unde *S. Ambroſius* loco ſupra laudato ait: *Rediit ad patrem, quaſi ad votum rediret, & voluntate propria cunctantem impulit, fecitque arbitratu ſpontaneo, ut quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis Sacrificium.*

Reſpondetur, *Jephte* conſilium a Sapientibus non petiiſſe circa executionem voti ſui, quia humanum & militarem ſecutus errorem, minime dubitavit, quin illud implere deberet; vel Sapientes, ſi quos interrogavit, ſatis peritos Legis non fuiſſe, ut huic Quæſtioni, quod rectum erat, reſponderent. In Chaldaica Paraphraſi legitur: *Et non conſuluit Phineez Sacerdotem: & ſi conſuluiſſet Phineez Sacerdotem, redemiſſet eam pecuniis.* Petiit autem illa bimeſtre tempus ad plangendam virginitatem ſuam, id eſt, virginalem ætatem, quod ſcilicet eo tempore quo triſtis erat & indecora virginitas, ſterilitaſque, ob ſpem Meſſiæ e Judæis naſcituri, moritura eſſet nullo relicto hærede. Quod autem ſubdit ſacer Hiſtoricus, *Quæ non noverat Virum*, circumſtantia eſt ad ſubſtantiam voti minime pertinens, quæ tamen tacenda non fuit; ſive ut paterni juris adhuc fuiſſe ſignificaretur; ſive ut ratio redderetur cur inducias ad plangendam virginitatem ſuam a Patre poſtulaſſet; ſive ob myſterium, quia ipſa Eccleſiæ, quemadmodum *Jephte* Chriſti figuram gerebat.

Jephte Chriſti Domini typus.

S. Auguſtinum ea de re differentem audiamus, & probata manebit poſtrema pars Propoſitionis noſtrę. *Admonet nos*, inquit, *& urget quodam modo iſte Sanctarum Scripturarum locus cogitare quemdam potentem virtute. Talis enim dicitur Jephte, quod nomen interpretatur, Aperiens. Dominus autem Chriſtus, ſicut indicat Evangelium, Diſcipulis ſuis aperuit ſenſum, ut intelligerent Scripturas. Hunc Jephte fratres ejus reprobaverunt, & de paterna domo expulerunt, objicientes ei quod eſſet filius fornicariæ, tanquam ipſi eſſent*

de

de uxore legitima nati. Hoc etiam egerunt adversus Dominum Principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſæi, qui de Legis obſervatione gloriari videbantur, tamquam ille ſolveret Legem, & ideo veluti non eſſet legitimus filius. Et quamquam de Sancta quidem Virgine corpus aſſumpſerat; tamen ejus Mater quantum ad Gentem pertinet, etiam illa Judaica Synagoga dici poteſt. Revolvat qui voluerit Propheticos Libros, & videat quoties & quanta verbi ſeveritate atque indignatione Domini, illa Gens velut impudica mulier de ſuis fornicationibus arguatur .... Sed numquid non ex eadem Gente Iſrael etiam illi nati erant Sacerdotes, & Scribæ, & Phariſæi, quos in eis diximus fuiſſe præfiguratos, qui Jephte, tanquam iſti Dominum Chriſtum, veluti non legitimum filium perſecuti expulerunt? Sed in eo ſimilitudo adumbrata eſt, quod iſti, ut dixi, veluti Legis obſervatores, eum qui contra Præcepta Legis facere videbatur, tamquam legitimi non legitimum, jure ſibi viſi ſunt ejeciſſe. Secundum hoc enim plebs illa dicta eſt fornicari, quod Legis Præcepta non ſervans, tamquam viro non exhibebat fidem. Sic autem ſcriptum eſt de Jephte. Et creverunt filii uxoris, & ejecerunt Jephte. *Verbum quod poſitum eſt,* creverunt, *ſignificat in figura, prævaluerunt: Quod in Judæis impletum eſt, qui prævaluerunt infirmitati Chriſti, quia ita voluit, ut ab eis quæ oportebat Paſſione perferret, ſicut hoc idem ſignificans Jacob prævaluit Angelo, cum quo ut idipſum portenderet, luctabatur. Dixerunt ergo ad Jephte:* „ Non hęreditabis in domo Patris noſtri, quoniam filius mulieris fornicariæ tu. " *Tamquam dicerent quod Evangelium loquitur: non eſt iſte homo a Deo qui ſic ſolvit Sabbatum. Se autem velut jactantes legitimos filios Domino dixerunt: Non ex fornicatione non ſumus nati, unum Patrem habemus Deum.* „ Et fugit Jephte a facie fratrum ſuorum, & habitavit in terra Tob. " *Fugit quoniam ſe quantus eſſet abſcondit: fugit quoniam eos ſævientes latuit: ſi enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Fugit, quoniam morientis infirmitatem viderunt, virtutem autem reſurgentis non viderunt. Habitavit autem in terra bona, vel ut expreſſius dicamus, opima. Id autem interpretatur Tob: ubi mihi videtur intelligenda ejus a mortuis Reſurrectio. Nam quæ terra magis opima, quam terrenum corpus excellentia immortalitatis & incorruptionis indutum? Quod autem dicitur de Jephte, quia poſtea quam fugiens a facie fratrum ſuorum habitavit in Terra Tob, colligebantur ad eum viri latrones, & obambulabant cum ipſo: Quamquam & ante Paſſionem objectum fuerit Domino, quod cum Publicanis & Peccatoribus manducaret, quando reſpondit, Non eſſe neceſſarium ſanis medicum, ſed ægrotis; & inter iniquos deputatus eſt, quando inter Latrones crucifixus eſt, & unum ex eis de Cruce in Paradiſum tranſtulit: tamen poſtea quam reſurrexit, & eſſe cœpit in terra Tob, collecti ſunt ad illum ſcelerati homines propter remiſſionem peccatorum, qui cum illo ambulabant, quia ſecundum ejus præcepta vivebant. Neque hoc fieri deſinit uſque nunc, & deinceps quo uſque ad eum confugiunt mali, ut juſtificet impios qui ad eum convertuntur, & diſcant iniqui vias ejus.*

Jam illud, quod hi qui abjecerant Jephte, (erat enim Galaadites) converſi ſunt ad eum, & quæſiverunt eum, per quem liberarentur ab inimicis ſuis; quam clara præfiguratione ſignificat, quod hi qui abjecerunt Chriſtum, ad eum rurſus converſi in illo reperiunt ſalutem. Sive illi intelligantur quos Petrus Apoſtolus, cum de ipſo ſcelere arguiſſet, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, & hortatus eſſet ut ad eum converterentur, quem fuerant perſecuti, compuncti ſunt corde, & ab eo, quem a ſe alienaverant, deſideraverunt ſalutem: (Quid eſt autem liberari ab inimicis niſi a peccatis? Sic enim illis ait: Agite pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Domini Jeſu Chriſti, & remittentur vobis peccata veſtra:) Sive illa potius ſignificetur, quæ in fine ſperatur vocatio gentis Iſrael. Magis quippe ipſa videtur apparere in eo, quod dicitur: Et factum eſt poſt dies: *Quod utique poſt tempus ſignificat: & per hoc inſinuat non illud intelligendum quod recenti Domini Paſſione eſt, ſed quod poſtea futurum eſt. Quo videtur etiam id pertinere, quod Seniores Galaad venerunt ad Jephte, ut per ætatem ſenilem poſteriora & noviſſima tempora accipienda ſint. Interpretatur autem Galaad, Abjiciens, ſive revelatio: quorum utrumque ſatis apte huic rei congruit, quia primo Dominum Chriſtum abjecerunt, eiſque poſtea revelabitur.*

Quod vero contra filios Ammon Dux quærebatur Jephte, quibus victis liberarentur, qui

eo

Jud. 2. 2.

Jo: 8. 41.

1. Cor. 2. 8.

Matt. 9. 11.

Iſai. 53. 12.

Luc. 23. 33.

Act. 1. 38.

eo Duce adversus illos bellare cupiebant, quoniam interpretatur Ammon Filius Populi mei, sive Populus mœroris; profecto aut illi significantur inimici, qui ex ipsa Gente perseverantes in infidelitate prædicti sunt; aut omnino omnes gehennæ prædestinati, ubi erit eis fletus & stridor dentium, tamquam Populo mœroris. Quamquam Populus mœroris, etiam Diabolus & Angeli ejus non inconvenienter intelliguntur; sive quia æternam miseriam eis, quos decipiunt, acquirunt, sive quia & ipsi æternæ miseriæ deputati sunt.

Eleganter sane ad exprimendam multo evidentius Prophetiam Jephte respondit Senioribus Galaad: „ Nonne vos hodio habuistis me, & ejecistis me de domo Patris mei, & emisistis me a vobis? Et quid est quod venistis, quando tribulati estis? *Tale aliquid figuratum est in Joseph, quem fratres vendentes abjecerunt, & cum fame tribularentur, ad ejus opem misericordiamque conversi sunt. Hic vero multo amplius elucet significatio futurorum, quod non ipsi prorsus fratres, qui ejecerunt Jephte, ad eum venerunt, sed Galaad Seniores pro universo illo Populo eidem supplicantes. Sicut eadem Gens dicitur Israel, sive in eis qui tunc fuerunt, Christumque reprobaverunt, sive in eis qui ad ejus opem postea reversi sunt. Populo enim dicitur inimico, sive in majoribus sive in posteris suis longa odia trahenti atque servanti, tandemque converso in eis qui tunc convertendi sunt*: „ Nonne „ vos odio habuistis me, & ejecistis me de domo Patris mei? *Hoc enim eis visum est, qui persecuti sunt, quod ejecerunt Christum de domo David, in qua Regni ejus non erit finis.*

Et dixerunt Seniores Galaad ad Jephte: Non sic modo venimus ad te. *Tanquam dicerent Judæi conversi ad Christum: Tunc venimus ut persequeremur, modo venimus ut sequamur. Profitentur etiam adversus inimicos eum futurum sibi caput. Respondet ille, si eorum vicerit inimicos, quod erit eis in Principem: Quod Gedeon noluit, cum id Israelitæ voluissent. Respondit quippe illis, Princeps vester Dominus erit .... Sed quia Jephte illum figurabat qui verus est Rex, quod etiam in titulo scriptum fuit, Qui Cruci*
1.Cor.11.3. *ejus affixus est, quem Pilatus delere vel emendare non ausus est, ideo credendum est esse*
Ephes.5.23. „ *dictum*: “ Ero vobis in Principem. *Illi autem dixerant*: Eris nobis in Caput; *Quoniam Caput viri Christus, & ipse est Caput corporis Ecclesiæ. Denique posteaquam eos liberavit Jephte ab omnibus inimicis, non eis factus est Rex, ut intelligeremus, illud quod dictum est, ad Prophetiam potius pertinuisse de Christo, quam ad ipsum proprie Jephte.*

Jam vero quod postea quam eis idem Jephte Dux constitutus est, misit nuntios ad Hostes prius verba pacis portantes, illud ostenditur quod ait Apostolus, in quo Christus loquebatur: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Verba porro ipsa quæ mandavit Jephte, omnia pertractare nimis longum est festinantibus nobis: videntur tamen mihi sic intelligenda, quantum attinet ad significationem futurorum,
Rom.12.18. *ut in eis advertatur doctrina Christi, admonens nos quemadmodum sit ambulandum, hoc est vivendum inter eos, qui non secundum propositum vocati sunt. Novit enim Dominus qui sunt ejus. Jam vero quod cum esset debellaturus inimicos, factus est super eum Spiritus Domini, significatur Spiritus Sanctus impertitus membris Christi.* Quod autem pertransiit Galaad, & Manasse, & transiit speculam Galaad, & a specula Galaad ad filios Ammon, proficientia significantur membra Christi ad victoriam de inimicis reportandam. *Galaad quippe interpretatur Abjiciens, Manasse necessitas. Transeundi sunt ergo a proficientibus abjicientes, id est contemnentes: Transeunda & necessitas; ne forte cum transierit, qui proficit, contemnentes, cedat terrentibus. Transeunda etiam specula Galaad, quoniam Galaad etiam Revelatio interpretatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendum,*
1.Cor.12.7. *vel despiciendum, id est, desuper aspiciendum. Specula itaque Galaad congruenter mihi videtur significare superbiam revelationis. Unde dicit Apostolus: Et in magnitudine revelationum ne extollar. Ergo & ipsa transeunda est, id est, non est in ea manendum propter cadendi periculum. His pertransitis facile superantur inimici, quod significat dicendo: Et ab specula Galaad transiit ad filios Ammon.*

„ Et vovit Jephte votum, & dixit: Si traditione tradiderit mihi filios Ammon in
„ manu mea; & erit quicumque exierit de januis domus meę in obviam mihi in rever-
„ tendo me in pace a filiis Ammon, & erit Domino, & offeram eum holocaustoma. “
Quemlibet in hoc loco cogitaverit Jephte secundum cogitationem humanam, non videtur unicam

filiam

filiam cogitasse, alioquin non diceret, cum illam cerneret occurrisse: „ Heu me, filia mea, impedisti me, in offensionem facta es in oculis meis. " Impedisti, *enim ita dictum est, tanquam ad hoc se impeditum indicaverit, ne illud quod cogitarat impleret. Sed quem potuit cogitare primitus occurrentem, qui filios alios non habebat? An conjugem cogitavit, & hoc ut fieret Deus noluit, & ut non relinqueret impunitum, ne quis deinceps id auderet: & ut magna providentia ex hoc quoque ipso quod accidit? Sacramentum Ecclesiæ figuraret, Ex utroque igitur prophetia coaptata est, & ex eo quod vovens cogitavit, conjux Christi Ecclesia est. Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est [inquit Apostolus] ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Sed quia hujus Jephte conjux virgo esse non potuit,* Genes. 2. 24. Ephes. 5. 32. *in eo quod filia potius occurrit, & inulta non remansit, prohibitum sacrificium voventis audacia, & virginitas Ecclesiæ figurata est .... Holocaustoma ergo erit Ecclesia, quam virginem castam Beatus Apostolus appellat, quando in resurrectione mortuorum fiet in universa, quod scriptum est, absorpta est mors in victoria. Tunc tradet Regnum Deo & Patri. Quod Regnum ipsa Ecclesia est, Rex ipse cujus figuram vovens ille gerebat. Sed quoniam tunc siecum completa fuerit sexta ætas sæculi, ideo sexaginta dierum a virginitate dilatio postulata est. Ex omnibus quippe ætatibus ecclesia congregatur ... per quas sex ætates, tanquam per sexaginta dies flevit sancta virgo Ecclesia virginalia sua: Quia licet virginalia, tamen fuerant peccata deflenda, propter quæ universa ipsa Virgo toto orbe diffusa quotidie dicit, Dimitte nobis debita nostra. Eosdem autem sexaginta dies duos menses maluit appellare, quantum existimo, propter duos homines; unum per quem mors, alterum per quem resurrectio mortuorum, propter quod etiam duo Testamenta dicuntur.* 1. Cor. 15.

„ *Quod vero* factum est in præceptum in Israel, ex diebus in dies conveniebant la-
„ mentari filiam Jephte quatuor dies in anno: *Non puto significare aliquid post impletum holocaustoma, quod erit in vitam æternam; sed præterita tempora Ecclesiæ, in quibus erant Beati lugentes. Quatriduo autem figurata est ejus universitas, propter quatuor partes orbis, per quas longe lateque diffusa est. Ad Historiæ vero proprietatem non arbitror hoc decreviſſe Israelitas, nisi quia intelligebant in ea re judicium Dei magis ad percutiendum Patrem fuisse depromptum, ne tale vovere Sacrificium deinceps ullus auderet. Nam quare luctus & lamentatio decerneretur, si votum illud lætitiæ fuit? Sic autem & illud quod Populus Ephraim postea ab eodem Jephte debellatus est, ad judicium Dei, quod erit in fine, referendum est, sicut ipse Dominus dicit, Eos qui noluerunt me regnare sibi, adducite, & interficite coram me.*

DISSERTATIO XX.

De Samsonis Pœnitentia & Morte.

PROPOSITIO UNICA.

Samson Scorti Gazæi consuetudinem, & Dalilæ meretricios amores, Pœnitentiæ lacrymis, & morte fortiter ac sancte oppetita expiavit. In eoque egregium Christi typum suspicimus.

I. DE *Samsonis* peccatis, quam de Pœnitentia prius agendum. Primum ejus crimen indicatur Judicum 16. 1. *Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.* Licet enim quidam *Samsonem* excusent, nec ullam cum ista meretrice consuetudinem illum habuisse contendant, sed aliorum negotiorum causa ad m divertisse; tamen Scripturæ verba, quæ ipsum ad meretricem ingressum ferunt, honeste rem exprimunt inhonestam. Hæc enim phrasis solemnis est Scripturæ ad significandam rem uxoriam vel meretriciam. Sic Genesis 15. *Ecce concluſit me Dominus, ne parerem; ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios.* Genesis 38. *Et accepta uxore ingressus est ad eam, quæ concepit, & peperit filium. Et Judas vi-*

dens *Thamarem* in bivio itineris sedentem, suspicatus esse meretricem, *Ingrediens ad eam, dixit* &c. 2. Regum 3. 8. *Quare ingressus es ad concubinam patris mei?* Cap. 16. 22. *Absalon ingressus est ad concubinam patris sui*. Idem constat ex titulo Ps. 50. qui sic inscribitur: *Psalmus David, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bersabee*. Scripturę igitur phrasis probat *Samsonem* scorti Gazæi consuetudine se contaminasse.

II. Alterum *Samsonis* crimen fuit amor impudicus *Dalilæ* de quo Judicum 16. 4. *Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam Principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum superare valeamus, & vinctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos*. Hanc autem etsi quidam Patres uxorem fuisse *Samsonis* existimaverint, ut *Severus Sulpitius* in *Historia Sacra*, *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 17. de variis *S. Matthæi* locis, *S. Ephrem* Sermone adversus improbas mulieres, Auctor Libri *De Promissionibus Dei*, sub nomine *S. Prosperi* Aquitani editi: Verisimilius tamen & Historiæ Sacræ magis consonum videtur, Meretricem fuisse. Philistiætorum namque Primores ad eam cum fiducia venerunt, & primo statim congressu de proditione egerunt, mercede proposita. Nemo certe facile credet ipsos cum uxore ita fuisse acturos tanti præsertim viri, qui & fortitudinis gloria, & auctoritate apud Israelitas Princeps esset. Secundo, si maritus *Dalilæ* fuisset *Samson*, quomodo aliquis locus in domo ipsi fuisset occlusus in quo insidiæ parari, & milites abscondi possent? Quomodo nullum ibi ex Gente sua famulum habuit, qui latentes insidias aperiret? Tertio, Dalilam in domum suam abduxisset *Samson*, si ipsi conjugali vinculo fuisset adstricta, non ad eam ventitasset. Quarto, meretricium indicant ingenium illius mulierculæ blanditię, *Quæ dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo inclinare caput*. Meretriciam indolem pariter prodit effrons illa insolentia, qua detonsum *Samsonem cœpit abigere & a se repellere*, ut Scriptura loquitur. Quinto, *Josephus* Libro 5. *Antiquitatum*, Cap. 10. *Dalilam* meretricem vocat. *Samson* inquit, *a patriis institutis desciscere, & in peregrinos mores degenerare incœpit, quod ei omnium malorum fuit principium. Cum enim meretricem quamdam Palæstinam adamasset nomine Dalalen, consuetudine ejus delectabatur*, &c. Sexto, *S. Hieronymus*, Epistola 126. ad Evagrium, *Samson quoque*, inquit, *amator meretricis & pauperis Dalilæ multo plures Hostium mortuus quam vivus occidit, ut Christi exprimeret passionem*. Septimo, *S. Ambrosius* Epistola 24. Lib. 3. quæ est ad Vigilium: *Parum fida*, inquit, *expertus alienigenæ uxoris prima connubia, qui debuisset cavere vel postea, mulieris fornicariæ copulam non declinavit: Et cum eam diligeret, tentandi se causam dolis hostilibus præstitit*. Idem *S. Ambrosius*, seu quisquis est Auctor alterius Apologiæ pro Davide: *Samson*, inquit, *validus, & fortis leonem suffocavit, sed amorem suum suffocare non potuit: Vincula solvit Hostium, sed suarum non solvit nexus cupiditatum: Messes incendit alienas, & unius ipse Mulieris accensus igniculo messem suæ virtutis amisit*.

III. Quod vero *Samson* Pœnitentia, & morte fortiter & sancte pro Dei honore vindicando, Populique sui liberatione, oppetita, peccata eluerit, probatur ex Apostolo ipsum inter Sanctos numerante & laudante in Epistola ad *Hebræos* Cap. 11. 32. 33. *Deficiet me tempus*, inquit, *enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis. Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones*.

Secundo, probatur ex *S. Epiphanio* Hęresi 30. quæ est Ebionitarum. *Clemens*, inquit, *Eliam, Davidem, & Samsonem, omnesque Prophetas commendat: Ebionitæ detestantur*.

Tertio, ex *S. Paulino* Epist. 23. asserente *Samsonem*, corpore licet cœcum, oculos mentis habuisse incolumes. *Quamobrem*, inquit, *non solum morte Samsonis commori dico Hostibus meis, hoc est, mortificando carnem meam simul interficere peccatum, ut superstite spiritu victor salutis triumphem . . . . . Sed & cœcitate Samsonis, qua corporis tantum captus oculis spiritales non amisit, illuminor ad intellectum bonum, ut exemplo illius sciam quos magis debeam oculos habere. Non enim invocasset ille vir Dominum in suæ virtutis auxilium, nisi mentis oculos habuisset incolumes, quibus lumen est Christus, in cujus lumine videbimus lumen*.

Quarto,

Quarto, ex *Bachiario* in Epiſtola ad *Januarium*, De recipiendis Lapſis ubi *Samſonem* velut Martyrem prædicat. *In fine*, inquit, *obitus ſui ſub Martyrii paſſione, majorem inimicorum numerum proſtraviſſe, quam ante, quando Nazaræus, hoc eſt immaculatus fuerat, reperitur.*

Quinto, ex *S. Ambroſio*, qui morientem *Samſonem* magnis laudibus exornat, Epiſt. 24. *In morte*, inquit, *ſe ipſum vicit, & inſuperabilem geſſit animum, ut contemneret & quaſi pro nihilo haberet vitæ finem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur fuit, quod victoriarum numero diem clauſit, nec captivum exitum, ſed triumphalem invenit . . . . . Cadaveribus Hoſtium humatus eſt, proprio tectus triumpho, clarum inſigne relinquens poſteris, eo quod Populum, quem captivum invenerat, viginti annis in libertate judicio ſuo rexit, & ſepultus in patrio ſolo, libertatis heredem dimiſit.*

IV. Objicies: Ille mortuus eſt impœnitens immo & deſperans, qui mortem ſibi ipſi intulit. Sed *Samſon* mortem ſibi ipſi intulit: Igitur obiit impœnitens.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si id fecerit directe, & propriam necem intendens, concedo: Si id præſtiterit indirecte, & Hoſtium cædem per ſe intendens, mortem autem ſuam certo & ineluctabili eventu inde futuram pati fortiter eligens, nego. Rurſus diſtinguo: Qui mortem ſibi ipſi intulit humani furoris aut deſperationis impetu, concedo: Sancti Spiritus impulſu, nego. Porro *Samſon* Spiritu Sancto impellente columnas domus concuſſit, domumque evertit qua ſe oppreſsum iri certo prævidebat, ut Dei, & Iſraelitici Populi hoſtes iiſdem ruinis involveret. Hæc Reſponſio eſt *S. Auguſtini* pluribus in locis, ſcilicet Lib. 1. *De Civitate Dei*, Cap. 21. *Nec Samſon*, inquit, *aliter excuſatur, quod ſe ipſum cum Hoſtibus ruina domus oppreſſerit; niſi quia Spiritus latenter hoc juſſerat, qui per illum Miracula faciebat.* Et Cap. 26. ejuſdem Libri. *Sed quædam*, inquiunt, *Sanctæ feminæ tempore perſecutionis ut inſectatores ſuæ pudicitiæ devitarent, in rapturum atque necaturum ſe flumen projicierunt, eoque modo defunctæ ſunt, earumque Martyria in Eccleſia Catholica veneratione celeberrima frequentantur. De his nihil temere audeo judicare. Utrum enim Eccleſiæ aliquibus fide dignis teſtificationibus, ut earum memoriam ſic honoret, divina perſuadeat Auctoritas, neſcio: Et fieri poteſt ut ita ſit. Quid ſi enim hoc fecerunt non humanitus deceptæ, ſed divinitus juſſæ, nec errantes, ſed obedientes: Sicut de Samſone aliud nobis fas non eſt credere? Cum autem Deus jubet, ſeque jubere ſine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocet? Quis obſequium pietatis accuſet?* Et Libro 1. *contra Gaudentium*, Cap. 31. *Quod cum inimicis occidit ſeipſum* (SAMSON) *quando ſuper ſe atque illos evertit domum: Mortem, quam nec ab eis fuerat perpeſſurus, communem voluit cum illis habere, quam nec poſſet evadere. Quando quidem non ſua ſponte fecit, ſed hoc Spiritui Dei tribuendum eſt, qui uſus eſt eo ut faceret, quando illi adfuit, quod facere non poterat, quando idem Spiritus defuit. Sicut Abrahæ factum, quando filium voluit immolare, quod Deo jubente fuit obedientia, Deo non jubente quid fuit niſi dementia?* Dei autem impulſu heroicum illud facinus aggreſſum *Samſonem*, probat oratio qua divinum auxilium ad illud exequendum invocavit: *At ille*, inquit Scriptura, *invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam, Deus meus, ut ulciſcar me de Hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque eorum dextera, & alteram læva tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philiſthim. Concuſſiſque fortiter columnis cecidit domus ſuper omnes Principes, & cæteram multitudinem, quæ ibi erat: Multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat.*

Objicies, Revelatione *Sanctæ Mechthildis* Lib. 5. Cap. 6. ubi dicitur, Deum voluiſse hominibus eſse ignotum quid liberalitas ſua præſtiterit Animabus *Samſonis*, *Salomonis*, *& Origenis*. Dubia eſt igitur *Samſonis* ſalus.

Reſpondetur, Nullius apud Theologos auctoritatis eſſe privatas hujuſmodi revelationes, maxime cum Scripturæ Sacræ adverſantur. At ex Scriptura Sacra, *Epiſtolæ ad Hebræos* 11. certum eſt Sanctum eſse *Samſonem*. Deinde in hiſce Revelationibus alia ſunt abſurda & inepta: Unde nec Revelationum nomine dignæ ſunt, & *Sancto Mechthildis*

nomini falso adscriptæ, judice Cardinali *Baronio* ad annum sexcentesimum quartum Tom. 8. Annalium.

Samson er egius Christi typus.

V. Supereſt ut *Samſonem* Chriſti typum fuiſſe oſtendamus. *Samſon* matre ſterili natus eſt: Chriſtus Jeſus Virgine Matre. *Samſonis* matri *apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & abſque liberis, ſed concipies, & paries filium; Cave ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quicquam comedas.* Mariæ Virgini dixit Angelus: *Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Pergit Angelus ad *Samſonis* Matrem: *Erit enim Nazaræus Dei.* De Jeſu dicitur Matthæi 2. 23. *Et veniens habitavit in Civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.* Angelus ait de Samſone: *Ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſtinorum.* Angelus de Chriſto Jeſu ait Matthæi 1. 21. *Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum a peccatis eorum.* Manue *Samſonis* patri de filii ortu dubitanti viſus eſt Angelus: *Joſepho* patri Jeſu putatitio caſtiſſimę Conjugis pudicitiam ſuſpectam habenti, Angelus pariter apparuit. De *Samſone* ſcriptum eſt: *Crevitque puer, & benedixit ei Dominus:* De Chriſto Jeſu ſcriptum eſt Lucæ 2. 40. *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia: Et gratia Dei erat in illo.* Et Matthęi 3. 16. *Baptizatus autem Jeſus, conſeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Samſon, interprete S. Hieronymo, *Solem* ſignificat: Chriſtus Sol Juſtitiæ, de quo Malachię 4. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ.* Uxorem Philiſtæam duxit *Samſon*, eique ænigma ſuum aperuit: Chriſtus Eccleſiam ex Gentibus collectam ſibi conjunxit, eique ænigmata Sapientiæ ſuæ, & Myſteria Divinitatis, triginta juvenibus honorariis Philiſtæorum ignota patefecit: *Sapientiam*, inquam, *Dei abſconditam in Myſterio, quam nemo Principum hujus ſæculi novit.* Uxor *Samſonis* commiſſa ſibi a Sponſo ſecreta Populariſuis revelavit, ut duplicem veſtem conſequerentur: Eccleſia Myſteria Chriſti Gentibus prædicando declaravit, ut duplicem veſtem gratiam ſcilicet & gloriam, eorum confeſſione obtinerent. *Samſon* ad uxorem inviſendam veniens leonem interfecit, in cujus ore poſt aliquot dies favum mellis reperit: Jeſus Eccleſiam conſtituens Mundum vicit. *Confidite*, inquit, *ego vici Mundum.* Atque hic ipſe Mundus prius ferox, a Chriſto domitus, ſuave ipſius jugum ſuſcepit, melleamque Evangelii dulcedinem deguſtavit. Vel, ipſum Samſonis problema pertinet ad Chriſtum, interprete *S. Auguſtino* Sermone 364. noviſſimæ Editionis. *Quæſtio ipſa*, inquit, *quæ continet*, De edente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo: *Quid aliud ſignificat, quam Chriſtum a mortuis reſurgentem? De edente utique, id eſt, de morte quæ cuncta devorat atque conſumit, exivit cibus ille qui dixit:* Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. *Quem humana exacerbavit iniquitas, & cui aceti & fellis amaritudinem propinavit, ab eo plebs Gentium vitæ dulcedinem converſa ſuſcepit. Ac ſic de mortui Leonis ore, id eſt, de Chriſti morte, qui accubans dormivit ut leo, apum, id eſt Chriſtianorum proceſſit examen.* *Quod autem dicit:* Non inveniſſetis Parabolam meam, niſi araſſetis in vitula mea: *Vitula hæc Eccleſia eſt, quæ fidei Myſteria, Trinitatis, Reſurrectionis, Judicii pariter & Regni, in fines terræ per Apoſtolorum & Sanctorum doctrinam ac prædicationem vulgavit, & intelligentibus atque cognoſcentibus æternæ vitæ præmia repromiſit.* Iratus eſt *Samſon*, quia duxit ſodalis eius uxorem ejus. *Sodalis iſte omnium Hæreticorum figuram geſſit. Nam Hæretici, qui Eccleſiam diviſerunt, uxorem Domini ſui ducere & abducere voluerunt. De Eccleſia enim & de Evangeliis exierunt, qui per impietatis adulterium Eccleſiam, id eſt, Chriſti corpus in partem ſuam conantur invadere. Unde fidelis ille ſervus & amicus dominicæ Sponſæ loquitur dicens:* „ Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. *Et depravati. Sodalis tangit fideli zelo & increpatione perſonam:* Et timeo, *inquit*, ne ſicut Serpens Evam ſeduxit, ita & ſenſus veſtri corrumpantur a veritate quæ eſt in Chriſto Jeſu. *Qui autem ſunt Sodales, id eſt, Hæretici deſertores, qui Sponſam Domini invadere voluerunt, niſi Donatus, Arius, Manichæus, & cætera vaſa erroris & perditionis? Videamus igitur Myſticus iſte Samſon quid fecerit offenſus in uxore ab alieno. Cepit enim vulpes, id eſt adulterantes Sodales, de quibus dicitur in Canticis Canticorum:* Capite

2. Cor. 11.

nobis

nobis vulpes pusillas, exterminantes vineas. *Quid est*, Capite? *Id est, comprehendite, convincite, confutate; ne exterminentur Ecclesiasticæ vineæ. Quid est aliud vulpes capere, nisi Hæreticos Divinæ Legis auctoritate revincere, & Sanctarum Scripturarum testimoniis velut quibusdam vinculis alligare atque constringere? Vulpes capit, ligatis ignem caudis apponit. Quid sibi volunt caudæ vulpium colligatæ? Caudæ vulpium quid sunt, nisi posteriora Hæreticorum, qui prima habent blanda & deceptoria; ligata, id est damnata, & ignem in fine trahentia; ut eorum fructus & opera consumant, qui suis seductionibus adquiescunt?* De *Samsone* Sacer Historicus ait Judicum 15. 18. *Sitiensque valde clamavit ad Dominum, &c.* De Christo moriente *S. Joannes* Cap. 19. 28. *Postea sciens Jesus, quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.* Samson Gazæ dormivit ad mediam noctem; tum experrectus apprehendit ambas portæ Civitatis fores, impositasque humeris tulit ad verticem Montis: Jesus de somno mortis excitatus, ex illius potestate exivit. Unde *David* Psalmo 57. 21. ait: *Domini, Domini exitus mortis.* Et *S. Petrus* (ut Actuum 2. 24. refertur), *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Samson portas civitatis, quibus ad meretricem intravit, abstulit, & in Montem levavit. *Quid est hoc?* inquit S. Augustinus. *Infernum & amorem mulieris, utrumque Scriptura conjungit. Inferni imaginem tenebat domus meretricis. Recte pro inferis ponitur: Quia neminem repellit, & omnem intrantem ad se trahit. Agnoscimus hoc loco Redemptoris nostri opera, postquam Synagoga, ad quam venerat, a se per Diabolum separata est, postea quam declaravit eum, id est, in loco Calvariæ crucifixit, ad inferna descendit; & inimici custodiebant locum dormientis, id est sepulcrum, & capere volebant quem videre non poterant. Ille autem dormiebat ibi. Quod dictum est,* Media nocte surrexit; *Hoc significat quia in secreto surrexit. Aperte enim passus est; solis autem discipulis, & certis quibuscumque, cum surrexit, manifestatus est. Ergo quod intravit, omnes viderunt; quod surrexit, pauci cognoverunt, tenuerunt, & palpaverunt. Tollit tamen portas civitatis, id est aufert portas inferni. Quid est portas inferni tollere, nisi mortis imperium removere? Recipiebat enim, & non remittebat. Quid autem fecit Dominus noster Jesus Christus? Ablatis portis mortis, ascendit in cacumen Montis. Novimus enim eum & resurrexisse, & in Cœlos ascendisse.* Samson a Philistæis illusus, typus est Christi in passione sua a Judęis & Gentibus ludibrio habiti. *Samson* inter duas columnas manus expansas habens, Christum repræsentat expansas in Cruce manus habentem. Samson heroicæ fortitudinis opus impleturus Deum invocat: Christus salutem nostram procuraturus Patrem orat. *Samson* moriens Templum Dagonis evertit: Christus Idololatriam destruxit. *Samson multo plures interfecit moriens, quam vivus occiderat:* Christus peccatum, mortem, mundum, dæmonem morte sua devicit, *Expolianſque Principatus & Potestates traduxit, palam triumphans illos in semetipso.* Samson Israelitas in libertatem asseruit: Christus Fideles suos a servitute peccati, & Dæmonis liberavit, atque Legis etiam Mosaicæ jugo exemit.

DISSERTATIO XXI.

De Libro Judicum.

LIbrum Judicum inter Canonicos primi ordinis habuit semper Ecclesia: Ex eo desumptum esse constat Cap. 13. 5. quod per Prophetas dictum scripsit *S. Matthæus* Cap. 2. *Quoniam Nazaræus vocabitur.* Ejus Auctor incertus. Quidam singulos Judices gesta sua hoc in Libro scripsisse senserunt. Quæ certe minus probabilis est opinio, cum stylus tenorque Operis Auctoris unitatem probat: Nec verisimile sit *Samsonem* ea de se scribere potuisse, quæ toto Cap. 16. leguntur. Auctor Synopseos *De Vita & Morte Prophetarum* adscriptæ *S. Dorotheo*, scriptum fuisse ait in Tabernaculo a Scribis Sacris. Quidam *Ezechiæ*, alii *Esdræ* illum tribuunt: Sed *Esdra* & *Ezechia* vetustiorem probant ejus verba in Psalmis, & in secundo Regum expressa. *Samueli* adscribunt *S. Isidorus*

Hiſpalenſis Lib. 4. *Originum*, Cap. 2. Thalmudici Scriptores, Cap. 1. *Babæ Batræ*, & *R. Moſes Kimchi* Davidis frater. Verum cum id nullo argumento probent, præſtat rem in medio relinquere, & aſſerere illum eſſe incerti Auctoris & temporis. Unum dumtaxat certo videtur aſſerendum ſequenti Propoſitione.

PROPOSITIO UNICA.

Librum Judicum recentiorem eſſe, & poſt Captivitatem decem Tribuum ſcriptum, quidam falſo ſuſpicantur.

MAjorem enimvero illius antiquitatem probant quædam in *Pſalmus* & Libro 2. Regum ex eo delibata; ut illud Pſalmi 67. *Deus cum egredereris in conſpectu Populi tui, cum pertranſires in deſerto, terra mota eſt, etenim cœli diſtillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Iſrael.* Deſumptum eſt ex Judicum 5. 4. *Domine cum exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, terra mota eſt, cœlique ac nubes diſtillaverunt aquis.* Pſalm. 96. 5. dicitur: *Montes ſicut cera fluxerunt a facie Domini, a facie Domini omnis terra.* Id verbis illis *Judicum* loco mox laudato geminum eſt: *Montes fluxerunt a facie Domini; & Sinai a facie Domini Dei Iſrael.* Libro 2. Regum 11. 21. ſcriptum eſt: *Quis percuſſit Abimelech filium Jerobaal? Nonne mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes?* Id ex *Judicum* 9. 53. hauſtum eſt, ubi legitur: *Et ecce una mulier fragmen molæ deſuper jaciens, illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.* Liber itaque Judicum Auctorem habet captivitate decem Tribuum antiquiorem.

Objiciunt verba illa Judicum 18. 30. 31. *Poſueruntque ſibi ſculptile, & Jonatham filium Gerſam filii Moyſi, ac filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, uſque ad diem captivitatis ſuæ. Manſitque apud eos Idolum Michæ omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo. In diebus illis non erat Rex in Iſrael.* Ex quibus colligunt, jam creatos fuiſſe Reges in Iſrael, & Tribus decem captivas a *Salmanazare* abductas fuiſſe, cum hæc ſcriberentur.

Reſpondetur, His verbis evidenter indicari captivitatem quæ contigit antequam Reges Iſraelitis Deus præfeciſſet: Illam nempe qua plurimi tum ex Tribu *Dan*, cum ex aliis Tribubus abducti ſunt a Philiſtæis, cum Arca de Silo ablata eſt, ut in prælium adverſus hoſtes produceretur, & ab ipſis Philiſtæis capta ſub *Heli* Pontifice, 1. Regum 4. De qua Pſalmo 77. 60. 61. *Et repulit Tabernaculum Silo, Tabernaculum ſuum, ubi habitavit in hominibus; & tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.* Tunc temporis & *Michæ* Idolum, & Sacerdos ejus ſublatus eſt, & a Philiſtæis etiam captus. Sane Idolum iſtud non fuiſſe in Tribu *Dan* uſque ad *Salmanazarem* inde conſtat, quod *Samuel* Propheta & Judex, quod David Rex piiſſimus & potentiſſimus, *Joſaphat*, *Aza*, *Ezechias* religioſiſſimi Principes id paſſi non fuiſſent. Denique ſi in Tribu *Dan* fuiſſet Idolum *Michæ* Regum temporibus, *Jeroboam* Vitulos ſuos aureos ibi non collocaſſet: Satis enim fuiſſet Idolum *Michæ* ad Populum Hieroſolymis in *Dan* abſtrahendum.

Objiciunt, eo in Libro mentionem fieri Jeruſalem, quod nomen illi civitati poſteriori ævo inditum eſt, adeoque hunc Librum eſſe recentiorem. Atque iſto argumento uſus eſt *Theodoretus* Quæſtione 2. in Judices. *Porro*, inquit, *Librum hunc poſterius ſcriptum fuiſſe arbitror, argumentum ex eo capiens, quod Hiſtoria civitatem vocet Jeruſalem, quod nomen illi poſtea inditum eſt, cum Jebus antea diceretur.*

Reſpondetur, Temporibus *Judicum* hanc Urbem ita nominatam probabiliter dici poſſe, aut certe tempore *Samuelis*: Vel ab *Eſdra* priſcum nomen cum recentiori fuiſſe commutatum. Ut ut eſt, ante Captivitatem decem Tribuum hoc nomine vocabatur illa Civitas. Nullius itaque roboris eſt quod inde petitur argumentum.

DIS-

DISSERTATIO XXII.

De Historia Ruth. Quo tempore contigerit. Et an plures Boozi admittendi sint?

HIstoriam RUTH *In diebus unius Judicis* contigisse Scriptura docet *Ruth* 1. v. 1. Sub quo vero Judice, incertum. Illam ad tempus *Heli* referunt *Josephus*, *Zonaras*, & Auctor *Historiæ Scholasticæ* Sed hæc sententia stare non potest, cum generationum tempora nimis coarctet. Principatui enim *Heli* tribuuntur anni quadraginta (1. Regum 4. 18.) *Samuelis* & *Saulis* Præfecturæ totidem anni (*Actuum* 13. 21.) Fames, (quam cœpisse supponamus initio Principatus *Heli* ,) duravit decem annos : (*Ruth.* 1. 4.) quibus exactis *Booz* Rutham duxerit. Ita ab ortu *Obed* avi *Davidis* ad ipsius *Davidis* ortum anni dumtaxat triginta novem intercessissent ; quod incredibile est, maxime cum *David* fratrum suorum natu minimus esset (1. *Regum* 16. 10. 11.) & *Isai* Senex esset in diebus *Saulis* (1. *Regum* 17. 12.) Alii, ut *Lyranus*, hanc Historiam referunt ad tempora *Abesan* Judicis , quem alio nomine *Boozum* appellatum fuisse fingunt. Sed obstat primo ratio temporis: Tunc enim fuisset *Booz* annorum circiter ducentorum septuaginta duorum. Nam *Abesan* Judex creatus est anno ducentesimo septuagesimo secundo ab excidio Jericho. (*Josue 6.*) quo tempore, vel paulo post *Salmon* duxit *Rahab*, ex eaque genuit *Booz*. Secundo, quod *Abesan* habuit triginta filios , quos inter nullus *Obed* memoratur. Tertio , hunc Judicem *Booz* appellatum fuisse gratis asseritur. Alii sub *Gedeone* vel sub *Abimelecho* hæc gesta volunt: Conjugium vero *Booz* cum *Ruth* sub ejus successore *Thola*, ut *Salianus* , & *Cornelius a Lapide* . Nonnulli sub *Barac*, ut *Tostatus* & *Torniellus*. Quidam sub *Ahod* , ut Hebræi in *Seder Olam*, vel *Samgaro* potius, ut *Usserio* placet. Verum id ea sententia fert incommodi, quod quatuor generationes a *Salmone* usque ad *Davidem* numeratæ illud temporis intervallum implere non possint. Cum enim ineunte anno ab Exitu ex Ægypto quadringentesimo octogesimo , & Regni *Salomonis* quarto, jacta Templi fundamenta fuerint, (1. *Regum 6.* 1.) demptis inde quadraginta annis in Deserto peractis , annis septuaginta vitæ *Davidis* , & tribus Regni *Salomonis* , reliqui erunt ab ingressu in Terram ad nativitatem *Davidis* anni trecenti sexaginta sex . Ponamus itaque *Rahab* vicenariam fuisse cum in Chananæam ingressi sunt Israelitæ, & post quadraginta deinde annos *Boozum* peperisse, sequitur ipsam annos sexaginta duos natam fuisse cum *Boozum* peperit ; *Boozum* vero annum centesimum secundum egisse, cum genuit *Obed;* hunc anno ætatis undecimo supra centesimum genuisse *Jesse*; & hunc æque affecta ætate & decrepita senectute genuisse *Davidem* , ut fatetur *Usserius*. Absurdum porro est tam tardas in una eademque familia ponere generationes, iis prope temporibus, quibus dies annorum hominis septuaginta anni : Si autem in potentatibus octoginta anni, amplius eorum labor & dolor. Ad miraculum autem & quidem quater in eadem familia iteratum quidam absque fundamento confugiunt.

Alii ut hęc vitent incommoda, tres *Boozos* comminiscuntur, quorum duo propter nominum similitudinem exciderint, aut sub communi nomine fuerint comprehensi. Quemadmodum *Jechonias* in Genealogia Christi secundum *Matthæum* pro duabus personis ponitur patre scilicet ac filio, ut docet *S. Augustinus* Libro 2. *De Consensu Evangelistarum*, Capit. 4. Verum hæc hypothesis nullo Scripturæ testimonio nititur, quæ & *Ruth*, 4. 20. 21. & 1. *Paralipomenon* 2. 11. 12. & *Matthæi* 1. 5. & *Lucæ* 3. 32. easdem generationes recensens, unius *Boozi* constanter meminit. Et *Matthæi* 1. 17. omnes generationes inter *Abrahamum* & *Davidem* quatuordecim fuisse dicuntur. At si tres *Boozi* admittantur, sexdecim generationes statuendæ sunt.

Solidior ergo conjectura videtur, nonnullas generationes hic forte prætermissas mysterii causa, quod nobis absconditum Deus esse voluit. Quod si hæc conjectura non placeat, ignorantiam nostram humiliter fateri satius ducimus in re obscurissima, & quæ neque ex Scriptura, neque ex Traditione explicari potest, quam audacter ariolari.

II. Liber *Ruth* pars eſt & velut Appendix Libri *Judicum*, ſecundum Hebræos. In unum enim Librum utramque compingunt Hiſtoriam, ut teſtantur *Origenes* apud *Euſebium* Lib. 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 25. & *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Æque incerti Auctoris eſt ac Liber Judicum, pleriſque ad *Eſdram*, nonnullis ad *Ezechiam*, quibuſdam ad Scribas Tabernaculi, aliis ad *Samuelem* illum referentibus.

III. Scriptus eſt hic Liber, ut Chriſtus, quem velut ſcopum & finem tota Scriptura Sacra reſpicit ex *Juda* natus oſtendatur ſecundum Vaticinium *Jacob* eidem *Judæ* filio ſuo benedicentis, *Geneſis* 40. 10. Ideo hic texitur Genealogia Judæ Patriarchæ a *Phares* filio eius uſque ad *Davidem*, ex cujus domo & familia Chriſtus natus eſt: Ruth. 4. 18. 19. 20. 21. 22. *Hæ ſunt generationes Phares: Phares genuit Eſron, Eſron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſſon genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit David*: Quæ verba deſcribens *S. Matthæus* in Genealogia Chriſti, addit *Boozum genuiſſe Obed ex Ruth*, ut alienigenæ mulieris inſertionem in Populum Dei, & in Chriſti Jeſu Genealogiam, inſigne præludium vocationis Gentium, & Eccleſiæ a Chriſto Domino ex iis colligendæ eſſe indicaret, ut obſervant *S. Ambroſius* in Caput 3. *S. Lucæ* & Libro 3. *De Fide*, Cap. 5. *S. Hieronymus* in Cap. 1. *S. Matthæi*, & *Theodoretus Quæſtione* 1. *in Ruth*, his concepta verbis: *Cur ſcripta eſt de Ruth Hiſtoria?* Ad quam reſpondet: *Primum propter Chriſtum Dominum. Ex ea enim ortus eſt ſecundum carnem. Et ideo divinus quoque Matthæus conſcribens Genealogiam virtute quidem inſignes ac celebres prætermiſit Mulieres, Saram & Rebeccam, & alias: Thamar autem & Raab meminit, & Ruth, & uxoris Uriæ, docens quod propter omnes homines unigenitus Dei Filius, homo factus eſt, & Judæos, & alias Gentes, & Peccatores, & Juſtos.*

SCHOLION.

S. Ambroſius Lib. 3. De Fide, cap. 10.

„ Moſaica Lege proximo defuncti vel fratri copula deferebatur ejus uxoris, ut ſemen „ fratris vel proximi reſuſcitaret. Unde quod Ruth, licet ipſa alienigena; tamen quia „ maritum habuerat ex Judæis qui reliquerat ſuperſtitem proximum, eamque colligen- „ tem manipulos ſuæ meſſis quibus alebat & ſe & ſocrum, Booz vidit, & amavit: „ Non aliter eam accepit uxorem, niſi calceamentum ejus ante ſolviſſet, cui uxor debe- „ batur ex Lege. *Hiſtoria ſimplex, ſed alta myſteria, aliud enim gerebatur, aliud figurabatur.* „ Nam ſi ſecundum literam ſenſum torqueamus, prope quidam pudor & hor- „ ror in verbo eſt, ſi ad commixtionis corporeæ conſuetudinem ſententiam intellectumque „ referamus. *Deſignabatur autem futurus ex Judæis, quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui proximi ſui, hoc eſt populi mortui ſemen doctrinæ cœleſtis ſemine ſuſcitaret, cui calceamentum nuptiale Eccleſiæ copulandæ præſcripta Legis ſpiritalia deferebant. Non Moyſes*

Exod. 3. 5. „ *ſponſus*; *illi enim dicitur*, Solve calceamentum pedum tuorum: *Non Jeſus Nave*

Jeſue 5. 16. „ *filius ſponſus*; *nam & ipſi dicitur*, Solve calceamentum pedum tuorum; *ne ex ſimilitudine nominis ſponſus Eccleſiæ crederetur. Non alius ſponſus, ſed ſolus Chriſtus eſt*

Joan. 3. 29. ſponſus, de quo dixit Joannes: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. *Illis igitur calceamen-* „ *tum ſolvitur, huic ſolvi non poteſt, ſicut dixit Joannes:* Non ſum dignus ſolvere cor- „ rigiam calceamenti ejus. *Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, cui illa veniens ex gentibus*

Joan. 1. 27. ſponſa, ante inops atque jejuna, ſed jam Chriſti meſſe dives, innuebat: quæ manipulos fœcundæ ſegetis, verbique reliquias gremio legat mentis interno; ut exhauſtam illam viduam morte filii, atque inopem defuncti filii matrem novis paſcat alimentis, non relinquens deſtitutam viduam, & novos quærens. Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, qui nec Synagogæ ipſi manipulos Juæ meſſis invideat. Utinam ſe non ipſa excluderet! Habuit quos per ſe colligeret: Sed quia populus ejus eſt mortuus, quaſi filio egena defuncto, per Eccleſiam

Pſ. 125. 6. *manipulos, quibus viveret, colligebat, quos venientes in exultatione, portabunt, ſicut* „ *ſcriptum eſt:* Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

DIS-

DISSERTATIO XXIII.

De Samuelis Apparitione Sauli facta, cum Pythoniſſam Mulierem conſuluit.

HIſtoria refertur 1. Regum 28. *Congregati ſunt Philiſthiim, & venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam: Congregavit autem & Saul univerſum Iſrael, & venit in Gelboe. Et vidit Saul caſtra Philiſthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis. Conſuluitque Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per prophetas. Dixitque Saul ſervis ſuis: Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſervi ejus ad eum: Eſt mulier Pythonem habens in Endor. Mutavit ergo habitum ſuum veſtituſque eſt aliis veſtimentis & abiit ipſe, & duo viri cum eo, veneruntque ad Mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in Pythone, & ſuſcita mihi quem dixero tibi. Et ait Mulier ad eum: Ecce tu noſti quanta fecerit Saul, & quo modo eraſerit Magos & Ariolos de terra: Quare ergo inſidiaris animæ meæ ut occidar? Et juravit ei Saul in Domino dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier: Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi ſuſcita. Cum autem vidiſſet Mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul: Dixitque ei Rex: Noli timere, quid vidiſti? Et ait Mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra. Dixitque ei: Qualis eſt forma ejus? Quæ ait: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et intellexit Saul quod Samuel eſſet, & inclinavit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: Siquidem Philiſthiim pugnant adverſum me, & Deus receſſit a me, & exaudire me noluit, neque in manu Prophetarum, neque per ſomnia; Vocavi ergo te, ut oſtenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus receſſerit a te, & tranſierit ad Æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet Regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David. Quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthiim: Cras autem tu & filii tui mecum eritis: Sed & caſtra Iſrael tradet Dominus in manu Philiſthiim.*

Quæſtio eſt eruditorum hominum Diſſertationibus a primis Eccleſiæ ſæculis acriter agitata, utrum Pythoniſſa veram *Samuelis* Animam incantationibus ſuis evocaverit, an vero Phantaſma aliquod *Samuelis* a Dæmone ſuppoſitum, ut *Saulem*, Deo permittente, deciperet. *Origenes* Samuelis animam *Sauli* vere apparuiſſe aſſerit Commentario in 1. *Regum* Cap. 28. & a Pythoniſſa ex inferis evocatam. *S. Methodius* Martyr, & *S. Euſtathius* Antiochenus Epiſcopus *Origenis* opinionem ſingularibus Libris confutarunt. *Methodii* Liber periit injuria temporum: Librum *Euſtathii* de *Engaſtrimytho* contra *Origenem* edidit *Allatius* vir doctiſſimus. Cæteri Patres, vel *Origenis* vel *Euſtathii* ſententiæ ſuffragantur. *Theodoretus Quæſtione 63. in Librum* 1. *Regum* cenſet Deum figura *Samuelis*, ut libuit, efformata, vel per Angelum ſub illa forma *Sauli* reſpondiſſe. Quidam Patres, & Auctores plerique Eccleſiaſtici, cenſent verum quidem Samuelem *Sauli* viſum, ipſi futuram cladem prædixiſſe: non tamen magicis Pythoniſſæ artibus evocatam Prophetæ Animam, ſed Dei voluntate & imperio. Quid nobis de hacce Quæſtione videatur, ſequens Propoſitio explicabit.

PRO-

PROPOSITIO UNICA.

Saul Pythoniſſam conſulens, a vero Samuele ſuam ſuorumque proximam cladem didicit: Quamquam ſancta Prophetæ Anima Pythonicis artibus evocata non fuerit, ſed Dei providentia & imperio. Probabilis nihilominus eorum ſententia, qui Dæmonem ſub Samuelis Phantaſmate apparuiſſe & Sauli reſpondiſſe cenſent.

PRobatur prima pars Propoſitionis: Scripturæ Sacræ verba in propria & ſimplici ſignificatione ſunt accipienda & exponenda, niſi ſequatur abſurdum contra fidem, aut caritatem Dei vel proximi. At Scriptura Sacra 1. *Regum* 28. Cap. ſexies eum, qui *Sauli* Pythoniſſam conſulenti viſus eſt, *Samuelem* vocat; & ex eo quod verus *Samuel* exiſtimetur nihil ſequitur abſurdi contra fidem, aut caritatem Dei vel proximi. Aſſerendum ergo eſt verum *Samuelem* viſum eſſe *Sauli* Pythoniſſam conſulenti, eique proximam cladem prænunciaſſe.

Probatur Minor ex Scripturæ Sacrę verbis: *Et intellexit Saul quod Samuel eſſet; & inclinavit ſe ſuper faciem ſuam in terra & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer? . . . Ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus receſſerit a te? . . . . Statimque Saul cecidit porrectus in terram: Extimuerat enim verba Samuelis.*

Confirmatur ex Capite 46. *Eccleſiaſtici*, ubi Scriptura *Samuelem* commendans ait: *Et poſt hoc dormivit & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltavit vocem ſuam de terra in Prophetia delere impietatem Gentis.* Idem ille *Samuel* qui dormivit, ſeu qui defunctus eſt, notum fecit Regi finem vitæ ſuæ. Cui porro Regi, niſi *Sauli?* Quando vero, niſi cum Pythoniſſam adiit & conſuluit; ab eoque præter maleficæ mulieris expectationem, & nondum abſolutis artis Diabolicæ ritibus, terribile illud oraculum audivit: *Cras tu, & filii tui, mecum eritis.* Et quomodo exaltavit vocem ſuam de terra in Prophetia, niſi cum viſus eſt Pythoniſſæ aſcendere de terra, & dixit Mulier, *Deos vidi aſcendentes de terra?* Denique de impietate Gentis Iſraeliticæ per Philiſtæos plectenda prophetavit, cum dixit Sauli: *Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthiim*: Hinc *S. Thomas* 1. p. *Quæſtione* 89. *Articulo* 8. *ad Secundum*; aſſerendum eſſe ait, verum *Samuelem* apparuiſſe *Sauli*, ſi liber *Eccleſiaſtici* inter Canonicas Scripturas recipiatur, ſicut omnino recipiendus eſt. *Quod Mortui*, inquit, *viventibus appareant qualitercumque, vel contingit per ſpecialem Dei diſpenſationem, ut Animæ mortuorum rebus viventium interſint: & eſt inter divina Miracula computandum; Vel hujuſmodi operationes fiunt per operationes Angelorum bonorum vel malorum, etiam ignorantibus Mortuis, ſicut etiam vivi ignorantes aliis viventibus apparent in ſomnis, ut Auguſtinus dicit. Unde & de Samuele dici poteſt quod ipſe apparuit per revelationem divinam, ſecundum hoc quod dicitur Eccleſiaſtici 46. quod* „ Dormivit & notum fecit Regi finem vitæ ſuæ. *Vel illa apparitio fuit procurata per Dæmones: ſi tamen Eccleſiaſtici Auctoritas non recipiatur, propter hoc quod inter Canonicas Scripturas apud Hebræos non habetur.*

Probatur ſecundo ex *S. Juſtino* Martyre in Dialogo cum Tryphone Judæo, p. 333. *Animas*, inquit, *ſuperſtites manere, etiam eo demonſtraverim, quod & Samuelis Animam ventriloqua Pythoniſſa ita ut Saul petierat, evocavit.* Petierat autem *Saul* ut verus *Samuel* evocaretur, non Dæmon ſub phantaſmate & ſpectro *Samuelis:* quod ſi factum eſſet, inde non probaretur Animæ immortalitas. Non aſſentimur tamen *S. Juſtino*, quatenus aſſerit ſanctam illam Animam Pythoniſſæ malis artibus evocatam, & *omnes Animas virorum juſtorum & Prophetarum ſub poteſtatem ejuſmodi Virtutum cadere, qualem & in Ventriloqua illa fuiſſe, rebus ipſis declaratur.*

Tertio probatur ex *Origene* Commentario in Lib. 1. *Regum* Cap. 28. Probat autem *Samuelem vere eſſe eductum* his argumentis: Primo, quod *Spiritus Sanctus, a quo Divinas Literas ſcriptas eſſe credimus*, dicat: *Et vidit Mulier Samuelem; & clamavit voce magna, dicens*, &c. Deinde quod *Saul* cognoverit illum eſſe *Samuelem*, & procubuerit in terram ſuper faciem ſuam, & adoraverit. Tum quod Sacer Auctor *Samuelem*,

lem, non Dæmonem cum *Saule* collocutum teſtetur. Secundo, quod ille qui *Sauli* apparuit futura *ipſi* prædixerit, ſcilicet mortem imminentem, proximam cladem, & Iſraelis traditionem in manus alienigenarum, translationem Regni ad *Davidem*, eo quod *Saul* voluntatem Domini in *Amalec* non fuerit executus. *Dæmonium vero Regnum David nequit habere compertum, quod a Deo decretum erat*. Nec ſcire poteſt *Regem Chriſmate Prophetico declaratum, Saulem cras e vita migraturum, & filios ejus una cum eo*. Abſurdum autem non eſſe ait *Origenes*, Samuelem apud inferos fuiſſe, indeque aſcendiſſe, cum alii Patriarchę, & Prophetę Juſtique omnes Veteris Teſtamenti, & ipſe Chriſtus Jeſus eos ex Limbo educturus, illuc deſcenderit. Sed, inquit, inferius quidem erant loco, non erant inferius voluntate. Idem aſſerit *Origenes* Tom. 27. in Joannem.

Probatur quarto, ex *S. Ambroſio* in Cap. 1. S. Lucæ: „ Alius eſt, *inquit*, Spiritus „ vitæ hujus, alius gratię: Ille naſcendo ſumit exordium, moriendo defectum: Iſte non „ temporibus, non ætatibus coercetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Denique & Sancta Maria plena Sancto Spiritu prophetavit: & Eliſæus mortuus „ defunctum cadaver hominis tactu ſui corporis ſuſcitavit: & Samuel poſt mortem ſecundum Scripturæ teſtimonium, futura non tacuit.

Probatur quinto, ex *S. Auguſtino* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. 15. „ Mitti quoque ad vivos, *inquit*, aliquos ex mortuis, ſicut e contrario Paulus ex vi„ vis in Paradiſum raptus eſt, Divina Scriptura teſtatur. Nam Samuel Propheta defun„ ctus vivo Sauli etiam Regi futura prædixit: quamvis nonnulli non ipſum fuiſſe qui „ potuiſſet magicis artibus evocari, ſed aliquem Spiritum tam malis operibus congruen„ tem illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe: Cum Liber Eccleſiaſticus, quem Jeſus fi„ lius Sirach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquii nonnullam ſimilitudinem Salomonis „ pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetaverit. „ Sed ſi huic Libro ex Hebræorum (quia in eorum non eſt) Canone contradicitur: „ Quid de Moyſe dicturi ſumus, qui certe & in Deuteronomio mortuus, & in Evan„ gelio cum Elia qui mortuus non eſt legitur apparuiſſe viventibus?

Probatur ſexto, ex *Severo Sulpitio* Libro 1. Hiſtoriæ Sacrę: *Saul*, inquit, *per mulierem, cujus viſcera ſpiritus erroris impleverat, Samuelem evocatum conſuluit*.

Probatur ſeptimo, ex *S. Zenone* Veronenſi, ſeu alio antiquo Auctore Sermonis De Reſurrectione: „ Samuel, *inquit*, egregius ille Sacerdos mortis jam Lege diſpunctus, Sauli „ Regi deſideranti ſine ambiguitate, non tantum ſuam præſentiam exhibet, ſed etiam „ ad conſulta reſpondet, liberiuſque canit mortuus, quam canere conſueverat vivus. „ Unde libet exclamare: Profectus potius eſt, quam mortuus.

Probatur octavo, ex antiquo Auctore Carminum contra *Marcionem*, ſub *Tertulliani* nomine editorum, Libro 3.

Mirificus Samuel, cui Reges ungere primum,
Præceptum dare Chriſma, vivos oſtendere Chriſtos,
Talibus in vitæ ſpatio laudabilis exit,
Ut quoque poſt requiem prophetica jura teneret.

Probatur nono, ex *S. Thoma Secunda Secundæ, Quæſtione centeſima ſeptuageſima quarta, Articulo 5. ad quartum*, ubi quamvis probabilem eſſe innuat opinionem negantium verum *Samuelem* apparuiſſe *Sauli* probabiliorem tamen cenſet contrariam ſententiam, quam priore loco proponit, & cui ſe adhærere ſignificat: „ Samuel, *inquit*, nondum pervene„ rat ad ſtatum beatitudinis. Unde etſi voluntate Dei ipſa Anima Samuelis Sauli eventum belli prænuntiavit, Deo ſibi hoc revelante, pertinet ad rationem Prophetię. Non „ autem eſt eadem ratio de Sanctis qui ſunt modo in patria. Nec obſtat quod arte Dæ„ monum hoc dicitur factum: quia etſi Dæmones Animam alicujus Sancti evocare non „ poſſunt, neque cogere ad aliquid agendum, poteſt tamen hoc fieri divina virtute; ut „ dum Dæmon conſulitur, ipſe Deus per ſuum Nuntium veritatem enuntiet. Sicut per „ Eliam veritatem reſpondit Nuntiis Regis qui mittebantur ad conſulendum Deum Accaron, ut habetur Reg. 1. Quamvis etiam dici poſſit, quod non fuerit Anima Samuelis, „ ſed

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

„ ſed Dæmon ex perſona ejus loquens: quem Sapiens Samuelem nominat, & ejus præ-
„ nuntiationem propheticam, ſecundum opinionem Saulis & adſtantium qui ita opina-
„ bantur.

Probatur ſecunda pars propoſitionis, ſcilicet Prophetę Animam Pythonicis artibus evocatam non fuiſſe; ex *S. Pionio* Presbytero & Martyre contra Judæos ita differente, ut refert *Simeon Metaphraſtes* in ejus Vita: Quomodo potuit impius Dæmon, qui in illius „ Mulieris ventre loquebatur, Sancti Prophetæ Animam, in ſinu Abrahæ quieſcentem, „ in hanc vitam revocare? Quod enim inferius eſt, ſuperioris imperio paret. Non igitur, „ ut iſti ſuſpicantur, Samuel fuit ab illa Muliere Pythonem habente in hanc vitam re-„ vocatus. Sed ita ſe ſe res habet: Angeli deſertores ſequuntur eos qui a Deo deficiunt, „ & omnibus maleficis, & magis, & præſtigiatoribus, & vatibus inſerviunt Angeli Dia-„ bolici. Idque mirum non eſt, cum ipſe Satanas, ut ait Apoſtolus, transfigurat ſe in „ Angelum lucis. Quamobrem Miniſtros ejus ſpeciem Miniſtrorum juſtitiæ ſuſcipere eſt „ conſentaneum. Alioquin quomodo Antichriſtus Chriſti perſonam induerer? Non igitur „ Samuelem in hanc lucem reduxit Mulier illa Ventriloqua, ſed tartarei Dæmones Sa-„ muelis perſonam atque ſimilitudinem induentes, ſe ſe Mulieri Ventriloquæ, & Sauli, „ qui a Deo defecerat, conſpicuos præbuerunt.

Probatur ſecundo, ex *Tertulliano* Lib. *De Anima*, Cap. 57. „ Ecce hodie, *inquit* ejuſdem „ Simonis Hæreticos tanta præſumptio artis extollit, ut etiam Prophetarum animas ab infe-„ ris movere ſe ſpondeant. Et credo quia mendacio poſſunt. Nec enim Pythonico tunc „ Spiritui minus licuit Animam Samuelis effingere, poſt Deum mortuos conſulente Sau-„ le. Abſit alioqui ut Animam cujuslibet Sancti, nedum Prophetæ, a Dæmonio creda-„ mus extractam, edocti quod ipſe Satanas transfiguretur in Angelum lucis, etiam Deum „ ſe aſſeveraturus in fine, ſignaque portentoſiora editurus, ad evertendos, ſi fieri poſſit, „ electos. Dubitavit ſi forte tunc Prophetam ſe Dei aſſeverare, & utique Sauli in quo „ jam ipſe morabatur? Ne putes alium fuiſſe qui phantaſma adminiſtrabat, alium qui „ commendabat: ſed eumdem Spiritum in Pſeudo prophetide, & in Apoſtata facile men-„ tiri, quod fecerat, credi, per quem Saulis theſaurus illic erat ubi & cor ipſius, ubi „ ſcilicet Deus non erat. Et ideo per quem viſurum ſe credidit, vidit: quia per quem „ vidit, & credidit. Aſſentimur *Pionio Martyri* & Tertulliano, quatenus negant *Samuelis* Animam a Dæmone fuiſſe extractam, ſeu præſtigiis Pythoniſſæ evocatam, non quatenus veram *Samuelis* Animam *Sauli* apparuiſſe negant, & totum id a Dęmone falaciter geſtum eſſe cenſent.

Probatur tertio, ex *s. Euſtathio* Antiocheno Epiſcopo in Diſſertatione De Engaſtrimytho contra Origenem, Quæ, qualiſque erat, *inquit*, hæc furiis agitata Anus, ut Sa-„ muelem a mortuis evocaturam promitteret? Et ſane dignitatis inſignibus omiſſis, fa-„ tendum eſt eam non potuiſſe Propheticam Animam evocare, ſed nec alterius ullius „ omnino . . . Quippe in poteſtate Dæmonum non ſunt, ſive Spiritus, ſive Animæ, ſed „ in ſolius Dei manu, qui omnium Rector omnibus imperat. Quare ab inferis animas „ revocandi accerſendique facultas ſoli Divinæ Naturæ tribuenda eſt. . . Manifeſtum ita-„ que eſt, nullibi omnino Sacrarum Literarum ſeriem affirmaſſe, per Mulierem illam „ Engaſtrimythum Samuelem evocatum fuiſſe. Sed illa quidem in primis per incitantem „ ipſam Dæmonem dicit, illum evocandum, deinde & Deos aſcendentes videre gloriata, „ fraudulenter ſigna hominis tradebat, ut ex inſidiis occuparet. Et demens Saul ex his „ quæ audierat, intellexit quod ille ipſe eſſet Samuel. An ergo fides adhibenda ſit vel a „ Dęmone vexato Sauli, quaſi veram exactamque cognitionem haberet, vel Dæmoni de „ ſemet glorioſe loquenti, promittentique ab inferis Juſtorum Animas educturum inter „ nos ipſos dijudicemus.

Probatur quarto, ex *s. Baſilio* in Cap. 8. *Iſaiæ*. Tantum enim abeſt ut *samuelis* Animam Pythoniſſę incantationibus evocatam ſenſerit (quod ex Epiſtola 80. ad *Euſtathium* Medicum in mendo cubante, & male verſa nonnulli colligunt,) ut nec verum *Samuelem* viſum eſſe *sauli* aſſeruerit, ſed Dæmonem habitum & perſonam *Samuelis* indutum. *Dæmones*, inquit, *quæ ſententia ac decreto Dei conſtituta erant, jamque palam evulgata, ſæpenumero annuntiaverunt his, qui facile in fraudem illiciuntur, ſicuti fuit Pythonicus*

ille

S. M. BIBL. CAMERTINUM (VA)

ille Spiritus, quem conſuluit Saul per Divinatricem, futuram ſtragem annuntiavit miniſterio Dæmonum. Erant enim Dæmones qui ſe ipſos transformarent in habitum & perſonam Samuelis, qui quod audiiſſent ſententiam condemnationis adverſus Saulem prolatam; quæ a Deo prodierat, exponunt & promulgant uti propriam.

Probatur quinto ex *S. Greg. Niſſ.* Ep. ad *Theodoſ.* Epiſc. „ Quibuſdam, *inquit*, ante nos „ placuit, veram arbitrari Præſtigiatricis illius in Samuele Animarum evocationem, at„ que ad opinionis ſuæ patrocinium, ejuſmodi rationem quamdam afferunt. Quod cum „ propter Saulis rejectionem triſtitia affectus eſſet Samuel, ſemperque Deo proponeret, „ Saulem præſtigias ventriloquorum, quibus homines in fraudem illiciebant, de Populo era„ ſiſſe, ideoque ægre ferret Propheta, quod a ſe rejecto placari nollet, permiſiſſe Deum „ (inquiunt) ut per hujuſmodi magicas artes Prophetæ Anima evocaretur, ut videret „ Samuel falſa ſe Deo in ipſius defenſionem allegaſſe; cum eum diceret infenſum ventri„ loquis atque hoſtem fuiſſe, qui tum temporis, dum Oraculum conſulit, in cauſa fuerat „ ut ejus Anima evocaretur. Ego vero dum mihi in mentem venit Evangelicum illud „ Chaos, quod in medio malorum bonorumque firmatum eſt, inquit Patriarcha, vel potius „ Patriarchæ Dominus, ita ut neque poſſint damnati ad Sanctorum quietem aſcendere, „ neque Sancti ad improborum cætum penetrare: veras eſſe ſententias ejuſmodi non admit„ to: utpote qui ſolum verum credere Evangelium ſum edoctus. Quando igitur magnus „ inter Sanctos erat Samuel, res autem mala eſt magia & incantatio, cum tantis Samuel in „ deliciis verſaretur, neque volentem eum, neque invitum profundum illum hiatum, ver„ ſus impios, & chaos impervium arbitror trajeciſſe. Nam invitus quidem id non ſuſtinuiſſet, „ quod hiatum Dæmon pertranſire non poſſet, atque ex medio Beatorum cœtu Virum San„ ctum alio transferre: volens autem id non feciſſet, quod neque cum improbis commi„ ſceri vellet, neque poſſet. " Hucuſque nobis ſuffragatur *S. Greg. Niſſen.* Deinceps vero nobis adverſatur, & cum *Euſtathio Antiocheno* ſentit, Dæmonem qui Ventriloquæ inſidebat, *Samuelis* perſonam induiſſe, ut *Sauli* imponeret: „ Poſtquam enim dixit illa ſe Deos aſcen„ dentes videre, & virum erectum amictum pallio, quo pacto ſtabilient, quod ad Hiſtoriam „ attinet, qui ſervi ſunt literæ? Si enim vere Samuel eſt ille qui viſus eſt, plane igitur „ veri ſunt etiam Dii, qui a Venefica ſunt viſi: nam & Dæmonia Deos, dicit Scriptu„ ra; *Omnes enim Dii gentium dæmonia*. Num igitur cum Dæmonibus erit & Anima „ Samuelis? Abſit. Verum illud quod ſemper Veneficæ obſequebatur, Dæmonium aſſum„ pſit ſecum & alia Dæmonia, ut cum Mulierem falleret, tum eum qui ab ipſa fallebatur, „ Saulem: atque effecit quidem ut Dæmonia Dii a Ventriloqua cenſerentur; ipſum autem „ illa ſe ſpecie induit quæ requirebatur, & voces illius ſimulavit, & quantum licebat veriſi„ mili aſſequi conjectura ex iis quæ apparebant, conformato in ſpeciem Prophetiæ reſponſo, „ quæ ex conſequenti eventura putabantur, denuntiavit. Porro ſe ipſum volens nolens „ arguit Dæmon veritate prolata, dum dixit: *Cras tu & Jonathas mecum*. Si enim vere Sa„ muel erat, quomodo fieri poterat, ut is qui omnium ſcelerum reus erat, cum illo eſſet? „ Verum hinc liquet Samuelis loco Dæmonium illud improbum viſum, cum ſecum futurum „ Saulem dicit, mentitum non eſſe. Etſi autem Scriptura dicat etiam, *Samuel hoc di„ xit*, ne commoveant hæc verba peritum lectorem, ſed additum exiſtimet, qui putaba„ tur eſſe Samuel. Hanc enim conſuetudinem eſſe Scripturæ comperimus, ut ſæpe veræ „ rei loco id quod apparet enarret, ut in Hiſtoria Balaam nunc quidem dicente ipſo: „ *Audiam quid loquatur in me Deus:* Deinde vero cum noviſſet Balaam, quod placeret „ Deo ut non malediceretur Iſraeli nequaquam abiit, ſicut conſuetum ei erat, in oc„ curſum auſpiciis. Qui enim inconſideratus fuerit, ibi quoque verum Deum cum Balaam „ colloqui arbitrabitur. Sane quidem quod ſubjicitur argumento eſt, eum qui Balaamo „ putabatur, Deum ſic appellaſſe Scripturam, non eum qui vere Deus eſſet. Sic igitur hic „ quoque is qui Samuel eſſe videbatur, verba veri Samuelis ſimulabat: dum ingenioſe „ Dæmon, ex iis quæ probabile erant eventura, Prophetiam imitaretur.

Probatur ſexto, ex S. *Hieronymo* ſcribente, Pythoniſſam viſam eſſe evocaſſe Animam *Samuelis*, quaſi dicat, non revera id ab ipſa factum. Sic enim in Cap. 7. Iſaiæ: *Plerique putant Saulem ſignum accepiſſe de terra, & de profundo inferni, quando Samuelem per incantationes & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe*. Et in Caput 13. *Ezechielis*, loquens

de

de Pseudo-prophetissis Dæmoniaco Spiritu inspiratis, ait: *Has autem dicunt Hebræi maleficis artibus eruditas per Necromantias & Pythicum spiritum; qualis fuit illa quæ visa est suscitasse Animam Samuelis*. Et in Capit. 6. S. Matthæi: *In Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulem*: *Cras eris mecum*.

Probatur septimo, ex *S. Cyrillo Alexandrino* Lib. 6. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, ubi cum absurdum esse præmisisset, Sanctorum Animas Spiritibus nequam subjectas esse, & invitas sequi eos quocumque illi voluerint, cum Deo Sanctorum protectori velut fidele depositum sint commendatæ, subdit: *Deliramenta igitur sunt hæc, imo vero stupor immanis, putare Prophetæ Animam revera frigidis sceleratissimæ Mierculæ carminibus ex attributis sibi sedibus esse detractam*. Propositis deinde Scripturæ Sacræ verbis de *Saule* & Pythonissa ait: *Itaque ad Mulierem Necromantiæ operam dantem pergit*. *Deinde*, *inquit*: *Excita mihi Samuelem; non quod ea vis carminum vel magicæ artis esset, ut Sancti Viri Animam evocare posset: Sed quod semper divinantes hujusmodi voce utantur*. *Audivi autem eos occultis quibusdam verbis illicere Dæmonia, & aqua incantanda, simulacra & umbras, & tanquam in speculo formas quasdam conspicari, Dæmoniis videlicet eorum figuras apte fingentibus, qui evocari dicuntur*. *Itaque dixit: primum illa Mulier*: „ Video Deos ascendentes e terra *Deinde*: " Et vidit, *inquit*, mulier Samuelem. *Nihil vero prohibet umbram visam fuisse atque simulacrum perlimili Beato Samueli figura Dæmoniorum opera efformatum*. *Quod si quis putet evocatam revera fuisse Prophetæ Animam, & mulieris verbis tribuerit veritatem; ergo quia eadem dixit, Deos a terra ascendentes se vidisse, non divinandi consuetudini condonet falsitatem, sed revera Deos esse putet quosdam ejusmodi ordinis, qui existante terra; cum ille, qui secundum naturam Deus est, unus sit ac solus*. Objicienti autem *Palladio*, Eum quiapparuit, futura prædixisse sciscitante *Saule*: Non esse autem in Spiritibus impuris veritatem, *S. Cyrillus* respondet: *Irritantibus ac sæpe offendentibus revelat futura Deus, interdum etiam per quos minime convenit, insonantibus humano animo Sanctis Angelis ea quæ si ii didicerint, qui curiose sciscitantur, admodum intabescent: eaque prænotione veluti quibusdam iræ ac pœnarum sibi imminentium primitiis torquebantur*.

Secundum Versionem 70. Interpretum.

℣. Probatur octavo, ex *Theodoreto Quæstione 63. in Lib. 1. Regum*, his concepta verbis: *Quomodo intelligere oportet de Ventriloqua?* Ad quam sic respondet: „ Nonnulli dicunt eam „ vere retulisse Samuelem. Nonnulli autem hoc quidem refellerunt; dixerunt autem „ quemdam Dæmonem Populi deceptorem ostendisse figuram Samuelis, & dixisse quæ „ sæpe audierat dicentem Samuelem, ignorasse autem tempus mortis Saulis. Ego autem „ primum quidem existimo esse nefarium & impium. Nec enim credo mulieres Necro„ manticas vel quamlibet reducere Animam: tantum abest ut Prophetæ, & tanti Pro„ phetæ. Est enim perspicuum quod in aliquo alio loco degunt Animæ, expectantes resur„ rectionem corporum. Quare valde impium est credere Ventriloquas habere vim tan„ tam. Secundum autem est amentiæ potius quam impietatis. Tentantes enim evertere „ impiam illam opinionem, existimaverunt falsam fuisse prædictionem, & ideo eam at„ tribuerunt mendacii magistris Dæmonibus. Ego autem legens Librum Paralipomenon, „ inveni eum sic dixisse qui scripsit Historiam. *Et mortuus est Saul in suis iniquitatibus, „ in quibus prævaricatus est Domino secundum eloquium Domini: Propterea quod ipsum non „ observavit, & quod interrogavit Saul in Ventriloqua ut exquireret. Et respondit ei Sa„ muel Propheta: Et non exquisivit in Domino, & occidit eum*. Hinc est ergo perspi„ cuum, quod ipse Deus universorum efformata, ut voluit, specie Samuelis, protulit sen„ tentiam, cum hoc non potuisset facere Ventriloqua, sed Deus qui etiam per adversa„ rios sententiam protulit. Audimus enim eum dicentem: *Et si abierit ad Pseudopro„ phetam, ego Dominus respondebo ei*. Ita etiam per Balaam benedixit Populo, & per „ impium Vatem prædixit futura, & orbis terræ prænuntiavit salutem, non execrando „ eloquente Spiritu, sed Sanctissimo Spiritu operante. *Licet autem veram prædictionem „ fuisse censeat* Theodoretus, *verum tamen* Samuelem *apparuisse negat*. Vera ergo fuit „ prædictio, *inquit*, fuit enim divina; non per Samuelem, ut arbitror facta. Nam il„ la quidem dixit quam viderat figuram, Saul autem ex figura conjecit esse Samue„ lem. Historia autem eum qui visus est nominat Samuelem, propterea quod ille sic

„ cre-

„ crediderit. Ita etiam Angelos qui Abrahę apparuerunt, & illorum Dominum, vi-
„ ros nominavit, quandoquidem id arbitratus Patriarcha menſam appoſuit. Sic etiam
„ eos qui non ſunt Dii, Deos nominat etiam Dominus noſter qui eſt ſuper omnes
„ Deos. Ita etiam hic eum qui viſus eſt in figura Samuelis, ſive Angelum, ſive ſpe-
„ ctrum Samuelis figuram præ ſe ferens, Samuelem vocavit, ut fideliter accepta ſenten-
„ tia gemens excederet e vita.

Probatur nono, ex *Philaſtrio* Brixienſi Epiſcopo Lib. *de Hæreſibus*, Cap. 26. „ Alia, *inquit*, eſt Hęreſis de Pythoniſſa, qua coopertientes veſtimentis mulierem, ab ea quę-
„ dam reſponſa ſperabant poſſe conſequi: unde & ajunt, Pythoniſſam illam B. Samuelis
„ Animam ab inferis excitaſſe: atque inde maxime credi poſſe homines uſque hodie plu-
„ rimi ſuſpicantur, quæque dixerat Regi Sauli ſuperſtiti Propheta Beatiſſimus, ea et-
„ iam in executione, quaſi ei iterum reſponſa dixiſſe, cognoſcitur vera. Cumque plu-
„ rimi huic acquieſcere mendacio malint, in perpetuum deſcendunt interitum; cum Pro-
„ pheta dicat: *Juſtorum animæ in manu Domini, & non tanget eas mors*. Quomodo ita-
„ que *anima impia piam ſanctamque Animam & Prophetam maxime poterat ab inferis*
„ *excitare?*

Probatur decimo, ex *Procopio Gazeo* in Cap. 28. Libri 1. Regum. *Quidam*, inquit, *dicunt Samuelem vere revocatum eſſe. Cæterum quid magis impium eſt, quam ſi dicamus, Dæmones incantamentis curioſorum in Animas poteſtatem habere, in quas, quoad homines vixerunt, poteſtatem nullam habuerunt? Igitur vel Spiritus impoſtor formam Samuelis ſimulat, & illa dicit, quæ ſæpe numero ex Samuele audivit, tempus quidem Saulinæ mortis ignorans: Vel Angelus Dei, ſicuti voluit, formam Samuelis adſcripſit, Domino ſententiam per contrarium efferente, qui inquit,* „ Si acceſſerit Pſeudo-propheta, ego Dominus reſpondebo ei. *Sic per Balaam Spiritu Dei in ipſo operante, benedixit Populo, & orbis ſalutem prædixit. Atqui nunc etiam effecit ut appareret forma Samuelis, quam Scriptura Samuelem appellavit. Sic Angelos etiam, qui Abrahamo apparuerunt, & Dominum eorum, viros appellavit. Viros enim ſe videre Patriarcha exiſtimabat quare menſam eis apponebat. Sic qui Dii non ſunt, Deos appellat Scriptura, quemadmodum nunc etiam Samuelem; ut Saul, cui hoc videbatur, ſententiam ex eo audiret, & cum gemitu e vita excederet. Etenim ſi hanc ob cauſam quod nomen ipſius exprimitur, Samuelem fuiſſe putabimus, oportebit illos etiam, quod Deos ſe vidiſſe dicit, veros Deos putare, cum tamen unus tantum natura Deus exiſtat. Nonnulli tamen dicunt, re vera quidem Samuelem apparuiſſe; ſed Deo hanc Animam revocante, non ſaga. Scriptura enim tantum dicit hanc vidiſſe Samuelem, non autem revocaſſe. Solent autem in necromanticis Dæmonum fraudibus umbroſas ſpecies videre. Hoc autem quod vocem edit, ſpecies Dæmonis eſt. Objicere aliquis poſſet ignorantiam mortis Saulis: non enim poſtero die, ſed diebus aliquot interjectis videtur obiiſſe. Niſi dicamus, per diem craſtinum interitum imminentem ſignificari. Aut certe ſcriptura per anticipationem res Davidis & Amalechi recenſuit ante Saulis obitum: quemadmodum dicere poſſent, qui revera Samuelem dicunt apparuiſſe, aut per divinam virtutem ſpeciem non diſſimilem.* Et in Cap. 10. Lib. 1. Paralipomenon: *Item de Ventriloqua. Reſpondit enim ei (inquit) Samuel Propheta. Manifeſtum eſt, Deo ita pronuntiante id factum eſſe, quod Saul per præſtigias quæ ſivit. Talem igitur viſionem Samuelem appellavit ſcriptura, ex quo cognoſcere ſutura cupivit Saul: ſive quidam Angelus formam illam oſtenderit, ſive Deus per Animam Prophetæ Ventriloquæ res futuras aperuerit, quemadmodum Pharaoni fertilitatem, & Nabucodonoſori ſucceſſionem Imperiorum Mundi.* In Capit. vero 8. *Iſaiæ*, ait, Dæmonem, *aſſumpta Samuelis perſona*, tanquam propria Decreta narraſſe, quæ de *Saule* rata erant, Deique ſententia publicata.

Probatur undecimo, ex *Anaſtaſio Sinaita* Quęſtione 39. in qua *Theodoreti* Sententiam ſuam facit, iiſdemque pene verbis exprimit.

Probatur denique, ex Auctore Quæſtionum ad Orthodoxos ſub *Sancti Juſtini Martyris* nomine editarum, Quæſtione 52. ex Auctore Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti inter *S. Auguſtini* Opera extantium, Quæſtione 26. & ex *S. Iſidoro Hiſpalenſi* Lib. 8. *Originum*, Cap. 9. dicente: *Quid plura? Si credere fas eſt de Pythoniſſa, ut Prophetæ Samuelis Animam de inferni abditis evocaret, & vivorum præſentaret conſpe-*

ctibus,

Libus, si tamen Animam Prophetæ fuisse credamus, & non aliquam phantasticam illusionem Satanæ fallacis factam. His adde *Rupertum* Abbatem Lib. 2. in Lib. 1. *Reg.* Cap. 17. & *Joannem Saresberiensem* Lib. 2. *Polycratici*, Cap. 27.

Probatur tertia pars Propositionis: Ea Sententia probabilis est, quam veterum Patrum pars maxima pro pugnat argumentis non contemnendis: atqui veterum Patrum pars maxima negat verum *Samuelem* visum *Sauli* Pythonissam consulenti, scilicet Tertullianus, SS. Basilius Magnus & Gregorius Nyssenus, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Philastrius, Procopius, Gazæus, Anastasius Sinaita, & Isidorus Hispalensis: Nec eorum argumenta contemnenda sunt, ut ex eorum Propositione mox patebit. Itaque probabilis est Sententia negans verum *Samuelem* visum esse *Sauli* Pythonissam consulenti, propugnansque Dæmonem *Samuelis* personam induisse, & *Sauli* respondisse: his autem nituntur argumentis.

Primum, quod Dæmon nullam Animam, hominum præsertim Sanctorum, evocandi potestatem habeat. Quod eorum argumentum adversus eos quidem validum est, qui *Samuelis* Animam a Pythonissa magicis artibus evocatam censent, sed eos non ferit qui Dei Providentia, & imperio censent eductam.

Quamquam nec absurdum est, ut *Pythonissa*, vel Dæmon, permittente Deo, Animam justi evocaverit. Audiatur *S. Aug.* ea de re *Simpliciano* respondens Libro 2. *De diversis Quæstionibus*, ab ipso propositis, Quæstione 4. *Item quæris utrum Spiritus immundus, qui erat in Pythonissa potuerit agere ut Samuel a Saule videretur & loqueretur cum eo. Sed multo majoris miraculi est quod ipse satanas Princeps omnium immundorum spirituum potuit loqui cum Deo, & petere tentandum Job justissimum virum, qui etiam tentandos Apostolos petiit. Aut si hoc non ideo habet difficilem Quæstionem, quia per quam voluerit creaturam, cui voluerit creaturæ, ubique præsens Veritas loquitur, nec propterea magni meriti est cui loquitur Deus: interest enim quid loquatur, quia & Imperator multis innocentibus non loquitur, quibus providentissime consulit ad salutem; & cum multis nocentibus loquitur quos jubet interfici: si ergo hinc propterea nulla quæstio est, nulla sit quæstio quomodo etiam immundus spiritus cum anima sancti Viri loqui potuerit. Omnibus enim Sanctis Deus creator & Sanctificator longe utique major est. Quod si hoc movet quod licuerit maligno spiritui excitare Animam justi & tanquam de abditis Mortuorum receptaculis evocare; nonne magis mirandum est quod satanas ipsum Dominum assumpsit, & constituit super pinnam Templi? Quolibet enim modo fecerit, ille etiam modus quo Samueli factum est ut excitaretur, similiter latet. Nisi forte quis dixerit, faciliorem Diabolo fuisse licentiam ad Dominum vivum unde voluit assumendum, & ubi voluit constituendum, quam ad Samuelis defuncti Spiritum a suis sedibus excitandum. Quod si illud in Evangelio nos ideo non perturbat, quia Dominus voluit atque permisit nulla diminutione suæ potestatis & divinitatis id fieri; sicut ab ipsis Judæis quamquam perversis atque immundis & facta Diaboli facientibus & teneri se, & vinciri, & illudi, & crucifigi, atque interfici passus est: non est absurdum credere ex aliqua dispensatione Divinæ voluntatis permissum fuisse, ut non invitus, nec dominante atque subjugante magica potentia, sed volens, atque obtemperans occultæ dispensationi Dei, quæ & Pythonissam illam & Saulem latebat, consentiret Spiritus Prophetæ sancti ostendi se adspectibus Regis, divina eum sententia percussurus. Cur enim Anima boni hominis, a malis vivis evocata si venerit, amittere videatur dignitatem suam cum & vivi plerumque boni vocati ad malos veniant, & agant cum eis quod officium postulat æquitatis, servato atque inconcusso decore virtutis suæ, & illorum vitiis pro rerum præsentium vel usu, vel necessitate tractatis?*

Alterum argumentum est, quod prædictio illa falsa sit, *Cras tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistiim*. Hoc enim die proxime sequenti non evenit. Quæcumque scilicet in Scriptura narrantur a profectione *Saulis* in Endor ad ejus mortem, unius diei spatio peragi non potuere, sed quinque ut minimum dierum intervallum postulant. Rerum gestarum dierumque seriem describit *Leo Allatius* in Syntagmate *De Engastrimytho* Cap. 17. Prima die congregant Philistæi agmina ad bellum contra Israel (1. *Regum* 28. 1.) & castrametati sunt in Sunam. Ex altera parte *Saul* congregata Israelitica manu in Gelboe castrametatus est. *Vers.* 5. Ubi vidisset hostium

ſtium copias, *Saul* expavit, & conſuluit Dominum, qui non reſpondit ei, neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas. *Verſ.* 6. Ideo reverſus ad malas artes, quas prius de medio tulerat, a ſervis ſuis Pythoniſſam inquirit, quam cum comperiſſet, ſed in Endor commorantem, mutatis veſtimentis cum duobus ſervis iter ingreditur. Nocte Endor appellit, & Pythoniſſam alloquitur. (*Verſ.* 7. 8.) Achis *David* Cuſtodem Capitis ſui creat. Minis Philiſthiim dimittitur *Verſ.* 29. Nocte proxima reſponſo *Samuelis*, ſeu Dæmonis, qui *Samuelem* ſe ſimulabat, *Saul* accepto, jacet in Terra perterritus, & tota nocte illa non capit cibum (*Verſ.* 20.) Eadem nocte *David* ſurrexit ut quemadmodum in mandatis habuerat, ab *Achis* ſummo mane proficiſceretur. *Capit.* 29. *V.* 11. Secundo die ſummo mane mulier de periculo vitæ *Saulis* ſolicita ipſum exorat, ut cibum capiat. Capto quievit (*Cap.* 28. *V.* 22. 23. 24.) Tertio de *David* adhuc in via Siceleg: quæ Urbs ſuccenſa ab Amalecitis, qui omnibus captivis ductis, etiam uxoribus *David*, pergunt itinere ſuo (*Cap.* 30. *V.* 1. *& ſeq.*) Quarto die *David* venit in Siceleg, invenitque illam ſuccenſam (*Cap.* 30. *V.* 3.) Confortatus a Domino perſecutus eſt hoſtes cum ſexcentis viris uſque ad torrentem Beſor, quem ubi pertranſiit cum quadringentis, (quippe cæteri labore fracti ſubſtiterant) a viro Ægyptio fere mortuo, qui tribus diebus & tribus noctibus panem non comederat, neque biberat aquam, cibo propinato, refocillato, hoſtium tabernacula didicit, in quos impetu facto eos maxima clade affecit. (*Cap.* 30.) Quinto die *David* in-pugna ad veſperam perſeverat. Amalecitis fere internecione deletis prædam re cuperat & uxores. (*Cap.* 30. 17. *& ſeq.*) Venit in Siceleg, unde miſit dona de præda Senioribus Juda proximis ſuis. (*Cap.* 30. 26.) Hoc die Philiſtæi pugnarunt adverſus Iſrael, & Iſrael cecidit interfectus in Monte Gelboe. (*Cap.* 31. 1.) Et percuſſus eſt *Saul*, & tres filii ejus. (*Ibidem*, verſ. 2.) Prædictio ergo falſa fuit, *Cras, tu & filii tui mecum eritis*. At Anima Prophetica non poteſt falſa prædicere neque mentiri: Illa ergo prædictio non fuit *Samuelis*, neque alterius cujuſvis divinioris naturæ, ſed Dæmonis.

Præterea hæc prædictio, *Cras tu, & filii tui mecum*, ex alio capite falſa erit, ſi vero *Samueli* tribuatur. Nam *Saul* reprobus non erat futurus cum *Samuele* in loco quietis, nec æternam ſalutem conſequi debebat.

Huic nihilominus argumento reſpondetur, Adverbium *Cras*, in Sacris Literis non ſemper diem craſtinum, & qui jam currentem proxime excipiat, notare, ſed ſæpius rem imminentem, & tempus futurum ſignificare ut *S. Hieronymus*, *Theodoretus*, & *Procopius* obſervant. Unius *S. Hieronymi* verba exhibeo in *S. Matthæi* Caput ſextum: *Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur dicente Jacob: Exaudiet me cras juſtitia mea. Et ubi Altare extruitur a duabus Tribubus Ruben & Gad, & dimidia Tribu Manaſſe, & e cuncto Iſraele ad eas legatio mittitur, cum Phinees Pontifici reſpondiſſet, Idcirco ſe Altare feciſſe, ne cras filiis ſuis colendi Deum poſſeſſio denegaretur: Et multa iſtiuſmodi in Veteri reperies Teſtamento.* Præterea, quæ de rebus *Davidis* narrantur in Scriptura, non eo ordine quo geſta ſunt enarrantur, ſed dicta ſunt per anticipationem; & mors *Saulis* a *Samuele* prædicta, die poſt ejus Vaticinium proximo accidit. Ita reſpondet *Theodoretus* Quæſtione 63. in Lib. 1. Regum. *Patet ergo*, inquit, *Saulem, cum Hebræi & alienigenæ caſtrametati eſſent, exquiſiviſſe Ventriloquam:* „ Vidit enim, *inquit*, caſtra alie-
„ nigenarum, & timuit, & expavit cor ejus valde. " *Cum autem abiiſſet ad Ventriloquam, & a Deo accepiſſet ſententiam, ſtatim cecidit, cum neque noctu comediſſet, quando clam relicto Exercitu, Ventriloquam ſuſcitaturus acceſſit, neque per totum diem illum. Mulieris demum hortatu cœnavit, & noctu pervenit ad Exercitum. Hoc enim docuit Hiſtoria:* „ Et appoſuit coram Saul & coram pueris ſuis, & comederunt & ſurgentes abie-
„ runt nocte illa. *Deinde orta luce commiſſum eſt prælium. Vera ergo fuit prædictio*, Cra-
„ ſtino die tu morieris, & Jonathan filius tuus tecum, & caſtra Iſraelis dabit Dominus
„ in manus alienigenarum. *Eorum autem nihil prædixerat Samuel cum eſſet ſuperſtes, ſed ſolius Regni privationem: Jonathæ autem nullam fecerat mentionem. Hic autem & ipſius, & Jonathæ prædixit interitum, & ſtragem Populi, & victoriam alienigenarum. Sed ſuſpicantur plures interceſſiſſe dies, & Scriptorem juxta morem Scripturæ narrationem Belli reſumpſiſſe. Et nolunt conſiderare, quod cum Samuelis quoque mortem antea dixiſſet*

Historiographus, dixit rursus post multas narrationes: Et Samuel est mortuus, & planxit eum totus Israel: Et sepeliunt eum in Armathaim Civitate ejus. *Repetiit autem hanc narrationem, ut, sicut dixi, narraret de Ventriloqua. Ita etiam de bello repetiit, ut doceret quomodo Satrapæ alienigenarum prohibuerunt, ne David simul cum eis descenderet in aciem: Et quomodo cum venisset Ceilam, eam invenit eversam, & quod persecutus Amalecites, eos expugnavit, & præter paucos omnes prostravit, & prædam omnem reduxit, tam suam, quam illorum. Cum ergo hanc implesset narrationem, repetiit institutam orationem de bello alienigenarum, & docuit quomodo Jonathan & Saul fuerunt interempti. Temporis autem fert testimonium & 2. Libri Regnorum initium.* „ Factum est, *inquit*, post„ quam mortuus est Saul, & David reversus est percutiens Amalec, & sedit David „ in Secela duos dies. Et factum est die tertio, & ecce vir venit ex castris Populi, „ qui erat cum Saule, & vestes ejus erant laceratę, & terra super caput ejus. " *Caterum existimo necessarium rursus summatim verba ipsa perstringere. Cum cogeretur Exercitus alienigenarum, viderunt satrapæ Davidem cum Anchus, & ægre ferentes persuaserunt ut David dimitteret tanquam hostem. Reversus autem invenit vastatam Ceilam: statim ergo profectus, inventos spoliis inhiantes Amalecitas vi superavit, & una cum suis opes illorum reportavit. His gestis, Saul relictis castris abiit ad Ventriloquam. Accepta autem sententia, postquam cum dolore cœnavit, per totam noctem iter fecit, mane autem pervenit ad Exercitum: Deinde commisso prælio fuit interfectus. Vera ergo fuit prædictio. Fuit enim divina.*

Quod autem *Samuel* dixit Sauli, *Cras tu, & filii tui mecum eritis; τὸ mecum* non refertur ad æqualitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis. Audiatur *S. Augustinus Lib. 2. Quæstionum ad simplicianum, Quæstione* 4. „ Jam vero, *inquit*, si il„ lud movet, quomodo & a maligno Spiritu Sauli vera prædicta sunt? Potest & illud „ mirum videri, quomodo Dæmones agnoverint Christum, quem Judæi non agnoscebant. Cum enim vult Deus etiam per infimos infernosque Spiritus aliquem vera cognoscere, temporalia dumtaxat atque ad istam mortalitatem pertinentia, facile est, „ & non incongruum, ut omnipotens & justus ad eorum pœnam, quibus ista prædicun„ tur, ut malum quod eis pendet antequam veniat prænoscendo patiantur, occulto ap„ paratu Ministeriorum suorum etiam Spiritibus talibus aliquid divinitatis impertiat, ut
Act. 16. 17. „ quod audiunt ab Angelis, prænuntient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum „ omnium Dominus atque Moderator vel jubet vel sinit. Unde etiam Spiritus Pytho„ nis in Actibus Apostolorum adtestatur Paulo Apostolo, & Evangelistæ esse conatur. „ Miscent tamen isti fallacias, & verum quod nosse potuerint, non docendi, magis „ quam decipiendi fine prænuntiant. Et forte hoc est, quod cum illa Imago Samuelis „ Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est. „ Magno quippe intervallo post mortem separari bonos a malis in Evangelio legimus, „ cum Dominus inter superbum illum divitem, cum jam apud inferos tormenta pate„ retur, & illum qui ad ejus januam ulcerosus jacebat, jam in requie constitutum, „ magnum Chaos interjectum esse testatur. Aut si propterea Samuel Sauli dixit, *Me*„ *cum eris*, ut non ad æqualitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis refera„ tur, quod uterque homo fuerit, & uterque mori potuerit, jamque mortuus mortem „ vivo prænuntiabat; perspicit, quantum opinor, Prudentia tua, secundum utrumque „ intellectum habere exitum illam lectionem, qui non sit contra fidem.

Tertium argumentum petunt ex eo quod agnito *Samuele* Saul *inclinavit se super faciem suam, & adoravit illum*. At vera *Samuelis* Anima nunquam a Rege passa fuisset se adorari.

Huic tamen argumento facile respondetur, Adorationis nomine latriæ cultum ibi non exprimi, sed supplicem dumtaxat observantiam, quæ viris dignitate vel sanctimonia excellentibus, eo ritu apud Hebræos exhibebatur. Sic 1. Regum 25. *Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram, & cecidit ad pedes ejus*. Sic David Saulem adorasse dicitur 1. Regum 24. *Et respexit Saul post se, & inclinans se David pronus in terram adoravit*. 3. Regum 1. 16. *Inclinavit se Bethsabee & adoravit Regem. V.* 23. *Et nun-*

tia-

staverunt Regi, dicentes: Adest Nathan Propheta. Cumque introisset in conspectu Regis, & adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan, &c. *V.* 31. *Summissoque Bethsabee in terram vultu adoravit Regem*. 4. Regum 4. 37. de Sunamitide coram *Eliseo* procumbente dicitur: *Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram.*

Hæc igitur Argumenta, *S. Eustathii Antiocheni*, *Gregorii Nysseni*, & aliorum negantium verum *Samuelem* Sauli visum, speciosa quidem sed insolubilia non sunt, imo facilis est ad illa Responsio. Nec tamen graviora sunt ac magis convincentia *Origenis* Argumenta. Præcipuum illud est quod Scriptura Sacra eum qui *Sauli* apparuit *Samuelem* sexies appellet, non spectrum vel imagine Samuelis.

Sed facile respondent alterius opinionis Vindices, Multa in Scripturis Sacris dici juxta opinionem temporis quo gesta referuntur, & non juxta id quod veritas continebat. Sic *Ananias* apud *Jeremiam* dicitur Propheta, non qui esset, sed qui crederetur. Et *S. Joseph* in Evangelio Pater Domini: *Ecce pater tuus & ego* (inquit S. Virgo Deipara) *dolentes quærebamus te*. Sic 1. *ad Corinthios* 8. S. Paulus ait: *Si quidem sunt Dii multi & Domini multi*. Sic de Prophetis *Baalis*, qui tamen falsi erant Prophetę, ait Scriptura 3. Regum 18. *Et prophetabant quousque præteriit vespera*. Quia ergo imago, quæ *Sauli* apparuit, *Samuelem* Prophetam referebat, & Pythonissę ac Sauli *Samuel* videbatur, potuit *Samuelis* nomine a Scriptore Sacro designari. Sane, inquiunt, non magis concluditur verum fuisse *Samuelem* ex eo quod ita nominetur, quam recte collige-retur fuisse verum corpus *Samuelis* redivivum, verumque pallium, ex eo quod Pythonissa respondit Saulí: *Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio*. Aut veros fuisse Deos, qui de terra visi sunt ascendisse, quia Mulier Sauli dixit: *Deos vidi ascendentes de terra*. Hinc *S. Eustathius* Antiochenus contra Origenem: *Mulier evocavitne Samuelem una cum corpore; an figura umbræ tantum imagine obvolutum? Si incorporeum illum evocavit, non ergo Samuelem, sed Spiritus formam suscitavit; ex anima enim & corpore compositus ipse est Samuel, homo ex utrisque proportione quadam constat. Si vero una cum toto corpore virum evocavit, quomodo non vidit illum Saul? Quippe si oculatus testis ipse vidisset, non interrogasset mulierem ac si non videret, illa ipsa verba enuntians*, Quid vidisti? *Itaque si oculorum effugit obtutum, absque dubio & corporis expers erat. Si corporis expers figura apparebat, ut quid Pythomantis oppositum dicebat:* „ Vidisse *quidem* hominem rectum e terra salientem, pallio, *uti prius ab eo* „ *fieri consueverat*, amictum? *Res itaque ipsæ, Origenes, cum tuis sermonibus pugnant. Et Saul ipse, cum nihil omnino aspexisset, tamquam de phantasmate invisibili sermonem habens, interrogabat, inquiens*, Quid vidisti? *Illa porro ac si hominem in-* „ *tuita fuisset, clamavit*: Virum stantem, ascendentem de terra: *Ut autem illi suaderet hominem esse, notas illius enarrat, suadens:* Et hic pallio amictus . . . . . *Si igitur animam tantum evocatam, non ipso corpore hominem decernis, quod etiam si volueris, Scripturæ series non concedet, tibimetipsi pugnantia, contrariaque loqui non pertinis?* „ *Hocque tibi aliquis opponeret: Quare non dixit Mulier*, Propheticam Animam vidi: „ *sed oppositum*, Virum erectum? *& eandem, quam innuis rationem, quare Scriptu-* „ *ra non ita effata est*, Vidit Mulier Dæmonium, quod fingebat se esse Samuelem? *Hac utique ratione ego tibi opponens objicerem: Quare evocata Anima non dixit, Animam se vidisse, si res ita se haberet, quin contrarium*, Hominem, & hunc erectum, *quod habitudinis corporeæ, illiusque certæ signum est?* . . . . *Quid igitur quispiam hic dicere posset? Si vir ille prodiens ipso emergeret corpore, non ne eum Saul vidisset, neque ab illo quis is esset, quasi cœcitate perculsus, conaretur perdiscere? Igitur res ipsa clamat, eum hominem non fuisse, sed umbram, ut videtur, obscuram & fallacem, neque enim oculos fugisset. Et si opinaris, Origines, Animam Samuelis illic fuisse, quare umbra illa involuta diploide apparebat? Manifestum equidem est vestes corporibus potius quam animabus convenire.*

Ea de re differentem *S. Augustinum* audire juvat *Lib.* 2. De diversis Quęstionibus ad Simplicianum, *Quæstione* 4. „ Quamquam, *inquit*, in hoc facto potest esse alius faci- „ lior exitus & expeditior intellectus, ut non vere Spiritum Samuelis excitatum a requie „ sua credamus, sed aliquod Phantasma „ & imaginariam illusionem Diaboli machina-

Sap. 3.

„ tionibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent ima-
„ gines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sicut omnia quæ
„ pinguntur atque finguntur ex aliqua materia metalli aut ligni, vel cujusque rei aptæ
„ ad opera hujusmodi quęque etiam videntur in somnis, & omnes fere imagines, earum
„ rerum quarum imagines sunt, appellari nominibus solent. Quis est enim qui homi-
„ nem pictum dubitet vocare hominem? Quandoquidem & singulorum quorumcumque
„ picturam cum aspicimus, propria quoque nomina incunctanter adhibemus: Velut cum
„ intuentes tabulam aut parietem, dicimus: Ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achil-
„ les, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma; cum aliud nihil sint quam pictę
„ imagines. Unde Cherubim cum sint cœlestes Potestates, ficta tamen ex metallo, quod
„ imperavit Deus, super Arcam Testamenti, magnæ rei significandæ gratia, non aliud
„ quam Cherubim illa quoque figmenta vocitantur. Item quisquis videt somnium, non
„ dicit, Vidi imaginem Augustini aut Simpliciani; sed Vidi Augustinum aut Simplicia-
„ num: Cum eo tempore, quo tale aliquid vidit, nos ignoraremus: usque adeo mani-
„ festum est, non ipsos homines, sed imagines eorum videri. Et Pharao spicas se di-
„ xit vidisse in somnis, & boves, non spicarum aut boum imagines. Si igitur liquido
„ constat nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari
„ non mirum est quod Scriptura dicit Samuelem visum; etiamsi forte imago Samuelis
„ apparuit, machinamento ejus qui transfigurat se velut Angelum lucis, & Ministros
„ suos velut Ministros justitiæ.

Utramque ergo opinionem *S. Augustinus* probabilem hic judicavit, diligentiori tamen
„ inquisitioni non prescribens. Perspicit, *inquit*, quantum opinor, Prudentia tua, secun-
„ dum utrumque intellectum habere exitum illam lectionem, qui non sit contra fidem:
„ Nisi forte profundiore & perplexiore inquisitione, quæ vel virium mearum, vel tem-
„ poris excedit angustias, inveniatur ad liquidum vel posse Animam humanam, cum
„ ex hac vita emigraverit, magicis carminibus evocatam virorum apparere conspectibus,
„ etiam corporis lineamenta gestantem, ut non solum videri valeat, sed & agnosci. Et
„ si potest, utrum etiam Justi Anima non quidem cogatur magicis sacris, sed dignetur
„ ostendi occultioribus imperiis summæ Legis obtemperans; Ut si fieri non posse cla-
„ ruerit, non uterque sensus in hujus Scripturę tractatione atque expositione admittatur,
„ sed illo excluso, imaginaria simulatio Samuelis diabolico ritu facta intelligatur. Sed
„ quoniam sive illud fieri possit, sive non possit, tamen fallacia Satanę atque imagi-
„ num simulandarum callida operatio decipiendis humanis sensibus multiformis invigilat,
„ pedetentim quidem, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, sed tamen potius
„ existimemus tale aliquid factum maligno Pythonissæ illius ministerio, quando nobis
„ aliquid amplius excogitare atque explicare non datur.

Tandem tamen *S. Augustinus* auctoritate *Ecclesiastici* impulsus, in eam sententiam inclinavit, quæ verum *Samuelem* visum esse *Sauli* Pythonissam consulenti asserit. Qua auctoritate & nos prętertim movemur, ut hanc sententiam alteri præponamus. *S. Augustini* locus est Libro *De Octo Dulcitii Quæstionibus*, *Quæstione 6. ubi repetitis iis, quæ ad Simplicionum* ea de Quæstione scripserat, sic absolvit: *Sed quam non frustra dixerim, pedetentim nos in hac re gesta simulatam Samuelis imaginem maligno Pythonissæ ministerio præsentatam existimare debere, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, mea posterior inquisitio declaravit, quando inveni in Libro Ecclesiastico, ubi Patres laudantur ex ordine, ipsum Samuelem sic fuisse laudatum, ut prophetasse etiam mortuus diceretur. Sed si & huic Libro ex Hebræorum, quia in eorum non est, Canone contradicitur: Quid de Moyse dicturi sumus, qui certe & in Deuteronomio mortuus, & in Evangelio cum Elia qui mortuus non est, legitur apparuisse viventibus?*

DIS-

DISSERTATIO XXV.

De Psalmis Davidicis.

QUÆSTIO I.

Utrum David sit unicus omnium Psalmorum Auctor.

NIcolaitę, Gnostici, & Manichæi, teste *Philastrio*, *Davidem* Christi Prophetam fuisse, & divinarum Scripturarum Auctorem pertinaciter negarunt. *Paulus Samosatenus Psalmos in honorem Domini nostri Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem magno Paschæ die in Magna Ecclesia Psalmos quosdam canere ad sui ipsius laudem instituit, quod quidem audientibus horrorem merito incusserit:* ut testantur Antiochenæ Synodi adversus illum congregatæ Patres, apud *Eusebium* Lib. 7. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 30. Editionis *Valesii*. Quidam etiam de grege Anabaptistarum eundem errorem propugnarunt. De Psalmorum vero Auctore non eadem est Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum sententia. Quidam Psalmos omnes *Davidis* non esse asserunt, sed eorum quorum inscribuntur nominibus. Alii unicum omnium Psalmorum Auctorem *Davidem* agnoscunt. Primam sententiam propugnant Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ *S. Athanasio* attributæ, *S. Hilarius* In Prologo Psalmorum, *S. Hieronymus* Epistola 134. ad *Sophronium*, & Epistola 139. ad *Cyprianum*. Posteriorem sententiam tuentur *S. Joannes Chrysostomus*, Homilia in Psalmum 50. *S. Ambrosius* Præfatione in Psalmos, *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 14. *Theodoretus*, *Cassiodorus*, & *Euthymius* in Prologis Libri Psalmorum, & *Philastrius* Hæresi 79. ubi eos qui huic opinioni adversantur inter Hæreticos numerare non dubitat.

PROPOSITIO I.

Liber Psalmorum genuinus est & antiquissimus. An unius sit Auctoris, incertum. Partem certe maximam Davidi tribuendam esse constat.

PRobatur prima pars Propositionis. Liber ille Scripturæ genuinus est & antiquus, cujus plures versiculos describunt Prophetæ, aliique Scriptores Canonici, & quem Christus & Apostoli ut sacrum laudant, ex eoque testimonia proferunt: Atqui Prophetæ, aliique Scriptores Sacri versiculos integros ex Libro Psalmorum describunt, ex eoque testimonia deprompserunt, Christus, & Apostoli. Psalmorum itaque Liber genuinus est & antiquus.

Probatur Minor. Totus Psalmus decimus septimus describitur capite vigesimo secundo Libri secundi *Regum*. Psalmi nonagesimus quintus & centesimus quartus repetuntur, & in unum conjuncti leguntur Lib. 1. *Paralipomenon*, Capite decimo sexto, ut observat etiam *Origenes* in Prologo Commentarii in Canticum Canticorum, & in Epistola ad Africanum. Initium Psalmi primi descripsit *Jeremias* Cap. 17. his verbis: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride; & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.* Illud Isaiæ 28. 18. *Quoniam non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te*; descriptum est ex Psalmi sexti versu sexto: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Illud Libri 2. Regum 22. 43. *Delebo eos ut pulverem terræ, quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam*, geminum est huic versui Psalmi decimi septimi: *Et comminuam eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos.* Proverbiorum 16. 5. legitur: *Ini-*

tium vitæ bonæ facere justitiam, accepta est autem apud Deum magis quam immolare hostias: Quod desumptum est ex Psalmo 50. 18. *Quoniam si voluisses Sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Illud Isaiæ 52. 10. *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri;* manavit ex Psalmi nonagesimi septimi versiculis 1. & 3. *Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus. Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.* Illud *Jeremiæ* Threnorum 5. 19. *Tu autem Domine in æternum permanebis, Solium tuum in generationem & generationem,* acceptum est ex his Psalmi 101. 13. *Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generationem & generationem.* Illud Threnorum 3. 6. *In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos;* expressum est ex hoc Psalmi centesimi quadragesimi secundi commate; *Collocavit me in obscuris, sicut mortuos sæculi.* Illud Amos 9. 2. *Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cœlum, inde detraham eos;* germanum est illius e Psalmo centesimo quadragesimo secundo: *Si ascendero in cœlum, tu illic es; Si descendero in infernum, ades.* Verba Psalmi 77. 2. *Aperiam in Parabolis os meum, loquar Propositiones ab initio;* laudantur a *S. Matthæo* Cap. 13. 35. *Ut impleretur,* inquit, *quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione Mundi.* Testimonium item ex Psalmo 21. desumptum pariter Propheticum appellat Cap. 27. 35. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Christus ipse apud *S. Lucam* Evangelii 24. 44. *Necesse est,* inquit, *impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* S. Petrus Actuum 1. 20. *Scriptum est enim in Libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & Episcopatum ejus accipiat alter.* Capite sequenti quatuor e Psalmo decimo quinto versiculos profert, Cap. 4. 25. duos e Psalmo secundo, Cap. 13. 33. unum ex eodem. *S. Paulus* ad Romanos 11. 9. testimonium profert ex Psalmo sexagesimo octavo; & ad Hebræos 3. Psalmum nonagesimum quartum laudat in hunc modum: *Quapropter sicut dicit Spiritus Sanctus: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, probaverunt, & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas, sicut juravi in ira mea: si introibunt in requiem meam.*

Confirmatur ex Ethnicorum suffragiis, qui nonnulla e Psalmis in Libros suos transtulerunt. Illud enim Psalmi 4. 7. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine;* & illud Psalmi 35. 10. *In lumine tuo videbimus lumen,* expressit *Plato* his verbis: *Nec enim uti reliqua disciplinarum genera solent, ulla penitus exprimi verborum significatione potest; Sed tantum post longam cum eo vitæ consuetudinem, repente lumen aliquod, sic tamquam exiliente igne succensum, ubi semel in animum incidit, se ipso deinceps alitur & gliscit.* Hanc observationem *Eusebio* debemus Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ,* Cap. 12. *Psalm.* 103. hæc leguntur: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! Omnia in sapientia fecisti: Impleta est terra possessione tua. Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore. Dante te illis, colligent: Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Avertente autem te faciem, turbabuntur: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. Emittes Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* Quæ *Numenius* in Opere suo *De Bono* sic expressit: *Id apud nos in confesso maneat, de quo prorsus qui audiat nemo merito dubitare possit, Deum primum & ab omni opere vacare, & Regem esse Universi: Artificem vero Deum, cœlum permeando, cuncta moderari. Et sane commeatus noster atque apparatus omnis ipsius beneficium est, dum certa progressione, huc Mens ad eos omnes transmittitur, quos in ejus communionem vocari pro suo cujusque gradu & conditione fas sit. Itaque dum in quemque nostrum conversus intuetur Deus, tum enimvero sua corporibus vita, suus vigor inest, quod immissis divinitus radiis foveantur. Sin autem ad sui ipsius contemplationem oculos revocarit, tum res inferiores extinguit subito, Mens autem ipsa non vivere modo, sed etiam beate admodum vivere.* Hanc observationem debemus *Eusebio* Lib. 11. *Præparationis Evangelicæ,*

Lib.

Cap. 18. *Ariſtoteles ut Lunari orbe Providentiam definiret, ex illo Pſalmo hauſit*, Domi-
„ ne in Cœlo miſericordia tua, & veritas tua uſque ad nubes. *Neque enim ante Do-*
„ *mini adventum Propheticorum adhuc Myſteriorum aperiebatur ſententia*, (inquit *Euſebius*
Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 13.) *Philopatridos* Auctor, qui ſub *Luciani*
larva deliteſcit, hęc verba Pſalmi 103. 3. *Extendens cœlum ſicut pellem*, ſuffuratus eſt.
Fidem habe, inquit, *documentis, quibus ad Religionem Chriſtianam a me eruditis, ſiqui-*
dem vitam æternam concupiſcis : Si cœlum tanquam pellem expandit. Illud Pſalmi quin-
quageſimi, *Quoniam ſi voluiſſes, Sacrificium dediſſem utique; holocauſtis non delectaberis.*
Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus . . . . Tunc acceptabis Sacrificium juſtitiæ; Thu-
riorum Legislator *Charondas* imitatus eſt, cum ait, (apud *Porphyrium* Libro 2. De Ab-
ſtinentia) *Dii non gaudent improborum Sacrificiis & impenſis, ſed juſtis & rectis bono-*
rum virorum inſtitutis.

Secunda pars Propoſitionis probatur: Id Theologo incertum eſt, quod neque ex Scriptura, neque ex Traditione, neque ulla ratione in iis fundata, vel Eccleſiæ judicio, quod iis duobus prioribus mediis innititur, probari poteſt : Sed unum eſſe Pſalmorum omnium Auctorem, neque ex Scriptura Sacra, neque ex Traditione, neque humana ratione in iis fundata, neque ex Eccleſiæ judicio ac definitione, quæ duobus illis prioribus mediis innititur, probari poteſt: Id igitur incertum eſt.

Minor evidens eſt de Scriptura Sacra, & Eccleſiæ judicio, ſiquidem nullus Scripturæ locus, nullum Concilium, nulla Conſtitutio Pontificia ab Eccleſia recepta proferri poteſt, quibus Pſalmi omnes uni & eidem Auctori vindicentur. De ratione in Scriptura fundata idem eſto judicium. Ubi enim fundamentum deficit, conſequens eſt ut & illud deficiat quod ei ſuperſtrueretur. De Traditione vero eadem Minor probatur. Illud ex Traditione probari non poteſt, circa quod Patres in diverſas abiere Sententias. Illud enim ſolum vere Catholicum dicimus, quod ſemper, ubique, & ab omnibus traditum eſt, ut ait *Vincentius* Lirinenſis in Commonitorio. Atqui de Pſalmorum Auctore variæ ſunt & diſcrepantes Patrum Sententiæ. Ex Traditione igitur probari non poteſt unum eſſe & eumdem Pſalmorum omnium Auctorem.

Probatur Minor. *S. Hilarius* Pſalmos omnes unius Auctoris eſſe negat, Præfatione in Pſalmos. „ Varias eſſe, *inquit*, plurimorum de Pſalmorum Libro opiniones, ex Li-
„ bris ipſis, quos ſcriptos reliquere, compertum habemus. Nam aliqui Hebræorum eos
„ in quinque Libros volunt eſſe diviſos: Ut ſit uſque in quadrageſimum Pſalmum Li-
„ ber primus, & a quadrageſimo uſque ad ſeptuageſimum primum Liber ſecundus, &
„ uſque ad octogeſimum octavum Liber tertius, & uſque in centeſimum quintum Liber
„ quartus; ob quod hi omnes Pſalmi in conſummatione ſua habeant, *Fiat, fiat*. Con-
„ cludatur deinde in centeſimo quinquageſimo Liber quintus. Alii vero ita ſcribendos
„ Pſalmos exiſtimaverunt, PSALMI DAVID: Quo titulo intelligi volunt eos omnes a
„ David fuiſſe conſcriptos. Sed nos ſecundum Apoſtolicam Auctoritatem Librum Pſal-
„ morum & nuncupamus, & ſcribimus. Ita enim in Actis Apoſtolorum ſcriptum memi-
„ nimus: Scriptum eſt enim in Libro Pſalmorum: " *Fiat domus ejus deſerta, & Epi-*
„ *ſcopatum ejus accipiat alter*. Ergo neque ſecundum quoſdam Hebræos, quinque Libri,
„ neque ſecundum plurimorum ſimplicitatem, Pſalmi David dicendi ſunt, ſed ſecun-
„ dum Apoſtolicam Auctoritatem, Liber Pſalmorum eſſe noſcendus eſt. Sunt autem plu-
„ res eorumdem Pſalmorum Scriptores. Nam aliquibus David Auctor præſcribitur; in
„ aliquibus, Salomon; in aliquibus, Aſaph; in aliquibus, Idithun; in aliquibus, filio-
„ rum Core; in aliquo, Moyſi. Ex quo abſurdum eſt, Pſalmos David dicere vel nomi-
„ nare, cum ibi Auctores eorum ipſis inſcriptionum titulis commendantur.

S. Hieronymum eadem Sententia ſuffragatorem habuit Epiſtola 134. ad *Sophronium* data. „ Pſalmos omnes, *inquit*, eorum teſtamur Auctorum, qui ponuntur in titulis, Da-
„ vid ſcilicet, Aſaph, & Idithun, filiorum Core, Eman Ezraitæ, Moyſi, & Salomo-
„ nis, & reliquorum, quos Eſdras primo Volumine comprehendit. *Et Epiſtola* 139. *ad*
„ Cyprianum *data*: Moyſes, *inquit*, non ſolum nobis quinque reliquit Libros, Geneſim,
„ Exodum, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium, ſed undecim quoque Pſalmos, ab
„ octogeſimo nono, cujus principium eſt, *Domine refugium factus es nobis*, uſque ad

„ nonagesimum nonum, qui inscribitur, *Psalmus in confessione* ... Sciamus quoque er-
„ rare eos, qui omnes Psalmos David arbitrantur, & non eorum quorum nominibus
„ inscripti sunt.

Hujus est etiam Sententiæ Athanasianæ Synopseos Auctor. „ Tametsi, *inquit*, hic
„ Psalmorum Liber solius habeat Davidis inscriptionem, multorum tamen aliorum quo-
„ que in illo sunt Psalmi, utpote Asaph, Idithun, filiorum Core, Aggæi, Zachariæ,
„ & Eman Ezraitæ. Sunt etiam nonnulli, qui communiter ab omnibus semel sunt di-
„ cti, quotquot videlicet Halleluja habent. Itaque Esdras omnes hosce Psalmos, a qui-
„ buscumque dictos, uno complexus est Libro; qui quidem, quasi communes sint Psal-
„ mi omnium quos continet, Psalmorum Liber vocatur. Soli vero Davidi inscribitur,
„ propterea quod ille primus spiritum psallendi a Deo accepit, primusque Psalmos com-
„ posuit & scripsit: & prædictos Psalmistas ipse ex Sacerdotibus selegit ac instituit.

Ejusdem Sententiæ vindex laudatur *S. Augustinus* Adnotatione in Titulum Psalmi 1. in qua hæc leguntur: *Non enim omnes Psalmi a David editi sunt: Ipse enim David ex omni Populo quatuor Principes Spiritu Sancto mundatos elegit, quorum nomina sunt, Asaph, Eman, Idithun, & Ethan, ut in quemcumque Divinus Spiritus intrasset, Hymnum Deo caneret. David ergo solus novem Psalmos ore proprio cecinit. Reliqui autem ab illis quatuor Principibus, juxta titulorum inscriptionem, sunt dicti.* Verum hæc Adnotatio *S. Augustini* non est, cum nec in omnibus MSS. reperiatur, neque de Psalmorum Auctore cum *S. Augustini* opinione consentiat, Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 14. ut postea videbimus. Tum etiam quia novem tantum Psalmos *Davidis* nomine inscriptos supponere videtur hujus Adnotationis Auctor, cum *S. Augustinus* multo plures in suo Commentario agnoscat.

Parum tamen firmum est, quod ex Psalmorum titulis petitur argumentum ad Auctorum diversitatem probandam. Primo, quia tituli humana tantum, non divina auctoritate sunt instructi; utpote qui nec a *Davide*, nec ab alio Sacro Scriptore compositi fuerint, sed a privatis hominibus, iisque interdum parum antiquis appositi. Id vel unus probat Psalmi nonagesimi titulus; qui cum ab Hebræis Codicibus & a *S. Augustini* Commentario absit, suam ipse prodit novitatem, quæ & *S. Hieronymi*, *Theodoreti*, & *Euthymii* testimonio confirmatur, asserentium hunc Psalmum titulo carere. Adde quod *S. Augustinus* Psalmorum octogesimi noni & nonagesimi quinti titulos literaliter sumptos explodit: *Theodoretus* vero Psalmorum sexagesimi quarti, & centesimi trigesimi sexti titulos undequaque improbat. Præterea, nonnulli Psalmi *Filiis Core* adscribuntur: At unius ejusdemque Psalmi tres fuisse Auctores, non est verisimile, ut observat *R. Kimchi*. Sic Psalmus septuagesimus sextus *Asaphi*, & *Idithuni* nomen præfert.

Laudatis Patribus favere videtur illud primi Paralipomenon 25. 3. *De filiis Asaph, Zacchur, & Joseph, & Nathania, & Azarela filii Asaph, sub manu Asaph, prophetantis juxta Regem. Porro Idithun, Godolias, Sori, Jesaias, & Hasabias, & Mathatias, sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.* Verum ex his verbis colligi negarent alii, Psalmos ab his Cantoribus compositos fuisse; sed tantum Cantores illos Psalmis quos *David* condiderat, modos adhibuisse; eosque ad varia instrumenta Musica aptasse. Sic intelligendum & illud 2. Paralipomenon 29. 30. *Præcepitque Ezechias, & Principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis.*

SS. Hilarii & *Hieronymi* Sententiæ favent magis Psalmorum quorumdam argumenta, quæ *Davidis* temporibus non conveniunt, sed potius tempori Babylonicæ Captivitatis, aut reditus Populi ex eadem Captivitate. Talis est Psalmus centesimus trigesimus sextus *Jeremiæ* nomine inscriptus: *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, cum recordaremur Sion.* Talis sexagesimus quartus, hoc lemma præferens: *Canticum Jeremiæ & Ezechielis Populo transmigrationis, cum inciperet exire*; Et his verbis incipiens: *Te decet hymnus Deus in Sion: Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Mala apud Chaldæos tolerata queri videtur Psalmus septuagesimus. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum: In justitia tua libera me & eripe me.* Tales sunt septuagesimus tertius: *Ut quid Deus repulisti in finem? Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ.* Septuagesimus

ſimus octavus: *Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt Templum ſanctum tuum, poſuerunt Jeruſalem in pomorum cuſtodiam.* Pſalmum vigeſimum quintum ſupra centeſimum poſt ſolutam captivitatem editum ſuadere videtur initium ejus ac ſeries: *In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati.* Ad eadem tempora pertinere videtur Pſalmus centeſimus undecimus, cui titulus eſt, *Reverſionis Aggæi & Zachariæ.* Quin & Pſalmos reliquos ſequentes in gratiam reditus Iſraelitarum e Babylonico Exilio in patriam editos, nonnulli ſunt arbitrati.

Nihilominus, *S. Joannes Chryſoſtomus* Pſalmos omnes *Davidi* tribuit Homilia in Pſalmum quinquageſimum. *Neque enim*, inquit, *omnes Pſalmi de Davide dicti ſunt. Nam omnes quidem ab eo dicti ſunt, ſed non omnes de eo. Non enim ſuas tantummodo cala-* „ *mitates commemoravit, ſed alienas etiam miſerias tragica oratione complexus eſt: Velut* „ *cum ait Pſal.* 136. Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus; *cuivis perſpicuum hunc Pſalmum de eo minime dictum fuiſſe. Nam nec in Babyloniam abiit, nec Barbarorum regionem vidit, nec in aliena terra conſedit & lacrymas fudit: Verum Judæorum calamitates exponit. Rurſum cum ait*, Foderunt manus meas, &c. *non peculiares ſuos dolores recenſuit; ſed Crucem, ac Sacrificium illud, quod ſalutis noſtri generis cauſa factum eſt, univerſo terrarum orbi prædicabat. Itaque nunc ſua, nunc aliena narrat.*

S. Ambroſius Pſalmos pariter omnes *Davidi* tribuiſſe videtur Præfatione in Pſalmi 1. Enarrationem. „ Licet, *inquit*, omnis Scriptura Divina Dei gratiam ſpiret, præcipue „ tamen dulcis Pſalmorum Liber . . . . David principaliter ad hoc munus electus eſt; „ ut quod in aliis rarum præeminere reliquo opere videtur, in hoc juge & continuum „ refulgeret . . . . De virtute autem Prophetiæ quid loquar? Quod alii annuntiaverunt „ per ænigmata, huic ſoli palam atque aperte videtur eſſe promiſſum, ut Dominus Je- „ ſus ex ejus ſemine naſceretur, ſicut dixit ad eum Dominus: De fructu ventris tui „ ponam ſuper ſedem tuam. In Pſalmis itaque nobis non ſolum naſcitur Jeſus: ſed „ etiam ſalutarem illam ſuſcipit corporis Paſſionem, quieſcit, reſurgit, aſcendit in cœ- „ lum, ſedet ad dexteram Patris. Id quod nemo præſumpſerat hominum dicere, hoc „ ſolus hic propheta annuntiavit, poſtea ipſe Dominus in Evangelio prædicavit . . . . „ Quid eſt quod non tibi occurrat Pſalmos legenti? In his lego canticum pro Dile- „ cto, & ſacræ deſiderio caritatis inflammor: In his torcularia divini Myſterii recogno- „ ſco: In his revelationum gratiam, reſurrectionis recenſeo teſtimonia, repromiſſionis „ munera: In his diſco vita re peccatum, dediſco erubeſcere pœnitentiam delictorum. „ Tantus Rex, tantus Propheta ſuo me provocavit exemplo, ut aut commiſſum ſtu- „ deam extenuare peccatum, aut non commiſſum cavere. Quid igitur Pſalmus, niſi „ virtutum eſt organum, quod Sancti Spiritus plectro pangens Propheta venerabilis, cœ- „ leſtis ſonitus fecit in terris dulcedinem reſultare? . . . . . Merito igitur tanti Mi- „ nitrum muneris Dominus laudans, ait: Inveni David ſecundum cor meum . . . . . „ Docuit ergo David intus nos canere oportere, intus pſallere, *&c.*

Eamdem ſententiam propugnat *S. Auguſtinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, *Cap.* 14. „ Procurrente igitur, *inquit*, per tempora Civitate Dei, primo in umbra futuri, in „ terrena ſcilicet Jeruſalem regnavit David. Erat autem David vir in Canticis eruditus, „ qui harmoniam muſicam non vulgari voluptate, ſed fideli voluntate dilexerit, eaque „ Deo ſuo, qui verus eſt Deus, myſtica rei magnæ figuratione ſervierit. Diverſorum „ enim ſonorum rationabilis moderatuſque concentus concordi varietate compactam bene „ ordinatæ Civitatis inſinuat unitatem. Denique omnis fere Prophetia ejus in Pſalmis „ eſt, quos centum quinquaginta Liber continet, quem Pſalmorum vocamus. In quibus „ nonnulli volunt, eos ſolos factos eſſe a David, qui ejus nomine inſcripti ſunt. Sunt *Matth.* 12. 43. „ autem, qui putant non ab eo factos, niſi qui prænotantur, Ipſius David: Qui vero „ habent in titulis, *Ipſi David*, ab aliis factos perſonæ ipſius fuiſſe coaptatos. Quę „ opinio voce Evangelica Salvatoris ipſius refutatur, ubi ait, quod ipſe David in Spiritu 3. *Reg.* 15. „ Chriſtum dixerit eſſe Dominum ſuum: Quoniam Pſalmus centeſimus nonus ſic inci- „ pit; *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſca-* *Pſ.* 109. 1. *bellum pedum tuorum.* Et certe idem Pſalmus non habet in titulo, *Ipſius David;* Sed „ *Ipſi David*, ſicut plurimi. Mihi autem credibilius videntur exiſtimare qui omnes il-

„ los

„ los centum & quinquaginta Pſalmos ejus Operi tribuunt, eumque aliquos prænotaſſe
„ etiam nominibus aliorum, aliquid quod ad rem pertineat figurantibus, cæteros autem
„ nullius hominis nomen in titulis habere voluiſſe: Sicut ei varietatis hujus diſpoſitio-
„ nem, quamvis latebroſam, non tamen inanem Dominus inſpiravit. Nec movere de-
„ bet ad hoc non credendum, quod nonnullorum nomina Prophetarum, qui longe poſt
„ David Regis tempora fuerunt, quibuſdam Pſalmis in eo Libro leguntur inſcripta; &
„ quæ ibi dicuntur velut ab eis dici videntur. Neque enim non potuit Propheticus Spi-
„ ritus prophetanti Regi David hæc etiam futurorum Prophetarum omnia revelare, ut
„ aliquid quod eorum perſonæ conveniret, prophetice cantaretur; ſicut Rex Joſias exor-
„ turus & regnaturus poſt annos amplius quam trecentos cuidam Prophetæ, qui etiam
„ facta ejus futura prædixit, cum ſuo nomine revelatus eſt.

Theodoretus Præfatione in Pſalmos, eidem ſententiæ ſubſcribit. Mihi quidem, *inquit*,
„ præ cæteris divinis oraculis optabile fuit magni Davidis Prophetiam interpretari: Quan-
„ doquidem Religionis alumni, tum qui Urbes, tum qui agros incolunt, præcipuam
„ operam huic parti navant omnes. *Et infra, ubi nonnulla præmiſit de Moyſe, ſubdit:*
„ Sic etiam divinus David qui primus poſt hunc Prophetiam conſcripſit, & beneficio-
„ rum univerſorum jam olim collatorum meminit, & longis poſt ſæculis futura præmon-
„ ſtrat. Non ſolum autem verbis utitur hominis vaticinantis, ſed etiam admonentis &
„ Legislatoris: Et modò moralem doctrinam affert, modo dogmaticam. Et Judæorum
„ interdum calamitates deplorat: Interdum Gentium ſalutem præcinit. Paſſim vero Do-
„ mini noſtri Jeſu Chriſti tum Paſſionem, tum Reſurrectionem vaticinatur: Et Prædi-
„ ctionis varietate iis qui attendere volunt plurimum affert voluptatis. Pſalmos autem
„ non omnes ipſius David quidam eſſe dixerunt, ſed quoſdam aliorum. Unde & inſcri-
„ ptiones ſic interpretati, alios Idithun adſcripſerunt, alios Etham, nonnullos filiis Co-
„ re, & aliquos Aſaph, quos etiam Prophetas fuiſſe ab Hiſtoria Paralipomenon didice-
„ rant. Ego autem de his ſane nihil affirmo. Quid enim mea refert, ſive hujus omnes,
„ ſive illorum aliqui ſint, cum conſtet Divini Spiritus afflatu univerſos eſſe conſcriptos:
„ Etenim non ignoramus & divinum Davidem Prophetam fuiſſe, & illos itidem Pro-
„ phetas in Paralipomenon Hiſtoria nuncupari. Prophetæ autem eſt linguam præbere
„ miniſtram gratiæ Sancti Spiritus, ut legitur in Pſalmis: *Lingua mea calamus ſcribæ ve-*
„ *lociter ſcribentis*. Vincat tamen plurium ſententia. Plures enim Scriptores Davidis affe-
„ runt eſſe.

Eandem ſententiam calculo ſuo comprobat *Caſſiodorus* in Prologo Pſalmorum, Cap. 2. *In primo Libro Paralipomenon legitur*, inquit, *cum Propheta David devota Domino ætate ſenviſſet, quatuor millia hominum ex Iſraelitico Populo delegiſſe: Qui Pſalmos, quos ipſe Domini aſpiratione protulerat, organis, citharis, tympanis, cymbalis, tubis propriaque voce in magna jucunditate ſuperna gratiæ perſonarent. . . . Ex quo numero indita nomina frequenter in titulis invenimus, ut Idithun, Aſaph, filii Core, & his ſimilia. Non quod ipſi (ut quidam volunt,) Auctores fuere Pſalmorum: ſed quoniam præpoſiti artificibus, adminiſtratores earum rerum probabiles extiterunt: ut honorem de tali commemoratione ſumerent, quod officio ſancto devotis mentibus ſerviebant: Maxime quia & nomina eorum intellectus rerum congruos indicare noſcuntur. Non enim ſupradicti viri ad Pſalmos faciendos electi ſunt; ſed eos congregatos tantum legimus ad canendum. Pſalmigraphos autem fuiſſe, Hiſtoria nulla teſtatur: Et præſumptuoſum eſt dicere, quod nulla poſſit auctoritate firmari. Pſalmos autem ad ſolum Prophetam David pertinere, certis declaratur indiciis. Denique in Apocalypſi volens opus iſtud intelligi, ſolius meminit David, dicens:* Hæc di-
„ cit Sanctus & Verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit,
„ & nemo aperit. *In Evangelio quoque Phariſæis Dominus dicit*: Quomodo ergo David
„ in Spiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dex-
tris meis? *Unde probatur univerſos Pſalmos non multorum exiſtere, ſed tantum ipſius, quem a Domino conſtat eſſe nominatum. Uſus quoque Eccleſiæ Catholicæ Spiritus Sancti inſpiratione generaliter & immobiliter tenet, ut quicumque eorum cantandus fuerit, qui diverſo nomine prænotantur, lector aliud prædicare non audeat niſi Pſalmos David. Quod etiam ſecutus Pater Auguſtinus, dicit, congruenter omnes Pſalmos eſſe Davidicos.*

Faten-

Fatendum tamen eſt non multum eſſe roboris in iſto argumento, quod ex more nominandi *Davidicum Pſalterium* petitur; Id enim non probat Pſalmos omnes eſſe *Davidis*, ſed Libri Pſalmorum partem maximam: Sicut Epiſtolarum *Ciceronis* Volumen illi tribuitur, etſi aliorum plurimorum Epiſtolis conſtet, quia ejus eſt Epiſtolarum maxima pars. Deinde *S. Petrus* in Actis Apoſtolorum, Cap. 1. 20. *Origenes*, *S. Hilarius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, *Concilium Laodicenum*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus*, *Innocentius I. s. Joannes Damaſcenus*, *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus Pſalterium non *Pſalmos Davidis*, *ſed Librum Pſalmorum* appellant. Uſus tamen Eccleſiæ obtinuit ut *Pſalterium Davidicum* appelletur, vel *Pſalmi Davidis*, ut a Melitone, ab Auctore Synopſeos Athanaſianę, a *S. Auguſtino*, a Concilio Carthaginenſi 3. Canone 47. & a Concilio Tridentino vocantur; a majori (ut dixi) parte. Unde Athanaſianæ Synopſeos Auctor, & *s. Hieronymus* in Prologo Galeato, communem uſum, ac morem loquendi ſecuti, *Pſalmos Davidis*, ſeu *Davidicum Pſalterium* appellant, quamvis ſentiant Pſalmos omnes non eſſe *Davidis*.

Euthymius Præfatione in Pſalmos, poſtquam eorum opinionem recenſuit, qui Pſalmos non ſolius eſſe *David* opinantur, ſubdit: *Alii vero, quibus ego conſentio, aſſerunt Pſalmos omnes a David fuiſſe compoſitos. Et quemadmodum octogeſimum octavum Pſalmum qui Moyſi inſcribitur, dicunt Moyſis non eſſe; quia ſi ejus eſſet, ob illius antiquitatem primus in ordine legeretur, aut ſaltem haberetur inter Libros Moſis, ſicuti habentur ejus Cantica; ita etiam exiſtimandum eſſe aſſerunt de aliis Pſalmis, qui aliorum inſcriptiones præ ſe ferre videntur, quod ſcilicet ab alio compoſiti non ſint quam a Beato Davide. Eadem etiam dicunt de duobus Pſalmis, qui Salomonis inſcriptionem habent: Quod ſcilicet, ſi eſſent Salomonis, aut in extremo ordine collocari debuerant, aut in Libris Regum, aut Paralipomenon interſeri, aut ſaltem alicubi de eis memoria haberi, eo modo quo cæterorum omnium ejus Operum ratio habita eſt. Cæterum inſcriptiones Idithun, filiorum Coræ, Aſaph, Eman, & Ethan, hoc tantum volunt ſignificare, quod his viris, quos Beatus David elegerat ex Tribu Levi in Duces ac Principes Chororum, quoſque inſtituerat ut variis organis Deum laudarent, unuſquiſque Pſalmorum, juxta nominum inſcriptionem, privatim ad pſallendum ſit traditus: cum alii Pſalmi ab univerſis Cantoribus, atque in commune canerentur. Illi igitur qui privatim ab aliquo eorum decantati ſunt, Cantoris ſui inſcriptionem retulerunt.*

Adverſus hanc poſteriorem opinionem objicitur, Pſalmum ſeptuageſimum primum in hacce clauſula deſinere, *Defecerunt Laudes David filii Jeſſe:* Quibus verbis ſignificatur, ſuperiores Pſalmos eſſe *Davidis*, ſequentes vero aliorum. Similis objectio petitur ex his verbis, quæ Capite vigeſimotertio Libri ſecundi *Regum* Pſalmum *Davidis* decimumſeptimum Capite præcedenti deſcriptum excipiunt: *Hæc autem ſunt verba David noviſſima.* Non ergo plures quam ſeptemdecim Pſalmos *David* edidit.

Verum facile retunduntur objectiones illæ: Licet enim Pſalmus ſeptuageſimus primus poſtremus omnium a *Davide* fuerit editus, cum Regnum *Salomoni* filio jam jam moriturus traderet, in Pſalmorum tamen ſerie hoc ordine collocatus eſt, immo extra ordinem. Nullam enim in collectione Pſalmorum habitam eſſe temporis rationem, viris eruditis perſuaſum eſt, ſed eo modo a Sapientibus poſt Captivitatem diſpoſitos fuiſſe, quo a ſanctis viris reperti ſunt, fortuito nempe & tumultuario, cum Ethnici antea, dum rerum potirentur, conquiſitos cremaſſent, & funditus abolere tentaſſent. Hæc *Philaſtrii* Brixienſis Epiſcopi conjectura eſt Hæreſi 126. *Qui interpretati ſunt ſtudioſiſſime*, inquit, *hoc dixerunt, quod ſæpe exiſtente Captivitate in Judæorum Populo a Gentilibus propter Idololatriam, (quia cum illis colebant Judæi & Idola) inque his etiam Scripturæ divinæ inquirebantur & comburebantur a Gentibus: Si quis autem abſcondiſſet de Pſalmis aliquid exiſtente pace, poſtmodum requirebantur a paucis ſanctis eadem divinæ Scripturæ: Cumque invenirentur, accipientes poſtea qui erant illo tempore Sapientes, (quia non erant Prophetæ jam, ſed Sacerdotes timore detenti) juxta quod accipiebant a quibuſdam, ita exponebant & textum Pſalmorum, & ita ordine exponi jubebant.* Hæc *Philaſtrii* conjectura ex *S. Hilario* confirmatur in Prologo Pſalmorum dicente: *Eſdras, ut antiquæ traditiones ferunt,*

runt, Psalmos incompositos, & pro Auctorum ac temporum diversitate dispersos, in Volumen unum collegit ac retulit.

Secunda objectio haud majori negotio diluitur. Nam clausula ipsa Psalmi septuagesimi primi, cujus antea meminimus, probat *Davidem* in decimo septimo loquendi finem non fecisse. Sed majoris ponderis est Christi Domini testimonium, qui Psalmum centesimumnonum ut *Davidicum* laudavit (*Matthæi* 22. 41.) Illa itaque adnotatio, quæ Cap. 23. Libri 2. Regum Psalmum *Davidis* decimum septimum, Capite præcedenti descriptum excipit, *Hæc autem sunt verba David novissima*, non ad antecedentia, sed ad sequentia pertinet; ad illa scilicet: *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus Dominator in timore Dei. Sicut lux Auroræ oriente Sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra. Nec tanta est Domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: Nec est quidquam ex ea quod non germinet. Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi, quæ non tolluntur manibus. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum. Hæc sunt*, inquam, *verba David novissima.*

Tertia pars Propositionis probatur imprimis ex Libro 2. Regum Cap. 22. ubi Psalmus 17. describitur, ipsique præmittuntur hæc verba: *Locutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul.* Et Cap. 23. vocatur *Egregius Psaltes Israel*, per quem *Spiritus Domini locutus est.* Item ex Libro 2. Paralipomenon, Cap. 7. 6. *Sacerdotes autem stabant in officiis suis, & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas.* Psalmus centesimusquintus speciatim designatur, qui sic incipit: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.* Cujus meminit & Caput quintum ejusdem Libri v. 13. & vigesimum v. 21. & Liber primus *Esdræ*, Cap. 3. v. 10. 11. *Fundato igitur*, inquit, *a cæmentariis Templo Domini, steterunt Sacerdotes in ornatu suo cum tubis: Et Levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David Regis Israel. Et concinebant in hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel.* Item ex *Ecclesiastici* 47. 10. 11. 12. ubi de *Davide* dicitur: *De omni corde suo laudavit Dominum . . . . . & stare fecit Cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent Nomen Sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem.* 2. Macchabæorum 2. 13. *Inferebantur autem in Descriptionibus & Commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut constituens Bibliothecam congregavit de regionibus Libros, & Prophetarum, & David.* Quibus Psalmi a *Davide* editi significantur, & eo quidem numero ut justum Librum conficiant.

Probatur rursus ex Oraculo Christi Domini Matthæi 22. 43. 44. *Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Quæ Psalmi centesiminoni verba sunt Marci 12. 36. & Lucæ 20. 41. *Davidi* pariter attributa, imo in hoc posteriori loco non unus ille Psalmus, sed Psalmorum Liber *Davidi* tribui videtur, quod saltem probat, partem hujus Libri maximam esse Davidis: *Et ipse David dicit in Libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis*, &c.

Probatur tertio ex *S. Petro*, qui publice ad Judæos sermonem habens de Jesu Christo Salvatore nostro, Actuum 2. ejus Resurrectionem & Ascensionem in Psalmis 15. 109. & 131. probat, eosque *Davidi* tribuit. *David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper: Quoniam a dextris est mihi ne commovear: Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe.* Ps. 15. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, licenter audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus est, & sepultus . . . Propheta igitur cum esset, & sciret quia jurejurando juravisset illi Deus de fructu* Is. 131.

lumbi

lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus: Providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, Quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Et infra: *Non enim David aſcendit in cœlum: Dixit autem ipſe: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Diſcipuli Chriſti una cum Ss. Apoſtolis *Petro* & *Joanne* Actuum 4. 24. 25. *Unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt: Qui Spiritu Sancto per os Patris noſtri David, pueri tui, dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & Populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* Quæ Pſalmi ſecundi verba ſunt. *S. Paulus* Epiſtolæ ad Romanos Cap. 11. Pſalmum ſexageſimumoctavum *Davidi* tribuit, ex eo teſtimonium proferens: *Et David dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum ne videant: Et dorſum eorum ſemper incurva.* Et ad Hebræos 4. 3. 5. 7. Pſalmum nonageſimumquartum ceu Davidicum laudat: *Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: Quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam... Iterum terminat diem quemdam, Hodie in David dicendo, poſt tantum temporis: Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Pſ. 109. Pſalm. 2.

PROPOSITIO II.

Centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat continet Pſalmorum Liber, adeoque Pſalmus Idiographus merito rejicitur.

PRobatur ex Hebræis Codicibus univerſis, ex pleriſque Græcis, & Latinis Vulgatæ Editionis omnibus, a quibus abeſt; ex Eccleſiæ auctoritate, quę hunc in Pſalterio nuſquam habuit; & ex Patribus, qui Pſalmorum Librum interpretati, hunc prætermiſerunt ut ſpurium. Citatur quidem in ſuppoſititia *Mariæ Caſſobolenſis* ad *S. Ignatium* Epiſtola, & a *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia 17. ad Populum Antiochenum, & in Conflictu *Arnobii* & *Serapionis*, & in Synopſi *S. Athanaſio* adſcripta. Sed horum Auctorum teſtimonium Canonicam Auctoritatem huic Pſalmo conferre non poteſt, Hebraica Veritate, & melioris notæ Codicibus tam Græcis quam Latinis repugnantibus, Patribuſque cæteris invitis, & Eccleſia contradicente, quæ centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat recipit.

PROPOSITIO III.

Hebraica Pſalmorum in quinque Libros diviſio reſpuenda eſt, ut Neotericorum Hebræorum inventum.

PRobatur ex ipſo Apoſtolorum, Patrum, & Eccleſiæ uſu, unicum Pſalmorum Librum agnoſcentium. Qua de re *S. Hilarius* in Prologo Pſalmorum ait: *Nos ſecundum Apoſtolicam Auctoritatem, Librum Pſalmorum & nuncupamus, & ſcribimus.* Et *S. Hieronymus* Epiſtola 134. *Scio*, inquit, *quoſdam putare Pſalterium in quinque Libros eſſe diviſum, ut ubicumque apud Septuaginta Interpretes ſcriptum eſt, γένοιτο, γένοιτο, id eſt, Fiat, fiat, finis Librorum ſit, pro quo in Hebræo legitur, Amen, Amen. Nos autem Hebræorum auctoritatem ſecuti, & maxime Apoſtolorum, qui ſemper in Novo Teſtamento Pſalmorum librum nominant, unum aſſerimus Pſalmorum Volumen.... Si enim Amen in fine tantummodo Librorum poneretur, & non interdum aut in exordio, aut in calce ſermonis ſive ſententiæ, nunquam Salvator in Evangelio loqueretur, Amen amen dico vobis: Nec Pauli Epiſtolæ in medio illud opere continerent. Moyſes quoque, & Jeremias, & cæteri hunc in modum multos haberent Libros, qui in mediis Voluminibus ſuis Amen interſerunt. Sed & numerus viginti duorum Librorum Hebraicorum & myſterium ejuſdem numeri commutabitur. Nam & titulus ipſe Hebraicus* Sepher Theillim, *quod interpretatur*, Volumen Hymnorum, *Apoſtolicæ Auctoritati congruens, non plures Libros, ſed unum*

Volu-

Volumen oſtendit. Ab Hebræis quibuſdam Chriſto poſterioribus diviſionem illam Pſalterii in quinque Libros excogitatam, colligitur ex *S. Hilario*, & ex *S. Epiphanio*, Libro *De Menſuris & Ponderibus*. Sed in omnes *Codices Hebræos* invectam non fuiſſe, conſtat ex *S. Hieronymo*, & ex Codice Sacrorum Bibliorum Hebraico Memmianæ Bibliothecæ, aliiſque optimæ Notæ MSS.

PROPOSITIO IV.

Pſalmi oratione Poeticis numeris adſtricta ſcripti ſunt: Quo Metri genere, incertum.

PRobatur ex Patrum conſenſu. Sic enim *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, Catecheſi 4. ubi de Libris Sacris diſſerens, ait: *Scripti autem verſibus ſunt quinque, Job, Liber Pſalmorum, Proverbia, Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.*

Ita *S. Gregorius Nazianzenus* in Carmine ad *Seleucum*:

Tum quinque verſu conditos Libros habes;
Job cui palæſtræ plurimæ cingunt caput:
Et mentis ægræ pharmacum Pſalmos ſacros:
Salomonis etiam tres Libros, Paræmias,
Eccleſiaſten, Canticorum Cantica.

S. Epiphanius, Libro *de Menſuris & Ponderibus*, Cap. 4. *Sequuntur* (inquit) *quinque alii Libri qui verſibus conſtant, Job, Pſalterium, Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum.*

Euſebius Libro 11. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5. De Hebræis ſic loquitur: *Habent illi quoque Opera ſua verſuum numeris comprehenſa, cujuſmodi eſt magnum illud Moſis Carmen, Pſalmuſque Davidis centeſimus decimus octavus, quod utrumque eo verſuum, quod Heroicum Græci vocant, genere continetur. Quippe Hexametris ſyllabarum ſexdecim ambo conſtare dicunt. Reliqua vero Carminum apud eos genera, ex trimetris ac tetrametris verſibus, pro linguæ ſuæ proprietate, conflata perhibentur. Et dictionem illi quidem habent eam differendi vim ac ſolertiam includentem.*

S. Hieronymus Epiſtola 103. ad Paulinum: *David Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo Pſalterio ab inferis excitat reſurgentem.*

Idem Præfatione in Chronicon Euſebii. *Quid*, inquit, *Pſalterio canorius, quod in morem noſtri Flacci, & Græci Pindari, nunc Jambo currit, nunc Alcaico perſonat, nunc Sapphico tumet, nunc ſemipede ingreditur?* Et Præfatione in Job: *Quod ſi cui videtur incredibilum metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in modum noſtri Flacci Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturæ Cantica comprehendi, legat Philonem, Joſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit.*

Scaliger Animadverſionibus in Chronicon Euſebii, *S. Hieronymum* cenſoria virgula notat, negatque in Pſalterio ullum Canticum eſſe metricis Legibus adſtrictum: aut in Hebraico Idiomate ullam metri ſpeciem concipi poſſe, *quia id natura Sermonis non patitur*. Scaligerum Viri Eruditi pro meritis caſtigarunt, inter alios *Pfeifferus*. Quid Hebraici idiomatis natura pateretur, *Joſepho* certe notum erat. Is autem *Moyſis* Canticum *Hexametro verſu compoſitum* aſſerit. *Scaligero* præivit *Julianus Apoſtata*, cujus hæc verba ſunt apud *S. Cyrillum Alexandrinum* Lib. 7. adverſus illum edito: *At Reipublicæ Leges, & forma Judiciorum, ac Civitatum adminiſtratio, & honeſtus in diſciplinis progreſſus, & liberalium artium exercitatio non fuit apud Hebræos niſi miſera & barbarica: tametſi nequaquam ille Euſebius velit apud ipſos eſſe quædam Hexametra; contendatque Logicam eſſe quamdam diſciplinam apud Hebræos, cujus nomen a Græcis audivit.*

Antiquos & Doctiſſimos Patres *Juliano* & *Scaligero* opponimus, & inter cæteros minime prætermittendum S. *Auguſtinum* Epiſtola centeſima prima, alias centeſima trigeſima prima ad *Memorium* Epiſcopum: *Quibus* (inquit) *numeris conſiſtant verſus Davidis, non ſcripſi, quia neſcio. Neque enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potuit etiam nume-*

ros

gos Interpres exprimere, ne metri necessitate ab interpretandi veritate amplius, quam ratio sententiarum sinebat, digredi cogeretur. Certis tamen eos constare numeris, credo illis qui eam linguam probe callent. Amavit enim Vir ille Sanctus Musicam piam, & in ea studia nos magis ipse quam ullus alius Auctor accendit. Unus e Veteribus in diversam sententiam abiisse videtur *S. Gregorius Nyssenus* Tractatu 1. in Psalmos: *Verum*, inquit, *neque hoc convenit citra considerationem prætercurrere, nempe has nostras melodias non esse factas eo modo quo externorum & a nostra disciplina alienorum Carmina condita sunt: nam melos & modulus in dictionum sonora serie & connexione non consistit, quemadmodum apud illos videre licet, quibus rithmus conficitur ex accentuum apta compositione, tono in sonis nunc depresso, nunc breviato, nunc elevato nunc producto; sed non exornatum nec exquisitum divinis verbis innectendo melos, interpretari vult per melodiam sensum dictorum certa quadam compositione, tono vocis sensum verbis insitum, quoad fieri potest, revelante.* Verum sic explicari potest & *S. Gregorius Nyssenus*, ut Hebraicam Poesim Græcæ & Latinæ similem esse negaverit, non ut nullam apud Hebræos Poeticam, nullosque Libros Sacros numeris & modulis adstrictos, præsertim vero Psalmos *Davidis*, agnoverit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Propheticis Oraculis Christum & Ecclesiam in Libro Psalmorum spectantibus.

PROPOSITIO UNICA.

Plurima sunt, & quidem clarissima, de Christo & Ecclesia in Libro Psalmorum Vaticinia.

I. PRobatur imprimis ex Psalmo secundo, cujus hęc verba ad Christum pertinere manifestum est: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Hæc ad Messiam dicta esse veteres Judæi palam confessi sunt, ut constat ex Libro Thalmudis *Sucah*, Capit. 5. ex *R. Selomoh Jarchi*, & ex *Bereshith Rabba*, ex *R. Aben Ezra*, ex *R. Davide Kimchi*, *R. Simeone in Jalcut*, ex *Tryphone* apud *S. Justinum*, & *Midrasch Thehillim*. Sed & Muhammedani in Jesum speciatim Psalmum hunc convenire docent, teste *Muhammedo Ebn Jacob Alfrauzabadio*, in Lexico quod *Camus*, sive *Oceanum* inscripsit. Hunc etiam Psalmum ad Christum Jesum retulerunt Apostoli & Discipuli Christi, Deum sic orantes Actuum 4. 24. & seq. *Domine qui Spiritu Sancto per os Patris nostri David pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt Reges, & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Convenerunt enim vere in Civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & Populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.* Sic *S. Paulus* ad Judæos Pisidas publice sermonem habens, ut refertur Actuum 13. 32. 33. *Nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus implevit filiis nostris, resuscitans Jesum: sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et ad Hebræos Cap. 1. 4. 5. de Christo scribit: *Tanto melior Angelis factus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et Cap. 5. 5. *Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sane *Davidem* terram ad extremos usque fines in suam potestatem redegisse, nemo Judæorum tam pertinax est qui asserere audeat. In Christo autem Jesu id impletum, ejusque spirituale Regnum ad extremos usque Mundi fines porrectum, diffusa per totum orbem Ecclesia, evidens est. Hinc *Tertullianus Libro adversus Judæos*, Capit. 12. *Aspice* (inquit) *universas Nationes de voragine erroris humani exinde emergentes ad Dominum Deum Creatorem, & ad Deum Christum ejus. Et si audes, nega prophetatum, statim tibi promissio Patris occurrit in Psalmis dicens „ Filius meus es tu, ego hodie genui*

„ *nui te. Pete a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam ter-*
„ *minos terræ. Nec poteris eum magis David filium dicere, quam Christum; aut ter-*
minos terræ David potius promissos, qui intra unicam Judæam regnavit, quam Christo,
qui totum jam orbem Evangelii sui fide cepit, sicut per Isaiam dicit: „ *Ecce dedi te in*
„ *dispositionem generis mei, in lucem gentium, aperire oculos cæcorum, utique errantium,*
„ *exsolvere de vinculis vinctos, id est de delictis liberare, & de domo carceris, id est*
„ *mortis, sedentes in tenebris, ignorantiæ scilicet.* Lege & *Eusebium* Libro 4. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 16. ubi hujus Psalmi Prophetiam nec in *Davide*, nec in aliquo ex illius Nepotibus Judaicæ Gentis, sed in solo Jesu Christo impletam ostendit, totumque Caput concludit his verbis: *Sed attende quemadmodum unum & eumdem nominatim Christum simul & Filium Dei, qui ab hominibus sit circumveniendus, & sortem Gentes accepturus, & fines terræ possessurus, Sacræ Literæ futurum canant, duobus signis illius inter homines dispensationem significantes, & conspiratione adversus illum futura, & Gentium sub eumdem subjectione.* Legatur & *Theodoretus* in hujus Psalmi interpretatione. *In secundo Psalmo* (inquit) *Christi Domini humanos cruciatus, regnumque prædicit: necnon Gentium vocationem vaticinatur, Judæorum incredulitatem deplorat. Hoc enim*, Quare fremuerunt gentes, *lugentis est atque accusantis dementiam. Ad interpre-*
Act. 4. *tationem vero hujus loci longo verborum anfractu non opus est nobis, cum divinus Petrus Apostolorum Princeps in Actibus eum enuclearit, atque Herodem & Pontium Pilatum, & Principes Sacerdotum, & Scribas, & Reges, ac Potestates nominavit. Hic enim a Romanorum Imperatore ut Provinciam gubernaret, missus fuerat, ille vero Judæorum Tetrarcha tunc temporis erat: & hic quidem ex Judæis subditos habebat, ille vero ex Gentibus Milites: Sed tamen cum in unum convenissent, ac Domini necem machinati essent, vana & inania consultaverunt, quippe qui oblivione obscurare quem ipsi crucifixerant non*
Joan. 2. *potuerint. Cum enim tertia die resurrexisset, totius terræ potitus est. Valde autem congruen-*
Marc. 3. *ter & merito prorsus hæc verba*, meditati sunt inania, *populi personæ accommodavit. Judæi namque hoc pravum consilium contra Salvatorem inierunt: & testis est sacrorum Evangeliorum vox, docens quod* „ Abeuntes Pharisæi consilium ceperunt quomodo illum „ perderent. *Et Caiphas clamans.* Expedit ut unus homo moriatur, & non tota Gens „ pereat. *Illud vero*, fremuerunt, *in persona gentium positum, facit ut intelligatur, cum Judæi ad Pilatum Jesum ut quemdam tyrannum adduxissent, ac sæpius illum occidendum esse dixissent, mortis sententiam invitum illum pronuntiasse, veritum, ut verisimile est, ne si eum dimisisset, inde ab aliquibus accusatio contra ipsum caperetur.*

Probatur secundo ex Psalmo tertio, quo Resurrectio Christi prænuntiatur his verbis: *Ego dormivi, & soporatus sum, & exsurrexi, quia Dominus suscepit me.* In quæ sic differit *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 18. *An forte quisquam ita desipit, ut credat velut aliquid magnum nobis indicare voluisse Prophetam, quod dormierit, & resurrexerit, nisi somnus iste mors esset, & evigilatio resurrectio, quam de Christo sic oportuit prophetari?* Idem Christi Mysterium Psalmo 15. prædicitur his verbis: *Propter hoc lætatum est cor meum & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo; delectationes in dextera tua usque in finem.* Quod Vaticinium Christo Jesu convenire *S. Petrus* ostendit *Actuum* 2. 24. & seq. *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in Spe. Quoniam non derelinques Animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David: quoniam defunctus est & sepultus; & sepulcrum ejus apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de Resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus; cujus omnes nos testes sumus.* Et Act.

13. *Quod*

13. *Quod autem ſuſcitavit eum a mortuis, amplius jam non reverſurum in corruptionem ita dixit: Quia dabo vobis Sancta David fidelia; ideoque & alias dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. David enim in ſua generatione cum adminiſtraſſet voluntati Dei, dormivit, & appoſitus eſt ad Patres ſuos, & vidit corruptionem. Quem vero Deus ſuſcitavit a mortuis, non vidit corruptionem.*

Probatur tertio, ex Pſalmo octavo, in quo nec verba ad Chriſtum pertinere manifeſtum eſt: *Quid eſt homo, quod memor es ejus? Aut filius hominis quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulo minus ab Angelis; gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum: omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Hæc enim Chriſto Jeſu S. Paulus accommodat Epiſtolæ ad Hebræos 2. 8. *In eo enim*, inquit, *quod omnia ei ſubjecit, nihil dimiſit non ſubjectum. Nunc autem nec videmus omnia ſubjecta ei. Eum autem qui modico quam Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum: ut Gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem.* Et primæ ad Corinthios 15. 26. *Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, & ipſum dedit Caput ſupra omnem Eccleſiam.* Fruſtra ſunt autem Judæi, qui hunc Pſalmum ad *Adamum* referendum contendunt. *Adamus* enim filius hominis dici non potuit, qui non hominem, ſed Deum Patrem habuit: *Qui fuit Dei* (Lucę 3. 38.) Cum Chriſtus e contrario hoc ſibi nomen aſſumpſerit. Præterea, hæc verba, *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis*, ſignificant & eum prius extitiſſe qui minutus eſt, quod Adamo non convenit, & ex celſiori meliorique ſtatu in humiliorem ac deteriorem deſcendiſſe: Quorum utrumque in Chriſtum egregie quadrat, qui Deo Patri coæternus, *Semetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus*, & poſt paſſionem gloria & honore coronatus. *Adamus*, in animalia ſolum & fruges terræ imperium habuit, non in cœlum aut aſtra; at Chriſto *Data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra* (Matt. 28. 18.) Denique hæc ejuſdem Pſalmi verba: *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem*, ſibi adſcripſit Chriſtus, *Matthæi* 21. 16.

Probatur quarto, ex Pſalmo vigeſimo primo, quo Paſſio & Mors Chriſti, & vocatio Gentium per Chriſtum parta prænuntiantur. Nec enim *Davidi*, nec alii cuiquam præter *Jeſum*, hæc conveniunt: *Deus Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?... Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me; locuti ſunt labiis & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: Salvum faciat eum, quoniam vult eum... Quoniam circumdederunt me canes multi: Conſilium malignantium obſedit me. Foderunt manus meas, & pedes meos: Dinumeraverunt omnia oſſa mea. Ipſi vero conſideraverunt & inſpexerunt me: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem: Narrabo nomen tuum fratribus meis: In medio Eccleſiæ laudabo te... Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ: & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ Gentium: Quoniam Domini eſt Regnum, & ipſe dominabitur Gentium.* Cum hoc Pſalmo Evangelium *S. Matthæi* qui contulerit Cap. 27. hæc in Chriſto impleta fatebitur. *Poſtquam autem crucifixerunt eum* (inquit) *diviſerunt veſtimenta ejus ſortem mittentes. Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Prætereuntes autem blaſphemabant eum moventes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas; Salva temetipſum: Si Filius Dei es, deſcende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere: Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: Confidit in Deo, liberet nunc, ſi vult, eum, dixit enim: Quia Filius Dei ſum... Et circa horam nonam clamavit Jeſus voce magna, dicens: Eli, Eli, Lammaſabactani? Hoc eſt: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me:* Hanc Prophetiam in ſolo Jeſu impletam probant *S. Juſtinus* Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, & Apologia 2. pro Chriſtiana Religione, *Tertullianus* Libro contra Judæos, Cap. 11. & Cap. 13. *S. Auguſtinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 17. Illam etiam Vaticinii Davidici partem, *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te*, Chriſti Jeſu propriam eſſe docet *S. Paulus* in Epiſtola ad *Hebræos* Cap. 2. 11. 12. *Propter*

tivum casum, o Deus, significat. Pro recto vero nominis casu, ubi dictum est, Propterea unxit te Deus, Deus tuus, ipsum Hebraicum habet Eloach, admodum accurate atque exquisite: Ut sit ipsum quidem Eloim vocativo casu significans, o Deus: Ipsum vero Eloach recto casu, Deus: Ut hæc sit exauisitissima interpretatio, quæ habet: Propterea, unxit te, o Deus, Deus tuus. Clarissime igitur in his Deum alloquens oraculum ait, Ipsum unctum esse a Deo, oleo exultationis præ omnibus, qui unquam ejusdem cum ipso participes fuerint appellationis. Habes igitur in his planissime Deum qui ungitur, & Christus efficitur, non unguento composito, neque ab hominibus ad id dignitatis provectum, ac ne eadem quidem cum cæteris hominibus ratione. Porro hic idem est & Dilectus Dei, & ejusdem Proles, & Sacerdos æternus, & Confessor Patris dictus. Sed quis hic tandem erit, nisi primum genitum Dei Verbum, qui in principio apud Deum, Deus erat; Qui per totam divinam Scripturam prædicatur ut Deus?

Idem observat *S. Hieronymus* Epistola 140. ad *Principiam* Virginem, totumque Psalmum de Christo & Ecclesia explicat. Inscribi notat, *Canticum pro dilecto*, de quo scilicet Isaias cabit Cap. 5. *Cantabo Canticum Dilecto vineæ.* Et de quo Pater Æternus, Matthæi 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.*

Legatur & *S. Augustinus* tum in Commentario hujus Psalmi, tum Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 16. ubi hæc habet: *Quis non hic Christum, quem prædicamus, & in quem credimus quamlibet sit tardus, agnoscat? Cum audiat Deum, cujus sedes est in sæcula sæculorum & unctum a Deo, utique sicut ungit Deus, non visibili, sed spirituali atque intelligibili chrismate. Quis enim tam rudis est in hac Religione, vel tam surdus adversus ejus famam longe lateque diffusam, ut Christum a chrismate, hoc est ab unctione appellatum esse non noverit? Agnito autem Rege Christo, jam cætera quæ hic tropice dicta sunt, quomodo sit speciosus forma præ filiis hominum, quadam tanto magis amanda atque miranda, quanto minus corporea pulchritudine, quis gladius ejus, quæ sagittæ, & cætera isto modo non proprie, sed tropice posita, jam subditus ei qui regnat, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam, inquirat ex otio. Deinde aspiciat ejus Ecclesiam, tanto viro suo spiritali connubio & divino amore conjunctam; de qua dicitur:* Astitit Regina a dextris tuis, &c. *Non opinor quemquam ita desipere, ut hic aliquam mulierculam prædicari credat, atque describi: Conjugem videlicet illius cui dictum est:* Sedes tua, Deus, in sæcula sæculorum: Virga directionis, „ virga regni tui. Dilexisti justitiam, & odio habuisti iniquitatem: Propterea unxit te, „ Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis: " *Christum utique præ Christianis. Hi sunt enim participes ejus, ex quorum in omnibus Gentibus unitate atque concordia fit ista Regina, sicut in alio Psalmo de illa dicitur,* Civitas Regis Magni. *Cum igitur huic Reginæ, Civitati Dei, tanto ante dictum sit per Prophetiam, quod jam vi-* „ *demus impletum,* Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super „ omnem terram. *Ex filiis quippe ejus per omnem terram sunt Præpositi & Patres ejus, cum confiteantur ei Populi concurrentes ad eam cum confessione laudis æternæ in sæculum sæculi: Proculdubio quicquid hic tropicis locutionibus subobscure dictum est, quoquo modo intelligatur, debet his rebus manifestissimis convenire.* Vide ejusdem Sancti Doctoris Librum *De unitate Ecclesiæ*, Cap. 8. Lege & *Theodoretum* in istius Psalmi interpretatione.

Probatur septimo ex Psalmo sexagesimo octavo, cujus Vaticinia Christo addicere compulsus est vi veritatis *Aben Ezra*: In Juda proditore exitum habuisse hęc verba, *Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & Episcopatum ejus accipiat alter* docet S. Petrus Actuum 1. 16. 20. *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum . . . . . Scriptum est enim in Libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: Et Episcopatum ejus accipiat alter.* Sibi hæc vindicat Christus Jesus Joannis 15. 25. *Oderunt me gratis.* Ad eum hęc spectare idem Evangelista testatur Cap 2. 17. *Zelus domus tuæ comedit me.* Hæc verba, *Fiat habitatio eorum deserta*, Christus Jesus usurpat Matthæi 23. 38. & Scribis ac Pharisæis Evangelio suo repugnantibus id mali eventurum prædicit. *Davidem* Christi adver-

versariis hæc imprecatum scribit *S. Paulus* ad Romanos Cap. 11. 9. *Fiat mensa eorum in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Ad unum denique Christum hæc pertinent: *Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Quod in Passione ejus impletum constat ex Matthæi 27. 34. 48. *Et dederunt*, inquit, *ei vinum bibere cum felle mixtum: Et cum gustasset, noluit bibere .... Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.* Idem narratur *Marci* 16. 23. 36. *Lucæ* 23. 36. & *Joannis* 19. 28. 29. 30. Quamobrem merito reprehensus est a Quinta Synodo Oecumenica *Theodoretus Mopsuestenus*, qui hæc a *Davide* fuisse dicta de se ipso contendebat, quia scilicet tanta passus est ab adversariis ut præ tristitia & ira insuaves illi essent amarique cibi: Ab Apostolis autem & Evangelistis fuisse usurpata e re nata, & argumentis quæ tractabant accommodata, utpote ipsis consentanea, non vero quod ea haberent pro Vaticiniis. Siquidem verisimile non est rerum adeo diversarum prædictiones in unum eumdemque Psalmum fuisse congestas. Sed in promptu est Responsio, res illas diversas ad unum eumdemque scopum spectare, proindeque in unum Psalmum fuisse merito congestas.

Objicies versus 27. 28. 29. 30. 32. 33. quibus Judæis optatur pernicies, prohibere ne de Christo qui pro ipsis oravit, ut dicitur *Lucæ* 23. 34. Psalmus iste intelligatur.

Respondetur cum *S. Augustino*, hęc verba: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum: Obscurentur oculi eorum ne videant: Fiat commoratio eorum deserta*, &c. non esse *optantis*, *sed prophetantis*, *non ut fiat*, *sed quia fiet*. Præterea, Christus in genere tantum oravit pro persecutoribus, imprecationes autem illæ ad reprobos & obduratos referuntur. Et a Davide Spiritu Sancto aflato, Christique typum gerente prolatæ sunt, non studio vindictę, sed zelo justitię: Sic tamen ut ea quæ Hierosolymorum eversionem spectat, in ipsos etiam justos redundaverit utpote cum impiis permixtos.

At (inquies) Psalmus ille Sion salvam faciendam, & ædificandas Civitates Juda vaticinatur v. 40. quæ tamen post Christi Passionem eversæ sunt.

Respondetur, Ecclesiam per Sion intelligi, & Civitates Juda singularia Templa designare, quæ post Christi Passionem ad ejus cultum extructa sunt, seu potius Templa viva, id est, Gentes in Ecclesiam aggregandas: Unde subdit Propheta: *Et semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.*

Objicies hæc verba: *Et dederunt in escam meam fel*, Christum non spectare; siquidem *S. Matthæus* fellis potui Christo dati meminit, non esui.

Respondetur, Escæ nomine omne esculentum & poculentum intelligi, ut ex *Alcmane* patet dicente, *Deos nectar edere*. Adde quod *Tertullianus* Libro Adversus Judæos, Cap. 10. legit, *Miserunt in potum meum fel*.

Probatur octavo ex Psalmo septuagesimo primo, qui *Salomonis* nomine inscriptus est, in quo plura sunt, quæ *Salomoni* accommodari nullatenus valeant, Christo autem apprime conveniant, cujus ortum temporibus ipsis antiquiorem Prophetæ prædicant, quem rori comparant, quo regnante justitiam & pacem orituras, & totum orbem ipsum adoraturum, ejusque imperio subditum iri vaticinantur. In Salomonem certe ista non quadrant Oracula: *Permanebit cum Sole & ante Lunam, in generatione & generationem. Descendet sicut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna. Et dominabitur a Mari usque ad Mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba Dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei. Ante Solem permanet nomen ejus: Et benedicentur in ipso omnes Tribus terræ, omnes Gentes magnificabunt eum.* Hunc autem Psalmum ad Christum pertinere, non solum Christiani Doctores demonstrant, sed ipsi etiam Judæi fateri coguntur, ut constat ex Chaldęo Paraphraste, ex *Midrasch Thehillim*, ex Libro *Siphre*, *RR. Selomoh Jarchi*, *Aben Ezra*, *Davide Kimchi*, & *Saadia Gaon*. Lege *S. Hilarium*, & *S. Augustinum* in Commentariis hujus Psalmi, & Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 8. ubi

Salomonem typum Christi fuisse, docet & Scripturam Sanctam, etiam rebus gestis prophetantem quodam modo in eo figuram delineare futurorum. Nam præter Libros Divinæ Historiæ, ubi regnasse narratur, Psalmus etiam septuagesimus primus titulo nominis ejus inscriptus est: *In quo tam multa dicuntur, quæ omnino ei convenire non possunt, Domino autem Christo aptissima perspicuitate conveniunt, ut evidenter appareat, quod in illo figura qualiscumque adumbrata sit, in isto autem ipsa veritas præsentata. Notum est enim quibus terminis Regnum conclusum fuerit Salomonis: Et tamen in eo Psalmo legitur ut alia taceam: Dominabitur a Mari usque ad Mare, & a flumine usque ad terminos orbis terræ: Quod in Christo videmus impleri. A flumine quippe dominandi sumpsit exordium, ubi baptizatus a Joanne, eodem monstrante cœpit agnosci a discipulis, qui eum non solum Magistrum, verum etiam Dominum appellaverunt.*

Probatur nono ex Psalmo octogesimo octavo, in quo plurima sunt quæ *Davidi* nequeunt aptari, Christo vero egregie congruunt. Illud in primis, *Et ponam in Mari manum ejus*, id est, Mare illius Imperio subjiciam. Quamvis enim gentes Maris accolas ditioni suæ David subjecerit, nunquam tamen trans littora Imperii sui fines dilatavit. Christo vero id convenire constat ex Zachariæ 11. 10. *Potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ.* Hæc etiam verba Psalmi: *Et ego Primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ*, ad *Davidem* referri commode non possunt, qui nec Primogenitus fuit, nec aliis Regibus, puta Assyriorum Rege, excelsior & potentior. At Christi proprii sunt hi characteres, qui *Primogenitus* est *in multis fratribus*, *Primogenitus omnis creaturæ*, *Primogenitus ex mortuis*, *In omnibus primatum tenens*, (ut docet *S. Paulus* Epistolæ ad Romanos Cap. 8. 29. & 1. ad *Colossenses* 15. 18.) *Rex Regum*, *& Dominus Dominantium*; *Primogenitus Mortuorum*, *& princeps Regum terræ*: (ut ait *S.* Joannes *Apocalypsis* 19. 16. & 1. 5.) Hæc etiam Psalmi nostri verba Christo egregie congruunt: *Ipse invocabit me: Pater meus es tu*: Quæ gemina sunt illis Psalmi 2. 7. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et 109. 3. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Huic denique Patris Æterni divinę voci Christum Jesum filium suum de cœlo proclamantis: *Hic est filius meus dilectus* (Matthæi 3. 17. & 17. 5.) In eodem Psalmo legimus: *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus & thronum ejus sicut dies cœli ... Semel juravi in Sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit: Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.* Hæc *Davidi* non conveniunt, cujus posteri regnare desierunt in *Jechonia* & *Sedecia*; Sed Christo Jesu, de quo Angelus ita vaticinatur apud *S. Lucam* Cap. 1. Evangelii v. 32. *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Psalmi hujus Vaticiniis Messiam prænuntiatum fatentur Judęi in *Bereshith Rabba*, & in *Veelle Semoth Rabba*, & in *Midrasch Cantici Canticorum*. Id etiam concedunt *R. Selomoh* & *Aben Ezra*. Legatur *S. Augustinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 9. ubi hujus Psalmi Vaticinia expendens illis recensitis subdit: *Quæ omnia de Domino Jesu intelliguntur sub nomine David propter formam servi quam de semine David idem Mediator assumpsit ex Virgine.* Subdit Psaltes: *Usquequo Domine avertis in finem? Exardescet sicut ignis ira tua? Memorare quæ mea substantia: Numquid enim vane constituisti omnes filios hominum? Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: Eruet animam suam de manu inferi?* Quæ precatio Prophetia Christi est. Nam hic *Finis intelligendum est ultimum tempus, quando in Christum Jesum etiam illa gens est creditura, ante quem finem illa fieri oportebat, quæ superius ærumnosa deflevit* ... Memorare quæ est mea substantia. *Nihil hic melius quam ipse Jesus intelligitur, substantia Populi ejus, ex quo natura est carnis ejus.* Non enim vane, *inquit*, constituisti omnes filios hominum. *Nisi enim esset unus filius hominis substantia Israel, per quem filium hominis liberarentur multi filii hominum, vane utique constituti essent omnes filii hominum. Nunc vero omnis quidem humana natura per peccatum primi hominis in vanitatem de veritate collapsa est, propter quod dicit alius Psalmus,* Homo vanitati similis factus est, dies
Ps. 143. 4. „ ejus sicut umbra prætereunt: *Sed non vane Deus constituit omnes filios hominum; Quia & multos e vanitate liberat per Mediatorem Jesum, & quos liberandos non esse præscivit,*

vit, ad utilitatem liberandorum, & comparationem duarum inter se a contrario Civitatum, non utique vane in totius rationalis creaturæ pulcherrima atque justissima ordinatione constituit. Deinde sequitur: Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi? *Quis est iste, nisi substantia illa Israel ex semine David, Christus Jesus? De quo dicit Apostolus*, Quod surgens a mortuis, jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur. *Sic enim vivet, & non videbit mortem, ut tamen mortuus fuerit, sed animam suam eruerit de manu inferi, quo propter quorumdam solvenda inferni vincla descenderat: Eruerit autem potestate illa de qua in Evangelio dicit*, Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. *Rom.* 9. 9. *Joan.* 10. 18.

Probatur decimo, ex Psalmo nonagesimo sexto, cujus hæc Verba v. 8. *Adorate eum omnes Angeli ejus*, Regni Christi prænuntia esse docet *S. Paulus* in Epistola ad *Hebræos* Cap. 1. 6. *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Probatur undecimo, ex Psalmo centesimo nono, quo Christi divinitas, generatio æterna, regia dignitas, Sacerdotium, victoriæ ac triumphi præcinuntur. Divinitas quidem, & æterna generatio exprimuntur his verbis: *Dixit Dominus Domino meo. Sede a dextris meis . . . . . Ex utero ante Luciferum genui te.* Regia dignitas istis commendatur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: Dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum.* Sacerdotium hoc commate prædicitur: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Victoriæ ipsius ac triumphi reliquis Psalmi versibus prædicuntur. Hunc Psalmum ad Messiam pertinere, tam certum olim & indubitatum fuit apud Judæos, ut Christus & Apostoli hęc Oracula, vel in Sermonibus publice ad ipsos habitis, vel in Epistolis usurpantes, neminem repugnan-tem habuerint, sive qui negare fuerit ausus, hæc Vaticinia Messiam spectare. Matthæi 22. 41. & seq. *Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Et nemo poterat ei respondere verbum: Neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.* S. Petrus Actuum 2. 34. *Non enim David ascendit in cœlum; Dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis. His autem auditis, compuncti sunt corde: Et dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres?* Sanctus *Paulus* 1. ad *Corinthios* 15. 25. & ad Hebræos Cap. 1. 13. Cap. 5. 6. VI. 20. VII. 1. hunc Psalmum de Christo intelligi docet. Porro (ut recte ratiocinatur Eruditus Auctor) haud quaquam probabile est Apostolos tantum sibi fuisse permissuros, ut nobilissimo Psalmo novam & adhuc inauditam sententiam affingerent; apud Hebræos præsertim, superstitionibus deditam Gentem, & in iis quæ ad Religionem pertinerent, irritabilem, nisi id communi opinione receptum, ac vulgo creditum sciissent. Quocirca veteres Judæi de Messia hunc Psalmum intellexerunt, ut constat ex Chaldæo Paraphraste, ex *R. Mose Hadarsan*, *R. Saadia Gaone* in Danielem, *R. Isaaco Ben Aramach*, ex *Midrasch Thehillim*, & ex ipso Thalmude in *Sucuh*, Cap. 5. Frustra autem Judæorum nonnulli post Christi & Apostolorum tempora, hunc Psalmum ad *Abrahamum*, aut ad *Davidem*, aut ad *Salomonem*, aut ad *Ezechiam*, aut ad *Zorobabelem* retulerunt. Nec enim Abrahamo convenire possent ista: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis*, præsertim secundum Judæorum opinionem, qui Patriarcham illum ad Gehennæ fores excubare censent, ut Judæos omnes illuc pro sceleribus suis detrudendos ab ingressu tartari arceat. Nec etiam ista congruunt Abrahamo, aut Davidi, aut Salomoni, aut Ezechiæ, aut Zorobabeli: *Ex utero ante Luciferum genui te. Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Nec Salomonem, Ezechiam, aut Zorobabelem, David,

cujus est Psalmus, Dominos suos appellasset. Nec pacifico Salomoni conveniunt versus secundus, sextus & septimus, qui bellatorem describunt.

Judæi quidam hunc Psalmum uni e Cantoribus Davidis tribuunt, & Versum hunc, *Dixit Dominus Domino meo*, id sibi velle contendunt: David Dominus meus dixit Salomoni Domino meo: Istum vero, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, votum Cantoris hujus esse ajunt, qui Regnum diuturnum *Salomoni* adprecetur, eandem nempe vocem Hebræis Principem & Sacerdotem significare: τὸ *in æternum* haud semper infinitum tempus, sed diuturnum quandoque exprimere. Denique pro, *secundum ordinem Melchisedec*, vertendum fuisse, *secundum verbum Regi meo justo*, hoc est, Davidi a Deo dictum. Verum non Cantoris alicuius, sed ipsius *Davidis* Psalmum hunc esse veteres Judæi agnoverunt, ut ex Jesu Christi & Apostolorum testimoniis constat, illum *Davidi* tribuentium. Id agnovit & *Trypho*, ut colligitur ex Dialogo S. Justini Martyris. Quamvis autem vox eadem quæ Sacerdotem sonat Hebræis, interdum Principem significet, ut 2. Regum 8. 18. Job 12. 19. adjuncta tamen *Melchisedeci* mentio hac eam significatione accipi vetat. *Melchisedech* enim non Regio Jure, sed Sacerdotali, panem & vinum obtulit, Abrahæ benedixit, ab eoque decimas accepit. Alia afferuntur adversus illas recentiorum Judæorum cavillationes a Viris Eruditis, sed nihil afferent luculentius quam similes reliquorum Scriptorum Sacrorum locutiones, paresque sententias, ubi de Messia loquuntur. Quam germana sunt hæc, *Dixit Dominus Domino meo*, & illa Ecclesiastici 51. 14. *Invocavi Dominum Patrem Domini mei?* Ista, *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion*, & illa Isaiæ 2. 12. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt Populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad montem Domini, & ad Domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulavimus in semitis ejus: Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jerusalem?* Quam præclare consentiunt istud, *Ex utero ante Luciferum genui te*: Et illud Psalmi 2. 7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*: Et illud Proverbiorum 8. 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi & ego jam concepta eram; necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole constiterant: Ante colles ergo parturiebar*, &c. De illius Psalmi sensu legendi *S. Justinus* in Dialogo cum Tryphone pag. 250. & *Tertullianus* Lib. 5. *Contra Marcionem*, Cap. 9. ubi Judæos de *Ezechia* Rege illum perperam interpretari, illaque Vaticinia in solum Christum quadrare probant: *S. Joannes Chrysostomus* in ipsius Psalmi Expositione, ubi ostendit, illum nec *Abrahamo*, nec *Davidi*, nec *Zorobabeli*, nec Populo, sed uni Christo Jesu convenire: *S. Hilarius* in Commentario, *S. Hieronymus* in Commentario Cap. 22. S. Matthei, *S. Augustinus* in Commentario *Psalmorum* & Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 17. *Theodoritus* in Interpretatione ejusdem Psalmi, & alii Interpretes in eamdem conspirantes sententiam, totumque Psalmum de Christo explicantes.

Probatur duodecimo, ex Psalmo centesimo decimo septimo in quo hæc leguntur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Quod Oraculum de se ipso explicat Jesus Christus Matthæi 21. 42. additque: *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum.* Et S. Petrus ad Judæos sermonem habens Actuum 4. 11. *Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: Et non est in alio aliquo salus.* Et S. Paulus Epistolæ ad Ephesios 2. 19. 20. 21. *Ergo jam non estis hospites & advenæ: Sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei: Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: In quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum in Domino: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.* Horum germana sunt quæ de Christo prænuntiat *Isaias* Cap. 28. 16. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum: Qui crediderit, non festinet.* Et Cap. 8. 14. *Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israel; in laqueum*

in

in ruinam habitantibus Jeruſalem. Hæc denique verba eiuſdem Pſalmi, *O Domine, ſalvum me fac, o Domine, bene proſperare; Benedictus qui venit in nomine Domini*, ad Chriſtum Jeſum eſſe referenda, probant ſimiles voces quas plebs accinebat, cum Salvator noſter Hieroſolymam triumphi ritu ingreſſus eſt, Matth. 21. 9. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini; Hoſanna in altiſſimis.*

Merito itaque *Tertullianus Libro contra Praxeam*, Cap. 2. ait: *Sed & omnes pene Pſalmi Chriſti perſonam ſuſtinent, Filium ad Patrem, id eſt, Chriſtum ad Deum verba facientem repræſentant.*

Merito *S. Hilarius* Prologo in Pſalmos: *Non eſt*, inquit, *ambigendum ea, quæ in Pſalmis dicta ſunt, ſecundum Evangelicam Prædicationem intelligi oportere: Ut ex quacumque licet perſona Prophetæ Spiritus ſit locutus, tamen totum illud ad cognationem adventus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & corporationis, & paſſionis, & regni, & reſurrectionis noſtræ gloriam virtutemque referatur . . . . . Sunt enim univerſa allegoricis & typicis contexta virtutibus: Per quæ omnia unigeniti Dei Filii in corpore & gignendi, & patiendi, & moriendi, & reſurgendi, & in æternum, conglorificatis ſibi qui in eum crediderint, regnandi, & cæteros judicandi ſacramenta panduntur.* Addit, Pſalmorum Librum niſi per fidem adventus Chriſti intelligi non poſſe. Quo ſpectat illud *S. Joannis* Apocalypſis 3. 7. *Hæc dicit Sanctus & Verus; qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. CLAVEM porro David habet, quia per hanc, quæ in illo expleta eſt, Prophetiam, aperiet quod nemo præcludet; & contra expletæ in eo Prophetiæ fide abnegata, claudet, quod nemo poſſit aperire. Nullus enim niſi ille in quo hæc prophetata & expleta ſunt, clavem intelligentiæ hujus impartiet.* Quamobrem idem Apoſtolus Cap. 5. ſcribit: *Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, Librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire Librum, & ſolvere ſignacula ejus? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire Librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire Librum, nec videre eum. Et unus de Senioribus dixit mihi: Ne fleveris: Ecce vicit Leo de Tribu Juda, radix David, aperire Librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus.* Hinc Chriſtus poſt Reſurrectionem, Lucæ 24. 44. ait: *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.*

Merito *S. Hieronymus*, Epiſtola ad Paulinum: *David Simonidies noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat.*

Merito *S. Auguſtinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 15. *Nunc jam*, inquit, *expectari a me video, ut hoc loco Libri hujus aperiam quid in Pſalmis David de Domino Jeſu Chriſto vel ejus Eccleſia prophetaverit. Ego autem ut hoc non ita faciam, ſicut videtur ipſa expectatio poſtulare, copia, quam inopia, magis impedior; Omnia enim ponere vitandæ prolixitatis cauſa prohibeor. Vereor autem ne cum aliqua elegero, multis, qui ea noverunt, videar magis neceſſaria præteriſſe. Deinde quia teſtimonium quod profertur, de contextione totius Pſalmi debet habere ſuffragium, ut certe nihil ſit quod ei refragetur, ſi non omnia ſuffragantur: ne more centonum ad rem quam volumus tanquam verſiculos, decerpere videamur, velut de grandi carmine, quod non de re illa, ſed de alia longeque diverſa reperiatur eſſe conſcriptum. Hoc autem ut in quocumque Pſalmo poſſis oſtendi, exponendus eſt totus: Quod quanti operis ſit, & aliorum, & noſtra Volumina, in quibus hoc fecimus, ſatis indicant. Legat ergo illa, qui voluerit, & potuerit. Inveniet quot & quanta Rex David, idemque Propheta de Chriſto & ejus Eccleſia prophetaverit, de Rege ſcilicet & Civitate quam condidit.*

SCHOLION I.

His recentiorum quorumdam Interpretum refellitur temeritas, qui Pſalmos ab Antiquis de Chriſto Jeſu explicatos, de Chriſto ab Eccleſia ſemper intellectos, in alium ſenſum trahunt, & vim Prophetiarum elevare non verentur, *Hugone Grotio* duce. Apoſto-

1. Tim. 6. postolum audiant Timotheum suum his verbis compellantem: *O Timothee depositum custodi, devita profanas vocum novitates.* Quid est depositum? *Id est, quod tibi creditum est, non quod a te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ, non usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te per ductam, non a te prolatam; in qua non auctor debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens . . . . o Timothee, o Sacerdos, o Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina esto spiritalis Tabernaculi Beseleel, pretiosas divini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur. Per te posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur: Eadem tamen quæ didicisti doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.*

Vincentius Lirinensis in Commen. 1. Cap. 27. Tom. 3.

SCHOLION II.

Quam salutaris sit lectio & meditatio Psalmorum exponit S. Nicetius Trevirensis Episcopus in Tractatu *de Psalmodiæ bono, Cap. 1. Tom. 3.* Quid, *inquit*, in his Psalmis non „ invenies, quod faciat ad utilitatem & ædificationem, ad consolationem humani ge„ neris, conditionis, sexus, ætatis? Habet in Psalmis infans quid lactet, puer quid lau„ det, adolescens quid corrigat, juvenis quid sequatur, senior quid precetur. Discit fe„ mina pudicitiam, pupilli inveniunt patrem, viduæ judicem, pauperes perspectorem, „ advenæ custodem. Audiunt Reges & Judices quid timeant: Psalmus tristes consola„ tur, lætos temperat, iratos mitigat, pauperes recreat, divites ut se agnoscant admonet, „ & ne superbiant increpat; omnibus omnino suscipientibus se aptam medicinam contri„ buit Psalmus, nec peccatores despicit, sed remedium eis per pœnitentiam lacrymo„ sam salubriter ingerit. Dominus itaque Deus noster per David servum suum confe„ cit potionem, quæ dulcis esset gustu per cantationem, & efficax ad curanda vulnera „ peccatorum per suam virtutem. Suaviter enim Psalmus auditur cum canitur, pene„ trat animum cum delectat; facile Psalmi memoria retinentur, si frequenter psallan„ tur; & quod Legis austeritas ab humanis mentibus extorquere non poterat, hi per „ dulcedinem cantionis excludunt. Nam quicquid Prophetæ, quicquid Evangelia ipsa „ præcipiunt, in his carminibus suavi meditantium dulcedine continetur. Deus ostendi„ tur ut timeatur, simulacra ridentur, justitia ingeritur, iniquitas prohibetur, misericor„ dia laudatur, incredulitas abdicatur, veritas requiritur, mendacia damnantur, dolus „ accusatur, innocentia collaudatur, superbia dejicitur, humilitas sublimatur, pœniten„ tia prædicatur, pax sequenda depromitur. Contra inimicos protectio postulatur, vin„ dicta promittitur, spes certa nutritur; & quod his est omnibus excellentius in Psal„ mis Christi Sacramenta cantantur. Nam & generatio ejus exprimitur, & rejectio „ plebis impiæ, & Gentium hæreditas nominatur, virtutes Domini cantantur. Passio „ veneranda depingitur, Resurrectio glorioſa monstratur, Sedes quoque ad dexteram mi„ rabiliter depingitur. Deinde igneus Domini manifestatur adventus, terribile de vivis „ & mortuis Judicium panditur. Quid plura? Etiam Spiritus creantis emissio, & ter„ ræ renovatio revelatur, post quæ erit in gloria Domini sempiternum justorum Re„ gnum, peccatorum perenne supplicium. Hęc sunt Cantica Dei, quæ canit Catholi„ ca Ecclesia Dei.

Spicilegii Acheriani.

DISSERTATIO XXV.

De Libris Samuelis, ſive primo & ſecundo Regum.

PROPOSITIO I.

Libri Samuelis, ſive primus & ſecundus Regum, genuini ſunt & antiqui. Eorum Auctor haud omnino certus: Probabiliter cenſetur a Samuele, Nathan, & Gad Prophetis eſſe ſcriptos, ita ut pars maxima Samuelem Auctorem habuerit, reliqua Nathanem, & Gadum.

PRobatur Propoſitionis prima pars. Genuini illi ſunt & antiqui Scripturæ Sacræ Libri, quibus teſtimonium perhibent alii ejuſdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, & Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, necnon Scriptores exotici; Sed Libris Samuelis, ſive primo & ſecundo Regum, teſtimonium perhibent alii ejuſdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, Eccleſiæ conſenſus, Scriptores exotici; itaque genuini ſunt & antiqui.

Probatur Minor. His enim quæ 1. *Regum* Cap. 26. leguntur, *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit*, gemina ſunt iſta Sapientiæ 16. 13. *Tu enim es Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:* & Tobiæ 13. 2. *Quoniam flagellas, & ſalvas, deducis ad inferos, & reducis.* Iſtud 1. Regum 2. 8. *Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem, ut ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat:* ſimile eſt Verſibus 7. & 8. Pſalmi centeſimi duodecimi: *Suſcitans a terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem: Ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus Populi ſui.* De *Samuele* dicitur Eccleſiaſtici 46. 22. *Et ante tempus finis vitæ ſuæ, & ſæculi, teſtimonium præbuit in conſpectu Domini, & Chriſti, pecunias, & uſque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accuſavit illum homo.* Id ex primi Regum Cap. 12. 3. 4. 5. derivatum eſt, ubi *Samuel* ad univerſum Iſrael ait: *Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto ejus, utrum bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cujuſquam munus accepi: & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Teſtis eſt Dominus adverſum vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis.* Eccleſiaſtici 47. 3. 4. de *Davide* dicitur: *Cum leonibus luſit quaſi cum agnis; & in urſis ſimiliter fecit, ſicut in agnis ovium, in juventute ſua. Numquid non occidit Gigantem, & abſtulit opprobrium de gente?* Id ex primi Regum 17. Capite ſumptum eſt, ubi *David* his verbis allocutus *Saulem* dicitur: *Paſcebat ſervus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel urſus, & tollebat arietem de medio gregis: & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi conſurgebant adverſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & urſum interfeci ego ſervus tuus: Erit igitur & Philiſtæus hic incircumciſus, quaſi unus ex eis. Nunc vadam & auferam opprobrium Populi. . . . Prævaluitque David adverſum Philiſtæum in funda & lapide, percuſſumque Philiſtæum interfecit.* Quod *Eccleſiaſtis* 4. 17. & *Oſeæ* 6. 6. *habetur*, *Melior eſt obedientia, quam victimæ;* ex primi Regum 15. 22. derivatum eſt, ubi *Samuel* ait: *Numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia, quam victimæ: & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum . . .* 2. Regum 7. Deum dixiſſe *Davidi* Per *Nathanem* Prophetam memoratur: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli a Saul, quem amovi a facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum*

tuum

tuum usque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter. Horum germana sunt illa Psalmi octogesimioctavi: *In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cœli. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam; & in judiciis meis non ambulaverint: Si justitias meas profanaverint, & mandata mea non custodierint: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo; neque nocebo in veritate mea: Neque profanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit: Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis.* Legitur Ezechielis 17. 32. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus:* & 33. 11. *Vivo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.* Id derivatum est ex secundi Regum 14. 14. ubi Mulier Thecuitis ad Davidem: *Omnes* (inquit) *morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur: Nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.* Primi Libri Paralipomenon magna pars ex duobus prioribus Libris Regum expressa est.

Hos etiam Sacros esse & Canonicos ex traditione constat, ex testimoniis Patrum & Conciliorum, qui Librorum Sacrorum Canonem repræsentarunt, ex totius Ecclesiæ Catholicæ consensu. Profani denique Scriptores nonnulli scilicet *Eupolemus* apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 30. & *Nicolaus Damascenus* apud *Josephum* Lib. 7. *Antiquitatum*, Cap. 6. ea de *Samuele*, *Saule*, & *Davide* memorant, quæ ex duobus prioribus Libris Regum derivata verisimile est.

Secunda Pars Propositionis probatur: Scriptura enim, Traditio, Ecclesia, horum Librorum Auctorem expresse non designant: & post Samuelem exaratos colligi potest ex Libri 1. Capite nono, versu 9. *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.* Quod præterea Capite 7. 15. legitur: *Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ*, ab alio quam a Samuele scriptum videri potest.

Probatur tertia pars ex primi Paralipomenon 29. 29. *Gesta autem David priora, & novissima, scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan Prophetæ, atque in Volumine Gad Videntis: Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis Regnis terrarum.* Hoc loco nixi Thalmudistæ, & *R. Moses Kimchi* vigintiquatuor priora Libri primi Capita *Samueli* tribuunt; reliqua, quibus res post *Samuelis* obitum gestæ narrantur, *Nathani* & *Gado* Prophetis. Idem censet *S. Isidorus Hispalensis* Libro 6. *Originum*, Cap. 2. Posteriorum tamen Capitum *Davidem* facit Auctorem. Verum non constat an *Liber Samuelis, & Liber Nathan Prophetæ*, & *Volumen Gad Videntis*, sint ipsi Libri Regum primus & secundus, an singulares quidam & distincti Commentarii, ex quibus horum Librorum innominatus Auctor *Samuelis, Saulis*, & *Davidis* Historiam Sacram compilaverit & adornaverit. Quæ *Theodoreti* sententia est Præfatione in Libros Regum. *Plurimi* (inquit) *fuerunt Prophetæ, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Historia Paralipomenon. Horum unusquisque consueverat scribere quæcumque contingebat fieri suo tempore. Atque inde est quod primus Regnorum, & apud Hebræos, & apud Syros, nominatur Prophetia Samuelis . . . Qui ergo Regnorum Libros scripserunt, ex scriptis illis accepta occasione, post plurimum tempus scripserunt.* Idem censet *Diodorus Tarsensis*, adeoque clausulam illam: (*Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns*,) adjectam fuisse ab eo, qui Sacram illam Historiam collegit ex Libris, quibus singuli Prophetæ gesta suis temporibus scripserant.

Qui Libros illos *Samuele* posteriores esse volunt, adducunt ad hujus confirmationem sententiæ illud capitis quinti Libri primi: *Propter hanc causam non calcant Sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur Templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.* Quę notatio temporis repetitur Cap. 27. & 30. ejusdem Libri, & Capite sexto Libri secundi. Sed hoc argumentum non est magni ponderis. Non enim valde longum requiritur temporis spatium ut hæc locutio usurpari possit. Nam *S. Matthæus*

thæus res tempore non multum diſſitas narrans, eam adhibet, Cap. 27. 8. *Propter hoc vocatus eſt* (inquit) *ager ille Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem*. Quæ autem de *Dagonis* Idolo narrantur Capite quinto Libri primi, *Samuele* adoleſcente contigerunt: Si autem hunc Librum *Samuel* ſcripſerit, illum ſcripſit ſenex, ac proinde ſatis longum intervallum temporis interceſſit, ut merito hanc loquendi formulam uſurpare potuerit, *Uſque in hodiernum diem:* quam itidem *Nathan* & *Gad* Prophetæ, Auctores reliquorum Capitum, a vigeſimoquinto Libri primi, & totius Libri ſecundi adhibuerint. Sed planior videtur Reſponſio, Hanc temporis notationem adhibitam ab incerto & innominato Auctore, qui ex Commentariis *Samuelis*, *Nathanis*, & *Gadi* Prophetarum, Sacram hanc Hiſtoriam adornavit.

Objicit Auctor Tractatus *Theologico-Politici* adverſus horum Librorum auctoritatem antilogias quaſdam, quæ Opus non ſolum ex variis Auctoribus, ſed abſque delectu & judicio compilatum arguant. Libri enim primi Cap. 16. *David* in Aula *Saulis* accitus dicitur, ut Regem malo Spiritu vexatum citharę modulis recrearet. Capite vero 17. 55. 56. 57. 58. *Davidem* ex alia cauſa *Sauli* innotuiſſe narratur, ex ſingulari nimirum certamine cum *Goliatho* Gigante. *Eo autem tempore*, inquit, *quo viderat Saul David egredientem contra Philiſtæum, ait ad Abner Principem Militiæ: De qua ſtirpe deſcendit hic Adoleſcens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, Rex, ſi novi. Et ait Rex, Interrogatu cujus filius ſit iſte Puer. Cumque regreſſus eſſet David percuſſo Philiſtæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philiſtæi habentem in manu. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, o Adoleſcens? Dixitque David: Filius ſervi tui Iſai Bethlemitæ ego ſum*. Quomodo nunc ignotus *Sauli*, quem *Saul* dilexerat, & Armigerum ſuum fecerat?

Reſpondetur, Davidem primum quidem vocatum in Aulam ut cithara pſalleret coram *Saule* malo Spiritu vexato; ſed poſtea recrudeſcente bello Philiſtæorum adverſus Iſraelitas, cum licentia Regis ad patrem rediiſſe ut gregem paſceret, cum tres illius fratres natu majores militiæ nomen dediſſent; ad quos in caſtra miſſus deinde eſt a patre, & conferta cum *Goliatho* pugna, magis innotuit *Sauli*, Citharœdi & Armigeri olim ſui immemori, utpote quem viderat, & cithara pſallentem audierat mentis impos, & malo ſpiritu agitatus, & quidem aliter (ut credere par eſt) indutum & ornatum, quam cum ad fratres in caſtra e paſcuis miſſus eſſet. Rem ita geſtam ſatis innuit Sacer Scriptor. Nam poſtquam dixit: *Quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & levius habebat. Recedebat enim ab eo Spiritus malus:* Capite ſequenti Philiſtæorum bellum deſcribens, cum de *Davide* iterum acturus eſſet, narrationem ſic exorditur: *David autem erat filius viri Ephratæi, de quo ſupra dictum eſt, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Iſai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul ſenex, & grandævus inter viros. Abierunt autem tres filii ejus majores poſt Saul in prælium . . . David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus ſecutis Saulem, abiit David, & reverſus eſt a Saul, ut paſceret gregem Patris ſui in Bethlehem . . . . . Dixit autem Iſai ad David filium ſuum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos*, &c. Adde totam illam pericopem decimiſeptimi Capitis a Verſu 54. ad 58. incluſive apud Septuaginta non haberi, niſi in unico MS. Alexandrino, in cæteris omnibus Codicibus deſiderari: Unde ſuſpicari quis poſſet olim ab Hebręis Codicibus pariter abfuiſſe. At exemplaria quibus utebatur Eccleſia *Theodoreti* tempore, eadem habuiſſe quę modo *Hebræus* Textus, MS. Alexandrinum & LXX. Vulgatæ noſtrę Latinæ Codices omnes, Chaldaica Paraphraſis, Syriaca & Arabica Verſiones habent, fidem facit *Theodoretus* Quęſtione 43. in primum Regum. Interrogat enim, *Quomodo Saul ignoravit David?* & reſpondet: *Duorum alterum eſt intelligendum; Vel quod furore percitus non ſentiebat eum pulſantem citharam: Vel quod invidia eum turbavit, ut non exacte ſciret undenam eſſet.*

Objicit ſecundo idem Auctor, ſeptimum & decimumtertium primi Libri Capita inter ſe pugnare. Nam Capite ſeptimo *V.* 13. dicitur: Et *humiliati ſunt Philiſtiim, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos Iſrael. Facta eſt itaque manus Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis*. Capite vero decimo tertio bellicus Philiſtæorum adverſus

Iſraelitas apparatus, ingens Hebræorum terror, & anguſtiæ tantæ deſcribuntur, ut Philiſtæis ad triginta millia curruum, & ſex millia Equitum, præter gregarios Milites innumeros in Machmas congregatis, ſexcenti dumtaxat viri ſtarent cum *Saule*, & quidem inermes. *Cum* enim *veniſſet dies prælii, non eſt inventus enſis & lancea in manu totius Populi, qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul, & Jonatha filio ejus.*

Reſpondetur, Dictionem *ultra*, in Scriptura Sacra, non ſemper tempus perpetuum, imo ne diuturnum quidem, ſed exiguum quandoque intervallum ſignificare. Quod itaque Capite ſeptimo legitur: *Nec appoſuerunt ultra ut venirent in terminos Iſrael*, perinde eſt ac ſi ſcripſiſſet Hiſtoricus Sacer: per aliquod tempus in fines Iſraeliticæ terræ non irruperunt. Quod autem ſubjungit, factam eſſe manum Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis, veriſſimum eſt. Quotieſcumque enim adverſus Iſraelitas aciem inſtruxerunt, ſuperſtite *Samuele*, toties ab eis fuere profligati. Et Capite 14. legimus, in illis Iſraelitici Populi anguſtiis, in illa animorum abjectione, & armorum inopia, quæ Capite præcedenti deſcribitur, *Jonatham* ſolo armigero comite, in hoſtile præſidium tanto impetu irruiſſe; ut viginti Militibus cæſis, reliqui Principis magnanimitate perterriti in caſtra evaderent, omnia pavore implentes. Tum Deo urgente, Philiſtæos arma in ſe vertentes, mutuis mucronibus attritos fuiſſe, reliquos in fugam datos. Id ubi novit *Saul*, aucto Exercitu aciem contra Philiſtæos direxiſſe, ipſoſque percuſſiſſe a Machmis uſque ad Ajalon, & magna clade affeciſſe.

PROPOSITIO II.

Inſignes de Chriſto Prophetias duo priores Libri Regum continent.

QUæ enim 1. *Regum* 16. De *Saulis* reprobatione, & Regni translatione ad *Davidem*, & quæ Capit. tertio & quarto de translatione Sacerdotii a domo *Heli* ad *Samuelem* narrantur, figuræ ſunt *Rerum mutationis* olim futuræ, *quod attinet ad duo Teſtamenta, Vetus & Novum: ubi Sacerdotium Regnumque mutatum eſt per Sacerdotem, eumdemque Regem novum ac ſempiternum, qui eſt Chriſtus Jeſus. Nam & Heli Sacerdote reprobato ſubſtitutus in Dei Miniſterium Samuel, ſimul officio functus Sacerdotis & Judicis, & Saule abjecto Rex David fundatus in Regno, hoc quod dico figuraverunt.* Ita *S. Auguſtinus* Libro 17. *de Civitate Dei*, Cap. 4. Id evidentius exprimit Propheta ad *Heli* a Deo miſſus, cujus verba Capite ſecundo leguntur. His enim Sacerdotii Aaronici mutatio portenditur. Unde Aaron primus Veteris Teſtamenti Sacerdos deſignatur his verbis: *Hæc dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus ſum domui Patris tui, cum eſſent in Ægypto, in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus Tribubus Iſrael mihi in Sacerdotem? . . . . . Quare calce abjeciſtis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in Templo? . . . . Propterea ait Dominus Deus Iſrael: Loquens locutus ſum, ut domus tua, & domus Patris tui miniſtraret in conſpectu meo, uſque in ſempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Abſit hoc a me.* Quis Patrum Heli ſtatim poſt liberationem populi ab Ægyptiaca ſervitute ad Sacerdotium electus eſt, niſi Aaron? *De hujus ergo ſtirpe iſto loco dixit futurum fuiſſe, ut non eſſent ulterius Sacerdotes: quod jam videmus impletum. Vigilet fides, præſto ſint res, cernuntur, tenentur, & videre volentium oculis ingeruntur.* „ Ecce, *inquit*, dies veniunt, & præcidam brachium tuum „ & brachium domus patris tui, & non erit Senex in domo tua omnibus diebus. *Ecce dies qui prænuntiati ſunt, jam venerunt. Nullus Sacerdos eſt ſecundum ordinem Aaron: & quicumque ex ejus genere eſt homo, cum videt Sacrificium Chriſtianorum toto orbe pollere, ſibi autem honorem illum magnum eſſe ſubtractum, deficiunt oculi ejus, & defluit anima ejus tabe mœroris.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Libro 17. *de Civitate Dei*, Capit. 5. Mutatio ergo & translatio Sacerdotii de Domo *Heli*, ſignum fuit translationem Sacerdotii Aaronici portendens, per Chriſtum Jeſum faciendam; & ad Vetus Teſtamentum proprie, figurate vero pertinebat ad Novum *Prophetia facti etiam ipſa, non verbi*; id ſcilicet facto ſignificans, quod verbo ad *Heli* Sacerdotem dictum eſt per Prophetam. Subdit Deus: *Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam*

meam

meam faciet; & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus. Futurum est autem ut quicumque remanserit de domo tua, veniat ut oretur pro eo, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem Sacerdotalem ut comedam bucellam panis. Sacerdos ille fidelis olim a Deo suscitandus est Christus Jesus, Novi Testamenti verus Sacerdos: Domus fidelis ipsi ædificanda, est Ecclesia, quę coram ipso ambulabit, id est, ejus Legi obtemperabit cunctis diebus. Reliquiæ autem Israelitici populi per gratiam Christi salvandæ ut prædixit *Isaias* Cap. 10. 22. & explicuit Apostolus ad *Romanos* 11. 5. in Christum credent, & Ecclesiæ adjungentur, ut oretur pro eis; & Sacrificii Christianorum participes erunt; Sacrificii scilicet, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, in pane expressi, de quo dicit Sacerdos ipse, Joannis 6. 52. *Panis quem ego dabo caro mea est pro Mundi vita*: ita hanc Prophetiam explicat *S. Augustinus* loco mox laudato.

Anna Mater *Samuelis*, quæ prius fuit sterilis & posteriore fœcunditate lætata est, typus fuit Ecclesiæ & Religionis Christianæ, cujus nomine propheticum Canticum edidit, quod legitur Capite secundo Libri primi Regum. *Exultavit*, inquit, *cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo.* „ Vere exaltatum, quia non in se, „ sed in Domino Deo suo. *Dilatatum est os meum super inimicos meos*: quia & in „ angustiis pressurarum Sermo Dei non est alligatus, nec in præconibus alligatis. *Lætata „ sum in salutari tuo.* Christus est iste Jesus, quem Simeon, sicut in Evangelio legitur, „ senex amplectens parvum, agnoscens magnum: *Nunc dimittis*, inquit, *Domine, „ servum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei salutare tuum.* Dicat itaque Ecclesia: „ *Lætata sum in salutari tuo. Non est Sanctus ut est Dominus*; tamquam sanctus & „ sanctificans, justus & justificans. *Neque enim est alius extra te*: quia nemo fit nisi „ abs te ". *Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes. Recedant vetera de ore vestro: „ quia Deus scientiarum Dominus est.* „ Ipse vos scit, & ubi nemo nescit: quoniam *Qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Hæc dicuntur adversariis „ Civitatis Dei ad Babyloniam pertinentibus, de sua virtute præsumentibus, in se, non „ in Domino gloriantibus: ex quibus sunt etiam carnales Israelitę, terrenę Jerusalem „ cives terrigenæ; qui ut dicit Apostolus, *Ignorantes Dei justitiam*, id est, quam dat „ homini Deus qui solus est justus & justificans, *& suam volentes constituere*; id est, „ velut a se sibi partam, non ab illo impertitam, *Justitiæ Dei non sunt subjecti*, utique quia superbi, de suo putantes, non de Dei, posse placere se Deo, qui est Deus „ scientiarum, atque ideo & arbiter conscientiarum, ibi videns cogitationes hominum, „ quoniam vanæ sunt, si hominum sunt, & ab illo non sunt. *Et ipsi præparantur cogitationes*: sive, ut vertunt LXX. Interpretes: *& præparans adinventiones suas*. „ Quas „ adinventiones putamus, nisi ut superbi cadant, & humiles surgant? Unde subdit: „ *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore*. Infirmatus est arcus, id „ est, intentio eorum qui tam potentes sibi videntur, ut sine Dei dono atque adjutorio, humana sufficientia Divina possint implere Mandata & præcinguntur virtute, „ quorum interna vox est, *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: repleti prius pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt*; sive ut vertunt Septuaginta: *Pleni panibus minorati sunt, & esurientes transierunt terram*. „ Qui sunt intelligendi pleni panibus, nisi ipsi Israelitæ, quibus credita sunt eloquia Dei, in quibus tamen terrena „ sapiunt, & ideo ex majoribus minores facti sunt; & ad eum statum nunc sunt redacti ut misera serviant servitute, operas suas locantes ut panem lucrentur: Gentes „ autem, quibus Lex illa non erat data, postea quam per novum Testamentum ad eloquia illa venerunt, multum esuriendo terram transierunt; quia in eis non terrena, „ sed cœlestia sapuerunt: *donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, „ infirmata est.* Septuaginta vertunt: *Quia sterilis peperit septem*. Numero septenario „ universę Ecclesiæ significatur perfectio. Propter quod & Joannes Apostolus ad septem „ scribit Ecclesias, eo modo se ostendens ad unius plenitudinem scribere; & in Proverbiis Salomonis hoc antea præfigurans, *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas „ septem*. Sterilis enim erat in omnibus Gentibus Dei Civitas, antequam iste fœtus, *Prov. 9. 11.* „ quem cernimus, oriretur. Cernimus etiam, quæ multa in filiis erat, nunc infirma-

„ tam

„ tam Jeruſalem terrenam . Quoniam quicumque filii liberę in ea erant , virtus ejus
„ erant: nunc vero ibi quoniam Litera eſt & Spiritus non eſt, amiſſa virtute infirmata
„ eſt, *Dominus mortificat & vivificat , deducit ad inferos, & reducit* . Mortificavit il-
„ lam quæ multos filios habuerat , & vivificavit ſterilem illam quæ peperit plurimos .
Coloſſ.3. 1. „ Vel Chriſtianos mortificat, eoſdemque vivificat. Quibus enim dicit Apoſtolus: *Mor-*
„ *tui enim eſtis*, hos ſalubriter mortificat Deus. Quibus ait: *Et vita veſtra abſcondita*
„ *eſt cum Chriſto in Deo* , eoſdem ipſos vivificat Deus, *Deducit ad inferos, & reducit*.
Pſ. 15. 10. „ Hoc in capite noſtro potius videmus impletum . Nam cum *proprio Filio ſuo non pe-*
„ *percit* Deus; *ſed pro nobis omnibus tradidit eum*, iſto modo utique mortificavit eum .
„ Et quia reſuſcitavit eum a mortuis, eumdem rurſus vivificavit. *Et quia in* Prophetia
„ vox ejus agnoſcitur , *Non derelinques animam meam in inferno* , eumdem deduxit ad
„ inferos, & reduxit. Hac ejus paupertate ditati ſumus: *Dominus* enim *pauperem fa-*
„ *cit , & ditat: humiliat, & ſublevat*; utique ſuperbos humiliat, & humiles exaltat.
„ Quod enim alibi legitur, *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*; hoc to-
„ tus habet ſermo hujus, cujus nomen interpretatur, *Gratia ejus*, hoc eſt, *Anna*. Quod
Jacobi 4.6. „ adjungitur: *Suſcitat de pulvere egenum , & de ſtercore elevat pauperem*, de nullo me-
„ lius intelligitur, quam de illo, qui *Propter nos egenus factus eſt, cum dives eſſet , ut*
„ *illius inopia divites eſſemus* . Ipſum enim de terra ſuſcitavit tam cito , ut caro ejus
1. Cor.8.9. „ non videret corruptionem ; nec mirum ſi tanta operetur: *Domini ſunt cardines terræ,*
„ *& poſuit ſuper eos orbem* , quem nimirum propter electos condidit. " Sed cardines ter-
ræ, Apoſtoli ſunt, orbis novi, ſcilicet Eccleſiæ fundamenta , eorumque in ſacro Mini-
ſterio ſucceſſores Epiſcopi , iidem Animabus quarum ipſis a Deo cura impoſita eſt, &
ſuperiores, & inferiores; ſuperiores, ut ipſas regant auctoritate ; inferiores , ut ipſas fe-
rant & ſuſtentent compatiente caritate; adeoque Dei vocatione orbi illi ſpiritali præpo-
ſiti, ſacrum Munus gerant , *non principandi ſuperbia, ſed conſulendi miſericordia*. Sequi-
tur in Cantico: *Pedes Sanctorum ſuorum ſervabit , & impii in tenebris conticeſcent , quia*
non in fortitudine ſua roborabitur vir. Pedes Sanctorum ſunt affectus cordium , quos ſer-
vat Deus gratia ſua, ne in terra ambulantes ut proximorum ſalutem procurent luto, &
pulvere inquinentur. Vel, Sanctorum affectus ſervat gratia ſanctæ humilitatis, ut quic-
quid in ſe boni agnoſcunt , totum id ad Deum omnium bonorum largitorem & fon-
tem referant , nec ſilentium ſervent, ſed in gratiarum actiones jugiter effundantur, ſe-
cundum illud Iſaiæ : *Qui reminiſcimini Dominum, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei.*
Atque ita ab impiis & ingratis ſeiungantur , qui in tenebris conticeſcunt , ignorantes ,
Quia non in fortitudine ſua roborabitur vir: & quod per alium Prophetam dicit Domi-
nus: *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, &*
Jer. 9. 23. 24. *non glorietur dives in divitiis ſuis ; ſed in hoc glorietur fortis , qui gloriatur , ſcire &*
noſſe me. „ Non enim parva ex parte intelligit & ſcit Dominum, qui intelligit & ſcit
„ etiam hoc a Domino ſibi dari, ut intelligat & ſciat Dominum. *Dominum formidabunt*
„ *adverſarii ejus, & ſuper ipſos in cœlis tonabit*; cum ad vivos & mortuos judicandos
„ veniet. Per nubes ſuas tonuit, quos Spiritu Sancto, cum in cœlum aſcendiſſet , im-
„ plevit, hoc eſt per Apoſtolos, ſed *fulgura in pluviam fecit* ". Ingratæ dumtaxat vi-
neæ comminatus, mandaturum ſe nubibus deſuper *ne pluant ſuper eam imbrem* : ſed in
Iſai. 5. 6. extremo Judicio ſola fulmina in adverſarios ſuos jaculabitur , ut ipſos atterat in æter-
num . *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo , & ſublimabit cornu*
Chriſti ſui . Tunc enim cœleſti Jeruſalem , non habenti maculam neque rugam , Ec-
cleſiæ primitivorum ex electis omnibus collectæ, jamque glorioſæ, Chriſtus in æternum
imperabit, cum evacuaverit omnem Principatum & Poteſtatem ; cum inimicos omnes
ſub pedibus poſuerit; cum noviſſima deſtructa fuerit inimica mors; cum Regnum Deo
& Patri tradiderit : cum ratione Corporis ſui myſtici ſubjectus erit ei qui ſubjecit ſibi
omnia[a], ut ſit Deus omnia in omnibus, ut ait Apoſtolus. De Meſſia id intellexit Chal-
dæus Paraphraſtes: *Dominus*, inquit, *facit ultionem de Magog, & de Exercitu Gentium*
raptorum, qui venerunt ex finibus terræ ; & dabit fortitudinem Regi ſuo , & multiplica-
bit Regnum Meſſiæ ſui. Lege *S. Auguſtinum* Libro 17. *De Civitate Dei* , Cap. 4. ubi
Canticum Annę explicat; cujus verba ſæpe mutuati ſumus, & cum ipſo concludimus :

Hæc

Hæc Anna prophetavit, Samuelis Mater, ſancti viri, multumque laudati. In quo quidem tunc figurata eſt mutatio veteris Sacerdotii, & nunc impleta, quando infirmata eſt, quæ multa erat in filiis, ut novum haberet in Chriſto Sacerdotium ſterilis, quæ peperit plurimos.

Denique ad Chriſtum pertinet, quod Deus *Davidi* per *Nathanem* Prophetam ſignificat 2. Reg. 7. *Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium... Et fidelis erit domus tua, & Regnum tuum uſque in æternum ante faciem tuam: & thronus tuus erit firmus jugiter.* Salomonem his verbis prædictum non eſſe, ſed Chriſtum, cujus *Salomon* typus fuit, *S. Auguſtinus* aſſerit. *Salomon* enim vivente patre ſuo regnare cœpit: hic autem prænuntiatur filius *David* poſt ejus mortem ſuſcitandus. *Quamlibet enim longo interpoſito tempore Jeſus Chriſtus veniret, proculdubio poſt mortem Regis David, cui ſic eſt promiſſus, eum venire oportebat, qui ædificaret domum Deo, non de lignis & lapidibus, ſed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apoſtolus, hoc eſt, fidelibus Chriſti: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Verba ſunt *S. Aug.* Lib. 17. *De Civ. Dei*, Cap. 8. Hęc etiam verba, *Fidelis erit domus tua*, domum *Davidis* non ſpectant, ſed Eccleſiam Chriſti. Domum enim *Davidis* poſt ejus mortem regnante *Salomone* quis fidelem dixerit, Mulieribus alienigenis colentibus falſos Deos plenam, quæ & ipſum Regem ad Idolorum ſuorum cultum pellexerunt? Regnum etiam *Salomonis* æternum non fuit, ſed poſt ejus mortem duas in partes ſciſſum & diſtractum. Hęc ergo Prophetia pertinet ad Chriſtum, *cujus Regni non eſt finis*. Nec movere nos debet quod adjungitur: *Qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum*. Id enim de *Salomone* proprie, de Chriſto typice dictum eſt, non in ſe ipſo, ſed in membris ſpectato. *Non enim Chriſti ipſius, quod eſt Caput Eccleſiæ, poſſunt inveniri ulla peccata, quæ opus eſſet humanis correptionibus, ſervata miſericordia divinitus coerceri; ſed in ejus corpore ac membris, quod Populus ejus eſt.* Ideo in Libris Regum iniquitas ejus dicitur, in Pſalmo autem octogeſimo octavo, filiorum ejus: *Ut intelligamus de ipſo dici quodam modo, quod de ejus corpore dicitur.* Ita *S. Auguſtinus* Lib. 17. *de Civit. Dei*, Capite nono.

His adde *Davidem*, cujus præſertim his in Libris ſcripta eſt Hiſtoria, Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri typum, & ſpirantem veluti Prophetiam extitiſſe. In Scriptura paſſim *Davidis* nomine Chriſtus, Chriſti nomine *David* deſignatur. Sic *Samuel* Propheta quærens *Davidem*, ut eum Regem ungeret, 1. Reg. 16. 6. *Num coram Domino eſt Chriſtus ejus?* David erat pulcher aſpectu: Chriſtus *ſpecioſus forma præ filiis hominum*. David curſos & leones interficiebat, voce ſua & cantu *Saulem* infirmum curabat, Dæmonem fugabat: Chriſtus *pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes*, ac ſolo verbo Dæmones ejiciens. David vitam humilem egit cum Paſtoribus & gregibus, donec a Deo manifeſtatus eſt *Samueli*: Chriſtus pluribus annis vitam abſconditam egit, in domo *Joſephi* & *Mariæ* delitescens, donec Deus eum in Jordane *Joanni Baptiſtæ* & Mundo revelavit, dicens: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. David ad fratres miſſus contra *Goliathum* Gigantem pugnavit, eumque debellavit: Chriſtus ad homines miſsus, quos fratres vocare dignatur, Diaboli imperium deſtruxit. David Populum jugo Philiſtęorum exemit: Chriſtus humanum genus in libertatem filiorum Dei reſtituit. Davidem variis laboribus & anguſtiis exercuit Deus prius quam eum ad Regiam dignitatem eveheret: Chriſtus humiliatus eſt, multoſque labores, ac demum dira tormenta, & mortem crudeliſſimam paſsus, antequam in gloriam ſuam intraret, omnemque poteſtatem in cœlo & in terra ſibi datam promulgaret. David panes propoſitionis jure quaſi Sacerdotali comedit: Chriſtus Sacerdotalem ac Regiam Poteſtatem in ſe conjunxit, ſuique Corporis Sacramentum in pane inſtituit. David Arcam a Philiſtęis prius captam de domo *Abinadab* Hieroſolymam reduxit: Chriſtus Eccleſiam, fracta diaboli poteſtate, certis ſedibus conſtituit. Davidem perſecuti ſunt perduelles filii: Chriſtum Regem, Patremque ſuum homines ingrati. David coram Achis Rege ſtultus habitus eſt: Chriſtus ab He-

rode quasi insanus despectus. David *Absalonem* fugiens, Montem Olivarum ascendit nudis pedibus, ac lugens: Christus in eumdem Montem ascendit, ut ab hostibus caperetur; ibique tristis fuit usque ad mortem. *David* planxit *Saulem*, & Absalonem: Christus super Jerusalem lacrymas fudit, & pro inimicis ac persecutoribus Patrem oravit. *Davidis* denique humilitas, mansuetudo, patientia, caritas, Christi mansuetudinem, patientiam, humilitatem, caritatem, apprime delinearunt.

DISSERTATIO XXVI.

De Initiis Regni Salomonis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Salomonis Ætate cum Regnum iniit.

HEbræi *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniisse tradunt, & quia ex hac Chronologia sequitur ipsi anno ætatis undecimo natum esse filium *Roboamum*, asserere non dubitant, ipsum anno decimo ætatis cum *Naama* Ammonitide conjunctum, liberis operam dare cœpisse. Eam opinionem secutus est Interpolator Epistolę *S. Ignatii* ad Magnesios, in qua hæc leguntur, (quæ tamen in genuina *S. Ignatii* Epistola ex Medicæo Codice descripta, & in Latina Versione ab *Usserio* ex Codice Anglicano edita non extant:) *Porro Salomon & Josias: Ille quidem duodecimo ætatis anno; hic vero octo natus annos, Regni gubernaculis admotus est.* Idem legitur in Pseudepigraphis Constitutionibus Apostolicis Libro 2. Cap. 1. Idem ex *Eupolemo* refert *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 30. *Davidem, postquam annos quadraginta regnasset, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helio Sacerdotum Principe, ac Tribunis duodecim tradidisse.* Eamdem sententiam approbat *S. Hieronymus* Commentario in Isaiæ Cap. 3. *Salomon*, inquit, *duodecim erat annorum, quando suscepit Imperium: Et quia habebat Sapientiam, propterea non est appellatus juvenis.* Et Epistola 132. ad Vitalem: *Si enim*, inquit, *duodecimo anno Salomon super Israel accepit imperium, & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, filiusque ejus Roboam, cum quadragesimum & primum annum ageret ætatis, patri successit in Regnum: Perspicuum est undecim annorum fuisse Salomonem, sive decem, quia decem menses a conceptu usque ad partum sibi mater vindicat. Rursum Achaz filius Jonathan, cum viginti esset annorum, Rex constitutus est super duas Tribus, id est, Judam & Benjamin, regnavitque annis sexdecim: Quo mortuo, Ezechias, cum vigesimum & quintum annum ageret ætatis, Patri successit in Regnum. Ex quo intelligitur, Achaz quoque undecimo, sive duodecimo anno, Ezechiam filium procreasse. Et si quidem in Historiis aliter haberent Septuaginta Interpretes, aliter Hebraica Veritas, confugere poteramus ad solita præsidia, & arcem linguæ tenere vernaculæ: Nunc vero cum & ipsum Authenticum, & cæteri Interpretes pari auctoritate consentiant, non in scriptura, sed in sensu est difficultas. Quis enim crederet mortalium, ut undecim annorum puer generaret filium? Multa alia dicuntur in scripturis, quæ videntur incredibilia & tamen vera sunt. Neque enim valet natura contra naturæ Dominum.* Id autem non esse incredibile, probat exemplo mulierculę cujusdam, quam audivit ex puero decenni concepisse, cujus simplicitate ad libidinem suam abutebatur. Suffragatur *S. Isidorus*, sive quisquis est auctor Libri de *Vita & Morte Sanctorum*, Cap. 34. ubi de Salomone ait: *Quadraginta annis regnavit, quinquaginta & duobus vitam peregit.* Ex quo sequitur eum duodecennem Regnum iniisse. Eidem sententiæ subscribunt *Cedrenus* & *Zonaras*.

PRO-

PROPOSITIO UNICA.

Annum ætatis circiter vigesimum Salomon attigerat cum Regnum iniit.

PRobatur tribus argumentis. Primo, quia jam uxorem duxerat, ex eaque genuerat *Roboamum*. Hic enim cum post quadraginta annos ei in Regnum successit, annum attigerat quadragesimum primum ætatis, ut dicitur 3. Regum 14. 21. & 2. Paralipomenon 12. 13. *Quadraginta & unius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset*. Uno itaque anno antequam pater regnaret, in lucem editus est. Porro quod Hebræi commenti sunt, *Salomonem* genuisse *Roboamum* anno ætatis decimo, incredibile est. Quis enim sibi persuadeat puerum impuberem patrem extitisse? Quis pubertatem miraculo acceleratam fingat, ut anno decimo uxori maturus esset? Quis *Davidem* Regem sanctum & prudentem credat nuptiarum decennis filii auctorem, *Nathan* Prophetam harum conciliatorem vel approbatorem extitisse, contra jus omne naturæ, & publicam honestatem?

Secundo, *David* morti proximus, cum suprema mandata *Salomoni* daret, ipsum vocavit virum sapientem, 3. Regum Capit. 2. 9. *Vir autem sapiens es, ut scias quæ facies ei*. Nemo autem puerum duodecennem virum sapientem serio vocaverit, quantavis morum maturitate polleat.

Tertio: *Cum jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos ... Tunc ædificavit fanum Chamos Idolo Moab, in Monte qui est contra Jerusalem, & Moloch Idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant Diis suis*. Annos itaque vixit ut minimum sexaginta. Cum itaque quadraginta annos regnaverit (3. *Regum* 11. 42.,) consequens est Regnum iniisse anno ætatis circiter vigesimo. At si anno duodecimo ætatis regnare cœperit, sequitur vix fuisse quadraginta quinque annorum quando dicitur senex, quod videtur absurdum: nisi fingatur *Salomonem* pluribus annis forte regnasse Patre adhuc superstite, deinde quadraginta annis ab obitu Patris imperasse: quod innuit *S. Hieronymus* Epistola supra laudata. *Ad summam*, inquit, *illud dici potest, quod in Regno David Salomon, cum duodecim esset annorum, Regnum Patris obtinuerit: & postea, quia Scriptura reliquit incertum, vixerit David regnante jam filio aliquot annos, qui sibi, & non Salomoni imputentur. Mortuo autem Patre, post filius regnaverit annis quadraginta quos sine parente regnavit. Atque ita & initium Regni Salomonis, & tempus quo solus ipse regnavit, ab Historia demonstratum. Nec tamen omnes annos vitæ illius quinquaginta tantum & duorum annorum circulis contineri*. Verum cum *Davidi* quadraginta annos Scriptura tribuat, ejus annos imminuere nefas est, ut *Salomoni* imputentur. Non est itaque probabilis illa conjectura, quam *S. Hieronymus*, inquirendo potius, quam definiendo, profert.

Denique nullo solido fundamento nititur, quod ut certum supponunt Hebræi, & qui cum ipsis opinantur, *Salomonem* anno duodecimo ætatis regnare cœpisse. Quod enim ait Scriptura *Davidem* paulo ante quam Regnum *Salomoni* deferret, de illo dixisse 1. Paralipomenon 29. 1. *Salomonem filium meum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum*, de tenera & delicata educatione, rerumque gerendarum insciti, quæ in vigesimum annum cadit, non de puerili ætate intelligendum est. Unde *puer* hic idem est quod *juvenis*. Sic *Isaac*, quando ad Sacrificium ductus est, Genesis 22. 5. *Josephus* cum stetit coram Pharaone, Genesis 41. 12. *David* pugnam cum *Goliath* Gigante conserturus, 1. Regum 17. 33. *Absalon* in *Davidem* perduellis, ducensque Exercitum ut ipsum opprimeret, 2. Regum 18. 5. pueri vocantur; qui tamen singuli vicenariis longe majores erant. Neque nullius momenti est *Josephi* silentium, qui *Salomonem* nec duodecimo ætatis anno regnare cœpisse, nec undecimo patrem extitisse scribit. Quamquam in numero annorum *Salomonis* toto cœlo, *Josephus* aberraverit, ut suo loco observabimus. Versio quidem Septuaginta Interpretum in MS. Alexandrino 3. Reg. 11. 9. *Salomonem* in Throno David Patris sui sedisse habet, *cum esset filius annorum duodecim*.

Sed hæc temporis nota cum absit ab Hebræo Textu, & ab aliis omnibus MSS. Ver-

sionis 70. Interpretum, maxime Vaticano, a Latina Versione Vulgata, a Paraphrasi Chaldaica, & a Versione Syriaca, & Arabica, penitus repudianda est.

S. Hieronymus, aliique Auctores Ecclesiastici, Traditionem Hebræorum indiscussam secuti sunt, non autem ex propria sententia asseruerunt *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniisse, & anno undecimo vel decimo *Roboamum* genuisse. Hypothetice & ex aliena sententia locutum *S. Hieronymum*, verba ipsius probant. *Si enim duodecimo anno Salomon super Israel accepit Imperium, & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, filiusque ejus Roboam, cum quadragesimum & primum annum ageret ætatis, Patri successit in Regnum: perspicuum: est undecim annorum fuisse Salomonem, sive decem, quia decem menses a conceptu usque ad partum Mater sibi vindicat.* Et infra: *In rebus obscuris*, inquit, *diversas ponimus opiniones; ut non tam scribere, quam loqui tibi coram videamur. Cæterum Apostolus interminabiles genealogias & Judaicas fabulas prohibens, de istiusmodi mihi videtur interdicere Quæstionibus. Quid enim prodest hærere in litera, & vel Scriptoris errorem, vel annorum seriem calumniari, cum manifestissime legatur:* „ Litera occidit, „ Spiritus autem vivificat? *Relege omnes & Veteris & novi Testamenti Libros: Et tantam annorum reperies dissonantiam, & numerum inter Judam & Israel, id est, inter Regnum utrumque confusum; ut hujuscemodi hærere Quæstionibus non tam studiosi quam otiosi hominis esse videatur.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum Salomon Regni sui Exordia cæde Adoniæ Fratris, & Abiatharis Sacerdotis exauctoratione, absque crimine funestaverit?

PROPOSITIO UNICA.

Salomon fratrem Adoniam juste capitis damnavit, Abiatharem Sacerdotem merito exauctoravit.

PRobatur prima pars Propositionis. Qui tyrannidem affectant, a Rege, aut supremo Principe morti addici possunt: Atqui tyrannidem affectabat *Adonias*, & *Salomonem* Regem legitimum e Solio deturbare moliebatur: Ipsum itaque *Salomon* juste morti addixit.

Probatur Minor. Cum enim *Betsabee* pro eo ad *Salomonem* supplex accessisset, *Abisag* Sunamitidem, quæ *Davidi* conjuncta fuerat ut senem foveret, ipsi postulatura uxorem, compertum habuit *Salomon* ipsum res novas moliri, nec a prioris conjurationis ambitioso consilio, quod vivente adhuc *Davide* foras eruperat (3. *Regum* 1.) destitisse. Unde *Salomon* Matri respondit, (3. Regum 11. 22. 23. 24.) *Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? Postula ei & Regnum. Ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar Sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.* (In more enim fuisse videtur apud Hebræos, ut Regum Viduæ nemini nisi Regi in Matrimonium darentur.) *Juravit itaque Rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super Solium David Patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. Misitque Rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.*

Secundo, Judicium illud capitale *Salomonis* in *Adoniam* fratrem Scriptura Sacra nullibi accusat vel improbat.

Tertio, *Theodoretus* illius æquitatem agnoscit Quæstione 7. in Librum 3. Regum: *Diversa sunt* (inquit) *hominum vitæ genera. Nam alii quidem summam exercent Philosophiam. Alii autem virtutem, quæ dicitur politica aut civilis. Alii vero Regiam aut Imperatoriam. Oportet ergo unumquemque dijudicare ex vitæ ratione quam sequitur. Non est itaque a Salomone exigenda Prophetica, neque Apostolica perfectio, sed ea quæ convenit.*

nit Regibus. Sciebat autem ipſum Oniam (ſive Adoniam) *affectare tyrannidem. Conatus enim erat Regnum arripere. In priori ergo quod aggreſſus erat audaci facinore ei ignoverat, & ſalvum futurum eum promiſerat dummodo modeſte ſe gereret. Poſtquam autem petiit Patris conjugem, non ei quidem conceſſit poſtulatum, quod viam ſtruerat ad tyrannidem: Sed Regni proſpiciens tranquillitati, eum juſſit interfici.*

Pars altera Propoſitionis probatur: Qui conſcius fuerat conjurationis *Adoniæ*, ipſiuſque partes contra *Salomonem* legitimum Regem auctoritate ſua juverat, merito eſt exauctoratus Sacerdotio: Immo capitali pœna dignus erat. Atqui *Abiathar* Sacerdos conjurationis *Adoniæ* in *Salomonem* legitimum Regem conſcius erat, ejuſque partes auctoritate ſua juverat (3. *Regum* Cap. 1. 7.) Juſte igitur Sacerdotio exauctoratus eſt a *Salomone*. Imo ipſum capitis damnare poterat *Salomon*, ſed ſententiam clementia laudabiliter temperavit ob reverentiam Sacerdotii, & vetera *Abiatharis* in *Davidem* officia. Hunc autem exauctorando, judicium Dei occaſione data executus eſt, qui Pontificatum a familia *Ithamari* in pœnam peccati *Heli* & filiorum ad primævam *Eleazari* ſtirpem, ex qua erat *Sadoc*, transferri decreverat.

Probatur Minor, ex 3. Regum 11. 26. 27. *Abiathar quoque Sacerdoti dixit Rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum; Equidem vir mortis es, ſed hodie te non interficiam, quia portaſti Arcam Domini Dei coram David Patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus in quibus laboravit Pater meus. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non eſſet Sacerdos Domini, ut impleretur ſermo Domini quem locutus eſt ſuper domum Domini in Silo.*

Confirmatur ex *Theodoreto* Quæſtione 9. in 3. Regum. *Erat*, inquit ipſe, *quoque obnoxius crimini tyrannidis: ut qui opem tuliſſet Oniæ, ſive Adoniæ. Sed divinæ quoque prædictionis adminiſter fuit Salomon. Heli enim & per celeberrimum Samuelem, & per alium Prophetam prædixit Deus generis ignominiam. Hoc autem Hiſtoria quoque oſtendit.* Scripturæ verba mox a me laudata in probationem affert *Theodoretus*.

Objicies: *Adonias* veniam affectatæ tyrannidis vivente patre, a *Salomone* obtinuerat: Inique ergo videtur egiſſe *Salomon*, cum ipſum interfici juſſit ob conjurationem antea condonatam.

Præterea, Jus ſuum perſequebatur *Adonias*: Regnum enim ipſi primogeniti jure debebatur. Unde *Betſabeam* ſic alloquitur: *Tu ſcis quia meum erat Regnum*. Nemo porro juſte interficiat aliquem ob eam cauſam quod rem ſuam repetat.

Reſpondetur ad primum, *Adoniam* veniam a *Salomone* non impetraſſe niſi conditionatam, ea ſcilicet lege ut nihil novi moliretur, nec ambitu ſuo & faſtu novarum ſuſpicionum anſam præberet, quæ læſæ Majeſtatis crimen ita condonatum excitant. Cum enim *Adonias* timens *Salomonem*, ad cornu Altaris confugiſſet dicens, *Juret mihi Rex Salomon hodie, quod non interficiat ſervum ſuum gladio;* Reſpondit Salomon: *Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram: Sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.* At novam conjurationem cum *Joabo* & *Abiathare* contra *Salomonem* fecit *Adonias* poſt mortem *Davidis*. Quod ex 3. *Regum* Cap. 2. 28. 29. colligitur, ubi narrata *Adoniæ* morte & *Abiatharis* Pontificis exauctoratione, & exilio ſubdit Sacer Hiſtoricus: *Venit autem Nuntius ad Salomonem quod Joab declinaſſet poſt Adoniam, & poſt Salomonem non declinaſſet:* (Id eſt accepit *Joab* id in Aula vulgari:) *Fugit ergo Joab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu Altaris. Nuntiatumque eſt Regi Salomoni quod fugiſſet Joab in Tabernaculum Domini, & eſſet juxta Altare.* At niſi fuiſſet conjurationis reus, maleque ſibi conſcius, non fugiſſet. Nova itaque conjuratio contra *Salomonem* facta eſt ab *Adonia*, *Joabo*, & *Abiathare*, quam prodidit perſpicaciſſimo & ſagaciſſimo *Salomoni* petitio facta ab *Adonia* per *Betſabeam*, *Abiſag* Sunamitidis uxoris *David* in conjugem.

Reſpondetur ad ſecundum, Etſi jus ad Regnum habuiſſet *Adonias*, eo merito privatum fuiſſe a Patre, quod eo vivente Regiam Poteſtatem uſurpaſſet. Unde Regno in *Salomonem* fratrem paterna ſententia, & Comitiorum Regni translato, non potuit in *Salomonem* conjurare, quin fieret Majeſtatis reus. Id eleganter expreſſit *S. Ambroſius* in priore *Davidis Apologia* Capit. 6. *David eo uſque precavit, ut cum Adoniam filium*

Regnum ſibi uſurpare comperiſſet, & ſerere conventus, non eum qui præripere geſtiebat, ſed eum qui expectaret, eligeret.

Reſpondetur ſecundo, *Adoniam*, quamvis Primogenitum, nullum jus ad Regnum habuiſſe, quia Regni ſucceſſio ex Patris etiam voluntate pendebat. Unde *Roboamus* multis filiis potens, *Abiam*, non primogenitum, ſed quartum, & ex tertia uxore ſuſceptum, Regem conſtituit, quia ſapientior erat, & potentior cæteris fratribus ſuis numero viginti ſeptem (2. *Paralipomenon* 11. 22. 23.)

Denique Dei electione, in cujus manu ſunt omnium jura Regnorum, *Salomon* Rex conſtitutus erat. Nato enim jam *Adonia*, dixerat Dominus *Davidi* per *Nathan* Prophetam, (2. Regum 7. 12.) *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum*. Nec vero divina diſpoſitione collatum *Salomoni* Regnum *Adonias* ignoravit, cum *Betſabee dixerit: Sed translatum eſt Regnum, & factum eſt fratris mei: A Domino enim inſtitutum eſt ei*. Id autem noſcens *Adonias*, non potuit abſque perduellionis crimine Regnum ambire, adeoque juſte a *Salomone* occidi juſſus eſt.

Finis Quartæ Mundi Ætatis.

HISTO-

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI.

QUINTA MUNDI ÆTAS,

A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM, ANNOS CCCCXXIV. MENSES III. ET DIES VIII.

COMPLEXA,

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Regibus Juda & Iſrael, eorumque Rebus Geſtis, ut in Hiſtoria Sacra narrantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Salomone.

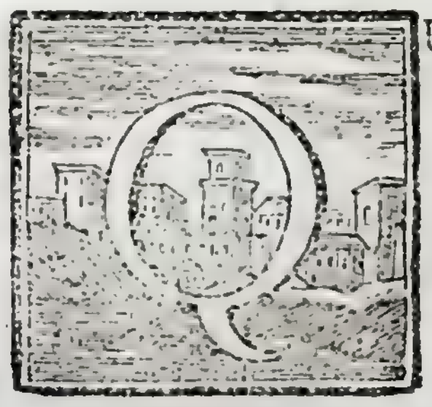

I. Uartum jam annum regnabat *Salomon*, Sapientia, divitiis, felicitate Regum nemini comparandus, cum Templi fundamenta jecit. Tempus tanti operis inchoati Scriptura Sacra conſignat 3. *Regum* Cap. 6. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cœpit Domus Domino.* Et 2. Paralipomenon 2. *Cœpit autem ædificare menſe ſecundo, anno quarto Regni ſui.* Zio menſis ſecundus anni ſacri, partim Aprili noſtro, partim Majo reſpondens. Abſolutum eſt ſeptennii ſpatio cum ſex menſibus, ut conſtat ex 3. *Regum* 6. 39. *Ædificatio Templi a Salomone.*

Structuræ locus editiſſimus, in vertice Montis *Moria*, in area *Ornan* Jebuſæi, quam emerat David 2. *Paralipomenon* 3. 1. Materia Templi, lapides exquiſitiſſimi, dolati atque perfecti, ligna cedrina, abiegna, olivarum, æs, argentum, aurumque puriſſimum. Malleus & ſecuris, & omne ferramentum in eo non ſunt audita, cum ædificaretur: Providente Deo, ut invenirentur ejuſmodi ſua ſponte nati lapides, ut ad eos compingendos nullo ferro eſſet opus, ſed ſupra omnem artem ædificandi apte inter ſe conjungerentur, ut ait *Theodoretus* Quæſtione 23. in 3. Regum: Seu potius præparatis antea latomorum, & fabrorum arte & induſtria lapidibus ac lignis.

II. Forma Templi ſeu exterior', ſeu interior, digna tam ſapiente tamque potente Architecto, deſcribitur 1. *Regum* 6. 2. *Paralipomenon* 3. & *Ezechielis* 41. De qua etiam

legendi *Josephus* Libro 8. Antiquitatum, Cap. 2. *Theodoretus* quæstione 24. in 3. Regum, *Beda* Libro De Templo, & ex recentioribus *Arias Montanus*, in Apparatu Regiorum Bibliorum, *Villalpandus* in Ezechielem, *Ribera* Lib. 1. De Templo, *Torniellus & Salianus* in Annalibus Sacris Veteris Testamenti, & ex Heterodoxis *Ludovicus Capellus*. Partes Templi interiores duæ, ad formam Tabernaculi, quod Templum veluti portatile fuerat. Prima simpliciter vocabatur *Sancta*, in qua erant Altare thymiamatis, mensę decem aureæ anum propositionis, totidemque candelabra aurea. Pars hæc quæ & Templi nomen retinebat, longa erat quadraginta cubitos, lata viginti. Pars altera vocabatur *Sanctum Sanctorum*, æqualis longitudinis & altitudinis viginti cubitorum, muro & velo intermedio separata a *Sanctis*, obscurior etiam intrinsecus, nec lucem solarem admittens. In ea erat Arca, ejusque aditus uni patebat Pontifici semel in anno, in Festo Expiationis. Vocabatur etiam Oraculum, quia inde reddebantur responsa Summo Sacerdoti Deum per *Urim* & *Thummim* consulenti. Pars exterior Templi *Atrium* appellata, idque multiplex, scilicet 1. Atrium Sacerdotum, seu interius, in quo Altare holocaustorum, Mare æneum, id est, labrum amplissimum ex ære, capiens aquæ batos bis mille, sive ter mille metretas & reliqua quæ ad usum Sacerdotum, & Levitarum ministeria spectabant 2. Atrium Populi, seu Atrium exterius, quo viri & feminæ Israelitæ ad divinum cultum congregabantur. Addunt aliqui & Atrium Gentium: Singula suis peribolis distincta, triplicique porticum ordine, exedris, castellis, portis, gradibus, quibus ex uno ascendebatur in aliud. Ante vestibulum Templi columnæ duæ æreæ æquales, una a dextris, quam vocavit *Jachin*: altera a sinistris, quam appellavit *Booz* (utroque nomine firmitatem significante.) De quarum altitudine pugnantia in speciem loca 3. *Regum* 7. 2. *Paralipomenon* 3. & *Jeremiæ* ultimo, conciliata vide apud Interpretes. In circuitu Templi exedræ, gazophylacia, pastophoria extructa erant, in quibus morari consueverant Sacerdotes in ordine vicis suæ, sicut & Levitæ, toto illo tempore quo ministeriis Templi vacabant. Pavimenta, parietes, tectum, capitella, tessellato opere, laminis aureis, tegulis æneis, cælaturis, gemmis pretiosissimis admiranda. Ædificium totum artificio, symmetria, architectura, humanam industriam longe superavit. Ambitus fuit cubitorum sacrorum duorum millium. Singula latera cubitorum quingentorum, quatuor columnarum ordinibus splendida. Vasa, candelabra, pateræ, phialæ, canthari, lances, crateres, acerræ, vestes sacræ, numero & magnificentia pene incredibili. Opifices ex Judęis & Gentibus conducti eo numero, ut vel hinc maxime constet cum Salomonis potentia, & opulentia, tum Ædificii magnitudo & gloria. Ex Israelitis triginta millia numerantur, qui per vices laboraturi in Libanum mittebantur, decem millia per singulos menses, ita ut duobus mensibus in domibus suis manerent, rem familiarem curaturi. His Præpositus erat *Adoniram*. Bajulorum, ex Gabaonitis utique & aliis Proselytis, septuaginta millia: Latomorum lapides in monte expolientium, octoginta millia. Præfecti operum ter mille & sexcenti, quos inter primi ordinis fuere ter mille & trecenti. Incomparabilis vero celebratur industria *Hirami* Tyrii, cujus mater Israelitis ex filiabus *Dan*, ut dicitur 2. *Paralipomenon* 2. At 3. Regum 7. dicitur filius mulieris viduæ de Tribu *Nephtali*. Sive quod civitas *Dan* in ambitu Tribus Nephtali sita esset, sive quod primum mulieris Matrimonium fuisset cum viro ex Tribu Nephtalitide.

Templi Dedicatio.

III. Templum anno undecimo Regni *Salomonis*, Mense octavo, qui *Bul* dictus est, absolutum. Anno sequenti, qui Jubilęus fuit, quartum Mundi millenarium aperiens, Dedicatio Templi solemni ritu a *Salomone* celebrata est, Arca in Sanctum Sanctorum per Sacerdotes illata, innumerisque Sacrificiis Deo oblatis. Tempus Dedicationis fuit Mensis *Ethanim*, Anni septimus, quo & ad Solemnitatem Tabernaculorum celebrandam Populus universus Hierosolymam conveniebat. An Dedicatio Altaris & Templi decima quinta die Mensis, qui erat ex Lege sacer Festo Tabernaculorum, inchoata sit, ita ut Festum utrumque simul celebraretur, ut censet *Tostatus*, an die octavo dicti Mensis, ita ut utrique Solemnitati seorsim septem dies attributi sint, disputatur, variantibus Interpretum opinionibus circa sensum illius loci 2. Paralipomenon 7. 8. 9. *Fecit ergo Salomon Solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo . . . .*

Fecit-

Fecitque die octavo Collectam, eo quod dedicasset Altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem. Igitur in die vigesimo tertio Mensis septimi dimisit Populos ad Tabernacula sua. Secunda tamen sententia probabilior, immo penitus certa mihi videtur ex 3. Regum 8. 65. *Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus. Et in die octava dimisit Populos.* Atque hæc *Theodoreti* sententia est Quæstione 30. in 3. Regum. *In Festo* (inquit) *Tabernaculorum convocavit Populum. Festos igitur celebrarunt quatuordecim dies, septem quidem Dedicationis, septem vero Scenopegiæ, seu Tabernaculorum. Octavum ergo diem vocat eum, qui secutus est septem dies ultimos.* Oblata in Sacrificium boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia, Rex ferventissima oratione Deum invocat, utroque genu in terram flexo, expansisque in cœlum manibus, ut sibi, Populoque Israel propitius sit, orantesque in Templo exaudiat. Deinde Populo benedicit. Dedicationem Miracula duo celebriorem effecerunt. 1. Dei apparitio in nebula, propter quam Sacerdotes stare, & Ministeria sua obire non poterant. 2. Ignis e cœlo delapsus, qui holocausta & victimas consumpsit. (3. *Regum* 8. & 2. *Paralipomenon*. 7.)

Salomonis Ædificia.

IV. Absolutis sacris Ædificiis, *Salomon* tredecim annis in Regiæ suæ structura occupatus est, cujus tres partes insignes, 1. Domus Regis, 2. Domus Reginæ, 3. Domus saltus Libani, a columnarum cedrinarum multitudine sic nuncupata. Regia Salomonis in Monte Sion extructa est, e regione Templi. Porro inter Montem Moria, in quo Templum conditum erat, & Montem Sion, in quo Regia, profunda vallis sive vorago interjacebat, *Mello* dicta, per quam eluvies aquarum e Civitate in Torrentem Cedron effluebat. Hæc vallis ex utraque parte ad firmanda tum Templi, tum Muri Sionitici fundamenta magnis molibus aggeribusque substructa est, tum a *Davide*, 2. Regum Cap. 5. 9. tum a *Salomone*, qui etiam pontem erexisse creditur, per quem a Regia in Templum transitus esset. Alii Arcem quamdam seu Turrim muniendæ & in officio continendæ Civitati ibi conditam putant, & quidem Populi sumptibus: Quæ res seditioni post aliquot annos occasionem dedit. (3. *Regum* 9. 15. & 11. 27.)

Salomoni Deus apparuit.

V. Post vigesimum ædificationis annum, magnificentissimis ædificiis omni ex parte absolutis, *Salomoni* vigesimum quartum Regni sui annum agenti Deus iterum apparuit. Ipsius vota sibi accepta esse, Templumque se sanctificasse testatus est. Stabile Regnum, perpetuum Templi honorem ei promisit, modo Rex & Populus in cultu Dei, & legis divinæ observantia fideles & constantes essent. Alioqui & Israeli, & ipsi Templo reprobationem, despectionem, ac tristia quæque comminatus est. *Si autem aversione aversi fueritis vos & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & cæremonias meas quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis Deos alienos, & adoraveritis eos: Auferam Israel de superficie terræ, quam dedi eis: & Templum quod sanctificavi nomini meo, projiciam a conspectu meo, eritque Israel in proverbium, & in fabulam cunctis Populis. Et domus hæc erit in exemplum: Omnis qui transierit per eam, stupebit, & sibilabit, & dicet: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit Patres eorum de Terra Ægypti, & secuti sunt Deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit super eos omne malum hoc.* (3. Regum 9. & 2. Paralipomenon 7.) Quibus minis ac verbis indicare Deus voluit, omnia quæ ad externi cultus apparatum pertinent, per se grata Majestati suæ non esse, sed ob internam dumtaxat cultorum pietatem ac devotionem. *Fide enim, Spe, & Charitate colitur Deus* (inquit *S. Augustinus* in Enchiridio.)

Salomonis Classis.

VI. Sub idem tempus, *Hyramo* Tyri Regi, in compensationem subsidiorum quę contulerat ad Templi Regiæque ædificationem, *Salomon* viginti Urbes in Galilæa dedit, certo (ut credere par est) annorum numero usufruendas: Quas tamen ille sprevit, moxque restituit. Urbes etiam nonnullas condidit *Salomon*: Amorrhæorum, Hethæorum, Pherezæorum, Hevæorum, & Jebusæorum reliquias, quas Israelitæ exterminare non valuerant, tributarias fecit. Classes instruxit in *Ophir* & in *Tharsis* transmittendas, quæ magnam vim auri, argenti, gemmarum pretiosarum, lignorum thyinorum, eboris, &c.

ſingulis annis advehebant . Ita tamen ut ſingulæ tres annos in conficienda navigatione explerent, ſed annis ſingulis una rediret . Sic enim Verſus 13. Capitis decimi Libri 3. Regum cum Verſu 22. conciliatur . Porro cum *Ophyra* ſit duplex, Arabica & Indica, Ophiram *Salomonis* doctiores Interpretes Taprobanam Indiæ Orientalis Inſulam , auri, gemmarum, eboriſque feraciſſimam intelligunt, quo directa erat faciliſque ex Aſiongaber Sinus Arabici Portu navigatio, in qua triennium inſumebatur : Cum in Arabicam Ophiram longe breviori temporis ſpatio navigari potuiſset; nec ex ea tamen eboris ingens copia advecta eset, cum in ea nulli ſint elephanti. *Tharſis* quo *Salomon* & *Hyramus* Rex Tyri, Claſſem ſemel per tres annos tranſmittebant , non eſt Hiſpanica Carthago ſeu *Tarteſſus*, ut *Pineda*, aliique Hiſpani ingenioſa vanitate commenti ſunt, neque Africana ; neque *Tharſus* Ciliciæ , Provinciæ minoris Aſiæ , Primaria civitas , in quam non ex *Aſiongabere* Maris Rubri, ſed ex *Joppe* Maris Mediterranei Portu adornata fuiſſet navigatio : Sed Oceani Indici inſula, Taprobanæ ſive Ophiræ proxima. Ita *Theodoretus Quæſtionibus* 33. & 36. *in* 3. *Regum* . Claſſis Ophirea ſexcenta ſexaginta ſex auri talenta per annos ſingulos afferebat Salomoni , excepto eo quod afferebant vectigalium Præpoſiti , negotiatores, & omnes Reges Arabiæ , Duceſque terræ (3. *Regum* 10. 14.)

Salomonis potentia & fama

VII. Uti Sapientia , ſic & opibus *Salomon* cæteros mortalium prætergreſſus , nominis ſui famam longe lateque propagavit, inſignis Meſſiæ typus, donec per voluptates effeminatus, ſœdiſſimis maculis gloriam ſuam obſcuravit. 3. Regum 10. 23. *Magnificatus eſt Rex Salomon* (inquit Scriptura) *ſuper omnes Reges terræ, divitiis & ſapientia . Et univerſa terra deſiderabat vultum Salomonis , ut audiret ſapientiam ejus , quam dederat Deus in corde ejus.* Tantæ potentiæ ac Sapientiæ fama *Reginam Saba* excivit, ut Hieroſolymam cum magno comitatu veniret , *Salomonis* gloriam & magnificentiam ſpectatura ; prudentiam propoſitis ænigmatibus, hoc eſt, difficillimis Quæſtionibus probatura. An autem Æthiopiæ, an Arabiæ felicis Regina eſſet , in Diſſertationibus expendemus . Ut ut eſt , Heroina illa Sapientiæ lumina, Regiæ elegantiam , Sacrificiorum magnificentiam , menſarum apparatum , ſervorum diſciplinam admirata, ac pene ſtupore correpta, in has voces exclamavit: *Verus eſt ſermo quem audivi in Terra mea ſuper ſermonibus tuis & ſuper ſapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni , & vidi oculis meis , & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit . Major eſt ſapientia tua & Opera tua, quam rumor quem audivi. Beati viri tui , & beati ſervi tui , qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam . Sit Dominus Deus tuus benedictus , cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eo quod dilexerit Dominus Iſrael in ſempiternum , & conſtituit te Regem ut faceres Judicium & Juſtitiam .* (3. *Regum* 10.) Hæc effata, ut animi ſenſum teſtaretur, muneribus Principe dignis cumulat, centum & viginti auri talentis, gemmarum pretioſiſſimarum copia , aromatum tanta vi, quanta nunquam in Judæa viſa. Balſami plantam, cujus ferax eſt Palæſtina , illius Reginæ munificentiæ acceptam ferri, Auctor eſt Joſephus. Rex mutuis muneribus gratum animum teſtatus eſt, ipſique præterea dedit *omnia quæ voluit , & petivit ab eo.* (3. Regum 10. 13.)

Salomonis lapſus.

VIII. Quo major fuit ſapientia *Salomonis* & gloria , eo fœdior ac gravior ejus lapſus extitit. Tot enim tantiſque bonis elatus, voluptati frœna laxavit, factus feminarum mancipium. Præter filiam Pharaonis, multas alienigenas duxit, Moabitidas , Ammonitidas , Idumæas, Sidonias , Hetheas , contra præceptum Legis , hujuſmodi cum diſparis cultus feminis connubia expreſſe prohibentis , ob evidens idololatriæ periculum , Exodi 34. 16. *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtros : Certiſſime enim avertent corda veſtra , ut ſequamini Deos earum .* Inaudito exemplo ſeptingentas circiter uxores Reginarum nomine & cultu inſignes, & trecentas concubinas habuit, quibus cum inſana libidine adhæreret, ad ipſarum etiam Idola defecit, Fanaque falſis Numinibus erexit. *Aſtarthæ* imprimis, id eſt , *Veneri* Deæ Sidoniorum , *Molocho* Deo Ammonitarum , & *Chammoſo* Deo Moabitarum. Unicum de tot thalamis filium ſuſcepit *Roboamum* , & filias duas, duorum Præfectorum uxores , quarum meminit Hiſtoria Sacra 3. *Regum* 4. 11. 15. Conjiciunt nonnulli , Salomonem complures liberos in honorem *Molochi* igne con-

conſumpſiſſe. Laſcivum Regem præpropera ſenectus invaſerat, jamque ad vitæ finem vergebat, cum ipſi Deus, ſive ſpecie aliqua terribili apparens, ſive per Prophetam, defectionis pœnam, diſtractionem Regni, quæ ſub filio paulo poſt ſecuta eſt, non tantum illi denuntiavit, verum etiam hoſtes infenſiſſimos adverſus ipſum ſuſcitavit. *Adad* enim Idumæus, Regio ſanguine oriundus, & Ægypti Regi affinitate conjunctus, paternam Provinciam a *Davide* debellatam invaſit. *Razon* quidam Syrus e Ducibus *Adarezeris* Regis Soba olim a *Davide* victi, latrociniis vires adeptus, Damaſcum obtinuit. *Jeroboam* filius *Nabath*, Ephratæus, vir fortis & potens, in *Salomonem* rebellavit, Regnique poſt mortem illius conſequendi ſpe ex Vaticinio Prophetico erectus, in Ægyptum fuit ad *Seſacum* Regem, ut *Salomonis* iram declinaret, ſeque meliori fortunæ ſervaret. (3. *Regum* Cap. 11.)

IX. Inter hęc calamitatis publicæ præludia, mortuus eſt *Salomon*, cum annos quadraginta regnaſſet. (3. *Regum* 11. 42.) De illius pœnitentia & ſalute nihil explicite tradit Scriptura Sacra. Variæ ſunt de illa Patrum & eruditorum hominum opiniones: Noſtram in Diſſertationibus aperiemus. Libros Sacros ſcripſit, *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Canticum Cantícorum*. Alios ipſum edidiſſe de rebus phyſicis, colligi videtur ex 3. *Regum* Cap. 4. 33. nec non etiam Libros Carminum, Verſ. 32. *Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque & mille. Et diſputavit ſuper lignis, a cedro quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete, & diſſeruit de jumentis & volucribus, & reptilibus, & piſcibus.* Salomònis nomini ab impiis hominibus ſuppoſita ſunt *Clavicula* & *Annulus Salomonis*, aliaque Opera Magica. Ejus laudes ac vituperium, *Eccleſiaſtici* 47. leguntur. Ubi enim de *Davide* ſermonem fecit: „ Poſt ipſum *inquit*, ſurrexit filius ſenſatus, & propter illum dejecit omnem poten- „ tiam inimicorum. Salomon imperavit in diebus pacis, cui ſubjecit Deus omnes hoſtes, „ ut conderet domum in nomine ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempiternum; quemad- „ modum eruditus es in juventute tua, & impletus es quaſi flumen ſapientia, & ter- „ ram retexit anima tua. Et repleſti in comparationibus ænigmata: Ad inſulas longe „ divulgatum eſt nomen tuum, & dilectus es in pace tua. In Cantilenis, & Proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus miratæ ſunt terræ, & in nomine Domini Dei, cui eſt cognomen Deus Iſrael. Collegiſti quaſi aurichalcum aurum, & ut „ plumbum compleſti argentum. Inclinaſti femora tua mulieribus: Poteſtatem habuiſti „ in corpore tuo: Dediſti maculam in gloria tua, & profanaſti ſemen tuum inducere „ iracundiam ad liberos tuos, & incitari ſtultitiam tuam, ut faceres Imperium bipar- „ titum, & ex Ephraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet mi- „ ſericordiam ſuam, & non corrumpet, nec delebit opera ſua, neque perdet a ſtirpe ne- „ potes Electi ſui, & ſemen ejus qui diligit Dominum, non corrumpet. Dedit autem „ reliquum Jacob, & David de ipſa ſtirpe. Et finem habuit Salomon cum patribus ſuis.

Mors Salomonis.

Ejus Libri.

X. Regnante *Salomone*, Synagogæ Judaicæ Sacris præerat *Sadoc* Pontifex, cui ſucceſſit *Achimaas* Regis gener.

Roboamus Rex Judæ.

ARTICULUS II.

De Roboamo, Abia, & Aſa Regibus Juda: Jeroboamo, Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, & Amri, Regibus Iſraelis.

I. *SAlomoni* ſucceſſit *Roboamus* ejus filius, annum ætatis quadrageſimum primum agens. Toto Iſraele, ad conſtituendum eum Regem Sichimam conveniente, Populi nomine rogatus a *Jeroboamo*, ut duriſſimum tributorum jugum ſibi a *Salomone* impoſitum minueret, relicto Seniorum conſilio, ex Juniorum ſententia dure ac minaciter reſpondens, decem Tribus a ſe alienavit, quæ *Jeroboamo* primo Iſraelis Regi paruerunt, duabus dumtaxat Tribubus, *Juda* ſcilicet ac *Benjamin*, in ipſius *Roboami* fide manentibus. *Aduram*, qui præerat tributis, a *Roboamo* ad ſe miſſum, cum lapidibus obruiſſent Iſraelitæ, Rex ſibi, Regnoque conſulturus, delectis ex utraque Tribu centum octoginta mille militibus, bellum adverſus decem Tribus gerere decrevit: Sed a Deo per Prophetam

Decem Tribuum demſectio.

Se-

Semeiam monitus ne contra fratres pugnaret, nec Dei voluntati, cujus arbitrio hęc defectio contigerat in pœnam peccatorum *Salomonis*, reſiſteret, a cœpto deſtitit. Tum ditionis ſuæ Urbes vallis mœnibuſque cinxit, & congeſta armorum, annonæque copia, illis filios ſuos præfecit. Sacerdotibus & Levitis univerſis, plurimiſque ex ſingulis Tribubus, quibus conſtans avitæ Religionis ſtudium *Roboamo* Regi adjunctis, Regnum Juda per tres annos firmatum eſt, quibus Rex Populuſque in Dei cultu & obſequio permanſerunt. (3. *Regum* 12. & 2. *Paralipomenon* 11.) Poſt hæc Judæi in idololatriam prolapſi, & in omnem libidinem, etiam præpoſteram, cæteraſque Gentium abominationes effuſi ſunt. Exinde *Roboam* divinæ prohibitionis immemor perpetuum adverſus Jeroboamum bellum geſſit. Sic enim intelligendum illud 3. Regum 14. v. 30. *Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus*. Roboami Regis ac Judæorum perfidiam Deus caſtigavit, evocato in Judæam cum ingentibus copiis *Seſaco* Ægypti Rege, cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus Equitum, innumeriſque Peditum copiis, ex Ægypto, Libya, Troglodytide, & Æthiopia. Munitiſſimis Regni Juda civitatibus captis, Hieroſolymam uſque pervenit Ægyptius. Ibi Rex & Principes Juda prædicatione *Semeiæ* Prophetæ ad reſipiſcentiam, divinæque juſtitię agnitionem perducti, liberationis quidem promiſſionem a Deo acceperunt, ita tamen ut Victori ſervire ac tributa ſolvere cogerentur. *Verumtamen* (inquit) *ſervient ei, ut ſciant diſtantiam ſervitutis meæ, & ſervitutis Regni terrarum*. Receſſit itaque *Seſac* Hieroſolymis, theſauris Templi & Domus Regis direptis, necnon clypeis aureis, quos fecerat Salomon, pro quibus æneos *Roboam* ſubſtituit. (3. *Regum* 14. 25. 26. & 2. *Paralipomenon* 12.) Obiit *Roboam* anno ętatis quinquageſimo octavo, cum annis ſeptemdecim regnaſſet. *Fecit autem omne malum, & non præparavit cor ſuum ut quæreret Dominum*. (2. Paralipomenon 12. 14.) Uxores decem & octo, concubinas ſexaginta duxerat mulieroſus Princeps, ex iiſque viginti & octo filios, & ſexaginta filias ſuſceperat. Ejus res geſtas ſcripſerunt *Semeia*, & *Addo* Prophetæ. (2. Paralipomenon 12. 15.)

Abia Rex Juda.

II. *Roboamo* in Regno *Juda* ſucceſſit *Abia*, ejus filius ex *Maacha* uxore dilectiſſima, *Abſalomi* filia, ut ait Scriptura, id eſt, nepte, filia *Urielis de Gabaa*, (ut dicitur 2. Paralipomenon 12. 2.) Cui *Urieli Thamar* unica *Abſalomi* filia nupſit. Fuit autem Abia vir bello acer, ſed paternis flagitiis infamis (3. *Regum* 15. 3.) In *Jeroboamum* Regem Iſraelis bellum geſſit, Deique confiſus auxilio, uno prælio cæcidit hoſtium quinquies centena millia: Deinde victoriam perſecutus, *Bethelem*, *Jeſanam*, *Ephronem*, munitiſſimas Regni Iſraelitici civitates, aliaque oppida in poteſtatem redegit. Tribus annis, & quidem incompletis, regnavit: Ejus quippe Regni initium octavodecimo anno Regni *Jeroboam* notat Scriptura, 3. *Regum* 15. 1. Quatuordecim uxores habuit, ex quibus duos filios & ſexdecim filias procreavit. Eo regnante floruit *Addo* Propheta, a quo res ejus conſcriptæ. (2. *Paralipomenon* 31.)

Aſa Rex Juda.

III. Poſt *Abiam*, Judæorum Imperium obtinuit *Aſa* ejus filius, patre melior, anno vigeſimo *Jeroboami* Regis Iſrael, ut habetur 3. *Reg.* 15. 9. Decennium pacis continuum Deus ipſi largitus eſt: Quo tempore publicam Idololatriam ſuſtulit, *Subvertit Altaria peregrini cultus, & Excelſa, & confregit ſtatuas, lucoſque ſuccidit; & præcepit Juda ut quæreret Dominum Deum patrum ſuorum, & faceret Legem, & univerſa Mandata: & abſtulit de cunctis Urbibus Juda Aras & Fana. Et abſtulit effeminatos de Terra*. Inſuper & *Maacham* matrem ſuam Sacrorum *Priapi* Antiſtitam exauctoravit, ſubvertit ſpecum pudendis Sacris conſecratam, confractumque Idolum turpiſſimum combuſſit in Torrente Cedron. (3. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 14.) Mater Aſæ *Maacha* filia Abſalom. Mater *Abiæ Maacha* pariter vocabatur, eaque Abſalomi pariter filia. An igitur eadem mulier *Abiæ* & *Aſæ* Regum, patris & filii mater? An *Abias* matrem duxit uxorem? Dicendum itaque vel diverſas fuiſſe mulieres ejuſdem cognominis, diverſiſque parentibus etiam cognominibus natas, ut reſpondet *Toſtatus*: Vel *Maacham* dici *Aſæ* matrem, id eſt, aviam, ſicut & patris nomen ad avum ſignificandum interdum uſurpatur. Quæ veriſimilior eſt aliorum reſponſio. Pugnare videntur 3. *Regum* Cap. 15. 14. & 2. *Paralipomenon* 14. 2. Priori enim loco de *Aſa* Rege Juda dicitur: *Excelſa autem non abſtulit*. Poſteriori vero loco de eodem legitur: *Et ſubvertit Altaria peregri-*

Locorum Scripturæ in ſpeciem pugnantium conciliatio.

3. *Reg.* 15. 2. 10.

ni

ni cultus, & *Excelsa*. Duo loci in speciem pugnantes interpretibus facile conciliari videntur, distinguendo duplicis generis Excelsa: Quædam in quibus verus Deus ex indulgentia & tolerantia (ut ita loquar) colebatur: Alia Idolorum cultui consecrata, & profanis superstitiosisque Sacrificiis contaminata. Hæc sustulit *Asa*, sicut & Altaria peregrini cultus: Illa toleravit. Qua in re etsi peccaverit, non tamen impius in Deum fuit. Unde post hæc verba, *Excelsa autem non abstulit*; continuo subdit Sacer Historicus: *Verumtamen cor Asa perfectum erat coram Domino cunctis diebus suis; & intulit ea quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in Domum Domini, argentum, & aurum, & vasa*. Quod repetitur, 2. *Paralipomenon* 15. 17. Favet *Theodoretus* Quæstione 47. in 3. Regum: *Idolorum quidem* (inquit) *Templa diruit, & lucos radicitus excidit: Quæ autem Deo in Excelsis dedicata erant Altaria reliquit*. A rebus divinis ad politicas descendens, Civitates Judaici Regni contra hostes munivit. *Zaram* Æthiopum Regem, qui cum decies centenis millibus Militum, & curribus trecentis in Judæam irruperat, Dei nomine invocato, in Valle Sephata prope Maresam oppidum in fugam dedit, hosteſque Geraram usque persecutus, ad internecionem fudit: Palæstinorum Oppida circa Geraram percussit, diripuit, ob societatem utique Belli, & quod illorum incolæ *Æthiopes* & *Libyes* ex Africa contra Judæos exciviſſent. (2. *Paralipomenon* Cap. 14. & Cap. 16. 8.) *Asæ* victori occurrit *Azarias* Propheta, multoque tempore Israelem futurum; *Absque Deo vero, & absque Sacerdote, Doctore, & absque Lege* prædicens, totoque illo temporis intervallo bellis lacessitum iri, Judæos bono animo & in Deum grato esse jussit. Verbis Prophetæ confirmatus *Asa*, majori studio restaurandæ Religioni, & Idololatriæ reliquiis in omni ditione sua abolendis incubuit. Plurimi ex Regno Israelis, præsertimque ex Tribubus *Ephraim*, *Manasse*, & *Simeonis* ad Eum se receperunt. Judæi cum pio Rege Hierosolymis congregati anno Regni illius decimoquinto, Mense tertio, de manubiis & præda Æthiopica boves septingentos, & arietum septem millia Deo in grati animi significationem immolarunt, solemni juramento divinæ Legis observantiam polliciti, pœna etiam capitis in eos qui a sincero Dei cultu deficerent, constituta. (2. *Paralipomenon* 15.)

Asæ Bella.

Summam prosperitatem *Asæ* Regi Juda invidebat *Baasa* Rex Israel. Quamobrem, ad impediendum suorum ad Judæos commeatum, occupatam *Ramam* vallis ac muro munire aggressus est anno trigesimo sexto Regni *Asæ*. Ille id prohibere constituens, auro & argento quod in Templi Ærario, Regiisque Thesauris recondebatur, manum injecit, quo *Benadab* Syriæ Damascenæ Regem sibi conciliaret, æmulique Regis molitiones frustraretur. *Benadab* missis copiis suis contra Civitates Israelis, percussit *Ahion*, & *Dan*, & *Abelmain*, & universas Urbes *Nephtali* munitas. Unde *Baasa* ab ædificanda seu munienda Rama destitit. *Asa* vero ex lapidibus & lignis ab eo comportatis *Gabaa* & *Maspha* ædificavit. Hunc ob imploratum Syriæ Regis auxilium corripuit *Hananus* Propheta. Rex reprehensionis impatiens Hominem Dei in vincula conjecit, & plurimos e Populo, id forsan ægre ferentes, interfecit. Ex eo tempore *Asa* Bellis continuis lacessitus, & podagra cruciatus mortuus est anno quadragesimo primo Regni sui. Tria peccata in ipso notat atque reprehendit Scriptura. Primum, quod fiduciam habuerit in Rege Syriæ, & non in Domino, cujus præsentissimum auxilium contra Æthiopes & Libyes multo pluries fuerat expertus, carnalique prudentiæ & politicæ obsecutus Ethnicorum hominum fœdus sacro auro pactus sit. Secundum, quod Prophetam indigni fœderis pœnas prædicentem compedibus arctaverit, multosque de Populo suum illud facinus palam improbantes oppresserit. Tertium, quod pedum dolore tortus, in infirmitate sua non quæsiverit Dominum, sed in Medicorum arte fiduciam omnem collocaverit. (3. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 16.) Censet autem *Theodoretus* Quæstione 48. in 3. Regum, *Aut eos qui incantationibus utuntur ac veneficiis, vocatos esse Medicos; vel quod solum crediderit Medicis, in Deum spem non habens. Nam qui vera pietate sunt præditi, utuntur Medicis tanquam Dei ministris: Sciunt tamen quod nihil potest ars Medicorum Deo nolente, sed tantum potest quantum ipse vult.*

Asa ob imploratum Syriæ Regis auxilium correptus. Triplex Asæ peccatum.

IV. Regni Israelitici distractio sub *Roboamo* facta est, in Comitiis Sichimæ habitis, cum de inaugurando Rege, seu mittendo in possessionem ageretur. Occasionem dedit *Roboami* imprudentia, & pertinacia in spernendis senum consiliis, qui remissionem tributo-

butorum, quam Populus urgebat, novo Regi suadebant, ut uniùs diei obsequio firmum ac diuturnum consequeretur imperium .... Caput defectionis decem Tribuum tum a Rege, tum a Religione Judaica, fuit *Jeroboamus* Ephraimita, servus olim *Salomonis*, ab eoque super tributa universæ domus *Joseph* constitutus. Regnum illi prædixerat *Ahias* Silonites Propheta, cum ipsi in via occurrens, prehenso novo, quo induebatur, pallio, in duodecim illud laceravit fragmenta, quorum dena *Jeroboamo* tradidit, dicens: *Ecce ego scindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Porro una Tribus remanebit ei propter servum meum David, & Jerusalem Civitatem, quam elegi ex omnibus Tribubus Israel: Eo quod dereliquerit me, & adoraverit Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon; & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, sicut David Pater ejus. Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed Ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter David servum meum, quem elegi .... Auferam autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus: Filio autem ejus dabo Tribum unam: Ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem Civitate, quam elegi ut esset Nomen meum ibi. Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque Rex super Israel. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: Ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Israel.* (3. Regum 11.) Decem itaque Tribus a *Roboamo* deficientibus, Regnum sibi ab illis oblatum *Jeroboam* occupavit. Sic unum Imperium in duo Regna distractum est, quorum alterum *Juda* dictum ex Tribu *Judæ*, & maxima parte *Benjaminis* accedentibus Levitis: Alterum *Israelis Ephraim, Domus Israel*, ex decem reliquis Tribubus, & parte Benjaminis. Initio Regni sui *Sichemum* ædificavit, a Rege *Abimelecho* olim dirutam: Inde *Phanuelem* Civitatem extruxit: *Therse* demum Regiam suam collocavit. Porro ut Gentem sibi Regnumque firmaret, divinis promissis parum fidens, veritusque ne Israelitæ Religionis causa ad Templum Hierosolymitanum confluentes, simul ad Regem Juda paulatim deficerent, scelesto consilio sacrilegaque Politica, Schisma in Religione fecit, novaque Sacrorum specie eos ab Hierosolymis adeundis avertit, duobus Vitulis aureis ad cultum erectis; uno in *Bethel*, altero in *Dan*. Id ex Ægyptiorum Superstitione acceptum, quos inter versatus fuerat *Jeroboamus*. Fana in Excelsis excitata, constitutum Altare, novi creati Sacerdotes, non de Tribu Levitica, sed de vili plebecula promiscue assumpti, nova etiam instituta Solemnitas Mense octavo, quintadecima die Mensis, ad similitudinem Solemnitatis Tabernaculorum, quam Judæi Mense septimo, ex Legis præscripto celebrabant. Sacrilegum ipse Sacerdotium exercuit super Altare, quod exstruxerat in Bethel, ascendens, ut adoleret incensum, & Vitulis aureis immolaret. (3. Regum 12.) Dum id præstat, Judæus Propheta (*Jadonem* Josephus vocat.) a Deo missus, Altare profanum execratur; & *Davidis* stirpe nasciturum olim puerum, *Josiam* nomine, qui prædicit, qui in hoc ipso Altari Excelsorum Sacerdotes mactabit, & mortuorum ossa concremabit; in signum quod hæc Dei nomine denuntiet, scindendum Altare, & cinerem qui in eo est, effusum iri significat. His verbis irritatus Rex impius & infidelis, manu protensa, Sacrum Vatem comprehendi jubet: Sed ita manus ipsi confestim exarescit, ut eam retrahere non valeat. Mox Altari in partes discisso, victimarum cinis dissipatur. *Jeroboamus* prodigio perculsus, Hominem Dei obtestatur ut pristinum manui suæ vigorem ac motum precibus a Deo impetret. Id ubi obtinuit, hospitium, prandium, munera ipsi offert. Renuit Vir Dei, sibi a Deo vetitum causatus, ne quicquam eo in loco alimenti sumeret, nec per eamdem viam reverteretur. (Quod in execrationem Idololatriæ & Schismatis, & in figuram Ecclesiasticæ Censuræ factum observant Interpretes.) Postmodum ab alio Propheta, vero quidem, sed hac in occasione mendaci & divinum Oraculum fingente, deceptus, cum apud ipsum diversatus cœnavisset, a leone in via correptus interficitur, illæso, cui insidebat asino, cadavere etiam intacto, ut innotescat Dei instinctu id egisse, hac pœna venialem Prophetæ inobedientiam punientis. Unde & circa ejus cadaver excubias agit ferox bellua, donec senior Propheta, qui mendacio suo illum deceperat, in

Israelitici Regni exordia.

Jeroboamus Rex primus Israelis.

Jeroboamus Auctor Schismatis in Judaica Religione.

Jeroboamus a Propheta corripitur. Miracula in execrationem impietatis illius a Deo edita.

Propheta a leone interfectus.

Civi-

Civitatem illud inferat, ſepulcroque ſuo condat (3. *Regum* 13.) De utroque Propheta *S. Auguſtinus* Lib. *De Cura pro mortuis gerenda*, Cap. 7. ſcribit: *Hactenus voluit Dominus ſervum ſuum plectere, qui non ſua contumacia ſpreverat præceptum ejus implere, ſed aliena decipiente ſallacia obedire ſe credidit, quando non obedivit. Neque enim putandum eſt ita fuiſſe interemptum morſu beſtiæ, ut ad ſupplicium tartareum ejus deinde anima raperetur, quandoquidem ipſum ejus corpus idem leo, qui occiderat, cuſtodivit, jumento etiam quo vehebatur illæſo, & ſimul cum illa immani fera intrepida præſentia ad ſui Domini funus adſtante. Quo mirabili ſigno apparet Hominem Dei coercitum potius temporaliter uſque ad mortem, quam punitum eſſe poſt mortem. De qua re Apoſtolus, cum propter quaſdam offenſas commemoraſſet infirmitates morteſque multorum:* „ Si enim nos ipſos, *inquit*, 1. *Cor.* 11.
„ judicaremus, a Domino non judicaremur. Cum judicamur autem, a Domino corri- 31. 32.
„ pimur, ne cum Mundo damnemur. *Eum ſane ipſe qui deceperat in monumento proprio ſatis honorifice ſepelivit, ſeque ſepeliendum juxta oſſa ejus curavit: ita ſperans parci quoque poſſe oſſibus ſuis, cum veniret tempus quando ſecundum illius Hominis Dei Prophetiam Joſias Rex Juda in illa Terra multorum eruit oſſa Mortuorum, eiſdemque oſſibus ſacrilega Altaria, quæ ſculptilibus conſtituta fuerant, funeſtavit. Pepercit quippe illi Monumento ubi jacebat Propheta, qui ante annos amplius quam trecentos iſta prædixerat, & propter ipſum nec illius, qui eum ſeduxerat, ſepultura violata eſt. Affectu namque illo, quo nemo umquam carnem ſuam odio habet, providerat cadaveri ſuo, qui occiderat mendacio animam ſuam. Ex hoc igitur quod carnem ſuam quiſque naturaliter diligit, & illi pœna fuit addiſcere, non eum futurum in ſepulcro patrum ſuorum; & huic cura proſpicere, ut parceretur oſſibus ſuis, ſi juxta eum jaceret, cujus ſepulcrum nemo violaret.* 4. *Reg.* 22. 16.

Ad ſaniorem mentem non rediit *Jeroboam*, quam ob rem ipſi pœna impietatis primum denuntiata eſt per *Ahiam* Silonitem Prophetam, qui ejus uxori, * de filio ſuo *Abia* ægrotante illum conſulenti, mox puerum moriturum, domum *Jeroboami* funditus evertendam, totamque illius poſteritatem gladio ultore delendam, denuntiat: diræ mortis comitem futuram infamiam, ita ut ſepultura careant; a canibus vel avibus devorentur: Regnum a Jeroboamo ejuſque familia brevi ad alium Regem transferendum: denique Iſraelem, id eſt decem Tribus in captivitatem abducendas & ventilandas trans flumen, quia fecerunt ſibi lucos ut irritarent Dominum, & tradendas hoſtibus propter peccata *Jeroboam*, qui peccavit, & peccare fecit Iſrael. Quamobrem ejus peccatum omnium Regum, qui ipſum præceſſerunt, peccatis gravius a Propheta dicitur 3. *Reg.* 14. Regni Iſraelitici everſio, decemque Tribuum in Aſſyriam deportatio ab *Ahia Silonite* prædicta, impleta eſt cum *Salmanaſar* Rex Aſſyriorum Samariam poſt triennalem obſidionem cepit, *Anno nono Oſeæ Regis*, quem *vinctum miſit in carcerem, & tranſtulit Iſrael in Aſſyrios. Poſuitque eos in Hala & in Habor, juxta fluvium Gozan, in Civitatibus Medorum* (4. *Reg.* 17. 4. 5. 6.) A primo Idololatriæ *Jeroboami* exercitio in Bethel, & divini in eam judicii denuntiatione publica, arceſſendum eſt initium trecentorum & nonaginta annorum iniquitatis Iſraelis, de quibus *Ezechiel* Cap. 4. 5. Jeroboami peccatum Salomonis peccato gravius, quia non fragilitate, ſed malitia peccavit; non mulierum victus illecebris in Idololatriam lapſus eſt, ut Salomon, ſed ipſe ſacrilege Politices veframentis novam Religionis ſpeciem excogitavit, ut Regnum ſibi firmaret: non exemplo ſolum nocuit ut *Salomon*, ſed Edictis Hieroſolymitanum iter ad verum Deum in Templo, ſecundum Legem, colendum prohibentibus. *Et excogitato conſilio* (inquit Sacer Hiſtoricus 3. Regum 12. 28.) *fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: ecce Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Vere igitur de ipſo *Ahias* Propheta dixit: *Operatus es mala ſuper omnes qui fuerunt ante te, & feciſti Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projeciſti poſt corpus tuum.* (3. Regum 14. 9.) Hic locum habent præclara illa verba *Lactantii* Lib. 5. *Divinarum Inſtitutionum*, Cap. 6. *Et quoniam mores ac vitia Regis imitari genus obſequii judicatur, abjecerunt omnes pietatem, ne exprobrare ſcelus Regi viderentur, ſi pie viverent. Sic aſſidua imitatione corrupti, divinum ſas reliquerunt.* Obiit *Jeroboam* percuſſus a Domino pro merito impietatis, cum annis viginti duobus, nec tamen completis regnaſſet. (3. *Regum* 14. 20. & 2. *Paralipom.* 13. 20.)

* *Uxorem Jeroboami Ano vocant* 70. *Interpretes, & Seſaci Regis Ægypti filiam fuiſſe docent. Quod in Hebræo & in Vulgata non habetur. Ahiæ Silonitæ Vaticinium contra Jeroboam & Regnum Iſraelis.*

Mors Jeroboami.

V. Je-

Nadab Rex Iſrael.

V. *Jeroboamo* patri in Regno ſucceſſit *Nadab* ejus filius, paternæ malitiæ æmulus, *anno ſecundo Aſa* Regis Juda; *Gebbethonem* Philiſtæorum obſidens, a *Baaſa* interfectus eſt *anno tertio Aſa Regis Juda*. Cum itaque Scriptura eum ſuper Iſrael regnaſſe dicit duobus annis, annos incompletos intellige, (3. *Regum* 15. 25. 26. 27. 28.)

Baaſa Rex Iſrael.

VI. Cæſo *Nadab*, Thronum Iſraelis conſcendit *Baaſa*, anno tertio *Aſa* Regis Juda, (3. Regum 15. 28.) totamque *Jeroboami* ſtirpem delevit, ſecundum *Ahiæ* Silonitis Vaticinium. Bellum cum *Aſa* Rege continuum habuit. (1. *Regum* 15. 29. 30. 32.) *Anno trigeſimo ſexto Regni ejus*, aſcendens contra Judam, occupavit *Ramam*, quam Muro circumdabat, donec urgente *Benadabo* Rege Syriæ, *Aſæ* fœderato, cœptas munitiones intermittere, imo penitus deſerere coactus eſt. (2. *Paralipomenon* 15.) Hic difficultas non levis occurrit in numero annorum. Quomodo enim *Baaſa* Regnum Juda infeſtaſſe dicit Sacer Hiſtoricus anno *Aſæ* trigeſimo ſexto, cum ipſe *Baaſa* anno tertio *Aſæ* regnare cœperit, & viginti quatuor annis dumtaxat, iiſque incompletis regnaverit? (ut habetur 3. *Regum* 15. 28. 33.) Adeoque anno *Aſæ* vigeſimo ſexto obierit. Communis maximeque commoda Reſponſio eſt, Auctorem Libri 2. *Paralipomenon* annum trigeſimum ſextum deſignare, non *Aſæ* ipſius, ſed *Regni Aſæ*, ſive Regni Juda, cui præerat *Aſa*. Totidem enim anni a diviſione Regni ſub *Roboamo* numerantur, ſcilicet ſeptemdecim *Roboami*, tres *Abiæ*, & ſexdecim *Aſæ* cujus anno decimo ſexto aſcendit *Baaſa* adverſus Judam. Hæc autem numerandi ratio nihil habet abſurdi, aut novi, cum hujuſmodi Epocha ſit ad memoriam inſignis. Simili ratione *Abſalon* dicitur a patre *Davide* petiiſſe commeatum proficiſcendi Hebronem, ut redderet vota ſua anno quadrageſimo, (2. *Regum* 15. 7.) Quæ tamen poſtulatio non contigit anno quadrageſimo Regni Davidis, (nam trigeſimus tantum agebatur:) ſed quadrageſimo a prima inauguratione ipſius per *Samuelem* facta, quæ totis decem annis Regni poſſeſſionem initam anteceſſerat. *Baaſæ* in via *Jeroboami* ambulanti, & in Idololatria perſeveranti, crimen palam exprobravit *Jehu* Propheta, ipſique & ſtirpi ejus excidium denuntiavit, quale ipſe intulerat ſtirpi *Jeroboami* (3. *Reg.* 16. 1. 2. 3. 4.) Quamobrem Sanctum Prophetam Rex impius occidit. (3. *Regum* 16.) Obiit ipſe, cum annis viginti tribus regnaſſet. Thronum enim conſcenderat anno tertio Regni *Aſa Regis* Juda.

Difficultas circa Chronologiam Sacram ſolvitur.

Jehu Propheta contra Baaſam ejuſque ſtirpem Vaticinium.

Ela Rex Iſrael.

VII. Ipſi autem ſucceſſit in Regno Iſraelis *Ela* ejus filius, anno vigeſimo ſexto *Aſa*, (3. *Regum* 16. 8.) regnavitque ſuper Iſrael duobus annis incompletis. Bibentem ac temulentum in domo *Arſa* Præfecti Therſæ oppreſſit *Zambri*, ſervus perduellis: totamque *Baaſæ* familiam extinxit, juxta Vaticinium *Jehu*, anno vigeſimo ſeptimo *Aſa* Regis Juda. (3. *Regum* 16. 9. 10. 11. 12.)

Zambri Rex Iſrael.

VIII. Mox Regnum invaſit infamis Parricida, & tyrannidem exercuit diebus ſeptem. Poſt quos *Amri* Princeps Militiæ, ab exercitu Iſraelitico, qui iterum ad Gebbethonem Philiſtæorum Caſtra habebat, Rex electus, Tyrannum in Regia, quæ Therſæ erat, obſeſſum compulit, ut deſperata ſalute, ſe ſuoſque una cum Palatio combureret. (3. *Reg.* 16. 15. 16. 17. 18.) Quamvis autem Populo poſt mortem *Zambri* in duas factiones diſtracto, magna pars *Thebni* filium *Gineth* ſequeretur, prævaluit tamen *Amri*, & mortuo poſt quatuor annos Æmulo, ſolus regnare cœpit anno trigeſimo primo *Aſa* Regis Juda. (3. *Reg.* 16. 21. 22. 23.) Cum *Therſe* regnaſſet ſex annis, Regni ſedem tranſtulit Samariam, quam urbem ædificavit in Monte, quem emit a *Somer* duobus talentis argenti. (3. *Regum* 16. 24.) Obiit, cum duodecim annis regnaſſet, Princeps omnium qui ante ipſum imperarunt nequiſſimus, & Samariæ ſepultus, *Achabo* filio relicto, Regni pariter & impietatis hærede. (2. *Regum* 16. 28.)

Amri Rex Iſrael.

Samaria condita.

ARTICULUS III.

De Joſaphato, Joramo, Ochoſia, & Athalia Regibus Juda: Achabo, Ochoſia, Joramo, & Jehu Regibus Iſrael.

Joſaphat Rex Juda.

ASam Regem Juda *Joſaphatus* filius excepit, anno quarto Achab Regis Iſrael, ætatis trigeſimo quinto, 3. *Regum* 22. 41. & 2. *Paralipomenon* 20. 31.) pietate ac

zelo

zelo patri non modo non impar, sed superior. Imposito Urbibus ditionis suæ præsidio, instaurandæ Religioni diligenter incubuit, ratus rerum suarum prosperitatem, Regnique felicitatem haud diu duraturam, nisi illa ad Dei cultum stabiliendum ac propagandum uteretur. 2. Paralipomenon 17. 5. 6. *Confirmavitque Dominus Regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria. Cumque sumpsisset cor ejus audaciam, propter vias Domini, etiam Excelsa, & lucos de Juda abstulit.* His repugnare videtur illud 3. Regum 22. 44. *Verumtamen Excelsa non abstulit: adhuc enim Populus sacrificabat, & adolebat incensum in Excelsis.* Et illud 2. Paralipomenon 20. 32. 33. *Et ambulavit in via Patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino. Verumtamen Excelsa non abstulit, & adhuc Populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum Patrum suorum.* Hæc loca in speciem pugnantia Interpretes vulgo conciliant, distinguendo duplicis generis Excelsa, alia Idolis consecrata, alia unius veri Dei Sacrificiis frequentata. Prima (inquiunt) radicitus exscidit *Josaphatus*, postrema ex indulgentia & œconomia toleravit, ut de *Asa* illius patre Articulo superiori diximus. Quæ Responsio *Theodoreti* suffragio confirmatur Quæstione 12. in Librum 3. *Regum*. Minime tamen spernenda est Virorum quorumdam Eruditorum conjectura, qui & Capite 17. Libri 2. *Paralipomenon* 5. 6. legendum putant, *Et non abstulit*, atque ita vertendum fuisse, ut hic locus cum aliis conveniat. Olim in Hebræo fuisse *Velo*, id est, *Et non*, quod facile in *Veod*, id est, *Et adhuc*, vel *Etiam*, mutatum est. Sensum esse, *Josaphatum*, quamquam multo cæteris audentiorem, ausum non esse amovere Excelsa. Vide quæ in Dissertatione Anticritica contra *P. Frassenum* Artic. 14. ea de re scripsi. Eruditis illis Viris favere dixi verba illa *Paralipomenon* 2. Cap. 20. 33. *Verumtamen Excelsa non abstulit, & adhuc Populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum Patrum suorum*. Hæc enim spectare videntur Excelsa illa, in quibus populus sacrificabat & adolebat incensum, non Deo patrum suorum, id est, Deo vero, sed Idolis. Præterea Excelsa illa non abstulit *Josaphat*, quæ ad *Ezechiam* & *Josiam* usque servata sunt, qui ea funditus evertit. Hęc autem fuisse profana & Idolis dicata, constat ex 4. Reg. Cap. 23. *Excelsa quoque* (inquit) *quæ erant in Jerusalem, ad dexteram partem montis offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchon abominationi filiorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit Statuas & succidit Lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper & Altare quod erat in Bethel, & Excelsum quod fecerat Jeroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel: & Altare illud & Excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam Lucum.* Illa ergo Excelsa, & Lucos *Josaphat* non destruxerat. Idem colligi videtur ex Cap. 18. ubi de *Ezechia* Rege dicitur: *Ipse dissipavit Excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum.* Excelsa quæ destruxit *Ezechias*, profana erant; igitur Excelsa profana & Idolis dicata non abstulerat *Josaphat*. Hanc ob causam Ecclesiastici 49. ubi memoria *Josiæ* celebratur, deque ipso dicitur: *Et tulit abominationes impietatis;* nomen *Josaphat* in albo piorum Regum non recensetur; quinimo dicit Scriptura: *Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt. Nam reliquerunt Legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei.*

piissimus. An excelsa abstulerit? Pugnantes in speciem Scripturæ loci conciliantur.

Anno Regni sui tertio, *Josaphat* Princeps, Sacerdotes, Levitasque selectos in Urbes totius Regni sui misit, qui populum erudirent, Legemque Domini in omnium pectora transcriberent. (2. *Paralipom.* 17. 7.) Deus zelo gratificatus, pium Regem vicinis Regibus ac Gentibus venerabilem ac formidabilem fecit. Philistæi & Arabes ei tributum ultro pependere virtutis intuitu, metuque potentiæ. In illius enim Exercitu undecies centena & sexaginta millia virorum bellatorum, & stationariorum Militum numerabantur, exceptis iis, quos in præsidiis constituerat. (2. *Paralipomenon* 16.)

Josaphat affinitatem cum Achab contrahit. A Jehu Propheta correptus pœnitentiam egit. Bona ejus opera.

Affinitate cum *Achabo* Rege impio Israelis contracta, liberorum conjugio, *Athaliæ* scilicet *Achabi* filiæ & *Jorami* filii ipsius *Josaphat*, junctoque fœdere, magno comitatu Samariam adit, & ad oppugnationem *Ramoth Galaadis*, Urbis Syrię, ab ipso invitatur: cui obsecundans, magnum vitę discrimen in illa Expeditione subiit, ex quo invocato

cato Dei auxilio evasit. (2. *Paralipomenon* 18.) *Josaphato* Hierosolymam revertenti occurrit *Jehu* filius *Hanani*, Propheta ejusdem nominis cognominique cum illo, qui *Baasæ* Regi Israelis ante sexaginta pene annos exitium prædixerat: Regi improperat quod impio *Achab* præbuerit auxilium, & cum hominibus Deo invisis amicitia conjunctus sit. Severa animadversione dignum facinus Dominum condonare denuntiat intuitu bonorum operum, pietatis ac zeli, cujus in evertendis idolis & lucis specimen præbuit. Admonitus Religiosissimus Princeps pœnitentiam novis pietatis operibus, ardentiorique pro Dei gloria studio testatus est. Totum Regnum suum lustrans, populum ad veri Dei cultum reduxit. Judicum etiam subsellia constituit oppidatim, virosque pios & sapientes illi Muneri, gravi cum admonitione præfecit. *Videte* (ait) *quid faciatis: non enim hominis exercetis Judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum*. Constituit etiam Hierosolymis Sacerdotes, Levitas, & Principes familiarum, qui Sacris Judiciis præessent, eos hunc in modum adhortatus: *Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto; omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in Urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæstio est de Lege, de Mandato, de Cæremoniis, de Justificationibus: ostendite eis ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros*. (2. Paralipomenon 19.)

Victoriam de hostibus Josaphat a Deo impetrat.

Dum Religioni ac Justitiæ restaurandæ curas omnes suas consecrat *Josaphatus*, nuntiatur Moabitas, Ammonitas, Idumæos, & Syros cum ingenti exercitu adesse, mox in Judæam irrupturos. Pius Rex fusis ad Deum precibus, indictoque Jejunio, præsidium omne in Deo constituit. *Jahaziel* Levites & Propheta certam *Josaphato* & Judaico Exercitui auguratur a Deo victoriam. Fide magis quam armis reportata de hostibus fuit. Nam dum Cantores Domini in fronte Exercitus laudes Dei celebrant, inter se commissi Barbari præliantur, Ammonitæ & Moabitæ in Idumæos, tum illi in semetipsos arma vertunt, mutuisque cadunt vulneribus. *Josaphat*, cum Exercitu spoliis onusto, quarto die, psalteriis, citharis, tubisque præcinentibus, triumphantis ritu Hierosolymam revertitur, ac in Templum se confert, Deo victoriæ tam insignis auctori gratias acturus. (2. *Paralipomenon* 20.)

Classis Josaphat perit ob pactum cum Ochozia Achabi Regis Israel filio initum.

Post hæc, Classem instruxit *Josaphatus*, quæ *Ophiram* proficisceretur inquirendi auri causa. In hujus Expeditionis societatem admitti postulat *Ochozias* Achabi filius. Pactum cum impio Principe primum respuit, Propheticæ objurgationis memor: demum importunis precibus cedens, navibus communi sumptu paratis, socium admittit. Quam ob rem *Josaphatum* reprehendit *Eliezer* Propheta, classemque in ipso portu *Asiongaber*, antequam solvat, perituram denuntiat (3. *Regum* 22. 49. 50. & 2. *Paralipomenon* 20. 35. 36. 37.) *Josaphat* jam senex, Regni & familiæ suæ rebus componendis intentus, reliquis filiis multa munera, annuos reditus, & Civitates munitas distribuit; *Joramum* vero natu maximum, cui antea vicariam potestatem communicaverat, cum ad bellum Syriacum proficisceretur, Regni secum consortem constituit, *Jorami* Israelitici Regis anno quinto. Post quadriennium obiit *Josaphatus* anno ætatis sexagesimo, Imperii vigesimo quinto incompleto; & Hierosolymis cum patribus suis sepultus est. (3. *Regum* 22. 51. & 2. *Paralipomenon* 21. 1. 2. 3.)

Mors Josaphati.

Joram Rex Juda impiissimus.

II. *Josaphato* itaque pio Regi in Regno Juda successit filius nequissimus *Joramus* ætatis anno trigesimo secundo. Is *Athaliam* conjugem, *Achabi* Regis Israel & *Jezabelis* filiam, habuit impietatis & crudelitatis magistram: qua instigante, Regnum a cæde sex fratrum & aliquorum Procerum auspicatus est, & vitulinam Regum Israel superstitionem est amplexus: imo & peregrinam Idololatriam in Regnum Juda, Excelsis in honorem Baal dedicatis, palam introduxit. Tantam impietatem Deus inultam non reliquit. Idumæi, qui a *Davide* olim subacti, tamdiu Judaico Imperio paruerant, excusso jugo, alium sibi Regem constituerunt. *Lobna* munitissima Judææ civitas defectionem imitata est. Philistæi & Arabes in Judæam effusi, campestremque regionem deprædati, Regiam subinde diripuerunt, captis *Jorami* uxoribus, filiisque, & mox interfectis, solo superstite *Joachaz*, qui & *Ochozias*, natu minimo. Ad hæc, dolore viscerum insanabili percussus &

toto

toto biennio dire vexatus, longa consumptus tabe, animam cum visceribus pone regressit. Hanc ipsi cladem, infamemque plagam denuntiavit *Elias* Propheta, Literis ad ipsum scriptis. Ante annos novem raptus in cœlum fuerat *Elias*, cum illius literæ ad *Joramum* allatæ sunt. An ante Raptum illas scripserit Sanctissimus Propheta, & forte reliquerit, suo tempore mittendas, an vero ex loco quietis in quem post raptum receptus est felicis æternitatis candidatus, per Angelum missæ sint, & a quo redditæ *Joramo* Regi, incertum. Hierosolymis quidem sepultus est, sed neque Majorum tumulo, nec Regio funere. [2. *Paralipomenon* 21.] Annis octo in Jerusalem regnasse dicitur (*Ibidem*, v. 20.) Qui numerus difficultate non caret. Regnandi enim initium fecit post mortem *Josaphati* patris, [3. *Regum* 22. 51.] Alibi tamen, scilicet 4. *Regum* 8. 16. Regni ipsius initium consignatur *Anno quinto Joram filii Achab Regis Israel, & Josaphat Regis Juda*. At annus quintus *Jorami* Regis Israel coincidit cum anno *Josaphati* vigesimo secundo, non quinto. Denique *Joram* Rex Israel Regni habenas capessivit *Anno secundo Joram filii Josaphat Regis Juda*, ut dicitur 4. *Regum* 1. 16. Quomodo vero annus primus Jorami Regis Israel coincidit cum anno secundo *Jorami* Regis Juda, filii *Josaphat*, si annus quintus *Jorami* Israelitici Regis coincidit cum anno quinto *Josaphati*, qui viginti quinque annis regnavit? Nulla felicior conciliandi ratio est, quam si *Joramo* Regi Juda tria regnandi principia tribuantur. Primum tanquam Proregi declarato, anno decimo septimo *Josaphati* patris, quando patre ad bellum Syriacum profecto, ipse vicaria potestate Regnum administravit, donec pater rediret. Et quia *Achab* Rex Israel, excepto Samariæ *Josaphato*, cum in procinctu Syriacæ illius Expeditionis esset, *Joramum* filium in consortium Regni pariter allegit, ideo annus primus *Jorami* Regis Israel coincidit cum anno secundo *Jorami* filii *Josaphat* Regis Juda. Deinde cum jam senex esset *Josaphatus*, suæque familiæ rebus componendis intenderet, *Joramum* filium Regni consortem constituit, successoremque declaravit, & ex asse hæredem, civitatibus, pensionibus muneribusque aliis filiis datis, anno quinto *Jorami* Regis Israel, & vigesimo secundo ipsius *Josaphati*, qui nihilominus annus ejusdem quintus dicitur 4. *Regum* 3. 16. annos scilicet illius numerando ab Expeditione Syriaca, junctis cum *Achabo* copiis, suscepta, in qua e supremo discrimine, singulari Dei beneficio servatus est. Cujus in memoriam annos Regni sui inde numerari voluit, ut conjiciunt Interpretes. Ab hoc autem termino anni octo numerantur, quibus *Joramus* Rex Juda regnasse dicitur, 2. *Paralipomenon* 21. 20. Demum *Josaphato* patre defuncto, solus regnavit, 3. *Regum* 22. 5. *Dormivitque Josaphat cum patribus suis ... Regnavitque Joram filius ejus pro eo.*

Literæ Eliæ ad Joramum Regem quando scriptæ, incertum. Chronologica difficultas circa annos Jorami Regis solvitur.

III. *Joramo* Regi Juda successit *Ochozias*, quem Hebraizantes mutatis punctis *Achaziam* vocant, Scriptura vero 2. *Paralipomenon* 21. etiam *Joachaz*. Hic patris impietatem imitatus, improbæque matris *Athaliæ* & Domus *Achabi* nefariis consiliis auscultans, cultus Baalitici promotorem ac fautorem se præbuit. Cum avunculo suo *Joramo* Israelis Rege adversus *Hazaelem* Syriæ Regem Expeditione suscepta; post infelicem certaminis exitum, cum illum in Jezrahel ex vulneribus decumbentem inviseret, a *Jehu* in familiam *Achabi* irruente simul oppressus est, cum Principibus Juda, & Nepotibus, qui in ipsius erant comitatu. Ejus cadaver Hierosolymam delatum, in Majorum sepulcro conditum est, funusque regio more curatum. Is memoriæ *Josaphati* tributus honos. [4. *Regum* 9. & 2. *Paralipomenon* 22.] Locus cædis *Ochoziæ* diversimode designatur. Quarto enim Regum Capite nono v. 27. dicitur: *Et percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jeblaam: Qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi*. Secundi autem Paralipomenon vigesimo secundo vers. 9. de *Jehu* dicitur, *Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se occidit*. Quæ loca conciliantur facillime, si Samariam ibi sumi dicamus pro Provincia, non pro Urbe. Vulneratum itaque in curru, cum Magedduntem Samaritidis regionis Urbem in dimidia Tribu Manasse cis Jordanem fugisset, ibique latitaret, a *Jehu* ibidem occisum objisse.

Ochozias Rex Judæ impius.

A Jehu occiditur.

Scripturæ loci in speciem pugnantes de loco cædis Ochoziæ, & ejus ætate conciliantur.

Gravior difficultas occurrit circa ipsius *Ochoziæ* Judæorum Regis ætatem. Quarti enim Regum Capit. 8. Vers. 26. dicitur *Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem*. At 2. *Paralipomenon* 22. 2. dicitur: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem*.

ſalem. Qui poſterior locus non ſolum cum priori pugnat, ſed etiam cum 4. *Regum* 8. 17. & 2. *Paralipomenon* 21. 5. & 20. ubi legitur, *Joramum* patrem *Ochoziæ* Regis Juda triginta duorum annorum fuiſſe, cum regnare cœpit, & octo annis regnaſſe. Ex quo ſequitur ipſum annos dumtaxat quadraginta vixiſſe. Si ergo *Ochozias*, qui ipſi proxime ſucceſſit, quadraginta duorum annorum fuit, cum regnare cœpit, neceſſe eſt illum biennio patre ſuo ſeniorem extitiſſe. Auctor Quęſtionum in Libros Paralipomenon apud *S. Hieronymum*, ab hac difficultate ſe expedit dicendo, *Joramum* ex quadraginta illis annis, quibus vixit, regnaſſe viginti octo, nimirum octo antequam fratres occideret, viginti vero in tribulatione & languore, qui additi ætati viginti duorum annorum *Ochoziæ*, ſummam quadraginta duorum annorum conficiunt eidem tributam Libro 2. Paralipomenon. Sed hęc reſponſio difficultatem non ſolvit: Tum quia Scriptura Sacra conſtanter aſſerit *Joramum* regnaſſe octo annis, & ex his duos dumtaxat in languore egiſſe, nec ullibi vel leviter indicat illum annis viginti & octo regnaſſe. Tum quia, ſi viginti & octo annis regnaſſet, anno ætatis duodecimo regnare cœpiſſet, quod Scripturę Sacræ æque repugnat, aſſerenti, illum fuiſſe triginta duorum annorum cum Regnum iniit: Vel ſexaginta, non quadraginta tantum annis vitę illius curriculum definitum fuiſſet; quod non minus adverſatur eidem Scripturę. Prętерea ſi Scriptura Sacra viginti annos Regno *Joramı* ſubtractos, *Ochoziæ* tribuere voluiſſet, eos certe non vitę, ſed Regno ipſius *Ochoziæ* addidiſſet: [In Chronologia enim anni Regni, non vitę Regum numerantur). At unus dumtaxat annus, nec quidem completus *Ochoziæ* Regno tribuitur. Denique ex collatione annorum Regni, obituſque *Jorami* Regis Iſraei, & *Jorami* Regis Juda, atque *Ochoziæ* ejus filii, conſtat duodecimum & ultimum *Jorami* Regis Iſrael fuiſſe etiam octavum ultimumque *Jorami* Regis Juda, ac pariter primum ſimul ac noviſſimum *Ochoziæ*, qui una cum *Joramo* Rege Iſraelis occiſus eſt: Adeo ut ejus annus Chronologiam Sacram non augeat, ut *Richardus Victorinus* in *Concord. Temp.* aliique Eruditi Interpretes obſervant. Nulla igitur planior ac melior difficultatis iſtius ſolutio eſt ea, quam Cardinalis *Cajetanus*, *Torniellus*, *Salianus*, *Spondanus*, *Capelus*, *Petavius*, *Uſſerius*, aliique Viri Eruditi aſſerunt, mendum in notas numerorum irrepſiſſe ſecundi Paralipomenon vigeſimo ſecundo, & pro elementis *Caph-Beth*, id eſt 22. in antiquioribus Codicibus poſitis, ſcribas expreſſiſſe *Mem Beth*, hoc eſt, 42. quæ mutatio proclivis eſt. Unde in Sixtina Editione Septuaginta Interpretum habetur illo Paralipomenon loco *Ochoziam* fuiſſe viginti annorum cum regnare cœpit, & in aliis Codicibus legi ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύο, *Nobilius* in Scholio monet. Ita etiam habent MSS. Oxonienſe, & Cantabrigienſe. In Bibliis etiam Syriacis, quibus a primęvis temporibus Eccleſia Antiochena uſa eſt, ex ipſo Hebręo fonte immediate traductis, nec non in Arabica Verſione, viginti duorum annorum fuiſſe dicitur *Ochozias* cum regnare cœpit, ſicut in Hebręo Textu, omnibuſque Verſionibus & ipſa Vulgata Latina legitur 4. Regum 8. 26. Ita Syriaca 2. Paralipomenon 22. *Natus erat annis viginti duobus Ahaſia cum inauguratus eſt Regno, & anno uno regnavit in Jeruſalem*. Ita Arabica: *Itaque cum regnaſſet Ahazia filius Jorami Regis Judæ, dum annum ageret vigeſimum ſecundum* (*Regnavit autem in Jeruſalem anno uno . . .*) *ambulavit in viis domus Achabi*.

Ochozia regnante, *Naaman* Princeps Militię Regis Syrię, vir fortis & dives, ad *Eliſæum* Prophetam a lepra ſanandus, Iſraelitidis cujuſdam puellę impulſu, venit. Diu ad Prophetę januam expectanti, nomine Viri Dei denuntiatur ut corpus ſepties in Jordane abluat: ſi a lepra mundatum iri. Ægre tulit *Naaman* quod ſe aſpectu dignum Propheta non putaſſet; nec impoſitione manuum & Nominis Dei Iſrael invocatione ſanitatem ſibi reſtituiſſet. Servorum tamen ſuaſu *Deſcendit, & lavit in Jordane ſepties, juxta ſermonem Viri Dei, & reſtituta eſt caro ejus, ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt*. Sanatus ad *Eliſæum* cum toto comitatu revertitur, Deum Iſraelis ſolum verum Deum eſſe profitetur, illi uni ſe oblaturum Sacrificia ſanctiſſime vovet, onus duorum burdonum de Terra quam Prophetę calcabant, ad erigendum Altare ex devotione ſingulari in Syriam ſecum deferri poſtulat, larga munera *Eliſæo* offert. Negat, etiam juratus. Propheta ſe quicquam ex illis accepturum. Rogat *Naaman*, ut Regem Syrię in Templo *Remmon* adorantem pro more ſuſtentare, eoque adorante, corpus inclinare ſibi li-

liceat; quod Propheta concedit his verbis: *Vade in pace*. Syrorum Ducem insecutus *Giezi* famulus *Elisæi*, ex decem talentis argenti quę obtulerat, unum sibi poposcit, duo accipit, cum vestibus duplicibus. Munus extorsit mendacio, se missum dicens a Propheta, qui pro duobus hospitibus filiis Prophetarum hæc postularet. Factum neganti, lepram, qua *Naamanem* purga verat, *Elisæus* inflixit, in nepotes etiam transfundendam (4. *Reg.* 5.) *Giezi* Simoniacorum typum, & lepram ipsi adherentem simoniacę labis figuram, sacri commentantur Interpretes. In *Naamane* Gentilis Populi spectandam imaginem proponunt, qui veteris erroris colluvionem salutari Baptismate, quasi lepram in Jordane detersit. Lege *Tertullianum* Lib. 4. *adversus Marcionem* Cap. 9. *S. Ambrosium* Libro *De initiandis*, Cap. 3. *Lib.* 1. *De Sacramentis*, Cap. 5. & Libro 2. Cap. 3. & *Libro* 4. *in Evangelium S. Lucæ*, P. 1347. novissimę Editionis PP. Benedictinorum S. Germani Parisiensis, & Sermonem inter Augustinianos olim 208. De Tempore, nunc 44. in Appendice, a Doctissimis PP. Benedictinis *S. Cæsario Arelatensi* restitutum. Porro de *Naamane* Syro in Dissertationibus iterum agemus. De illo Christus Lucę 4. 27. *Multi Leprosi erant in Israel sub Elisæo Propheta, & nemo eorum mundatus est nisi Naaman syrus.*

Athalia Regnum Judæ occupavit.

IV. *Athalia* filia *Achabi* Regis Israel (cujus tamen avus *Amri* patris loco numeratur 4. *Regum* 8. 26.) Vidua *Jorami* Judæorum Regis, Regnum *Ochoziæ* filii morte vacuum occupavit, impietatis & crudelitatis monstrum: Impietatis, qua *Baalis* cultum promovit; crudelitatis, qua Regium omne genus extinxit. Unus e *Davidico* semine hanc cladem evasit, *Joas Ochoziæ* filius, anniculus puer, quem amita *Josaba*, conjux *Jojadæ* Pontificis, immani Avię subductum in Templo educavit. Cum ibi sexennio delituisset, tempus opportunum visum est Regnum hęredi legitimo vindicandi. *Jojadas* Pontifex, qui *Amariæ* successerat, ascitis Centurionibus & Militibus pactoque cum eis fœdere, *Joasum* in Templi medium productum Regem ritu solemni inauguravit, & a Populo tyrannidis *Athaliæ* impatienti agnosci, salutari curavit. Tubarum strepitu ad Regiam delato, *Athalia* proruit in Templum, popularem motum sedatura. Hanc extra Templi sepia educi, ac interfici jubet Pontifex. Furia illa sublata, quę sex annis solidis tyrannidem exercuerat, *Jojadas* fœdus inter Dominum, & inter Regem & Populum instaurat, Templum Baal destruitur, evertuntur Aræ, Idola confringuntur, *Mathan* Baalis Sacrificus ante ejus Aram ceu victima mactatur. (4. *Regum* 11. & 2. *Paralipomenon* 22. & 23.)

Joasi Regis Inauguratio.

Athaliæ cædes.

Acab Rex Israel impiissimus.

V. *Amri* impio patri in Regno Israelitico successit pejor filius *Achab* anno trigesimo octavo *Asa* Regis Juda. *Jezabelem* filiam *Ethbaal* Regis Sidoniorum in matrimonium duxit, cujus instinctu *Baali* Aram Lucosque consecravit. [3. *Regum* 16.] *Benadabum* Syrię Regem, Samariam, semel iterumque obsidentem, magna clade affectum in fugam dedit, deinde ad deditionem compulit. Superbum impiumque Regem, qui blasphemiis Deum Israelis appetiverat, Deum Montium, & non Deum Vallium esse dicens, & contra quem Deus pro Israelitis pugnaverat, honorifice excepit *Achab*, & fœdere icto dimisit. Quam ob rem ipsi *Achab* pœna a Deo per Prophetam denuntiata est. [3. *Regum* 20.] *Achabi* Regis & Israelitarum prava ejus exempla sequentium impietati, qui scilicet vel Idolorum cultui se totos mancipaverant, vel in duas partes claudicantes, Deum & *Baal* simul coli posse putabant, palam se oppposuit *Elias Thesbites*, Propheta, ex Civitate Galaad oriundus. Ejus miracula regnante *Achabo* hęc prącipua recensentur.

Elias Propheta. Ejus Miracula.

Primum, quod Cœlum per triennium & semestre occluserit, ne rorem aut pluviam nisi pro ejus arbitrio suppeditaret, quo factum ut fames toto triennio & semestri in Samaria grassata sit, juxta illius Vaticinium. [3. *Regum* 17. 1. 2.]

Secundum, quod pluviam & fertilitatem post illud temporis intervallum precibus impetraverit, ac prædixerit, cum nullum in Cœlo futuræ pluvię indicium appareret. [3. *Regum* 18. 41. & seq.]

Tertium, panis & carnium a corvis, Deo prącipiente, subministratio singulis diebus, mane & vespere, quandiu delitescens sedit ad Torrentem *Carith*, ex quo potum sumebat. (3. *Regum* 17. 3. 4. 5. 6.)

Quartum, farinę & olei mirabilis multiplicatio in vaſculis Viduæ Sareptanæ, ad quam Prophetam ſuum paſcendum miſerat Deus, quamdiu duravit ſterilitas. Invenit illam *Elias* ad portam Civitatis duo ligna colligentem, ut ex reliqua farina & oleo panem ſibi ac filiolo faceret. Juſſit illi Vir Dei ut ſibi primum ſubcinericium panem pararet. Animę Sanctæ obſecuta eſt Anima Religioſa, de qua Chriſtus Lucæ 4. 25. *In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt Cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra; & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad Mulierem Viduam.* Mulier illa *typum gerebat Eccleſiæ; & quia duo ligna Crucem faciunt, quærebat moritura, unde ſemper eſſet victura* [inquit *S. Auguſtinus* Sermone 11. *De Scripturis.*]

Quintum *Eliæ* Miraculum eſt filii ejuſdem Viduæ a morte ad vitam revocatio, primum, quod unquam factum legatur, hujus generis Miraculum. Modus Miraculi typicus. Propheta enim *expandit ſe, atque menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obſecro, anima pueri hūjus in viſcera ejus.* (3.Regum 17.) Actio Prophetæ ſe ſuper pueri corpus coarctantis, Myſterium Incarnationis ſignificat, quo Dei Filius naturam humanam aſſumens, ſe hominibus coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuę. *Elias* jacens ſubter ſe pueri cadaver frigidum ſuo calore ſuccendit: ſimiliter & Chriſtus Mundum, a cuius calore non eſt jam qui ſe abſcondat. Inſufflavit ille tertio jacenti, ut trina confeſſio infunderetur credenti. Trina enim inſufflatio Myſterium Sanctiſſimę Trinitatis ſignificat. Sic ſuſcitatus eſt mortuus: Sic a morte perpetua juſtificatur impius. Hæc fere ſunt Auctoris *De Prædictionibus & Promiſſionibus Dei*, inter *S. Proſperi* Opera, Parte 2. Cap. 31. Lege & Sermonem S. Cęſarii Arelatenſis *De Elia*, inter Auguſtinianos 40. Appendicis in Editione noviſſima PP. Benedictinorum.

Sextum *Eliæ* Miraculum, eſt ignis cœlitus delapſi impetratio, quo holocauſtum Altari novo in Monte Carmeli impoſitum, & ligna aqua perfuſa, & lapides, & pulvis, & aqua circa Altare fluens, foſſamque circum poſitam replens, conſumpta ſunt, quadringentis & quinquaginta *Baalis* Sacerdotibus, qui conditionem acceperant ut ille Deus eſſet, qui per ignem exaudiret, fruſtra falſum Numen ſuum invocantibus, & magna vociferatione inclamantibus, ut ignem de Cœlo eliceret. Hoc miraculo Iſraelitæ attoniti, proſtrato corpore Deum verum agnoſcentes, hunc unicum ac verum eſſe Deum conclamant. Mox *Elia* jubente, *Baalis* Sacerdotes comprehenſi, ad Torrentem *Ciſon* omnes ad unum jugulantur. (3. *Regum* 18.)

Septimum *Eliæ* Miraculum, eſt jejunium quadraginta dierum ſupra naturæ vires toleratum, poſtquam ſubcinericio pane ab Angelo allato recreatus fuiſſet, cum *Jezabelem* fugiens, terroreque correptus, in deſerto obdormiviſſet ſub umbra juniperi. Cujus in cibi fortitudine grandem viam confecit, ambulans quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad Montem Dei Horeb. (3. *Regum* 19.) Poſt varios errores, ut ſolent profugi, pervenit ad Montem Sanctum Propheta. Unde non mirum quod quadraginta dies eo in itinere conſumpſerit, quod quatuor aut quinque diebus alias confici potuiſſet. Panis ille cœlitus allatus, Euchariſtiæ figura, vel divini Dogmatis, *Cujus paſtus forinſecus quidem rudis, ſed medullitus ineffabiliter confortativus & dulcis* [inquit *S. Bernardus* Sermone 94. *De Diverſis.*]

Octavum Miraculum eſt apparitio Dei in ſibilo auræ tenuis, cum e ſpelunca Dei juſſu egreſſus, in Monte ſtaret coram Domino: *Et ecce Dominus tranſit, & ſpiritus grandis & fortis ſubvertens montes & conterens petras ante Dominum: Non in ſpiritu Dominus, & poſt ſpiritum commotio: Non in commotione Dominus, & poſt commotionem ignis: Non in igne Dominus, & poſt ignem ſibilus auræ tenuis.* [3. Regum 19.] Myſtica illa Viſio documento fuit *Eliæ*, Zelo vehementiori contra divinæ Legis violatores modum adhibendum intuitu divinæ lenitatis, ac patientiæ. *Sedet enim* illa *in throno Spiritus ejus mitiſſimi & manſuetiſſimi, qui non turbine glomeratur, non nubilo livet, ſed eſt tenerę ſerenitatis, apertus & ſimplex, quem tertio vidit Helias. Nam ubi Deus, ibidem & alumna ejus, patientia ſcilicet;* [inquit *Tertullianus* Libro *De Patientia*, Capit. 15.] Lege & *Theodoretum* Quæſtione 59. in 3. Regum. Tunc *Eliæ* ſignificavit

Deus,

Deus, ſibi ſervata *Septem millia virorum in Iſrael, quorum genua non ſunt curvata ante Baal*. Tunc & mandatum accepit a Deo revertendi Damaſcum, ibique ungendi *Hazael* Regem Syriæ, & *Jehu* Regem Iſrael. (*Ibidem*) Quæſtionem movet *Theodoretus*, quomodo id impleverit *Elias*, qui ſolum *Eliſæum* Prophetam inauguravit; non vero *Hazael* & *Jehu* Reges? Hunc enim ab uno diſcipulorum ſuorum ungi juſſit Eliſæus [4. *Regum* 9. 6.] Reſpondet *Theodoretus* Quæſtione 60. in 3. Regum: *Si Prophetam unxit* ELIAS, *& ipſum ſpiritali gratia impertiit, ea etiam unxit alios. Etenim Eliſæus ſpirituali per eum accepta gratia, attulit illis chariſma, & ſpiritali gratia eos impertiit.*

Achab vineam Nabothi invadit, ipſo Jezabelis mandatis oppreſſo. Elias excidium Achab & Jezabeli vaticinatur.

Achabus Nabothi vineam concupiſcens Regiæ contiguam, pluries ipſum urget, ut eam pretio diſtrahat, vel cum alia vinea commutet. Negat ille, patriam hereditatem alteri cedere nefas exiſtimans. Repulſam paſſus *Achabus* ex dolore & ira decumbit æger. *Jezabel* ejus uxor *Nabothum* falſis teſtibus oppreſſum lapidari curat, & *Achabum* in vineę poſſeſſionem mittit. Ad illam properantem Dei juſſu corripit *Elias*, ipſique, necnon ejus poſteritati, & *Jezabeli* excidium denunciat. *Hæc dicit Dominus*: (inquit) *Occidiſti inſuper & poſſediſti. In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Num inveniſti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venumdatus ſis ut faceres malum in conſpectu Domini. Et ecce ego inducam ſuper te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & ultimum in Iſraël .... Sed & de Jezabel locutus eſt Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrael. Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli.* His exterrefactus *Achab ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque, & dormivit in ſacco, & ambulavit demiſſo capite.* Hac humiliatione placatus Deus, ſupplicium ad tempus diſtulit, non abſtulit. *Nonne vidiſti* (inquit ad Eliam) *humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus ejus, ſed in diebus filii ſui inferam malum domui ejus* (3. Regum 21.)

An vera fuerit Achabi pœnitentia?

An vera ſinceraque fuerit *Achabi* Pœnitentia, quęritur? Veram fuiſſe reſpondeo, ſed imprfectam, utpote ex mero timore pœnę, non ex amore juſtitię profectam. Veram fuiſſe ratione humiliationis, & confeſſionis, non ratione converſionis: adeoque valuiſſe ad dilationem pœnę, non ad remiſſionem culpę. Primam Propoſitionis hujus partem Scriptura probat. Item *Tertullianus* Libro 4. *adverſus Marcionem*, Cap. 10. *Proinde*, inquit, *& Achab Regem, Maritum Jezabel, reum Idololatriæ & ſanguinis Nabitho, veniam meruiſſe pœnitentiæ nomine*. S. Ambroſius Libro *De Nabuthe*, Cap. 17. *Quomodo*, inquit, *dicimus quia valet apud Dominum Pœnitentia? Ecce Rex commotus eſt ante faciem Domini, & ibat plorans, & conſcidit veſtimenta ſua, & operuit ſe cilicio, & erat indutus ſacco ex illo die quo interfecit Nabuthen Jezraelitam; ita ut Deum miſericordia commoveret, & mutaret ſententiam. Ergo aut pœnitentia non valuit, nec inflexit Dominum miſericordem, aut Oraculum falſum eſt. Nam Achab & victus eſt, & occiſus. Sed conſidera quia Jezabel habebat uxorem, cujus inflammabatur arbitrio, quæ convertit cor ejus, & nimiis ſacrilegiis execrabilem fecit; & hunc ergo ejus pœnitentiæ revocavit affectum; Dominus autem non poteſt mutabilis æſtimari, ſed confeſſionis immemori non putavit eſſe ſervandum, quod promiſerat confitenti*. S. Joannes Chryſoſtomus Sermone 68. Tom. 5. Edit. G. L. Pariſ. Frontonis Ducæi: *Et quid ait Eliæ Deus? (Vidiſti quemadmodum inceſſerit plorans & triſtis Achab coram me? Non faciam ſecundum malitiam ejus. Pape! Dominus ſervi ſit advocatus, & apud hominem Deus homini patrocinatur. Noli exiſtimare, inquit, ſine cauſa me illi peperciſſe: Mutavit mores, & iram meam mutavi atque mitigavi. Ne vero falſus Propheta cenſearis, (ſiquidem vera pronunciaſti,) niſi mores mutaſſet, ea paſſurus erat, quæ ſententia minabatur. Verum iſte mores mutavit, & iram meam ego mitigavi ..... Et ait Deus ad Eliam: Vidiſti quemadmodum inceſſerit Achab plorans & triſtis? Non faciam ſecundum iram meam. Vides ploratu peccata deleri*. S. Hieronymus Epiſtola 30. de Achabi Pœnitentia ſic loquitur: *O felix pœnitentia, quæ ad ſe Dei traxit oculos! Quæ furentem ſententiam Dei confeſſo errore mutavit.*

Alteram vero Propoſitionis Partem probat *Achabi* in ipſa humiliatione ſua affectus.

Nec enim Idololatriam abolevit, nec impiam *Jezabelem* corripuit, nec vineam *Naboth* restituit: Qui primi pœnitentiæ fructus esse debuerant. Hinc S. ipse *Ambrosius* Enarratione in Psalmum 37. *In Ipso perfido Achab gemitus inveniisset gratiam, nisi manens invidia cumulasset offensam. Non enim persanctorius gemitus prædicatur; sed qui habet conversionem: scriptum est enim: Si conversus ingemueris, salvus eris.* S. Gregorius Magnus Homilia 10. in Ezechielem: *Sic Achab Rex iniquus a Propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est, ita ut Pro-* „ *phetæ suo Dominus diceret:* Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur „ humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus. " *In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei & in Electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Dominum, si sic ei & in Reprobo pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens sæculum? Aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, si hæc ad tempus placuit & in illo qui displicebat? Sed sciendum, quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere prævalet, nisi is cujus animum Spiritus Sanctus assumpserit.*

Michæas Propheta ab Achabo interrogatus vaticinatur. In carcerem ab eodem Rege mittitur.

Achabus inito cum *Josaphato* Rege Juda fœdere, bellum Syris illaturus, de belli eventu Pseudo prophetas primum quadringentos consulit, qui fausta omnia & imprimis expugnationem *Ramoth Galaad* sociis Regibus ominantur: Deinde suadente *Josaphato*, *Michæam* filium *Jemla*, Prophetam Domini interrogat. *Michæas* hic alter est ab eo qui inter Minores Prophetas sextus numeratur; imo illum præcessit annis centum quinquaginta. Hic sub *Josaphat* & *Achab*: Ille sub *Joatham* & *Achaz*: Hic in Israel; ille in Juda prophetavit. *Achabo* primum ironice respondet Michæas: *Ascende, & vade prospere, & tradet eam in manus tuas.* Tum a Rege adjuratus ut non loquatur nisi quod verum sit in nomine Domini, Exercitui cladem, *Achabo* exitium prædicit. *Vidi* (inquit) *cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem; & ait Dominus: Non habent isti Dominum: Revertatur unusquisque in domum suam in pace .... Propterea audi sermonem Domini. Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem Exercitum cœli assistentem ei a dextris, & a sinistris; & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? .... Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter. Egressus est autem Spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: Egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus Spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. Michæe* alapam impingit *Sedecias* Pseudopropheta. Virum Dei in carcerem conjici jubet Rex impius, siti & fame vexandum, donec e prelio victor revertatur. (3. *Regum* 22. & 2. *Paralipomenon* 18.)

Deus Achaeum non accepit, nec mendacio cooperatus est. Seipsum decipere vetat exemplo.

Ex Prophetæ verbis nemo colligat Deum, qui prima & summa veritas est, nec fallere potest, aut falli, homines impios in errorem inducere, aut cooperari mendacio quo decipiantur. Nam Dæmonem mendacium Pseudoprophetis inspirare, sicque *Achabum* Regem decipere, in pœnam scelerum ipsius, Deus permisit: Sed *Achab* ipse non decepit, nec Pseudoprophetarum mendacio cooperatus est. Qua de re *S. Augustinus* Libro Quæstionum octoginta trium, Quæstione 53. ait: *Deus quidem per se ipsum neminem decipit; est enim Pater Veritatis (quoniam & spiritus veritatis: Dignis tamen digna distribuens, hoc quoque pertinet ad justitiam & veritatem) utitur animis pro meritis & dignitatibus, quæ sunt in gradibus earum, ut si quisquam dignus est decipi, non solum per se ipsum eum non decipiat, sed neque per talem hominem, qui jam congruenter diligit, & custodire persistit,* Sit in ore vestro, Est est, Non non: *Neque per Angelum cui non convenit persona fallaciæ: Sed aut per talem hominem, qui nondum se hujusmodi cupiditatibus exuit, aut per talem Angelum, qui pro suæ voluntatis perversitate vel ad vindictam peccatorum, vel ad exercitationem purgationemque eorum qui secundum Deum renascuntur, in*
3. Reg. 22. 8. *infimis naturæ gradibus ordinatus est. Legimus enim deceptum Regem falso vaticinio Pseudoprophetarum; & ita legimus, ut neque sine divino judicio factum inveniamus, quoniam dignus erat ille sic decipi, neque per eum Angelum, quem deceptionis officium suscipere*

non deceret; ſed per Angelum erroris, qui ſibi ultro tales partes imponi cum lætitia poſtulavit.

Theodoretus Quæſt. 58. in 3. *Regum* Vaticinium illud *Michææ* ſic interpretatur. *Hæc eſt quædam Proſopopeja, ſeu fictio perſonæ, quæ docet divinam permiſſionem. Non enim verus Deus, & magiſter veritatis juſſit ut deciperetur Achab, qui dixit per Prophetam:* „ Si vere illi ad Deum, revertatur unuſquiſque ad locum ſuum in pace. " *Per hæc ergo docuit Propheta, quod Spiritus deceptionis, impiis hominibus utens tamquam inſtrumentis, falſo promittit victoriam. Hoc autem ſit Deo permittente. Nam cum prohibere poſſet, non prohibuit, quoniam indignus erat Achab, cujus Deus curam gereret.*

S. Gregorius Magnus Lib. 2. *Moralium*, Cap. 16. *Achab Rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuiſſet deceptione damnari: Quatenus qui ſæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta juſtitia licentia malignis Spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo ſtrangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant.*

Achabus in prælio ad *Ramoth Galaad*, licet diſſimulato habitu, juxta *Michææ* Vaticinium occiſus eſt, & Samariæ ſepultus. (3. *Regum* 22. 37.) Ex curru, dum ad Samariæ piſcinam abluitur, *Achabi* ſanguis defluens, a canibus lingitur, quemadmodum *Elias* prædixerat. At (inquies) quomodo impletum eſt Vaticinium illud *Eliæ* 3. Regum 21. 24. *Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli:* Siquidem *Achab* in agro occiſus eſt, nec tamen cadaver ejus a volucribus cœli comeſtum eſt, ſed Samariam delatum, ibique ſepultum? Reſpondetur, τῷ Achab*, in nominandi caſu ibi accipiendum non eſſe, ſed in dandi, ut conſtat ex Hebræo, 70. Interpretibus, Chaldaica Paraphraſi & Verſionibus Orientalibus, quaſi dicat, qui mortuus fuerit *ipſi Achab*, ſeu aliquis de familia *Achab*, inſepultus jacebit, canibuſque aut volucribus cœli vorandus projicietur. Textum Hebraicum ita reddit Sanctes Pagninus: *Eum qui mortuus fuerit de Achab in Civitate, comedent canes; & qui mortuus in agro, comedent volucres cœli.* Ita Septuaginta Interpretes. Τὸν τεθνηκότα τῷ Ἀχαὰβ ἐν τῇ πόλει φάγονται οἱ κύνες, καὶ τὸν τεθνηκότα αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ φάγονται τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. Chaldaica Paraphraſis: *Eum qui mortuus fuerit Achabo in Urbe, comedent canes, &c.* Verſio Syriaca: *Morientem Achabo in civitate, devorabunt canes: & morientem ei in deſerto devorabunt volucres cœli.* Verſio Arabica: *Quicumque morietur in ſolitudine, hunc devorabunt volucres cœli.* Id autem Vaticinium in *Joramo* filio *Achabi* impletum eſt, qui a *Jehu* inter ſcapulas ſagitta transfixus, corruit in curru ſuo, *Dixitque Jehu ad Badacer Ducem, Tolle, projice eum in agro Naboth Jezraelitæ: Memir in enim quando ego & tu ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit ſuper eum dicens: Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit Dominus. Hunc ergo tolle, & projice eum in agrum, juxta verbum Domini.* (4. Regum 9.) Lege diſſertationem noſtram Anticriticam contra *P. Fraſſenum*, Articulo 13.

Mors Achab.

Elias de Achabi vaticinium quomodo impletum? Scripturæ locus explicatur.

In Aula *Achabi*, quamvis corruptiſſima, vir erat Religione ac Dei timore inſignis *Abdias* nomine, Regiæ Domus Diſpenſator. Is centum Prophetas perſecutioni & furori impiæ *Jezabelis* ſubduxit, & in ſpeluncis abſconditos pavit. (3. *Regum* 18.)

Abdiæ Diſpenſatoris Regii pietas.

VI. *Abocha* in Regno Iſraelis ſucceſſit *Ochozias* ejus filius. Is Moabitas, qui defecerant, dum ad obſequium reducere ſatagit, per cœnaculi clathrum prolapſus, contuſoque corpore laborans, de ſanitate recuperanda *Beelzebud* Accaronitarum Deum per Nuntios conſulit. *Elias*, Deo jubente, Nuntius occurrens, ipſos increpat mortemque jam imminentem *Ochoziæ* denuntiat. Rex duos Præfectos Quinquagenis cum ipſorum cohorte ſucceſſive amandavit qui Prophetam ad ſe vel invitum adducerent. Quos *Elias* igne cœleſti conſumpſit. Clade ad *Ochoziam* delata, Dux alter cum ſua cohorte miſſus, ad Prophetam ſupplex acceſſit, pœnamque deprecatus eſt. Hunc, Angelo monente, ſecutus *Elias*, Regem ex hac infirmitate brevi moriturum ſignificat. (4. *Regum* 1.) Obiit poſtquam biennium partim cum patre, partim ſolus in Regni adminiſtratione exegiſſet. Illud enim numerandum eſt ab anno decimo ſeptimo *Joſaphati*, quo tempore *Achab* vigeſi-

Ochozias Rex Iſrael.

Elias Ochoziæ mortem ob impietatem denuntiat.

gesimum primum Regni annum cœpit, ipsumque *Ochoziam* filium suum in Regni consortium assumpsit. (3. *Reg.* 22. 52.)

Joram Rex Israel.

VII. *Ochozia* absque prole defuncto successit in Regno Israelis frater ipsius *Joram*, Achabo patre & *Jezabeli* matri impietate quidem inferior, (Statuas enim *Baal* a patre conflatas & erectas sustulit,) impietatem tamen *Jeroboam* in vitulorum cultu & schismate imitatus. Sub Regni illius initiis, *Elias* curru igneo in cœlum sublatus est, *Eliseo* spectante, quem duplicis spiritus, prophetiæ scilicet ac miraculorum, & pallii heredem reliquit. (4. *Reg.* 11.) *Eliæ* Raptus, Christi in cœlos ascendentis typus, ex *S. Gregorio M. Homilia 29. in Evangelia*, & *S. Bernardo Serm. De Ascensione*. Elogium *Eliæ* scripsit *Sirachides* Ecclesiastici 48. *Surrexit Elias Propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat, &c. Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere Tribus Jacob. Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.* Moabitas violati fœderis reos, bello aggressus est *Joramus*, Josaphato Rege Juda, & Rege Idumæorum ipsius tributario, in Militiæ societatem ascitis. Fœderatorum Regum Exercitibus præ aquarum penuria in deserto Idumææ pene deficientibus, *Elisæus* in gratiam *Josaphati* Regis Juda aquam a Deo impetravit, & victoriam prædixit. Rex Moab Exercitu suo profligato, civitatibus dirutis, vastatis agris, fructiferis arboribus succisis, fontibus obturatis, ipsa Regni Metropoli obsessa & pene expugnata, cum irrito conatu in hostes irrupisset, filium suum primogenitum Diis suis placandis, hostili Exercitu spectante, in mœnibus holocaustum obtulit. Israelitæ impium facinus execrati, obsidione soluta, discesserunt. (4. *Reg.* 3.)

Elisæi Miracula.

Joramo regnante, Prophetiis & Miraculis claruit *Elisæus* 1. Jordanis aquas pallio divisit. 2. Jerichuntinis aquis salubritatem, terræ fertilitatem conciliavit, sale infontem injecto. (4. *Reg.* 2.) Civitatem sterilem, *S. Ambrosius*, sive alius Auctor Sermonum olim ipsi tributorum, Ecclesiæ gentium typum gessisse interpretatur. *Quæ ante adventum Christi aquarum vitio, hoc est, sacrilegio Gentilium Populorum sterilitatem sustinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Christus, velut vas fictile assumens corpus humanum, sanavit aquarum vitia, hoc est resecavit sacrilegia Populorum: & statim Ecclesia quæ erat sterilis, cœpit esse fœcunda. Unde &* „ *Apostolus dicit:* Lætare sterilis, quæ non paris, erum pe & exclama que non parturis: Quia multi filii de sertę magis quam ejus quæ habet virum. *Plures enim filios ex ea Ecclesia, quæ erat sterilis, procreavit, quam Synagoga, quæ erat fœcunda, susceperit. Aspersi autem sale qui sint, qui attulerunt medicinam, facile cognoscemus. Dicit Dominus ad Apostolos:* Vos estis sal terræ. *Ergo si Apostoli salibus comparati sunt, recte figura completur. Sicut tunc effusi de vasculo sales condierunt aquas; ita & nunc missi a Salvatore Apostoli Populos condiunt universos, ut ablata sterilitate vitiorum, prolem incipiant germinare virtutum.*

Galat. 4. ex Isaia 54.

Sermone 2. De Elisæo Prophetæ in Appendice operum S. Amb. Edit.

Tertium *Elisæi* Miraculum, est Bethelitarum puerorum 42. ipsi illudentium, calvitiemque ipsi objicientium, a duobus ursis ex proximo nemore evocatis discerptio. (4. *Reg.* 2.) qua de re *Tertullianus Libro* 2. *Adversus Marcionem*, Cap. 15. *Immisit & pueris ursos, sed irreverentibus in Prophetam . . . . . Nolite reprehendere Judicem, sed revincite malum Judicem. Nam etsi patrum delicta ex filiis exigebat, duritia Populi talia remedia compulerat, ut vel posteritatibus suis prospicientes, Legi divinæ obedirent. Quis enim non magis filiorum salutem quam suam curet? Sed & si benedictio Patrum semini quoque eorum destinabatur sine ullo adhuc merito ejus; cur non & reatus Patrum in filios quoque redundaret?* Lege & Sermonem inter Augustinianos olim 204. De Tempore, nunc 41. Appendicis, quem ad *S. Cæsarium* Arelatensem pertinere conjiciunt Doctissimi PP. Benedictini Parisiensis Editionis novissimę Curatores.

Quartum *Elisæi* Miraculum, est aquæ fœderatis Exercitibus & Regibus Judæ, Israelis, & Idumæorum, in Idumææ deserto, cum adversus Moabitas progrederentur, impetratio. (4. *Regum* 3.)

Quintum Miraculum est olei in vasis viduæ pauperculę, ere alieno oppressę multiplicatio, quo vendito debita solveret, liberosque de reliquo aleret. (4. *Reg.* 4.) Hujus mu-

lieris

lieris maritum fuiſſe *Abdiam* Domus *Achabi* diſpenſatorem, qui centum Prophetas in duabus ſpeluncis abdidit, pavitque, fervente *Jezabelis* perſecutione, & ex eorum cura æs alienum contraxiſſe, perperam quidam conjecerunt, referente *Theodoreto Quæſtione* 14. in 4. *Regum*. Vidua illa typum Eccleſię gerebat, quę debitum grave contraxerat, non ſolidorum, ſed peccatorum, quibus ſe Diabolo obnoxiam fecerat. *Sed poſtea quam Viduam iſtam verus Redemptor Chriſtus Dominus viſitavit, ab omnibus debitis liberam fecit. Unde enim illa Vidua liberata ſit, videamus. Unde, niſi de augmento olei? In oleo miſericordia intelligitur. Ergo Viduæ illi ideo debitum creverat, quia oleum miſericordiæ peccando perdiderat. Defecit oleum, & debitum crevit: crevit oleum, & periit debitum: creverat cupiditas, & periit caritas; redit caritas, & perit iniquitas. Veniente vero Eliſæo Chriſto Domino, Vidua, hoc eſt, Eccleſia, per augumentum olei, id eſt, donum gratiæ & miſericordiæ, vel caritatis pinguedine, de peccatorum debito liberatur.* Vicini a quibus vaſa mutuata eſt, Populum Gentium figurabant. *Quæ vaſa vacua exhibebantur, ut oleum miſericordiæ accipere mererentur. Quia omnes Gentes, antequam donum gratiæ conſequantur, fide, & caritate, & bonis operibus vacuæ eſſe probantur. Denique omnes qui ad ſalutarem Baptiſmum conſequendum Eccleſiæ offeruntur, & Chriſma, & oleum benedictionis accipiunt; ut jam non vaſa vacua, ſed Deo plena, & Templum Dei eſſe mereantur.* Ita *S. Cæſarius* Arelatenſis Sermone inter Auguſtinianos olim 206. De Tempore, nunc 42. Appendicis.

Sextum *Eliſæi* Miraculum, eſt filii Sunamitidis hoſpitæ ſuæ, quem ipſius *Eliſæi* precibus impetraverat, reſurrectio, cujus Hiſtoria Incarnationis Filii Dei, & Redemptionis generis humani magnum Myſterium adumbratum eſt. (4. Regum 4.) *Mulier illa ſterilis erat, ſed orante Eliſæo genuit filium. Sic & Eccleſia, antequam Chriſtus veniret, ſterilis fuit. Et ſicut illa, orante Eliſæo, genuit filium; ita & Eccleſia, veniente ad ſe Chriſto, genuit Populum Chriſtianum. Sed filius Mulieris illius, dum Eliſæus abſens eſſet, mortuus eſt: Sic & filius Eccleſiæ, hoc eſt, Populus Gentium, antequam Chriſtus veniret, peccatis mortuus erat. Deſcendente de Monte Eliſæo, filius Viduæ huic vitæ redditur; deſcendente de cœlo Chriſto, filius Eccleſiæ, id eſt, Populus Gentium ſuſcitatur.* Miſit *Eliſæus* famulum cum baculo ſuo. Famulus ille typus erat *Moyſis*. Miſit enim eum Deus cum baculo in Ægyptum; *Sed baculus ſine Chriſto flagellare Ægyptum potuit; de originali vero vel actuali peccato liberare vel reſuſcitare non potuit.* Nihil enim ad perfectum adduxit Lex. *Opus erat, ut qui baculum miſerat, ipſe deſcenderet. Baculus ſine Eliſæo nihil valebat; Quia crux ſine Chriſto nihil poterat. Venit ergo Beatus Eliſæus; & aſcendit in cœnaculum; quia venturus erat Chriſtus, & aſcenſurus Crucis patibulum. Inclinavit ſe Eliſæus, ut puerum reſuſcitaret: Humiliavit ſe Chriſtus, ut Mundum in peccatis jacentem erigeret. Miſit Eliſæus oculos ſuper oculos, manus ſuper manus. Quod Eliſæus in puero præfiguravit, hoc in toto genere humano Chriſtus implevit. Audi Apoſtolum dicentem:* „ Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem. „ *Quia parvuli eramus, parvulum ſe fecit; quia mortui jacebamus, pius ſe Medicus inclinavit: Quia nemo poteſt jacentem erigere, ſi ſe noluerit inclinare. Quod autem puer oſcitavit ſepties, ſeptiformis gratia Sancti Spiritus oſtenditur, quæ humano generi ut reſuſcitetur, in adventu Chriſti tribuitur. De ipſo Spiritu dicit Apoſtolus:* „ Si quis Spiritum „ Chriſti non habet, hic non eſt ejus. *Ipſum etiam Spiritum Dominus dedit Diſcipulis,* „ *quando inſufflavit & dixit:* Accipite Spiritum Sanctum „. *Os enim quodam modo ſuper os poſuit, quando inſufflando Spiritum dedit.* Ita *S. Cæſarius Arelatenſis* Sermone ſuperius laudato.

Heb. 7. 19.

Philipp. 2. 8.

Rom. 8. 9.

Joan. 20. 22.

Idem Myſterium *S. Auguſtinus* eodem modo explicaverat Sermone 26. alias 11. *De verbis Apoſtoli*, ubi de Chriſto ſic loquitur: *Sed ipſe miſit & Legem: Per ſervum ſuum Legem, per ſe ipſum Gratiam. Attende Eliſæum in magno altoque Myſterio, tamquam Prophetam, agendo prænuntiantem, non ſolum loquendo. Mortuus erat filius Hoſpitæ ipſius. Quid ſignificabat mortuus puer niſi Adam? Nuntiatum eſt Sancto Prophetæ, gerenti in prophetia typum Domini noſtri Jeſu Chriſti: Miſit per ſervum baculum ſuum, & ait illi: Vade, pone ſuper puerum mortuum. Perrexit ille tamquam ſervus obediens. Sciebat Propheta quid fecerat. Poſuit baculum ſupra mortuum, non ſurrexit.* „ Si enim data eſſet

„ Lex

Galat. 3. 27. Coloss. 2. 7. Phil. 3. 21.

„ Lex quæ poſſet vivificare, omnino ex Lege eſſet juſtitia. *Non ergo potuit Lex vivificare. Venit ipſe grandis ad parvulum, Salvator ad ſalvandum, vivus ad mortuum: Venit Ipſe. Et quid fecit? Juvenilia membra contraxit, tanquam ſeipſum exinaniens, ut formam ſervi acciperet. Juvenilia ergo membra contraxit, parvum ſe parvo coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ. Itaque in typo Chriſti prophetice expreſſo ſuſcitatus eſt mortuus, tanquam juſtificatus eſt impius.* Lege eundem *Lib. 12. contra Fauſtum Manichæum* Cap. 24. & *S. Gregor.* Lib. 9. *Moralium*, Cap. 22.

Septimum *Eliſæi* Miraculum, eſt expulſio veneni & amaritudinis a pulmento per modicæ farinæ injectionem. (4. *Regum* 4.)

Octavum Miraculum, eſt ingentis hominum multitu-dinis ex paucis panibus hordeaceis exſaturatio. (4. *Reg.* 4.)

Nonum Miraculum, eſt *Naamanis* Principis Militiæ Regis Syriæ a lepra curatio (4. *Regum* 5.) de qua diximus ſupra Articulo 3. §. 3. & lepræ ipſius ad *Giezi* famulum tranſmiſſio. (*ibidem*.)

Decimum Miraculum, eſt ſecuris in Jordanem delapſæ, injecto poſt eam ligno ad aſcendendum ex aqua & ſupernatandum impulſio (4. *Reg.* 5.) Quo in Miraculo Chriſti & Crucis ejus Myſteria adumbrata Patres obſervant.

Tertullianus *Libro adverſus Judæos*, Cap. 13. *Quid manifeſtius hujus ligni ſacramento? Quod duritia hujus ſæculi merſa in profundo erroris, & a ligno Chriſti, id eſt, Paſſionis ejus, in Baptiſmo liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id reſtitueretur per lignum Chriſti.*

S. Auguſtinus *Libro* 12. *contra Fauſtum*, Cap. 35. *Cum ſecuribus ligna cæderentur, de ligno ferrum exiliens, in profundum fluminis verſum eſt, atque in lignum, deſuper ab Eliſæo projectum, merſum eſt. Ita cum impios Judæos per corpus operata præſentia Chriſti tamquam infructuoſas arbores cæderet, quia de illo Joannes dixerat*, Ecce ſecuris ad radicem arboris poſita eſt: *Ab eis interveniente paſſione ſpiritus corpus ipſum deſeruit, in inferni profunda deſcendit: Quo in ſepultura deſuper poſito, tamquam ad manubrium ſuum ſpiritu redeunte ſurrexit.*

Theodoretus *Quæſt.* 19. *in* 4. *Regum: Admirabiliter omnino Propheta ſurſum eduxit ferrum. Injecto enim ligno effecit ut ferrum ſupernataret. Hoc autem rurſus præfiguravit Servatoris noſtri diſpenſationem. Quomodo enim lignum quidem, quod eſt leviſſimum, fuit demerſum, ferrum autem, quod graviſſimum, ſupernatavit: Ita divinæ naturæ deſcenſus effecit, ut humana natura aſcenderet.*

Undecimum *Eliſæi* Miraculum, eſt omnium Regis Syriæ conſiliorum *Joramo* Regi Iſraelis revelatio. (4. *Regum* 6.) Nec non oſtenſio cœleſtis Exercitus Urbem *Dothaim* protegentis miniſtro ſuo facta ſub figura curruum & equorum igneorum. (4. *Regum* 6. 16. 17.)

Duodecimum, eſt Militum Regis Syriæ, qui ad ipſum capiendum miſſi erant, excœcatio, & illuminatio cum in Samariam ducti eſſent. Ubi Iſraelitarum copiis circumcluſi deleri facile potuiſſent, ni Propheta ferrum avertiſſet; ſolum in hoſtes bello victos ſæviendum, illis autem parcendum eſſe docens, qui ignari, & divina virtute atque Miraculo hoſtium manibus traderentur. 4. Regum 6. *Non percuties* (inquit) *Neque enim cepiſti eos gladio & arcu tuo, ut percutias: Sed pone panem & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & vadant ad Dominum ſuum.*

Decimumtertium *Eliſæi* miraculum, eſt prædictio abundantiæ frumenti in Samaria, die craſtino futuræ, cum ad eam rerum inopiam redacta eſſet ut aſini caput octogenis argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum, quo pro ſale uti neceſſitas cogebat, (ut cenſet *Theodoretus* Quæſtione 21. in 4. *Regum*) quinis argenteis veniret; jamque mulieres filiorum ſuorum carnes diræ fami ſublevandæ coquerent, (4. *Regum* 6. & 7.) Ducum uni de vaticinii veritate dubitanti mors ab *Eliſæo* in pœnam incredulitatis denuntiata. (*Ibidem*.)

Decimumquartum Miraculum, eſt Samariæ liberatio cum a Syrorum Exercitu obſeſſa eſſet, ad eaſque quas diximus, anguſtias redacta. Syri ſcilicet ſubito terrore correpti, ſibi equorum, curruum, & Exercitus numeroſiſſimi ſonitum audire viſi, ſoluta obſidione

ne

ne aufugerunt, commeatu, divitiisque post se relictis. Quibus ab obsessis direptis, frumentum ad Samariæ portam allatum eo, quo Propheta prædixerat, pretio venditum est. (4. *Regum* 7.)

Decimumquintum Miraculum, est septennis famis prædictio in terra Israelis, qua durante Sunamitis Prophetæ Hospita eo auctore in Terra Philistiim peregrinata est, & reversa universos agrorum redditus a *Joramo* Rege Israel recepit. (4. *Regum* 8.)

Decimumsextum Miraculum, est prædictio sanitatis simul & mortis *Benadab* Regis Syriæ, de cujus infirmitate ab *Hazaele* ejus ministro consulebatur. Sanitatem quidem Regi prædixit Propheta, spectata morbi illius, qui lethalis non erat, qualitate. Mortem vero ipsi denuntiavit, spectata ipsius *Hazaelis* malitia, qui illum suffocavit, ut citius Regnum obtineret, quod ipsi a Deo fuerat auguratus Elisæus, (4. *Reg.* 8.) Lege *Theodoretum Quæstione* 24. *in* 4. *Regum*.

Cum *Ramoth Galaad* a Syrorum Exercitu obsidione premeretur, *Elisæus* illuc misit unum ex filiis Prophetarum, qui *Jehu* militiæ Ducem in Israelitarum Regem inungeret, & Dei mandatum de *Achabi* Domo exscindenda illi significaret. Rex ab Exercitu salutatus, expeditis copiis ex Urbe proruit recto versus Jezrahelem itinere. *Joramum* Regem Israelis obviam prodeuntem interfecit, cadavere in agrum *Nabothi* Jezrahelitæ projecto, ut *Eliæ* Vaticinium impleretur. (4. *Reg.* 9.) Duodecim annis Israeli imperavit *Joramus*. (4. *Regum* 3. 1.) *Mors Jorami.*

VIII. *Joramo* Israelis, & *Ochozia* Judæ Regibus interfectis *Jehu Jezabelem Jorami* matrem, *Achabi* Viduam, e fenestra prospicientem deturbari imperat. In quam ab equis prius calcatam irruentes canes, secundum *Eliæ* Vaticinium, prædam devorant, nihil præter calvariam, & manuum pedumque extrema relinquentes. Mox septuaginta *Achabi* filii, qui Samariæ educabantur, novi Regis jussu e medio tolluntur, capitibus per cives amputatis. Ad quam Urbem cum Rex *Jehu* postmodum tenderet, obvios quadraginta *Ochoziæ* cognatos neci dedit, sicque totam *Achabi* stirpem radicitus delevit. Tum assumpto secum in currum *Jonadab* filio *Rechabi*, a quo celebre ac pium Rechabitarum institutum, Samariam veniens, omnes omnino Sacerdotes *Baal*, impie simulata falsum Numen colendi voluntate, ad solemne sacrificium vocatos e medio sustulit: Idoloque comminuto & cremato Templum *Baal* funditus dirutum in latrinas convertit. Hæredes Regni ad quartam usque generationem *Jehu* promisit Deus in obedientiæ præmium. (4. *Regum* 10.) Cultu tamen *Baalis* abolito, a *Jeroboami* Vitulis aureis non recessit: sed illius jam inveteratæ apud Israelitas Idololatriæ, annis quibus regnavit viginti & octo, patronus extitit. (4. *Regum* 10.) De quo *S. Augustinus* Libro *contra Mendacium*, Cap. 2. Priscillianistas refellens, qui exemplo *Jehu* ad occultandam Religionem adhiberi posse mendacium contendebant: *Illum vero Jehu mendacio impio & sacrificio sacrilego occidendos impios & sacrilegos inquirentem non imitarentur, nec si de illo qualis fuisset, eadem Scriptura tacuisset. Cum vero scriptum sit eum rectum cor non habuisse cum Deo; quid ei profuit, quod pro nulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam Regni temporalis accepit?* *Jehu Rex Israel Achabi domum exscindit, & cultum Baal abolet.* *Impia Jehu simulatio.*

ARTICULUS IV.

De Joaso, Amasia, & Ozia Regibus Juda: Joachazo, Joaso, Jeroboamo II. Zacharia, Sellumo, Manahemo, & Phaceja Regibus Israel.

I. JOas filius *Ochoziæ* Regis Juda septennis erat, cum regnare cœpit in Jerusalem. Annus ejus primus cum anno septimo *Jehu* Israelitæ concurrit. Quadraginta annis regnavit, anni tamen quadragesimi paucis tantum diebus delibatis. Pie justeque imperavit, quamdiu *Jojada* Pontifice Præceptore & administro usus est. Anno Regni sui vigesimo tertio Sacerdotes ex collecta viritim pecunia, sarta tecta Templi ab *Athalia* neglecti & vastati instaurare jussit. In hoc opus omnem pecuniam, sive quam ex Lege *Moysi* inferre tenebantur in Templum quotquot ex Populo Dei vigesimum annum attigissent, seu voti- *Joas Rex Judæ sarta tecta Templi curat.*

votivam & sponte oblatam, decrevit impendi. Jam ante biennium id Rex edixerat, ut tradit Chronicon Hebræorum, sed negligentia Sacerdotum novum Edictum postulabat, quo Rex anno Regni sui 23. prohibuit Sacerdotibus, ne sacræ pecuniæ collectioni, & instaurationi Templi se immiscerent, & constituto præ Templi foribus gazophylacio, omnem pecuniam in illud conjici jussit, quæ a Scriba Regis & Pontifice, vel Quæstore, quem Pontifex designabat, quotidie effusa, Præfectis Fabricæ Templi, ob notam probitatem ac fidem nulli rationi reddendæ obnoxiis dabatur, artificibus distribuenda. Ex reliqua pecunia sacra vasa conflata sunt. Defuncto *Jojada* Pontifice anno ætatis trigesimo supra centesimum, *Joas* Aulicorum adulatione delinitus, eorumque pravis consiliis acquiescens, Templum, quod nuper instauraverat, destituit, & in lucis Idola coluit. *Zacharias* Sacerdos, filius *Jojadæ* Pontificis, Spiritu Domini afflatus, Regis Populique impietatem reprehendit. Sacerdotalem & Propheticum zelum non tulit Rex impius, Sanctumque Virum in Atrio Templi lapidibus obrui jussit. *Zacharias* ille alter est ab eo, qui inter Minores Prophetas undecimus est, & qui sub *Dario Hystaspis* floruit. An sit idem cum illo cujus meminit Christus *Matthæi* 23. 35. & quem a Judæis occisum dicit inter Templum & Altare, Quæstio est inter Sacros Interpretes dudum controversa. Eumdem non esse id suadet, quod ille a *Joaso* Rege occisus, filius *Jojadæ* Pontificis fuerit: ille vero a Christo commendatus, filius fuerit *Barachiæ*. Sed de hoc alias.

Joas Idola colit. A Zacharia Prophetæ filio Jojadæ Pontificis correptus, sanctum Virum occidit.

Anno post cædem *Zachariæ*, copiæ *Hazaelis* Regis Syriæ in Judæam irruperunt, & Getho Urbe capta, Hierosolymam versus contendebant. Malum averturus *Joas*, profanis manibus Sacro Ærario injectis, thesaurum omnem, quo pacem redimeret, ablatum, Victori in prædam tradidit. Nec multo post servi ipsius conjuratione facta, *Zachariæ* cædem ulti, in lecto decumbentem trucidarunt, ineunte anno Regni ipsius quadragesimo. (4. *Regum* 12. & 2. *Paralipomenon* 24.)

Decus Joasi Regis. Amasias Rex Judæ.

II. *Joaso* in Regno Judæ successit *Amasias* ejus filius, annos natus viginti quinque. Regnare cœpit anno secundo *Joas* filii *Joachaz* Regis Israel desinente, & viginti annos regnavit. (4. *Regum* 14. 1. 2.) In Regno confirmatus, patris sui percussores e medio sustulit, parcens ipsorum liberis juxta Legem a Deo per Moysem datam. Exercitum trecentis hominum millibus validum, in Idumæos duxit. Centum millia ex Regno Israelis in auxilium accita centum talentorum anticipata solutione his adjungere decreverat: sed a Propheta quodam admonitus ne Militibus Deo exosis uteretur, iis dimissis, Idumæos in Valle Salinarum aggressus, decem millia hostium percussit, parique numero captos de rupe præcipites egit. Dei, qui tam insignem victoriam concesserat, immemor, Idola inter hostium spolia direpta colere non erubuit, Prophetam redarguentem convitiis & minis excepit. Deinde *Joasum* Israelitarum Regem ad bellum provocans, collatis ad *Betsamen* signis, superatur, capitur, Hierosolymam ducitur. Urbis mœnibus ad quadringentorum cubitorum longitudinem dirutis, Templi Regieque thesauros abstulit Rex Israel, nec nisi obsidibus datis, Samariam reversus est. Cladi illi suæ quindecim annis superstes vixit potius quam præfuit *Amasias*. Demum valida suorum conjuratione oppressus, cum frustra fugam versus *Lachim* civitatem arripuisset, ibi trucidatus est anno Regni sui vigesimo. (4. *Regum* 14. & 2. *Paralipomenon* 25.)

Ozias Rex Judæ.

III. Paterni Regni hæres fuit *Ozias* sive *Azarias* filius *Amasiæ*, a Populo Rex constitutus anno ætatis decimosexto. Parentis primos potius quam ultimos annos æmulatus, Deum sincere coluit, ejusque præceptis obsecutus est, *Zachariæ* Prophetæ, alterius ab eo qui inter Minores Prophetas undecimus est, consilio potissimum usus. Hunc Prophetam filium fuisse posthumum illius *Zachariæ*, qui jussu *Joas* Regis lapidatus est, Hebræi tradunt, referente *S. Hieronymo*. Oziæ Regi omnia bello ac pace prospera fuere, quamdiu fidelis Deo fuit. Philistæos, Arabes, Ammonitas debellavit; *Ælath* ad Mare Rubrum ditioni suæ adjecit: Munitissimas civitates, Geth, Jabniam, & Azotum significavit: Oppidis in Terra hostili extructis, Judæorum colonias eo deduxit: Hierosolymam novis propugnaculis firmavit. In ejus Exercitu trecenti & septem millia quingenti Milites sub duobus millibus sexcentis Ducibus fortissimis numerabantur. Accessit œconomicæ rei felicitas, & proventuum ex vineis & armentis amplitudo. Nomen ejus longe lateque celebrabatur, & Ægyptiis, aliisque circum Gentibus metuendum erat, cum felici-

ta-

citate sua intumescens, Regio Sceptro minime contentus, Sacerdotale Officium usurpavit. *Ingressus* enim *Templum Domini adolere voluit incensum super Altare thymiamatis*. Ejus conatibus intercedit *Azarias* Pontifex, totusque cum eo Sacerdotum octoginta sacratus cœtus. *Non est tui* (inquiunt) *officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi Ministerium: Egredere de Sanctuario, ne contempseris: Quia non reputabitur in gloriam hoc a Domino Deo.* Admonitus Rex ab incœpto non destitit, sed acerram tenens ut thus adoleret, Sacerdotibus minas intentabat, cum lepra subito correptus est, Temploque a Sacerdotibus expulsus, mali turpitudine pudorem ac terrorem incutiente egressum maturavit, ac vitæ reliquum privatis in ædibus misere traduxit, hominum contubernio prohibitus. Regni administrationem ejus nomine suscepit *Joatham* ejus filius, ut Scriptura docet his verbis: *Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum terræ*. E vita migravit anno Regni quinquagesimo secundo. (4. *Regum* 14. 2. *Paralipomenon* 26.) *Oziæ* exemplo Reges, cæterique Laici docentur ne temere sacra Jura usurpent, & quæ ad solos pertinent Sacerdotes, sibi arrogare præsumant. Qua in re *Marciani* Imperatoris modestiam oppositam *Oziæ* temeritati laudat *Facundus Hermianensis* Lib. 12. Cap. 3. *Sciens igitur modestissimus Princeps Oziæ Regi non impune cessisse quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis sacerdoti, multo magis sibi impune cedere non posse cognovit, vel quæ jam de Fide Christiana rite fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere Canones, quod nonnisi multis & in unum congregatis primi Ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & suo contentus officio, Ecclesiasticorum Canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor.*

Ozias Sacerdotale officium temere usurpat.

Lepra a Deo percutitur.

Ozia regnante claruit Evangelicus Propheta *Isaias*, qui & illius gesta conscripsit. (2. *Paralipomenon* 26. 22.) Propheticum munus obire perrexit regnantibus *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia*. (Isaiæ 1.)

Isaias & Amos Prophetæ.

Paulo post *Isaiæ* vocationem, ad Propheticum Munus in Regno Israelitico obeundum missus est *Amos* Thekuanorum Pastorum unus, biennio ante terræ motum, qui *Oziæ* Regis Juda, & Jeroboami 2. Regis Israel temporibus contigit, (*Amos* 1. 1. *Zachariæ* 14. 5.)

Anno vigesimo *Oziæ*, Periodi Julianæ 3923. Junii 24. in Festivitate Pentecostes, Eclipsis Solis facta est digitorum circiter decem: altera digitorum fere 12. undecimo post anno, Periodi Julianæ 3934. *Ezechiæ* 31. Novembris 8. in diebus festi Tabernaculorum: & tertia plusquam undecim digitorum anno sequente, Maii 5. in festo Azymorum. Quo forte spectat secundum sensum literalem Vaticinium illud Amos 8. 8. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet Sol in Meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis: & convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum.*

Eclipses Solis memoranda.

IV. *Jehu* in Regno Israelitico successit *Joachaz* ejus filius anno vigesimo tertio *Joasi* Regis Juda, vitulinæ superstitionis studiosissimus, propter quam Israelitæ ab *Hazaele* Rege Syriæ afflicti, & attriti sunt, adeo ut ex immensa bellatorum multitudine vix quinquaginta equites, decem currus, & decem millia peditum superessent. Reliquos diversis certaminibus hostilis furor abstulerat. Tot malis oppressus *Joachaz* ad Deum confugit, qui *Salvatorem* dedit Israeli, *Joam* scilicet ejus filium, quem anno decimo quinto Imperii in Regni bellique consortium assumpsit. Id enim postulat Chronologiæ ratio: siquidem *Joachaz* regnare cœpit anno vigesimo tertio *Joas* filii *Ochoziæ* Regis Juda, & regnavit in Samaria septemdecim annis, nempe ad annum usque quadragesimum Joas. (4. *Regum* 13. 1.) At *Joas* Rex Israel regnare cœpit anno trigesimo septimo *Joas* Regis Juda. (4. *Reg.* 13. 10.) Triennium itaque cum patre regnavit.

Joachaz Rex Israel

V. *Joas* filius *Joachazi*, paternæ & avitæ impietatis æmulator, patre nihilominus felicior fuit. *Benadabum* Syriæ Regem, *Hazaelis* filium, tribus præliis vicit, quemadmodum *Elisæus* dato signo jaculi quo Rex terram ter percussit, ipsi prædixerat; captasque ab *Hazaele* Urbes recepit. Cum id prædixit *Elisæus*, ea ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est, annis centum expletis. Injectum, fortuito in ejus sepulcrum hominis mortui cadaver, ossium Prophetæ contactu revixit. (4. *Reg.* 13.) Cujus elogium *Ecclesiastici* 48. 13. 14. 15. *Sirachides* scripsit: *Elias quidem* (inquit) *in turbine sectus est, & in*

Joas Rex Israel.

Mors Eliſæi Prophetæ. Cadaveris ejus contactu mortuus ſuſcitatus.

& in Eliſæo completus eſt ſpiritus ejus: in diebus ſuis non pertimuit Principem, & potentia nemo vicit illum. Nec ſuperavit illum verbum aliquod, & mortuum prophetavit corpus ejus. In vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt. Ex hoc Miraculo ſacrarum Reliquiarum venerationem religioſam contra *Vigilantium* probat *S. Hieronymus* Epiſt. 53. *Si non ſunt honorandæ Reliquiæ Martyrum*, inquit, *quomodo legimus:* Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus? *Si oſſa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Eliſæus mortuus mortuum ſuſcitavit, & dedit vitam corpus, quod, juxta Vigilantium, jacebat immundum?* Eodem ſpectant illa *S. Cyrilli Jeroſolymitani* Catech. 18. Illuminatorum: *Eliſæus vivens effecit reſurrectionem per animam ſuam: ut autem non ſolum Anima Sanctorum honoretur, credaturque quod etiam in corporibus mortuorum ineſt virtus ſeu potentia, jacens in ſepulcro Eliſæi mortuus, mortuumque corpus Prophetæ attingens, vivificatus eſt: atque ita mortuum corpus Prophetæ perficit opus animæ, & mortuum jacenſque vitam præbuit defuncto, exhibenſque alteri vitam, ipſum nihilominus mortuum permanſit. Qua de cauſa? Ne ſi reſurrexiſſet Eliſæus, factum id ſoli animæ adſcriberetur, & ut demonſtraretur quod abſente etiam anima, ineſt virtus quædam ejuſmodi corporibus Sanctorum, propter tot annorum inhabitationes animarum juſtarum in illis, quorum miniſterio uſæ ſunt.* Mortuus eſt *Joas* Rex Iſrael anno decimo quinto *Amaſiæ* Regis Juda, ſive decimo tertio a morte patris, cum regnaſſet annos ſexdecim, incluſo triennio quo patris collega fuerat, (4. *Reg.* 13. 10. & 14. 23.)

Pſal. 115.

Jeroboamus II. Rex Iſrael. Gravis circa annos Regni ejus difficultas.

VI. *Jeroboamus* Secundus hujus nominis Iſraelitarum Rex, *Joaſi filius*, regnare cœpit anno decimo quinto *Amaſiæ* filii *Joas* Regis Juda, & per annos quadraginta & unum Regnum Iſraelis obtinuit. Per hunc Deus ſervavit Iſraelem, recuperata illi Damaſco, & Ematha, quæ olim ad Tribum Juda pertinuerant, & antiquo illius termino ab aditu Emath uſque ad Mare ſolitudinis, ſecundum Vaticinium Jonæ Prophetæ, (4. *Regum* 25.) Non receſſit ab impietate Jeroboami Primi.

Jonæ 1.

Floruit autem *Jonas* Propheta regnantibus *Joaſo*, & *Jeroboamo* Regibus Iſrael. Eidem *Jeroboamo* prædixit *Amos*, futurum ei pro uxore ſcortum, tinctum iri liberorum ejus ſanguine humum, ipſi vero in profana tellure moriendum, patria capta, abductis alio ſubditis, Amos 7. 17. *Hæc dicit Dominus: Uxor tua in Civitate fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Iſrael captivus migrabit de Terra ſua.* Quod paucos poſt annos impletum Hiſtoria Sacra teſtatur. Eodem regnante Propheticum obiit Miniſterium *Oſee*, quod ad *Ezechiæ* Regis Judę tempora productum eſt.

Circa annos *Jeroboami* occurrit in Chronologia Sacra difficultas non levis. Nam 4. *Regum* 14. 23. *Jeroboam* regnaſſe dicitur *Anno decimo quinto Amaſiæ Regis Juda*. Capite vero 15. 1. *Azarias* ſive *Ozias* filius *Amaſiæ* Regis Juda regnaſſe dicitur *Anno vigeſimo ſeptimo Jeroboam Regis Iſrael*. Porro cum *Amaſias* nonnniſi quatuordecim aut quindecim annis cum *Jeroboamo* regnaverit, ut conſtat ex Capite 14. 1. 17. inde ſequitur *Amaſiæ* filium *Oziam* anno vigeſimo ſeptimo *Jeroboami* Regnum non inchoaſſe, ſed potius anno decimo quinto aut decimo ſexto. Deinde cum *Zacharias* filius *Jeroboami* regnare cœperit *Anno trigeſimo octavo Azariæ* ſive *Oziæ* Regis Juda, (4. *Reg.* 15. 8.) conſequens eſt *Jeroboamum* non quadraginta & unum annos dumtaxat, ſed quinquaginta duos regnaſſe, quatuordecim nempe cum *Amaſia*, triginta & octo cum *Ozia*.

Duplicem huic difficultati Reſponſionem adhibent Chronologi. Quidam ſupponunt *Jeroboamum* cum patre *Joaſo* duodecim annis regnaſſe: verum cum hac in hypotheſi annus ipſius quadrageſimus primus, etſi poſt mortem demum patris numeratus, non cadat in annum trigeſimum octavum *Oziæ*, ſed in vigeſimum ſextum; conſtituendum eſſe cenſent Interregnum annorum fere duodecim poſt mortem *Jeroboami* ad initia *Zachariæ* filii ejus. Alii vero *Oziam* annos duodecim ſub tutoribus fuiſſe arbitrantur, nec Regnum ſuo nomine adminiſtrare cœpiſſe ante annum *Jeroboami* vigeſimum ſeptimum: deinde Interregnum poſt *Jeroboami* mortem ad annos viginti tres producunt. Reſponſio prior magis commoda videtur.

Zacharias Rex Iſrael.

VII. *Jeroboamo* itaque poſt annorum circiter duodecim Interregnum ſucceſſit ejus filius *Zacharias*, impietate patribus non impar, & Samariæ regnavit ſex menſibus (4.

Reg.

Reg. 15. 9.). In ipso a *Sellumo* filio Jabes occiso posteritas *Jehu* defecit, quarta nimirum generatione, sicuti Deus prædixerat, (4. *Reg.* 10. 31.) Tunc etiam Vaticinium *Amos* 7. 9. impletum est: *Et demolientur Excelsa Idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio.*

VIII. Menstruum fuit *Sellumo* Regnum, quod parricidio obtinuerat anno trigesimo nono *Oziæ* Regis Juda. Occisus est a *Manahemo* filio *Gadi*. (4. *Reg.* 15. 13. 14.) *Sellum & Manahem Reges Israel.*

IX. Is Regnum assecutus, *Thapsam* ejus Tyrannidi resistentem, omnesque fines ejus vastavit, Mulieres omnes prægnantes interfecit ac discidit. Tunc *Phul* Assyriorum Rex in Terram Israel irrupit, cui *Manahem* dedit mille talenta argenti, ut ei esset adjumento, Regnumque ejus firmaret. Id tributum ut solveret, argenti siclos quinquaginta a divitibus quibusque viritim exegit. Pacifice regnare cœpit anno trigesimo nono *Oziæ* Regis Juda desinente, & decem annos regnavit.

X. Ipsum excepit in Samaritano Regno *Phaceja* ejus filius, anno quinquagesimo *Oziæ* Regis Juda, cumque biennio regnasset, conjuratione *Phacee* filii *Romeliæ* sublatus est. *Phaceja Rex Israel.*

ARTICULUS V.

De Joatham, Achaz, & Ezechia Regibus Juda: Phacee, & Osee Regibus Israel.

I. *Oziæ* defuncto successit *Joatham* ejus filius annos natus viginti quinque, anno secundo *Phacee* Regis Israel. Paternæ pietatis æmulator, ejus exemplo eruditus, a sacrarum rerum contactu abstinuit. Bellicæ fortitudinis gloria, operumque magnificentia illustris fuit. Ammonitas bello domuit, illisque tributum centum talentorum argenti, & decies mille cororum tritici, totidemque hordei, in triennium imperavit. Toleravit Excelsa, in quibus Populus immolabat. Postremis illius annis *Razin* Rex Syriæ, & *Phacee* Rex Israelis Judææ fines depopulari cœperunt. Obiit *Joatham* anno ætatis quadragesimo primo, cum annos sexdecim regnasset. (4. *Regum* 15. & 2. *Paralipomenon* 28.) Sub eo & duobus ejus Successoribus Propheticum Munus obierunt *Isaias*, *Osee* & *Michæas*. *Joatham Rex Juda.*

II. Post *Joatham* regnavit *Achaz* ejus filius, viginti annorum Juvenis, Regibus Israel impietate similis, *Baalis* cultor, ad omnem superstitionem projectus, adeo ut filios suos ritu Gentium igne lustraret. Regem Populumque imminens a *Razine* Syriæ, & *Phacee* Israelitarum Regibus excidium metuentes Deus per *Isaiam* Prophetam consolatur; ipsis liberationem hostiumque interitum denunciat. Liberationis signum dat promissionem de Virgine *Emmanuelem* sive *Messiam* paritura. *Isaiæ* 7. 14. *Razin* Rex Syriæ & *Phacee* Rex Israel junctis viribus Hierosolymam oppugnarunt; sed uti prædixerat *Isaias*, expugnare non valuerunt, 4. *Reg.* 16. Divinis Beneficiis nihilo melior factus *Achaz*, *Razini* Syriæ Regi, & *Phacee* Regi Israel, ob scelera castigandus a Deo traditur. Syrus magna clade Judæis illata, optimaque præda potitus, *Achazum* Regem *Damascum* abduxit. Rex vero Israelis commissis cum Judaico Exercitu signis centum & viginti millia cecidit, ducenta millia mulierum, puerorum, puellarum Samariam deportavit addicenda miseræ servituti, nisi *Oded* Propheta Domini Victores divinæ indignationis metu ad reddendam fratribus libertatem, eosque Hierichuntem reducendos inflexisset. Sed Idumæi magnam Judæorum stragem ediderunt, ingentemque prædam egerunt. Philistæi quoque in campestres & meridianas Civitates Juda impetu facto, plurimas occuparunt. Judæos enim destituerat Dominus propter *Achazi* Regis impietatem. Ad eas angustias redactus *Achaz*, cum ad Deum confugere, ipsumque placare deberet, *Teglathphalasarem* Assyriorum Regem in auxilium accivit, sacro ærario, regiisque thesauris exhaustis, ut ipsum ad ferendas suppetias muneribus illiceret. *Achazo* auscultans Assyrus, *Razinem* Syriæ Regem bello adoritur, *Damascum* Regni Metropolim expugnat, diruit, incolas Cyrenem deportat, Regem interficit. Sic *Isaiæ* & *Amos* Prophetiæ impletæ sunt, qui Damasceni Regni excidium longe ante prædixerant, (*Isaiæ* 7. 16. 8. 4. 4. 9. 2. *Amos* 1. 4. 5.) Ita Regnum Damascenum in *Rezone* cœptum, in *Razine* finitum est: quod per decem generationes continuatum fuisse *Nicolaus Damascenus* asserit, referente *Josepho* Lib. 7. *Antiquitatum* Cap. *Achaz Rex Judæ.*

6. Assyriorum Regi *Damascum* usque obviam progressus *Achaz* ut Victori gratularetur; formam profani Altaris, quod ibi viderat Diis Syris consecratum, misit ad *Uriam* Sacerdotem alterum (ut videtur) ab eo quem *testem fidelem* prædicat *Isaias* Cap. 8. 2. ut illi consimile Hierosolymis construeret: in quo reversus ipse Sacrificia obtulit, omniaque holocausta Populi offerri mandavit, Altari æneo longius amoto, cælatisque basibus, & latere ipsis innixo, sublatis, Marique de bobus æneis in pavimentum deturbato. *Mussab* etiam *Sabbathi*, seu suggestum unde Sacerdotes & Levitæ Legem Populo singulis Sabbatis legebant; vel tectum ubi quiescebant diebus Sabbati extra tempus vicis suæ; vel transitum quemdam sub tecto positum, qua intrabant in Templum die Sabbati; seu Solium in quo Rex sedebat in Templo diebus Sabbati, extra Sanctum, sustulit; & *ingressum Regis exterius*, id est, portam exteriorem qua ingrediebatur in Templum, *convertit in Templum Domini*, id est, e Regia in ipsum Sanctuarium aditum sibi aperuit. Vel, *Transtulit in Templo*, Græce ἐπέστρεψεν ἐν οἴκῳ *propter Regem Assyriorum*, id est, in aliam partem Templi vertit, in gratiam Regis Assyriorum, ne Rex aut Sacerdotes ingredientes tergum obverterent Assyriæ, eoque Regem Assyriorum minus revereri viderentur. Vel, Templum Dei clausit, ejusque aditum muro circumdedit: secundum Hebræum, *Circuire fecit Domum Domini*, ut patriæ Religionis defertione, & Assyriacæ Idololatriæ emulatione Regem Assyriorum magis promereretur. Qui postremus sensus planior videtur, & Sacro Textui *Paralipom.* 2. Cap. 28. 24. 25. convenientior, ubi legitur: *Direptis itaque Achaz omnibus vasis Domus Dei, atque confractis, clausit januas Templi Dei, & fecit sibi Altaria in universis angulis Jerusalem. In omnibus quoque Urbibus Juda extruxit Aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.* Obiit *Achaz* Regum Juda impiissimus anno ætatis trigesimo sexto, Regni decimo sexto, indignus habitus cujus corpus Regum sepulcris conderetur. (4. *Regum* 16. & 2. *Paralip.* 28.)

4. *Reg.* 16. 18.

Ezechias Rex Juda pissimus. Gravis circa ejus ætatem difficultas.

III. Impio patri *Achazo* religiosissimus filius *Ezechias* successit, annos viginti quinque natus. An undecim dumtaxat aut duodecim annis patre junior, quem anno ætatis trigesimo sexto obiisse ex Scriptura Sacra constat? Hac difficultate quidam permoti, *Ezechiam* legalem, non naturalem *Achazi* filium fuisse commenti sunt: alii ad dvinum Miraculum, aut naturæ vires insolitas referunt quod a patre duodecenni genitus sit; hujusque Responsionis auctorem habent *S. Hieronymum* Epistola ad *Vitalem*. Alii *Achazum* diutius vixisse fingunt, & hæc verba, *Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset*, (4. Regum 16. 2.) de initio Regni *Joatham* patris ejus intelligi volunt, id est, viginti annorum fuisse *Achaz* cum regnare cœpit *Joatham* ejus parens. Alii annos imperfectos *Achaz* a Scriptore Sacro omissos volunt, atque ita decimo quarto circiter paternæ ætatis anno genitum *Ezechiam*. Alii errorem in numeris incuria ex scriptoris lacunam forte Codicis Hebræi explere volentis irrepsisse, & in Codices reliquos propagatum suspicantur. Ignorantiam hac in re meam, ut in aliis multis, fateri malim, quam temere aliquid asserere. Annus primus *Ezechiæ* cum anno tertio *Osee* Regis Israel occurrit. (4. *Regum* 18. 1.) Ac cum *Osee* initium, Cap. 18. 1. referatur ad annum duodecimum *Achaz*, qui regnavit annos sexdecim, difficile videtur explicatu, quomodo annus *Ezechiæ* primus coincidat cum anno *Osee* tertio, & non potius cum quinto: propterea quidam Chronologi, quos inter *Calvisius*, *Ezechiam* biennium regnasse cum patre arbitrantur. At hæc solutio minus probabilis est: illum enim ne unum quidem annum integrum cum patre regnasse, argumentum illud fuerit, quod *Anno primo Regni sui*, *mense primo*, (anni utique, non Regni, ut ex Hebræo, ex Versione Septuaginta Interpretum, ex Syriaca, & Arabica patet) *aperuit valvas Domus Domini*, (2. Paralipomenon 29. 3.) quas pater impius occluserat. (Capit. 28. 24.) Unde liquet, patre jam defuncto, Dei cultum restituere cœpisse *Ezechiam* anno primo Regni sui, cujus partem primam cum patre exegerat, ad finem vergente. Alii itaque melius respondent, hos annos superabundantes exauriri, si duodecimus annus *Achaz* habeatur pro finito, ejusque anno decimo tertio ineunte ad Regnum pervenerit *Osee*: hujus vero anno tertio completo regnare cœperit *Ezechias*, postremo *Achazi* patris anno incipiente.

Ezechias Religionem instaurat.

Anno itaque primo Regni sui, mense primo, *Abid* scilicet, *Ezechias* apertis Templi

pli foribus, Sacerdotes & Levitas in Plateam Orientalem congregatos ad expiationem Templi hortatus est: quod ubi diebus octo absolvissent, abjectis in Torrentem Cedron sordibus, victimas secundum Legis præscriptum immolarunt, præsente Rege & Principibus Civitatis. (2. *Paralipomenon* 29.) Quia vero Pascha celebrari Mense primo non poterat, cum Sacerdotes ad sufficientem numerum sanctificati non fuissent, & Populus nondum Hierosolymam congregatus esset, indictum est Pascha in mensem secundum, juxta Legem, *Numerorum* 9. 10. 11. Edicto igitur promulgato per universum Israel a *Bersabee* usque *Dan*, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem, non solum Tribus Juda, Benjamin, & Levi, sed etiam ex Tribubus Aser, Manasse, & Zabulon nonnulli, (Reliquis Israelitis pii Regis invitationem deridentibus) Hierosolymam congregati sunt, destructisque profanis Altaribus, & omnibus idololatriæ Monumentis in Torrentem Cedron projectis, Agnum Paschale immolarunt quarta decima die secundi Mensis, & septem dies Azymorum celebrarunt, Sacrificia Eucharistica immolantes, & Deum Patrum suorum laudantes. Illud vero singulare est, quod multi a legalibus immunditiis nondum ritu legitimo purgati, ad esum agni Paschalis admissi sunt, quod erratum, propter sinceram ipsorum conversionem ad Deum, orante *Ezechia*, Deus ipsis ignovit. Septem Azymorum diebus, septem alii communi voto additi, frequentibusque Sacrificiis celebrati. Solemnis adeo Celebritas a diebus *Salomonis* peracta Hierosolymis non fuerat. (2. *Paralipom.* 30.)

Cum Sacerdotes & Levitæ Populo benedixissent, Israelitæ omnes qui Solemnitati adfuerant, Divinæ Legis zelo succensi, fregerunt simulacra, succiderunt lucos, demoliti sunt Excelsa, Altaria profana destruxerunt, non solum in Regno Juda, sed etiam in finibus Tribuum *Ephraim* & *Manasse*. *Ezechias* vero serpentem Æneum, olim Hebræis salubrem, tunc autem lethiferum, siquidem ipsi thus adolebant, dejecit & confregit, vocavitque *Nohestam*, quasi diceret: *Æs est, præterea nihil*. (Lib. 4. *Regum* 18.) Mox Sacerdotibus & Levitis per vices constitutis, submministratisque ex Regio Ærario sumptibus ad juge Sacrificium, Rex omnium fructuum decimas Sacris Ministris dari jussit, horreaque in Domo Domini fieri curavit, in quibus decimæ, primitiæ, votivæque ac spontaneæ oblationes Levitico generi servarentur, (2. *Paralipomenon* 31.)

Ezechiæ bella.

Non minori solertia rem bellicam administravit, quam divinum cultum promovit *Ezechias*. Philistæos multis cladibus affecit, Jugum Regis Assyriæ excussit, quod pater ejus susceperat, illique tributa negavit. Quam ob rem Sennacherib irruptione facta in Judæam, Civitates munitissimas occupavit. Cumque totum belli impetum contra Jerusalem versurus esset, obturari curavit *Ezechias* fontes omnes extra Urbem positos, & alveum aquæ in medio Terræ fluentem, ut hostes aqua deficeret: Mœnibus etiam & propugnaculis instauratis, omnique armorum genere parato, cives bono animo esse jussit, ac in Deo confidere, pro ipsis pugnaturo. (2. *Paralipomenon* 33.) Ab obsidione Hierosolymorum aversus est *Sennacherib*, Ægyptiorum auxiliares copias Judæis mittentium formidine, & in Ægyptum arma vertit, necnon in Æthiopes Ægyptiis fœderatos, magnamque cladem utrique genti intulit, quam prædixerat *Isaias* Capite 20. Ab Ægyptiaca Expeditione reversus *Sennacherib*, celerem de Judæis victoriam sibi pollicetur. Quam ob rem transmisso in Judæam Exercitu, *Lachis* obsidet. (2. *Paralipomenon* 32. 9.) Legationem de pace huc ad ipsum mittit *Ezechias*, eamque trecentis argenti & triginta talentis auri redimit: Quibus solvendis sacrum profanumque exhaurit Ærarium. Accepta pecunia hostilem animum non exuit Rex Assyriorum, formidolosum Exercitum Hierosolymorum Mœnibus admovet: superbas, horrendisque in Deum blasphemiis scatentes Epistolas ad *Ezechiam* Regem scribit, deditionem imperat. Duces portis insultant, minacibus, blasphemisque pariter verbis velitati. His auditis *Ezechias* dolore percitus, scissis vestibus, indutus cilicio, ad Templum se confert, Assyrii Regis literas coram Domino expandit, ferventissimis precibus divinum præsidium implorat. *Isaias* Propheta Regem certiorem facit, Deum Civitatem esse protecturum, neque Regem Assyriorum eam expugnaturum, sed cum dedecore reversurum. Prophetæ Regisque precibus annuens Deus, Angeli opera centum octoginta Assyriorum millia in Castris interfecit. Tanta strage confusus *Sennacherib* in Terram suam reversus est, & consedit Ninive. Ubi paulo post

Cladem Sennacherib Regis Assyriorum.

a filiis occisus est, cum in Templo *Nesroch* falsum Numen adoraret. (*Isaiæ* 36. 37. 4. *Regum* 18. & 19. 2. *Paralipomenon* 32. *Ecclesiastici* 48.)

Interim *Ezechias* ex lethali ulcere decumbens, morte sibi per *Isaiam* Prophetam denuntiata, fusis ad Deum precibus, & lacrymis, sanitatem, & vitæ Regnique prorogationem in quindecim annos obtinuit. Signum vero salutis recuperandæ *Ezechiæ* roganti a Deo indultum, fuit mirabilis illa umbræ solaris per decem gradus retrogressio in horologio *Achaz*. (*Isaiæ* 38. 4. *Regum* 20. 2. *Paralipomenon* 32.) Nec tamen umbram tantum, ut quidam voluerunt, sed ipsum Solem retrogradum, & hunc diem multis horis solito longiorem fuisse, in Dissertationibus ostendemus. *Flevit autem Ezechias fletu magno, propter promissionem Domini ad David, quam videbat in sua morte perituram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat: Nam post mortem ejus Manasses, cum duodecim esset annorum, regnare cœpit in Judæa. Ex quo perspicuum est post tertium annum concessæ vitæ Manassem esse generatum. Ergo iste omnis fletus est, quod desperabat Christum de suo semine nasciturum*, (inquit *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 38. *Isaiæ*.) Quod autem massam ficuum super vulnus ejus poni jussit Propheta, observandum est, *Aquilam, Symmachum, & Theodotionem* Ezechiæ morbum *ulcus* interpretari, ut & Latinum Interpretem. (4. *Regum* 20. 7.) Ulceribus autem contraria putantur vel sumpta in cibo vel apposita corpori, quæcumque sunt dulcia. *Ergo ut Dei potentia monstraretur, per res noxias & adversas sanitas restituta est*. Alii non ulcus, sed *apostema* suspicantur, & Hebræo verbo significari volunt. *Et juxta artem Medicorum omnis sanies ficcioribus ficis atque contusis, in cutis superficiem provocatur: Ac per hoc non spernendam esse Medicinam, quæ usu constet & experimento: Quia & hanc fecerit Deus*. Observatio est *S. Hieronymi* ibidem.

Morbus Ezechiæ. Prodigiosa Solis Retrocessio.

Recepta sanitate, Rex Canticum Deo in gratiarum actionem cecinit. (*Isaiæ* 38.) Quamvis autem post cædem *Sennacherib* hæc Historia in Libris Regum & Paralipomenon referatur, ante mortem illius eam contigisse certum est, sub finem anni decimi quarti Regni *Ezechiæ*. Unde *Isaias* Regem ægrotantem his verbis allocutus est: *Hæc dicit Dominus Deus David patris tui; Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas; & ecce sanavi te, die tertio ascendes Templum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos; Sed & de manu Regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum*. (4. Reg. 20. Isaiæ 38.)

Merodach Baladan Rex Babyloniorum, quem Patrem fuisse *Nabuchodonosor* Hebræi autumant, missa ad *Ezechiam* honorifica Legatione, Regiisque muneribus, ipsi de salute, & prodigiis in ejus gratiam divinitus editis gratulatur. Hinc elatus animo *Ezechias*, quicquid in Regias thesaurisque suis pretiosum est, Babyloniis Oratoribus ostentat. Factum Regis Deus per *Isaiam* Prophetam redarguit ipsique denuntiat imminentem, propter istud peccatum, posteris ejus Babyloniis calamitatem. *Ecce dies venient*, inquit, *& auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: Non remanebit quidquam, ait Dominus. Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babyloniæ*. (4. Regum 20. Isaiæ 39.) Dei sententiam humiliter excepit Rex pius, Deo gratias agens quod sibi parceret, pœna in posteros translata. Aliud tunc fuisse Regnum Babyloniorum a Regno Assyriorum recte monet *S. Hieronymus*. Istud enim tenebat *Assaradon* filius *Sennacherib*: Illud vero *Merodach Baladan*. Præterea, Samariam, id est, decem Tribus cepere Assyrii: Judam autem & Jerusalem postea legimus cepisse Chaldæos, quorum Rex *Nabuchodonosor* fuit.

Ezechias ob thesaurorum ostentationem a Propheta corrèptus.

Ezechiæ obitus.

Obiit *Ezechias* anno Imperii vigesimo nono, ipsique universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem solemni ritu parentarunt. (2. *Paralipomenon* 32.) Sanctitas ejus his verbis commendatur Ecclesiastici 48. 25. *Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias Propheta Magnus & fidelis in conspectu Dei*. Et Cap. 49. 5. *Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt*.

Historia Tobiæ.

Ad *Ezechiæ* Regis ætatem Historia *Tobiæ* pertinet, de qua in Dissertationibus.

IV.

IV. *Phaceja* ſublato, Regnum Iſraeliticum invaſit *Phacee* filius *Romeliæ*, anno quinquageſimo ſecundo *Oziæ* Regis Juda, & regnavit viginti annis. (4. *Regum* 15. 27.) Ejus tempore *Theglatphalaſar* in Iſraelitas arma vertens, totam Galaaditidem, Galilæam, & Nephtalitidem vaſtavit, treſque Tribus in Aſſyriam deportavit. (4. Regum 15. 29. & 1. Paralipomenon 5. 25. 26.) *Reliquerunt autem Deum patrum ſuorum: & fornicati ſunt poſt Deos Populorum Terræ, quos abſtulit Deus coram eis. Et ſuſcitavit Deus Iſrael ſpiritum Phul Regis Aſſyriorum, & ſpiritum Theglatphalaſar Regis Aſſur; & tranſtulit Ruben & Gad, & dimidiam Tribum Manaſſe, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, uſque ad diem hanc.* Sublatus eſt *Phacee* conjuratione *Oſee* filii *Ela*, qui Regnum Iſrael uſurpavit. *Phacee Rex Iſrael.*

V. Regnare cœpit *Oſee* Regum Iſrael ultimus *vigeſimo anno Joatham* Regis Juda, (4. *Reg.* 30.) id eſt, anno quarto, *Achaz* filii *Joatham:* Sed quia nullam adhuc *Achazi* mentionem fecerat Hiſtoricus Sacer, a Regno *Joathami* ineunte notationem temporis deducendam eſſe cenſuit, licet annis tantum ſexdecim eum regnaviſſe moneat ibidem Verſu 33. Deinde vero initio Capitis decimi ſeptimi ait: *Anno duodecimo Achaz Regis Juda regnavit Oſee filius Ela in Samaria ſuper Iſrael novem annis.* Quod quidem dupliciter accipi poteſt: Ut vel a primo ſuo exordio uſque ad illud tempus novem annis ille regnaverit: vel ab illo tempore, uſque ad ipſius ſimul & Regni Iſraelitici exitum. Horum enim utrumque verum eſt. Nam & ab anno vigeſimo ex quo regnare cœperat *Joatham* Rex Juda, uſque ad finem anni duodecimi *Achaz* anni novem numerantur, & a fine duodecimi *Achaz* uſque ad finem *Oſee* totidem alii. *Oſee* igitur duplex Regni initium tribuunt Chronographi Sacri. Prius turbulentum; cum hoc tempore ſub Aſſyriorum dominatu vix Regium nomen uſurpare auderet: Novum & ſplendidius alterum, ad finem anni *Achaz* duodecimi, cum nimirum vel æmulos ſuos penitus oppreſſiſſet, vel in gratiam Aſſyriorum rediiſſet, tributi pactione. Anno *Oſee* nono, *Ezechiæ* ſexto, *Salmanaſſar* Rex Aſſyriorum, cum *Sennacherib* minime confundendus, (ut confundunt Hebræi,) Samaria expugnata, totoque Regno in ſuam poteſtatem redacto, Iſraelitas tranſtulit in *Aſſyriam:* Poſuitque eos in *Hala* & in *Habor*, *juxta fluvium Gozan*, *in Civitatibus Medorum*. (4. Regum 17. 6.) *Hala* ſive *Chalach*, ut pronuntiant Hebræi, eſt Ptolomæi *Calachena* ad Aquilonem Aſſyriæ. *Chabor* eidem eſt *Mons Chabaras*, inter *Mediam & Aſſyriam*. A quo Monte ad Mare *Caſpium* euntibus medio fere ſpatio occurrit *Gauzania* Urbs, id eſt *Gozan*, inter duos *Cyri* alveos, quam regioni & fluvio proximo nomen dediſſe veriſimile eſt, antequam ibi locorum Perſæ dominarentur, a quibus *Cyrus* dici cœpit iſte amnis, ut vicinus alter *Cambyſes*, in gratiam *Cyri*, & *Cambyſis*. Pro *Media* 1. Paralipomenon 5. 26. eſt *Ara*. Nempe Media etiam Græcis alio nomine *Aria;* & Medi *Arii* appellantur, teſte *Herodoto* in *Polymnia*: Hic Regni Iſraelitici finis. Duratio Iſraeliticæ Captivitatis perpetua, ſecus ac Judaicæ Captivitatis in Babylonia, quæ poſtea contigit. Quanquam plurimos ex Iſraelitis reduces factos eſſe in Judæam, cum duæ Tribus ex Captivitate Babylonica reductæ ſunt, conſtat ex *Iſaiæ* Cap. 11. 12. & *Jeremiæ* 4. 1. Conſtat etiam nonnullos ex viliore plebe ab Aſſyriis in patria relictos, ut ab *Iſaia* prædictum fuerat, Capit. 17. 3. 4. 5. 6. & *Amos* 3. 12. Iſraelitici Regni Excidium, & deportationem Tribuum Aſſyriacam inflixit Deus ob impietatem & Idololatriam Iſraelis a *Jeroboamo* cœptam, & ad hæc uſque tempora continuatam. [4. *Reg.* 17. 7. 8. *& ſeq.*] Hanc cladem *Jeroboamo* primo Regi Iſrael prædixerat *Abias* Silonites Propheta. [3. *Regum* 14. 15. 16.] De eadem Vaticinium ediderat *Amos* Cap. 5. 27. his verbis: *Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus, Deus Exercituum nomen ejus.* Protomartyr *S. Stephanus* Prophetiam illam proferens *Actuum* 7. 43. pro his verbis, *trans Damaſcum*, explicationis gratia dicit, *trans Babylonem*. Quaſi diceret, non ſolum extra patriæ fines, qualis eſt *Damaſus* Terræ Sanctæ limes, ſed & ultra Babyloniam deportabimini, in regionem magis diſſitam, extra Terræ pene veſtræ notitiam, ſine ſpe redeundi. Ante *Amos* Prophetæ tempora *Hazael* Rex Syriæ magnis cladibus Regnum decem Tribuum aſſecerat, plurimiſque interemptis, alios, ut credere par eſt, captivos *Damaſcum* Syriæ Metropolim abduxerat. (4. *Reg.* 10. 32. 33.) Majorem vero calamitatem iis denunciat *Amos*, fore ut brevi *ultra Damaſcum* longius deportentur. Quam au- *Oſee Regum Iſrael ultimus. Chronologica circa annos Regni ipſius difficultas.* *Regni Iſraeliticiſines & Aſſyriaca Iſraelitarum captivitas.* *Prophetarum Vaticinia de decem Tribuum deportatione. S. Stephanus cum Amoſo conciliatur.*

tem longe, cum non definiviſſet, *S. Stephanus* definivit, & explicationis ergo dixit, *trans Babylonem*, in fines Mediæ, quod & eventus comprobaverat, & Hiſtoria Sacra teſtatur, 4. *Regum* 17. 6. Vaticinium *Amos* in alium ſenſum verti poſſe, Viri Eruditi obſervant, nempe, *Migrare vos faciam longinquius quam deportata ſit Damaſcus*. Cum *Razine* Syrorum Rege, cujus Metropolis erat Damaſcus, *Phacee* Rex Iſrael conjuraverat ad Regni Judaici, Domuſque *Davidis* excidium. [2. *Paralip.* 28. 6. 7. 8.] Uterque Deum ſenſint vindicem. Nam *Theglatphalaſar* Rex Aſſyriorum, interfecto *Razine*, Regno Syrorum everſo, *Damaſco* diruta, Damaſcenos deportavit. [4. *Reg.* 16. 9.] Deinde belli impetu in *Phacee* verſo, Tribubus reliquis calamitatem prædicit *Amos*, fore ſcilicet ut deportentur ulterius quam deportati ſint *Damaſceni*. Hi autem translati ſunt *Cyrenem*. [4. Reg. 16. 9.] juxta Prophetiam *Amos* Cap. 1. 5. ſive ſit ea *Ptolemæi* Κύρνα Interpretibus *Cyrna*, Mediæ Urbs Mediterranea, ut conjicit *Bochartus*: Sive Albaniæ pars ubi Κύρος fluvius eſt eidem *Ptolemeo* memoratus, ut *Grotio* viſum: Sive Babyloniæ Civitas, quæ Ptolomæo *Chiriphe* appellatur, quod *Samuel Petitus* cenſet: Quamobrem recte & ad mentem *Amos S. Stephanus* dicit Iſraelitas fuiſſe *trans Babylonem* deportatos longius, ſcilicet quam deportati eſſent Damaſceni, ſecundum Vaticinium *Amos*.

Samuel Petitus & Viſius Diſſert. De Decem Tribubus Iſrael s, (a). 1.

Regni Iſraelitici excidium poſt annos ſexaginta quinque futurum prædixit Iſaias.

Iſraelitici Regni excidium non tantum prædixit *Iſaias*, ſed & tempus illius deſignavit, Cap. 7. 8. *Adhuc ſexaginta & quinque anni, & deſinet Ephraim eſſe Populus*. Difficultas eſt unde ſit arceſſendum Epochæ iſtius initium. Certum namque eſt ab eo tempore quo hanc Prophetiam edidit *Iſaias*, ſcilicet a *diebus Achaz*, ad decem Tribuum deportationem, annos non plures viginti tribus effluxiſſe. *Achaz* enim ſexdecim dumtaxat annos regnavit, quibus ſi annos ſex *Ezechiæ* addideris, [Anno enim illius ſexto facta deportatio eſt; ſumma annorum viginti trium reſultat.

Une hac epocha ducenda?

Miſſa *Grotii* ariolatione, qui errorem eſſe in Textu Hebraico, in Vulgata, in Verſionibus omnibus audacter aſſerit, & pro *ſex & quinque*, irrepſiſſe *ſexagintaquinque*: Reſpondetur primo, hujus Epochę initium arceſſendum eſſe ab eo tempore quo Prophetiam de Regni Iſraelitici, excidio ediderat *Amos*. Sic autem iſtorum annorum ſumma colligitur. Prophetavit *Amos* anno vigeſimo quinto Regis *Oziæ*, biennio ante terrę motum [*Amos* 1. 1.] qui incidit in annum *Oziæ* vigeſimum-ſeptimum. Jam ſi ab anno *Oziæ* vigeſimoquinto numeres, ſupererunt ex annis *Oziæ*, qui annis quinquaginta duobus regnavit ex anni viginti ſeptem. His adde quindecim annos *Jonatham*, ſedecim *Achaz*, & ſex *Ezechiæ*, reſultabit ſumma annorum ſexaginta quinque. Sic ab iſta difficultate vulgo ſe expediunt Interpretes Hebræis præeuntibus, quos *S. Hieronymus* ſequitur.

Reſpondetur ſecundo, ſexaginta-quinque illorum annorum initium duci poſſe a morte *Jeroboami* 21. Quę ad everſionem Iſraelitici Regni primus gradus fuit. Qui enim *Zachariæ* Jeroboami filio, cujus ſemeſtre dumtaxat, nec abſque æmulis imperium fuit, ſucceſſerunt, non tam Reges fuere quam Tyranni, qui Regnum male partum, nec melius adminiſtratum ſede ac infeliciter amiſerunt: Quorum tumultuaria dominatio Reipublicæ ad exitium vergentis triſte præſagium fuit. Sic autem colligitur annorum ille numerus ab *Iſaia* notatus. Mortuus eſt *Jeroboam* anno Regni quadrageſimo-primo, id eſt, decimo-quinto *Oziæ*. Superſunt ergo anni *Oziæ* triginta-ſeptem. Nam annis quinquaginta-duobus regnavit. Anno *Joatham* vigeſimo, id eſt, quarto poſt ejus mortem, *Oſee* filius *Elæ* Regnum Iſraelis uſurpavit. (4. *Reg.* 15. 30.) Anno *Oſee* nono capta Samaria, & deportatus Iſrael eſt. Ex annis porro triginta ſeptem *Oziæ* reliquis, novemdecim *Joatham*, & novem *Oſee*, reſultat ſumma annorum ſexaginta-quinque ab *Iſaia* deſignata. Stetit autem Regnum Iſraelis annis ducentis quinquaginta ſex.

Novi Coloni in Samaria ab Aſſyriorum Rege conſtituit.

Poſt Iſraelitici Regni excidium, & decem Tribuum deportationem, Rex Aſſyriorum novos colonos de *Babylone*, de *Cutha*, de *Avath*, & *Emath*, & de *Sepharvaim* in civitatibus Samariæ pro Iſraelitis collocavit. Id ab *Aſſarhadone*, ſive *Aſor-Haddane*, qui & *Aſenaphar* appellatus eſt, factum conſtat ex 1. *Eſdræ* 4. 2. 10. Novi coloni cum Deum Iſraelis non colerent, a leonibus infeſtati ſunt: Qua de re certior factus Rex Aſſyriorum, unum ex Iſraelitis Sacerdotibus a Samaria deportatis ad illos remiſit, qui Ritum colendi Deum Iſrael ipſos edoceret. Illi vero cum Dei cultu vitulina Superſti-

tione

tione inquinato Idolorum suorum cultum pertinaciſſime retinuerunt. (4. *Reg.* 17.) Hinc perpetui diſſidii Judæos inter & Samaritanos prima origo fuit.

ARTICULUS VI.

De Manaſſe, Amone, & Joſia Regibus Juda.

Manaſſes Rex Juda. Ejus impietas, captivitas panitentia, reſtitutio in Regnum.

I. MAnaſſes Religioſiſſimi Regis *Ezechiæ* degener filius, anno ætatis duodecimo regnare cœpit. Hic peſſimorum Regum peccata unus commiſit univerſa, nihilque reliquum fecit quo Dei Legem violare, cultumque poſſet evertere. Excelſa reparavit, quæ diruerat *Ezechias*, lucos plantavit, Aras *Baal* erexit, Sidera Numinis vice veneratus eſt, illiſque erexit Altaria in duobus Atriis Templi. Idolum quoque luci, id eſt, quod in lucis colebatur, in Templo Domini collocavit. Quodnam illud fuerit Idolum, incertum. Telluris fuiſſe, *Grotius* conjicit, quæ ſub *Cybeles* nomine a Phrygibus aliiſque Gentibus adorata eſt, ejuſque ſimulacra in lucis poſita. Unde *Ovidius Metamorphoſ.* 7.

Templa Deum Matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto nemoroſis abdita ſilvis.

Sic *Caſtrum Nemus* Terræ dicatum a Germanis *Tacitus* docet Libro *De Moribus Germanorum*. Ne quid vero extremæ impietati deeſſet, filium ſuum per ignem traduxit *Manaſſes*, ariolos, pythones, augures, aruſpices, magorum, incantatorum, veneficorum omne genus conſuluit. Regis exemplo & Edictis Populus in idololatriam prolapſus eſt. Non ſolum in Deum impius, ſed in homines crudelis, Hieroſolymam cædibus innumeris funeſtavit. Sacerdotes, & Levitas aſpernatus, Prophetarum etiam conſiliis, objurgationibuſque contemptis in illos ſæviit, & inter alios *Iſaiam* Regio genere, & centum circiter annorum ſenio venerandum, ut Veteres tradunt (*Tertullianus* Lib. *De Patientia*, Cap. 14. *S. Auguſtinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 24. *Theodoretus Quæſt.* 54. *in* 4. *Regum &c.*) lignea ſerra crudeliſſime diſſecari juſſit. Regem tot criminum reum Deus flagellis emendavit. Cum enim *Aſſaradinus* Babyloniorum ſimul & Aſſyriorum Imperator Exercitum in Judæam immiſiſſet, captus eſt *Manaſſes*, injectiſque vinculis Babylonem adductus. Tum calamitate ſapientior factus, precibus, lacrymis, pœnitentia Deum placavit. Quo propitio ac favente, poſt aliquot annos a *Saoſduchino* Aſſaradini ſucceſſore libertati ac Regno reſtitutus, cultum Dei, quem peſſumdederat, reſtituit, profanis Aris dirutis, Idoliſque deſtructis: Populum etiam exemplo ſuo ſeductum ad æ-vitæ Religionis, divinæque Legis obſervantiam reduxit. Annis quinquaginta quinque regnavit, incluſis annis Captivitatis ſuæ. (4. *Reg.* 21. 2. *Paralipomenon* 33.) Apocrypha eſt quæ circumfertur, & ad calcem Bibliorum edita eſt, *Manaſſis Oratio*.

Amon Rex Juda.

II. *Manaſſi* filius ejus *Amon* ſucceſſit, paternæ impietatis æmulator, non pœnitentiæ. Cunctis Idolis quæ *Manaſſes* fuerat fabricatus, immolavit atque ſervivit. A Deo deſertus, uti Deum deſeruerat, ſuorum conjuratione in Palatio cæſus eſt, ætatis anno vigeſimo quarto, cum duos annos regnaſſet. (4. *Regum* 21. 2. *Paralipomenon* 33.) Duodecim annos Amoni tribuit *Euſebius*, falſo allegans 70. Interpretum Verſionem, at poſt *Georgium Syncellum* obſervavit *Scaliger*.

Joſias Rex Juda piiſſimus, omnia Idololatriæ & impietatis everſis Monumenta, Religionem inſtaurat.

III. *Joſias* octennis puer in paterno Solio a Populo conſtitutus, Davidicæ Religionis ac pietatis extitit æmulator. Anno ætatis ſuæ decimo ſexto, Regni octavo, de cultu Dei reſtituendo & promovendo ſerio cogitare cœpit. Anno duodecimo Excelſa, Lucos, profanas Aras, Idola deſtruxit, ſuccidit, contrivit, & ſuper ſacrificiorum tumulos fragmenta diſperſit. Illorum autem oſſa combuſſit in Altaribus Idolorum. Hieroſolyma, aliiſque Urbibus ita purgatis, ſarta tecta Templi reſtaurari juſſit anno Regni ſui decimo octavo. Dum *Helcias* Pontifex deſtinatam operi pecuniam Regiis Miniſtris traderet, Artificibus diſtribuendam, Librum Legis Domini autographum invenit, & per *Sapham* Scribam ad Regem miſit. *Joſias* Libri lectione perculſus, *Oldam* Prophetiſſam conſuluit, quæ Regni excidium ob idololatriam Populi a Deo decretum, ſed poſt mortem Regis dilatum vaticinata eſt. Tum Rex Sacerdotibus, Levitis, omnibuſque ſubditis in Templum

congregatis, Librum Legis publice legi jubet, fœdus inter Deum & Populum redintegrat, Legis *obſervantiam* ſanctiſſime pollicetur, eamque Populo perſuadet. Secundum hęc, *Helciæ* Pontifici, & ſecundi ordinis Sacerdotibus, & Janitoribus dat in mandatis, ut vaſa omnia falſorum Numinum cultui olim conſecrata, omniaque Idololatriæ inſtrumenta de Templo Domini proiiciant: ea extra Hieroſolymam comburant, in convalle Cedron, cum Luco, & cineres partim in Bethel efferant, partim ſuper ſepulcra vulgi ſpargant. Delet etiam Aruſpices, quos Reges Juda conſtituerant ad ſacrificandum in Excelſis, & Sacrificulos Baalis, Solis, & Lunæ, ac Siderum. Ædiculas quoque efferminatorum, ſeu catamitorum, pro quibus mulieres tentoria texebant, quaſi domunculas Luci, ut Venerem vel Priapum averſa libidine ibi colerent, e Templo tollit. Excelſa contaminat, necnon *Tophete* in Convalle filii *Ennon*, ut nemo filios ſuos per ignem Idolo *Moloch* deinceps conſecret: Aras ad portam Urbis erectas evertit: Sacerdotes Excelſorum exauctorat: Equos Soli a Regibus Juda conſecratos in introitu Templi removet, & currum Solis comburit: Solo æquat Altaria quæ *Manaſſes* in duobus Atriis Templi erexerat, necnon Excelſa quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem Montis Offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael *Aſtaroth* Idolo Sidoniorum, & *Chamos* Moabitarum, & *Melchom* Ammonitarum, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, injectiſque Mortuorum oſſibus polluit. Illa pene collapſa, & antiquitate obſoleta neglexerat *Ezechias*, aut forte ſeditionis popularis metu plane deſtruere non valuerat: Vel poſt *Ezechiæ* Regis obitum ea excitaverat *Manaſſes*, nec omnino everterat, ſatis eſſe arbitratus, ſi inde tolleret Idola, Populumque eo convenire ad cultum ſuperſtitioſum prohiberet. *Amon* autem ejus filius falſorum Numinum cultum illic reſtituerat, novis ſimulacris erectis. Quæ Idololatriæ monumenta Rex Sanctus *Joſias* funditus evertit. Altare inſuper & Excelſum olim a *Jeroboamo* in *Bethel* erectum in pulverem redegit. Cumque ibi ſepulcra conſpexiſſet, *educta inde mortuorum oſſa* ſuper Altare combuſſit, ſicut ante annos trecentos quinquaginta de eo fuerat prædictum (3. *Reg.* 13. 2.) Illius dumtaxat Prophetæ ſepulcro pepercit, qui hæc fuerat vaticinatus. Idem in omnibus Samariæ civitatibus cum præſtitiſſet, Hieroſolymam reverſus eſt. Ibi ſolemnem Paſchatis celebrationem ſecundum præſcriptum Legis Populo imperavit, de quo Scriptura teſtatur, Non eſſe factum *Phaſe* tale a diebus Judicum, & Regum Iſrael & Juda. Hæc anno decimo octavo Regni *Joſiæ* geſta ſunt. Quamvis autem pietate ſtudioque ſuo in rebus Religionis promovendis Deum promeritus ſit *Joſias*, immota tamen in Judaicam Gentem ſtetit irati Numinis Sententia propter immanitatem *Manaſſis*, quam ſectata fuerat. Infeliciter occiſus eſt in Expeditione adverſus *Nechaonem* Ægypti Regem inconſulto Deo ſuſcepta, cum ille Judæis bellum non inferret, ſed contra Regem Aſſyrię aſcenderet, *Charcamas* ad flumen *Euphratis* oppugnaturus. Hieroſolymis cum piis Regibus ſepultum *Joſiam* ingenti luctu Judęi proſecuti ſunt, & publica Lamentatio de illius morte etiam in futurum inſtituta eſt, quaſi cum Joſia tota res Judaica corruiſſet. Annis triginta & uno regnavit *Joſias*, de quo Sacra Hiſtoria 4. Regum 23. 25. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua, juxta omnem Legem Moyſi: Neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi.* Et Syrachides Eccleſiaſtici 49. *Memoria Joſiæ in compoſitionem odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quaſi mel indulcabitur ejus memoria, & ut Muſica in convivio vini. Ipſe eſt directus divinitus in pœnitentiam Gentis, & tulit abominationem impietatis. Et gubernavit ad Dominum cor ipſius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Præter David, & Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt.* Quæ de *Joſia* diximus, excerpta ſunt ex 4. *Regum* 22. & 23. & 2. *Paralipomenon* 34. & 35. *Joſia* regnante ad Propheticum munus obeundum a Deo vocatus eſt *Jeremias*, anno Regni ejus decimo tertio. His etiam temporibus claruit *Sophonias*.

R-

ARTICULUS VII.

De Joachazo, Joakimo, Joakino seu Jechonia, & Sedechia Regibus Juda.

I. POst mortem *Josiæ* Populus *Joachazum* ejus filium, a paterna pietate degenerem, in solium extulit. Breve illi fuit Imperii tempus. *Nechao* scilicet Rex Ægypti post tres menses ab Assyriaca Expeditione reversus, Hierosolyma capta, & tributo centum talentorum argenti, & talenti auri Judææ imposito, captivum Regem secum abduxit in Ægyptum, ubi mortuus est. (4. *Reg.* 23. 2. *Paralip.* 36.) *Joachaz Rex Juda.*

II. Abducto *Joachaz*, fratrem ejus *Eliakim* Regem constituit, ejus nomine in *Joakim* commutato. *Jeremias* Dei mandato in domum novi Regis descendens, tum ipsum, tum Aulicos, Populumque ad pœnitentiam hortatus est, *Sellumi* sive *Joachazi* in Ægyptum deportati mortem prædicens, necnon ipsius *Joakimi* & *Jekoniæ* Babylonicam Captivitatem. (*Jerem.* 22.) Paulopost idem Propheta Deo jubente stans in Templi Atrio, Populum ex omnibus Judææ civitatibus in Domum Domini venientem, in Festo Tabernaculorum, ad pœnitentiam hortatur, perseverantibus in peccatis Judicium Dei denuncians, terribilibus hisce verbis conceptum: *Dabo domum istam sicut Silo, & Urbem hanc dabo in maledictionem cunctis Gentibus terræ.* Unde comprehensus a Sacerdotibus Legis, & Doctoribus, totoque Populo, qui tum in Atrio erat, capitalis criminis accusatur: Sed publico Principum & Seniorum Populi judicio absolvitur. *Urias* quoque filius *Semei*, de Cariathiarim, contra Jerusalem & Terram Juda prophetavit secundum verba *Jeremiæ*, quem Rex *Joakim* percussit gladio, & cadaver ejus in sepulcra vulgi ignobilis projecit. (*Jerem.* 26.) *Uriæ* nece nequaquam territus *Jeremias*, Excidium Hierosolymorum a *Nabuchodosonore*, & Babylonicam Judæorum Captivitatem septuaginta annis duraturam prædixit; deinde ipsum Babyloniorum Regnum exscindendum, & Terram Chaldæorum vastandam. (*Jerem.* 25.) Unde autem petendum sit septuaginta illorum annorum initium, in Dissertationibus sequentis Ætatis expendemus. Ipso anno quo hæc vaticinatus est *Jeremias*, quarto scilicet *Joakimi* ineunte, seu tertio completo, *Nabuchodosonor* Rex Babylonis annum primum Imperii agens Hierosolymam expugnavit, & *Joakimum* vinctum catenis Babylonem abducturus erat; sed pactis conditionibus servitutis eum domi reliquit: Qui tributum illi solvit tribus annis. (4. *Reg.* 24. 2. *Paralipom.* 26.) Tunc *Nabuchodonosor* partem vasorum Domus Dei asportavit in Terram Sennar in Templum Dei sui, scilicet *Beli*: Et *Asphenez* Eunuchorum suorum Præfecto præcepit ut exportaret e filiis Israelis, tum ex semine Regio, tum ex Proceribus, pueros formæ elegantia & ingenii vi ac perspicacia præstantes, omnique sapientia, & disciplina institutos, qui Regi in Palatio ministrarent, postquam literas & linguam Chaldæorum per triennium essent edocti. Inter quos præcipui fuerunt *Daniel*, qui Balthassar, *Ananias*, qui Sidrach, *Misael*, qui Misach, & *Azarias*, qui Abdenago, mutato nomine a Præfecto, est appellatus. (*Daniel.* 1.) *Joakim Rex Juda.* *Jeremias vaticinatur.*

Anno quinto *Joakimi* completo, *Baruch* Jeremiæ Scriba Volumen sermonum Domini ex illius ore exceptum, cum in carcere detineretur, legit in introitu portæ Domus Domini, audiente omni populo, qui Hierosolymam ex civitatibus Juda venerat. De quo Principes certiores facti *Barukum* advocant, legentem audiunt, & metu Regis ut ipse & *Jeremias* delitescant, admonent *Joakim* Rex audita parte Voluminis, illud scapello prius laceratum in ignem projecit: tum utrumque Prophetam comprehendi jussit, sed abscondit eos Dominus ne a satellitibus invenirentur. Jussit autem Deus *Jeremiæ* ut in novo Volumine scriberet sermones omnes, in priori descriptos, quod Rex impius flammis tradiderat, in ipsumque, & ejus Regnum divinam hanc sententiam denuntiaret: *Tu combussisti Volumen illud dicens: Quare scripsisti in eo annuncians? Festinus veniet Rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem & jumentum. Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim Regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem. Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus iniquitates*

tates suas: Et adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda, omne malum quod locutus sum ad eos & non audierunt. Hæc leguntur *Jerem.* 36. *Joakimus* postquam triennio in fide quam *Nabuchodonosori* dederat, permansisset, contra eum rebellavit. Quamobrem *Nabuchodonosor*, anno septimo Regni sui, immisso in eum Exercitu ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum conflato, Judæam vastavit, deportatis in captivitatem ter mille & viginti tribus Judæis. Tandem *Joakimus* a Chaldæis captus & interfectus est anno undecimo Regni sui, & asini sepultura sepultus, juxta *Jeremiæ* vaticinium. Ejus nimirum cadaver tractum, & extra portas Hierosolymorum projectum; licet habito respectu ad communem naturæ legem, dormivisse dicatur cum patribus suis. (4. *Reg.* 25. *Jerem.* 22. 18. 19. 26. 30. 52. 28. & 2. *Paralipom.* 26.) In ejus cadavere quædam nefariæ superstitionis signa inventa Sacra Historia innuit.

Joakimus a Chaldæis captus & interfectus.

Jechonias Rex Juda. Ejus Deportatio Babylonem.

III. *Joakimo* successit *Joakin*, sive *Jechonias* paternæ impietatis hæres, anno octavo, non quidem ætatis, si quidem annorum erat octodecim cum regnare cœpisset, ut dicitur 4. *Regum* 24. 18. sed Babylonicæ Captivitatis. (2. *Paralipomenon* 36. 9.) Octavus enim numerabatur annus a captis anno *Joakimi* quarto Hierosolymis, quo tempore patri successit in Regno *Jechonias*. Hæc duo loca nisi ita concilientur, dicendum erit cum *Cajetano*, *Cano*, & *Mariana*, mendum esse 2. *Paralipomenon* 36. 9. & pro *octo*, legendum *decem & octo*: Puero enim octenni non convenit quod de ipso dicit Sacer Historicus, illum feciisse malum in conspectu Domini, ut fecerat pater ipsius, & uxores habuisse, quæ simul cum illo sunt deportatæ. Cum trimestri & decem diebus Hierosolymis regnasset, *Nabuchodonosor* Rex Babylonis Urbem obsidione cinxit, eamque & *Jechoniam* ipsum deditione cepit. Regem itaque, Regis Matrem, & Uxores, Proceres, præcipuum Militiæ ac Reipublicæ robur, virorum octodecim millia, in quibus fuere *Mardochæus* & *Ezechiel*, Babylonem deportavit, tenuioribus tantum, & infimæ sortis hominibus Hierosolymis relictis. Omnes etiam thesauros Templi & Regiæ diripuit, & vasa aurea concidit, quæ *Salomon* Rex ad ornatum Templi & Sacrum Ministerium obtulerat. Annos triginta septem in carcere Babylonio vinctus mansit *Jechonias*, donec *Evilmerodach* Successor *Nabuchodonosoris* ipsum e carcere eduxit, & inter Reges clientelares, qui Babylone versabantur, primum constituit, anno transmigrationis ejus septimo supra trigesimum. (4. *Reg.* 24. & 25.) Cæterum quamvis filios in captivitate genuerit *Jechonias*, scilicet *Asir*, *Salathiel*, *Melchiram*, *Phadaia*, *Senneser*, & *Jecemiam*, *Samam*, & *Nadabiam*. (1. Paralipom. 3. 17. 18.) Nemo tamen illorum ipsi in Regnum successit, ut Judicium Dei contra hunc a *Jeremia* denunciatum impleretur. Jeremiæ 22. 30. *Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super Solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.*

Sedechias Regum Juda postremus.

IV. In *Jechoniæ* locum *Nabuchodonosor* Regem constituit *Matthaniam* ejus Patruum, *Josiæ* filium, eique nomen imposuit *Sedekiæ*. Sedekiam alterum *Jechoniæ* fratrem superstitem non fuisse verisimile est, cum inter deportatos a *Nabuchodonosore* nulla ejus mentio habeatur. Post *Jechoniæ* & captivorum reliquorum deportationem *Sedekias* Elasam & Gamariam Babylonem misit ad *Nabuchodonosorem*: Per quos & *Jeremias* Epistolam scripsit ad Seniores, Sacerdotes, Prophetas, & omnem Populum, quem traduxerat *Nabuchodonosor* de Jerusalem in Babylonem. In ea ipsos admonet de officio in captivitate, ut orent pro civitate ad quam transmigrarunt, a falsis Prophetis sibi caveant, promissam a Deo post annos septuaginta liberationem expectent. Jeremiæ 29. *Quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: Quia in pace illius erit pax vobis. Non vos seducant Prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrum, & Divini vestri... Cum cœperint impleri in Babylone septuagintæ anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Calamitatem *Sedekiæ* Regis, & reliquorum qui in Judæa relicti fuerant, prædicit, sicque *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maasiæ*, Pseudoprophetarum funestum exitium. (*Ibidem.*)

Hananias secundo pro-

Anno quarto *Sedekiæ*, Mense quinto, *Hananias* Pseudopropheta *Jechoniam* & omnes deportatos post biennium e Babylonia reducendos prædixit, & omnia vasa Domus Domini

mini Hierosolymam remittenda. Cui opponente se *Jeremia*, catenam collo ejus detractam ille fregit, addens ita fracturum esse Deum jugum *Nabuchodonosoris* intra biennium, e collo omnium Gentium. *Jeremias* loco lignearum catenarum Jugum ferreum a Deo impositum iri collo cunctarum gentium istarum prænuntiat, ut serviant Regi Babylonis: & *Hananiæ* Pseudoprophetæ necem intra annum Dei nomine comminatur. (*Jerem.* 28.)

Sedekia ad Regem Babylonis Legatio. Jeremias Babylonis Excidium prædicit.

Eodem anno *Sarajas Princeps Prophetiæ* (ut habet Vulgata) sive *Princeps Munerum.* Αρχον δωρων ut verterunt 70. Interpretes, id est, Comes Sacrarum largitionum, cum *Sedekia* Rege Babylonem perrexit, (ut in Latina Editione legimus) seu a *Sedekia* Rege, secundum 70. Versionem παρα Σεδεκιε, ad Regem scilicet Babylonis Legatus missus est. Unde Chaldæus eodem sensu: *In Legatione Sedekiæ.* (Apud *Jerem.* Cap. 51. 59.) *Jeremias* Vaticinia de Excidio Babylonico in Libro descripta Regio tradidit Oratori, Babylone primum legenda, tum in Euphratem projicienda, dicendo: *Sic submergetur Babylon, & non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissolvetur.* (Ibidem.) Eodem tempore *Baruch* Propheta Scriba *Jeremiæ* Babylonem profectus, Librum suum scripsit, legitque coram *Jechonia* filio *Joakim*, Regis Juda *Anno quinto*, *in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igni.* (Cap. 1. Baruch 2.) Ab initio captivitatis annos se numerare indicat Propheta his verbis, Εν τῳ καιρῳ id est, illa tempestate qua Chaldæi ceperunt Jerusalem, ut nomen καιρος non ad punctum temporis, sed ad totum captivitatis tempus referatur. Eo autem temporis tractu & capta Civitas est, & igne succensa, non quidem ante annum quintum captivitatis, sed post sexcennium, anno scilicet undecimo *Sedekiæ*. Et quidem *Baruchum* ante Urbis vastationem & incendium Prophetiam illam suam scripsisse & legisse ex eo recte probat *Maldonatus*, quod Templum & Altare adhuc stabant, ut dicitur Versu 10. adhuc erant Sacerdotes in Jerusalem, ut dicitur Versu 7. adhuc erant vasa quæ fecerat *Sedekias*, cum priora a Nabuchodonosore ablata fuissent, ut dicitur Versu 8. Adde quod si post Urbis Excidium hoc accidisset, non legisset *Baruch* Librum suum *Jechoniæ*, sed *Sedechiæ*. Censet *Grotius* Prophetam quidem, seu (ut ipse loquitur) hujus Libri Scriptorem, Annum quintum post deportatum *Jechoniam* hic intellexisse, sed illud de Hierosolymorum incendio ab alio aliquo fuisse additum, qui existimavit *Baruchum* nunquam iviſse in Babyloniam ante deportationem quæ *Sedekia* regnante contigit. Verum audaciorem Responsionem non probro. Tolerabilior *Junii* conjectura, qui ignem Urbi admotum putat, cum regnante *Jechonia* capta est, sed statim restinctum incendium, & urbem servatam, cum ille se, Regnumque *Nabuchodonosori* tradidisset.

Baruch Propheta.

Excidium Hierosolymorum a Nabuchodonosore.

Anno Regni *Sedekiæ* nono, Mense decimo, decima die mensis, *Nabuchodonosor* Rex Babylonis & omnis ejus Exercitus Castra juxta Hierosolymam posuerunt, propugnacula contra eam circumquaque exstruentes. *Pharao* copias ex Ægypto in auxilium *Sedekiæ* summisit. Illis occursuri Chaldæi, obsidionem tantisper intermiserunt. Tunc *Nabuchodonosor* ex his qui ante obsidionem se dediderant, seu quos ille ceperat, octingentos triginta duos Babylonem deportari curavit. (*Jeremiæ* 52. 29.) Anno decimo *Sedekiæ* Hierosolymitanam obsidionem redintegravit *Nabuchodonosor*, fugato *Pharaonis* Exercitu, circa decimum quintum diem tertii Mensis, diebus videlicet trecentis nonaginta ante captam Urbem, cujus Excidium, totiusque Populi transmigrationem, & *Jeremias*, propterea vexatus, & pluries in carcerem missus, & *Ezechiel*, verbis typisque prædixerunt. (*Jeremiæ* 27. 28. *Ezechielis* 4. 12. 24.

Sedekiæ Regis & Populi Babylonica deportatio, & captivitas

Anno *Sedekiæ* undecimo desinente, Mense quarto, nona die Mensis, cum invaluisset fames Hierosolymis, perrupta est Civitas, & a Chaldæis occupata, *Sedekias* Rex, & omnes bellatores noctu aufugerunt. Verum Chaldæorum copiæ *Sedekiam* in planitie Jericho assecutæ, cum Reblatham ad Regem Babylonis deduxerunt; ubi exprobrata ipsi perfidia, filios ejus coram eo trucidari jussit, ipsum vero obcœcatum vinctumque Babylonem deportavit, in carcere periturum. (4. *Regum* 25. *Jeremiæ* 52.) Mense quinto, septima die Mensis, *Nabuzardan* Babylonici Princeps Exercitus a *Nabuchodonosore* missus Hierosolymam, Templum, Regiam, domos universas concremavit, Urbis Mœnia circumquaque diruit, reliquum vulgi quod in Civitate remanserat, & eos qui ad Regem

Babyloniæ transfugerant, una cum omnibus vasis & instrumentis Templi, aureis, argenteis, æneis in Babyloniam transtulit. *Sarajas* Sacerdos Primarius, & *Sophonias* Sacerdos secundi ordinis, tres Vestibuli custodes, Primoresque alii, cum sexaginta civibus, Reblatham ad *Nabuchodonosorem* adducti, jussu illius occisi sunt. (4. *Regum* 25. 2. *Paralipomenon* 36. *Jeremiæ* 52.) Templum destructum est anno *Nabuchodonosoris* decimo nono, Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo, Olympiadis 48. anno primo incunte, anno postquam a *Salomone* condi cœptum est quadringentesimo vigesimoquinto per tres Menses & dies octo inchoato. Calculum ampliat *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 10. scribens, Incensum esse Templum annis ex quo exstructum fuerat elapsis quadrigentis septuaginta, mensibus sex, & diebus decem. Facta est generalis illa transmigratio ab initio Regni *Davidis* anno quadringentesimo sexagesimo octavo, a decem Tribuum distractione trecentesimo octogesimo octavo, ab Israelitici Regni excidio centesimo trigesimo quarto. Tenuioris dumtaxat fortunæ homines, colendis agris vineisque reliquit *Nabuchodonosor*, quibus præfecit *Godoliam*. Ipso vero cum pluribus aliis Judæis, Chaldæisque ab *Ismaele* Ammonita occiso, ut narrat *Jeremias* Cap. 41. *Jochanam* & omnes copiarum Præfecti, qui *Nabuchodonosoris* manus effugerant, & reliquum vulgus, juxta Bethleem considentes, Chaldæorum metu de fuga in Ægyptum cogitant. Sed prius *Jeremiam* frequentes adeunt, Dei voluntatem exploraturi. Huic optionem dederat *Nabuzardan* Babylonicæ Militiæ Princeps, in Judæa apud suos manendi, aut Babylonem commeandi. (*Jeremiæ* 40.) Post decem dies Divinum Responsum refert Propheta: Ipsos Dei præsidio tutos fore a Rege Babylonis, si in Judæa maneant; sin vero abeant in Ægyptum, omnes ibi gladio, fame, aut peste perituros. (*Jerem.* 42.) Verum qui ita affecti erant ut Prophetam audirent, ejusque consilium sequerentur, si secundum ipsorum cupiditatem respondisset, ejus salubribus consiliis, Deique imperio posthabitis, profecti sunt in Ægyptum, *Jeremia* & *Baruch* comitantibus, qui populum, divinæ licet voluntati rebellem, afflante Deo, sunt secuti, ut ipsum ab Ægyptiaca Idololatria sanctissimis adhortationibus cohiberent, vel in eam prolapsum arguerent, divinaque Judicia illi denuntiarent, Regem scilicet Babylonis Terram Ægypti vastaturum, & Templa Deorum Ægypti incendio deleturum: *Pharaonem Ephree*, (alias *Ophræ* sive *Vaphrem*) Regem Ægypti in manus inimicorum suorum tradendum, nec sortem ejus feliciorem fore sorte *Sedekiæ*; Judæos denique universos in Ægyptum transfugas, & Ægyptiacæ Idololatriæ sordibus contaminatos, (ad quam mulieres, Lunæ sub nomine *Reginæ cœli* placentas & libamina offerentes, viros quoque pertraxerant) gladio & famæ consumendos. (*Jerem.* 43. 44.) Quinquennio post deportationem *sedekiæ*, anno *Nabuchodonosoris* vigesimo tertio, *Nabuzardan* reliquias Judæorum Babylonem deportavit, homines septingentos quadragintaquinque. (*Jerem.* 52. 30.)

CAPUT II.

Historia Regum Juda, & Israel ut ab Hebræis interpolata.

I. DE Templi structura *Davidem* præcepisse *Salomoni* supremis mandatis, referens *Josephus*, ita scribit *Libro 7. Antiquitatum*, Cap. 9. *Postquam autem absolutum fuerit Templum, jussit Arcam in eo reponi, cæteramque sacram supellectilem, cujus receptaculo jampridem Templum debuerat extrui, nisi Patres mandatum Dei neglexissent, qui præceperat ut quamprimum hostilem Terram occupassent, Templum illi ædificarent.* Id manifeste cum Scriptura Sacra pugnat, in qua nullum hujusmodi præceptum Patribus datum legitur. Nec voluntatis Dei fuit, ut ante tempus *Salomonis* ipsi Templum ædificaretur. Unde dicebat *David* (2. Regum 7. 5.) *Numquid tu ædificabis mihi Domum ad habitandum?* Et mox: *Numquid loquens locutus sum ad unam de Tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret Populum meum Israel dicens: Quare non ædificasti mihi domum cedrinam?* Et 3. Regum 8. 16. *A die qua eduxi Populum meum Israel de Ægypto, non elegi Civitatem de universis Tribubus Israel, ut ædificaretur Domus, & esset nomen meum ibi: Sed elegi David ut esset super Populum meum Israel: Voluitque David pater meu*

ædi-

ædificare Domum nomini Dei Iſrael; & ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitaſti in corde tuo ædificare Domum nomini meo, bene feciſti, hoc ipſum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi Domum, ſed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipſe ædificabit Domum nomini meo. Confirmavit Dominus ſermonem ſuum, quem locutus eſt: Stetique pro David patre meo, & ſedi ſuper Thronum Iſrael ſicut locutus eſt Dominus: & ædificavit Domum nomini Domini Dei Iſrael & conſtitui ibi locum Arcæ. Hæc autem omnino pugnant cum illis Joſephi: *Præceperat ut quamprimum hoſtilem Terram occupaſſent, Templum illi ædificarent.*

II. *Joſephus* de Templi fabrica ſcribit Lib. 8. Antiquitatum, Cap. 2. *Exorſus eſt Salomon fabricam hanc anno Regni ſui quarto, ſecundo Menſe, quem Macedones Artemiſium vocant, Jar vero Hebræi, annis quingentis nonaginta duobus poſtquam Iſraelitæ Ægypto exceſſerunt.* Idque confirmat Libro 10. Antiquitatum, Cap. 11. *Incenſum eſt autem Templum* (inquit) *annis, ex quo extructum fuerat, elapſis quadringentis ſeptuaginta, Menſibus ſex, & diebus decem additis, exactis a tranſmigratione ex Ægypto mille ſexaginta duobus, Menſibus ſex, & diebus decem.* Quod ſi ex poſteriori iſto numero ſubtrahas eum quo Templum ſtetiſſe ſcribit *Joſephus*, ſequitur id condi cœptum anno ab egreſſu Iſraelitarum ex Ægypto quingenteſimo nonageſimo ſecundo. At hæc *Joſephi* Chronologia repugnat Scripturæ Sacræ, Templi fundationem expreſſe conſignanti quadringenteſimo & octogeſimo anno ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto, (3. Regum 4. 6.) *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, Menſe Zio, (ipſe eſt Menſis ſecundus,) Regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cœpit domus Domino.* Quem numerum uniformiter habent omnes Hebræi Codices, Verſio Septuaginta Interpretum, Chaldaica Paraphraſis, Verſioneſque Syriaca, Arabica. Quamobrem non ſunt audiendi *Melchior Canus* Lib. 11. *Locorum Theologicorum*, & *Serarius*, viri cæteroquin eruditi, qui *Joſephum* Sacro Textui hoc in loco anteponere non verentur, & Sacros Codices hic in numero annorum vitiatos eſe abſque ullo fundamento aſſerunt: Nec felicior eſt eorum conjectura, quam ſequitur etiam Auctor Nuperus *Antiquitatis temporum Reſtitutæ*, Cap. 9. qui Hiſtoricum Sacrum ſuo calculo comprehendiſſe tantum annos Principum, prætermiſſis Interregnis, ariolantur. Eoque minus admittenda eſt recentis illius Auctoris Chronologia, quod neque cum Scripturæ, neque cum *Joſephi* calculo conſentiat, ſed utrique repugnet. Templum enim ædificari cœptum aſſerit anno ab Exitu Iſraelitarum ex Ægypto quingenteſimo octogeſimo.

Chronologia Joſephi Scripturæ Sacræ repugnans.

III. *Joſephus* Libro 8. Antiquitatum, Capite 2. Templi Salomonici menſuram cum Templi *Zorobabelis* menſura ſæpe confundit. *Hujus Ædificii altitudo* (inquit) *fuit cubitorum ſexaginta, & totidem longitudo, latitudo vero viginti.* Id Scripturę Sacræ repugnat 3. Regum 6. 2. *Domus autem quam ædificabat Rex Salomon Domino, habebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.* Subdit Joſephus: *Super hoc autem erat aliud Ædificium pari menſura, ita ut tota altitudo Templi centum viginti cubitis conſtaret.* Sacræ Scripturæ exemplis id repugnat, ex quibus conſtat, ſuperioribus ædificii partibus ſive columnis, detrahendum eſſe de altitudine inferiorum. Quod etiam ratio Architecturæ, & exempla ex natura petita confirmant. Altitudinem autem centum viginti cubitorum ſoli Porticui, ſeu Turri, quæ ante frontem Templi extructa erat, Scriptura Sacra tribuit, non toti Templo. (2. Paralipomenon 3. 4.) *Porticum vero ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta menſuram latitudinis Domus, cubitorum viginti: Porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinſecus auro mundiſſimo.* Sacram Templi ſupellectilem *Joſephus* incredibiliter multiplicat. Phialas & pateras aureas vigeſies mille, argentearum quadraginta millia, candelabrorum aureorum decem millia; cantharorum vinariorum octoginta millia: phialarum aurearum, rurſus decem millia; argentearum viginti millia; lancium aurearum octoginta millia, duplum vero argentearum; craterarum aurearum ad ſimilam oleo ſubigendam, ſexaginta millia, & duplum argentearum, menſurarum aurearum viginti millia, & quadraginta millia argentearum; acerrarum aurearum, quibus odoramenta in Templum inferri ſolebant, viginti millia, & aliorum quibus deferebatur ignis, quinquaginta millia, inſtrumentorum muſicorum ex electro quadringenta millia; tuba-

Errores Joſephi circa dimenſiones & vaſa Templi.

rum

rum, quales Moyſes præſcripſit, ducenta millia enumerat. *Joſephi* in hujuſmodi numero ſuſpecta fides, cum Scriptura candelabra aurea decem dumtaxat, phialas aureas nonniſi centum memoret, cæteraque vaſa, cantharos vinarios, crateras aureas, lances, acerras, &c. ad tot millia multiplicata non fuiſſe ex phialarum numero colligatur. (2. *Paralipomenon* 4.)

Joſephi & aliorum errores circa Reginam Saba.

IV. Reginam Saba, quam *Nicaulen* vocat, Ægypto imperaſſe perperam ſcribit *Joſephus* Lib. 8. *Antiquitatum* Cap. 2. & trecentis triginta Regibus, qui poſt *Meneum Memphis* conditorem Pharaones dicti ſunt, ſucceſſiſſe tradit. Falſo aſſerit, poſt Salomonis ſocerum neminem Ægyptiorum Regum *Pharaonis* nomine fuiſſe vocatum. Refellitur ex Scriptura Sacra 4. *Regum* 23. 34. 35. *Iſaiæ* 30. 2. 3. *Jeremiæ* 43. 9. & 44. 30. *Ezechielis* 30. & 31. Rabbinicam officinam olent, quæ de *Salomone* & Regina Saba narrat *Cedrenus* his verbis: *Regina Saba, quæ a Græcis Sibylla dicta fuit, audita ejus fama Hieroſolymam advenit, ut propoſita quæſtione, de ſapientiam ejus periculum faceret. Poſtquam coram Salomone eſt quæ voluit locuta, iſque ei omnia ſermone compoſito & elegantiſſimæ interpretatione diſſolvit; denuo eum ſic tentavit. Formoſos pueros, & formoſas puellas eodem veſtitu & ornatu inſtructos coram eo conſtituit, petiitque ut inter ſexum interno ſceret. Rex omnes lavare faciem juſſit, itaque diſcrimen ſexus deprehendit, cum mares fortiter atque valide facies tergerent, femellæ teneriter & timide.* Idem narrat *Michael Glycas* in Annalibus.

Fabula de Regina Saba.

Multo magis fabuloſum eſt, quod *Petrus Comeſtor* „ memorat, Reginam Saba reſcri„ pſiſſe *Salomoni*, quod ei coram indicare timuit, Se vidiſſe in domo Saltus lignum „ quoddam, in quo ſuſpendendus erat quidam, pro cujus morte Regnum Judæorum pe„ riret, & certis indiciis illud Regi indicavit. Quod timens Salomon, in profundiſſimis „ terræ viſceribus occultavit illud, cujus virtute aqua mota ſanavit ægrotos, in Proba„ tica ſcilicet Piſcina. Idque lignum fuiſſe Crucis Dominicæ creditur (inquit *Comeſtor*). Addit quidem Capit. 81. Hiſtoriæ Evangelicæ, *Hoc non eſſe authenticum;* ſed addendum rurſus erat id commentum eſſe ineptiſſimum.

Ejuſdem furfuris eſt, quod Rerum Æthiopicarum Scriptores aſſerunt, Reginam Saba ex Salomone concepiſſe filium, qui primum *Melich*, ſive *Meilex*, deinde *David* nuncupatus ſit, & Abyſſinorum Imperio initium dederit. Hunc apud ſe in Æthiopia uſque ad vigeſimum ætatis annum educatum, *Nicaulen* Reginam ad *Salomonem* ejus patrem remiſiſſe, ut ab eo ſcientiam & ſapientiam diſceret, quem per literas obſecravit, ut eum coram Arca fœderis Regem Æthiopiæ conſecraret. *Salomonem* hunc in Lege, aliiſque diſciplinis abunde edoctum, & Regia unctione delibutum, ad Matrem remiſiſſe cum *Azaria* Principe Sacerdotum, filio *Sadoc*, qui Tabulas Legis in Æthiopiam ſecum abſtulit, cum ſimiles alias in earum locum ſubſtituiſſet. Quæ etſi referant & approbent *Franciſcus Alvares* in Hiſtoria Æthiopica, Cap. 36. *Damianus a Goez* Libro *De Fide & Moribus Æthiopum*, ex Relatione *Zagazabo* Imperatoris Æthiopum Legati, *Joannes Barrius* Decade 3. Lib. 4. Cap. 2. *Genebrardus* Lib. 1. Chronographiæ P. 121. & *Malvenda* Libro 6. *De Antichriſto* Cap. 28. nihilominus fabuloſa ſunt. Ex priſcis Scriptoribus, qui de *Salomone* & Regina Saba tam multa tradiderunt, ne unus quidem eſt, qui hac de re verbum fecerit, non Scriptores Sacri, non Rabbini, non *Joſephus* Judaicarum rerum avidiſſimus amplificator, non denique ullus alius, cui fides adhiberi poſſit a viris cordatis. Nullatenus etiam veriſimile eſt, Heroinam, cujus ſummum pietatis & ſapientiæ ſtudium prædicatur, & quam Chriſtus in Judicio ſurrecturam contra Judæos aſſerit, ſe *Salomoni* proſtituiſſe, & *Salomonem* ipſum tum adhuc Deo hominibuſque probatiſſimum tantæ Hoſpitę pudicitiam tentaſſe ac violaſſe. Multo minus veriſimile eſt, Æthiopes Regem ſpurium, & in externa gente quæſitum ſuſcepiſſe, toleraſſe, præſertim cum jus creandi Reges penes Sacerdotes eſſet. Denique quod de furto tabularum Legis ab Azaria, earumque in Æthiopiam translatione commenti ſunt, fabula eſt riſu potius quam ſeria refutatione digna. De genere tamen Salomonis ſe propagatos, Æthiopum Abyſſinorum Imperatores gloriantur, antiquæ fabulæ blanda vanitate decepti. In publicis enim Edictis & Epiſtolis nemo illorum eſt qui ambitioſos illos titulos non inſcribat: *David columnæ fidei, ortus ex ſtirpe Juda, filius David, filius Salomonis.*

V. De-

V. De *Salomonis* pœnitentia multa fabulantur Hebræi, Eum nempe quinquies per plateas Jeruſalem pœnitentiæ cauſa trahi voluiſſe, & cum quinque virgis ſeu virgarum manipulis veniſſe in Templum, ibique a Legis Peritis poſtulaſſe ut verberaretur; ſed illius renuentibus manum mittere in Chriſtum Domini, a ſeipſo acriter flagellatum fuiſſe, Regnoque ſe abdicaſſe. Id legitur apud *Bedam* in fine Tomi 7. in fragmento quodam, cui titulus eſt, *De Salomone Judicium*, quod Venerabilis Patris nomini ſuppoſitum, & in ejus Opera intruſum crediderim. Addunt Rabbini, *Salomonem* ſcipione nixum, oſtiatim mendicaſſe, & in circulis & compitis Hieroſolymorum clamaſſe: *Ego Salomon fui olim Rex ſuper Iſrael.* *Fabulæ de pœnitentia Salomonis.*

VI. *Joſephus* Libro 8. *Antiquitatum* Cap. 3. ſcribit: *Salomon autem jam admodum ſenex moritur, cum regnaſſet annis octoginta, vixiſſetque nonaginta quatuor.* Id diſerte repugnat Scripturæ Sacræ, quæ annis dumtaxat quadraginta *Salomonem* regnaſſe aſſerit 3. Regum 11. 42. *Dies autem, quos regnavit Salomon in Jeruſalem ſuper omnem Iſrael, quadraginta anni ſunt.* Quod repetitur 2. *Paralipomenon* 11. 31. Joſephum nihilominus conciliare cum Scriptura S. conatur nuperus Auctor *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ*, Petrum Comeſtorem ſecutus; ait nempe Scripturam eos tantum annos numeraſſe, quibus *Salomon* pie vixit, *Joſephum* autem omnes. *Theodoretus* laudat hujus conciliationis Auctorem, ſed falſo. Utramque enim Chronologiam, Scripturæ Sacræ & *Joſephi* commemorat quidem *Theodoretus Quæſtione* 38. *in* 3. *Regum*, ſed nec *Joſephi* calculos ſequitur, nec ejus cum Textu Sacro conciliationem tentat. *Regnavit autem* (inquit) *juxta Scripturam quidem annos quadraginta: juxta Joſephum autem, octoginta. Deceſſit autem, ut ille ait, annorum quatuor & nonaginta.* Quam vero ab illa *Joſephi* Chronologia fuerit alienus *Theodoretus*, conſtat ex ejuſdem *Quæſtione* 21. *in* 2. *Regum*, ubi hæc habet: *Salomon autem neque eam vitæ habuit longitudinem, quam alii homines: neque pervenit ad ſenectutem patris.* Cum ergo David ſeptuagenarius obierit, *Salomonem* nonaginta, & quatuor annos vixiſſe non ſenſit *Theodoretus*, ſed infra ſeptuageſimum annum obiiſſe. *Joſephus Scripturæ S. contrarius circa tempus Regni Salomonis.*

VII. *Joſephus* Libro 8. *Antiquitatum Judaic.* Cap. 2. de Libris *Salomonis* ſic loquitur: *Incantationes compoſuit quibus morbi pelluntur, & Conjurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes Dæmones ita fugantur, ut in poſterum numquam reverti audeant: Atque hoc ſanationis genus nunc uſque plurimum apud noſtrates pollet. Vidi enim ex Popularibus meis quemdam Eleazarum, in præſentia Veſpaſiani & filiorum, & Tribunorum, reliquorumque Militum, multos arreptitios percurantem. Modus vero curationis erat hic. Admoto naribus Dæmoniaci annulo, ſub cujus ſigillo incluſa erat radicis ſpecies a Salomone indicatæ, ad ejus olfactum per naſum extrahebatur Dæmonium: & collapſo mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his qui aderant oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum aut polubrum aqua plenum: Imperabatque Dæmonio ex homine exeunti, ut his ſubverſis, ſignum daret ſpectantibus, quod reliquiſſet hominem. Quo facto nemini dubium erat, quanta fuiſſet Salomonis ſcientia & ſapientia.* Hæc ſuperſtitionem & magiam olere nemo non ſentit, qui aliquid ſapit. An incantationes hujuſmodi *Salomonis* fuerint, ab eoque jam Idolorum cultu depravato adinventæ; an ejus nomine a perditis hominibus ſuppoſitæ, incertum. Poſterius illud veriſimilius eſt. Probabile tamen exiſtimant nonnulli, *Salomonem* Exorciſmos ſcripſiſſe, quibus Dæmonia in nomine Domini Dei Iſrael ejicerentur, eoſque in uſu fuiſſe apud Hebræos uſque ad mortem Chriſti; eoque verba illa Salvatoris noſtri referunt: *Si ego in Belſebub ejicio Dæmonia, filii veſtri in quo ejiciunt?* *Libri incantationum Salomoni a Joſepho falſo tributi.*

VIII. De Propheta Seniore, qui Prophetam Judæum ab execratione Bethelici Altaris, & *Jeroboami* revertentem in Urbem reduxit, & hoſpitio ac prandio excepit, ita ſcribit *Joſephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 3. *Erat in ea Urbe malus quidam Pſeudopropheta, quem Jeroboamus in honore habebat, ſeductus ab illo omnia ad gratiam loquente. Hic tum decumbebat, quod eſſet ſenio languidus, cumque audiſſet a filiis de adventu Prophetæ a Hieroſolymis, & prodigiis per eum patratis, & quod Jeroboamus emortuam dextram ad illius preces ſanam recepiſſet; veritus ne Rex de hoſpite melius quam de ſe opinaretur, mandavit filiis ut e viſtigio aſinum ſtratum ad iter ſibi expedirent. Quibus impigre juſſa exe-* *Multiplex error Joſephi notatur in Hiſtoria Prophetæ, a qui a leone in via occiſus eſt.*

executis, conscenso jumento, per vestigia Prphetæ properabat. Quem assecutus interquiescentem sub quercu patula & umbrosa, primo salutavit: Deinde expostulavit cum eo, quod non ad se divertisset, hospitalitate fruiturus. Quo referente, vetitum se a Deo, ne apud quemquam in ea Urbe cibum sumeret: Certe apud me (inquit) licuit sumere. Nam ego quoque Propheta sum, ejusdem cujus tu, cultor Numinis: Et nunc ipsius jussu venio, te ad nos adducturus, & prandio hospitali excepturus. Tum Vates mentienti credens revertitur. Adhuc autem illis prandentibus, & familiari sermone se oblectantibus, Deus apparuit Jadoni, pœnam inobedientiæ, pœnæque modum denuntians. Fore enim ut in itinere a leone discerpatur, nec in paternum monumentum inferatur. Hæc autem Deo volente contigisse opinor, quo minus apud Jeroboamum Jadonis verba fidem invenirent, de mendacio suspecti. Nam redeunti Hierosolymam leo factus obviam detractum de jumento necavit, nihil læso asino, imo & illum & Prophetæ cadaver servabat accubans, donec viatores quidam rem visam Pseudoprophetæ renuntiaverunt. Tum ille filiis in hoc missis, corpus ejus in Urbem reportavit, inibique magnifice sepeliit, monitis filiis ut se quoque post mortem in idem monumentum inferrent. Vera enim esse quæcumque ille præcecinisset de Urbe illa, & Altari, & Sacerdotibus, ac Pseudoprophetis: Ad se autem nullam post mortem injuriam perventuram, propter communem cum illo sepulturam confuso ossium discrimine. Post justa funebria Prophetæ reddita, & injuncta filiis Mandata, cum esset vir malus & impius, Jeroboamum adiit: Et quid ita (inquit) istius fatui turbatus es sermonibus? Illo vero de Altari, & sua ipsius manu referente, ac vere Hominem Dei Vatemque optimum vocitante, cœpit hanc ejus opinionem malitiose labefactare, & probabilibus rationibus rei veritatem offuscare. Ajebat enim præ lassitudine manum ejus obtorpuisse, dum Altari infert victimas, ac deinde post quietem pristinum vigorem recepisse. Altare quoque recentis etiam tum structuræ, quod tot ac tantarum victimarum molem non ferret, disruptum concidisse. Postremo Vatis mortem indicat, a leone esse necatum: Adeo nihil divinum nec in vita, nec in morte ejus fuisse. His dictis, Regi persuasit, & mentem ejus a Deo & justis ac piis operibus in totum aversam in extremam impietatem præcipitavit.

Multi sunt in hac *Josephi* narratione errores. Primus est, quod Senem illum, qui Judæum Prophetam hospitio excepit, *Pseudoprophetam* vocet, quem Scriptura simpliciter *Prophetam* appellat, (3. *Regum* 13. 11. 20. 26. 29.) Eodem ipsum nomine cohonestat *S. Augustinus* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. 7. quamvis eum mentiendo & fallendo Judæum Prophetam graviter peccasse fateatur. *Pseudoprophetam* quidem dicit *S. Hieronymus* in Cap. 3. *sophoniæ*, sed *Josephi* verbis utitur, re eo in loco indiscussa. Addit siquidem per Parenthesim (*Sic enim locum istum exponens Josephus interpretatus est.*) Verum Dei Israel Prophetam fuisse in hoc solum falsum, quod alterum fefellerit, divinum oraculum mentitus, censet *Theodoretus* Quæstione 43. in 3. Regum: *Quidam autem alius Propheta*, inquit, *quem quidam existimant Pseudoprophetam, blandis & fallacibus verbis ei persuasit ut cibum sumeret. Ego autem existimo, alium quoque fuisse Dei Prophetam. Falsis autem verbis usum esse apud hominem Dei, non ut eum læderet, sed ut benedictionem ab eo acciperet. Hoc enim docet Historia.* „ *Non enim* „ *dixit absolute, quod* Propheta & senex habitabat in Bethel, *sed quod* alius Propheta „ senex habitabat in Bethel. *Ostendit autem eum fuisse Prophetam, & non Pseudoprophetam, quod & Deus per ipsum prædixerit Homini Dei id quod erat eventurum, & quod præterea crediderit ea quæ prædicta fuerant de Josia, & quod filiis suis mandarit, ut cum decessisset, se cum ejus corpore sepelirent . . . . . Deinde subjunxit Historiographus:* Et mentitus est ei. *In his equidem hoc peccasse dico Senem Prophetam, & in hoc tantum esse Pseudoprophetam, ut qui divinas voces finxerit. Non tamen existimo hominem usum esse aliqua malitia: Sed potius propter desiderium benedictionis, mendacio illivisse sermonem.*

Secundus error *Josephi* est, quod Prophetam illum adulatorem facit, & omnia *Jeroboamo* ad gratiam loquentem. Ambitiosum insuper & invidum, ut qui vereretur ne Rex de hospite melius quam de se sentiret. Quæ cum nullum habeant in Scriptura fundamentum, ut propria figmenta *Josephi* merito rejiciuntur. In his tamen figmentis adornandis *Josephi* prudentiam merito quis desideret. Quid enim huic vel invidiæ vel ambitioni serviebat, quod Hominem Dei in Urbem ad sumendum cibum revocabat? Num pro-

pte-

pterea ejus apud Regem existimationem minuebat? Num propterea eum *Jeroboamo* invisum reddebat, quod ejus hospitio uti noluisset, in istius autem domum cibi causa divertisset, cum in novum Oraculum propositi sui mutationem posset refundere?

Tertius error *Josephi* est, quod *Jeroboamum* a Vate illo Bethelico seductum dicat, cum ex Scriptura Sacra manifestum sit impium idololatriæ consilium ab ipsomet *Jeroboamo* fuisse excogitatum, cum diu deliberasset qua ratione posset firmare sibi Regnum, & impedire ne Populus ad *Roboamum* Regem rediret 3. Regum 12. *Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur Regnum ad Domum David, si ascenderit Populus iste ut faciat sacrificia in Domo Domini in Jerusalem: Et convertetur cor Populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan.*

Quartus error *Josephi* est, quod dicat, illis prandentibus Deum apparuisse *Jaddoni*, eique inobedientiæ suæ pœnam denuntiasse: Cum Scriptura per Bethelicum Prophetam id ipsi denunciatum testetur 3. Regum 13. *Cumque sederent ad mensam*, inquit, *factus est sermo Domini ad Prophetam, qui reduxerunt eum. Et exclamavit ad Virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus, & reversus es & comedisti panem, & bibisti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, nec biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum.* Ex quo Scripturę Sacrę loco recte colligit *Theodoretus*, Bethelicum illum Vatem temere Pseudoprophetam appellari. *Cum igitur Prophetam illum appellet Divina Scriptura, doceatque Deum per illum adversum alterum Prophetam sententiam tulisse, temerarium arbitror Pseudoprophetam illum vocare. Quam enim ob causam, ut alterum non punivit Deus, si utique Pseudoprophetam sciebat illum esse, atque adversus Prophetam malitia usum esse? Fortasse enim & ejus scopum intuens Deus, veniam dedit mendacio.*

Quintus error *Josephi* est, quod Judæo Propheta denuntiatum dicat, fore ut in itinere a leone discerperetur, cum denuntiatio pœnę in Scriptura expressa leonis non meminerit, sed solum habeat: *Non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum.*

Sextus error *Josephi* est, quod hęc contigisse scribat Deo volente, ne *Jadonis* verba apud *Jeroboamum* fidem invenirent, de mendacio suspecti. Quasi Deus miraculo fecerit, ut gravius peccaret, & in peccatis obfirmaretur *Jeroboamus*. Longe melius *Theodoretus* loco supra laudato: *Ego autem arbitror ad confirmandum factam de Altari prædictionem accidisse hoc supplicium. Neque enim fieri poterat ut tanti viri lateret narratio, quæ sufficiebat ad incutiendum terrorem audientibus. Si enim cibus sumptus præter Dei mandatum, idque non voluptate, sed fraude Viro Justo tantum intulit supplicium: Quales luent pœnas, qui Deum quidem reliquecunt, qui ipsos fecit, adorant autem simulacra rationis expertium animalium? Deus autem eum honoravit etiam post decessum. Nam occisorem ei induxit custodem, hac quidem ratione honorans ut Prophetam, illa vero puniens tanquam transgressorem, & eos qui tunc erant, & qui nunc sunt, deterrens, ut ne parva quidem Dei Mandata despiciant.*

Septimus error *Josephi* est, quod Vatem illum, post justa funebria Judęo Prophetę reddita, *Jeroboamum* adiisse scribat, eique dixisse: *Et quid ita istius fatui turbatus es sermonibus?* Et Miraculorum ad ejus Prophetiam confirmandam, & *Jeroboami* impietatem execrandam atque puniendam patratorum fidem elevasse, & asseruisse nihil divinum in ejus vita vel morte apparuisse. Hęc autem esse falsissima, non solum Scripturę Sacrę silentium, sed & ipsa demonstrat Historia. Quomodo enim Miraculorum fidem elevasset: quorum testis occulatus fuerat cum omnibus Aulę suę Proceribus, ac toto Populo Jeroboamus? Quomodo fatuum vocasset Prophetam, quem post mortem *Virum Dei* vocat, quem ut *fratrem* plangit, quocum in eodem sepulcro corpus suum condi pietatis affectu postulat, cujus denique Oracula olim implenda certissime asserit ac prædicat? Quomodo nihil divinum in ejus vita vel in morte visum esse dixisset, qui Miracula in civitate vulgata noverat. 3. Regum 13. *Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver projectum*

Elum in via, & leonem ſtantem juxta cadaver. Et venerunt, & divulgaverunt in civitate, in qua Prophetes ille ſenex habitabat. Quod cum audiſſet Propheta ille qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini quod locutus eſt ei. Dixitque ad filios ſuos: Sternite mihi aſinum. Qui cum ſtraviſſent, & ille abiiſſet, invenit cadaver ejus projectum in via, & aſinum, & leonem ſtantes juxta cadaver: Non comedit leo de cadavere, nec læſit aſinum. Tulit ergo Prophetes cadaver viri Dei, & poſuit illud ſuper aſinum, & reverſus intulit in Civitatem Prophetæ ſenis ut plangeret eum. Et poſuit cadaver ejus in ſepulcro ſuo, & planxerunt eum: Heu, heu, mi frater. Cumque planxiſſent eum, dixit ad filios ſuos: Cum mortuus fuero, ſepelite me in ſepulcro, in quo Vir Dei ſepultus eſt, juxta oſſa ejus ponite oſſa mea. Profecto enim veniet ſermo, quem prædixit in ſermone Domini contra Altare quod eſt in Bethel, & contra omnia fana Excelſorum, quæ ſunt in Urbibus Samariæ.

Hebræorum aliorumque fabulæ de Elia.

IX. *Eliam* Sacerdotem fuiſſe, ipſumque *Phineez* filium *Eleazari* filii *Aaron*, Hebræi fabulantur. Sacerdotem nullibi vocat Scriptura, nec ex Levitica Tribu ortum innuit. Inter *Phineem* & *Azariam*, qui temporibus *Eliæ* Pontifex erat, Pontificatum geſſerunt *Abiſue*, *Boccus*, & *Ozi*, ipſius *Phineez* poſteri, *Heli* ex familia Ithamaris, *Achitob*, *Achimelech*, *Abiathar*, *Sadoc*, & *Achimaas*, ut conſtat ex Scriptura Sacra, & *Joſepho*. Nec ratio temporum patitur ut *Phineez* Achabi tempore vixerit. Denique *Phineez* & *Eliam* diſtinctos homines fuiſſe, hunc Prophetam, illum Sacerdotem, ex Scriptura conſtat, (*Numerorum* 25. 7. 1. *Paralipomenon* 6. 3. *Regum* 17. *Eccleſiaſtici* 45. & 48.

X. Hebræorum pariter aut ſimilium fabulatorum ingenium ſapiunt, quæ a *Pſeudo-Dorotheo*, *Pſeudo-Epiphanio*, & *Simeone Metaphraſte* de *Elia* referuntur in ejus Vita: *Cum naſciturus eſſet Elias pater ejus Sabacha vidit illum ab Angelis albicantibus ſalutari, & igne tamquam faſciis involvi, & flamma ignis veluti cibo ali: Et Hieroſolymam profectus, rem iſtam indicavit, dictumque illi eſt ex Oraculo, ne timeret; fore enim ut puer naſciturus in luce habitaret, & quæ diceret, firmam ſententiam haberent, judicaretque Iſraelem in gladio & igne.*

3. Regum 18. 26.

XI. Rabbini de certamine *Eliæ* cum Sacerdotibus *Baal* differentes, ubi Scriptura de illis ait: *Qui cum tuliſſent bovem, quem dederat eis, fecerunt; & invocabant nomen Baal de mane uſque ad meridiem:* Fabulantur bovem hunc fugiſſe a Baalitis ad *Eliam*, quaſi qui dedignaretur immolari *Baal*, vellerque ab *Elia* immolari Deo vero: Ut hoc prodigio adverteret Populus, *Baal* non eſſe Deum, & ad Deum verum, quem colebat *Elias*, rediret. Commentum iſtud Textus ſacer explodit, cum bovem illum a Baalitis maſtatum teſtatur: *Dixit ergo Elias Prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum; facite primi, quia vos plures eſtis; & invocate nomina Deorum veſtrorum, ignemque non ſupponatis. Qui eum tuliſſent bovem, quem dederat eis, fecerunt:* Id eſt, illum immolarunt.

XII. Quæ de *Eliæ* Monachatu, & *Carmeliti* in Veteri Teſtamento ab *Elia* inſtitutis, ſub *Joannis Hieroſolymitani* nomine circumferuntur, nullam apud Eruditos fidem obtinent. Id tamen non prohibet quin *Eliam* & *Eliſæum* velut parentes ſuos & Patronos pie colant Fratres Carmelitæ; ſiquidem cœlibatu, paupertate, & auſteritate vitæ ſpecimen quoddam ac typum vitæ Monaſticæ poſt Chriſtum inſtituendæ exhibuerunt & expreſſerunt. Quo ſenſu *S. Hieronymus* Epiſtola 13. ſcribit: *Nos autem habeamus propoſiti noſtri Principes, Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios; & ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noſter Princeps Elias, noſter Eliſæus, noſtri Duces Filii Prophetarum, qui habitabant in agris & ſolitudinibus, & faciebant ſibi tabernacula prope fluenta Jordanis.* Et Epiſtola 4. *Filii Prophetarum, quos Monachos in Veteri Teſtamento legimus, ædificabant ſibi caſulas prope fluenta Jordanis, & turbis Urbium derelictis, polenta, & herbis agreſtibus victitabant.*

Fabula Hebræorum de Jona Propheta.

XIII. Hebræi, teſte *S. Hieronymo*, Præfatione in *Jonam*, tradunt *Jonam* Prophetam eſſe filium Viduæ Sareptanæ, quem *Elias* mortuum ſuſcitavit, Matre poſtea dicente ad eum: *Nunc cognovi quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo eſt veritas:* & ob hanc cauſam etiam ipſum puerum ſic vocatum. *Amathi* enim in noſtra lingua *Veritatem* ſonat; & ex eo quod verum *Elias* locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, *Filius* eſſe dici-

dicitur *veritatis*. Hac fabula nihil inſulſius. *Jonas* enim Gethæus fuit, non Sarepranus; Hebræus, non Sidonius, ut conſtat ex 4. *Regum* 25. & *Jonæ* 1. 9. & *Amathi*, cujus filius dicitur, proprium viri nomen eſt, non commune.

Hebræorum fabula de Elia & Eliſæo.

XIV. Zonam pelliceam *Eliæ*, de qua 4. *Reg.* 1. 8. fuiſſe ex pelle illius arietis, quem pro *Iſaac* immolavit *Abraham*, R. *Eliezer* Cap. 31. fabulatur.

XV. Ex Rabbinorum officinis prodiit fabula, quam *Pſeudo-Epiphanius* de *Eliſæo* narrat: Eo die quo natus eſt *Eliſæus*, Vitulum aureum a *Jeroboamo* conflatum vocem edidiſſe tam ſonoram, ut audiretur Hieroſolymis, qua ſignificabatur illo die natum eſſe infantem, qui Vitulos aureos cæteraque Idola everteret.

Joſephi errores in Nabothi Hiſtoria.

XVI. *Nabothi* Hiſtoriam 3. *Regum* Capite 21. ſcriptam interpolavit *Joſephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 7. *Nabothum* Urbis *Azari* civem facit, qui Urbis *Jezrahel* civis erat. Vineam in agrum & rus commutat. Tres falſos teſtes contra *Nabothum* ſubornatos ait: Scriptura duos tantum. *Nabothi* cadaver a canibus abſumptum ſcribit: Scriptura ſolum ait canes illius ſanguinem linxiſſe. Scribit *Joſephus*, quod *Achabus, ubi ad ſe venientem Eliam vidit, turpe ratus objurgari, prior faſſus erratum, ad ſatisfaciendum ipſius arbitratu ſe obtulit. Tum Vates prædicit, eo loco ubi Nabothi cadaver a canibus abſumptum eſt, fundendum & Regis & Reginæ ſanguinem:* Contra vero Scriptura docet *Achabum* nonniſi poſt objurgationem *Eliæ*, quam verbis blandioribus molire conatus eſt, dicendo, *Num inveniſti me inimicum tibi?* & poſt divinæ ſententiæ in ipſum, & totam ejus domum denuntiationem, ad pœnitentiam ſe compoſuiſſe. Quod vero ad ſatisfaciendum pro arbitrio Prophetæ ſe obtulerit, Scriptura ne leviter quidem innuit. 3. Reg. 21. 27. *Itaque cum audiſſet Achab ſermones iſtos*, (nempe objurgationem & Vaticinium Eliæ) *ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque, & dormivit in ſacco, & ambulavit demiſſo capite.*

Errores Joſephi in Hiſtoria Syriaca expeditionis Joſaphat & Achabi.

XVII. *Joſephus* de Syriaca Expeditione *Joſaphati* & *Achabi* ſcribens Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 10. cum Scriptura Sacra 3. *Regum* Cap. 22. non convenit. *Michæam* de illius Expeditionis exitu prius interrogatum fuiſſe ab *Achabo* ſcribit, quam Pſeudoprophetas ſuos interrogaſſet, jamque in carcerem miſſum, quod malum eventum prædiceret. Scriptura Sacra nonniſi poſt triſte Vaticinium in carcerem miſſum teſtatur, V. 26. 27. Scribit ibidem *Joſephus* de *Sedecia* uno ex Pſeudoprophetis: *Sedecias quidam unus ex Pſeudoprophetis in medium progreditur, negans curandum quid Michæas garriat. Nihil enim veri eum predicere, argumento eſſe prædictionem Eliæ, qui ſine dubio melius quam iſte futura cerneret. Illum enim prædixiſſe, apud Jezrahelem in Nabothi ſuburbano lambendum a canibus Regis ſanguinem, quemadmodum lampſiſſent cruorem Nabothi opera ipſius lapidati a Populo. Perſpicuum igitur eſſe iſtum mentiri qui longe præſtantiori Prophetæ non vereatur contrarium dicere, quod periturus ſit Rex ab hinc die tertia: Sed mox fore evidentius etiam quam verax ſit, aut afflatus divino Spiritu. Percuſſus (inquit) a me in faciem, arefaciat mihi dextram, ſicut Jadon fecit Jeroboamo, cum comprehendi eum Prophetam juſſiſſet. Puto enim te audiviſſe quod hoc ita factum ſit, & cum dicto inflixit ei alapam. Cumque nihil ei mali propter hoc accideret, ſecurus jam Achabus non amplius dubitavit contra Syrum copias ducere. Vincebat enim fati vis.* Hæc ex ſuo ingenio *Joſephus*. Non ita vero Scriptura, quæ hæc tantum habet: *Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michæam in maxillam, & dixit: Me ne ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi? Et ait Michæas: Viſurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abſcondaris. Et ait Rex Iſrael: Tollite Michæam, & maneat apud Amon Principem civitatis, & apud Joas filium Amalec, & dicite eis: Hæc dicit Rex: Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis, & aqua anguſtiæ, donec revertar in pace. Dixitque Michæas: Si reverſus fueris in pace, non eſt locutus in me Dominus.* Joſephus ait, Deum ſignificaſſe *Michææ*, ſolum *Achabum* in prælio caſurum, additque Syros a mane uſque ad veſperam pugnantes, vincenteſque, neminem præter ipſum occidiſſe. Id vero ſilente Scriptura, incredibile eſſe nemo non videt. *Rex* quidem *Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem & majorem quempiam, niſi contra Regem Iſrael ſolum.* (3. Regum 22. 31.) Sed ex his verbis colligi non poteſt, eam fuiſſe Regis Syriæ mentem

ut cædem Israelitarum prohiberet : Neque enim ad Regem sine aliquorum propugnantium cæde perveniri poterat; sed omnia voluit ad illum unum aut capiendum, aut interficiendum referri. Denique *Josephus* ait, Regium currum *Achabi* cruore fœdatum *in fonte Jezrahel* lotum fuisse, ubi canes ejus sanguinem linxerunt. Scriptura vero id factum narrat *in piscina Samariæ*, quæ juxta Samariam Urbem erat, in Tribu Ephraim; fons autem Jezrahel in Tribu Issachar. Mitto quod Militem, qui *Achabum* casu interfecit, & ex *Adadi* famulis esse, & *Amanum* vocari, *Josephus* divinavit.

Historia Sacra de aquis Jerichbo ab Eliseo sanatis interpolata.

XVIII. Sacram Historiam de aquis Jerichuntinis ab *Eliseo* sanatis scriptam 4. *Regum* 2. Josephus interpolavit Libro 5. *De Bello Judaico*, Cap. 4. *Ad ipsam vero Jerico*, inquit, *largissimus fons est, rigandisque arvis uberrimus. Hunc fontem aliquando ferunt non solum terræ atque lignorum fructus, sed etiam seminarum partum obtundere solitum, cunctaque pariter morbo ac peste corrumpere. Postea vero mansuevisse, contraque saluberrimum ac feracissimum esse factum ab Eliseo Propheta, qui Eliæ notus fuerat, atque successerat. Receptus enim hospitio ab Jerichuntinis habitatoribus, quod humaniores eos expertus erat, ipsos & omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus est: Progressusque ad fontem, lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit. Juxta deinde ad Cœlum dextram tendens, fontique immergens blanda libamina, ipsum quidem precabatur ut fluenta leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret: Deum vero ut fœcundioribus auris flumina temperaret, orabat; tamque ubertatem fructuum, quam successionem prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorum aqua deficeret, quoad justi manerent. Ad has preces ex disciplina manibus quoque multa operatus, fontem immutavit; & qui antea causa erat his orbitatis ac famis, idem victus ac fœcunditatis auctor est effectus.* Terræ sterilitatem Scriptura commemorat; sterilitatem feminarum de suo addit *Josephus*, imo & pestilentiam. *Eliseum* precatum esse fontem, & manibus multa circa illum ex disciplina operatum mentitur, ut se Romanorum, aliorumque Ethnicorum auribus accommodet. Longe aliter Scriptura: *Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse Domine perspicis: Sed aquæ pessimæ sunt, & Terra sterilis. At ille ait: Afferte mihi vas novum & mittite in illud sal. Quod cum attulissent, egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Eliseï, quod locutus est.*

4. Reg. 2.

Error Josephi circa Viduam, cujus oleum multiplicavit Eliseus.

XIX. Viduam pauperculam, in cujus gratiam oleum multiplicavit *Eliseus*, quo ipsa debita solveret, 4. *Regum* 4. *Josephus* Lib. 9. Antiquitatum, Capit. 2. uxorem fuisse *Obedie* sive *Abdie*, qui *Achabi* Dispensator fuerit, asserit. Hunc scilicet *Jezabele* in Prophetas sæviente, centum ex eorum numero servasse; quos ut alere clam posset, multum æris alieni contraxerat: Illo vero defuncto, creditores & ipsam, & filios, in servitutem rapere voluisse. Istud Hebræorum figmentum est. Mulierem illam fuisse *de Uxoribus Prophetarum*, docet Scriptura (4. *Regum* 4. 1.) At *Abdias* ille domus Achabi Præpositus, Propheta non fuit sed Prophetarum amicus & patronus. Præterea verisimile non est, *Abdiam* virum potentem & divitem, intima Regis gratia & familiaritate ornatum, ingens æs alienum contraxisse, & uxorem ac filios in extrema paupertate reliquisse, ob tenuem alimoniam panis & aquæ centum Prophetis subministratam. (3. *Regum* 18. 13.) *Josephus* ait, durum creditorem matrem & filios in servitutem rapere voluisse. Scriptura vero duos tantum filios tollere ad serviendum sibi, non mancipiorum more, sed mercenariorum: *Et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.*

Hebræorum fabula de septenni fame quam prædixit Elisæus.

XX. De septenni fame, quæ juxta *Eliseï* Vaticinium 4. *Regum* 8. 1. in Terra Israel grassata est, fabulatur R. *David Kimchi*, Israelitas anno primo comedisse fructus, quos habebant in domibus suis collectos ex annis præcedentibus: Anno secundo fructus superioris anni: Anno tertio animalia munda, & Lege permissa: Anno quarto immunda, ut equos, asinos, camelos, &c. Anno quinto reptilia: Anno sexto filios suos & filias: Anno septimo carnes brachiorum suorum. Quod ab *Isaia* prædictum volunt, Capit. 9. 20. *Unusquisque carnem brachii sui vorabit:* Cum tamen multo post famem illam tempore vaticinatus fuerit *Isaias*, aliusque sit illorum verborum sensus. Figmenta illa Hebraica prolixe refellit *Tostatus Question.* 8. *in Capit.* 8. *Libri quarti Regum.* Famem illam

illam ſeptem annorum eandem eſſe aſſerit R. *Salomon* cum illa quam *Joel* Propheta prænunciavit his verbis Cap. 1. Verſ. 4. *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Verum id falſum eſſe probatur, primo quia *Joel* Propheta poſt *Eliſæum* floruit. Hic enim tempore *Joſaphat* Regis Juda & *Joram* filii ejus, & alterius *Joram* filii *Achab* Regis Iſrael: Ille vero temporibus *Oziæ, Joatham, Achaz* & *Ezechiæ* Regum Juda, & *Jeroboam filii Joas* Regis Iſrael: ſub quibus & *Oſee*, poſt quem apud Hebræos ponitur, prophetavit, ut obſervat *S. Hieronymus* Epiſtola 122. quæ eſt Præfatio in *Joelem*, & Commentario in Cap. 1. *Joelis*. Secundo, fames a *Joele* prænunciata duas tantum Tribus afflixit, ſcilicet *Judam* & *Benjamin*. Unde Propheta Capit. 1. 9. *Periit Sacrificium & libatio de domo Domini, luxerunt Sacerdotes Miniſtri Domini. Depopulata eſt regio, luxit humus: Quoniam devaſtatum eſt triticum, confuſum eſt vinum, elanguit oleum.* Et Capit. 2. 5. *Canite tuba in Sion, ſanctificate jejunium . . . . Inter veſtibulum & Altare plorabunt Sacerdotes Miniſtri Domini, &c.* Quæ ad Regnum *Juda*, non ad Regnum Iſrael, in quo non erat Templum Domini, pertinere manifeſtum eſt. Idque confirmat *S. Hieronymus* Epiſtola mox laudata ſcribens: *In hoc Propheta omne quod dicitur, ad Tribum Juda & ad Jeruſalem pertinere credendum eſt, & nullam omnino Iſraelis, id eſt, decem Tribuum fieri mentionem.* At fames, quam Sunamitidi prænuntiavit *Eliſæus* in Iſraelis Regno præcipue graſſata eſt; extra cujus fines ut peregrinaretur, auctor ipſi fuit Propheta, 4. Regum 8. 1. *Eliſæus autem locutus eſt ad Mulierem, cujus vivere fecerat filium dicens: Surge, & vade tu, & domus tua, & peregrinare ubicumque repereris: Vocavit enim Dominus famem, & veniet ſuper terram ſeptem annis. Quæ ſurrexit, & fecit juxta verbum Hominis Dei, & vadens cum domo ſua peregrinata eſt in Terra Philiſtiim diebus multis.*

XXI. Totam *Naamani* Principis Militiæ Regis Syriæ Hiſtoriam 4. *Regum* Cap. 5. deſcriptam, ſilentio *Joſephus* involvit. *Joſephi ſilentium de Hiſtoria Naamani.*

XXII. De mortuo contactu corporis *Eliſæi* defuncti ſuſcitato ſcribit hunc in modum *Joſephus* Libro 9. Capit. 9. *Contigit autem aliquando ut latrones occiſi a ſe viatoris cadaver in monumentum ejus abderent, quod mox revixit a contactu Prophetæ corporis.* At latrones & homicidas fuiſſe viros illos, qui cadaver in Prophetæ ſepulcrum projecerunt, Scriptura non ait, ſed latronum metu, mortuum, cui juſta ſolvebant, in obvium Eliſæi ſepulcrum projeciſſe. (4. Regum 13. 21.) *Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulcro Eliſæi. Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſæi, revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.* Virum illum ſtatim poſt reſurrectionem ſuam mortuum concidiſſe falſo tradunt Hebræi: Subita enim illa mors Miraculi fidem elevaſſet. Cum itaque Deus ſuo ipſe conſilio repugnare non poſſit, veriſimile non eſt quod a Mortuis redivivo ſtatim eripuerit, vitam Miraculo reſtitutam. *Hebræorum aliorum errores circa mortuum contactu corporis Eliſai ſuſcitatum.*

XXIII. De *Amaſia* Rege Juda ſcribit *Joſephus Libro* 9. *Antiquit.* Capit. 10. *Decreverat contra Amalecitarum, & Idumæorum, atque Gabilitarum Gentes Exercitum ducere, cum interveniens Propheta dimittere Iſraelitas conſuluit.* Scriptura vero Sacra celebrem illam *Amaſiæ* Expeditionem contra ſolos Idumæos, ſuſceptam teſtatur. (2. *Paralipom.* 25. 11. 14. 19.) *Errores Joſephi in Hiſtoria Amaſiæ Regis & Joas Regis Iſrael.*

XXIV. *Joaſum* Regem Iſrael, cum *Amaſiam* cepit, & Hieroſolymam victor ingreſſus eſt, muros Urbis ad trecentorum cubitorum ſpatium diruiſſe ſcribit, curruque triumphali per id interſtitium invectum. (Lib. 9. *Antiquitatum*, Capit. 10.) Scriptura Sacra, ſive Textum Hebraicum, ſive Verſiones omnes conſulamus. Mœnia ad quadringentos cubitos a *Joaſo* diruta teſtatur. 4. Regum 14. 13. *Amaſiam vero Regem Juda . . . . cepit Joas Rex Iſrael in Bethſames, & adduxit eum in Jeruſalem: Et interrupit Murum Jeruſalem, a porta Ephraim uſque ad portam anguli, quadringentis cubitis.*

XXV. De Expeditione *Amaſiæ* Regis Juda contra Idumæos, in qua Judæi decem milia hoſtium e rupe quadam in præceps egerunt, ita fabulantur Hebræi apud S. Hieronymum: *Cum præcipitarentur illa decem millia, illa Idola quæ ſecum habebant, reſponſum dederunt, ideo illos interfectos, quia in cultu eorum negligentes fuiſſent. Videns ergo Amaſias Idola reſponſa dare, & a ruina eripi, hoc errore deceptus adoravit ea.* Id plane improba- *Hebræorum fabulæ.*

babile, nulloque teſtimonio ſultum. Idola a ruina non ſunt erepta, ſed ea cum præda abſtulit *Amaſias*, quæ occaſio illi fuit idololatriæ. Præterea, Deum permiſiſſe ut Idola Idumæorum reſponſa tunc ederent, nemo ſibi facile perſuadebit, qui noverit Deum ſtatim per Prophetam increpuiſſe *Amaſiam*, quod cultum exhibuiſſet Diis impotentibus & infirmis, qui Populum ſuum ab excidio liberare non potuerant. 2. Paralipomenon 25. 14. 15. 16. *Amaſias vero poſt cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, ſtatuit illos in Deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum. Quamobrem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad illum Prophetam qui diceret ei: Cur adoraſti Deos qui non liberaverunt Populum ſuum de manu tua? Cumque hæc ille loqueretur, reſpondit ei: Num conſiliarius Regis es? Quieſce, ne interficiam te. Diſcedenſque Propheta: Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieviſti conſilio meo.*

Fabula de Ozia Rege Juda.

XXVI. Rabbinorum venam ſapit, quod *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia 5. in Caput 6. *Iſaiæ*, & *Procopius* in eundem locum ajunt *Oziam* Regem, quamquam Legis præcepto extra caſtra leprorſus pelli jubebatur, Hieroſolyma tamen ſecedere recuſantem, totam Urbem præſentia ſua pollutam impuramque reddidiſſe. Propterea tacuiſſe Dominum, Prophetas ſuos alloqui minime dignatum, ſed eorum doctrina indignos arbitratum, qui eamdem cum homine impuro Civitatem incolerent. Id ex Scriptura Sacra facile refellitur, quæ *Oziam* lepra correptum Sacerdotibus ipſum expellentibus e Templo ſponte paruiſſe, & in domo ſeparata ad mortem uſque manſiſſe, teſtatur, utique extra Urbem, ut Chaldæus Paraphraſtes, & *Joſephus* explicant: Filiumque *Joathamum* ejus nomine Rempublicam adminiſtraſſe. (2. Paralipom. 26. 21.) *Sed & ipſe perterritus, acceleravit egredi, eo quod ſenſiſſet illico plagam Domini. Fuit igitur Ozias Rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitavit in domo ſeparata, ſive in domo libera ſeorſum,* (ut dicitur 4. Reg. 15. 5.) *plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum Terræ.*

Joſephus Lib. 9. Cap. 11.

XXVII. Lepræ, qua percuſſus eſt *Ozias*, alia prodigia *Joſephus* addit, de quibus altum eſt in Scriptura Sacra ſilentium. *Et ecce tibi* (inquit) *terra vehementer concutitur, fiſſoque ſuperne Templo, radius Solis os Regis improbum ferit, quod e veſtigio lepra contactum eſt. Acceſſit huic & aliud prodigium, quod eodem terræ motu ante Urbem, in loco qui dicitur Exoge, dimidium Montis ad Occidentem vergentis revulſum, per quatuor ſtadia volutum, objectu demum Orientalis Montis conſtitit, obſtructa via publica, & oppreſſis ruina hortis Regiis.* Terræ motum *Ozia* regnante contigiſſe, conſtat ex *Amos* Cap. 1. 1. ſed quo tempore præciſe contigerit, ex nullo Scripturæ Sacræ loco certo colligi poteſt. Quod ad illud tempus ſit referendus, quo lepra percuſſus eſt Rex *Ozias*, non ſolum incertum eſt, ſed falſum videtur. Contigit enim vivente adhuc & regnante *Jeroboamo* filio *Joas* Regis Iſrael. At mortuus erat *Jeroboam* filius *Joas*, biennio antequam *Joatham* naſceretur. Nam Jeroboam anno vigeſimo ſexto *Oziæ* mortuus eſt; *Joatham* autem ejuſdem anno vigeſimo-octavo natus: Cum ergo *Joatham* gerendæ Reipublicæ capax eſſet, quo tempore lepra percuſsus eſt *Ozias* terræ motus ad id temporis referendus minime videtur. Statim ortam lepram in fronte *Oziæ* coram Sacerdotibus, in domo Domini, ad Altare thymiamatis ſcriptura teſtatur. (2. *Paralipom.* 26. 20.) Radium Solis os Regis ferientem *Joſephus* excogitavit. Dimidium Montis eo motu revulſum, per quatuor ſtadia volutum, eaque ruina Regios hortos obrutos fuiſſe, unus *Joſephus* aſſerit. Quod *Zacharias* Propheta longe poſtea prædixit, & quod vel ad Machabæorum tempora, vel ad tempus Excidii Hieroſolymitani, vel ad ultimum Chriſti Judicis adventum, Sacri referunt Interpretes, & figurato ſenſu explicant, *Joſephus* tranſtulit ad terræ motum, qui *Ozia* regnante contigit, quia apud *Zachariam* fit mentio illius terræ motus, & pavor fugaque hominum ſimilis futura prænuntiatur pavori & fugæ Judæorum *Ozia* regnante, cum terra motu ſtupendo & terribili concuſsa eſt. Zachariæ 14. 4. 5. *Et ſtabunt pedes ejus in die illa ſuper Montem Olivarum, qui eſt contra Jeruſalem ad Orientem: & ſcindetur Mons Olivarum ex media parte ſui ad Orientem, & ad Occidentem præcipite grandi valde, & ſeparabitur medium Montis ad Aquilonem, & medium ejus*

ad

ad Meridiem. Et fugietis ad vallem Montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum: & fugietis, sicut fugistis a facie terræ motus in diebus Oziæ Regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque Sancti ejus cum eo.

Error Josephi in Historia Achaz Regis Juda.

XXVIII. *Josephus* de *Achazo* Rege Juda scribit Libro 9. Cap. 12. Ipsum Aras Hierosolymis erexisse, & in eis Idolis sacrificasse, *quibus etiam proprium filium holocaustoma obtulit ritu Cananæorum*. At Scriptura non dicit *Achazum* filios suos mactasse, & combussisse, sed tantum consecrasse idolis, & per ignem transtulisse ac lustrasse. (4. Regum 16. 3.) *Insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundum Idola Gentium*. (Et 2. Paralipom. 28. 3.) *Et lustravit filios suos in igne, juxta ritum Gentium*. Quod ita explicat *Theodoretus* Interrogatione 47. in Librum 4. Regum: *Josephus quidem dixit, ipsum unum ex filiis suis obtulisse holocaustum Baali. Ego autem existimo id quod dicitur, tacite significare genus erroris, quod ad nos usque pervenit. Vidi enim in aliquibus Civitatibus semel in anno accendi rogos in plateis, & trans eos saltare aliquos, non solum pueros, sed etiam viros. Infantes autem per flammam ferri a matribus. Videbatur autem istud quædam esse expiatio & purgatio. Existimo autem hoc quoque fuisse Achaz peccatum.*

Hebræorum fabula de Sennacherib, & Exercitus illius excidio.

XXIX. Hebræi de centum octoginta-quinque millibus Assyriorum in Castris *Sennacherib* ab Angelo cæsis fabulantur, eorum corpora ab Angelo in cineres redacta, ne aerem fœtore corrumperent, armis ac vestibus illæsis, ut Judæis spolia colligerent. Idque prænuntiatum volunt ab *Isaia*, Cap. 10. 16. *Propter hoc mittet dominator Dominus Exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis*. Quæ verba *S. Hieronymus* in Commentario explicans, hanc Hebræorum fabulam commemorat. *Quia ista feceris*, inquit, *& locutus es quæ supra narravi, propterea mittet Dominus Angelum suum, & una nocte centum octoginta quinque millia de tuo morientur exercitu, ita ut potentissimi quique, quos pingues appellat, redigantur in tenuitatem: Et, sicut Hebræi tradunt, illæsis vestibus, Assyriorum corpora occulto crementur ardore*. Verum Assyriorum corpora igne consumpta, & in cineres redacta non fuisse, colligitur ex 4. Regum 19. 35. 36. *Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omia corpora Mortuorum, & recedens abiit*. De nece *Sennacherib* sic iidem Hebræi apud S. Hieronymum: *Cum in Templo Dei sui quereretur deprecans, cur se non audivisset, qui etiam filios suos Hadramelech & Sarasar ipsi offerret, si hoc ille ratum duceret; illi hoc audientes post tot clades, ruinas, & ignominias, timentes ab eo interfici, interficiunt eum*. Nihil hujusmodi in Scriptura Sacra, aut apud *Josephum* legitur.

Hebræorum fabula de Ezechia Rege Judæ

XXX. *Ezechiam* Babyloniorum Legatis Tabulas Legis, quæ in Sancto Sanctorum servabantur, etiam ostendisse, *R. Salomon* asserit, referente *Nicolao De Lyra*: Quod verisimile non est, cum in Sancta Sanctorum aditus nedum Regi non pateret, imo nec Sacerdotibus, sed soli Pontifici semel in anno, in festo Expiationis. *S. Hieronymus* ex Hebræorum sententia scribit, *Ezechiam* non solum thesauros suos, atque Palatii, sed & Templi, Babyloniis ostendisse. Verum probabile non videtur quod Rex imprimis Religiosus Templum violaverit, Ethnicis in illud introductis contra præceptum Legis. Id certe *Isaias* Propheta non tulisset, Regemque tanti piaculi reum acerbe reprehendisset, ut conjicere quisque potest ex *Jeremia* Lamentationum 1. 10. simile malum lugente: *Manum suam*, inquit, *misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: Quia vidit Gentes ingressas Sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesium tuam*. Sane *Ezechiam* Babyloniis ostentasse quicquid in domo sua, in thesauris, & in potestate sua erat, Scriptura Sacra testatur; Templum, & sacrum thesaurum illis ostensum non ait. Neque enim illa in Regis erant potestate. (4. Regum 20. 13.) *Lætatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. Venit autem Isaias Propheta ad Regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? Aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua*

venerunt ad me, de Babylone. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt in domo mea viderunt: Nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. Quæ cum *Isaiæ* 39. 2. 3. 4. conferenda.

XXXI. Sanctum Regem *Ezechiam* perperam accusant Hebræi, quod denuntiata ipsi ab *Isaia* Propheta posterorum calamitate, dixerit: *Bonus sermo Domini, quem locutus es; sit pax & veritas in diebus meis.* (4. Regum 20. 19.) Ipsum (inquam) accusant, quod *Mosen* non sit imitatus Deum orando ut parceret Populo, aut eum deleret de Libro vitæ; sed pro se oraverit, Populi calamitatem parum curans. Id autem displicuisse Domino, ideoque Prophetam ad Populum conversum, ipsum consolari dicendo: *Consolamini, consolamini, Populo meus, dicit Deus vester.* Ita refert *S. Hieronymus* in Caput 39. *Isaiæ*. Verum *Ezechiam* Scriptura Sacra ab Hebræorum calumniis vindicat 2. *Paralipom.* 32. 26. dicens: *Humiliatusque est postea eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.* Eumdem vindicat *Josephus* Libro 10. Cap. 3. *Ezechias* (inquit) *contristatus hac prædictione*, ait, *se quidem malle Gentem suam in eam calamitatem non incidere; sed quando aliter visum sit Deo, precari ut ipse saltem possit in pace, quod reliquum est vitæ, exigere.* Vindicat denique *S. Ambrosius* Lib. 1. *De Jacob & Vita Beata*, Cap. 8. *Denique*, inquit, *Justus dixit:* Bonum verbum quod locutus est Dominus. *Et dixit:* Fiat pax & fides in diebus meis. *Non utique justus iste Ezechias in filios deflexisse ærumnam Captivitatis gratulabatur: Sed voluntati Domini obviare non poterat; & ideo mandata ejus æquanimiter suscipiebat ut servulus. Accedit illud, quod æstimare poterat posse & in Captivitate meritum eminere virtutis.*

4. Reg. 10. 19.

XXXII. Ex Hebræorum lacunis proculdubio haustum est, quod Auctor *Operis imperfecti in Matthæum* olim sub *S. Chrysostomi* nomine editi *Homilia* 1. refert. *Cum*, inquit, *ægrotasset Ezechias in tempore quodam, & venisset ad eum Isaias Propheta visitandum, vocavit Ezechias filium suum Manassen, & cœpit ei mandare quod deberet Deum timere, quomodo regere Regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Isaias: Vere quia non descendunt verba tua in cor ejus, sed & me ipsum oportet per manum ejus interfici. Quod audiens Ezechias volebat filium suum interficere, dicens: Quia melius est me sine filio mori, quam talem filium relinquere, qui & Deum exasperet, & Sanctos ejus persequatur. Tenuit autem eum vir Isaias Propheta dicens: Irritum faciat Deus consilium tuum hoc; videns Ezechiæ Religionem, quia plus amabat Deum quam filium suum.*

Manassis Regis Historia ab Hebræis interpolata.

XXXIII. De *Manassis* Regis Captivitate & liberatione hæc leguntur 2. Paralipom. 33. *Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel. Locutusque est Dominus ad eum, & ad Populum illius, & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis Principes Exercitus Regis Assyriorum: Ceperuntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem, qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, & obsecravit intente; & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in Regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.* Hanc historiam inani putidaque fabula interpolarunt Hebræi, quæ refertur in Libro *Traditionum Hebraicarum* in *Paralipomena* apud *S. Hieronymum* his verbis: *Dum in Babylonem ductus fuisset Manasses, & in vase æneo perforato missus, admoto igni, invocavit omnia nomina Idolorum, quæ colebat; & cum non fuisset ab eis exauditus, neque liberatus, recordatum fuisse quod a patre crebro audierat:* „ Cum invocaveris me in tribulatione, & con„ versus fueris, exaudiam te, *ut in Deuteronomio scribitur: Exauditum esse a Domino, & liberatum, & reductum in Regnum suum, & in modum Habacuk reductum, sicut ille deductus fuerat in Babylonem.* Ex eadem officina videntur prodiisse quæ apud Auctorem Operis Imperfecti in *Matthæum* leguntur Homilia 1. *Cum multa*, inquit, *gessisset impie hic Manasses, adduxit super eum Deus Principes virtutis Regis Assur, & comprehenderunt Manassen in vinculis, & ligaverunt eum in compedibus, & perduxerunt eum in Babylonem; & erat ligatus & catenatus in domo carceris, & dabatur*

ei panis hordeaceus ad menſuram, modicus, & aqua cum aceto modica ad menſuram; ut viveret tantum, & erat conſtrictus in doloribus valde. Et ideo cum vehementer afligeretur, quæſivit faciem Domini Dei ſui, & oravit Deum qui omnibus adſtat, & exaudivit Dominus vocem ejus & miſertus eſt ei. Et facta eſt circa eum flamma ignis, & liquefacta ſunt omnia vincula ejus. Liberavitque Dominus Manaſſen ex omni tribulatione ejus, & reverſus eſt in Jeruſalem in Regnum ſuum ..... Oratio *Manaſſis*, Apocrypha, meritoque ex Canone Librorum ſacrorum expuncta.

Errores Joſephi in Joſiæ Regis Hiſtoria.

XXXIV. *Joſiæ* geſta percenſens *Joſephus* Lib. 10. Antiquitatum Cap. 5. ſcribit, Ipſum conſtituiſſe *certos Magiſtratus, & morum Cenſores, qui privata quoque negotia ſic diſponerent, ut in omnibus non minorem juſtitiæ quam vitæ ipſius rationem haberent.* Id Scriptura Sacra non tradit nec 4. *Regum* 22. 23. nec 2. *Paralipomenon* 34. 35. ubi *Joſiæ* Regis geſta fuſe perſequitur. Cenſorum Inſtitutionem Romanorum æmulatione in Rempublicam Hebræorum tranſtulit *Joſephus*, ingenio ſuo nimium indulgens. Ejuſdem Regis mortem commemorans *Joſephus* Cap. 6. ſcribit: *Joſias autem verbis Ægyptii nihil movebatur, ſed perſeverabat in ea ſententia, ut per ſuam Ditionem volenti ducere, tranſitum pernegaret, fato opinor ad hanc arrogantiam rugentem hominem, ut occaſionem adverſus eum inveniret. Dum enim aciem inſtruens curro ab uno cornu ad alterum vehitur, Ægyptius quidam ſagitta icto bellandi ſtudium exemit. Saucius enim & cruciatum non ferens, juſſo Exercitu deflectere, Hieroſolyma revertitur, ubi ex eo vulnere eſt mortuus.* Hac in narratione multipliciter peccat *Joſephus*: Primo, quod Sanctum Regem, tot præconiis in Scriptura ornatum, arrogantiæ inſimulet: Secundo, quod fatum inducat quo homines ad pernicioſa & infauſta conſilia ineluctabili quadam neceſſitate pertrahuntur: Tertio, quod Hieroſolymis mortuum ſcribat *Joſiam*, quem in *Mageddo* loco pugnæ mortuum Scriptura teſtatur 4. Regum 23. 29. 30. *In diebus ejus aſcendit Pharao Nechao Rex Ægypti contra Regem Aſſyriorum, ad flumen Euphratem; & abiit Joſias Rex in occurſum ejus; & occiſus eſt in Mageddo, cum vidiſſet eum. Et portaverunt eum ſervi ſui mortuum de Mageddo; & pertulerunt eum Jeruſalem, & ſepelierunt eum in ſepulcro ſuo.*

Error Joſephi in Hiſtoria Jechoniæ.

XXXV. *Joſephus* de *Joakino* ſeu *Jechonia* loquens Libro 10. *Antiquitatum*, Cap. 9. perperam ipſum *Joakimum* vocat. Sed turpius aberrat, cum illum *natura bonum & juſtum* fuiſſe ſcribit, de quo Scriptura 4. *Regum* 24. 9. ait: *Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus*. De quo Dominus Jeremiæ 22. 24. 28. *Vivo ego dicit Dominus: Quia ſi fuerit Jechonias filius Joachim Regis Judæ, annulus in manu dextra mea, inde evellam eum. . . Numquid vas fictile atque contritum vir iſte Jechonias? Numquid vas abſque omni voluptate?*

Error Joſephi in Chronologia Regum Judæ.

XXXVI. *Joſephus* enarrata *Sedekiæ* clade & Hieroſolymorum excidio Cap. 11. ejuſdem Libri ſubdit: *Atque hic fuit Davidici generis Regum exitus, qui unus & viginti regnaverunt deinceps, idque temporis ſpatium quingentos & quindecim annos continet, & menſes inſuper ſex cum diebus decem, annumeratis viginti annis primi Regis Sauli, qui fuit Tribus alterius*. Duo & viginti Reges in *Davidis* Solio regnarunt. Prætermiſit Joſephus *Athaliam*, quæ prætermitti non debet, ut conſtet annorum numerus, quibus ſuper Solium *Davidis* regnatum eſt. Sed ne hac quidem ratione conſtat *Joſephi* calculus, comprehenſis & *Saulis* annis qui ex alia Tribu fuit, ut ex ſequenti ſchemate patet.

1. *Saul* regnavit 20. annis.... (*Ex Joſepho.*)
2. *David* annis 40.... (III. *Regum* 2. 2. & 1. *Paralipomenon* XXIX. 27.)
3. *Salomon* annis 40. (III. *Regum* XI. 42. & 2. *Paralipomenon* IX. 30.)
4. *Roboam* annis 17. (III. *Regum* XIV. 21. & 2. *Paralipomenon* XII. 13.)
5. *Abias* annis 3. (III. *Regum* XV. 2. & 2. *Paralipomenon* XIII. 2.)
6. *Aſa* annis 41. (III. *Regum* XV. 10. & 2. *Paralipomenon* XVI. 41.)
7. *Joſaphat* annis 25. (III. *Regum* XXII. 42. & 2. *Paralipomenon* XX. 31.)
8. *Joram* annis 8. (IV. *Regum* VIII. 17. & 2. *Paralipomenon* XXI. 5.)
9. *Ochozias* anno 1. (IV. *Regum* VIII. 26. & 2. *Paralipomenon* XXII. 2.)
10. *Athalia* annis 6. (IV. *Regum* XI. 3. & 2. *Paralipomenon* XXII. 12.)

11. *Joas* anni 40. (IV. *Regum* XII. 1. & 2. *Paralipomenon* XXIV. 1.)
12. *Amasias* annis 29. (IV. *Regum* XIV. 2. & 2. *Paralipomenon* XXV. 1.)
13. *Ozias* annis 52. (IV. *Regum* XV. 2. & 2. *Paralipomenon* XXVI. 3.)
14. *Joathan* annis 16. (IV. *Regum* XV. 33. & 2. *Paralipomenon* XXVII. 1.)
15. *Achaz* annis 16. (IV. *Regum* XVI. 2. & 2. *Paralipomenon* XXVIII. 1.)
16. *Ezechias* annis 29. (IV. *Regum* XVIII. 2. & 2. *Paralipomenon* XXIX. 1.)
17. *Manasses* annis 55. (IV. *Regum* XXI. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXIII. 1.)
18. *Amon* annis 2. (IV. *Regum* XXI. 19. & 2. *Paralipomenon* XXXIII. 21.)
19. *Josias* annis 31. (IV. *Regum* XXII. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXIV. 1.)
20. *Joakaz* mensibus 3. (IV. *Regum* XXIII. 31. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 2.)
21. *Joakim* annis 11. (IV. *Regum* XXIII. 36. 1. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 5.)
22. *Joakin* sive *Jechonias* mensibus 3. ac diebus 10. (IV. *Regum* XXIV. 8. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 9.)
23. *Sedekias* annis 11. (IV. *Regum* XXIV. 18. & 2. *Paralipomenon* XXXVI. 11.)

Resultat summa annorum 493. mensium 6. dierum 10. cum *Josephus* quingentos & quindecim annos numeret.

CAPUT III.

De Historia Regum Juda & Israel ut ab Ethnicis Scriptoribus interpolata vel confirmata.

Davidis & Salomonis Historiæ ab Eupolemo partim confirmata, partim interpolata.

I. EUpolemus, quem *Josephus Libro* 1. *Contra Apionem* inter eos Gentium Scriptores numerat, qui de rebus Judaicis non multum a veritate aberrarunt: Quibus, inquit, venia danda est, quod Codices Hebraicos non essent assecuti, in suo quoddam *De Eliæ Prophetia* Opere ab *Eusebio* laudato Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 30. scripsit: *Davidem, postquam annos quadraginta regnasset, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helio Sacerdotum Principe, ac Tribunis duodecim, cum auro, argento, ære, lapidibus, ligniſque omnibus cupressinis ac cedrinis tradidisse. Salomonem vero, cum defuncto Patre Regnum capessisset, ad Vaphrem Ægypti Regem eam, quæ sequitur, Epistolam scripsisse.*

SALOMON REX VAPHRÆ

Ægypti Regni Amico Paterno, salutem.

Epistolæ supposita.

Noveris me summi Numinis beneficio Regnum a Davide Patre accepisse, a quo Templum Deo cœli terrarumque Molitori ædificare jussus fuerim, simulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabrisque mittas, qui suam mihi operam navent, donec, uti par est, cuncta prout jussus ego sum, accurate perfecero.

Sequitur *Vaphris* Responsum.

VAPHRES REX SALOMONI

Regi Magno salutem.

Literas tuas simul atque perlegi, cum ingentem animo cepi lætitiam, tum genialem cum universo Exercitu populoque meo diem egi, quod a Viro optimo, tantoque Numini probatissimo Regnum acceperis. Quod autem a nobis homines fabrosque postulas, eorum octoginta millia ad te misi, quorum etiam natale tibi solum indicare juvat. Ex Sebrithide Præfectura, decem millia; ex Mendisia & Sebennitide viginti millia; ex Busiritide, Leontopolitide, & Bathribitide circiter triginta millia numerantur. Superest ut iis quacumque opus fuerint abunde suppeditari cures, partim ne quid inter eos turbarum excitetur, partim ut ædificatione perfecta salvi ad suos incolumesque revertantur.

Sequitur Cap. 33. *Salomonis* Epistola ad *Suronem* (*Hiromum* intellige) Regem Tyri.

SALOMON REX SURONI

Tyri, Sidonis, ac Phœniciæ Regi, Amico paterno ſalutem.

Noveris me Summi Numinis beneficio Regnum a Davide Patre accepiſſe, a quo Templum Deo cœli terrarumque Molitori ædificare juſſus fuerim, ſimulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabriſque mittas, qui ſuam nobis operam navent, donec divinum illud opus, prout juſſus ego ſum, accurate perfecero. Cæterum in Galilæam, Samariam, Moabitidem, Amanitidem, & Galaaditidem ſcripſi, uti ex Regionibus illis quæcumque opus fuerint, iis affatim ſuppetant; nempe in ſingulos menſes cororum tritici decem millia, qui ſinguli artabas ſex continent; itemque cororum vini decem millia, qui ſinguli metra decem efficiunt, oleum autem ac cætera ex Judæa, hoſtias vero quarum ipſi carnibus veſcantur, ex Arabia ſuppeditari juſſi.

Sequitur Cap. 34. *Suronis* Reſponſum.

SURON SALOMONI

Regi Magno ſalutem.

Benedictus Deus Terræ ac Cœli Conditor, qui Virum optimum ac Parentis optimi filium elegerit. Literas tuas ſimul atque perlegi, ſummam animo voluptatem cepi, Deoque gratias egi, quod Regnum capeſſiſſes. Quod autem a nobis homines operaſque poſcis, Tyriorum ac Phœnicum octoginta millia ad te miſi, atque inter cæteros, Architectum patria quidem Tyrium, ſed Matre Judæa, eademque ex Davidis Tribu natum: Qui tibi, quæcumque ex eo quæſieris quæ cœli hujus ambitu continentur, ſi modo ad Architecturam pertinebunt, ea cum ſcienter ediſſeret omnia; tum etiam facile perficiet. Quod ſupereſt, partium tuarum erit ad locorum Præfectos ſcribere, uti huic tantæ hominum multitudini quæcumque neceſſaria fuerint, diligenter abundeque provideant. Has Epiſtolas confictas eſſe nemo non videt qui ſagacitate aliqua præditus ſit. 1. Eadem eſt ad Regem Ægypti & ad Regem Tyri Epiſtola. 2. *Pharao Vaphres* longe poſterior eſt *Salomone:* Ægypto enim imperabat temporibus *Sedekiæ* & Babylonicæ Captivitatis, ut conſtat ex *Jeremiæ* 44. 30. ubi *Ephree* vocatur. *Herodotus* Lib. 2. *Apries* appellat. 3. Initio Regni ſui, & antequam Templi fundamenta jaceret, *Salomon affinitate conjunctus eſt Pharaoni Regi Ægypti: Accepit niamque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum ſuam & domum Domini, & murum Jeruſalem per circuitum.* (3. Regum 3.) Quomodo igitur ad Socerum ſuum hunc in modum ſcripſit? *Noveris me ſummi Numinis beneficio Regnum a Davide patre accepiſſe:* Quaſi id ipſi ignotum eſſet? 4. Artifices ad fabricam Templi ex Ægypto accerſitos, in Sacra Hiſtoria non legimus, ſed *de omni Iſrael*, & de Regno Tyri & Sidonis. 5. *Vaphres* Rex Ægypti octoginta millia fabrorum ad *Salomonem* mittere ſe ſcribit, eorumque patriam indicare, & tamen in illa enumeratione ſexaginta millia dumtaxat inveniuntur, ſcilicet decem millia ex Sebrithide Præfectura, ex Mendeſia & Sebennitide viginti millia, ex aliis Provinciis triginta millia. 6. Rex Tyri temporibus *Salomonis* non *Suron*, ſed *Hiromus*, ut conſtat ex *Menàndro Epheſio*, & ex *Dione* rerum Phœniciarum Scriptore, apud *Joſephum Libro* 1. *contra Apionem*, & *Libro* 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. 7. Numerus operariorum his in literis expreſſus cum Scriptura Sacra non quadrat, quæ octoginta millia latomorum, Præfectos operum ter mille & ſexcentos, & bajulorum ſeptuaginta millia enumerat, omnes ex Proſelytis Iſrael, & triginta millia ſelectorum virorum ex omni Iſrael, quos mittebat *Salomon* ad Libanum decem millia per menſes ſingulos viciſſim, ita ut duobus menſibus eſſent in domibus ſuis. Phœnicum numerum Scriptura non exprimit. Si fides habeatur Epiſtolis illis ex *Eupolemo* deſcriptis, centum ſexaginta millia Ægyptiorum ſimul & Phœnicum adhibita fuerunt ad fabricam Templi, quibus ſi Proſelyti & Iſraelitæ ad numerum centum octoginta millium ex 3. *Reg.* 5. & 2. *Paralipom.* 2. addantur, fiet numerus

trecen-

trecentorum quadraginta millium hominum, præter Præpositos operum ter mille & sexcentos. Qui numerus ad hujusmodi fabricam superfluus ac pene incredibilis videtur. 8. Literæ ad *Hiramum* Regem Tyri a *Salomone* scriptæ, prout referuntur 3. *Reg.* 5. & plenius 2. *Paralipom.* 2. illarum quæ ex *Eupolemo* sunt descriptæ suppositionem arguunt. (3. Reg. 5.) *Misit autem Salomon ad Hiram, dicens: Tu scis voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est Satan, neque occursus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit Domum Nomini meo. Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: Mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: Scis enim quomodo non est in Populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii: Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super Populum hunc plurimum. Et misit Hiram ad Salomonem dicens: Audivi quæcumque mandasti mihi: Ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. Servi mei deponent ea de Libano ad Mare: & ego componam ea ratibus in Mari, usque ad locum quem significaveris mihi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea; præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.*

2. Paralipomenon 2. *Misit quoque ad Iram Regem Tyri dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina, ut ædificaret sibi domum, in qua & habitabit: Sic fac mecum ut ædificem Domum Nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternum, & ad holocautomata mane & vespere, Sabbatis quoque & Neomeniis, & Solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli. Domus enim quam ædificare cupio, magna est: Magnus est enim Deus noster super omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam domum? Si cœlum, & cœli cœlorum capere eum nequeunt: Quantus ego sum, ut possim ædificare ei domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus quos mecum habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano. Scio enim quod servi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis, ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis & inclyta. Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginii millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.*

Dixit autem Hiram Rex Tyri per literas quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus Populum suum, idcirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David Regi filium sapientem & eruditum, & sensatum atque prudentem, ut ædificaret Domum Domino, & Palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & bysso & coccino; & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus Domini mei David patris tui. Triticum ergo & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es, Domine mi, mitte servis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per Mare in Joppe; tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

Dionis Phœnicum Historici de Salomone testimonium.

II. Dio Rerum Phœniciarum Scriptor, referente *Josepho* Lib. 1. *contra Apionem*, & Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. dicit, *Salomonem Hierosolymorum Regem ænigmata ad Hiramum misisse, & ab eo solutionem popposcisse; addito ut qui non posset dirimere, pecuniam solventi persolveret. Hiramum autem assentientem, cum non posset solvere, multa pecu-*

pecunia mulctatum esse. Deinde Abdemonum virum Tyrium Quæstiones propositas solvisse; aliasque proposuisse; quas cum Salomon non solveret, pecunias rursus Hiramo rependit.

III. Expeditionis *Sesak* Regis Ægypti adversus Judæos anno quinto Regni *Roboam*, de qua Liber 2. *Paralipomenon* Cap. 12. meminit *Herodotus* Libro 2. Historię, ut *Josephus* agnoscit Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 5. *Hanc*, inquit, *contumeliam Deus per Sesacum Ægyptiorum Regem ultus est, cujus res gestas Herodotus per errorem Sesostri adscribit. Hic enim Sesacus anno quinto Roboami Regni numerosissimum Exercitum contra illum adduxit .... Meminit autem hujus Expeditionis etiam Halicarnassensis Herodotus, in nomine tantum errans; & quod pervasis multis aliis Gentibus etiam Palæstinam Syriam subjugarit, hominibus non expectata vi deditionem facientibus: Apparet autem satis quod nostram Gentem dicere velit ab Ægyptio subactam. Narrat enim hunc columnas reliquisse apud eos, qui priusquam Martem experirentur, deditionem fecissent, in quibus pudenda muliebria insculpta fuerint. Roboamus autem is fuit Rex noster, qui Urbem, antequam oppugnaretur, dedidit.* Sesak idem cum *Sozonchi* primo vigesimæsecundæ Dynastiæ Regum Ægyptiorum secundum *Manethonem*, non cum *Sesostri* qui longe ante Bellum Trojanum floruit, ut constat ex ipso *Herodoto* Libro 2. *Aristotele* Libro 7. Politicorum, *Dicearcho* apud Scholiastem *Apollonii* Libro 4. v. 275. *Diodoro Siculo* Libro 1. *Strabone* Libro 17. *Josepho Libro 1. contra Apionem*, *Eusebio in Chronico*, *&c.*

Herodotus meminit expeditionis Sesach Regis Ægypti adversus Judæos.

IV. *Julianus Apostata* apud *S. Cyrillum* Lib. 10. ad *Mosis* atque *Eliæ* Sacrificia ignem cœlitus delapsum testatur. *Vos*, inquit, *ea quæ Deus ab initio quidem est abominatus cum per Mosem, tum per Prophetas, sectamini: Sed victimas Aris admovere, & sacrificare defugitis. Ignis enim non descendit, quemadmodum Mosis tempore, qui victimas consumat. Semel hoc sub Mose factum est, & sub Elia Thesbite iterum, longo post tempore.*

Juliani Apostatæ de igne in Eliæ sacrificia cœlitus delapso testimonium.

V. *Menander* in suis de Rebus Phœnicum Commentariis meminit summæ illius siccitatis, quæ *Elia* florente contigit, regnante apud Tyrios *Ithobalo*, eamque indictis supplicationibus depulsam, magnamque vim tonitruum & imbrium secutam testatur. (Apud *Josephum* Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 7.)

Menandri Historia Phœnicum Scriptor meminit summæ ac diuturnæ siccitatis, quæ Eliæ temporibus contigit.

VI. Ex Libro & Historia *Jonæ*, fabulæ quædam Græcorum manarunt; id scilicet quod de *Hercule* finxere: Illum ad liberandam *Hesionem*, in os & alvum canis Tritonis, sive canis Carcharię, qui ad eam depascendam mittebatur a *Neptuno*, insiliisse, triduumque in ejus visceribus latuisse, neque hinc aliud ipsi accessisse incommodi, quam capillorum aliquot defluvium, ut narrant *Lycophron*, & Lycophronis Interpres *Isacius Tzetzes*, *Sextus Empiricus*, & *Phavorinus*. Hoc vero discrimen adiisse eam, compage navis, qua vehebatur soluta, refert *Æneas Gazæus* in Dialogo *De Immortalitate Animarum*. Qua de re *S. Cyrillus Alexandrinus* Commentario in *Jonam* hæc habet: *Respondemus vero præter opinionem, & rationem, & supra consuetudinem merito haberi posse quod accidit. Sed si Deus præclari hujus Miraculi auctor dicatur, quis erit qui ultra dubitet? Divino enim Numine nihil potentius, a quo rerum natura nullo negotio in quod ipse voluerit transmutatur, & nihil est quod nutui ipsius ineffabili repugnet ... Natura enim rerum est Creatoris arbitrium. Verumtamen & illud sciendum, Græcos in fabulis a se compositis narrare, Herculem Alcmenæ & Jovis filium devoratum quidem a ceto, redditum tamen, ab insito pisci calore capite dumtaxat pilis denudato. Historiæ meminit Lycophron; Ait enim de ipso:*

Leonis trium noctium, quem aliquando maxillis,
Tritonis aspere dentatus canis marinus comprehendit.

Fabulæ Græcorum ex Historia Jonæ derivatæ.

Verum nos ex illorum figmentis divinorum Mysteriorum probationem ac fidem non petimus: Sed eorum opportune mentionem injicimus, ut incredulos redarguamus, quando hujusmodi narrationes etiam apud ipsos solita narrari historia non aspernabiles reddit. Nonnulli etiam *Arionis* historiam a Nautis in Mare missi, & a Delphine, quem cantu delinivit, excepti, & Corinthum delati, ex *Jonæ* historia detortam existimant.

Eupolemus & Alexander Polyhistor Joachimi Regis Judæ, & Jeremiæ prophetæ meminerunt.

VII. *Joachimi* Regis Juda, & *Jeremiæ* Prophetæ meminit *Alexander Polyhistor* ex *Eupolemo* hoc fragmentum referens, apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 39. *Tum Joakimum, inquit, Regnum capessisse, cujus tempore Jeremias Propheta Oracula sua ediderit. Quippe hunc a Deo missum, Judæos, interim dum Idolo cuidam aureo*

(Baa-

(Baalem vocabant) Sacrificium facerent, deprehendisse, quibus impendentem calamitatem prædixerit. Ac Joakimum quidem vivum illum ac spirantem cremare voluisse : Ac contra denuntiasse Prophetam, hoc eos lignorum genere Babylonis opsonia curaturos, & canales ad derivandas Tigris & Euphratis undas fossuros esse, postea quam eorum in manus ac potestatem venissent. Itaque Nabuchodonosorem Babyloniorum Regem, ubi rem quomodo ab Jeremia prænuntiata fuerat, rescivisset, Astibarem Medorum Regem, uti hujus Expeditionis socius esse vellet, obsecrasse ; conjunctoque Babyloniorum ac Medorum Exercitu, qui præter decem curruum millia, peditum octoginta supra centum, ac equitum viginti millibus constaret, primum quidem Samariam, Galilæam, Scythopolim, & Judæos Galaaditidem incolentes deleviſſe: Mox vero ipsam quoque Hierosolymam, Joachimumque Regem vivum cepisse, & quicquid in Templo auri, argenti, æriſque fuit, detractum Babylonem misisse, præter Arcam, & inclusas in ea Tabulas: hanc enim penes Jeremiam remansisse.

Berosus Babylonicæ Judæorum Captivitatis meminit.

VIII. Babylonicæ Judæorum Captivitatis sub *Nabuchodonosore* meminit *Berosus* a *Josepho* laudatus Libro 10. *Antiquitatum*, Capit. 11. *Josephi locum Eusebius* inseruit Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 40.

CAPUT IV.

De Historia Exotica Quintæ Mundi Ætatis.

ARTICULUS I.

De Rebus Ægyptiacis.

Ægypti Reges.

I. SAlomonis temporibus regnabat in Ægypto *Sezonchis*, quem in 22. Regum Ægyptiorum Dynastia, quæ *Bubastitarum* est, primum collocant *Manetho* & *Julius Africanus* apud *Georgium Syncellum*. Hic ille *Sesacus* est *Roboamo* infestus, 3. *Reg.* 14. & 2. *Paralipomenon* 12. *Sesachim* Septuaginta Interpretes appellant. Annis quinquaginta novem regnasse *Manetho* testatur. Ipsi Successorem subjungit *Osorthonem*, cui annos quindecim Regni tribuit. Huic *Tacellothin* annis tredecim. Novem Reges hac in Dynastia recensent *Julius Africanus*, sed trium dumtaxat nota nomina. Sequitur vigesima tertia Dynastia, Regum Tanitarum. Quatuor in ea Reges a *Manethone* & *Julio Africano* numerantur, adscriptis Regni annis; scilicet *Petubates*, cujus initia ad annum quartum *Joas* Regis Juda referuntur, annis quadraginta: *Osorchon* ab Ægyptiis *Hercules* vocatus, annis octo. *Psammus* annis decem. *Zeth* annis triginta & uno.

22. Dynastia Bubastitarum.

23. Dynastia Regnum Tanitarum.

24. Dynastia Saitarum.

II. *Oziæ* Regis Juda temporibus regnabat in Ægypto *Bocchoris*, quem in Dynastia vigesima quarta *Saitarum* unum conscribunt *Manetho*, *Julius Africanus*, & *Georgius Syncellus*, eique annos Regni tribuunt quadraginta quatuor. *Gnephactum* nihilominus ejus patrem ante ipsum regnasse constat ex *Diodoro Siculo*, Lib. 1. *Thechnatem* illum vocat *Plutarchus* Libro *De Iside*, narratque, quod cum in Arabes expeditionem faceret, morarenturque impedimenta, cibo obvio suaviter usus, cepit super toro profundum somnum: inde *Menem* execratus est, & Sacerdotibus approbantibus execrationem in columna incidi jussit. Columna hæc, in qua execratio in *Menem* Regem, qui primus Ægyptios a tenui, & opum pecuniæque non indigente victus ratione deduxisset, Thebis posita fuit in Templo Jovis : hæcque in causa fuit ne honores *Meni* in posterum perdurarent, teste *Diodoro Siculo*. Patrem Bocchoridis, *Neochabim* vocat *Alexis* apud *Athenæum* Libro 10. patrisque & filii frugalitatem commendat. *Bocchoris* sapientię & justitiæ laude excelluit, quam obscuravit avaritia. De commerciis has Leges a *Bocchoride* latas refert *Diodorus Siculus* Lib. 1. p. 71. 1. *Ut si quis pecuniis mutuo acceptis absque syngrapha se debere neget, interposito juramento absolvatur a debito. 2. Ut per interventum syngraphæ fœnerantes, ultra duplum per usuram sortem non augeant. 3. Ut de obæratorum facultatibus dumtaxat usuræ exigantur, sed corpus nullo modo in nexum ducatur.* Hanc Legem *Solon* Athenas invexisse videtur, quam *Sisactiam*, id est, *onerum excussionem* appellavit, qua cives universos ab ære alieno, in corporis nexum credito liberavit, ut

Leges Bocchoridis.

Dio-

Diodorus Siculus obſervat ; pleroſque Legum latores vituperio dignos ſignificans , quod vetuerint ob fœnus pignori capere arma , aratrum , aliaque operi faciundo neceſſaria , ſed eos qui illis uti debebant nectendos permiſerint , Regnante in Ægypto *Boccboride* , agnum locutum fabulantur.

III. *Boccboridi* Regnum eripuit *Sabbacon* Rex Æthiopum ſive Arabum Mari Rubro vicinorum , illumque vivum combuſſit , ut *Africanus* , *Euſebius* , & *Georgius Syncellus* teſtantur . In vigeſima quinta Dynaſtia primus *Sabbacon* recenſetur , & duodecim annis regnaſſe fertur . Annos quinquaginta quatuor illum Ægyptiis imperaſſe ſcribit *Herodotus* . Succeſſit ipſi filius ejus *Sevechus* , & annis duodecim regnavit . Hic idem eſt cum *Sua* , cujus auxilium contra *Salmanaſſarem* Aſſyriorum Regem imploravit *Oſee* Rex ultimus Iſraelis . (4. *Regum* 17. 4.) *Sua* ſive *Sevechus* Succeſſorem reliquit *Taracum* , quem annos viginti regnaſſe ſcribit *Euſebius* . Hunc Regem Æthiopiæ pariter fuiſſe teſtatur *Iſaias* , Cap. 37. 9. Hunc in belli ſocietatem contra *Senacherib* Regem Aſſyriorum *Ezechias* vocavit . (4. *Regum* 19. 9. & *Iſaiæ* 30. 2.) *Taraco* defuncto , *Sabbacon* qui in Æthiopiam ſeceſſerat relicto filiis Ægypti Regno , in Ægyptum regreſſus , ſub initium *Manaſſis* Regis Juda , *Nechaonem* 1. *Saitarum* in Ægypto Regem profligavit , occidit . Ante *Nechaonem* illum *Nechepſus* , & *Stephinates* in vigeſima ſexta Dynaſtia a *Manethone* & *Julio Africano* deſcribuntur . Poſt *Nechaonem* Primum Δωδεκαρχία in Ægyptum eſt introducta , ſive Duodecim Virorum Principatus communi conſilio Regnum adminiſtrantium . Quiſque ſuum Nomum , ſive ſuam Præfecturam moderabatur . Habito *Memphi* Senatu , mutuę concordiæ fideique Leges conſcriptæ . Commune Monumentum reliquerunt Labyrinthum paulo ſupra ſtagnum Mœrios , maxime Urbem verſus quę dicitur Crocodilorum , quem ſe aſpexiſſe fama majorem teſtatur *Herodotus* Libro 2. Capit. 147. & 148. Ibi ſepultos fuiſſe *Diodorus Siculus* auctor eſt Libro 1. pag. 59. & 60. Dominationis annos quindecim ipſis tribuit . Horum unus erat *Pſammitichus* Saitarum Princeps . *Dodecarchiæ* hujus initio , quę in *Manaſſis* Regis Juda tempora incidit , editum ferunt Oraculum : *Qui in Templo Vulcani ærea phiala libaſſet , eum totius Ægypti Regno potiturum* . Stato tempore cum in Templo *Vulcani* ſanctificaſſent , & ultimo die feſto libaturi eſſent , porrexit eis Pontifex aureas phialas , quibus libare conſueverant , aberrans numeros , duodecim videlicet viris undecim phialas . *Pſammitichus* , qui poſtremus eorum ſtabat , cum non haberet phialam , detractam ſibi æream galeam tenuit , libavitque . Apud cæteros Principes Oraculi memores propterea in ſuſpicionem veniens , in Paluſtria relegatus eſt , ne reliquę Ægypti adminiſtrationi ſe immiſceret .

S. Dynaſtia Sabbacon .

Sevechus ſive Sua . Taracus .

Nechao primus .

Dodecarchia in Ægypto .

IV. *Pſammitichus* injuriæ impatiens , icto cum Jonibus & Caribus fœdere Ægyptum univerſam Imperio ſuo ſubjecit , quod felix fuit ac diuturnum , annorum ſcilicet quinquaginta quatuor , ſecundum *Herodotum* & *Africanum* . Horum viginti novem in obſidione *Azoti* , quæ Palæſtinę Urbs eſt , conſumpſit , quam demum expugnavit . Nullæ Urbs diuturniorem ſuſtinuit obſidionem (inquit *Herodotus* Libro ſecundo Capite 157.)

Pſammitichus .

V. *Pſammitichus* filium habuit Regni Succeſſorem , cui nomen *Nechaoni* hujus nominis ſecundo . *Nechao* bellicoſus Princeps anno Regni ſui octavo Phœniciæ & Syriæ bellum intulit , & ad Euphratem uſque progreſſus , *Charcamas* expugnavit , urbem Babylonicæ ditionis . Miſſis ad *Joſiam* Regem Juda ſibi ex adverſo cum Exercitu occurrentem nuntiis , ait : *Quid mihi & tibi eſt , Rex Juda ? Non adverſum te hodie venio , ſed contra aliam pugno domum , ad quam me Deus feſtinato ire præcepit : deſine adverſum Deum facere , qui mecum eſt , ne interficiat te . Noluit Joſias reverti , ſed præparavit contra eum bellum , nec acquievit ſermonibus Nechao ex ore Dei ; verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo* . (2. Paralipomenon 35. 20. 21. 22.) Hujus Expeditionis meminit *Herodotus* Libro 2. Capit. 159. *Terreſtri acie* , inquit , *congreſſus cum Syris in Magdolo , victoria potitus eſt , & poſt prælium , Cadyti , magna Syriæ urbe* . Foſſam ſeu alveum , quæ Nilum cum Mari Rubro jungeret , primus aggreſſus eſt , longitudinis quidem quatuor dierum navigationis ; latitudinis , ut per eam duę poſſent ſimul agi triremes . In ea fodienda centum viginti millia Ægyptiorum perierunt . In medio opere *Nechao* deſtitit , hoc interpellatus Oraculo , eum id opus barbaro , id eſt , extraneo homini præmunire . Is *Darius* Perſa , qui foſſam ſecundo loco depreſſit , ut refert *Herodotus* . *Joachazum* Regem Juda

Nechao ſecundus .

BIBLIOTECA D. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

Juda *Josiæ* filium *Nechao* captivum duxit in Ægyptum, & tributo Judæis impoſito, *Joakimum* Hieroſolymis Regem conſtituit. (4. *Regum* 23. 33. 34.) Poſt quadriennium, *Nabuchodonoſor* filius *Nabopollaſſaris* Regis Chaldęorum, a patre in conſortium Imperii aſſumptus, *Nechaonem* debellavit, ipſique abſtulit quicquid ejus ditionis fuerat a Rhinocorura uſque ad Euphratem. (4. *Regum* 24. 7. & *Jeremiæ* 46.) Sex annos Regni *Nechaoni* tribuit *Africanus*, ſeptemdecim *Herodotus*.

Pſammuthis. VI. Poſt *Nechaonem* Ægyptiis imperavit *Pſammuthis* alter, ſive *Pſammis* ejus filius, facta in Æthiopiam Expeditione celebris. Sex annis regnavit, ut *Herodotus* & Africanus teſtantur.

Apries ſex Ephree ab Amaſi Solio exturbatus & interfectus. VII. Eo vita functo Regnum obtinuit *Apries* ejus filius, 70. Interpretibus *Vapres*, Latino interpreti *Jeremiæ* 44. 39. *Ephree*. Bellum Sidoni intulit, & cum Tyriis pugna navali dimicavit. Ad ipſum Jeruſalem ab Aſſyriis capta Judæorum reliqui confugerunt. Ipſius exitium vaticinatus eſt *Jeremias* Cap. 44. 30. *Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree Regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius: Sicut tradidi Sedeciam Regem Juda in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis inimici ſui, & quærentis animam ejus.* Traditus revera eſt in manus *Amaſis*, cui Ægyptii Regnum detulere, cum ab *Aprie* defeciſſent. *Fertur Apries ea fuiſſe perſuaſione, ut nullus neque Deorum, neque hominum poſſet ſibi adimere Regnum.* Et tamen cum *Amaſi* congreſſus, prælio fugatus eſt, vivuſque captus, & ab Ægyptiis ſtrangulatus. (Ex *Herodoto* Libro 2. Cap. 164.) Hunc *Draconem magnum* ob ſuperbiam Deus vocat Ezechielis 29. 3. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus eſt fluvius, & ego feci memetipſum. Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & univerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt. Et projiciam te in deſertum: & omnes piſces fluminis tui. Super faciem terræ cades, & non colligeris, neque congregaberis. Beſtiis terræ & volatilibus cœli dedi te ad devorandum. Et ſcient omnes habitatores Ægypti quia Ego Dominus: Pro eo quod fuiſti baculus arundineus domui Iſrael.* Huic Regi annos Imperii undeviginti tribuit *Julius Africanus*, vigintiquinque *Herodotus*.

ARTICULUS II.

De Rebus Aſſyriorum, & Medorum.

Aſſyriorum Reges. I. SALOMONIS temporibus Aſſyriis imperabat *Eupales*, cujus annus Regni trigeſimus cum primo *Salomonis* concurrit. Hic in *Georgii Syncelli* laterculo non comparet, ejus loco ponitur *Empacmes*. In laterculo *Euſebii* annos triginta octo regnaſſe dicitur *Eupales*. Poſt hunc regnaſſe ſcribuntur *Laoſtenes* annis quadraginta-quinque, *Pyriatides* triginta, *Ophrateus* viginti, *Ophratenes* quinquaginta, *Ocrazapes* quadraginta duobus. Pro his poſtremis in laterculo *Syncelli* habentur *Ephecheres*, cui anni quinquagintaduo, & *Acraganes*, cui duo ſupra quadraginta tribuuntur. *Ocrazapes* Sardanapali pater in Hiſtoria Sacra *Phul* vocatur, qui *Manahen* Regem Iſrael tributarium fecit, 4. Regum 15. 19. *Caſtorem Rhodium* ſecutus eſt *Euſebius*: Ille vero *Cteſiam Gnidium*, qui *Catalogo Regum a Nino & Semiramide uſque ad Artaxerxem* Hiſtoriam ſuam clauſit, teſte *Photio Cod.* 72. Poſt hos Reges ſequitur *Sardanapalus*, qui & *Tonos Concoleros*, Aſſyriorum Rex trigeſimus ſextus ſecundum *Euſebium*, trigeſimus ſecundum *Diodorum Siculum*, quadrageſimus primus ſecundum *Syncellum*. Annis viginti regnavit. *Sardanapalus ille vitiis multo quam nomine ipſo deformior*, ut ait *Cicero* Libro 3. *De Republica*, omnes ſuos majores luxuria atque ignavia ſupergreſſus eſt. Nam præter quam quod a nemine extra familiam conſpiciebatur, vitam quoque duxit muliebrem. Inter concubinarum enim greges ſe volutans, purpuram lanaſque molliſſimas tractare, ſtola muliebri induit; faciem & totum corpus fuco, aliiſque ſcortorum lenociniis componere quavis delicata muliere laſcivius. Femineam quoque vocem imitari; nec tantum cibo & potu ad voluptates accommodatiſſimo uti, ſed utroque ſexu ad venereas oblectationes prodigioſiſſime

fissime abuti. *Arbacis* Medi, copiarum, quæ singulis annis ex Media Ninivem mittebantur, Præfecti, & *Belesis* Chaldæorum seu Babyloniorum Ducis conjuratione oppressus est. Illi Medos Babylonios, & Arabes ad defectionem pertraxere. *Sardanapalus* muliebrem animum ad tempus exuens, ter collatis signis hostes vicit. Sed mox ad genium rediens, Bactrianis ad *Arbacem* deficientibus, *Ninivem* se recipere compulsus est, castris ab hoste expugnatis, magnaque suorum strage edita. Rege in Urbe obsesso, multæ Provinciæ ad hostesdefecere. *Sardanapalus* Regnum in maximo discrimine versari videns, tres filios, totidemque filias magna cum gaza in Paphlagoniam mittit ad *Cottam* Præfectum ipsi addictissimum, & ad obsidionem tolerandam se comparat, donec auxiliares copiæ e Provinciis adveniant. Vetus oraculum ferebat, A nullo posse capi *Ninivem*, *nisi fluvius Urbi prius hostis evaderet*. Id Urbem numquam expugnandam *Sardanapalo* persuadebat. Protracta per biennium obsidione, inanes hostium insultus videbantur. Tertio demum anno *Euphrates* continuis imbribus excrescens, *Ninives* partem inundavit, & murum ad stadia viginti dejecit. Tum vero finem habere Oraculum, fluviumque manifesto Urbi hostem esse Rex judicans, spem salutis abjecit. Itaque ne in hostium manus perveniret, rogo ingenti in Regia extructo, & se & Reginam, cum Concubinis, Eunuchis, & divitiis omnibus incendio absumpsit. Ita refert *Diodorus Siculus* Libro 2. *Sardanapalus* duas in Cilicia Urbes, Anchialem & Tarsum uno die condidisse dicitur. *Anchiali* Monumentum fuit fœdi illius Regis, lapidea imagine ornatum hominis conserentis dextræ manus digitos; ac si crepitum digitis editurus esset, cum hac Inscriptione Literis Assyriis exarata: *Sardanapalus Anacyndaraxæ filius Anchialem & Tarsum una die ædificavit. Tu autem, hospes, ede, bibe, lude: Cætera enim ne hujus sunt digna:* Id est, ne hujus quidem digitorum crepitationis digna sunt. Hoc Epitaphium *Sardanapalus* ipse sibi composuit, *Diodoro Siculo* teste. Illud ex *Clitarcho* refert *Athenæus* Libro 12. Legitur, & apud *Strabonem* Libro 14. & *Arrianum* Libro 2. *De gestis Alexandri*. Epitaphium *Sardanapali* Versibus expressit *Choerilus* Poeta. Hos Versus ex *Chrysippo* profert *Strabo* lib. 14. *Sardanapali monumentum.*

Cum te mortalem noris, præsentibus exple
Deliciis animum: Post mortem nulla voluptas.
Namque & ego, cinis ecce, Nini Rex Maximus olim.
Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit: At illa jacent multa & præclara relicta.

Hoc Epitaphium Philosophi tum Stoici tum Peripatetici deriserunt. *Cicero* Lib. 2. *De Finibus* ipsum his verbis fugillat: *Corporis autem voluptas, si etiam præterita delectat, non intelligo cur Aristoteles Sardanapali Epigramma tantopere derideat, in quo ille Rex Assyriæ glorietur, se omnes secum libidinum voluptates abstulisse.* Et Lib. 5. Tusculanarum Quæstionum: *Sardanapali*, inquit, *opulentissimi Assyriæ Regis error agnoscitur, qui incidi jussit in busto*, Hęc habeo quæ edi, *&c. Quid aliud (inquit Aristoteles) in bovis, non in Regis sepulcro inscriberes? Hæc habere se mortuum dicit, quæ ne vivus quidem diutius habebat, quam fruebatur.*

Extincto *Sardanapalo*, conjurati per collapsam muri partem ingressi, *Ninivem* ceperunt, & *Arbacem* Regem salutarunt. Is Urbem non diruit, ut *Diodorus* & *Strabo* Libro 16. asserunt, (Scriptura Sacra repugnante,) sed Imperium ad Medos transtulit. Sic Assyriorum Imperium destructum est. Quot annis steterit, non omnino constat. *Ctesias* annos illi tribuit mille & trecentos; *Diodorus Siculus* annos plus mille quadringentos, Lib. 2. p. 115. At idem paulo ante, scilicet pag 109. scribit: *Sardanapali tempore Assyriorum Imperium, cum annos mille trecentos sexaginta, (ut Ctesias Gnidius Libro 2. tradit) duravisset, ad Medos devolutum est.* Agathias Libro 2. testatur *Diodorum scripsisse, ex Ctesia, Assyriorum Imperium destructum fuisse paulo amplius annis mille trecentis sex elapsis, ex quo Ninus ibi summam rerum obtinuerat.* Ita vero Syncellus: *Diodorus ad verbum sic scribit: Eorum Imperium duravit annos supra mille trecentos juxta Ctesiam.* Huic lectioni consentiunt Trogus Pompejus & Justinus: *Imperium* inquit) *Assyrii mille trecentis annis tenuere.* Ad hunc numerum accedit *S. Augustinus*, annos mille trecentos & quinque hujus Imperii numerans *Lib.* 18. *De Civitate Dei*, Cap. *Assyriorum Imperium ad Medos devolutum.*

20. *Herodotus* Assyrios superiorem Asiam annis quingentis & viginti a Nini initio obtinuisse ait Lib. 1. Cap. 95. *Castor* ipsi tribuit annos mille ducentos octoginta, *Eusebius* mille ducentos quadraginta, *Velleius Paterculus* annos mille trecentos septuaginta, *Syncellus* annos mille quadringentos sexaginta. Hæc mutatio contigit, *Ariphronis* noni Atheniensium *Archontis* tempore, *Joram* filio *Iosaphat* apud Judæos regnante.

II. *Arbaces*, Straboni *Orbacus*, Vellejo Paterculo *Pharnaces* dictus, Medis suis ab Assyriorum jugo liberatis ἀυτονομίαν reddidit, id est ipsis permisit ut Reipublicæ more suis Legibus viverent. Quamdiu hęc ἀυτονομίαν duraverit, incertum. Post Anarchiam illam *Dejoces* Rex a Medis electus est annis ante *Cyri* initium centum quinquaginta, ut auctor est *Herodotus* Libro 1. quem secuti sunt *Dionysius Halicarnassæus*, & *Appianus Alexandrinus*, in Romanarum suarum Historiarum exordio. *Dejoces* Medorum Imperium usque ad Halym fluvium propagavit. Regnavit annis quinquaginta quatuor, secundum *Herodotum*. Successit ipsi *Phraortes* ejus filius, qui annis viginti duobus regnavit. Hunc excipiens *Cyaxares* filius, annis quadraginta Regnum obtinuit. Adversus Assyrios, Scythas, & Lydos bellum gessit. Lydis imperabat *Halyattes* Crœsi pater. Sexto anno belli Medos inter & Lydos gesti ineunte, cum utrimque æquo Marte certaretur, Eclypsis Solis facta est, quam futuram Thales *Milesius* prædixerat. Uterque Exercitus diem videns in noctem verti, a pugna destitit. Deinde pax inter utrumque Regem conciliata est. *Aryenis Halyattis* filia *Astyagi Cyaxaris* filio in Matrimonium collocata. *Mandanem* unicam filiam *Cambysi* Persarum Regi collocavit *Astyages*, patre *Cyaxare* adhuc superstite. Ex *Cambyse* & *Mandane* natus est *Cyrus*, ut *Herodotus* & *Xenophon* testantur. Mortuo Cyaxare, Medis imperavit *Astyages*, annis triginta quinque. (Ex *Herodoto* Libro 1. Cap. 130.) Hic *Cyrum* nepotem ab *Harpago* occidi jussit. *Harpagus* bubulco tradidit in desertis montibus exponendum. Filium mortuum forte pepererat uxor bubulci, quem *Cyri* loco exponendum marito dedit, ipsum vero *Cyrum* aluit. Re postea ab *Astyage* cognita, cum puer a sociis per ludum Rex electus viri cujusdam primarii filium virgis cædi jussisset, *Astyages Harpagum* ad cœnam invitatum proprii filii carnibus pavit. Tum interrogatis Magis, qui *Cyrum* Medis imperaturum augurati fuerant, quod ex *Mandanis* Matris illius utero vitem prodire somniasset *Astyages*, quæ Asiam universam occuparet, iisque respondentibus, Somnium Regis, prædictionemque suam jam impletam fuisse, puero a Sociis Rege appellato, nec illum deinceps regnaturum, illum in Persidem remisit ad parentes. Ab iis Regio more educatus ac institutus, jamque vir factus, Persis ad defectionem a Medorum Imperio solicitatis, *Harpagi* consilio & ope *Astyagem* Regno exuit. Ita narrat *Herodotus* Libro 1. *Xenophon Astyagem* Regia dignitate & auctoritate ornatum obiisse scribit, Regnumque filio *Cyaxari* reliquisse, cum *Cyrus* adhuc esset pucrulus. Præterea de *Cyri* puerili educatione longe aliter scribit *Xenophon*. Non enim a bubulco rusticos inter educatum, sed a patre & avo in Regia Persarum more Principis institutum. Cui potius fidem adhibebimus? *Herodoto* magis credendum quam *Xenophonti*, qui *Cyropædiam* scripsit *non ad Historiæ fidem, sed ad effigiem justi Imperii*, ut observat *Cicero* Epistolarum ad *Quintum* fratrem Lib. 1. Epistola prima. Cete *Astyagi* filium non fuisse, sed unicam filiam *Mandanem*, adeoque *Cyaxarem* illum *Xenophontis* fictitium esse, constat ex cęteris Scriptoribus. *Astyagem* Regum Medorum ultimum *Ctesias*, *Diodorus Siculus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* summo consensu aserunt, quamvis in Regum serie, numero, nominibus, annisque plurimum differant ab *Herodoto*. Diodorus enim ex *Ctesia* decem Reges Medorum recenset, eoque ordine regnasse scribit, *Arbacem* annis viginti octo, *Madaucen* Arbacis filium annis quinquaginta, *Sosarmum* annis triginta, *Articam* annis quinquaginta, *Arbianem* annis viginti duobus, *Artæum* annis quadraginta, *Artynem* annis viginti duobus, *Artibarnam* annis quadraginta, *Astibarnem* & *Apandam* qui & *Astyages*, quibus nulla regnandi tempora assignat. *Eusebius*, nec *Ctesiam*, *nec Herodotum* secutus, ex utroque duplicem octo Regum Dynastiam composuit, prioribus quatuor *Ctesiæ* Regibus quatuor *Herodotæos* subjungens hoc ordine: *Arbaces* annis viginti octo, *Sosarmus* triginta, *Medidus* (Is est Ctesiæ *Madauces*) triginta, *Cardiceas* (hic est Ctesię *Articas*) tredecim; *Dejoces* quinquaginta quatuor; *Phraortes* viginti quatuor; *Cyaxares* triginta duobus; *Astyages* triginta & octo. *Eusebii* laterculum ex-

Dejoces Rex Medorum ejusque successores.

Cyri educatio. Astyages Medeorum Rex ultimus.

scri-

ſcripſit *Syncellus*. Hos Medorum Regum Indices, annoſque dubię eſse fidei merito aſſerit *Marshamus* in Canone Chronico, Sęculo 17. p. 525. *Herodotum* itaque Hiſtorię patrem ſequi prętſtat, & cum eo quatuor dumtaxat Medorum Reges agnoſcere, quorum ultimus fuerit *Aſtyages* a *Cyro* debellatus, ac Medorum Imperio annos centum quinquaginta dumtaxat tribuere. *Appianus Alexandrinus* in Præfatione Hiſtor. Rom. *Herodoti* calculo ſubſcribit. *Aſſyriorum* (inquit) *Medorum & Perſarum, trium maximorum Imperiorum tempora ſimul congeſta, uſque ad Alexandrum Philippi filium, non annos quidem nongentos attingunt*. Aſſyriorum Imperio annos quingentos & viginti tribuit cum *Herodoto*; Medorum, centum & quinquaginta; Perſarum, ducentos & triginta a primo Olympiadis quinquageſimæ quintæ ad ſecundum Olympiadis centeſimæ duodecimæ, quo *Darius* ab *Alexandro* victus eſt. *Herodotum* etiam ſecutus eſt *Dionyſius Halicarnaſſenſis* Libro 1. *Aſſyriorum Imperium* (inquit) *quod antiquum fuit, & ad tempora fabuloſa productum, non magnam Aſiæ partem obtinuit: Medicum autem, cum illud Aſſyriorum ſuſtuliſſet, & majore potentia auctum eſſet non longo tempore duravit, ſed quarta generatione everſum eſt*.

Quatuor dumtaxat Medorum Reges.

III. Interim dum Medorum Imperium aſſurgeret, Aſſyrii Jugum ſervitutis ab ipſis impoſitum ſtatim excuſſerunt, novumque Regnum Ninive excitarunt, auctore *Nino* Juniore, ut colligitur ex fragmento *Caſtoris Rhodii* apud *Euſebium* in Chronico Græco. Hunc *Thilgamum* Ælianus appellat Lib. 12. Hiſtoriæ Animalium, Cap. 21. Sacra Hiſtoria *Teglatphalaſſar* 4. *Regum* 15. 29. & 16. 7. & 2. *Paralipomenon* 28. 20. *Thelgatphalnaſar*. Hic magnam cladem Iſraelitis intulit regnante Phacee Rege Iſrael, multiſque eorum Civitatibus occupatis, tres Tribus in Aſſyriam deportavit. (4. *Reg.* 15. 29.) Ab *Achaz* Rege Juda in belli ſocietatem contra *Rezinem* Syriæ Regem vocatus, Damaſcum vaſtavit. Damaſcenos Cyrenem tranſtulit, *Rezinem* interfecit. (4. *Regum* 16. 7. 8. 9.) Annos undeviginti regnavit, ut ex *Caſtore Rhodio* refert *Euſebius*. Poſt hunc Regnum obtinuit *Salmanaſſar*, qui Regnum Iſraelis deſtruxit, & decem Tribus in Aſſyriam tranſtulit. (4. *Regum* 16. 6. & 18. 9. 10. 11.) Huic ſucceſſit *Sennacherib*, *Sargon* etiam appellatus *Iſaiæ* 20. 1. qui munitiſſimis Regni Juda Civitatibus occupatis, *Ezechiæ* Regi graviſſimum tributum indixit, totamque Judæorum Gentem exterminaſſet, niſi Deus per Angelum ſuum centum octoginta quinque millia Aſſyriorum in ejus caſtris una nocte occidiſſet. Ninivem ab illa expeditione reverſus, ab *Adramelech* & *Saraſar* filiis ſuis in Templo *Neſroch* occiſus eſt. (4. *Regum* 19.) Ipſi ſucceſſit *Aſarhaddon*, filiorum minimus, qui & *Eſarchaddon*. Hic deficiente Babyloniorum Stirpe Regia poſt octo annorum Interregnum, Babyloniæ Regnum occupavit, illudque per annos tredecim obtinuit, ut ex Canone Regum Ptolomaico diſcimus. Poſt *Aſarhaddonem* ſive *Eſarchaddonem*, Aſſyriis ſimul & Babyloniis imperavit *Saoſduchinus* annis viginti, ut conſtat ex *Ptolomæi* Canone .... Huic in utroque Regno ſucceſſit *Chynaladanus*, qui annis viginti duobus rerum potitus eſt, ut docet idem *Ptolomæus*. Hunc Alexander Polyhiſtor *Saracum* appellat. *Nabopolaſſarus* Babylonius præfectus Exercitui, inito fœdere cum *Aſtyage Cyaxaris* Medorum Regis filio, junctaque affinitate, Ninivem Aſſyriorum Metropolim, & in ea *Chynaladanum* expugnavit, ut ex *Alexandri Polyhiſtoris* fragmento a *Georgio Syncello* relato colligitur. Everſam Ninivem *Joſiæ* regnante ſcribit *S. Hieronymus* in Procemio Commentariorum in *Jonam* Prophetam. Iſtud Ninives Excidium & Aſſyriaci deſtructionem Imperii prædixerant *Iſaias* Capit. 10. *Nahum* Capit. 1. 2. 3. Cujus jam peractæ deſcriptionem elegantem lege *Ezechielis* 31.

Novum Aſſyriorum Regnum Ninive excitatur. Aſſyriorum Reges potentii.

Aſſyriaci Regni, & Ninives Excidium.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum ſive Babyloniorum.

I. REgnante apud Judæos *Joathamo*, Chaldæi Medicæ dominationis pertæſi, excuſſo jugo, Babylonię Regnum excitarunt, *Nabonaſſarum* Regem crearunt, anno Periodi Julianæ ter milleſimo nongenteſimo ſexageſimo ſeptimo, Olympiadis octavæ anno ſecundo, Urbis conditæ ſecundum *Varronem* anno ſeptimo, annis ante Æram Chriſti val-

Babylonic Regni exordia.

vulgarem septingentis quadraginta sex, primo die Mensis Ægyptiaci *Thot*, die videlicet Februarii vigesima sexta. Inde celebris illa Epocha incipit, quæ *Æra Nabonassari* nuncupatur ex *Ptolomæi* Canone, & ex *Censorino* Libro *De Die Natali*, Capit. 21. De hac vide *Sethum Calvisium* in Isagoge Chronologica Capit. 11. *Petavium* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 51. & 52. & ante hos *Scaligerum* in *Canone Isagogico*. Annos quatuordecim Babylone regnavit *Nabonassar*. Ipsi successit *Nadius*, & annis duobus regnavit. Post hunc Regnum obtinuerunt *Chozirus & Porus* annis quinque. Hos excepit *Iulæus*, qui totidem annis imperavit. Successorem habuit *Mardokempadum* quem *Merodach Baladan* Isaiæ 39. 1. nuncupatum Viri Eruditi suspicantur, eum qui ad *Ezechiam* Regem Juda Legatos misit. (4. Regum 20.) *Mardokempado*, postquam duodecim annos in Babylonia regnasset, succedens *Arkianus* annis quinque regnavit. Post hunc duorum annorum Interregnum fuit. Postea regnarunt *Belibus* annis duobus; *Apronadius* annis sex; *Rigebelus* anno uno; *Mesessimordakus* annis quatuor. Post hujus mortem octo annis absque Rege Babylonia fuit, quibus elapsis, Regnum tredecim annis obtinuit *Jeari-edinus*, sive *Assar-adinus*, quem Scriptura Sacra *Assarhaddonem* vocat, qui Babylonium & Assyriacum Regnum antea divisa conjunxit, Colonias Samariam, *Manassem* Regem Juda Babylonem deduxit. *Jeari-edino* sive *Assaradino* succedens *Soasduchinus*, alius *Soasduchæus* annis viginti, aut novem secundum alios, utrumque Regnum administravit. *Soasduchinum* sequutus *Chyniladanus* regnavit annis viginti duobus, secundum alios quatuordecim. Ita constant ex Canone Ptolomaico Babyloniorum Regum.

Nabopolassar Nabuchodonosoris Magni pater. Nabuchodonosor a patre in Regni consortium assumptus.

II. *Chyniladano* successit *Nabopolassar*, seu *Nabuchodonosor* Primus, pater *Nabuchodonosoris Magni* qui annis viginti uno Babyloniæ regnavit, secundum alios viginti quinque. Hunc esse *Sardanapalum* falso arbitratus est *Alexander Polyhistor*, ut Excerpta Eusebiana docent; cum *Nabonassarus*, qui centum viginti quatuor annis *Nabopolassarum* antecessit, posterior sit *Sardanapalo* annis centum triginta circiter. Anno Regni sui vigesimo *Nabuchodonosorem* filium in consortium Regni assumpsit *Nabopolassarus*, eumque cum ingenti Exercitu misit adversus perduellem Satrapam, quem Ægypto, Cœlesyriæ, ac Phœniciæ, domitis a se regionibus præfecerat, anno tertio *Joakimi* Regis Juda desinente, seu anno quarto ineunte ut constat ex *Danielis* 1. 1. ubi hæc leguntur: *Anno tertio Regni Joakimi Regis Juda, venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam, & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, &c.* Item ex Jeremiæ 25. 1. *Verbum quod factum est ad Jeremiam de omni Populo Juda, in anno quarto Joakim filii Josiæ Regis Juda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor Regis Babylonis.)* Idem ex 4. *Regum* 24. 12. colligitur. *Nabopolassaro* post annum defuncto, *Nabuchodonosor* solus regnavit, ut docet Fragmentum *Berosi Libro* 3. *Chaldaicarum Originum*, quod posteritati servarunt *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. 11. & Lib. 1. contra *Apionem*, & *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 11. *Nabopolassarus pater illius audita Satrapæ defectione, quem Ægypto, Cœlesyriæ, ac Phœniciæ præfecerat; cum par labori amplius non esset, Nabuchodonosorem filium cum parte copiarum adversus illum proficisci jubet. Is contra rebellem acie commissa, victor totum illum tractum cum auctore defectionis in potestatem recepit. Per idem tempus Nabopolassarus Babylone moritur, cum regnasset annis uno & viginti. Quo accepto nuntio, Nabuchodonosor rebus in Ægypto, ac reliqua omni Regione compositis, captivisque e Phœnicia, Syria, & Ægypto, cum omni suo Exercitu ac præda cuidam amicorum traditis, cum mandato ut in Babyloniam deportaret, ipse cum paucis Babylonem per solitudinem properato advolat.* Istum *Berosi* locum a *Josepho* descriptum ita restituit ac vertit *Petavius* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 61. *Jeremias*, & Sacra Regum Historia Regni *Nabuchodonosoris* epocham ducunt ab Expeditione ejus in Syriam & Judæam vivente patre susceptа; *Berosus* autem in tertio Chaldaicæ suæ Historiæ Libro, *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. & Ptolomæus in Regum Babyloniorum Canone, annos ejus ab obitu Patris numerant, a quo tres & quadraginta Imperii annos ipsi tribuunt. *Daniel* vero licet *Nabuchodonosorem*, cum primam adversus Judæos Expeditionem susciperet anno tertio *Joakimi*, *Regem Babyloniæ* propter Regni cum patre tum vivente consortium appellet, (*Cap.* 1. 1.) Annorum tamen Regni ejus numerum

Varii Nabuchodonosoris Epochæ.

merum more Chaldæorum, apud quos agebat, ab obitu patris deducit, *anno* illius *secundo* somnium ipsius a se expositum significans, (*Cap.* 2. 1. 30.) & tamen jam tres anni Captivitatis elapsi fuerant, quibus privatim in Literis & Lingua Chaldæorum institutus est, prius quam staret in conspectu Regis, ut dicitur Cap. 1. 4. 5. adeoque & tertius erat annus Regni *Nabuchodonosoris*, ex quo in Regni consortium a patre *Nabopolassaro* assumptus fuerat. Hæc observare operæ pretium est. Cætera quæ ad *Nabuchodonosorem* & Successores Babyloniorum Reges pertinent, non sunt hujus Ætatis.

III. De Chaldæorum Religione, doctrina, moribus, hæc accipe ex *Diodoro Siculo Libro* 2. *p.* 115. *& sequentibus*. „ Chaldæi Babyloniorum vetustissimi eum, in Republi- „ ca ordinem tenent, quem Ægypti Sacerdotes sibi vendicant. Deorum enim cultui ad- „ dicti, per omne vitæ tempus philosophantur, & præcipuam ex Astrologia gloriam „ nanciscuntur. Interim divinationis magnopere studiosi, res futuras prædicunt, & vel „ expiamentis, vel Sacrificiis, vel incantationibus quibusdam averruncationes malorum, „ bonorumque effectiones producere conantur. Auguralis etiam divinationis peritiam „ habent, somniaque & prodigia interpretantur. Nec insolerter aruspicinam factitantes, „ vera exacte prædicere existimantur. At horum omnium doctrinam non eo modo, „ quo Græci his studiis dediti, percipiunt. Apud Chaldæos enim per generis seu familiæ „ traditionem hæc Philosophia obtingit, filiusque a patre illam accipit; ab aliis interim „ publicis Muneribus omnino liber . . . . Cæterum Chaldæi Mundi quidem naturam „ sempiternam esse perhibent, quæ neque certum Principii ortum habeat, neque cor- „ ruptionem ullo deinceps tempore admittat: Sed ordinem hunc & ornatum Universi „ a divina quadam providentia existere; quæque nunc in cœlo fiunt singula, non casu „ aut sua quadam sponte, sed determinato ac firmiter rato Deorum judicio perfici. Ex „ longa igitur Siderum observatione, & exacta motuum atque virium cujusque cogni- „ tione, qua universis præstant mortalibus, multa hominibus eventura prædicunt. Ma- „ximam vero considerationem & singularem motus efficacitatem esse in quinque Stel- „ lis, quos alii planetas, ipsi Interpretes nominant, quod Deorum benevolentiam ho- „ minibus Interpretum loco enuncient . . . . . His Stellas triginta substituunt, quos „ Deos vocant consiliarios, quorum dimidia pars loca infra terram inspiciat: altera su- „ pra terram res mortalium, & quæ in cœlo fiunt, contempletur: Decemque interval- „ lo dierum unum a supernis ad infernos veluti Stellarum nuntium ablegari, & ab „ inferioribus ad superiores vicissim unum . . . . Deos Principes numerant duodecim. „ Singulis mensem, & de duodecim Zodiaci signis unum attribuunt . . . . Extra Zodia- „ cum porro viginti quatuor definiunt Stellas, quarum duodecim borealem, duodecim „ Australem sibi regionem vindicent. Inter has, quę apparent, viventibus deputant, „ quę latent, vita functis congregatas existimant; & has omnium rerum Judices appel- „ lant. Infra hęc jam dicta omnia Lunam ferri dictitant, quę ob parvitatem terræ pro- „ xima, exiguo tempore, non ob velocitatem cursus, sed circuli brevitatem iter suum „ conficiat. De Solis autem defectionibus infirmissimas afferunt demonstrationes, quas „ nec prædicere, nec ad certum redigere tempus audent. De terra quoque peculiares „ omnino sententias proferunt, dum scaphæ similem, cavamque esse affirmant . . . . . „ Numerum annorum quibus Mundi se considerationi vacasse collegium Chaldæorum „ asseverat, haud facile credideris. Nam ad Expeditionem Alexandri in Asiam qua- „ dringenta & septuaginta duo millia numerant, ex quo sidera observari cœptum sit.

Chaldæorum Religio, Doctrina, & Mores.

ARTICULUS IV.

De Rebus Tyriorum.

TYrum annis ducentis quadraginta ante extructionem Templi Salomonici conditam Auctor est *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. Tyriorum Regum nomina ante *Abibalum* ignoramus. *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*, & Lib. 8. *Antiquit.* Cap. 2. ex *Menandro Ephesio*, qui Tyrorum Regum Historiam literis prodidit, refert, *Abibalo* defuncto successisse in Regnum filium ejus *Hiromum*, qui vixit annos quinquaginta tres, „

Tyri Reges.

Josephi & Menandri Ephesii vitiosus calculus.

tres, regnavit annos triginta quatuor. Vitiosum esse *Josephi* & *Menandri Ephesii* calculum sic demonstrat *Petavius* Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 62. Refert Scriptura 2. *Regum* Cap. 5. *Davidem*, postquam mortuus est *Isbosethi*, toto Israelitico Regno potitum, statim Jebusæorum Arcem expugnasse, ibique domicilium Regni sui collocasse; ac tum *Hiromum* Regem Tyri Nuncios ad *Davidem* misisse, & ligna cedrina, artificesque lapidum ad parietes, a quibus *Davidis* Palatium exstructum est. Idem narrat Libro 1. *Paralipomenon* Cap. 14. 1. Acta sunt hæc anno saltem *Davidis* nono, hoc est, primo circiter labente Monarchiæ paulo post *Isbosethi* necem. At idem ille Tyri Rex *Hiromus Davidi* superstes non modo *Salomonem* in magnificis illis designandis operibus adjuvit; sed etiam post vigesimum *Salomonis* annum mutuis inter se donis Reges ambo certarunt. (3. *Regum* 9. 10. 2. *Paralipomenon* 8.) Ab anno *Davidis* nono ad vigesimum primum *Salomonis* anni sunt solidi quinquaginta duo. Totidem ergo saltem *Hiromus* in Regno explevit. Hic, *Menandro* teste, latum spatium aggessit Urbi, & columnam auream posuit in Jovis Templo. Ex sylvoso Monte Libano ligna cedrina excidit, ad facienda Templorum tegmina; & Templa vetera demolitus, exstruxit nova: Delubrum dedicavit tam *Herculi* quam *Astartæ*. Titiceis, ignoto Populo, bellum intulit, quod tributa non solverent. *Hiromo* successit *Baleazarus* ejus filius, qui vixit annis quadraginta tribus, & septem regnavit. Hunc excepit *Abdastratus* ejus filius. Vixit annis viginti novem, regnavit novem. Hic a Nutricis suę filiis quatuor occisus est, quorum primus regnavit annos duodecim. Inde *Astartus Delœastarti* filius annis duodecim regnavit, annis quinquaginta quatuor vixit. Post cujus obitum frater ejus *Aserymus* Regnum novem annis obtinuit, & cum annis quinquaginta quatuor vixisset, a fratre *Phelete* interfectus est, qui regnavit annis octo, & cum quinquagenarius esset, occisus est ab *Ithobalo Astartæ* Sacerdote: *Ithobalus* ille annos Regni triginta duos, vitæ sexaginta & octo numeravit. Hic *Ethbaal* ille, cujus filiam *Jezabelem* Rex Israel *Achab* uxorem duxit. (3. *Regum* 16. 31.) Idque *Josephus* etiam testatur Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 7. Sunt tamen qui *Ethbaal* illum *Achabi* socerum & *Jezabelis* patrem, alium ab *Ithobalo* Tyri Rege esse contendant, quod Scriptura 3. *Regum* 16. *Ethbaal* patrem *Jezabelis* Regem Sidoniorum, non Regem Tyri appellet: Alios autem Sidonis, alios Tyri Reges extitisse, ut ex *Jeremiæ* Cap. 25. 22. colligere sibi videntur: *Et cunctis Regibus Tyri, & universis Regibus Sidonis, & Regibus terræ Insularum, qui sunt trans Mare.* Et Cap. 27. 2. 3. *Fac tibi vincula, & catenas, & pones eas in collo tuo. Et mittes eas ad Regem Edom, & ad Regem Moab, & ad Regem filiorum Amon, & ad Regem Tyri, & ad Regem Sidonis.* Id confirmant ex *Strabone* Libro 16. scribente: *Aradii olim per se Reges habuerunt, sicut & quælibet alia Urbs Phœnicum.* Contra vero *Hiromo* Regi Tyri, & Successoribus, non solum Tyrios, sed & Sidonios subditos fuisse, colligitur ex 3. *Reg.* 5. 6. ubi *Salomon* ad ipsum scripsisse dicitur his verbis: *Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis . . . . Scis enim quomodo non est in Populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii.* Et 1. Paralipomenon 22. 4. *Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyrii deportaverunt ad David.* Idem constat ex *Eupolemo* apud *Eusebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, & ex *Josepho* locis supra laudatis.

Tidem Tyri Sidoniſque Reges.

Ithobalo successit filius ejus *Badezorus*, qui vixit annis quadraginta quinque, sexennio vero regnavit. Post ipsum annis decem regnavit filius ejus *Matgenus*, obiit anno ætatis trigesimo secundo. Excepit hunc *Pygmalion* frater *Didonis*, regnavitque annis quadraginta septem, vixit quinquaginta sex, De posterioribus Tyri Regibus Ætate sequenti dicemus.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum.

Athenis Archontes perpetui. Smyrna condita.

I. SAlomone Regnum ineunte, Athenienſis Respublica ab Archontibus perpetuis regebatur. Corinthiis, Lacedæmoniis, Argivis, Spartanis Reges præerant. Sub *Salomo-*

Iomonis Regis initia *Smyrna* Urbs condita eſt a Cumæis in Hermæi Sinus receſſu. Ab uxore Smirna nomen illi *Theſeus* impoſuit, referente *Herodoto* in Vita Homeri. Epheſios & Smyrnæos olim una habitaſſe, ita ut Epheſus etiam Smyrnæ nomen geſſerit, & ipſos Epheſios *Callinus* Poeta Smirnæos appellaverit, auctor eſt *Strabo* Libro 14. *Smyrnam* autem fuiſſe *Amazonem*, quæ Epheſum tenuit, & ab ea nomen & hominibus & Urbi factum eſſe. Locum vero quemdam Epheſi Smyrnam vocatum fuiſſe, cujus mentionem fecerit *Hipponax*. Diſceſſione vero ab Epheſiis facta, Smyrnæos eo profectos eſſe ubi nunc Smyrna eſt, quem tum Leleges tenebant locum: Quibus ejectis, veterem condiderunt Smyrnam, ab ea quæ nunc eſt ſtadiis circiter viginti diſſitam. A Cumæis primum, deinde ab Æolenſibus, tandem ab Jonibus Colophone erumpentibus occupata eſt, ut *Pauſanias* in *Achaicis*, & *Herodotus* Lib. 1. teſtantur.

II. His temporibus *Heſiodus*, & *Homerus* Poetæ in Græcia floruiſſe putantur. *Homerum* centum ſexaginta octo annis poſt everſionem Trojæ natum ſcribit *Herodotus*. At ea de re inter veteres Auctores non convenit, quorum diſcrepantes ſententias *Tatianus*, & *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum* commemorant. *Crates* dixit illum floruiſſe ante reditum Heraclidarum intra annos octoginta poſt bellum Trojanum. *Eratoſthenes* poſt annum centeſimum a Troja capta. *Ariſtarchus*, circa Jonicam migrationem, id eſt, poſt annum centeſimum quadrageſimum a caſu Trojæ. *Philocorus*, poſt Jonicam migrationem, ſub *Archippo* Athenarum Archonte, annis centum octoginta poſt excidium Trojæ. *Apollodorus* annos numerat centum poſt migrationem Jonicam, ut ſint anni ducenti quinquaginta poſt Trojam captam. *Euthymenes* dicit eum floruiſſe cum *Heſiodo*, natum fuiſſe Chio, ſub *Acaſto*, circa annumducenteſimum poſt captam Trojam. Ejuſdem ſententiæ fuit *Archemachus*. *Theopompus* 43. Rerum Philippicarum refert *Homerum* fuiſſe quingentis annis poſt eos qui in Ilio militarunt. *Euphorion* in Opere *De Aliadibus*, dicit eum fuiſſe tempore *Gygis*, qui cœpit regnare 18. Olympiade. *Soſibius Lacon* in *Deſcriptione Temporum* redigit *Homerum* in octavum annum Regni *Charilli Polydecti*. Regnabat ille apud Lacædemones annos ſexaginta-quatuor: Poſt quem filius *Nicander* annis triginta-novem: In trigeſimo ejus anno dicunt fuiſſe inſtitutam primam Olympiadem; adeo ut eſſet *Homerus* nonaginta annis antequam inſtituta eſſent Olympia. Alii dicunt *Homerum* fuiſſe paulo ante Olympiadas, id eſt, annis quadringentis & ſeptem poſt caſum Trojæ. Marmor Arundellianum ſub *Diogneto* Athenarum Rege *Homerum* ponit, annis poſt Trojanam cladem trecentis & duobus, anno Æræ Atticæ ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſexto, Periodi Julianæ termilleſimo octingenteſimo ſeptimo. *Meleſigenes* antea vocabatur ille Græcorum Poetarum Princeps, quod prope *Meletem* fluvium apud Smyrnæos natus eſſet: poſtea vero a cœcitatis calamitate *Homerus* dictus eſt Ita quidem *Herodotus*, & *Pauſanias* in *Achaicis*. (At laiæ civitates ambitioſe *Homerum* ſibi vendicant. *Homerum* (inquit *Cicero* in Oratione pro Archia) *Colophonii civem eſſe dicunt ſuum; Chii ſuum vendicant; Salaminii repetunt; Smyrnæi vero ſuum eſſe confirmant: Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter ſe atque contendunt*. Qua de re iſtud *M. Varronis* Epigramma apud *Aulum Gellium* Lib. 3. Cap. 11.

Ætas & patria Homeri incerta.

Septem Urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.

Auctor Agonis *Heſiodi* & *Homeri* teſtatur, *Hadriano* Imperatore *Pythiam* ſciſcitante undenam eſſet *Homerus*, & quibus parentibus natus, Oraculum reſpondiſſe:

Ignotam a me quæris generationem, & terram patriam
Ambroſiæ Sirenis: Solo Ithacenſis eſt:
Telemachus illi pater, & Neſtoria Epicaſte mater,
Quę peperit hominum longe ſapientiſſimum.

Lucianus Sententiarum diverſitatem irridens, fingit *Homerum* in Elyſiis ſibi reſpondiſſe, ſe Babylonium eſſe, & a civibus ſuis non *Homerum* ſed *Tigranem* vocatum: poſtea vero, cum obſes eſſet apud Græcos, nomen mutaſſe. Apion *Grammaticus*, teſte *Plinio* Lib. 30. Cap. 2. ait ſe evocaſſe umbras ad interrogandum *Homerum*, qua patria, qui-

buſque parentibus genitus eſſet, non tamen auſum profiteri quid ſibi reſpondiſſet. Quæſtio iſta ex earum genere eſt quæ minori cum detrimento ignorantur, quam diſceptantur, judice *Seneca* Epiſtola 39. *Quatuor millia librorum* (inquit) *Dydimus Grammaticus ſcripſit: Miſer ſi tam multa ſupervacua legiſſet. In his Libris de patria Homeri quæritur; in his de Æneæ matre vera; in his libidinoſior Anacreon, an Ebrioſior vixerit? In his an Sappho publica fuerit, & alia, quæ erant dediſcenda, ſi ſcires.* De *Homeri* patria curioſum magis quam utilem Tractatum edidit *Leo Allatius*, vir cæteroquin Scriptis aliis doctiſſimis de Eccleſia benemeritus. Non ſolum ſtatuis, ſed divinis honoribus apud Smyrnæos, Chios, Argivos donatus eſt *Homerus*, ut teſtantur *Cicero Oratione pro Archia Poeta*, *Strabo* Lib. 14. *Ælianus Variæ Hiſtoriæ* Libro 9. Cap. 15. *Aulus Gellius* Libro 3. Cap. 91. & Auctor *Agonis Heſiodi & Homeri*. Docet etiam Ælianus *Ptolomæum Philopatorem* Templum *Homero* Alexandriæ extruxiſſe, & circa ejus decore ſedentis ſimulacrum poſuiſſe civitates, quæ *Homerum* ſibi vendicabant, Chii in ejus honorem quinquennales Ludos celebrabant, quibus illius carmina recitabantur, ſicut & Athenis in quinquennali *Panathenæorum* feſto. *Homeri* Poemata varias in partes diſſecta, & ſub diverſis titulis a veteribus Rhapſodis recitari ſolita, *Solon* in unum Poematis corpus colligi ac diſponi, juſſit teſte *Diogene Laertio* in *Solonis* Vita. *Piſiſtratus* ea in *Iliadem* & *Odyſſeam* digeſſit, ut referunt *Cicero* Lib. 3. *De Oratore*, & *Ælianus* loco ſupra laudato. *Homero* Poeta nullus felicior extitit, ſive Operis fortuna, ſive materia æſtimetur. *Alexander Magnus*, inter ſpolia *Darii* Perſarum Regis, unguentorum ſcrinio capto, quod erat auro gemmiſque ac margaritis pretioſum, varios ejus uſus amicis demonſtrantibus, (quando tædebat unguenti Bellatorem & militari pulvere glorioſe ſordidum.) *Imo herele*, inquit, *Librorum Homeri cuſtodiæ detur*: Ut pretioſiſſimum humani animi opus quam maxime diviti Operi ſervaretur. Ille enim *Iliadem virtutis bellicæ viaticum* appellavit, eamque ab *Ariſtotele* correctam, cum pugione ſub pulvino ſemper repoſitam habebat. Referunt *Plinius* Lib. 7. Cap. 29. & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Narrat idem in Apopthegmatibus, *Alcibiadem* ad ludum literarium aliquando venientem, Iliadem a Magiſtro popoſciſſe: Qui cum ſe nihil Homericum habere diceret, colapho ei impacto tranſiit. *Caſſander* Rex Macedoniæ, ut refert *Caryſtius* ab *Athenæo* laudatus Lib. 5. adeo fuit *Homeri* ſtudioſus, ut carmina plurima memoriter haberet, & tum Iliadem, tum Odyſſeam propria manu deſcriptam. Notum eſt illud *Dionis Chryſoſtomi* de *Homero* Judicium: *Homerus & medius & ultimus & primus, omni puero, & viro, & ſeni legendus tantum ex ſe præbens, quantum unuſquiſque capere poteſt*. Quod certe de Scripturæ Divinæ Libris, quam de Poeticis illis lucubrationibus, quas idem Auctor ægrorum ſomniis comparat, aptius diceretur. *Plato* a ſua Republica exulare voluit *Homerum*. Eumdem *Longinus* in Tractatu *De Sublimi*, & *Philoſtrathus* reprehendunt, quod Diis & Heroibus indigna facinora, cupiditateſque tribuerit. Qua de re eleganter *Cicero* Libro 1. Tuſcul. Quæſtion. *Humana*, inquit, *ad Deos transferebat, divina mallem ad nos*. Quam Oratoris ſententiam laudans *S. Auguſtinus* Lib. 4. *De Civitate Dei* Cap. 26. ait: *Merito diſplicuit viro gravi divinorum criminum Poeta confictor.*

Uter antiquior, Heſiodus, an Homerus?

III. Uter antiquior fuerit *Heſiodus*, an *Homerus*, Quæſtio eſt apud Auctores controverſa. Nullum Scriptum inveniri, de quo conſtet quod ſit *Homeri* carminibus antiquius, *Joſephus* aſſerit Lib. 1. contra Apionem. *Homerus primus doctrinarum & antiquitatis parens a Plinio* vocatur Lib. 25. Cap. 2. *Philocorus* & *Xenophanes* Heſiodum majorem natu fecerunt, *Accius* Poeta & *Ephorus* Hiſtoricus minorem, ut refert *Aulus Gellius* Libro 3. Cap. 11. *Vellejus Paterculus* Lib. 1. *Heſiodum* annis circiter centum & viginti *Homero* antiquiorem fuiſſe ſcripſit. *M. Varro* coævos probavit ex Epigrammate quod in Tripode inſcriptum eſt, qui in Monte *Helicone* ab *Heſiodo* poſitus dicitur, *Aulo Gellio* referente. Idem ſenſit *Herodotus* Lib. 11. Cap. 53. *Solon* in ſeptem Sapientum Convivio, apud *Plutarchum*, refert *Heſiodum* apud Locros, de imminuta hoſpitis filiæ pudicitia immerito ſuſpectum, a puellæ fratribus, apud Locrenſe Nemejum ex inſidiis trucidatum fuiſſe, ejuſque cadaver in Mare projectum a Delphinorum grege ad Rhium & Molycriam deportatum. A Locris, qui tunc forte apud Rhium conventum ſolemnem agebant *Heſiodi* recens interfecti cadaver agnitum. Illos protinus hominis gloria permotos, cædis

auctores ab *Heſiodi* cane proditos in Mare vivos præcipitaſſe, eorumque domum diruiſſe: *Heſiodum* autem ad *Nemejum* ſepultum eſſe. De *Heſiodi* Operibus legi poteſt *Pauſanias* Lib. 9. Pater *Heſiodi* Cumanus erat, ſed Cuma Æolica profectus, in Bæotiam commigravit. Ibi genitus eſt *Heſiodus* in pago cui *Aſcra* nomen.

Olympiorum Agonum inſtitutio.

IV. *Ochozia* apud Judæos regnante, *Iphitus*, *Lycurgus*, & *Cleoſthenes* Olympios Agones inſtituerunt, vel potius inſtaurarunt & perpetuos eſſe ſanxerunt, anno Æræ Atticæ ſexcenteſimo nonageſimo nono, Periodi Julianæ ter milleſimo octingenteſimo trigeſimo. *Iphitus* Elidenſium Rex fuit. *Lycurgus* Rex Spartanorum, *Polydectæ* fratri ſuccedens, menſes octo dumtaxat regnavit. Nato enim *Charilao Polydectæ* filio poſthumo, Regnum abdicavit, puerique tutelam ſuſcepit, deluſa Matre quæ abortum meditata fuerat, & proponere auſa fuerat, modo ipſi *Lycurgo* nuberet. A *Leonida* Reginæ matris fratre aliiſque propinquis objecta per ſpeciem convitii ſpe regnandi, Regiam ipſam tutelam depoſuit, & peregrinationem in Cretam, Joniam, & Ægyptum ſuſcepit, ut mores hominum, populorumque Leges, Ritus, & Sacra pernoſceret. Poſt decem annos in Græciam reverſus, Lacedæmoniis Leges condidit, quibus ut auctoritatem conciliaret, *Apollinis Delphici* Oraculo confirmatas vulgavit. Ita referunt *Plutarchus* in Vita Lycurgi, *Strabo* Lib. 10. *Herodotus* Lib. 1. *Cicero* Libro 1. De Divinatione, *Polyænus* Libro 1. Stratagematum, *Trogus Pompejus*, & ex eo *Juſtinus* Lib. 3. Hiſtoriæ. Ingratos cives expertus eſt *Lycurgus*: Sæpe enim lapidibus petitus, aliquando furore publico ejectus, etiam privatus oculo, ad ultimum ipſa patria pulſus eſt, quod nimiam auri & argenti poſſeſſionem, luxumque ſevere prohibuiſſet. (Ex *Pauſania* in Laconicis, *Valerio Maximo* Lib. 5. Cap. 3. *Æliano* Variæ Hiſtoriæ Lib. 13. Cap. 23. & *Plutarcho* in Vita *Lycurgi*. Ut vero Legibus ſuis æternitatem daret, jurejurando Lacedæmonios obligavit, nihil eos in hujuſmodi Legibus mutaturos, priuſquam reverteretur, ſeque ad Oraculum Delphicum proficiſci ſimulans, conſulturum quid addendum mutandumque videretur, profectus eſt Cretam, ibique perpetuum exilium egit, oſſaque ſua in Mare abjici moriens juſſit, ne relatis Lacedæmonem, ſolutos ſe Spartani jurisjurandi religione in diſſolvendis Legibus arbitrarentur. (Ex *Trogo Pompejo* & *Juſtino* Libro 3.)

Lycurgus Lacædemoniorum Legislator.

Olympiadum Epocha.

V. Quia vero de Olympiadum initiis dicere cœpimus, operæ pretium eſt obſervare, Olympiadum Epocham eſſe duplicem, veram & vulgarem. Vera illa eſt, quæ ab *Iphiti* inſtitutione prima eſt, ſeu ab eo tempore quo *Iphitus* Ludos Olympios inſtauravit. Vulgaris eſt ea quæ ab eo tempore petitur, quo in vulgarem Chronologorum uſum Olympiades receptæ ſunt. Sic prima Olympias eſt vigeſima octava Iphitæa, illa ſcilicet qua *Coræbus Eleus* ſtadio vicit, ab ætate anni ter milleſimi nongenteſimi trigeſimi octavi Periodi Julianæ, ante Chriſtianam Æram vulgarem ſeptingenteſimi ſeptuageſimi ſexti, anni Mundi ter milleſimi ducenteſimi vigeſimi octavi, anni *Oziæ* Regis Juda trigeſimi quinti, *Æſchyle* Athenis regnante, anno Æræ Atticæ octingenteſimo ſeptimo numeranda eſt. Primam illam Græcorum Chronologorum Olympiadem eſſe Iphitæam 28. oſtendit *Julius Africanus* in Græcis Euſebianis *Scaligeri*, ex *Ariſtodemi Elei*, & *Polybii* Scriptis. Idemque ex *Phlegontis Tralliani* fragmento *De Olympiis* confirmatur. Hic apud Ethnicos Auctores temporis illud intervallum deſinit, quod a Varrone *Mythicum* nominatur, quod in eo multa fabuloſa referantur: incipit illud quod dicitur *Hiſtoricum*, quia res in eo geſtæ veris Hiſtoriis continentur. Tetraeterica Olympiadum computatio in uſum Chronologicum aſſumi cœpit annis amplius ſexcentis poſtquam *Iphitus* Olympicos Agones inſtauravit. Primus omnium *Timæus* id præſtitit in Hiſtoria Ptolomæi Philadelphi temporibus conſcripta, ut conſtat ex *Polybio*, in Excerptis Valeſianis, & ex *Suida*. Poſt *Timæum* floruit *Eratoſthenes* ſub *Ptolomæo Evergete*, & *Canones Temporum* adornavit, ut *Dionyſius Halicarnaſſenſis* Lib. 1. & *Plinius* Libro 4. Cap. 5. teſtantur: Atque ab illis demum temporibus Olympiades ad uſum Hiſtoriæ & Chronologiæ vulgo aſſumptæ ſunt.

Phidon Rex Argivorum. Regni Macedonici exordia.

VI. *Iphito* Olympiorum inſtauratori æqualis fuit *Phidon* Rex Argivorum, quem menſuras & pondera Peloponnenſis primum inſtituiſſe, & Monetam Æginæ cudi juſſiſſe, teſtantur *Herodotus* Libro 6. Cap. 127. *Ephorus* apud *Strabonem* Lib. 8. *Euſebius*, & *Georgius Syncellus* in Chronicis, & Marmor Arundellianum.

VII. *Phidonis* frater fuit *Caranus*, Macedonici Regni conditor vulgo exiſtimatus. (Ex

Trogo,

Trogo Pompejo, & *Justino* Libro 7. Cap. 2. *Tito Livio*, *Vellejo Paterculo*, *Pausania*, *Dezippo*, *Eusebio*, *Georgio Syncello*.)

Regum Macedoniæ successio.

At *Herodotus* Macedonici Regni conditorem *Perdiccam* facit Lib. 8. Cap. 139. Reges novem ante *Alexandrum* hujus nominis Primum *Dezippus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* numerant; scilicet *Caranum*, *Cœnum*, *Tyrimmam*, *Perdiccam*, *Argæum*, *Philippum*, *Æropum*, *Alcetam*, *Amyntham*, quibus *Alexander I.* successit. *Herodotus* vero sex Reges; dumtaxat ante *Alexandrum* illum recenset. *Ab hoc autem Perdicca*, inquit, *hunc in modum Alexander oriundus est: Amynthæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ, pater Alcetæ fuit Æropus, Æropi Philippus, Philippi Argæus, hujus Perdiccas, qui paravit Imperium. Ita Amynthæ fuit Alexander filius.* Caranus, Cœnus, Tyrimmas, *Herodoto* judice ex Laterculo Macedonum Regum expungendi. *Solinus* Cap. 15. *Perdiccam* successisse dicit *Carano*, sed illum nihilominus *Primum Regem* nominatum. In Temenidarum Genealogia, quam ex Satyro profert *Theophylus Antiochenus*, Perdiccas abnepos Carani censetur. Ex *Aristomacho*, inquit, *ortus est Temenus; ex hoc Ceisus; ex hoc Maron; ex hoc Thestius; ex hoc Achous; ex hoc Aristomidas; ex hoc Caranus; ex hoc Cœnus; ex hoc Tyrimmas; ex hoc Perdiccas; ex hoc Argæus; ex hoc Philippus; ex hoc Æropus; ex hoc Alcetas; ex hoc Amyntas.* Ex ista Genealogia *Caranus*, *Cœnus*, & *Tyrimmas* in Macedoniorum Regum laterculum perperam asciti videntur. *Perdiccæ* initia ad annum Periodi *Julianæ* quater millesimum primum, atque adeo ad tempora *Ezechiæ* Regis Juda referuntur. Regnavit annis quadraginta & octo, *Argæus* annis triginta duobus, *Philippus* annis triginta quinque, *Æropus* annis quadraginta tribus, *Alcetas* annis viginti octo, *Amyntas* annis quadraginta novem, *Alexander* annis quadraginta tribus. Sequitur in laterculo *Perdiccas* alter, qui regnasse dicitur annis vigintitribus; *Archelaus*, quatuordecim; *Orestes*, tribus; *Archelaus* alter, quatuor; *Amyntas* alter, uno; *Pausanias*, uno; *Amyntas Tertius*, quinque; *Argæus Secundus*, duobus. *Amyntas Quartus*, duodecim; *Alexander Secundus*, uno; *Ptolomæus*, quatuor; *Perdiccas Tertius*, sex; *Philippus*, viginti quatuor; *Alexander Magnus*, duodecim.

Colonia ab Archia Corinthio Syracusas ducta.

VIII. Anno Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo quadragesimo quinto Æræ Atticæ octingentesimo decimo quarto, & quarto Olympiadis secundæ, *Archias* Corinthius Coloniam deduxit Syracusas, anno vigesimo primo *Aschili* Regis, ut ex Arundelliano Marmore colligitur. A novis Colonis primo occupata est insula *Ortigia*, & in ea Urbs condita. Post annos septuaginta *Acræ* a Syracusanis conditæ sunt; & *Casmenæ*, annis circiter viginti post *Acras*. Urbis celeberrimę descriptionem elegantem legere est apud *Ciceronem* Libro 4. *in Verrem*. Lege & *Pausaniam* Libro 1. & *Strabonem* Lib. 5.

Bellum Messeniacum primum.

IX. Anno secundo Olympiadis nonę Lacedęmonii Messeniis bellum intulerunt, quod annos amplius viginti inter utramque Gentem exarsit. Spartanarum Virginum violationem in solemni Messeniorum Sacrificio, & *Telecli* Lacedęmoniorum Regis cędem, bellum istud accendisse ajebant Lacedæmonii; contra vero *Messenii* asserebant, Primoribus suis ad Templum venientibus insidias a *Teleclo* factas, ut qui disposuerit adolescentes in morem Virginum ornatos, cum pugionibus, qui *Messeniorum* Primores illos sedentes ex improviso adorirentur. Tum Messenios ad vim arcendam accurrisse, & cum *Teleclum* ipsum, tum juvenes illos sexum dissimulantes interfecisse. Ita *Pausanias* in *Messenicis*. Ejus belli meminit & *Strabo* Lib. 8. & *Trogus Pompejus* ac *Justinus* Lib. 3.

Archontes Athen. s. decennales.

X. *Joathami* Regis Judæ temporibus, Athenienses Archontas suos, sive Prętores, antea perpetuos, decennali potestate contentos esse voluerunt, teste *Pausania* in *Messenicis*. Primus Archon decennalis *Charops* fuit, *Æschili* filius. Iisdem circiter temporibus, Lacedæmoniorum Regum potestas institutis *Ephoris* a *Theopompo* Rege temperata est. Annuus erat hic Magistratus, & Popularis. Quinque numero ex Populo eligebantur. Gravioribus negotiis prędrant. Primi Ephori nomine Anni in Fastis atque Annalibus signabantur, ut Consulum nominibus apud Romanos. Quamobrem Ephorus ille Ἐπώνυμος dicebatur. Primus Lacedęmoniorum Ephorus fuit *Elatus*. Uxori exprobranti quod Regnum potestate imminutum filiis relinqueret, respondit Theopompus: *Minime vero; trado enim diuturnius.* De his *Plutarchus* in Vita *Lycurgi*, & in Libello ad Principem indoctum, *Aristoteles* Lib. 2. Politicorum Cap. 6. *Pausanias* in Laconicis, *Cicero* Lib. 3. de Legibus, *Valerius Maximus* Lib. 4. Cap. 2.

Ephori apud Lacedæmones instituti.

XI.

XI. Regnante apud Lacedęmonios *Theopompo*, bellum inter Argivos & Lacedęmonios gestum est de Thyreatum finibus, *Thyreaticum* inde nominatum. Inter utramque Gentem conventum est, ut utrinque discedente Exercitu, viri trecenti dimicarent, eorumque regio foret, qui bello superiores essent. Ex sexcentis pugnantibus, tres dumtaxat superstites fuere: *Alcinor* & *Chronius* Argivi, qui prępipiti cursu, quasi victoriam nunciaturi Argos contenderunt: Ex Lacedęmoniis unus *Othryades*, qui spoliatis Argivis, eorum arma ad suorum castra deferens, ex eorum scutis Tropheum erexit, & sanguine suis ex vulneribus manante id inscripsit: *Jovi. Trophæali. Lacedæmonii. De Argivis.* Cum vero duo illi superstites Argivi litem integrarent, Amphictyones victoriam Lacedęmoniis adjudicarunt. De his *Pausanias* in Laconicis & Argolicis; *Plutarchus* in Parallelis; *Herodotus* Lib. 1. *Stobæus* Sermone *De Fortitudine*, & *Eusebius* ad annum quartum Olympiadis 14. *Bellum Thyreaticum.*

XII. Olympiadis 23. anno secundo, Archontes annui Athenis electi, & novem Magistratuum Imperium constitutum est, ut ait *Eusebius* in Chronico. *Archon* dignitate cæteris anteibat, ejusque nomine signabantur Anni, unde *Eponymus* dicebatur, teste *Pausania* in Laconycis. Primus Archon annuus fuit *Creon*. Secundum Archontem erant *Thesmothetæ* sex, quorum munus erat Legum curam gerere, easque quotannis emendare, ut ex *Æschine* notavit *Harpocration*. Sequebatur Βασιλευς *Rex*. Ita vocabatur Magistratus qui Mysteriorum curam gerebat, Pompisque & Sacrificiis præerat, ut docet Scholiastes *Aristophanis* sub finem Acharnensium. *Polemarchus*, Magistratuum postremus, causas peregrinorum iudicabat, qui etsi inter Athenienses degerent, jus tamen civitatis non habebant. De his *Julius Pollux* Lib. 8. Cap. 25. & 24. Ejusdem Olympiadis anno quarto Bellum Messeniacum secundum consignandum est, de quo prolixe *Pausanias* Lib. 4. Lacedæmonii Messenios profligarunt: captaque post annos undecim obsidionis *Eira*, Messenia potiti sunt. *Athenienssium Archontes annui.* *Bellum Messeniacum secundum.*

XIII. Olympiadis vigesimæ sextę anno secundo, *Chalcedon* Urbs in Bithynia condita est a Megarensibus, ut docet *Eusebius* in Chronico. A *Chalcide* amne propinquo nomen accepit, ut *Stephanus Byzantinus* testatur. Olympiadis trigesimę anno tertio Byzantium Thraciæ oppidum conditum notat *Eusebius*. Argivorum coloniam fuisse scripsit *Hesychius*: Athenienssium *Ammianus*; Milesiorum *Vellejus Paterculus*; Megarensium *Marcianus Periegetes*. Byzantii conditorem *Byzantem* Megarensium Ducem fuisse docet *Eustathius* in Dionysii Periegesim. *Hæmum* Thraciæ Regem a *Byzante* singulari certamine victum fuisse, legimus in *Eschii* Libro *De Rebus Patriis Constantinopoleos*. Postea, cum Scytharum Rex Byzantium obsideret, *Phidalea Byzantis* uxor serpentes in vascula conjectos sagittarum instar emisit in hostes, & plurimis hoc modo interfectis, Urbem absente marito servavit. Idem refert *Joannes Tzetzes* Chiliade 2. Hist. 9. Iis, qui (condita jam a Megarensibus Chalcedone) Byzantium condiderunt, *Apollo* mandasse dicitur, ut *e regione cœcorum* Urbem extruerent, cœcorum nomine Megarenses designans, qui, cum priores ad ista loca navigassent, omisso ulteriori litore, in quo tanta esset commoditas, deterius solum occuparunt. Ita narrant *Strabo* Lib. 7. *& Cornelius Tacitus* Lib. 12. Annalium. *Chalcedon condita.*

XIV. Olympiadis trigesimæ quintæ anno primo Mileti in Jonia natus est *Thales*, a patria *Milesius* appellatus, Physicorum Philosophorum primus, ut ex *Apollodori* Chronico refert *Laertius* in ejus Vita, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra *Julianum*. Ipsum e Phœnicia genus duxisse, quamvis Mileti natus sit, docet *Herodotus* Lib. 1. quod a *Clemente Alexandrino* Lib. 1. *Stromatum* observatum est: *Quin etiam* (inquit) *Thales, ut referunt Leander & Herodotus erat Phœnix*. *Thales Milesius nascitur.*

XV. Olympiadis trigesimæ nonæ anno primo *Draco* Athenienssibus Leges tulit, ut testantur *Tatianus* Oratione adversus Græcos, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronico, & *Suidas*. Neque est ulla apud Græcos tabula publica his Legibus antiquior, (inquit *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*). *Draconis* Leges non diu in honore fuerunt propter acerbitatem. Peccatis enim omnibus unum supplicium, capitale scilicet, constituit. Adeo ut & qui otii damnarentur, & qui olus aut poma surriperent, morte mulctarentur, non secus ac sacrilegi atque homicidę. Hinc *Demades* po- *Draco Athenienssium Legislator.* *Draconis Leges acerbæ.*

Trogo Pompejo, & *Justino* Libro 7. Cap. 2. *Tito Livio*, *Vellejo Paterculo*, *Pausania*, *Dezippo*, *Eusebio*, *Georgio Syncello*.)

Regum Macedoniæ successio.

At *Herodotus* Macedonici Regni conditorem *Perdiccam* facit Lib. 8. Cap. 139. Reges novem ante *Alexandrum* hujus nominis Primum *Dezippus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus* numerant; scilicet *Caranum*, *Cœnum*, *Tyrimmam*, *Perdiccam*, *Argæum*, *Philippum*, *Æropum*, *Alcetam*, *Amynthan*, quibus *Alexander I.* successit. *Herodotus* vero sex Reges dumtaxat ante *Alexandrum* illum recenset. *Ab hoc autem Perdicca*, inquit, *hunc in modum Alexander oriundus est: Amynthæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ, pater Alcetæ fuit Æropus, Æropi Philippus, Philippi Argæus, hujus Perdiccas, qui paravit Imperium. Ita Amynthæ fuit Alexander filius.* Caranus, Cœnus, Tyrimmas, *Herodoto* judice ex Laterculo Macedonum Regum expungendi. *Solinus* Cap. 15. *Perdiccam* successisse dicit *Carano*, sed illum nihilominus *Primum Regem* nominatum. In Temenidarum Genealogia, quam ex Satyro profert *Theophylus Antiochenus*, Perdiccas abnepos Carani censetur. *Ex Aristomacho*, inquit, *ortus est Temenus; ex hoc Ceisus; ex hoc Maron; ex hoc Thestius; ex hoc Achous; ex hoc Aristomidas; ex hoc Caranus; ex hoc Cœnus; ex hoc Tyrimmas; ex hoc Perdiccas; ex hoc Argæus; ex hoc Philippus; ex hoc Æropus; ex hoc Alcetas; ex hoc Amyntas.* Ex ista Genealogia *Caranus*, *Cœnus*, & *Tyrimmas* in Macedoniorum Regum laterculum perperam asciti videntur. *Perdiccæ* initia ad annum Periodi *Julianæ* quater millesimum primum, atque adeo ad tempora *Ezechiæ* Regis Juda referuntur. Regnavit annis quadraginta & octo, *Argæus* annis triginta duobus, *Philippus* annis triginta quinque, *Æropus* annis quadraginta tribus, *Alcetas* annis viginti octo, *Amyntas* annis quadraginta novem, *Alexander* annis quadraginta tribus. Sequitur in laterculo *Perdiccas* alter, qui regnasse dicitur annis vigintitribus; *Archelaus*, quatuordecim; *Orestes*, tribus; *Archelaus* alter, quatuor; *Amyntas* alter, uno; *Pausanias*, uno; *Amyntas Tertius*, quinque; *Argæus Secundus*, duobus. *Amyntas Quartus*, duodecim; *Alexander Secundus*, uno; *Ptolomæus*, quatuor; *Perdiccas Tertius*, sex; *Philippus*, viginti quatuor; *Alexander Magnus*, duodecim.

Colonia ab Archia Corinthio Syracusas ducta.

VIII. Anno Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo quadragesimo quinto Æræ Atticæ octingentesimo decimo quarto, & quarto Olympiadis secundæ, *Archias* Corinthius Coloniam deduxit Syracusas, anno vigesimo primo *Aschili* Regis, ut ex Arundelliano Marmore colligitur. A novis Colonis primo occupata est insula *Ortigia*, & in ea Urbs condita. Post annos septuaginta *Acræ* a Syracusanis conditæ sunt; & *Casmenæ*, annis circiter viginti post *Acras*. Urbis celeberrimę descriptionem elegantem legere est apud *Ciceronem* Libro 4. *in Verrem*. Lege & *Pausaniam* Libro 1. & *Strabonem* Lib. 5.

Bellum Messeniacum primum.

IX. Anno secundo Olympiadis nonę Lacedęmonii Messeniis bellum intulerunt, quod annos amplius viginti inter utramque Gentem exarsit. Spartanarum Virginum violationem in solemni Messeniorum Sacrificio, & *Telecli* Lacedęmoniorum Regis cędem, bellum istud accendisse ajebant Lacedæmonii; contra vero *Messenii* asserebant, Primoribus suis ad Templum venientibus insidias a *Teleclo* factas, ut qui disposuerit adolescentes in morem Virginum ornatos, cum pugionibus, qui *Messeniorum* Primores illos sedentes ex improviso adorirentur. Tum Messenios ad vim arcendam accurrisse, & cum *Teleclum* ipsum, tum juvenes illos sexum dissimulantes interfeciisse. Ita *Pausanias* in *Messenicis*. Ejus belli meminit & *Strabo* Lib. 8. & *Trogus Pompejus* ac *Justinus* Lib. 3.

Archontes Athen. decennales.

X. *Joathami* Regis Judæ temporibus, Athenienses Archontas suos, sive Prętores, antea perpetuos, decennali potestate contentos esse voluerunt, teste *Pausania* in *Messenicis*. Primus Archon decennalis *Charops* fuit, *Æschili* filius. Iisdem circiter temporibus, Lacedæmoniorum Regum potestas institutis *Ephoris* a *Theopompo* Rege temperata est. Annuus erat hic Magistratus, & Popularis. Quinque numero ex Populo eligebantur. Gravioribus negotiis prærant. Primi Ephori nomine Anni in Fastis atque Annalibus signabantur, ut Consulum nominibus apud Romanos. Quamobrem Ephorus ille Ἐπώνυμος dicebatur. Primus Lacedęmoniorum Ephorus fuit *Elatus*. Uxori exprobranti quod Regnum potestate imminutum filiis relinqueret, respondit Theopompus: *Minime vero; trado enim diuturnius.* De his *Plutarchus* in Vita *Lycurgi*, & in Libello ad Principem indoctum, *Aristoteles* Lib. 2. Politicorum Cap. 8. *Pausanias* in Laconicis, *Cicero* Lib. 3. de Legibus, *Valerius Maximus* Lib. 4. Cap. 2.

Ephori apud Lacedæmonios instituti.

XI.

XI. Regnante apud Lacedęmonios *Theopompo*, bellum inter Argivos & Lacedęmonios gestum est de Thyreatum finibus, *Thyreaticum* inde nominatum. Inter utramque Gentem conventum est, ut utrinque discedente Exercitu, viri trecenti dimicarent, eorumque regio foret, qui bello superiores essent. Ex sexcentis pugnantibus, tres dumtaxat superstites fuere: *Alcinor* & *Chronius* Argivi, qui prępipiti cursu, quasi victoriam nunciaturi Argos contenderunt: Ex Lacedęmoniis unus *Othryades*, qui spoliatis Argivis, eorum arma ad suorum castra deferens, ex eorum scutis Tropheum erexit, & sanguine suis ex vulneribus manante id inscripsit: *Jovi. Trophæali. Lacedæmonii. De Argivis.* Cum vero duo illi superstites Argivi litem integrarent, Amphictyones victoriam Lacedęmoniis adjudicarunt. De his *Pausanias* in Laconicis & Argolicis; *Plutarchus* in Parallelis; *Herodotus* Lib. 1. *Stobæus* Sermone *De Fortitudine*, & *Eusebius* ad annum quartum Olympiadis 14. *Bellum Thyreaticum.*

XII. Olympiadis 23. anno secundo, Archontes annui Athenis electi, & novem Magistratuum Imperium constitutum est, ut ait *Eusebius* in Chronico. *Archon* dignitate cæteris anteibat, ejusque nomine signabantur Anni, unde *Eponymus* dicebatur, teste *Pausania* in Laconycis. Primus Archon annuus fuit *Creon*. Secundum Archontem erant *Thesmothetæ* sex, quorum munus erat Legum curam gerere, easque quotannis emendare, ut ex *Æschine* notavit *Harpocration*. Sequebatur Βασιλευς *Rex*. Ita vocabatur Magistratus qui Mysteriorum curam gerebat, Pompisque & Sacrificiis prærat, ut docet Scholiastes *Aristophanis* sub finem Acharnensium. *Polemarchus*, Magistratuum postremus, causas peregrinorum judicabat, qui etsi inter Athenienses degerent, jus tamen civitatis non habebant. De his *Julius Pollux* Lib. 8. Cap. 25. & 24. Ejusdem Olympiadis anno quarto Bellum Messeniacum secundum consignandum est, de quo prolixe *Pausanias* Lib. 4. Lacedæmonii Messenios profligarunt: captaque post annos undecim obsidionis *Eira*, Messenia potiti sunt. *Athenienſium Archontes annui.* *Bellum Messeniacum secundum.*

XIII. Olympiadis vigesimæ sextę anno secundo, *Chalcedon* Urbs in Bithynia condita est a Megarensibus, ut docet *Eusebius* in Chronico. A *Chalcide* amne propinquo nomen accepit, ut *Stephanus Byzantinus* testatur. Olympiadis trigesimę anno tertio Byzantium Thraciæ oppidum conditum notat *Eusebius*. Argivorum coloniam fuisse scripsit *Hesychius*: Athenienſium *Ammianus*; Milesiorum *Vellejus Paterculus*; Megarensium *Marcianus Periegetes*. Byzantii conditorem *Byzantem* Megarensium Ducem fuisse docet *Eustathius* in Dionysii Periegesim. *Hæmum* Thraciæ Regem a *Byzante* singulari certamine victum fuisse, legimus in *Eſychii* Libro *De Rebus Patriis Constantinopoleos*. Postea, cum Scytharum Rex Byzantium obsideret, *Phidalea Byzantis* uxor serpentes in vascula conjectos sagittarum instar emisit in hostes, & plurimis hoc modo interfectis, Urbem absente marito servavit. Idem refert *Joannes Tzetzes* Chiliade 2. Hist. 9. Iis, qui (condita jam a Megarensibus Chalcedone) Byzantium condiderunt, *Apollo* mandasse dicitur, ut *e regione cœcorum* Urbem extruerent, cœcorum nomine Megarenses designans, qui, cum priores ad ista loca navigassent, omisso ulteriori litore, in quo tanta esset commoditas, deterius solum occuparunt. Ita narrant *Strabo* Lib. 7. *& Cornelius Tacitus* Lib. 12. Annalium. *Chalcedon condita.*

XIV. Olympiadis trigesimæ quintæ anno primo Mileti in Jonia natus est *Thales*, a patria *Milesius* appellatus, Physicorum Philosophorum primus, ut ex *Apollodori* Chronico refert *Laertius* in ejus Vita, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 1. contra *Julianum*. Ipsum e Phœnicia genus duxisse, quamvis Mileti natus sit, docet *Herodotus* Lib. 1. quod a *Clemente Alexandrino* Lib. 1. *Stromatum* observatum est: *Quin etiam* (inquit) *Thales, ut referunt Leander & Herodotus erat Phœnix*. *Thales Milesius nascitur.*

XV. Olympiadis trigesimæ nonæ anno primo *Draco* Athenienſibus Leges tulit, ut testantur *Tatianus* Oratione adversus Græcos, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronico, & *Suidas*. Neque est ulla apud Græcos tabula publica his Legibus antiquior, (inquit *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem*). *Draconis* Leges non diu in honore fuerunt propter acerbitatem. Peccatis enim omnibus unum supplicium, capitale scilicet, constituit. Adeo ut & qui otii damnarentur, & qui olus aut poma surriperent, morte mulctarentur, non secus ac sacrilegi atque homicidę. Hinc *Demades* postea *Draco Athenienſium Legislator.* *Draconis Leges acerbæ.*

Bea ſcite dixit: *Draconem Leges ſanguine, non atramento ſcripſiſſe*. Refert *Plutarchus* in Vita *Solonis*, Legem de otioſis capite plectendis ex Ægypto a *Solone* advectam eſſe, ſcribunt *Herodotus* Lib. 2. Cap. 177. & *Diodorus Siculus* Lib. 1. At *Draconi*, non *Soloni*, Lex iſta ab aliis tribuitur. Neque tamen de pœna illa ſatis convenit inter Auctores. Reclamat ſcilicet *Julius Pollux* Lib. 8. Cap. 6. *Juxta Draconem* (inquit) *otii pœna erat infamia: Juxta Solonem, tertio reus otii infamis erat*. *Et Laertius* in Vita Solonis ex Lyſia refert, *Draconem* Legem ſcripſiſſe his verbis: *Otioſi nomen deferre cuivis liceat*. Areopagitis tamen *Solon* negotium dedit, *Ut viderent unde quiſque viveret, & in otioſos animadverterent*, ut refert *Plutarchus*. Legem de homicidiis ad pecudes ipſas *Draco* extendit, ſtatuens *Ut animalia* bruta etiam ipſa quę mortis fuiſſent cuiquam in cauſa, cędis tenerentur. Quod ex Moſaica Lege de bove cornupeta ſumptum eſt. Imo ad inanimata Legem de homicidiis etiam pertinere voluit, ut ex *Pauſania* in *Eliacis* colligitur. *Cum Theagenis ſtatua*, inquit, *hominem ſubito caſu oppreſſiſſet, ejus filii ſtatuam de cæde poſtularunt; & Thaſii eam in Mare abjecerunt ex Lege Draconis, qui cum Leges ſcriberet, ſanxit, Urbe agroque exterminanda etiam inanimata, ſi quid forte eorum corruens hominem interemiſſet*. Rogatus *Draco*, cur delicta pene omnia capitis ſupplicio plectenda ſanxiſſet, reſpondit: *Se exiſtimare exigua peccata morte digna: Sed pro magnis ſe non habere majus ſupplicium*. Ita refert *Plutarchus*. Peccata ſcilicet omnia æqualia cenſebat *Draco*, quæ Stoicorum doctrina poſtea fuit.

Lex contra otioſos.

Maſſilia a Græcis condita.

XVI. Olympiade quadrageſimaquinta, regnante apud Judæos *Sedekia*, annis ante Chriſtum paulo minus ſexcentis, *Maſſilia* Urbs Galliæ Narbonenſis, portu & emporio celeberrima, a Phocæenſibus condita eſt, teſte *Solino*, Cap. 8. Phocæenſes autem cum Phocenſibus Auctores nonnulli, etiam ex Veteribus, perperam confundunt. Illi ab Urbe Joniæ *Phocæa*; hi a *Phocide* Regione, cujus Metropolis erat *Delphi*, denominantur, ut conſtat ex *Stephano Byzantio* Libro *De Urbibus & Populis*. Maſſiliam Phocæenſium eſſe Coloniam docent *Strabo* Lib. 4. *Pomponius Mela* Lib. 2. Cap. 5. *Athenæus* Lib. 13. & alii. Ex *Ariſtotele* Libro *De Republica Maſſilienſium* hanc hiſtoriam refert poſtremo laudatus Auctor. *Phocæenſes Jonios Mercatores Maſſiliam condidiſſe: Euxenum inter illos Nanniæ ejus ore Principis fuiſſe hoſpitem. Is, cum eſſent filiæ præparatæ Nuptiæ, Euxenum invitat ad convivium. Sic porro fieri Nuptiæ conſueverant. Poſt cœnam Virgo intrabat, temperatamque phialam porrigebat cui vellet ex adſtantibus procis: Cui tradidiſſet, is Sponſus erat: Accedit tum Virgo nomine Petta, & ſive caſu, ſive ob quamdam aliam cauſam, phialam offert. Ita cum accidiſſet, & pater Deorum providentia contigiſſe crederet, lubens filiam deſpondit: Mutato vir nomine Ariſtoxenam illam vocavit, & oblitus patriæ, una cum illa vitam exegit. Protis quidem Euxeni fuit & Ariſtoxenæ filius. Ab eo gens propagata nunc Maſſiliæ Protiadæ appellatur*. Conditam a *Proto* Maſſiliam ſcribit *Plutarchus* in Vita *Solonis* Cap. 3. *Juſtinus* ex Trogo Pompejo *Protin* vocat Lib. 43. Cap. 3. Filiamque *Nanni* Segobrigiorum Regis, *Gyptin* nomine, ipſi traditam uxorem narrat, cum ipſi, omiſſis omnibus, aquam inter epulas, more gentis virgo Princeps porrexiſſet. Condita Maſſilia eſt prope oſtia Rhodani amnis, in remoto ſinu velut in angulo Maris. Sed Ligures incrementis Urbis invidentes, Græcos aſſiduis bellis fatigarunt. Qui pericula propulſando in tantum enituerunt, ut victis hoſtibus, in captivis agris multas colonias conſtituerent. *Ab his igitur Galli, & uſum vitæ cultioris, depoſita & manſuefacta barbarie, & agrorum cultus & Urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc & olivam ſerere conſueverunt: Adeoque magnus & hominibus & rebus impoſitus eſt nitor, ut non Græcia in Galliam emigraſſe, ſed Gallia in Græciam translata videretur*. Mortuo Rege *Nanno*, a quo locus acceptus condendæ Urbis fuerat, cum Regno filius ejus *Comanus* ſucceſſiſſet, ſucceſſit Regulus quidam, *Quandoque Maſſiliam exitio finitimis Populis futuram, opprimendamque in ipſo ortu, ne mox validior ipſum obrueret*. Subnexuit & aliam fabulam, *Canem aliquando partu gravidam locum a Paſtore precario petiiſſe, in quo pareret: Quo obtento, iterato petiiſſe ut ſibi eodem in loco educare catulos liceret: Ad poſtremum adultis catulis, ſultam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vindicaſſe. Non aliter Maſſilienſes, qui nunc inquilini videantur, quandoque Dominos regionum futuros*. His incitatus Rex, inſidias Maſſilienſibus

fibus ſtruit. Itaque ſolemni * Floraliorum de multos fortes ac ſtrenuos viros hoſpitii jure in urbem miſit; plures ſcirpis latentes, frondibuſque ſupertectos induci vehiculis jubet; & ipſe cum exercitu in proximis Montibus deliteſcit; ut cum nocte a Maſſilienſibus apertæ portę forent, tempeſtive ad inſidias adeſſet; Urbemque ſomno ac vino ſepultam armatis invaderet. Sed has inſidias Mulier quædam Regis cognata prodit, quæ adulterare cum Græco adoleſcente ſolita, in amplexu juvenis miſerata formæ eius, inſidias aperit, periculumque declinare jubet. Ille rem ſtatim ad Magiſtratum defert: Atque ita patefactis inſidiis, cuncti Ligures comprehenduntur latenteſque de ſcirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, inſidianti Regi inſidiæ tenduntur. Cæſa ſunt cum ipſo Rege hoſtium ſeptem millia. *Exinde Maſſilienſes feſtis diebus portas claudere, vigilias agere, ſtationem in muris obſervare, peregrinos recognoſcere, curas habere, ac veluti bellum habeant, ſic Urbem pacis temporibus cuſtodire. Adeo illic bene inſtituta, non temporum neceſſitate, ſed recte faciendi conſuetudine ſervantur.* Ita *Juſtinus* loco ſupra laudato. Ingenuarum literarum ſtudia adeo Maſſiliæ floruerunt, ut Romani pro Athenienſi peregrinatione Maſſilienſem amplecterentur; ac *tantum Græcarum literarum ſtudium apud Gallos excitarunt* Maſſilienſes, *ut contractuum quoque formulas græce conſcriberent*. Ita refert *Strabo* Lib. 4. Reſpublica Maſſilienſium per Optimates adminiſtrabatur, Concilio 600. . . . virorum, quos ab honore perpetuo *Timucos* appellabant. Huic Concilio quindecim Viri præerant, occurrentium negotiorum ordinarii Judices. Ex his rurſum tres præſidebant maxima poteſtate. Nullus *Timuchi* dignitatem conſequebatur, cui nulli eſſent liberi, aut cujus ſtirps per tres ætates inter cives non duraviſſet. Legibus Jonicis utebantur. *Dianam Epheſiam* & *Apollinem Delphicum* olim colebant. Romani *Dianæ* ſimulacrum a Maſſilienſibus amicis ſuis acceptum in Aventino dedicarunt. *Frugalitatis ac modeſtiæ Maſſilienſium non minimum eſt argumentum, quod apud eos maxima dos eſt centum aurei, & ultra quinque in veſtitum, ac totidem in ornatum aureum inſumere non licet.* Verba ſunt *Strabonis* loco ſupra laudato. *Maſſiliæ ſocietate & viribus ſultam aliquando legimus Romam* (inquit *Ammianus Marcellinus* Lib. 15. Cap. 11.) Maſſilienſium Rempublicam egregie laudat *Cicero* pluribus in locis, præſertim vero in Oratione pro L. V. Flacco. *Neque vero te*, inquit, *Maſſiliam prætereo, quæ L. Flaccum Militem, Quæſtoremque cognoſti: Cujus ego Civitatis diſciplinam atque gravitatem, non ſolum Græciæ, ſed haud ſcio an cunctis Gentibus anteponendam jure dicam. Quæ tam procul a Græcorum omnium regionibus, diſciplinis, linguaque diviſa, cum in ultimis terris cincta Gallorum Gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, ſic Optimatum conſilio gubernatur, ut omnes ejus inſtituta laudare facilius poſſint, quam æmulari.* Denique de Maſſilienſibus hæc habet *Valerius Maximus* Lib. 2. *Maſſilienſes ad hoc tempus uſurpant diſciplinæ gravitatem priſci Moris obſervantia, caritate Populi Romani præcipue conſpicui, qui tres in eodem manumiſſiones reſcindi permittunt, ſi ter ab eodem deceptum Dominum cognoverint: Quarto errori ſubveniendum non putant: Quia ſua jam culpa injuriam accepit, qui ei ſe toties objecit. Eadem Civitas ſeveritatis cuſtos acerrima eſt, nullum aditum in ſcenam Mimis dando, quorum argumenta majore ex parte ſtuprorum continent actus: Ne talia ſpectandi conſuetudo & imitandi licentiam ſumat. Omnibus autem, qui per aliquam Religionis ſimulationem alimenta inertia quærunt, clauſas portas habet, & mendacem, & ſucoſam Superſtitionem ſubmovendam eſſe exiſtimant.*

* *Feſtus dies erat in honorem Deæ Floræ apud Græcos & Romanos inſtitutus. Maſſilienſium Reſpublica.*

XVII. Olympiadis quadrageſimæſextæ anno ſecundo, Athenas *Cylonis* piaculo contaminatas, (de quo *Thucydides* Lib. 1. *Herodotus* Lib. 5. Cap. 71. & *Plutarchus* in *Solone*) expiari viſum eſt ex *Phythiæ* reſponſo, cum cives peſtilentia, nocturniſque ſpectris vexarentur. Itaque *Niceæ* filio *Nicerati* cum nave in Cretam miſſo, *Epimenidem* acciverunt; qui cum veniſſet, Urbem luſtravit hunc in modum: Oves nigras & albas in Areopagum duxit: illinc eas quo vellent, ire permiſit; eis qui ſequebantur præcipiens, ut ubi quæque recubuiſſet, ibi mactaretur τῷ προσήκοντι Θεῷ, *Deo cui conveniret*. Atque peſtilentiam ita deſiiſſe ferunt. Hinc factum ut in Athenienſium vicis *Aræ nullo inſcripto nomine* ſint erectæ, memoriam ejuſdem placationis ferentes. S. *Paulus* Actuum 17. ait ſe Athenis vidiſſe *Aram* inſcriptam, *Ignoto Deo*. Cujus inſcriptionis cauſam affert S. *Iſidorus Peluſiota* Lib. 4. *Epiſtola* 69. *Ajunt, peſtem occupaſſe Athenienſium Civitatem.*

Cylonis piaculum. Athenarum expiatio ab Epimenide.

Ara Athenienses Ignoto Deo unde erecta.

tem. *Cum igitur Deos Lege jubentes coluissent, nihil inde utilitatis percepterunt. Quare cum cogitatio ipsos subjisset fieri posse ut Deus esset aliquis, quem ipsi, utpote incognitum, sine honore & cultu reliquissent, qui ob sui contemptum pestem immisisset, Templum extruxerunt, & Aram cui inscripserunt,* ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ. *Cumque Illi hostias immolassent, sanati sunt.* Lucianus in *Philopatride* bis meminit τῷ ἐν Ἀθηναίοις Ἀγνώστῳ. *Suidas* in Τιμασιων ait: *Athenis ignotorum etiam Deorum Aræ statuuntur*, Pausanias in *Eliaci*, ait Jovis, Olympii Altari adjacere Aram Ἀγνώστων Θεῶν. S. Hieronymus Commentario in Epistolam ad Titum, Aræ illius Inscriptionem hanc fuisse dicit: *Diis Asiæ, & Europæ, & Africæ, Diis ignotis & peregrinis.* Athenienses præterea, *Epimenide* suadente, fecerunt *Contumeliæ* fanum, & *Impudentiæ*, teste *Cicerone*, Libro 2. De Legibus. Quod quidem vitiosum (inquit) *Virtutes enim, non vitia consecrare* decet. *Epimenides* ille quem *Clinias Cretensis* apud *Platonem* Lib. 1. De legibus, *Virum divinum* prædicat; quem *divinandi peritissimum*, & *Diis amicissimum* Laertius; *Inclytum fatiloquum & Poetam* Apulejus, *Florid.* Lib. 2. quem *Virum Deo charum, & in rebus sacris præcellentem sapientia, tum fanatica tum Mystica*, Plutarchus in *Solone* appellat; quem ætatis illius homines Nimphæ *Baltæ* filium dicebant, & *Novum Cureta;* quem nonnulli in numero septem Sapientum recensebant, expuncto *Periandro*, quem de *præteritis quidem, ac obscuris* vaticinatum ait *Aristoteles* Lib. 3. *Rhetoricorum*, Cap. 17. quem *Cicero Lib.* 1. *De Divinatione* inter Vates numerat, qui concitatione quadam animi, & per furorem futura præsenserunt atque prædixerunt: Ille (inquam) ipse est, quem Apostolus ad *Titum* scribens Cap. 1. Vers. 12. Cretensium Prophetam appellat: *Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum Propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.*

Solon Athenensium Legislator.

XVIII. Olympiadis 46. anno tertio, regnante apud Judæos *Sedekia*, Magistratum apud Athenienses gessit *Solon*, septem Sapientum unus, eisque Leges conscripsit, teste *Sosicrate*, & *Diogene Laertio*, in ejus Vita. Atheniensis Reipublicæ statum ea tempestate *Plutarchus* in *Solonis* Vita describit. *Quia vero* (inquit) *flagrabat ea tempestate pauperum cum divitibus ex inæqualitate dissensio, Civitas prorsus in lubrico versabatur. Una autem superesse ratio videbatur ad salutem & quietem, si res delatæ ad dominatum essent. Totus erat enim Populus ære alieno a divitibus oppressus. Nam aut illis arabant, sextantem fructuum pensitantes, unde sextantuli & capite censi vocabantur: Aut versuram facientes, corporis nexu duci a creditoribus poterant, quorum partim serviebant ibi, partim extra patriam venundabantur. Multi etiam liberos suos distrahere compellebantur, (neque enim vetabat Lex) & Urbem propter fœneratorum crudelitatem deserere. Ibi maxima & validissima pars coitione facta sese mutuo cohortati sunt ne ea tolerarent, sed unum caperent Ducem virum fidum, eosque qui intra diem judicatum non fecissent, eximerent, agrum dividerent, atque in totum Reipublicæ statum inverterent. Hi qui inter Athenienses maxime sani erant, advertentes Solonem præcipue vacare crimine, neque opulentorum in injuria socium esse, neque necessitatibus implicatum inopum, oraverunt eum ut Reipublicam capesseret, & componeret controversias civium. Phanias Lesbius ipsum dicit Solonem ad servandam Rempublicam dolo utramque partem circumvenisse, atque ostendisse occulte egenis Legem Agrariam, pactorum firmitatem pecuniosis . . . . Creatus fuit secundum Philombrotum Archon, simulque concordiæ Arbiter, & Legislator. Fuit autem pergratus divitibus, ut locuples: ut probus, pauperibus.* Vox etiam dicitur eius, quam antea emiserat, in ore Populi fuisse: *Æqualitatem certaminis auctorem non esse*: Eamque tam locupletibus placuisse, quam inopibus: Quod æqualitatem hi mensura & numero se assecuturos confiderent, illi dignitate & virtute. Summa fuit *Solonis* in gerenda Republica, Legibusque condendis moderatio. Nam *ubi res tolerabilis erat, ibi nihil correxit, vel movit, veritus ne si Rempublicam undequaque miscuisset & confudisset, viribus deficeretur ad eam denuo stabiliendam, & optima ratione temperandam.* At quæ suadendo sperabat se apud obsecundantes, & vim adhibendo obtenturum apud tolerantes, ea egit una vim & justitiam copulans. Quare postea rogatus qua ratione optimas Leges Athenien-

Civium Athoniensium classes & census.

sibus scripsisset: *Optimas* (inquit) *quas accepturi illi erant.* Æris alieni condonationem, emollita nominis invidia, *Novas Tabulas* appellavit. Hoc fuit in Actis ejus primum. *Siquidem tulit ut reliqua remitterentur, & ne quis fœneraret deinceps in corpus.* Cum Ma-

gistra-

giſtratus omnes penes locupletes relinquere ſtatueret, reliqua autem munia Reipublicæ, quorum plebs hucuſque particeps non fuerat, facere promiſcua, cenſum civium egit. Ac quorum facultates aridorum ſimul & liquidorum fructuum menſuras quingentas redderent, hos primæ claſſis fecit, vocavitque *Pentacoſiomeſdimnos*. Secundæ claſſis eos, qui equum alere, aut trecentas valerent efficere: atque hos *Ordinem Equeſtrem* nuncupavit. *Zeugitæ*, quaſi *Opifices*, tertiæ claſſis cives dicti, quibus modus utriuſque generis ſimul erat ducentarum. Reliqui omnes appellati *Thetes*, id eſt, *Capite cenſi*. His nullum Magiſtratum permiſit, ſed conceſſit ſuffragium in concione, & calculum in Judiciis. *Legibus ſcribendis implicatioribus & multum contortis, vim amplificavit ſubſelliorum. Cum enim dirimi per Leges non poſſent lites, evenit ut nunquam opus non haberent Judicibus, ad quos, ſicut Legum quodammodo Dominos, controverſias omnes deferrent.* Cum Populum ex æris alieni remiſſione inflatum ferocientemque videret, præter Areopagum, alteram Curiam conſcripſit, legitque ex ſingulis quatuor Tribubus Centenos Viros, qui ut Decretum facerent ante Concionem, ſanxit; *neque quicquam, niſi ex Senatuſconſulto Populus rogaretur.* Supremum Senatum *omnium arbitrum & cuſtodem conſtituit Legum.* Plurimi Areopagitarum Curiam ad *Solonem* auctorem referunt, ſed eam antiquiorem eſſe, ex Tabula *Solonis* 12. probat *Plutarchus*.

Salonis Leges ſingulares.

Ex cæteris Solonis Legibus illa eſt imprimis ſingularis & nova, quæ eum notat *infamia*, qui neutram partem in ſeditione ſecutus fuiſſet. Indignum enim optimo cive exiſtimabat, publicis incommodis, patriæque malis non moveri; officii vero ejus eſſe, juſtioribus ac melioribus partibus ſe adjungere, cumque his periculo ſe committere potius, quam rebus ſuis in tuto collocatis expectare unde ſtet victoria.

Notat infamia eum qui in ſeditione neutram partem ſecutus fuerit.

Abſurda & ridicula videtur Lex illa, quæ puellæ orbæ ac diviti permittit ut corporis ſui copiam faciat proximis viri, ſi ille ſit impotens. Conſilium ejus in ea condenda Lege fuit, ut avaritiæ & improbitatis pœnas darent viri, qui impotentiæ ſuæ conſcii, pecuniæ tamen cupiditate puellas illas ducebant, *ob Legis privilegium vim Naturæ inferentes*. Hanc etiam Legem eatenus tolerandam cenſet *Plutarchus*, quod non quemlibet velit ex viri neceſſariis admittat orba, *quo proles de familia ſit & de ſtirpe ejus*. Id ex Moſaica Lege *Solonem* ſumpſiſſe manifeſtum eſt. Cæteris conjugiis dotes detraxit, ſponſamque præter tres ſtolas, & ſuppellectilem parvi pretii, afferre quicquam vetuit. *Neque enim meritorium aut venale volebat eſſe fœdus Nuptiarum, ſed liberorum cauſa, & gratiæ atque amicitiæ virum inter & mulierem conſociari.*

Lex Salonis de matrimoniis puellarum Orbarum ac divitum.

Commendatur item Lex *Solonis*, quæ maledicta vetat in defunctos congerere. *Eſt enim putare eos qui deceſſerunt ſanctos, pium: Abſtinere ab iis qui non ex tant, juſtum & civile, odii tollere æternitatem. In vivum contumelias effundere in Sacris Judiciis, Curiis, & Ludis interdixit. Mulctam pendendam privato tres drachmas, binas alteras Ærario præſcripſit. Nam iræ nuſquam moderari, illiberale putavit & effræne, ubique arduum, nonnullis etiam impoſſibile. Debet vero ad id quod effici poteſt Lex accommodari, dummodo intendat cum fructu paucos, & non multos incaſſum punire.*

Lex Salonis ex Moſaica Lege accepta.

Solon maledicere defunctis vetat Lege lata.

Jam probatur Lex ejus teſtamentaria. Etenim antea non erat jus teſtamentum condendi, ſed familiæ defuncti pecunia & hæreditas relinquendæ erant. Hic liberum fecit, non extantibus liberis, cui viſum eſſet, ſua donandi, amicitiamque propinquitati, & gratiam præferendi tulit neceſſitati, pecuniamque mancipium fecit poſſeſſorum. Nec indefinite tamen citra delectum dare indulſit: Sed ſi non per morbum vel medicamentum, nec vinculis, vel vi adſtrictus, vel uxoris inductus eſſet blanditiis.

Lex Salonis de Teſtamentis.

Traduxit ad artificia cives, tulitque Legem, *Ne filius Parentem, qui non ipſum docuiſſet artem, cogeretur alere . . . . . Curiæ præcepit Areopagitarum, quonam ſe quiſque tueretur quæſtu obſervare, atque in otioſos animadvertere.* Ad alendos parentes non adſtrinxit eos, qui ex meretricibus eſſent procreati, quod ſolius voluptatis, non liberorum gratia, Parentes eorum commixti eſſent, filiiſque reddidiſſent *probroſam nativitatem.*

Leges Salonis de officiis parentum & filiorum, & de artificiis.

Has de Mulieribus Leges tulit, pleriſque viris ſapientibus non probatas. Adulteram interficere deprehendenti permiſit: Sin vero liberam feminam rapuerit quis, eique vim intulerit, huic centum drachmarum indixit mulctam. Si lenocinetur, viginti drachmarum. Præterea, filias aut ſorores vendere prohibuit, niſi in ſtupro deprehenſas. Pecuniæ inopia,

Solonis Leges de Mulieribus.

pia, quæ tunc temporis apud Athenienſes erat, Solonem impulit ut graviſſima crimina mulctis pecuniariis emendaret.

Leges ſuas omnes in centum annos ſanxit. Relatæ fuerunt in axes, vel tabulas quadratas ligneas, quas *Axonas* dixere, thecis incluſas aliquanto longioribus, quam largioribus, in quibus vertebantur. Appellabantur, auctore Ariſtotele, *Cyrbes*. Aliqui volunt eas, in quibus Sacra & Sacrificia ſunt deſcripta, proprie *Cyrbes*, cæteras *Axonas* fuiſſe appellatas. Senatus ad Legum *Solonis* obſervantiam ſolemni ſe juramento obſtrinxit. Singuli vero Theſmotetæ peculiari Sacramento, ſi quam violaſſent Legem, auream ſtatuam paris ſibi ponderis ſe Delphis dicaturos. Hæc ex *Plutarcho* in *Solone* diſcimus.

Septem Græciæ Sapientes.

XIX. Iiſdem pene temporibus ſeptem Græciæ Sapientes floruere, quos *Plato* in *Protagora* hoc ordine recenſet: *Thales Mileſius*, *Pittacus Mitylenæus*, *Bias Prieneus*, *Solon Athenienſis*, *Cleobulus Lydius*, *Myſon Chenæus*, & *Chilon Lacedæmonius*. *Hi omnes Laconicæ breviloquentiæ ſtudioſi fuerunt, & ex communi conſenſu verba brevia memorabilia ab unoquoque dicta, Sapientiæ primitias, Apollini Delphico dedicarunt, quæ Templo inſcripta ab omnibus celebrantur*: NOSCE TE IPSUM ..... NE QUID NIMIS ..... M DUS OPTIMUS ... SPONDE, NOXA PRÆSTO EST ... OMNES HOMINES MALI: VEL: PLURIMI HOMINUM MALI .... OMNIA VINCIT DILIGENS MEDITATIO .... NOSCE OCCASIONEM ... Cui autem quęque Sententia tribuenda ſit non conſentiunt Auctores, ut docet *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, pag. 300. Cum Scytha quidam *Anacharſis* nomine Græciam Sapientiæ ſtudio peragraret, Chenis occurrit *Myſoni*. *Hic nihil aliud noverat quam familiam recte adminiſtrare, terram perite colere, cum uxore caſte vivere, liberos liberaliter educare. Suffecit hæc Scythæ, nec Sapientiam verboſam ſibi quærendam putavit, cum inveniſſet opera, in quorum contemplatione aliquandiu defixus hæſit: cumque jam ſatis perſpexiſſet ſingula, Myſon illi dixit: Hæc ſunt, mi Anacharſi, quorum cauſa (neſcio quam vere) homines nos Sapientes vocant. Quod ſi his Sapientis nomen mereor, non video quit non Sapiens dici debeat. Anacharſis utrumque in homine Græco valde miratus eſt, & abundantiam operum, & paucitatem verborum.* Refert *Maximus Tyrius* Diſſertatione 15. *Chilon Lacedæmonius* dixit: *Providentiam rerum futurarum, ratiocinatione comprehenſibilem, eſſe viri virtutem*. THALES MILESIUS Græcorum Philoſophorum primus defectionem Solis prædixit; *Solemque docuit deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quæ eſt natura terreſtri. Idque in ſpeculis cerni, ſubjici Soli diſcum Lunæ. Principium rerum eſſe dixit Aquam. Mentem Mundi ſtatuit Deum.* Sectæ *Jonicæ* Princeps fuit. Hæc ejus celebratur Sententia: *Validiſſima omnium eſt neceſſitas: omnia enim ei ſubſunt.* Cum in Ægypto Philoſophiæ operam dediſſet, Miletum rediit ætate jam grandior. Hæc diſcimus ex *Plutarcho* Lib. *de Placitis Philoſophorum*. Loco *Myſonis Chenæi* quidam *Periandrum Corinthium* inter Septem Sapientes numerant (ex *Diogene Laertio*.) Lege *S. Auguſtinum* Libro 18. *de Civitate Dei*, Capit. 25. *Biantis* honorifice meminit *Cicero* Paradoxo 1. *Sæpe laudabo* (inquit) *Sapientem illum Biantem, qui numeratur in ſeptem: cujus cum patriam Prienam cepiſſet hoſtis, cæterique ita fugerent, ut multa de ſuis rebus aſportarent, cum eſſet admonitus a quodam, ut idem ipſe faceret: ego vero inquit facio. Nam* OMNIA MEA MECUM PORTO. *Ille hæc ludibria fortunæ ne ſua quidem putavit.* Pittaci Mitylenęi dictum *Plutarchus* memorat in *Sympoſio*. Orta enim diſputatione coram *Myrſilo* Tyranno, *quodnam* eſſet animalium omnium peſſimum, reſpondit: *peſſimam ferarum eſſe Tyrannum; de cicuribus, Adulatorem.* Adverſus Phrynonem dimicaturus propter controverſias finium quæ erant inter Atticos & Mitylenęos, rete in eum conjecto ipſum impedi it, & occidit, ut referunt *Strabo* Lib. 13. *Plyænus* Lib. 1. Stratagematum, & *Plutarchus* Libro *de Herodoti Malignitate*. Cum Mitylenæi magna ei dona offerrent, conjecta haſta id dumtaxat agri petiit, quo cuſpis pertigiſſet. Unde loco nomen factum, *Pittæum*, ut referunt *Herodotus* ibidem, & *Valerius Maximus* Lib. 6. Capit. 5. Tritici molendi exercitium *Pittaco* fuiſſe teſtatur *Clearchus* apud *Laertium*. Et *Plutarchus* in Sympoſio *Thaletem* inducit ita loquentem: *Ego cum in Lesbum veniſſem, audivi hoſpitam ſic canentem ad piſtrinum: mole piſtrinum, mole: Nam & Pittacus molit, Rex magnæ Mitylenæ.* Meminit & *Clemens Alexandrinus* in Pædagogo: *Pittacus ille Mitylenæorum Re-*

Eorum ſententiæ.

Plutarch. Lib. 2. De Plac. Philoſ. c. 34. Idem Lib. 1. c. 3. & 7.

mole[ſ]

molere ſolebat, operoſo utens exercitio. Sed & *Pittacum* de laude Molæ ſcripſiſſe docet *Ælianus* Lib. 5. *Var. Hiſt.* Cap. 4.

ARTICULUS VI.

De Rebus Romanorum.

Æra Urbi Romæ conditæ.

I. ÆRa Urbis conditæ varie ab Auctoribus aſſignatur. *M. Portius Cato* ex Tabulis Cenſoriis, & ex Faſtis Capitolinis inveſtigato Urbis Natali, ſtatuit Romam conditam anno ab Excidio Trojæ quadringenteſimo trigeſimo ſecundo, Olympiadis ſextæ anno quarto, vel (ut *Dionyſius Halicarnaſſenſis* numerat) anno primo Olympiadis ſeptimæ. Tribuitque Romanis Regibus *Romulo* ad Regifugium & ad creatos Conſules, annos ducentos quadraginta tres. Hunc calculum approbant *Polybius* & *Solinus*; *M. Terrentius Varro* Catonianam Epocham anno uno antevertit. Ex characteribus enim Aſtronomicis, ope *L. Tarrutii Firmani*, Mathematici inſignis, a *Cicerone* laudati Lib. 2. *de Divinatione*, ſtatuit Urbem conditam anno tertio Olympiadis ſextæ, annos Urbi ab incunabulis ad Regifugium tribuens ducentos quadraginta quatuor. Hunc *Varronis* calculum ſecuti ſunt *Cicero*, *Auguſtus*, aliique Imperatores in ſuis Sęcularibus Ludis, *Vellejus Paterculus*, *Plinius*, *Plutarchus*, *Tacitus*, *Cenſorinus*, *Joſephus*, *Euſebius*. Alii Urbis Natales conjiciunt in annum primum Olympiadis octavæ, auctore *Q. Fabio Pictore*, Hiſtorico Romano antiquiſſimo. Æram illam *Fabianam* probatam volunt a *Diodoro Siculo*, *Tito Livio*, & *Julio Africano*. Æra Varroniana toto quinquennio *Fabiana* anterior eſt. Longe tardius Romam conditam *S. Auguſtinus* exiſtimavit, *Achaz* ſcilicet vel *Ezechiæ* Regum Juda temporibus, cum Populus Iſrael haberet in Terra Promiſſionis annos ſeptingentos decem & octo. (Libro 18. *de Civitate Dei*, Cap. 22.) At *Joatham* regnante, anno ejus ſexto, ſecundum *Varronem*; vel ſeptimo, ſecundum *Catonem*; vel undecimo, juxta *Fabium Pictorem*, Roma condita eſt in Feſto Palilitio, 11. Kalend. Maji. *Propertius* Lib. 4.

Urbi Feſtus erat, dixere Palilia Patres,
Hic primus cœpit Mœnibus eſſe dies.

Palilitia a *Pale* Dea pabuli, aliis *Parilia a pariendo*, ut obſervat *Feſtus*.

Romulus Urbis conditor, & Rex primus.

II. Roma nomen accepit a *Romulo* conditore, qui recens conditam Urbem fraterno *Remi* ſanguine fœdavit, Centumviralem Senatum inſtituit. *Patres* ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati. Bellum a Cæninenſibus, Cruſtuminis, Antemnatibus, & Sabinis ſuſtinuit, ob Raptum Virginum, quas ad conjugium Romani abduxerant. *Titus Tatius* Sabinorum Rex erat. Ad Sabinos primum, tum ad Romanos inclinante victoria, Sabinæ Mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, pacem a parentibus viriſque rogarunt, impetrarunt. Fœdus inter utramque Gentem firmatum, conſociatum Regnum. Imperium omne Romam collatum eſt. Ut tamen Sabinis aliquid daretur, Quirites a Curibus appellati. Populo in triginta Curias diviſo, Sabinarum Mulierum Urbis Primoribus nuptarum nomina honoris gratia ipſis impoſita. Bellum deinde contra Fidenates & Vejentes proſpere geſtum. Cum ad Exercitum recenſendum concionem in campo haberet, orta ſubito tempeſtas cum magno fragore tonitribuſque tam denſo Romulum operuit nimbo, ut conſpectum ejus concioni abſtulerit. A Senatoribus, quibus inviſus erat, obtruncatum, ejuſque corpus diſcerptum, fama fuit. Hanc *Proculus Julius* diſſipavit, Populo perſuadens *Romulum* in cœlos raptum, immortalitate donatum, ac inter Deos relatum ſibi viſum eſſe. Annos ſeptem & triginta regnavit. Hæc ex *Livio* Lib. 1. *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, & *Plutarcho*, in Vita *Romuli*, excerpta ſunt. Sub *Quirini* nomine conſecratus eſt; unde *Virgilius* Æneidos 1.

——— *Remo cum fratre Quirinus*
Jura dabunt.

Quę verba *Servius* ita commentatur: *Romulus Quirinus ideo dictus, vel quod haſta utebatur, quæ Sabinorum lingua Curis dicitur: vel* ἀκοιράνος *qui Græce Rex dicitur; vel propter generis nobilitatem: Mars enim cum ſævit, Gradivus dicitur; cum tranquillus eſt,*

Quirinus. Ita in Urbe duo ejus Templa sunt; unum Quirini; intra Urbem, quasi Custodis, & tranquilli; aliud in Appia via extra Urbem, prope portam, quasi Bellatoris, vel Gradivi. De *Romuli* Apotheosi lege *S. Augustinum* Lib. 3. *de Civ. Dei*, Cap. 15. ubi ex ipsis *Historiæ* Romanæ Scriptoribus, & *Cicerone* probat, ejus inter Deos receptionem commentitiam existimatam.

Interregnum post Romuli mortem.

III. Post *Romuli* mortem, annum Interregnum fuit, Senatoribus alternis imperantibus. Rex tandem a Romanis ex Sabinorum Gente creatus est *Numa Pompilius*. Is Romam antea commigraverat, sed Curibus degebat, celebri Sabinorum Urbe, unde se Romani una cum receptis Sabinis *Quirites* nominaverunt. Leges Novæ Urbi condidit, inde

Numa Pompilius Rex 2. Romanorum & Legislator.

forsan *Numa* cognominatus, ἀπὸ τῆς νόμου, ut *Servius* observat. Ferocem Populum armorum desuetudine mitigandum ratus, *Janum* indicem pacis, bellique fecit: apertus ut in armis esse civitatem; clausus, pacatos circum omnes Populos significaret. Clauso eo, cum finitimorum animos societate ac fœderibus junxisset, positis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur otio animi, quos metus hostium disciplinaque militaris continuerat, Deorum metum injiciendum ratus est: *Qui cum descendere ad animos sine aliquo commento miraculi non posset, simulat sibi cum Dea Egeria congressus nocturnos esse: ejus se monitu, quæ acceptissima Diis essent, Sacra instituere, Sacerdotes suos cuique Deorum præficere* (inquit *Titus Livius*.) Flaminem *Jovi* assiduum creavit, alterum *Marti*, tertium *Quirino*. Virgines *Vestæ* legit, eisque stipendium de publico statuit. Creato Pontifice *Numa Marcio*, ei Sacrorum omnium Ritus præscripsit, ejusque scitis publica omnia privataque Sacra subjecit. Annum ad cursum Lunę in duodecim Menses descripsit: Nefastos Dies, Fastosque fecit. Romuleum annum decem dumtaxat mensium fuisse, *Numam* vero duos menses addidisse, testantur *Ovidius* Lib. 1. & 3. Fastorum, *Solinus* Cap. 2. *Macrobius* Lib. 1. *Saturnal.* Cap. 12. & 13. *Censorinus* Libro *de Die Natali*, Cap. 20. Verumtamen vetusti duo Annalium Scriptores, *Licinius Macer* & *Lucius Fenestella*, Annum Romanum statim initio Urbis duodecim Mensium fuisse tradiderunt, *Censorino* teste. Quorum sententiam secutus *Plutarchus*, in Vita *Numæ*, Mensium dumtaxat ordinem ab eo transpositum scripsit: Januario scilicet, qui sub *Romulo* fuerat undecimus, primum locum datum; Februario, qui duodecimus, secundum; Martio, qui primus, tertium. Eamdem opinionem amplexi sunt *Scaliger* Libro 2. *De Emendatione temporum*, & *Lydiatus* Tractatu *De variis Annorum formis*. Numam cum *Pythagora Lacedæmonio*, qui Olympiis cursu victor fuit 16. Olympiade consuetudinem aliquam habuisse, *Plutarchus* in Vita *Numæ* testatur. Hæc causa esse potuit, cur *Pythagoreus* dictus sit. Quod cum posteri non recte caperent, *Numam* Pythagoræ Philosophi Auditorem fuisse perperam asseruerunt, cum centum post annos & amplius, regnante Romæ *Servio Tullio*, floruerit. Ita *Titus Livius* Lib. 1. & *Cicero* Lib. 4. *Tuscul. Quæst.* & 2. *De Oratore*, Nummos æreos Romę regnante *Numa*, signatos fuisse, & ab eo nomen accepisse putarunt *S. Epiphanius* Libro *De Ponderibus & Mensuris*, versus finem, *S. Isidorus* Lib. 16. *Originum*, Cap. 17. & *Suidas* hujus opinionis auctorem laudans *Suetonium Tranquillum*. Alii *Nummum ex* Græco νόμισμα, & νόμος derivatum censent. *Aristoteles* 5. Ethic. *Nomisma ex eo nomen habet, quia non natura, sed lege est*, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Græcam numismatis & nummi originem pariter asserit *Julius Pollux* Libro 9. Annos tres & quadraginta regnavit *Numa*: de quo legi possunt *T. Livius* Libro 1. *Dionysius Halicarnassensis* & *Plutarchus* in ejus Vita. Libros *Numæ* quibus Sacrorum causæ reddebantur, cum post ejus mortem a *Terentio* quodam inventi fuissent, & ad Senatum delati, Patrum Conscriptorum decreto combustos, testantur *Varro* Libro 1. De Cultu Deorum, *Livius* Lib. 40. *Valerius Maximus* Lib. 1. Cap. 1. *Plinius* Lib. 13. Cap. 42. *Lactantius* Lib. 1. Cap. 22. & *S. Augustinus* Libro 8. *De Civitate Dei*, Cap. 34. ubi scribit: *Numam Pompilium curiositate illicita ad ea Dæmonum pervenisse secreta, quæ literis mandavit. Senatus autem, cum Religiones formidaret damnare majorum, & ideo Numæ assentiri cogeretur; illos tamen Libros tam perniciosos esse judicavit, ut nec obrui rursus juberet, ne humana curiositas multo vehementius rem jam proditam quæreret, sed flammis aboleri nefanda Monumenta: ut quia jam necesse esse existimabant Sacra illa facere, tolerabilius erraretur causis eorum ignoratis, quam cognitis Civitas turbaretur.* Et Cap. 35. *Nam &*

Libri Numæ post ejus mortem simi cremusti.

ipse

ipſe Numa, ad quem nullus Dei Propheta, nullus Sanctus Angelus mittebatur, hydromantiam facere compulſus eſt, ut in aqua videret Imagines Deorum, vel potius ludificationes Dæmonum, a quibus audiret, quid in Sacris conſtituere atque obſervare deberet. Quod genus divinationis idem Varro a Perſis dicit allatum, quo & ipſum Numam, & poſtea Pythagoram Philoſophum uſum fuiſſe commemorat: ubi adhibito ſanguine etiam Inferos perhibet ſciſcitari, & νεκρομαντείαν Græce dicit vocari.... His artibus didicit Sacra illa Pompilius, quorum Sacrorum facta prodidit, cauſas obruit; ita timuit & ipſe quod didicit: quarum cauſarum proditos Libros Senatus incendit.... Quod ergo aquam egeſſerit, id eſt, exportaverit Numa Pompilius, unde hydromantiam faceret, ideo Nympham Ægeriam conjugem dicitur habuiſſe, quemadmodum in ſupradicto Libro Varronis exponitur. Ita enim ſolent res geſtæ adſperſione mendaciorum in fabulas verti.

Tullus Hoſtilius Rex 3. Romanorum.

IV. *Numæ* morte ad Interregnum res rediit. Inde *Tullum Hoſtilium*, nepotem *Hoſtilii*, cujus clara pugna adverſus Sabinos fuerat, Regem eſſe Populus juſſit. Patres auctores facti. Hic ſeneſcere civitatem otio ratus, undique materiam excitandi belli quærebat. Forte evenit ut agreſtes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas invicem agerent. Id bello cognatas inter Gentes occaſionem dedit, quo trium *Horatiorum* fratrum a Romanis, & totidem *Curiatiorum* ab Albanis partibus, condicto certamine finitum eſt. Conſertis manibus, duo Romani ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis expirantes corruerunt. Qui ſuperérat *Horatius*, quamvis integer, quia tribus impar erat fugam ſimulat, & duos per intervalla, ut vulnerum dolor patiebatur, inſequentes interficit. Tum in tertium irruens, *Duos*, inquit, *fratrum Manibus dedi: tertium cauſæ belli hujuſce, ut Romanus Albano imperet, dabo*. Victori *Horatio* Soror Virgo, uni ex Curiatiis deſponſa, obvia fuit, cognitoque ſuper humeros fratris paludamento Sponſi, ſolvit crines, & flebiliter nomine Sponſum mortuum appellat. Indignatione commotus *Horatius* ſtricto gladio, ſimul verbis increpans, transfigit puellam: *Abi hinc cum immaturo amore ad Sponſum*, inquit, *oblita fratrum mortuorum, vivique, oblita patriæ. Sic eat quæcumque Romana lugebit hoſtem*. Atrox viſum id facinus Patribus, Plebique. In jus raptus *Horatius*, & Duumvirum judicio damnatus, auctore *Tullo* Rege, clemente Legis interprete, cum provocaſſet, rogante patre a Populo abſolutus eſt, admiratione magis virtutis quam jure cauſæ, ut ait *T. Livius*. Lege *S. Auguſtinum* Libro 3. *De Civitate Dei*, Cap. 14. quod inſcribitur, *De impietate Belli quod Albanis Romani intulerunt, & de victoria dominandi libidine adepta*. Bellum deinde Fidenatibus & Vejentibus illatum. Albani in belli ſocietatem vocati. *Mettius Fuffetius* Dux Albanorum aciem in collem ſubduxit, ut fortunam belli ſequeretur. *Tullus* Romanorum Rex, victis Fidenatibus *Mettium* violatę fidei, ruptique fœderis reum inter duos currus alligari, & equis in diverſa concitatis diſcerpi juſſit. Mox Alba diruta, opes Urbis, Populumque Romam tranſtulit. Albam quadringentis annis *Livius*, alii quingentis ſtetiſſe volunt. Verſa poſt hæc in Sabinos arma. Pugna atrox ad *Silvam malitioſam* fuit: Sabini profligati, *Tullus Hoſtilius* cum annos duos ſupra triginta regnaſſet, fulminis ictu periit. Multis vero perſuaſum eſt, eum oppreſſum fuiſſe inſidiis *Anci Marcii*, ut qui procelloſo die, cum Rex domi Sacra faceret, Regiam ingreſsus ſit, ibique *Tullo* cum uxore ac liberis interfecto, domum ipſam incenderit. Vide *Dionyſium Halicarnaſſenſem* Lib. 3.

Bellum inter Albanos & Romanos.

Ancus Marcius Rex 4. Romanorum.

V. Poſt *Tullum Hoſtilium*, quartus a *Romulo* regnavit *Ancus Marcius*, Numæ ex filia nepos. Medium ipſi erat ingenium, & *Numæ* & *Romuli* memor. Bellum priſcis Latinis indixit ſolemni ritu, ac tum primum inſtituto. Politorio, aliiſque Latii Urbibus expugnatis, multitudinem omnem Romam traduxit: & cum circa Palatinum ſedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque Arcem, Cœlium Montem Albani impleſſent; Aventinum novæ multitudini datum. Janiculum, Ponte Sublicio in Tiberi facto Urbi conjunxit. Nec Urbs tantum hoc Rege crevit, ſed etiam ager fineſque. Silva Meſia Vejentibus adempta: Uſque ad Mare Imperium prolatum, & in ore Tiberis *Oſtia* urbs condita: Salinæ circa factæ, egregieque rebus bello geſtis, Ædes *Jovis Feretrii* amplificata. Regnavit *Ancus* annos quatuor & viginti. Hæc ex *Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, aliiſque Romanæ Hiſtoriæ Scriptoribus excerpta.

Tarquinius Priſcus Rex 5. Romanorum.

VI. *Anco* ſucceſſit *Tarquinius Priſcus*, qui Aquilæ volatu carpento illius inſidentis, pi-

pileumque ejus capiti detrahentis, rursumque imponentis, ab uxore Auguriorum perita ad sperandum Imperium olim inflammatus, primus illud ambitiose postulasse, & orationem dicitur habuisse ad conciliandos plebis animos compositam. *Virum, cætera egregium, secu[illegible]um in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio est* (inquit T. Livius.) *Nec mi[illegible]i firmandi, quam augendæ Reipublicæ memor, centum in Patres legit, qui deinde minorum Gentium sunt appellati. Factio haud dubia Regis, cujus beneficio in Curiam venerant.* De Latinis, Sabinisque triumphavit. Auguriorum superstitioni plurimum tribuit. Cum enim *Accius Navius* belli Sabini tempore auguratus fuisset, *Tarquinium* Regem novacula cotem discissurum, idque illud haud cunctanter feciset, Statua *Accio* posita est velato capite, juxta cotem ipsam, in perpetuum rei monumentum. Exindeque *Auguriis, Sacerdotioque Augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea nisi auspicato gereretur: Concilia populi, Exercitus vocati, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur.* Puero in Regia *Tarquinii* dormienti cui *Servio Tullio* nomen fuit, caput flamma circumdatum visum est. Regina *Tanaquil* prodigii testis, *Tarquinium* conjugem ad puerum adoptandum impulit. *Vide en tu puerum hunc*, inquit, *quem tam humili cultu educamus? Scire licet hunc lumen quondam rebus nostris dubiis futurum, præsidiumque Regiæ afflictæ. Proinde materiam ingentis publice privatimque decoris, omni indulgentia nostra nutriamus.* Puer eruditus iis artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur, evasit vere indolis Regiæ, filiamque ei suam Rex despondit. Hęc adoptio *Anci Marcii* Regis filios in *Tarquinium* commovit, indigne ferentes servum serva natum Regno destinari, quo *Tarquinii* tutoris sui fraude pulsi fuerant. Eorum itaque insidiis occisus est *Tarquinius*, cum annos octo & triginta regnasset. Paulo ante Captivitatem Babylonicam regnare cœperat, anno secundo quadragesimæprimæ Olympiadis, cum *Josiæ* Regis Juda trigesimo concurrentis. Quæ de ipso diximus, ex *Tito Livio* Lib. 1. sunt excerpta. De eodem legi possunt *Dionysius Halicarnassensis*, & alii Romanæ Historiæ Scriptores.

IN HE-

IN HISTORIAM SACRAM QUINTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

DE TEMPLO SALOMONIS.

Utrum a ruditate & moribus Gentium originem traxerit?

IOANNIS *Marshami in Canone Chronico* pag. 34. & 210. & *Joannis Spenceri* Lib. 3. *De Legibus Hebræorum Ritualibus, dissertatione 6.* nova & singularis opinio huic Dissertationi occasionem dedit. Asserunt enim Viri illi Eruditi, Templum *Salomonis* a ruditate Gentium originem traxisse. Et *Marshamus* quidem id pressius & quasi obiter exequitur: *Spencerus* vero prolixa & eleganti Dissertatione speciosum illud commentum adstruere nititur, cui sequentem propositionem opponimus.

PROPOSITIO UNICA.

Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam Superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda non est; sed ad Dei Optimi Maximi consilium, afflatum, auctoritatem, Davidisque & Salomonis pietatem.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra 2. *Regum* Cap. 7. ubi narratur quomodo *David* indignum æstimaverit Dei Majestate, indecorumque iis beneficiis quibus se Deo Optimo Maximo obstrictum palam profitebatur, ut Arca Dei in tentorio posita esset, dum ipse in domo cedrina habitaret: Atque ita Regiæ suæ intuitu, quam Deo favente ædificaverat, ad Ædem magnificam Deo cœli terræque supremo Domino, & Regi Regum fabricandam & dicandam excitatus est. Hujusmodi autem consilium a Dei afflatu profiscisci *Nathan* Propheta declaravit. Neque id ut Ægyptiacæ Superstitionis reliquias condonavit, sed ut eximiæ pietatis affectum probavi. Et tantum abest ut profanorum Templorum intuitu, quæ Israelitæ olim in Ægypto viderant, Deus Gentium ruditati, sæculique moribus se accommodans, Templi fabricam concesserit; ut contra nihil se de tali Æde locutum significet, quo tempore Ægyptiacorum Templorum, si quæ essent, memoria apud Majores eorum recens erat. *Factum est autem cum sedisset Rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan Prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina, & Arca Dei posita sit in medio pellium? Dixitque Nathan ad Regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: Quia Dominus tecum est. Factum est autem in illa nocte; & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædi-*

ficabis mihi Domum ad habitandum? Neque enim habitavi in Domo ex die illa qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, usque in diem hanc: Sed ambulabam in Tabernaculo & in Tentorio. Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de Tribubus Israel, cui præcepi ut pasceret Populum meum Israel, dicens: Quare non ædificastis mihi Domum cedrinam? Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus Exercituum: Ego te tuli de pascuis sequentem greges, ut esses Dux super Populum meum Israel: Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos a facie tua: Fecique tibi nomen grande juxta nomen Magnorum qui sunt in terra. Et ponam locum Populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: Nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius, ex die qua constitui judices super Populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Prædicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum. Pietatem *Davidis* de Templo ædificando cogitantis non solum Deus commendat, verum etiam amplius promissionibus munerat: & in numero benedictionum, quibus filium ejus *Salomonem* cumulabit, hanc velut principem recenset, quod divinæ Majestati suæ Templum sit ædificaturus. Non ergo ad Ægyptiacam Superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda est origo Templi Salomonici, sed ad Dei Optimi Maximi consilium, afflatum, auctoritatem, & ad *Davidis* ac *Salomonis* pietatem.

Confirmatur ex 1. *Paralipomenon* Cap. 22. ubi de *Davide* dicitur: *Vocavitque Salomonem filium suum, & præcepit ei ut ædificaret Domum Domino Deo Israel. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem Domum Nomini Domini Dei mei, sed factus est sermo Domini ad me dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: Non poteris ædificare Domum Nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: Faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus. Ipse ædificabit Domum Nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in Patrem. Firmaboque solium Regni ejus super Israel in æternum: Nunc ergo, fili mi, sit Dominum tecum, & ædifica Domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te .... Præcepit quoque David cunctis Principibus Israel ut adjuvarent Salomonem filium suum. Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subjecta sit terra coram Domino, & coram Populo ejus. Præbete igitur corda vestra & animas vestras, ut quæratis Dominus Deum vestrum, & consurgite, & ædificate Sanctuarium Domino Deo, ut introducatur Arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in Domum quæ ædificatur Nomini Domini.* Quid in toto illo *Davidis* Regis sermone pietatem non sapit? Num aliquem ad Ægyptiacam Superstitionem, ad ruditatem Gentium, ad profanos sæculi mores respectum exprimit? Nonne Deo placuisse significat ut *Salomon* ipsi Domum ædificaret? *David* Rex & Propheta Sanctissimus *Salomoni* filio suo jubet ut sacrum illud opus secundum voluntatem Dei perficiat, divina illi promissa & beneficia proponit, quibus ad id exequendum excitetur: Principes Israel acceptorum pariter beneficiorum memoria instigat & permovet ut *Salomonem* in fabrica Templi adjuvent. Tantum abest ut eos Ægyptiacæ Superstitionis æmulatione, vel ruditatis Gentium, profanorumve sæculi morum imitatione, & quadam veluti contagione id præstituros dicat; ut potius hoc opere Deum quæri, Deo immortali corda præberi asserat. Denique finem exponens ob quem ædificatio Templi ab ipso suscepta sit, & *Salomoni filio* servata, non ait id factum ut sæculi moribus conformarentur, sed ut Arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata in eo deponerentur ac servarentur.

Confirmatur secundo, ex Literis Salomonis ad *Hiramum* Regem Tyri scribentis. (3. Reg. 5.) *Tu scis voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Dei sui propter Bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus mihi per circuitum: &*

non eſt ſatan, neque occurſus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, ſicut locutus eſt Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit Domum Nomini meo.

Confirmatur tertio, ex Cap. 8. ejuſdem Libri, ubi Templi Dedicatio deſcribitur: *Factum eſt autem, cum exiſſent Sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit Domum Domini, & non poterant Sacerdotes ſtare, & miniſtrare propter nebulam: Impleverat enim gloria Domini Domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut habitaret in nebula. Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum, firmiſſimum Solium tuum in ſempiternum. Convertitque Rex faciem ſuam & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael: Omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui locutus eſt ore ſuo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit dicens: A die qua eduxi Populum meum Iſrael de Ægypto, non elegi civitatem de univerſis Tribubus Iſrael ut ædificaretur Domus, & eſſet Nomen meum ibi: Sed elegi David ut eſſet ſuper Populum meum Iſrael: Voluitque David pater meus ædificare Domum Nomini Domini Dei Iſrael, & ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitaſti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene feciſti, hoc ipſum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi Domum, ſed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis ipſe ædificabit Domum Nomini meo. Confirmavit Dominus ſermonem ſuum quem locutus eſt: Stetique pro David patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſrael, ſicut locutus eſt mihi Dominus: & ædificavi Domum Nomini Domini Dei Iſrael: Et conſtitui ibi locum Arcæ, in qua fœdus Domini eſt, quod percuſſit cum Patribus noſtris, quando egreſſi ſunt de Terra Ægypti.* Confer cum 1. *Paralipomenon Cap. 6.* & Cap. 7. quo poſtremo loco dicitur: *Cumque compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cœlo, & devoravit holocauſta & victimas: & Majeſtas Domini implevit Domum. Nec poterant Sacerdotes ingredi Templum Domini, eo quod impleſſet Majeſtas Domini Templum Domini. Sed & omnes filii Iſrael videbant deſcendentem ignem, & gloriam Domini ſuper Domum: & corruentes proni in terram ſuper pavimentum ſtratum lapide, adoraverunt & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordiam ejus.* Bonam fuiſſe ac Deo gratam *Davidis* voluntatem de Templo Nomini Domini ædificando, Spiritus Sanctus teſtatur. Deo placuiſſe ut operis executio ſervaretur *Salomoni*. Abſoluta Templi fabrica, cum Dedicatio ſolemni ritu celebraretur, Deum immortalem editis Miraculis ſignificaſſe quam ſibi acceptum eſſet Sacrum opus: Ignem quippe de cœlo delapſum holocauſta & victimas conſumpſiſſe, & Nebulam Dei Majeſtatis indicem Templum impleviſſe, qua ſe in hac Æde ſingulari quadam ratione præſentem eſſe teſtatus eſt, ut Populi ſui Sacrificia preceſque ſuſciperet, ſuaque beneficia in Templo iſto orantibus confertet. An, quæſo, ab Ægyptiaca Superſtitione, & ruditate Gentium profectum Opus ita Deus approbaſſet, ac Miraculis illuſtraſſet?

Templum Salomonis Chriſti & Eccleſiæ figura.

Probatur ſecundo. Ædes quam ædificari Deus juſſit ut Chriſti & Eccleſiæ figura & Prophetia ſenſibilis eſſet, ab Ægyptiaca ſuperſtitione, ac Gentium ruditate non ducit originem: Sed Templum *Salomonis* Deus ædificari voluit ut eſſet figura & ſenſibilis quædam prophetia Chriſti & Eccleſiæ: Illius igitur origo ad Ægyptiacam Superſtitionem & ruditatem Gentium inconſulto refertur.

Minor Propoſitio *S. Auguſtini* verbis probatur Libro *De Symbolo ad Cathecumenos*, Cap. 5. *Templum habet Deus: Nam & Salomon Rex & Propheta juſſus eſt ædificare Templum Deo .... Et unde ædificavit? De lignis & lapidibus: Quia dignatus eſt Deus facere ſibi per ſervum ſuum Domum in terra, ubi rogaretur, ubi memoraretur. Unde dicit Beatus Stephanus*: Salomon ædificavit illi Domum, ſed Altiſſimus non in manufactis Templis inhabitat. *Si ergo corpora noſtra Templum ſunt Spiritus Sancti, qualis Deus eſt, qui ædificavit Templum Spiritui Sancto? Sed Deus. Si enim Templum Spiritus Sancti ſunt corpora noſtra, ille Spiritui Sancto ædificavit templum, qui & corpora noſtra.* Et in Pſalmum 137. explicans illa verba, *Adorabo ad Templum Sanctum tuam*, ait: *Ipſa congregatio Angelorum Templum Dei eſt ..... Eccleſia deorſum, & Eccleſia ſurſum. Eccleſia deorſum in omnibus Fidelibus: Eccleſia ſurſum in omnibus Angelis.* Et in Pſalmum 44. *Templum Regis ipſa Eccleſia, intrat in Templum ipſa Eccleſia. Unde conſtruitur Templum? De hominibus qui intrant in Templum. Lapides vivi qui ſunt, niſi Fi-*

Aug. p. 4. & 48.

deles Dei ? . . . . Templum Regis in unitate est: Templum Regis non est ruinosum, non discissum, non divisum. Junctura lapidum viventium, caritas est ... Templum suum Deus ubique collocavit, fundamenta Prophetarum & Apostolorum ubique firmavit. Et in Psalmum 64. explicans illa verba, *Replebimur in bonis Domus tuæ, Sanctum est Templum tuum, mirabile in æquitate;* hæc habet: *Ista sunt bona Domus illius. Non dixit, Templum Sanctum tuum mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis, sed mirabile in justitia. Habes foris oculos unde videas marmora & aurum. Intus est oculus unde videatur pulchritudo justitiæ . . . Et ipsum Templum, fratres, nolite præter vos cogitare. Amate justitiam, & vos estis Templum Dei . . . . Ille unus vir qui assumitur in Templum Dei, & plures sunt, & unus est. Ex unius persona dixit: Exaudi Deus orationem meam; & quia ipse unus ex pluribus constat, modo ait: Exaudi nos Deus Salvator noster.* Ibidem loquens de Civitate Jerusalem, ait: *Civitas ergo quædam illa terrena cujusdam Civitatis æternæ in Cœlis umbram gerebat: At ubi cœpit illa quæ significabatur, evidentius prædicari, umbra, qua significabatur, dejecta est: Propterea ibi modo Templum non est, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis Domini. Tenemus lucem, umbra transivit.* Denique Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 48. *Hæc autem Domus*, inquit, *ad Novum pertinens Testamentum, tanto utique majoris est gloriæ, quanto meliores sunt lapides vivi, quibus credentibus renovatisque construitur. Sed ideo per instaurationem Templi illius significata est, quia ipsa renovatio illius ædificii significat eloquio prophetico alterum Testamentum, quod appellatur Novum. Quod ergo Deus dixit per memoratum Prophetam*, Et dabo pacem in loco isto: *Per significantem locum ille qui eo significatur, intelligendus est: Ut quia illo loco instaurato significata est Ecclesia, quæ fuerat ædificanda per Christum, nihil aliud accipiatur, quod dictum est:* Dabo pacem in loco isto, *nisi dabo pacem in loco quem significat locus iste. Quoniam omnia significantia videntur quodam modo earum rerum, quas significant, sustinere personas: Sicut dictum est ab Apostolo,* Petra erat Christus; *quoniam petra illa, de qua hoc dictum est, significabat utique Christum. Major est itaque gloria Domus hujus Novi Testamenti, quam domus prioris Veteris Testamenti; & tunc apparebit major, cum dedicabitur. Tunc enim* Veniet Desideratus cunctis Gentibus, *Sicut legitur in Hebræo. Nam prius ejus adventus nondum erat desideratus omnibus Gentibus. Non enim quem deberent desiderare sciebant, in quem non crediderant. Tunc etiam secundum Septuaginta Interpretes, (Quia & ipse Propheticus sensus est,)* venient quæ electa sunt Domini de cunctis Gentibus. *Tunc enim vere non venient, nisi electa, de quibus dicit Apostolus.* Sicut elegit nos in ipso ante Mundi constitutionem. *Ipse quippe Architectus, qui dixit:* Multi vocati, pauci autem electi. *Non de his, qui vocati sic venerunt, ut de convivio projicerentur, sed de electis demonstraturus est ædificatam Domum, quæ nullam deinceps formidabit ruinam. Nunc autem quando & hi replent Ecclesias, quos tamquam in area ventilatio separabit, non apparet tanta gloria Domus hujus, quanta tunc apparebit, quando quisquis ubi erit, semper erit.*

Aggæi 2. 10.

Aggæi 2. 8.

Ephes. 1. 4.

Matt. 22. 14.

Et Præfatione in Psalmum 126. *Salomon ædificaverat Templum Domino, in typo quidem & in figura futuræ Ecclesiæ, & corporis Domini: Unde dicit in Evangelio:* Solvite Templum hoc, & in triduo excitabo illud. *Quia ergo ipse ædificaverat illud Templum, ædificavit sibi Templum verus Salomon Dominus noster Jesus Christus, verus Dicificus . . . . De quo dicit Apostolus:* Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. *Ipse est verus Pacificus, qui duos parietes e diverso venientes in se copulavit, quibus factus est Lapis angularis, venienti populo ex Circumcisione, credentium, & venienti populo ex præputio Gentium & ipsorum credentium; fecit unam Ecclesiam de duobus Populis, factus est illis lapis angularis, & ideo vere Pacificus. Quia ergo ille verus Salomon; Salomon autem ille filius David de Muliere Bersabee, Rex Israel, figuram gestabat hujus Pacifici, quando Templum ædificavit: Ideo ne illum putes Salomonem qui ædificavit domum Deo, alium Salomonem tibi ostendens Scriptura sic cœpit in Psalmo:* „ Nisi „ Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. *Dominus ergo ædificat domum, Dominus Jesus Christus ædificat domum suam . . . . Quæ autem Domus Dei;*

Ps. 126.

Ps. 126.

Dei; *& ipsa Civitas. Domus enim Dei Populus Dei; quia domus Dei templum Dei. Et quid dicit Apostolus?* Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. *Omnes autem Fideles, quæ est Domus Dei, non solum qui modo sunt, sed & qui ante nos fuerunt, & qui post nos futuri sunt, adhuc qui nasci habent in rebus humanis usque in finem sæculi, congregati in unum Fideles innumerabiles, sed domino numerati, de quibus dicit Apostolus,* Novit Dominus qui sunt ejus: *Grana illa quæ modo gemunt inter paleas, quæ massam unam sactura sunt, quando area in fine fuerit ventilata. Omnis ergo numerus Fidelium Sanctorum, ex hominibus commutandorum ut fiant æquales Angelis Dei, adjuncti etiam ipsi Angelis, qui modo non peregrinantur, sed expectant nos quando a peregrinatione redeamus, omnes simul unam Domum Dei faciunt, & unam Civitatem. Ipsa est Jerusalem.* 1. Cor. 3. 17. 2. Timoth. 3. 19.

Confirmatur ex *Theodoreto Quæstione* 1. *in Lib.* 1. *Paralipomenon*, dicente: *Non ipse* (DAVID) *sed ejus filius Templum ædificavit. Nam quoniam Christus, secundum carnem quidem Davidis filius, ut Deus autem Dominus & herus Davidis erat ædificaturus Ecclesias, quæ sunt in toto orbe terrarum, non sivit Davidem ædificare Templum Judaicum: Sed jussit illius filium hoc facere, cujus appellatio præfigurabat pacem nostri Servatoris. Salomon enim interpretatur Pacificus: & Dominus noster Pax appellatur. Testis est Beatus Paulus clamans: Ipse est Pax nostra, qui fecit utraque unum.*

Confirmatur secundo, ex Venerabili *Beda Lib.* 2. *De Tabernaculo*, Cap. 1. *Tabernaculum* (inquit) *a Moyse factum in solitudine, sicut & Templum quod fecit Salomon in Jerusalem, statum sanctæ universalis Ecclesiæ designat, quæ partim jam cum Domino regnat in cœlis, partim in præsenti adhuc vita decedentibus ac succedentibus sibi membris suis peregrinatur a Domino. Et quidem in utriusque constructione Domus hæc principalis solet esse distantia figurarum, quod Tabernaculum præsentis ædificium Ecclesiæ, quæ quotidie in laboribus exercetur: Templum futuræ requiem designat, quæ quotidiana animarum hinc post labores exeuntium receptione perficitur: Quia nimirum Tabernaculum Moyses cum Populo Dei in via adhuc positus, qua ad Terram repromissionis pergebat, condidit: Salomon autem Templum in Jerusalem, quæ interpretatur Visio pacis: Quoniam hic quidem Ecclesia in labore & grumna vitæ labentis, in siti & esurie Regni perennis ædificatur: Illic autem in visione ac perceptione veræ pacis consummatur. Unde bene in Templi constructione* „ *dictum est, quod* Malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in eo, *cum ædificaretur, præparatis extra Jerusalem cunctis lapidibus ac lignis, atque in positionem ordinis sui decenter aptata esse; quæ ibi facillime suo quæque loco reddita, aut cæmento necterentur aut clavis: Quia videlicet in pace supernæ beatitudinis non est tribulationibus nostra examinanda fides, aut vita probanda: Sed quæ in præsenti jam sæculo castigata, & cœlestibus erat sedibus regulariter aptata, ibi glutine & vinculis mutuæ caritatis, ne perpetuo dissolvi queat, in conspectu etiam sui conditoris ac Regis ad invicem copulanda. Nam cum in hac vita multitudinis credentium fiat cor & anima una, & sint illis omnia communia, quid nisi lapides vivi in ædificium futuræ domus Domini quadrantur, qui hinc inde translati absque ullius labore tarditatis, suis quique ordinibus inferantur, & sibimet alterutrum, copula divinæ simul & propriæ dilectionis jungantur: Item figura utriusque Sanctuarii potest ita generaliter distingui. Opus Tabernaculi tempus Synagogæ, hoc est, antiquæ Dei plebis: Opus vero Templi Ecclesiam, id est, illam electorum multitudinem, quæ post Incarnationem Dominicam ad vitam venit, significet. Quoniam videlicet Tabernaculum Moyses cum sola Hebræorum plebe consummavit: Templum vero Salomon collecta Proselytorum multitudine perfecit, adjuvante etiam Tyrio Rege, cum Artificibus suis, qui neque natura Judæi, neque professione fuerunt. Constat quia pleri Dei Populo non nisi ex ipsa eorum Gente præfuerunt; At vero Ecclesiæ Rectores primi quidem fuere de Hebræis: Verum mox crescente ea ac dilatata per orbem, etiam de Gentibus structores ejus sunt exorti; adeo ut ipse etiam Evangelista Lucas, & Timotheus, ac Titus, Viri Apostolici, devotione Gentium ad Præsulatum ejus pervenerint. Verum si diligentius singula inspiciamus, utriusque Domus ædificatio totius Ecclesiæ præsentis statum mystice describit, quæ ab initio mundanæ conditionis usque ad ultimum, qui in fine sæculi nasciturus est Electum, semper ædificari non desinit; & futuræ quoque gloriam vitæ, qua nunc ex parte fruitur, sed post hujus terminum sæculi, in omnibus suis membris in æternum* Ephes. 2.

fructura est, mirabili figurarum veritate depingit. Unde nos aliqua de Tabernaculo, Domino opitulante, dicturi, primum Ipsum invocantes, humili etiam prece deposcimus revelari oculos cordis nostri, ut considerare queamus mirabilia de Lege ejus: & in pretiosorum decore metallorum ac vestimentorum, intelligamus ornatum nobis morum, fide ac devotione fulgentium, esse commendatum. Neque enim nobis aliter sermo ille Apostolicus potest con-
2. Cor. 6. *venire, quo ait:* „ Vos enim estis Templum Dei vivi; *sicut dicit Deus:* Quoniam in-
Levit. 26. „ habitabo in illis, & inter eos ambulabo: *& quod Joannes audivit vocem magnam de*
„ *Throno dicentem:* Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis:
Apoc. 21. *quam si ornatum Tabernaculi sive Templi materialem religioso mundi cordis & corporis cultu imitemur.* Legatur ejusdem Venerabilis Doctoris Liber *De Templo Salomonis.*

Confirmatur tertio, ex *Angelomo* Luxovienſi Monacho, Auctore Ecclesiastico noni sæculi, *Stromatis* in Lib. 3. *Regum* Cap. 5. *Domus Domini, quam ædificavit Rex Salomon in Jerusalem, in figuram facta est Sanctæ universalis Ecclesiæ, quæ a primo Electo usque ad ultimum qui in fine Mundi nasciturus est, quotidie per gratiam Regis pacifici, sui videlicet Redemptoris ædificatur: Quæ partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim evasis peregrinandi ærumnis, cum illo jam regnat in cœlis: Ubi peracto ultimo Judicio, tota est regnatura cum illo. Ad hanc Domum pertinent electi Angeli, quorum nobis similitudo in futura vita promittitur ..... Ad hanc pertinet ipse Mediator Dei & hominum, Homo Christus Jesus, ipso attestante, cum ait:* „ Solvite Tem-
Joan. 2. „ plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. *Quod exponens Evangelista subjunxit:*
2. Cor. 6. „ Hoc autem dicebat de Templo corporis suis *Dicit Apostolus de nobis:* Nescitis quia
„ Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Si ergo ille Templum Dei per assumptam humanitatem factus est, & nos Templum Dei per inhabitantem Spiritum ejus in nobis efficimur: Constat utique quia figuram omnium nostrum, & ipsius videlicet Domini & membrorum ejus, quæ nos sumus, Templum illud materiale tenuit: Sed ipsius tanquam lapidis angularis singulariter electi & pretiosi, in fundamento fundati: Nostri autem tanquam lapidum vivorum super ædificatorum super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, hoc est, super ipsum Dominum, &c.* Hæc ex Libro Venerabilis *Bedæ De Templo Salomonis*, Cap. 1. *Angelomus* exscripsit.

Spenceri objectio. Objicit *Spencerus*, Summam Templorum antiquitatem probare Templum *Salomonis* a Gentium ruditate & usu traductum. Ethnicos scilicet Deos suos in Ædibus quibusdam sacris Templorum nomine donatis coluisse, diu antequam *Salomonis* Templum, aut *Mosis* Tabernaculum strueretur. Id ex Sacris Scripturis probari Levitici 26. 30. *Destruam Excelsa vestra, & simulacra confringam.* Item Numerorum 33. 52. *Disperdite cunctos habitatores Terræ illius: Confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia Excelsa vastate.* Vocabulum Hebræum, quod Vulgatus Interpres *titulos* transfert, Chaldæus *Domum adorationis* seu *Templum* interpretatus est. Id confirmat ex *Josepho Lib.* 4. *Antiquitatum*, p. 120. ubi Deum sic Israelitas alloquentem introducit: *Præterea Lucos, & Aras, & Templa, quotquot habent, ad unum tolli jubeo, ferroque & flammis ita deleri, ut memoria eorum omnis aboleatur.* Hæc *Josephi* verba cum Legislatoris mente congruere probat *Spencerus*, ex eo quod Scriptura Sacra vix unquam veteris alicujus Numinis aut Idoli meminit, quin & alicubi domum aut Templum illius, *Beth* Hebraice dictum memoret. Occurrit enim *Beth-Peor*, Deuteronomii 34. 6. *Beth-Dagon*, 1. Regum 5. 2. *Beth-Ashtaroth*, 1. Regum 31. 10. *Beth-Baal-Berith*, Judicum 9. 4. *Beth-Baal*, 3. Regum 16. 32. *Beth-Nisroch*, 4. Regum 19. 3. 7. *Beth-Baal-Mehon*, Josue 13. 17. Addit *Spencerus* cum *Marshamo*, Ægyptios primos fuisse Templorum fundatores, quod testimonio *Herodoti* probant, in *Euterpe Cap.* 4. scribentis: *Dicunt Ægyptios duodecim Deorum cognomina primos instituisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Illos etiam primos Diis & Aras & simulacra, & Templa statuisse.* Idem asserit *Lucianus Lib. De Dea Syria* scribens: *Primi homines Ægyptii dicuntur, & Deorum notitiam accepisse, & Templa condidisse.* Ibidem Templum Deæ Syriæ plerosque dicere a *Deucalione* structum. Ægyptii (referente *Julio Firmico* Lib. De Errore Profanarum Religionum) *Josepho post mortem, patrio suæ Gentis instituto Templa fecerunt.* Refert etiam *Artapanus*, cum Ægyptii grandine & terræ motu affligerentur, *Domos quidem universas, &*

Tem-

Templorum pleraque corruiſſe. Lyſimachus apud *Joſephum* Lib. 1. contra *Apionem*, Moſem & comites ejus convitiari ſtudens, eos *ubique Deorum & Templa & Aras, in quas nempe inciderent, evertiſſe* dicit. Hebræi Veteres locum illum, *Et in Deos eorum fecit Dominus Judicia*, de Templis in Ægypto tunc temporis everſis interpretati ſunt, referente *S. Hieronymo Epiſtola ad Fabiolam*, *Manſione 1.* Macrobius Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 9. e *Xenone* tradit, *Janum* (qui *Deorum Deus*, hoc eſt, primus & antiquiſſimus a Veteribus credebatur) *in Italia primum Diis Templa feciſſe, & Ritus inſtituiſſe Sacrorum*. Arnobius Lib. 6. *Adverſus Gentes* Templorum originem *Salomone* antiquiorem agnoſcit. *Si quæris*, inquit, *audire quis prior fuerit fabricator; aut Phoroneus Ægyptius, aut Merops tibi fuiſſe monſtrabitur: Aut, ut tradit in admirandis Varro, Jovis progenies Æacus*. Ex quibus omnibus colligit *Spencerus*, Templum a Gentium ruditate derivatum fuise, & Deum Judæis (utpote cultus alibi recepti formam impotenter expetentibus) Templum indulſiſſe.

Reſpondetur, Certum quidem eſſe ex Scriptura Sacra, profanas Gentes Templa falſis Numinibus dicata habuiſſe, antequam Templum vero Deo a *Salomone* extrueretur: Sed pariter certum non eſſe quod Moſaico Tabernaculo fuerint antiquiora. Titulorum & Excelſorum nomine in Pentateucho Templa ſignificari probandum incumbit Viro Erudito. Lucos falſis Numinibus dicatos, Altaria, ſeu quævis Monumenta illis conſecrata, his nominibus ſignificari probabilius eſt. At veri Dei cultores, ex quo Deus coli cœpit, Altaria ipſi erexerunt, titulos etiam poſuerunt, ut *Jacobi* probat exemplum, Geneſis 28. *Cumque evigilaſſet Jacob de ſomno, ait: Vere Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Pavenſque, Quam terribilis eſt, inquit, locus iſte! Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cœli. Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper. Appellavitque nomen Urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Vovit etiam votum dicens: Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo . . . Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei*. Id æmulatus diabolus Dei ſimia, & divinorum honorum prædo, deceptis a ſe hominibus perſuaſit ut Altaria, Tituloſque illi ſub falſorum Deorum nominibus erigerent, conſecrarent, quorum nomina ſuis etiam Urbibus impoſuerunt. *Joſephus* Deum Iſraelitas alloquentem introducit, ut ipſi placet, mentionemque Templorum ab immortali Deo factam ſupponit, ex temporum poſteriorum uſu ac moribus exiſtimans jam tunc Idololatras Templa habuiſſe. *Herodotus* & *Lucianus* hæſitanter & ex incertis opinionibus Templorum originem ad Ægyptios referunt, ut indicant illa verba, *Dicunt*, *dicuntur*: *& Lucianus* ipſe de ſuæ Deæ Syriæ Templo ſcribit: *Complures igitur Deucalionem Scytham Templum hoc conſecraſſe tradunt, eum puta Deucalionem, cujus temporibus aquarum Diluvium fuit*. Idem aſſerit *Appollonius Lib.* 3. Porro *Noachum* nomine *Deucalionis* ipſos intellexiſſe, parum perſpicax eſt qui non videt, Quæ de Templis Ægyptiorum Veterum ab *Artapano*. & *Julio Firmico* dicuntur, Scriptoribus ab illa Antiquitate tot ſæculorum ſerie remotis, non magni ſunt momenti. *Macrobii* & *Arnobii* teſtimonia confirmant quam incerta ſit Origo Templorum . . . . Sed etſi demus Gentium Templa Salomonico eſſe antiquiora, imo & non nulla prius condita fuiſſe quam *Moſis* Tabernaculum ſtrueretur, non ſequitur Templum *Salomonis* a Gentium ruditate derivatum fuiſſe, & Deum Judæis cultus alibi recepti formam impotenter expetentibus illud indulſiſſe. Quin imo ſequitur potius, Deum Tabernaculi primum, deinde Templi fabricam præcepiſſe, ut Populum ſuum electum ab Idololatria averteret, ut eum in unius veræ Religionis ſocietate contineret, dum in uno loco dumtaxat veri Dei Nomini cultuique dicato Sacrificia offerre legitime poſſet: Ut denique umbris illis ac typis Eccleſiam ſignificaret, delinearet.

Reſpoxſio.

Objicit *Spencerus*, Ipſam formalem Templi notionem & conceptum argumento eſſe, Gentium ruditatem, eique conſentaneam Hebræorum imbecillitatem Templo extruendo cauſam præbuiſſe. Quid enim Deus in Templo manufacto habitaret, niſi ut ſe accommodaret ad Populi puerilis & increduli deſiderium, qui Deum in proximo agentem, & rebus precibuſque ſuis modo ſenſibili præſentem poſtulaſſe videatur, ex Ethnicorum utique moribus & ſtudiis, qui Templa ſua hinc vel maxime æſtimarunt, quod eorum ope

Spencerii objectio altera.

Deos

Deos semper in propinquo haberent, & si usus postularet, facile & familiariter adeundos? Unde *Arnobius Lib.* 6. Ethnicum sic loquentem introducit: *Non idcirco attribuimus Diis Templa, tanquam humidos ab his imbres, ventos, pluvias, aut Soles arceamus; sed ut eos possimus coram & cominus contueri, affari de proximo, & cum præsentibus quodammodo venerationum colloquia miscere; sub axe enim nudo, & sub æthereo tegmine invocati si fuerint, nihil audiunt: & nisi de proximo admoveantur his preces, tanquam nihil dicatur, obstructi atque immobiles stabunt.* Hinc etiam *Cæcilius* Ethnicus apud *Minutium Felicem* ait: *Intende Templis ac Delubris Deorum, quibus Romana Civitas & protegitur, & ornatur: Magis sunt angusta Numinibus incolis, præsentibus, inquilinis, quam cultus insignibus & muneribus opulenta.*

Responsio. Addit *Spencerus*, Ipsa Scripturæ de Templo loquentis verba causam opinandi præbere, Deum ob Gentium consuetudinem Templum Judæis concessisse. Quamvis enim Scriptura Templum *Dei domum* & habitaculum multoties dixerit, & Deum in illo habitare locis bene multis asseruerit; aliis tamen, Dei in Templo habitationem in dubium vocavit, nonnullis aperte denegavit. (3. Regum 8. 27.) *Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc quam ædificavi?* (Et Isaiæ 66. 1.) *Hæc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus quam ædificabitis mihi? Et quis est iste locus quietis meæ?* (Et Actuum 7. 47.) *Salomon autem ædificavit illi Domum. Sed non Excelsus in manufactis Templis habitat.*

Responsio. Respondetur, *Davidem*, *Salomonem*, & fideles quosvis Israelitas ab illa Gentium profanarum ruditate & errore fuisse alienissimos, quo Deos suos ita Templis alligatos credebant, ut alibi obstructas aures ad eorum vota haberent; neque sub axe nudo, aut sub æthereo tegmine invocati audirent ac præsto essent, ut loquitur Ethnicus ille apud *Arnobium*. Noverant enim Antediluvianos Patriarchas, noverant *Noachum*, *Abrahamum*, *Isaacum*, *Jacobum*, *Mosen*, Deo extra Templum & Tabernaculum preces, vota, Sacrificia obtuliisse, & Religionis officia in omni loco impleviisse. Noverant *Davidem* ad Deum in cœlis habitantem oculos animumque convertisse: Deum ubique præsentem credebant, adorabant in cœlo, in extremis Maris: Ubique succurrere omnibus invocantibus eum in veritate, respicere in orationem humilium, nec spernere preces eorum: Oculos Domini in Justos respicere, & aures benignas ac faciles illorum precibus Optimum Deum præbere. *Unde David* septies in die laudem Deo dicebat, media nocte surgebat ut illum oraret: in strato lectuloque suo preces ex contrito corde cum lacrymis fundebat. *Salomon* vero nonne Sapientiam a Deo postulavit & impetravit antequam Templum condidisset? Non itaque ex ruditate illa & errore Gentium, sed ex Dei afflatu & jussu, qui piam illam ædificandi Templi voluntatem *Davidi* & ipsi *Salomoni* dedit, atque confirmavit, arcessenda Templi origo est. Scriptura quidem Sacra Deum in Templo manufacto habitare negat ex necessitate & indigentia; aut quasi Templi angustiis includatur aut distringatur ejus Majestas. Quod Ethnici de suis Numinibus opinabantur, eorum potentiam & gratiam Sacris Ædibus, & statuis obligatam credentes. Quo spectant verba illa *Arnobii* Lib. 6. *Nonne prima & maxima contumelia est, habitationibus Deos habere districtos?* Hunc etiam sensum *Minutius Felix* rejicit: *Quod simulacrum* (inquit) *Deo fingam, cum, si recte existimes, sit Dei homo ipse simulacrum? Templum quod ei exstruam, cum totus hic Mundus, ejus opera fabricatus, eum capere non possit? Et cum homo latius maneam, intra unam ædiculam vim tantæ Majestatis includam?*

Hunc priscorum Ethnicorum errorem excludit Scriptura locis a *Spencero* laudatis, ut constat ex verbis illis Apostoli in Areopago prædicantis: *Deus, qui fecit Mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia.* Verum non negat Scriptura, imo diserte docet, Deum qui ubique præsens est, singulari quadam ratione in Templo ejus Majestati consecrato præsentem esse, ex dignatione, & propensissima erga homines ipsius cultui devotos voluntate, ut eorum preces exaudiat, ipsis in omnibus necessitatibus & periculis præsentissimam opem ferat, suisque gratiis ac beneficiis illos cumulet. Unde *Moyses* Deuteronomii 4. 5. 7.

Nec

Neceſt, inquit, *alia Natio tam grandis, quę habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Et *Salomon* ſolemnem Templi dedicationem peragens, ut habetur 3. Regum Cap. 8. Deum quidem Templi ſeptis incluſum & circumſcriptum non eſſe profitetur; ſed tamen in Templo Nomini illius dicato ſingulari quadam ratione præſentem eſſe, quatenus in Templo, aut contra Templum orantes benigne exaudit. Denique Templum condidit *Salomon*, ut in illud Populus Dei ad Deum colendum & orandum conveniret, non quaſi ejus potentia & gratia ſacræ huic Ædi alligata eſſet. Unde non ſolum *de Templo ſancto ſuo*, ſed de Cœlo, illum Populi ſui preces exauditurum profitetur. *Ergone putandum eſt quod vere Deus habitet ſuper terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quanto magis Domus hæc quam ædificavi? Sed reſpice ad orationem ſervi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: Audi hymnum & orationem, quam ſervus tuus orat coram te hodie: Ut ſint oculi tui aperti ſuper Domum hanc nocte ac die: Super Domum, de qua dixiſti: Erit nomen meum ibi: Ut exaudias orationem, quam orat in loco iſto ad te ſervus tuus: Ut exaudias deprecationem ſervi tui, & Populi tui Iſrael, quodcumque oraverint in loco iſto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo; & cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum ſuum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur adſtrictus, & venerit propter juramentum coram Altari tuo in Domum tuam, tu exaudies in cœlo; & facies, & judicabis ſervos tuos, condemnans impium, & reddens viam ſuam ſuper caput ejus, juſtificanſque Juſtum, & retribuens ei ſecundum juſtitiam ſuam. Si fugerit Populus tuus Iſrael inimicos ſuos (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes Nomini tuo venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in Domo hac; exaudi in cœlo, & dimitte peccatum Populi tui Iſrael, & reduces eos in Terram quam dediſti Patribus eorum. Si clauſum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco iſto pœnitentiam egerint Nomini tuo, & a peccatis ſuis converſi fuerint propter afflictionem ſuam; Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata ſervorum tuorum, & Populi tui Iſrael: & oſtende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam ſuper terram tuam, quam dediſti Populo tuo in poſſeſſionem. Fames ſi oborta fuerit in terra, aut peſtilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locuſta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus, portas obſidens omnis plaga, univerſa infirmitas cuncta devoratio & imprecatio, quæ acciderit omni homini de Populo tuo Iſrael: Si quis cognoverit plagam cordis ſui, & expanderit manus ſuas in Domo hac, tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuę, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique ſecundum omnes vias ſuas, ſicut videris cor ejus (Quia tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum.) Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt ſuper faciem terræ, quam dediſti Patribus noſtris. Inſuper & Alienigena, qui non eſt de Populo tuo Iſrael, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum . . . . . & oraverit in hoc loco, tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te Alienigena: Ut diſcant univerſi Populi terrarum Nomen tuum timere, ſicut Populus tuus Iſrael, & probent, quia Nomen tuum invocatum eſt ſuper Domum hanc, quam ædificavi. Si egreſſus fuerit Populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos, per viam, quocumque miſeris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegiſti, & contra Domum quam ædificavi Nomini tuo, & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum. Quod ſi peccaverint tibi (Non eſt enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis ſuis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, & egerint pœnitentiam in corde ſuo in loco captivitatis, & converſi deprecati fuerint in captivitate ſua dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impie geſſimus; & reverſi fuerint ad te in univerſo corde ſuo . . . & oraverint te contra viam Terræ ſuæ, quam dediſti Patribus eorum, & civitatis quam elegiſti, & Templi quod ędificavi Nomini tuo: Exaudies in cœlo, in firmamento Solii tui orationes eorum, & preces eorum, & facies Judicium eorum, & propitiaberis Populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prevaricati ſunt in te, & dabis miſericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut miſereantur eis. Populus enim tuus eſt, & hæreditas tua, quos eduxiſti de Terra Ægypti, de medio fornacis*

nacis ferreæ. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem Servi tui, & Populi tui Israel, & exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

Objectio tertia Spenceri. Objicit Spencerus, Israelitas non Dei jussu, sed animi sui inductione, & plane sponte Templum fabricasse, neque Deum eorum propositum ratum aut acceptum habuisse: Idque colligit ex verbis Salomonis (3. Regum 5.) *Ego cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super Solium tuum, ipse ædificabit Domum Nomini meo.* Consentaneum itaque esse opinari, Gentium aliarum, Ægypti præcipue mores, hujusmodi studiis ac desideriis occasionem præbuisse, adeoque Templi originem a Gentium ruditate & usu non male deduci.

Responsio. Respondetur, Dei afflatu, consilio, auctoritate, non arbitratu dumtaxat suo, *Davidem & Salomonem* illam extruendi Templi provinciam suscepisse; Istam voluntatem, & illius executionem fuisse Deo gratam & acceptam, idque multis momentis a nobis probatum. Et locus ipse a *Spencero* laudatus id liquido probat. Qui enim decernit ædificare Templum sicut locutus est Dominus non suo utique dumtaxat arbitratu, sed Dei afflatu & auctoritate fabricam illius suscipit: Sed *Salomon* Templum ædificare decrevit, sicut locutus erat Dominus ad *Davidem:* Non igitur proprio arbitratu, cui dederint occasionem profanarum Gentium, præsertim Ægyptiorum mores, sed Dei afflatu, nutu, auctoritate, sacram illam fabricam suscepit. Quam temere vero asseritur Deo non fuisse gratam, quam Deus approbavit, laudavit, nec solum verbis gratam sibi esse significavit, dicens Davidi: *Quod cogitasti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene feceisti hoc ipsum mente tractans:* Sed & miraculis insignibus confirmavit? Præterea jam olim Deus mandatum Populo Judaico per *Moysem* dederat de Sacrificiis offerendis in loco, quem Divina sua Majestas designasset ac elegisset, Deuteronomii 12. 13. *Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: Sed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum, offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et vers. 26. *Quæ autem sanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super Altare Domini Dei tui.* Locus autem quem elegit Dominus est Jerusalem Civitas Sancti, Mons Sion, Templum ibi a *Salomone* conditum, ut passim in prophetis, aliisque Libris Sacris habetur. Psalmo 78. *Sed elegit Tribum Juda, Montem Sion quem dilexit.* Id a *Moyse* prædictum agnoscunt Hebræi: E quibus *Josephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 4. de *Davide* sic loquitur: *Decrevit exædificare Deo Templum quemadmodum Moyses prædixerat.* Idem asserunt *Maimonides in Præcept. Affirm.* 20. & Thalmudici *Gemar. Sanhedr. Cap.* 2. §. 6.

Objectio quarta Spenceri. Objicit *Spencerus*, Gentilium Templa ab ultima pene rerum suarum memoria supra Heroum suorum loculos & sepulcra erecta fuisse, ut fuse probavit *Eusebius* Lib. 2. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 6. cui titulus est: *Sepulcra Mortuorum esse, quæ Deorum Templa nominantur.* Et *S. Cyrillus Alexandrinus Lib.* 10. *contra Julianum* exemplis bene multis indicat, celeberrima Gentium Templa fuisse sepulcra vel monumenta mortuorum. Idem ante illos docuerat *Clemens Alexandrinus* ab utroque laudatus in Cohortatione ad Gentes. Quibus consona sunt illa *Arnobii* Lib. 6. *Multa ex his Templa, quæ tholis sunt aureis, & sublimibus elata fastigiis, Auctorum conscriptionibus comprobatur contegere cineres atque ossa, & sanctorum esse corporum sepulturas. Ex eo nonne patet & promptum est, aut pro Diis immortalibus Mortuos vos colere, aut inexpiabilem fieri Numinibus contumeliam, quorum Delubra & Templa Mortuorum superlata sunt bustis?* His etiam consona sunt illa *Prudentii* verba Lib. 1. contra *Symmachum:*

Et tot Templa Deum Romæ, quot in Urbe Sepulcra
Heroum, numera licet.

Cum itaque Gentes antiquiores Heroibus suis haud ita pridem divinitate donatis cultum exhiberent, ipsa Religionis Ethnicæ principia sentire suadent Templa eruditate Gentium initia traxisse.

Responsio. Respondetur, quod etsi Templa falsis Numinibus consecrata, & ad mortuorum hominum cultum super eorum tumulos extructa e ruditate Gentium originem traxerint, inde tamen absurde colligi quod Templum a *Salomone* Deo vivo & immortali extructum

& con-

& conſecratum, ex Gentium ruditate & ſuperſtitione originem habuerit: Imo ſequitur excitatum eſſe, ut Populus Dei a Gentilium moribus averteretur, ac Templi ſanctitatem ex ſanctitate Numinis quod colebat, & Religionis qua eum colebat, puritate æſtimaret: Moreſque ſuos ad divinæ Legis & ſanctimoniæ normam ita componerent Iſraelitæ, ut ipſi Templa Dei fieri mererentur.

Objectio qua inta Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Templum quatenus habitaculum Deo Sacrum tam multa ruditatis antiquæ monumenta mentibus noſtris objicere, ut Gentium ruditas Templo originem dediſſe facile cenſeatur. Nam qui primi Templum, aut habitaculum Deo poſuere, credidiſſe videntur, illum aut honorem, aut quietem, aut tegumentum ad cœli injuriam propulſandam deſiderare. 2. Qui hujuſmodi habitacula primi ſtatuerunt, eo animo feciſſe videntur, ut Deum tamquam præſentem adire, affari de proximo, & quaſi coram & cominus intueri poſſent: Perſuaſi ſcilicet ſemotam a rebus humanis Dei in cœlo habitantis curam, & preces niſi in ipſo Numinis habitaculo effuſas, nunquam exaudiri. 3. Qui Templum pro habitaculo divino primi fabricarunt, de naturæ divinæ ſanctitate & excellentia plane ſingulari parum pro dignitate cogitaſſe videntur. Nam domicilium manu fabrili & e vili materia factum, nullum cum Dei natura & ſanctitate conſenſum colit. 4. Primi Templorum Auctores Divinitatem ſeptis quibuſdam contineri, & illius vim & præſentiam Templi parietibus includi poſſe cenſuerunt. At Judæos non minus craſſe de Deo judicaſſe, e Prophetæ verbis intelligitur: *Cœlum Sedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum; Quæ eſt iſta Domus quam ædificabitis mihi? Et quis eſt iſte locus quietis meæ?* Quæ verba *S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. contra Julianum* elegante Paraphraſi ſic illuminavit: *Ædificarat Hieroſolymis celeberrimum illud Templum Salomon Sapientiſſimus, quo mirifice lætabantur Judæorum Populi, rati in illo circumſcriptum habitare univerſorum Deum. Tardi enim ac rudes cum eſſent ad intelligendum quæ de Deo dicebantur, cumque Jeruſalem Dei urbem eſſe putarent, in ea ſola Ipſum habitare contendebant, propterea quod Davidis ore dictum eſſet*: Glorioſa dicta ſunt de te, Civitas Dei. *Quare cum exiliter de Deo ſentirent, illos, arguit his verbis*: Quam domum ædificabitis mihi, cui ſedes cœlum, terra autem ſcabellum? *Oportebat enim clare oſtendere iis, qui naturam illius circumſcribi, ac coerceri locis arbitrabantur, & illum eſſe ubique, nec ulla re capi, ſed potius ire per omnia, & cœlum ipſo plenum eſſe, terram item plenam.* Isai. 66. 1

Reſponſio.

Reſpondetur, Etſi Judæorum quidam ita craſſe de Deo judicarint, *Davidi* tamen, *Salomoni*, Prophetis ac ſpiritalibus Iſraelitis, abſque temeritate & impietate affingi non poſſe tam inepta deliria, quod ſcilicet Templum Deo neceſſarium eſſe crediderint, ne hyemalia ſentiret frigora, aut Solibus torreretur æſtivis, aut pluvialibus nimbis perfluereretur, aut ventorum turbinibus vexaretur; ut Gentiles de Diis ſuis ſomniaſſe indicat *Arnobius Lib.* 6. Aut quod opinati ſint *David* & *Salomon* Deum exaudire non poſſe niſi eos qui in Templo orarent; & magis rudes atque cæci fuerint *Demonace*, qui (ut refert *Lucianus* in ejus Vita) quopiam ex amicis dicente: *Abeamus, o Demonax, in Æſculapii Templum, pro filii ſalute oraturi*, reſpondit: *Vehementer ſurdum exiſtimas Æſculapium, ſi nec iſthic nos orantes exaudire poteſt*: Aut quod *David*, *Salomon*, Prophetæ, ſpiritales Iſraelitæ, de Naturæ Divinæ ſanctitate & excellentia parum pro dignitate cogitaverint, vimque ſummi Numinis & præſentiam Templi parietibus includi poſſe cenſuerint; minuſque perſpicaces fuerint quam *Heraclitus* Ethnicus, ad *Hermodorum* ſcribens: *O rudes homines, docete nos, quis ſit ille Deus, qui in Templis concluditur . . . O indocti, non ſcitis, quod Deus manufactus non ſit, neque a principio fundamentum ſuum habeat, aut circumferentiam? Univerſus Mundus ejus Templum eſt, animalibus, plantis, & ſtellis variegatus.* Qua fronte Sapientiſſimo & tunc Religioſiſſimo *Salomoni*, craſſæ illæ & abſurdæ Gentium, aut forte carnalium etiam Judæorum opiniones tribui poſſent, cum Deum Templo, imo cœlo & terra, totoque orbe capi & circumſcribi non poſſe palam profiteatur; & de cœlo preces Illum invocantium exaudire? (3. *Regum* 8. & 2. *Paralipomenon* 6.) Cum etiam *Joſephus* Lib. 8. *Antiquitatum Judaicarum*, Salomonem Templum Dedicantem ſic orare faciat: *Tu quidem ſempiternam Domum habes, Domine, nec ignoramus Te tibi ipſi hanc univerſi molem condidiſſe, quæ cœlo, aere, terra, & mari conſtat.: Quam totam imples, nec tamen ab ea caperis. Hoc vero Templum ideo No-*

mini tuo adornavimus ut in hoc Sacrificiis ac precibus in cœlum missis tibi propitio litaremus, certo persuasi quod & hic ades & nusquam interim abes. Cum enim omnia videas, audias omnia, nihil obstabit hæc Ædes, quominus ubicumque Te dignum est habites, a nemine alienus, & omnibus proximus, præcipue his qui te desiderant nocte dieque, præsens ac propitius. Et rursus: *Supplex oro, ut aliquid de tuo Spiritu ad hoc Templum incolendum deducas, ut nobis appareat in terris quoque te degere. Alioquin tibi parvum est domicilium universum hoc cœli convexum, nedum hoc qualecumque Templum.* Esto vero carnales Judæi ita crasse de Deo judicaverint, ut illum Templi septis circumscriptum arbitrarentur: An ita desipiendum est ut *Davidem* & *Salomonem* hanc Templi extruendi provinciam suscepisse dicamus, ad palpandum carnales illos Judæos, quos vel hac ratione in tam crassa & absurda opinione fovendos pervidissent: & Deum operis eo fine & ea occasione suscepti executionem verbis & miraculis approbasse?

Objectio sexta Spenceri. Objicit *Spencerus*, Templi magnificentiam Gentium ruditati, & vulgari Hebræorum ingenio originem suam debuisse. Gentilium enim Templa (Salomonis multo vetustiora) ea amplitudine, splendore, & structuræ elegantia inclaruere, quod ad eorum magnificentiam adaugendam, materia cum opere, natura cum arte, certasse videantur. Hujus rei testem esse *Diodorum Siculum*, *Lib.* 1. ubi perantiquum illum Ægypti Deum *Osirin* memorans, ait: *Multi tradunt eum posuisse Jovi & Junoni Templum magnitudine & sumptu nobile: Fana insuper duo Jovi aurea, majus cœlesti, minus ei quem Ammonem vocant, ipsum dedicasse ferunt.* Idem Auctor post paucas paginas quatuor Templorum meminit, ab antiquissimis Ægypti Regibus Heliopoli extructorum, quorum unum stadiorum tredecim circuitum, & quadraginta quoque cubitorum altitudinem habuit. *Cui magnificentiæ par erat rerum ibi consecratarum* ornatus, tum impensis admirandus, tum manuum opere exquisite elaboratus. Refert etiam *Herodotus Lib.* 1. de fano quodam inferiore ad magnificum *Jovis Beli* Templum pertinente, aurea supellectile tam illustri, quod Chaldæi *octingentorum talentorum auri opus æstimaverint*. Eusebius etiam Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 4. Ægyptiorum, Phœnicum, & Græcorum ante tempora Trojana florentium mores referens, *Templa magnifica, omnique signorum ac donariorum genere ad eximiam speciem ornata, apud omnes in usu* esse memorat. Nisi itaque testibus hisce fidem omnem detrahendam censeamus, necesse videtur existimare, magnifica Gentilium Templa Salomonicum antiquitate superasse, & eorum magnificentiam Templi illius dignitati, & apparatui splendidissimo causam & occasionem præbuisse.

Responsio. Respondetur, Ut ut se res habeat de Templorum apud Gentes magnificentia ante Salomonis tempora, falsum esse quod eorum pulchritudo, elegantia, splendor, opulentia, Templi Salomonici Magnificentiæ occasionem dederit. Hæc enim in *Davidis* & *Salomonis* pietatem, de Dei majestate ut par est sentientium, omnino refundenda est. Templa magnifica Diis suis excitarunt Gentiles, quod Deorum excellentiam pretiosissima quæque decere persuasum haberent. Unde illa *Ovidii*:

Nos quoque Templa juvant, quamvis antiqua probemus.
Aurea: Majestas convenit ista Deo.

Cum itaque *David* & *Salomon* Dei Optimi Maximi Majestatem summam, infinitam, immensam, perfectissimam, omnipotentissimam, sanctissimam esse firmissime crederent, utpote qui sit primum rerum omnium principium & finis ultimus, operæ pretium existimarunt Templum Ipsi magnificentissimum & augustissimum extruere & consecrare, quod ejus magnitudinem testaretur. Unde *Salomon* ad Regem Tyri *Hiramum* scribebat (2. Paralipomenon 2.) *Domus quam ædificare cupio, magna est: Magnus est enim Deus noster super omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam Domum? Si cœlum & cœli cœlorum capere eum nequeunt: Quantus ego sum ut possim? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo.* Deum præcipua & singulari quadam ratione Israelitici Populi Regem esse, *David*, *Salomon*, omnesque spirituales Israelitæ persuasum habebant, & aliis persuadere totis viribus nitebantur. Propterea Templum Palatii Regii formam habuit, in quo omnia ad pompam & splendorem magnificentissime composita. Unde *R. Schem Toh* hæc expendens, ubi varia Altaria & Conclavia, Excubitores, Ministros, tibicines, suffimenta, Regiæ Mensæ apparatum, purpuratos Aulicos, Regium

Con-

Conclave, Soliumque ob oculos posuit, subdit: *Atque hæc omnia eo spectabant ut intelligeret vulgus Regem, nempe Dominum Exercituum inter nos versatum esse. Est enim Ille Rex Magnus, omnibusque Gentibus metuendus.* Hanc *Salomonis* fuisse mentem verba ejus probant (3. *Reg.* Cap. 8. 13.) *Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum firmissimum solium tuum in sempiternum*. Hanc etiam spiritualium omnium Israelitarum fuisse mentem, probat illud *Jeremiæ* Cap. 17. *Solium gloriæ altitudinis a principio locus sanctificationis nostræ*. Illa præterea Templi magnificentia, virtutum omnium apparatum & splendorem significabat, quibus Deus in nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus pectore. Ecclesiæ denique pulchritudinem & gloriam adumbrabat.

Objicit *Spencerus*, Templum *Salomonis* in Monte conditum fuisse. Id vero ex Gentium rudiorum usu profectum, qui Templa sua in locis editis ædificabant. Hinc illud Jeremiæ 3. 23. *Vere mendaces erant colles, & multitudo Montium, vere in Domino Deo nostro salus Israel*. In Montibus Luci sacri ac Templa condita passim leguntur in Historiis, & apud Poetas, Geographosque. Templum *Jovis Labradensis* in Monte Cariæ apud Labrada vicum *Strabo* memorat Lib. 14. Montem sublimem *Veneri* sacrum ad Pedalium Promontorium (*Ibidem.*) Templum *Dianæ Pergææ*, in loco excelso, in Pamphylia: & in Rhodo Insula Templum *Jovis Atabyrii* in Monte Atabyri altissimo, cui etiam *Isidis* Templum addit *Appianus* in Mitridaticis. (*Ibidem*) Idem *Strabo* Lib. 6. *Apollinis Delphici* Templum locat in Monte, Lib. 8. *Veneris* Templum in summo Corinthi vertice, & Lib. 7. *Apollinis* Templum in colle eidem Numini sacro, ad Actium Epiri oppidum. Mons Meros in India *Jovi* sacer refertur *Melæ* Lib. 3. Cap. 7. In Græcia præcipue mos obtinuit Templa in Montibus exstruendi. Isque Gentilium antiquiorum dogmatis apprime convenit, qui summa Montium fastigia Deo alicui dicata esse, & singulare quoddam cum cœlestibus commercium habere credebant. Hinc illa *Virg. Lib. 4. Æneid.*

Objectio sepcima Spencers.

Atque hunc frondenti vertice collem,
Quis Deus incertum est, habitat Deus.

Ad hunc Antiquitatis delusę morem & errorem alludunt forte verba Psalmi 95. *Quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ, & altitudines Montium ipsius sunt*. Quę sic explicat *Theodoretus* in Commentario: *Ipsius sunt etiam Montium cacumina, licet Dæmones stolidis hominibus millies persuaserint, ut in illis sibi Templa erigerent*.

Respondetur, Nullo veteris Historiæ testimonio probari quod Templa illa in Montibus ab Ethnicis ædificata Salomonico antiquiora fuerint, quamvis forte Diis suis interdum Sacrificia in Montibus obtulerint, vel Numen aliquod in iis residere commenti sint. Verisimilitudine non caret, *Diabolum* Dei simiam Gentibus persuasisse ut sibi Templa sub falsorum Deorum nominibus in Montibus erigerent Dei æmulatione, cujus Templum in Monte conditum erat. Ut ut est, Templi loco mos Gentium rudiorum occasionem non administravit, sed Angeli populum pestilentia percutientis & cædentis apparitio juxta aream *Areunæ* Jebuzęi in Monte Moria *Davidi* facta, in qua *David* Altare Domino erexit jubente *Gad* Propheta, & Sacrificia obtulit, quibus placatus Deus, cohibuit pestilentiam. Videns autem Rex Sanctus quod exaudivisset eum Deus *in igne de cœlo super Altare holocausti*, dixit: *Hæc est domus Dei, & hoc Altare in holocaustum Israel*. Hoc (inquam) in loco a Deo per Angelum, & per ignis cœlestis immissionem super victimas designato *Salomon* Templum ędificavit, ut habetur 2. Paralipomenon Capit. 3. 1. *Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in Monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco quem paraverat David in area Ornam Jebusæi*. Adde, Montem illum *Isaaci* oblatione celebrem fuisse. (*Genes.* 22.) Prętera, si *Salomon* Templum in monte extruxisset ut se Gentium ruditati accommodaret, Populique mori indulgeret, non solum Montem, sed Montem totius Terræ Sanctæ celsissimum ad fundandum Templum elegisset. At Mons Sion non erat totius Palæstinę celsissimus. Nam Mons Hermon, Montem Sionis adeo celsitudine superabat, ut *Psalmo* 133. Ros Hermon descendere dicatur in Montem Sion. Denique satis est nobis Deum voluisse ut sibi Templum in Monte Sion extrueretur, & eum locum elegisse: cur elegerit, nostrum non est curiosius indagare, ratio penes ipsum est. Alioqui & rationes assignentur cur Christus in Monte Tabor trasfiguratus fuerit, in Montem secesserit oraturus, in monte

Respondetur

1. *Paralip.* 21. & 22.

Sermonem illum celeberrimum habuerit, quem totius Evangelii Breviarium jure dixerimus. (*Matt.* 5. *& Lucæ* 6.) Cur in Monte Calvariæ crucifixus sit, & morte sua opus Redemptionis nostrę consummaverit: cur e Monte Oliveti in Cœlos glorioſus ascenderit. An Servatorem nostrum Gentium ruditati & sæculi moribus hęc indulsisse *Spencerus* asseret, & conjecturis solo eloquentiæ fuco splendidis persuadere se posse confidet?

Objectio ex Vaticiniis Spencerii. In Entropio. Objicit *Spencerus*, Oraculum in Tabernaculi & Templi recessu positum, & Responsa inde data, sæculi mori & infirmitati, tanquam causæ & origini suæ tribuenda. Gentes enim Oracula, & Templa Responsis divinis illustria diu ante *Mosis* ætatem habuisse. Unde *Herodotus* Ægyptios omnium mortalium primos in Templis Oracula quæsiisse, & ab iis illam divinandi rationem ad Græcos derivatam asserit, ac *Mycerinum* Ægypti Regem, qui *Mosem* antecessit, *vim magnam pecuniarum in Deorum Oracula & responsa insumpsisse ut populi erga se benevolentiam provocaret.*

Responsio. Respondetur, *Herodoto*, aut profanis aliis Historicis, in Rebus Ægyptiacis *Mose* antiquioribus fidem leviter adhibendam non esse; cum ex certis documentis eas non tradiderint, nullusque fuerit Ægyptiacæ Historiæ Scriptor nisi multis post *Mosem* sęculis. Quamvis ergo & apud Ægyptios & apud Græcos, Oracula perpetuo quasi fœdere Templis conjuncta fuerint, verisimile est nullum Dæmonis Oraculum Tabernaculo Mosaico fuisse antiquius: Sed nequissimum illum Dei & hominum Inimicum, ut vidit Deum Optimum Maximum solemni quodam ritu sua dantem Oracula in Tabernaculo Mosaico, sua etiam in Templis æmula operatione instituisse, ut cœcos homines deluderet. Denique Deus & ex Tabernaculi & ex Templi adyto dedit Oracula, ut voluntatem suam Israelitis manifestaret, eosque ab Idololatria magis ac magis averteret, non ut profanarum Gentium moribus suos ritus accommodaret. Hanc rationem affert *Origenes Lib.* 3. *contra Celsum*, cur Deus Prophetas apud Judæos excitaverit. *Quomodo* (inquit) *ostendent nobis isti, qui stultitiam Judæis atque Christianis objiciunt, potuisse Judæorum Gentem consistere sine ulla promissionum præscientia: & cum circumvicinæ Gentes singula in suorum Numinum fana peterent Oracula, hos solos qui contemptum externorum Numinum didicerant, ut non Deorum, sed Dæmonum, nimirum Prophetarum voce moniti omnes Gentium Dees esse dæmonia: neminem habuisse qui Divinæ mentis Interpretem se professus a vanis illis retraheret eos, qui alioqui noscendorum futurorum cupidine desciviſſent ad cultos ab aliis dæmones? Considera igitur an non necesse fuerit eos domi habere meliorum Vatum copiam, qui externos contemnebant cum suis Numinibus.*

Objectio nona Spencerii. Responsio. Objicit *Spencerus*. Templi situm respectu plagæ cœlorum, ex Gentium ruditate & moribus originem habuisse. Ita enim Templum situm erat, ut ejus Sacrarium versus Occidentem, & frons aut vestibulum versus Orientem dirigeretur: contra quam Christianorum mos est, in quorum Sacris Ædibus Altare versus Orientem, vestibulum versus Occidentem, collocari solent. Templi situm jam dictum colligi ex Ezechielis 8. 16. *Et introduxit me in Atrium domus Domini interius; & ecce in ostio Templi Domini inter Vestibulum & Altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis.* E quibus verbis apertum est, Templi vestibulum vel ingressum, solis surgentis regionem respexisse: nam aliter non poterant Idololatræ illi terga in Templum, & ora in Orientem simul convertere. Id confirmatur *Maimonidis* testimonio in *More Nevochim* P. 3. cap. 45. Templorum autem apud Ethnicos hunc etiam situm fuisse testantur *Porphyrius, de Antro Nymph. Dionysius Trax Lib.* 3. *Diæres, Hygenus Lib.* 1. *de Agrorum limitibus constituendis*, Clemens *Alexandrinus Lib.* 7. *Stromatum.*

Respondetur, incertum esse an Ethnicorum Templa sic sita essent ante Salomonicum Templum, & *Mosis* Tabernaculum. Gentium Templa pene omnia adytis sive sacrariis ad Orientem conversis olim extructa fuisse, docet *Vitruvius Lib.* 3. *de Architectura*, Cap. 5. cujus hęc sunt verba: *Ædes Sacræ Deorum Immortalium sic erunt constituendæ, ut signum quod erit in cella collocatum spectet ad vespertinam cœli regionem: Ut qui adierint ad Aram immolantes, aut Sacrificia facientes, spectent ad partem cœli Orientis, & simulacrum quod erit in Æde: & ita vota suscipientes contueantur Ædem, & Orientem cœli: Ipsaque simulacra videantur contueri ex Oriente supplicantes & sacrificantes: quod*

Aras omnes Deorum neceſſe eſſe videatur ad Orientem ſpectare. Quamobrem longe veriſimilius eſt Deum Tabernaculi Templique ſui adyta ad Occidentem collocari voluiſſe, ut Iſraelitas a Gentilium moribus, qui ſolem ad Orientem adorare ſolebant, avocaret, quam ut Gentium ruditati ſe accommodaret. *Theodoreti* doctiſſimi Patris ea mens eſt, *Quæſtione 23. in 3. Reg.* ubi de Templo *Salomonis* ait: *Verſum autem erat non ad Orientem, ut qui precabantur non adorarent Solem Orientem, ſed Dominum Solis.* Quod totidem verbis repetit *Anaſtaſius Sinaita in Reſponſione ad Quæſtionem 44.*

Objicit *Marshamus*, Templum *Salomonis* ad Templorum formam ſtructum eſſe, quę pridem in Ægypto viderant Iſraelitæ, qualia delineat *Strabo* Lib. 17. *Geographiæ*, his verbis: *Templorum ſtructura talis eſt. In Fani ingreſſu pavimentum eſt latitudine jugeri, aut paulo minus, longitudine tripla aut quadrupla: Unde Callimacho* Δρόμος *Curſus dicitur. Poſtea magnum* Πρόπυλον, *Veſtibulum, & ubi proceſſeris, aliud Veſtibulum, rurſuſque aliud. Poſt Veſtibula, Templum Atrium habens magnum & eximium. Delubrum vero mediocre. Simulacrum aut nullum, aut non ad hominis, ſed alicujus beſtiæ formam effictum.* Templi itaque Ægyptii quatuor fuere partes. Αυθίσροτον, Προπολαιον, Προναον *και ὁ* Ναός. Non abſimile erat Sanctuarium a *Moſe* Dei juſſu conſtructum, & Templum deinde Salomonis ad eamdem formam ædificatum. Ubi obſervare licet Atrium non unum, deinde Sanctum, denique Sanctum Sanctorum, ſuis ſingula velis diſtincta. Ezechiel etiam in ſui Templi deſcriptione memorat *Pavimentum ſtratum lapide* (id eſt) *Ezech. 42.* Αυτόσροτον *Atrii exterioris ubi erat Porticus juncta Porticus triplici.* *Objectio Marshami.*

Reſpondetur, Quod etſi aliqua formæ ſimilitudo inter Ægyptiorum Templa, prout a *Strabone* deſcribuntur, & Templum Hieroſolymitanum interceſſerit, non tamen illa hujus exemplar fuiſſe inde colligendum eſt. Nullo enim momento probari poteſt, ea quæ a Geographorum Principe in Ægypto viſa ſunt, Hieroſolymitanum antiquitate ſuperaſſe. Imo vero cum Hieroſolymitani Templi fama non in vicinis ſolum, ſed & remotioribus Gentibus celebris fuerit ac pervagata, ut patet ex 3. Regum 8. 41. & 42. veriſimile eſt Gentes exteras Templa ſua ad præſtantiſſimi iſtius exemplaris formam exſtruxiſſe. Sane Deus pium *Davidis & Salomonis* propoſitum de Templo conſtruendo approbans, non ex peregrinis operibus, aut Architectorum peritia, propriove ingenio, illos typum ſibi formare paſſus eſt; ſed ſua ipſe Sapientia omnium artifice ſtructuram omnem delineavit, ut conſtat ex 1. Paralipomenon 28. 11. 12. 19. *Dedit autem David Salomoni filio ſuo deſcriptionem Porticus, & Templi, & Cellariorum, & Cœnaculi, & Cubiculorum in adytis, & domus propitiationis .... Omnia, inquit, venerunt ſcripta manu Domini ad me ut intelligerem univerſa opera exemplaris.* Confirmatur teſtimonio *Theodoreti* Quæſtione 28. in 3. Regum. *Eſt ergo perſpicuum* (inquit) *quod ſicut magno Moſi oſtendit Deus exemplum Tabernaculi, & dixit ei:* „ Facies omnia ſecundum exemplum „ quod tibi oſtenſum eſt in monte: *Ita etiam B. Daviaem docuit gratia Spiritus formam ædificii. Ipſe autem hoc oſtendit filio. Eſt autem notandum quod Dominum appellavit Sanctiſſimum Spiritum. Nam cum dixiſſet Scriptor* „ Quod dedit ei exemplum omnium quæ erant in Spiritu cum ipſo, *paulo poſt adjecit:* Omnia in Scriptura ex manu Domini dedit David. *Reſponſio.*

Objiciunt *Marshamus* & *Spencerus* locum *S. Joannis Chryſoſtomi Sermone 31. in diem Natalem Chriſti*, ubi ait: *Quo tempore ab Ægyptiacis turbis, & barbara Pharaonis tyrannide, Hebræorum populum Deus liberavit; videns ipſos impietatis adhuc ſecum reliquias habere, rebuſque omnibus ſub ſenſum cadentibus ad inſaniam uſque addictos, Templorumque magnitudinis ac pulchritudinis admiratione duci, Templum ipſis exædificari præcipit, quod non modo materiæ magnificentia atque artis varietate, ſed & ſtructuræ forma, cætera omnia quæ ubique terrarum erant, Templa obſcuraret ..... Et quemadmodum pater liberorum ſuorum indulgenter amans, filium profligatis, perniciosis, laſcivis hominibus uſum, nimioque luxu diſſolutum, ad ſe longo temporis intervallo recipiens, tuto & cum dignitate in majori rerum abundantia conſtitueret, ne in anguſtias aliquas conjectus, priorum recordatione, atque etiam cupiditate corripiatur: ita Deus Judæos ad res ſenſibiles cum ſtupore propenſos videns, in hiſce ipſis rebus præſtantiſſimum aliquid effecit, ne unquam poſtea Ægyptiorum, aut eorum quæ apud Ægyptios experti fuerant, cupiditate caperentur.* *S. Joannis Chryſoſtomi locus explicatur.*

Templum igitur e Gentium ruditate, & Ægyptiorum moribus ortum traxit, judice *S. Joanne Chryſoſtomo*.

Reſpondetur, Ea in Quæſtione ſingularem eſſe *Sancti Joannis Chryſoſtomi* opinionem, a qua diſcedere cogimur, ſalva quæ tanto Nomini debetur reverentia, cum repugnantem habeat Scripturam, nec aliorum Patrum conſenſu fulciatur. A Scriptura porro quam longe abeat in Concione illa populari, patet, cum Templum non eo primum tempore ſit extructum, *quo populum ab Ægyptiacis turbis, & barbara Pharaonis tyrannide Deus liberavit*, & quo *impietatis Ægyptiacæ reliquiæ* quædam illi adhærebant, ſed multis exinde ſæculis. Nec tamen ad formam Ægyptiacorum Templorum Salomonicum exſtructum, ſed ad mundi exemplar, *S. Chryſoſtom.* docet. „ Templumque (*inquit*) ipſis ſtatuit ad „ Mundi exemplar, totiuſque Univerſi; tam quod ſenſu, quam quod ſolo intellectu per„ cipi poteſt. Sicut enim terra eſt, & cœlum, & medium ſepimenti inſtar hoc firma„ mentum: ita & illud quoque fieri juſſit. Duaſque in partes diviſo hoc Templo, & „ ad medium obtento velo, eam partem quæ extra velum erat, omnibus ingrediendi „ poteſtatem fecit: ad alteram vero illam interiorem nemini, præter quam Summo Sa„ cerdoti aditum atque intuitum patere permiſit. Cæterum quod hæc non noſtra conje„ ctura ſit, ſed quod Templum revera totius Mundi ad exemplum exſtructum fuerit, *Hebr. 7.2.* „ audi quid Paulus de Chriſto in Cœlum aſcendente loquens dicat: Non enim in manu„ facta Sancta introivit Chriſtus exemplaria verorum, oſtendens, quod quæ apud nos ſunt, „ verorum ſint ſimulacra. Quod porro velum dirimeret Sancta Sanctorum a Sanctis extra „ poſitis, ſicut hoc cœlum quę ſuper ſe ſita ſunt, ab omnibus quę apud nos ſunt, diſ„ jungit: Audi quomodo etiam hoc, obſcurius tamen indicaverit, cum cœlum velum „ appellat. De ſpe namque referens, quod ſicut anchoram ipſam animæ habeamus tutam *Hebr. 6.19.* „ ac firmam, deinde ſubjungit: Et incedentem uſque ad interiora velaminis; ubi Præ„ curſor pro nobis introivit Jeſus ſupra cœlum ſurſum... Vides quomodo cœlum vela„ men appellaverit?

DISSERTATIO II.

De Regina Saba, quę Salomonis auditura Sapientiam, Hieroſolymam venit.

DE Reginæ *Saba* Quæſtio duplex diſceptari ſolet, prima de ejus patria, altera de illius Religione. Quod patriam ſpectat, quidam Regnum ejus in Arabia, alii in Æthiopia collocant. Suis utraque ſententia nititur momentis. Prior rationibus, altera Veterum teſtimonio ſe tuetur. Religionem quod attinet, quæritur utrum in Idololatria permanſerit, an ad veri Dei cultum converſa fuerit?

PROPOSITIO I.

Reginam Saba ex Æthiopia veniſſe ad Sapientiam Salomonis audiendam probabilius videtur, quam ex Arabia.

PRobatur primo, ex verbis Chriſti, Matthæi 12. 42. *Regina Auſtri ſurget in Judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit a finibus terræ audire Sapientiam Salomonis, & ecce plus quam Salomon hic.* At ſi veniſſet ex Arabia, non diceretur a finibus terræ veniſſe, cum Arabia Judææ finitima eſſet. Non itaque Saba Arabica hic intelligenda eſt, ſed Saba Æthiopica, quæ Terra longinqua dicitur Jeremiæ 6. 20. *Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum ſuaveolentem de terra longinqua?* Et Joelis 3. 8. *Et vendam filios veſtros, & filias veſtras in manibus filiorum Juda, & venundabunt eos Sabæis Genti longinquæ, quia Dominus locutus eſt.* Præterea Arabia Felix non eſt Auſtralis, ſed potius Orientalis reſpectu Hieroſolymorum & Terræ Sanctæ.

Probatur ſecundo ex *Joſepho* Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. ubi *Ægypti & Æthiopiæ Reginam* vocat incomparabilem illam Heroinam, quæ ad *Salomonem* venit, ſapientiæ illius fama permota. Hujus Regni Metropolis erat *Meroe* olim *Saba* nuncupata, donec

Cam-

Cambyſes Perſarum Rex de ſororis ſuæ nomine *Meroen* appellavit, ut obſervat idem *Joſephus* Lib. 2. Cap. 5. At Urbem a *Cambyſe* conditam, & de nomine Matris ab eo appellatam ait *Diodorus Siculus* Lib. 1. Ibi multis ſæculis feminæ imperarunt ſub *Candaces* nomine, ut conſtat ex Actis Apoſtolorum Cap. 8. 27. ex *Plinio* Lib. 6. Cap. 29. ex *Strabone* Lib. 17. & *Dione* in *Auguſto*. Unde ad Sabęos Æthiopes, ſive Meroitas referri videntur illa *Claudiani* in *Eutropium* Lib. 1.

—— Medis, levibuſque Sabæis
Imperat hic ſexus, Reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet.

Probatur tertio teſtimonio Patrum. *Origenis Hom. 2. in Canticum Canticorum* dicentis, Hiſtoriam Reginę Saba *in tantum convenire ad perſonam Eccleſiæ, quæ ex Gentibus venit ad Chriſtum, ut ipſe Dominus in Evangeliis Reginæ hujus faceret mentionem, dicens, Eam veniſſe a finibus terræ, ut audiret Sapientiam Salomonis. Auſtri autem Reginam dicit eam, pro eo quod Æthiopia in Auſtri partibus jaceat, & a finibus terræ, quaſi in ultimo poſita. Invenimus autem hujus ipſius Reginæ Joſephum in Hiſtoria ſua facere mentionem ... Refert autem quod non ſolum Æthiopiæ, ſed & Ægypti Regnum tenuerit.*

S. Gregorii Nazianzeni Oratione 40. in Sanctum Baptiſma. „ Ecquando (inquit) tantum laborem ſuſceperis, quantum Æthiopum Regina, quæ ab extremis terræ finibus „ perrexit, ut Salomonis Sapientiam audiret? Et ecce pluſquam Salomon hic ... Ne „ viæ longinquitatem reformides, nec Maris ſpatia, nec ignem, ſi adhibeatur, nec aliud „ quodcumque impedimentum, quo Gratiam conſequaris.

S. Gregorii Nyſſeni Homilia 7. in Cantica: „ Æthiopiſſæ autem Myſterium, quemadmodum relicto Regno Æthiopum, & tranſmiſſo tanto quod intercedebat ſpatio, „ properat ad Salomonem propter laudem Sapientiæ, gemmis, & auro unguentiſque „ pretioſis Regem honorifice proſequens, manifeſtum fuerit animum advertenti ad quodnam Evangelicum aſpicit Miraculum. Quis enim neſcit, quod quæ ex Idololatria ab „ initio eſt ex gentibus Eccleſia, prius quam fieret Eccleſia, longo interjecto ignoratio„ nis intervallo, procul habitabat a veri cognitione? Sed quando apparuit Gratia Dei, „ & illuxit Sapientia, & Lux vera ad eos qui ſedebant in tenebris & umbra, miſit ra„ dium, tunc Iſraele ad lucem claudente oculos, & ſeipſum abducente a bonorum par„ ticipatione, veniunt Æthiopes ii qui ad fidem accedunt ex Gentibus, & qui aliquan„ do longe erant, prope accedunt, nigrore abluto aqua myſtica: Adeo ut Æthiopia por„ rexerit manus Deo, eo quod obtulerit dona Regi, pietatis aromata, & aurum Dei „ cognitionis & gemmas præceptorum, & virtutum operationis.

S. Cyrilli Alexandrini Lib. 5. Commentariorum in Iſaiam, Tom. 4. ad illa verba Capitis 60. *Venient omnes ex Saba ferentes aurum, & thus, &c.* ubi ait: „ Saba regio eſt „ ultra Terram Arabum & prope Mare Rubrum, ex qua Saba Æthiopum Regina, „ temporibus Salomonis acceſſit Jeruſalem. Fertiliſſima eſt regio thure, auro, & lapidi„ bus Indicis. Venient igitur, inquit, fructum parientes in gloriam, & adducentes thus, „ & aurum, ac lapides, ſive bonorum operum ſuavem fragrantiam, & ſplendorem ſub „ intelligentiam cadentem, divitiaſque ſpirituales.

Theodoreti Quæſtione 33. in 3. Regum, his concepta verbis: *Quænam eſt Gens Saba?* Ad quam reſpondet: „ ÆTHIOPICA. Sitos autem eos dicunt eſſe citra Mare „ Indicum. Nominant autem eos Homeritas. Sunt autem e regione Auxumitarum. In„ ter hos autem illos medium eſt Mare. Eorum Regina fuit admirabilis illa Mulier, „ cujus ſtudium laudavit Chriſtus in Sacris Evangeliis. Nam cum audiviſſet quæ vulgo *Luc.* 11. „ jactabantur de Sapientia Salomonis, confecit viam multorum dierum, & laborem exi„ ſtimavit, eſſe lucrum, &c. Et Quæſtione 22. in Numeros: *Sephoram igitur appellavit Æthiopiſſam. Siquidem Saba Gens eſt Æthiopica. Evangeliſta enim ait*: Regina Æthiopum ſurget, & condemnabit generationem iſtam. *Regnorum autem Hiſtoria nuncupavit eam Reginam Saba. Gorro Saba Gens Homeritarum appellatur, quibus vicini ſunt Madianitæ.* Reginam auſtri in Evangelio nuncupatam, *Theodoretus* Reginam Æthiopum intellexit. *Theodoreto* ſubſcribit *Procopius* in 3. *Regum*. *Luc.* 11.

S. Hieronymi Commentario in Cap. 3. Joelis: *Sabaim* (inquit) *Gens trans Indiam*

dicitur; de qua fuit & Regina Saba, quæ venit Sapientiam audire Salomonis; De quibus
Isai. 49. *& Isaias loquitur*: Et Sabaim viri excelsi ad te transibunt: *Unde & thus venire perhibetur dicente* Virgilio:

Centumque Sabæo
Thure calent Aræ.

Licet quidam Sabæos Arabes suspicentur. Et Lib. 17. Commentariorum in *Isaiam* ad Caput 60. Regionem Saba ultra Arabiam positam testatur. „ Post divitias Maris, *in-*
„ *quit*, & fortitudinem Gentium greges quoque camelorum & dromedarii Madian &
„ Epha promittuntur Jerusalem: Qui omnes venient de Saba portantes aurum & thus;
„ & quod his majus est, annuntiantes Domini salutare . . . . . Madian & Epha re-
„ giones sunt trans Arabiam fertiles camelorum, omnisque Provincia appellatur Saba.
„ Unde fuit & Saba Regina, quæ venit Sapientiam audire Salomonis: Et ipsa defe-
„ rens aurum & thus, Pacifico Regi multa deportans, & ab eo majora suscipiens.

Auctoris Sermonis in Dedicatione Ecclesiæ, alias 253. De Tempore inter Augustinianos, nunc 231. Appendicis qui de Ecclesia sic loquitur: " Hæc est illa Regina, quæ
„ venit a partibus Æthiopiæ audire Sapientiam Salomonis. Sed hæc non tam ex una re-
„ gione, quam ex universis Mundi partibus Reges paritura convenit, sicut etiam E-
Matth. 11. „ vangelista commemorat: *Regina Austri venit a finibus terræ audire Sapientiam Salo-*
42. „ *monis*. Venit Ecclesia ad Redemptorem & Eruditorem suum; ut de stultitia erroris
„ doctrinam perciperet veritatis . . . . . Ergo in figura Reginæ hujus Ecclesia venit ex
„ Gentibus, & a finibus terræ, imponens finem cupiditatibus vitiisque terrenis, ut au-
„ diret Sapientiam Salomonis, id est, veri Pacifici Domini nostri Jesu Christi, qui fe-
„ cit utraque unum, solvens inimicitias inter Deum & hominem in carne sua.

Quarto, nonnullius momenti est Abyssinorum Æthiopum traditio multis licet deformata fabulis. Celebrem enim illam Heroinam Reginam suam fuisse gloriantur, & Abyssinorum Imperator se *Regem de Sabaim*, *unde fuit Regina Saba*, inscribit; ut constat ex Epistolis ab ipso datis tum ad Regem Lusitaniæ anno MDXXI. tum ad Romanum Pontificem anno MDXXIV. quas Latinitate donatas refert *Paulus Jovius*.

Objiciunt *Pineda*, *Salianus*, *Bochartus*, & alii, vocem *Saba* quoties per *schin* scribitur, ad Arabiam Felicem pertinere; (*Genesis* 10. 7. *Job.* 1. *Isaiæ* 43. 60. *Psalmo* 71. vers. 10.) Cum vero scribitur per *samech*, significare Sabam Æthiopicam. Atqui 3. *Regum* 10. & 2. *Paralipomenon* 9. *Saba* cujus hæc Heroina Regina dicitur, scribitur per *schin*, non vero per *samech*. Regio itaque Arabica est.

Secundo, Scriptura testatur, nunquam talia, neque tam multa aromata advecta fuisse in Jerusalem, quanta a Regina Saba allata sunt. Illam etiam Salomonis vim ingentem auri obtulisse. 3. *Regum* 10. „ Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis, in
„ nomine Domini venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingressa Jerusalem multo cum
„ comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, &
„ gemmas pretiosas, venit ad Regem Salomonem, & locuta est ei universa quæ habe-
„ bat in corde suo. Et docuit eam Salomon omnia verba quę proposuerat. Non fuit
„ sermo qui posset Regem latere, & non responderet ei . . . Dedit ergo Regi centum
„ talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas. Non sunt allata ultra
„ aromata tam multa, quam ea quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni. At Arabia
„ thuris aliorumque aromatum ferax est, ex *Diodoro Siculo*, *Lib.* 3. *Cap.* 3. *Plinio Lib.* 12.
„ *Cap.* 14. *Tibullo* ita canente:

Urantur pia thura focis, urantur odores:
Quos tener e terra divite mittit Arabs.

Et *Virgilio*:

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Balsamum etiam, quod huic acceptum Reginę fert *Josephus*, Æthiopica planta non est, sed Arabica, ut testantur *Agatharcides*, *Strabo*, *Diodorus*, &c. Præ cæteris etiam regionibus aurifera est Arabia, ut probat illud Psal. 71. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ.*

Respondetur, Linguę Hebraicę peritos non convenire quod *Saba* per *schin* semper ad Arabiam pertineat. *Genebrardus in Psalmum* 71. & alii Commentatores contendunt, *Sce-*

ba

ba per *ſchin*, ſignificare Æthiopię regionem Sabęam. *Pineda* ipſe Commentario in *Job.* Cap. 1. & Lib. 5. *De rebus Salomonis*, Cap. 6. §. 4. ait, non magnopere curandum diſcrimen horum nominum iiſdem fere literis & permutabilibus conſtantium, at potius ex ſubjecta materia, & aliis circumſtantiis conjecturam ſumendam, qua de regione ſermo ſit, quam ex nudo ipſo vocum diſcrimine. Simile quid notat *Malvenda* noſter Lib. 6. de Antichriſto, Cap. 28. ubi quærit, cur nomen Reginæ Saba Hebraice per *ſchin* ſcribatur, ſi ex Æthiopia venerit, cum *Saba* per *ſchin* ſignificet Arabiam Felicem? & reſpondet: Id factum propter literarum utriuſque nominis ſimilem ſonum, & propter locorum viciniam. Nam ut vocabula una tantum ſimiliſque litera diſtinguit, ita & regiones ipſas anguſtiſſimum dumtaxat fretum terminat Maris Erythræi: Siquidem inter Felicem Arabiam & Æthiopiam non interjacent niſi ſtrictæ fauces Sinus Arabici.

Ad ſecundum reſpondetur, Æthiopiam eſſe pariter aromatum feraciſſimam, ut teſtantur *Strabo* Lib. 16. *Solinus* Cap. 33. *Philoſtratus in Vita Apollonii*, *Lib. 6. Cap.* 1. Nec verum eſt quod *Herodotus & Plinius* ſcribunt, thus ſola in Arabia naſci: nam & in India oriri ubertim *Theophraſtus* aſſirmat Lib. 4. *De Hiſtoria Plantarum*, Capit. 5. quod jam experientia compertum eſt. Nec in Arabia ſolum, ſed etiam in Ægypto naſci balſamum, *Dioſcorides* & alii teſtantur; & *Joſephus* qui Reginam Saba ex Æthiopia veniſſe ſcribit, balſami radicem in Judæam illam intuliſſe Auctor eſt. Æthiopiam quoque auriferam eſſe teſtantur *Herodotus* Lib. 3. & *Diodorus Siculus* Libro etiam tertio. Et tanta quidem eſt Æthiopibus auri copia, ut ſuos antiquitus reos compedibus aureis onerarent, teſtibus eodem *Herodoto*, & *Pomponio Mela* Lib. 3. Cap. 10. *Solino* Cap. 33. *Plutarcho* in *Erotico*, & *Heliodoro* Lib. 8. *Æthiopicorum*, Capit. 24. Quo ſpectat illud *Tertulliani* 2. Libro *De Cultu Feminarum*, Cap. 10. *Quamquam & aurum ipſum, cujus vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula ſervire ferunt Gentilium literæ.* Et Lib. 1. Cap. 6. *Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & divitiis malos onerant, tanto locupletiores, quanto nocentiores.*

PROPOSITIO II.

Probabile eſt Reginam Saba ad veri Dei cognitionem cultumque converſam fuiſſe.

ID enim probabiliter colligitur ex 3. *Regum* Cap. 10. ubi fama Sapientiæ Salomonis *in nomine Domini* excitata dicitur ut Hieroſolymam veniret, periculum ejus factura: Eaque cognita benedixiſſe Deo Iſraelis. *Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus . . . Videns autem omnem ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificaverat, & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta quæ offerebat in Domo Domini: Non habebat ultra ſpiritum; dixitque ad Regem: Verus eſt ſermo, quem audivi in terra mea ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua; & non credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nunciata non fuerit: Major eſt ſapientia & opera tua, quam rumor quem audivi. Beati viri tui, & beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. SIT DOMINUS DEUS TUUS BENEDICTUS, CUI COMPLACUISTI, ET POSUIT TE SUPER THRONUM ISRAEL, EO QUOD DILEXERIT DOMINUS ISRAEL IN SEMPITERNUM, UT FACERES JUDICIUM ET JUSTITIAM.*

Huic ſententiæ magnum pondus addit auctoritas *Theodoreti*, qui Reginam Saba in eorum ponit numero, qui ſine Lege ſunt juſtificati. *Quæſtione* 33. *in Lib.* 3. *Regum*, ubi de Regina Saba loquens, hæc habet: *Per Salomonem laudavit Largitorem ſapientiæ.* „ Sit, *enim inquit*, Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te dare ſuper Thronum „ Iſraelis, ut ſtatuas eum in æternum; & poſuit te Regem ſuper ipſos, ut facias ju„ dicium in juſtitia & in judiciis ejus. *Ego autem ſum recordatus Doctrinæ Apoſtolicæ, quæ eos laudavit, qui ſine Lege ſunt juſtificati.* „ Quando enim, *inquit*, Gentes quæ Legem non habent, natura quæ Legis ſunt faciunt, ipſi Legem non habentes, ſibi ſunt Lex. *Ipſa enim cum eſſet alienigena, & neque divinam accepiſſet Legem, neque Pro-* *Rom.* 2.

phetica pertepiſſet agricultura, contenta fuit Lege Naturæ, & admirata fuit juſtitiam; & juſtum commendavit judicium, & per Eum qui ſapientiæ donum accepit, laudavit Datorem ſapientiæ.

Eadem propoſitio confirmatur ex *S. Paulino* Epiſtola I. *Habens*, inquit, *non Legem litteræ, ſed fidem Legis in tabulis cordis, barbara natione, non animo; & in aperto peregrina, ſed in occulto Judæa, currebat ut lucem ſcientiæ qua carebat hauriret; Sanctorum fieri civis optabat; & Chriſtum in Salomonem mirata, verum Reginæ cœleſtis affectum in imagine myſtica Eccleſiæ impleverat.* His germana ſunt quæ habet *S. Iſidorus Hiſpalenſis in 3. Regum* Capit. 5. Addit dumtaxat, quod *Non ſolum præmio cœleſtis Reſurrectionis beata, ſed etiam Poteſtate Apoſtolica de Judæis adulteris judicandis in ipſo ore Judicis digna cenſetur.* Eadem habet *Angelomus*, *Stromatis in 3. Regum*, Cap. 10.

Regina Sabæ typus Eccleſiæ.

Ut ut eſt, hæc Regina typus fuit Eccleſiæ, ut diſerte explicat *Origenes* Homilia 2. in Canticum Canticorum. *Venit ergo & hæc*, inquit, *imo ſecundum figuram ejus, Eccleſia venit ex Gentibus audire Sapientiam Salomonis veri, & veri Pacifici Domini noſtri Jeſu Chriſti. Venit & hæc primo quidem tentans eum per ænigmata & quæſtiones, quæ ei prius inſolubiles videbantur; Atque ab ipſo de agnitione Verbi Dei, & de creatione Mundi, vel de immortalitate Animæ, & Judicio futuro, quod apud eam, & apud Doctores ejus, Gentiles dumtaxat Philoſophos, incertum ſemper aut dubium manebat, abſolvitur. Venit ergo in Jeruſalem, ad Viſionem ſcilicet pacis, cum multitudine & virtute multa. Non enim cum una ſola Gente, ut prius Synagoga, ſolos habuit Hebræos: ſed cum totius Mundi Gentibus venit, deferens etiam munera digna Chriſto, odoramentorum ſiquidem ſuavitates, opera ſcilicet bona, quæ ad Deum per odorem ſuavitatis aſcendunt. Sed & auro venit repleta, ſenſibilibus ſine dubio & rationalibus diſciplinis, quas ante fidem adhuc ex communi & ſcholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidem pretioſum, quem ornamenta morum poſſumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad Pacificum Regem Chriſtum: & ipſi aperit cor ſuum, in Confeſſione & Pœnitentia ſcilicet præcedentium delictorum; & locuta eſt ei omnia quæ erant in corde ſuo. Propter quod & Chriſtus, qui eſt pax noſtra, enuntiavit ei omnia verba ejus: & non eſt verbum quod omiſerit Rex, & non enuntiaverit ei. Denique cum jam tempus Paſſionis appropinquaret, ſic loquitur ad*

Joan. 15. *eam, id eſt, ad electos Diſcipulos ſuos:* „ Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos: Quia „ ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus. Ego autem nota feci vobis omnia quæcum- „ que audivi a Patre meo. *Sic ergo impletur quod dixit: Quia non fuerit verbum quod non enuntiaverit Pacificus Dominus Reginæ Sabæ, id eſt, Eccleſiæ ex Gentibus congregatæ: Quod ſi intuearis Eccleſiæ ſtatum & diſpenſationes ejus, ordinationeſque ejus conſideres: tunc advertes quomodo Regina mirata ſit omnem prudentiam Salomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem ſapientiam, ſed omnem prudentiam Salomonis: Quoniam quidem eruditi viri prudentiam de humanis negotiis, ſapientiam de divinis intelligi volunt. Idcirco fortaſſis & Eccleſia nunc interim Chriſti prudentiam miratur, dum in terris eſt, & inter homines converſatur. Cum autem venerit quod perfectum eſt, & de terris translata fuerit ad cœlum, tunc videbit omnem ſapientiam ejus, cum jam non per ſpeciem, non per ænigmata, ſed facie ad faciem de ſingulis quibuſque perſpiciet. Vidit autem & domum quam ædificavit, ſine dubio Incarnationis ejus Myſteria. Vidit & cibos Salomonis; illos puto, de quibus dicebat:* „ Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui

Joan. 4. „ miſit me, ut perficiam opus ejus. *Vidit & ſedem puerorum ejus: Eccleſiaſticum puto Ordinem dicit, qui in Epiſcopatus vel Presbyterii ſedibus habetur. Vidit & ordinationes ſive ſtationes Miniſtrorum ejus: Diaconorum, ut mihi videtur, Ordinem memorat, aſtantium divino Miniſterio. Sed & veſtes ejus vidit, illas credo, quibus induit eos, de quibus dicitur:* „ Quicumque autem in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. *Sed &*

Galat. 5. *vini fuſores ejus: arbitor dici Doctores, qui verbum Dei & doctrinam quaſi vinum Populis miſcent, quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocauſta ejus; orationum ſine dubio ſupplicationumque Myſteria. Hæc ergo ubi vidit in domo Regis pacifici, imo Chriſti, Nigra hæc & formoſa, obſtupuit, & ait ad Eum: Verus eſt ſermo quem audivi in Terra mea de verbo tuo & de prudentia tua. Propter enim verbum tuum, quod agnovi verum eſſe verbum, veni ad te. Omnia etenim verba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam,*

bam, cum essem in Terra mea, a Doctoribus scilicet sæculi & Philosophis, non erant vera: Istud solum verum verbum, quod est in te.

SCHOLION.

„ Cum pervenerit Ecclesia sive quælibet Anima sancta, [Cujus Regina Saba typus „ fuit] in æternam Jerusalem, & ingressa fuerit beatam requiem & gloriam cœlestium „ promissorum; multò plura & magnificentiora perspiciet, quam ei sunt in hac terra „ per Sacra Eloquia, per Prophetas atque Apostolos nuntiata. Nunc enim tanquam in „ speculo & in ænigmate; tunc autem oculis suis videbit, id est, facie ad faciem. Tunc „ beata Anima inter stupendas Remuneratoris sui constituta divitias, Reginæ hujus ver- „ bis uti ad Deum poterit: *Verus est sermo quem audivi in terra mea super sermonibus* „ *tuis & super sapientia tua . . . Major est sapientia & opera tua, quam rumor quem* „ *audivi*. Et revera id quod parat Deus diligentibus se, fide non comprehenditur, spe „ non attingitur, caritate non capitur, desideria & vota transgreditur: acquiri potest, „ æstimari non potest. Habebii de perceptione fructum, non habebit de satietate fasti- „ dium.

Verus Auctor Sermonis inter Augustinianos, olim 253. De Tempore, nunc in Append. 231.

DISSERTATIO III.

De Æterna sorte Salomonis.

SCripturæ Sacræ Interpretes pro suo quisque studio *Salomonem* in electorum album referunt, vel in reproborum numero collocant. Nec desunt utrique sententiæ probabilia quædam argumenta: Sed non ea sunt quæ ad assensum cogant, & quibus probabilis etiam responsio adhiberi non possit. Unde sors æterna *Salomonis* unum ex divinæ providentiæ arcanis plerisque videtur, quæ scrutari curiosius non oporteat.

PROPOSITIO UNICA.

Sors æterna Salomonis incerta est.

I. ILlius enimvero sors æterna respectu hominum in terris mortalem vitam agentium incerta est, cujus salus, aut damnatio æterna, ex nullo Scripturæ Sacrę loco certo probari potest; neque ex Traditione, aut communi consensu Patrum, vel Ecclesiæ judicio: Atqui *Salomonis* æterna salus vel damnatio, nullo Scripturę Sacrę loco certo probari potest, neque ex Traditione, aut communi consensu Patrum, vel Ecclesiæ judicio: Itaque sors æterna *Salomonis* incerta est.

A Scriptura Sacra ut incipiamus, qui saluti *Salomonis* patrocinantur, ajunt, Librum *Ecclesiastis*, quem sub vitæ finem edidit, pœnitentis dolorem & gemitus exprimere his verbis, Cap. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Id confirmari volunt ex his *Proverbiorum* 24. secundum Versionem 70. Interpretum. *Novissime ego egi pœnitentiam, respexi ut eligerem disciplinam*. Et Cap. 30. *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum: Non didici sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum*. Quæ verba, inquiunt, procul dubio *Salomonis* sunt pœnitentis, & præteritam suam stultitiam nempe libidinem & idololatriam lugentis.

Causæ Salomonis ex Scripturæ Sacræ utriusque partem disceptatur.

II. Verum contrariæ sententiæ Vindices respondent, Falso supponi quod Librum *Ecclesiastis*, & *Proverbiorum* sub vitæ finem *Salomon* ediderit, tum quia Capit. 2. *Ecclesiastis* ait: *Sapientia quoque perseveravit mecum*. Quæ verba *Salomoni* in libidinem effuso, & in idololatriam lapso non conveniunt: Tum etiam quia *Ecclesiastici* 47. Sirachides lapsum *Salomonis* post ejus Libros commemorat. *Salomon*, inquit, *imperavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet Domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: Quemadmodum eruditus es in juventute tua, & implevis es,*

quasi

quasi flumen, sapientiâ, & terram retexit anima tua . . . . . In Cantilenis, & Proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus mirata sunt terræ, & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel . . . . Et inclinasti femora tua mulieribus : Potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua, &c. Quod igitur in Proverbiis ait, secundum Versionem ℣ Septuaginta, *Novissime egi pœnitentiam*, ex propria persona non dixit, ut & alia quæ in ejus Libris, aliorumque Scriptorum Canonicorum leguntur plurima, quæ vel ex persona peccatorum, vel pœnitentium, vel Justorum, vel Christi, vel Ecclesiæ ab iis dicta, quivis in Scripturæ Sacræ lectione non penitus hospes & peregrinus intelligit. Adde, magis congruere Textui Hebræo Vulgatam Versionem Latinam, quæ sic habet: *Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam*. Nulla etiam pœnitentiæ mentio in Chaldaica Paraphrasi: *Et vidi ego*, inquit, *& posui cor meum, & vidi, & suscepi disciplinam*. Nulla in Syriaca Versione: *Id ego vidi*, inquit, *& reposui in corde meo, & eruditionem accepi*. Non est etiam certum, an hæc verba Capitis 30. *Stultissimus sum virorum*, &c. sint *Salomonis*, an alterius cujuspiam a Deo afflati hominis. Dubitandi rationem præbent hæc verba, quæ velut inscriptionis locum tenent: *Verba Congregantis, filii Vomentis*, quibus respondentia in Hebræo nomina esse propria, *Agur & Jace*, Viri Eruditi censent. Unde sic legi volunt: *Verba Agur filii Jace, ad Ithiel & Vehal*. Cujus *Aguris* Sententias ob argumenti similitudinem Parabolis *Salomonis* adtexuerint *Viri Ezechiæ Regis Juda*, (Proverb. 25. 1.) Id est, qui *Ezechiæ* Regi a Commentariis erant. Et quamvis ipsius *Salomonis* sint, qui mysticum nomen sibi sumpserit, non ideo pœnitentiam ejus probant, aut stultitiam personalium peccatorum *Salomonis* significant, sed errorem & ignorantiam quibus homo in statu naturæ corruptæ obnoxius est, adeoque rebus arduis & spiritualibus explicandis impar, nisi cœlitus illuminetur, & verbo Dei doceatur. Quia igitur *Salomon* sapiens ex se non erat, sed Dei dono, cujus perenne beneficium esse agnoscebat, ne in tenebras & insipientiam naturæ corruptæ congenitam delaberetur, ex modestia & humilitate ait: *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, & non novi scientiam Sanctorum. Quis ascendit in cœlum, atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligavit aquas quasi in vestimento? Quis suscitavit omnes terminos terræ? Quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus si nosti? Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax*. Sic *Amos* Cap. 7. Vers. 14. ait: *Non sum Propheta, & non sum filius Prophetæ; sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros*. Et Apostolus ad *Ephesios* 3. 8. se *omnium Sanctorum*, id est Christiano rum *minimum* profitetur. Quę voces modestiæ sunt & humilitatis, qua agnoscunt Viri Sancti quid ex se ipsis sint, quid ex gratia Dei. Ita de *Salomone* dicendum, se stultissimum virorum proclamante, quo tempore sapientissimus erat.

III. Divinas promissiones in medium proferunt *Salomonis* Patroni, eam præsertim quæ *Davidi* ejus parenti a Deo facta est, ut 2. *Regum* 7. 14. refertur: *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium: Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut ablatuli a Saul, quem amovi a facie mea.*

At contrarię Sententię Vindices respondent, Hoc loco solam transmissionem Regni ad *Salomonis* posteros, non salutem æternam *Salomonis* ipsius contineri; ut sit sensus, Aliis quidem pœnis castigandum *Salomonem* ejusque filios, ac nepotes, non autem privatione Regni, instar *Saulis*. Huic loco lucem affert ille 1. Paralipomenon 17. 11. *Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad Patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, & stabiliam Regnum ejus. Ipse ædificabit mihi Domum; & firmabo Solium ejus usque in æternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut ablatuli ab eo qui ante te fuit. Et statuam eum in domo mea, & in Regno meo usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum*. Quæ promissio impleta est, cum adversus Salomonem in alienigenarum amores, & idololatriam lapsum suscitavit Deus fortissimos hostes, *Adad Idumæum de semine Regio, Razon filium Eliada*, Regem Damasci, & *Jeroboam*, cui *Ahias* Silonites Propha-

ta occurrens, ſciſſo in duodecim partes pallio novo, ait: *Tolle tibi decem ſciſſuras: Hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael. Ecce ego ſcindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Una porro Tribus remanebit ei propter ſervum meum David, & Jeruſalem civitatem quam elegi ex omnibus Tribubus Iſrael: eo quod dereliquerit me, & adoraverit Aſtarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret juſtitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, ſicut David pater ejus. Nec auferam omne Regnum de manu ejus, ſed Ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ propter David ſervum meum, quem elegi, qui cuſtodivit mandata mea & præcepta mea. Auferam autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus: Filio autem ejus dabo Tribum unam, ut remaneat lucerna David ſervo meo cunctis diebus coram me in Jeruſalem civitate, quam elegi ut nomen meum eſſet ibi.* De miſericordia itaque temporali, non de ſpiritali & æterna, id eſt de Regno, non de gratia & de gloria æterna, intelligenda eſt illa Dei promiſſio *Salomoni* facta, ſive *Davidi* in gratiam Salomonis: *Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli a Saul, quem amovi a facie mea.*

IV. Pro *Salomonis* etiam ſalute ab ejus Patronis afferuntur illa verba 3. Regum 11. 43. *Dormivitque Salomon cum Patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate David Patris ſui.* Ex quibus verbis *Bacchiarius* Auctor Eccleſiaſticus V. Sæculi, in Epiſtola ad Januarium, *De recipiendis Lapſis*, colligit *Salomonem* alienum a venia non fuiſſe: *Veniam*, inquit *ex hoc conſecutum eſſe agnoſcimus, quia cum ſolutus fuiſſet a corpore, ſepultum illum inter Regum Iſraelitarum corpora Scriptura commemorat. Quod tamen alibi peccatoribus Regibus abnegatum eſſe cognoſcimus, qui uſque in finem vitæ ſuæ in propoſiti perverſitate manſerunt. Et ideo quia inter Reges juſtos meruit ſepeliri, non fuit alienus a venia. Veniam autem ſine pœnitentia non potuit promereri.*

Sed reſpondent adverſæ Sententię Vindices, Hac loquendi formula, *Dormivit cum patribus ſuis*, nihil aliud ſignificari, quam naturali placidaque morte obiiſſe *Salomonem*; idemque dici de aliis Regibus impiis, & de quorum ſalute dubitatur. Nam de *Roboam* dicitur 3. Regum 14. 31. *Dormivit cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in Civitate David:* De quo tamen ſcriptum eſt 2. Paralipomenon 12. 14. *Fecit autem malum, & non præparavit cor ſuum ut quæreret Dominum.* Item de *Abia* filio *Roboam* dicitur 3. Regum 15. 8. *Et dormivit Abias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Civitate David:* De quo tamen ibidem ſcriptum eſt Verſ. 3. *Ambulavitque in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum: Nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor David patris ejus.* De *Amaſia dicitur* 2. Paralipomenon 25. 28. *Sepelierunt eum cum patribus ſuis in Civitate David:* De quo tamen Verſ. 14. ſcriptum eſt: *Amaſias vero poſt cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, ſtatuit illos in Deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum.* Et propter Idololatriam in manus hoſtium volente Deo traditus eſt. (*V.* 20.) Nec ejus pœnitentia legitur. Quamvis itaque multi Reges impii, nempe *Joram* filius Joſaphat, *Ochozias*, *Joas*, *Achaz*, in Sepulcris Regum Juda ſepulti cum piis Regibus non fuerint, inde colligi non debet, omnes, quorum corpora in eadem Sepulcra illata ſunt, ſalutem æternam eſſe conſecutos. Sicut nec omnes qui in piorum Regum Sepulcris non ſunt conditi, æternam damnationem incurrerunt: Alioqui *Manaſſes* Rex pœnitens in reproborum numerum rejiciendus eſſet: Quia ſepultus eſt in *domo ſua*, ut habetur 2. *Paralipomenon* 33. 20. Quod igitur in Civitate David *Salomon* ſit ſepultus, is honos non ejus ſanctitati, aut pœnitentiæ, ſed *Davidis* patris ejus memoriæ habitus eſt. Sicut *Ochoziam* Regem Juda, filium *Joram* & *Athaliæ*, impietatis Domus *Achab* æmulatorem & hęredem, a *Jehu*, quem ad excidium Domus Achab Deus elegerat, interfectum, quamvis honore ſepulturæ indignum, *ſepelierunt, eo quod eſſet filius Joſaphat, qui quæſierat Dominum in toto corde ſuo.*

V. Patroni *Salomonis* hæc verba 2. *Paralipomenon* 11. 17. ejus ſaluti ſuffragari putant: *Et roboraverunt Regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: Ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus.* Viæ igitur *Salomonis* perinde ac *Davidis* probantur. Id enim Scriptura Sacra non diceret, ſi poſtremam ætatem in Idololatria totam egiſſet, in eaque defunctus eſſet.

Reſ-

Respondent contrariæ sententiæ Vindices, *Roboamum* & Populum Juda in viis Salomonis prioribus ambulasse annis tantum tribus: Ejus itaque viæ, antequam mulierum alienigenarum amoribus irretitus, ad earum Idola defeciſſet, cum viis *Davidis* comparantur, & pariter laudantur, non viæ posteriores, seu vitæ finis. Sicut cum dicitur de *Ammone* Rege Juda, 4. Regum 21. 20. 21. 22. *Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: Servivitque immunditiis quibus servierat pater ejus, & adoravit eas, & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini:* Respectus habetur ad vias priores *Manassis*, non ad posteriores; ad impietatem ejus & Idololatriam, non ad pœnitentiam.

VI. Contra vero qui saluti *Salomonis* adversantur, opponunt, solere Scripturam Sacram, recensitis aliquorum hominum peccatis, eorum commemorare pœnitentiam, si ad meliorem frugem redierint. Sic *Davidis* peccatum & pœnitentiam literis proditam 2. *Regum* 11. 12. *Psalmo* 50. &c. & *Ecclesiastici* 47. Sic *Manassis* impietatem & conversionem ad Deum describi Lib. 2. *Paralipomenon* Cap. 23. *Salomonis* vero libidinem & idololatriam narrari 3. *Regum Cap.* 11. & *Ecclesiastici* Cap. 47. Pœnitentiam nullibi legi. Immo Dei ultionem super liberos ejus incubuisse ob illius peccata, significat Sirachides. *Inclinasti femora tua mulieribus .... Dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam, ut faceres Imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare Imperium durum.*

Respondent Patroni *Salomonis*, certam esse multorum Veteris Testamenti hominum Pœnitentiam, quæ tamen explicite ac diserte in Scriptura Sacra non memoratur, ut *Adami*, *Lothi*, *Samsonis*. Pœnitentiam *Salomonis* probabilius colligi ex Scriptura, quam negari. Rerum a *Salomone* gestarum plurimas oblivione sepultas esse, quia singulari aliquo Libro conscriptæ erant, qui quidem periit. Indicatur autem (3. Regum 11. 41.) *Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & Sapientia ejus: Ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.* Intercidisse etiam aliorum Scriptorum monumenta de rebus gestis *Salomonis*, de quibus 2. Paralipomenon 9. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Silonitis, in Visione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat.* In his porro Libris verisimile esse descriptam accuratius *Salomonis* Pœnitentiam, quæ in Scriptura Sacra, quam habemus, obscurius indicatur.

VII. Objiciunt qui *Salomonis* salutem desperatam esse censent: Quos peccatorum sincere pœnitet, illi quantum in ipsis est, peccandi occasiones aliis datas auferunt. At *Salomon* peccandi occasiones populo datas non abstulit: Idola quippe & fana eorum a se erecta non evertit; Siquidem hæc ad *Josiæ* pii Regis tempora permanserunt. De quo scriptum est 4. Regum 23. 13. *Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis Offensionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Israel Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit statuas, & succidit lucos: Replevitque loca eorum ossibus mortuorum.*

In omne latus se vertunt Patroni *Salomonis*, ut istius vim argumenti quadamtenus infringant. Respondent scilicet, *Salomonem* Fana illa & Idola forte evertisse, sed vel ab *Ammon*, vel ab aliis impiis Regibus instaurata fuisse in iisdem fundamentis: Quo factum est ut antiquum nomen Excelsorum *Salomonis* servaverint. Et hæc funditus diruisse *Josiam*. Vel *Salomonem* Templa quidem & Idola evertisse, sed non complanasse fundamentis tenus. Ruinas itaque & parietinas dumtaxat mansisse, cum peccati *Salomonis*, tum pœnitentiæ testes. Illas *Ezechiam* Regem Sanctum intactas reliquisse, quod criminis occasionem præbere nemini viderentur; *Josiam* vero divinæ gloriæ zelo, & singulari pietatis ardore commotum, infames illas antiquæ superstitionis & impietatis reliquias funditus deleviſſe. Addunt, causas esse potuisse legitimas, cur *Salomon* Excelsa illa & Templa Idolorum non everterit; quia vel illa clausit, vel alios in usus convertit. Excelsa illa, quæ ædificaverat *Salomon*, ab aliis Regibus, & quidem Sanctis, qui ante *Josiam* vixerunt, eversa non fuisse, præsertim ab *Ezechia:* Cui tamen crimini non datur, quod illa non everterit. Immo pietas illius commendatur 4. Regum Cap. 18. 3.

4. 5.

4. 5. & Eccleſiaſtici 48. 25. *Manaſſen* Regem acta pœnitentia pie obiiſſe; & tamen Idolorum Altaria ab ipſo erecta uſque ad *Joſiæ* tempora manſiſſe, de quo ſcriptum eſt 4. Regum 23. 12. *Altaria quoque, quæ erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant Reges Juda, & Altaria quæ fecerat Manaſſes in duobus Atriis Templi Domini, deſtruxit Rex; & cucurrit inde, & diſperſit cinerem eorum in Torrentem Cedron.* Si quę igitur probabilis ratio ad *Ezechiæ* & *Manaſſis* excuſationem affertur, eamdem vel alteram non minoris ponderis, pro Salomone afferri poſſe.

Salomonis cauſa Patrum teſtimonio lubrica. Patres Salomoni propitii.

VIII. Si Patrum teſtimoniis cauſa *Salomonis* agatur, æque dubia manebit ejus ſalus: Cum alii ipſi patrocinentur, alii adverſentur. Inter *Salomonis* patronos laudantur.

S. Irenæus Libro 4. *Adverſus Hæreſes* Cap. 45. Quaſi *Salomonem* æque ac *Davidem* inter eos recenſeat, *Quibus curatio & remiſſio peccatorum mors Domini fuit.* Locus tamen ille *S. Irenæi* non expreſſe favet *Salomoni*. Oſtendit ſcilicet eo in Capite *S. Irenæus*, Deum Antiquorum peccata in Scripturis corripuiſſe, quod probat exemplis *Davidis* & *Salomonis*. Addit, Chriſtum deſcendiſſe ad Inferos, ut evangelizaret illis qui in eum crediderant: Adventum ſuum illis remiſſionem peccatorum attuliſſe. Credidiſſe autem in eum omnes qui ſperabant in eum; id eſt, *Qui Adventum ejus prænunciaverunt, Juſti, & Prophetæ, & Patriarchæ: Quibus ſimiliter ut nobis remiſit peccata, quæ non oportet nos imputare his, ſi quominus contemnimus gratiam Dei. Quemadmodum enim illi non imputant nobis incontinentias noſtras, quas operati ſumus prius quam Chriſtus in nobis manifeſtaretur. Sic & nos non eſt juſtum imputare ante adventum Chriſti his qui peccaverunt. Omnes enim homines egent gloria Dei. Juſtificantur autem non a ſemetipſis, ſed a Domini adventu, qui intendunt in lumen ejus. In noſtram autem correptionem conſcriptos eſſe actus eorum, ut ſciremus primum quidem quoniam unus eſt Deus noſter & illorum, cui non placeant peccata, etiamſi a claris fiant: Deinde ut abſtineamus a malis. Si enim hi qui præceſſerunt nos in chariſmatibus Veteres, propter quos nondum Filius Dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & concupiſcentiæ carnis ſervientes, tali affecti ſunt ignominia: Quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt adventum Domini, & deſervierunt voluptatibus ſuis? Et illis quidem curatio & remiſſio peccatorum mors Domini fuit. Propter eos vero qui nunc peccant, Chriſtus jam non morietur . . . Non debemus ergo (inquit ille Senior) ſuperbi eſſe, neque reprehendere Veteres: Sed ipſi timere, ne forte poſt agnitionem Chriſti, agentes aliquid quod non placeat Deo, remiſſionem ultra non habeamus delictorum, ſed excludamur a Regno ejus.* Licet ergo *Salomonis* longo ante intervallo meminerit *S. Irenæus*, diſertis verbis illum non numerat inter eos, quibus mors Domini curatio & remiſſio peccatorum fuit.

Apertius favent Salomoni *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 2. Illuminatorum. *Cernis*, inquit, *quod Pœnitentibus datur ſalus? Et Salomon ceciderat: Sed quid inquit? POSTEA EGO POENITENTIAM EGI.*

„ *S.* Hilarius *in Pſalmum* 52. Et ne (*inquit*) per „ Aaron, David, & Salomonem, „ pluresque iſtiuſmodi, bonitatis Dei exempla percurram, quibus increpitis demutatio- „ num offenſis, ob fidei tamen meritum adfuit venia proclivis: Conſcius Dominus in- „ firmitatis humanæ, cum Apoſtolis dixiſſet: *Omnes vos ſcandalum patiemini in nocte hac;* *Matth. 26.* „ & Beato Petro ter, non tam ad denuntiationem damnatæ negationis, ſed quia per timorem carnis demutabilis homo, id quod negaturus eſſet admonito, neganti quidem „ claves tamen Regni Cœlorum non ademit. *Et in Pſalmum* 126. Salomonem *Sanctum vocat.* Volant plures (*inquit*) Sanctum Salomonem ædificationi Civitatis & Templi ſtudentem, in eo ipſo molitionis ſuæ tempore everſionem civitatis, & Templi, „ quod conderet, prophetaſſe.

„ *S. Epiphanius* Hæreſi 42. quæ eſt Marcionitarum, ubi inter Marcionis errores refert „ quod dixerit, ad Inferos uſque deſcendiſſe Dominum, ut & Caino, & Core, ac Dathani, & Abironi, nec non Eſau, ac Nationibus omnibus, quibus Judæorum Deus „ fuerat ignotus, ſalutem afferret. Abelem vero, Enochum, Noemum, Abraam, Iſaacum, Jacobum, Moyſen, Davidem, ac Salomonem illic relictos; quoniam Judæorum Deum, inquiunt, agnoverunt, qui univerſitatis conditor ac fabricator eſt, ejuſque Leges & inſtituta ſecuti ſunt: Ac non ſe potius alteri illi Deo, qui videri oculis

„ lis

„ lis nequit, addixerunt .. *Eamdem itaque* Salomonis *æternam sortem esse sensit* S. Epi-
„ phanius, *ac* Abeli, Enochi, Noe, Abraami, Isaaci, Jacobi, Moysis, & Davidis *quos*
„ *a Christo ex Limbo liberatos, & æternam gloriam consecutos esse certum est.*

S. Ambrosius, seu alius Auctor *Apologiæ* 2. *Pro Davide*, inter ejus Opera & sub ejus nomine editæ Cap. 3. ubi *samsonis*, *Davidis*, *& Salomonis* lapsus refert, Pœnitentiam præ-
„ dicat, & Justos vocat. Si David infirmus (*inquit*) tu fortis es? Si Salomon lapsus est,
„ tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus esse Sanctorum? Ergo si
„ erraverunt Justi, erraverunt tanquam homines: Sed peccatum suum tamquam Justi
„ agnoverunt.

„ Bacchiarius *in Epistola ad* Januarium *De recipiendis Lapsis*, Salomon ille mirabilis
„ (*inquit*) qui meruit Assistrici Dei, hoc est, Sapientię copulari, in alienigenarum mu-
„ lierum incurrit amplexus, & vinculo libidinis illaqueatus, sacrilegii errore se polluit,
„ quia simulacrum Chamos Moabitico Idolo fabricavit. Sed qui per Prophetam culpam
„ erroris agnovit, numquid misericordiæ cœlestis extorris est? Ac forsitan dicas: Nun-
„ quam eum in Canone lego pœnituisse, neque misericordiam consecutum. Audi ergo
„ frater: Pœnitentia ejus quæ non inscribitur publicis Legibus, fortasse acceptabilior ju-
„ dicatur, qui non ad faciem Populi, sed in secreto conscientiæ, Deo teste pœnituit.
„ Veniam autem eum esse consecutum ex hoc agnoscimus, quia cum solutus fuisset a
„ corpore, sepultum illum inter Regum Israelitarum corpora Scriptura commemorat:
„ Quod tamen alibi peccatoribus Regibus abnegatum esse cognoscimus, qui usque in
„ finem vitæ suæ in propositi perversitate mánserunt.

S. Hieronymus Epistola 9. *Ad Salvinam*, *De servanda Viduitate*, Salomonem Davidi supparem tam in peccato quam in pœnitentia facit. *Si David amicus Domini, & Salomon amabilis ejus, victi sunt quasi homines, ut & ruinæ nobis ad cautionem & pœnitudinis ad salutem exempla præberent; Quis in lubrica via lapsum non metuat?* Et *Lib.* 13. *Commentar. in Ezechielem*, ad Cap. 43. ait Templum *Salomonis* tanto esse inferius illo quod *Ezechieli* ostensum est, *Ut non solum cultores ejus & Æditui, sed & ipse fabricator ejus Salomon peccaverit, & offenderit Deum, licet postea egerit pœnitentiam, scribens Proverbia, in quibus ait: Novissime ego egi pœnitentiam, & respexi ut eligerem disciplinam.* Et in Cap. 2. *Ecclesiastis*, ad illa verba, *Magnificavi opera mea*, sic loquentem inducit Salomonem: *In quamcumque voluptatem me cupido traxisset, infrænis ferebar & præceps; putabamque hunc esse fructum laborum meorum, si ipse in libidine luxuriaque consumerer. Tandem in me reversus, & quasi de gravi somno evigilans, aspexi ad manus meas, & opera mea plena vanitate, plena sordibus, plena spiritu erroris intuitus sum. Nihil enim quod in Mundo putatur bonum, bonum potui reperire. Reputans igitur quæ essent sapientiæ bona, & quæ stultitiæ mala, consequenter in laudem illius hominis erupi, qui post vitia se refrenans, virtutum posset esse sectator.*

Post Patres laudatos suffragium etiam pro *Salomone* feret *Tichonius* Vir Eruditus, cujus (etsi Donatistæ) Regulas pro Scripturæ Sacræ intelligentia passim approbando *S. Augustinus* suas fecit. Is igitur Regula 3. quæ est *De Promissis & Lege*, hæc habet: *Quid dicimus de Salomone? Cum Deo est, an post Idololatriam reprobatus est? Si cum Deo dixerimus, impunitatem spondebimus Idolorum cultoribus. Non enim dicit Scriptura pœnitentiam egisse Salomonem, aut recepisse sapientiam. Si autem reprobatum dixerimus, occurrit vox Dei quæ dicit, Nec terræ quidem Regnum auferre Salomoni propter David; sicut scriptum est in Libro Regum..... Quid enim prodest David si propter eum filius ejus Regnum terræ consequeretur, cœleste perditurus? Quo manifestum est cum Deo esse Salomonem, cui Regnum quidem terræ ablatum non est propter David.*

Patres salvi Salomoni adversi.

IX. Inter eos qui *Salomonis* salutem desperatam esse censent, laudantur Patres eruditione, sanctitate, antiquitate aliis non impares.

S. Cyprianus Epist. 6. ad *Rogatianum* & cæteros Confessores, quos ad perseverantiam adhortatur. *Parum est* (inquit) *adipisci aliquid potuisse, plus est quod adeptus es posse servare. Sicut & fides ipsa, & nativitas salutaris, non accepta, sed custodita vivificat. Nec statim confessio, sed consummatio hominem Deo servat. Dominus hoc magisterio suo docuit, dicens:* „ Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius
„ fiat.

„ fiat. *Puta hoc illum & Confessori suo dicere: Ecce Confessor factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon denique, & Saul, & cæteri multi, quamdiu in viis Domini ambulaverunt, datam sibi gratiam tenere potuerunt: Recedente ab iis Disciplina Dominica, recessit & Gratia.* Et Lib. *De Unitate Ecclesiæ*, hęc habet: *Quisquis ille Confessor est, Salomone major, aut melior, aut Deo charior non est. Qui tamen quamdiu in viis Domini ambulavit, tamdiu gratiam, quam de Domino fuerat consecutus, obtinuit: Postquam dereliquit Domini viam, perdidit & gratiam Domini, sicut scriptum est: Et excitavit Dominus Satanam ipsi Salomoni. Et ideo scriptum est: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod utique Dominus non minaretur, auferri posse coronam justitiæ, nisi quia recedente justitia, recedat necesse est & corona.*

S. Joannes Chrysostomus Sermone De Pœnitentia: *Quis* (inquit) *sceleratior Manasse? Et hunc Pœnitentia revocavit. Pœnituit Deum quod Saulem elegerit. Quapropter? Nisi quia idem Pœnitentiam ignoravit: Quis sapientior Salomone? Sed nesciens Pœnitentiam, perdidit Gratiam.* Verum ingenue fatendum est, *S. Chrysostomum* modo in partem *Salomoni* propitiam, in adversam modo propendere, prout exemplum ex alterutra opinionem desumptum ad moralia quę tractat argumenta flecti potest. Unde Homilia contra Concubinarios ait: *Dicite aliquem qui hanc servitutem tulerit aliquando, & deinde liberatus ad libertatem bonam recurrerit. Etenim Salomon cum sæcularium rerum concupiscentia teneretur, magnas eas & admirandas putabat, omnem, ut ita dicam, oblectationis & refrigerii viam sectando: At ubi inde ad se reversus, & quasi ex umbrosa quadam abysso ad lumen veræ Sapientiæ respicere valuit; tunc sublimem illam & cœlis dignam emisit vocem:* VANITAS VANITATUM, ET OMNIA VANITAS.

S. Augustinus Libro 22. contra Faustum, Cap. 81. *Salomonem* non solum in Idololatriam lapsum, sed plane demersum asserit, adeoque ex naufragio non evasisse significat.

„ De Salomone autem quid dicam (*inquit*) nisi quia gravius ipsius fidelis & Sanctæ
„ Scripturæ testimonio redarguitur, quam petulantibus, & nugacibus Fausti convitiis?
„ Illa enim de illo, & quid boni potius habuisset, & quid mali faciendo, bonum in
„ quo primum fuerat, reliquisset, veraciter fideliterque locuta est: Ille autem oculis clau-
„ sis, vel potius extinctis non quo lumine manifestante ducebatur, ibat; sed quo male-
„ volentia præcipitante ferebatur, irruebat. Hoc ipso enim magis insinuaverunt Sancti
„ Libri religiosis lectoribus & electoribus suis, quam caste habuerint sancti viri plures
„ uxores. Quod Salomon, qui eas non illo modo, sed magis ad libidinem quam ad pro-
„ paginem habuit, improbatus est & reprehensus his verbis, ut appellaretur Amator Mu-
„ lierum, & inde ad profundum Idololatriæ lapsus atque demersus, eadem veritate, per-
„ sonam nullius acceptante proderetur.

„ *Et Cap.* 88. Jam de Salomone quid dicam? Quem vehementer arguit Sancta Scri-
„ ptura atque condemnat, nihilque de Pœnitentia ejus vel indulgentia Dei omnino com-
„ memorat. Nec mihi prorsus occurrit, quid saltem in allegoria boni significet hæc ejus
„ stenda subversio, nisi forte quis dicat, Mulieres alienigenas, quarum amore exarserat,
„ significare Ecclesias electas de Gentibus. Posset hoc fortasse non absurde intelligi, si
„ illæ propter Salomonem desererent Deos suos, & colerent Deum ejus. Cum vero ipse
„ propter illas offendit Deum suum, & coluit Deos earum, non est quid inde boni con-
„ jectare possimus: Nec tamen nihil arbitror significare, sed malum, sicut de uxore,
„ filiabusque Loth diximus. Apparet enim in persona hujus Salomonis & mira excel-
„ lentia, & mira subversio. Quod igitur in illo diversis temporibus extitit, prius bo-
„ num & posterius malum, hoc in Ecclesia in isto adhuc sæculo simul uno tempore
„ ostenditur. Nam bono illius bonos Ecclesiæ: malo autem illius malos Ecclesiæ signi-
„ ficatos puto.

Et Lib. 3. de Doctrina Christiana, Cap. 21. de *Davide* loquens, & cum illius peccato *Salomonis* peccatum comparans, ait: In isto viro immoderatæ hujus libidinis non
„ permansio, sed transitus fuit. Propterea etiam ab arguente Propheta ille illicitus ap-
„ petitus hospes vocatus est. Non enim dixit eum Regi suo, sed hospiti suo vicini pau-
„ peris ovem ad epulandum exhibuisse. At vero in ejus filio Salomone, non quasi hos-
„ pes transitum habuit, sed Regnum ista libido possedit. De quo Scriptura non tacuit,

„ cul-

„ culpans eum fuisse Amatorem Mulierum. Cujus tamen initia desiderio sapientiæ fla-
„ graverant; quam cum amore spiritali adeptus esset, amore carnali amisit.

Et Lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. *Salomon* (inquit) *bonis initiis malos exitus habuit. Quippe secundæ res, quæ Sapientum animos fatigant, magis huic obfuerunt, quam profuit ipsa Sapientia, etiam nunc & deinceps memorabilis, & tunc longe lateque laudata.*

Et narratione in Psalmum 126. *Salomon erat tempore suo filius David, Magnus ille, per quem multa sancta præcepta, & salubria monita, & divina sacramenta Spiritus Sanctus in Divinis Literis operatus est. Nam ipse Salomon mulierum amator fuit, & reprobatus est a Deo, & usque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, ut a mulieribus etiam Idolis sacrificare cogeretur, sicut de illo Scriptura testis est. Sed si illo cadente, quæ per illum dicta sunt, delerentur, judicaretur quia ipse dixerat, non per illum dicta erant. Optime igitur etiam hoc egit misericordia Dei & Spiritus ejus, ut quicquid boni per Salomonem dictum est, Deo tribueretur: Peccatum autem hominis homini.* Quo loco diluitur & argumentum illud, quod Patroni *Salomonis* pro eo afferunt, credibile non esse quod Librorum Canonicorum Auctor aliquis perierit.

Auctor Libri *de Prædictionibus & Promissionibus Dei*, inter Opera *S. Prosperi* editi, P. 2. Cap. 27. nigrum in *Salomonem* calculum mittit. *Salomon* (inquit) *elatus, in senio fornicatus mente & corpore, Domino ipsum deserente, male obiit: Metuendum exemplum posteris relinquens, ne felicitate hujus vitæ turbati Christum deserant, qui est suorum æterna felicitas.*

S. Gregorius Magnus Lib. 2. Moralium in Job Cap. 2. ex circumstantia nocturni temporis, æternæ damnationis mortem in Juda, Divite avaro, *Salomone* & Sodomitis colligit. *A qualitate quoque temporis* (inquit) *finis exprimitur actionis: Sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exiisse perhibetur, cum egrediente illo ab*
Joan. 13. *Evangelista dicitur:* Erat autem nox. *Hinc enim & iniquo Diviti dicitur:* Hac nocte
Luc. 12. repetent animam tuam abs te. *Anima quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon, qui Sapientiam non perseveraturus ac-*
3. Reg. 3. *cipit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est, quod Angeli ad Abraham*
Genes. 18. *meridie veniunt, punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur.*
Genes. 19. *Venerabilis Beda Quæst. 29. in Libros Regum*, explicans locum illum 4. *Regum* 23. ubi dicitur *Josias* polluisse & omnino deleviſse *Excelsa, quæ ædificaverat Salomon Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos, offensioni Moab, & Melchon abominationi filiorum Ammon* ..... hæc habet: *Palam ostenditur, quod utinam non ostenderetur: Quia videlicet Salomon de admissæ Idololatriæ scelere nunquam perfecte pœnituit. Nam si fructus pœnitentiæ dignos faceret, satageret ante omnia, ut Idola quæ ædificaverat, de Civitate Sancta tollerentur: & non in scandalum stultorum, quæ ipse cum fuisset Sapientissimus erronea fecerat, quasi sapienter ac recte facta relinqueret.*

Objiciunt Hispani in Gratiam *Salomonis* plumbeos Libros Granatenses Arabice scriptos, quos a Sancto *Jacobo*, aut ab ejus Discipulis exaratos credunt, in quibus testimonium extat expressum de Pœnitentia *Salomonis* his verbis: *Et flevit scelus fletu vehementi, & condonatum est illi: & obiit fidelis & securus.*

Verum *Salomonis* Adversarii, & cordati quique hæc merito rejiciunt: Dolentque Hispanos pluribus præclaris Monumentis, quibus Ecclesiastica Antiquitas illustrari posset, in Ecclesiarum illius Regni Tabulariis, aut Bibliothecarum pulvere neglectis, Pseudepigrapha Monumenta Eruditorum Hominum Genti venditare velle: Quasi in tanta doctrinarum luce, in tanta Criticorum frequentia, fucum facere facile etiam nunc esset.

DIS-

DISSERTATIO IV.

De Libris Salomonis.

ARTICULUS I.

De numero Librorum Salomonis, eorumque auctoritate.

PROPOSITIO UNICA.

Tres dumtaxat Libros Salomonis Ecclesiasticus Canon recipit, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum.

PRobatur primo ex *Melitone* Sardiano Episcopo *Epistola ad Onesimum*, apud *Eusebium* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ* Cap. 26. ubi Veteris Testamenti Libros recensens, ait: *Ego igitur cum in Orientem profectus essem, & ad locum ipsum pervenissem, in quo hæc & prædicata, & gesta olim fuerunt, Veteris Testamenti Libros diligenter didici, eorumque indicem infra subjectum ad te misi. Est autem ejusmodi. Mosis Libri quinque Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jesus Nave, Judices, Ruth, Regnorum Libri quatuor, Paralipomenon duo, Psalmi Davidis, SALOMONIS PROVERBIA, QUÆ ET SAPIENTIA, ECCLESIASTES, CANTICUM CANTICORUM, &c.*

Secundo, ex *Origene* in Expositione primi Psalmi, quem locum descripsit *Eusebius* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ* Cap. 22. 25. ubi Veteris Testamenti Libros enumerans: *Decimus tertius* (inquit) *Proverbia Salomonis: Hebræis Misloth.* 14. *Ecclesiastes, Hebræis Coheleth.* 15. *Canticum Canticorum, Hebræis Sirhasirim.*

Tertio ex *Homilia* 12. *S. Basilii in principium proverbiorum*, ubi hæc habet: *Tres omnino sacros a Salomone Tractatus novimus exiisse. Hunc impiis Proverbiorum, & Ecclesiasten, & Cantica Canticorum. Quolibet autem propriam retinente materiam, cuncti ad hominum scripti sunt utilitatem. Imprimis Proverbiorum Liber institutio morum est quædam, necnon animi perturbationum correctio; denique vitæ in universum documentum, frequentes ac breves eorum quæ sunt agenda continens præceptiones. Ecclesiastes vero physiologiam attingit, nobisque in hac vita vanitatem palam ostendit: ut in iis quæ cito præterent minime sit homini invigilandum, neque animi curæ in rebus vanis collocandæ. Cantica Canticorum animæ perfectionis modum demonstrant. Sponsi namque ac Sponsæ concordiam continent, hoc est, Animæ cum Deo Verbo familiaritatem.*

Quarto ex *S. Gregorio Nysseno Homilia* 1. *in Canticum Canticorum:* ubi cum præmisisset, *Salomonem* Christi typum fuisse, subdit: „ Is usus hoc Salomone tanquam instru„ mento per illum nobis loquitur, primum quidem in Proverbiis, deinde in Ecclesiaste, „ & postea in proposita Philosophia Cantici Canticorum, via & ordine rationi ostendens „ ascensum qui tendit ad perfectum..... Aliter erudiunt Proverbia, & aliter disserit Ec„ clesiastes: & quæ per Canticum Canticorum traditur Philosophia, utrumque superant „ dogmatum sublimitate: nam quæ per Proverbia datur doctrina, ad eum qui est adhuc „ infans verba facit, convenienter ætati adaptans admonitionem..... Adjungit illam quæ „ est in Ecclesiaste Philosophiam, ut qui per proverbialem institutionem satis introduxis„ set ad desiderium virtutum, & cum in eo Libro reprehendisset hominum ad id quod „ apparet habitudinem, & vanum esse dixisset quicquid est instabile & transiens, di„ cens: *Quicquid venit est vanitas:* cuilibet quod sensu comprehenditur, præfert natura„ lem animæ nostræ motionem ad pulchritudinem quę non cadit sub aspectum. Et cum „ sic cor expurgasset ab habitudine quæ est ad id quod apparet, tunc per Canticum Can„ ticorum mystice introduxit cogitationem ad divina adyta: In quibus id quidem quod „ inscribitur, est apparatus nuptialis: Id autem quod intelligitur, humanę animę cum „ Deo contemperatio.

Quinto ex *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad *Seleucum*:

Salomonis etiam tres Libros, Paræmias,
Eccleſiaſten, Canticorum Cantica.

Sexto ex S. *Hilario* Præfatione in Pſalmos, ubi inter Libros Veteris Teſtamenti 13. 14. & 15. numerat, *Salomonis Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum Canticorum.*

Septimo ex Concilio Laodiceno Canone ultimo eoſdem Libros inter Scripturas Sacras numeranti, & *Salomoni* adſcribente.

Octavo ex S. *Hieronymo* in Prologo Galeato. „ Tertius ordo (*inquit*) Hagiographa „ poſſidet. Et primus Liber incipit a Job. Secundus a David, quem quinque inciſio- „ nibus, & uno Pſalmorum Volumine comprehendunt. Tertius eſt Salomon tres Libros „ habens: Proverbia, quæ illi Miſlæ, id eſt, Parabolas appellant. Quartus, Eccleſia- „ ſten, id eſt, Coheleth. Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo Sir-haſſirim „ prænotant". Et Epiſtola ad Paulinum: „ Salomon Pacificus & Amabilis Domini, mo- „ res corrigit, (*in Proverbiis*) Naturam docet (*in Eccleſiaſte*) Eccleſiam jungit & Chri- „ ſtum, Sanctarumque Nuptiarum dulce canit Epithalamium, (*in Canticis Canticor.*") Et Præfatione in Libros Salomonis: „ Tridui Opus (*inquit*) Nomini veſtro conſecravi, „ interpretationem videlicet trium Salomonis Voluminum, Miſle, quas Hebræi Parabolas, „ Vulgata autem Editio Proverbia vocat: Coheleth, quem Græce Eccleſiaſten, Latine „ Concionatorem poſſumus dicere: Sir-haſſirim, quod in noſtra Lingua vertitur Canti- „ cum Canticorum.

Et in Cap. 1. *Eccleſiaſtis*, ubi obſervavit, *Salomonem*, tribus nominibus vocatum fuiſſe; *Salomonem*, id eſt, *Pacificum; & Idida*, hoc eſt *Dilectum Domini; & Coheleth*, id eſt, *Eccleſiaſten*, ſubdit: *Is itaque juxta numerum vocabulorum, tria Volumina edidit; Proverbia, Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum. In Proverbiis parvulum docens, & quaſi de officiis per ſententias erudiens. Unde & ad filium ejus ſermo crebro repetitur. In Eccleſiaſte vero maturæ virum ætatis inſtituens: Ne quidquam in Mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & brevia univerſa quæ cernimus. Ad extremum jam conſummatum virum, & calcato ſæculo præparatum, in Cantico Canticorum Sponſi jungit amplexibus. Niſi enim prius reliquerimus vitia, & pompis ſæculi renunciantes, expeditos nos Adventum Chriſti paraverimus, non poſſumus dicere:* Oſculetur me oſculo oris ſui. *Haud procul ab hoc odine doctrinarum & Philoſophi Sectatores ſuos erudiunt: Ut primum Ethicam doceant, deinde Phyſicam interpretentur, & quem in his profeciſſe perſpexerint, ad Theologiam uſque perducant. Necnon & hoc diligentius attendendum, quod per hos tres Libros Auctoris diverſus eſt titulus.* „ *In Proverbiis enim notatur:* PROVERBIA Salomonis „ filii David Regis Iſrael. *In Eccleſiaſte vero* · VERBA ECCLESIASTÆ filii David „ Regis Jeruſalem. *In Cantico autem Canticorum, nec filius David, nec Rex Jeruſalem præſcribitur, ſed tantum* CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS. *Sicut enim proverbia quaſi rudis inſtitutio ad duodecim Tribus, & ad totum pertinent Iſrael, & quomodo contemptus Mundi nonniſi Metropolitis convenit, hoc eſt, habitatoribus Jeruſalem: ita Canticum Canticorum ad eos proprie facit mentionem, qui tantum ſuperna deſiderant. At incipientes & proficientes, & paterna dignitas, & Regni proprii merito indicatur auctoritas. Ad perfectos vero, ubi non timore eruditur diſcipulus, ſed amore filius, proprium nomen ſufficit, & æqualis Magiſter eſt, & neſcit eſſe ſe Regem.*

Nono ex *Sancto Aug.* Lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana* Cap. 8. ubi explicans quibus Libris *Canon Scripturarum* continetur, recenſet *Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Eccleſiaſten*. Et Libro 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. *de Salomone* ſic loquitur: *Prophetaſſe etiam ipſe reperitur in ſuis Libris, qui tres recepti ſunt in Auctoritatem Canonicam, Proverbia, Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum.*

Decimo ex *Theodoreto* Præfatione in Canticum Canticorum. „ Illud etiam, *inquit*, „ præfari neceſſarium eſt, tria Salomonis eſſe Volumina, Proverbia, Eccleſiaſten, & „ Canticum Canticorum, Ac Proverbia quidem utilem de moribus diſciplinam comple- „ cti. Eccleſiaſten autem eorum quæ ſenſibus percipiuntur, naturam indicare, vitæque „ præſentis docere vanitatem: ut ea fluxa & fragilia cognoſcentes, tamquam fugacia ac „ prætereuntia ſpernamus, & quæ futura ſunt, ut firma atque æterna & permanentia

„ con-

„ concupiſcamus. Canticum Canticorum myſticam Sponſæ & Sponſi neceſſitudinem &
„ conjunctionem continere. Ut univerſa Doctrina Salomonis ſit veluti ſcala quædam, quæ
„ tribus gradibus conſtet, morali, naturali, & myſtico. Principio igitur qui ad pie re-
„ cteque vivendi diſciplinam accedit, neceſſe eſt ut bonis affectionibus Animam purget.
„ Atque ita deinceps fugacem rerum prætereuntium, quæ ſenſu jucundę videntur, vani-
„ tatem deſpiciat: & inde poſtremo ſublimis avolet ad Sponſum perpetua bona pollicen-
„ tem amandum & complectendum. Idcirco tertio etiam loco hic conſtitutus eſt Liber,
„ ut ratione & via ad perfectionem contendamus.

Undecimo ex *S. Joanne Damaſceno* Libro 4. *de Fide Orthodoxa*, Cap. 18. *Tertius porro Librorum quinquernio*, inquit, *verſibus conſtat, nempe Liber Job, Pſalterium, Proverbia Salomonis, ejuſdem Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.*

Objicies, *Salomonis* quinque Libros ab *Innocentio I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum, & ab Eccleſiæ Africanæ Patribus in Concilio Carthaginenſi 3. Can. 47. numerari. *Sapientiæ* Librum nomine *Salomonis* laudari ab Auctore Libri 2. *de Symbolo ad Cathecumenos* apud *S. Aug.* Cap. 2. imo & a *S. Cypriano* Libro *de Mortalitate*, a S. *Baſilio* Libro 5. *contra Eunomium*, & a S. *Ambroſio* paſſim.

Reſpondetur: Libros *Sapientiæ*, & *Eccleſiaſtici*, *Salomoni* ab Eccleſiaſticis Scriptoribus interdum tributos *propter quamdam eloquii ſimilitudinem. Nam Salomonis non eſſe nihil dubitant quique doctiores*, (inquit *S. Aug.* in *Speculo*, & Lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. Libro 17. *de Civ. Dei*, Cap. 20.) Ex æquivocatione forte factum eſt, ut Liber *Sapientiæ Salomoni* tribueretur, quod ab antiquis *Proverbia* vocarentur *Sapientia Salomonis*. Sic enim *Melito* ſupra laudatus: *Salomonis proverbia, quæ & Sapientia*. Sic *Hegeſippus*, S. *Irenæus*, & alii, teſte *Euſebio* Lib. 4. *Hiſtor. Eccleſiaſt.* cap. 22. „ Non ſolum autem
„ ipſe, ſed etiam Irenęus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare ſolent Sapien-
„ tiam omnium virtutum Præcepta continentem. Sed & *S. Cyprianus* Lib. 3. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, c. 16. & 56. *Proverbia* laudat nomine *Sapientiæ Salomonis*.

ARTICULUS II.

De Libro Proverbiorum.

I. HIc Liber in primævo Canone tum Synagogæ, tum Eccleſiæ, divinæ ſemper auctoritatis habitus eſt. Unus e Chriſtianis *Theodoretus Mopſueſtenus* aſſerere non dubitavit, *Salomonem* Proverbia humana, tantum ſapientia dictaſſe, neque Prophetiæ gratiam ut ea ſcriberet, accepiſſe; quod in Synodo Quinta Oecumenica refertur, & damnatur. Quo ab errore non longe abit *Grotius* in Cap. 1. Proverbiorum. *Videtur*, inquit, *hic Liber eſſe* Ἐκλογὴ *ſelectio optimarum Sententiarum, ex plurimis, qui ante Salomonem fuere Scriptoribus, quales* Ἐκλογὰς *multi Imperatorum Conſtantinopolitanorum conſcribi in ſuos uſus fecere.*

PROPOSITIO I.

Salomon Proverbia ſcripſit Sapientia divinitus infuſa, & Spiritu Sancto afflatus.

PRobatur ex 3. *Regum* Cap. 4. 29. *Dedit quoque Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in litore maris. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus: Sapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol; & erat nominatus in univerſis Gentibus per circuitum. Locutus eſt quoque Salomon tria millia Parabolas, & fuerunt Carmina ejus quinque & mille.* Locutus eſt Parabolas, ſive ſcripſit Proverbia, ea ſapientia quam ipſi dederat Deus, quæ humana utique non erat, ſed divinitus inſpirata.

Probatur ſecundo ex Eccleſiæ auctoritate, quæ ab Apoſtolorum temporibus hunc ſem-

per Librum ut Canonicum habuit, adeoque & ad illius Auctorem pertinere existimavit illud *S. Petri* Epistola 2. Cap. 1. 21. *Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines*. Unde *Theodori Mopsuesteni* blasphemiam in Synodo V. Oecumenica Collatione 5. execrata est, qui scripserat: *Salomonem Proverbia & Ecclesiasten ex sua persona ad aliorum utilitatem composuisse, cum Prophetiæ quidem gratiam non accepisset, prudentiæ vero gratiam quæ evidenter altera est præter illum, secundum Beati Pauli vocem.* 2. Cor. 12.

Probatur tertio, ex *S. Augustino* Lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 20. ubi aliqua de Christo & Ecclesia in Libro *Proverbiorum* a *Salomone* prophetice scripta esse docet. „ *Tamen*, inquit, *quod in Proverbiis legitur, Viros impios dicere*: Abscondamus in terra „ virum justum injuste, absorbeamus vero eum tanquam infernus viventem, & auferamus „ mus ejus memoriam de terra, possessionem ejus pretiosam apprehendamus; *non ita obscurum est, ut de Christo & possessione ejus Ecclesia sine laboriosa expositione non possit intelligi. Tale quippe aliquid etiam Dominus ipse Jesus per Evangelicam Parabolam ostendit dixisse malos colonos*: „ Hic est Hęres, venite, occidamus eum, & nostra erit „ hæreditas. *Itemque illud in eodem Libro, quod jam ante perstrinximus, cum ageremus de sterili quæ peperit septem, nonnisi de Christo & Ecclesia mox ut fuerit pronuntiatum consuevit intelligi ab eis, qui Christum Sapientiam Dei esse noverunt.* „ Sapientia ædificavit sibi domum, & suffulsit columnas septem; immolavit suas victimas, „ miscuit in cratere vinum suum, & paravit mensam suam. Misit servos suos convocans cum excellenti prædicatione ad craterem, dicens: Quis est insipiens? Divertat ad „ me. Et inopibus sensu dixit: Venite, manducate de meis panibus, & bibite vinum „ quod miscui vobis. *Hic certe agnoscimus Dei Sapientiam, hoc est, Verbum Patri coæternum, in utero virginali domum sibi ædificasse corpus humanum, & huic tamquam capiti membra, Ecclesiam subjunxisse, Martyrum victimas immolasse, Mensam in vino & panibus præparasse, ubi apparet etiam Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech; insipientes & inopes sensu vocasse, quia, sicut dicit Apostolus*: Infirma hujus Mundi elegit, ut confunderet fortia. *Quibus tamen infirmis quod sequitur dicit*: „ Derelinquite insipientiam, ut vivatis; & quærite prudentiam ut habeatis vitam. *Participem autem fieri Mensæ illius, ipsum est incipere habere vitam. Nam & in alio Libro qui vocatur Ecclesiastes, ubi ait*: Non est bonum homini nisi quod manducabit & bibet, *quid credibilius dicere intelligitur, quam quod ad participationem Mensæ hujus pertinet, quam Sacerdos ipse Mediator Testamenti Novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de Corpore & Sanguine suo? Id enim Sacrificium successit omnibus illis Sacrificiis Veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri: propter quod etiam vocem illam in Psalmo trigesimo & nono ejusdem Mediatoris per Prophetiam loquentis agnoscimus*: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfeciti mihi. *Quia pro illis omnibus Sacrificiis & oblationibus corpus ejus offertur, & participantibus ministratur.*

Prov. 9. 1. &c.

1. Cor. 17.

Prov. 9. 6.

Eccles. 8. 13.

Ps. 39. 7.

PROPOSITIO II.

Liber Proverbiorum non est Ecloga optimarum Sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint scriptoribus.

PRobatur primo ex Scriptura Sacra, quæ *Salomonem* Proverbiorum Auctorem, non Compilatorem dumtaxat fuisse testatur. (3. Regum 4. 32.) *Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas.* (Et Proverbiorum 1.) *Parabolę Salomonis filii David, Regis Israel.* Item in fronte c. 10. *parabolæ Salomonis.* Et c. 25. 1. *Hæ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt Viri Ezechiæ Regis Juda.* Et Ecclesiastis 12. 9. *Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat; & investigans composuit parabolas multas.*

Probatur secundo ex ætate *Salomonis*, qui Gentilium Sapientibus longe antiquior fuit, siquidem septem Sapientes temporibus *Cyri* floruerunt, & ante Olympiades vix ullum Eruditum nomen in Græcia auditum est. At longe ante primam Olympiadem regnavit *Salomon*, tempore scilicet *Menelai*, qui Trojanis temporibus fuit, a quibus quadringentos

tos ſeptem annos ad primam Olympiadem numerat *Clemens Alexandrinus Lib. 1. Stromatum*. Liber itaque Proverbiorum non eſt Ecloga optimarum Sententiarum ex plurimis qui ante *Salomonem* floruerint Scriptoribus.

Imo vero ex Libro Proverbiorum exquiſitas Sententias in Libros ſuos derivarunt Scriptores Ethnici. Quod legitur Cap. 13. 20. *Qui cum Sapientibus graditur, Sapiens erit: Amicus ſtultorum ſimilis efficietur*; Theognis expreſſit:

Sæpe bonis junctus diſces bona: Si comiteris
Sæpe malos, perdes quod tibi mentis erat.

Illud Cap. 14. 30. *Putredo oſſium invidia*, Menander mutuatus eſt:

Invidia vero, quod malorum peſſimum eſt,
Tabem creavit, & creabit, & creat,
Vera ſatelles animi corrupti impia.

Illud Cap. 15. 8. *Victimæ impiorum abominabiles Domino: Vota Juſtorum placabilia*: Plato in *Alcibiadem* ſuum derivavit. *Neque enim exiſtimo* (inquit) *tale Diis eſſe ingenium, ut donis ducantur, quomodo ſolent mali creditores; ſed & nos rem ſtultam dicimus, cum per eam rem volumus eſſe Lacedæmoniis ſuperiores. Res enim eſſet dura, ſi ad dona & victimas noſtras ſpectarent Dii, & non ad Animam, id eſt, an quis juſtus ſanctuſque ſit. Imo vero, ut ego arbitror, multo magis illi reſpiciunt, quam ſpecioſos ludos & ſacrificia, multa quidem Diis, frequenter vero etiam hominibus hallucinatis fieri ſolita, quæ facile quotannis exhibere poſſunt tam Civitates quam privati. At Dii, ut qui non ſint donis ineſcabiles, contemnunt talia, ut ait Deus, & Deorum Propheta. Videtur ergo apud Deos & apud homines mente præditos juſtitia, & prudentia maximum obtinere honorem.*

Illud Cap. 19. 4. *Divitiæ addunt amicos plurimos*; expreſſit Sophocles, *Æleadis*:

Divitiæ amicos comparant mortalibus.

Quod in eodem Cap. 5. 8. legitur: *Qui poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam*: Ariſtoteles expreſſit 9. *Moralium* ad *Nicomachum*, Cap. 8. *Virum bonum* (inquit) *oportet ſui eſſe amantem: nam & ſibi, & aliis proderit recte faciens. Virum autem malum non oportet eſſe ſui amantem: nam & ſe, & alios lædet, pravis affectibus obſequens. In malo igitur homine differunt quæ facere debet, & quæ facit: At vir bonus quæ debet facere, ea & facit. Mens enim quævis eligit id quod ipſi optimum eſt.*

Illud ejuſdem Cap. 5. 13. *Dolor patris filius ſtultus*, expreſſit *Euripides* in *Oenomao*:

Ambiguus animi cernere haud valeo ſatis,
An ſit propago liberum mortalibus,
An ſterilis ævi vita fortunatior.
Conſpicio miſeros nulla queis proles domi eſt:
Sed nec parentum major eſt felicitas:
Nam dira peſtis moribus proles malis.

Illud Cap. 22. 2. *Dives & pauper obviaverunt ſibi*, imitatus eſt *Sophocles* in *Ajace*:

Plebs nuda tamen, tolle potentes,
Haud præſidii ſatis ipſa ſibi eſt:
Modicus validi, validuſque iterum
Modici ſe ſe ſuſtentant ope,
Sed non poſſunt mentes ſtupidæ
Tam provida dicta doceri.

Illud Capit. 23. 27. *Fovea enim profunda eſt Meretrix*, expreſſit *Anaxilaus* de *Phryne* Meretrice loquens:

At Charybdin nonne Phryne longe poſt ſe poſthumat?
Quæ Naviculatorem abſorpſit totum cum navi ſua.

Illud Proverbiorum 10. 7. *Memoria Juſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet*: Plato tranſtulit in Librum ſuum 7. De Legibus: *E Civibus* (inquit) *qui finem vivendi fecerint, eos ſi modo corpore vel animo præclare ſe geſſerint, Legibuſque paruerint, laudibus celebrari verum fuerit. Quidni ante? At dum adhuc vivunt, hoc eos laudationum & cantuum proſequi, minus ſecurum, omninoque prius quam decurſo quis toto vitæ*

Spatio, laudabili cum exitu terminaverit. Atque hæc omnia nobis ex æquo tam maribus quam feminis, qui modo eximia probitate fuerimus, communia sunt. Ita refert *Eusebius* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 24.

Illud Cap. 28. 20. *Qui festinat ditari, non erit innocens;* ita *Menander* expressit:

Nemo & repente dives & justus fuit.

Illud Proverbiorum 30. 8. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi*, expressit *Plato* Reipublicæ tertio. *Ergo alia quædam* (inquit) *ni fallor, reperimus, quæ ne in civitatem furtim unquam & occulte subeant, ab ejus Moderatoribus omni provisione cavendum erit. Quænam illa? Opes, inquam, & inopia: Quod illæ quidem luxum, ignaviam, rerumque novarum molitionem invehant; hæc vero præter factiones illiberalitatem simul atque malitiam. Malitiæ autem nomine indignum omne facinus continetur.* (Apud *Eusebium* Lib. 12. *Præparationis Evangelicæ*, Capit. 35.) Id *Alexis* Comicus & *Horatius* in sua etiam Carmina transtulerunt.

Terram commotum iri *per servum cum regnaverit*, Proverbiorum 30. 22. dicitur. Id vero expressit *Menander*:

Servire, serve, ei metue qui servus fuit:
Jugo absoluti semet non norunt boves.

PROPOSITIO III.

Quamvis Proverbiorum Liber secundum omnes suas partes sit Canonicæ Auctoritatis, ejusque maximam partem Salomonis esse cujus nomine inscribitur, certissimum sit; non tamen certo constat, an duo postrema Capita Salomonem habeant Auctorem.

PRima & secunda pars Propositionis satis probatæ sunt superius; Ecclesiæ namque & Synagogæ Canon, Librique inscriptio duplicem illam confirmant veritatem. In unum quidem Librum a *Salomone* redactæ non fuere Sacræ illæ Parabolæ, sed sparsim scriptæ pleræque vel dictitatæ, variisque compilationibus in Librum unum collectę. Unde initio Cap. 25. legitur: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda*: Hoc est, Ministri qui erant a Commentariis; videlicet *Eliacim* filius illi Helcię, *Sobna* Scriba, *& Joahe* filius Asaph. Versio 70. Interpretum sic habet: *Hæ sunt disciplinæ Salomonis indistinctæ, quas descripserunt Amici Ezechię Regis Judææ.* Nemo autem cordatus non videt quam inepte ex hoc loco concludat *Teologico-Politici* Tractatus damnandus Auctor, Proverbia hæc fuisse collecta tempore secundi Templi, vel certe *Josiæ* Regis.

Paulo speciosior est, sed tamen levissima *Grotii* conjectura, qui ex his verbis Capit. 24. 23. *Hæc quoque Sapientibus*, colligit sequentes Sententias e Sapientum Libris adjectas fuisse post *Salomonem* ante *Ezechiæ* tempora; ac si sensus sit: *Hæc quoque Sapientum*. Illius enim conjecturæ vanitatem detegunt Versiones septuaginta Interpretum, *Aquilæ*, *Theodotionis*, & *Symmachi*, supplentium verbum *dico*, quod in Vulgata nostra subintelligitur: ταυτα δὲ λεγω υμιν τοις σοφοις *Hæc autem dico vobis Sapientibus*. Hunc sensum confirmat Chaldaica Paraphrasis, quę sic habet: *Hæc quoque Sapientibus dico: Accipere personam in judicio, non est bonum*: & Versio Syriaca, quę sic Latine redditur: *Hæc Sapientibus dico: Rationem habere personarum in judicio, non est bonum.*

Major est dubitandi ratio, an *Salomon* duorum postremorum Capitum Auctor fuerit. Alterius esse Auctoris quibusdam Interpretibus videtur, ob illa verba, quę in fronte trigesimi Capitis leguntur: *Verba congregantis, filii Vomentis*; & illa quę initio postremi Capitis: *Verba Lamuelis Regis: Visio, qua erudivit eum Mater sua.* Priorem namque locum ita reddi debuisse secundum Hebræum Textum, Viri in hoc literarum genere eruditi plerique omnes observant. *Verba Agur filii Jake: prophetiam dixit vir ad Ithiel, & Uchal.* Quod Chaldaica Paraphrasis & Syriaca versio confirmant. *Agur* itaque harum quæ sequuntur, sententiarum Auctorem fuisse censent. Hunc Sapientem inter Hebræos Magistrum tempore *Salomonis* floruisse vult *Aben-Ezra*. Alii nomen *Agur* proprium non esse putant, sed appellativum, cujus significatio *Salomoni* conveniat, qui Sapientiam suam

in

in hunc Librum congregavit; collegit, filio *David* qui & ipse Sapientiam effudit. Unde ait Psalmo 44. *Eructavit cor meum verbum bonum*. Ideoque latinum Interpretem horum nominum significationem consulto expressisse his verbis: *Verba congregantis, filii Vomentis*. Unde & *R. Nathan* in *Avoth*, & *R. Levi Ben Gerson* censent *Agurem* ipsum fuisse *Salomonem*. At quomodo hæc verba *Salomoni* conveniunt quæ ab *Agure* proferuntur? *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum: Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum*. Hæc ex modestia dixisse *Salomonem* respondebunt. Verum nonne æque modestus erat cum Librum scripsit *Ecclesiastis?* In quo tamen de se ait Cap. 1. 16. *Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes Sapientia qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici*.

De *Lamuele* æque dissentiunt Interpretes. *Grotius*, & alii *Ezechiam* esse putant, a Matre *Abia*, Zachariæ viri haud dubie Sapientis filia eruditum. Alii *Salomonem* intelligunt, qui *Lamuel* a matre *Bethsabea* fuerit appellatus. Ita *R. Nathan* in *Avoth*, aliique plures. A Matre autem sua Muliere sapiente & forti optimis præceptis institutum fuisse *Salomonem*, colligunt ex Cap. 4. *Proverbiorum*, 3. 4. ubi ait: *Nam & ego filius fui Patris mei tenellus, & unigenitus coram Matre mea & docebat me atque dicebat: suscipiat verba mea cor tuum; custodi præcepta mea, & vives*. Apud Septuaginta Interpretes *Lamuelis* nomen non habetur. Sed hunc sensum reddit eorum Versio: *Verba mea dicta sunt a Deo Regis admonitio quem erudivit Mater sua*. Syrus nomen illud mutilatum exhibet hunc in modum: *Sermones Muel Regis Prophetæ quem erudiens Mater sua, dixit ad eum*. *R. Aben-Ezra* Salomonem appellatum fuisse putat *Lamuelem*, ut Deum cum illo esse significaretur. Nam *Lemmo El*, unde *Lamuel* idem est ac, *Cum illo Deus*. Ad quod forte alluserit *Nathan* Propheta 3. *Regum* 1. 37. cum *Salomoni* bene precatur: *Quomodo fuit Dominus cum Domino meo Rege, sic sit cum Salomone*. Ex his omnibus patet, nihil certo pronuntiari posse de Auctore postremorum duorum Capitum Libri Proverbiorum, sed solis conjecturis esse locum quas Lectoris judicio permitto, dummodo certum habeat, hæc duo postrema Capita non minus esse canonica & divina, quam reliquum Librum.

ARTICULUS III.

De Libro Ecclesiastis.

LIbrum *Ecclesiastis* in primo Canonicorum Librorum ordine semper habuit Ecclesia; ut constat ex iis Patribus, Conciliis, & Pontificibus, qui Sacrorum Librorum Indices scripserunt, Melitone, Origene, Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ, S. Athanasii nomine inscriptæ, Concilio Laodiceno, S. Gregorio Nazianzeno, Cyrillo Hierosolymitano, SS. Hilario, Epiphanio, Hieronymo, Augustino, Innocentio I. Concilio Carthaginensi 3. Gelasio 1. in Synodo Romana, S. Joanne Damasceno, Eugenio IV. & Tridentina Synodo. Soli illi Hæretici Anonymi, apud *Philastrium*, hunc Librum ex Canone leguntur expunxisse. De illius Auctore Thalmudistæ, & sæpe audacior *Grotius* nobiscum non conveniunt. Illi enim in *Baba Bathra* Cap. 1. illum tribuunt *Ezechiæ* Regi. Hic vero *Zorobabeli*, sive selectis ab eo Magistris, qui ut verba Sapientum colligerent, ac in unum corpus sub persona *Salomonis* congererent, Mandatum ab ipso habuerint.

PROPOSITIO I.

Contra Canonicam Ecclesiastis Auctoritatem nulla militant ponderis alicujus Argumenta.

QUod enim objici posset, videri hujus Libri Auctorem negare creaturas esse bonas, & opera Dei quasi vana & noxia calumniari his verbis: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*; levissimum est, cum nomine vanitatis mutabilitas & corruptibilitas hic significetur. Creaturæ autem omnes mutationi obnoxiæ sunt, & corruptioni, quæcum-

que in usum hominis veniunt. Ac vapori fumi similes sunt; si cum Deo præsertim comparentur: Quamvis absolute & secundum se bonę sint. Sic hanc sententiam explicat *S. Hieronymus* in commentariis: *Si cuncta*, inquit, *quæ fecit Deus, sunt valde bona, quomodo omnia vanitas, & non solum vanitas, verum etiam vanitas vanitatum? Ut sicut in Cantico Canticorum inter omnia carmina excellens carmen ostenditur: Ita in vanitate vanitatum vanitatis magnitudo demonstretur. Tale quid & in Psalmo scriptum est*, Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens. *Si homo vivens vanitas est: Ergo mortuus vanitas vanitatum. Legimus in Exodo, Glorificatum vultum Moysis in tantum ut filii Israel in eum aspicere non possent. Quam gloriam Paulus Apostolus ad comparationem Evangelicæ gloriæ dicit esse, non gloriam.*„ Nam nec glorificatum est, *inquit*, quod glorificatum „ fuit in hac parte, propter excellentem gloriam. *Possumus igitur & nos in hunc modum cœlum, terram, maria, & omnia quæ in hoc circulo continentur bona quidem per se dicere, sed ad Deum comparata esse pro nihilo. Et quomodo si igniculum lucernæ videns, contentus essem ejus lumine, & postea orto Sole non cernerem quod lucebat: Stellarum quoque lumina jubare viderem Solis abscondi: Ita respiciens elementa & rerum multiplicem varietatem, admiror quidem operum magnitudinem, recogitans autem omnia pertransire, & Mundum suo fine senescere, solumque Deum illud semper esse quod fuerit, compellor dicere, non semel, sed bis*: Vanitas vanitatum, omnia vanitas .... *Caducum itaque „ nonnihil ex hoc verbo vanitatis ostenditur.* Quæ enim videntur, *ut ait Apostolus*, tem- „ poralia sunt, quæ autem non videntur, æterna. *Sive quia* Vanitati creatura subjecta „ est, & ingemiscit, & parturit, & præstolatur revelationem filiorum Dei: *Et*, Nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. *Tamdiu enim omnia vana sunt, donec veniat quod perfectum est.*

Exodi 44.

2. Cor. 3.

Rom. 8.

1. Cor. 12.

Gravioris ponderis non est quod objiciunt contra Divinam Libri istius Auctoritatem: Illum Epicureis favere, homines ad vitam belluarum more transigendam & ad fruendas voluptates, quæ ex gustu, aliisque corporeis sensibus percipiuntur incitare; quasi sit unicus ille hominis finis: Immortalitatem Animæ in dubium revocare. Capit. 2. 23. *Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis?* Cap. 3. *Omnis homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.* Vers. 19. *idcirco unus interitus est hominis & jumentorum & æqua utriusque conditio: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: Similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: De terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nihil esse melius quam lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?* Cap. 5. 17. *Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub Sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius.* Cap. 8. 15. *Laudavi igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub Sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo.* Cap. 9. 5. *Viventes enim scient se esse morituros; Mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: Quia oblivioni tradita est memoria eorum.* Vers. 7. & sequentibus: *Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum ..... Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vita cum uxore tua quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub Sole omni tempore vanitatis tuæ. Hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub Sole. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: Quia nec opus nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud Inferos, quo tu properas.* Objectio (inquam) ex his locis petita nullius est momenti: cum hęc ex sua sententia *Salomon* non proferat, sed ex persona stultorum & impiorum hominum pleraque proponat. De finibus enim bonorum & malorum hoc in Libro differit ..... Varias opiniones profert, discutit, falsas & erroneas repudiat, veras & pias adstruit, confirmat: Disquisitiones de Dei arcanis temerarias & exitiales esse docet: Divinę Providentiæ nostra omnia, nosque ipsos permittere nos debere, Deum timendum, a quo datus est, & ad quem redit hominis

Ani-

Animus, dum corpus in terram ſolvitur: & qui homines de omnibus operibus, ſive bonis, ſive malis judicaturus eſt. Capit. 4. 17. & Cap. 5. Verſ. 1. & ſequentibus: *Cuſtodi pedem tuum egrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. Multo enim melior eſt obedientia, quam ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu ſuper terram: Idcirco ſint pauci ſermones tui. Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus invenietur ſtultitia. Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio. Sed quodcumque voveris, redde. Multoque melius eſt non vovere, quam poſt votum promiſſa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: Neque dicas coram Angelo: Non eſt providentia; ne forte iratus Deus contra ſermones tuos, diſſipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: Tu vero Deum time.* Cap. 7. 1. 26. 28. 29. 30. *Quid neceſſe eſt homini majora ſe quærere, cum ignoret quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut umbra præterit? . . . . Luſtravi univerſa animo meo, ut ſcirem & conſiderarem, & quærerem ſapientiam & ratiocnem; & ut cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium . . . Ecce hoc inveni, dixit Eccleſiaſtes, unum & alterum, ut invenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea, & non inveni . . . . Solummodo inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis ut ſapiens eſt? & quis cognovit ſolutionem Verbi?* Cap. 8. 2. 3. 4. 5. 17. *Ego os Regis obſervo, & præcepta juramenti Dei. Ne feſtines recedere a facie ejus, neque permaneas in opere malo: Quia omne quod voluerit, faciet: & ſermo illius poteſtate plenus eſt; Nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis? Qui cuſtodit præceptum, non experietur quicquam mali? . . . Et appoſui cor meum ut ſcirem ſapientiam, & intelligerem diſtinctionem quæ verſatur in terra . . . . . Et intellexi quod omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem eorum quæ fiunt ſub Sole, & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat . . . .* Cap. 9. 1. *Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curioſe intelligerem: Sint Juſti atque Sapientes; & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo utrum amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Cap. 11. 5. *Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium.* Verſ. 9. *Et ſcito quod pro omnibus his adducet te Deus in Judicium.* Cap. 12. 7. *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent . . . & revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Quibus verbis Animorum immortalitas adſtruitur. Denique ex duabus poſtremis Libri ſententiis, quibus totius diſputationis finem fecit, exploratum eſt, quid de hominis officiis & fine ac de futura vita, *Eccleſiaſtes* ſenſerit. *Finem*, inquit, *loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & Mandata ejus obſerva. Hoc eſt enim omnis homo: & cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum illud ſit.* Vel, ſi ex ſua ſententia, non ex impiorum perſona locutum *Eccleſiaſten* quis contendat iis locis quæ objiciuntur, facile conciliabuntur cum his quæ mox prolata ſunt, dicendo illum de uſu modeſto & legitimo bonorum temporalium, quod *donum Dei eſt*, non de illorum fruitione intelligendum eſſe: & ſpiritalem præterea ſenſum ſub cortice literæ ſæpe latere. Unum etiam dixiſſe interitum hominis & jumentorum, & æquam utriuſque conditionem ſecundum corpus, non ſecundum animam. Pro Animæ noſtræ ſalute laborandum in hac vita, & operandum bonum, dum tempus habemus, quia poſt mortem nullus eſt meriti locus, ſed præmii vel ſupplicii.

Confirmatur prima Reſponſio, quæ probabilior & communior eſt ex *S. Gregorio Magno*, Lib. 4. *Dialogorum*, Capit. 4. „ Salomonis, *inquit*, Liber in quo hæc ſcripta ſunt, „ Eccleſiaſtes appellatus eſt. Eccleſiaſtes autem proprie Concionator dicitur. In Con„ cione vero ſententia promitur, per quam tumultuoſæ turbæ ſeditio comprimatur. Et „ cum multi diverſa ſentiunt, per Concionantis rationem ad unam ſententiam perdu„ cuntur. Hic igitur Liber idcirco Concionator dicitur, quia Salomon in ea quaſi tu„ multuantis turbæ ſuſcepit ſenſum; ut ea per inquiſitionem dicat quæ fortaſſe per

„ ten-

„ tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem
„ movet, quasi tot in se personas diversorum suscipit. Sed Concionator verax velut ex-
„ tensa manu omnium tumultus sedat, eosque ad unam sententiam revocat, cum in ejus-
„ dem Libri termino ait: *Finem loquendi omnes pariter audiamus; Deum ti me, & mandata ejus observa: Hoc est enim omnis homo.* Si enim in Libro eodem per locu-
„ tionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loquendi finem se-
„ cum pariter omnes admonebat? Qui igitur in fine Libri dicit: *Omnes pariter audia-*
„ *mus*; Ipse sibi testis est, quia in se multorum personas suscipiens, quasi solus locutus
„ non est. Unde & alia sunt, quæ in Libro eodem per inquisitionem moventur, atque
„ alia quæ per rationem satisfaciunt. Alia quæ ex tentati profert animo, atque adhuc
„ hujus Mundi delectationibus dediti; alia vero in quibus ea quæ rationis sunt differit,
Eccles. 5. „ ut animum a delectatione compescat. Ibi namque ait: *Hoc itaque mihi visum est bo-*
„ *num, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo.* Et longe inferius
„ subjungit: *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii.* Si enim bonum
Eccles. 7. „ est manducare & bibere, melius videbatur ad domum convivii pergere, quam ad do-
„ mum luctus. Ex qua re ostenditur, quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc
„ vero rationis definitione subjunxit. Nam ipsas protinus rationis causas edisserit, & de
Cap. 7. „ domo luctus quæ sit utilitas ostendit, dicens: *In illa enim finis cunctorum hominum,*
„ *& vivens cogitat quid futurum sit.* Rursum illic scriptum est: *Lætare juvenis in ado-*
„ *lescentia tua.* Et paulo post subditur, *Adolescentia enim & voluptas vana sunt.* Qui
„ dum hoc postmodum vanum esse redarguit, quod prius admonuisse videbatur, paten-
„ ter indicat, quia illa quasi ex desiderio carnali verba intulit, hæc vero ex judicii ve-
„ ritate subjunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium exprimens, curis postposi-
„ tis denuntiat bonum esse manducare & bibere, quod tamen postmodum ex judicii ra-
„ tione reprehendit, cum esse melius dicit ire ad domum luctus, quam ad domum con-
„ vivii; & sicut lætari debere juvenem in adolescentia sua, quasi ex deliberatione car-
„ nalium proponit, & tamen postmodum per definitionem sententiæ adolescentiam &
„ voluptatem vana esse redarguit: Ita etiam Concionator noster, velut ex mente infir-
Cap. 6. „ mantium humanæ suspicionis sententiam proponit, dum dicit: *Unus interitus est ho-*
„ *minis & jumentorum, & æqua utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic & illa*
„ *moriuntur: Similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumentis amplius.* Qui tamen
Cap. 3. „ ex definitione rationis suam postmodum sententiam profert, dicens: *Quid habet am-*
„ *plius Sapiens a stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita?* Qui igitur
„ dixit: *Nihil habet homo jumentis amplius*; Ipse rursum definit, quia habet aliquid
„ Sapiens non solum amplius a jumento, sed etiam ab homine stulto, videlicet ut per-
„ gat illuc ubi est vita. Quibus verbis primum indicat, quia hic hominum vita non
„ est, quam esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc amplius jumentis, quia illa post
„ mortem non vivunt; hic vero tunc vivere inchoat, cum per mortem carnis hanc vi-
„ sibilem vitam consummat. Qui etiam longe inferius dicit: *Quodcumque potest manus*
„ *tua facere, instanter operare. Quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia*
Cap. 7. „ *erit apud Inferos, quo tu properas. Quomodo ergo unus interitus est hominis & ju-*
„ *menti, & æqua utriusque conditio?* Aut quomodo nihil habet homo jumentis amplius,
„ cum jumenta post mortem carnis non vivunt; hominum vero spiritus pro malis suis
„ operibus post mortem carnis ad Inferos deducti nec in ipsa morte moriuntur? Sed in
„ utraque tam dispari sententia demonstratur, quia Concionator verax & illud ex ten-
„ tatione carnali intulit, & hoc postmodum ex spiritali veritate definivit." Id tandem agnovere prisci Hebræorum Rabbini, qui cum de Libro *Ecclesiastis* rejiciendo, propter ea quæ in objectionibus continentur, aliquando deliberassent, ab eo consilio absterriti sunt, cum initium & finem Legi consentire observassent, ut refertur in Tractatu Thalmudico Sabbathi, Cap. 2. & a *Maimonide* in *More Nevochim*, & *Aben-Ezra*. Quod & *S. Hieronymus* confirmat in Cap. 12. *Ecclesiastis*.

Responsionem utramque *S. Hieronymus* approbat, Commentario in Cap. 12. tum eorum qui *Ecclesiasten* alieno loqui nomine existimant, cum homines incitat ad fruendas voluptates, quæ gustu, aliisque sensibus corporeis percipiuntur, & prosopopejam facere

more

more Rhetorum & Poetarum ; quasi dicat : *Hæc aliquis loquatur Epicurus, & Aristippus, & Cyrenaici, & cæteræ pecudes Philosophorum: Ego autem mecum diligenter retractans, invenio non, ut quidam æstiman: male, omnia fortuito geri, & variam in rebus humanis fortunam ludere, sed cuncta judicio Dei fieri* . Tum eorum etiam opinionem *S. Hieronymus* approbat, qui *Ecclesiasten* non ex alterius, sed ex sua persona loqui censent: Ut horum verborum, *Vade, comede in lætitia panem tuum, &c.* hic sit sensus: *Quia didicisti quod morte omnia finiantur, & in Inferno non sit pœnitentia, nec aliquis ad virtutes recursus: Dum in isto sæculo es, festina, contende agere pœnitentiam: Dum habes tempus, labora. Libenter enim suscipit Deus pœnitentiam. Aliter. Simpliciter intellectum prodest, juxta illud:* „ Sive manducetis, sive bibatis, sive aliquid 1. Cor. 10.
„ faciatis, omnia in nomine Domini facite. *Et in alio loco* : Cum consilio vinum bi-
„ be. *Non enim habet veram lætitiam & cor bonum, qui creaturis supra bonum abu-* Prov. 31.
titur. Melius autem est sic sentire. Cujus placuerunt opera coram Deo, nequaquam indigere poterit vero pane & vino, quod calcatum est de vinea Sorech. Dato nobis itaque præcepto quod dicit : „ Desiderasti sapientiam, serva mandata, & Dominus ministra- Eccl. 1.
„ bit tibi eam: *& servemus mandata, & panem & vinum spiritualia invenire pote-*
„ *rimus . . . Porro quod in 70. Interpretibus dicitur*, Veni, comede in lætitia panem Joan. 7.
„ tuum, & bibe in corde bono vinum tuum: *ejus Ecclesiastæ vox est, qui in Evange-*
„ *lio loquitur*: Qui sitit, veniat ad me, & bibat. *Et in Proverbiis*: Venite, comedite Prov. 9.
„ panes meos, & bibite vinum meum.

Pium similiter sensum habet locus ille Cap. 3. 12. *Et cognovi quod non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum est Dei*, Hæc, inquam, sententia rectum & pium sensum habet, etiamsi *Ecclesiastes* illam suo nomine protulerit. Id liquet ex Commentario quo hanc *S. Hieronymus* illustrat. *Propterea*, inquit, *colonus & hospes Mundi homo datus est, ut brevi vita sua fruatur tempore, & spe prolixioris ætatis abscissa, cuncta quæ possidet quasi ad alia profecturus aspiciat ; & quod potest, bene faciat in vita sua: Nec frustra ob congregandas opes cogitationibus torqueatur. Neque se putet plus de suo labore lucrari posse quam cibum & potum, & si quid de opibus suis in bonis operibus expenderit, hoc solum donum Dei est. Ex quibus non* (ut quidam æstimant) *ad luxuriam, & delicias, & desperationem, secundum illud Isaiæ*: „ Manducemus & bibamus, cras enim moriemur: *instar animalium provocamur : Sed secun-* Isai. 22.
„ *dum Apostolum* : Habentes victum & vestitum, his contenti simus; *& quicquid supra habere possumus, in pauperibus nutriendis, & egentium largitione consumamus. Porro quia caro Domini verus est cibus, & sanguis verus est potus, juxta ἀναγωγὴν, hoc* 1. Tim. 6.
solum habemus in præsenti sæculo bonum, si vescamur carne ejus, cruoreque potemur, non solum in Mysterio, sed etiam in Scripturarum lectione. Verus enim cibus & potus, qui ex verbo Dei sumitur, scientia Scripturarum est.

PROPOSITIO II.

Nec Ezechiæ, cum Thalmudistis; nec Zorobabeli, cum Grotio; sed Salomoni, cum Ecclesia, Liber Ecclesiastis adscribendus est.

PRobatur Propositio ex initio Libri : *Verba Ecclesiastę, filii David, Regis Jerusalem*. Quæ nec *Ezechiæ* proprie, nec *Zorobabeli* conveniunt. Nec enim *Ezechias* David filius, nec *Zorobabel* Rex Hierosolymorum fuit. Ea quidem ratione filius *David* dici potuit *Ezechias*, quatenus ex stirpe *David* progenitus. Unde 2. *Paralipomenon* 29. dicitur: *Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus*. Hac etiam significatione communi Christus *Filius David* appellatur, quia genus ejus ex *Davide* per *Mariam* Virginem ductum est. Sed cum *Ezechias* filius *Achaz* fuerit, ac appellatus sit, eique commune fuerit cum aliis Regibus Juda ut *Davidis* filius, id est, ex *Davidis* genere propagatus diceretur : Verisimile non est illum hanc Inscriptionem libro a se edito præfixurum, *Verba Ecclesiastæ filii David, Regis*

Jeru-

Jeruſalem: Quę non magis ipſum notaſſet Auctorem, quam alium Regem Juda. Sed quamvis hęc inſcriptio ad *Ezechiam* flecti utcumque poſſet, ipſi tamen iſta non conveniunt, uti nec Zorobabeli: *Locutus ſum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes Sapientia, qui fuerunt ante me in Jeruſalem.* De *Ezechia* certe dici non poteſt, quod *Salomonem* Sapientia præceſſerit. Nec etiam *Ezechiæ* hæc aptari poſſunt: *Et propoſui in animo meo quærere & inveſtigare ſapienter de omnibus, quæ fiunt ſub Sole.* Nec illa Cap. 7. 26. *Luſtravi univerſa animo meo, ut ſcirem & conſiderarem, & quærerem Sapientiam, & rationem, &c.* Nec iſta Cap. 2. 4. & ſeq. *Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas, feci hortos & pomaria, & conſerui ea cuncti generis arboribus: & extruxi mihi piſcinas aquarum, ut irrigarem ſilvam lignorum germinantium. Poſſedi ſervos & ancillas, multamque familiam habui: Armenta quoque & magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Jeruſalem; & coacervavi mihi argentum & aurum, & ſubſtantias Regum, ac Provinciarum: Feci mihi Cantores, & Cantatrices, & delicias filiorum hominum, ſcyphos, & urceos in miniſterio ad vina fundenda, & ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Jeruſalem: Sapientia quoque perſeveravit mecum.* Hæc autem apprime conveniunt *Salomoni*, ad quem hæc Dei verba leguntur, 3. Regum 3. 12. 13. *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi: Divitias ſcilicet & gloriam, ut nemo fuerit ſimilis tui in Regibus cunctis retro diebus.* De quo etiam ſcriptum eſt (3. Regum 4. 30. 31. 33. 34.) *Et præcedebat Sapientia Salomonis Sapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus. Locutus eſt quoque Salomon tria millia Parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque & mille. Et diſputavit ſuper lignis, a cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum quæ egreditur de pariete; & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus. Et veniebant de cunctis Populis ad audiendam Sapientiam Salomonis, & ab univerſis Regibus terræ, qui audiebant Sapientiam ejus.*

Fruſtra vero quis objiciat, *Ezechiæ* Regis divitias magnificis verbis deſcribi 2. *Paralipomenon* 32. 27. & ſeq. & de eo dici 4. *Regum* 18. 5. Similem illi non fuiſſe de Regibus Juda. Neque enim opibus omnes qui ante ipſum Hieroſolymis regnaverunt ſupergreſſus dicitur *Ezechias*, quod de ſe *Eccleſiaſtes* ait: Nec ſimilem habuiſſe negatur in opibus, felicitate, ſapientia, celebritate nominis, ſed in religionis dumtaxat pietatiſque ſtudio. *Ipſe diſſipavit Excelſa, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitque Serpentem Æneum, quem fecerat Moyſes: Siquidem uſque ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum .... In Domino Deo Iſrael ſperavit: Itaque poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis Regibus Juda; ſed neque in his qui ante eum fuerunt; & adhæſit Domino, & non receſſit a veſtigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moyſi. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat.*

Salomoni denique, non *Ezechiæ* conveniunt verba illa *Eccleſiaſtis*, Cap. 12. 9. 10. *Cumque eſſet Sapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit Populum, & enarravit quæ fecerat; & inveſtigans compoſuit Parabolas multas. Quæſivit verba utilia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos.* Libros enim ſcripſit *Salomon*, Parabolas compoſuit: Nihil autem ſimile *Ezechiæ* Sacra tribuit Hiſtoria.

Probatur ſecundo ex ſummo Veterum conſenſu, qui Librum *Eccleſiaſtis* Salomoni tribuunt, ſcilicet *Melitonis*, *Origenis*, *SS. Gregorii Taumaturgi*, *Gregorii Nyſſeni*, *Hieronymi*, *Auguſtini*, Eccleſiæ Africanæ in Concilio Carthaginenſi III. *Innocentii* I. *Gelaſii* I. in Synodo Romana, *S. Joannis Damaſceni*, &c. omniumque Sacrorum Interpretum ex Eccleſiæ Catholicæ gremio concordibus ſuffragiis. Quibus temulenti *Lutheri* petulantiſſima Cenſura configitur, in *Serm. conviv. De Libris Veteris & Novi Teſtamenti* impudenter effutientis; *Eccleſiaſtes Liber non eſt plenus; multa habet abrupta; neque ocreis, neque calcaribus indutus eſt; hoc eſt, nullam habet perfectam Sententiam. Equitat in arundine longa, ſicuti & ego, dum eram in Monaſterio.*

Obj-

Objicit *Grotius*, in *Eccleſiaſte* occurrere vocabula, quæ non alibi quam in *Daniele*, *Eſdra*, & Chaldæis Interpretibus reperiuntur, adeoque poſt Captivitatem Babylonicam hunc Librum ſcriptum eſſe. Videri porro a *Zorobabele*, aut illius juſſu, e Sapientum verbis in unum codicem collectis compoſitum: Idque ſignificari Cap. 12. 11. his verbis: *Verba Sapientum ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi, quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt a Paſtore uno*. Juxta Hebræum vertendum eſſe *Grotius* putat: *Auctores Collectionum dati ſunt a Paſtore uno*: Id eſt, qui hæc colligerent, ac ſub perſona *Salomonis* in unum corpus congererent, mandatum habuere ab *uno Paſtore*, id eſt, *Zorobabele*, qui ob res tenues Judæorum, & Perſici imperii reverentiam, Regem ſe dicere non auſus, quamquam inter ſuos pro Rege habebatur, nomen uſurpavit modeſtius *Paſtoris*. *Grotii objectionibus reſpondetur.*

Reſpondet *Calovius in Antigrotio*, Quatuor dumtaxat vocabula *Grotium* annotaſſe, quæ Chaldaica eſſe ait: Ex quibus tamen duo eſſe mere Hebraica fatentur Hebræi, & Linguæ Hebraicæ periti: Alia duo Hebraica etiam eſſe, quamvis eorum ſignificatio ex Chaldaica, aut Arabica Linguis cognatis petatur. Quamvis autem in Chaldaicis aut Arabicis ſcriptionibus aliqua vocabula inveniantur, quæ in Libro *Eccleſiaſtis* extant, & in aliis forte Scripturæ Sacræ Libris non leguntur, quia eorum adhibendorum nulla data eſt occaſio: Minime conſequens eſt voces illas vernaculas ac gentilitias Hebræis non fuiſſe, & Libri illius Auctorem non fuiſſe Captivitate Babylonica antiquiorem. Non enim ex voculis aliquot, quarum inter affinia idiomata facilis communicatio eſſe poteſt; ſed ex ſtylo, locutionibus, & peregrinarum dictionum numero, liber aliquis ab alterius patriæ aut linguæ homine conſcriptus judicatur, quam ſit ille, cujus nomine inſcriptus eſt, & cui vulgo adſcribitur. Adde, veriſimile eſſe Sapientiſſimum *Salomonem* Chaldaicæ etiam & Arabicæ Linguæ fuiſſe peritum.

Inanis Grotii conjectura.

Porro inanis eſt *Grotii* conjectura, qui Auctores Collectionum ab uno Paſtore, id eſt, a *Zorobabele* datos ex undecimo Cap. 12. commate ſibi videtur extundere. De Collectionum enim Auctoribus, quatenus id nomen Scriptores ſignificat, qui ſapientum & doctorum hominum ſententias colligunt, & in unum corpus congerunt, nec Hebræus Textus, nec ulla Verſionum antiquarum aliquid habet: Uniuſque Paſtoris nomine non *Zorobabelem*, ſed *Moyſen* intellexit Chaldæus Paraphraſtes. Textum Hebræum ita reddit Sanctes Pagninus: *Auctores Congregationum dati ſunt a Paſtore uno*. Auctores Congregationum non ſunt Gnomarum Collectores, ſed qui Cœtibus Eccleſiæ præſunt. Verſio 70. Interpretum ſic habet: *Sermones Sapientum tamquam ſtimuli, & quaſi clavi plantati. Qui a Conciliis dati ſunt a Paſtore uno: οἱ παρὰ ϛῆς ὁνομμάτου*, &c. Ita Chaldaica Paraphraſis: *Verba Sapientum aſſimilantur ſtimulis & ligonibus, quæ impellunt ad docendum ſcientiam indigentes ſcientia, ſicut docet ſtimulus bovem, & Magiſtri Sanhedrim doctores viarum, & ſermonum qui dati ſunt per manum Moſis Prophetæ, qui pavit ſolus Populum domus Iſrael in deſerto manna & cupediis*. Ita Verſio Syriaca: *Verba Sapientum ſunt velut aculei, & velut clavi infixi. Præpoſiti liminibus dati ſunt ab uno Paſtore*. Ita Verſio Arabica: *Dicta Sapientum ſunt veluti ſtimuli boum, & velut clavi igniti: Dicta (inquam) quæ tradiderunt e veſtigiis operum ſuorum ab uno Paſtore, & ex iis augmentum ſunt conſecuti*. Vulgata Verſio: *Quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt a Paſtore uno*: Deo ſcilicet, cujus oves paſcuæ ſumus. Hunc locum *S. Hieronymi* Commentarius illuſtrat. *Sapientiam quâ præivit Salomon omne hominum genus, nunc quoque in fine Opuſculi profitetur, quod non fuerit Veteris Legis inſtitutione contentus, ſed in profundas ſe ultro demerſerit Quæſtiones, & ad docendum Populum Proverbia & Parabolas compoſuerit, aliud in medulla habentes, aliud in ſuperficie pollicentes. . . . Super hæc addidit, cauſas naturaſque rerum ſe voluiſſe cognoſcere, & Dei diſpoſitionem & providentiam: Quare unumquodque vel quo modo factum ſit ſcire voluiſſe . . . Ne videretur poſt Legem Dei temerarius ſubito præceptor erumpere, & ſibi vendicare doctrinam, quam Moyſes non tam ſua ſponte, quam Deo iraſcente primum, deinde inſpirante ſuſceperat: Dicit ſua verba eſſe Sapientum, quæ in ſimilitudinem ſtimulorum corrigant delinquentes, & pigros mortalium greſſus aculeo pungente commoveant: Sicque ſint firma quaſi clavi in altum ſolidumque defixi: Nec auctoritate unius, ſed conſi-*

lio

lio atque consensu Magistrorum omnium proferantur. Et ne contemneretur humana sapientia, ait eam ab uno Pastore concessam: Id est, licet plurimi doceant, tamen doctrinæ Auctor unus est Dominus. Facit hic locus adversus eos, qui alium Legis Veteris, alium Evangelii existimant Deum, quod unus Pastor concilium Prudentium instruxerit. Prudentes autem tam Prophetæ sunt, quam Apostoli. Simul & hoc notandum est, quod dicantur verba Sapientum pungere, non palpare, nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo Sapientis. Verba quippe Sapientum ut stimuli. Quæ quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & a Concilio Sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt.

Objiciet quispiam, illud Ecclesiastis 8. 2. *Ego os Regis observo*, non convenire *Salomoni*, qui Rex fuit, nec ullum ipse Regem observandum habuit.

Respondetur primo, nomine Regis Deum ibi significari, quem Reges ipsi colere & observare debent, ejusque præceptis parere; de quo idem Ecclesiastes Cap. 2. *Quid est homo, ut possit sequi Regem Factorem suum?* Hujus Responsionis Auctorem habemus *S. Hieronymum* in Commentario. *Ego puto* (inquit) *de illo Rege nunc dici, de quo David ait:* „ Domine in virtute tua lætabitur Rex. *Et in alio loco, ut Patris & Filii Re-*
„ *gnum unum significet, Scriptura commemorat:* Deus judicium tuum Regi da, & justi-
„ tiam tuam Filio Regis. Non *enim* judicat Pater quemquam, sed omne judicium de-
„ dit Filio. *Qui Rex Filius Deus, Patris Regis est Filius. Hujus itaque Filii custodienda præcepta sunt, hujus voluntati parendum. Et hoc est quod in Tobiæ Libro scribitur:*
„ Mysterium Regis abscondere bonum. *Et præcipue monet ne tractemus quare Deus unumquodque præceperit, sed quodcumque viderit esse mandatum, hoc pia mens hominis implere festinet: Et sit in Lege Domini voluntas ejus.*

Respondetur secundo, Legendum videri in Imperativo, *Os Regis observa*, & his verbis præcipi juxta Apostolum, *Regibus & Potestatibus obsequendum*, ut docet *S. Hieronymus*. Sic enim 70. Interpretes: στόμα βασιλέως φύλαξον. Ita Paraphrasis Chaldaica: *Custodi os tuum super sententia Regis, ut observes quod jusserit tibi.* Ita Syriaca, & Arabica: *Os Regis observa.*

De *Ecclesiastis* argumento, & Auctore, *S. Augustinus* Lib. 20. *de Civitate Dei*, Cap. 3. hæc habet, quæ ad Grotii sententiam luculentius refellendam, hic describere non inutile fuerit: *Nempe Salomon Sapientissimus Rex Israel, qui regnavit in Jerusalem, Librum qui vocatur ECCLESIASTES, & a Judæis quoque habetur in Sacrarum Canone Literarum, sic exorsus est:* „ Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes; Vanitas vanitatum,
„ & omnia vanitas. Quæ homini abundantia in omni labore suo quo laborat sub Sole?
Et cum ex hac sententia connecteret cætera, commemorans ærumnas, erroresque vitæ hujus, & vanescentes interea temporum lapsus, ubi nihil solidum, nihil stabile retinetur; in ea rerum vanitate sub Sole, illud etiam deplorat quodam modo, quod cum sit abundantia Sapientiæ super insipientiam, sicut abundantia lucis super tenebras, Sapientisque oculi sint in capite ipsius, & stultus in tenebris ambulet; unus tamen incursus incurrat omnibus, utique in hac vita quæ sub Sole agitur: Significans videlicet ea mala, quæ bonis & malis videmus esse communia Dicit etiam illud, quod & boni patiantur mala tanquam mali sint, & mali tanquam boni sint, adipiscantur bona, ita loquens: „ Est, *inquit*, vanitas,
„ quæ facta est super terram; quia sunt Justi, super quos venit sicut factum impiorum;
„ & sunt impii, super quos venit sicut factum Justorum. Dixi quoniam hoc quoque va-
„ nitas. *In hac vanitate, cui quantum satis visum est, intimandæ, totum istum Librum Sapientissimus deputavit; non utique ob aliud, nisi ut vir eam vitam desideremus* „ *quæ vanitatem non habet sub hoc Sole, sed veritatem sub illo qui fecit hunc Solem. In hac ergo vanitate, numquid nisi justo Dei rectoque judicio similis eidem vanitati factus vanesceret homo? In diebus tamen vanitatis suæ interest plurimum, utrum resistat, an obtemperet veritati, & utrum sit expers veræ pietatis, an particeps: Non propter vitæ hujus vel bona acquirenda, vel mala vitanda vanescendo transeuntia; sed propter futurum judicium, per quod erunt & bonis bona, & malis mala, sine fine mansura. Denique ille Sapiens*
„ *hunc Librum sic conclusit, ut diceret:* Deum time, & mandata ejus custodi, quia hoc
„ est

„ est omnis homo: Quia omne hoc opus Deus adducet in judicium, in omni despecto,
„ sive bonum, sive malum. *Quid brevius, verius, salubriusve dici potuit?* Deum, *in-*
„ *quit*, time, & mandata ejus custodi; quia hoc est omnis homo. *Quicumque enim*
„ *est, hoc est custos tuique mandatorum Dei: Quoniam qui hoc non est, nihil est. Non*
„ *enim ad veritatis imaginem reformatur, remanens in similitudine vanitatis.* Quia omne
„ hoc opus, *id est, quod ab homine fit in hac vita*, sive bonum, sive malum, Deus
„ adducet in Judicium, in omni despecto, *id est in omni etiam, qui contemptibilis hic*
videtur, & ideo nec videtur: Quoniam Deus & ipsum videt, nec eum despicit, nec cum
judicat præterit.

PROPOSITIO III.

Scriptores Ethnici ex Libro Ecclesiastis nonnulla hauserunt.

PRopositionem probant exempla. *Ecclesiastis* Cap. 1. Vers. 4. dicitur: *Generatio præterit, & generatio advenit.* Id expresserunt *Aristoteles* 4. *Physicorum*, Cap. 4. *Ajunt enim* (inquit) *in orbem esse res humanas.* Et Seneca: *In orbem nexa sunt omnia, fugiunt, & sequuntur.* Ait Ecclesiastes Cap. 4. 2. *Et laudavi magis mortuos quam viventes: & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt.* Id *Theognis* expressit Versibus quorum hic sensus est:

Optima sors homini natum non esse, nec unquam
Aspexisse diem, flammiferumque jubar:
Altera jam genitum demitti protinus Orco,
Et pressum multa mergere corpus humo.

Quod Cap. 4. *Ecclesiastis* Vers. 9. legitur: *Melius est ergo duos esse simul quam unum*; expressit *Homerus Iliad.* 10. & ex eo *Aristoteles*:

——— σὺν τε δυ ἐρχομένω
Cum duo sunt una.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 5. Vers. 7. *Excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii*; Id *Seneca* sic expressit:

Quicquid a vobis minor extimescit,
Major hoc vobis Dominus minatur:
Omne sub Regno graviore Regnum est.

Eodem Cap. v. 18. legitur: *Et omni homini, cui dedit Deus divitias atque substantiam potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: Hoc est donum Dei.* Id sic expressit *Horatius*:

Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 7. 2. *Melior est dies mortis die natitatis*: Id expressit *Euripides* in *Ctesiphonte*, Versibus quos ita redditos Latine profert *Grotius*:

Nam nos decebat celebre cum cœtu modo
Lugere genitum, tanta qui intraret mala:
At qui labores morte finisset graves,
Hunc laude amicos, atque lætitia exsequi.

Quod eodem Capite legitur Vers. 21. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*: Id sic expressit *Seneca* Lib. 1. *De Clementia*, Cap. 6. *Peccavimus omnes, alii gravia, alii levia, alii ex destinato, alii forte impulsi, aut aliena nequitia ablati; alii in bonis consiliis parum fortiter stetimus, & innocentiam inviti ac renitentes perdidimus. Non delinquimus tantum, sed usque ad extremum ævi delinquemus. Etiam si quis tam bene purgavit animum ut nihil obturbare eum amplius possit ac fallere, ad innocentiam tamen peccando pervenit.* Et Lib. 3. *De Ira*, Cap. 20. *Omnes mali sumus.*

Quod legitur Vers. 1. ejusdem Capitis: *Quid necesse est homini majora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore, quod velut umbra præterit?* Id sic expressit *Horatius* Carminum Libro 1. *Ode* 9. & 11.

Quid

Quid sit futurum cras, fuge quærere; &
Quem fors dierumcumque dabit, lucro
Appone:
Tu ne quęsieris scire, nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 8. 11. *Etenim quia non profertur cito contra malos Sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Id expressit *Theodectes* carminibus, quæ Latine hunc in modum reddita leguntur apud *Grotium:*

Si pœna supera non daret culpæ diem;
Pietate nulla, sed metu solo Deos
Pars magna colerent; pœna nunc longe sita
Omnes suo permittit ingenio frui:
Sed deprehensi postea in piaculis,
Utcumque sero, quod sat est, pœnas luent.

Quod legitur *Ecclesiastis* Cap. 9. 2. *Eo quod universa æque eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti.* Id expressit *Horatius* his Versibus:

——— *Nec pietas moram*
Rugis & instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti:
Non si trecenis, quotquot erunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris.

Quod Legitur *Ecclesiastis* 11. 7. *Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem;* Id *Euripides* expressit *in Hippolito:*

O lucide æther, Solis o purum jubar,
Quam dulce vos conspicere!

ARTICULUS IV.

De Cantico Canticorum.

CAnticum *Canticorum*, ita nuncupatum ob excellentiam, nihil aliud esse quam descriptionem amorum *Salomonis* & Amicæ ipsius *Abisag* Sulamitis, [vel filiæ *Pharaonis*; nihilque in eo Libro divini esse, sed profanam voluptatem totum spirare, sentiunt Anabaptistæ, Anonymorum quorumdam Hæreticorum, quos *Theodoretus* Præfatione Commentarii sui, & *Philastrius* Hæresi 131. commemorant, errorem renovantes. Cum his sensit *Castalio*. Nec ab eo errore multum abest *Grotius* in Annotationibus ad Cap. 1. hujus Libri scribens: *Carmen hoc vocatur Hebræis* Excellentissimum Carmen, *ob multas elegantias, quæ in alium sermonem translatæ, non idem sapiunt. Est autem ὁ ἁρισὺς garritus conjugum inter se, inter Salomonem & filiam Regis Ægypti, interloquentibus etiam choris duobus tum Juvenum, tum Virginum, qui in proximis thalamo locis excubabant. Nuptiarum arcana sub honestis verborum involucris hic latent: Quæ etiam causa est, cur Hebræi Veteres hunc Librum legi noluerint, nisi a jam conjugio proximis. Creditur autem Salomon, quo magis perennaret hoc scriptum, ea arte id composuisse, ut sine multa distortione allegoriæ seu latentes sensus in eo inveniri possent, quæ Dei amorem adversus Populum Israeliticum exprimerent: Quod & sensit & ostendit Chaldæus hic Paraphrastes: Nec aliter accepit Maimonides. Ille autem amor typus cum fuerit amoris Christi erga Ecclesiam, Christiani ingenia sua ad applicanda ad eam rem hujus Carminis verba exercuerunt laudabili studio. Nam & Apostoli Christi cum Ecclesia conjunctionem Matrimonio comparaverant. Ephes. 5. 32. 2. Cor. 2. Apoc. 19. 7. 9.*

Auctorem hujus Libri quod spectat, hunc *Ezechiæ* Regi, ejusque familiaribus adscribunt Thalmudistæ in *Baba Bathra*. Ab *Isaia* Propheta ex Canticis *Salomonis* excerptum *R. Moses Kimchi*, & alii facile conjiciunt. Hebræi Veteres & Rabbini recentiores, Ecclesiastæ

cleſiæque Patres & Interpretes univerſi, qui *Cantici Canticorum*, & Auctoris illius meminerunt, illum tribuunt *Salomoni*, cui certe illum adjudicat Inſcriptio, cum in Hebraico Exemplari, tum in 70. Interpretum Editione. Atque ad *Salomonis* ætatem pertinere confirmant illa Cap. 3. Verſ. 7. *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi*. Verſ. 9. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum*. Verſ. 11. *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in Diademate quo coronavit illum Mater ſua*. Ad equos ex Ægypto ad *Salomonem* adductos alludit comma illud Cap. 1. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te, Amica mea*.

PROPOSITIO UNICA.

Canticum Canticorum amatorium carmen eſſe in gratiam filiæ Pharaonis a Salomone conditum, & nihil aliud quam garritum conjugum, leneſque amantium ſub noctem ſuſurros exprimere, impie aſſerunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptiſtæ, Caſtalio & Grotius. Sacrum enim Epithalamium eſt Nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino afflatu a Salomone conſcriptum.

LUculentiſſimis argumentis hæc Propoſitio probatur. Primo, quod abſque impietate dici non poſſit, Eccleſiam, quæ a Spiritu Sancto regitur, & quæ Virgo caſtiſſima eſt Chriſto conjuncta, in Librorum Sacrorum Canonem, quos eodem Spiritu afflante ſcriptos credit, Canticum retuliſſe profanos amores, & carnalium Nuptiarum arcana exprimens. Secundo, quod multa hoc in Cantico habeantur, quæ *Salomoni* & Sponſæ Ægyptii Regis filiæ non conveniunt. *Salomoni* certe non convenit, quod *Rex* eſſet ac *Paſtor*: Quod Sponſæ ſuæ *frater*: Quod *ſeipſum candidum & rubicundum, electum ex millibus, Florem campi, & Lilium convallium* deprædicet: Quod effecerit *accubitu ſuo*, ut *Nardus* Sponſæ daret odorem ſuum: Quod *ferculum ſuum media caritate conſtraverit*. Non convenit etiam tanti Regis Sponſæ, quod facta ſit *Cuſtos vinearum*: Quod *oves paverit juxta tabernacula Paſtorum*: Quod *Filia ſit Principis & Vinitoris*: Quod in cellam vinariam introducta ſit a Rege: Quod a Vigilibus ſeu Excubitoribus, qui cuſtodiebant civitatem, ſpoliata ſit, percuſſa, vulnerata; ut Sponſa de ſe ait Cap. 5. 7. *Invenerunt me cuſtodes qui circumeunt civitatem; percuſſerunt me, & vulneraverunt me: Tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum*. Item quod ſit, *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata*. Tertio, Pulchritudo Sponſæ, ſi humano more ſpectaretur, inſignis eſſet deformitas: Quod nimirum caput habeat inſtar *Carmeli*, naſum ſicut *turrim Libani*, oculos inſtar *piſcinæ*, dentes ſicut *greges ovium quæ aſcenderunt de lavacro*, &c. Quod argumento eſt neque corpoream pulchritudinem eo in Libro deſcribi, nec profanos amores exprimi. Quarto, Puellas Principes magnis Regibus deſponſas non decet ut amorem ſuum obviis quibuſque aperiant; ut poſt Sponſum currant, etiam noctu, per plateas & vicos civitatis: quod eum foris ſtantem in ſomnis alloquantur: quod pulſantem ad fores negligant; quod ſurgant ipſæ ad oſtium Sponſo aperiendum, &c. Quinto, Canticum Canticorum eſſe Chriſti & Eccleſiæ Epithalamium afflante Spiritu Sancto a *Salomone* conſcriptum, docent antiqui Patres, & Interpretes omnes Catholici, ut revocari non poſſit in dubium, quin hic ſit Eccleſiæ Catholicæ ſenſus.

Ita *Origenes* Homilia 1. in Canticum Canticorum: *Epithalamium* (inquit) *Libellus, id eſt, Nuptiale Carmen, in modum mihi videtur dramatis a Salomone conſcriptus: Quem cecinit inſtar nubentis Sponſæ, & erga Sponſum ſuum, qui eſt Sermo Dei, cœleſti amore flagrantis. Adamavit enim Eum ſive Anima, quæ ad imaginem ejus creata eſt, ſive Eccleſia. Sed & magnificus hic ipſe atque perfectus Sponſus, quibus verbis uſus ſit ad conjunctam ſibi Animam, vel Eccleſiam, hæc ipſa Scriptura nos docet . . . . . Sed primo ſcire nos oportet, quoniam ſicut puerilis ætas non movetur ad amorem poſſibilium, ita nec ad capiendum quidem verba hæc parvula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum ſcilicet qui lacte a Chriſto aluntur, non cibo forti, & qui nunc primum rationa-*

Quid ſit futurum cras, fuge quærere; &
Quem ſors dierumcumque dabit, lucro
Appone:
Tu ne quæſieris ſcire, nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* Cap. 8. 11. *Etenim quia non profertur cito contra malos Sententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Id expreſſit *Theodectes* carminibus, quæ Latine hunc in modum reddita leguntur apud *Grotium:*

Si pœna ſupera non daret culpæ diem;
Pietate nulla, ſed metu ſolo Deos
Pars magna colerent; pœna nunc longe ſita
Omnes ſuo permittit ingenio frui:
Sed deprehenſi poſtea in piaculis,
Utcumque ſero, quod ſat eſt, pœnas luent.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* Cap. 9. 2. *Eo quod univerſa æque eveniant juſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti.* Id expreſſit *Horatius* his Verſibus:

——— *Nec pietas moram*
Rugis & inſtanti ſenectæ
Afferet, indomitæque morti:
Non ſi trecenis, quotquot erunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris.

Quod Legitur *Eccleſiaſtis* 11. 7. *Dulce lumen, & delectabile eſt oculis videre Solem;* Id *Euripides* expreſſit *in Hippolito:*

O lucida æther, Solis o purum jubar,
Quam dulce vos conſpicere!

ARTICULUS IV.

De Cantico Canticorum.

CAnticum *Canticorum*, ita nuncupatum ob excellentiam, nihil aliud eſſe quam deſcriptionem amorum *Salomonis* & Amicæ ipſius *Abiſag* Sulamitis, [vel filiæ *Pharaonis*; nihilque in eo Libro divini eſſe, ſed profanam voluptatem totum ſpirare, ſentiunt Anabaptiſtæ, Anonymorum quorumdam Hæreticorum, quos *Theodoretus* Præfatione Commentarii ſui, & *Philaſtrius* Hæreſi 131. commemorant, errorem renovantes. Cum his ſenſit *Caſtalio*. Nec ab eo errore multum abeſt *Grotius* in Annotationibus ad Cap. 1. hujus Libri ſcribens: *Carmen hoc vocatur Hebræis* Excellentiſſimum Carmen, *ob multas elegantias, quæ in alium ſermonem translatæ, non idem ſapiunt. Eſt autem ὁ ἀριςὺς garritus conjugum inter ſe, inter Salomonem & filiam Regis Ægypti, interloquentibus etiam choris duobus tum Juvenum, tum Virginum, qui in proximis thalamo locis excubabant. Nuptiarum arcana ſub honeſtis verborum involucris hic latent: Quæ etiam cauſa eſt, cur Hebræi Veteres hunc Librum legi noluerint, niſi a jam conjugio proximis. Creditur autem Salomon, quo magis perennaret hoc ſcriptum, ea arte id compoſuiſſe, ut ſine multa diſſortione allegoriæ ſeu latentes ſenſus in eo inveniri poſſent, quæ Dei amorem adverſus Populum Iſraeliticum exprimerent: Quod & ſenſit & oſtendit Chaldæus hic* Paraphraſtes: *Nec aliter accepit Maimonides. Ille autem amor typus cum fuerit amoris Chriſti erga Eccleſiam, Chriſtiani ingenia ſua ad applicanda ad eam rem hujus Carminis verba exercuerunt laudabili ſtudio. Nam & Apoſtoli Chriſti cum Eccleſia conjunctionem Matrimonio comparaverant.* Epheſ. 5. 32. 2. Cor. 2. *Apoc.* 19. 7. 9.

Auctorem hujus Libri quod ſpectat, hunc *Ezechiæ* Regi, ejuſque familiaribus adſcribunt Thalmudiſtæ in *Baba Bathra*. Ab *Iſaia* Propheta ex Canticis *Salomonis* excerptum *R. Moſes Kimchi*, & alii facile conjiciunt. Hebræi Veteres & Rabbini recentiores, Ecclc-

cleſiæque Patres & Interpretes univerſi, qui *Cantici Canticorum*, & Auctoris illius meminerunt, illum tribuunt *Salomoni*, cui certe illum adjudicat Inſcriptio, cum in Hebraico Exemplari, tum in 70. Interpretum Editione. Atque ad *Salomonis* ætatem pertinere confirmant illa Cap. 3. Verſ. 7. *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi*. Verſ. 9. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum*. Verſ. 11. *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in Diademate quo coronavit illum Mater ſua*. Ad equos ex Ægypto ad *Salomonem* adductos alludit comma illud Cap. 1. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te, Amica mea*.

PROPOSITIO UNICA.

Canticum Canticorum amatorium carmen eſſe in gratiam filiæ Pharaonis a Salomone conditum, & nihil aliud quam garritum conjugum, leneſque amantium ſub noctem ſuſurros exprimere, impie aſſerunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptiſtæ, Caſtalio & Grotius. Sacrum enim Epithalamium eſt Nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino afflatu a Salomone conſcriptum.

LUculentiſſimis argumentis hæc Propoſitio probatur. Primo, quod abſque impietate dici non poſſit, Eccleſiam, quæ a Spiritu Sancto regitur, & quæ Virgo caſtiſſima eſt Chriſto conjuncta, in Librorum Sacrorum Canonem, quos eodem Spiritu afflante ſcriptos credit, Canticum retuliſſe profanos amores, & carnalium Nuptiarum arcana exprimens. Secundo, quod multa hoc in Cantico habeantur, quæ *Salomoni* & Sponſæ Ægyptii Regis filiæ non conveniunt. *Salomoni* certe non convenit, quod *Rex* eſſet ac *Paſtor*: Quod Sponſæ ſuæ *frater*: Quod *ſeipſum candidum & rubicundum, electum ex millibus, Florem campi, & Lilium convallium* deprædicet: Quod effecerit *accubitu ſuo*, ut *Nardus* Sponſæ daret odorem ſuum: Quod *ferculum ſuum media caritate conſtraverit*. Non convenit etiam tanti Regis Sponſæ, quod facta ſit *Cuſtos vinearum*: Quod *oves paverit juxta tabernacula Paſtorum*: Quod *Filia ſit Principis & Vinitoris*: Quod in cellam vinariam introducta ſit a Rege: Quod a Vigilibus ſeu Excubitoribus, qui cuſtodiebant civitatem, ſpoliata ſit, percuſſa, vulnerata; ut Sponſa de ſe ait Cap. 5. 7. *Invenerunt me cuſtodes qui circumeunt civitatem; percuſſerunt me, & vulneraverunt me: Tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum*. Item quod ſit, *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata*. Tertio, Pulchritudo Sponſæ, ſi humano more ſpectaretur, inſignis eſſet deformitas: Quod nimirum caput habeat inſtar *Carmeli*, naſum ſicut *turrim Libani*, oculos inſtar *piſcinæ*, dentes ſicut *greges ovium quæ aſcenderunt de lavacro*, &c. Quod argumento eſt neque corpoream pulchritudinem eo in Libro deſcribi, nec profanos amores exprimi. Quarto, Puellas Principes magnis Regibus deſponſas non decet ut amorem ſuum obviis quibuſque aperiant; ut poſt Sponſum currant, etiam noctu, per plateas & vicos civitatis: quod eum foris ſtantem in ſomnis alloquantur: quod pulſantem ad fores negligant; quod ſurgant ipſæ ad oſtium Sponſo aperiendum, &c. Quinto, Canticum Canticorum eſſe Chriſti & Eccleſiæ Epithalamium afflante Spiritu Sancto a *Salomone* conſcriptum, docent antiqui Patres, & Interpretes omnes Catholici, ut revocari non poſſit in dubium, quin hic ſit Eccleſiæ Catholicæ ſenſus.

Ita *Origenes* Homilia 1. in Canticum Canticorum: *Epithalamium* (inquit) *Libellus, id eſt, Nuptiale Carmen, in modum mihi videtur dramatis a Salomone conſcriptus: Quem cecinit inſtar nubentis Sponſæ, & erga Sponſum ſuum, qui eſt Sermo Dei, cœleſti amore flagrantis. Adamavit enim Eum ſive Anima, quæ ad imaginem ejus creata eſt, ſive Eccleſia. Sed & magnificus hic ipſe atque perfectus Sponſus, quibus verbis uſus ſit ad conjunctam ſibi Animam, vel Eccleſiam, hæc ipſa Scriptura nos docet . . . . . Sed primo ſcire nos oportet, quoniam ſicut puerilis ætas non movetur ad amorem poſſibilium, ita nec ad capiendum quidem verba hæc parvula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum ſcilicet qui lacte a Chriſto aluntur, non cibo forti, & qui nunc primum rationa-*

biles & sine dolo lac concupiscunt. In verbis enim Cantici Canticorum ille cibus est, de quo dicit Apostolus: Perfectorum autem est solidus cibus: & tales requirit auditores, Heb. 5. *qui pro possibilitate sumendi, excitatos habeant sensus ad discretionem boni & mali. Et quidem parvuli, quos diximus, si veniant ad hæc loca, potest fieri, ut nihil quidem ex hac Scriptura proficiant, nec tamen valde lædantur, vel ipsa quæ scripta sunt legentes, vel quæ ad explicationem eorum dicenda sunt recensentes. Si vero aliquis accesserit, qui secundum carnem tantummodo vir est, huic tali non parum ex hac Scriptura discriminis periculique nascetur. Audire enim pure & castis auribus amoris nomina nesciens, ab interiori homine ad exteriorem & carnalem virum omnem deflectet auditum, & a spiritu convertetur ad carnem . . . Ob hoc ergo moneo & consilium do omni qui nondum carnis & sanguinis molestiis caret, neque ab affectu naturæ materialis abscedit, ut a lectione Libelli hujus, eorumque quæ in eo dicentur, penitus temperet. Ajunt enim, observari etiam apud Hebræos, quod nisi quis ad ætatem perfectam maturamque pervenerit, Libellum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur. Sed & illud ab eis accepimus. Quandoquidem moris est apud eos, omnes Scripturas a Doctoribus & a Sapientibus dari pueris: simul & eas quas δευτερώσεις, appellant: Ad ultimum quatuor ista reservari, id est, principium Geneseos, in quo Mundi creatura describitur; & Ezechielis Prophetæ principia, in quibus de Cherubim refertur: & finem in quo Templi ædificatio continetur: & hunc Cantici Canticorum Librum*. Et infra, postquam de amore sive caritate multa præmisit: *Hunc ergo amorem*, inquit, *loquitur præsens Scriptura, quo erga Verbum Dei Anima beata uritur & inflammatur: & istud Epithalamii Carmen per Spiritum canit, quo Ecclesia Sponso cœlesti Christo conjungitur ac sociatur, desiderans miscari ei per Verbum: ut concipiat ex eo, & salvari possit per hanc castam filiorum generationem, cum permanserint in fide & societate cum sobrietate, utpote concepti ex semine quidem Verbi Dei, editi vero genitique vel ab immaculata Ecclesia, vel ab Anima nihil corporeum, nihil materiale requirente; sed solo Verbi Dei amore flagrante.*

Quærit deinde *Origenes* rationem cur *Cum tria Volumina Ecclesia Dei a Salomone scripta susceperit: Primus ex ipsis Proverbiorum Liber positus sit; secundus is qui Ecclesiastes appellatur: tertio vero in loco Cantici Canticorum Volumen habeatur*. Respondet, Generales Disciplinas, quibus ad veram scientiam pervenitur, tres a Græcis distingui, Ethicam, Physicam, & Theoreticam sive Inspectivam. Hanc scientiarum divisionem Græcorum Sapientes a *Salomone* sumpsisse, *utpote qui ætate & tempore longe ante ipsos prior, eam per Dei Spiritum didicisset .... Salomon ergo tres istas generales Disciplinas, id est, Moralem, Naturalem, & Inspectivam, distinguere ab invicem ac secernere volens, tribus eas Libellis edidit: suo quoque ordine singulis consequenter aptatis. Primo ergo in Proverbiis Moralem docuit, succinctis, ut decuit, brevibusque sententiis vitæ instituta componens. Secundam vero, quæ Naturalis appellatur, comprehendit in Ecclesiaste: in quo multa de rebus naturalibus differens, & inania ac vana ab utilibus necessariisque secernens, relinquendam vanitatem monet, & utilia rectaque sectanda .... Inspectivam quoque in hoc Libello tradidit, qui habetur in manibus, id est in Cantico Canticorum: in quo amorem cœlestium, divinorumque desiderium incutit Animæ, sub specie Sponsæ ac Sponsi, caritatis, & amoris viis perveniendum censens ad consortium Dei .... Ideo novissimum locum tenet hic Liber, ut tunc ad eum veniatur, cum & moribus quis fuerit defæcatis, & rerum corruptibilium atque incorruptibilium scientiam distinctionemque didicerit: per quæ in nullo possit ex his figuris, quibus Sponsæ ad Sponsum cœlestis, id est, Animæ perfectæ amor ad Verbum Dei describitur ac formatur, offendere. Præmissis namque his, quibus purificatur Anima per actus ac mores, & in rerum discretionem naturalium perducitur, competenter ad domestica venitur, & ad mystica, atque ad Divinitatis contemplationem sincero & spirituali amore conscenditur.*

Ita *S. Gregorius Nyssenus* Homilia 1, in Cantica: *Per Canticum Canticorum mystice introduxit cogitationem ad divina adyta: in quibus id quidem quod inscribitur, est apparatus nuptialis: id autem quod intelligitur, est humanæ Animæ cum Deo contemperatio. Propterea is est Sponsus, qui in Proverbiis nominatur Filius, & Sapientia locum tenet Sponsæ, ut Deo homo desponsetur casta Virgo, & Deo agglutinatus fiat unus spiritus, per*

contemperationem cum eo quod eſt ab interitu alienum & impatibile, de gravi carne effectus puræ intelligentiæ. Cum ergo ſit quæ loquitur Sapientia, dilige quantum potes ex toto corde, & totis viribus concupiſce quantum potes capere. Addo autem audacter his quoque verbis: Ama.

Ita Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ apud S. Athanaſium: *Et hunc Librum Salomon conſcripſit. Totus autem ille ad finem uſque myſtice cum allegoria ænigmatica conſcriptus eſt. Senſus enim dogmatum illius, non eſt manifeſtus, ſed in arcano abſconditus ..... Canticum Canticorum non habet propheticam, neque præcedentem aliquam ſignificationem de Chriſto. Sed quem alii prænuntiarunt venturum, hunc jam veluti præſentem, & carne jam indutum oſtendit. Propterea & tamquam in Nuptiis Verbi & Carnis, Epithalamium Canticum hoc Canticorum canit. Et aliæ quidem Scripturæ de Servatore dicunt, & interea & alia quædam conjungunt. Hic vero Liber Conjugium tantum Verbi & Carnis canit .... Eſt autem totus hic Liber plenus Dialogorum Veteris Populi ad Verbum, & ſummatim humani generis ad Verbum, & Eccleſiæ ex Gentibus ad idem, & rurſus Verbi ad eamdem, & ad genus humanum. Deinde Gentium ad Jeruſalem, & Jeruſalem de Eccleſia ex Gentibus, & de ſe ipſa Dialogus. Poſtea & miniſtrantium Angelorum ad homines vocatos prædicatio.*

Ita *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Paulinum: *Salomon Pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet. Eccleſiam jungit & Chriſtum, ſanctarumque nuptiarum dulce canit Epithalamium.*

Ita *S. Auguſtinus* Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 20. *Jam vero Canticum Canticorum ſpiritalis quædam ſanctarum eſt voluptas mentium, in conjugio illius Regis & Reginæ Civitatis, quod eſt Chriſtus & Eccleſia. Sed hæc voluptas allegoricis tegminibus involuta eſt, ut deſideretur ardentius, nudeturque jucundius, & appareat Sponſus, cui dicitur in eodem Cantico:* Æquitas dilexit te, *& Sponſa quæ ibi audit:* Caritas in deliciis tuis. *Cant. 1. 3.*

Et in Speculo: *Reſtat ille Liber Salomonis, cujus inſcriptio eſt,* Canticum Canticorum. *Cant. 7. 6.* *Sed de illo in hoc Opus quid transferre poſſumus, cum totus amores ſanctos Chriſti & Eccleſiæ figurata locutione commendet, & prophetica pronuntiet altitudine? Niſi quod in eo, quamvis ſit ad intelligendum difficillimus, poſſumus tamen facile advertere, quantum ſit divina illa & divinitus inſpirata caritas appetenda, quantique pendenda. Quandoquidem non ibi ſemel dicitur, ſed alio atque alio loco iterum ac tertio repetitur:* „ Adjuro „ vos, filiæ Jeruſalem, per capreas cervoſque camporum, ne ſuſcitetis, neque evigila„ re faciatis Dilectam, donec ipſa velit. Adjuro vos, filiæ Jeruſalem; in virtutibus & „ viribus agri, ſi levaveritis Caritatem quoaduſque velit. " *Eccleſia quippe, in qua utique ſumus, his verbis exhortatur filias ſuas, hoc eſt, ſe ipſam in plurimis conſtitutam. Ipſa eſt ager Dei fructuoſiſſimus, cujus virtutes & vires magnæ ſunt, ad quas amando Chriſtum Martyres pervenerunt. Nam quo uſque vult ille Dilectæ ſuæ in hac interim vita Caritatem levari, niſi quo uſque ipſe docuit verbo, & ſuo eſt hortatus exemplo, dicens: Majorem hac Caritatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: & quod dicit efficiens?* *Jo. 15. 13.*

Ita *Theodoretus* Præfatione Commentarii in Canticum Canticorum. „ Quia (*inquit*) „ plerique ex iis qui Canticum Canticorum calumniantur, ac ſpiritalem eſſe Librum „ negant, fabulas quaſdam ne aniculis quidem delirantibus dignas contexunt: alii ni„ mirum quod Sapiens Salomon de ſe ipſo, deque Pharaonis filia conſcripſerit: Non„ nulli autem ejuſdem claſſis Auctores pro Pharaonis filia Sponſam eſſe Abiſai Sunami„ tidem confixerunt: Quidam vero prudentius conſiderantes, ſermonem hunc Regium „ appellarunt, ut Sponſæ nomine Populus, Sponſi autem Rex intelligatur: Operę pre„ tium nos facturos puto, ſi interpretationis initio prius falſas ac perniciosas iſtorum „ opiniones confutemus: deinde verum ac dilucidum Scriptoris propoſitum oſtendamus. „ Atqui debebant iſti, ſe longe vel Sapientia vel Spiritu præſtantiores agnoſcere Sanctos „ Patres, qui Librum hunc inter Divinas Scripturas collocarunt, eumque ut Spiritu re„ fertum comprobantes, Eccleſia dignum cenſuerunt. Neque enim ſi aliter ſenſiſſent, „ Sanctarum Scripturarum numero intemperantiæ ac libidinis argumentum adſcripſiſſent. „ Sed quid neceſſe eſt Patrum auctoritatem adhibere, cum ipſius Divini Spiritus uti li-

„ ceat teſtimonio? Nam cum Sacra Volumina partim a Manaſſe, qui omnes, qui an-
„ te & poſt ipſum fuerunt, ſcelere atque impietate ſuperavit, combuſta eſſent: partim
„ Captivitatis tempore, Templo a Babylonis incenſo, everſaque Civitate, Populo in
„ ſervitutem abducto, penitus interiiſſent: Beatus Vir Eſdras, excellenti virtute prædi-
„ tus, & Spiritu Sancto plenus, ut res ipſa declarat, multis poſt annis, cum Populus
„ eſſet revocatus, neceſſarias nobis ac ſalutiferas Scripturas reſtituit: nec ſolum Moſis
„ Libros, ſed & Joſue, & Judicum, & Regum Hiſtoriam, & ſtrenui Job Monumen-
„ ta, & Eccleſiæ lætitiam Sacros Davidis Cantus, & ſexdecim Prophetas, & Sapientis
„ Salomonis tum Proverbia, tum Eccleſiaſten, tum Cantica Canticorum. Si igitur
„ Eſdras nullo adjutus Exemplari, ſed Divino Spiritu afflatus, hæc ad omnium homi-
„ num utilitatem conſcripſit, qui fieri poteſt, optimi viri, ut Liber hic argumentum
„ iſtud contineat quod affirmatis? Impudica enim ſcripta non a Spiritu Divino, ſed dia-
„ bolico proficiſcuntur..... Impudicitiæ autem argumentum ſententia veſtra complecti-
„ tur Canticum Canticorum. Cernitis ergo quo maledicta veſtra perveniunt! Contume-
„ lia qua Librum afficitis, tendit in Spiritum Sanctum. Hujus enim gratia repletus Bea-
„ tus Eſdras Librum amiſſum renovavit. Quod cum Beati Patres non ignorarent, eum
„ in Sacrarum Scripturarum numerum retulerunt. Quin etiam multi ex Veteribus illum
„ Commentariis & interpretationibus illuſtrarunt, & qui deinceps non ſunt interpretati,
„ ejus tamen Sententiis Scripta ſua decorarunt. Nec ſolum Euſebius Palæſtinus, &
„ Origenes Ægyptius, & Martyrii corona redimitus Cyprianus Carthaginenſis, & his
„ antiquiores, Apoſtoliſque propinquiores: Verum etiam qui poſt in Eccleſiis excelluere,
„ Magnus ille Baſilius Proverbiorum principium exponens, & uterque Gregorius, quorum
„ alter ſanguine, alter amicitia Baſilio conjunctus fuit, & fortis ille pietatis propugna-
„ tor Diodorus, & Joannes, qui ad hunc uſque diem doctrinæ fluentis irrigat univer-
„ ſum orbem terrarum, & qui poſtea fuere, Librum hunc omnes ſpiritalem eſſe cen-
„ ſuerunt. Quæ cum ita ſe habeant, conſideremus an æquum ſit, ut tot tantiſque vi-
„ ris deſpectis, contemptoque ipſo Spiritu Sancto, proprias opiniones conſectemur, non-
Cap. 5. 14. „ audientes eum qui præclare dicit, *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ provident-*
Rom. 1. 21. „ *tiæ ipſorum*: & Beatum Paulum de quibuſdam ita loquentem: *Evanuerunt in cogi-*
„ *tationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor ipſorum*. Nos igitur cum Beato Petro ita
Act. 5. 24. „ clamemus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Dicamus item ad illos: An
„ juſtum ſit in conſpectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate: Nos enim
„ non poſſumus, quæ vidimus per Spiritum Sanctum, & audivimus, non loqui. Ve-
„ rum ne nobis tantum conſulere, adverſarios autem negligere videamur, age, unde
„ morbi occaſionem arripuerint, veſtigemus, & curationem ipſis, quod fieri poteſt, ex
„ Sacris Scripturis depromamus. Legentes, ut arbitror, hoc Volumen, animadvertenteſ-
„ que in eo unguenta, & oſcula, & fœmora, & ventrem, & umbilicum, & genas,
„ & oculos, & labia, & mala, & nardum, & ſtatem, & myrrham, & his ſimilia,
„ cum propriam Divinæ Scripturæ conſuetudinem ignorarent, noluerunt ingredi, & li-
„ teræ velum tranſilire, atque intus ſpiritum intueri, ac revelata facie gloriam Domini
„ contemplari: Sed quæ dicta ſunt, carnaliter intelligentes, in hanc blaſphemiam prola-
„ pſi ſunt. Oportebat autem eos conſiderare, hunc eſſe etiam in veteri Teſtamento Di-
„ vinæ Scripturæ morem, ut multa figurate dicat, & ſub aliis vocabulis alia ſignificet.
Id ubi probavit, oſtenditque Deum cum Judæorum Gente tamquam cum Muliere collo-
quentem *Ezechielis* 16. 2. atque iiſdem uſum vocabulis membrorum, quibus de hac Spon-
ſa ſcribens uſus eſt *Salomon*; Quæ tamen non carnaliter, ſed ſpiritaliter intelliguntur: In
hunc modum concludit: *A Veteri igitur ad Novam Sponſam accedentes, hac ratione Can-*
ticum Canticorum interpretemur, rejectiſque falſis ac perniciosis opinionibus, Sanctos imite-
mur Patres, atque unam Sponſam cum uno Sponſo colloquentem agnoſcamus; & qui ſit Spon-
ſus, quæque ſit Sponſa, e Sanctis diſcamus Apoſtolis. Id enim docet nos & diviniſſimus
2 Cor. 11. 2. „ *Paulus, ita ſcribens*: Deſpondi enim vos uni viro, Virginem caſtam exhibere Chriſto.
Sponſam ex multis conflatam dicit. Nam deſpondi, *inquit*, *non te*, *ſed vos*, *hoc eſt*,
Animas pias, & in virtute perfectas. Sponſam *enim Divina Scriptura*, *Eccleſiam intel-*
ligit; Sponſum *autem Chriſtum appellat*. Id confirmat *Theodoretus* ex *Joannis* 3. 29. &
Matthæi

Matthæi 9. 15. Sponſam igitur Eccleſiam, Sponſum Chriſtum intelligendum docet. *Adoleſcentulas vero, quæ Sponſam ſequuntur, Animas rudiores, quæ Sponſæ virtutem nondum ſunt imitatæ, nec perfectionem conſecutæ. Quamobrem ſequuntur quidem Sponſum, ſed Sponſæ non appellantur. Habet præterea Textus & alios quoſdam cum ſponſo verſantes, quos ſive Angelos quiſpiam dixerit, Domini mandatis obſequentes, & Sponſam exornantes: Sive Prophetas hæc multo ante prænunciantes, ſive Apoſtolos Angelico & ipſos more Domini nutibus inſervientes a veritatis ſcopo non aberrabit. Mihi vero magis placet Angelos intelligere.*

Cum his Patribus ſentiunt *Venerabilis Beda* Lib. 2. in Canticum Canticorum, Cap. 1. *S. Iſidorus Hiſpalenſis*, Auctor Commentarii in hunc Librum venerando *Caſſiodori* nomini olim ſuppoſiti, aliique Patres & Eccleſiaſtici Interpretes. Ita inter alios *S. Bernardus* Sermone 1. in Canticum Canticorum: *Salomon divinitus inſpiratus, Chriſti & Eccleſiæ laudes, & Sacri Amoris gratiam, & æterni connubii cecinit Sacramenta: Simulque expreſſit ſanctæ deſiderium Animæ; & Epithalamii Carmen exultans in Spiritu jucundo compoſuit elogio, figurato tamen. Nimirum velabat & ipſe inſtar Moyſi faciem ſuam non minus forſitan in hac parte fulgentem, eo quod illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat, qui revelata facie gloriam iſtam ſpeculari ſufficeret. Igitur pro ſui excellentia reor Nuptiale hoc Carmen hujuſmodi titulo præſignatum, ut merito* CANTICA CANTICORUM *ſingulariter appelletur, ſicut is quoque cui canitur, ſingulariter eſt dictus* REX REGUM ET DOMINUS DOMINANTIUM .... *Iſtiuſmodi Canticum ſola unctio docet, ſola addiſcit experientia. Experti cognoſcant, inexperti inardeſcant deſiderio non tam recognoſcendi quam experiendi. Non eſt enim ſtrepitus oris, ſed jubilus cordis, non ſonus labiorum, ſed motus gaudiorum, voluntatum, non vocum conſonantia. Non auditur foris, nec enim in publico perſonat: Sola quæ cantat audit, & cui cantatur, id eſt, Sponſa & Sponſus. Eſt quippe Nuptiale Carmen exprimens caſtos jucundoſque complexus Animorum, morum concordiam, affectuumque conſentaneam in alterutrum caritatem. Cæterum non eſt illud cantare ſeu audire Animæ puerilis & neophytæ adhuc & recens converſæ de ſæculo; ſed provectæ jam & eruditæ Mentis: Quæ ſuis nimirum profectibus, Deo promovente in tantum jam creverit, quatenus ad perfectam ætatem, & ad nubiles quodammodo pervenerit annos, dico meritorum, non temporum facta Nuptiis Cœleſtis Sponſi idonea.*

Ex hoc divino Epithalamio *Theocritus*, a quo alii Poetæ Epithalamii componendi leges didicerunt, multa in ſua *Idyllia* derivavit, præſertim in 15. & 18.

Objiciunt iſtius Libri Impugnatores, Dei nomen in Cantico Canticorum nuſquam extare; adeoque non eſſe divinum, & Spiritu Sancto afflante conſcriptum.

Reſpondetur, Nec in Libro *Eſther*, qualem habent Hebræi, Dei nomen haberi, qui tamen Spiritus Sancti opus eſſe creditur. Libri Sacri αὐτευτιαν non ex Dei nomine, ſed ex Dei revelantis auctoritate, & Eccleſiæ teſtimonio pendere. Sub aliis nominibus Epithalamio accommodatis Deum latere nimirum *Sponſi*, *Fratris*, *Amici*, *Dilecti*, quæ ad amorem exprimendum & excitandum aptiora ſunt, quam nomina Majeſtatis ac poteſtatis.

DISSERTATIO V.

De Jeroboami & X. Tribuum Defectione a Cultu Dei.

DEfectionis illius Hiſtoria ſcripta eſt 3. *Regum* Cap. 12. *Dixitque Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur Regnum ad domum David, ſi aſcenderit Populus iſte ut faciat Sacrificia in Domo Domini in Jeruſalem; & convertetur cor Populi hujus ad Dominum ſuum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: Ecce Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Poſuitque unum in Bethel, & alterum in Dan; & factum eſt verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum uſque in Dan. Et fecit fana in Excelſis, & Sacerdotes de extremis Populi, qui non erant de filiis Levi. Conſtituitque diem ſolemnem in Menſe octavo, quin-*

tadecima die Menſis, in ſimilitudinem Solemnitatis quæ celebrabatur in Juda. Et aſcendens Altare ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat: Conſtituitque in Bethel Sacerdotes Excelſorum, quæ fecerat. Et aſcendit ſuper Altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die Menſis octavi, quem finxerat de corde ſuo; & fecit Solemnitatem filiis Iſrael, & aſcendit ſuper Altare, ut adoleret incenſum.

De Vitulis illis *Jeroboami* quæritur. 1. Utrum Dei veri ſymbola fuerint, in iiſque verum Deum Iſraelitæ coluerint; an vero ipſis ſtupidorum animalium figuris divinos honores detulerint? 2. Cur *Jeroboam* Vitulorum figuram præ cæteris propoſuerit? Circa primam Quæſtionem, *Moncæus* in Tractatu *De Vitulo Aureo*, contendit *Jeroboamum* Vitulos aureos ut veri Dei ſigna Iſraelitis propoſuiſſe, nec ipſum Regem, & Iſraelitas adoraſſe figuras illas ſtupidorum animalium, ſed in illis Iſraelis Deum coluiſſe. His momentis nititur: Primo, quod neque hoc auſurus fuiſſet *Jeroboam*, neque Populus adeo lubenter in ipſius ſententiam deſcendiſſet. Secundo, quod Prophetæ Iſraelis, qui *Jeroboamum* ſequebantur, Deum Iſraelis profeſſi ſint, ut ille Bethelenſis 3. *Regum* 13. & illi Prophetæ, quos *Achab* & *Joſaphat* conſuluerunt 3. *Regum* 22. Tertio, quod *Elias* notet Iſraelem *in duas* tantum, non in tres partes *claudicaſſe*; nempe in *partes Domini*, & in *partes Baalis*, nullis relictis partibus Vitulis, eorumque Sectatoribus, cum eos haud dubie in partibus Domini haberet (3. *Regum* 18. 21.) Circa alteram Quæſtionem, idem *Moncæus* exiſtimat *Jeroboamum* Vitulos aureos effinxiſſe, & Iſraelitis propoſuiſſe ad ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi & Templi, ut illorum deſiderium Populo adimeret. Unde & Solemnitatem Judaicæ ſimilem ſtatuit, quod figuræ illæ ſive ſymbola ad eamdem Religionem pertinerent. Hac ratione *Jeroboamum* ab Idololatria excuſat, hæreſeos tantum & ſchiſmatis reum facit. *Grotius* in Annotationibus ad Lib. 3. *Regum* Cap. 12. ait, *Jeroboamum* Vitulos aureos in Bethel & Dan erexiſſe, quia volebat Deum coli in ea figura, quæ *Joſepho* Dei Miniſtro, unde ortus erat *Jeroboamus*, dicata olim fuerat, & quæ in Cherubinis partem faciebat præcipuam: Ut vel illo aſpectu Populus retineretur in veneratione poſteritatis *Joſephi*, faciliuſque crederet eis Regnum deberi, qui orti eſſent ab eo, cujus maxima fuerant in omnes Iſraelitas beneficia. Sic Julia domus *Æneæ* laudes per omnes Poetas cani voluit, ut eo lenius ferret Populus Imperium illud velut fatis datum. Eorum ſententiam ſequitur *Grotius*, qui *Joſephi* memoriam ab Ægyptiis in bobus cultam volunt, totamque fabulam *Apidis* & *Serapidis* ad hanc originem referunt. Qua de re *Voſſius* fuſe diſſerit Lib. 1. *De Origine & Progreſſu Idololatriæ*. Cujus veſtigiis inſiſtit *Spencerus* Diſſertatione 5. *De Origine Arcæ & Cherubinorum*. Singulares horum Auctorum ſententias breviter refellemus, & communem Sacrorum Interpretum ſtabiliemus duplici Propoſitione.

PROPOSITIO I.

Vituli Aurei a Jeroboamo conflati, & in Bethel & Dan erecti, non erant veri Dei ſymbola, ſed Idola: Nec verum Deum in illis, ſed ipſas ſtupidorum animalium figuras Jeroboamus & Iſraelitæ colebant & adorabant: Qui proinde ab Idololatria nulla ratione excuſari poſſunt.

PRopoſitionis veritas ex Scriptura Sacra perſpecta & explorata eſt. Nam eodem modo *Jeroboam* de ſuis Vitulis aureis locutus eſt 3. *Regum* 12. quo modo Iſraelitæ de Vitulo Aaronis Exodi 22. 4. *Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*. At figuram ipſam Vituli ex auro conflatam ab *Aarone*, non Deum in illa Iſraelitas coluiſſe, conſtat. Feciſſe enim ſibi *Deos aureos*, & *peccatum maximum*, quod utique Idololatriæ crimen eſt, commiſiſſe dicuntur; & a *S. Paulo* Idololatræ appellantur 1. ad Corinthios 10. 7. *Neque Idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit Populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere*. Præterea, Populus Vitulos adoraſſe dicitur, non Deum, Iſrael in vitulis; & *Jeroboam* dicitur immolaſſe Vitulis, non vero Deo, cujus eſſent ſymbola. (3. Regum 12. 30.) *Et factum eſt verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum uſque in Dan.*

(Verſ.

(Verſ. 32.) *Et aſcendens Altare, ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat.* Tertio, conſtituit *Sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.* At ſi Deum Iſraelis in Vitulis aureis adorandum propoſuiſſet, operam dediſſet, ut ejus cultus per Miniſtros a Lege præſcriptos procuraretur, quo minus a Moſaicis Inſtitutis deſciviſſe viderentur. Quarto, *Jeroboam* dicitur feciſſe ſibi Deos alienos & conflatiles, (3. Regum 14.) *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Quia exaltavi te de medio Populi, & dedi te Ducem ſuper Populum meum Iſrael: & ſcidi Regnum Domus David, & dedi illud tibi; & non fuiſti ſicut ſervus meus David, qui cuſtodivit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo .... Sed operatus es mala ſuper omnes qui fuerunt ante te, & feciſti tibi Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares; me autem projeciſti poſt corpus tuum: Idcirco ego inducam mala ſuper domum Jeroboam, &c.* Quinto, *Jeroboam* abjectis Dei Sacerdotibus, ſibi conſtituiſſe dicitur Sacerdotes Dæmoniorum & Vitulorum. Dæmonia igitur, non Deum verum colebat in Vitulis. (2. *Paralipomenon* Cap. 11. 13. 14. 15.) *Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in univerſo Iſrael, venerunt ad eum* (Roboamum ſcilicet) *de cunctis ſedibus ſuis, relinquentes ſuburbanas & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Judam, & Jeruſalem: Eo quod abjeciſſet eos Jeroboam, & poſteri ejus, ne Sacerdotio Domini fungerentur. Qui conſtituit ſibi Sacerdotes Excelſorum, & Dæmoniorum, Vitulorumque quos fecerat.*

Sexto, *Abia* Rex Juda contra *Jeroboamum* pugnaturus, & ad ipſum, ac Exercitum Iſraeliticum verba faciens, ait *Jeroboamum* ipſis Vitulos aureos feciſſe in Deos; & Sacerdotes inſtituiſſe eorum qui non ſunt Dii, ſecundum morem profanarum Gentium. (2. Paralipomenon 13. 8. 9.) *Nunc ergo vos dicitis, quod reſiſtere poſſitis Regno Domini, quod poſſidet per filios David, habetiſque grandem Populi multitudinem, atque Vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in Deos. Et ejeciſtis Sacerdotes Domini filios Aaron atque Levitas; & feciſtis vobis Sacerdotes ſicut omnes Populi terrarum: Quicumque venerit, & initiaverit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit Sacerdos eorum qui non ſunt Dii. Noſter autem Dominus, Deus eſt, quem non relinquimus.*

Leviſſima porro ſunt *Moncæi* argumenta. Id (inquit) non auſus eſſet *Jeroboam*, Vitulos nimirum colere & Idola, nec Populus adeo lubenter in ipſius ſententiam deſcendiſſet. Hanc objectionem nemo cordatus non ridebit. Ubi enim Scriptura Sacra diſerte aliquid teſtatur, humani ingenii conjecturæ conticeſcant ac cedant neceſſe eſt. At (inquit) Prophetæ Iſraelis, qui *Jeroboamum* ſequebantur, Deum verum profitebantur. De veris Prophetis id conceſſerim, qualis fuit ille Bethelenſis, ignavus quidem & mendax, a Deo tamen afflatus & fidelis. (3. *Regum* 13. 20. 21. 26. 29. 30. 31. 32.) Sed ille Vitulos aureos *Jeroboami* non colebat, ut colligitur ex his Scripturæ Sacræ verbis: *Dixit ad filios ſuos: Cum mortuus fuero, ſepelite me in ſepulcro, in quo Vir Dei ſepultus eſt: Juxta oſſa ejus ponite oſſa mea. Profecto enim veniet ſermo quem prædixit in ſermone Domini contra Altare quod eſt in Bethel, & contra omnia Fana Excelſorum, quæ ſunt in Urbibus Samariæ.* Sic *Elias*, *Eliſæus*, *Michæas*, centum illi Prophetæ, quos *Abdias* Diſpenſator Domus *Achab* abſcondit in ſpeluncis, & pavit graſſante *Jezabelis* perſecutione, Prophetæ erant Domini, & Regibus Iſraelis parebant, excepto Vitulorum & aliorum Idolorum cultu, atque Ritibus omnibus ſuperſtitioſis, profanis, ſchiſmaticis, a Lege Dei alienis, quos non ſolum execrabantur, ſed palam execrandos Populo ipſiſque Regibus prædicabant. Prophetæ illi quadringenti quos *Achab* conſuluit antequam Expeditionem adverſus Ramoth Galaad ſuſciperet, (3. *Regum* 20.) falſi erant Prophetæ, unde *Joſaphat* ipſos conſulere nolens, ait ad Achab: *Non eſt hic Propheta Domini quiſquam ut interrogemus per eum?* Illi erant de quibus ait Michæas: *Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum.* Non mirum proinde quod Vitulos adoraverint, qui ex illorum ordine fuiſſe videntur, quos *Prophetas Baal, & Prophetas Lucorum, qui comedebant de menſa Jezabelis*, Scriptura vocat. (3. *Regum* 18. 19.)

Quamvis porro *Elias* ad Populum Iſraelis dixerit: *Uſquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum: Si autem Baal, ſequimini illum:* Id non probat eos, qui Vitulos aureos colebant, partes Domini ſecutos fuiſſe, Deumque verum in illis quaſi ſymbolis coluiſſe. Sed cum *Baalis* cultus prævaluiſſet, Vitulorum cultus

præ eo neglectus videbatur. Quamobrem illius hoc in loco non meminit *Elias*. Cęterum non duas tantum, ſed tres partes in Iſraele Scriptura diſtinguit, primam eorum qui ſequebantur *Baal*: alteram eorum qui genua non curvaverant ante *Baal*, ſed verum Deum colebant, ut Prophetæ, & alii de quibus Deus loquitur 3. Regum 19. *Et derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum oſculans manus*. Tertiam eorum, qui *in peccatis Jeroboam adhærebant*, ut dicitur 3. *Regum* 3. 3. 4. *Regum* 10. 29. 31. & alibi paſſim: Qui nimirum Vitulos aureos in Bethel & in Dan erectos colebant. De quibus Oſee 8. 4. 5. *Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi Idola, ut interirent: Projectus eſt Vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eos: Uſquequo non poterunt emundari? Quia ex Iſrael & ipſe eſt. Artifex fecit illum, & non eſt Deus; quoniam in aranearum telas erit Vitulus Samariæ*. Cap. 10. 5. 8. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ . . . Et diſperdentur Excelſa Idoli, peccatum Iſrael*, Cap. 13. *Feceruntque ſibi conflatile de argento ſuo quaſi ſimilitudinem Idolorum, factura artificum totum eſt. His ipſi dicunt: Immolate homines. Vitulos adorantes*. Denique totum tempus quo Iſrael Vitulis a *Jeroboamo* in Bethel & Dan erectis adhæſit, ſpectat Vaticinium illud *Azariæ* Prophetæ, 2. *Paralipomenon* Cap. 15. 3. *Tranſibunt autem multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque Sacerdote Doctore, & abſque Lege*. Deum itaque Iſraelis in Vitulis non colebant Reges & Populus decem Tribuum.

Confirmatur Propoſitio noſtra SS. Patrum ſuffragiis 1. *S. Hieronymi* Commentario in *Oſee* Capit. 4. *Fornicatæ ſunt & decem Tribus cum Idolis Jeroboam filii Nabath; & reliquerunt Dominum Deum ſuum, non cuſtodiendo quæ juſſerat dicens: Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſervies*. Et in Cap. 5. *Cœpit*, inquit, *Ephraim, id eſt, Jeroboam abire poſt Idola, & Deum derelinquere. Ipſe enim aureos fabricatus eſt Vitulos*. Et in Cap. 6. *Quid enim horribilius, quam decem Tribus ad Idolorum cultum repente tranſgreſſas? Unde ad Metropolim earum dicitur: Aufer Vitulum tuum Samaria, in qua primus fornicatus eſt Ephraim, id eſt, Jeroboam de Tribu Ephraim, & illo fornicante contaminatus Iſrael eſt, Populus videlicet Samariæ: Qui magna ex parte commune Iſraelis nomen obtinuit*. Idem in Cap. 7. *Multa ſæpe Iſrael Idololatriæ accepit vulnera, & maxime illud, quando in eremo Vituli conflaverunt caput, atque dixerunt:* Iſti ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. *Et cum omni arte tractarem ut miſerabilis Populus curaretur, ſubito extitit Jeroboam de Tribu Ephraim, qui Vitulos aureos faceret; & malitia Samariæ revelata eſt, ſequentis Regem impium: Operati ſunt enim & Rex & Populus mendacium, hoc eſt, Idolum. Sicut enim contrarium eſt ſimulacrum Deo, ita mendacium veritati*. Ibidem iſtud comma explicans: *Quievit paululum Civitas a commixtione fermenti, donec fermentaretur totum. Dies Regis noſtri*, &c. hæc habet: *Paululum Iſrael & Samariæ Civitas conquievit recepto in ſe erroris ardore, donec tota maſſa fermento ſimilis fieret, & creſceret, atque erumperet: Ac Populus intumeſcens clamaret ad fores Jeroboam Regis, & diceret: Hic eſt dies Jeroboam Regis noſtri . . . . Hunc celebramus, hunc canimus; In hoc exultamus, & ludimus; in hoc Vitulos aureos adoramus . . . . Cum Rex cerneret clamare Populum, & dicere: Dies iſte Regis noſtri eſt; & Principes quaſi temulentos & fanaticos neſcire quid dicerent; extendit manum ſuam illuſoribus, copulavit aſſenſum his qui ei vanis laudibus illudebant. Qui illuſores, cum inſidiaretur eis Rex ſuus, & eos a Deo ſuo abduceret, præbuerunt ei quaſi clibanum cor ſuum, ut eos ſuccenderet, & Idololatriæ flammis ardere faceret . . . . Quid plura? Omnes quaſi clibanus Idololatriæ igne calefacti ſunt, & devorarunt Judices ſuos, ut qui bonus eſſe potuerat per naturam, & Religionis Domini recordari, videns & principes & Populum Vitulis ſubditos, & illos putare Deos, etiam ipſe a ſcelere devoraretur. Denique omnes Reges ceciderunt Iſrael, & ambulaverunt in viis Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Iſrael; & nullus inventus eſt qui deſertis Idolis reverteretur ad Deum*. Et infra, ad illa verba: *Væ eis quoniam receſſerunt a me*, hæc habet: *Vaſtabuntur igitur & miſeri erunt, & ſemper timentes ac formidantes: Quia prævaricati ſunt in Deum, adorantes Vitulos aureos, relinquentes eum qui redemit eos de Ægyptia ſervitute, & eduxit in excelſo brachio; Ipſi vero locuti ſunt contra Dominum mendacia, dicentes de Idolis:* Hi ſunt

Dii

Dii tui, Iſrael, qui eduxerunt te de Terra Ægypti: *& non clamaverunt ad Dominum in corde ſuo, ſed in Idololatriæ fornicationibus volutabantur*. Et in Cap. 8. *Aranearum telis recte Samariæ Vitulus comparatur: Quem eo tempore, pro pretii magnitudine, quia aureus erat, Populus adorabat. Hoc quod ſupra dixerat:* Argentum ſuum, & aurum ſuum fecerunt ſibi Idola, ut interirent: *Nunc exponit manifeſtius:* Projectus eſt vitulus tuus, Samaria: Iratus eſt furor meus in eos: *Vel in Vitulos, quia duos fecerant, vel in Samariæ Habitatores, qui eos adorabant.* In Cap. 10. *In Bethaven, id eſt Bethel, vaccas aureas coluerunt habitatores Samariæ: Quas cum irriſione non vitulos ſexus maſculini, ſed vaccas, id eſt feminas appellavit: Ut videlicet Iſrael non ſolum Deos vitulos, ſed Deas vaccas coleret. Et ut oſtenderet vaccas Bethaven unum in Bethel Vitulum ſentiendum, non intulit: Luxit ſuper eis Populus, ſed,* ſuper eo, *id eſt, Vitulo aureo.*

S. Auguſtini Libro 17. *De Civitate Dei*, Cap. 22. *Rex* inquit, *Iſrael Jeroboam mente perverſa non credens Deo, quem veracem promiſſo ſibi regno datoque probaverat, timuit ne veniendo ad Templum Dei, quod erat in Jeruſalem, quo ſecundum divinam Legem ſacrificandi cauſa univerſæ illi Genti veniendum fuit, ſeduceretur ab eo Populus, & ſtirpi David tanquam Regio ſemini redderetur: & inſtituit Idololatriam in Regno ſuo, & Populum Dei ſecum ſimulacrorum cultu obſtrictum nefanda impietate decepit.*

Theodoreti, Quæſtione 42. *in* 3. *Regum*, ubi cum præmiſiſſet, *Jeroboamum* duas juvencas aureas in finibus Regni poſuiſſe, ut ad illas confluentes Iſraelitæ Hieroſolymam Judaici Regni Metropolim non irent, ſubdit: *Expulit autem & Sacerdotes, & Levitas, qui in decem Tribubus habitabant; & juvencarum Sacerdotes plebejos quoslibet elegit. Quod quidem ſolum fecit convenienter rationi. Non oportebat enim Dei Sacerdotes, Deos qui non ſunt, colere.*

PROPOSITIO II.

Jeroboam Vitulos Aureos non effinxit, nec Iſraelitis propoſuit in ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi, neque in Joſephi Patriarchæ memoriam: Sed ad imitationem Ægyptiacæ Superſtitionis.

PRobatur prima pars: Si enim *Jeroboam* Vitulis ſuis conflatilibus patriam Religionem imitari voluit, cur ſicut Pſeudo-Cherubim aſſumebat, non ita Arcam, non Propitiatorium, Dei Sedem, ubi potiſſimum Dei Majeſtas fundendis oraculis effulgebat? Cur non Tabernaculum, aut certe Templum aliquod, Hieroſolymitani inſtar erigebat? Deinde, ſi Vituli illi erant ad imitationem Cherubim expreſſi, cur eos ſacro & multo plauſibiliori, atque in Religione & Scripturis uſitatiſſimo Cherubim nomine non appellabat? Id enim nomen ad fucum Populo faciendum aptius videbatur. Cur ex *Aaronis* familia Sacerdotes non eligebat, aut cur eos e Regno ſuo abjegabat, & nomen dignitatemque Sacerdotii infimo cuique tribuebat? Cur ſi Vituli Cherub ſacri erant, tot locis in Scriptura Sacra Dii alieni vocantur? Cur eos coluit, adoravit, iiſque Sacrificia obtulit, cum in Lege veteri nemo unquam audiverit ulla Cherubinis Tabernaculi Moſaici vel Templi Salomonici Sacrificia offerri conſueviſſe; vel propoſitos fuiſſe ut adorationis objectum? Unde *Tertullianus Libro* 2. *Adverſus Marcionem*, Cap. 22. *Sic & Cherubim & Seraphim aurea in Arcæ figuratum exemplum, certe ſimplex ornamentum, accommodatâ ſuggeſtui, longe diverſas habendo cauſas ab Idololatriæ conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non videntur ſimilitudinum prohibitarum Legi refragari, non in eo ſimilitudinis ſtatu deprehenſa, ob quem ſimilitudo prohibetur.* Præterea Cherubim Tabernaculi, & Templi non erant figuræ Vitulorum, ſed multiformia ſimulacra, in quibus forma hominis eminebat, ut oſtenſum eſt Diſſertatione 3. in 4. Mundi Ætatem, Articulo 3. §. 3. Num. 11. Non eſt ergo veriſimile *Jeroboam* Vitulos Aureos conflaſſe & propoſuiſſe Iſraelitis ad ſimilitudinem Cherubim Templi.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis: Qui enim *Jeroboamum* in *Joſephi* memoriam Vitulos aureos conflaſſe aſſerunt, ea nituntur conjectura, quod *Joſephum* ſub bovis ſymbolo coluerint Ægyptii, & ſub *Serapidis* nomine. At id non ſolum incertum, ſed minus

veri-

verisimile est. Primo, quia *Josephi* memoria apud Ægyptios brevi intercidit. Mox enim, ut *Exodi* 1. 8. dicitur, *Surrexit Rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph*, quique nulla ejus, nec posterorum habita ratione, gravissimam in eos tyrannidem exercuit. Secundo, quia valde incertum est an *Serapidis* cultus apud Ægyptios tam antiquæ sit originis. Recentiorem esse probat *Herodoti* silentium, qui de Dis Ægyptiorum cum fuse scripserit, ne *Serapidem* quidem nominat: Neque Ægyptiaci istius Nominis Scriptores alii ante *Alexandri Magni* tempora meminerunt. Et plerique ex Ponto in Ægyptum advectum scribunt *Ptolomæo Lago* regnante, idque colligunt ex *Tacito* Libro 4. Historiarum, & *ex Clemente Alexandrino* in Protreptico. *Serapidem* in locis circa Pontum jam olim notum fuisse, constat ex *Polybio*, *Serapidis* fanum in ora Propontidis describente, Lib. 4. Historiæ. At *Serapidis* in Ægypto nulla mentio, antequam ex Urbe Pontica Synope adveheretur. Contrarium quidem ex *Tacito* se eruere putant *Vossius* & *Spencerus*, qui scripserit: *Templum pro magnitudine Urbis extructum loco, cui nomen Rhacotis. Fuerat illic Sacellum Serapidi, atque Isidi antiquitus sacratum*. Ex quibus huius Numinis in Ægypto vetustas videtur aperte adstrui. Sed pugnantia scripsisse *Tacitum* observat *Bochartus*. Narraverat enim *Tacitus* paulo ante, *Ptolomæum*, cum Alexandriæ recens conditę Templa & Religiones adderet, per somnium fuisse monitum, ut fidissimis amicorum in Pontum missis, ejus effigiem inde advehi curaret: visumque suum Sacerdotibus Ægyptiis aperuisse. Quos cum Ponti reperisset, & rerum externarum parum gnaros, *Timotheum Atheniensem*, e gente Eumolpidarum, quænam illa superstitio, quod numen esset, interrogasse. Neque ipsi *Timotheo* id aliter fuisse compertum, quam per eos qui in Pontum meassent. Tum Legatos & munera Sinopensium Regi *Scydrothemidi* misisse *Ptolomæum*. Quo cunctante multis de causis, rem tandem exacto triennio ægre fuisse confectam; cujus Historiæ veritas tota concidit, si Sacellum jam antiquitus habuerit *Serapis* in eo ipso Alexandriæ loco, in quo templum postea conditum. Neque enim Ægyptii ignorassent, *Serapis* quale sit Numen: Neque opus habuissent, exteros ea de re consulere, aut illius ex Ponto effigiem tanto molimine accersere: Neque eo facto Rex *Ptolomæus* novas Alexandriæ Religiones addidisset. Prætetea, bos *Apidis* quidem symbolum fuit, non autem *Serapidis*, si *Macrobium* audiamus, qui *Serapidis* imaginem ita describit Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 21. *Simulacro signum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio, eodemque maximo, capite Leonis effigiem. Dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: Pars vero levæ cervicis rapacis lupæ capite finitur: Easque formas animalium draco connectit volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrum*. Minus ergo verisimile est quod *Josephus* Patriarcha sub nomine *Serapidis*, ac bovis symbolo cultus ab Ægyptiis fuerit; aut etiam sub nomine *Apidis*. Ac proinde nullius est momenti conjectura, quæ hac hypothesi nititur, Eruditorum Virorum, qui *Jeroboamum* Vitulos aureos in *Josephi* memoriam erexisse & proposuisse volunt. Adde, nullum esse in Scriptura Sacra vel apud SS. Patres locum, quo probetur erectos fuisse a *Jeroboamo* Vitulos aureos ut monumenta politicæ dignitatis *in Tribu Josephi*; Sed plurima esse eaque expressa, quibus probatur ipsos erectos fuisse ut Religionis objecta, & ut Deos adoratione & Sacrificiis prosequendos.

Probatur tertia pars: Eadem fuisse videtur origo Vitulorum aureorum *Jeroboami*, ac Vituli Aaronis: Atqui Vitulus *Aaronis* ad imitationem Ægyptiacæ Superstitionis conflatus, & Populo Judaico propositus ad cultum est: Idem igitur esto judicium de *Jeroboami* Vitulis.

Major inde probabilis efficitur, quod de suis Vitulis iisdem verbis locutus sit Jeroboam 3. *Regum* 12. 28. quibus Israelitæ de Vitulo *Aaronis*, Exodi 32. 4. *Hi sunt Dii tui, Israel, qui eduxerunt te de Terra Ægypti*. Minor vero constat ex *S. Stephano* Actuum 7. 39. 40. *Aversi sunt*, inquit, *cordibus suis in Ægyptum, dicentes Aaroni: Fac nobis Deos qui præeant nobis*.

Id confirmatur ex *S. Hieronymo* Commentario in Cap. 4. *Oseæ* Prophetæ. Mater, „ *inquit*, vocatur Populi frequentia, & omnis turba Nationis Hebrææ, ad quam loqui„ tur: Filii autem vel singuli ex Populo, vel per oppida villasque dispersi .... Ipsa „ Dei repulit Legem, & ideo Sacerdotium perdidit in æternum, colens Vitulos aureos

„ in

„ in Dan & Bethel; & quia oblita eſt Legis Dei, & penitus Ægyptiis ſe Idolis mancipavit, idcirco & Dominus obliviſcetur filiorum ejus, tradens eos æternæ captivitati. *Et infra:* Eſt autem Bethel, quæ prius vocabatur Domus Dei: At poſtquam Vituli in ea poſiti ſunt, appellata eſt Bethaven, id eſt, Domus inutilis, & Domus Idoli: quod nos, ut in Hebræo legitur, expreſſimus. Videtur autem mihi idcirco & Populus Iſrael in ſolitudine feciſſe ſibi caput Vituli, quod coleret, & Jeroboam filius Nabath Vitulos aureos fabricatus: Ut quod in Ægypto didicerant, Α" πιν και' Μνευιν qui ſub figura boum coluntur, eſſe Deos, hoc in ſua ſuperſtitione ſervarent. *Et in Cap. 7.* Unde Principes eorum qui infelicem Populum deceperunt, cadent gladio propter furorem linguæ ſuæ, quod Vitulos aureos Deos appellare ſunt auſi: Ut hoc facerent in Terra repromiſſionis, quod in Ægypto didicerant, colentes Apim Ægyptium, & omnia eorum portenta venerantes: Ita enim & in ſolitudine, quando egreſſi ſunt de Ægypto, Dominum ſubſannaverunt, dicente: Ipſi ſunt Dii tui, Iſrael. Et in *Cap. 8. illa verba:* Proiectus eſt Vitulus tuus, Samaria, iratus eſt furor meus in eos .... Quia ex Iſrael & ipſe eſt: Artifex fecit illum, & non eſt Deus; *hoc illuſtrat Commentario*: Et quia dixerat: *Projice Vitulum tuum Samaria*: Exponit quis ſit iſte Vitulus: Quia ex Iſrael & ipſe eſt: Non ab aliis, ait, vitulum Gentibus accepiſtis, ut Baal & Aſtaroth a Sidoniis, ut Chamos a Moabitis, ut Moloch ab Ammonitis: Sed vos ipſi, & Rex veſter Jeroboam, quod in Ægypto didiceratis, feciſtis in Iſrael. *Et infra*: Ideo autem & veterum iniquitatum recordabitur, & peccata priſtina viſitabit: Quia in Ægypto ſunt univerſi, vel auxilia poſtulantes, vel eoſdem colentes Deos, in quibus prius erraverunt, Α" πιν & Μνευιν.

DISSERTATIO VI.

De Elia Propheta. Quomodo Chriſti Domini typus fuerit? Et an ejuſdem ad judicandos Vivos & Mortuos Venturi Præcurſor futurus ſit.

I. INſignem Chriſti typum in *Elia Thesbyte* Propheta Iſraelitico Populo Deus exhibuit. Utriuſque parallelum inſtituit *S. Cæſarius Arelatenſis*, Sermone *De Elia*, olim inter Auguſtinianos *De Tempore* ducenteſimo primo, nunc 41. in Appendice. *Beatus Elias, inquit*, typum habuit Domini Salvatoris. Sicut enim Elias a Judæis perſecutionem paſſus eſt: Ita & verus Elias Dominus noſter ab ipſis Judæis reprobatus eſt, & contemptus. Elias reliquit Gentem ſuam: Chriſtus deſeruit Synagogam. Elias abiit in Deſertum: Chriſtus venit in Mundum. Elias in Deſerto corvis miniſtrantibus paſcebatur: Chriſtus in Deſerto Mundi hujus Gentium fide reficitur. Corvi enim illi qui Beato Eliæ jubente Domino miniſtrabant, Gentium Populum figurabant. Propterea & de Gentium Eccleſia dicitur: *Nigra ſum & formoſa* .... Vere Eccleſia Gentium corvis ſimilis erat, quando viventem Dominum contemnebat; & ante acceptam gratiam, velut morticinis cadaveribus, Idolis miniſtrabat.. Venit Elias ad Viduam; quia Chriſtus venturus erat ad Eccleſiam. *Illa* exierat ut aqua ſe lavaret, & ligna colligeret ... In ligno Crucis Myſterium, in aqua oſtenditur Baptiſmatis Sacramentum ... Ideo duo ligna colligebat, quia in typo Eliæ Chriſtum excipiebat. Duo ligna volebat colligere, quia Crucis Myſterium deſiderabat agnoſcere. Crux enim Domini Salvatoris duobus lignis aptata eſt. Ideo duo ligna colligebat Vidua illa, quia in illum qui in duobus lignis pependit, creditura erat Eccleſia. Dixit ergo Vidua illa: *Colligo duo ligna, ut faciam cibum mihi, & filio meo: & manducabimus, & moriemur*. Nemo in Chriſtum crucifixum credere merebitur, niſi huic ſæculo moriatur. Nam quicumque Corpus Chriſti digne manducare voluerit, neceſſe eſt ut moriatur præteritis, & vivat futuris ..... Filius Viduæ defunctus jacebat, quia & filius Eccleſiæ, id eſt, Populus Gentium multis peccatis, & criminibus mortuus eſt. Orante Elia filius Viduæ ſuſcitatur: Veniente Chriſto filius Eccleſiæ, *id eſt*, Populus Chriſtianus, de carcere mortis reducitur. Elias inclinatur in oratione, & vi-

„ vi-

„ vificatur Viduæ filius: Chriſtus procumbit in Paſſione, & ſuſcitatur Populus Chriſtia-
„ nus. Quod tribus vicibus Elias inclinatur, Myſterium Trinitatis oſtenditur. Viduæ
„ enim filium, id eſt, Populum Gentium, nec ſolus Pater ſine Filio, nec Pater & Filius
„ ſine Spiritu Sancto, ſed tota Trinitas ſuſcitavit. Denique hoc etiam in Sacramento
„ Baptiſmatis demonſtratur, dum tertia vice vetus homo mergitur, ut novus ſurgere
„ mereatur . . . . . Elias oravit, & Sacrificium obtulit: Chriſtus pro univerſo Mundo
„ ſe ipſum immaculatum Sacrificium tradidit. Elias oravit in Monte Carmeli: Chriſtus
„ in Monte Oliveti. Elias oravit ut pluvia in terram veniret: Chriſtus ut in cordibus
„ humanis gratia divina deſcenderet. Quod autem dixit Elias ad puerum ſuum, *Vade*,
„ *& conſidera ſepties*: Septiformem Sancti Spiritus gratiam, quæ danda erat Eccleſiæ,
„ deſignabat. Et quia ipſe dixit ſe vidiſſe nubeculam parvulam aſcendentem de Mari,
„ carnem Chriſti figurabat, quæ in Mari Mundi iſtius naſcitura erat. Quamobrem,
„ ne forte aliquis dubitet, nubem illam veſtigium hominis habuiſſe, dixit: Illius uti-
„ que hominis qui dixit. Quem dicunt eſſe homines Filium Hominis? Sicut ergo orante
„ Elia, poſt tres annos & ſex menſes pluvia de cœlo deſcendit: Ita & in Adventu
„ Salvatoris tribus annis & ſex menſibus, quibus prædicare dignatus eſt, pluvia verbi
„ Dei totum Mundum feliciter irrigavit. Et ſicut tunc in adventu Eliæ omnes Sacer-
„ dotes Idolorum interfecti ſunt & deleti: Ita & in adventu veri Eliæ, id eſt, Domi-
„ ni noſtri Jeſu Chriſti, obſervatio ſacrilega Paganorum deſtructa eſt . . . . . Denique
„ ſicut Dominus, poſtea quam multas virtutes exercuit, poſtea quam paſſus eſt, reſur-
„ rexit & aſcendit in cœlum: Ita & Elias poſt mirabilia quæ per eum Deus fecit,
„ igneo curru elevatur in cœlum. Elias in raptu pallium *Eliſæo* diſcipulo demiſit, du-
pliciſque ſpiritus ſui reliquit hæredem: Chriſtus in cœlum aſcendens, dona dedit homi-
nibus, & poſt Aſcenſionem Spiritum Sanctum ad illos miſit, ac virtute ex alto induit
De priori Diſertationis parte hæc ſufficiant. De poſteriori nunc diſſerendum.

PROPOSITIO UNICA.

Elias cum Enocho Præcurſor Chriſti ad Judicium venturi futurus eſt.

Propoſitionis hujus veritas *Malachiæ* Prophetæ probatur Oraculo, Cap. 4. 5. Deum ita loquentem inducentis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: Ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.* De *Joanne Baptiſta*, qui venit *in Virtute & Spiritu Eliæ*, Præcurſor primi Adventus Chriſti, locum illum perperam explicant Catholici quidam Interpretes, & plures ex Proteſtantium grege. Secundum enim Chriſti Adventum ad Judicium manifeſte deſignant illa verba, *Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*. Item illa, *Ne forte veniam, & percutiam terram anathemate*; quæ primo Chriſti Adventui non conveniunt; uti nec primum illud comma ejuſdem Capitis: *Ecce enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem ſtipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus Exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.* De *Elia* etiam ipſo, non de *Joanne* hunc locum eſſe intelligendum confirmant 70. Interpretes, quorum Verſio ſic habet: *Et ecce ego mittam vobis Eliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magna & illuſtris*. Cui conſentit Arabica. De ultimo etiam Judicio locum hunc intellexerunt Chaldæus Paraphraſtes, & Syrus Interpres; adeoque & *Eliæ* nomine Thesbytem Prophetam, non *Joannem Baptiſtam* Chriſti in primo Adventu Præcurſorem. Ita Chaldaica Paraphraſis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, ante adventum diei qui venturus eſt a conſpectu Domini, magnus & terribilis.* Ita Syriaca Verſio: *Ecce miſſurus ſum vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & formidandus.*

Confirmatur ſecundo, ex *Eccleſiaſtici* Cap. 48. ubi Sirachides *Eliam* Prophetam commendans his eum verbis inter alia compellat: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui ſcriptus es in Judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & reſtituere Tribus Jacob.* Quæ de *Joanne Baptiſta* nemo cordatus intellexerit.

Con-

Confirmatur tertio, ex Oraculo Chriſti *Matth.* 17. 10. duplicem Adventum ſuum, & utriuſque Anteambulones diſtinguentis, *Joannem* qui myſticus eſt Elias primi; verum *Eliam Thesbitem*, Prophetam, ſecundi Adventus Præcurſorem. *Et interrogaverunt eum Diſcipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire? At ille reſpondens, ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autem vobis quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt.*

Ita *Malachiæ* Vaticinium interpretrati ſunt non Hebræorum tantum Magiſtri, ſed Eccleſiæ Patres. *S. Juſtinus Martyr* Dialogo cum *Tryphone Judæo*, p. 268. ubi Judæum illum ſic loquentem inducit: *Omnes nos Chriſtum hominem ex hominibus naſciturum, & qui illum inungat, Eliam venturum præſtolamur. Quod ſi hic appareat Chriſtus eſſe, hominem ex hominibus genitum eſſe omnino ſcire oportet: Ex eo autem quod Elias non venerit, neque hunc Chriſtum eſſe cenſeo.* Tum *S. Juſtinus* Tryphonem hunc in modum interrogat: *Annon Eliam Verbum per Malachiam adventurum eſſe dicit, ante magnam & terribilem iſtam Domini diem?* Reſpondet Trypho: *Maxime.* Tum S. Juſtinus: *Si ergo ratio cogat fateri, duos futuros Chriſti Adventus Prophetarum, reſponſis prædictum eſſe; alterum cum paſſioni ſubditus, & inhonoratus, & informis apparebit; alterum cum glorioſus & Judex omnium aderit: Annon terribilis & magni illius diei, hoc eſt, ſecundi Adventus ejus Eliam Præcurſorem fore, Verbum Dei prænuntiaſſe intelligemus? Maxime*, reſpondet Trypho. Tum Juſtinus: *Dominus ſane noſter hoc ipſum in doctrinis quoque ſuis futurum tradidit, cum dixit etiam Eliam venturum. Atque nos id fore ſcimus, cum cœlitus in gloria adveniet Dominus Jeſus Chriſtus. Cujus etiam prioris Apparitionis præco præceſſit, qui in Elia fuerat ſpiritus, in Joanne generis veſtri Propheta, poſtquam nullus alius apud vos Propheta apparuit.*

Tertullianus Libro *De Anima*, Cap. 35. *Elias autem non ex deceſſione vitæ, ſed ex translatione venturus eſt; nec corpori reſtituendus, de quo non eſt exemptus; ſed Mundo reddendus, de quo eſt translatus: non ex poſtliminio vitæ, ſed ex ſupplemento prophetiæ; idem & ipſe, & ſui nominis, & ſui hominis.* Et Cap. 50. *Translatus eſt Enoch & Elias, nec mors eorum reperta eſt, dilata ſcilicet. Cæterum morituri reſervantur, ut Antichriſtum ſanguine ſuo extinguant.*

S. Hippolytus Martyr Oratione de Antichriſto: *Prior Chriſti Adventus Præcurſorem habuit Joannem Baptiſtam: Poſterior vero quo venturus eſt in gloria, Enoch & Eliam exhibebit, ad denunciandum per univerſum Mundum adventum Antichriſti, hoc eſt, mille ducentos ſexaginta dies, amictos ſaccis: Facientque ſigna & prodigia, ut vel hac ratione flectant & convertant homines ad pœnitentiam. Quod ſi quis velit eis nocere, ignis egredietur ex ore ipſorum, & devorabit hoſtes eorum. Hi poteſtatem habent claudendi cœlum, ne pluat diebus adventus Antichriſti; & aquas convertendi in ſanguinem, ac percutiendi terram omni plaga, quotieſcumque voluerint.* 1. *Cumque prædicaverint hæc omnia, occumbent gladio, interfecti a Diabolo.* De *Enoch* & *Elia* interpretatur Oraculum illud Apocalypſis 11. *Et Civitatem Sanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus: & dabo duobus Teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, induti ſaccis. Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus Prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcumque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt, Et videbunt de Tribubus, & Populis & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & jucundabuntur, & munera mittent in invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube*

nube: & viderunt illos inimici eorum. Quo Oraculo *Enochi* & *Eliæ* adventus temporibus Antichristi, eorumque Prædicatio, Miracula, Martyrium, anticipata Resurrectio, & Assumptio in cœlum non obscure prædicuntur.

S. Joannes Chrysostomus Homilia 48. in Matthæum. *Divinæ* (inquit) *Scripturæ duos Adventus Christi testantur, quorum alter jam factus est, alter vero futurus est .... Sed Propheta quoque utriusque mentionem faciunt, & secundi, cui Præcursorem Eliam asserunt futurum. Primi enim Joannes fuit Præcursor, quem etiam Eliam Christus appellabat, non quia Elias esset, sed quoniam ministerium Eliæ faciebat: Nam sicut ille secundi Adventus Præcursor erit, sic primi fuit Joannes. Sed Scribæ ista confundentes, & Populum perverten-* „ *tes, secundi Adventus solummodo recordabantur, & dicebant ad plebem*: Si Christus „ hic esset, Elias venisset. *Quapropter Discipuli quoque dicunt*: Quare igitur Scribæ „ Eliam oportere prius venire asserunt? *Hac de causa Pharisæi miserunt ad Joannem, ac* „ *interrogabant*, Elias es tu? *Nullam prioris Adventus mentionem facientes. Quam solu-tionem attulit Christus, quia scilicet Elias quidem tunc veniet, scilicet ante secundum meum Adventum: & nunc jam Elias venit, ipsum Joannem ita vocans. Si vero Thesbitem* „ *quæritis, veniet. Ideo dicebat*: Elias quidem veniet, & restituet omnia. *Quænam* „ *omnia? Quæcumque Malachias Propheta dicebat*. Mittam enim vobis Eliam Thesbitem, „ *ait*, qui restituet cor patris ad filium, ne veniens percutiam terram penitus. *Vides exactam diligentiam Propheticæ prædicationis. Nam quoniam propter Ministerii similitudinem Joannes quoque poterat Elias nominari, ne confusio fiat, patriam adscripsit, Eliam Thesbitem appellans. Joannes enim non erat Thesbites. Aliud etiam signum addit, dicens*: Ne percutiam terram penitus: *Secundum atque terribilem illum adventum significans: Non enim ad feriendam terram primo venit*. Non veni, *ait*, ut Mundum judicem; sed ut salvem. *Quod dixit, ut expresse significaret, ante illum Adventum, quo Judicium exercetur, Thesbitem esse venturum. Causam quoque cur venturus sit docuit. Quænam vero causa est? Ut Judæis credere in Christum persuadeat, ne omnes illo adveniente penitus perdantur: Quam rem ipse in memoriam reducens, inquit*: Et restituet omnia, *incredulitatem videlicet Judæorum, qui tunc erunt residui, ad fidem convertet. Exquisitissime autem dictum est: Qui restituet cor patris ad filium. Judæorum enim filii Apostoli erant, ad quorum dogmata patrum, id est Judæorum generis, mentem convertet*.

Secundum Versionem 70. Interpretum.

S. Ambrosius Lib. 1. *Commentar. in Evang. S. Lucæ*, ubi *Eliam* cum *S. Joanne Baptista* comparat: *In deserto Elias* (inquit) *in deserto Joannes: Ille corvis pascebatur, hic dumis; & calcata omni voluptatis illecebra, parcimoniam prætulit, luxumque contempsit: ille Achab Regis gratiam non quæsivit, hic sprevit Herodis: Ille Jordanem divisit, hic ad lavacrum salutare convertit: Hic cum Domino versatur in terris: Ille cum Domino apparet in gloria: Hic prioris, ille sequentis Domini Præcursor Adventus*. Et in Psalmum 45. *Nam & bestia illa Antichristus ex Abysso ascendit, ut adversus Eliam atque Enoch, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypsi*. Eidem sententiæ suffragatur *Hilarius Diaconus* in *Commentar. Epist.* 1. *ad Corinthios*, *ad* Cap. 4. inter *S. Ambrosii* Opera.

S. Hieronymus in Cap. 10. S. Matthæi. *Sunt qui propterea Joannem Eliam vocari putant, quod quomodo in secundo Salvatoris Adventu juxta Malachiam præcessurus est Elias, & venturum Judicem nunciaturus; sic Joannes in primo Adventu fecerit, & uterque sit Nuncius vel primi Adventus Domini, vel secundi*: Et in Cap. 17. *Traditio Pharisæorum est, juxta Malachiam Prophetam, qui est novissimus in duodecim, quod Elias veniat ante Adventum Salvatoris, & reducat cor parum ad filios, & filiorum ad patres, & restituat omnia in antiquum statum*. Mox Christi Verba, *Elias quidem venturus est, & restituet omnia*, in hunc sensum exponit: *Ipse qui venturus est in secundo Salvatoris Adventu juxta corporis fidem, nunc per Joannem venit in virtute & spiritu*.

S. Augustinus Libro 20. *De Civitate Dei*, Cap. 29. Oraculum *Malachiæ* expendens „ hæc habet: *Cum autem admonuisset, ut meminissent Legis Moysi: Quoniam prævidebat multo adhuc tempore, non eam spiritualiter, sicut oportuerat, accepturos, continuo subjecit*: „ Et ecce ego mittam vobis Eliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magnus „ & illustris, qui convertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum suum, ne

Malach. 4.

ne forte veniens percutiam terram penitus. *Per hunc Eliam magnum mirabilemque Prophetam expoſita ſibi Lege, ultimo tempore ante Judicium, Judæos in Chriſtum verum, id eſt, in Chriſtum noſtrum eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſque Fidelium. Ipſe quippe ante Adventum Judicis Salvatoris non immerito ſperatur eſſe venturus: Quia etiam nunc vivere non immerito creditur. Curru namque igneo raptus eſt de rebus humanis, quod evidentiſſime Sancta Scriptura teſtatur. Cum venerit ergo, exponendo Le-*
„ *gem ſpiritualiter, quam nunc Judæi carnaliter ſapiunt*, convertet cor patris ad filios, *id eſt, cor patrum ad filios: Singularem quippe pro numero plurali, Interpretes Septuaginta poſuerunt. Et eſt ſenſus, Ut etiam filii ſic intelligant Legem, id eſt Judæi, quemadmodum Patres eam intellexerunt, id eſt Prophetæ, in quibus erat & ipſe Moyſes.* 4. Reg. 2. 11.

S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in *Malachiæ* Cap. 4. *Argumentum manſuetudinis & tolerantiæ Dei, quod Elias Thesbites quoque nobis prius olim affulſurus eſt, qui omnibus mortalibus affuturum Judicem prænuntiet .... Quoniam autem multis peccatis obſtricti ſumus, utiliter præcedit divinus Propheta, homines per terras in concordiam reducens, ut omnes in unitatem fidei congregati, & a perverſorum operum ſtudiis quieſcentes, quod bonum eſt efficere velint, atque ita veniente Judice ſalventur. Prius igitur venit Beatus Baptiſta Joannes in ſpiritu & virtute Eliæ. Sed quemadmodum ipſe prædica-*
„ *bat*, Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri: *Ita & divinus Elias vicinum jam tunc prædicabit, & jam jam affuturum, ut judicet orbem in juſtitia.*

Theodoretus Commentario *in Malachiæ* Cap. 4. de Judæis loquens ait: *Deinde cum ſciret eos neque Legi obtemperaturos, neque Eum in Mundum venientem recepturos eſſe, ſed in crucem acturos, inexplicabili miſericordia utens, Eliam rurſus illis ſe miſſurum pollicetur Præconem ſalutis, & ait:* „ Ecce mitto vobis Eliam Thesbitem. *Tum indi-*
„ *cans tempus, adjecit:* Antequam veniat dies Domini magnus & illuſtris. *Diem ſecun-*
„ *di Adventus dixit, & ea docet quæ magnus Elias facturus ſit, cum venerit.* Qui con-
„ vertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum ſuum. *Et ut indicet quo*
„ *fine Elias prior venerit, adjecit:* Ne forte veniens percutiam terram penitus. *Ne enim* (inquit) *vos omnes in infidelitate deprehenſos in perpetua ſupplicia relegem, prius veniat Elias, & meum Adventum vos edocebit, & vobis, o Judæi, inducet in animum, ut ſine dubitatione cum Gentium Fidelibus conjungamini, & in unam redigamini meam Eccleſiam. Patres autem vocat Judæos, quod priores vocati fuerint: Filios vero Gentes, quod poſt eos ſalvi facti ſunt. Quoniam ergo nos hoc tempore Judæos adhortamur ad pietatem, illi contra nunquam noſtris monitis obtemperant, ſalutem noſtram æmulantes, merito dixit,* „ Eliam patris cor ad filium converſurum. *Hos enim adducet ut noſtram communionem amplectantur.* Et in Cap. 12. *Danielis:* Præmiſſo *Malachiæ* Oraculo, ait, *Docet nos, quemadmodum Antichriſto illa audente, apparebit magnus Elias, Judæis Domini prædicans adventum, & multos convertet.*

S. Gregorius Magnus Homilia 7. in Evangelia. *Ad Zachariam* (inquit) *de Joanne*
„ *Angelus*: Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & Virtute Eliæ. *Qui idcirco venturus in ſpiritu & virtute Eliæ dicitur: Quia ſicut Elias ſecundum Domini Adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum. Sicut ille Præcurſor venturus eſt Judicis, ita iſte Præcurſor eſt factus Redemptoris.*

Propoſitionem noſtram calculis quoque ſuis confirmant *S. Ephrem* Syrus Sermone De Antichriſto, *S. Proſper*, ſeu alius Auctor Libri qui inſcribitur, *Dimidium Temporis*, Cap. 13. 15. 16. inter illius Opera editi, *S. Joannes Damaſcenus* Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 27. *Alcuinus* Lib. 3. *De Trinitate*, Cap. 19. *Rabanus Maurus* Opuſculo *De Antichriſto*, Venerabilis *Beda* Libro *De Ratione Temporum*, Cap. 68. & in allegoricis Expoſitionibus in 1. *Regum* Cap. 11. Auctor Sermonis *De Montibus Sina & Sion*, inter Opera *S. Cypriani*, Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, apud *S. Iſidorum*, *Primaſius*, *Andreas Cæſareenſis*, *Aretas*, *Victorinus*, *Ambroſius*, *Autpertus*, *Haymo Halberſtatenſis*, *Strabus* Monachus, *Rupertus Abbas*, in Cap. 11. Apocalypſis, & omnis recentiorum Interpretum Catholicæ Apoſtolicæ & Romanæ Communionis chorus: Ut Propoſitio noſtra doctrina Traditionis jure meritoque dici debeat. Quam *Grotius* Annotationibus in Cap. 17. *S. Matthæi*, aliique *Heterodoxi* fruſtra rejiciunt, nullo freti Argumento.

DIS-

DISSERTATIO VII.

De Naamane Syro. Utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, & ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit: Idque ipſi conceſſerit Eliſæus?

PROPOSITIO UNICA.

Naaman Syrus ita affectus non fuit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, Idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit: Nec id ipſi conceſſit Eliſæus.

PRobatur ex Scriptura Sacra 4. *Regum* Capit. 5. Nulla enim ratio eſt cur id ſuſpicemur de viro, qui Deum Iſraelis palam profitebatur, & qui firmum propoſitum habuit nullum Deum falſum colendi, cum in patriam reverſus eſſet, ſed unum Deum Iſraelis, & ex pietatis affectu onus duorum mulorum de Terra Judææ, quaſi ſanctificata, in Syriam abſtulit, ut ſuper eam Altare vero Deo erigeret. Id porro de *Naamane* Syro Hiſtoria Sacra commemorat. *Reverſuſque* (inquit) *ad Virum Dei* (ELISÆUM) *cum univerſo comitatu ſuo, venit, & ſtetit coram eo, & ait: Vere ſcio quod non ſit alius Deus in univerſa terra, niſi tantum in Iſrael .... Dixitque Naaman .... Obſecro, concede mihi ſervo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: Non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum aut victimam Diis alienis, niſi Domino.* Quem locum expendens *Theodoretus* Quæſtione 19. in 4. Regum, hęc habet: *Vir ille admirabilis, credens vel ipſam Terram Iſraelis eſſe ſanctificatam, rogavit, ut duo onera mulorum ex ea acciperet; ut ſuper eam Domino Deo ſoli offerret Lege conſtituta Sacrificia.*

Neque rogavit Prophetam ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, quod execrandum eſſe noverat, ſiquidem Naturæ Lex mendacium, ſacrilegum præſertim, fugiendum eſſe docet, ſimulationemque in Dei cultu abominabilem eſſe; cum ne homines quidem ſimulatos amicos, & cum ſuis inimicis fœderatos admittant aut patiantur; & Deum non ſolum in ſpiritu & veritate adorandum, & toto corde diligendum; ſed etiam externo cultu proſequendum, ac divinos honores, nempe adorationem, Sacrificium, &c. ſoli vero Deo exhibendos: Sed id unum rogavit, ut ſuo fungi Munere in Aula Regis Syriæ ſibi liceret, Eumque coram Idolo procumbentem in Templo Remmon ſuſtentare, ut alibi ſuſtentare ſolebat, eundem proinde corporis ſitum cum Rege habens: cum incedente incedens, ſtans cum ſtante, cum procumbente ſive corpus incurvante, aut genua flectente, procumbens, ſe incurvans, aut genua flectens: Qui poſtremus corporis ſitus adorationis late ſumpto nomine ſignificatur. Id ſibi ignoſci, id eſt permitti rogat *Naaman*; quia ex officii neceſſitate ad fanum Idoli Regem comitari cogebatur, & impiis cæremoniis cum ipſo intereſſe, quamvis Deum verum palam coleret atque a cultu Remmon plane eſſet alienus, quod Regi, cæteriſque notum erat. Id unum *Naamani* conceſſit *Eliſæus*, ſeu ex quadam conſcientiæ delicatæ teneritudine & religione metuentem, ne forte Deum offenderet, ut Doctor optimus, & ſpiritalis Pater bono animo eſſe juſſit, ſcrupulumque diſcuſſit. Hic verborum illorum ſenſus 4. Regum 5. 17. 18. 19. *Hoc autem ſolum eſt de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingredietur Dominus Deus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, adoravero in Templum Remmon adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in Pace.* Petitionem *Naamanis* hac illuſtrat Paraphraſi *Theodoretus*, Quæſtione 19. in 4. Regum. *Neceſſe eſt*, inquit, *mihi, ut ſimul cum Rege, cum adorare vult, eam ad Deum falſo nominatum. Verum ego, cum ingreſſus fuero, verum Deum adorabo, ſupplex petens ut veniam conſequar, quoniam propter Regiam neceſſitatem cogor ingredi ad Deum falſo nominatum. Hoc enim ſignificavit, cum dixit*, De verbo hoc propitius mihi erit Dominus ſervo tuo. *Hæc autem verba accuſant turbam Judaicam, quod cum & Legem haberent, & Prophetas, & Sacerdotes & miracula viderent, & ſigna divina, cultum Idolorum prætulerint Dei cultui.* Legatur Diſſertatio noſtra contra Helceſeitas, in Panoplia adverſus Hæreſes ſecundi Sæculi.

Certo

Certe *Naamanem* ſpectatorem dumtaxat, non miniſtrum, cooperatorem, aut participem Idololatriæ fuiſſe, ex eo conſtat, quod alia prorſus cauſa a Sacrificio & a cultu Idoli illum conjungeret Regi ſacrificanti, & adoranti in Templo *Remmon*, ſcilicet officium Regi exhibendum, quod nullam ex ſe relationem habebat ad ſuperſtitioſos Ethniciſmi ritus: Id egregie *Tertullianus* explicat Libro *De Idololatria*, Cap. 16. & 17. *Sim vocatus*, inquit, *nec ad ſacrificii ſit titulus officii & operæ meæ expunctio, quantum ſibi libet. Utinam quantum ſibi quidem, nec videre poſſemus quæ facere nobis nefas eſt. Sed quoniam ita Malus circumdedit Sæculum Idololatria, licebit adeſſe in quibuſdam, quæ nos homini, non Idolo officioſos habent. Plane ad Sacerdotium, & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim Idoli officium eſt; ſed neque conſilio, neque ſumptu, aliave opera in ejuſmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adſiſtam, ero particeps Idololatriæ. Si me alia cauſa conjungit Sacrificanti, ero tantum ſpectator Sacrificii. Cæterum quid facient ſervi vel liberti fideles, item Officiales, ſacrificantibus Dominis, vel Patronis, vel Præſidibus adhærentes? Sed ſi merum quis ſacrificanti tradiderit, imo ſi verbo quoque aliquo Sacrificio neceſſario adjuverit, miniſter habebitur Idololatriæ. Hujus regulæ memores etiam Magiſtratibus & Poteſtatibus officium poſſumus reddere ſecundum Patriarchas, & cæteros Majores, qui Regibus Idololatris uſque ad finem Idololatriæ apparuerunt. Hinc proxime diſputatio oborta eſt: An ſervus Dei alicujus dignitatis aut Poteſtatis adminiſtrationem capiat, ſi ab omni ſpecie Idololatriæ intactum ſe, aut gratia aliqua, aut aſtutia etiam præſtare poſſit. Secundum quod & Joſeph, & Daniel mundi ab Idololatria, & Dignitatem & Poteſtatem adminiſtraverunt in ornamento Præfecturæ totius Ægypti, ſive Babyloniæ. Cedamus itaque ſuccedere alicui poſſe, ut in quoquo honore in ſolo honoris nomine incedat, neque ſacrificet, neque Sacrificiis auctoritatem ſuam accommodet, non Hoſtias locet, non curas Templorum deleget, non vectigalia eorum procuret, non ſpectacula edat de ſuo, aut de publico, aut edendis præſit; nil ſolemne pronuntiet vel edicat, ne juret quidem, &c.*

DISSERTATIO VIII.

De Retroceſſione Solis Ezechia regnante.

An Solaris umbræ tantum, an Solis ipſius retroceſſione Miraculum explicari poſſit?

HUjus Miraculi Hiſtoria legitur 4. *Regum* 20. 2. *Paralipomenon* 32. & *Iſaiæ* 39. Priori loco ſic narratur: *Dixerat autem Ezechias ad Iſaiam: Quod erit ſignum, quia Dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum die tertia Templum Domini? Cui ait Iſaias: Hoc erit ſignum a Domino, quod facturus ſit Dominus ſermonem, quem locutus eſt: Vis ut aſcendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias: Facile eſt umbram creſcere decem lineis: Nec hoc volo ut fiat, ſed ut revertatur retrorſum decem gradibus. Invocavit itaque Iſaias Propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam deſcenderat in Horologio Achaz, retrorſum decem gradibus.* Quæritur, Utrum ſolaris umbræ tantum, an Solis ipſius facta ſit retroceſſio, & totius Univerſi curſus immutatus? Primum aſſerit, alterum negat *Grotius* Annotationibus in Librum 4. *Regum*, præeuntibus Vatablo, Aria Montano, Luca Burgenſi, Sanche, &c. *Erat*, inquit, *gnomon conſtans ſemicirculo, in cujus cavo erat globus, in quem cadens umbra reſpondebat cæſuris factis in ſemicirculo ad numerum, ut ajunt,* 28. *Eæ cæſuræ hic vocantur gradus. Per eorum decem retroacta eſt umbra. Eam umbram* Solem *vocat Iſaias* 38. 8. *quia a Sole fieri ſolebat. Nihil autem opus erat univerſi curſum immutari tantum ſigni cauſa. Simili figura feneſtræ Solis nomine appellantur.* (*Jeremiæ* 15. 9.)

PROPOSITIO UNICA.

Non ſolaris tantum umbræ in Horologio Achaz, ſive in gradibus Ædium ipſius reductio, ſed Solis ipſius retroceſſio Ezechiæ data in ſignum eſt: Eoque Miraculo omnes cœleſtes orbes una cum Sole retroacti, Horæque plurimæ noctis detractæ, diei additæ ſunt. Quot vero, incertum.

PRopoſitionem probat Scripturæ Sacræ teſtimonium (2. *Paralipomenon* 32. 31.) Miraculum enim illud Babyloniis notum fuiſſe refert, Regemque Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* miſiſſe, qui de ſigni illius admirabilis eventu interrogarent, eique de ſanitate præter naturæ ordinem reſtituta, nomine ſuo gratularentur. At ſi ſolaris dumtaxat umbra decem gradibus in Horologio *Achaz* retroceſſiſſet, non Sol ipſe, nec in ſolito Univerſi curſu aliquid fuiſſet immutatum, Babylonii, qui Aſtrologiæ peritia excellebant, Miraculum illud ſtatim non animadvertiſſent. Ita porro de *Ezechia* loquitur *Paralipomenon* Sacer Auctor: *Attamen in Legatione Principum Babylonis, qui miſſi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus*, Idem probat *Iſaiæ* teſtimonium, Cap. 38. non Solis tantum umbram in Horologio *Achaz*, ſed Solem ipſum retrogrado motu decem lineis converſum aſſerentis, quod ſecundum literæ proprium ſenſum intelligi nihil vetat. *Hoc autem tibi erit ſignum a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus eſt. Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas deſcenderat in Horologio Achaz in Sole, retrorſum decem lineis. Et reverſus eſt Sol decem lineis per gradus quos deſcenderat.*

Confirmatur ex Cap. 48. *Eccleſiaſtici*, ubi Sirachides *Ezechiam* laudans ait Verſ. 26. *In diebus ipſius retro rediit Sol, & addidit Regi vitam.*

Probatur ſecundo, ex *S. Dionyſio* Epiſtola 7. ad *S. Polycarpum*, ubi de *Apollophane* Sophiſta ita ſcribit: *Scire debebat Apollophanes, cum Sapiens eſſet, nihil umquam cœleſtis ordinis ac motus immutari ullo modo potuiſſe ſine inſtinctu Auctoris ſui, a quo & ut eſſet, accepit, & cujus potentia conſervatur, qui, ſecundum Scripturæ teſtimonium, cuncta perficit ac mutat. Cur igitur non colit eum, quem hinc quoque veraciter cognoſcimus eſſe omnium Deum, admirando ejus, a quo cuncta ſubſiſtunt, admirabilem poteſtatem? Quandoquidem ab ipſo Sol & Luna, potentia ſtatuque mirabili, ſimul cum hac rerum univerſitate, ad omnimodam immobilitatem redacta ſint, necnon ad integri diei ſpatium, in iiſdem univerſa Signis conſtiterint: vel, quod amplius eſt, etiam cunctis orbibus primariis, qui cæteros complexu ſuo continent, more ſuo gyrantibus, ea quæ illorum complexu continebantur, non una in orbem circumlata ſint: quin & alius quidam dies continuatione fere triplo longior effectus, & totis viginti horis, univerſum æquali omnino temporis ſpatio, motu contrario ſupra quam admirandis retrogradationibus retrogreſſum ac reverſum ſit: vel ipſe Sol curſu ſuo quinqueformem iſtum motum ad decem horas contractum, denuo gradu retrogrado, aliis item decem horis novam quamdam ſemitam ineundo, repetierit: quod utique Babylonios jure merito co ſternavit, & eos Ezechiæ, tanquam Deo ſuppari, ſimilive, atque hominibus præſtantiori, ſine pugna ſubegit. Omitto quæ in Ægypto magnifice geſta ſunt, atque alia quædam ſigna, quæ alibi divinitus patrata ſunt: Hæc tantum memoro, quæ ſunt obvia, cœleſtiaque, & per univerſum orbem ab omnibus celebrata. Sed omnino dicet Apollophanes, iſta minime vera eſſe; attamen id vel maxime ſacris Perſarum Monumentis celebratur; atque etiamnum Magi triplicis Mythræ ſive Solis memoriam recolunt.* Decem horarum ſpatio factam eſſe admirabilem illam Solis retroceſſionem, ita ut dies ille triginta duas horas duraverit, ab ortu nempe Solis ad ejus occaſum, *S. Dionyſius* cenſet, ejuſque Scholiaſtes *S. Maximus* ad eam Epiſtolam. *Ab Oriente*, inquit, *ad eum uſque locum, in quo Sol tum inventus eſt, quando editum eſt iſtud ſignum, decem horæ præterierant, & iterum decem, dum illinc iter reflexit ad Orientem, & duodecim inde uſque ad Occidentem.* Perſas, qui Solem *Mythram* vocant, mirabilem illius Diei extenſionem Ritibus, quos propter memoriam triplicati Solis obſervabant, ſignificaſſe, idem

S. Dio-

S. Dionyſius notat. Tot illi Diei horas tribuunt plerique Interpretes, a quibus recedit vir eruditus *Andreas Maſius* Commentario in *Joſue* Cap. 10. „ Ille (inquit) *Ezechiæ* ægrotantis dies, pleriſque omnibus Interpretibus videtur horas triginta duas habuiſſe. „ Si enim Sol ad decimam lineamjam tum pervenerat, hoc eſt, horas decem diei con„ fecerat, cum inde reciprocaretur, ac totidem horis ſenſim primam repetivit lineam: „ a qua deinde rurſus ad decimam, in partem anticam: & tandem ab hac ad duode„ cimam, hoc eſt, ad ultimam, atque ad occaſum progreſſus eſt, plane horas trigin„ ta duas ultro citroque commeando conſumpſit. Verumego certe non video, cur da„ re illis debeamus quod a ſe ipſi ſumunt, illa Solis reciprocatione, qua ab linea de„ cima ad primam revocabatur, decem ſolidas horas eſſe conſumptas. Potuit enim, ita „ jubente architecto Deo, temporis minimo, aut etiam nullo momento tranſilire, ac „ deinde a prima linea ſenſim ad duodecimam alias horas duodecim conficere: ſicque „ totus ille Dies horis viginti duabus fuerit abſolutus". Alii quinque tantum horis ſolito longiorem hunc Diem fuiſſe cenſent. Singulos quippe gradus ſeu lineas in Horologio *Achaz* ſingulas tantum ſemihoras indicaſſe. Nam cum optio *Ezechiæ* data ſit, ut aut progreſſum umbræ, aut regreſſum ad decem lineas eligeret; erat ſine dubio talis deſcriptio lineatum, & talis jamſitus Solis, ut utrumque & fieri & ſpectari poſſet. At dies in Palæſtina nunquam ad viginti horas creſcit.

Probatur tertio Propoſitio noſtra ex *S. Gregorio Nazianzeno*, Diem illum *Ezechiæ* Miraculo auctum agnoſcente, *Oratione* 19. *in Laudem Patris*, ubi de ſanitate divinitus illi reſtituta ſic loquitur: *Quæ quidem res Miraculo illo, quod in Ezechia editum eſt, meo quidem judicio nequaquam inferior haberi debet: quem, cum in morbum incidiſſet, & preces adhibuiſſet, Deus vitæ incremento donavit; idque per retroactam (pro eo atque is qui ſalutem acceperat, poſtulaverat) graduum umbram indicavit; Regem ſcilicet gratia ſimul & Signo honorans, atque per diei augmentum, dierum augmentum confirmans.* At diei augmentum nullum fuiſſet, ſi umbra dumtaxat Solis in Horologio *Achaz*, non Sol ipſe in cœlo retroceſſiſſet, cujus converſione ac motu dies efficitur.

Probatur quarto ex *S. Hieronymo*, Commentario in Caput 38. Iſaiæ. *Datur autem Signum*, inquit, *ut Sol decem gradibus revertatur, quos nos, juxta Symmachum, in lineas, & Horologium vertimus: qui gradus intellexit in lineis, ut manifeſtiorem ſenſum legentibus faceret. Sive ita exſtructi erant gradus arte Mechanica, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatio terminaret. Quod Signum & præſentis temporis, & futuri typus erat: ut quomodo Sol reverteretur ad exordium ſui, ita & Ezechiæ vita ad dexteros annos rediret: Nobiſque in Hebdomade & ogdoade viventibus, per Reſurrectionem Chriſti, vitæ ſpatia protelentur.*

Probatur quinto ex *S. Auguſtino* Lib. 21. *De Civitate Dei*, Cap. 8. *Quid ita diſpoſitum*, inquit, *ab Auctore Naturæ cœli & terræ, quemadmodum curſus ordinatiſſimus Siderum? Quid tam ratis legibus fixiſque firmatum? Et tamen quando ille voluit, qui ſummo regit imperio ac poteſtate quod condidit, Stella præ cæteris magnitudine atque ſplendore notiſſima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod eſt mirabilius) ſui curſus ordinem legemque mutavit. Turbavit profecto tunc, ſi ulli jam fuerunt Canones Aſtrologorum, quos velut inenarrabili computatione de præteritis ac futuris Aſtrorum motibus conſcriptos habent, quos Canones ſequendo auſi ſunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec poſtea contigiſſe. Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipſum & ſtetiſſe, cum hoc a Domino Deo petiviſſet vir ſanctus Jeſus Nave, donec cœptum prælium victoria terminaret: & retrorſum rediiſſe, ut Regi Ezechiæ, quindecim anni ad vivendum additi hoc etiam prodigio promiſſioni Dei ſignificarentur adjuncto. Sed iſta quoque Miracula, quæ meritis ſunt conceſſa Sanctorum, quando credunt iſti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud eſt quod ſuperius commemoravi dixiſſe Virgilium:*

Siſtere aquam fluviis, & vertere Sidera retro.

Nam & fluvium ſtetiſſe ſupexius, inferiuſque fluxiſſe, cum Populus Dei ductore ſupra memorato Jeſu Nave viam carperet, & Elia Propheta tranſeunte, ac poſtea diſcipulo ejus Eliſæo, id eſſe factum in Sacris Literis legimus; & retro verſum maximum Sidus, regnante Ezechia, modo commemoravimus. Æneid. 41.

Probatur sexto, ex Auctore Librorum *De Mirabilibus Sacræ Scripturæ*, inter *S. Augustini* Opera editorum Lib. 2. Cap. 28. „ Dum (*inquit*) Isaias duas Prophetias sibi-
„ met invicem contrarias eadem hora protulisset, necesse erat ut alteram quæ facienda
„ esset, signi ostensione firmaret. Unde Rex ut quod dicebatur indubitanter crederet,
„ Solis in ortum ab occasu per decem horas cursum recidivo Deus tramite retorquet,
„ quatenus inde veluti mane iterum festinare inciperet, qui diei rursus, exceptis duabus
„ horis, spatium consummasset. Per quas duas horas, ut multi æstimant, celeri cursu de
„ occasu in ortum revertitur, ut dies integra rursum sine interveniente nocte in ortu in-
„ novaretur, ut scilicet dies duos, etiam in hac vice, in una luce concluderet. Quomo-
„ do & sub *Jesu* filio Nun, in illo prædicto bello moram fecisse, indubitanter & hac
„ vice reverti Luna minime dubitatur, quatenus nequidquam in Cyclorum cursibus con-
„ turbaretur. Propter quod & Maris ipsa vicissitudo impedita fuisse non denegatur, ut
„ de cætero convenienter, qualiter quotidie fieri solet, cum Lunæ cursibus comitaretur.
„ Naturam enim in hac reversione convenit Solem non mutasse, sed sui Conditoris in
„ omnibus naturaliter præcepto obedire: Sicut enim lucere & calere naturę suæ insitum
„ Sol possidet: ita quicquid præciperet Dominica Jussio, seu currere, seu stare, seu re-
„ currere, naturaliter habet. Convenienter autem tale Signum Regi in mortis expecta-
„ tione posito aptissimum evenit, quod Dominus per Solem fieri taliter, congrua dispen-
„ satione disposuit. Quoniam sicut Sol in pro cinctu occasus sui positus, in diei ini-
„ tium reducitur: sic Rex in mortis expectatione constitutus, quasi ad incipientis vitæ
„ gaudia revocatur.

Probatur septimo ex *Theodoreto Quæst.* 52. *in* 4. *Reg.* ubi de Signo *Ezechiæ* divinitus dato sic loquitur: „ Solis autem Miraculum pervasit universum orbem terræ. Omnibus
„ enim fuit cognitum Solem retrocessisse. Quamobrem Rex Babyloniorum, cum &
„ interitum resciviset, & quæ in Sole admirabiliter facta erant didicisset, misit & Le-
„ gatos & dona ad Regem Judæorum; & quos solebant abducere in captivitatem, eos
„ tanquam præstantiores honorarunt. Ita eos red didit insignes Deus quem coluerunt.

Probatur octavo: Horologia in quibus umbra sola retrocedat, humana arte & industria fieri posse ubivis locorum, demonstrant viri Gnomonices periti, videlicet, si ita erigantur plana, ut altitudinem poli habeant minorem quam gradum 23. $\frac{1}{2}$. Unde ubi ea est altitudo, scilicet inter Equatorem, & alterutrum Tropicorum, Cancri scilicet aut Capricorni, naturaliter id accidit. Neque id mirum. Nam sicut pro ratione situs, aliæ regiones umbras habent dextras, aliæ sinistras; unde illud *Lucani*:

Ignotum vadis, Aethiops, venisti in orbem,
Umbras mirari nemorum non ire sinistras.

Ita & in certi loci positione, certoque Solis respectu fieri potest, ut umbra nunc Sole progrediente progredi, nunc Sole se gyrante regredi videatur. *Ezechiæ* autem non aliquid quod naturaliter, aut humana arte vel industria fieri posset, sed portentum præter ordinem legesque naturæ editum, ejusque vires superans, datum in signum est.

Objiciunt primo, Scripturam Sacram 4. *Regum* c. 20. umbræ tantum, non Solis ipsius retrocessionem per decem lineas commemorare, id certe non omissuram, si tantum Miraculum editum fuisset.

Confirmatur ex *S. Cyrillo Alexandrino* Commentarii in *Isaiam*, *Libro* 3. *Tom.* 4. *p.* 496. ubi solius umbræ retrocessione Miraculum explicat. *Dicunt autem* (inquit) *Achazum Ezechiæ patrem, in domo sua, velut machina & arte quadam, gradus quosdam confici curavisse, qui velut horas numerarent, & cursum Solis, decursu umbræ in illis facta metirentur. Quod igitur remigraturus in vitam esset Ezechias, planum fecit Deus, retrogrediente Solis umbra, & die ad insuetam horarum mensuram prolata. Nihil vero est omnino, quod ab universorum Domino non possit effici, imo quicquid voluerit, præclare perficit, si vel solum innuerit.*

Respondetur, Quod in uno Scripturæ loco minus explicatura est, in aliis disertis verbis expressum esse, scilicet 2. *Paralipomenon* 32. 31. *Isaiæ* 38. *Ecclesiastici* 48. 26. Solem scilicet, non umbram tantum Solis retrocessisse. Eadem est *S. Cyrilli* sententia, quam expli-

explicat in eodem Libro, p. 590. *Non hoc ſolum* (inquit) *admiratione perculſit Babyloniam, quod ægrotarit Ezechias, & rurſus ad bonam valetudinem redierit, ſed illud omnino magnum & ingens vere ſignum. Ineffabili & divino nutu Sol juſſus eſt recurrere, & retrogredi, ut & umbra decem gradus redierit. Babyloniorum & Chaldæorum cognomine Sophi, id eſt, Sapientes, cum ſe jactitent in curſu Solis, & ſtellarum ortu, & occaſu cognoſcendo ſubtiliter doctos, hanc retroverſionem, ut videtur, & diei ejus inſolitam magnitudinem non ignorarunt. Eſt autem & illud probabile, divulgatam fuiſſe per univerſam terram ſigni virtutem, & ad confirmationem promiſſi divini, quod Ezechiæ factum eſt, fuiſſe datum. . . . Itaque venerunt Legati, his divinis ac rationem excedentibus ſignis, admirante Merodach Ezechiæ juſtitiam.*

Objiciunt ſecundo, Portentum iſtud factum dici non *in cœlo*, ſed *ſuper terram*, nempe Judæam, vulgato Scripturæ more. (2. *Paralipom.* 27. 31.) Igitur in ſolaris umbræ dumtaxat, non in Solis ipſius retroceſſione Miraculum editum eſt.

Reſpondetur, Quamvis retroceſſio Solis in cœlo contigerit momento ſenſus hominum fugiente ac prætervolante, diuturniorem tamen Solis moram ſupra Horizontem, dieique augmentum ad terram ſpectaſſe: maximè cum in ſignum vitæ a Deo prorogatę *Ezechiæ* Regi Miraculum illud editum eſſet. Unde Legati a Rege Babyloniæ miſſi dicuntur ad Ezechiam, *Ut interrogarent de portento quod acciderat ſuper terram.*

Objiciunt tertio: Si Solis retroceſſio facta eſſet, nihil opus fuiſſet Babylone mitti Legatos, qui de portento interrogarent; quia rei geſtæ fides mortalium neminem latuiſſet.

Reſpondetur, Babyloniæ Regem Oratores non miſiſſe, qui de facto interrogarent, quod ipſi obſervaverant vel in ſuis Horologiis, vel ex prolixitate diei; ſed de cauſa eventi admirabilis, quam ſupra naturæ ſphęram eſſe agnoſcebant.

Objiciunt quarto: Si Solis retroceſſio contigiſſet, profanorum Scriptorum aliquis illius meminiſſet.

Reſpondetur, Satis eſſe quod illud Miraculum Sacra Scriptura commemoret, cujus major eſt ac firmior veritas, quam humanæ cujuſvis Hiſtoriæ auctoritas. Admirabilis illius defectus Solis, qui Chriſto patiente contigit, vix aliquem profanorum Scriptorum meminiſſe præter *Phlegontem* Hadriani Imperatoris libertum; nec jure tamen in dubium revocari. Plurima Veterum ſcripta naufragium paſſa. Non ſolum ex ſilentio, imo neque ex repugnantia profanorum Auctorum præjudicari debere vel poſſe adverſus Sacras utriuſque Teſtamenti Hiſtorias. Nihil opus eſſe extraneorum ſeu Ethnicorum Scriptorum teſtimonio ut fides concilietur factis & Miraculis, quæ Spiritu Sancto dictante, a ſanctis Dei hominibus ſcriptis prodita ſunt. Ut enim cum *Tertulliano* loquamur Libro *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, Capit. 13. *Quis ſervus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini ſui ſperat? Quis Miles ab infœderatis, ne dicam ab hoſtibus Regibus, donativum & ſtipendium captat, niſi plane deſertor, & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum ſuum drachmam requirebat. Etiam pulſator ille vicini januam tundebat. Etiam Vidua illa non inimicum, licet durum, Judicem interpellabat. Nemo inde inſtrui poteſt, unde deſtruitur. Nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Quæramus ergo in noſtro, & a noſtris, & de noſtro: Idque dumtaxat quod ſalva Regula fidei poteſt in quæſtionem devenire.* Denique ex Hiſtoria retroceſſionis Solis regnante *Ezechia*, conficta & interpolata videtur illa Ægyptiorum narratio, quam ſcriptis prodidit *Herodotus* Libro 2. Capit. 142. *Intra decem millia, trecentoſque & quadraginta annos, quater Solem præter conſuetudinem ſuiſſe ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: Bis autem unde nunc oritur, illic occidiſſe.*

Objiciunt, Omnes Ephemerides & Tabulas Aſtronomicas everſum iri, ſi retroceſſio Solis facta eſſet.

Reſpondetur, Ephemerides nondum eo tempore conſcriptas videri. Scripti certe hoc in genere tam antiqui nulla extat memoria. Deinde vix ad calculos totius anni perturbandos valuiſſet quinque aut decem horarum ad unum diem adjectio.

DISSERTATIO IX.

De Consensu Librorum Regum & Paralipomenon, cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda.

PROPOSITIO UNICA.

Libri Regum & Paralipomenon in Genealogiis Regum Juda ab Evangelio non dissentiunt.

HAnc Propositionem probat utriusque Testamenti scriptio Spiritu Sancto Auctore, qui pugnantia loqui non potest. Unde certo tenendum est nullam esse inter Scriptores Sacros dissonantiam; & loca Scripturæ, quæ pugnantia in speciem videntur, conciliari posse, quamvis ratio conciliandi nobis non sit ita perspecta, nullam ut difficultatem circa illa patiamur. Secundo, Propositionis hujus veritas patebit ex Objectionum solutione.

Prima est, Quod Regum & Paralipomenon Libri doceant, Joram genuisse Ochoziam; Ochoziam genuisse Joasum: Joasum genuisse Amasiam: denique Amasiam genuisse Oziam (4. *Regum* 8. 24. & 11. 2. 1. *Paralipomenon* 3. 11. 12. 2. *Paralipomenon* 26. 1.) At *Matthæi* 1. 8. dicitur: *Joram genuit Oziam*; Ochozias, Joas, Amasias, in hac serie Genealogica prętermittuntur.

Secunda est, Quod Libri *Regum* & *Paralipomenon*. *Josiam* quatuor dumtaxat filios habuisse tradant, Johanan, qui & Joachaz; Joakim qui & Eliakim; Sedekiam qui & Mattanias, & Sellum. Joakimi vero filius fuit Jechonias, non Josiæ. (4. *Regum* 24. 25. 1. *Paralipomenon* 3. 15. 16. 2. *Paralipomenon* 34. 35. *Jeremiæ* 22. 11. 12.) At *Matthæi* 1. 11. dicitur: *Josias autem genuit Jechoniam*. Constat etiam ex 2. *Paralipomenon* 34. 28. & 35. 24. *Josiam* diu ante Captivitatem Babylonicam occubuisse: & tamen Cap. 1. *S. Matthæi* dicitur genuisse *Jechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis*.

Tertia est, Quod Paralipomenon Historia & Chronologia doceant *Salathielem* a *Jechonia* genitum in Captivitate Babylonica: cum tamen *Matthæi* 1. dicatur: *Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel*.

Quarta est, Quod *Zorobabel* filius fuerit Pedajæ, non Salathielis. (1. *Paralipomenon* 3. 17. 18. 19.) At *Matthæi* 1. dicitur: *Salathiel genuit Zorobabel*.

Quinta est, Quod Zorobabelis filios tantum duos recenseat Liber 1. *Paralipomenon* Cap. 1. *Mosollam* & *Hananiam*, & *Salomith* Sororem eorum, nulla mentione facta *Abiud*, cujus tamen meminit *S. Matthæus* cap. 1. his verbis: *Zorobabel autem genuit Abiud*.

Sexta, Quod *Salathiel* filius fuerit *Jechoniæ* secundum Paralipomenon Historiam, & *S. Matthæum*; at secundum *S. Lucam* filius fuerit *Neri*.

Ad primam Objectionem respondetur, *Oziam* apud *S. Matthæum* genitum dici a *Joramo*, quamvis *Amasiæ*, non *Jorami* filius fuerit, quia *Jorami* fuit abnepos. Ut enim nepotes dicuntur filii apud Hebræos, sic avi & proavi patres appellantur, qui censeri possunt illos genuisse, generatione videlicet mediata, qua revera ab illis genus ducunt. Sic Christus a *S. Matthæo* dicitur *Filius David*, *filius Abraham*. Sic mortales omnes *Filii Adam* vocantur. Sic *Elisabeth* Lucæ 1. esse dicitur *ex filiabus Aaron*. Sic Mulier, quam liberavit Christus ab infirmitate, qua annis decem & octo laboraverat, *Lucæ* 13. 16. dicitur *Filia Abrahæ*. Sic Judęi *Joannis* 8. 39. de se ipsis aiunt: *Pater noster Abraham est*. Jus denique Romanum liberorum nomine non filios solum & nepotes, sed & pronepotes, & abnepotes complectitur. Ideo autem tres Reges in Christi Genealogia *S. Matthæus* prætermisit, quia Spiritui Sancto, cujus fuit Amanuensis, constitutum erat omnes illas generationes in certas tessaradecades referre. Unde seriem illam Genealogicam ita concludit Vers. 17. *Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David generationes quatuordecim; & a David usque ad transmigrationem Babylonis generationes qua-*

quatuordecim; & a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim. Cum autem in secunda serie septemdecim generationes reperirentur, aliquæ fuerunt prætermittendæ, & quidem tres, ut numerus ille constaret. Cur autem potius prætermissi sint *Ochozias*, *Joas*, *& Amasias*, quam alii, ratio hæc omnium maxime probabilis est, quod Deus maledictionem peculiarem effundendam super Domum *Achab* bis pronuntiasset, (3. *Regum* 21. 22. & 4. *Regum* 9. 8. & seq.) quicquid videlicet *Achabi* esset, excisum iri *usque ad mingentem ad parietem*. Quam maledictionem hic ratam esse voluit Deus, tres illos Reges *Achabi* posteros (*Ochozias* enim a *Joramo ex Athalia* filia *Achabi* genitus fuit) prorsus expungendo ex Genealogia Christi. Quamvis enim actu regnaverint, ob maledictionem tamen illam singularem censentur quasi capite minuti non regnasse. Sic Tribus *Dan* Apocalypsis Cap. 7. in *Signatorum* serie prætermissa est, quia jam olim a Dei cultu defecerat, & secum Gentibus permiscuerat, (*Judicum* 18.) Hanc Responsionem auctoritate sua confirmant *SS. Hilarius & Hieronymus*. Ille *Cap.* 1. *in Matthæum* ita scribens: *Ab Abraham usque ad David quatuordecim generationes enumeratæ sunt; & a David usque ad transmigrationem Babylonis: cum in Regnorum Libris decem & septem deprehendantur. Sed in hoc non mendacii aut negligentiæ vitium est. Tres enim ratione præteritæ sunt. Nam Joram genuit Ochoziam, Ochozias vero genuit Joram, Joas deinde Amasiam, Amasias autem Oziam. Et in Matthæo Joras Oziam genuisse scribitur, cum quartus ab eo sit. Hoc ita, quia ex gentili semina Joras Ochoziam genuit, ex Achab scilicet qui Jezabel habuit uxorem. Denique per Prophetam, non nisi quarta generatione, in Throno Regio Israelis, quemquam de Domo Achab esse sessurum dicitur. Purgata igitur labe familiæ Gentilis, tribusque præteritis jam Regulis, in quarto generationum consequentium origo numeratur, & usque ad Mariam generationes quatuordecim esse scribuntur, cum in numero decem & septem reperiantur, nullus error esse poterit scientibus, non eam solum esse Domino nostro Jesu Christo originem, quæ cœpit ex Maria: Sed in procreatione corporeæ Nativitatis æternam significantiam comprehendi*. Ille vero, scilicet *S. Hieronymus* Commentario in *S. Matthæi* Cap. 1. hæc habet: *Cernis ergo quod secundum fidem Historiæ tres Reges in medio fuerint, quos hic Evangelista prætermisit: Joram quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, & reliquos quos enumeravimus. Verum quia Evangelistæ propositum erat tres tessaradecades in diversa temporum statu ponere, & Joram generi se miscuerat impiissimæ Jezabel, idcirco usque ad tertiam generationem ejus memoria tollitur, ne in Sanctæ Nativitatis ordine poneretur.*

At (inquies) cur ob eamdem maledictionem non sunt etiam prætermissi reliqui ab *Achabo* mediate quoque progeniti, videlicet *Ozias*, & alii? Respondetur, Iram Dei & maledictionem in punienda sobole ob parentum peccata, ad tertiam saltem vel quartam generationem pertinere, secundum Legem Exodi 20. 5. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me*. Ultra quartam itaque generationem maledictio illa in posteros *Achabi* non est extensa; sicut nec benedictio a Deo effusa in posteros *Jehu* ob executionem divini Judicii contra Domum Achab (4. *Regum* 10. 30.) ultra quartam generationem progressa est. Non mirum ergo quod tres tantum generationes, non plures, in serie Regum ex *Achabi* genere ortorum prætermiserit *S. Matthæus* Christi Genealogiam texens.

Adversus communem illam & maxime probabilem Responsionem erit qui objiciat, *Ochoziam* in Scriptura Sacra non dici nepotem *Achabi* ex filia, sed potius nepotem *Amri* Regis Israelitarum, cujus filia vocatur *Athalia*, non vero Achabi. (4. *Regum* 8. 26.) Tres ergo illi Reges a *S. Matthæo* non sunt expuncti, eo quod essent ex genere *Achab*, & maledictionis illi denuntiatæ participes.

Respondetur, *Athaliam* vocari filiam *Amri*, hoc est, neptem, ex Hebræorum consuetudine & usu loquendi, quamvis fuerit filia *Achabi*, qui erat filius *Amri*. Certe *filia Achabi* non semel vocatur. (4. *Regum* 8. 18. 19. 27.) Nec *Jehu* Ochoziam occidi jussisset, cum maledictionem divinam super Domum *Achab* executus est, (4. *Reg.* 9. 27.) nisi fuisset ex posteritate *Achabi*. Addunt aliqui, eam potius dici *filiam Amri*, quam *Achab*, ob execrandam *Achabi* memoriam, ne proles aliqua ipsi superstes videretur. Sed

hæc ratio nullius est momenti, siquidem in eo ipso Capite 8. Libri 4. *Regum*, ubi de *Ochozia* dicitur Vers. 26. *Nomen matris ejus Athalia filia Amri Regis Israel:* De *Joramo* patre *Ochoziæ* Vers. 18. dicitur: *Ambula vitque in viis Regum Israel, sicut ambulaverat Domus Achab: Filia enim Achab erat uxor ejus.* Et de ipsomet *Ochozia* Vers. 27. *Et ambulavit in viis Domus Achab . . . . Gener enim Domus Achab fuit.*

Ad secundam Objectionem respondetur, In Genealogia Christi apud *S. Matthæum* duos esse *Jechonias*, unum ante transmigrationem Babylonis, alterum in ipsa transmigratione genitum. Prior est ipse *Joakim* filius *Josiæ*, qui & *Eliakim* vocatur. Posterior filius fuit *Joakimi*, pater *Salathielis*. Itaque *Joakim* binomium fuisse verisimile est, & *Jechoniam* etiam appellatum, quod in Historia Sacra & ipsa Regum Juda serie non infrequens, cum *Sedekias* nomen etiam obtinuerit *Mattaniæ*, & *Ozias* nomen *Azariæ*. Sic distincto *Jechonia* patre, qui alias *Joakim*, a *Jechonia* filio, qui alias *Joachin*, suus utrique tessaradecadi constat numerus, quarum alterutra alioqui imminuta esset. Sic etiam cum Historia Sacra facile conciliabitur, quod de Jechoniæ fratribus in Christi Genealogia *S. Matthæus* addit. Nam *Joakim* seu *Jechonias* pater fratres habuit, non *Joachin* seu *Jechonias* filius: Alioqui *Nabuchodonosor*, qui hunc solio dejecit, & Babylonem abduxit, aliquem ex ejus fratribus, potius quam *Sedekiam* ejus Patruum Regem creasset; Quod tamen factum legimus 4. *Regum* 24. 17. Hęc Responsio magnis Nominibus nititur, scilicet *S. Epiphanii*, qui *Jechoniam* duplicem agnoscit, unum *Josiæ*, alterum ipsius *Jechoniæ* filium, *Josiæ* nepotem. Unus nomen excidisse censet in textu *S. Matthæi*, atque ita restituendum: *Jechonias autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel.* Pro quo *Maldonatus* supplendum censet: *Joakim autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel.* Posteriorem tamen *Jechoniam* cum *Sedekia* perperam confundit *S. Epiphanius*, & priorem *Jechoniam* eumdem esse cum *Sellum*, eumque etiam *Amasiam* nominatum falso asserit: aliaque in paucis lineis committit errata, quę notat *Petavius Animadvers.* in *S. Epiphanium*. Locus autem *Epiphanii Hæresi* 6. sic habet: *Josias genuit Jechoniam . . . Ab hoc Jechonia ejusdem nominis alter genitus est . . . Nec est, quod ea de re quisquam dubitet, miretur vero magis accuratam a nobis initam rationem, & hoc loco in studiosorum gratia utiliter explicatum, qui castigatiora Exemplaria consulere eruditionis causa voluerunt. Non enim diffido quin cum animi sui fructu candide in iis quæ a nobis proposita sunt acquiescere cogantur, simulque vocem illam lucrifaciant, quæ ab imperitis quibusdam Emendatoribus est propter ambiguitatem ex Evangelio sublata. Nam cum generationes omnes Matthæus tripartito distribuerit, & ab Abrahamo ad Davidem usque* 14. *enumeret, superior utraque series integra reperitur, neque quicquam ad numerum deest, qui ad Jechoniam ordine pertexitur. At tertia demum series* 13. *dumtaxat non* 14. *generationum nomina complectitur, quod a nonnullis commissum est; qui cum Jechonias duos conjunctim esse scriptos cernerent, arbitrati sunt eandem vocem præposterе in ea serie repetitam. Verum ejusdem ista repetitio minime fuit; sed numerandi ordo perspicuus. Siquidem Jechoniæ filio de patente nomen impositum est. At isti elegantiæ vindices, dum unum nomen expungunt, per summam ignorantiam contra propositum peccarunt. Atque & nominum* 14. *collegium, quod ibidem ostenditur, uno detracto numerarunt, & multiplicem unius ad alterum rationem habitudinemque sustulerunt.* At emendatione Textui S. Matthęi opus esse non persuadet *Sancti Epiphanii* auctoritas, cum recepta lectio vetustissima sit, ut ex omnium pene Codicum Grecorum ac Latinorum summo consensu, & ex antiquorum Patrum Scriptis constat: Eaque lectione servata, numerus integer in utraque tessaradecade reperiatur: & evidens sit ex intervallo Captivitatis Babylonicæ interjecto, alium esse *Jechoniam*, qui post Captivitatem Babylonicam genuit *Salathielem*, a priori *Jechonia Josiæ* filio. Ad primam ergo tessaradecadem pertinet *Jechonias* filius Josiæ; ad tertiam tessaradecadem *Jechonias* alter hujus filius, *Josię* nepos, pater *Salathielis*, ut observat etiam *Cajetanus* noster *Commentar. in Evang. S. Matthæi.*

Nititur hæc Responsio *S. Ambrosii* auctoritate Libro 3. in Evangelium S. Lucæ §. 46. *Quod vero*, inquit, *post Jechoniam duodecim generationes enumerasse videtur Evangelista, si diligenter advertas, hic quoque quatuordecim generationum poteris invenire rationem. Duodecim enim usque ad Joseph numerantur, non usque ad Christum. Tertius decimus est*

Chri-

Christus. Sed nihil refert utrum in duabus generationibus, an in una mendacium sit. Tamen ne hic quidem cœcum aliquem scopulum aut naufragium invenias veritatis. Duos Joachim, hoc est, duos Jechonias fuisse Historia indicat: Unum ante transmigrationem, alterum in ipsa transmigratione generatum, id est, patrem & filium. Ergo pater inter generationes superiores est computatus, qui successit Josiæ: Filius inter posteriores, qui successit patri, id est nepos Josiæ. Sic enim scriptum est: „ Et imperavit Pharao super Israel, „ Joachim filio Josiæ regnante in Judæa pro patre suo; & convertit nomen Joachim „ in regnando, & undecim annos regnavit in Jerusalem. *Quibus subjecit*: Et reliqua „ verborum Joachim, & omnia quæ fecit, nonne scripta sunt in Libro verborum, & „ in diebus eorum qui regnaverunt in Judæa? Et dormivit Joachim cum Patribus suis, „ & regnavit Joachim filius ejus pro eo. Filius decem & octo annorum erat Joachim; „ & cum regnaret, tribus mensibus regnavit in Jerusalem: Nomen matris ejus Mesola „ . . . . . & omnia quæ fecit sub oculis Domini pater ejus & ipse fecit; & in diebus „ ejus ascendit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem. *Vides igitur quod alius fuerit Josiæ filius, alius nepos: Filius ille cui Hieremias nomen imposuit; nepos iste qui patris vocatus est nomine. Et bene Sanctus Matthæus a Propheta noluit discrepare; ut non Joachim, sed Jechoniam nominaret. . . . . Non igitur suppressit alterum Evangelista, sed utrumque significavit; quod uterque Jechonias dictus sit. Ita addito juniore Jechonia, generationes quatuordecim computantur.*

4. *Reg.* 23. 34. & 36. 4. *Reg.* 24. 5. *& seq.*

Eamdem Responsionem confirmat *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 1. S. Matthæi. *Si voluerimus*, inquit, *Jechoniam in fine primæ tessaradecadis ponere, in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus igitur Jechoniam priorem ipsum esse quem & Joakim. Secundum autem, filium, non patrem; quorum prior per k, & m, sequens per ch, & n, scribitur: Quod Scriptorum vitio, & longitudine temporum apud Græcos Latinosque confusum est.*

Hæc autem Responsio probabilior est & minus coacta illa *S. Augustini*, Libro 2. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 4. asserentis eundem *Jechoniam* bis in Genealogia nominatum in fine unius, & initio alterius tessaradecadis. *Cum*, inquit, *quater denas generationes tribus distinxisset articulis, dicens, ab Abraham usque ad David generationes esse quatuordecim, & a David usque ad transmigrationem Babylonis alias quatuordecim, totidem alias usque ad Nativitatem Christi: Non tamen eas duxit in summam ut diceret: Fiunt omnes quadragintaduæ. Unus quippe in illis progeneratoribus bis numeratur, id est Jechonias, a quo facta est quædam in extraneas Gentes deflexio, quando in Babyloniam transmigratum est. Ubi autem ordo a rectitudine flectitur, atque ut eat in diversum, tanquam angulum facit; illud quod in angulo est, bis numeratur, in fine scilicet prioris ordinis, & in capite ipsius deflexionis. Et hoc ipsum jam præfigurabat Christum a Circumcisione ad Præputium, tanquam ab Jerusalem ad Babyloniam, quodammodo migraturum, & hinc atque hinc utrisque in se credentibus tanquam lapidem angularem futurum. Hæc tunc in figura præparabat Deus rebus in veritate venturis. Nam & ipse Jechonias, ubi angulus iste præfiguratus est, interpretatur, Præparatio Dei.*

Ait autem S. Matthæus, *Josiam genuisse Jechoniam in transmigratione Babylonis*, id est, circa transmigrationem. Vox enim Græca ἐπὶ notat quidem tempus quo res gesta est, non tamen stricte, sed interdum cum latitudine. Sic Genes. 2. 2. dicitur: *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat*. Cum tamen illud perfecerit ante diem septimam, quæ quieti destinata fuit, quod Deus in illa ab operibus suis quieverit. Sic Marci 2. 26. de *Davide* dicitur: *Introivit in Domum Dei sub Abiathar Principe Sacerdotum, & Panes Propositionis manducavit*: Id est, circa Pontificatum *Abiatharis*. Id enim sub *Achimeleco* Pontifice *Abiatharis* patre contigit. Sic Lucæ 3. 2. *Factum* dicitur *verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in Deserto, sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha*. Cum tamen eo tempore solus *Caiphas* Pontificatu Maximo fungeretur, *Annas* autem antea Pontificatum gessisset, summæque eo tempore esset auctoritatis ob generis claritatem, ob dignitatis præteritæ splendorem, & ob affinitatem cum *Caipha*, cujus erat socer. Cum ergo sub tempora transmigrationis, id est, nutante jam statu Populi Judaici, & imminente deportatione Babylonica, utpote inter quam

& Jo-

& *Josiam* nulli alii Reges interceſſere ab ea immunes, recte dicere potuit S. Matthæus, *Josiam genuisse Jechoniam & fratres ejus*, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας, *in transmigratione*. Reſponderi etiam poteſt, Hæc verba, *In transmigratione Babylonis* non referri ad τὸ *genuit*, quaſi *Josias* genuerit in Captivitate Babylonica; ſed referri ad filios genitos, quaſi dicat: *Josias genuit Jechoniam & fratres ejus, qui fuerunt in transmigratione Babylonis*. Hoc eſt, quod e recentioribus Interpretibus quidam ſubtiliter dixerunt: Tranſmigrationem non ſtatui *ut menſuram generationis*, cum ante illam genuerit Joſias, *ſed ut menſuram genitorum*, quod *Jechonia* & fratribus ejus viventibus acciderit, illique captivi Babylonem pariter deportati ſint.

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, Nomen *tranſmigrationis* duplici ſenſu ac ſignificatione accipi poſſe; primo, quatenus deſignat ſolum actum tranſmigrationis Judæorum Babylonem; vel quatenus ſignificat præterea totum tempus Babylonicæ Captivitatis. Si poſteriori ſenſu ſumatur, recte dicitur *Salathiel* in tranſmigratione genitus; Si priori, vere dicitur genitus *poſt tranſmigrationem Babylonis*. Et hoc ſenſu vocem illam *S. Matthæus* uſurpavit. Alii id aliter exprimunt: *Salathielem* a *Jechonia* genitum poſt tranſmigrationem inchoatam, non conſummatam. Ejus autem generatio non eſt referenda ad priora Captivitatis tempora, quibus *Jechonias* vinctus, & dure admodum in carcere habitus eſt a *Nabuchodonoſore*; ſed ad poſteriora, quibus ab *Evilmerodacho* ejus filio e carcere eductus, regio cultu in Aula Babylonica vixit, ut refert Hiſtoria Sacra (4. *Regum* Cap. 25.) *Factum eſt vero in anno trigeſimo ſeptimo tranſmigrationis Joachin Regis Juda, Menſe duodecimo, vigeſimaſeptima die Menſis: Sublevavit Evilmerodac Rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachin Regis Juda de carcere. Et locutus eſt ei benigne: & poſuit thronum ejus ſuper thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutavit veſtes ejus quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu ejus cunctis diebus vitæ ſuæ. Annonam quoque conſtituit ei ſine intermiſſione, quæ & dabatur ei a Rege per ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ*. Quod teſtatur etiam *Jeremias Capit.* 52. *His inquam temporibus Jechonias* genuit *Salathiel*.

Ad quartam Objectionem reſpondetur, cum *Toſtato* & *Cajetano* noſtro, *Zorobabelem*, de quo in Paralipomenis alium eſſe ab eo qui filius *Salathielis* a *S. Matthæo* dicitur. Quippe cum ille *Pedajæ* filius, non *Salathielis* vocetur. Hic vero & apud *Eſdram*, *Nehemiam*, *Aggæum*, nuſquam *Pedajæ*, ſemper *Salathielis filius*, ut a SS. Evangeliſtis *Matthæo* & *Lucæ* dicatur. Alii quoque liberi diverſas perſonas arguunt. *Zorobabel* enim apud *S. Matthæum* genuiſſe dicitur *Abiud*: Ille vero de quo in Paralipomenis genuit *Moſollam*, & *Hananiam*, nullus inter filios ejus *Abiud* nominatur. Priorem itaque *Zorobabelem* alium eſſe Regii quidem generis, ſed ab Ethnarcha plane diſtinctum. Reſpondent alii, valde eſſe probabile, *Salathiele*, qui *Jechoniæ* primogenitus fuit abſque liberis defuncto, *Pedajam* fratrem pro jure leviratus, ducta ejus uxore, ſemen ei ſuſcitaſſe. Atque hinc factum, ut *Zorobabel Salathielis*, non *Pedajæ* filius appelletur (*Eſdræ* Cap. 3. 2. *Aggæi* 1. 1. *Matthæi* 1. 12. *Lucæ* 3. 27.) Verum hæc mera conjectura eſt, nullo argumento fulta. Reſpondent alii, *Zorobabelis* patrem fuiſſe binominem, *Pedajam* ſcilicet, ac *Salathielem* appellatum. Similiter *Abiud* alio nomine *Moſollam* dictum, vel *Hananiam*.

Ex quo patet Reſponſio ad quintam Objectionem. Quæ nihilominus dilui aliter poteſt, dicendo cum aliis, *Zorobabelem* præter filios, quorum nomina Libro 1. Paralipomenon recenſentur, adhuc alios habuiſſe, & inter alios *Abiud* a *S. Matthæo* memoratum. Vel *Haſubah* aut *Obel* poſteritatem, quæ in Paralipomenis prætermiſſa eſt, ab Evangeliſta recenſeri. Cum autem ſeries genealogica *Abiud* a Scriptore Sacro Paralipomenon obſervata non fuerit, ratio hæc probabilis reddi poteſt, Quod Genealogia a *S. Matthæo* contexta, & ad *Joſephum* per *Abiud* deducta, fuerit quidem hominum *Davidis* familia progenitorum, ſed obſcurorum admodum, & ex ſingulari Dei diſpenſatione ad ſtatum privatum & ad conditionem vilem & abjectam redactorum. Et quia iſta declinatio in *Abiud* facta eſt, inde forte contigit ut Auctor Sacer Paralipomenon, nec *Abiud*, nec poſterorum ejus, Majorum *Joſephi*, obſcuram prorſus vitam agentium mentionem fecerit, ſed illos recenſuerit, qui tum temporis in majori dignitate conſtituti erant, & quorum no-

men clarius ac celebrius erat. Genealogiam porro Majorum *Josephi* per *Abiud* & posteros *S. Matthæum* descripsisse ex Tabulis Genealogicis Judæorum, dirigente Spiritu Sancto, probabile est. Has enim Genealogias summa diligentia Judæi conscribebant, & asservabant, eorum in primis qui ex Tribu Juda, vel ex Tribu Levi erant oriundi. Ex Tribu Levi, ne Sacerdotium quisquam ab ea Tribu alienus invaderet. Ex Tribu Juda, ob Messiam ex illa nascituram. Et quia promissio generalis de Messia ex Judaica Tribu nascituro postmodum restricta fuit ad domum & familiam *Davidis* Regis, verisimillimum est, posterorum *Davidis* quorumcumque majorem habitam fuisse rationem, quam aliorum, ut constaret, qui a *Davide*, qua linea, & quo gradu descenderent. Neque vero gratis asseritur illud de Tabulis Genealogicis studiose conscriptis & asservatis, sed in Scriptura Sacra fundamentum habet 1. *Esdræ* 2. 59. *Et hi qui ascenderunt de Themala, Thelarsa, Cherub, & Adon, & Emer; & non potuerunt indicare domum Patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel esset.* Item vers. 61. & 62. *Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai . . . . Hi quæsierunt Scripturam Genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de Sacerdotio.* Quod & 2. *Esdræ* 7. 64. repetitur. Et *Nehemias* censum Populi acturus, id Tabularum Genealogicarum beneficio exequitur, ut ex eodem Capite compertum est. Idem confirmatur ex *Julio Africano* apud *Eusebium* Lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 7. ubi testatur, *Herodem* in ejusmodi Genealogias studiose inquisivisse, & omni conatu eas abolere sategisse, ne quisquam Judæorum eum nobilitate generis superare videretur, & genus suum ad Patriarchas referre posset. Plures tamen Genealogicas familiarum suarum Tabulas ex publicis Archiviis descripsisse. „ Cæterum, (*inquit Africanus*) cum ad id usque temporis „ in Tabulariis publicis descriptæ essent origines tam familiarum Hebraicarum, quam „ eorum qui ad Proselytos, id est, advenas, genus suum referebant, verbi gratia ad „ Achior Amanitem, eosque qui ex Ægypto simul cum Israelitis egressi, per Matrimonia cum ipsis permixti fuerant. Herodes priscas illas Israelitarum familias nihil ad se „ pertinere intelligens, ignobilitatis suæ conscientia stimulatus, omnia illa veterum familiarum Monumenta concremavit: Ratus se tum demum Nobilem visum iri, cum „ nemo esset qui ex publicis Monumentis originem generis sui, vel ad Patriarchas, „ vel ad Proselytos, vel ad permixtos Israelitis peregrinos, qui Γειῶραι dicuntur, posset „ referre. Pauci tamen antiquitatis studiosi privatos stirpis suæ Commentarios, vel quod „ nomina ipsa memoriter callerent, vel ex Archiviis descriptos penes se habentes, in „ primis gloriabantur, quod avitæ nobilitatis memoriam conservassent. Ex quorum numero erant hi, de quibus supra dixi ob propinquitatem generis qua Servatori nostro „ juncti erant, δεσπόσυνοι appellati. Qui e Nazaris & Cochaba Judææ vicis in varias „ regiones dispersi, supradictam generis seriem, ex Ephemeridum Libro quam poterant „ fidelissime exposuerunt.

Ad Objectionem sextam respondetur, Duos fuisse *Salathieles*, unum filium *Jechoniæ* alterum filium *Neri*, illum ex linea *Salomonis*, istum ex linea *Nathanis*; illius meminisse *S. Matthæum* cum Auctore Paralipomenon, istius *S. Lucam*. Et certe cum longe alii fuerint *Salathielis* Majores ad *Davidem* usque apud *S. Lucam*, quam *Salathieli* apud *S. Matthæum*, probabilius est utrumque Evangelistam diversarum personarum mentionem facere.

Respondent alii, secuti conjecturam & auctoritatem *Philonis*, Jechoniam binominem fuisse, & vocatum etiam *Neri*; hoc scilicet nomine insignitum fuisse a Populo postquam exaltari cœpit caput ejus ab Evilmerodacho, (4. *Regum* 25.) eo quod lucerna *Davidis* quasi extincta in eo tum velut reaccensa fuerit. Sed cum alii *Jechoniæ* parentes, alii *Neri* ab utroque Evangelista recenseantur, diversos fuisse probabilius est.

DIS-

DISSERTATIO X.

De Prophetis qui temporibus Regum Juda & Iſrael claruerunt, & Prophetias ſuas ſcripto tradiderunt ante Captivitatem Babylonicam.

ARTICULUS I.

De Oſee.

Origenes Oſeæ.

I. OSee Prophetarum omnium antiquior, ex Tribu *Iſſachar* oriundus, ſi *Pſeudo-Epiphanio*, & *Pſeudo-Doro theo* in vitis Prophetarum credatur, oppido *Bethſemes*, non *Belemoth* ut mendoſe ſcripſerunt; Patre *Beeri*, non illius *Beeræ*, cujus mentio habetur 1. *Paralipom.* 5. ut cenſent Hebræi: Nam præterquam quod diverſa ſunt utriuſque nomina, cum *Oſee* pater *Beeri*, alter *Beera* vocetur, hic Princeps fuit *Tribus Ruben*, ut conſtat ex Paralipomenis, ille ex Tribu *Iſſachar*, ut Sanctus etiam *Hieronymus* teſtatur Cap. 1. Commentarii. Prophetico Munere functus eſt *in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas Regis Iſrael.* Vaticinatus eſt ante & poſt Captivitatem Iſrael, quam & futuram denuntiavit, & luxit ingruentem, & præteritam ad emendationem Judæ commemoravit. Primum omnium Prophetarum, non ſolum qui Minores, verum & qui Majores appellantur, futura prædixiſſe, colligitur ex illis verbis Cap. 1. Verſ. 2. *Principium loquendi Domino in Oſee.* Iſtius Prophetæ nomen *Salvatorem* ſignificat. Agit perſonam Dei, Synagogam in adulterio deprehenſam, id eſt, Idolorum cultu contaminatam objurgantis, punientis, repudiantis, aliamque ſponſam aſſumentis. Synagogæ excidium, & Eccleſiæ vocationem prædicit, factiſque etiam repræſentat. Meretricem uxorem accipere juſſus, quam caſtam efficeret, legitimorumque filiorum parentem. Idololatriam, aliaque Iſraelitarum ſcelera vehementer coarguit. Famem & Captivitatem Iſraeli prædicit. Samariæ & Vituli, quem colebat, deſtructionem a *Nabuchodonoſore* vaticinatur. Iſraelem hortatur ad pœnitentiam, converſis bona plurima pollicetur.

Prophetiæ ſummæ.

Oſeæ Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

II. De Chriſto & Eccleſia fudit oracula, ſcriptiſque commendavit. Ad Eccleſiam pertinet iſtud Cap. 3. *Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum beſtia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ; & arcum & gladium, & bellum conteram de terra; & dormire eos faciam fiducialiter. Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in juſtitia, & judicio, & in miſericordia, & miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego Dominus . . . Et miſerebor ejus quæ fuit abſque miſericordia. Et dicam non Populo meo: Populus meus es tu; & ipſe dicet: Deus meus es tu.* An, quæſito, expreſſius prædici potuit Idololatriæ per Chriſtum abolitio; novi fœderis inſtitutio, ad quod Gentes per beſtias agri, volucres cœli, & reptilia terræ ſignificatæ, ut patet ex Actis Apoſtolorum 11. 5. vocantur, utriuſque Populi, Judaici & Gentilis in unam Eccleſiam coalitio, & cohabitatio pacifica: Eccleſiæ denique in gratia & fide Evangelii deſponſatio æternum duratura? unde *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci: Ergo (inquit) *in Adventu Domini Salvatoris, poſt reſurrectionis ejus triumphos, & Aſcenſum ad Patrem, duo parietes angulari Lapide copulati ſunt ab eo qui fecit utrumque unum. . . . Et vocavit eam quæ dicebatur, Abſque miſericordia, miſericordiam conſecutam, ut eum qui dicebatur, Non Populus meus, Populum ſuum: vocatiſque omnibus, arcus & gladius conteretur ac bellum. Non enim erunt neceſſaria inſtrumenta pugnantium, cum qui pugnent defuerint. Jungetur Iſrael Gentibus, & implebitur illud Deuteronomii: Lætamini Gentes cum Populo ejus. Notus enim in Judæa Deus: In Iſrael magnum nomen ejus, & factus eſt in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion; hoc eſt, in Eccleſia: In qua confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum. Quibus fractis atque contritis, dormient Credentes fiducialiter, & ſub uno Paſtore*

Deut. 32. Pſal. 75.

ſtore requieſcent, ſive ſperabunt in his quæ oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis, non aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. Et infra: *Iſta Meretrix, quæ primum voto Sponſi in æternos fuerat junCta complexus, ut numquam a vinculo recederet maritali; quia receſſit, & in Ægypto fornicata eſt, rurſumi per Legem aſſumitur: Quam quia præteriit, Prophetis quaſi Sponſi Sodalibus, qui ad ſe miſſi fuerant, interfeCtis: noviſſime venit Dei Filius Dominus Jeſus: Quo crucifixo, & a mortuis reſurgente, deſponſatur, nequaquam in Legis juſtitia, ſed in fide gratiæ Evangelii: Ut cum cognoverit Unigenitum, cognoſcat & Patrem . . . Qui in fide fuerit deſponſatus, & crediderit Evangelio, ſtatim ſciet, quia ipſe ſit Deus, credens in eum quem prius negaverat.*

III. Ad Chriſtum etiam & Eccleſiam pertinet illud Cap. 1. 10. *Et erit in loco ubi dicetur eis: Non Populus meus vos. Dicetur eis: Filii Dei viventis.* Hoc teſtimonium Propheticum de vocatione Populi Gentium, qui prius non pertinebat ad Deum, etiam Apoſtoli intellexerunt. Hunc ſcilicet locum ita intellexit *S. Paulus* ad Romanos 9. 26. *Quos & vocavit nos* (inquit) *non ſolum ex Judæis, ſed etiam ex Gentibus, ſicut in Oſee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Et erit: In loco, ubi dictum eſt eis: Non plebs mea vos: Ibi vocabuntur Filii Dei vivi.* „ Et quia ipſe quoque „ Populus Gentium ſpiritaliter eſt in filiis *Abrahæ*, ac per hoc recte dicitur *Iſrael*, pro- „ pterea ſubdit Propheta: *Et congregabuntur filii Juda, & filii Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput unum, & aſcendent de terra.* „ Hoc ſi adhuc velimus exponere, eloquii *Epheſ.* 2. „ prophetici obtundetur ſapor. Recolatur tamen Lapis ille angularis, & duo illi pa- „ rietes, unus ex Judæis, alter ex Gentibus; ille nomine filiorum Juda, iſte nomine „ filiorum Iſrael, eidem uni principatui ſuo in idipſum innitentes, & aſcendentes agno- „ ſcantur a terra. Iſtos autem carnales Iſraelitas, qui nunc nolunt credere in Chriſtum, „ poſtea credituros, id eſt filios eorum, idem Propheta teſtatur, Cap. 3. 4. *Quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine Sacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim.* Quis non videat hunc eſſe nunc Judæorum ſtatum? Sed quid ad jungat, audiamus. *Et poſt hæc revertentur filii Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & David Regem ſuum; & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus, in noviſſimo dierum.* „ Nihil eſt iſta Prophetia manifeſtius, cum David Regis nomine ſignificatus intelligatur Chriſtus, *Qui factus eſt*, ſicut dicit Apoſtolus, *ex ſemine David ſecundum carnem.* Sic *Oſee* Oracula *S. Auguſtinus* explicat Lib. 18. *De* *Rom.* 1. 3. *Civitate Dei*, Cap. 28.

IV. De Chriſti Reſurrectione tertia die futura, & de noſtro per ipſum ad vitam gratiæ reditu, vaticinatur *Oſee* Cap. 6. 3. *Vivificabit nos* (inquit) *poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos, & vivemus in conſpectu ejus. Sciemus, ſequemurque ut cognoſcamus Dominum: Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus, & veniet quaſi imber nobis temporaneus, & ſerotinus terræ.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario: *Percutit ergo Dominus, & curat nos, quia quem diligit corripit, & caſtigat omnem filium quem recipit; & non ſolum curat, ſed vivificat poſt duos dies: & die tertio reſurgens ab Inferis, omne hominum ſecum ſuſcitat genus. Cumque percuſſos curaverit, & curatos vivificaverit, & vivificatos ſuſcitaverit, tunc vivemus in conſpectu ejus, qui, illo abſente, mortui jacebamus. Viventes autem in conſpectu ejus, ſciemus eum, & omni ſtudio ſectabimur, ut cognoſcamus Dominum, quo tertia die reſurgente, ſurreximus . . . Et veniet nobis quaſi imber temporaneus, & ſerotinus terræ. Nos Chriſtum recipimus temporaneum, quando fidei in nobis jacta ſunt fundamenta, & ſuſcipiemus eum imbrem ſerotinum, quando maturis ſegetibus fruges capiemus æternas, & in dominica horrea recondemur.*

V. De Meſſiæ adventu rurſus vaticinatus eſt Cap. 10. 12. *Seminate vobis in juſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innovate vobis novale: Tempus autem requirendi Dominum cum venerit, qui docebit vos juſtitiam.* Quod in Chriſto Jeſu impletum eſt. *Finis enim Legis, Chriſtus, ad juſtitiam omni credenti*; ait Apoſtolus *Rom.* 10. 4.

VI. Celeberrimum eſt illud *Oſee* de fuga Chriſti in Ægyptum, ejuſque reditu Vati- *Oſee Vaticinium de*

cinium

Christi fuga in Ægyptum, ejusque reditu a Judæorum cavillis vindicatur.

cinium Cap. 11. 1. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*. Quod ad Christum Jesum pertinere, in eoque impletum esse, *S. Matthæus* docet Cap. 2. Evangelii sui, ubi de *Joseph* Sponso Deiparæ Virginis, Christique Nutritio sic loquitur: *Qui consurgens accepit Puerum, & Matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis: Ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam, dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Objiciunt Judæi Oraculum illud *Osee* ad Christum perperam referri. Prophetam enim loqui manifeste de Populo Israelitico, qui *Filius* a Deo vocatur ob fœdus peculiare cum Israelitica Gente initum. Sermonem tantum esse eo loci de beneficio Israelitis a Deo collato in eorum eductione ex Ægypto. Antecedentia & consequentia Vaticinium illud ad Populum Israel determinare. *Sicut mane transiit, pertransiit Rex Israel: Quia Puer Israel, & dilexi eum: & ex Ægypto vocavi Filium meum. . . Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis, & nescierunt quod curarem eos . . . Non revertetur in Terram Ægypti, & Assur ipse Rex ejus, quoniam noluerunt converti.* De actu præterito & antegresso tempora Prophetæ hic agi volunt, non de actu futuro, & subsequente: *Vocavi*, inquit, non, *Vocabo*. Absurdum videri, Christum in Ægyptum fugisse, & illic fuisse usque ad obitum *Herodis*, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam: *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, cum illud nec ad ingressum, nec ad moram in Ægypto, sed ad egressum potius ex Ægypto pertineat. Septuaginta Interpretes dlserte hoc Vaticinium ad Populum Israeliticum referre. ὅτι νήπιος Ισραὴλ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτὸν, καὶ ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ. *Quia parvulus Israel, & ego dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filios ejus.* Ad Israelitas etiam id refert Targum Jonathanis: *Quando puer erat Israel, diligebam eum, & ex Ægypto vocavi eos filios. Misi Prophetas meos ut erudirent eos, sed ipsi illorum conspectum refugerunt, Idolis sacrificantes, & simulacris adolentes aromata. Atque ego per Angelum missum a facie mea deduxi Israel per congruam viam, & portavi eos ferme in brachiis, licet nescirent a facie mea misericordiam super ipsos extare.* Ita & Versio Syriaca: *Quia dum puer esset Israel, dilexi eum, & inde ab Ægypto vocavi eum filium meum.* Ita Versio Arabica: *Quoniam Israel, ex quo parvulus erat, ego dilexi, & ex Ægypto vocavi filios ejus.*

Respondetur, Oraculum illud *Osee* & ad Populum Israeliticum, & ad Christum ex mente Prophetę, & sensu Spiritus Sancti referri; ad illum ut typum, ad hunc ut antitypum. Sicut illud 2. Regum 7. *De Salomone* dictum: *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium;* ad Christum, cujus typus *Salomon* fuit, ab Apostolo refertur, ad Hebræos 1. 5. & quod de Agno Paschali dictum est, *Exodi* 12. 46. ad Christum, cujus Agnus Paschalis typus erat, etiam referendum *S. Joannes* docet Evangelii sui Cap. 9. 36. Sic etiam quæ de *Sara* & *Agar* & *Isaac* & *Ismaele* in Scripturis Sacris Veteris Testamenti historice dicta sunt, ad Mysteria Novi Testamenti, quorum typus erant, a Spiritu Sancto referuntur. Ita respondet *S. Hieronymus* Commentario in *Osee* Cap. 11. „ Pro eo, *inquit*, quod nos diximus: *Ex Ægypto vocavi Filium meum:* Septuaginta „ transtulerunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus*: Quod in Hebraico non habetur: Nulli„ que dubium est, Matthæum de hoc loco sumpsisse testimonium juxta Hebraicam Ve„ ritatem. Ergo qui detrahunt nostræ Translationi, videant Scripturam, de qua Evange„ lista hoc Testimonium sumpserit, & interpretatus est in Domino Salvatore, quando „ de Ægypto reductus est in Terram Israel: & cum invenire non quiverint, desinant „ rugare frontem, adducere supercilia, crispare nares, digitis concrepare. Hunc locum „ in septimo Volumine Julianus Augustus, quod adversum nos, id est, Christianos evo„ muit, calumniatur, & dicit: Quod de Israel scriptum est, Mattheus Evangelista ad „ Christum transtulit, ut simplicitati eorum, qui de Gentibus crediderant, illuderet. Cui „ nos breviter respondebimus: Primum, Matthæum Evangelium Hebræis literis edidisse, „ quod non poterant legere nisi hi qui ex Hebræis erant: Ergo non propterea fecit, „ ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut stultus, aut imperitus „ fuit: Stultus, si apertum finxit mendacium: Imperitus, si non intellexit de quo hæc „ dicerentur. Stultitiam ipsum Volumen excusat, quod prudenter ordinateque composi-

„ tum

„ tum eſt: Imperitum non poſſumus dicere, quem ex aliis teſtimoniis Scripturarum ſcien-
„ tiam Legis habuiſſe cognoſcimus. Supereſt ut illud dicamus, quod ea quæ τυπικῶς
„ præcedunt in aliis, juxta veritatem & adimpletionem referantur ad Chriſtum: Quod
„ Apoſtolum in duobus Montibus Sina & Sion, & in Sara & Agar feciſſe cognovi-
„ mus. Neque enim non eſt Sina Mons, & non eſt Sion; non fuit Sara, & non fuit
„ Agar, quia hæc Apoſtolus Paulus ad duo retulit Teſtamenta. Sic igitur hoc quod ſcri-
„ ptum eſt: *Parvulus Iſrael, & dilexi eum; & ex Ægypto vocavi filium meum*: Dici-
„ tur quidem de Populo Iſrael qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tempore
„ poſt errorem Ido lolatriæ quaſi infans & parvulus eſt vocatus; ſed perfecte refertur
„ ad Chriſtum. Nam & Iſaac in typo Chriſti fuit, quod futuræ mortis ligna ſibi ipſi
„ portaverit; & Jacob, quia Liam dolentem oculos, & Rachel pulchram habuerit uxo-
„ rem. In Lia quę major erat, cœcitatem intelligimus Synagogę: In Rachel pulchri-
„ tudinem Eccleſię, & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia
„ quę feciſſe narrantur, in typo ejus feciſſe credendi ſunt. Typus enim partem indi-
„ cat. Quod ſi totumpręcedat in typo, jam non eſt typus, ſed Hiſtoriæ veritas appel-
„ lata eſt. " Cum itaque & de Iſraele, & de Chriſto qui potiori titulo Dei Filius eſt,
genitus quippe in illo *hodie* ęternitatis; & antonomaſtice *Dilectus in quo Patri compla-
cuit*, Vaticinium illud intelligatur, potuit Propheta verbo pręteriti temporis, *Vocavi*, non
minus ac verbo futuri uti; maxime cum ſolemne ſit Prophetis futura quaſi jam prę-
rita enuntiare, ut norunt qui in illorum lectione non penitus ſunt hoſpites & peregri-
ni. Unde illa Rabbinorum Regula: *Linguam Propheticam loqui de futuro tamquam de
præterito, & dictum Dei haberi pro facto*. Nec refert, quod Septuaginta illud Vaticinium
ad ſolum Iſraelem referant, idemque faciant Chaldęus Paraphraſtes, & Interpretes Syrus
& Arabs: Hebraicę namque veritatis major eſt apud nos & contra Judęos auctoritas,
quam exprimit Latina Verſio Vulgata; & quam *S. Matthæus* Hebraice & ipſe ſcribens,
ſecutus, & Spiritus Sancti afflatu interpretatus eſt. Evocatio denique Chriſti ex Ægypto,
fugam ejus in Ægyptum, & moram ibidem connotat. Cum ex Ægypto non poſſit evo-
cari qui Bethlemi natus eſt, niſi illuc feceſſerit. Cum itaque *S. Matthæus*, Chriſtum
fugiſſe in Ægyptum tradat, ibique moram feciſſe teſtetur *Uſque ad obitum Herodis*, quo
mortuo, *Joſeph*, monente Angelo, *accepit Puerum, & Matrem ejus, & venit in Ter-
ram Iſrael*, id factum eſſe aperte notavit, *Ut impleretur quod dictum eſt a Domino per
Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Fuere qui *S. Matthæum*, non *Oſee*, *ſed Balaami* Vaticinium reſpexiſſe opinati ſint;
Numerorum 24. 8. his verbis conceptum: *Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo
ſimilis eſt Rhinocerotis*. Ita *Euſebius* Lib. 9. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. 3. & 4. &
S. Hieronymus Commentario in Cap. 2. *Matthæi* ad illa verba: *Ut adimpleretur quod dic-
tum eſt a Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum*: Quæ ſic
illuſtrat: *Reſpondeant, qui Hebræorum Voluminum denegant veritatem, ubi hoc in ſeptua-
ginta legatur Interpretibus. Quod cum non invenerint, nos eis dicemus, in Oſee Prophetæ
ſcriptum, ſicut & Exemplaria probare poſſunt, quæ nuper edidimus. Poſſumus autem lo-
cum iſtum & aliter conſolari, propter contentioſos, quorum conſuetudinem Paulus Apoſto-
lus habere ſe denegat, & Eccleſiam Chriſti: & teſtimonium proferimus ex Numeris, di-
cente Balaam: Deus ex Ægypto vocavit eum: Gloria ejus ſicut unicornis*. Sed veriſimile
non eſt *S. Mattheum* locum illum Numerorum ſpectaſſe: Primo quia verba *S. Matthæi*
cum *Balaami* verbis minus conveniunt, quam cum verbis *Oſee*. Secundo quia *Balaam*
cum elogio Prophetæ ſimpliciter non laudaſſet. Tertio quia Populo Iſraelitico ita con-
veniunt illa *Balaami* verba, ut accommodari Chriſto non poſſint, ſicut nec locus para-
lellus Capitis 23. 22. Vaticinium autem *Oſee* & Iſraelitico Populo, & Chriſto Jeſu
aptiſſime convenit, ut explicuimus.

VII. De Chriſti ad inferos deſcenſu & Reſurrectione inſigne illud Vaticinium edidit
Oſee, Cap. 13. 14. *Ero mors tua, o mors; morſus tuus ero, Inferne*. Quod oraculum
de Chriſti Reſurrectione, quæ reſurrectionis noſtræ, tum corporum tum animarum cau-
ſa eſt, Apoſtolus interpretatur 1. ad Corinthios 15. 54. 55. 56. 57. *Cum autem*, in-
quit, *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt*

mors

mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est: Virtus vero peccati Lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

ARTICULUS II.

De Joele.

Joelis genus & ætas.

JOel filius *Phatuel*, cujus incerta Tribus, quamvis Rubenitam *Pseudo-Epiphanius* faciat; *Osee* cœvus fuit, ut *S. Hieronymus* censet Præfatione in 12. Prophetas, & Præfatione in *Joel*. Nam in Hebraicis Codicibus Prophetię *Osee* subnexa est Prophetia *Joelis*. Quibuscumque autem Prophetarum Libris temporis nota præfixa non est, hi ad ea tempora sunt referendi, quæ in Libro Prophetiæ proxime præcedentis adnotata sunt. *In quibus autem tempus non præfertur in titulo* (inquit S. Hieronymus) *sub iis Regibus prophetasse* sunt censendi, *sub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetaverunt*. Idem asserit *Theodoretus* præfatione in *Joelem*, additque ex ejus Prophetia colligi, eo tempore futura prædixisse, quo mirificus *Osee* vaticinatus est. *Eadem enim* (inquit) *& ipse prædicit, Assyriorum & Babyloniorum incursum: Captivitatem & servitutem Israelis, reditumque ex Captivitate. Prædicit etiam quæ post reversionem acciderunt*. Verum deceptus est *Theodoretus*, Pater alioquin doctissimus & accuratissimus. Non enim ad decem Tribus, sed ad Juda & Jerusalem *Joelis* Prophetia edita est, ut *S. Hieronymus* observat Commentario in Cap. 1. „ Quomodo (*inquit*) in Osee Propheta sub nomine Ephraim ad decem Tribus confertur Vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israel „ sæpe memorantur: Sic in Joel, qui juxta Hebræos secundus est, omne quod dicitur „ ad Tribum Juda, & ad Jerusalem pertinere credendum est, & nullam omnino Is„ raelis, id est decem Tribuum in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus pro„ phetavit, eadem debemus accipere, quæ & in Osee legimus: In diebus Ozię, Joa„ tham, & Achaz, & Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas Regis „ Israel: *Judæ certe, non Israeli, Hierosolymis, non Samariæ ista conveniunt*: Accingi„ te vos & plangite, Sacerdotes, ululate Ministri Altaris . . . Quoniam interiit in Do„ mo Dei vestri Sacrificium & Libatio. Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congre„ gate Senes, omnes habitatores terræ in Domum Dei vestri . . . . . Canite tuba „ in Sion, ululate in Monte Sancto meo . . . . . Canite tuba in Sion, sanctificate „ jejunium, vocate Cœtum . . . . Inter vestibulum & Altare plorabunt Sacerdotes Mi„ nistri Domini . . . . In diebus illis, & in tempore illo, cum convertero captivitatem „ Juda & Jerusalem . . . . Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem „ suam . . . . Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis, pro „ eo quod inique egerint in filios Juda, &c. Diram famem Judæis iminentem *Joel* prædixit, aliam certe ab ea quæ per septem annos Judæam vexavit, *Jorami* temporibus. Illa enim naturæ vitio exorta: Quæ vero a *Joele* prædicta hostili devastatione invecta est.

Joel non prophetavit ad decem Tribus.

Joel. 1.

Joel. 2. & 3.

Summa Prophetiæ Joelis.

2. Quatuor plagas contra Juda vaticinatur, sed quatuor hostes potentissimos, a quibus affligendus est, sub symbolis erucæ, locustæ, bruchi, & rubiginis. Eruca Assyrios significat, Babylonios atque Chaldæos, qui de uno climate procedentes, Israelis pariter & Judæ Terras vastarunt. Locusta Medos & Persas, qui subverso Chaldæorum Imperio Judæos habuere captivos. Bruchus Macedonas, & omnes *Alexandri Magni* Successores, maximeque *Antiochum Epiphanem*, qui instar bruchi sedit in Judęa & omnes priorum Regum reliquias devoravit. Rubigo Imperium Romanorum, qui Templo & urbi Hierosolymorum excidium intulere. Sic Hebræi Vaticinium istud explicant: *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo*. Quam eorum interpretationem probat *S. Hieronymus*. 3. Sub typo Excidii Hierosolymitani & vastationis totius Judææ, *Joel* excidium orbis & Judicium ultimum prefigurat. 4. Sacerdotes ad planctum, jejunium, & orationem hortatur, quibus iram Dei placent. 5. De Christo & Ecclesia vaticinatur.

Vaticinia Joelis de Christo & Ecclesia. De Missione Spiritus Sancti.

II. Christum designat illud *Joelis* Vaticinium Cap. 2. 23. 27. 28. *Et filii Sion exultate*,

tate, & lætamini in Domino Deo vestro: Quia dedit vobis Doctorem Justitiæ . . . Et scietis quia in medio Israel ego sum; & ego Dominus Deus vester, & non est amplius; & non confundetur Populus meus in æternum. Et erit post hæc: Effundam Spiritum meum super omnem carnem; & prophetabunt, filii vestri, & filiæ vestræ: Senes vestri somnia somniabunt, & Juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum. Quę de Christo sine dubio sunt intelligenda, quem Pater æternus Doctorem Justitię nobis dedit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus: Ipsum audite.* Et qui a *Joanne* baptizandus, cum ille cunctaretur, dixit: *Sine modo: Sic enim decet nos implere omnem Justitiam.* Et qui postquam devictâ morte, & hominum redemptione consummata, in Cœlum ascendit, Spiritum Sanctum, cum variorum charismatum donis in Apostolos, & Discipulos effudit. De Christo, & de Spiritus Sancti ab ipso Missione hæc intelligenda esse docet *S. Petrus*, Actuum 2. 15. 16. 17. 18. Cujus interpretationem, ut par est, amplectuntur Patres omnes, & tota qua late patet Ecclesia Catholica. Et ex Judæis *R. Saadias Gaon in Libro Fidei, & R. Machir in pulvere Aromatico*, aliique Rabbinorum eruditissimi hæc ad Messiæ tempora pertinere fatentur. Frustra ergo, ut temere *Grotius* hoc Oraculum ad *Isaiam* refert, qui Doctor Justitiæ fuerit designatus, & cujus temporibus Propheię & Prophetides extiterint. Amplius enim vero & uberius cœlestis Gratiæ donum, & Sancti Spiritus effusionem largiorem Deus apud *Joelem* pollicetur, quam priscis temporibus hominum generi concesserat; quod *Isaiæ* ævo non contigit, sed post adventum Christi, de quo *S. Petrus* Actuum 2. *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta a Patre, effudit hunc quem vos videtis, & auditis.* Et *S. Paulus* ad Titum 3. 4. 5. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum.* Ad salutem, per Christum partam, & ad spiritalem Jerusalem, scilicet Ecclesiam, extra quam nemo salutem illam obtinet, hoc *Joelis* Oraculum pertinere quis non videat? Cap. 2. 32. *Et erit: omnis qui invocaverit Nomen Domini, salvus erit: Quia in Monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio sicut dixit Dominus, & in residuis quos Dominus vocaverit.* Ecclesiam perenni Christi præsentia ornatam, Sanctam, Baptismo a Christo instituto quasi jugi fonte conspicuam, & Gentes quæ per spinas indigitantur proluentem, ac irrigantem, designat idem Propheta Cap. 3. 17. 18. *Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion Monte Sancto meo; & erit Jerusalem Sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa: Stillabunt Montes dulcedinem, & colles fluent lacte; & per omnes rivos Juda ibunt aquæ, & fons de Domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.*

Luc. 19

Matth. 3. 15.

Grotius refellit

De secundo Christi adventu ad homines universos, vivos & mortuos judicandos, extant insignia ejusdem Prophetæ Vaticinia, Cap. 2. *Canite tuba in Sion, ululate in Monte Sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia prope est, dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis & turbinis . . . . Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma . . . A facie ejus contremuit Terra, moti sunt Cœli; Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt splendorem suum . . . Magnus dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? . . . . Et dabo prodigia in cœlo & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem; antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in Vallem Josaphat; & disceptabo cum eis ibi super Populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperserunt in Nationibus, & terram meam diviserunt ..... Consurgant, & ascendant Gentes in Vallem Josaphat: Quia ibi sedebo ut judicem omnes Gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit messis: Venite & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi in Valle concisionis. Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam; & movebuntur cœli, & terra; & Dominus spes Populi sui, & fortitudo filiorum Israel.*

Vaticinia de secundo Christi adventu.

ARTICULUS III.

De Amoso.

Amosi genus, atas, Martyrium.

I. AMos Pastor seu Armentarius Thecuita, ex Tribu Juda, ut *Eusebius* & *Ss. Hieronymus* ac *Cyrillus Alexandrinus* docent, non ex Tribu Zabulon ut *Pseudo-Epiphanius* asserit, *Oziæ* Regis Juda, & *Jeroboam* Regis Israel temporibus vaticinia edidit, biennio ante terræ motum, ut ipse testatur initio Prophetiæ suæ. Eum terræ motum & Hebræi Scriptores, & *S. Hieronymus*, necnon *Josephus* Lib. 9. *Antiquitatum*, Cap. 2. ad illud tempus referunt, quo Rex *Ozias*, ob attentata Munera Sacerdotalia, lepra percussus est: Sed repugnat Chronologia Sacra, quæ *Joathan Oziæ* filium, tunc administrandi Regni capacem per ætatem fuisse docet, cum pater lepra percussus in domo separata extra Urbem degere compulsus est. *Jeroboamum* vero, quo regnante contigit insignis ille terræ motus, obiisse ante nativitatem *Joathanis*. Crebras Amoso ab impio Bethelis Sacerdote *Amasia* inflictas plagas, cum Idolorum cultum summa libertate carperet, mortem denique ipsi ab *Amasiæ* filio illatam, elisis clava temporibus, narrant *Pseudo-Epiphanius* & *Pseudo-Dorotheus*, & Martyrologium Romanum ad diem 21. Martii. De vocatione sua, & persecutione *Amasiæ*, hæc ipse habet Cap. 7. *Misit Amasias Sacerdos Bethel ad Jeroboam Regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos . . . Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua. Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere & fuge in terram Juda, & comede ibi panem, & prophetabis ibi; & in Bethel non adjicies ultra ut prophetes, quia sanctificatio Regis est, & Domus Regni est. Respondit que Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum Propheta, & non sum filius Prophetæ, sed armentarius ego sum, vellicans sycomoros; & tulit me Dominus cum sequerer gregem, & dixit Dominus ad me: Vade, propheta ad Populum meum Israel.*

Amosi testimonia posteriorib. Scriptoribus Sacris usurpata.

Ex *Amoso* Propheta testimonium profert Auctor Sacer Libri *Tobiæ*, Cap. 2. 5. 6. *Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore, memorans illum sermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam: Dies Festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.* Sic autem habet *Amos*, Cap. 8. 10. *Et convertam Festivitates vestras in luctum, & omnia Cantica vestra in planctum.* Ejusdem Oraculum profert *S. Stephanus* Actuum 7. 43. *Scriptum est in Libro Prophetarum: Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & Sidus Dei vestri Remphan, figuras quas fecistis adorare eas.* Ipsa verba sunt *Amosi* Cap. v. 25. 26. Hæc autem summa Prophetiæ *Amos*. Ultionem Dei in Syros, Damasci nomine, quæ Syriæ Metropolis erat, designatos, in Philistæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, ac Moabitas vaticinatur. Quos super tribus sceleribus, & super quatuor non convertet, id est, propter multa scelera non parcet. Sub typo vaccarum pinguium in Optimates Samariæ invehitur. Quorum idololatriam & sævitiam in pauperes coarguit. Incursionem *Sennacherib* Regis Assyriorum in Israelitas cum ingenti Exercitu, sub typo locustæ herbam germinantem devorantis, prædicit: *Nabuchodonosor* vero sub typo ignis, qui devoravit abyssum multam, id est, cunctas Urbes Judææ: & concidit simul partem, id est, Templum Domini succendit. Captivitatem etiam sub figura trullæ cementarii vaticinatur: Se vidisse dicens Dominum stantem super murum cum trulla, qua murum Jerusalem illiniebat & incrustabat, projicientem trullam, & deserentem murum, id est, protectionem suam singularem auferentem ab Israel, Jeroboam occidendum, & Populum abducendum in captivitatem, clarius prædicit. Sub parabola uncini pomorum, finem Regni Israelis denuntiat, ab Assyriis nimirum carpendos & deportandos Israelitas, sicut uncino poma ex arbore decerpuntur, & excutiuntur. Dominum denique missurum famem in terram: *Non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.*

Prophetiæ summa.

Amosi vaticinium de Christo & Ecclesia contra Grotium vindicatur.

II. De Christo & Ecclesia splendidum edidit Vaticinium *Amos* Cap. 9. 11. *In die illa* (inquit) *suscitabo Tabernaculum David, quod cecidit; & rexdificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerunt, instaurabo, & rexdificabo illud sicut in diebus antiquis.*

Quod

Quod Vaticinium de Chriſto & vocandis ab ipſo Gentibus interpretatur *S.* Jacobus *Actuum* 15. 14. dicens in Concilio Hieroſolymitano: *Simon narravit quemadmodum primum Deus viſitavit ſumere ex gentibus Populum nomini ſuo. Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt: Poſt hæc revertar, & reædificabo Tabernaculum David, quod decidit, & diruta ejus reædificabo, & erigam illud: ut requirant cæteri hominum Dominum, & omnes Gentes ſuper quas invocatum eſt Nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.* Ipſi Judei in Libro Thalmudico *Sanhedrim*, Cap. ultimo, memoratum hic Tabernaculum David Meſſiam eſſe volunt. Temere itaque *Grotius* Tabernaculum illud David, cujus inſtaurationem prædicit Propheta, *Domum Davidis in Zorobabele & Urbem Hieroſolymam* interpretatur. Verum de terrena Jeruſalem, & carnalibus Judæis hęc non intelligi probant verba ſequentia: *Ut poſſideant reliquias Idumææ, & omnes Nationes, eo quod invocatum ſit Nomen meum ſuper eos; dicit Dominus faciens hæc.* Nec enim Zorobabelis temporibus, nec ſequenti ætate, omnes Nationes Judaico Imperio ſubditę fuerunt, imo in alienam Judaica ipſa Gens ditionem tranſiit. Idem probat Verſus ultimus ejuſdem Capitis, & totius Vaticinii concluſio: *Et plantabo eos ſuper humum ſuam: & non evellam eos ultra de terra ſua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.* At Judaica Gens ſedibus ſuis ita depulſa, & exterminata eſt, ut nullam unquam longiori, & infeliciori exilio damnatam in Hiſtoriis legamus. Accedit ad iſtius interpretationis confirmationem Patrum Auctoritas, quibus aſſurgere *Grotius* debuiſſet.

S. Hieronymi in hunc locum: *Ubi*, inquit, *Apoſtolorum præcedit Auctoritas, maxime Petri & Jacobi, quos columnas Eccleſiæ Vas electionis vocat: ibi omnis variæ explanationis tollenda ſuſpicio eſt, & quod a tantis viris exponitur, hoc ſequendum.* Mox prolato *Sancti Jacobi* in Actis Apoſtolorum teſtimonio, ſubdit: *Hoc igitur Tabernaculum David, quod ceciderat:* (*Ceciderat autem in his qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet ſuper nos malum: quos Dominus cribro ſuo concuſſerat & probaverat, & quorum aream Majeſtatis ſuæ purgaverat ventilabro, & quicumque peccatores fuerant, interfecit gladio:*) *Nunc juxta conſuetudinem Scripturarum, poſt tormenta, poſt pœnas, proſpera & læta promittens, ſuſcitaturum eſſe ſe dicit; & in Reſurrectione Domini omnia reſtituturum: ut quod in Synagogis ceciderat, ſurgat in Eccleſiis; & poſſideant credentes reliquias Idumææ, & omnes Nationes: Ut quicquid reliquum fuerit de Regno ſanguinario, atque terreno, in cœleſtia Regna mutetur, & omnes Gentes quæ oblitæ ſunt Dominum, convertantur & revertantur ad eum ..... Et in hoc Propheta, & in cæteris quæcumque de ædificatione Jeruſalem & Templi, & rerum omnium beatitudine prædicantur, Judæi in ultimo tempore vana ſibi expectatione promittunt, & carnaliter implenda commemorant; nos autem qui non occidentem Literam, ſed ſpiritum ſequimur vivificantem, jam in Eccleſia convincimus expleta, & quotidie impleri in ſingulis, qui ruentes per peccatum reædificantur per pœnitentiam.*

S. Auguſtini Libr. 18. *De Civitate Dei*, Capit. 28. ubi illud *Amoſi* Prophetæ Oraculum ad Chriſtum & Eccleſiam pertinere docet: nec non illud Capitis 4. 12. 13. ſecundum Verſionem 70. Interpretum, quam tunc ſequebatur Eccleſia: *Præparare ut invoces Deum tuum, Iſrael. Quia ecce ego formans tonitruum, & creans Spiritum, & annuntians in homines Chriſtum ſuum.* Pro quo Vulgata noſtra habet: *Præparare in occurſum Dei tui, Iſrael. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium ſuum*, Chaldaica Paraphraſis: *Adorna te, ut ſuſcipias doctrinam Legis Dei tui Iſrael. Ecce namque fit conſpicuus qui plaſmavit Montes, & creavit ventum, ut annuntiet hominibus quanta ſint ejus opera, & ut præparet lumen Juſtis quaſi lumen matutinum.*

Theodoreti Commentario in hunc locum *Amoſi* Prophetę, eam interpretationem refellentis, quam *Grotius* amplectitur. *Hæc quidam*, inquit, *de Zorobabel acceperunt, ei convenire exiſtimantes, quod genus ſuum ex David traheret. Nec animadvertere voluerunt, Zorobabel, cum brevi tempore præfuiſſet, e vita exceſſiſſe: Prophetiam autem æternorum bonorum promiſſionem continere, & omnes Gentes cognituras Deum, quorum nihil Zorobabelis geſtis congruere invenimus. At Dominus noſter Jeſus Chriſtus, quantum ad carnem pertinet, genus ducens a David, Davidi factam promiſſionem complevit.* „ *Nam Verbum* *Joan. 1.*

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

ARTICULUS V.

De Jona Propheta.

Amos genus. ætas, Martyrium.

I. JONAS, non Viduæ Sareptanę filius, ut comminiſcuntur Hebræi, ſed filius *Amathi*, de *Get-Opher* oriundus fuit, ut Scriptura Sacra tradit (4. *Regum* 14. 25.) Eſt autem *Get-Opher* oppidum non longe a Sephori, quæ Diocæſarea appellatur, verſus Tiberiadem in Tribu *Zabulonis*, ubi & *Jonæ* ſepulcrum ſua ætate oſtenſum *Sanct. Hieronymus* teſtatur. Coævus fuit *Oſee*, *Joeli*, *Amoſo*, *Abdiæ*, *Iſaiæ*. Partam a *Jeroboamo* filio *Joas* Regis Iſrael de Syris victoriam prædixit, ut habetur 4. *Regum* Capit. 14. 25. *Ipſe reſtituit terminos Iſrael ab introitu Emath, uſque ad Mare ſolitudinis, juxta ſermonem Domini Dei Iſrael, quem locutus eſt per ſervum ſuum Jonam filium Amathi, Prophetam, qui erat de Geth, quæ eſt in Opher.* A Deo ad Ninivitas miſſus, ut everſionem Urbis infra quadraginta dies eventuram prædicaret, navigio fugit in Tharſis a facie Domini. Orta tempeſtate, jactis ſortibus deprehenſus, miſſus eſt in Mare, abſorptus a piſce, ex cujus ventre, ubi tribus diebus ac noctibus fuit, preces fudit ad Deum, poſt quas ipſum in litus monſtrum evomuit. Rurſus ad Ninivitas miſſus, everſionem Civitatis ampliſſimę prædixit. At illis ad Deum converſis, & Rege, quem *Phul* patrem *Sardanapali* fuiſſe Viri Eruditi conjiciunt, publicam ac generalem pœnitentiam atque jejunium ad Deum placandum indicente, Deus Civitati ac Populo pepercit. *Jonas*, quod Prophetiam ſuam eventu fruſtratam videret, mœſtus, & præ mœrore mortem optans, correptus a Deo eſt, propoſito hederę exemplo: de qua arefacta dolebat vehementius, quamvis eam nec ſeviſſet, neque coluiſſet. Indeque edoctus eſt quam immerito doleret Deum Civitati maximæ peperciſſe, in qua erant plus quam centum viginti millia hominum, qui non peccaverant. Hęc Hiſtoriæ ſumma, quæ in Libro *Jonæ* Prophetæ deſcribitur. Quem Librum *Jonæ* genuinum *Tobias*, & Libri *Tobiæ* Auctor agnovit, cujus Cap. 14. legimus: *In hora autem mortis ſuæ vocavit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem juvenes filios ejus, nepotes ſuos, dixitque eis: Prope erit interitus Ninive, non enim excidit verbum Domini.* Græcus Textus ſic ad verbum reddendus: *Vade in Mediam, fili, quia quæcumque de Ninive dixit Jonas, futurum nempe ut evertatur, credo eſſe eventura.* Et revera (inquit *S. Hieronymus* Præfatione in Jonam) *Quantum ad Hiſtorias tam Hebræas quam Græcas pertinet, & maxime Herodotum, legimus Ninivem, regnante apud Hebræos Joſia, & Aſtyage Rege Medorum, fuiſſe ſubverſam. Ex quo intelligimus, primo tempore ad Jonæ prædicationem, acta pœnitentia, Ninivitas veniam conſecutos: poſtea vero in priſtinis vitiis perſeverantes, Dei in ſe provocaſſe ſententiam.* Ideo autem *Jonam* Prophetam ad Ninivitas miſit Deus, ut ſuam erga Gentes bonitatem ac miſericordiam demonſtraret, ſeque non modo Judæorum, ſed & Gentium ſalutem curare, ut obſervat *Theodoretus* in Prologo Commentarii in Jonam. „ Sic etiam (*inquit*) Beatum Jonam Deus univerſorum Ninivitis Prophetam creavit. Urbs autem hæc olim maxima fuit, in qua „ etiam Regis Aſſyriorum Regia ſtetit. Quoniam enim unigenitum Dei Verbum per humanam naturam appariturum erat hominibus, & cunctas Gentes divinę notionis lumine illuſtraturum, Gentibus etiam ante Incarnationem divinam ſuam providentiam „ patefacit: ut ex antecedentibus futura confirmet, & omnes edoceat, non ſe Judæorum „ Deum ſolum eſſe, ſed etiam Gentium, atque ut Veteris & novi Teſtamenti cognationem oſtendat. Etenim ſi ante Incarnationem nullam de Gentibus curam ſuſcepiſſet, „ alium Deum illum ſuſpicari Judæi potuiſſent, ut qui contraria illi faceret, qui Legem „ dediſſet, cum Judęos hic tantum curaret, ille vero omnes homines.

Jonæ Liber genuinus.

Cur Jonas ad Ninivitas miſſus?

Jonas Chriſti typus & ſpirans Prophetia.

II. Nullum de Chriſto Vaticinium in Libro *Jonæ* legitur, quia inſignis Chriſti typus ipſe fuit & ſpirans quædam prophetia, ut Salvator ipſe docet Matthęi 12. 39. 40. 41. *Generatio mala, & adultera ſignum quærit; & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Ninivitæ ſurgent in Judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædica-*

tione

sione Jonæ. Et ecce plus quam Jonas hic. Hinc *S. Hieronymus* Epistola ad Paulinum: „ Jonas (*inquit*) Columba pulcherrima, naufragio suo Passionem Domini præfigurans, „ Mundum ad Pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nun- „ tiat ". Et præfatione in Jonam: Cęterum non ignoramus, Chromati Papa Venera- „ bilis, sudoris esse vel maximi totum Prophetam referre ad intelligentiam Salvatoris, „ quod fugerit, quod dormierit, quod præcipitatus in Mare sit, quod susceptus a ceto, „ quod ejectus in litus pœnitentiam prædicarit: quod contristatus ob salutem Urbis in- „ numerę, cucurbitæ sit delectatus umbraculo: quod reprehensus a Deo cur majorem „ curam habuerit herbæ virentis, & extemplo aridæ, quam tantæ hominum multitudi- „ nis, & cætera quæ in ipso Volumine explanare nitemur. Et tamen ut totum Prophe- „ tæ sensum brevi Præfatione comprehendam: nullus melior typi sui interpres erit, quam „ ipse qui inspiravit Prophetas, & futuræ veritatis in servis suis lineas ante signavit. Lo- „ quitur ergo ad Judæos sui sermonis incredulos, & Christum Dei Filium nescientes: „ *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœ- „ nitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, & ecce plus quam Jonas hic*. Condemnatur er- „ go generatio Judæorum credente Mundo, & Ninive agente pœnitentiam, Israel incre- „ dulus perit. Illi habent Libros, nos Librorum Dominum: Illi tenent Prophetas, nos „ intelligentiam Prophetarum: *Illos occidit litera*, nos vivificat spiritus. Ita *S. Augusti- „ nus* Libro 18. De Civitate Dei, Cap. 30. Jonas Propheta non tam sermone Christum, „ quam sua quadam Passione prophetavit; profecto apertius, quam si ejus mortem & re- „ surrectionem voce clamaret. Ut quid enim exceptus est ventre belluino, & die tertio „ redditus, nisi ut significaret Christum de profundo inferni die tertio rediturum? *Ita* S. „ Cyrillus Alexandrinus *Præfatione Commentarii in Jonam*: Non singula quæ typis in- „ sunt, ad spiritales considerationes apta sunt. Sed si persona afferatur alicujus, imagi- „ nem quamdam Christi nobis subjicientis, humana merito præteribimus, solisque ne- „ cessariis immorabimur, undique conquirentes quę ad scopum rei propositæ conducere „ possint. Eodem modo in Jona se res habet. Christi namque Mysterium nobis forma „ quadam ante oculos ponit. Verumtamen non omnia quę illi contigerunt ad hoc ac- „ commodata & necessaria intelligi queant. Verbi gratia, missus est prædicare Ninivi- „ tis, fugere tamen a facie Dei conatus est; & cernitur ad legationem tergiversari. „ Missus est etiam a Deo & Patre Filius prædicaturus Gentibus, ad quod Ministerium „ se impigrum & alacrem præbuit, nec fugere quæsivit a facie Dei. Hortabatur vecto- „ res Propheta his verbis: *Tollite me, & mittite in Mare, & quiescet Mare a vobis*. „ Et a ceto absorptus, deinde redditus est die tertio. Postmodum abiit Ninivem, & „ Munus impositum explevit. Cepit autem dolorem non modicum, ubi Deus Ninivita- „ rum misertus est. Christus etiam volens mortem sustinuit, mansitque in corde terrę „ dies tres & noctes totidem, & revixit, ac deinde in Galilæam se contulit, promulgan- „ dique Evangelii inter Gentes initium facere jussit. At vero cum propter pœnitentiam „ salvatos cerneret, non quemadmodum Jonas tristitiam concepit. Quod cum ita sit, si „ non secundum omnia Historiæ hujus sermonem ad spiritualis considerationis finem tor- „ queamus, nemo nobis vitio adscribat.

ARTICULUS VI.

De Michæa Propheta.

I. MIchæas inter duodecim Minores Prophetas sextus secundum Hebręos & Vulga- tam Editionem Latinam, non ille *filius Jemla* fuit, qui temporibus *Achab* & *Josaphat* Regum vaticinatus est, & ab *Achabo* in carcerem missus, ut habetur 3. Regum Cap. 22. sed Morasthites. Erat autem *Morasthi* viculus non grandis juxta Eleutheropo- lim Palęstinæ Urbem, ut *Eusebius* & *S. Hieronymus* testantur. Coævus fuit *Oseæ*, *Joeli*, *Amosi*, *Isaiæ*, & sub *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia* Regibus Juda vaticinatus est, contra Samariam & Jerusalem, id est, contra Regnum utrumque, Israeliticum & Judaicum. *Michæam* ex alto prącipitatum a *Joramo* filio *Achab* Regis Juda scribit *Pseudo-Epiphanius*

Michæa genus, patria, Prophetia tempora.

Mich. 1.

Lib. de Vitis Prophetarum, cum nec *Achab*, nec *Joramus* Reges Juda fuerint, sed Israel, nec *Achabi* & *Jorami* temporibus vixerit *Michæas Morasthites*, sed alter ille *filius Jemla*, quocum ipsum perperam confundit. Illustre testimonium ipsi præbet *Jeremias* Cap. 26. 18. *Michæas de Morasthi fuit Propheta in diebus Ezechiæ Regis Juda, & ait ad omnem Populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus Exercituum: Sion quasi ager arabitur; & Je-*
Mich. 3. *rusalem in acervum lapidum erit; & Mons Domus in excelsa silvarum. Numquid morte condemnavit eum Ezechias Rex Juda, & omnis Juda?* In Idololatriam aliaque scelera Judæorum, & Israelitarum invehitur *Michæas*, propter quæ utriusque captivitatem, his per Assyrios, illis per Chaldæos prænuntiat. Propter peccata Principum, Sacerdotum, Prophetarum, & Judicum, delendam Hierosolymam prædicat. Principum, qui carnem Populi comedebant, qui Sion ædificabant in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate, id est, qui plebem opprimebant iniquis tributis, exactionibus, usuris, fraudibus, & ex male partis divitiis ac sanguine pauperum Palatia ædificabant, & pretiosa supellectili instruebant. Judicum, qui acceptis muneribus pervertebant judicia. Sacerdotum, qui spe lucri docebant. Prophetarum, qui peccatoribus, a quibus aliquid emolumenti sperabant, fœde adulabantur.

Michææ Vaticinia de Christo & Ecclesia vindicantur.

II. De Christo & Ecclesia præclare vaticinatus est *Michæas* Cap. 4. *Et erit: In novissimo dierum erit Mons Domus Domini præparatus in vertice Montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum Populi, & properabunt Gentes multæ, & dicent: Venite ascendamus ad Montem Domini, & ad Domum Dei Jacob; & docebit nos de viis suis & ibimus in semitis ejus: Quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Jerusalem: Et judicabit inter Populos multos, & corripiet Gentes fortes usque in longinquum; & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: Non sumet gens adversus gentem gladium, & non discent ultra belligerare. Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: Quia os Domini Exercituum locutum est. Quia omnes Populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem; & eam, quam ejeceram colligam, & quam afflixeram: & ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam; & regnabit Dominus super eos in Monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum. Et tu Turris gregis nebulosa filiæ Sion, usque ad te veniet; & veniet potestas prima, Regnum filiæ Jerusalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non est tibi, aut Consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole, & satage filia Sion quasi parturiens. Quia nunc egredieris de Civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.* Hęc gemina sunt *Isaiæ* Oraculo Cap. 2. & iisdem pene verbis expressa. Eaque Christo Jesu convenire manifestum est, qui Gentibus ad fidem vocatis longe lateque in Ecclesia dominatur: Qui Legem Novam condidit, Hierosolymis prędicari cœptam, indeque in orbe universo promulgatam: qui toto orbe in pace composito natus est; cujus in ortu Angeli pacem annuntiarunt hominibus bonę voluntatis: Qui pacificavit per sanguinem Crucis sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt. Qui a mortuis redivivus, pacem Discipulis reliquit antequam in cœlos ascenderet: Qui *pax nostra* est, & *fecit utraque unum*, ut ait Apostolus: Qui & claudicantem Synagogam, & Gentes ejectas, in unam Ecclesiam congregavit, sub quo ceu *vite vera* fideles populi requiescunt: qui Mons est super vertice Montium, *Moysen* scilicet ac Prophetas, qui de illo vaticinati sunt, exaltatus a Patre, qui *Dedit illi nomen quod est super omne nomen*: cujus Ecclesia *Domus est Dei* Jacob, *Columna & firmamentum veritatis*. Qui *Jesus* vocatus est, quod universum hominum genus redempturus esset,
Matth. 1. ut Angelus ait: *Et vocabis nomen ejus JESUM; Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum*. De quo & S. *Petrus* Epist. 1. Cap. 1. 18. 19. *Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternę traditionis, sed pretioso Sanguine quasi Agni immaculati Christi, & incontaminati*: De quo Angelus apud *Lucam* Cap. 1. 33. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Qui Bethleemi natus est, ubi *Turris gregis*. Qui judicat inter populos, qui salute digni sunt, & qui indigni. *Pater* enim *omne judicium dedit Filio*. Quamobrem ipsi Hebræi Christum hic a *Michæa* prædictum fatentur. Sic *Beresith Rabba*, sic R. Sel-

Selmoh Jarchi, ſic *Aben-Ezra*, *Grotio* perſpicaciores, qui Vaticinium illud *Michææ* ſumptum quidem ait ex antiquiore Prophetia *Iſaiæ*, non ad ſignificandam rem eamdem, ſed parem. *Nam Iſaias*, inquit, *hæc dixerat de Regno Ezechiæ pleno ſanctitatis, juſtitiæ, ac felicitatis. Michæas vero eadem dixit de temporibus poſt reditum ex Babylone.* Illud *Grotii* commentum *SS. Hieronymi* & *Cyrilli Alexandrini* auctoritate præclariſque Commentariis refellitur. Hoc enim *Michææ* Oraculum de Chriſto & Eccleſia intelligendum docent, ſicut & *S. Aug.* Lib. 18. *de Civit. Dei*, cap. 30. Sed priſcis omnibus Interpretibus lucu- *Grotius refellitur.*
lentius Judaicam illam interpretationem confutat *Theodoretus*, quam & Chriſtiani quidam Doctores ejus ætate amplexi fuerant, & quam ævo recentiori *Grotius* magna fiducia propoſuit. *At Judæi* (inquit Theodoretus) *hæc ita intelligere nolunt: Sed hanc ajunt eſſe Babylonici reditus prædictionem. Et quidem nihil mirum eſt illos, ſtupidi cum ſint hoc modo intelligere: Nam aliis eorum ineptiis convenit hæc etiam circa Prophetiam iſtam hallucinatio. Quod autem quidam etiam Doctores pietatis eamdem interpretationem in ſua Scripta inſeruerint, id vero non ferendum mihi, nec venia dignum videtur. Quænam enim Gentes aut vicinæ, aut longius diſſitæ, in Judæorum Templum poſt reditum accurrerunt ad Leges eorum accipiendas, & verbum illinc exiens amplexandum? Inter quaſnam vero Gentes Populoſve plurimos, verbum hoc judicavit eorum maleſacta reprehendens? Sed & illa etiam quæ ſubſequuntur aperte illius interpretationis falſitatem refellunt. Nam poſt reditum a Babylone, ut his etiam placet, qui ſic interpretati ſunt, & Gog & Magog, cum plurimis Gentibus in Judæos irruerunt; & finitimi omnes continenter cum eis bella geſſerunt, hinc quidem Idumæi, & Ammonitæ, & Moabitæ; illinc vero Allophyli & Samaritæ, & non multo poſt Macedonicæ illis clades obtigerunt, quas Macchabæorum Hiſtoria continet. Hoc autem loco Propheticus ſermo altiſſimam pacem promittit.* „ Conci- 3
„ dent enim gladios ſuos in aratra, & haſtas ſuas in falces, & ultra non tollet gens
„ contra gentem gladium, & nequaquam diſcent belligerare. Et requieſcet unuſquiſque
„ ſub vite ſua, & unuſquiſque ſub ficu ſua, & non erit qui exterreat. *Et verborum*
„ *veritatem aſſerens dicentis auctoritatem auditoribus planam facit.* Os enim Domini o-
„ mnipotentis locutum eſt hæc. Tunc nimirum, tunc omnes Populi ibunt unuſquiſque
„ viam ſuam: Nos autem ibimus in Nomine Domini Dei noſtri in æternum & ultra.
Quod igitur nihil ex his ad Judæos accommodari poſſit, res ipſe teſtantur. Hi enim de Jeruſalem ejecti, orbis terrarum facti ſunt inquilini, diſperſi & errabundi, conſentaneum Legi Miniſterium exequi non valentes. Propheticus vero ſermo promittit eos qui crediderint in Nomine Domini ituros in æternum & ultra. Quod autem ſecuturum poſt Domini adventum tempus hæc præſignificent, res ipſæ iterum plane loquentes teſtimonium præbent. Nam ante conſtitutum Romanum Imperium, crebri inter ſe Gentium motus fiebant, quia ſingulis Nationibus diviſa erant Regna. At Principatu omni ad Romanos translato, & ſingularum Gentium Regnis ſub Salvatoris noſtri adventum deletis, ſumma pax toto orbe terrarum dominata eſt . . . . His ſubdit: „ In diebus illis, & in tempore illo, congregabo *Vaticinium aliud Michææ de Chriſto vindicatur.*
„ eam quæ contrita eſt, & quæ ejecta fuerat, ſuſcipiam, & quos repuleram. Et ponam
„ contritam in reliquias, & repulſam in gentem fortem. *Et docens aperte ſe non de Ju-*
„ *dæis hæc dicere, appoſuit*: Et regnabit Dominus ſuper eos in Monte, ex hoc nunc
„ & uſque in ſæculum. *Si nimirum Judæorum Regnum in Sion permanſit, & aſſidue æterna Dei procuratione potiuntur, jure Judæi hanc ſibi Prophetiam vindicant, & qui hæc ſicut illi accipiunt, cum illis conſentiunt. At ſi Judæorum olim Regnum extinctum eſt, proculque ab Jeruſalem habitantes in ſervitute agunt, Deique procuratione ſpoliati ſunt, & nugari deſinant Judæi, & Eccleſiæ Doctores veritati adſtipulentur.*

III. Ad Chriſtum etiam pertinet Oraculum illud *Michææ* Cap. 5. 2. 3. 4. 5. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi agredietur: qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos uſque ad tempus, in quo parturiens pariet; & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Iſrael. Et ſtabit, & paſcet in fortitudine Domini, in ſublimitate Nominis Dei ſui, & convertentur, quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ. Et erit iſte Pax.*

Oraculum iſtud in Chriſto Jeſu impletum eſt. Is enim natus eſt Bethleemi, quam Meſſiæ fore patriam veteres Judæi ex iſto *Michææ* Vaticinio intellexerunt, ac probarunt.

Mat-

Matthæi 2. *Cum ergo natus esset JESUS in Bethleem Judæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est Rex Judæorum? . . . Audiens autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas Populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu, Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Israel.* Et Joannis 7. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex*
Joan. 1. *semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David, venit Christus?* Ejus generatio ex Deo Patre æterna est. *In principio* enim *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum.* Et ipse de se ait: *Antequam Abraham fieret, Ego sum.* Et, *Ego principium, qui & loquor vobis.* Et de seipso ait ad Patrem, Joannis 17. *Clarifica me, tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam Mundus esset, apud te.* Sed nihilominus in tempore natus est de muliere per partum, homo factus, hominesque fratres vocare dignatus. Judaicam autem Religionem stare dedit usque ad tempus vocationis Gentium, quo & reliquiæ Israel per gratiam salvæ factæ sunt, & Apostoli atque Discipuli conversi sunt ad Prophetarum & Patriarcharum fidem, qui Christum venturum annuntiaverant: Illudque Psalmi 44. Vaticinium impletum est: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii*, &c. Stetit autem, cum hominibus scilicet conversatus, quos pavit in fortitudine Domini, qui seipsum bonum Pastorem prædicat: *Ego sum*, inquit, *Pastor bonus*. Nec solum pavit oves, sed & servavit in nomine Dei. Unde ipse ait ad Patrem (Joannis 17.) *Pater Sancte, serva eos in Nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Quando eram cum eis, ego servabam eos in nomine tuo: Quos dedisti mihi custodivi, & nullus ex his periit.* Magnificatus est, usque ad terminos terræ, cum Evangelium prædicatum est in universo Mundo, juxta quod Apostolis jusserat, dicens: *Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et, *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ipse* denique *est pax nostra*, ut ait Apostolus Prophetæ consentiens. Illud *Michææ* Vaticinium de Messia intellexerunt Paraphrastes Chaldæus *Jonathan*, Auctores Thalmudis in Libro *Sanhedrim*, Cap. ultimo, & in Libro *De Paschate*, Cap. 10. item Auctores *Midrasch Thehillim*, & *R. Selomoh*, & *R. David Kimchi*. Judæorum tamen plerique alii de *Zorobabele* hoc Vaticinium explicant, eique interpretationi favent *S. Joannes Chrysostomus*, *Theophylactus*, *Euthymius*. Hanc novissime amplexus est *Grotius* Annotationibus in Michæam. *Natus*, inquit, *ex Bethleemo Zorobabel recte dicitur, quod ex Davidis familia esset, quæ orta Bethleemo. Et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis.* Id est, *Origo Zorobabeli ab olim, a temporibus longis. Originem trahit a domo illustri antiquitus, & per quingentos annos regnatrice. Quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ. Id est, illico postquam reversi fuerint, Dei fama ex isto beneficio longe lateque propagabitur per terras omnes. Et erit iste pax: Id est, Et erunt tunc res prosperæ.* Verum
Grotius refellitur. hanc interpretationem contortam esse & coactam quis non videat? Non magis enim ex Bethleemo ortus dici potuit *Zorobabel*, quod ibi natus sit *David*, quam Jerosolymis, ubi tot Reges ipsius *Zorobabelis* Decessores procreati sunt, aut ex *Babylone*, ubi ipse natus est. Nec verisimile videtur Prophetam eo Vaticinio quo *Zorobabelis* Imperium & res gerendas prædixisset, *Davidis* patriam, non ipsius *Zorobabelis* notare voluisse. Nusquam etiam in Scriptura Sacra invenietur, hanc locutionem, aut similem, *ab initio, a diebus æternitatis*, quingentorum dumtaxat annorum intervallum significare, non vero infinitam æternitatis durationem. Conferatur hic locus cum *Proverbiorum* 8. 23. ubi Æterna Sapientia, quæ Christus est, de seipsa ait: *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequam terra fieret.* Denique *Zorobabeli* non convenit pars illa Vaticinii, quod fama eius per orbem universum propagata sit, & quod fuerit ipse pax; cum Chutæi Samaritæ calumniis suis & accusationibus, ædificationem Templi interturbaverint, & *Nehemiæ* temporibus *Sanaballat* & *Tobias*, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, Judæos Muros Jerusalem ædificantes hostiliter aggressi sint: Adeo ut Judaicæ Juventutis media pars faceret opus, & media parata esset ad bellum (1. *Esdræ* 4. 2.) Macchabaicis etiam

Mare. 16. 15. Matth. 28. 18. 19. Ephes. 2. 14.

jam temporibus Judæi bellis atrociſſimis vexati ſunt. A Romanis tandem debellati, exciſi, finibuſque ſuis exterminati fuere. *Theodoreti* auctoritate ac ratiocinio *Grotii* commentum penitus obteritur, Commentario in *Michæa* Cap. 5. ubi Prophetę Oraculum ſic illuſtrat: *Ne reſpicias exiguum numerum incolarum, o Bethleem. Cauſam enim habes quare illuſtris habenda ſis, qualem nulla totius orbis Urbs.—Nam in te ſecundum* „ *carnem, naſcetur, qui ante ſæcula ex Patre eſt genitus*, cujus egreſſus ab initio. *Hoc* „ *vero Evangelii proœmio ſimile eſt:* In principio erat Verbum, & Verbum erat apud „ Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. *Eſt etiam ſimi-* „ *le iis quæ a Deo per David dicuntur*, Ex utero ante Luciferum genui te. *Hic igitur qui ante ſæcula, qui in principio apud Deum, Deus verbum, & qui hinc exitus habet ab initio, in te*, inquit, *ſecundum carnem nativitatem capiet; te quæ minima ex millibus Juda exiſtis, ſplendidam & illuſtrem efficiens..... Hoc vero Judæi etiam noſtri temporis ad Zorobabel accommodare auſi ſunt, aperte veritatem oppugnantes. Neque erubeſcunt, cum audiunt quod ejus egreſſus ab initio a diebus ſæculi. At Zorobabel poſt Captivitatem Babylone natus fuit, & a loco nomen ſumpſit. Veteres autem Judæi non ſimiliter ut iſti hanc Prophetiam intellexerunt: Qui multis annis poſt Zorobabel ab Herode interrogati ubi naſceretur Chriſtus, hoc ei teſtimonium protulerunt. Hinc igitur patet, perverſe Judæos noſtræ ætatis in hujus Prophetiæ interpretatione verſari. Sed horum inſania relicta, ad ea quæ conſequuntur explananda pergamus.* „ Propterea dabis eos uſque „ ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrum ejus revertentur ad filios Iſrael. “ *Eo uſque*, inquit, *tolerabis, & curam tuam Judæis imparties, quoad pariens pepererit.* „ *Eccleſiam vero deſignat, de qua & Iſaias clamat*, Lætare ſterilis, quæ non paris: *Iſai. 54.* „ Erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ „ habet virum. *Qui autem*, inquit, *ex hac naſcentur, conjungentur cum iis qui ex Iſrael credunt. Ex Iſrael enim divinus Apoſtolorum chorus extitit, & qui poſt eos electi ſunt a Domino ſeptuaginta Diſcipuli, & qui poſt Reſurrectionem in unum congregati fuerunt centum viginti, & quingenti quibus ſimul congregatis Dominus viſus fuit; & tria millia, & quinque millia, quos piſcator Petrus piſcatus fuit; multaque millia de quibus divinus Jacobus dixit* „ *Paulo Diviniſſimo:* Vides, frater, quot millia ſunt in Judæis qui credi- *Act. 22.* „ derunt. *Una igitur hinc & illinc Eccleſia efficietur, & in his ex Bethleem natus Dominus ſtabit.* „ Et videbit, & paſcet gregem ſuum in fortitudine Dominus, in gloria „ Nominis Dei ſui erunt: Quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ. “ *Et vero videre eſt ſacroſanctam Dei Eccleſiam dominico Nomine gloriari, Deique Nomen ubique terra, marique laudibus celebrari. Quorum nihil demonſtrabunt Judæi factum fuiſſe ante adventum Domini & Salvatoris Paſſionem, & Gentium vocationem. Quoniam autem longis poſt temporibus hæc futura erant, ex iis quæ illo tempore eventura erant, prædictionis fidem facit. Ut enim cognoſcatis*, inquit, *quam vera Vaticinia mea ſint, eorum pignus habete præſentia. Bellum enim vobis inferentem Aſſyrium perdam, & pacem vobis altiſſimam faciam.*

Reſponditur Objectionibus Judæorum.

IV. Objiciunt Judæi in hoc *Michææ* Vaticinio deſignari Ducem & Paſtorem, qui vindicaturus eſſet Iſraelem ab Aſſyriis, & reducturus Populum ex Captivitate, quod Jeſus Nazarenus non præſtitit. Secundo Prophetam de eo agere, qui paſcere debebat Iſraelem *in fortitudine Domini, in ſublimitate Nominis Dei ſui*. Adeoque vel ad Jeſum Nazarenum id non pertinere, vel illum non eſſe Deum, ſed Deo ſubditum. Tertio, Prophetam loqui de eo, qui futurus eſſet *Dominator in Iſrael*. Jeſum vero Nazarenum Judæis dominatum non fuiſſe, ſed Judæos potius aut Judæorum Principes illi imperaſſe.

Reſpondetur ad primum, Comma illud de liberatione Iſraelis ab Aſſyriis, ad *Zorobabelis* quidem tempora ſpectare, ſed hinc perperam colligi, præcedentia Vaticinii commata ad eumdem *Zorobabelem*, non ad Meſſiam pertinere. Ex his ſcilicet quæ proximo tempore eventura erant, fidem facit prædictionis eorum, quæ longis poſt temporibus, poſt Chriſti Jeſu ſcilicet adventum & paſſionem erant adimplenda. Hanc Reſponſionem ſuppeditat *Theodoretus*.

Reſpondetur ſecundo, Liberationem ab Aſſyrio myſtice intelligendam Eccleſiæ vindicationem a ſpiritualibus hoſtibus. Prophetis nimirum ſolemne eſt ſpiritualia Dei beneficia

cia, officia, spirituales hostes, & liberationem ab illorum incursibus, typicis & symbolicis verbis ac figuris exprimere. Comma illud Prophetici Oraculi sic exponit S. Hieronymus. *Quando venerit Diabolus super terram regionemque credentium, & eorum quos pascet Dominus in fortitudine, & in sublimitate Nominis Dei sui, & eos calcaverit tribulationibus variis, & domos animarum nostrarum, id est, corpora quasi superbus ascenderit atque depresserit, & tamen nihil nos a Christi caritate separaverit: Tunc Christi pax, sive ipse Christus erit in nobis, & dicetur de Sancto: Nihil proderit inimicus in eo.*

Psal. 88. Respondetur ad secundum, Jesum Nazarenum, bonum Pastorem, qui dedit animam suam pro ovibus suis, Israelem pavisse in fortitudine Domini, in sublimitate Nominis Dei sui, in cujus doctrina, virtute, miraculis, actionibus, passionibus, & gloria passionem consecuta, fortitudo Dei, & Majestas Nominis ejus tanto splendore emicuit, ut stuporem etiam acerrimis illius hostibus incusserit. Deum autem esse, ut sacer Vates docet, a ternam ejus generationem his verbis exprimens: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis:* & nihilominus Deo subditum esse secundum statum exinanitionis, & formam servi, quam assumpsit, sive secundum officium Mediatoris, quod œconomice suscepit. Unde ait Joannis 20. 17. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.* Cum tamen de illo vere dixerit sanctus Petrus: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Et S. Thomas, *Dominus meus, & Deus meus.*

Ad tertium respondetur, Regnum Christi Jesu spirituale fuisse & internum, quale illud Messiæ a Prophetis describitur, non carnale & externum. Unde Regnum suum de hoc Mundo non esse professus est. Et tamen Rex appellatur. (*Matth.* 2. 1. *Matth.* 16. 17. *& seq. Matth.* 21. 4. 5. *& Joann.* 12. 15. *Matth.* 25. 31. *& seq. Matth.* 27. 2. *& seq. Luc.* 1. 32. 33. *Luc.* 19. 37. 38. *Luc.* 22. 29. 30. *Joann.* 1. 49. 12. 13. 17. 1. 2. 18. 36. 37. &c.) Esto igitur dominio externo Judæi Jesu Nazareno dominati sint; ipse tamen dominio interno & spiritali Israeli dominatus est; Israeli (inquam) secundum carnem; dominio potentiæ, illum virga ferrea coercendo; Israeli vero secundum promissionem, dominio gratiæ, illum Pastoris instar suavissime regendo.

Respondetur secundo, Judæos Christo Jesu dominatos qua homini, qua servi forma induto, secundum quam subditus esse dignatus est: Quibus tamen ut Deus, dominabatur. Neque vero ullam in Christum etiam ut hominem potestatem habuere, nisi desuper traditam: Nec Herodes, vel Pilatus quicquam in ipsum statuere, nisi *quæ manus Dei & consilium ejus* decreverant. Atque in ipso etiam exinanitionis statu summæ suæ potestatis ac Imperii præclara dat documenta, dum ejus Nativitas ab Angelo annuntiatur, a multitudine Militiæ cœlestis prædicatur: Dum Magos ab Oriente vocat, & Stella duce ad cunas suas venerabundos adducit: Dum pannis involutus conturbat *Herodem* & omnem Hierosolymam cum illo: Dum ventis & mari, morbis, morti imperat, naturæque Dominum illustribus miraculis se probat: Dum vendentes & ementes ejicit e Templo, mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: Dum asinam & pullum ejus solvi & ad se adduci jubet, ac Hierosolymam Regis instar triumphali apparatu ingreditur: Dum turbam ad ipsum capiendum emissam uno verbo prosternit: Dum eo patiente Sol deficit, terra concutitur, velum Templi scinditur, petræ findu ntur, monu-
Isai. 59. 20. menta aperiuntur, & Sancti plerique surgunt ex illis redivivi. Denique tunc dominabi-
Rom. 11. 25. 26. 27. tur Israeli, cum *plenitudo Gentium introierit, & sic omnis Israel salvus fiet, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum.*

Respondetur Objectioni Bodini. V. Objicit *Bodinus*, Lib. 5. *De abditis Rerum sublimium Arcanis*, Jesum Christum Nazarethi natum esse; hinc Nathanaelem Philippo nuntianti, Jesum Nazarenum eum esse quem Moses & Prophetæ prædixerant, respondisse: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Jesum ipsum cum Paulum de Cœlo vocavit, se ipsum Nazarenum non Bethleemitam dixisse: *Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Passim Jesum Nazare-
Joan. 1. 45. 46. num a Judæis, ab Evangelistis, ab Apostolis appellari: Adeoque *Michææ* Oraculum de
Act. 22. 8. Duce & Pastore Israelis Bethleemi nascituro, ad Christum Jesum non pertinere.

Respondetur, Jesum Nazarenum appellatum ad significandum locum educationis, non nativitatis. Ut enim notat *Eustathius* in Homeri Odysseam 10. *Patria Urbs est quædam,*

in

in qua quis poſt ortum edoctus eſt. Adeo ut qui talis non ſit, ſed poſt ortum patria ſit privatus, is Urbe hujuſmodi exciderit, neque tam eam habeat patriam, ac illam quæ ipſum deinceps aluit. Sic *Auguſto Cæſari* cognomen *Thurino* fuiſſe narrat Suetonius, *in memoriam Majorum originis*. Idem Libro *De Illuſtribus Grammaticis*, Cap. 16. *Quintum Cæcilium Epirotam*, Tuſculi natum, cognomen accépiſſe notat, non a loco ortus ſed a loco originis. Cum igitur parentes Jeſu Nazareni eſſent, & Nazarethi degerent, non mirum quod hinc nomen traxerit Chriſtus Jeſus, quamvis Bethleemi natus, ut conſtat ex Prophera, & Evangeliſtis.

Michæas cum S. Matthæo Evangeliſta conciliatur.

VI. Quæritur qua ratione *Michæas* cum *S. Matthæo* Evangeliſta concilietur, cum ille vocet *Bethleem Ephrata*; iſte *Terram Juda*: Ille parvulam eſſe affirmet, dicens: *Parvulus es in millibus Juda*: Iſte parvam eſſe neget, dicens: *Nequaquam minima es in Principibus Juda*; Ille dicat: *Ex te egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael*; Iſte: *Ex te exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael.*

Reſpondetur primo, *S. Matthæum* Prophetæ ſenſum verbis ſuis expreſſiſſe, non vero Vaticinium illius iiſdem verbis retuliſſe. Quod Sacris Novi Teſtamenti Scriptoribus ſolemne eſt, nec ab optimo interpretandi genere alienum, ut *S. Hieronymus* probat in Epiſtola ad *Pammachium*. Quamvis ergo inter *Matthæum & Michæam* diſſenſus in verbis quibuſdam eſſe videatur, idem tamen eſt utriuſque ſenſus, eademque dictorum ſubſtantia. Nam *Bethleem Ephrata* vocatur a Sacro Vate, ex nomine Conditoris ſui, ut colligitur ex 1. Paralipomenon 4. 4. *Iſti ſunt filii Hur primogeniti Ephrata Patris Bethelem.* Id nomen antiquum Bethleemi. Geneſis 35. 19. *Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethleem.* Et Geneſis 48. 7. ait Jacob *Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia, mortua eſt Rachel in terra Chanaan, in ipſo itinere .... & ingrediebar Ephratam, & ſepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethleem.* Dicitur autem ab Evangeliſta *Terra Juda*, id eſt ſita in portione Tribus Juda, ut diſtinguatur ab alia Urbe cognomine, ſita in Galilæa, & in portione Tribus Zabulon, de qua *Joſue* Cap. 19. 15. Eoque expreſſius ſignificatur Meſſiam ex Tribu Juda naſci debuiſſe, & revera natum fuiſſe. Sic etiam Bethleemum diſtinguit *S. Joannes* Cap. 7. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſemine David, & de Bethleem Caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?*

Quamvis porro enuntiatio Prophetæ explicite affirmativa, Evangeliſtæ negativa; implicite tamen & æquivalenter enuntiatio *Michææ* negativa eſt non minus quam *S. Matthæi*, & idem utriuſque ſenſus, ſi adverſativa particula in poſteriori parte Oraculi Prophetici intelligatur, hoc modo: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda:* In oculis ſcilicet ac opnione hominum, in quibus Urbes ex magnitudine, ambitu, munitionibus, Populi frequentia, opibus, ornatu, ſplendore, deliciis celebres ſunt. *Ex te tamen mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael*, id eſt, minime tamen parva es, minime deſpicienda, aut primariis & populoſiſſimis Civitatibus Tribus Juda poſtponenda, quia Meſſiæ ortu nobilitanda & illuſtranda es. Non deſunt autem in Scripturis Sacris exempla adverſativæ particulæ ſimiliter prætermiſſę, & tamen intellectę, ut Pſal. 118. 141. *Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: Juſtificationes tuas non ſum oblitus:* Id eſt licet adoleſcens, & ab hoſtibus deſpectus, Legis tamen tuæ non obliviſcar. Et *Joannis* Cap. 9. 30. *In hoc mirabile eſt quia vos neſcitis, unde ſit, & aperuit oculos meos.* Quod his verbis æquivalet, *& tamen aperuit oculos meos.* Aliter hic nodus ſolvi poteſt dicendo, Intellexiſſe *S. Matthæum* optimum Prophetæ Interpretem, verba illius interrogationem continere quæ more omnium Gentium tantundem valeat ac negatio hoc modo: *Tune Bethleem Ephrata, parvula es in millibus*, ſive in Urbibus *Juda? Imo vero ex te mihi egredietur qui ſit Dominator in Iſrael*, id eſt, Meſſias. Hæc reſponſio *S. Iſidori Hiſpalenſis* auctoritate, & Bibliorum Gothicorum antiquiſſimorum, quæ in Eccleſia Toletana ſervantur, lectione nititur, quæ ſic habent: *Et tu Bethleem Ephrata, numquid parvula es?* Necnon Syriacę Verſionis Latine ita redditæ in Bibliis Polyglottis: *Tu vero Bethleem oppidum, num parvum es ut cenſearis inter Myriadas Juda? Ex te prodibit Princeps, qui præſit Iſraeli, cujus exitus a principio eſt, a diebus æternis.* Quod per interrogationem expreſſit Syrus Interpres, Arabs per negationem reddidit: *Et tu o Bethleem*

domus

domus Ephratæ, nequaquam ita parva es, ut non sis in millibus Juda, &c. Eumdemque *Michææ* locum nonnulli patres negative efferunt ex Versione 70. Interpretum. (Quamvis *S. Hieronymus*, *S. Augustinus*, *S. Cyrillus*, *Theodoretus*, & alii in eorum Editione illud absque negatione legerint, ut nunc habetur) Sic *Tertullianus Libro adversus Judæos* Cap. 13. *Origenes Lib.* 1. *contra Celsum*, p. 39. Edit. Cantabrig. *S. Cyprianus Lib.* 2. *Testimoniorum adversus Judæos*, Cap. 12. Ut ut se res habet, eadem mens est Prophetæ, quę Evangelistæ, Bethleemo videlicet ortum Christi asserere, & ob id summum decus quod ei inde accessurum erat, prout revera in plenitudine temporum accessit, contra carnalem illorum opinionem, qui illam ob exiguum pomerii ambitum, & exiguum incolarum numerum contemnebant. Nec spernenda *Erasmi* interpretatio *Annotationibus in* Cap. 2. *S. Matthæi*: Prophetam prędixisse, Bethleemum, etsi humilem prius, omnium tamen Urbium Tribus & Gentis Judaicę nobilissimam ac felicissimam fore. Evangelistam vero, quod a Propheta dictum erat explicuisse, perinde ac si dixisset: Nunc impletum est, o Bethleem, quod a Propheta de te prędictum: Non enim jam minima es, ut olim, sed maxima, quia in te natus est Christus Jesus. Hanc Responsionem confirmat Paraphrasis Chaldaica *Jonathanis* in Cap. 5. Michęæ: *Et tu, Bethleem Ephrata, quasi minima fuisti adeo ut computareris inter millia domus Juda, ex te coram me prodibit Christus, ut sit dominium exercens in Israel, cujus nomen dictum est ab æternitate, a diebus sæculi*. In reliquis eumdem esse Prophetę & Evangelistæ sensum manifestum est, etsi verba nonnihil diversa sint.

Respondetur secundo cum *S. Hieronymo* Commentario in Cap. 5. Michææ, *S. Matthæum volentem arguere Scribarum & Sacerdotum erga Divinæ Scripturæ lectionem negligentiam, sic etiam posuisse ut ab eis dictum est*; Id est, S. Evangelistam Historicum agere nec referre Prophetæ verba: sed Sacerdotum & Scribarum, ut eorum oscitantiam vel ignorantiam notet.

Aliud Miraculum Prophetæ ex Oraculis de Christo & Ecclesia.

VII. Ad Christum & Ecclesiam sub typo Sion & Hierusalem designatam rursus pertinent illa *Michææ* Prophetæ Oracula, Cap. 7. *Ego autem ad Dominum aspiciam, & expectabo Deum Salvatorem meum: Audiet me Deus meus. Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: Consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: Educet me in lucem, videbo justitiam ejus. Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicet ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: Nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies ut ædificentur maceriæ tuæ. In die illa longe fiet Lex. In die illa & usque ad te veniet de Assur, & usque ad Civitates munitas; & a Civitatibus munitis usque ad flumen, & ad Mare de Mari, & ad Montem de Monte*. Christus Jesus Domini & Salvatoris nomine indicatur, quem futurum expectationem Gentium Jacob olim prædixerat; *Genes.* 49. 10. Ecclesia Gentium æmulæ Synagogæ, sibi ob veterem Idololatriam insultanti, cum fiducia respondet, frustra illam de casu seu erroribus Gentium adversus Gentes lætari atque ipsis casum exprobrare; Siquidem Messias ipsas de tenebris educet in *lucem*, & *lux* earum erit. Porro Christum Lucem esse, & a Prophetis atque Evangelistis vocari, sibique nomen illud tribuere, res notior est, quam ut probatione egeat. Addit se visuram *Justitiam* ejus. *Justitiæ* autem *sempiternæ* nomine Christum a *Daniele*, & *Justi* vocabulo passim ab *Isaia* significatum nemo nescit. Synagoga quæ gentibus impotentius insultabat, nunc operta confusione est, nunc *conculcata ut lutum platearum*, Judaica Gente exule & palabunda, excisa Hierosolyma, Templo diruto, *Lege* & antiquis Sacrificiis abrogatis, & *longe factis*. *Maceriæ* tamen ejus *ædificatæ sunt*, cum Judæi ad Christum conversi in unam cum Gentibus in Eumdem credentibus coaluerunt Ecclesiam. Ad Ecclesiam porro Gentes ex orbe universo confluxerunt. Quod aliis Prophetarum Oraculis pariter prædictum, ubique prędicato Evangelio impletum est. Subdit Sacer Vates: *Pasce Populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ*. Quæ Christo bono Pastori conveniunt. Cujus Miracula his verbis prædicuntur: *Secundum dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei Mirabilia*. Gentium sub Christi jugum reductionem sequentibus versibus describit Propheta: *Videbunt Gentes, & non confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manum super os, aures*

eorum

eorum surdæ erunt. Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te. Finis denique adventus Christi, scilicet iniquitatum humani generis expiatio, his sententiis exprimitur: *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? Non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Revertetur & miserebitur nostri: Deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum Maris omnia peccata nostra.*

ARTICULUS VII.

De Isaia Propheta.

Isaiæ genus, ætas Martyrium.

I. ISaias, cujus nomen *Salus Domini* exponitur, filius fuit *Amos*, (ut ipse initio suæ Prophetiæ declarat.) Non illius qui inter duodecim Prophetas tertius est, sed alterius cognominis, ut monent *S. Hieronymus* in Cap. 1. Isaiæ, & in Procœmio Commentariorum in Amos, *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 27. *S. Cyrillus* Præfatione Expositionis in Amos, & *Procopius* in *Isaiæ* Cap. 1. Rejicienda ergo *Clementis Alexandrini* sententia Lib. 1. Stromatum scribentis: *Sub Ozia vaticinatur Amos, & filius ejus Isaias.* Qua in re & *Pseudo-Epiphanius* erravit Lib. *De Vitis Prophetarum*. Patrem tamen *Isaiæ* Prophetam fuisse Rabbinis quibusdam, & *S. Hieronymo* visum est, qui *Isaiæ* 37. 2. vertit: *Ezechias misit Eliacim ad Isaiam filium Amos Prophetæ*. Et Isaiæ 38. 1. *Intravit ad eum Isaias filius Amos Prophetæ*. Ubi observat, *Isaiam, quia ipse de se scribebat historiam, non se appellasse Prophetam, sed filium Propheta*. At Hebræus Textus, Versio Septuaginta Interpretum, & Vulgata Versio Latina utrobique habent: *Ad Isaiam filium Amos, Prophetam*. Item: *Isaias filius Amos Propheta*. Nobilitate generis conspicuus fuit *Isaias*, & Regia stirpe ortus, ex *Amoso* scilicet *Amasiæ* Regis fratre, ut Hebræi tradunt: Qui & socerum fuisse ajunt *Manassis* Regis Juda. Eloquentia cæteris Prophetis antecellit, ut *S. Hieronymus* notat in Præfatione ad Paulam & Eustochium: *De Isaia sciendum* (inquit) *quod in sermone suo disertus sit; quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit ut præ cæteris, florem sermonis ejus Translatio non potuerit conservare*. Vaticinatus est in Jerusalem & Judæa, decem Tribubus nondum in Captivitatem abductis, sub quatuor Juda Regibus, *Ozia*, *Joathane*, *Achazo*, & *Ezechia*, ut ipse testatur in fronte Libri sui: *Visio Isaiæ, filii Amos, quam vidit super Judam & Jerusalem, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz & Ezechiæ Regum Juda*. Ab impio Rege *Manasse*, qui e us monita & increpationes ferre non poterat, per summam crudelitatem serra lignea dissectum, communis est Hebræorum Traditio confirmata suffragiis *S. Justini Martyris* in Dialogo cum Tryphone Judæo, *Tertulliani* in Scorpiaco, *S. Ambrosii* Commentario in Lucæ Cap. 20. *S. Hieronymi* in fine Libri 15. Commentar. in Isaiam, & *S. Augustini* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 24. Ad *Isaiæ* Martyrium refertur illud ex Epistola ad Hebræos Cap. 11. 37. *Secti sunt*. Oziæ Regis Historiam *Isaiam* scripsisse constat ex 2. *Paralip.* Cap. 26. 22. Libri quidam ejus nomine falso inscripti fuere, ut Apocryphum illud, cujus meminit *Origenes in Cap.* 23. *S. Matthæi*, & in *Epistola ad Julium Africanum*, & *Anabathmus Isaiæ*, cujus meminere *S. Epiphanius* in Hæresi *Archonticorum* Cap. 2. & Hæresi *Hieracitharum*, Cap. 3. & *S. Hieronymus* Commentario in Isaiæ, Cap. 64. *Isaias Propheta magnus & fidelis in conspectu Dei* prædicatur *Ecclesiastici* Cap. 48. 25.

Isaiæ Scripta.

Auctor Tractatus Theologico Politici refellitur.

II. Auctor impius *Tractatus Theologico-Politici*, asserere non dubitavit, Librum Vaticinorum *Isaiæ*, quem Ecclesia ut Canonicum habet, genuinum non esse *Isaiæ* Opus, sed tantum compilationem fragmentorum Libri ejus, quæ ut fors tulit, hinc inde collecta, potissimum vero ex Chronicis Regum Juda & Israel, in id Volumen quod Ecclesia legit, compacta sunt. His vero nititur conjecturis.

Primo, *Isaiæ* Prophetiam a Capite sexto incipere, ubi se ad id usque tempus tacuisse ait: *In anno, quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum . . . . . Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibi nobis?*

nobis ? Et dixi : Ecce ego , mitte me . Et dixit : Vade , & dices Populo huic , &c.

Secundo , ait *Oziæ* Regis temporibus non convenire quod Cap. 1. 7. 8. de vastatione & excidio Hierosolymorum dicitur : Illud igitur non est Libri Isaiæ initium.

Objicit tertio , *Isaiam* res gestas *Oziæ* Regis Juda literis prodidisse , ut docet Liber 2. *Paralipomenon* , Cap. 26. In hoc autem Libro quem habemus, nec Acta *Oziæ* describuntur, nec ulla habentur Vaticinia , quæ sub *Ozia* edita fuisse constet.

Objicit quarto, *Isaiam* etiam sub *Manasse* Rege vaticinatum: & tamen hoc in Libro nullum extare Vaticinium Manassis temporibus editum.

Objicit quinto, Disturbato ac perverso ordine digestas esse prædictiones quæ hoc in Libro habentur.

III. Verum leves ac futiles esse illas Theologico Politici Dissertatoris conjecturas , nemo non videt cordatus & eruditus. Ad primam respondetur, Propheram non dicere , se ad hanc usque diem penitus obmutuisse , & sibi tum primum vaticinandi munus a Deo fuisse demandatum, sed de hoc tantum visu Domini super solium excelsum sedentis , & Seraphim ipsius faciem & pedes alis suis velantium , diutius quam deceret , siluisse , ejusque vulgandi Mandatum a Deo accepisse.

Ad secundam respondetur, Hierosolymorum excidium & vastitatem ab *Isaia* prophetice, non historice commemoratam : Prædictio autem rei futuræ , quocumque tempore , antequam evenerit, fieri potest.

Ad tertiam respondetur, *Oziæ* Regis Historiam ab *Isaia* peculiari Libro ab ejus Prophetia distincto fuisse conscriptam. Qui quidem Liber , cum Canonicus non esset , injuria temporum excidit; Vaticinia vero sub *Ozia* Rege edita , in eo Libro , quem habemus , extare plurima , quæ scilicet prioribus quinque Capitibus habentur .

Ad quartam respondetur, incertum esse, quod Rabbini asserunt , *Isaiam* sub *Manasse* fuisse vaticinatum, cum ipse sub quatuor dumtaxat Regibus edita a se Vaticinia testetur. Si quæ ergo sub *Manasse* prædixit, ea scriptis non prodidit.

Ad quintam denique respondetur , Stylum Propheticum ab Historico longe diversum esse, nec eodem ordine contextam esse Visionum Prophetis objectarum , & Vaticiniorum ab ipsis editorum seriem , quo rerum gestarum narrationes in Annalibus & Historiis sibi cohærent , ut non humana arte, sed afflatu & instinctu cœlesti edita videantur.

Summa Vaticiniorum Isaiæ.

IV. Sub *Ozia* Rege vaticinatus est *Isaias* Judicium & desertionem Judæorum , sub eleganti parabola vineæ sterilis in direptionem traditæ. Quam maledictionem & vastitatem ob avaritiam ipsorum in coacervandis possessionibus , ob ebrietatem , contemptum scientiæ Dei, & corruptelam Judiciorum, ipsos incursuros prænuntiat . (Cap. 5.) Sub *Achaz* Rege Juda , obsessis a *Rasin* Rege Syriæ , & *Phacee* Rege Israel Hierosolymis, prædixit illos non expugnaturos Civitatem , & *Achazo* Regi liberationis futurr signum dedit Virginem parituram. (Cap. 7.) Eidem præfixit finem Regnorum Israel & Syriæ: quod Vaticinium impletum est regnante *Assaradone* filio *Sennacherib*. Fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ a Rege Assyriorum auferenda prædixit, antequam puer sciret vocare patrem suum , & matrem suam: Quod paulo post evenit , cum *Theglatphalasar* ab *Achazo* Rege , ut suppetias ipsi adversus hostes ferret , rogatus , ascendit Damascum, vastavit eam, incolas ejus *Cyrenem* deportavit, & *Rasin* Syriæ Regem interfecit, ut narratur (4. *Regum Cap.* 16.) In gentem ac truculentam Babyloniorum vastationem a Medis prædixit, (Cap. 13. & 14.) Quod Vaticinium inter tempora *Sennacherib* Assyrii , & *Nabuchodonosor* Chaldæi impletum est . Tunc enim Medi præpolluere sub *Dejoce*, aliisque Regibus, quorum *Herodotus* & *Ctesias* mentionem faciunt. Moabitarum ruinam Cap. 15. & 16. prænuntiat , quæ ad tempora *Salmanasaris* pertinet, sicut & Damasci excidium, Cap. 17. prænuntiatum . Ad eadem ferme tempora pertinent clades Ægyptiis & Æthiopibus illatæ, de quibus edita Vaticinia leguntur, (Cap. 18. 19. 20.) Ut enim ex *Herodoto* Libro 2. discimus , *Sennacheribo* Assyriorum Regi coævus fuit *Sethon* Vulcani Sacerdos Rex Ægypti , cui *Sennacherib* ipse bellum intulit. *Sethone* mortuo divisa est Ægyptus in Reges duodecim, quorum unus fuit *Psammiticus* . Is in paludes ab Ægyptiis relegatus, collecta factione, & Jonum ac Carum , qui Mare infestum habuerant, ope adjutus, undecim Reges alios vicit, atque interfecit, Jussus autem a Deo est

Isaias

Isaias nudus & calceatus incedere, ut Ægyptios & Æthiopes in Captivitatem ab Assyriis abducendos facto illo insolito significaret. Solebant enim sic incedere, qui captivi deportabantur, sola interula induti, detracta per victores meliori veste. Id mandatum *Isaiæ* datum est anno quo *Thartan* a *Sennacherib* Rege Assyriorum, qui & *Sargon* vocabatur, præmissus, Azotum expugnavit. (*Isaiæ* 20.) Tristia quoque vaticinatur *Isaias* contra Populos, qui Assyriorum partes secuti, in illis, non in Deo spes reposuerant, scilicet Idumæos, qui habitabant in Deserto Sur, sive Etham ad ipsam oram Arabici Sinus. Item contra Dumathæos ab *Ismaele* ortos, & contra Arabes Petræ *Cethuræ* posteros. (*Isai. Cap.* 21.) Cladem Hierosolymis a *Salmanasar* & *Sennacherib* inferendam prædicit Cap. 12. Tyri vastitatem ad annos septuaginta prænuntiat: Quod non multo post impletum est, cum Rex Assyriorum *Salmanasar*, subacta Samaria, Tyriis bellum intulisset. (*Isai.* 23.) Piissimo Regi *Ezechiæ* auxilium a Deo contra Assyrios spopondit, & lethali morbo decumbenti ipsi vitæ regnique prorogationem in decimumquintum annum, & liberationem de manu Assyriorum denuntiavit, signo dato, mirabili scilicet solaris umbræ deductione, & Solis ipsius retrocessione. (*Isai.* 38.) Tandem *Ezechiam*, quod thesauros suos Babyloniis Oratoribus superbe ostentasset, eorum in Babylonem ablationem, & filiorum futuram Captivitatem prædixit, cum nondum haberet filium. (*Isai.* 39.) De *Cyro* Persarum Rege nominatim, deque victoriis ab ipso reportandis ejus Imperio, & restituenda per ipsum Judæis libertate, multo ante vaticinatus est, quam *Cyrus* nasceretur. (*Isai.* 45.)

V. Quamvis *Isaias* ad præsentem interdum respiciat Historiam, & post Babyloniæ Captivitatem reditum Populi significet in Judæam: *Tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est: Ut non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque Mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere.* Verba sunt *S. Hieronymi* in Præfatione ad *Paulam & Eustochium*. De quo & *S. Augustinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 29. ait: *Isaias inter illa quæ arguit iniqua, & justa præcepit, & peccatori Populo mala futura prædixit, etiam de Christo & Ecclesia, hoc est, de Rege, & ea quam condidit Civitate, multo plura quam cæteri prophetavit: ita ut a quibusdam Evangelista, quam Propheta potius diceretur.* De eodem *S. Cyrillus Alexandrinus* in Prologo Commentariorum ait: *Ubique redemptionis per Christum mentionem injicit, atque subsequentibus temporibus a societate & contubernio Dei exterminandum Israelem, successuram vero Gentium multitudinem, per fidem in Christo justificatam. Quare mihi videtur Beatus Propheta Isaias non sola Prophetiæ gratia plurimum exornatus, sed & decoribus Apostoli. Est enim hic Propheta simul & Apostolus: & in hac scriptione sua habebit sermones, Evangelicæ Prædicationis splendore non carentes.* De eodem *Theodoretus* in Prologo Commentariorum: *Divini quidem omnes Prophetæ non ea solum prænuntiarunt, quæ Israeli eventura erant, sed de Gentium etiam salute vaticinati sunt, & Domini adventum præmonstrarunt. Omnium vero maxime divinissimo Isaiæ vaticinatio ista concredita est. Nam aperte omnia prædicit, & prognatam ex Abraham & David Benedictionem, & Salvatoris Nativitatem ex Virgine, & patrata omnium generum Miracula, fontesque curationum, & Judæorum invidiam atque rabiem, & Passionem, & Mortem, & Resurrectionem ex mortuis, & Ascensionem in cœlos, & Apostolorum delectum, & salutem omnium Gentium.*

VI. De Christo, de pace per ipsum orbi conferenda, de Legis Evangelicæ promulgatione, & Ecclesiæ institutione perspicuum est *Isaiæ* Vaticinium, Cap. 2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes. Et ibunt Populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit Gentes, & arguet Populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini . . . Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa: & Idola penitus conterentur: & introibunt in speluncas petrarum, & in* *Isaiæ de Christo & Ecclesia Vaticinia.*

voragines terræ, a facie formidinis Domini, & a gloria Majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram. Messiæ Regnum hoc Oraculo designari Hebræi ipsi agnoscunt, præsertim *R. D. Kimchi*, & *Aben-Ezra* in *Michæam*, apud quem hoc Vaticinium iisdem fere verbis repetitum legere est. Id vero in Christo Jesu implerum superius ostendimus, cum de *Michææ* Prophetia ageremus. Hic enimvero Mons est, ad quem Gentes omnes confluxere: Hic hominum Doctor, Novæ Legis Conditor, quæ Hierosolymis promulgari cœpit, Auctor nostræ cum Deo reconciliationis & pacis, Lux vera homines in via salutis dirigens; a Deo Patre post Passionem exaltatus, ita ut destructa Idololatria, Gentibus ad fidem Nominis ejus conversis, Ipsumque adorantibus longe lateque dominetur.

VII. Ad Christum pertinet Oraculum illud Capitis 4. *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui salvati fuerint de Israel. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem Sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris*. Germen Domini vel ipse Christus est, de quo idem Propheta: *Aperiatur terra* (inquit) *& germinet Salvatorem*: Vel germen Nominis Christiani, quo exorto, & terra fructum suum dante, exultatio erit iis qui salvati fuerint de Israel: De quibus idem Propheta: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma essemus, & similes Gomorrhæ fuissemus*. Non omnem porro Israel, sed reliquias Populi Sion salvas fore prædicit, Apostolos scilicet, ac eos qui per Apostolos crediderunt; de quibus dictum est Lucæ 10. *Gaudete quoniam nomina vestra scripta sunt in cœlis*: & qui *Sancti* nascentis Ecclesiæ temporibus vocabantur. Tunc autem Israelis reliquiæ per gratiam Christi salutem consecutæ sunt, cum Dominus sordes illarum Baptismate abluit, Sanguinisque sui virtute illas emundavit ab omni peccato. Lavit autem illas in spiritu Judicii, & spiritu ardoris: De quo Joannes Baptista ajebat, (Matth. 3.) *Ego baptizo vos aqua: Qui autem post me venit, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne*. Homo enim aquam tantum tribuit, Deus autem Spiritum Sanctum; Quo & sordes, & sanguis abluuntur, id est, leviora & graviora peccata purgantur. De Christo hunc locum explicat Chaldaica Paraphrasis Jonathanis, quæ sic habet: *In tempore illo erit Christus Domini in gaudium & gloriam; & factores Legis in magnificentiam, & in laudem, his qui liberati fuerint de Israel. Et qui relictus fuerit, revertetur ad Sion, & factor Legis sustentabitur in Jerusalem. Sanctus vocabitur omnis qui scriptus fuerit ad vitam æternam: Videbit consolationem Jerusalem*.

VIII. Ortum Christi ex Virgine vaticinatur *Isaias* Cap. 7. ubi obsessa a Regibus Syriæ & Israel Jerusalem, impio *Achazo* Regi Juda signum a Deo ex incredulitate & hypocrisi petere nolenti ait: *Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*. De significatione Hebraicæ dictionis, *Alma*, frustra cavillantur Judæi, eaque notari puellam quamcumque, sive nuptam, sive innuptam contendunt. Vox enim ista puellam significat, quæ virginitatem adhibita custodia servaverit, ad eamque custodiendam abstinuerit publico. *Alma* (inquam) idem est quod *Abscondita*, seu *Virgo, quæ nunquam virorum patuerit aspectibus; sed magna parentum diligentia custodita sit*. Atque ad Virginem significandam in Scriptura Sacra semper ea vox adhibetur. Unde *Genes.* 24. 43. *Rebeccæ* etiam tum Virgini, & Exodi 2. 8. *Mariæ* sorori *Moysis*, quæ Virgo erat, id nomen tribuit. Et *Aquila* ad illum Geneseos locum, ubi nomen *Alma* Rebeccæ tribuitur, vertit, *Absconditam*. Eamdemque significationem huic inesse nomini docet *R. David Kimchi* in Libro *Radicum*. Et nunquam ad mulierem nuptam significandam, sed ad Virginem junioris ætatis, sive in annis adolescentiæ, aut certe jam nubilem, designandam usurpatur, ut notat *S. Hieronymus* Hebraicæ linguæ peritissimus in Commentario hujus loci, & in Traditionibus Hebraicis. Quin etiam lingua Punica, quæ Hebraicæ propago est, Virginem *Alma* appellari testatur. Leve est quod objiciunt Judæi, vocem *Alma* in *Cantico Canticorum* adolescentulas, non virgines significare. Quippe amatoriis rebus virgines adhibere fuisse indecorum.

rum. Item *Proverbiorum* 30.18.19. puellam notare quæ virilem congreſſum experta ſit, ubi *Viam viri in virgine ſe penitus ignorare* Salomon ait. *Aquilam* denique, *Theodotionem & Symmachum*, in hoc *Iſaiæ* Vaticinio vertiſſe νεανίδα, non παρθένον, *Adoleſcentulam*, non *Virginem*. Hæc (inquam) levia ſunt. Innuptos enim pueros ſponſum, puellas innuptas ſponſam olim comitari ſolitos ad Nuptias, & carminibus cantionibuſque proſequi ſolitos, teſtes ſunt *Theocritus* in *Helenę* Epithalamio, *Ariſtænetus* in Narratione Amorum *Acontii & Cydippes*, *& Catullus in* Epithalamio *Juliæ & Manlii*. Ethnicos porro ex Cantico Canticorum *Salomonis* Epithalamiorum modum formamque ſumpſiſſe, docet *Origenes Homilia* 1. *in Cantica*. Quapropter adoleſcentulas illas quarum ſit mentio in ſacro illo Epithalamio, Virgines fuiſſe credendum eſt. Unde ſeorſum a Reginis & Concubinis recenſentur. Cap. 6. 7. *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus*. Quod ſpectat locum Proverbiorum, ſignificat *Salomon* difficile eſſe virginis clam a viro corruptæ veſtigia deprehendere, cum innumeræ ſint feminarum artes, quibus turpitudinem ſuam abſcondunt, innumeræ etiam artes juvenum, quibus virginum animos pelliciunt & fallunt. Dictio itaque *Alma* ſignificatum ſuum ibi retinet, ac *virginem* indicat, ſeu puellam viro quidem maturam, ſed tamen innuptam. Nec alio ſenſu nomen iſtud ſumi probant ſequentia *Salomonis* verba: *Talis eſt via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os ſuum dicit: Non ſum operata malum*. Id enim unum ſibi vult *Salomon*, tanta arte virginem ſuam cum amatoribus familiaritatem celare, ut vix majore mulier adultera uſu perita uti poſſit. *Aquila* & *Theodotion* Proſelyti, & *Symmachus Ebionita*, cum *Mariæ* Jeſu Matri virginitatem derogarent, non mirum quod νεανίδα non παρθένον in hoc *Iſaiæ* Oraculo tranſtulerint, *Adoleſcentulam*, non *Virginem*, ut voce ſignificationis ancipitis fucum facerent, & locum ex quo palmare argumentum a Chriſtianis peti ſentiebant, Verſione ſua elevarent. His vero Septuaginta Interpretum auctoritatem opponimus, qui verterunt, ἰδοὺ, παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται υἱὸν, nec non Latinę Verſionis, Paraphraſis Chaldaicæ, Verſionum Syriacę, Arabicę quę pariter habent: *Ecce Virgo concipiet*. Præterea conceptum Virginis tamquam ſignum proponit Propheta, id eſt, tamquam rem novam, inuſitatam, naturæ vires ſuperantem, quæ ſola Dei, omnipotentia fieri, ab eoque uno expectari poſſit. At novum non eſt & inuſitatum, naturæque leges & vires ſuperans, quod puella admiſſo viro & delibata virginitate concipiat & pariat. Virginem itaque illibata virginitate concipientem & parientem intellexit *Iſaias*. Huius argumenti pondere Judæos premunt *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *Tertullianus Libro Adverſus Judæos* Cap. 9. *Origenes* Lib. 1. contra Celſum, *Euſebius* Lib. 7. *Demonſtrationis Evangelicæ*, *SS. Baſilius*, *Hieronymus*, *Cyrillus Alexandrinus* Commentar. in Cap. 7. Iſaiæ. Denique *S. Matthæus* in Chriſto Jeſu, quem *Maria* integra & illibata virginitate ex Spiritu Sancto concepit, hoc Vaticinium impletum docet, Cap. 1. Verſ. 18. & ſequentibus: *Chriſti autem generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata Mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto. Joſeph autem vir ejus cum eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis ei, dicens: Joſeph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum a peccatis eorum. Hoc autem factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt a Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Et vocavit nomen ejus Jeſum.*

Ad Chriſtum quoque pertinet oraculum illud Capitis 8. *Sume tibi Librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis: Velociter ſpolia detrahe, cito prædare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ: & acceſſi ad Prophetiſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus: Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari. Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram Rege Aſſyriorum.* Prophetiſſę nomine *Mariæ* Virgo ſignificatur, quæ Spiritu ſancto impleta divinum illud Canticum, *Magnificat anima mea Dominum*, protulit, aitque: *Ecce enim ex hoc beatam*

me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens est. Ad eam spiritu accessit *Isaias*; ejus conceptus ac partus Mysterium animo prævisum ac præcognitum, in Libro jussu Dei descripsit: Ejusque Filium Christum Jesum in ipsa infantia prædam Damasci & Samariæ Regi Assyriorum, hoc est, Gentes typicis nominibus significatas, Dæmoni, typico etiam nomine designato, erepturum vaticinatur. Quod in adoratione Christi a Magis, ac Gentium in iisdem vocatione completum est, ut Patres summo consensu explicant. Præclarus est ea de re *Tertulliani* locus *Libro 3. Adversus Marcionem*, Cap. 12. *Ante est enim inspicias ætatis demonstrationem, an hominem jam Christum exhibere possit, nedum Imperatorem. Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans; & signa belli, non tuba, sed crepitacillo daturus: Nec ex equo, vel de curru, vel de muro; sed de nutricis aut gerulæ suæ collo sive dorso hostem destinaturus . . . . . Enimvero si nusquam hoc natura concedit, ante militare quam vivere; ante virtutem Damasci sumere, quam patris & matris vocabulum nosse, sequitur ut figurata pronuntiatio videatur . . . . Maneant Orientales illi Magi, in infantia Christum recentem auro & thure munerantes; & acceperit Infans virtutem Damasci sine prælio & armis . . . De illo autem tunc auri munere etiam David:* Et dabitur illi ex auro Arabiæ. *Et rursus:* Reges Arabum & Saba munera afferent illi. *Nam & Magos Reges habuit fere Oriens, & Damascus Arabia retro deputabatur antequam transcripta esset in Syrophœnicen ex distinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipsos Magos: Qui cum illum cognovissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis & ducis stellæ, spolia sunt facti Samariæ, id est Idololatriæ, credentes videlicet in Christum.* Faceſſat ergo carnalis Judæorum interpretatio, qui uxorem Isaiæ *Librum grandem* appellari volunt: *Stylum hominis*, eam partem quæ honeste nominari non potest: Scriptionem horum nominum: *Accelera spolia detrahere, festina prædari*: congressum cum uxore quo procreetur filius ita vocandus. Illud enimvero Vaticinium de filio *Isaiæ* intelligi vetat Chronologia Sacra. Annum siquidem decimum sextum saltem attigisset ante Samariæ destructionem: cum hæc sub annum tertium vel quartum Regis *Achaz* dicta videantur: Proindeque Prophetiæ veritas non constaret, nimirum spolia Samariæ & fortitudinem Damasci ablatum iri a Rege Assyriorum, antequam puer ille Patrem & matrem vocare posset. Secundo, quia vel ipso cogitatu fœdum est, quod Propheta coram testibus ad uxorem accesserit filium procreaturus. Tertio, quod *Isaiæ* filio non conveniant, sed Messiæ soli, res istis nominibus significatæ. Quarto, quod de eodem Puero, quem a Virgine conceptum iri vaticinatus est *Isaias* superiori Capite, hic etiam locus intelligatur, ut constat ex illis verbis Versus octavi: *Et erit extensio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel.* Quinto, quod hæc verba Vers. 14. de Christo intelligantur: *Et erit vobis in sanctificationem: In lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem.* Id enim in Christo impletum constat ex ipsius Christi verbis Matth. 21. 42. 44. *Numquid legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? . . . Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum.* Ex verbis *Simeonis* ad *Mariam* Matrem *Jesu*, Luc. 2. 34. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur.* Item ex Epistola ad *Romanos* Cap. 9. 31. 32. 33. *Israel vero sectando Legem justitiæ, in Legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali; & omnis qui credit in eum, non confundetur.* Primę denique Epistolæ *S. Petri*, Cap. 2. 4. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum; & qui crediderit in eum, non confundetur.* Legi potest Dissertatio nostra 27. in Historiam Ecclesiasticam Sęculi 1. qua refellitur Ebionitarum Hęresis: In qua hęc duo *Isaiæ* Oracula plenius a Judęorum cavillis vindicavi.

IX. Chri-

IX. Christo convenit quod legitur *Isaiæ* 9. 1. Vaticinium : *Primo tempore alleviata est terra Zabulon, & Terra Nephtali, & novissimo aggravata est via Maris trans Jordanem Galilææ Gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Quod in Christo impletum *S. Matthæus*, Cap. 4. Evangelii sui testatur: *Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam; & relicta Civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtali. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon, & Terra Nephtali, via Maris trans Jordanem Galilææ Gentium: Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis.* E Galilæa scilicet Christus Apostolos primarios vocavit, *Petrum*, & *Andream*, *Jacobum*, & *Joannem*, *Matthæum*, & *Philippum*: Imo Apostoli omnes *Viri Galilæi* in Scripturis appellantur. In Galilæa miraculorum suorum partem maximam edidit; & inter aliai primum Salvatoris Miraculum editum est in Nuptiis in Cana Galilææ. Lege *Eusebium* Lib. 9. *Demonstrationis Evangelicæ*, ubi hoc Vaticinium vindicat, pag. 438.

Vaticinium clarissimum de Christi Nativitate & ejus Imperio eodem Capite Vers. 6. & sequentibus habetur: *Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est Principatus super humerum ejus; & vocabitur Nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: Super solium David, & super Regnum ejus sedebit: Ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodo & usque in sempiternum: Zelus Domini Exercituum faciet hæc. Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.* Quę nec *Ezechiæ* Regi, nec *Isaiæ* filio, nec ulli omnino homini prętęrquam Christo Jesu conveniunt, qui vere Deus & Homo est, cui data est a Patre omnis Potestas in cœlo & in Terra: Qui Crucem Regni sui insigne humeris gestavit: Qui æternam pacem hominum generi peperit; cuius Imperium sempiternum est. De Christo hunc locum intellexit Chaldæus Paraphrastes: *Dicit Propheta Domui David: Quoniam parvulus natus est nobis, Filius datus est nobis: & suscepit Legem super se ut servaret eam; & vocabitur Nomen ejus a facie Admirabilis consilii Deus, vir permanens in æternum*, CHRISTUS, *cujus pax multiplicatur super nos in diebus ejus.*

X. De Christo secundum sensum literalem pariter intelliguntur illa 11. Capitis Oracula: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini; Spiritus consilii, & fortitudinis, Spiritus scientię, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet: Sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ; & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: Vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos . . . . . In die illa, Radix Jesse, qui stat in signum Populorum, ipsum Gentes deprecabuntur, & erit sepulcrum ejus glorioſum.* Virga de radice Jesse, Sancta *Maria* Virgo est, quæ nullum habuit sibi fruticem cohærentem, de qua supra dixit Propheta: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium:* Flos Christus Jesus, qui dicit in Cantico Canticorum: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Qui & *Nazaræus* propterea vocatus est. Super hunc igitur florem, qui de trunco & radice Jesse per *Mariam* Virginem repente surrexit, Spiritus Domini requievit, quia: *In ipso complacuit omnem plenitudinem Divinitatis habitare corporaliter*; ut ait Apostolus *ad Colossenses* 1. 19. & 2. 9. Unde *S. Matth.* Cap. 12. 17. 18. 19. 20. 21. de Christo *Jesu* interpretatur quod *Isaias* Cap. 42. promit Oraculum huic affine: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium; & in Nomine ejus gentes sperabunt.* In ipso requievit Spiritus Domini, id est, æterna habitatione permansit, juxta illud Sancti Præcursoris testimonium, Joannis Cap. 1. 32. *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: Sed qui mi-*

ſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſts qui baptizat in Spiritu Sancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei. Nullam in judicio rationem habuit perſonarum, Scribarum, Phariſæorum, Principum Populi vitia corripiens. Quibus ipſum per Diſcipulos
Matth. 22. 16. 18. ſuos adeuntibus, & dicentibus: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: Non enim reſpicis perſonam hominum.* Reſpondit, *Quid me tentatis, hypocritæ?* Pauperes & manſuetos beatos prædicavit; ſeque miſſum ut illis evangelizaret, declaravit. (*Lucæ* 4. 18.) Ipſos Eccleſiæ perſecutores depoſita feritate in Eccleſia cum Apoſtolis & Diſcipulis habitare fecit, quos miſit *ſicut oves in medio luporum*. Poſt Paſſionem & mortem ſepultus, corruptionem expertus non eſt, ſed a mortuis tertia die redivivus, gloria & honore coronatus eſt. Unde ſepulcrum ejus glorioſum fore prædicitur. Ad hæc Gentes ſub Crucis ſuę ſigno collectas, & non tantum ſubditas, ſed ſupplices habet Chriſtus Jeſus. Unde Apoſtolus *ad Romanos* 15. 12. illud *Iſaiæ* Chriſto convenire declarat: *Erit radix Jeſſe, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes ſperabunt.* Denique Antichriſtum virtute ſua extinguet. Hic antonomaſtice *Impius* eſt, quem ſpiritu labiorum ſuorum interfecturus prædicitur. Propheticum illud Oraculum confirmat Apoſtolus 2. *ad Theſſalonicenſes*, Cap. 2. 7. *Tunc revelabitur ille Iniquus, quem Dominus interficiet Spiritu oris ſui.* De Chriſto hunc Iſaię locum interpretatur Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan*, qui ſic habet: *Et egredietur Rex de filiis Jeſſe, Chriſtus de filiis filiorum ejus ungetur . . . In diebus Chriſti Iſrael multiplicabitur pax in terra. Et habitabit lupus cum agno... Et erit in tempore illo filius filiorum Jeſſe, qui futurus eſt, ut ſtet in ſignum Populorum. Ipſi Regna obedient, & erit locus manſionis ejus in gloria.* Tam illuſtre de Chriſto Vaticinium *Ezechiæ* convenire & ad laudes ejus pertinere, fruſtra contendit *Grotius*. Jam enim natus erat *Ezechias*, cum Vaticinium iſtud ederetur. Siquidem hæc *Achazo* regnante ſcripta, conſtat ex Capite ſeptimo. Regnavit autem *Achaz* annos ſexdecim: Cui cum ſucceſſit *Ezechias*, annum agebat vigeſimumquintum. Porro ſi jam natus erat, cum hoc Vaticinium editum eſt, qua ratione de ipſo quaſi nondum nato prædici potuit: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet?* Dici etiam de *Ezechia* non poteſt, *Quod requieverit ſuper eum Spiritus Domini*, ſeu perpetuo ipſi adfuerit, ut interpretatur *Grotius*. Quis enim ipſi Spiritum Dei tunc adfuiſſe dixerit, cum theſauros ſuos, & pretioſam omnem ſupellectilem Legatis Regis Babylonis ſuperbe oſtentavit, quo facto divinam iram incurrit, & ab ipſo *Iſaia* Dei nomine ob inanem gloriam acriter reprehenſus eſt? (2. Paralipomen. 32. 25.) *Sed non juxta Beneficia quæ acceperat, retribuit, quia elevatum eſt cor ejus: & facta eſt contra eum ira, & contra Judam & Jeruſalem.* (Iſai. 39. 5.) *Et dixit Iſaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini Exercituum. Ecce dies veniet, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizaverunt Patres tui uſque ad diem hanc in Babylonem: Non relinquetur quidquam dicit Dominus. Et de filiis tuis, qui exibunt de te quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babylonis.* Tam graves autem pœnæ *Ezechiæ* denuntiatæ non fuiſſent, ſi Spiritus Domini ſuper eum requieviſſet, ſive ipſi perpetuo adfuiſſet. Spiritum fortitudinis in *Ezechia* requieviſſe *Grotius* ait, eumque Spiritum interpretatur, conſtantiam in adverſis, quam tempore *Sennacherib* egregie oſtenderit. At quomodo illam animi fortitudinem & conſtantiam *Ezechiæ* vindicare poteſt, cum audita *Sennacherib* adverſus ſe ſuſcepta Expeditione, miſit ad eum nuntius in Lachis, dicens: *Peccavi, recede a me; & omne quod impoſueris mihi, feram. Indixit itaque Rex Aſſyriorum Ezechiæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in Domo Domini, & in Theſauris Regis. In tempore illo confregit Ezechias valvas Templi Domini & laminas auri, quas ipſe affixerat, & dedit eas Regi Aſſyriorum*, (ut habetur 4. *Regum* 18.) Qua vero ratione accommodari poteſt *Ezechiæ* comma illud, *Percutiet terram virga oris ſui, & Spiritu labiorum ſuorum interficiet Impium?* De precibus *Ezechiæ*, quibus confecit Aſſyrios, id *Grotius* interpretatur, ſed contorto plane ſenſu. Virgam enim hic, ut alibi ſæpe in Scriptura Sacra, Regiam poteſtatem, non humilium precum efficaciam ſignificare ſatebitur quiſquis ad loca parallela convertet animum, ut Pſalmo 2. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Pſalmo

Grotius refellitur.

44. 7. *Virga directionis, virga Regni tui.* Pſalmo 109. 2. *Virgam Virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Qui ad *Ezechiæ* tempora pertinet quod ſubdit Iſaias: *Habitabit lupus cum agno*, &c. Omnes iſtas locutiones figuratas ſignificare altam & inconcuſſam pacem, quæ poſt *Sennacherib* tempora futura erat ſub *Ezechia*, per quam etiam infirmiſſimi quique ſuum erant obtenturi ſine metu rapinæ, *Grotius* commentatur. Sed veriſimile non eſt, Prophetam pacem illam, quæ præ cæteris nihil eximium habuit tanta verborum ac ſententiarum amplificatione celebraſſe, & ad miraculum uſque extuliſſe. Denique *Ezechiæ* non convenit, quod ſepulcrum ejus ſit glorioſum, & quod ipſum Gentes deprecentur. Id ita explicat *Grotius* ut idem ſit ac ad *Ezechiam* concurrent multi ex Gentibus ad verum Deum converſi. At *Ezechia* regnante id factum Scriptura non teſtatur. In Chriſto vero Jeſu impletum cernimus, de quo Pater Æternus Pſalmo 2. 8. *Poſtula a me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam termino terræ.*

Chriſtum quoque illud ſpectat *Iſaiæ* Cap. 12. *Ecce Deus Salvator meus, fideliter agam, & non timebo: Quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Quæ in ſe completa Chriſtus docuit *Joannis* 7. 37. cum in noviſſimo die magno Feſtivitatis clamaret: *Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Et Cap. 4. 13. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Chaldæus Paraphraſtes Verſum illum, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*, ita reddit: *Et recipietis Doctrinam Novam in gaudio ab electis Juſtorum.*

XI. De Chriſto Jeſu manifeſtę prędictiones extant *Iſaiæ* Cap. 35. *Deus ipſe veniet & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum .... Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur: Non tranſibit per eam pollutus, & hæc vobis directa via, ita ut ſtulti non errent per eam ..... Et redempti a Domino convertentur, & venient in Sion cum laude; & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum.* Id in ſe impletum docet Chriſtus Jeſus Joannis 11. 5. *Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur.*

XII. Chriſtum Jeſum, ejuſque Sanctum Præcurſorem *Joannem Baptiſtam*, ſuave Chriſti Imperium, ejuſque poteſtatem & gloriam ponit ob oculos *Iſaias* Cap. 40. *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum eſt.* Huic Prophetiæ reſpondet eventus, ut *S. Matthæus* explicat Evangelii ſui Cap. 3. *In diebus autem illis venit Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ, & dicens: Pœnitentiam agite. Appropinquavit enim Regnum Cœlorum. Hic eſt enim qui dictus eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: Rectas facite ſemitas ejus.* Legatur *Euſebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, p. 428. & 429. Pergit Propheta Verſ. 9. & ſequentibus: *Super Montem excelſum aſcende tu, qui evangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jeruſalem: Exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus veſter: Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: Ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo. Sicut Paſtor gregem ſuum paſcet: In brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo levabit, fœtas ipſe portabit.*

XIII. Vocatio Gentium prædicitur *Iſaiæ* 41. Cap. 2. 3. 4. 5. 6. *Quis ſuſcitavit ab Oriente Juſtum, vocavit eum ut ſequeretur ſe? Dabit in conſpectu ejus Gentes, & Reges obtinebit: Dabit quaſi pulverem gladio ejus, ſicut ſtipulam vento raptam arcui ejus. Perſequetur eos, tranſibit in pace, ſemita in pedibus ejus non apparebit. Quis hæc operatus eſt & fecit vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, primus & noviſſimus ego ſum. Viderunt Inſulæ, & timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, appropinquaverunt, & acceſſerunt.*

XIV. De Chriſto clara eſt vaticinatio, Cap. 42. *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum: Electus*

lus meus, complacuit sibi in illo anima mea: Dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet: Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: In veritate educet judicium . . . & Legem ejus Insulæ expectabunt . . . Ego Dominus vocavi te in justitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium: Ut aperires oculos cœcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris. Israeliticæ Genti hoc Vaticinium non convenit, ut quidam perperam existimarunt. Israelitas ibidem arguit Propheta Dei nomine ob cœcitatem & surditatem spiritualem ex eorum impietate profectam. *Surdi audite, & cœci intuemini ad videndum. Quis cœcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem Nuntios misi? Quis cœcus, nisi qui venumdatus est? & quis cœcus, nisi servus Domini?* Ad Israelitas igitur non pertinent hæc verba: *Et dedi te in lucem Gentium, ut aperires oculos cœcorum*, &c. Præterea, hæc verba, *Dedi te in fœdus Populi*, de Israelitis intelligi rectus sensus vetat: Alioqui hunc sensum haberent, *Dedi Populum in fœdus Populi:* Quod nugatorium & ineptum est. Denique hæc verba, *Legem ejus Insulæ expectabunt*, de Populo Israelitico dicta nullus probat eventus. Nusquam enim Israelitis paruerunt Gentes ad occasum sitæ, quæ Insularum nomine designantur. Apud 70. quidem Interpretes legitur, *Jacob puer meus suspiciam eum; Israel electus meus, assumpsit eum anima mea*, &c. Sed nomen *Jacob & Israel* obelo signatum est, & apud reliquos Interpretes silentio præteritum, quod in Hebræo non feratur. Unde nec apud S. Matthæum habetur. Uni itaque Christo, non Populo Israel Oraculum illud accommodari potest, ut probat *Eusebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, p. 452. & 453. Tandem Targum Jonathanis hunc locum de Messia interpretatur: *Ecce servus meus Messias, applicabo eum: Dilectus meus, in quo sibi complacuit Verbum meum: Dabo Spiritum Sanctum meum super eum, Judicium meum Populis revelabit.*

XV. Christi Nativitatem spectat illud Capitis 45. Vaticinium: *Rorate Cœli desuper, & nubes pluant Justum. Aperiatur terra, & germinet Salvatorem: & Justitia oriatur simul, ego Dominus creavi eum . . . Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator: Confusi sunt & erubuerunt omnes: Simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israel salvatus est in Domino salute æterna . . . Congregamini, & venite, & accedite simul qui salvati estis ex Gentibus . . . In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur: Quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua: Ergo in Domino dicet, Mox sunt justitiæ & imperium: Ad eum venient & confundentur omnes qui repugnant ei.*

XVI. Christum indigitant quæ Capite 49. *Isaiæ* habentur Oracula. *Auditæ Insulæ, & attendite Populi de longe: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Et posuit os meum quasi gladium acutum, in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam. In pharetra sua abscondit me. Et dixit mihi: Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor . . . Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israel non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob, & faces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ: Hæc dicit Dominus Redemptor Israel Sanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam Gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt & consurgent Principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israel qui elegit te. Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudivi te, & in die salutis Populi, ut auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te in fœdus suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas: Ut diceres his qui vincti sunt: Exite; & his qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum. Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & Sol: Quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Christum ab utero Dominus vocavit, allegato ad *Josephum* Archangelo *Gabriele*, qui dixit ei de partu virginali: *Et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet Populum suum a peccatis eorum.* Posuit Dominus os ejus quasi gladium acutum, ut spiritu oris sui interficeret impium. De quo gladio & ipse in Evangelio ait, (Matthæi 10. 34.) *Non veni pacem mittere*,

sed

ſed gladium. De quo & *S. Joannes* Apocalypſis 1. 16. *De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat*. Ut enim *S. Paulus* ait ad Hebræos. 4. 12. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti*. Chriſtum in umbra manus ſuę Deus protexit, ut carnis vilitas potentia divinitatis tegeretur, Angelo ad Virginem nuntiante: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Poſuit eum ſicut ſagittam electam præ illis, de quibus Pſalmo 44. dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ, Populi ſub te cadent*: & in pharetra ſua abſcondit, id eſt, in humano corpore, ut in eo inhabitaret omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Unde & ſupra *Deus abſconditus* a Propheta vocatur. Qua ſagitta & Sponſa vulnus accipiens in Cantico Canticorum, ait: *Vulnerata caritate ego ſum*. Servus a Deo appellatur: Quia *cum in forma Dei eſſet*, accipere *formam ſervi* dignatus eſt: (*Philipp.* 2.) Iſrael dicitur, quia de ſemine Judæorum natus eſt. In ipſo Pater gloriatur: Unde Chriſtus *Joan.* 17. ait: *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. . Ego te clarificavi ſuper terram: Opus conſummavi, quod dediſti mihi, ut faciam*. Chriſti officium exprimit Propheta, cum dicit miſſum ut reducat Jacob ad Deum, & Tribus Iſrael ſuſcitet. Unde ipſe de ſe ait (Matth. 15. 24.) *Non ſum miſſus niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael*: Et Apoſtolos mittens, dixit eis: (Matth. 10. 5.) *In viam Gentium ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum ne intra veritis: ſed potius ite ad oves quæ perierunt domus Iſrael*. Datus eſt in lucem Gentium. Nam & *Simeon* ipſum vocavit *Lumen ad revelationem Gentium*. (Luc. 2. 32.) Et ipſe de ſe ait (Joannis 8. 12.) *Ego ſum Lux Mundi: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. Uni Chriſto convenit ut ſit *Salus uſque ad extremum terræ, qui eſt Salvator omnium hominum, maxime fidelium*. (1. ad *Timoth.* 4. 10.) Reges & Principes ſurrexerunt, & adoraverunt Chriſtum, atque etiamnum adorant, & ad finem uſque Mundi adorabunt: De quo & Pſalmo 71. 10. prædictum eſt: *Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent; Reges Arabum & Saba donæ adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei*. Tempus placitum & dies ſalutis, de quibus *Iſaias*, tempus Legis gratiæ a Chriſto datæ *S. Paulus* interpretatur (2. ad Corinthios 6. 1. 2.) *Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. In fœdus Populi datus eſt *Novi Teſtamenti Mediator, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt. Unus Mediator Dei & hominum; in cujus ſanguine, qui aliquando erant longe, facti ſunt prope. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum . . . Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem*. (ad Hebræos 8. 1. Timothæi 2. 5. ad Epheſios 2.] Miſſus eſt ut ſuſcitaret terram, quæ in Idololatriæ jacebat erroribus; & poſſideret hęreditates diſſipatas ſive deſertas; quę habitatorem non habebant Deum: Et diceret his, qui peccatorum vinculis conſtricti erant, *Exite*; & his qui ſedebant in tenebris, & umbra mortis, *Revelamini*. Qui poſtquam converſi fuerint, & Chriſti lumen aſpexerint, paſcuntur in viis, & in ſemitis Sanctarum Scripturarum, & dicunt: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: In loco paſcuæ ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me*. Qui autem in hujuſmodi viis & ſemitis paſti fuerint, *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos Sol, neque ullus æſtus: Quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*. (Apocal. 8.)

XVII. Evangelii prædicationem, ſpiritale Chriſti in Gentes Imperium, ejus Nativitatem ſub radicis & furculi ſymbolo, ejus Paſſionem ac Mortem ad expianda hominum peccata voluntarie toleratam, & cum ignominia & opprobriis conjunctam, dum inter duos latrones crucifixus eſt, orationem pro inimicis, gloriam denique ex Paſſione ſubſecutam, qua Eccleſiam, & Fidelium multitudinem innumeram peperit, *Iſaias* clariſſime vaticinatur Capit. 52. & 53. *Ego ipſe qui loquebar, ecce adſum. Quam pulchri ſuper Montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem; annuntiantis bonum & prædicantis ſalutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus*. Quem locum Evangelii prædicatoribus *S. Paulus* accommodat ad Romanos 10. 15. *Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur? Sicut ſcriptum eſt: Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Et ad

Eze-

Epheſios 6. 15. *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis*. Subdit Iſaias: *Gaudete, & laudate ſimul, deſerta Jeruſalem, quia conſolatus eſt Dominus Populum ſuum, redemit Jeruſalem. Paravit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium Gentium: & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri*. Sic Angelus Chriſtum natum Paſtoribus nuncians: Ecce, inquit, *evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni Populo: Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus*. Sic beatus ſenex *Simeon* Chriſtum complexus præcinit: *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum; Quod paraſti ante faciem omnium Populorum*. Addit Propheta: *Ecce intelliget ſervus meus, exaltabitur & elevabitur, & ſublimis erit valde. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iſte aſperget Gentes multas: Super ipſum continebunt Reges os ſuum. Quia quibus non eſt narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati ſunt*. Chriſtus ut homo Dei ſervus, & ſervili forma, & paupertate apud homines inglorius & deſpectus, ſupremam gloriam conſecutus eſt: ut enim ait Apoſtolus ad Philippenſes 2. 8. 9. *Exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens. Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*. Aſperſit Gentes multas, mundans eas ſanguine ſuo, & in baptiſmate Dei conſecrans ſervituti. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: Quanto magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?* (Ad Hebræos 9. 13.) Reges & Principes præ ſtupore ſiluerunt, quorum omnis Sapientia Crucis prædicatione ſubverſa eſt, & qui non habuerant Legem & Prophetas, & quibus de eo non fuerat nuntiarum, ipſi Evangelio obediverunt. Unde Apoſtolus ad Romanos 15. 20. 21. *Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent*. Subjungit *Iſaias* Cap. 53. *Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti: Non eſt ſpecies ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum: Deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem; & quaſi abſconditus vultus ejus, & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit; & nos putavimus eum quaſi leproſum, percuſſum a Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra; Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit; & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum. Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. De anguſtia, & de judicio ſublatus eſt: generationem ejus quis enarrabit? Quia abſciſſus eſt de terra viventium. Propter ſcelus Populi mei percuſſi eum. Et dabit impios pro ſepultura, & divitem pro morte ſua; Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit, & ſaturabitur: In ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam. Et cum ſceleratis reputatus eſt, & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit*. Quod Vaticinium veteres & recentiores quidam Judæi ad Populum Iſraeliticum perperam & inepte detorquent. Dicant enim, cujus dolores Populus Iſraeliticus portaverit; quis ejus livore ſanatus ſit; an morti ſit oblatus, quia voluit; an iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore ejus; an ipſum propter peccata Populi ſui Deus percuſſerit? De *Joſia* felicius non interpretatur *Abrabaniel*; cum nec volens interierit, nec ad certam mortem iverit, aut illatam ſilentio ſuſtinuerit, imo eam fugere conatus ſit, & prælio ad curandum vulnus exceſſerit, ut conſtat ex Libro 2. *Paralipomenon* Capit. 35. Nec ejus livore ſanatos eſſe Judæos dici poſſit, nec animam ſuam poſuerit pro peccato; neque

Judæi, & Gentiles rejiciuntur.

que cum ſceleratis reputatus ſit ; neque multorum peccata tulerit ; neque ob mortem obitam ſpolia fortium diviſerit. De *Jeremia* rectius non explicant: *Saadias Gaon*, & *Grotius*. Nam *Jeremiæ* livore Judaica Gens non eſt ſanata, nec pacem ille Judæis procuravit, nec ſponte morti ſe obtulit, & non aperuit os ſuum: Imo in carcerem miſsus a *Phaſſure*, indeque eductus, maximas illi calamitates vaticinabatur, de ſuis ipſe miſeriis conquerebatur, & natalem ſuum execrabatur. (*Jerem.* 20.) A Sacerdotibus, & Prophetis comprehenſus, & ſupplicio proximus, mortem deprecabatur: *Verumtamen* (inquit Cap. 26. 15.) *ſcitote & cognoſcite, quod ſi occideritis me, ſanguinem innocentem tradetis contra voſmetipſos, & contra Civitatem iſtam, & habitatores ejus. A Sedecia* e carcere eductus, dixit illi: *Quid peccavi tibi, & ſervis tuis, & populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris? . . . . . Nunc ergo obſecro audi Domine mi Rex: Valeat deprecatio mea in conſpectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan Scribæ, ne moriar ibi.* (Cap. 37.) Et de lacu lutoſo juſſu ejuſdem Regis eductus, ab eoque interrogatus, dixit illi: *Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me?* (Cap. 38. 15.) *Jeremiæ* igitur iſta non conveniunt: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*, & *non aperuit os ſuum*. Denique nec iſta ipſi poſſunt accommodari: *si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum*. At Chriſto Jeſu partes omnes iſtius Vaticinii congruunt. Ipſe propter iniquitates noſtras vulneratus eſt, & attritus eſt propter ſcelera noſtra, ut factus pro nobis maledictum, nos de maledicto liberaret. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum eſt. Quod enim nos pro noſtris ſceleribus ſuſtinere debebamus, ille pro nobis paſſus eſt, *Pacificans per ſanguinem Crucis, ſive quæ in terra, ſive quæ in cœlis ſunt*. Sicut ovis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Etenim *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus:* Quem Joannes Baptiſta monſtrabat, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi*. Qui & in Apocalypſi *Agnus occiſus* ſæpe memoratur. Cum enim neſciret peccatum, pro nobis peccatum factus eſt. Et ſicut agnus, cum ducitur ad victimam, non repugnat, ſic ille paſſus eſt voluntarie: Ut deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium; humilians ſe uſque ad mortem, & mortem Crucis. Hic Agnus eſt, in cujus typo immolabatur agnus, cujus cruor linitus in poſtibus, Exterminatorem fugabat Ægypti: Qui non ſolum ſanguine ſuo nos redemit, ſed & lanis operuit, ut algentes infidelitate calefaceret veſte ſua, & audiremus Apoſtolum nobis loquentem: *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*. Hoc *Iſaiæ* Vaticinium cum Eunuchus Reginæ Candacis in curru legens non intelligeret, de Jeſu Chriſto, interprete *Philippo*, intellexit. *Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Iſaiam Prophetam . . . . . Locus autem Scripturæ, quem legebat, erat hic: Tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate judicium ejus ſublatum eſt. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus? Reſpondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? De ſe, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens a Scriptura iſta, evangelizavit illi Jeſum.* De Chriſto hunc locum pariter explicat *S. Petrus* Epiſt. 1. Cap. 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus. Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus: Qui cum malediceretur, non maledicebat: Cum pateretur, non comminabatur: Tradebat autem judicanti ſe injuſte: Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: Ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus: Cujus livore ſanati eſtis. Eratis enim ſicut oves errantes.* De illo dixit Propheta: *Oblatus eſt quia ipſe voluit*, qui de ſe ipſo ait (Joannis 10. 17.) *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam a me: Sed ego pono eam a me ipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Ille ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, qui falſis teſtimoniis oppreſſus, *Nihil reſpondit*. Et cum diceret illi Pilatus: *Non audis quanta adverſum te dicunt teſtimonia? Non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Cum ſceleratis reputatus eſt, qui *Barabbæ* ſeditioſo, latroni, & homicidæ poſtpoſitus, eoque dimiſſo, morte turpiſſima damnatus, & in medio duorum latronum crucifixus, (Marci 15. 27. 28.) *Et cum eo crucifigunt duos latrones; unum a dextris, & alium a ſiniſtris ejus. Et impleta eſt Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputa-*

Ephes. 2. *1. Cor.* 5. *Joann.* 1. *Apocal.* 5. *Exod.* 12. *Exod.* 21. *Galat.* 3. *Act.* 8. *Matth.* 17. 12. 13.

putatus est. Pro transgressoribus rogavit, qui in cruce pendens, dixit: *Pater, dimitte illis: Non enim sciunt quid faciunt*. Solus ille iniquitatem non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, qui dixit (Joannis 8. 46.) *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et qui passim *Justus* & *Sanctus* in Scripturis appellatur. Generationem ejus sive divinam & æternam ex Patre, sive humanam & temporalem ex Virgine, quis enarrabit? Nemo, pro mysterii incomprehensibilis altitudine & dignitate. Dedit impios pro sepultura sua, & divites pro morte sua; sive pessimos pro sepultura ejus, & divites pro morte ejus, ut habent 70. Interpretes: Impiorum nomine Gentium multitudo significatur, qui antea Dei hospites erant testamentorum, & sine Deo in hoc Mundo. Divitum vero nomine Judæi quorum erat testamentum, & Legislatio, & Prophetæ. Christus ergo passus est & sepultus, ut ex utroque Populo sibi Ecclesiam congregaret. Postquam mortem obiit pro hominum peccatis, videt semen longævum, omnes quibus *Dedit potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, & ex Deo nati sunt*. Quos *in gloriam adducit*, ut *Auctor salutis eorum*. Quia labores pertulit gravissimos, videt Ecclesias toto orbe consurgere, & earum fide saturatur. In scientia sua, sive doctrina Evangelica cum gratia conjuncta (*Gratia enim & Veritas per Jesum Christum facta est*) Justus ipse multos justificat de toto orbe credentes. Nam (ut ait Apostolus ad Romanos 3.) *Justitia Dei per fidem Jesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum . . . Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: Ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi*. Denique Deus dispertivit illi plurimos, impleto quod alibi de Illo prænuntiatum est: *Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Et fortium spolia divisit, *Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Hoc *Isaiæ* Vaticinium *S. Justinus Martyr* Apologia 2. & Dialogo cum Tryphone, & *Origenes* Lib. 1. contra *Celsum*, in Christo impletum esse probant, *Quod* etiam ipsi vindicant *S. Hieronymus*, *S. Cyrillus Alexandrinus*, *Theodoretus*, *Procopius* in Commentariis, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 29.

Joann. 1. *Hebr.* 2. 10. *Joann.* 1. *Psalm.* 2. *Coloss.* 2. 14.

XVII. Ad Christum rursus pertinet illud *Isaiæ* Vaticinium *Cap.* 55. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me: Audite, & vivet anima vestra; & feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles*; (Sive, ut vertunt 70. Interpretes, *Sancta David fidelia*.) *Ecce testem Populis dedi eum, Ducem ac Præceptorem Gentibus. Ecce Gentem, quam nesciebas, vocabis; & gentes quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te*. Pactum æternum illud esse nemo cordatus non videt, quod in Christo cum hominibus Deus pepigit: Misericordias *David* fideles, divina promissa *Davidi* facta de Messia ex ejus stirpe prodituro, quæ in Christo Jesu sunt impleta. De quibus Psalmo 88. præcinit: *Misericordias Domini in æternum cantabo. In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam ... Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit; & thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis*. Hæc sunt *Sancta David fidelia*, quæ *S. Paulus* de Christo interpretatur, *Actuum* 13. 14. Ipsi etiam Christo *Davidis* nomen ab Isaia tributum intelligi potest, uti ab *Ezechiele* Cap. 34. dicente: *Suscitabo vobis Pastorem unum servum meum David*. Dux ac Præceptor Gentibus datus est, qui de seipso ac de doctrina sua ait (Matthæi 24. 14.) *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe in testimonium omnibus Gentibus*. Denique Gentes quæ Deum non cognoverant, a Christo vocatæ, ad eum cucurrerunt. (Coloss. 1. 5. & seq.) *Propter spem quæ reposita est vobis in cœlis, quam audistis in verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos, sicut & in universo Mundo est, & fructificat, & crescit .... Si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles a spe Evangelii quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus Minister*. Tam absurda est Grotii hoc *Isaiæ* Vaticinium de *Jeremia*

expli-

explicantis, & de fœdere quod Deus poſt diluvium cum *Noe* pepigit, commentatio, ut in ea refellenda immorari nullum ſit operæ pretium.

XIX. Ad Chriſtum referuntur & illa Capitis 59. *Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, & qui ab ortu Solis gloriam ejus: Cum venerit quaſi fluvius violentus, quem Spiritus Domini cogit; & venerit Sion Redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodo & uſque in ſempiternum.* Quod Vaticinium Chriſto vindicat *S. Paulus* Epiſtolæ ad Romanos Cap. 11. 26. 27. *Quia* (inquit) *cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis ſalvus fieret, ſicut ſcriptum eſt: Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob. Et hoc illis a me teſtamentum, cum abſtulero peccata eorum.*

XX. Præclaræ ſunt paſſim in *Iſaiæ* Libro de Eccleſia ex Gentibus congreganda vaticinationes. *Cap.* 54. „ Lauda ſterilis, quæ non paris: Decanta laudem, & hinni, quæ „ non pariebas; quoniam multi filij deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum .... „ Ad dexteram enim & ad lævam penetrabis; & ſemen tuum Gentes hęreditabit, & „ Civitates deſertas inhabitabit. Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces: „ Non enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliviſceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius: Quia dominabitur tui qui fecit te, Dominus „ Exercituum nomen ejus; & Redemptor tuus Sanctus Iſrael, Deus omnis terræ vocabitur: Quia ut mulierem derelictam, & mœrentem ſpiritu vocavit te Dominus, & „ uxorem ab adoleſcentia abjectam dixit Deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui „ te, & in miſerationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abſcondi „ faciem meam parumper a te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui, dixit „ Redemptor tuus Dominus .... Montes enim commovebuntur, & colles contremiſcent: Miſericordia autem non recedet a te, & fœdus pacis meæ non movebitur, dixit miſerator tuus Dominus. Paupercula, tempeſtate convulſa, abſque ulla conſolatione: Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam „ jaſpidem propugnacula tua, & portas tuas lapides ſculptos, & omnes terminos tuos „ lapides deſiderabiles: Univerſos filios tuos doctos a Domino, & multitudinem pacis fiiis tuis. *Conſer cum Apocalypſis 21. 9. & ſequentibus.*

„ Et *Cap.* 60. Surge, illuminare Jeruſalem: Quia venit lumen tuum, & gloria Do„ mini ſuper te orta eſt. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo Populos: Super „ te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in „ lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide: „ Omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de „ latere ſurgent. Tunc videbis, & affluës, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando con„ verſa fuerit ad te multitudo Maris, fortitudo Gentium venerit tibi: Inundatio came„ lorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: Omnes de Saba venient, aurum & „ thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes ... Et ædificabunt filii peregrino„ rum muros tuos, & Reges eorum miniſtrabunt tibi .... Et aperientur portæ tuæ ju„ giter: Die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges „ earum adducantur. Gens enim & Regnum, quod non ſervierit tibi, peribit: & Gen„ tes ſolitudine vaſtabuntur ... Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt „ te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te „ Civitatem Domini, Sion Sancti Iſrael. Pro eo quod fuiſti derelicta, & odio habita, „ & non erat qui per te tranſiret, ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in ge„ nerationem & generationem; & ſuges lac Gentium, & mamilla Regum lactaberis; „ & ſcieś quia ego Dominus ſalvans te & Redemptor tuus fortis Jacob ... Et ponam „ viſitationem tuam pacem, & Prępoſitos tuos juſtitiam. Non audietur ultra iniquitas „ in terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos, & „ portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor „ Lunæ illuminabit te: Sed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in „ gloriam tuam. Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur: Quia erit

„ tibi

» tibi *Dominus* in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Populus au-
» tem tuus omnes juſti, in perpetuum hęreditabunt terram, germen plantationis meæ,
» opus manus meæ ad glorificandum. Confer cum *Apocalypſis* 21. 23. 24. 25. 26. & 22.
5. Lege *S. Hieronymum*, *S. Cyrillum Alexandrinum*, & *Theodoretum* in Commentariis, ubi demonſtrant hæc Oracula in Eccleſia Chriſti Jeſu adimpleta eſſe.

XXI. Chriſtum ſonat Oraculum iſted *Iſaiæ* Cap. 51. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me: Ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem: Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo noſtro: Ut conſolarer omnes lugentes: Ut ponerem lugentibus Sion; & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes juſtitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.* Iſtud Vaticinium in ſe impletum palam teſtatus eſt Chriſtus Jeſus in Nazarena Judæorum Synagoga, ut habetur *Lucæ* 4. 16. & ſequentibus: *Et venit Nazareth ubi erat nutritus, & intravit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt illi Liber Iſaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me: Propter quod unxit me; evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuiſſet Librum, reddidit Miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris: Et omnes teſtimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius.*

XXII. De Chriſti ortu & vocatione Gentium rurſus vaticinatur *Iſaias* Cap. 62. *Propter Sion non tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor Juſtus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur. Et videbunt Gentes Juſtum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum, & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit . . . Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ. Dicite filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: Ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Et vocabunt eos, Populus Sanctus, Redempti a Domino. Tu autem vocaberis, Quæſita Civitas, & non derelicta.* Chriſto etiam conveniunt iſta ſequentis Capitis: *Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Ego qui loquor juſtitiam, & propugnator ſum ad ſalvandum. Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? Torcular calcavi ſolus, & de Gentibus non eſt vir mecum: Calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, Annus redemptionis meæ venit . . . . Et dixit: Verumtamen Populus meus eſt, filii non negantes: & factus eſt eis Salvator. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus Angelus, & faciei ejus ſalvavit eos: In dilectione ſua, & indulgentia ſua ipſe redemit eos & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus ſæculi.* Illi nimirum hæc conveniunt, de quo vaticinatus eſt *Jacob* Geneſis 49. 11. *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum.* De quo *S. Joannes* Apocalypſis 19. 13. *Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei.* De quo Pſalmus 41. *Speciоſus forma præ filiis hominum. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime. Specie tua & pulchritudine tua intende, proſpere procede, & regna.* Ille cui Pater omne judicium dedit, torcular calcavit ſolus, ideſt adverſarias poteſtates contrivit, diſſipavit propria virtute, nullo adjuvante, ſicut uvæ conteruntur in torculari. Populum ergo ſuum Deus non deſeruit, ſed miſit Magni Conſilii Angelum, qui ipſum ſalvaret ac redimeret. Verſio Septuaginta Interpretum Verſus 8. & 9. iſtius Capitis mirum in modum illuſtrat: *Et factus eſt eis in ſalutem ex omni tribulatione eorum: Non Legatus, neque Angelus; ſed Ipſe ſalvavit eos: Quod diligeret illos, & parceret eis, Ipſe redemit eos, & ſuſcepit illos, & exaltavit omnibus diebus ſæculi.*

XXIII. De Chriſti tandem ortu admirabili, miſſiſque ab eo Legatis, id eſt, Apoſtolis ad varias Gentes, ut eas ad veritatis notitiam adduceret, ac in ſuam Eccleſiam congregaret, intelligitur illud Vaticinium *Iſaiæ* Cap. ultimo: *Vox Populi, de Civitate,*

vox de Templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret, peperit. Antequam veniret partus ejus, peperit masculum. Quis audivit unquam tale? Et quis vidit huic simile? Confer cum illo Apocalypsis 12. 5. *Et signum magnum apparuit in cœlo. Mulier amicta Sole: & peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea.* Subdit Propheta: *Et ponam in eos signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint, ad Gentes in Mare, in Africam, & Lydiam ... in Italiam, & Græciam, ad Insulas longe, ad eos qui non audierunt de me: & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino .... ad Montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in Domum Domini. Et assumam ex eis in Sacerdotes & Levitas .... Quia sicut cœli novi & terra nova, quæ ego faciam stare coram me: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea.*

ARTICULUS VIII.

De Nahum Propheta.

Ætas Nahum Prophetæ.

I. NAhum Elcesi Galilææ viculo natus, secundum *Eusebium* & *S. Hieronymum*, non *Joathami* temporibus, ut *Josepho* Lib. 9. *Antiquitatum*, Cap. 11. visum est, neque post *Ezechielem*, jam scilicet deportato Babylonem *Joakimo*, ut scripsit *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, sed *Ezechia* regnante floruit, ut censent *S. Hieronymus* & *Theodoretus*. Decem Tribubus in Captivitatem abductis, contra Niniven vaticinatus est, eique & toti Assyriorum Imperio Excidium denuntiavit. Id Vaticinium exitum habuit *Nabopolassaro* Magni *Nabuchodonosoris* patre Babyloniæ Præfecto, qui affinitate cum *Astyage* Medorum Rege inita, junctisque cum illo viribus, sive cum *Cyaxare* ejus patre, ut *Herodotus* tradit, Niniven in eaque *Chyneladanum* postremum Assyriorum Regem, quem Alexander Polyhistor *Saracum* appellat, expugnavit: & sub ipso *Nabuchodonosore*, qui hanc Assyriaci Imperii Metropolim funditus diruit, *Pseudo-Epiphanius & Pseudo-Dorotheus* prædixisse *Nahumum* volunt, fore ut exundante aqua, & ignibus erumpentibus, Ninive subverteretur: idque ita evenisse; Motu quippe terræ stagnum quo cingitur Civitas, ripas supergressum, ipsam submersisse, cum interim flamma aliunde erumpens illam depasceret. Verum id neque cum situ Ninives, quæ stagno circumfusa non fuit, neque cum fide historiæ convenit, quæ bello domitam & dirutam fuisse Niniven, & Militum copiis, non aquis inundatam, & flammis hostilibus, non naturæ vi erumpentibus devastatam testatur. (Nahum 2.) *Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem .... In itineribus conturbati sunt, quadrigæ collisæ sunt in plateis ... Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: Velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum .... Et Miles captivus adductus est; & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ.* (Et Cap. 3.) *Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis, & micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: Nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis ... Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: Si concussæ fuerint cadent in os comedentis. Ecce Populus tuus mulieres in medio tui: Inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: Intra in lutum, & calca, subigens tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio.* Pseudo-Epiphanium & Pseudo-Dorothæum in errorem proculdubio induxerunt hæ sententiæ Nahum 2. 6. *Portæ fluviorum apertæ sunt, & Templum ad solum dirutum.* Et Cap. 3. 13. *Devorabit ignis vectes tuos.* Verum animadvertere debuissent has locutiones metaphoricas esse, & Sacris Scriptoribus, præsertim Prophetis, familiares esse hujusmodi metaphoras ex incendiorum & exundationum impetu petitas, quibus clades bellicæ exprimantur.

Vaticinium de Ninives excidio.

Nahum Vaticinium de Ecclesia.

II. Ad Ecclesiam pertinet illud *Nahum* Vaticinium Cap. 1. 15. *De domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile; Ponam sepulcrum tuum. Ecce super montes pedes evangelizan-*

zantis, & annunciantis pacem: Celebra Juda Festivitates tuas, & redde vota tua: Quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial: Universus interiit. Hæc, inquam, ad Ecclesiam secundum sensum anagogicum pertinent, maxime si Versionis 70. Interpretum ratio aliqua habeatur, qui sequentis Capitis comma primum cum istius fine connectunt, atque ita reddunt: *Ascendit insufflans in faciem tuam, eruens de tribulatione.* Quem locum *S. Augustinus* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 31. hoc illustrat Commentario: *Quis ascenderit ab Inferis, & insufflaverit in faciem Judæ, hoc est Judæorum discipulorum Spiritum Sanctum, recolat, qui meminit Evangelium. Ad novum enim Testamentum pertinent, quorum dies Festi ita spiritaliter innovantur, ut in vetustatem transire non possint. Porro per Evangelium exterminata sculptilia & conflatilia, id est Idola deorum falsorum, & oblivioni tamquam sepulturæ tradita jam videmus: & hanc etiam in hac re Prophetiam completam esse cognoscimus.* Alius tamen est sensus historicus, ut *S. Hieronymus* explicat: *In Paralipomenon scribitur Libro, quod obsidente Sennacherib Jerusalem, in primo Mense Paschæ facere non potuerunt. Cæso autem per Angelum Exercitu ejus, & fuga ac morte ejus nunciata, in secundo Mense summa festivitate Paschæ diem celebrarint. Quod ergo dicit, tale est: O Juda, qui regnas in Jerusalem noli esse solicitus, interfecto hoste tuo in Templo Dei sui. Ecce venit tibi nuntius montes collesque transcurrens, & quasi de sublimi specula procul nuncians Sennacherib mortuum: Urbem ejus Imperio liberatam. Celebra Festa, redde vota pro nece Inimici, quæ pollicitus es Deo. Nequaquam ultra pertransibit per te prævaricator & ἀποστάτις. Totus interiit, id est, & Rex Exercitus, & Imperium Assyriorum penitus conciderunt.*

ARTICULUS IX.

De Habacuc Propheta.

Habacuc genus, ætas, Vaticinia.

I. HAbacuc ex Tribu levi oriundus, non Sunamitidis Mulieris filius, quem vitæ *Eliseus* restituit, (ut Hebræi veteres fabulantur) sed ille ipse qui prandium messoribus suis paratum, *Danieli* in lacum leonum misso, ab Angelo raptus, detulit, ut *S. Hieronymus*, aliique complures censent, sub *Joakim* Rege Vaticinia sua videtur edidisse, quibus Hierosolymorum per Chaldæos vastationem & excidium proxime futurum denuntiat. (Habacuc 1. 5.) *Admiramini, & obstupescite: Quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.* (Septuaginta vertunt: *Opus ego facio*; & Symmachus: *Opus fiet in diebus vestris.*) *Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, Gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat Tabernacula non sua .... Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens; & congregabit quasi arenam captivitatem.* Ipsorum etiam Chaldæorum Excidium prædixit, Cap. 2.

Vaticinium de Christo.

II. Messiæ Adventum vaticinatus est *Habacuc* his verbis Capitis 2. *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem & non mentietur. Si moram fecerit, exspecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Sed clarius in Oratione sua: *Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies: Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis ..... Egressus es in salutem Populi tui: In salutem cum Christo tuo.* Quem Versum Sexta Editio ita reddebat, *S. Hieronymo* teste: ἐξῆλθες τοῦ σῶσαι τὸν λαόν σου διὰ Ἰησοῦ Χριστόν σου. *Exiisti ad servandum Populum tuum, per Jesum Christum tuum.* (Et Vers. 18.) *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo.* Lege *S. Augustinum Lib.* 18. *de Civitate Dei*, Cap. 33.

ARTICULUS X.

De Sophonia Propheta.

Sophonia, genus, ætas Vaticinia.

I. SOphonias *filius Chusi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezechiæ*, an Regis, an alterius, incertum, vaticinatus est temporibus *Josiæ filii Amon Regis Juda*, ut ipse initio Prophetiæ suæ testatur. Sub initia *Josiæ* propheticum munus obire cœpit, antequam

quam prophanos & sacrilegos cultus a *Manasse* inductos *Josias* sustulisset, propter quos acerrime Judæos objurgat Capit. 1. 5. 9. *Et extendam* (inquit Dominus) *manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem; & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina Ædituorum cum Sacerdotibus; & eos qui adorant super tecta Militiam cœli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom .... Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo.* Hi porro ipsi sunt scelerati & impii Ritus, quos *Josias* sustulit anno Regni sui duodecimo, ut narratur 4. *Regum* Cap. 23. *Præcepit Rex Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus secundi ordinis, & Janitoribus; & projecerunt de Templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in Luco, & universæ Militiæ cœli ... Et delevit eos qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim Signis & omni Militiæ Cœli, & efferri fecit Lucum de domo Domini foras Jerusalem ... Contaminavit quoque Tophet, quod est in convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium suum, aut filiam per ignem Moloch.* Vaticinia etiam edidit *Sophonias* adversus Philistæos, Moabitas, Ammonitas, Æthiopes, & Assyrios, Capit. 2.

II. De Christo & Ecclesia insigne fudit Oraculum Cap. 3. *Quia tunc reddam Populis labium electum, ut invocent omnes in Nomine Domini, & serviant ei humero uno. Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi ... Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat. Lauda filia Sion: Jubila Israel: Lætare & exulta in omni corde filia Jerusalem. Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere, Sion: non dissolvantur manus tuæ. Dominus Deus tuus in medio tui fortis ipse salvabit: Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude .... Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem.* Lege *S. Hieronymum* in Commentariis, *S. Augustinum* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 33. *S. Cyrillum Alexandrinum*, & *Theodoretum*, qui Vaticinium istud *Sophoniæ* totum quantum est ad Christum & Ecclesiam referunt. *Sophoniæ Vaticinium de Christo & Ecclesia.*

ARTICULUS XI.

De Jeremia Propheta.

I. JEremias filius *Helciæ Sacerdotis* ex *Anathot* vico tribus millibus ab Hierosolymis distante oriundus, *In matris utero sanctificatus, virginitate sua Evangeli cum Virum Christi Ecclesiæ dedicavit. Vaticinari exorsus est puer: & captivitatem Urbis atque Judææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem Tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant: Jam terras eorum coloniæ Gentium possidebant. Unde in Juda tantum, & in Benjamin prophetavit: & Civitatis suæ ruinas quadruplici planxit Alphabeto* (inquit *S. Hieronymus* Præfatione in *Jeremiam.*) Propheticum Munus obire cœpit anno *Josiæ Regis* 13. illudque continuavit sub *Joachaz*, *Joakim*, *Jechonia*, & *Sedecia*, cujus anno undecimo *Jeremiæ* Prophetia de Urbis excidio impleta est. Deinde a *Johanano* in Ægyptum abductus, ab impiis hominibus popularibus suis, quorum impietatem prophetica libertate objurgabat, lapidibus obrutus creditur, ad eumque pertinere illud Epistolæ ad Hebræos 11. 37. *Lapidati sunt:* Gregentius in Disputatione cum *Herbano* Judæo, Jaculis in cœno confixum tradit. Adhuc superstitem & cum *Elia* in fine Mundi venturum ut Gentibus prædicet, *Victorinus* scripsit in *Apocalypsis* Cap. 11. Nondum scilicet impletum *Jeremiæ* dictum est: *Et Prophetam in Gentibus dedi te.* Quod Judæis dumtaxat vaticinatus sit. *Victorinum* egregie refellit *Ambrosius Autpertus* in Commentario ejusdem Capitis *Apocalypsis*, ostenditque *Jeremiam* Prophetam etiam in Gentibus datum, siquidem in Ægyptum cum reliquiis Judæorum profectus, vaticinatus est Ægypti, Palæstinorum, Tyri, Sydonis, Gazæ, & Aschalonis, Moabitarum, Ammonitarum, Idumææ, *Jeremiæ genus, ætas, martyrium, memoria.* *Jerem. 1. 5.*

Damasi, Cedar, Regnorumque Asor & Ælam vastationem, ipsiusque Babylonis a Regibus Medorum Excidium. Taphnis Martyrium subiit, ibique sepultus est. Ejus ossa inde Alexandriam ab *Alexandro Magno* delata, tradunt Chronicon Alexandrinum, & *Joannes Moschus* in Prato Spirituali, dubia fide. Sancti *Jeremiæ* Prophetæ memoria Kalendis Maii celebratur in Martyrologiis Bedæ, Rabani, Adonis, Notkeri, VVandelberti, Usuardi, & in Romano, necnon in Menologio Græco *Basilii Porphyrogeniti* Imperatoris, & in Typico *S. Sabæ*. Laudatur a *Daniele* Cap. 9. 2. *Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni*. Laudatur etiam ab Auctore *Paralipomenon* Lib. 2. Cap. 36. 20. 21. *Ut compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: Cunctis enim diebus desolationis egit Sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum*. Quæ & initio Libri primi *Esdræ* repetuntur. Item a Sirachide *Ecclesiastici* Cap. 49. 8. 9. *Incenderunt electam sanctitatis Civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ. Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est Propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.* (Et 2. *Machabæorum* Cap. 15. 14.) *Hic est fratrum amator, & Populi Israel: Hic est qui multum orat pro Populo & universa sancta Civitate, Jeremias Propheta Dei*. Insigne de illo *Alexandri Polyhistoris* testimonium descripsit *Eusebius* Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 39.

Jeremiæ laudes.

Jeremiæ Vaticinia secundum temporis ordinem in Libro ejus non sunt dispositæ: nulla tamen in eo est repugnantia.

11. *Jeremiæ* Vaticinia juxta temporum ordinem non sunt inter se dispositæ, magnaque rerum confusio ac perturbatio est, ut dudum observaverunt *Origenes* in Epistola ad Africanum, & *S. Hieronymus* in Præfatione. Quod tamen eorum fidei non derogat, cum rationem temporum Prophetæ plerumque non sequantur, ut in meditatis lucubrationibus fieri solet; sed divino motu impulsi, prout cœlesti Spiritu affati erant, sua illa Oracula fuderint, & literis commendarint, vel Amanuensibus dictaverint. Usus autem est *Jeremias* opera *Baruch* ad sua Vaticinia scribenda, ut constat ex Capite 36. Jerem. 1. 2. 4. *Factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino dicens: Tolle Volumen Libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi adversum Israel & Judam, & adversum omnes Gentes, a die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc. Vocavit ergo Jeremias Baruch, filium Neriæ; & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in Volumine Libri . . . . . Jeremias autem tulit Volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ, Scribæ, qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones Libri, quem combusserat Joakim Rex Juda igni; & insuper additi sunt sermones multo plures quam antea fuerant*. Quacumque vero ex causa temporum ordo in *Jeremiæ* Libro confusus & perturbatus sit, sive quod dissipato & indigesto ordine a *Baruche* excepta sint, & in adversaria relata *Jeremiæ* Vaticinia, sive Librariorum incuria, aut alio quocumque casu; nulla tamen est in divino Libro rerum repugnantia, quicquid impius ac temerarius Auctor *Tractatus Theologico-Politici* effutiat.

Respondetur Objectionibus Auctoris Theologo-Politici.

Objicit primo, Capit. 37. & 38. diversas afferri causas cur *Jeremias* comprehensus sit & custodiæ traditus.

Secundo, sterilem dici *Jechoniam* Cap. 22. *Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? Numquid vas absque omni voluptate? Quare abjecti sunt ipse & semen ejus in terram quam ignoraverunt? Terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: Nec enim erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda*. Id autem repugnare Libro 4. *Regum*, cujus postremum Caput *Jechoniam* summis honoribus ab *Evilmerodacho* affectum testatur, & Libro 1. *Paralipomenon* Cap. 3. ubi octo filii *Jechoniæ* recensentur, in his *Salathiel* & *Pedajas* pater *Zorobabelis*, qui Populi Dux fuit.

Tertio, *Jeremiæ* 34. Capite dici: *Audi verbum Domini, Sedecia Rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris gladio, sed in pace morieris*. At, inquit, hæc minime conveniunt *Sedeciæ*, cujus oculi effossi sunt, postquam filiorum cædem spectavit. Sed has objectiones nullius esse momenti statim patebit.

Ad

Ad primam reſpondetur, Res prorſus diverſas Capitibus 37. & 38. narrari. Illic quippe *Jeremias egreſſus de Jeruſalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi poſſeſſionem in conſpectu civium, cum perveniſſet ad portam Benjamin*, a *Jeria* cuſtode comprehenſus eſt, dicente: *Ad Chaldæos profugis. Et reſpondit Jeremias: Falſum eſt, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: Sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad Principes. Quam ob rem irati Principes contra Jeremiam, exſum eum miſerunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan Scribæ.* Hic vero *Jeremias* in veſtibulum carceris juſſu *Sedeciæ* eductus, cum Populo ſuaderet ut relicta Civitate profugeret ad Chaldæos, detruſus eſt in Lacum lutulentum Melchiæ. *Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phaſſur, & Juchar filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melchiæ, ſermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem Populum, dicens; Hæc dicit Dominus: Quicumque manſerit in Civitate hac, morietur gladio, & fame, & peſte: Qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus ſoſpes & vivens. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur Civitas hæc in manus Exercitus Regis Babylonis, & capiet eam. Et dixerunt Principes Regi: Rogamus ut occidatur homo iſte: De induſtria enim diſſolvit manus virorum bellantium, qui remanſerunt in Civitate hac, & manus univerſi Populi, loquens ad eos juxta verba hæc: Siquidem homo iſte non quærit pacem Populo huic, ſed malum. Et dixit Rex Sedecias: Ecce ipſe in manibus veſtris eſt: Nec enim fas eſt Regem vobis quidquam negare. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in Lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in veſtibulo carceris; & ſubmiſerunt Jeremiam funibus in Lacum, in quo non erat aqua, ſed lutum.* Cum itaque diverſæ ſint Hiſtoriæ quæ in his duobus Capitibus narrantur, nulla inde argui poteſt rerum diſcrepantia, & repugnantia.

Ad alteram Objectionem reſpondetur, *Jechoniam* appellari virum ſterilem, non quod liberos non procreaverit, ſed quod *Abjectus ſit ipſe & ſemen ejus, & projectus in terram quam ignorabat, & quod non fuerit de ſemine ejus vir qui ſederet ſuper ſolium David, & poteſtatem haberet ultra in Juda*, ſupremam nempe ac Regiam. Adde, alium Viris pleriſque Eruditis videri *Zorobabelem*, qui Dux Populi fuit, ab eo qui *Jechoniæ* nepos.

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, *Sedeciæ* filios violenta quidem morte fuiſſe ſublatos: At *Sedeciam* ipſum, poſtquam oculis orbatus fuiſſet, in vivis relictum, tranquilla & naturali morte obiiſſe.

Poſtremi capitis Auctor non eſt Jeremias.

III. Poſtremum Caput *Jeremiæ* e duobus poſtremis Capitibus Libri quarti Regum totum fere depromptum eſt; quo partim ea narrantur, quæ jam ſupra narraverat *Jeremias*, partim quæ poſt ejus obitum evenerunt, nempe obitus ipſe *Jechoniæ*. A *Barucho* Libro *Jeremiæ* adjectum cenſet *Sixtus* noſter *Senenſis*. Alii ab *Eſdra*, ut eſſet argumentum ſequentium *Jeremiæ Threnorum* ſive *Lamentationum*. Quarum quidem eundem Prophetam Auctorem fuiſſe probant ſtyli cognatio, locutiones ſimiles in Vaticiniorum Libro & in Lamentationibus, parva Præfatio Threnis præfixa in Septuaginta Interpretum Editione, veterum Patrum & Eccleſiæ auctoritas, unanimis omnium Interpretum conſenſus. Eoque pertinent verba illa Secundi *Paralipomenon* Cap. 35. 24. 25. *Univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt Joſiam, Jeremias maxime, cujus omnes cantores atque cantatrices uſque in præſentem diem Lamentationes ſuper Joſiam replicant; & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce ſcriptum fertur in Lamentationibus.* Quę *Joſephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 6. & *S. Hieronymus* in Procœmio Lamentationum, de ipſis, qui ſuperſunt, *Jeremiæ Threnis* intellexere; & *R. Selomoh* aliique ex Hebræis, lugubre carmen in *Joſiæ* funere a *Jeremia* editum quarto Lamentationum Capite, ajunt contineri, atque id maxime demonſtrari hoc verſu: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris; cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.*

Lamentationes, genuinum Opus Jeremiæ.

Lamentationes claudit *Oratio Jeremiæ*, quam mirum eſt a *Theodoreto* in Commentariis fuiſſe prętermiſſam, cum in Hebraico Exemplari, & 70. Interpretum Editione, & Chaldaica Paraphraſi, ac Syriaca & Arabica Verſionibus, & apud *S. Hieronymum*, a reliquo Lamentationum Opere minime divellatur. *Deſcriptiones Jeremiæ Prophetæ*, ab Auctore Libri 2. *Machabæorum* Cap. 2. laudatę, nuſquam inter Libros Canonicos locum habuerunt, nec ad poſteros ſunt tranſmiſſę.

Oratio Jeremiæ.

IV. De Chriſto & Eccleſia extant illuſtria apud *Jeremiam* Vaticinia. Imprimis Cap.

Jeremiæ Vaticinia de Christo & Ecclesia.

3. 13. & sequentibus: *Assumam vos unum de Civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. Et dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Cumque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus; Non dicent ultra: Arca Testamenti Domini: Neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: Nec visitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt Jerusalem Solium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi Patribus vestris. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem; hereditatem præclaram Exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.* Quę tametsi typice facta sint sub *Zorobabele*, cum Judęi e Captivitate Babylonica redierunt regnante *Cyro* Persarum Rege, habentes Pastores, *Zorobabel* filium *Salathiel*, & *Jesum* Summum Sacerdotem filium *Josedech*, ambos pietate & æquitate præstantes: Re tamen *vera* (inquit *Theodoretus* in Commentariis) *postquam Deus & Salvator noster factus est homo, Prophetia finem accepit. Elegit enim Dominus ex Juæis, unum ex civitate, & duos ex cognatione, quos constituit Pastores secundum cor suum, sacros videlicet Apostolos. Idcirco dixit divinissimo Petro:* Simon Jona diligis me? Pasce oves meas. *Et quod Prophetiæ ea sit sententia, sequentia testantur:* „ In diebus illis, & in tempore illo, vocabunt Jerusalem So„ lium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jeru„ salem. Et non ambulabunt ultra post cogitationes cordis sui mali. “ *Istud non contigit post reditum e Babylone. Non enim tunc Gentes reliquerunt impietatem. At post Deum & Salvatorem nostrum hominem factum, pertulerunt divini Apostoli salutarem prædicationem in universam terram: Reliquerunt autem pristinum errorem qui illi inservierant, & adorant Deum universorum, & concurrunt omnes in Jerusalem, tanquam ad Solium divinum.* Legatur & *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci, ubi hoc Vaticinium in Adventu Christi pariter impletum docet, quando reliquiæ salvæ factæ sunt, dicente & exponente Apostolo ad Romanos 9. *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma essemus, & quasi Gomorrha similes fuissemus.* Tunc introducti sunt in Sion, de qua scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei.* Et dati sunt Pastores juxta cor ejus Apostoli & Apostolici Viri, & paverunt Credentium multitudinem, non in Judaicis cæremoniis, sed in scientia Christi atque doctrina. Et in toto orbe prædicatione Evangelii seminata, nequaquam in Arca Domini, quę custos fuit Legis Mosaicę, habent fiduciam, sed ipsi sunt Templum Dei. Atque Legis Evangelicę tempore, mystica Jerusalem, id est Ecclesia, *Solium Domini* vocatur in qua nempe cum suis Fidelibus est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Ad eam congregantur omnes Gentes in nomine Domini, vetustis erroribus abdicatis, & dicunt cum Propheta: *Adhęsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Iis qui ex duodecim Tribubus Evangelio crediderunt, tribuit Deus terram desiderabilem, *Hęreditatem præclaram Exercituum Gentium*, sive (ut *Theodotion* significantius transtulit) *Hęreditatem inclytam fortitudinis robustissimi Gentium*; Christum significans, qui Doctor & Dominus est universarum Gentium, suo Nomini, Passionique Credentium. Quibus pollicitus est se eos filiorum numero & loco habiturum. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in Nomine ejus.*

Joan. 1.

V. Paulo adhuc expressius est illud vigesimi tertii Capitis de Christo Vaticinium: *Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua, & crescent, & multiplicabuntur. Et suscitabo super eos Pastores, & pascent eos: Non formidabunt ultra, & non pavebunt & nullus quęretur ex numero, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, & Sapiens erit: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus, Justus noster. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti; Sed: Vivit Dominus qui eduxit & adduxit semen domus Israel de Terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.* Quæ cum ad Messiam referant *Josephus Albo* in Libro Fundamen-

damentorum, & *R. David Kimchi*, aliique Hebræi, mirum est quod *Grotius* ad *Zorobabelem* ista retulerit in Annotationibus suis. Cujus Commentationem *Theodoreti* verbis malim refellere, quam meis. *Ista* (inquit) *typice quidem temporibus Zorobabelis, & Jesu filii Josedech evenerunt: Non tamen tota Prophetia. Multi autem insurrexerunt in eos, non modo vicini, sed etiam Macedones postea, & tandem* Romani. *Verum prædictio perennem & constantem gratiam pollicetur. Quocirca certum est, partem quidem temporibus eorum contigisse; partem vero temporibus sacrorum Apostolorum: Hi enim soli donum Spiritus Sancti habuerunt. Cui sententiæ adstipulantur consequentia.* „ Ecce dies „ veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David Orientem justum, & regnabit Rex, & in- „ telliget: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus ejus salvabitur Juda, & „ Israel habitabit confidenter: Et hoc est nomen quo vocabit eum Dominus, Josedec: „ Ipse in Prophetis. *Judæi attoniti conantur hæc imprudenter trahere ad Zorobabelem. Verum illos etiam considerare oportebat, illum non Regem fuisse, sed Ducem Populi, nec illum Josedech fuisse nominatum. Sed neque illi convenit nominis interpretatio. Significat enim id nomen, Dominus justitia nostra: Vel, juxta Syri interpretationem, Domine justifica nos. Neutrum autem convenit Zorobabeli. Cæterum, quia typus erat Christi Domini, & captivos e Babylone in Judæam reduxit, quemadmodum Christus mancipatos a Diabolo traduxit ad veritatem: Si quis typice ista illi adaptare volet, absurdi nihil faciet. Sciendum tamen est, quod Dominus Jesus Christus, qui ex David secundum carnem descendit, Oriens justus, & Dominus justitiæ prædicatur a Prophetis.* *Grotius refellitur.*

His germana sunt, quæ trigesimo-tertio Capite habet Jeremias: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel, & ad domum Juda. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ: & faciet judicium & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster. Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel. Et de Sacerdotibus & de Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocautomata, & offerat sacrificium. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens: Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sint dies & nox in tempore suo: & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes Ministri mei.* Hoc Vaticinium Jacobæo illi geminum est Geneseos 49. *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit exspectatio Gentium.* At post *Zorobabelem* (inquit *Theodoretus*) non novimus quemquam fuisse Ducem de Tribu Juda. *Reperimus tamen prophetiæ veritatem. Nam Tribus Regia & Sacerdotalis facta est commixtio. Sacerdotes autem imperaverunt usque ad Herodem alienigenam. Ideo & præsens prophetia his quæ de David dicuntur connectit ea quæ pertinent ad Sacerdotes.* „ Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit a facie „ mea vir offerens holocautomata, & adolens donum, faciens sacrificium omnibus die- „ bus.“ *Cujus prophetiæ videmus eventum. Donato enim juxta promissionem divinam Novo Testamento, donatum est etiam Sacerdotium secundum ordinem Melchisedec: & hoc qui adepti sunt, offerunt Deo jugiter Sacrificium rationale. Post hæc ait: Quemadmodum dies nox fieri non potest, nec nox dies; ita fieri non posse ut destruatur Regnum Davidicum. Atque hujus prophetiæ manifestus est exitus. Qui enim ex David secundum carnem ortus est Christus, non habet thronum in terris positum: Sed in eodem cum Patre sedens solio gubernat omnia. Sed & hoc ipsum dicit de Sacerdotibus & Levitis, ita ut genus illorum conferatur cum Exercitu cœlesti, & arena Maris. Verbis testimonium præbent res ipsæ. Terra namque universa, & Mare plena sunt Pontificibus & Diaconis, Levitico munere fungentibus.*

VI. Trigesimo quoque Capite Christum sub *Davidis* Regis nomine indigitat *Jeremias*, cui serviet Populus a servitute liberatus: Veteris Legis abrogationem, Novi Fœderis sanctionem, Ecclesiæ fundationem vaticinatur. *Servient Domino Deo suo* (inquit Dominus) *& David Regi suo, quem suscitabo eis . . . . Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur Civitas in excelso suo, &*

Templum juxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus . . . Et erit Dux ejus ex eo, & Princeps de medio ejus producetur, & applicabo eum, & accedet ad me: Quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus? Et eritis mihi in Populum, & ego ero vobis in Deum. Horum typus (inquit S. Hieronymus) præcessit in *Zorobabel* & *Esdra*, quando reversus est Populus, & cœpta est ædificari Civitas in excelso suo, Templique observari Religio, & cætera quæ ipsius *Esdræ* volumine continentur. Plenius autem atque perfectius in Domino Salvatore, Apostolisque completum est, quando ædificata est Civitas in excelso suo, de qua scriptum est: *Non potest abscondi Civitas supra Montem posita:* „ & Templum juxta ordinem suum, cæremoniasque fundatum, ut quicquid in priori Populo fiebat carnaliter, in Ecclesia spiritualiter „ compleretur. Tunc egressa est laus sive gratiarum actio: Ut omnes Apostoli dicerent: „ *Gratia vobis & pax.* Et multiplicati sunt, & non imminuti: Ut totus orbis crederet „ in Dominum Salvatorem. Et glorificati sunt, ut impleretur quod scriptum est: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei:* Fueruntque filii ejus, hoc est Apostoli, sicut fuerunt a principio *Abraham* & *Isaac* & *Jacob*, Principes generis Israelitici. Tunc visitavit Dominus adversus omnes qui tribulaverunt Populum Dei, adversarias videlicet „ Potestates. Et fuit Dux ejus ex eo: Haud dubium quin Dominus & Salvator secundum carnem ex genere Israel. Et princeps de medio ejus productus est. Applicavit „ eum Pater ad se, & accessit ad eum, ut diceret Filius: *Ego in Patre, & Pater in „ me est:* Quia nullus potest sic cor suum applicare Deo, nec ita ut Filius Patri esse „ conjunctus. Quodque dicit: *Eritis mihi in Populum, & ero vobis in Deum:* Cernimus opere completum ex parte in Israel, & ex toto in Gentium multitudine. Hoc „ Vaticinium de Christo & Ecclesia pariter interpretatur *Theodoretus*.

VII. Non minus expressæ Vaticinationes de vocatione Gentium, de ortu Christi, de Veteris Legis abrogatione, & Novæ Legis promulgatione, Cap. 31. *Jeremiæ* continentur. Ad Gentium vocationem pertinent ista: *Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: Personate, & canite, & dicite; Salva, Domine, Populum tuum, reliquias Israel. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: Inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.* Ortum Christi ex Virgine spectant ista: *Creavit Dominus novum super terram: Femina circumdabit Virum.* Infantium cædem ab *Herode* nato Christo perpetratam hæc præsagiunt: *Hæc dicit Dominus: Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.* Confer *Matthæi* 2. 16. & sequentibus: *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes Pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Cum *S. Matthæus* dicat, *Jeremiæ* Vaticinium in cæde Bethleemitarum Infantium impletum fuisse, colligitur Sanctum Evangelistam, quamvis non in sensu literali, in sensu saltem mystico, non in sensu dumtaxat accommodatitio, illud de hujusmodi cæde ab *Herode* perpetrata interpretatum fuisse: Ita ut luctus *Rachelis*, quæ prope Bethleem sepulta est, tam gravis, tam late personans, ut usque Rama auditus, figurata locutione dicatur; ut luctus (inquam) *Rachelis* filiorum suorum ac nepotum, Judæorum scilicet ac Benjaminitarum Captivitatem plangentis, typus fuerit luctus mulierum Bethleemitarum & finitimarum, filios suos ab *Herode* trucidatos lugentium.

Ad Veteris Legis abrogationem, Legisque Novæ promulgationem spectat istud *Jeremiæ* Oraculum in eodem Capite: *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Judæ fœdus novum: Non secundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti; pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in Populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Domi-*

minum: Omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: Quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius. Divinæ legis non in tabulis lapideis, sed in piorum hominum cordibus descriptio, novi fœderis per Christum paciscendi fructus est. Unde Apostolus 2. *Corint.* 3. 3. Christianos ita compellat: *Epistola estis Christi ministrata a nobis, & scripta, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Universalis illa Dei notitia novi pariter fœderis fructus est. Unde Christus *Joannis* 6. 45. ait: *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me.* Peccatorum denique remissio per Christum, novi fœderis fructus est. Unde *S. Petrum* pro concione dixisse narrat S. Lucas *Act.* Cap. 10. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Denique *S. Paulus* Epistolæ ad Hæbræos Cap. 8. hunc *Jeremiæ* locum ad novi fœderis in Christo sanctionem refert, veteri abolito. *Nunc autem* (inquit) *melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Nam si illud prius culpa vacasset,* (id est nisi minus perfectum fuisset) *non utique secundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda testamentum novum; non secundum testamentum quod feci Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de Terra Ægypti: Quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dominus: Quia hoc est testamentum quod disposui domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in Populum: & non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Quoniam omnes scient me a minore usque ad majorem eorum: Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est.* Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis Capitis 31. *Jeremiæ*. Ecclesiæ stabilitatem, & inconcussam firmitatem postremus ille Capitis ejusdem Versus designat: *Sanctum Domini non evelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.* Hæc Hierosolymitano Templo non convenire, manifestum est.

VIII. Illud *Threnorum* 4. 20. quamvis de *Josia* secundum sensum historicum intelligatur, secundum altiorem tamen sensum & propheticum de Christo dictum est: *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris; cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.* Christus enim Jesus Dominus noster Spiritus oris nostri est, in quo vivimus, movemur, & sumus: Ex cujus sapore quicquid recte sentimus, sapimus: Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram: Qui vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus. Sub ejus tutela in universis Gentibus versatur Ecclesia. Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis hujus loci.

ARTICULUS XII.

De Baruch Propheta.

I. BAruch *filius Neriæ*, Jeremiæ Discipulus & Amanuensis, quem *Josephus* Libro 10. *Antiquitatum* Cap. 11. nobilissima ortum familia, & patria lingua præclare eruditum fuisse ait, Prophetiam suam scripsit *In anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igni* (ut ipse testatur) Id est, annis quinque post Hierosolymitanum Excidium: Eamque *Jechoniæ* Regi prælegit, reliquisque Judæis Babylone captivis: A quibus ad *Joakimum*, Helciæ filium Sacerdotem, ac cæteros a *Nabuchodonosore* in patria relictos missa est. Succenderant quidem Chaldæi *Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jerusalem, omnemque domum combusserant igni*, ut narratur 4. *Regum* Cap. 25. Sed tamen agricolas & vinitores, quos ad excolendam terram *Nabuzardan* Princeps Militiæ Regis Babylonis reliquerat, & in vicinia habitantes incolas, Sacerdotes etiam & Levitas cum illis superstites, verisimile est inter Tem-

Quo tempore Baruch Vaticinatus sit.

pli rudera Aram aliquam tumultuario opere excitaſſe, ſtatiſque Feſtivitatum diebus convenisse, ut Deum, quo poterant modo, ſecundum Legem colerent, eique Sacrificia offerrent. Quod enim ſtatis Solemnitatibus ſacros conventus egerint, & Sacrificia obtulerint, *Baruchus* ipſe teſtatur, hæc a Judæis exulibus ad Judæos in patria relictos ſcripta
Baruch. 3. fuiſſe referens: *Ecce miſimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & fatite manna, & offerte pro peccato ad Aram Domini Dei noſtri .... Et legite Librum iſtum quem miſimus ad vos recitari in Templo Domini, in die ſolemni, & in die opportuno.* Unde & Cap. 2. ita precatur Judęorum captivorum nomine: *Reſpice Domine de Domo ſancta tua in nos.*

Divina Libri Baruch Auctoritas. II. *Liber Baruch* a Melitone, Origene, S. Gregorio Nazianzeno, S. Epiphanio, S. Hilario, S. Hieronymo, S. Auguſtino, Innocentio I. Conciliis Laodiceno, Carthaginenſi III. & Romano ſub Gelaſio I. in Sacrorum Librorum Canone non recenſetur: Quia illum ut appendicem *Jeremiæ* Veteres ſpectarunt. *A Clemente Alexandrino* Lib. 1. Pædagogi, Cap. 10. *S. Cypriano* Lib. 2. Teſtimoniorum adverſus Judæos, Cap. 6. *S. Hilario* Lib. 4. De Trinitate, *S. Auguſtino* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 33. ſub *Jeremiæ* nomine laudatur. Inter Libros Canonicos recenſetur a *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali. Ex eo ut ex Libro Sacro & Canonico teſtimonia proferunt *S. Baſilius* Libro 4. contra Eunomium, *S. Joannes Chryſoſtomus* Oratione *Quod Chriſtus ſit Deus*, & *S. Ambroſius* Lib. 1. *De fide ad Gratianum*. Sub nomine *Baruchi* laudatur, & ex eo velut e Libro Sacro teſtimonium profertur ab *Euſebio Cæſareenſi* Lib. 6. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. 19. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Librum *Baruch* inter Canonicos nominatim recenſet. Item *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 10. contra Julianum, p. 334. *Addam*, inquit, *& Beatum*
Baruch. 1. 361. *Baruch Eſaiæ verbis ſuffragantem. Dixit enim ipſe alicubi: Hic eſt Deus; non æſtimabitur alius ad eum. Adinvenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: & poſt hæc ſuper terram viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Theodoretus Librum *Baruch* ſuis illuſtravit Commentariis, & *Divinam Scripturam* vocat, in Cap. 2. Atque ad incarnationem unigeniti Filii Dei hoc illius Vaticinium etiam refert: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Sed Libri iſtius antiquitatem, & divinam auctoritatem nihil magis probat, quam *Danielis* teſtimonium, qui in Prophetiam ſuam tranſtulit iſta ex *Baruchi* Cap. 1. *Domino Deo noſtro juſtitia, nobis autem confuſio faciei noſtræ, ſicut eſt dies hæc, omni Juda, & habitantibus in Jeruſalem; Regibus noſtris, & Principibus noſtris, & Sacerdotibus noſtris, & Prophetis noſtris, & Patribus noſtris. Peccavimus ante Dominum Deum noſtrum; & non credidimus diffidentes in eum.* Item illud ex *Baruchi* Cap. 2. *Quia locutus eſt Dominus ſuper nos omnia mala hæc quæ venerunt ſuper nos; & non ſumus deprecati faciem Domini Dei noſtri, ut reverteremur unuſquiſque noſtrum a viis noſtris peſſimis; & evigilavit Dominus in malis, & adduxit ea ſuper nos: Quia juſtus eſt Dominus in omnibus operibus ſuis, quæ mandavit nobis; & non audivimus vocem ipſius, ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem noſtram ... Et nunc, Domine Deus Iſrael, qui eduxiſti Populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in ſignis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelſo, & feciſti tibi nomen ſicut eſt dies iſte. Peccavimus, impie egimus, inique geſſimus, Domine Deus noſter, in omnibus juſtitiis tuis ... Aperi oculos tuos, & vide quia non ſecundum juſtitias Patrum noſtrorum nos fundimus preces, & petimus miſericordiam ante conſpectum tuum, Domine Deus noſter.* Hæc omnia *Daniel* iiſdem pene verbis expreſſit, Cap. 9. Merito itaque *Eugenius IV.* in Decreto pro Inſtructione Armenorum, & Sacra Synodus Tridentina, *Librum Baruch* inter Canonicos numerarunt, illumque Eccleſia ut Sacrum & Canonicum habet.

Libri Baruch verſiones. III. Hebraicum hujus Libri exemplar intercidit, ſolaque Verſio Græca ad nos pervenit, ex qua Latina adornata eſt: At Græcam hanc interpretationem ex Hebraico fonte derivatam, crebri, quibus ſcatet, Hebraiſmi probant. Syriaca Epiſtola, quę *Baruchi* nomine inſcribitur, ſuppoſita eſt. Ab homine Chriſtiano ſcriptam indicant ea quæ de ſupremo Judicio, & futuræ vitæ pœnis habet. Alicujus ex his Monachis, qui Syriæ deſerta primis Eccleſiæ ſæculis incoluerunt, ſœtum eſſe Doctiſſimus Præſul *Huetius* conjicit.

IV.

IV. Quæ in Vulgata noſtra Editione *Baruchi* Librum claudit, velut poſtremum illius Caput, *Jeremiæ Epiſtola*, non eſt *Baruchi*, ſed ipſius *Jeremiæ* fœtus ; cujus Lamentationibus ſubnexa eſt in quibuſdam Septuaginta Interpretum Editionibus , & in Verſione Arabica . Unde *S. Athanaſius* in Epiſtola Feſtali: *Poſt hos numerantur Eſaias, Jeremias, Baruch, Lamentationes, Epiſtola*. Et *S. Hilarius* Prologo Explanationis in Pſalmos ait: Vaticinia *Jeremiæ* cum Threnis, & Epiſtola unum conſtituere Librum ex viginti duobus, quibus Vetus Teſtamentum conſtat . Eam quidem *S. Hieronymus* Procœmio Commentariorum in *Jeremiam* ψευδογραφον appellat, quod in Codice Hebraico deſideraretur. At *S. Cypriani* temporibus habitam fuiſſe ab Eccleſia ut Sacram & Canonicam, conſtat ex ipſo *S. Cypriano* , qui teſtimonium ex illa proferens Libro *De Oratione Dominica* , teſtem appellat Jeremiam. *Per Jeremiam quoque hæc eadem Spiritus Sanctus ſuggerit, & docet dicens: In ſenſu autem tibi debet adorari Deus*. Quod in Vulgata editione *Verſ.* 5. ita exprimitur: *Adorantes, dicite in cordibus Veſtris: Te oportet adorari, Domine*. *Jeremiæ Epiſtola.*

DISERTATIO XI.

De Hiſtoria & Libro Tobiæ.

I. TObis, ſive *Tobias Senior*, ex Tribu & Civitate Nephtali , quæ eſt in ſuperioribus Galilææ ſupra Naaſſon oriundus, vir eximiæ in Deum fidei & pietatis, cum Ninivem a *Salmanſare* Aſſyriorum Rege captivus abductus eſſet , quo tempore capta ab illo Samaria , Iſraeliticum Regnum everſum eſt , a Lege Dei non receſſit, nec a piis operibus unquam deſtitit , maxime vero a caritate erga captivos contribules exercenda . A *Salmanaſare* clementer habitus, ejuſque Opſonator ſive Annonæ Curator conſtitutus , ut Græci Codices teſtantur , Rages Medorum Civitatem profectus , ibi *Gabelo* agnato ſuo, & ex deportatis uni, decem talenta argenti mutuo dedit. Poſt hęc, cum *Sennacherib* filius *Salmanaſaris*, fuſis ab Angelo copiis , e Judæa fugiens reverſus eſſet , odioque ac furore in Iſraelitas percitus, quotidie plurimos morte afficeret , *Tobias* corpora cęſorum furtim abrepta ſepeliebat. Quod pietatis opus cum ipſi apud Regem crimini verteretur, aliquandiu latere coactus eſt, omnibus interim facultatibus ſpoliatus, cum Anna uxore contribule, & *Tobia* filio . Poſt dies quadraginta quinque occiſo a filiis *Sennacherib* , ſucceſſit filius ejus *Eſarchaddon*, ſive *Aſſaradon* . Is omnibus rationibus Patris ſui & Ærarii ſui adminiſtrationi *Achiacharum* , ſive *Achiorem* prefecit , *Hananeelis* fratris *Tobiæ* filium , cujus opera & commendatione bona ſua recepit . Sed brevi iterum illis exutus, & ad egeſtatem redactus eſt, ita ut *Anna* uxor ejus iret quotidie ad opus textrinum, ut labore manuum ſuarum ſibi ac marito victum pararet , quem Deus cœcitate probabat. Porro cum *Tobias* ſe morti proximum crederet, filium *Tobiam* piiſſimis præceptis ac monitis inſtitutum , & de eleemoſynæ virtute edoctum, miſit in Rages, ut pecuniam mutuo datam a *Gabelo* reciperet. Huic ſe ſocium ac ducem itineris adjunxit *Raphael* Archangelus: Cujus conſilio invadentem piſcem in flumine Tigris apprehendit, & exenteravit cor ejus, fel & jecur ad medicamenta ſeponens ac reſervans . Cum ad *Raguelem* utriuſque *Tobiæ* conſanguineum divertiſſent , *Saram* illius filiam unicam , & ampliſſimi patrimonii hæredem, uxorem petiit, cujus ſeptem viros Dæmonium occiderat: & ab Angelo didicit quo fine ineundum eſſet conjugium , eoque utendum , ſervata per tres dies continentia, fuſis conjunctim cum uxore ferventiſſimis ad Deum precibus, & combuſto piſcis jecore, ut abigeretur Dæmonium : Ut tertia nocte Virginem cum timore Domini accipiens, amore filiorum magis quam libidine, Sanctorum Patriarcharum benedictionem conſequeretur. Nuptiis celebratis, & recepta curis *Raphaelis* a *Gabelo* pecunia , novi conjuges ad profectionem ſe accinxere . Cumque *Raguel* ipſis mediam partem omnium bonorum ſuorum inpræſentiarum tradidiſſet, bene illis precatus eſt. Parentes filiam complexi , monuerunt *Honorare ſoceros, diligere maritum , regere familiam, gubernare domum, & ſe ipſam irreprehenſibilem exhibere*. Tobias junior cum uxore, familia, & dote locuplete ad Patrem reverſus , ejus oculos felle piſcis linivit, quo remedio *Hiſtoriæ Tobiæ ſummæ.*

dio excussit albuginem, quæ videndi facultatem impediebat. Quibus cum se Angelus notum feciſſet, *Raphaelem* se esse dicens, unum ex septem qui adstant ante Dominum, cui orationes ejus obtulerat, cum relicto prandio mortuos sepeliret, *Tobias* Senior in laudes Dei & gratiarum actionem effusus, de restitutione & futura felicitate Jerusalem vaticinatus est, necnon de Ecclesia cum in terris militante, tum in cœlis triumphante, cujus terrena Jerusalem typus fuit. „ Ad eam enim hoc Oraculum *Tobiæ* pertinet: Lu-
Tobiæ Vaticinium de Ecclesia.
„ ce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad
„ te venient; & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sar-
„ ctificationem habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui
„ contempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te, benedictique
Tob. 13. „ erunt qui ædificaverint te. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedi-
„ centur, & congregabuntur ad Dominum. Beati omnes qui diligunt te, & qu gaudent
„ super pace tua. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jerusalem Civita-
„ tem suam a cunctis tribulationibus ejus Dominus Deus noster. Beatus ero, si fue-
„ rint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem. Portæ Jerusalem ex sap-
„ phiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus.
„ Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus sternentur: & per vicos ejus Allelu-
„ ja cantabitur. Benedictus Dominus qui exaltavit eam, & sit Regnum ejus in sæcu-
„ la sæculorum super eam, Amen. " *Confer cum* Apocalypsis Cap. 21. Vers. 18. & sequentibus. Vixit *Tobias* ex quo visum recepit, annis quadraginta duobus. Tunc autem sexagenarius erat. Unde vixit in totum annis duobus supra centum, ut habet Liber *Tobiæ* secundum Vulgatam Editionem. Morti proximus, *Tobiam* filium suum, & septem nepotes filios ejus ad pietatem hortatus, & Ninives eversionem, reditum Israelitarum in Judæam, & instaurationem Jerusalem, & Templi post cladem illatam a Chaldæis vaticinatus, jussit ut post mortem matris Ninive discederent. Rursus Ecclesiam spectat illud *Tobiæ* morientis Vaticinium: *Et relinquent Gentes Idola sua, & venient in Jerusalem, & inhabitabunt in ea, & gaudebunt in ea omnes Reges terræ, adorantes Regem Israel.* Quem enim alium Regem Israel omnes Reges terræ adorarunt, præter Jesum Christum? Quam Jerusalem Gentes inhabitarunt, relictis Idolis suis, præter Jerusalem mysticam, scilicet Ecclesiam Christi Jesu? De quo dictum est Psalmo 71. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ: Omnes Gentes servient ei.* Cui *Nathanael* ait Joannis 1. 49. *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.* Cui turbæ triumphantis Regis in morem illum excipientes, acclamarunt: *Hosanna, Benedictus qui venit in Nomine Domini, Rex Israel* (Joannis 12. 13.) Paruit mandatis sanctissimi parentis Junior Tobias, ab ejus pietate nequaquam degener: & post obitum matris, reversus est ad soceros cum uxore, filiis & nepotibus: Annos vixit novem supra nonaginta in timore Domini. Hæc Historiæ summa, quæ *Tobiæ* Libro continetur.

II. Auctor Libri *Tobiæ* incertus. Partim tamen a *Tobia* patre, partim a *Tobia* filio scriptum esse probabile est. Scilicet priora Capita duodecim a patre; decimum tertium, & decimi quarti partem, qua Senioris *Tobiæ* narratur obitus, a filio; postremos autem duos Versus, quibus *Tobiæ* Junioris mors commemoratur, ab incerto Auctore adjectos. Hujus opinionis probabilitas colligitur ex Capite duodecimo, ubi *Tobiam* utrumque casus suos in Commentarios referre jubet Angelus. Ubi enim habet Vulgata nostra, *Narrate omnia mirabilia ejus*, Græcus Interpres habet γράψατε πάντα τὰ συντελεσθέντα εἰς βιβλίον. *Scribite in Libro quæcumque evenerunt.* Cui Angeli mandato viros pientissimos paruisse, verisimillimum est. Chaldaice primitus scriptus est, a *S. Hieronymo* Latinitate donatus adhibito interprete, qui hebraicis verbis reddebat, quæ legebat Chaldaice. Extant Libri *Tobiæ* Hebraicæ duæ Editiones a *Munstero* & a *Fagio* publici juris factæ: Tertiam Manuscriptam penes se habet Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*. Cum Græca magis conveniunt, quam cum Latina Versione. Porro Græcam antiquissimam esse omnium Libri hujus Interpretationum, ex eo constat, quod ea usi sint Auctor Constitutionum quæ Apostolicæ vocantur, *S. Polycarpus* Epistola ad Philippenses, *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, aliique Patres Græci & Latini *S. Hieronymo* vetustiores. De auctoritate Libri *Tobiæ* nunc agendum.
Liber Tobiæ Chaldaice scriptus.

PRO-

PROPOSITIO UNICA.

In primo quidem Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conſcriptus non fuit: Ab Eccleſia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus eſt.

PRima pars facile probatur. Nam & in Hebræorum Canone deſideratur, & in Librorum Canonicorum Indice prætermiſſus eſt a *Melitone*, *Origene*, Concilio Laodiceno, *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali, Auctore Synopſis Scripturæ Sacræ apud *S. Athanaſium*, *S. Cyrillo Hieroſolymitano* Catecheſi 4. *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de veris Scripturis, *S. Epiphanio* Libro de Menſuris & Ponderibus, *S. Hilario* in Prologo Pſalmorum: Qui tamen obſervat, Libro *Tobiæ* & *Judith* ab aliquibus in Canonem referri. *Quibuſdam autem viſum eſt* (inquit) *additis Tobia & Judith viginti quatuor Libros, ſecundum numerum Græcarum Literarum, connumerare.* Sancto denique *Hieronymo* locis inferius adnotandis.

Partem Propoſitionis alteram Veterum teſtimonia probant, *S. Cypriani* Libro *De Opere & Eleemoſynis*, ubi ait: *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus Sanctus, & ait: Eleemoſynis & fide delicta purgantur . . . . Raphael quoque Angelus paria teſtatur; & ut Eleemoſyna libenter ac largiter fiat, hortatur, dicens: Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna; Quia eleemoſyna morte liberat, & ipſa purgat peccata.* Quod ex *Tobiæ* Cap. 12. 9. ſumptum eſt. Et Lib. 3. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, qui *S. Cyprianum* rogaverat ut ad ſuam inſtructionem *excerperet de Scripturis Sanctis quædam Capitula ad religioſam Sectæ noſtræ diſciplinam pertinentia*, idem Sanctus Antiſtes & Martyr ipſi morem gerens, & *quædam præcepta dominica & magiſteria divina colligens, quæ eſſe facilia & utilia legentibus poſſint*, ex Libro *Tobiæ* teſtimonia profert Cap. 1. ubi *De bono operis & miſericordia* agit. *De hoc ipſo* (inquit) *apud Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo: Vade, & adduc quemcumque pauperem inveneris ex fratribus noſtris, qui tamen in mente habeat Deum ex toto corde ſuo; hunc adduc, & manducabit pariter meum prandium hoc. Ecce ſubſtineo te, fili, donec venias. Item illic: Omnibus diebus vitæ tuæ, fili, Deum in mentem habe, & noli præterire præcepta ejus. Juſtitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & noli ambulare viam iniquitatis: Quoniam agente te ex veritate, erit reſpectus operum tuorum. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem ab ullo paupere: Ita fiet, ut nec a te avertatur facies Dei. Quomodo habueris, fili, ſic fac. Si tibi fuerit copioſa ſubſtantia, plus ex illa fac eleemoſynam. Si exiguum habueris, ex hoc ipſo exiguum communica. Et ne timueris, cum facis eleemoſynam, præmium bonum reponis tibi in diem neceſſitatis: Quoniam eleemoſyna a morte liberat, & non patitur ire in tenebras. Munus bonum eſt eleemoſyna omnibus qui faciunt eam coram Deo.*

S. Baſilii Homilia *De Avaritia*, ſententiam ex *Tobiæ* Libro depromptam *Divinum præceptum* appellantis.

S. Ambroſii Lib. 6. *in Hexaemeron*, Cap. 4. *Sunt ergo canes qui noverint latrare pro Dominis, noverint ſua tecta defendere. Unde & tu diſce vocem tuam exercere pro Chriſto, quando ovile Eccleſiæ incurſant lupi graves . . . Talis canis viator & comes Angeli eſt, quem Raphael in Libro Prophetico non otioſe ſibi & Tobiæ filio adjungendum putavit; quando perrexit ut Aſmodæum fugaret, firmaret copulam conjugalem. Memoris enim affectus gratia pellitur Dæmonium, ſtabilitur conjugium. Mutæ itaque ſpecie beſtiæ Sanctus Raphael Angelus Tobiæ Juvenis, quem tuendum receperat, ad relationem gratiæ erudiebat affectum.* Et Libro *De Tobia*, Cap. 1. *Lecto Prophetico Libro, qui inſcribitur Tobias, quamvis plene vobis virtutes S. Prophetæ Scriptura inſinuaverit, tamen compendiario mihi ſermone de ejus meritis recenſendis & operibus apud vos utendum arbitror; ut ea quæ Scriptura hiſtorico more digeſſit latius, nos ſtrictius comprehendamus, virtutum ejus genera velut quodam breviario colligentes.*

S. Auguſtini, cum Lib. 2. *De Doctrin. Chriſtiana*, Cap. 8. ubi totum Canonem Scripturarum recenſens, *Tobiam* in eo collocat: Tum in *Speculo*, ubi plures *De Tobiæ Libro* repræſentat ſententias: & tamen in Præfatione monuerat, ſe ex Libris dumtaxat Canonicis

nicis hoc Opus compositurum. *De his igitur* (inquit) *quæ ita sunt posita in Literis sacris, vel jubendo, vel vetando, vel sinendo, ut etiam nunc, id est, tempore Novi Testamenti ad vitam piam exercendam moresque pertineant, hoc Opus quod in manus sumpsi, componere aggressus sum: Ut quantum me Deus adjuvat, omnia talia de Canonicis Libris colligam; atque ut facile inspici possint, in unum tamquam Speculum congeram.* Et postquam Sententias ex *Tobiæ* Libro congessit, subdit: *Jam nunc quoniam non omnes Libri Canonici Veterisque Testamenti huic Operi nostro necessaria dederunt; neque ii qui dederunt, ex omnibus suis locis conveniebat ut darent, sed ex eis tantum ubi apertiora morum bonorum præcepta comperimus: sive ubi utilia jubentur, sive ubi contraria prohibentur: Ad Sacras Literas Evangelicas & Apostolicas transeamus.*

Librum *Tobiæ* in Canonicorum Librorum Catalogo pariter descripsere Concilium Hipponense anno trecentesimo nonagesimo tertio celebratum, Canone 38. & Carthaginense anno trecentesimo nonagesimo septimo habitum, Canone 47. *Innocentius Primus* Pontifex Maximus in Epistola ad Exuperium, *Gelasius* 1. in Synodo Romana, *Cassiodorus*, *S. Isidorus Hispalensis*, *Rabanus Maurus*, *Eugenius IV.* in Decreto, & Sacra Synodus Tridentina Sessione 4.

Objicitur primo *S. Hieronymi* testimonium in Prologo Galeato, dicentis: *Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Jesu filii Sirach Liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in Canone.* Et Præfatione in Libros Salomonis: *Judith, Tobiæ, & Macchabæorum Libros elegit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recepet.* Et in Cap. 8. Danielis: *Ubicumque medicina & sanatio necessaria est, Raphael mittitur, qui interpretatur Curatio vel Medicina Dei (si cui tamen placet Tobiæ Librum recipere.)* Et Præfatione in *Jonam* Prophetam: *Liber quoque Tobiæ, licet non habeatur in Canone; tamen quia usurpatur ab Ecclesiasticis Viris, tale quid memorat.*

Respondetur, *S. Hieronymum* de Libris Canonicis primi Ordinis ibi loqui, quos nempe *Esdras* & Synagoga Magna in Canonem Hebraicum retulerunt, & quos omnes Ecclesiæ pro Canonicis semper habuerunt: At non negat Librum *Tobiæ* ad secundum Canonem pertinere, cum & ab Hebræis inter *Hagiographa* numeratum testetur *Præfatione in Tobiam*, id est, inter Libros sacros, quos clauso & obsignato jam Canone ab *Esdra* & Viris Synagogæ Magnæ, posterorum diligentia juvante Deo reperit, & Ecclesia ut Sacros habet, legit, veneratur. *Exigitis* (inquit) *ut Librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; Librum utique Tobiæ, quem Hebræi de Catalogo Divinarum Scripturarum secantes, his quæ Hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis contra suum Canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi, ut potui.*

Objicitur secundo, Plures hoc in Libro antilogias reperiri, adeoque Spiritus Sancti fœtum non esse. Scilicet *Sara* filia *Raguelis*, quam Junior *Tobias* uxorem duxit, Cap. 3. 7. habitasse dicitur *in Rages Civitate Medorum:* & nihilominus *Tobias*, cum ad locum perveniisset ubi erat *Sara*, rogavit *Raphaelem*, quem hominem adhuc putabat, ut assumptis animalibus & servis iret ad *Gabelum in Rages Civitatem Medorum*, redderetque ei chirographum suum, & reciperet ab eo pecuniam, ac ad Nuptias suas illum invitaret. (Cap. 9. 3. 6.) Domus itaque *Saræ* non erat in Rages, ut habetur Capite tertio.

Respondent aliqui, duas in Media fuisse Civitates, quibus idem nomen *Rages* inditum. Ajunt alii, *Saram* tertio Capite dici fuisse in Rages, non quod in ipsa Civitate fuerit, sed in loco vicino, sicut Romæ habitare dicitur qui Tusculi, vel alibi in agro Romano habitat. Alii Nuptias celebratas fingunt ruri in domo ubi *Sara* manere consueverat, de qua loquitur Cap. 3. cum ait: *Perrexit in superius cubiculum domus suæ; & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit neque bibit:* Ex superiori paternæ domus cubiculo, villam sive domum ruralem fabricantes. Alii Vulgatam Versionem Latinam Capite tertio, quoad nomen loci dumtaxat in quo manebat *Sara*, in paterna domo, corrigendam censent ex Græca Versione omnium *Tobiæ* Interpretationum antiquissima. Hanc autem habere: *In eadem die contigit filiæ Raguel Saræ in Ecbatanis Mediæ, & ipsam improperari ab ancilla Patris sui.* ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας. Idem habet Ver-

sio

ſio Syriaca; idem Editiones Hebraicæ *Munſteri* & *Fagii*; Atque ita vertiſſe *S. Hieronymum* ex Chaldaico veriſimile eſſe, & *Rages* pro *Ecbatanis* incuria Scribarum irrepſiſſe. Ex Ecbatanis porro Medorum Metropoli *Raphaelem* Angelum in Rages, quæ *in monte Ecbatanis* ſita erat, & vicino territorio nomen dabat, perrexiſſe ad *Gabelum*, prout ipſum rogaverat *Tobias*. Poſterior hæc reſponſio magis placet.

Objicitur tertio, Galaaditidem, Galilæam, & Terram Nephtali a *Theglatphalaſare* Aſſyriorum Rege ex pugnatam & occupatam fuiſſe, & univerſos Nephtali tribules in captivitatem abductos, ut conſtat ex 4. *Regum Cap.* 15. 29. & 1. Paralipomenon 5. 25. 26. Adeoque *Tobiam* falſo dici Cap. 1. *Ex Tribu & Civitate Nephtali*, qui a *Salmanaſare* poſtea regnante captivus *Niniven* cum omni Tribu ſua fuerit deportatus.

Reſpondetur, Primam deportationem Iſraelitarum ex Galaaditide, Galilæa, & Terra Nephtali a *Theglatphalaſare* factam adeo generalem non fuiſſe, ut ſecundę ſub *Salmanaſare* locum non reliquerit. Nec mirum, cum etiam poſt ultimam illam deportationem, & integrum Regni Iſraelis excidium, plures in Terra Iſrael remanſerint. Unde 2. Paralipomenon Cap. 34. 6. 9. narratur *Joſiam* multis annis poſt deportationem illam generalem decem Tribuum, Urbes *Manaſſis*, *Simeonis*, *Ephraim*, *Nephtali*, maximam partem vaſtatas ab Idololatria repurgaſſe, & a reliquiis earum Tribuum ſacrum tributum exegiſſe. Porro ex illa generali clade ac deportatione Iſraelitarum a *Salmanaſare* facienda aliquos in Terra Iſrael remanſuros, ſicut poſt meſſem ſpicæ aliquę paſſim in agris remanent, & racemi quidam in vineis, prædixerat *Iſaias* Cap. 17. *Et ceſſabit adjutorium ab Ephraim, & Regnum a Damaſco: & reliquiæ Syriæ ſicut gloria filiorum Iſrael erunt: dicit Dominus Exercituum. Et erit in die illa: Attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marceſcet. Et erit ſicut congregans in meſſe quod reſtiterit, & brachium ejus ſpicas leget: & erit ſicut quærens ſpicas in Valle Raphaim. Et relinquetur in eo ſicut racemus, & ſicut excuſſio oleæ duarum vel trium olivarum in ſummitate rami, ſive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: Dicit Dominus Deus Iſrael.* Quidni ergo & ex prima deportatione ſub *Theglatphalaſare* plurimi in Tribu & Civitate Nephtali remanſerint?

Objicitur quarto, Librum illum Canonicum non eſſe, in quo plurima Angelo mendacia affinguntur: In libro porro *Tobiæ* plurima Angelo mendacia affingi: Interrogatus enim a Juniore Tobia, Unde eſſet? reſpondiſſe dicitur Cap. 5. *Ex filiis Iſrael*. Rurſus interrogatus, an noſſet viam quæ ducit in regionem Medorum? Reſpondit: *Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & manſi apud Gabelum fratrem noſtrum*. Quærenti de qua Domo & de qua Tribu eſſet? Reſpondit: *Ego ſum Azarias Ananiæ magni filius*. Quærenti *Ragueli*, Unde eſſent: dixerunt: *Ex tribu Nephtali ſumus, ex captivitate Ninive* (ut narratur Cap. 8.) quæ cum falſa eſſent, & mendacia, adeoque Angelo indigna; Liber in quo illi affinguntur, non eſt a Spiritu Sancto dictatus.

Reſpondetur, Angeli *Raphaelis* reſponſa ſub vulgarium verborum cortice ſublimiorem quidem ac myſticum ſenſum involviſſe, at nihil falſi continere. Vere enim dixit, ſe eſſe ex filiis Iſrael, ex Tribu Nephtali, ex captivitate Ninive: Quia Iſraelitarum Ninive captivorum curam gerebat ſingularem ſibi a Deo demandatam, & præſertim Tribus Nephtali: vel quia Iſrael Hebraice idem eſt ac *Dominus Deus*: Omnes autem Angeli ſunt filii Dei dominantis, ſecundum illud Job 38. *Ubi eras cum me laudarent Aſtræ matutina, & jubilarent omnes filii Dei*. Vel etiam quia *Iſrael* idem eſt ac *Videns Deum*. Porro *Angeli* (inquit Chriſtus) *ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt*. Secundo, vere ait *Raphael* ſe eſſe *Azariam Ananiæ magni Filium*, quia formam *Azariæ* aſsumpſerat, ejuſque perſonam gerebat. Sic *Geneſis* 31. 13. Angelus ait: *Ego ſum Deus Bethel*; quia loquebatur in perſona Dei, ut ejus legatus. Sic *Exodi* 20. Angelus vice Dei Decalogum promulgans ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus*. Præterea, cum Angelorum nomina ex miniſterio ſumantur, & *Michael* cum Dracone ſuperbo pugnans, nomen habeat humilitatis, *Quis ut Deus? & Raphael* idem ſit quod *Curatio Dei*, quia *Tobiæ* curavit cœcitatem; *Gabriel* idem ſonet quod *Fortitudo Dei*, quia præliis Dei præeſt: *Azariæ* nomen *Raphael* Angelus merito uſurpavit, quod ſignificat *Adjutorium Dei*: quia unus eſt ex ſeptem qui adſtant ante Thronum Dei: tanquam interioris admiſſionis Satra-

trapæ, & nihilominus in Miniſterium extraordinarie mittitur propter eos qui hęreditatem capiunt ſalutis. Non minus appoſite id nomen ſibi ſumſit *Raphael*, ſive a radice *Aſar*, id eſt, *prohibuit* derivetur, ut idem ſit *Azarias*, quod *Prohibitio vel Retentio Dei:* Siquidem Aſmodæum Dæmonem prohibuit, ne *Tobiæ* ac *Saræ* noceret, illumque religavit in deſerto ſuperioris Ægypti: Sive a radice *Aſcar*, id eſt, *Dives fuit*, aut a radice *Otſar*, id eſt *Theſaurus*, ut *Azarias* idem ſit quod *Divitiæ*, vel *Theſaurus Dei:* Ipſe enim theſauros ſapientiæ, & beneficientiæ Dei præ ſe fert, eorumque Adminiſter ac Diſpenſator eſt: Sive tandem a radice *Aſro*, id eſt, *Beatitudo*, petatur ejus ſignificatio, ut *Azarias* idem ſit quod *Beatitudo Dei*. Beati ſunt enim cœleſtes illi Spiritus, ex quo in gratia conditi, Deo poſt creationem ſuam amore caſto adhæſerunt, & in bona voluntate, quam a Deo acceperant, eodem amplius adjuvante perſeverantes, ad illam beatitudinem, unde numquam ſe caſuros certiſſime ſcirent, pervenerunt. Nec minus vere *Ananiæ Magni filium* ſe dixit: Sive *Ananias* ſcribatur per *Cheth*, Hebraiceque ſonet *Chananias*, quod idem eſt ac *Gratia* ſive *Donum Dei*. Totum enim quod ſunt Angeli, Deo acceptum referunt; adeoque *Gratia Dei* filii jure merito vocantur: Sive ſcribatur per *Ain*, *Anania*, id eſt *Nubes Dei*: quia Angeli ſunt filii Dei inviſibilis & incomprehenſibilis, *Qui poſuit nubem latibulum ſuum*. Et ipſe *Raphael* quaſi nube aſſumpti corporis ſe obtexit, ut cum *Tobia* familiariter ceu dux viæ, comes, & frater verſaretur. Fratrum autem nomine ab hominibus fidelibus & piis vocari non dedignantur Angeli; ſiquidem eumdem Patrem Deum utrique agnoſcunt: ad eamdem ſalutis hæreditatem, quam poſſident illi, tendunt iſti, & ſi meruerint, ſunt *Angelorum Candidati*, ut ait *Tertullianus*.

Finis quintæ Mundi Ætatis.

HIS.

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERISTESTAMENTI.

SEXTA MUNDIÆTAS,

A CAPTIVITATE BABYLONICA AD NATALE CHRISTI, ANNOS DUOS SUPRA SEXCENTOS COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

HUJUS ÆTATIS HISTORIA EX LIBRIS SACRIS EXPONITUR.

ARTICULUS PRIMUS.

De Rebus Judæorum tempore Captivitatis.

CAptivitas Babylonica ſeptuaginta annis definita fuit *Jeremiæ* 25. & 29. & *Danielis* 9. 2. De quorum exordio & fine in Diſſertationibus agemus. An Sacra Volumina in Urbis excidio perierint, Quæſtio eſt ab Eruditis diſceptata, quam pariter expendemus. Judæorum ad ſuperſtitiones Gentium defectionem ſive Babylone, ſive in Ægypto, tempore Captivitatis, literis prodidere Prophetę ad illorum reprehenſionem & correctionem ſuperſtites, Jeremias, Baruch, Ezechiel, & Daniel. (*Jeremiæ* 44. *Baruch* 6. *Ezechielis* 36. *Danielis* 9.) Miracula plurima ad fidelium ſolatium per id tempus a Deo patrata. *Daniel* cœleſtis ſapientiæ ſpecimen dedit, caſtiſſimam *Suſannam* a Senibus impudicis falſo adulterii accuſatam, temere a Judicibus damnatam, moxque lapidibus obruendam, in judicium reduci iubens, infontemque abſolvi: & Senes libidinoſos, falſique teſtimonii convictos interimi. (*Danielis* 12.) Anno ſecundo Regni *Nabuchodonoſoris*, Regis Babylonis, ſomnium ejus de ſtatua, capite aureo, pectore & brachiis argenteis, ęneo ventre, teſtaceis ſimul ac ferreis pedibus quatuor Monarchias ſignificante, Babyloniorum, Perſarum, Grecorum & Romanorum, uſque ad Chriſti Regnum ęternum, eidem Regi rei per ſomnium viſę immemori aperuit, & interpretatus eſt. Quam ob rem *Nabuchodonoſor* Numinis vim in *Daniele* agnoſcens in terram pronus Prophetam adoravit, victimaſque immolari, & thus ipſi adoleri voluit. Quo divinos honores reſpuente, in laudem Dei Judęorum erupit: *Vere*, inquit, *Deus veſter Deus Deorum eſt, & Dominus Regum, & revelans myſteria: Quoniam tu potuiſti aperire hoc Sacramentum*. Tum *Danielem* maximis muneribus donatum, omnibus Babylonis Provinciis & Magiſtratibus univerſis Chaldęorum pręfecit. *Danielis* vero ſocios, *Sidrach*, *Miſach* & *Abdenago*, ſuper operas Provincię Babylonis conſti-

Miracula tempore Captivitatis patrata.

Suſannæ liberatio.

Daniel Nabuchodonoſoris omnium explicat.

ſtituit, ut ipſi gratificaretur. (*Danielis* 2.) Paulo poſt anno ſcilicet decimoſexto Captivitatis, *Nabucnodonoſor* rebus proſperis inſolens, ſtatuam ex auro ſolido, cubitorum ſexaginta, in campo *Dura* Provincię Babylonis erexit, omnibus eam adorare ad tubę clangorem *juſſis*, pœna ignis in rebelles conſtituta. Chaldęis obſequentibus, *Ananias*, *Miſael*, & *Azarias* ſtatuam adorare renuunt, ideoque Regis Edicto in fornacem ardentem conjiciuntur. Sanctis hominibus parcit ignis. Illæſis non modo corporibus, ſed & veſtimentis, mediis in flammis ambulant, in Dei laudes effuſi. Ex fornace erumpens ignis in ſævi operis miniſtros vim totam exerit. Rex novitate Miraculi attonitus, ſe tres viros in medio ignis ambulantes, & quartum cum illis *Similem Filio Dei* intueri teſtatur. Quamobrem Deum Hebræorum laudat, miſſiſque per omnes ditiones ſuas Edictis, virtutem illius prædicat, blaſphemiamque in ipſum proferri vetat ſub pœna capitis & vaſtitatis. *Benedictus Deus eorum*, inquit, *Sidrach* videlicet, *Miſach* & *Abdenago*, *qui miſit Angelum ſuum, & eruit ſervos ſuos, qui crediderunt in eum; & verbum Regis immutaverunt, & tradiderunt corpora ſua ne ſervirent, & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo ſuo. A me ergo poſitum eſt hoc Decretum, ut omnis Populus, Tribus & lingua, quæcumque locuta fuerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus ejus vaſtetur: Neque enim eſt alius Deus, qui poſſit ita ſalvare ..... NABUCHODONOSOR Rex, omnibus Populis, Gentibus, & Linguis, qui habitant in univerſa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus Excelſus. Placuit ergo mihi prædicare ſigna ejus, quia magna ſunt; & mirabilia ejus, quia fortia; & Regnum ejus Regnum ſempiternum, & Poteſtas ejus in generationem, & generationem.* (Danielis 3.)

Tres pueri in fornacem miſſi ibique illæſi.

Nabuchodonoſor Miraculi teſtis, Deum Hebræorum laudat, & blaſphemari vetat.

II. Verumtamen cum *Nabuchodonoſoris* arrogans animus eo miraculo immutatus non eſſet, Deus ſuperbiam ejus edomuit terribili calamitate. In dementiam ſcilicet ac furorem incidens, Regno, & hominum ſocietate pulſus eſt, & in ſolitudinem ablegatus, ubi gramine quadrupedis inſtar veſcebatur. Eo in ſtatu ſeptem annorum ſpatio manſit, prout ipſi fuerat prædictum a *Daniele*, ſomnium ejus de Arbore excelſa, ſuccidi juſſa, explicante, atque admonente ut peccata ſua eleemoſynis redimeret: Quod deinde cœleſti voce ipſi fuerat ſignificatum, terribiliter inclamante: *Tibi dicitur Nabuchodonoſor Rex: Regnum tuum tranſibit a te; Et ab hominibus ejicient te & cum beſtiis & feris erit habitatio tua; Fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quod dominetur Excelſus in Regno hominum, & cuicumque voluerit det illud.* Ipſi denuntiata cœlitus eſt terribilis ſententia, cum de potentia, divitiiſque ſuis tacitus gloriaretur, poſt annum a prędictione Danielis: *Poſt finem menſium duodecim, in Aula Babylonis deambulabat. Reſponditque Rex, & ait: Nonne hæc eſt Babylon Magna, quam ædificavi in Domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumque ſermo adhuc eſſet in ore Regis, vox de cœlo ruit, &c.* Quem Prophetæ locum S. *Hieronymus* expendens, hæc habet: *Fecit quidem Nabuchodonoſor, juxta Danielis conſilium, miſericordias in pauperes, & idcirco uſque ad menſem duodecimum in eum eſt dilata ſententia. Sed quia poſtea ambulans in Aula Babylonis, gloriatur, & dicit:* Nonne hęc eſt Babylon Magna, quam ego ædificavi? *Bonum miſericordiæ perdidit malo ſuperbiæ. Ideo igitur differtur ſententia, ne videatur miſericordia in pauperes minime profuiſſe. Sed ſtatim ut locutus eſt, per ſuperbiam perdidit Regnum, quod per eleemoſynas conſervatum fuerat.* Quod autem cor Nabuchodonoſoris ab humano mutatum dicitur, & cor feræ datum ei, & quod ipſe de ſe ait: *Et figura mea reverſa eſt ad me*, non ſignificat *formam ipſum amiſiſſe, ſed mentem*, ut idem *S. Hieronymus* explicat. Suffragatur & *Theodoretus* Libro 4. in Danielem. *Expulſus autem primum eſt* (inquit) *propter ipſum morbum: Furore enim & rabie correptus, infinita mala perpetraſſet, ſi modo ei facultas data fuiſſet. Deinde etiam propter odium, quod in illum omnes habentes, cum valebat, occultare conabantur, cum vero in calamitatem incidiſſet, omnes ei inſultabant, ob crudelitatem ipſum abominati.* Et fœnum, *inquit*, ut bos comedit. *Proprium eſt enim diſſipientium, non ſolum dicere ac facere ea, quæ ratione & ordine careant, ſed omnia etiam, in quæcumque inciderint, comedere: Quod cerni etiam nunc poteſt in iis, qui a Dæmonibus vexantur: Talia enim & faciunt, & patiuntur.* Ne-

Nabuchodonoſoris pœna.

Nabuchodonoſor formam humanam non amiſit. Quo ſenſu cor feræ ipſi datum?

que ſolum ut bos comedit fœnum, verum etiam a rore cœli corpus ejus infectum eſt. *Sub dio enim agens in ærumna, nudoque corpore cum gelu & æſtu conflictans, neceſſario alium colorem accepit.* Donec capilli ejus quaſi leonum magni facti ſunt, & ungues ejus quaſi avium. *Non detonſus enim uſitato more, neque reſectis unguium excrementis, neceſſario tamdiu ejuſcemodi habuit & capillos & ungues. His autem omnibus ſignificabat neglectum ipſum, & nulli curę alicui fuiſſe. Divina enim providentia deſtitutus, ne propinquorum quidem cura potitus eſt, cum tamen ipſi adeſſent uxor, liberi, & cognati. Sed inſtar ferę inculta loca peragrabat, beſtiarum cibum ventri indulgens. Nam quia homo cum eſſet, & in honore maximo, non intellexit, ſed comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, & in ſibi ſubjectos ferina mente & animo fuerat, merito etiam ferina & agreſti vita juſtiſſime damnatus fuit.*

III. Poſt ſeptem annos ſanitati ac menti redditus, Regnoque reſtitutus, Dei potentiam agnovit, prędicavit, ut ipſe teſtatur, Danielis 4. *Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœlum levavi, & ſenſus meus redditus eſt mihi: Et Altiſſimo benedixi, & viventem in ſempiternum laudavi, & glorificavi: Quia poteſtas ejus poteſtas ſempiterna, & Regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: Juxta voluntatem enim ſuam facit tam in Virtutibus cœli, quam in habitatoribus terræ; & non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei: Quare feciſti? In ipſo tempore ſenſus meus reverſus eſt ad me, & ad honorem Regni mei, decoremque perveni; & figura mea reverſa eſt ad me; Et Optimates mei, & Magiſtratus mei requiſierunt me, & in regno meo reſtitutus ſum; & magnificentia amplior addita eſt mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo & magnifico, & glorifico Regem cœli; quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.* Quæ verba *Theodoretus* expendens, ait: *Tantum utilitatis ex calamitatibus percepit Nabuchodonoſor, ut Prophetæ inſtar de Deo & ſentiat & loquatur.* De *Nabuchodonoſoris* converſione & ſalute ambigitur. Veram ſinceramque pœnitentiam ipſum egiſſe *S. Hieronymus* cenſet Epiſtola 7. *Numquam*, inquit, *eſt ſera converſio. Latro de Cruce tranſiit in Paradiſum: Nabuchodonoſor Rex Babylonis, poſt efferationem corporis & cordis, & beſtiarum in eremo victum, mentem recepit humanam.* Idem *S. Auguſtino* viſum eſt Epiſt. 111. olim 122. ad *Victorianum* ſcribenti: *Sed ne aliquis exiſtimet illos Dei ſervos, quos dicis a Barbaris interfectos, ſic illam mortem evadere debuiſſe, quomodo tres illi viri ab ignibus, & Daniel a leonibus liberatus eſt; ſciat illa propterea facta Miracula, ut eos verum Deum colere crederent Reges, a quibus in illa ſupplicia tradebantur. Hoc enim erat in occulto judicio Dei, ut illis Regibus eo modo conſuleret ad ſalutem. Antiocho autem Regi, qui Macchabæos pœnis crudelibus interemit, noluit ita conſulere, ſed eorum glorioſiſſimis paſſionibus cor duri Regis acriori ſeveritate punivit.* Eidem ſententiæ favet *Theodoretus* in Commentariis. Mitto *Pſeudo-Dorotheum*, & *Pſeudo-Epiphanium* in Vitis Prophetarum. Favet etiam Auctor Libri *de Prædeſtinatione & Gratia* olim ſub nomine *S. Auguſtini* editi, Cap. 15. ubi *Nabuchodonoſorem* cum *Pharaone* comparans ait: *Unde Nabuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam? Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & Regnum quod perdiderat, rurſus accepit; Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit? Hic mihi rationem reddat, qui divinum conſilium nimium altum ſapienti corde dijudicat, cur medicamentum unius Medici confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad ſalutem, niſi quia Chriſti bonus odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant: Quantum ad dignitatem, ambo Reges: quantum ad cauſam, ambo captivum Populum Dei poſſidentes: Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi quod unus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: Alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio?* At Scriptura Sacra *Nabuchodonoſorem* quidem Deum agnoviſſe, & laudaſſe teſtatur: An vero idololatriam ejuraverit, ſecundum Deum vixerit, atque in juſtitia perſeveraverit, non ſignificat. Id certe minus veriſimile eſt, ſi de *Nabuchodonoſore* intelligatur locus ille Iſai. 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, cecidit cadaver tuum . . . . . Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas Gentes? Qui dicebas in corde tuo:*

Nabuchodonoſor ſanitati, menti, reſtitutus, Dei potentiam prædicat.

Utrum Nabuchodonoſor pœnitentiam egerit, & ſalutem æternam conſecutus ſit?

In cœlum conscendam, super Astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in Monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci. Hæc ad *Nabuchodonosorem*, ceu *Luciferi* typum refert *S. Hieronymus* Commentario in hunc locum.

Res Judæorum sub Evilmerodacho Rege Babylonis.

IV. *Evilmerodach* filius & successor Nabuchodonosoris *Danielem* in pretio habuit, & pro suo in Judæos studio, *Jechoniam* vinculis exemit, & inter Reges clientelares præcipuo dignatus honore est, eique annonam ac Regium cultum subministravit, quamdiu vita fuit ipsi superstes. (4. *Regum* 25.) Ad *Evilmerodachi* tempora Beli & Draconis Historia referenda videtur. Neque enim Regem, sub quo gesta sunt, quæ *Danielis* Cap. 14. narrantur, fuisse *Cyrum* arbitror, quamvis hæc opinio *S. Irenæi* Lib. 4. Cap. 11. & *Theodoreti* in Commentariis hujus Prophetæ suffragio munita sit. Belus enim nullo in honore erat apud Persas, nullaque habebant Templa, nulla Deorum simulacra, antequam a Macedonibus debellati, eorum mores hac in re imitarentur. Quin magnum illum *Xerxem* sepulcrum *Beli* funditus destruxisse testatur *Strabo* Lib 16. Præterea *Daniel* erat conviva Regis, sub quo hęc gesta sunt. At *Cyri* convivia frequentare potuisse centenarium Prophetam minus est verisimile. Denique Rex ille Babylonius erat, non Persa. Ita autem res gesta est. *Evilmerodachus* Sacerdotum præstigiis deceptus, quasi Idolum cibo ac potu uteretur, *Danielem* interrogat, cur Babyloniorum Numen despiceret. Deum viventem se colere respondet divinus Vates. *Belum* vivere Rex reponit: Neque enim vitæ expertem esse, qui tantam ciborum copiam quotidie absumat. Hominis errorem *Daniel* videns, fieri posse negat, ut statua intrinsecus lutea & foris ærea comedat. Rex septuaginta Sacerdotes accersit, iisque mortem minatur, ni dicant quis cibos in Templum quotidie illatos consumat. Escis ex more illatis, Templum Regio sigillo obsignatur, cum prius *Daniel*, Sacerdotibus exire jussis, pavimentum cinere aspersisset, ut occultos ingredientium aditus vestigia proderent. Postero die Rex introgressus absumptos cibos reperit, *Belum* magnum esse Numen prædicat. *Daniel* dolum vestigiis prodentibus detegit, Sacrificos cum conjugibus & filiis per occulta ostiola Templum subeuntes, exhibitam annonam exhausisse. Tunc omnes Regis imperio trucidati, Templum ac Idolum Beli *Danielis* potestati derelicta, funditus eversa sunt.

Beli & Draconis Historia.

Daniel in locum leonum conjectus, ibique illæsus.

Draconem ibidem colebant Babylonii, quem injecta in os massa ex pice, adipe, & pilis confecta, *Daniel* interfecit. Babylonii conspiratione facta, *Danielem* ad mortem deposcunt, quem Rex tradere compulsus ut seditionem compesceret, in lacum leonum conjici permisit. Ibi sex dierum spatio illæsus servatus est, quamvis ferarum fames solitorum subtractione ciborum esset irritata. Miraculum aliud accessit. *Habacuc* enim Propheta ab Angelo ex Judæa Babylonem supra lacum translatus, *Danielem* prandio, quod messoribus paraverat, recreavit: Statimque patriæ ac domicilio suo ab eodem Angelo restitutus est. *Habacus* ille *Danielis* opsonator, ipse est cujus Vaticinia habemus, qui inter Minores Prophetas octavus est, ut censent S. *Hieronymus*, Proœmio Commentarii in Habacuc, *Pseudo-Epiphanius*, & *Pseudo-Dorothæus* in Vitis Prophetarum, aliique complures. Septimo die postquam *Daniel* in lacum leonum projectus fuerat, Rex illuc venit ut Vatem sanctissimum sibique carissimum lugeret; ipsumque in medio Leonum velut mansuetorum animalium sedentem conspiciens, exclamavit: *Magnus es Domine Deus Danielis.* Eoque educto, ejus insidiatores in eamdem foveam projici jussit; qui spectante Rege subito a leonibus discerpti & devorati sunt. Tunc ait Evilmerodachus: *Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: Quia ipse est Salvator, faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Ex Cap. 14. *Danielis.*

Pœna Balthassari divinitus irrogata.

V. Alterum Deus Miraculum exhibuit in pœna *Balthassari* Regi irrogata. Ille cum Proceribus, uxoribus, concubinisque suis convivium instruxisset, sacra Deo vasa, quæ Hierosolymis *Nabuchodonosor* attulerat, & quæ in thesauris asservabantur, produci jussit, profanis usibus polluenda. Vinum ex eis temulentus hauriebat, suaque laudabat Numina, spreto Hebræorum Deo, cum derepente ex cœnaculi pariete manum prominentem videt, certa verba scribentem: *MANE. THECEL. PHARES.* Spectaculo perterritus, cum Magi, Chaldæi, Aruspices, Scripturam interpretari non possent, suggerente Regina, *Danielem* vocat. Is Regi ob impias voces, quas in Deum jactarat, & sacrorum vaso-

vatorum pollutionem, imminere denuntiat interitum, Urbi pariter & Imperio excidium. *Hæc est*, inquit, *interpretatio sermonis, MANE: Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. THECEL: Appensus es in statera, & inventus es minus habens. PHARES: Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis & Persis.* Rex Prophetam summis honoribus affecit, quos terribilis scripturæ Interpreti promiserat. *Indutus est*, scilicet, *purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus, & prædicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in Regno.* (Cap. 5. *Danielis.*) Quem locum expendens *S. Hieronymus*, ait: *Accepit autem insigne Regium, torquem & purpuram; Ut Dario, qui erat successurus in Regnum, fieret notior, & per notitiam honoratior. Nec mirum si Balthasar audiens tristia, solverit præmium quod pollicitus est. Aut enim longo post tempore credidit ventura quæ dixerat: Aut dum Dei Prophetam honorat, sperat se veniam consecuturum. Quam si non impetravit, majus fuisse credendum est sacrilegium in Deum, quam honorem in hominem.*

Scripturæ prodigialis a Daniele explicata. Danielis dignitas.

VI. *Balthassare* ipsa in nocte interfecto, *Darius* in Regnum succedens, administrationis publicæ curam in Satrapas centum & viginti, consilio & rerum gerendarum prudentia insignes transtulit. *Danielem* autem, cum duobus aliis, universo præfecit Imperio, ita ut cæteri Satrapæ administrationum rationes illis reddere tenerentur. Porro *Danielem*, quem Dei Spiritus, & cœlestis Sapientia gerendæ Reipublicæ capaciorem cæteris omnibus effecerant, Proregem constituere decreverat. Quamobrem invidia perciti Satrapæ, Regi persuadent, ut Lege lata prohibeat, ne quis proximis triginta diebus alteri, sive Deo, sive homini, præterquam ipsius Majestati supplicet. Qui violaverit Edictum, in foveam præceps, a leonibus devorandus mittatur. *Daniel* solitis pietatis officiis apud Deum perfungitur, & ter in die conversis Hierosolymam versus oculis, in genua prostratus eum adorat, precatur. Quamobrem accusatus ab æmulis, *Dario* ægre consentiente in Lacum leonum conjicitur. Die sequenti, occlusum sigillo suo antrum *Darius* referans, *Danielem* vocat, a Deo servatum in columem illæsumque gratulatur. Inde educi iubet, Accusatoresque illius, cum filiis & uxoribus eorum, in lacum detrudi, ubi a leonibus confestim discerpuntur, devorantur. Rex admirabilitate rei permotus, Dei Judæorum timorem & reverentiam promulgato Edicto subditis suis imperat. *A me*, inquit, *constitutum est Decretum, ut in universo Imperio & Regno meo tremiscant & paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens & æternus in sæcula: Et Regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum. Ipse Liberator atque Salvator, faciens signa & mirabilia in cœlo, & in terra, qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Cap. 6. *Danielis.*)

Res Judæorum sub Dario Medio.

Daniel in lacum leonum iterum conjectus.

VII. Anno primo *Darii Medi*, DANIELI ferventissimas ad Deum preces fundenti, & Judæorum captivitatem atque calamitates ob sua, Populique peccata a Deo inflictas humiliter agnoscenti, facta est revelatio Septuaginta Hebdomadum, super Dei Populo & Urbe sancta definitarum, jam inde ab exitu verbi, seu Edicto de instaurandis Hierosolymis usque ad Christum. (*Daniel* 24. *& seq.*) Unde autem ducenda sit celebris illa Septuaginta Hebdomadum epocha, in Dissertationibus expendemus.

Revelatio 70. Hebdomadum facta Danieli.

VIII. Cum *Cyrus* Rex Persarum Babylonios sub jugum misisset, ac totius Orientis Imperio potiretur, jamque septuagesimus numeraretur Judaicæ Captivitatis annus, novo Imperatori monstrata sunt *Isaiæ* de ipso Vaticinia Cap. 44. & 45. *Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Ædificaberis; & Templo: fundaberis. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo: Portas æneas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israel. Propter servum meum Jacob, & Israel electum meum, & vocavi te nomine tuo: Assimilavi te, & non cognovisti me.* Hæc cum legisset, vel audivisset *Cyrus*, benevolentia singulari erga Judæos captivos affectus est, & edictum pro ipsorum libertate ac reditu, Templique Hierosolymitani instauratione dedit, hujus tenoris: *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut*

Edictum Cyri de Judæorum libertate & reditu.

ædificaremei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo, aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael; ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco ſuo, & argento, & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt Templo Dei, quod eſt in Jeruſalem. Quin & ſacra vaſa reſtituit tum aurea, tum argentea, quinque millia quadringenta, quę *Nabuchodonoſor* captis Hieroſolymis abſtulerat, & in Templo *Beli* poſuerat. Hęc geſta ſunt anno primo *Cyri* Babylone imperantis. (1. *Eſdræ* 1.) Legatur & *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 1.

ARTICULUS II.

De Rebus Judæorum a ſoluta Captivitate ad Machabæos.

Judæorum e captivitate Babylonica exitus.

I. IMpetrata redeundi in patriam, Templique ædificandi facultate, Judæi, Ducibus *Zorobabele*, Regia Judę familia oriundo, & *Joſue* ſeu *Jeſu* filio *Joſedechi*, Summo Pontifice, acceptiſque a Theſaurario Regis *Mithridate* vaſis ſacris, multiſque privatorum verę Religioni faventium muneribus, profectionem adornarunt, numero capitum quadraginta duorum millium, trecentorum & ſexaginta, exceptis uxoribus, ſervis, & ancillis. C. *Eſdræ* 1. Cap 2. & Lib. 2. Cap. 7.) Sumptus ad Templum ędificandum *Cyrus* Imperator ſuppeditavit, ſed & principum familiarum Patres ſponte contulerunt ſecundum vires ſuas impenſas operis, auri ſolidos ſexaginta millia, & mille; argenti minas quinque millia, & veſtes Sacerdotales centum. In ſuam quiſque civitatem profectus eſt. Prima de rebus ſacris cura fuit. Indictus ſeptimo menſe Hieroſolymis, ſecundum Legem totius Populi Conventus. Excitatum Altare, Sacrificia Deo Liberatori oblata, Feſtum Tabernaculorum ſolemni ritu celebratum, juge Sacrificium inſtauratum eſt. Anno proxime ſequenti, Templi ſecundi ſtructuram jactis fundamentis aggrediuntur. Cujus Ædificii incunabula, qui prius Templum viderant Seniores, cum mœrore & lacrymis; qui non viderant, cum gaudio & tripudio contemplabantur. (1. *Eſdræ* cap. 3.)

Secundi Templi jacta fundamenta.

Zorobabelem Babylonii *Saſſabaſarem* appellarunt, (1. *Eſdræ* 1. 8. 11. & 5. 14. 16.) Inter eos qui in Judæam reverſi ſunt cum *Zorobabele*, numeratur *Mardochæus*, qui diu in Judæa non manſit, ſed *Suſan* Regni Perſici Metropolim rediit, cum Templi ædificationem impeditam ac retardatam poſt Cyri mortem videret.

Cyrus Templi duntaxat inſtaurandi, non Urbis ædificandæ licentiam Judæis conceſſit. Petavius rejicitur.

II. *Petavius* Libro 12. *De Doctrina Temporum*, Cap. 31. aſſerit *Cyrum* non modo reparandi Templi licentiam Judæis conceſſiſſe, verum & ædificande urbis jus iiſdem tribuiſſe. Nititur auctoritate *Iſaiæ* 44. Capite dicentis: *Qui dico Cyro: Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Hæc eſt autem voluntas Dei: Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis, & Templo: Fundaberis.* Et Cap. 45. *Ipſe ædificabit Civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Deinde Judęorum hoſtes ſcribunt ad *Cambyſem* ſucceſſorem *Cyri*, utique prius ad *Cyrum* ſcripturi, niſi Judęos ipſius conceſſione & favore Urbem inſtaurare noviſſent: *Notum ſit Regi, quia Judæi qui aſcenderunt a te ad nos, venerunt in Jeruſalem Civitatem rebellem & peſſimam, quam ędificant extruentes muros ejus, & parietes componentes.* Nititur & auctoritate *Joſephi* Lib. 9. *Antiquitatum* Cap. 1. ſcribentis: *Cyrus convocatis clarioribus apud Babylonem Judæis, ait ſe illis permittere ut proficiſcantur in patriam, Urbemque Hieroſolymam, & Dei Templum ædificent denuo.* Et paulo poſt inducit eumdem Regem ita ſcribentem ad Præfectos: *Judæis qui regionem meam habitant, permiſi, ut quicumque vellent in propriam patriam reverti, Urbem denuo conderent, & Templum Dei Hieroſolymis ædificarent, eodem quo prius loco.*

At in Edicto *Cyri* nulla fit mentio inſtaurandæ Urbis, ſed ſolius Templi, ut patet ex 1. *Eſdræ* Cap. 1. *In anno primo Cyri Regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum: Et traduxit vocem in omni Regno ſuo, etiam per Scripturam dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædi-*

fi-

dificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo: Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael; ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem. Permiſit quidem *Cyrus* conſequenter Judęis, ut domos Hieroſolymis ædificarent ad habitandum, cum Templum fruſtra futurum eſſet, niſi Sacerdotes, Levitæ, Populus, ad Religionem exercendam ibi manerent; nec ſub dio degere poſſent, ſed domibus ad arcendos imbres, ęſtus, & frigora opus eſſet. Et hoc tantum ſenſu permiſiſſe dici poteſt *Cyrus*, ut Judæi Civitatem ædificarent: Nec alio modo *Iſaias* & *Joſephus* intelliguntur. Verum publica ędificia, mœnia, portas, propugnacula, quæ Civitatem faciunt proprie dictam, nec *Cyrus*, nec alius poſt ipſum Rex Perſarum, Judęis ędificare permiſit, uſque ad *Artaxerxem Longimanum*, qui id demum conceſſit anno Regni ſui vigeſimo. Quod autem Samaritani poſt *Cyri* mortem Judæos apud *Artaxerxem*, ſive *Cambyſem* accuſarint inſtauratæ Urbis ac Mœnium, palam eſt hanc expoſtulationem calumniam fuiſſe a Judęorum hoſtibus inſtructam, qui cum domos in Urbe excitari viderent, quod pro ſuo jure Judæi faciebant & Mœnia Templi edificari, invidia perciti ſcripſerunt ad Regem, Urbem condi, & muros Urbis reparari. Unde Rex a nefariis hominibus deceptus, juſſit ut Urbis ędificationem prohiberent. (1. *Eſdræ* 4.) Id autem ſibi non arrogaſſe Judęos regnante *Cyro*, aut deinceps, uſque ad vigeſimum *Artaxerxis Longimani* annum, conſtat ex fine ejuſdem Capitis, ubi ędificatio Templi, non Urbis intermiſſa dicitur. *Tunc interniſſum eſt opus Domus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.*

III. Reverſis e Captivitate Babylonica Judæis, ipſorum quoquo modo inſtaurata Reſpublica eſt. Nunquam tamen deinceps omnimoda libertate potiti ſunt, ſed primum Perſis, tum Græcis, poſtremo Romanis ſervierunt, tributiſque pendendis obnoxii fuere. Hinc illorum hoſtes ad *Cambyſem* ſcribunt 1. Eſdrę 4. 13. *Nunc notum ſit Regi, quia ſi Civitas illa ædificata fuerit, & Muri ejus inſtaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt.* Et 2. *Eſdræ* 9. Regnante apud Perſas *Artaxerxe Longimano*, ita Deum orat Nehemias: *Ecce nos ipſi hodie ſervi ſumus, & Terram dediſti patribus noſtris ut comederent panem ejus, & quæ bona ſunt ejus, & nos ipſi ſervi ſumus in ea. Et fruges ejus multiplicantur Regibus quos poſuiſti ſuper nos propter peccata noſtra, & corporibus noſtris dominantur, & jumentis noſtris ſecundum voluntatem ſuam, & in tribulatione magna ſumus.* Alterum ſervitutis argumentum eſt, quod nonniſi ex Perſarum Regum arbitrio Duces & Magiſtratus habuerint. *Zorobabelem a Cyro* Ducem Populi conſtitutum, conſtat ex 1. Eſdræ 5. 14. *Vaſa Templi Dei aurea & argentea protulit Cyrus Rex de Templo Babylonis: & data ſunt Saſſabaſar, quem & Principem conſtituit.* Certum etiam eſt *Eſdram* ab *Artaxerxe Longimano* poteſtatem accepiſſe viſitandi Judęam & Jeruſalem: ibique conſtituendi Magiſtratus. 2. Eſdræ 7. 25. *Tu autem, Eſdra, ſecundum ſapientiam Dei tui, quæ eſt in manu tua, conſtitue Judices & Preſides, ut judicent omni Populo qui eſt trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui.* De *Nehemia* idem patet ex 2. Eſdræ 5. 24. *A die autem illa*, inquit, *qua præceperat Rex mihi ut eſſem Dux in Terra Juda, ab anno vigeſimo uſque ad annum trigeſimum-ſecundum Artaxerxis Regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ Ducibus debebantur, non comedimus; Duces autem primi, qui fuerunt ante me, gravaverunt Populum*, &c.

Judaicæ Reipublicæ ſtatus poſt Captivitatem.

Penes Pontifices Auctoritas ſumma fuit uſque ad *Macchabæos*, qui ſacram adminiſtrationem cum profana conjunxerunt, (*Joſepho* teſte Libro 11. *Antiquitatum*, Cap. 4.) A ſoluta captivitate uſque ad *Alexandrum Magnum* Pontifices fuere, *Joſue* filius *Joſedech*, *Joacim*, *Eliaſib*, *Jojadas*, *Jonathas*, & *Jeddoam* ſive *Jaddus*: quorum ſucceſſio ex ſcriptura Sacra, *Joſepho*, & *Nicephoro Conſtantinopolitano* habetur. An Pontifices Ducibus, vel Duces Pontificibus, aut utrique ex ęquo externarum Monarchiarum Imperatoribus ſubeſſent, incertum. Id unum conſtat, Pontifices, in iis quę Religionem & Sacra ſpectarent, primas tenuiſſe.

IV. Ædificationi Templi multiplex impedimentum interceſſit, primo Samaritanorum apud Judæos, ſeu Cuthęorum artes. Illi enim ſimularunt ſe ſacri Ædificii cooperatores

Impedimenta ædificationi Templi epoſita.

esse velle. *Ædificemus*, inquiebant, *vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum.* Hos merito repulerunt *Zorobabel*, & Principes Populi, rati cum Schismaticis nullam esse communionem ineundam. *Non est vobis & nobis*, inquiunt, *ut ædificemus Domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus Rex Persarum.* Ob repulsam exacerbati Cuthei, vi & minis Judæorum opera impediebant, imo *Cyri* Consiliarios & Ministros pecunia corrumpebant, ut optimi Principis jussa variis modis & effugiis eluderent, cum presertim bello Massagetico in longinquis regionibus implicitus esset. Alterum accessit impedimentum, scilicet mors *Cyri* in illa Expeditione. Tertium mox secutum est, calumniæ scilicet apud *Assuerum* & *Artaxerxem*, qui instaurationem Urbis Rescripto Regio inhibuit, ejusque rei curam ipsis Judæorum Accusatoribus demendavit. *Tunc intermissum est opus Domini* (Templi scilicet ædificatio) *in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum* [1. *Esdræ* 4.) ASSUERUM illum apud quem Judæos Cuthei accusarunt, fuisse *Cambysem* filium *Cyri*, ejusdemque in Imperio successorem, eumdemque *Artaxerxem* vocari; *Darium* vero illum sub quo sacrum opus resumptum est, esse *Darium Histaspis*, communis est sententia, *Josephi* suffragio firmata Libro 11. *Antiq.* Cap. 3. & 4. Improbabilis ergo sententia *Scaligeri* asserentis *Assuerum* esse *Xerxem*; *Darium* vero illum esse *Darium Nothum*. *Artaxerxem* tamen ab *Assuero* distinguendum, si quis contendat, non admodum repugnabo, ut *Assuerus sit Cambyses*, *Artaxerxes* vero *Smerdis Magus*, qui & *Oropastes* a *Trogo Pompejo* vocatur, a *Ctesia* vero *Tanyoxarces*, qui deinde paulum immutato nomine, facile *Artaxerxes* vocari obtinuit. Attamen septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Assuero Artaxerxem* habent: Et nonnulli Codices Cap. 4. Libri 1. Esdræ 5. 6. *In Regno autem Assueri, ipse est Artaxerxes.*

Assuerus a quo templi ædificatio prohibita, est Cambyses.

Sacrum opus sub Dario Histaspide resumptum, qui Judæis favet.

V. *Dario Histaspis* filio regnante, anno ejus secundo Prophetis *Aggæo* & *Zachariæ* suadentibus, *Zorobabel* & *Josue* Pontifex magno studio ad fabricam Templi conversi, super fundamenta *Cyri* tempore posita struere, ac divinum opus urgere cœperunt, approbante Rege, qui secundum Edictum *Cyri Ecbatanis*, inventum, novo ad Magistratus Cis-Euphratenses Rescripto sumptus ad sacrum Ædificium, & victimas ad sacrificia de Regio Ærario suppeditari jussit, ut Hierosolymitani Sacerdotes Deum cœli pro Regis & filiorum ejus incolumitate orarent. Suspendii & publicationis bonorum pœna contra Regiæ Jussionis violatores adjecta, cum hac imprecatione: *Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet Domum Dei illam quæ est in Jerusalem.* (Ex Lib. 1. *Esdræ*, Cap. 5. & 6. & *Aggæi* Prophetæ Cap. 1.) Anno *Darii Histaspis* sexto die tertia mensis Adar, sexto Februarii nostri respondente, absoluta est Templi fabrica, & dedicatio magna solemnitate & letitia peracta est, cui successit Paschalis Festi celebratio quarta decima die Mensis primi. (*Esdræ* 1. Cap. 6.) *Darium* sub quo secundi Templi fabbrica absoluta est, fuisse *Darium Nothum* Artaxerxis Longimani successorem, non *Darium Histaspis*, contendunt *Josephus*, *Scaliger*, *Calvisius*, *Helvicus*, *Drusius*, & alii, quos in Dissertationibus refellemus. Discrimen Templi secundi maximum a prioris Salomonici gloria, saltem quoad ornatum & splendorem, si non quoad aream & latitudinem: Ex presentia tamen Christi Jesu, *Desiderati cunctis Gentibus*, major Templi secundi quam primi gloria futura, secundum *Aggæi* Oraculum, Cap. 2. 8. 10.

Zorobabel & Jesus Josedechides, Christi typi.

VI. Insignes Christi Servatoris typi fuere *Zorobabel*, & *Jesus* filius *Josedech*. Ut enim illi Judæorum e Captivitate Babylonica redeuntium Duces fuerunt; ita Christus hominum Mundi hujus captivitate liberatos in Patriam, cœlestem nempe Jerusalem deducit. Illi Templum Hierosolymitanum instaurarunt: Christus Ecclesiam ex vivis lapidibus extruxit. His Cuthei Judæorum hostes: Christo Satanas & Mundus adversati sunt. *Jesus* filius *Josedech*, postquam indutus esset vestibus sordidis, vestes novas & mundas induit, eique cidaris est imposita: Christus post ignominiam passionis, immortalitate, gloria, & honore coronatus est. Confer *Zachariæ* Caput 3. Denique, ut ait *S. Hieronymus* in *Aggæi* Cap. 1. *Unus atque idem est Dominus noster atque Salvator, Rex, & Magnus Sacerdos; cujus typum, secundum id quod Rex erat, portabat Zorobabel, secundum id autem quod Pontifex erat, portabat cognominis ejus Jesus.*

VII.

VII. Sub *Dario Hiſtaſpis* Hiſtoriam *Eſtheris* contigiſſe, probabilior ſententia eſt. Qua de re in Diſſertationibus agemus. Poſt hęc tempora *Judithæ* contigit Hiſtoria ſub *Xerxis* Imperio, ut ſuo etiam loco oſtendemus. *Quo tempore contigerint Eſtheris & Juditæ Hiſtoriæ.*

VIII. Anno ſeptimo *Artaxerxis Longimani* Regis Perſarum, *Eſdras* Sacerdotali genere ortus, & inter exules Judæos principe loco ob inſignem Legis peritiam habitus, Hieroſolymam profectus eſt ad Eccleſię & Reipublicæ ſtatum in melius reformandum, Regio munitus Edicto, quod legitur 1. *Eſdræ* Capit. 7. Regio illo Diplomate non ſolum ipſi facultas data eſt Judęos in Patriam reduces viſitandi & docendi, ſed & munera ac donaria Regis, Principum, privatorum, & vaſa ſacra in Miniſterium Domus Dei concredita. Juſum etiam Regii Ærarii Tranſ-Euphratenſibus Præfectis, ut ex theſauro & fiſco Regio *Eſdræ* Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli abſque mora darent quicquid peteret, ad Domum Dei ſartam tectam conſervandam & ornandam, & ad ſacrificia procuranda, uſque ad argenti talenta centum, certamque tritici, vini, & olei menſuram, ſal vero abſque menſura. Notanda hæc Regii Edicti verba: *Omne quod ad Ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei: Ne forte iraſcatur contra Regnum Regis & filiorum ejus.* Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, Nathinæis Sacrorum Miniſtris ex Gabaonitarum gente propagatis, immunitas a vectigalibus & tributis conceſſa. Ipſi vero *Eſdræ* poteſtas data conſtituendi Judices & Præſides, qui in Divinæ, & Regiæ Legis tranſgreſſores pro criminum gravitate animadverterent. (1. *Eſdræ* 8.) Profecti cum *Eſdra* ex principibus Judæorum familiis mille quingenti quatuordecim viri, prętęr Leviticę Tribus homines quadraginta, & Nathinæos viginti ſupra ducentos, pręmiſſis jejunio & oratione, adornata profectio. Sacerdotibus Levitiſque ſelectis *Eſdras* aurum, argentum, ac vaſa Templo Dei deſtinata concredidit, argenti talenta ſexcenta quinquaginta, auri talenta centum, vaſa argentea centum, crateres aureos viginti, &c. Hieroſolymam cum perveniſſent, poſt triduum depoſitis in theſauro Templi donariis, oblatiſque Deo Sacrificiis, Regis Edictum Satrapis & Ducibus trans Euphratem conſtitutis tradiderunt, qui opibus ac præſidio pios *Eſdræ* conatus, ſecundum *Artaxerxis* Mandata promoverunt. (1. *Eſdræ* 8.) Cum autem cognoviſſet *Eſdras* Judæos cum alienigenis connubia Lege vetita contraxiſſe, peccatum Populi coram Domino primum deflevit, tum iniquas pactiones dirimens, profanas uxores, ac ſuſceptos ex eis liberos abjicere juſſit. (1. *Eſdræ* 9. 10.) *Res Judæorum ſub Artaxerxe Longimano. Eſdræ Profectio Hieroſolymam, ibique geſta.*

IX. Anno *Artaxerxis Longimani* vigeſimo, *Nehemias*, idem ille qui *Eſdræ* Lib. 1. Cap. 2. v. 2. inter capita deportatorum, & cum eodem *Eſdra* redeuntium memoratur, (quantumvis repugnet *Scaliger*) Pincerna Regis, cum Gentem ſuam parum proſpere Hieroſolymis agere accepiſſet, Civitate ſcilicet adhuc in ruinis jacente, & hoſtium incurſibus undequaque patente, poteſtatem a Rege impetravit eundi in Judęam, Urbemque inſtaurandi, ac mœnibus, turribus, portiſque muniendi. Cum Regiis ad Provinciarum Præſides literis, & Militum præſidio profectus, opus urget, Judæorum hoſtibus fruſtra repugnantibus, quos inter eminebant *Sanaballat* Horonites, *Tobias* Ammonites, & *Goſem* Arabs. Ædificati ſunt Muri (ut *Daniel* Capit. 9. 25. prædixerat) *in anguſtia Temporum*: Nam *Media pars Juvenum faciebat opus; & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & ſcuta, & arcus, & loricæ, & Principes poſt eos in omni domo Juda, ædificantium in Muro, & portantium onera, & imponentium; Una manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium . . . Completus eſt autem Murus quinquaginta diebus.* (2. Eſdręę Cap. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.) Abſoluta Murorum ſtructura, Dedicationem eorum magna cum ſolemnitate inſtituit *Nehemias* die primo Menſis ſeptimi (quo celebrandum erat ex præſcripto Legis Feſtum Tubarum.) Recitatis Hymnis ſacris & Pſalmis, oblatiſque ſacrificiis (2. *Eſdræ* 8. 1. 18. & 12. 27. & ſeq.) prælegit *Eſdras* rogante Populo in platea congregato, & cum reverentia audiente, Librum Legis e gradu ligneo ſive ſuggeſtu quem paraverat. Populus Legem edoctus, Feſtum Tabernaculorum lætus celebravit, ſolemnem peccatorum Confeſſionem & Pœnitentię conteſtationem edidit die vigeſima quarta Menſis, fœduſque cum Deo renovavit, jurata Legis accuratiori obſervantia quoad certa præſertim capita, quæ negligentius obſervata fuerant; ſcilicet de alienigenis uxoribus non ducendis, de Sabbato ſanctificando, & mercatu ea die impediendo, de Anno ſeptimo, de decimis aliiſque oblationibus præſtandis. (2. *Eſdræ* Cap. 8. 9. & 10.) Eo tempore in- *Nehemiæ profectio, inſtauratio urbis, aliaque pie geſta.*

Ignis sacer inventio.

ventus est ignis sacer, olim a Sacerdotibus jubente *Jeremia* absconditus, quem in aquam crassam mirabiliter conversum invenerunt; qua quidem aqua cum ligna & victimas superpositas Altari perfudissent, ad radios Solis accensus est ignis magnus, quo Sacrificium consumptum est. In perennem hujus Miraculi memoriam instituta solemnitas post Scenopegiam quotannis celebranda. Eventum admirabile cum Rex *Artaxerxes* didicisset, locum circumsepsit, & sacrum esse voluit. (2. *Macchab.* 1.) Hic est Vulgatæ nostræ sensus: *Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans, fecit ei Templum ut probaret quod factum erat.* Græcus Textus habet Περιφράξας δὲ ὁ βασιλεὺς ἱερὸν ἐποιησε. *Circumsepiens autem Rex Sacrum fecit.* Tunc etiam Tabernaculum, Arcam fœderis, & Altare thymiamatis olim a *Jeremia* in spelunca abscondita, inventa fuisse probabile est, juxta ejusdem Prophetæ Vaticinium 2. *Machabæorum* 2. 7. laudatum: *Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus ostendet hæc.*

Usurarum remissio.

Inter cætera *Nehemiæ* pie gesta, illud singulari laude dignum est, quod divitibus auctor fuit ut usuras centesimas remitterent, & fundos pignoris nexu obstrictos debitoribus restituerent: Sinumque suum excutiens dixit: *Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud de domo sua, & de laboribus suis: Sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo. Amen.* (2. Esdræ 5.) Frequentiæ Sanctæ Civitatis consuluit, jubens ut Principes Populi, & ex reliqua multitudine decimus quisque Hierosolymis habitarent, præter eos qui sponte illuc essent commigraturi. Functiones etiam Sacerdotum, Janitorum, Cantorum in vices ac ministeria sua distribuit, Regia auctoritate usus (2. *Esdræ* 11. 1. 23.) Sacerdotem fuisse *Nehemiam* ipsum plerique censent, negant alii cum *Eusebio*, *Sulpitio Severo*, & *S. Isidoro Hispalensi*, qui eum ex Tribu Juda fuisse censet. Decimo quidem Capite Libri *Nehemiæ*, Sacerdotes dicuntur ii, quorum nomina proxime præmissa sunt, inter quæ primum occurrit illud *Nehemiæ*: At hæc notatio, *Hi Sacerdotes*, ad cæteros pertinet, non ad ipsum *Nehemiam*. Quod autem 2. *Macchabæorum* 1. 21. legitur: *Jussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua*, mendosum est, ut ex Græco Textu constat; Ἐκελευσε τοὺς Ἱερεῖς Νεεμιας ἐπιῤῥαναι τῶ ὕδατι. Quod ita vertendum est: *Jussit Nehemias Sacerdotes aspergere ipsa aqua.*

Utrum Nehemias Sacerdos fuerit.

X. Anno *Artaxerxis Longimani* trigesimo secundo, *Nehemias* juxta conditum reversus est in Persidem. Eo absente *Eliasib* Pontifex in gratiam *Tobiæ* Ammonitæ affinis sui Gazophylacium ingens ad latera Templi extruxerat, Levitis, Cantoribus, aliisque Templi Ministris, decimarum & primitiarum parte fraudatis. Hunc aliosque abusus *Nehemias*, cum Regis licentia Hierosolymam redux emendavit, in Sabbati violatores, & eos qui peregrinis Matrimoniis se contaminaverant, animadvertit. (2. *Esdræ* 13.)

Judæorum lingua & characteres post captivitatem.

XI. Judæorum lingua post reditum ex Captivitate mutationem subiit. Non enim pure Chaldaica fuit, seu Aramæa vetus, cui tempore Captivitatis assueverant, sed mixta ex Hebræa vetere, quæ Syriaca dicta est, sensim linguarum peregrinarum admixtione corrupta. Characteres etiam mutati, & pro veteribus Hebraicis Chaldaicæ literæ, quas quadratas vocant, ab *Esdra* substitutæ: Tum ut Populo Chaldaicæ literaturæ tempore Captivitatis assueto facilior esset lectio sacrorum librorum; tum ut hoc pacto a Samaritanis tanto evidentius distinguerentur, qui vetustos characteres Hebraicos usurpabant. Ita *Eusebius* in Chronico ad annum quater millesimum septingentesimum quadragesimum, *S. Hieronymus* Prologo in 1. *Regum*, & Commentario in *Ezechielis* 9. & in Cap. 3. Epistolæ ad Galatas. Eaque communis est Hebræorum Traditio. Lege *Valtonum Prolegomeno* 3. *in Biblia Polyglotta*, Num. 29. 30. & sequentibus.

ARTICULUS III.

De Rebus Judæorum a Machabæis ad Herodem.

Judæi Pontificatus. Res Judæorum sub Alexandro Magno.

I. NOn ex Scriptura Sacra dumtaxat, sed ex *Josepho*, hujus Epochæ pertexenda Historia est; at que ut ordine procedamus, ab *Alexandri Magni* temporibus inciendum, cum Auctore Lib. 1. *Machabæorum*. Olympiade 140. quo tempore *Alexander* celeberrimam illam contra Persas Expeditionem incredibili cum felicitate suscepit, Hebræ-

rum Sacris forte & Reipublicæ præerat *Jaddus*. Hujus frater *Manasses* profano Matrimonio cum filia *Sanaballat* Cuthæi, Samariæ Præfecti, alterius ab eo qui *Nehemiæ* temporibus Judæis infensus fuerat, contracto, Popularium suorum odium incurrit, a quibus pulsus, ad Socerum confugit.

Cum autem *Alexander* victoria ad *Issum* reportata, Syriam & Phœniciam aggrederetur, *Sanaballat* a *Dario* Persarum Rege deficiens, victorem sibi conciliavit *Alexandrum*, ab eoque impetravit, ut Templum Hierosolymitano simile in Monte *Garizim*, qui Samariæ imminet, extruere liceret, eique *Manassem* generum suum Summum Sacerdotem præficere. Hunc multos e Judæis novitatis studio secuturos, atque ita gentem in partes trahendam, viribusque debilitandam, quod in rem *Alexandri* cederet. Hinc perpetua deinceps Judæos inter & Samaritanos de vero adorationis loco discordia. Rex, Tyro & Gaza expugnatis, in Judæos arma vertit, qui auxilia ipsi in obsidione Tyri denegaverant, sacramentum quo Persarum Imperio obstricti erant, causati. Hierosolymam formidando cum Exercitu petenti, *Jaddus* Pontifex infulatus, cum Sacerdotum choro, & universo Populo albis vestibus induto, Urbe egressus, ita venerabilis visus est, ut ex equo desiliens non tantum officiose salutaret, sed & Nomen Dei, quod in fronte gestabat, aurea in lamina insculptum, adoraret. Talis speciem Viri sibi in Macedonia agenti in somnio oblatam, contra Persas victoriam prænunciasse asserens. Tum deducente Pontifice Urbem ingressus, Deo, cujus ope victoriam de Persis sperabat, hostias obtulit. *Non ad ejus cultum vera pietate conversus, sed impia vanitate cum Diis falsis eum colendum putans*, inquit *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 45. Auditaque *Danielis* Prophetia, qua Græco cuidam victoria contra Persas prædicitur, placatus & benevolus Genti discessit, libero patriarum Legum usu permisso, & tributorum immunitate anno septimo concessa, quo terram iis colere non licebat. Cum vero Samaritani eadem postmodum peterent, nec tamen profiteri possent se Judaici generis esse, responsum distulit. Hæc pluribus *Josephus* Lib. 11. *Antiquitatum* Cap. 8.

Res Judæorum sub Ptolomæo Lagi.

II. Distractis morte *Alexandri Magni* Asiæ Provinciis, *Ptolomæus Lagi* Præfectorum ejus unus Ægyptum occupat, eique Syriam adjungere cogitans, Hierosolymam dolo invadit. Urbem enim Sabbatho ingressus velut Sacrorum gratia, Judæis nihil hostile suspicantibus, nec ad defensionem ob religionem diei se comparantibus, ipsam in potestatem facile redegit: Ingentemque ex illa, & ex vicina Samaritanorum Gente multitudinem in Ægyptum deduxit; & quos fideles, ac Sacramenti præstiti observantes comperisset, in Præsidia distribuit: reliquos Civitatis Alexandrinæ jure donavit, & clementer tractavit, ut testatur *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 1. ubi & *Agatharciden Cnidium* citat, hæc de Judæis scribentem: *Est gens quæ Judæorum dicitur, Urbem incolens magnam & munitam, Hierosolyma nomine. Hanc passi sunt in Ptolomæi potestatem pervenire: Et dum propter superstitionem gravantur arma sumere, gravem Dominum receperunt*. His temporibus Summus Pontifex erat *Onias* Jaddi filius. *Oniæ* successit *Simeon* ejus filius, cognomine *Justus*, cujus Præclarum legitur elogium Ecclesiastici 50. *Simon Oniæ filius, Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroboravit Templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes Templi. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi Mare adimpleti sunt supra modum. Qui curavit Gentem suam, & liberavit eam a perditione. Qui prævaluit amplificare Civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione Gentis: Et ingressum Domus & Atrii amplificavit. Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi Luna plena in diebus suis lucet. Et quasi Sol refulgens, sic ille effulsit in Templo Dei*, &c. Cum *Simon* parvulo filio *Onia* relicto defunctus esset, ipsi in Pontificatu successit *Eleazarus*. (Ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Eusebio* in Chronico.)

Onias & Simon Justus Pontifices.

Res Judæorum sub Ptolomæo Philadelpho. Eleazari Pon-

III. Regnante post *Ptolomæum Lagi* in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho* ejus filio, celeberrima illa Sacrorum Librorum Veteris Testamenti in Græcam Linguam Translatio facta est. *Ptolomæus* scilicet missa ad *Eleazarum* Pontificem Legatione, Septuaginta duos viros Legis divinæ & utriusque Linguæ peritissimos ab ipso obtinuit, qui ab ipso in Insula Pharo magnifice excepti, Verionem omnium Veteris Instrumenti Librorum, quos

He-

...ificatus Græca Ver- ...o 70. In- ...erpretum.

Hebræorum Canon habebat, summo consensu adornarunt. Qua de re præter personati *Aristeæ* Libellum, legendi *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Philo Alexandrinus* Lib. *De Vita Mosis*, *Eusebius* Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 1. 2. 3. 4. 5. Hujus auctor consilii *Ptolomæo* Regi fuisse dicitur *Demetrius Phalereus* Philosophus Athenienſis ad Bibliothecam instruendam Libros undequaque conquirens. Singulari Dei providentia hęc Versio procurata est, tum ne Judæi Hellenistæ Græcum sermonem usurpantes Librorum Sacrorum intelligentia fraudarentur, tum ut Gentiles sic ad Christi fidem prępararentur. Qua de re *Eusebius* Lib. 8. *Prępparationis Evangelicæ*, Cap. 1. ita scribit: *Cum felix illud tempus instaret, quo salutaris hujus Servatoris nostri doctrinæ Lux, sub Romanis Imperatoribus in cunctos se se homines longe lateque diffunderet, adeoque præcipua tum ratio quædam postularet, ut quę de ipso extarent Oracula, nec non Hebræorum illorum Vita, ac religiosæ disciplinæ Leges, quos longe Deus ipse carissimos habuisset, cum tot eæ sæculorum intervallo patrii sermonis integumentis clausæ latuissent, cæteris tandem aliquando Nationibus, quæ postmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor divinæ scientiæ vi futurum intuitus, singulari egit providentia, ut quæ de venturo paulo post generis humani Servatore, eodemque sanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus sub Sole degentibus Doctore futuro, prædicta jam olim essent, ea demum accurata explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immissa hac Ptolomæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quasi penus esset, unde illa postmodum in Populorum omnium usum fructumque promerentur. Enimvero quorum aliter nulla nobis unquam a Judæis, suorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus, copia fieret, eorum divino consilio provisam Interpretationem accepimus, atque ab illis ipsis qui plurimum apud eos cum prudentia, tum gentilitiarum quoque literarum scientia præstabant, elaboratam.*

Manassis, Oniæ II. & Simonis II. Pontificatus.

IV. *Eleazaro* in Pontificatu successit *Manasses* ipsius patruus, *Manassi* vero *Onias Secundus*, Simonis Justi filius, a paterna virtute degener. Hic tributum viginti talentorum, quod Decessores Ægypti Regi pro Populo pendere de suo solebant, solvere cum prę avaritia recusasset, Provinciam in maximum discrimen conjecit. Sed illud avertit *Josephus* ejus ex sorore nepos, qui in Ægyptum profectus, *Ptolomæum Evergetem* placavit soluto tributo, novisque oblatis muneribus. (Ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3. & 4.). Post *Oniam*, Pontificatum gessit *Simon* hujus nominis secundus, ejus filius: Cujus tempore *Ptolomæus Philopator* Ægypti Rex Hierosolymam venisse dicitur, oblatisque in Templo Ritu Judaico Sacrificiis, cum in Sancta Sanctorum invitis Sacerdotibus introire vellet, insigni Miraculo repulsus, atque ob repulsam indignatus, Judæos Alexandriæ degentes atrociter vexasse. Ita Scriptor Apocriphus Libri 3. *Machabæorum* Cap. 2. Quæ *Josephus* in Libris *Judaicarum Antiquitatum* prętetit, Libro vero 2. contra *Apionem* ea tribuit *Ptolomæo Phiſconi*.

Oniæ III. Pontificatus.

V. *Simoni Secundo* in Pontificatu successit *Onias Tertius*, ad quem *Arius* Rex Spartanorum Legationem & epistolam misit, se suosque Cives Judæorum cognatos, ab *Abrahamo* communi parente (ex *Cethura* scilicet) progenitos professus. (1. *Machab.* 12. 20. & seq. & ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 5.) Alii tamen ad *Oniam Secundum* referunt, ut *Salianus*; quidam ad *Oniam Primum*, ut *Scaliger*.

Judæorum status sub Antiocho Magno, & Seleuco ejus filio, Syriæ Regibus.

VI. *Antiocho Magno* in Asia regnante, in continua vexatione tam Judæa quam Celesyria fuere; quod eo bellum gerente cum *Ptolomæo Philopatore*, hujusque filio *Ptolomæo Epiphane*, sive vinceret, sive vinceretur, male mulctarentur, non aliter quam Navis fluctibus utrimque oppugnata; inter prosperam & adversam fortunam *Antiochi* jactatæ. Tandem victor *Antiochus* Judæam obtinuit. Pax deinde inter utrumque Regem affinitate firmata. *Antiocho Magno* successit *Seleucus* ejus filius, Josepho *Soter*, aliis *Philopator* cognominatus. Duo Regis hujus facta referuntur Libro secundo *Machabæorum*, Cap. 2. unum laudabile, quod sumptus ad Sacrificia Templi Hierosolymitani suppeditaverit; turpe alterum, quod thesauros Templi diripere conatus sit, sed frustra. *Heliodorus* enim impietatis minister divina virtute deterritus, & ab Angelis flagellatus, ac pene exanimis relictus, vitam ægre obtinuit, *Onia* Summo Sacerdote hostiam pro ejus salute offe-

offerente. Sacrilegium Regi suggesserat *Apollonius* Cœlesyriæ & Phœniciæ Præfectus, proditione *Simonis* cujusdam Benjaminitæ, qui Templi Præpositus erat, incitatus. *Josephus* Libro *De Machabæis*, non *Heliodorum*, sed ipsum *Apollonium* ad Sacrum Ærarium diripiendum missum, & visione Angelica stupefactum memorat; sed Scriptori Sacro Libri secundi *Machabæorum* major adhibenda fides. Cæterum tunc *Sancta Civitas habitasse in pace* dicitur, *& Leges optime custoditæ, propter Oniæ Pontificis pietatem, & animos odio habentes mala*. (Lib. 2. *Machabæorum* Cap. 3. 1.) Cum autem *Simon* ille calumniis pium Pontificem proscinderet, ac seditionis periculum immineret, *Apollonio* Præfecto *Simoni* favente, *Onias* ad Regem profectus est, ut *Simonem* ejus auctoritate coerceri obtineret. (2. *Machab.* 4.)

VII. *Antiocho Epiphane* in Asia, & Syria regnante, Regni ejus anno primo, *Ptolomæo* vero *Philopatore* in Ægypto, anno Regni ejus quinto, *Jason* frater *Oniæ* Summi Pontificis, corrupto immensæ pecuniæ promissione Rege *Antiocho*, Pontificatum adeptus est, impiissimo fratre exauctorato: mercatus est etiam licentiam Gymnasii, seu palæstræ more Græcorum, & Lupanaris Epheborum sub ipsa Arce Sion instituendi, ac Hierosolymitanos Antiochenæ Civitatis jure donari obtinuit. Hoc pacto Hebræorum plurimos traduxit ad Instituta Gentium; adeo ut plerique etiam e Sacerdotum genere ea licentia usi, turpissimis Ludis ac Spectaculis indulgerent, Legis Mosaicæ Ritus impune negligerent, & Circumcisionis præcipue multos pœniteret, puderetque. (1. *Machab.* 1. 12. & seq. 2. *Machab.* 4. 11. & 15.) Anno sequenti, *Antiochus* in Judæam veniens, a *Jasone* Pseudo-Pontifice & Civitate magnifice susceptus est. Cum in Syriam rediisset, post triennium ex quo impius Jason fratrem suum Pontificatu deturbaverat, *Menelaus Simonis* illius Benjaminitæ frater, qui in odium *Oniæ* thesauros Templi *Seleuco Philopatori* prodiderat, a *Jasone* missus ut Regi *Antiocho* pecunias ferret, trecentorum amplius quam *Jason* pendebat talentorum pactione Pontificatum obtinuit, pulso *Jasone*, & in Ammanitam regionem profugo. Sed cum pecunias Regi promissas non solveret *Menelaus*, pariter amotus est, dignitate in fratrem ejus *Lysimachum* translata. Ille interim ad omne scelus paratissimus, aurea vasa furtim e Templo ablata donavit *Andronico* Antiochiæ Præfecto, & alia Tyri, ac in vicinis Civitatibus vendidit. Quamobrem *Onias* Pontifex qui Antiochiam secesserat, ipsius impietatem coarguens, mortem pro justitia subiit, illi ab *Andronico* ipsius *Menelai* precibus illatam. (2. *Machab.* 4.) Judæi, Græcique apud Regem de facinore nefario conquesti. Rex temperare non potuit a lacrymis, *Defuncti sobrietatem & modestiam recordatus*, & *Andronicum* purpura exutum, ac per Civitatem ignominiæ causa circumductum, eodem in loco capite plecti jussit, ubi *Oniam* occiderat. (*Ibid.*) Haud multo post *Lysimachus* ob sacrilegia de *Menelai* fratris consilio in Templo commissa, in seditione populari occisus est. *Menelaus* apud Regem accusatus, non solum pecunia vitam redemit, sed & Pontificiam Dignitatem. (*Ibid.*)

Status Reipublicæ Judaicæ sub pseudo-Pontificibus Jasone & Menelao.

VIII. *Antiocho* secundam Expeditionem in Ægyptum contra *Ptolomæos Philometorem* & *Evergetem* parante, multa ostenta in aere futurarum cladium prænuntia Hierosolymis visa sunt. Illarum initium ab impio *Jasone* ducendum, qui occupata improviso impetu, cum mille virorum manu, Sancta Civitate, cædibus impune grassatus est, quasi trophæa de hostibus, non de civibus capturus. Quo tempore, fugiente in Arcem *Menelao*, & turbata cædibus tota Civitate, Templum derelictum est, & Sacrificia intermissa, Sacerdotibus pariter fugientibus, vel latebras quærentibus. Cum dedecore nihilominus a Populo expulsus *Jason*, profugus iterum abiit in Ammanitidem. Tandem ab *Arete* Arabum Tyranno, apud quem se receperat, in carcerem conjectus, & ex illius etiam ditione expulsus, *Fugiens de Civitate in Civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum, & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est*. Post hæc, Lacedæmonas profectus, ibi misere periit, desideratus a nemine, illiusque cadaver insepultum abjectum est. (2. *Machab.* 5.)

IX. *Antiochus* ab Ægyptiaca contra *Ptolomæos* Reges Expeditione irrito conatu reversus, Romanorum scilicet Legatorum minis fractus, qui denuntiaverant ut Ægypto excederet, nisi hostis Populi Romani esse vellet; rumore de morte sua Hierosolymis disseminato offensus, & efferato in Judæos animo, quos defectionem meditari suspicabatur, anno

Antiochi Epiphanis persecutio, cladesque ab eo Judæis illata.

no Imperii Græcorum centesimo quadragesimo tertio, Olympiadis centesimæ quinquagesimæ secundæ anno quarto, Hierosolymam hostiliter ingressus est, ingenti cum Civium strage ex omni sexu atque ætate. Cæsa sunt tridui spatio octoginta millia, capta vinctaque quadraginta millia, totidem venumdata. Neque hic subsitit immanis Tyranni furor. Nam deducente *Menelao* Pseudo-Pontifice, Templum & Sanctuarium ingressus, sacra vasa sacrilegis manibus contaminavit, comminuit, dirupit, prædaque talentorum mille & octoginta e Templo ablata, Antiochiam reversus est, relictis in Judæa Præpositis crudelissimis qui Gentem vexarent & opprimerent. (1. *Machab.* 1. & 2. *Machab.* 5.) Quo postremo loco notat Sacer Historicus, Deum cladem illam Templique profanationem ob peccata Populi permisisse. *Non enim propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque & ipse locus particeps factus est Populi malorum: Postea autem*, inquit, *fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur*. Legatur & *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 7. & in Libello *De Machabæis*.

X. Post biennium, *Apollonius* Ærario & Tributis Præpositus, ab *Antiocho* cum viginti duorum millium armatorum Exercitu missus, Urbem subdole ingressus est, simulata pace; & promiscuas cædes edidit, Populo Sabbatum celebrante; multa Civium Capita in servitutem abduxit, tum ædificia elegantiora exussit, arcem communivit ac præsidio firmavit, per quod miseræ plebis reliquiæ quotidie vexarentur, quoties sacrorum causa Templum ascenderent. Edictum deinde Regium a Sene quodam Antiocheno, patria Athenieusi, Hierosolyma perlatum est, quo Judæi, omnesque Regis subditi, ad unum eumdemque Deorum cultum adigebantur, prohibitis Sacrificiis, Circumcisione, Sabbatorum observantia, aliisque Mosaicæ Legis Ritibus. Hæc persecutio describitur 1. *Machabæorum* 1. his verbis: *Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam. Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, Sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum. Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus, & sublimitas ejus conversa est in luctum. Et scripsit Rex Antiochus omni Regno suo, ut esset omnis Populus unus: Et relinqueret unusquisque Legem suam. Et consenserunt omnes Gentes secundum verbum Regis Antiochi: Et multi ex Israel consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt Idolis, & coinquinaverunt Sabbatum. Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes Civitates Juda: Ut sequerentur Leges Gentium terræ, & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in Templo Dei, & prohiberent celebrari Sabbatum, & dies solemnes: Et jussit coinquinari Sancta, & Sanctum Populum Israel. Et jussit ædificari Aras, & Templa, & Idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut oblivisceretur Legem, & immutarent omnes justificationes Dei. Et quicumque non feciſſent secundum verbum Regis Antiochi, morerentur*. Ad hæc, Templum Hierosolymitanum jussu Regis profanatum est, & *Jovi Olympio* dicatum, Garizitanum vero *Jovi Hospitali*. (2. Machab. 6.) *Abominandum desolationis Idolum super Altare Dei* ab *Antiocho* positum est die decimo quinto Mensis *Casleu*, vigesimo septimo Novembris nostri respondente, anno centesimo quadragesimo quinto Regni Græcorum; & die vigesima quinta ejusdem mensis ei sacrificari cœptum est. Libri Sacri combusti, Judæi ad defectionem a Fide, Legeque divina compulsi sunt. Exquisitissimis tormentorum generibus in eos qui Legem observarent, aut filios circumciderent, a Tyranno sævitum est. Duæ Mulieres de filiorum Circumcisione delatæ, cum infantibus ad ubera suspensis per Urbem prius circumductæ, deinde præcipites e Muris actæ sunt. Alii ad proximas speluncas coeuntes, & latenter diem Sabbati celebrantes, flammis succensi sunt, vim vi repellere non ausi, ne Sabbatum violasse viderentur. Sanctissimus Senex *Eleazarus* unus e Primoribus Scribarum, nec carnes manducare porcinas consentiens, nec simulatione uti, glorioſam pro Dei Lege mortem obiit, anno ætatis nonagesimo. *Salomona* quoque heroici animi femina cum septem filiis Machabæis, ob eamdem causam Antiochiæ excarnificata, Martyrii palmam tulit, cum filios ad tormenta fortiter subeunda, mortemque pro patriis Dei Legibus oppetendam adhortata esset, eorum-

rumque agonem ſpectaſſet, præſentem Tyrannum deſpiciens (2. *Machab.* 5. 6.) Ipſorum triumphum SS. Patres Scriptis ſuis celebrarunt . *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 22. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliis 44. 49. & 50. Tom. 1. *S. Auguſtinus* Sermone trecenteſimo primo, alias centeſimo decimo De Diverſis, *Prudentius*, *S. Fulgentius*, & alii: Eorumque memoriam colit Eccleſia Kalendis Auguſti. De his etiam extat *Joſephi* Libellus, *De Imperio Rationis* inſcriptus, & a *S. Gregorio Nazianzeno* laudatus.

Antiochi perſecutio a Daniele prædicta.

XI. Hanc *Antiochi* perſecutionem prædixerat *Daniel* Cap. 8. ubi poſtquam quatuor Reges de gente *Alexandri Magni* ſurrecturos, ſed ipſi fortitudine longe impares prædixit, de *Antiocho* hunc in modum vaticinatur : *De uno autem ex eis egreſſum eſt cornu modicum, & factum eſt grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cœli, & dejecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcavit eas. Robur autem datum eſt ei contra juge Sacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur. Et poſt Regnum eorum, cum creverint iniquitates, conſurget Rex impudens facie, & intelligens propoſitiones. Et roborabitur fortitudo ejus, ſed non in viribus ſuis: Et ſupra quam credi poteſt, univerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet. Et interficiet robuſtos, & Populum Sanctorum ſecundum voluntatem ſuam, & dirigetur dolus in manu ejus: Et cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: Et contra Principem Principum conſurget, & ſine manu conteretur.* Quæ verba *S. Hieronymus* in Commentario ſuo ſic exponit: *Conſurget Antiochus Επιφανης, frater Seleuci, qui & Philopator appellatus eſt. Qui cum obſes fuiſſet Romæ, & neſciente Senatu, per dolum cepiſſet Imperium, contra Ptolomæum Philometorem dimicavit, hoc eſt, contra Meridiem, & contra Ægyptios. Rurſumque ad Orientem contra eos qui res novas in Perſide moliebantur, ad extremum contra Judæos dimicans, capta Judæa ingreſſus eſt Hieroſolymam, & in Templo Dei ſimulacrum Jovis Olympii ſtatuit: & uſque ad fortitudinem cœli, id eſt, filios Iſrael, qui Angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificentiam ſuam, ita ut de Sanctis plurimos Idololatriæ ſubjiceret, & velut ſtellas cœli conculcaret pedibus ſuis. Atque ita factum eſt, ut & Meridiem, & Orientem, id eſt, Ægyptum & Perſidem ſuo teneret Imperio. Quodque ait,* Uſque ad Principem fortitudinis magnificatus eſt: *hoc ſignificat, quod erectus ſit contra Deum, & Sanctos illius perſecutus ſit: Et tulerit ἐνδελεχισμόν, id eſt, juge Sacrificium, quod mane offerebatur, & veſpere, & polluerit atque dejecerit locum ſanctificationis ejus: & hoc non ſua virtute, ſed propter peccata Populi. Atque ita factum eſt ut veritas proſterneretur in terram, & cultu Idolorum florente, Dei Religio conquieſceret.*

Idem Propheta Cap. 11. de eadem perſecutione, quæ ſecundam *Antiochi* Expeditionem in Ægyptum ſecuta eſt, ita vaticinatur: *Et venient ſuper eum trieres, & Romani, & percutietur & revertetur, & indignabitur contra teſtamentum Sanctuarii. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent Sanctuarium fortitudinis, & auferent juge Sacrificium: Et dabunt abominationem in deſolationem. Et impii in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter: Populus autem ſciens Deum ſuum, obtinebit, & faciet. Et docti in Populo docebunt plurimos: Et ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, ſublevabuntur auxilio parvulo: Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter: Et de Eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur uſque ad tempus præfinitum: Quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet juxta voluntatem ſuam Rex, & elevabitur, & magnificabitur adverſus omnem Deum: & adverſus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia: Perpetrata quippe eſt definitio.* Quæ *S. Hieronymus* in *Antiocho* impleta interpretatur, ſicut in Machabæorum Libris legimus, quod poſtquam eum de Ægypto pepulerunt Romani, indignabundus venerit contra teſtamentum Sanctuarii, id eſt, contra ſanctam Civitatem, & Populum Dei, & ab iis invitatus ſit, qui dereliqueraut Legem Dei, & ſe Cæremoniis miſcuerant Ethnicorum. Brachia autem quæ ex eo ſtabunt, & polluent Sanctuarium, & auferent juge Sacrificium, ſunt illi, qui ab *Antiocho* miſſi ſunt poſt biennium, quam Templum expoliaverat, ut tributa exigerent a Judæis, & auferrent cultum Dei, & in Templo Jeruſalem *Jovis Olympii* ſimulacrum, & *Antiochi* ſtatuas ponerent: quas *abominationem deſolationis* vocat. Quando ablatum eſt holocauſtum, & juge Sacrificium; tunc etiam impletum eſt quod ait Daniel: *Et impii in teſta-*

1. *Machab.* 1.

1. *Machab.* 6.

teſtamentum ſimulabunt fraudulenter. Id enim *Jaſoni*, *Menelao*, & *Lyſimacho* Pſeudo-Pontificibus, patriæ ac Legis proditoribus, aliiſque ex eorum factione apprime convenit, de quibus Machabæorum Hiſtoria. *Et docti in Populo docebunt plurimos; ut Eleazarus* Scriba in Lege Doctiſſimus: *Et ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum*. Quod in eodem *Eleazaro*, in ſeptem fratribus Machabæis, & eorum Matre religioſiſſima fortiſſimaque Matrona, & aliis Juſtis impletum eſt, qui pro Legis obſervantia flammas, & gladios, & ſervitutem, & rapinas, extremaque ſupplicia ſuſtinuerunt. *Et ſublevabuntur auxilio parvulo*, Mathatia ſcilicet cum quinque filiis, pro Religione & libertate adverſus *Antiochi* Duces pugnantibus. Hæc autem bonis ad virtutis probationem eventura divinus Vates prædicit: *Ut conflentur, & eligantur, & dealbentur*. In Antiochum etiam optime quadrant, quæ ſubdit Propheta: *Et elevabitur & magnificabitur adverſus omnem Deum, & adverſus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia*. Elatus namque eſt in tantam ſuperbiam adverſus Deum *Antiochus*, ut in Templo Hieroſolymitano ſimulacrum ſuum poſuerit, & blaſphemiis Deum proſciderit, & Deos etiam Gentilium violaverit: *Dianæ* Templum opulentiſſimum in *Elymaide* ſpoliare conatus, quod opere compleviſſet, niſi a Cuſtodibus Templi, vicinisque Gentibus fuiſſet oppreſſus. Et nihilominus proſpere egit, donec Deus Populo ſuo placatus eſt, cui ob gravia & diuturna peccata juſte iratus erat. In his autem *Antichriſti* typus fuit *Antiochus*, & hæc illius in Judæos perſecutio figura fuit noviſſimæ perſecutionis in Eccleſiam movendæ ab Impio illo, quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui. *Hæc autem*, inquit S. Hieronymus, *ſub Antiocho Epiphane in imagine præceſſerunt, ut Rex ſceleratiſſimus, qui perſecutus eſt Populum Dei, præfiguret Antichriſtum, qui Chriſti Populum perſecutus eſt*. Unde & in laudata *Danielis* Prophetia quædam ſequuntur, quæ vix *Antiocho* poſſint accommodari, & ad Antichriſtum neceſſario referenda ſunt, ut *S. Hieronymus* contra *Porphyrium* oſtendit.

Antiochus Epiphanes Antichriſti typus.

Samaritanorum Apoſtaſia.

XII. Hanc perſecutionem ut a ſuis capitibus averterent Samaritani, ſe Gentiles profeſſi ſunt, & ad Græcorum ſcelera ultro ſe obtulere, poſtulantes ut Templum in Garizim dicaretur *Jovi Græcanico*. Eorum Epiſtola ad *Antiochum*, quem *Deum Illuſtrem* vocant, & *Antiochi* Reſcriptum, leguntur apud *Joſephum* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 7.

Templum ab Onia Schiſmatico Sacerdote in Ægypto exſtructum.

XIII. Hac ferente perſecutione, *Onias* filius *Oniæ Tertii* Pontificis natu minimus, in Ægyptum fugit ad *Ptolomæum Philometorem*, & uxorem ejus *Cleopatram*, quorum in gratiam ſe inſinuans ſtruendi Templi Hieroſolimitano æmuli facultatem obtinuit. Erexit autem illud non *Alexandriæ* ut Thalmudici volunt, ſed *Leontopoli* in Præfectura Heliopolitana; ejuſdem Templi ſummum ſe Pontificem conſtituit; Sacerdotes etiam & Levitas creavit, qui Sacra peragerent Ritu Judaico. Ad Schiſmatis ſui defenſionem detorquebat Oraculum illud Iſaiæ 19. 18. 19. *In die illa erunt quinque Civitates in Terra Ægypti, eloquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum Exercituum: Civitas Solis vocabitur una. In die illa erit Altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in ſignum, & in teſtimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem qui liberet eos*. Legatur *Joſephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 15. & Lib. 13. Cap. 6. Schiſma iſtud ad Excidium uſque Hieroſolymitanum duravit; poſt quod *Oniæ* Templum a *Paulino* Alexandriæ Præfecto dirutum eſt anno Æræ Chriſtianæ ſeptuageſimo primo. Steterat annos ultra ducentos.

Mathatias, ejuſque filii Machabæi ad defenſionem & liberationem Reipublicæ & Eccleſiæ Judaicæ divinitus excitati.

XIV. Afflictæ ab impio *Antiocho* & perditiſſimis Apoſtatis Judæorum Reipublicæ, & Eccleſiæ Deus opem tulit, excitatis ad ejus defenſionem & liberationem Aſſamonæis ſive Machabæis. Horum Princeps *Mathatias* filius *Joannis*, filii *Simeonis*, Sacerdos ex filiis *Joarib*, quæ prima erat familia Sacerdotalis, ex *Eleazari* proinde, non *Ithamaris* ſtirpe. Pontificem fuiſſe Hebræi plerique putant, & Chaldæus Paraphraſtes. Nos Sacerdotem dumtaxat cum Scriptura dicimus. Huic fuere quinque filii religione & fortitudine non degeneres, *Joannes*, *Simon*, *Judas*, *Eleazarus*, & *Jonathas*. *Aſſamonæi* dicti ſunt, vel a quodam *Mathatiæ* Proavo *Aſſamonæo*, vel ab avo Mathatiæ *Simone*, quaſi *A Simone orti*, vel a voce Hebræa *Haſmanin*, *quæ primoires*, ſeu optimates, aut Primarios Sacrorum antiſtites ſignificat. *Machabæi* autem a *Juda* quinque fratrum fortiſſimo ac celebratiſſimo,

cui

cui *Machabæo* cognomen. Vel ex eo quod in vexillis eam ſententiam inſcriptam haberent, quę *Exodi* 15. 11. legitur: *Mi camoca be Elim Jehova*, id eſt: *Quis ſimilis tui in Diis, Domine?* Solent enim Hebręi primas literas nominum colligere, & ex iis collectis vocem fingere compendii cauſa.

XV. *Mathatias* cum filiis, aliiſque in oppidum *Modin* confugerat, ubi Sacrorum violationem, Sanctę Civitatis vaſtationem, & Populi cladem ciliciis induti lugebant; cum *Antiochus* Præfectum illuc miſit qui ad ſacrilega Gentium Sacrificia, & ad Dei Legem ejurandam ipſos cogeret. Blanditiis & promiſſis tentatus *Mathatias*, tantum abfuit ut *Antiocho* morem gereret, ut divino zelo percitus, Judæum Idolis ſacrificantem ſuper ipſam Aram trucidaverit, & Regium Præfectum occiderit. Deinde cum filiis, aliiſque piis fugit in Montes. Cum autem plerique divinæ Legis ſtudioſi, & *Mathatiæ* clientes in ſolitudinem deſcendiſſent, & ab *Antiochi* copiis die Sabbati oppugnati, perire quam armata manu vim repellere maluiſſent, ne Sabbatum violare viderentur; *Mathatias* Legem probe interpretatus, ſtatuit diebus etiam Sabbati pugnandum, ſi ab hoſtibus premerentur. Collecto itaque Exercitu, & Aſidæis aliiſque Legis Zelatoribus, Religionem ac libertatem armis tueri cœpere, incurſiones in hoſtes agere, profanas Aras evertere, pueros, quotquot in finibus Iſrael incircumciſos invenerunt, ſecundum præſcriptum Legis circumcidere. Hæc a *Mathatia* fieri cœpta anno centeſimo quadrageſimo quinto Regni Græcorùm. Poſt unum Principatus annum obiit Heros Religioſiſſimus, cum filios ad Religionem ac Rempublicam ab hoſtibus vindicandam adhortatus eſſet. (1. *Machabæorum* 2. & *Joſephus* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 7.)

Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia.

Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia.

XVI. *Mathatiæ* ex ipſius parentis deſignatione ſucceſſit *Judas Machabæus* ejus filius (ſi *Joſepho* credamus) primogenitus, non in bellicis dumtaxat Expeditionibus & Republica gerenda, ſed etiam in Pontificatu, (ut aliqui putant, ſed dubia fide.) Anno primo & ſecundo ſui Principatus, *Antiochi* Duces, *Apollonium*, *Seronem*, *Lyſiam*, *Nicanorum*, & *Georgiam* cum eorum Exercitibus fudit, oratione magis quam armis: Exiguas enim copias, & male inſtructas habebat. Victor Templum Hieroſolymitanum ab Idolis purgare, & intermiſſum ſolido triennio Sacrorum cultum inſtaurare decrevit, qui eodem die, quo profanatum fuerat, recurrente perfectum eſt, die vigeſimaquinta menſis *Caſleu* anno centeſimo quadrageſimo octavo Regni Græcorum, anno uno ante mortem *Antiochi*. (1. *Machabæorum* 3. 4. & Lib. 2. Cap. 8. & ex *Joſepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 9. 10. 11.) Quamquam vero biennio poſt *Antiochi* mortem illa Templi purificatio Lib. 2. *Machabæorum*, Cap. 10. narretur, nulla eſt loci utriuſque antilogia: Non enim dicitur poſt *Antiochi* mortem contigiſſe, ſed recapitulatio quædam eſt eorum quæ ante contigerant. De illa Templi purificatione vaticinatus erat *Daniel* Cap. 8. *Et audivi*, inquit, *unum de Sanctis loquentem, & dixit unus Sanctus alteri neſcio cui loquenti: Uſquequo viſio, & juge ſacrificium, & peccatum deſolationis quæ facta eſt, & Sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei: Uſque ad veſperam & mane, duo millia trecenti, & mundabitur Sanctuarium.* Quem locum *S. Hieronymus* ſic explicat: *Legamus Machabæorum Libros, Joſephi Hiſtoriam; ibique ſcriptum reperiemus, centeſimo quadrageſimo tertio anno a Seleuco (qui primus regnavit in Syria poſt Alexandrum) ingreſſum Antiochum Hieroſolymam, univerſa vaſtaſſe, reverſumque anno tertio, in Templo poſuiſſe ſtatuam Jovis, & uſque ad Judam Machabæum, id eſt, uſque ad annum centeſimum quadrageſimumoctavum, per annos vaſtitatis Jeruſalem ſex, contaminationis autem Templi tres, duo millia trecentos dies, & tres menſes eſſe completos, poſt quos Templum purgatum eſt. Quidam pro duobus millibus trecentis, duo millia ducentos legunt, ne ſex anni & tres menſes ſupereſſe videantur . . . Quod autem infert:* Mundabitur Sanctuarium, *Judæ Machabæi ſignificat tempora: Qui de vico Modin fratribus ac propinquis ſecum annitentibus, & multis de populo Judæorum, Antiochi Duces ſuperarat juxta Emaus, quæ nunc Nicopolis dicitur. Quod audiens Antiochus, qui contra Principem Principum ſurrexerat, id eſt, Dominum dominantium, & Regem Regum, in Elimmaidde, quæ regio Perſarum eſt, Templum Dianæ ſpoliare cupiens, quod habebat pretioſa donaria, & ibi quoque amiſſo Exercitu ſine manibus contritus eſt, id eſt, triſtitiæ morbo periit. Veſpere autem & mane ſucceſſionem diei noctiſque ſignificat* Altaris. Dedicatio ſolemni ritu celebrata eſt, & ejuſdem

Judæ Machabæi Principatus, & res præclare geſtæ.

Purgatio Templi a Juda Machabæo.

Fe-

Festum institutum, die vigesima quinta mensis *Casleu* quotannis celebrandum : Id *Festum Luminum* fuisse nuncupatum testatur *Josephus*, quod ipsis præter spem tanta felicitas subito illuxisset. Firmissimis etiam propugnaculis Montem Sion ac Templum *Judas* communivit, & præsidiarios milites ad custodiendam ab Idumæorum insultu Bethsuram eo in Monte collocavit. (1. *Machabæorum* 4.)

XVII. Præclara Judæ facinora ita vicinarum Gentium invidiam iramque concitarunt, ut Idumæi, Sidonii, Ammonitæ, Syri, Samaritani, velut ex condicto, ad Judæum nomen abolendum conspirasse viderentur. Quos *Judas*, cum fratribus *Simone* & *Jonatha*, vicit, profligavit, & multis eorum urbibus interceptis, mœnibus turribusque dirutis, profanis Aris eversis, Idolis succensis, cum Exercitu opimis spoliis gravi in Terram Judæ reversus est. 1. *Machabæorum* 5. & ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 12.

Mors Antiochi Epiphanis. Triginta circa illam conciliantur.

XVIII. Interea *Antiochus Epiphanes* dignum sceleste, impiaque vita exitum invenit, anno centesimo quadragesimonono Regni Græcorum. In mortis ejus narratione varietas quædam est Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 6. Lib. 2. Cap. 1. & Cap. 9. Contradictio vero nulla. Priori quidem loco legimus, *Antiochum* voluisse *Elymaidem* Civitatem in Perside nobilissimam, ditissimam, Templumque in ea locupletissimum diripere, at ab incolis cum dedecore pulsum. Civitas hæc *Persepolis dicitur* (2. *Machabæorum* 9.) Non quidem illa Persidis Regia quam ab *Alexandro Magno* combustam & deletam, ita ut nullum illius vestigium supersesset, *Curtius* testatur; sed urbs aliqua Persepoleos sive Persidis; sicut & priori loco *Elymaidis* Civitas reddi debuit, non Civitas *Elimais*, ita ut *Elimais* & Persepolis regionum, non urbium sint nomina. Ita Græcus Textus Alexandrini Codicis priori loco. Ἐν Ἐλυμαΐδι τῇ Περσίδι: *Susam* fuisse conjicit *Pererius*, in Elymaide Persidis Provincia sitam, ut constat ex *Danielis* 8. 2. Ibi namque fuit *Dianæ* Templum, quod *Antiochus* diripere voluit, ut docet *Plinius* Lib. 1. Cap. 27. *Eulæus fluvius*, inquit, *circuit Arcem Susorum, & Templum Dianæ, quod est illis regionibus augustissimum*. Templum *Dianæ*, ab *Antiocho* violatum *Josephus* scribit. Secundus Machabæorum Liber Cap. 1. 13. Templum *Naneæ* vocat. Ναναία, Lingua Persica veteri, *Matrem* significat: Matris autem nomen Deæ suæ ipsos tribuisse verisimile est. *Dianam Persicam* memorat *Tacitus* Annalium 3. *S. Hieronymus* in Caput 8. & 12. *Danielis*, Templum *Dianæ* in regione Elymaidis fuisse ex *Polybio* & *Diodoro Siculo* confirmat, illudque ipsum esse innuit, quod secundi *Machabæorum* Scriptor *Naneæ* Templum appellat. Ex hoc itaque Templo & Elymaidis regione cum turpi fuga elapsus *Antiochus* in Mediam digressus esset, atque in Babyloniam reverteretur, Nuntius cladis ejus Ducibus ac Exercitui in Judæa illatæ, qui recta in Persidem iverat, nec ipsum invenerat, ei circa *Ecbatana* Mediæ Metropolim occurrit. Ita conciliantur loca in speciem pugnantia (1. *Machabæorum* 6. 4. & 2. *Machabæorum* 9. 3.) Magno igitur animi mœrore percussus Antiochus, cum ob dedecus & cladem in Persida acceptam, tum ob res in Judæa deploratas, fusosque a Juda Machabæo Duces, Exercitusque suos, in morbum gravissimum incidit; cumque Judæos ad internecionem perdere meditaretur, & curru suo agitari jusso, sine intermissione iter ageret, insanabili & invisibili plaga a Deo percussus est, diro scilicet viscerum dolore, moxque e curru nimio impetu agitato cadens corpore graviter collisio, periculosius ægrotavit, ita ut ex ejus corpore vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes effluerent, ejusque fœtorem nec Exercitus, nec ipsemet ferre posset. Criminum gravitas divinæque ultionis pondus has ab ipso voces extorserunt: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Sed orabat scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*: quamvis amplissimam satisfactionem polliceretur, & Judaicæ Religioni nomen etiam se daturum promitteret. Ex solo enim pœnæ timore, non ex amore justitiæ pœnitentia illa proficiscebatur, quæ adeo falsa fuit. Literas etiam benevolas scripsit ad Judæos, filium illis suum commendans. Tandem diademate, regioque ornatu *Philippo* uni ex amicis, quem & universi Regni Administrum constituit tradito, & filio suo Regni hærede declarato *Homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregere in montibus miserabili obitu vita functus est*. Babyloniæ Montes intellige, quam in regionem est reversus. Unde & se perire *in terra aliena* dixit, longe scilicet ab Antiochia Regni sui Metropoli. Sic facile conciliantur

Lib. 9. in Danielem.

2. Mach. 9. Ibidem. 1. Machab. 6.

tur primus *Machabæorum*, Cap. 6. & ſecundus *Machabæorum*, Cap. 9. de genere mortis *Antiochi*. Majorem difficultatem faceſſit Caput primum Libri ſecundi, ubi Judæorum Epiſtola ad *Ariſtobulum* Sacerdotem *Ptolomæi* Magiſtrum, & Judæos in Ægypto degentes deſcribitur, qua mortem *Antiochi* nuntiant, eumque in Perſide, in Templo *Naneæ* cæſum ſignificare videntur. *Nam*, inquiunt, *cum in Perſide eſſet Dux ipſe, & cum ipſo immenſus Exercitus, cecidit in Templo Naneæ, conſilio deceptus Sacerdotum Naneæ. Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & Amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque propoſuiſſent eas Sacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitum Fani, clauſerunt templum, cum intraſſet Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides, percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt*. Verum ibi mortem *Antiochi* deſcribi nego. Narratur dumtaxat magna illa clades, quæ ipſi in Perſide contigit, cum *Naneæ*, ſive *Dianæ* Templum diripere conaretur. Per dolum enim a Sacerdotibus receptus in Templum, concluſuſque, & amicis ejus comitibuſque non tantum cæſis, ſed obtruncatis, membratimque diſſectis, vix ipſe per occultum quemdam aditum elapſus, lapidibus quidem percuſſus, peſſimeque habitus eſt, ſed vivus tamen evaſit. Non ergo concludendum eſt, eum tunc occiſum fuiſſe, quia percuſſus cecidiſſe dicitur. Cadere enim dicitur Imperator; non modo cum in pugna occumbit, ſed etiam cum prælio victus profligato cæſoque Exercitu, vix ipſe graviter ſaucius mortem effugit; percuſſus autem dicitur, quia lapidibus petitus & vulneratus eſt, magnoque cum dedecore, & vitæ diſcrimine fugatus. Unde *Daniel* Cap. 11. prædicens *Antiochum Epiphanem*, omni propemodum Ægypto occupata, & *Ptolomæo Philometore* arctiſſime obſeſſo, coactum iri a Romanis ſolvere obſidionem, ejuſque ſpes omnes fallaces, conatus irritos fore, dicit eum a Romanis percutiendum: *Venient*, inquit, *ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur*. Quod Vaticinium explanans *Sanctus Hieronymus*, ait: *Percuſſus dicitur ipſe, non quod interierit; ſed quod omnem arrogantiæ perdiderit magnitudinem*. Quod itaque Capite primo Libri ſecundi Machabæorum legitur: *Mittentes lapides percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt*; ſignificat ipſum quidem Antiochum lapidibus petitum & percuſſum; eos vero qui cum ipſo erant, crudeliter occiſos; ut illud *membratim diviſerunt*, non ad Ducem, ſed ad ejus comites referatur.

XIX. Extincto *Antiocho Epiphani* filius ſucceſſit ejuſdem nominis, *Eupator* appellatus, admodum juvenis. Qui Lyſiam ſupremum Regni Adminiſtrum, ac Exercituum Ducem conſtituit, *Ptolomæo Macro*, qui Judæis favebat, in ordinem redacto. *Gorgias*, & *Timotheus* Duces, Judæos aggreſſi, a *Juda Machabæo* fuſi ſunt, non ſine divinis prodigiis. *Lyſias* cum ingenti Exercitu *Machabæos* aggreſſus, magnam cladem accepit, Deo pro Judæis pugnante. Cæſa uno prælio ex hoſtibus undecim millia peditum, & equitum mille ſexcenti, cæteri in fugam verſi, plures vulnerati, nudi evaſerunt. *Lyſias* ipſe turpi fuga ſaluti ſuæ conſuluit. Demum Judæos Dei ſui fretos præſidio invictos eſſe intelligens, *Antiocho Eupatori* Auctor fuit ut pacem illis cum Religionis Legumque libero exercitio ac obſervantia concederet. Sequeſtres pacis fuere Romanorum Legati. (2. *Machabæorum* 10. 11.) Judæis tamen haud diu quietis eſſe licuit: Regii namque Præfecti, & Gentes finitimæ illos laceſſere non deſtiterunt, violata pactorum fide. *Judas* divino auxilio fretus omnes expugnavit, oppreſſit, profligavit, Joppitas, Jamnitas, Arabes, Idumæos, Caſphin, & Ephron Civitates, Præſidium Carnion, quod inexpugnabile ab hoſtibus credebatur, *Timotheum* & *Gorgiam Eupatoris* Duces cum ingentibus copiis. Prælio cum *Gorgia* feliciter commiſſo, victor *Judas* ad pietatis officia converſus eſt, & Judæorum qui in acie ceciderant corpora ſepelivit. Cum autem ſub tunicis interfectorum inventa eſſent donaria Idolorum Jamniæ direpta, minime dubitavit quin ob violationem Legis, quæ ab ejuſmodi præda temperare jubet, cecidiſſent. Attamen pie exiſtimans eos qui contra Judaicæ Religionis hoſtes fortiter pugnaverant, non ex animo Idololatriæ, ſed ex mera prædæ aviditate id commiſiſſe, & delictum contritione expiaſſe ante pugnam: Pleroſque etiam propter ignorantiam, alios propter indigentiam, ac materiæ levitatem a peccato mortali excuſari potuiſſe: Deum cum ſuis rogavit, ut quod commiſſum fuerat de-

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Eupatore.

lictum condonaret. Facta autem collatione, duodecim mille drachmas argenti misit Hierosolymam, ut pro *peccatis mortuorum* offerrentur Sacrificia. Quibus Judaicæ & Christianæ Ecclesiæ fides de corporum Resurrectione futura, de Purgatorio, & Animarum, quibus pœnæ temporales pro peccatis luendæ superstunt, expiatione, levamine, liberatione per orationes, eleemosynas, & Sacrificia confirmatur. *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* (2. Machabæorum 12.)

XX. Anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo, *Judas Machabæus* Arcem Hierosolymitanam oppugnavit, ut suis tutiorem commeatum ad Templum faceret, illosque ab hostium infestatione liberaret. Sed *Antiochus Eupator* ab obsessis, & Judæis Apostatis instigatus, cum ingenti Exercitu Hierosolymam venit, *Lysia* copiarum omnium Duce constituto. Cujus suasu *Menelaum* Pseudo-Pontificem omnium turbarum auctorem ex Turri quinquaginta cubitis alta in subjectum cineris aggerem detrudi iussit. *Judas* variis quidem cladibus hostes affecit, quarum una *Eleazarus* ejus frater, Elephantem, quo Regem vehi existimabat, interficiens, bestiæ super se cadentis mole oppressus est, ob egregiam fortitudinem in Historia Sacra, & a SS. Patribus plurimum commendatus. Verum cum *Judas* tanto impar Exercitui se in Templi propugnaculum recepisset, divino confidens præsidio, Rex annonæ defectu, & intestini belli necessitate revocatus, *Lysia* suadente pacem Judæis concessit: Verumtamen Montis Sion mœnia, munitionesque, contra jurisjurandi fidem destruxit. (1. *Machabæorum* 6. & 2. *Machabæorum* 13.) Lege & *Josephum* Libro 12. *Antiquitatum*, Cap. 14. & 15.

Rerum Judaicarum status sub Demetrio Soter Syriæ Rege, & Alcimo Pseudo Pontifice.

XXI. Interim *Demetrius*, *Soter* cognominatus, *Antiochi Epiphanis* ex fratre *Seleuco Philopatore* nepos, a patre pro patruo Romanis olim obses datus, audita ejusdem *Epiphanis* morte, Roma aufugit; & Tripoli primum, deinde ab Antiochenis exceptus, *Antiochum Eupatorem* & *Lysiam* necari jussit, atque hoc modo paternum Regnum recuperavit. Apud hunc *Alcimus*, Pontificatum ambiens, *Judam Machabæum*, & socios ejus *Hasidæos*, viros singularis inter Judæos pietatis, tanquam rebelles, & publicæ calamitatis auctores accusavit; ita ut ad eos opprimendos *Bacchides* primum, deinde *Nicanor* cum Exercitu mitterentur. *Alcimo* Pseudo-Pontifici facilius credentes Hasidæi, ab illo ad sexaginta trucidati sunt. *Judas* hostibus viriliter obstitit. Cujus animi magnitudinem, sociorumque virtutem *Nicanor* demiratus, cum eo fœdus iniit, & amicitiam aliquandiu coluit; adeo ut eo suadente *Judas* uxorem duxerit. Quam illorum concordiam cum Pseudo-Pontifex *Alcimus* Regi suspectam reddidisset, jussisseque Rex vinctum ad se mitti *Machabæum*, *Nicanor* opportunitatem quærens jussionem Regis exequendi, austerius agere cum Juda cœpit. *Judas* insidias declinat. *Nicanor* ex amico acerbissimus hostis, Templum se complanaturum, aut certe *Libero* consecraturum jurat, nisi *Machabæum* sibi tradant. Interim *Raziam* Seniores inter Judæorum spectatissimum, Legisque & Populi constantissimum amatorem, quem Judæi *Patrem* appellabant, *Nicanor* missa quingentorum Militum manu vinctum ad se adduci jubet, ratus se cladem maximam Judæis illaturum, si illum cepisset. Ædibus suis ab hostili cohorte circumseptis, securimque & ignem ad januas admoventibus, *Razias* se ipsum gladio transfixit, ne vivus in hostium manus incideret, atque ex ictu festinanter illato necdum mortuus, e muro se præcipitem dedit in turbas: Jamque pene exsanguis, intestina sua de ventre confosso ac prærupto profluentia utraque manu complexus, projecit in hostes, invocans Dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc iterum illi redderet. Quod facinus Historia Sacra refert, non probat, ut *S. Augustinus* ostendit Libro 1. contra Epistolam *Gaudentii* Donatistæ, Cap. 33. Paucis post diebus *Judas* suorum animos erexit, tum Oratione luculenta ex Lege & Prophetis, tum visionis divinæ narratione, qua fuerat ipse recreatus. Viderat scilicet in somnis *Onias* III. Pontificem sanctissimum manus protendentem, & orantem pro populo Judaico, una & *Jeremiam*, de quo ad ipsum Onias: *Hic est fratrum amator, & Populi Israel. Hic est qui multum orat pro Populo, & universa sancta Civitate, Jeremias Propheta Dei.* Mox gladium aureum Judæ porrigere visus erat divinus Vates, dicens: *Accipe sanctum gladium, munus a Deo in quo dejicies adversarios Populi mei Israel.* Mox collatis signis hostilis exercitus profligatus, triginta quinque millia hostium cæsa, *Nicanor* ipse cecidit, reliquus exercitus in fugam adactus est ac dissipatus. Impii Ducis Caput, ac dex-

Razia facinus.

Onias III. Pontifex sanctissimus, & Jeremias Propheta, pro Populo Deum orare visi.

tera

teram amputari, & ad Arcem Hierosolymitanam, e regione Templi suspendi jussit *Machabæus*, linguam etiam blasphemam præcidi, & avibus in escam dari. Insignis illa victoria Judæis a Deo concessa est anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo, die decimatertia mensis *Adar*, Februarii nostri vigesimaquarta, qui deinceps Judæis festus ac solemnis fuit. (1. *Machabæorum* 7. & 2. *Machabæorum* 14. 15.) Lege & *Josephum* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 17.

XXI. Cæso *Nicanore*, *Judas Machabæus* missis ad Senatum Populumque Romanum Legatis *Eupolemo* & *Jasone*, fœdus cum ipsis iniit, ut eorum metu & auctoritate *Demetrius* a Judæorum infestatione cohiberetur (1. *Machabæorum* 8.) Id *Machabæis* vitio datum a *Ruperto* Abbate Lib. 10. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. ultimo. Ipsos tamen excusant necessitas, pia intentio, & sanctorum virorum exempla, qui cogente similiter necessitate, ubi periculum Idololatriæ & scandali aberat, fœdus cum Infidelibus ante ipsos inierant, scilicet *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob*, qui cum Palæstinis; *Davidis*, qui cum *Achis* Philistæo Rege, cum *Naas* Ammonita, & cum *Tolmai* Rege Gessur dextras societatis junxerunt, ut Sacra Geneseos & Regum testatur Historia. Lex vero *Deuteronomii* 7. fœdus cum Gentibus omnibus non prohibet Judæis, sed cum illis septem dumtaxat, quæ ibi nominantur, Hethæis, Gergezæis, Amorrhæis, Chananæis, Pherezæis, Hevæis, & Jebusæis. Nullus tamen fructus ad Judæos ex Romanorum societate & amicitia pervenit, Deo ita volente. *Demetrius* enim cædem *Nicanoris* vindicaturus, bellum impune redintegravit, *Bacchide* & *Alcimo* cum novo Exercitu in Judeam missis, anno Græcorum centesimo quinquagesimo secundo. Collatis signis, *Judas Machabæus* in prælio cecidit. De tanti Herois morte, Populique clade lætatus *Alcimus*, paulo post apoplexia & paralysi divinitus immissa extinctus est, cum Muros subdialis interioris Templi, & opera Prophetarum instinctu & directione suscepta & perfecta destruere moliretur. (1. *Machab.* 9.)

Judæ Machabæi fœdus cum Romanis.

XXIII. In *Judæ Machabæi* Principatum, Summumque Sacerdotium successit *Jonathas* ejus frater, qui collectis copiarum reliquiis, Gentem suam adversus *Bacchidem* Regis *Demetrii* Ducem strenue tutatus est. *Joannis* etiam fratris sui mortem adversus filios *Jambri* ultus, magna illorum strage. Anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo, cum *Alexander* cognomento *Veles* aut *Bala*, qui se *Antiochi Epiphanis* filium jactabat, Ptolomaidem occupasset, ibique regnare cœpisset, *Demetrius Soter* pacem *Jonathæ* obtulit, potestatem ei fecit conscribendi Exercitum, jussitque reddi obsides in Arce Hierosolymitana detentos. Urbem igitur ingressus *Jonathas*, munitiones instauravit ab hostibus derelictas. Interim *Alexander Jonatham* in partes suas allicere conatus est, ipsi Summi Sacerdotii functiones libere exercere permittens, purpuramque & coronam auream mittens. Oblatas ab *Alexandro* conditiones *Jonathas* accepit, spretis *Demetrii* promissis, qui anno sequenti magno prælio ab eodem *Alexandro* victus occubuit. Constans fuit *Alexandri* cum *Jonatha* & Judæis amicitia. Illius enim Nuptiis cum *Cleopatra Ptolomæi Philometoris* Regis Ægypti filia Ptolomaide celebratis adfuit *Jonathas*, magnifice ab utroque Rege exceptus, & accusatores ejus ne auditi quidem sunt. Deinde vero cum *Demetrius* filius *Demetrii Soteris*, cognomine *Nicanor*, Exercitum Duce *Apollonio* in Syriam mitteret, & *Jonathas* eum ingenti clade affeciisset, Urbesque Joppem, Azotum, & Ascalonem expugnasset, *Alexander* ei cingulum aureum misit, sicut mos erat mitti cognatis Regum, & Accaronem Urbem, omnesque fines ejus dono dedit. (1. *Machabæorum* 10.) Lege & *Josephum* Lib. 13. Cap. 1. 2. 3. 4. 5. & 7.

Jonathæ Assamonæi Principatus, & gesta. Rerum Judaicarum status sub Alexandro Bala.

XXIV. Anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, *Alexander* insidiis *Ptolomæi Philometoris* soceri sui Regno spoliatus, & in Arabiam fugatus est. Ejus caput *Zabdiel* Arabs ad *Ptolomæum* misit; qui & ipse post triduum obiit, *Ptolomæo* fratre suo, *Physcone* cognominato, Regni relicto hærede. Syriæ vero Regnum suscepit *Demetrius Nicanor*, cui *Ptolomæus* ille *Philometor* filiam suam, *Alexandro* ereptam, uxorem tradiderat. Ea opportunitate mutationis Regnorum usus *Jonathas*, consilium cepit Arcis Hierosolymorum expugnandæ. Quo audito Rex *Demetrius* ipsi per literas imperavit, ut soluta obsidione coram ad se quantocius properaret. At ille suis obsidionem urgere jussis, dedit se periculo, veniens ad Regem cum selectis Sacerdotibus & Senioribus Israel. *Demetrium* muneribus placavit, causamque suam ita apud ipsum egit, ut Rex accusatoribus

Rerum Judaicarum status sub Demetrio Nicanore.

ejus ſpretis illi Principatum Sacerdotii confirmaverit, ac principem inter amicos locum tribuerit, atque immunitatem toti Judæorum Regioni, & tribus Toparchiis ei adjectis, & Samariæ, ab omnibus tributis & decimis, quæ Regibus pendi conſueverant, conceſſerit, cum idem *Jonathas* ei talenta trecenta promiliſſet. 1. *Machabæorum* 11.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Alexandri Balæ filio, & Tryphone.

XXV. Novis poſtea turbis a *Tryphone* uno ex Ducibus *Alexandri* excitatis, ſeditione etiam ab Antiochenis contra *Demetrium* facta, ipſi adfuit *Jonathas*, miſſo ad ipſum delectorum ter mille virorum Exercitu, qui pro Rege fortiſſime pugnantes, centum millia perduellium occiderunt, & incenſa Civitate reliquos ad implorandam Regis clementiam compulerunt. Tanto beneficio *Jonathæ* Judæorumque Genti devinctus *Demetrius*, non ſolum ingratum ſe præbuit, ſed & Judæos vexavit. Interim *Trypho Antiochum Alexandri Balæ* filium, qui apud *Emalhuelem* Regem Arabum educabatur, in Syriam perduxit, & debellato *Demetrio*, ac in Ciliciam fugato, Regem conſtituit. Hic *Antiochus* cognomento Θεὸς, ejus nominis ſextus, anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo octavo Regnum conſecutus, *Jonatham* novis honoribus auctum, & ſuper quatuor Civitates conſtitutum, partibus ſuis addixit. *Simonem* etiam *Jonathæ* fratrem Regiæ Militiæ Ducem a Tyro ad Ægyptum creavit. Cui grati animi vicem rependentes Machabæi fratres, bellum adverſus *Demetrii* fautores geſſerunt, & finitimas regiones Antiocho parere coegerunt. Tum renovato cum Romanis & Spartanis antiquo fœdere, de Præſidiis in Judæa excitandis, & Mœnibus Hieroſolymorum reſtaurandis, & maxime de Arce a Civitate muro intermedio ſeparanda, conſilia inierunt. (1. *Machabæorum* 11. & 12.) Legatur & *Joſephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9.

XXVI. *Tryphon* Regnum Syriæ *Antiocho* Rege extincto invadere cogitans, *Jonatham*, quem pro ſua in Regem fide nefariis conſiliis obſtiturum certus erat, dolo intercepit, primumque in vincula conjectum, cum duobus filiis obſidibus interfecit, anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo nono. (1. *Machabæorum* 12. & 13.) Lege *Joſephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 10.

Simonis Aſſamonæi Principatus, res geſtæ, Judæorumque ſub eo felicitas.

XXVII. Poſt *Jonathæ* fratris, Nepotumque cædem a perfido *Tryphone* perpetratam, qui & *Antiocho* Rege paulo poſt opera Chirurgorum occiſo Regnum occupavit, *Simon* ſolus e *Mathatiæ* filiis ſuperſtes ſummo Populi conſenſu bellorum Imperium, Summumque Sacerdotium conſecutus eſt. Ut primum autem audivit *Tryphonem* occiſo pupillo Rege *Antiocho* Regnum occupaſſe, Tyrannum & Aſſamonæę familiæ, totiuſque Judaicæ Gentis crudeliſſimum hoſtem execratus, fœdus renovavit cum *Demetrio Nicanore*, legitimo Syriæ Rege, qui in Aſia ſuperiori agebat, e Syria olim a *Tryphone* pulſus: Ab eoque abſolutam a tributis immunitatem, & liberum Munitionum Hieroſolymis, & in reliqua Judæa extructarum dominium impetravit. Gentium itaque jugum a Judæis ablatum anno Græcorum ſive Seleucidarum centeſimoſeptuageſimo, ac deinceps Regum Syriæ amici fuere, non ſubditi; novaque Epocha Reipublicæ ſuæ libertatem teſtati ſunt, in Tabulis Actiſque publicis ſcribentes: *Anno Primo ſub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce & Principe Judæorum*. Porro *Simon* Gaza expugnata, & Arce *Sion* per deditionem Præſidiariorum recepta, & a contaminationibus mundata in eam ſolemni pompa ingreſſus eſt vigeſimatertia die ſecundi Menſis, anno Græcorum centeſimoſeptuageſimoprimo, quem diem quotannis feſtum eſſe voluit. Munivit & Montem Templi, & ibi domicilium fixit. *Joannem* vero filium ſuum, univerſo Præfectum Exercitui in Gazaris degere voluit, idoneo ad propulſandos hoſtes propugnaculo. (1. *Machabæorum* 12.) Lege & *Joſephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 11.

XXVIII. Summa fuit Judaicæ Gentis ſub *Simonis Machabæi* Principatu felicitas, quam Hiſtoricus Sacer Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 14. his verbis deſcribit: *Siluit omnis Terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæſivit bona genti ſuæ; & placuit illis poteſtas ejus, & gloria ejus omnibus diebus. Et cum omni gloria ſua accepit Joppem in Portum, & fecit introitum in Inſulis Maris. Et dilatavit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ, & Bethſuræ, & Arci, & abſtulit immunditias ex ea; & non erat qui reſiſteret ei. Et unuſquiſque colebat terram ſuam cum pace; & Terra Juda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum. Senieres in plateis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant*

ſe

ſe gloriam, & ſtolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas, ut eſſent vaſa munitionis, quoad uſque nominatum eſt nomen gloriæ ejus uſque ad extremum terræ. Fecit pacem ſuper terram, & lætatus eſt Iſrael lætitia magna. Et ſedit unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua; & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos ſuper terram: Reges contriti ſunt in diebus illis. Et confirmavit omnes humiles Populi ſui, & Legem exquiſivit, & abſtulit omnem iniquum & malum: Sancta glorificavit, & multiplicavit vaſa ſanctorum. Sic florente Judęorum Republica, & *Simonis Aſſamonæi* nomine longe lateque celebrato, Spartani, & Romani Legationes ejus honorifice excepe-runt, & antiqua fœdera cum Judæorum Gente renovarunt. Sed & Judæi *Simoni* & poſteris ejus Principatum hæreditarium confirmarunt die decimaoctava Menſis *Elul*, id eſt, Auguſti noſtri vigeſima quinta, anno centeſimo ſeptuageſimoſecundo Regni Græcorum. Id in Conventu Magno Sacerdotum, & Populi, & Principum Gentis, & Seniorum regionis, id eſt, Synedrii Magni habito in *Aſaramel*, ſive in *Atrio Millo*, deliberatum eſt. Confirmatur autem Aſſamonææ familiæ Principatus & Summum Sacerdotium, *Donec ~~con~~ſurgat Propheta fidelis:* Id eſt, uſque ad adventum Meſſiæ. (1. *Machab.* 14.)

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Sidete Syriæ Rege.

XXIX. *Demetrio Nycanore* ab *Arſace* Parthorum Rege capto, *Antiochus Sidetes* ejus frater ſuadente *Cleopatra* ejuſdem *Nicanoris* uxore, adverſus *Tryphonem* Syriæ Regnum tyrannice occupantem arma ſumpſit: Judæorumque privilegiis confirmatis, novoque addito cudendæ monetæ jure, ac magnificis promiſſis, amicitiam *Simonis* ſibi conciliavit. Adfuit illi *Simon*, & *Tryphonem* Doræ obſidenti auxiliares copias miſit cum argento, & auro, vaſiſque ſeu bellicis inſtrumentis. *Antiochus* fretus ingentibus copiis, in quibus centum viginti millia peditum, & octo millia equitum conſcripti erant, oblatum a *Simone* commeatum non ſolum reſpuit; ſed magnam pecuniæ vim & Urbes quas Judæi in Palęſtina, & ad oram maritimam plurimis annis tenuerant, Joppem præſertim, & Gazaram, & Arcem Sion ſibi tradi poſtulavit, miſſo Hieroſolymam *Athenabio*. Repulſam paſſus, *Cendebæum* Ducem cum Exercitu in Judæam immiſit, qui circa Jamniam & Gazaram caſtrametatus, damna Judæis non levia intulit. Hunc vero fuderunt *Judas* & *Joannes Simonis* filii, in quos Pater onus belli refuderat. Eadem tempeſtate Legati ad Romanos miſſi rediere cum literis Senatus ad Reges & Civitates, quibus Judæos Romani Populi ſocios eſſe denuntiabat, Regibuſque & Regionibus prohibebat ne Judæos impugnarent, aut eorum hoſtibus auxilia, transfugiſve receptum pręberent. Senatus Populique Romani nomine ſcripſit *Lucius Conſul*, quem *L. Furium Philum*, a *Cicerone* & ab *Obſequente* memoratum, qui in Faſtis per errorem *Publius* appellatur, *Grotius* exiſtimat. (1. *Machab.* 15. & 16.) Legatur & *Joſephus* Lib. 13. *Antiquitatum* Cap. 12. Anno Græcorum centeſimo ſeptuageſimoſeptimo, *Simon Machabæus* a *Ptolomæo* Jerichuntinæ Regionis Præfecto in Caſtro *Doch* exceptus, inter hoſpitales epulas nefando parricidio ab eodem ſublatus eſt, cum filiis duobus *Mathatia* & *Juda*. Nefariam cædem ſuaſit ipſi Principatus ambitio: Quem miſſis ad *Antiochum Sidetem* nuntiis impetrare conatus eſt. Miſit etiam Satellites Gazaram, qui *Joannem Simonis* filium Judaicæ Militię Ducem interficerent: Sed ille compertis inſidiis ipſos interemit (1. *Machab.* Cap. 16. & poſtremo.) Vide *Joſephum* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 14.

Joannis Hyrcani Aſſamonæi Principatus, & geſta.

XXX. In *Simonis* patris Principatum ac Sacerdotium ſucceſſit filius ejus *Joannes, Hyrcanus* cognominatus. Anno ipſius primo, Regni autem ſui quarto, *Antiochus Sidetes* vaſtata Judæa Jeruſalem obſidione cinxit, eoque tandem *Joannem* annonæ penuria adegit, ut pacem rogaret, arma & obſides traderet: Joppes, ac reliquarum extra Judęam Urbium vectigalibus cederet; ac pro redimendo præſidii onere quingenta talenta ſolveret. Hujus tamen Regis pietatem commendat *Joſephus*, tum quod obſeſſis Hieroſolymitanis ad Feſtum Scenopegiæ celebrandum non inducias tantum conceſſerit, verum etiam victimas & donaria miſerit, tum quod eorum conſilium repulerit, qui Gentem inſociabilem, & Inſtitutis a reliquis omnibus diſcretam, penitus eſſe delendam ſuadebant. *Antiochum* deinde ad Expeditionem Parthicam ſecutus eſt *Joannes Hyrcanus* cum auxiliaribus copiis. Ita *Joſephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 16. ubi & *Nicolai Damaſceni* teſtimonium profert, ſcribentis: *Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum Ducem profligaverat, hæſit ibi per biduum ad preces Hircani Judæi, quod in*

id tempus forte quædam Judæorum Festivitas incurrerat, per quam non licebat eis iter facere. Cæso post aliquot annos *Antiocho Sidete* in prælio adversus *Phraatem* Parthorum Regem, quem *Josephus* communi Gentis hujusce Regibus nomine *Arsacem* vocat, & dimisso ad Regnum Syriæ turbandum e Captivitate Parthica *Demetrio* ejusdem *Antiochi* fratre; *Joannes Hircanus* ducto in Syriam Exercitu Urbes aliquas occupavit, inter alia *Garizim*, ubi Templum instar Hierosolymitani a *Sanaballate* ante ducentos annos in gratiam *Manassis* ipsius generi, *Alexandro Magno* permittente extructum, funditus evertit. Debellatos insuper Idumæos ad Circumcisionem recipiendam, & ad Mosaicę Legis observantiam compulit, ni sedibus suis exterminari vellent; haud injuria, cum Lege Mosaica tenerentur utpote posteri *Abrahami* ab *Esau* progeniti. Missis deinde Romam Legatis, fœdus cum Populo Romano renovavit *Joannes Hyrcanus*: obtinuitque, ut Actis *Antiochi Sidetis* rescissis, omnia quę Judæis ab ipso fuerant ablata restituerentur, omniaque tributa & onera quæ imposuerat, tanquam inconsulto Senatu Romanorum sociis indicta, Senatusconsulto tollerentur. Ita *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum* Cap. 17.

Rerum Judaicarum status sub Antiocho Cyzicene.

XXXI. Orti in Regno Syriæ motus pacem Judæis pepererunt. Nam *Demetrio Nicanori* in Regnum reduci *Ptolomæus Physcon* Ægypti Rex a Syris instigatus æmulum & hostem suscitavit, tanquam *Antiochi Sidetis* filium, *Alexandrum* cognomento *Zebinam*. Cæso *Demetrio* successit *Seleucus* ejus ex *Cleopatra* filius. Quo deinde a Matre, ambitionis iræque impotenti femina, sublato, regnavit ejus frater *Antiochus Gryphus*, a quo desertus *Alexander Zebina* ab Ægyptiis interfectus est. *Antiocho Grypho* adversatus est *Antiochus Cyzicenus*, filius *Antiochi Sidetis* ex eadem *Cleopatra*. Bellum quo se mutuo atterebant, occasionem *Joanni Hyrcano* præbuit, ut secure Judææ proventibus frueretur, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Videns autem *Antiocho* nihil esse ab Ægypto præsidii, sed tam ipsum quam ejus fratrem multas clades accipere ex continuis inter se præliis, utrumque facile despexit. *Samariam* itaque Urbem munitissimam expugnavit, *Antiocho Cyziceno* inane Samaritis auxilium ferente. *Scythopolim* etiam & alia quędam oppida recepit prodente *Epicrate* Antiochi Duce. Obiit *Joannes Hyrcanus* anno sui Principatus trigesimo primo, anno Regni Græcorum ducentesimo-octavo, quinque filiis relictis. Hunc Secta Pharisæum, & exorta inter illum & Pharisæos offensione ad Sadducæos defeciss testatur *Josephus*, legendus Lib. 13. *Antiquitatum* Capp. 17. & 18. *Joannis Hyrcani* gesta complectitur & quartus *Machabæorum* Liber Apocryphus. Extabat olim de iisdem Liber inscriptus, *Dies Sacerdotii Joannis*, laudatus Cap. ultimo Libri 1. *Machabæorum* Canonici, his verbis: *Et cætera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum quos extruxit, & rerum gestarum ejus: Ecce hæc scripta sunt in Libro dierum Sacerdotii ejus, ex quo factus est Princeps Sacerdotum post patrem suum.*

Aristobulus filius Joannis Hyrcani post mortem patris, Regis nomen & insignia sumit.

XXXII. *Hyrcano* successit filiorum natu maximus *Aristobulus*, qui Pontificis & Principis appellatione non contentus, Regis nomen & insignia primus post *Sedekiam* sumpsit. Illato *Iturææ* bello, Gentem illam Ismaelitici generis debellavit, & ad Circumcisionem, cæteraque Mosaicæ Legis Sacra suscipienda coegit. Crudelis in suos fuit, quamvis æquum in cęteros *Josephus* ex *Strabonis* & *Timagenis* auctoritate prædicet. Matrem enim Principatus æmulam, quam scilicet *Hircanus* pater rerum Dominam reliquerat, fame necavit: Tres fratres in vinculis tenuit; *Antigonum*, quem Regni consortem fecerat, calumniatoribus faciles aures prębens, per sicarios interfecit. Nec multo post crudelitatis pœnas luit, continuo sanguinis vomitu exhaustus, & conscientiæ stimulis misere dilaniatus, cum uno dumtaxat anno regnasset. Ita *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 19.

Alexander Jannæus Rex & Pontifex Judæorum. Ejus gesta & crudelitas.

XXXIII. Post obitum *Aristobuli*, Regina *Salome* ejus uxor, Gręcis *Alexandra* dicta, filiis carcere solutis, natu maximum *Alexandrum Jannæum* Regem ac Pontificem constituit. Principatus exordia funestavit cæde fratris ex insidiis agentis. Ptolemaidem obsidione cinxit, vastatis *Zoili* Dorensium Tyranni, & Gazęorum agris, obsidionem solvere coactus est a *Ptolomæo Lathuro* Ægypti Rege, qui a *Cleopatra* Regina Matre, in *Ptolomæum Alexandrum* fratrem ejus minorem propensiori, Regno pulsus, Tyrum obtinebat, Reducto domum Exercitu, *Alexander Jannæus* fœdus cum *Ptolemæo Lathuro* percus-

sum

ſum violavit, ſolicitata clam ad bellum *Cleopatra*, quam filio infenſam noverat. Fraude comperta, *Lathurus* valido cum Exercitu in Judæam irrupit, collatiſque cum *Alexandro* ſignis, magnam ipſi cladem intulit. Triginta millia Judęorum eo in prælio deſiderata. *Lathurus* tam inſigni parta victoria Judęam devaſtans, cum in quoſdam vicos pueris refertos incidiſſet, juſſit eos promiſcue jugulari, & in fruſta concidi, ac in ollis coqui, ut terrore omnia impleret, ejuſque Milites carnibus humanis veſci crederentur. Animum tamen non deſpondit *Jannæus*, ſed *Ptolomæo* Cyprum reverſo, *Gazam* oppugnavit, agrum undequaque populatus. Urbe capta, dataque ſæviendi licentia, *Gazæi* paſſim trucidati, quingentis etiam Senatoribus, qui ad conſulendum de re publica in *Apollinis* Templum convenerant, miſere jugulatis. Hieroſolymam reverſus, Populi captivitatem ipſi exprobrantis convitium, ſex millium circiter cęde ultus eſt. Victis deinde Arabibus, Moabitis, & Galaaditis tributa imperavit, & Amathuntem diruit. Congreſſus demum cum Arabum Rege *Obeda*, & pertractus in inſidias, cum camelorum multitudine protruſus eſſet in fauces aſperas & acceſſu difficiles juxta Gadata vicum Galaaditidis, ægre incolumis evaſit, delatuſque fuga Hieroſolymam, civili bello per ſex annos vexatus, quinquaginta millia Judęorum occidit. Quod facinus Judęorum odia ita accendit, ut reconciliationem quærenti, & roganti quid poſtularent, ore uno reſponderint: Ut de medio ſe ipſum tolleret. Ab *Alexandro* igitur penitus alieni, *Demetrium Eucærum* Syriæ Regem in auxilium advocant: Qui caſtris ad Sichima poſitis, commiſſoque prælio, omnes *Alexandri* conductitios Milites, Piſidas & Cilices interemit, ipſum vero ad fugam in Montes capeſſendam compulit. Tunc Judęi Regis fortunam miſerati, ad eum ſex millia circiter confugerunt: Quorum metu *Demetrius*, deſperato belli eventu retro abiit. Cujus ope deſtitutus Judęorum perduellium Exercitus, ab *Alexandro* debellatus eſt. Is enim ſpectatiſſimos fortiſſimoſque ex iis in *Bethoma* compulſos, oppidoque capto in poteſtatem redactos adduxit Hieroſolymam, ubi octingentos crucifigi juſſit, cum prius ſub eorum oculis uxores & liberos illorum jugulari mandaſſet: Eoque ſpectaculo paſci voluit crudelis Princeps, dum in editiore loco, unde proſpectus patebat, cum meretricibus epularetur. *Alexander Jannæus* morbo ex largiori potatione contracto, & quartana triennio integro afflictus, nec tamen a caſtrenſibus officiis abſtinens, in Geraſenorum finibus mortuus eſt, Ragaba caſtellum, quod ultra Jordanem ſitum eſt, obſidens, cum annos vigintiſeptem regnaſſet, ac undequinquageſimum ætatis ageret. Moriturus uxorem *Alexandram* monuit, ut apud Milites mortem ipſius tantiſper celaret: Deinde poſtquam victrix magnifice Hieroſolymam reverſa eſſet, Phariſęis nonnihil licentiæ permitteret. Poſſe hos plurimum apud Judęos, ſive exoſum aliquem cupiant lędere, ſive amicum juvare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamſi per invidiam de quopiam male loquantur: Et eam ob cauſam ſe gentis odium incurriſſe, quod id genus hominum offendiſſet. Suaſit igitur ut ipſius cadaver illorum arbitrio permitteret, polliceturque nihil ſe niſi ex illorum ſententia in adminiſtrando Imperio geſturam. Sic enim fore ut & ipſe magnificentius ſepeliretur, & illa ſecurius cum filiis dominaretur. Ita *Joſephus*, legendus Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 20. 21. 22. & 23.

Alexandra Judæorum Regina.

XXXIV. *Alexandra* Regina ex mariti teſtamento rerum adminiſtrationem ſuſcepit. Mox *Hircanum* majorem natu filium Pontificem declaravit, non tam propter ętatis prærogativam, quam propter innatam ſegnitiem, & otii amorem; *Ariſtobulum* vero, quod ferventioris eſſet ingenii, & ad res novandas idoneus, privatum vivere voluit: Per novem annos Regnum adminiſtravit Mulier apud Populum gratioſa, tum ob favorem Phariſæorum, tum quod ſemper viſa eſſet ęgre tuliſſe ea quę Maritus pręter officium feciſſet. Et nomen quidem Regni penes Reginam erat, ejus autem adminiſtratio penes Phariſęos, quibus etiam plebs ab ea parere juſſa eſt. Si quid igitur Conſtitutionum Phariſaicarum *Hircanus* ſocer abrogaverat, id totum illa reſtituit: Iidemque & exulibus reditum, & vinctis libertatem procurabant. Qui Reginę gratia abuſi, in illos qui regnante *Alexandro* ipſis moleſti fuerant, crudeliter ſęvierunt, pluribus e medio ſublatis. Quieta fuit ſub hoc Regno Judęorum Reſpublica: Niſi quod a *Tigrane* Armeniæ Rege Syriam cum quingentis militum millibus invadente, & Ptolemaidem obſidente, metus erat. Verum hunc honorifica Legatione & muneribus *Alexandra* placavit. Illa poſtmodum difficili morbo

laborante, *Ariſtobulus* junior filiorum ad res novas moliendas impatientem contentus animum applicuit, & viginti Caſtellis intra quindecim dies occupatis, Exercitum contraxit a Monte Libano & Traconitide, viciniſque Dynaſtiis, ut Regnum fratri eriperet. Lege *Joſephum* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 24.

Hyrcanus Rex & Pontifex.

XXXV. *Hyrcano* Summo Sacerdote, poſt *Alexandræ* Matris obitum Judæorum Rege ſalutato, anno tertio centeſimæ ſeptuageſimę ſeptimæ Olympiadis, *Q. Hortenſio*, & *Q. Metello Cretico* Romæ Coſſ. bellum ei junior frater *Ariſtobulus* intulit: Quod quidem cum triennio circiter exarſiſſet, decretorium prælium ad Jerichuntem commiſſum eſt. Plurimi ex *Hyrcani* militibus ad *Ariſtobulum* transfugerunt. *Hyrcanus* in Arcem confugit; reliquus Exercitus cum intra ſeptum Templi ſe recepiſſet, brevi deditionem fecit. Tum de pace inter fratres actum. *Ariſtobulus* Regnum obtinuit, *Hyrcano* ad privatam vitam coacto. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 1.) Cujus quidem vitæ *Hyrcanum* mitis animi virum nunquam pœnituiſſet, niſi ipſum ad res novandas impuliſſet *Antipater* Idumæus, vir pecunioſus, & factioſus. Eo ſuadente, ad *Aretam* Arabiæ Regem confugit, ejuſque auxiliis Hieroſolymam obſidione cinxit. Sed *Ariſtobulus Æmilium Scaurum*, *Pompeii*, qui tunc Orientis rebus a Romanis præpoſitus, bellum contra *Tigranem* Armeniæ Regem gerebat, Legatum pecunia expugnavit, ut ſpretis *Hyrcani* promiſſis, Arabes ad ſolvendam Urbis obſidionem cogeret, ni parerent, hoſtes Romani Populi declarando: Ipſe vero ducto contra *Aretam* & *Hyrcanum* Exercitu, collatiſque ſignis ad *Papyronem*, victor fuit, ſeptem circiter hoſtium millibus cæſis, quos inter fuit *Cephalio* frater *Antipatri*. Bellum iſtud civile præſentiens *Onias* quidam vir juſtus, qui pluviam olim ſiccitatis tempore a Deo impetraverat, in latebras ſe abdidit. Hunc in caſtra adductum Judæi rogabant ut *Ariſtobulum*, ejuſque partiarios diris devoveret. Id cum diu recuſans cogeretur a turba, ſtans in medio eorum ſic precatus eſt: *Deus univerſi hujus Mundi Rex, quoniam & hi, qui mecum ſtant, tuus ſunt Populus; & qui oppugnantur, tui ſacerdotes ſunt, precor ut neque hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Poſt hæc vota, quidam ex Judęis viri perditi juſtum lapidibus obruerunt. Cujus cædis pœnas Deus a Judæis exegit. Non multo poſt, cum *Pompejus* ipſe in Syriam veniſſet, *Ariſtobuli* & *Hyrcani* de regno certantium cauſam cognovit: Sententiam tamen diſtulit, donec *Ariſtobulo* ſpe lactato pecuniam & caſtella quędam extorſiſſet. Cunctantem, & promiſſa non præſtantem in vincula conjecit, & Hieroſolymam profectus, ac intra Urbem ab *Hyrcani* factione admiſſus Templum ab *Ariſtobuli* partibus propugnatum, poſt trium menſium obſidionem cepit, die Jejunii, Olympiade centeſima ſeptuageſima nona, C. *Antonio*, & *M. Tullio Cicerone* Coſſ. Magna Judæorum ſtrages edita, e quibus duodecim millia cecidere. Tum *Pompejus* ſupplicio affectis, qui factionis principes erant, Judæos Romani Populi vectigales fecit, Pontificatum *Hyrcano* reddidit, a Templi theſauris manus abſtinens: Urbes in Cœleſyria, & maritimas præſertim, Gazam, Joppem, Doram, Stratonis Turrim, Judęis ademptas, Provinciæ Syriæ jam Romanis ſubjectæ attribuit; *Ariſtobulum* vero cum filiis duobus, & filiabus totidem, vinctos Romam miſit; qui deinde in Triumpho ejus Aſiatico curruum victoris cum liberis *Mithridatis*, aliiſque Aſiæ Regibus & Dynaſtis comitati ſunt. Hæc pluribus *Joſephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Aſſamonæorum animos non fregit calamitas. *Alexander Ariſtobuli* captivi filius collecto decem millium peditum & mille quingentorum Equitum Exercitu, & Caſtellis quibuſdam munitis, Romanorum Præſidia, & *Hircani* factionem lacesſebat. Victus autem, & ad caſtrorum ſuorum deditionem coactus eſt a Proconſule *Gabinio*, quem Mater *Alexandri* Romanis favens exoravit ne filium prorſus perderet. *Hyrcano* vero Hieroſolymam reducto, & in Sacerdotii principatu confirmato, Judęam in quinque Conventus juridicos diviſit. Ita refert *Joſephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 10. Poſt hæc, *Ariſtobulus* Roma profugus ac in Judæam reverſus, contracta octo millium armatorum manu, *Alexandrium* & Machæruntem caſtra diruta occupavit, ac munire frustra aggreſſus eſt. Nam a Romanis victus, captuſque a *Gabinio* Proconſule Romam remiſſus eſt, una cum filio *Antigono*, qui ei fugæ comes adfuerat. Liberos tamen ejus dimiſit Senatus, cum ex *Gabinii* literis cognoviſſet id eorum Matri promiſſum in caſtrorum deditione. Interea Romanorum Copiis in Ægypto occupatis, *Alexander Ariſtobuli* filius

Ariſtobulus & Pontifex.

Civile Bellum.

Pompejus Hieroſolymis recipit Judæos Romani Populi vectigales facit exauctorato Ariſtobulo Hyrcanum reſtituit.

multos Judæorum ad defectionem compulit, & Romanorum Præſidia oppreſſit; ac triginta millia Militum ſub ſignis habens, auſus eſt cum *Gabinio* prælium committere, quo ex acie Judaica decem milia deſiderata ſunt. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 11.) *Gabinio* Proconſuli ſucceſſit in Prætectura *M. Craſſus*, qui contra Parthos ducens Exercitum, & Hieroſolymam tranſiens, Templi theſaurum, a quo *Pompejus* abſtinuerat, diripuit, ad talentorum decem millia, præter trabem auream, quam redimendo theſauro fruſtra Sacerdos *Eleazarus* tradidit. *Craſſo* a Parthis interfecto, *C. Caſſius Longinus* cum reliquiis Exercitus Syriam ſtrenue propugnavit, & *Ariſtobuli* partes inſtigante *Antipatro* vexavit, plurimumque debilitavit. Superior erat itaque *Hyrcani* factio. Et licet *Julius Cæſar* occupata Roma *Ariſtobulum* Regem ſolutum vinculis cum duabus legionibus Syriam mitteret; irritum tamen id conſilium fuit. *Ariſtobulus* enim veneno a Pompejanarum partium hominibus propinato in itinere extinctus eſt: Et filium ejus *Alexandrum*, quod arma contra Romanos non ſemel cepiſſet, *Scipio* juſſu *Pompeji* Antiochiæ ſecuri percuti curavit. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 12. & 13.)

ARTICULUS IV.

De Rebus Judæorum, ab Herode uſque ad ortum Chriſti.

I. *Antipater*, cujus Articulo ſuperiori ſæpe meminimus, homo varius & induſtrius, victo & interfecto *Pompejo*, ad Cæſaris partes tranſiit, eique in Ægypto bellum gerenti opem ferens, & *Hyrcanum* in eadem ſtudia trahens, in Cæſaris amicitiam ſe inſinuavit, a quo multis honoribus affectus, & Civitate Romana, & ea, quam eligeret, Præfectura in Syria, & Judææ Procuratione donatus eſt. Ejus etiam commendatione *Hyrcano* Pontificiam Dignitatem Cæſar confirmavit, neglecto *Antigono*, qui patrem *Ariſtobulum*, & fratrem ſuum e medio ſublatos, in odium Cæſarianarum partium allegabat. Habuit autem *Antipater* ex *Cypride*, ſive *Cypro* uxore, nobili inter *Idumæos* genere orta, filios quatuor, *Phaſaelum*, *Herodem*, *Joſephum*, & *Pheroram*; filiam vero *Salomen*. Ex his *Phaſaelum* Hieroſolymis *Herodem* admodum licet juvenem *Galilææ* præpoſuit. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 14. 15. & 17.) Indolem ſuam mox prodidit *Herodes*, cum enim quemdam Latronum Ducem, *Ezechiam* nomine, cum ſociis extremo ſupplicio affeciſſet, judicii capitalis poteſtatem, quæ penes Regem dumtaxat & Senatum erat, uſurpatus, ea de re in judicium vocatus, cum armatis Stipatoribus coram Synedrio comparuit, & *Sexti Cæſaris* Syriæ Præſidis auctoritate judicium eluſit. Deinde ab eodem *Sexto* Cœleſyriæ Præfectus, injuriam armata manu decreverat ulciſci, & Hieroſolymam invadere, niſi patris ac fratris occurſu & precibus placatus fuiſſet. Plura per id temporis Senatuſconſulta Romæ data ſunt in gratiam *Hyrcani*, Gentiſque Judaicæ, auctoribus *Julio* & *C. Octaviano* Cæſaribus, ut refert *Joſephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 17. Decretum *Julii Cæſaris* ſic habet: *Hyrcanum filium Alexandri, & ejus liberos Ethnarchas Judæorum eſſe jubeo, & Pontificatum Judæorum perpetuo retinere more patrio, eſſeque ipſum & filios ejus noſtros ſocios, & in amicorum noſtrorum recipi numerum. Jura quoque omnia Pontificalia habere illum, & filios decerno. Et ſi qua controverſia exorta fuerit de Judaica Diſciplina, judicium penes ipſum eſſe. Ad hæc nec hyberna Militi debere, nec pecunias ab eo exigi.* C. Cæſar Conſul edixit, ut *Hyrcani* filii Principatum Gentis Judæorum, & donata ſibi loca poſſideant: Ut Pontifex ille ac Ethnarcha Judæorum injuriam paſſis adſit: Ut ad *Hyrcanum* Judæorum Pontificem mittantur Legati acturi de Societate & amicitia, dedicarique decrevit æream tabulam hæc continentem in Capitolio, & Tyri, & Sydone, & Aſcalone in Templis, inſcriptam Romanis Græciſque literis. Idem C. Cæſar V. Conſul decimas *Hyrcano* ejuſque filiis ſecundum morem Majorum, a Judæis ſolvi decrevit, illique *Joppen*, & ejus tributa & vectigalia conceſſit, quotannis ſolvenda, excepto Sabbatico, in quo neque arant, nec de arboribus fructus colligunt. Poſt mortem autem Cæſaris *M. Antonius*, *P. Dolabella* Coſſ. advocato Senatu, & introductis *Hyrcani* Legatis retulerunt de eorum poſtulatis, & amicitiam cum eis renovarunt, & quicquid petierunt Senatuſconſulto eis decretum eſt. *Dolabella* etiam acceptis

Genus Herodis.

Herodis adhuc Juvenis audacia.

Senatuſconſulta in gratiam Hyrcani & Judæorum Romæ data.

ptis ab *Hyrcano* literis, ſcripſit per univerſam Aſiam, & primę ejus Provinciæ Civitati Epheſiorum, hunc in modum: *Dolabella Imperator Epheſiorum Magiſtratibus S. P. Q. Sal. Alexander filius Theodori, Legatus Hyrcani Pontificis ac Ethnarchæ Judæorum, mihi retulit de Civibus ſuis, quod militare non poſſint, eo quod neque arma geſtare, neque iter facere eis fas ſit diebus Sabbati, neque victum more patrio poſſent ſibi quærere. Quamobrem ego quoque, quemadmodum alii ante me Imperatores, immunes eos volo a Militia, permittoque ut patriis utantur moribus, convenientes Sacrorum cauſa, ſicut Leges eorum poſtulant, & conferentes in offerenda Templo Sacrificia.* Obſervandum tamen, non tam ex divinæ Legis intentione, quam ex Phariſaica Traditione, Sabbaticas ferias eo uſque extenſas a Judęis, ut ea die arma geſtare, & pugnare pro ſua, & Reipublicæ ſalute non poſſent. Sed e diverticulo in viam redeamus.

Herodes cum Regia Asmonæorum familia affinitatem contrahit.

II. *Antipatrum* veneno extinxit *Malichus* quidam *Hyrcani* familiaris. Patris necem *Herodes*, a *Caſſio* & *Marco* Romanis ducibus Cœleſyrię Præfectus, ultus eſt *Malichi* cæde. Cum deinde *Antigonus Ariſtobuli* filius a *Fabio Ptolomæo Mennæo* & *Maryone* Tyri Præfecto adjutus Galilæam invaſiſſet, illum prælio vicit *Herodes*, & ex Provincia ſibi demandata expulit. Quo facto magnos honores ab *Hyrcano* promeritus & conſecutus eſt, eoque lubentius in Regiæ familię affinitatem ſuſceptus. Deſponſata enim illi erat *Mariamne* filia *Alexandri*, filii *Ariſtobuli*, neptis vero *Hyrcani*. Quæ tamen primos ejus amores non habuit, cum antea plebejam duxiſſet uxorem, *Dorem* nomine, ex qua & *Antipatrum* filiorum natu maximum ſuſceperat. Non multo poſt, *M. Antonium*, poſt pugnam Philippicam, oppreſſoſque *Brutum* & *Caſſium*, Aſia potitum, muneribus & pecunia ita ſibi conciliavit, ut accuſatores ejus, & fratris *Phaſcali* ne audire quidem voluerit: Quin etiam eo rogante *Antonius* edictum dedit in gratiam *Hyrcani* & Judęorum, quo mores ipſorum laudat compoſitos & pios, & quę *C. Caſſius* tributorum exigendorum cauſa ſub haſta vendiderat Judæorum corpora, ſive bona libera eſſe, & agros a Tyris occupatos reſtitui juſſit. Cum deinde in Syriam veniſſet *Antonius*, præſente *Cleopatra* ejus amoribus jam implicita, auditis centum accuſatoribus e Primoribus Judęorum adverſus *Herodem* ejuſque fratrem, non ſolum ambos abſolvit, ſed etiam Tetrarchas conſtituit. Illorum cauſam defendendam ſuſcepit *Meſſala*, aſſiſtente etiam *Hyrcano*. Deinde mille Judęi accuſationis inſtaurandę cauſa Tyrum progreſſi, partim trucidati, partim diſſipati ſunt ac fugati *Herode* auctore: Populo vero clamoribus contra ipſum agente, primos accuſatores, quos in vinculis tenebat, interfici juſſit *Antonius*. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Capit. 22. & 23.)

M. Antonius Herodi contra Judæos eius accuſatores favet.

Antigonus a Parthis adjutus Regnum & Sacerdotium occupat, Hyrcano exauctorato.

III. Magnum ſurgenti *Herodis* felicitati periculum ab *Antigono Ariſtobuli* filio creatum eſt, qui Parthos promiſſis mille talentis, & quingentis virginibus, in Judęam ad Regnum ſibi reſtituendum induxit. Hieroſolyma direpta, *Hyrcanus* & *Phaſaelus Herodis* frater in vincula conjecti. *Antigonus* Regnum & Sacerdotium occupavit, juſſitque *Hyrcano* aures amputari, ut ad Pontificatum deinceps inutilis eſſet. *Phaſaelus* ne inimica manu caderet, eliſo ad parietem capite vitam abrupit. *Herodes* cum uxorem, ſocrum, & neceſſarios reliquos Maſſadę depoſuiſſet, fruſtra quęſito a *Malco* Arabum Dynaſta auxilio in Ægyptum fugit, indeque Romam properavit, ne quicquam diſſuadente *Cleopatra*, nec hyberna tempeſtate, navigationiſque difficultate, & turbato rerum Italię ſtatu, profectionem retardantibus. Ut in Urbem appulit, narravitque *M. Antonio*, quæ in Judęa a Parthis, & *Antigono* geſta erant, miſeratione mutatę fortunę, paterni hoſpitii memoria, induſtria, pecunięque pollicitatione ita permovit non *Antonium*, tantum dudum ſibi faventem, ſed & *Cæſarem Octavianum*, ut iis auctoribus, & *Meſſala* atque *Atratino* illum commendantibus, & *Antigonum* accuſantibus, non ſolum ob vetera crimina, verum etiam quod contemptis Romanis a Parthis accepiſſet Imperium, idem *Herodes* Rex a Senatu declaratus ſit. Cęterum dimiſſo Senatu, *Antonius & Cæſar medium habentes Senatum exiverunt, Conſulibus, cæteriſque Magiſtratibus deducentibus, aſcenderuntque in Capitolium, ſacra ibi facturi, & Senatuſconſulta depoſituri: Et novus Rex primo Regni ſui die convivio acceptus eſt ab Antonio. Regium autem faſtigium adeptus eſt CLXXXIV. Olympiade, C. Calvino Domitio iterum, & C. Aſinio Pollione Coſſ.* (Ita refert *Joſephus* Lib. 14. *Antiquit.* Cap. 24. 25. & 26.)

Herodes Romam ad Antonium confugit.

Rex Judæorum a Senatu creatur.

IV. Re-

IV. Reverſum Roma *Herodem* bellum cum *Antigono* toto triennio exercuit, quo *Joſephus* ipſius *Herodis* frater ſublatus eſt. Multis oppidis, caſtriſque expugnatis, multis cladibus *Antigoni* factioni illatis, Hieroſolymam undecim Romanis Legionibus adjutus expugnavit, qua durante obſidione *Mariamnem* filiam *Alexandri*, neptem *Ariſtobuli* dudum ſibi deſponſatam uxorem ducturus, Nuptiaſque celebraturus, Samariam profectus eſt. Clades Hieroſolymorum incidit in Conſulatum *M. Agrippæ*, & *Canidi Galli* CLXXXV. Olympiade, menſe tertio, feriis quibus ſolemne fiebat jejunium, eo ipſo die quo Urbs ante annos viginti ſeptem a *Pompejo* capta fuerat. Vinctus Romam ad *Antonium* ductus eſt *Antigonus*, quem *Herodis* ambitioni mactavit, & Antiochiæ ſecuri percuti juſſit. (Ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 27. & 28. & Lib. 15. Cap. 1.) Sic finitus eſt *Aſſamonæorum* Principatus poſt annum centeſimum vigeſimum ſextum. De *Antigono* poſtremo hujus familiæ Rege hunc *Strabonis* locum deſcribit *Joſephus* Cap. 1. Lib. 15. *Antonius Antigonum Judæum perductum Antiochiam ſecuri ſubjecit, Romanorumque primus affecit Regem hoc ſupplicio, ratus non aliter poſſe adduci Judæos, ut Herodem pro illo Regem conſtitutum admitterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione Regis eum dignarentur. Tanta apud eos fuit prioris Regis exiſtimatio. Quare viſum eſt ignominioſa morte obſcurare ejus memoriam, & lenire publicum Herodis odium.*

Herodis bellum cum Antigono.

Antigoni clades.

V. *Hyrcanum* Pontificem apud Parthos clementer habitum, ut ſecurior ab eo eſſet, Hieroſolymam pellexit *Herodes*; deinde precibus uxoris & ſocrus, tum *Cleopatræ* & *Antonii* interceſſionibus commotus, *Ariſtobulum*, ultimum præter ſenem *Hyrcanum* ex Aſſamonæis, uxoris fratrem, Pontificem creavit, exauctorato *Ananelo*, quem Babylone accitum eo Munere ornaverat. Sed eumdem *Ariſtobulum*, anno primo Pontificatus, in piſcina vicina Regiæ natantem, ſpecie luſus aquis præfocari juſſit, annos octodecim natus, quod & Populum ei favere, & ſocrum *Alexandram*, eo vivente, Regni in familiam ſuam reducendi ſpem non depoſituram ſuſpicaretur. Ob *Ariſtobuli* cædem ad dicendam cauſam ab *Antonio* Laodicæam vocatus, eum muneribus placavit. Hieroſolymam redux, *Joſephum* patruum ſuum, ſororiſque maritum occidit, quod *Mariamni* uxori ſecreta mandata, de ea, ſi vivus ipſe non rediiſſet, interficienda, revelaſſet. *Alexandram* ſocrum in vincula conjecit, uxori ægre admodum reconciliatus eſt. (Ex *Joſepho* Lib. 15. Capp. 2. 3. 4.

Ariſtobulus ultimus ex Aſſamonæorum ſtirpe Pontifex.

Herodis crudelitas.

VI. *Antonio* Actica pugna victo in ſummo periculo conſtitutus *Herodes*, ad *Cæſarem Auguſtum* profectionem adornavit. Antea tamen *Hyrcanum* ſenem octogenarium, olim Pontificem, occidit, qui ſpe Regni recuperandi fugam ad Arabes meditabatur, *Alexandræ* filiæ importuna ſuaſione victus. *Mariamnem* vero uxorem, quia propter ſimultatem cum matre ejus & ſorore degere non poterat, in Alexandrio caſtro cum *Alexandra* matre concluſit, commiſſa Quæſtori ſuo *Joſepho* & *Sohemo* Ituræo Caſtri cuſtodia: Quibus etiam mandaverat, ut ſi forte in itinere moreretur, confeſtim ambas interficerent, Regnumque pro viribus liberis ejus, ac *Pheroræ* fratri conſervarent. Ubi *Rhodum* appulit, poſito tantum diademate, de cætero cultu regio nihil mutans, ad *Cæſaris* colloquium admiſſus eſt, animique ſui magnitudinem oſtendit, non ad ſupplicationes verſus, ut in tali fortuna mos eſt, ſed facti ſui rationem intrepide reddens. Amicum enim *Antonii* ſe fuiſſe profeſſus eſt, nec ejus rei ſe pœnitere: Poſſe autem *Cæſarem* experiri, num ipſe fidelis & conſtans amicus eſſet. Generoſa ejus oratione, & obſequii oblatione permotus *Cæſar*, Regnum ei confirmavit: Redeuntem deinde ex Ægypto *Cæſarem* cum Exercitu regia magnificentia Ptolemaide excepit, & octingentis talentis donavit. (Ex *Joſepho* Lib. 15. *Antiquitatum*, Capp. 9. & 10.)

Herodis periculum, ad Cæſarem Auguſtum profect. o. Magnanimitas.

VII. Cum *Cæſar* extinctis *Antonio*, & *Cleopatra*, Ægypto potiretur, ad ipſum profectus *Herodes* magnis ab eo beneficiis ornatus eſt. Quadringentorum enim Gallorum *Cleopatræ* ſatellitium illi donavit *Cæſar*, & regionis partem ei reddidit quam illa prius occupaverat. Attribuit etiam ejus Regno Gadara, Hippon & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratoniſque Turrim; quæ illi non mediocris fuit ad Regium ſplendorem acceſſio. Deducto Antiochiam *Cæſare* in Regnum reverſus, domeſtico ſcelere felicitatem ſuam corrupit, interfecta ex iniquis ſuſpicionibus, & *Salomes* ſororis ſuæ calumniis, *Mariamne* uxore pulcherrima & caſtiſſima, ſed moroſiore, & quæ ſoro-

Herodis crudelitas in Mariamnem uxorem & ſocrum Alexandram, & amicos.

ſorori ejus ac matri humilitatem generis, ipſi vero *Herodi* patris ac fratris ſui necem exprobraret. Extincta *Mariamne*, in corde *Herodis* haud extinctus eſt ejus amor, quin etiam flagrare cœpit impotentius. Sæpe invocabat ejus nomen, ſæpe etiam indecore lamentabatur, neque conviviis, compotationibus, aliiſque oblectationibus lenire dolorem poterat. Sæpe Miniſtros vocare Mariamnem jubebat, quaſi illa adhuc viveret. Vis doloris ipſum a Regni curis diſtraxit, gravi morbo affecit, ac de ſtatu mentis pauliſper deturbavit. Hujus ægritudinis occaſione *Alexandram* ſocrum novas res moliri cum audiviſſet, eam ſine mora juſſit interfici. Recuperata ſanitate ferocior evaſit, ne ab intimis quidem amicis cruentas manus abſtinens, *Coſtobaro* ſcilicet, *Lyſimacho*, *Antipatro* cognomine *Gadia*, & *Doſitheo*. *Coſtobarus* ſecundus erat *Salomes* ſororis *Herodis* maritus, cui illa novo exemplo & antea in Gente Judaica inaudito, libellum repudii ob privata diſſidia ſcripſerat. Plures illis adjuncti fati comites, quotquot præſertim ex *Hyrcani* cognatione ſupererant. Pacato, ut illi videbatur, tot cædibus Imperio, quo magis *Cæſarem* promereretur, Athletica certamina quinto quoque anno in ejus honorem inſtitui, Amphitheatro Hieroſolymis exſtructo, quod a Judaicis moribus alienum erat. Cum vero Trophæis Cæſaris Theatrum ornatum eſſet, Judæi hominum imagines ſub his latere arbitrati ſeditionem fecerunt, quæ plurimorum cædibus vix ſedata eſt. Hieroſolymitanis Arcibus non contentus, *Samariam*, *& Stratonis Turrim* munivit, ut totam Gentem Judaicam, ad defectionem pronam, in officio contineret, mutatiſque nominibus, primam *Sebaſtea*, alteram *Cæſaream* appellavit. Alias etiam Arces condidit, & Præſidiarios Milites in illis collocavit ad tutelam Regni. (Ex *Joſepho*, Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 11.)

Herodes Cæſari adulatur.

Herodes Judæorum animum beneficiis lenire conatur.

VIII. Peſtilentia & fame per Judæam graſſantibus, *Herodes*, profuſis opibus, & diſtracta Regia ſuppellectile ex Ægypto nonaginta millia cororum tritici alendo Populo coemit, lenitiſque plebis odiis eximiam laudem beneficentiæ ac providentiæ retulit. Nova deinde Regia in ſuperiori Urbis parte exſtructa, novam etiam uxorem duxit *Simonis Boethi* filiam. Socerum vero Pontificem creavit, exauctorato *Jeſu Phabetis* filio. Apud *Cæſarem*, & *Agrippam* a *Zenodoro* & Gadarenſibus quibuſdam accuſatus, non ſolum abſolutus eſt, ſed Trachonitide, aliiſque Dynaſtiis auctus. In grati animi monumentum *Cæſaream Urbem* condidit in honorem *Cæſaris* in loco cui olim *Stratonis Turri* nomen fuerat; ibique, & in aliis etiam locis extra Judæam, Templa ipſi erexit, & Statua dedicavit cum *Jovis Olympii* ſimulacro & mole & arte certantes. Cum autem ob hujuſmodi opera Judaicæ Religionis integritati contraria grave murmur, ſeditionique proximum apud Judæos ortum eſſet, *Herodes* tertiam tributorum partem eis remiſit, ut eorum animos placaret. Conventicula etiam & frequentiora convivia prohibuit, graviſſimis pœnis in Edicti tranſgreſſores decretis. Plebejo ſæpe cultu noctu ſe miſcebat vulgo, Populi animos & ſtudia exploraturus; & in eos omnes ſæviebat, qui erga ipſum non bene affecti eſſent. Reliquam vero multitudinem jurejurando ſuis partibus obſtringebat. Phariſæis dumtaxat *Pollionis* & *Sameæ* ſectatoribus, necnon *Eſſæis*, quorum unus *Manahemus* nomine Regnum ipſi prædixerat, juramentum remiſit. (Ex *Joſepho*, Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 13.) Anno Regni ſui octavo novum Hieroſolymis Templum, idque majus, & magnificentius quam illud *Zorobabelis*, a fundamentis exſtruere aggreſſus eſt, ſi quæ fides *Joſepho*, Lib. 15. Cap. 14. & Lib. 6. *De Bello Judaico*, Capp. 6. & 16. idque ſpatio annorum novem & dimidii. An autem *Joſepho* de hujus Templi ſtructura credendum ſit, ſive an *Herodes* Templum a fundamentis revera exſtruxerit, Capite ſequenti expendemus.

Herodis Poſtica.

Herodis rum filius diſſidium.

IX. Contra ſuos ex *Mariamne* filios, tanquam altiora ſpirantes, a *Salome*, & *Pherora* inſtigatus, conſilium cepit promovendi præillis *Antipatrum* prioris uxoris filium. Hunc itaque *Cæſari* commendavit, & in *Agrippæ* comitatu Romam miſit. Haud multo poſt, repetitis ab *Antipatro* calumniis, dictos filios apud Cæſarem, tanquam ſibi inſidias pararent, accuſavit. Ex illis *Alexander* pro ſe ac fratre *Ariſtobulo* tanta modeſtia, tantoque affectu peroravit, ut *Cæſar* leves eſſe ac vanas *Herodis* ſuſpiciones minime dubitaret. Reconciliavit itaque parentem filiis, ac dimidia parte metallicorum proventuum in Cypro donatum domum remiſit, trecentis viciſſim talentis ab eo donatus; illique poteſta-

teſtatem fecit eligendi ſucceſſorem, quem vellet ex filiis, data etiam optione dividendi Regni in ſingulos. (Ex *Joſepho*, Lib. 16. *Antiquitatum*, Capp. 6. 7. & 8.)

Edictum Cæſaris in gratiam Judæorum.

X. Interea Judæi Aſiatici & Cyrenenſes a *Cæſare* obtinuerunt Edictum pro libero Legum & Rituum ſuorum uſu, & pecuniæ mittendæ Hieroſolymam facultate, his verbis præſcriptum: *Cæſar Auguſtus Pont. Max. Tribunus poteſtatis ita cenſet: Quoniam Judæorum Gens ſemper fida & grata fuit Populo Romano, non nunc tantum, ſed ſuperiori etiam tempore, præcipue Patri meo Imperatori Cæſari, ſub Hyrcano Pontifice: Placet mihi de communi jurati Senatus ſententia Judæos uti propriis Ritibus ac Legibus, ſicut utebantur tempore Hyrcani Pontificis Dei Maximi: Et Fanis eorum jus Aſyli manere: Licereque eis votivam pecuniam per certos homines mittere Hieroſolymam: Neque cogi ad præſtanda vadimonia Sabbatis, aut pridie Sabbatorum poſt horam nonam in Paraſceve. Quod ſi quis deprehendatur furari ſacros Libros, aut ſacram pecuniam ex locis eorum religioſis, hunc teneri ſacrilegii, & bona ejus addici Ærario Romani Populi.* (Refert *Joſephus* Lib. 16. *Antiquitatum*, Cap. 20.)

Inteſtina in Herodis domo diſſidia.

XI. Inteſtina diſſidia in *Herodis* Domo recruduerunt, *Salome* ſorore, & *Pherora* fratre novas ſuſpiciones adverſus *Mariamnes* filios excitantibus; ita ut *Alexander* in vincula conjiceretur, ejuſque honoratiores amici quæſtioni ſubjecti, crimen licet nullum confeſſi, extremo ſupplicio afficerentur. Juvenis Princeps multa non ex vero, ſed vexandi parentis cauſa faſſus eſt, quem videbat injuſtis ſuſpicionibus miſere excruciari. Quatuor namque Libellos a ſe conſcriptos ei miſit, negans opus eſſe tormentis pluribus. Structas inſidias fatebatur, earumque participes eſſe *Pheroram*, & amicorum fidiſſimos. Quin & *Salomem* obrepentem noctu ſecum invito eſſe congreſſam; omneſque eo tendere, ut illo ſublato optatam aſſequerentur licentiam. Ejuſdem conjurationis arguebantur & *Ptolomæus* & *Sapinnius*, præ cunctis Regi fidiſſimi. Nec aliter quam rabie quadam occupati in ſe invicem efferebantur Aulæ Herodianæ Proceres, non defenſione, non coargutione expectata tantiſper, dum veritas pateret, judicium præveniente ſupplicio. Alii vinciebantur, alii necabantur, alii nihil lætius expectantes, moras ipſas quam repræſentationem malorum impatientius ferebant: ingenſque mœror fœdabat priſtinam Regiæ felicitatem. Ne *Herodem* quidem ipſum vitæ in tali perturbatione non tædere poterat, cui quod nemini ſe auderet credere, pro tormento erat futuri exitus expectatio: Sæpeque illi obverſabatur ſtricto gladio irruens filius, noctu diuque nihil aliud cogitanti, ut jam parum abeſſet ab inſania. Verum & hac vice patri reconciliatus eſt *Alexander* opera *Archelai* Cappadocum Regis, cujus filiam *Glaphyram* uxorem duxerat. (Ex *Joſepho*, Libro 10. *Antiquitatum*, Capp. 11. & 12.)

Herodes apud Cæſarem accuſatus, ei reconciliatur.

XII. A *Syllæo* Arabe apud *Cæſarem* accuſatus *Herodes* ejus indignationem ſubiit, ſed *Nicolai Damaſceni*, qui pro ipſo Legationem obiit ſingulari induſtria illi reconciliatus eſt. Filios interim ſuos *Alexandrum* & *Ariſtobulum* calumniis ab *Eurycle* quodam Lacedæmonio viro perditiſſimo oppreſſos in vincula conjecit, deinde apud *Cæſarem* accuſavit. Cauſa vero eorum, ut juſſerat *Cæſar*, apud Syriæ Præſides, & Conventum Romanorum Beryti ab *Herode* ſumma cum vehementia, propoſita, infelices illi Principes ne auditi quidem, damnati ſunt, & crudeliſſimi Patris arbitrio relicti, cujus mandato *Sebaſte* ſtrangulati ſunt. Trecentos etiam ordinum Ductores ex Militibus ſuis imprudenti veterani cujuſdam nomine *Tyronis* libertate nominatos, tanquam filiorum complices, & conjurationis a *Tryphone* Tonſore eidem *Tyroni* per calumniam affictæ conſcios, apud Populum accuſavit, a quo lapidibus obruti ſunt. (Ex *Joſepho* Lib. 16. Capp. 17. & 18.)

Alexandrum & Ariſtobulum ſuos ex Mariammæ filios necat.

Bethleemitarum infantium cædes ab Herode imperata.

XIII. *In diebus Herodis Regis*, anno pene integro ante illius Tyranni mortem, natus eſt JESUS CHRISTUS SALVATOR MUNDI, de cujus Natalis Epocha legi poteſt Diſſertatio noſtra I. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi primi. Cum autem Magi ad Reges Judæorum recens nati, Chriſti ſcilicet cunas, illum adoraturi cum muneribus Hieroſolymam Stella duce veniſſent, *Herodes* a Principibus Sacerdotum & Scribis ſciſcitatus ubi Chriſtus naſceretur, illiſque ſecundum Scripturas reſpondentibus, *In Bethleem Judæ*; cum deinde ſe a Magis per aliam viam in patriam reverſis deluſum videret, *Iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis* (Capit.

11. Si

11. *S. Matthæi*) quam *Herodis παιδοκτονίαν* infideli silentio pressit *Josephus*. Eodem circiter tempore *Antipatrum* filium parricidalis sceleris præsente *Quintilio Varo* Syriæ Præside, qui *Saturnino* successerat, primum ipse, deinde per *Nicolaum Damascenum* accusatum, & multis testimoniis convictum, in vincula conjecit, remque omnem ad *Cæsarem* detulit. Interim ipse & senio confectus (septuagesimum enim annum agebat) & domus suæ malis exulceratus, in gravem ac fœdum morbum incidit, cui leniendo cum nulla remedia proficerent, doloris impatientia sibi ipsi manus inferre conatus est. Nihil tamen ex sævitia sua remisit, cadaveri licet quam homini vivosimilior. Vivos enim comburi jussit *Juda* & *Matthiam* nobiles Juvenes & Legis Peritos, quorum suasu quidam Aquilam auream, quam in frontispicio Templi *Cæsari* dicaverat, Religionis Legisque zelo detraxerant. Deinde *Antipatrum*, cum fugam e carcere moliretur, interfici jussit. *Cum* autem *audisset Augustus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait, Melius esse Herodis porcum esse quam filium*. Refert *Macrobius* Lib. 2. *Saturnalium* Cap. 4. Filium illum *Herodis* inter pueros Judæos Bethleemitas a Patre interfectum, fuisse infantem recens natum, quem cum aliis sustulit, ne is foret ad quem, ex Magorum vaticinio Judæorum Regnum esset perventurum, censet *Baronius* ad Annum primum Christi. Hanc opinionem merito refellit *Casaubonus* Exercitatione secunda adversus Baronium Articulo 17. primo quod verisimile non sit, *Herodem* qui septuagenarius obiit, ante biennium genuisse filium qui bimulus cum cæteris sit occisus. Secundo, si jure miramur inexcusabile silentium *Josephi*, qui de infanticidio nihil dixit, ei admirationi multo justior erit locus, si inter ceteros unus extitit ipsius *Herodis* filius. Tertio, *Herodis* filium ejus ætatis, Bethleemi potius quam in Urbe Regia fuisse nutritum, nulla suadet ratio verisimilis. Si autem Hierosolymis nutriebatur, cur occidendis in Bethleem est annumeratus? Postremo, cædes infantium Bethleemitarum causam habuit, quia e Scripturis persuasum *Herodi* fuerat, quemdam esse Bethleemi natum infantem, qui futurus esset Rex Judææ ranslato ad se Regno e domo *Herodis*. Dura autem est & pene absurda conjectura, *Herodis* conjugem Bethleemi potius quam in Regia peperisse, si quidem peperit. Nec etiam verisimile est ferocissimum illum Tyrannum filios, aut suos e filiis, quos occiderat, nepotes, amore tanto fuisse prosecutum, ut natum ex se infantem propterea necari jusserit, ne priores liberi Regnum amitterent, cum præsertim Regnum in sua Domo nihilominus mansurum cognosceret. *Grotius* ad *S. Matthæi* Cap. 2. censet *Macrobium* errore quodam historias duas ejusdem temporis miscuisse: Quia non satis recte dici potest *Antipater* Herodis filius, jam provectæ ætatis, quique *Bethleemi* non fuit, inter Infantes Bethleemiticos occisus. Adde, quod *Antipater* occisus est quinto ante mortem *Herodis* die; hæc autem laniena ante aliquanto contigit, ut colligitur ex *Cap.* 2. S. Matthæi, v. 19. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & vade in Terram Israel: Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri*. Eruditus Præsul *Daniel Huetius Demonstrat. Evangel. Propos.* 9. Cap. 15. *Antipatri* cædem a *Macrobio* notari existimat, sic tamen ut non duas in unam confuderit historias, sed unicam historiam, eamque distinctam ac veram narraverit. Nam quod scribit, occisum eum fuisse inter pueros Bethleemitas, non sic intelligendum quasi unus fuerit ex his pueris; sed quo tempore trucidati illi sunt, eodem & hunc fuisse morte affectum. Neque hic fuit Herodianæ sævitiæ cumulus. Cum enim in extremis esset, *Salomæ* sorori, ejusque marito *Alexæ* jussit, ut Primores Judæorum, quos ob id Hierosolymis Hiericuntem, ubi decumbebat, evocatos, in Circo concluserat, statim atque ipse animam efflasset, occidi curarent. Scilicet ut Populus Judaicus, cui magnum ex morte sua gaudium futurum sciret, luctus universalis causam haberet, sicque non absque lacrymis funus ejus efferretur. Condito testamento quo filio *Archelao* Regnum, *Antipæ* Galilæam, & *Philippo* Trachonitidem, Gaaladitidem, Bathanæam & Paneadem, Tetrarchiæ nomine relinquebat, adscripta ingenti pro Cæsare, amicis, & cognatis legatorum summa, obiit ante Ferias Paschales, post detrusum Regno *Antigonum* anno trigesimo quarto; ex quo autem a Romanis Rex declaratus est anno trigesimo septimo. De cujus extremis legendus *Josephus* Lib. 17. *Antiquitatum*, Capp. 8. 9. &c.

Herodes filium Antipatrum interfici jussit.

Inter Infantes Bethleemitas occisus non fuit.

Baronius rejellitur.

Mors Herodis.

AR-

ARTICULUS IX.

De ſectis Judæorum Sexta Mundi Ætate exortis.

§. I.

De Samaritanis.

POſt Decem Tribuum deportationem, coloni in Samariam a *Salmanaſſare* Aſſyriorum Rege ſubmiſſi, novam Religionem ex commixtione ſacrorum & profanorum Rituum condiderunt Samaritaniſmi nomine. Deum Iſraelis, & Vitulos aureos *Jeroboami* colebant, illiſque Sacra faciebant in Excelſis, unaque Idola ex veteri ſuperſtitione venerabantur. *Manaſſis* fratris *Jaddux* Summi Pontificis ad *Sanaballatum* ſocerum, Samariæ Præfectum defectio, Sectam celebriorem fecit. Cum enim *Sanaballat* a *Dario* primum, tum ab *Alexandro Magno* veniam impetraſſet ędificandi Templum in Monte *Garizim*, ęmulum Hieroſolymitano, Judęorum ceremoniis ad imitationem tractis, & *Manaſſe* illis Sacris præfecto, repurgatus a Gentiliſmo Samaritanorum cultus, plures etiam, qui ſeverioři ſe Judæorum diſciplinę ſubduxerunt, ſectatores habuit. Figmenta Samaritanorum ex odio & ęmulatione Judaicę Gentis, quę jam inde ab inſtauratione Templi ſecundi cœperat, ut conſtat ex Lib. 1. *Eſdræ*, Cap. 4. & ex *Joſepho* Lib. 11. Cap. 4. & quę flagrabat adhuc Chriſti tempore, ut ex 4. *S. Joannis* Capite compertum eſt, huiuſmodi fuere: Se *Jacob* Patriarcha ex duobus filiis oriundos gloriabantur, ex Ægypto eo translatos, ſibi a *Joſue* eam Terram aſſignatam, ubi ſepulcrum *Joſephi*; ſe poſſeſſores ab ęvo Montis benedicti; Sacerdotes ſuos vere Aaronicos eſſe. Cæterum unum Deum Iſraelis adorabant, Meſſiam expectabant, (*Joannis* 4. 25.) in Circumciſione, Sacrificiis, obſervatione Feſtorum, damnatione Pollutionum, Purificationibuſque Legalibus, cum Judæis conveniebant. *Moſis* Pentateuchum recipiebant & ſervabant. A Judæis vero diſcrepabant in loco cultus, in Scriptorum Propheticorum, cæterorumque in Canone Judaico conſcriptorum repudiatione, in Traditionum per Phariſæos invectarum rejectione. Multa Samaritanis affinxerunt Judæi odio æmulæ Gentis. 1. Quod columbę ſimulacrum in memoriam Semiramidis colerent. Secundo, quod Reſurrectionem negarent, quod ipſis etiam tribuunt *S. Epiphanius* Lib. 1. *Hæreſi* 4. & *S. Gregorius* Lib. 1. *Moralium*, Cap. 15. 3. Quodtres Alphabeti literas non agnoverint. 4. Quod verba Geneſis 1. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, ita legerint: *In principio creavit azyma*. Quas quidem calumnias *Vvaltonus* poſt alios refellit *Prolegomenon* 11. *in Biblia Polyglotta*.

De Judæorum in Samaritanos odio ſcriptum eſt in *Pirke Avoth*, ſive *Capitibus Patrum*, [ſi *R. Eleazaro* fides habenda ſit) *Veniſſe Samaritarum* 180000. *viros contra Eſdram & Nehemiam, ut impedirent eos in ædificando: Unde Excommunicationem ſolemnem contra ipſos Eſdra, Zerubbabel, & Jehoſva fulminarunt. . . . Convocarunt totum cœtum in Templum Dei, & venire fecerunt trecentos Sacerdotes, trecentos pueros qui habuerunt trecentas buccinas, & trecentos Libros Legis in manu eorum qui clangebant. Levitæ vero canebant & pſallebant, & Cuthæos anathematizabant, & ſchammatizabant, & excommunicabant per ſecretum nominis Tetragrammati, & per Scripturam quæ ſcripta fuit in Tabulis, & per Anathema Domus Judicii ſuperioris, & per Anathema Judicii inferioris, ne quis Iſraelita comederet panem Cuthæi in æternum. Unde dixerunt: Quiſquis comederit carnem Cuthæi, erit ſicut comedens carnem porci.* Et, *ne quiſquam Cuthæum faceret Proſelytum: Nec ſit Cuthæis pars in Reſurrectione Mortuorum, ſicut dictum eſt: Non nobis, & vobis ædificatio domus Dei: neque in hoc ſæculo neque in futuro; nec eis ſit pars & hæreditas in Jeruſalem.* Refert *Joſephus* Lib. 12. Cap. 1. poſt *Alexandri Magni* mortem, *Ptolomæum Lagum* Regem Ægypti, devicta Judæa, & Samaria, magnam Judæorum & Samaritanorum turbam in Ægyptum captivam abduxiſſe, quos multi ſponte ſecuti ſunt, partim ubertate ſoli, partim *Ptolomæi* liberalitate allecti. Continuas vero inter Samaritanos & Judæos Alexandrinos fuiſſe rixas, utriſque pro Templo ſuo certantibus, dum hi victi-

victimas ad Hierosolymitanum dumtaxat, illi ad Garizitanum mittendas contendebant: Eoque audacix Samaritanos progressos fuisse, ut etiam coram Rege *Ptolemæo Philometore*, & amicis ejus contra Judæos pro Templo suo contra Hierosolymitanum litigare ausi sint, idque pœna capitis constituta, causa caderent. Victos qui pro Samaritanis certabant, justa Regis morte mulctatos, testatur *Josephus* Lib. 13. Cap. 6.

Antiochi Epiphanis persecutione in Judæos territi ad Ethnicismum defecerant, & Garizitanum Templum consecraverant *Jovi Hellenio*; sed post *Antiochi* mortem statim ipsos ab Idololatria recessisse, probat illa sub *Ptolemæo Philometore* cum Judæis contentio a *Josepho* relata. Templum illud a *Joanne Hyrcano Simeonis* filio, Pontifice Judæorum cum Urbe Samaria dirutum, & solo æquatum diximus, referente *Josepho*, Libro 13. Cap. 17. *Herodes* Urbem instauravit, Templumque in ea condidit, sed in eo ut offerrent Sacrificia Samaritani adduci non potuere, quæ semper celebrarunt in Altari, quod super Montem Garizim construxerant, usque ad Christum, ad quem mulier Samaritana Joannis 4. *Patres nostri in Monte hoc adoraverunt, & vos dicitis quod Hierosolymis sit locus ubi adorare oportet.*

Plures Samaritanorum Sectas *S. Epiphanius* recenset, *Gortheos*, *Essenos*, *Dositheanos*. At Essenî Judæorum Secta fuerunt, non Samaritanorum, ut constat ex *Josepho & Philone*. *Dositheanos* quod spectat, auctorem habuerunt illi *Dositheum* Apostolicorum circiter temporum Impostorem, qui se Christum esse dicebat a *Moyse* prænunciatum his verbis: *Prophetam tibi suscitabit Dominus Deus tuus ex fratribus tuis, sicut me*. Ita referunt *Origenes* Lib. 1. *Contra Celsum*, & Tractatu 27. in *Matthæum*; ejusdem meminit & *Tertullianus*. Illum in Sanctos Prophetas maledicum fuisse & petulantem in Judæum unum ex 12. Patriarchis, & Rebecchi cum negasse, & Mosaicum Pentateuchum adulterasse, aliosque libros fabulis plenos & erroribus contaminasse, Auctor est *Photius* in Bibliotheca.

Pentateuchus Samaritanus antiquissimus est ab *Eusebio Cæsariensi*, *S. Hieronymo*, *S. Cyrillo Alexandrino*, *Diodoro Tarsensi*, & *Procopio Gazæo* laudatus. Textum Samaritanum *Pentateuchi* Viri quidam Eruditi conflatum volunt a *Dositheo* partim ex Hebræo Texto, partim ex Græco, & ab utroque in multis dissidere observant, modo auctiorem, modo mutilum, ac mutatis sæpe locum. In his *Simone de Muis*, *Usserio*, *Seldeno*, *Buxtorfio*, *Hottingero*, *Boxhornio*, *Pluto* præsente Cod. ejus. ubi de *Dositheo* hæc leguntur: *Obtinuit partis Scripsit, & variis genere mixtis corruptelis adulteravit: Librosque Patrios & patrium ritum, divinasque Legibus contrarios conformavit.* Alii censent Samaritanos Codices & Hebræos eosdem olim fuisse, utrumque in aliquibus discrepare, eademque charactere fuisse quem Samaritani adhuc retinent. Unde Samaritanum Pentateuchum hodieque fuisse integrum extare probant, nec a *Dositheo* interpolatum. In his *Morinus Exercitatione in Samaritanum Pentateuchum*, *Capellus*, *Walto*nus Prolegomenum 11. in Biblia Polyglotta. Quos lector studiosus consulere poterit. Si quæ autem diversitas occurrit, eam in scripturæ varietatem omnino refundunt. De Samaritanis legi possunt *R. Benjamin* in Itinerario quod Hebraice & Latine edidit *Constantinus Lemperur*, & *Scaliger* Lib. 7. De Emendatione Temporum, *Hottingius* Cap. 20. Antiarchi Sacri, *Drusius* Lib. 3. *De variis Judæorum Sectis*, & alii.

§. II.

De Sadducæis.

Sadducæis a *Sadoc*, id est, *justitia* nominatos *S. Epiphanius* asserit, hac in re dictis non probatus. Alii a *Sadoc* eorum nomen derivant, non quidem ab antiquo illo qui *Davidis* & *Salomonis* ætate vixit, ut *S. Epiphanius*; sed ab altero qui discipulus fuit *Antigoni Sochæi* clari post *Simonem Justum*, cujus socius & condiscipulus fuit *Baithus*, ut auctor est *Elias* in Thisbi. *Sadoc* enim ille, & *Baithus*, a præceptore desciscentes, Legem cretenus traditam abnegarunt; neque alteri quam quod Legis scripto esset expressum, adhibendam fidem putarunt. Ex quo *Karæi* seu *Karsi* & *Karaitæ*, qui

quasi *Textuales* dicti & *Scripturarii*, id est solo Scripturæ Textui, Traditionibus rejectis, adhærentes. A *Dositheo* Samaritano propagatos *S. Epiphanius* Hæresi 14. & *S. Hieronymus* Dialogo contra Luciferianos, asserunt. Sadducęorum dogmata, moresque describit *Josephus* Lib. 2. *De Bello Judaico* Cap. 7. *Sadducæi*, inquit, *fatum omnino negant, & Deum extra omnem mali patrationem inspectionemque constituunt. Ajunt autem electioni hominum vel bonum vel malum esse propositum: Et secundum voluntatem propriam alterutrum unicuique contingere. Animarum autem generaliter vel supplicia denegant, vel honores. Et Pharisæi quidem faciles, & qui studeant se mutua dilectione complecti: Sadducæi vero & inter se feris moribus discrepantes, & conversatio eorum circa exteros inhumana.* Et Lib. 18. *Antiquit.* Cap. 2. *Sadducæorum opinio cum corpore extinguit simul & animas: Nec quidquam præter Legem servandum existimant. Nam de sapientia cum Præceptoribus disceptare, ad virtutem reputant. Hujus Sectæ pauci sunt, sed fere dignitate præcipui. Ex horum tamen sententia vix quicquam agitur. Nam quoties Magistratus licet inviti suscipiunt, Pharisæorum decretis assentiunt, ni facerent, non ferendi a plebejorum multitudine.* Mortuorum Resurrectionem, Angelos, & spiritualem omnem substantiam ipsos negasse, constat ex Actuum 23. 8. *Sadducæi enim dicunt, non esse Resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum; Pharisæi autem utraque confitentur.* Unde consequens est ipsos asseruisse, corporeum esse Deum, ut *Lyranus* existimat, & Spiritum Sanctum etiam abnegasse, quod illis tribuit & S. Epiphanius. *Angelos*, inquit, *repudiant, ac Spiritum Sanctum ignorant, quem nec accipere meruerunt.* De illorum cum *Jesu* congressu *Matthæi* 22. 25. legimus: *Accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt, Non esse Resurrectionem, & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres; & primus, uxore ducta, defunctus est: Et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius usque ad septimum. Novissime autem omnium & mulier defuncta est. In Resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In Resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: Sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. De Resurrectione autem Mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Sadducæos Sacros omnes Libros præter Pentateuchum repudiasse, affirmant Veteres omnes, præsertim *Origenes*, *Tertullianus*, *S. Hieronymus*, *Beda*. Quod perperam negat *Scaliger*, & contrarium a *Josepho* tradi asserit. Sed tantum abest ne contrarium *Josephus* sentiat, ut is communem illam sententiam potius adstruat Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 18. *Nunc*, inquit, *indicandum est, quod multas Constitutionum a Majoribus per manus acceptas Pharisæi tradiderint Populo, quæ non sunt scriptæ inter Leges Mosaicas: & ideo Sadducæi his auctoritatem abrogant dicentes, Oportere tantum eas servari quæ scripto continentur.* Sadducæi igitur, auctore *Josepho*, sola hæc admittenda, observandaque dicebant, quæ essent scripta in Mosaica Lege. Quod & Lib. 18. Cap. 2. his verbis expressit: *Nec quicquam præter Legem servandum existimant.*

§. III.

De Pharisæis & Scribis.

I. PHarisæorum nomen a voce Hebraica *Pharez*, quod *Separationem* significat, derivatum, quod dignitate, sanctitate, institutis, habitu, a reliquis separati viderentur. Prima illorum origo incerta. Alii a Viris Synagogæ Magnæ arcessunt, centumviginti illis, quorum Præses fertur *Esdras*. Alii a temporibus *Jonathæ Machabæi*, qui centum quadraginta & amplius annis ante Christi Nativitatem obiit. Ita *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9. & Lib. 18. Cap. 2. Alii a temporibus *Aristobuli* vel *Alexandri Jannæi* Judæorum Regis. Alii a tempore *Scammai* & *Hillelis Babylonii* celeberrimorum Judaicæ Gentis Magistrorum circa tempora *Herodis*. Ita *S. Hieronymus* in Caput 8. *Isa-*

ſæ, ad illa verba: *Et erit in petram ſcandali duabus domibus Iſrael*. Ubi tamen ex propria mente id non aſſerit, ſed ex fide Nazaræorum. Verum tam recentes fuiſſe Phariſæos aſſeret nemo, qui *Joſepho* credere voluerit. Nulla autem ratio eſt cur hac in re ipſi non credatur. *Phariſæorum* dogmata potiſſima fuere, 1. Illud de Lege orali, ſeu Traditionibus non ſcriptis, ac Moſaicis, ut contendebant. De quibus illi ad Jeſum, Matt. 15. 2. *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur Traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas cum panem manducant. Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini Mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora Patrem & matrem; &, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: Et non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram. Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labiis me honorat: Cor autem eorum longe eſt a me. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. 2. Fatum admittebant, quod tamen liberum arbitrium, & indifferentiam ad bonum & malum non tolleret. Id conſtat ex *Joſepho* Lib. 2. *De Bello Judaico*, Capit. 7. *Phariſæi*, inquit, *certiorem legalium Rituum notitiam profitentur. Et hi primum dogma habent, ut fato & Deo univerſa deputent: & quidem vel agere quæ juſta ſunt, vel negligere, ſecundum majorem partem eſſe in hominibus poteſtate: Adjuvare tamen in ſingulis & fatum*. Et Lib. 18. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Fato, quæcumque geruntur, tribuunt, nec tamen homini voluntatis aſſenſum adimunt, hac temperamento Deum uti dicentes, ut cum omnia fiant ex ipſius conſilio, in homine tamen ſit voluntas accedendi ad virtutem aut vitium*. Et Lib. 13. Cap. 9. *Phariſæi quædam, at non omnia fato tribuunt, quædam vero in ſua poteſtate eſſe ajunt, ut vel fiant, vel non fiant. Eſſeni vero omnia in fati poteſtate eſſe affirmant, nec quicquam hominibus præter fati decretum accidere. At Sadducæi fatum omnino negant, & e rebus tollunt, dicentes, Nihil fataliter evenire hominibus, & omnia in noſtra ipſorum poteſtate eſſe, ut tam felicitatis nobis ipſis auctores ſimus, quam infortunii; ſi deteriora conſilia ſecuti fuerimus*. 3. Immortalitatem Animæ Phariſæi credebant, & bonarum Animarum Metempſychoſim, ut tradit *Joſephus* Secta Phariſæus Lib. 18. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Animas*, inquit, *credunt immortales, & ſub terris earum judicia fieri: Tum præmia quoque contingere ex virtutis aut malitiæ merito: Et has perpetuis damnari carceribus, illis facilem eſſe ad vitam reditum*. 4. Præcepta Moſaicæ Legis varie reſtringebant pravis interpretationibus, ut conſtat ex Capp. 5. & 23. *S. Matthæi*. Cæterum Saniora Saducæis ſentiebant atque docebant: Unde Chriſtus ait: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcumque ergo dixerint vobis, ſervate & facite*. Et *S. Paulus* Actuum 23. in jus vocatus coram Judæorum Senatu, *Sciens quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & Reſurrectione mortuorum ego judicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo*.

Inſtituta vitæ quod attinet, omnia ad pompam externam, & ſimulatæ pietatis ſchema comparata erant. Affectabant cœlibatum, jejunium hebdomadale repetitum, decimationem univerſalem & ſupra Legis præceptum, abluliones ſuperſtitioſas, preces & eleemoſynas in publico, dilatationem phylacteriorum, & oſtentationem fimbriarum, De his Chriſtus Matthæi 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere. Omnia vero opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus: Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi . . . . . Væ vobis Scribæ & Phariſæi Hypocritæ: Quia clauditis Regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: Propter hoc amplius accipietis judicium. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Qui circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ gra-*

Philacteria, membrana in quibus Decalogus inſcriptus frontibus circum ligata. Memerialia, frontalia, Hebraice Teſephot.

graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia. Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis, & paropſidis, ut fiat id quod de foris eſt mundum. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ a foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. Sic & vos a foris quidem paretis hominibus juſti; intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta Juſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt. Quales eſſent mores Phariſæorum, rurſus innoteſcit ex Parabola Phariſæi & Publicani a Chriſto propoſita Lucæ 18. *Duo homines aſcenderunt in Templum ut orarent: unus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum; raptores, injuſti, adulteri; velut etiam hic Publicanus; Jejuno bis in Sabbato. Decimas do omnium quæ poſſideo.* Dies illi jejunii ſponte ſuſcepti qualibet Hebdomada, erant feria ſecunda & quinta, ſeu dies Lunæ & Jovis, ut recte *S. Epiphanius* & *Theophylactus* explicant, conſentientibus Hebræorum Libris.

De Phariſæorum Inſtitutis *S. Epiphanius* Hæreſi 15. hęc habet: *Phariſæi ſeverioribus ſe Inſtitutis adſtrinxerant. Quidam enim cum ſuas illas exercitationes adhiberent, decem vel octo, vel quatuor annorum ſpatia ſibi præfigebant, quibus virginitatem aut caſtimoniam colerent; hoc tempus continuis precibus traducebant, & id certaminis frequenti s inſtaurabant, ne ullam corporis labem contraherent, neve furtim turpe aliquod in ſomn s proſluvium obreperet. Ergo alii tabulas ad eum uſum parabant, latitudine non amplius dodrantali, in quibus poſt veſperam jacebant; ut ſi fortaſſe dormirent, in pavimentum prolapſi rurſum ſe ad orandum excitarent; quo ſomni quoad liceret, expertes ætatem tranſigerent. Alii collectos calculos ſubſternebant, quorum replicatio profundiorem ſomnum arceret, ut vel inviti pervigiles eſſe conſueſcerent. Nec deſuere qui iiſdem de cauſis ſpinas ſubjicerent. Cæterum bis hebdomada quaque jejunare mos illis fuit, ſecunda videlicet ac quinta die. Ad hæc decimarum decimas dabant, primitias offerebant, triceſimas & quinquageſimas.* Tenebantur omnes Judæi ad tres decimas. Decimæ primæ præceptum extat *Num.* 18. 21. 25. Hæc præſtabatur Levitis ad eorum alimoniam: Ipſi autem Levitæ hujus Decimæ Decimam prętabant Sacerdotibus. Altera Decima imperatur *Deuter.* 14. 22. & 23. quam penes ſe quiſque retinebat, ut ibi ubi Sanctuarium erat, illa veſceretur, adhibitis ad convivium Levitis. Tertia demum, quam tertio quoque anno in Levitas & pupillos, viduaſque diſtribuebant. (*Ibidem v.* 28. 29.) Phariſęi, quamvis ex Levitarum ſtirpe omnes non eſſent, Decimarum tamen decimas, Levitarum inſtar, ſponte dabant. Pręterea primitias, atque oblationes cęteris largiores prębebant. Hebraice *Theruma*. De his docent Rabbini morem ſervari ſolitum apud Judæos, ut qui minimum donum darent, minus ſexageſima parte juſtæ æſtimationis frugum ſuarum non darent: Qui autem liberaliter agere volebant, quadrageſimam penderent: qui neque liberalitate inſignes erant, neque tamen avari, intra hos terminos conſiſtentes, aut ad hos, aut ad illos, prout erant affecti, propius accedebant. Primorum oblatio dicebatur *Theruma oculi boni*. Aliorum, *Theruma oculi mali*: Poſtremorum *Therum-Mediana*. De quibus *Joſephus Scaliger* ſingulari Diſſertatione. Phariſęos in utroque termino communes Leges exceſſiſſe docet *S. Epiphanius*; Liberalitatis, cum trigeſimam partem frugum darent, aliis quadrageſimam conferentibus; Parſimonię, quod ultra quinquageſimam numquam deſcenderent; cæteris ſexageſimam dumtaxat dantibus, quoties parcius agere vellent. Hic verborum illorum *S. Epiphanii* ſenſus: *Primitias offerebant, triceſimas & quinquageſimas*. Addit S. Epiphanius: *Sed & muliebria palliola geſtabant, & cum latioribus crepidis ac ſolearum ligulis procedere ſolebant*. Id veriſimile non videtur. Hæc enim mollities cum Phariſaica ſeveritate non convenit. Et quod Lege Dei expreſſe cautum erat, ne viro muliebri cultu, aut feminę virili ornari fas eſſet, nemo ſibi facile perſua-

Sisinnem & Sarabasanem Syriæ & Phœnicis Præfectos, sed *Darius Hystaspis* sexdecim ab hinc annis: quos Editio Sixtina 70. Interpretum vocat *Sisinnem* Subregulum Syriæ & Phœnicis, & *Sathrabuzanem*; Vulgata vero *Thathanai* & *Starbuzanai*. 1. Esdræ 6. *Nunc ergo Tathanai Dux regionis, quæ est trans Flumen, Stharbuzanai, & Consiliarii vestri Apharsachæi qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis, & dimittite fieri Templum Dei illud a Duce Judæorum, & a Senioribus eorum, ut Domum Dei illam ædificent in loco suo. Sed & a me præceptum est, quid oporteat fieri a Presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur Domus Dei, scilicet ut de arca Regis, id est, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus . . . . . Ego Darius statui Decretum, quod studiose impleri volo. Igitur Tathanai Dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Consiliarii ejus, secundum quod præceperat Darius Rex, sic diligenter executi sunt.*

Scribit *Josephus* ibidem: *Mandato a Cyro accepto, duarum Tribuum Principes, Juda & Benjamin, simulque Levitæ & Sacerdotes, prope Hierosolymam se conferunt: Multi enim maluerunt manere apud Babylonem, non sustinentes possessiones suas relinquere.* At non modo Tribuum illarum Principes, *sed omnem, cujus Deus suscitavit spiritum*, ascendisse in Jerusalem ad ædificandum Templum Domini, & omnem multitudinem captivorum, legimus 1. Esdræ 1. 5. & 2. 64. 65. 70. *Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta; exceptis servis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem. Et in ipsis Cantores atque Cantatrices ducenti . . . Habitaverunt ergo Sacerdotes & Levitæ, & de Populo, & Cantores, & Janitores, & Nathinæi in urbibus suis, universusque Israel in Civitatibus suis.*

II. Edicti a *Dario Hystaspis* anno Regni ejus secundo dati, de Templi ædificatione promovenda, & absolvenda, impetrationem tribuit *Josephus* eloquentię & sapientiæ *Zorobabelis*, qui inter tres Cubicularios Regis, de quæstione illa: Quænam res sit omnium potentissima? optime disseruisset, palmamque dedisset veritati, Imo ipsum Regem voto obstrictum fuisse ait ad instaurationem Templi. (Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4.) Id ex 3. Libro *Esdræ* Apocrypho Capp. 3. & 4. *Josephus* accepit, a quo tamen paululum discrepat. At certius est, & Scripturæ Canonicæ conformus, novum hunc instaurandi Templi conatum ab instinctu divino excitatum esse. Aggæi 1. 12. 14. *Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedech Sacerdos Magnus, & omnes reliquiæ Populi vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi Prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos . . . Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, Ducis Juda, & spiritum Jesu filii Josedech Sacerdotis Magni, & spiritum reliquorum de omni Populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in Domo Domini Exercituum Dei sui.* Et 1. Esdræ 4. & 5. *Intermissum est opus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii Regis Persarum. Prophetaverunt autem Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedech, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jerusalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Neque ratio ulla erat, cur *Zorobabel* Edictum a *Dario* hac occasione impetratum Præfectos Regios celasset haud male erga se affectos, Regique molestiam creasset Edicti *Cyri* in Bibliotheca Babylonica, seu Regio Chartulario inquirendi, ut factum narratur 1. *Esdræ* Cap. 6. Voti etiam a *Dario* Rege antea nuncupati de Templo instaurando, Scriptura Canonica non meminit.

III. Omnia quę de *Artaxerxe* commemorantur 1. *Esdræ*, & 2. *Esdræ* Capp. 1. & 2. quod ejus Edictis muniti *Esdras* & *Nehemias*, ille anno Regni ejus septimo, hic vigesimo, Hierosolymam ascenderint ad reformationem Ecclesię, Reipublicæ instaurationem, & sanctę Civitatis ędificationem atque munitionem, ad *Xerxem* insigni parachronismo refert *Josephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 5.

IV. Templum anno Regni *Darii* nono absolutum scribit *Josephus* Lib. 11. Cap. 4. repugnante Scriptura Sacra, quę anno sexto Regni *Darii* Regis ędificationem Templi completam testatur, 1. Esdrę 6. 15. *Et compleverunt Domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus Regni Darii Regis.* Pro die tertio, vigesimum-

ter-

tertium ſcripſit *Joſephus*, quem tamen excuſatum velim ob varietatem lectionum in Græcis Codicibus. Quidam enim, ex quibus Editio Sixtina prodiit, diem vigeſimumtertium adſcribunt, ſicut & Lib. 3. *Eſdræ* Apocryphus, Cap. 7. quamvis Hebræi Codices, Græca Regia, Latina Vulgata, & Chronicon Hebræorum Cap. 39. diem tertium menſis Adar conſtanter retineant. Aliud in *Joſepho* erratum eſt, tam in Textu Græco, quam in Latina *Gelenii* Verſione. Menſem Adar undecimum vocat, qui duodecimus fuit Anni ſacri. Præterea *Nehemiam Xerxi* Regi ſupplicantem inducit, ut quod deeſt ad fabricam Templi ſuppleat (*Cap.* 11.) quod tamen anno nono *Darii* Regis omni ex parte abſolutum, ſolemnique ritu dedicatum ſcripſerat ſuperiori Capite. Denique *Joſephus Nehemiam* Hieroſolymam perveniſſe ſcribit anno *Xerxis* vigeſimoquinto, cum nec tot annos *Xerxes* regnaverit; & anno vigeſimo *Artaxerxis* facultatem obtinuerit *Nehemias* eundi in Judæam, ut Muros, Turres, & Portas Hieroſolymorum inſtauraret, ſtatimque profectionem adornaverit, nec toto quinquennio ipſum hæſiſſe in via ſit veriſimile.

V. Mirabilem illam Ignis ſacri inventionem, quam *Nehemiæ* tribuit Sacra Scriptura *Machabæorum* 1. 31. 32. *Joſephus* alto ſilentio obruit.

VI. *Joſephus* Libro *De Machabæis* ſcribit, *Apollonium* a *Seleuco* Magni *Antiochi* filio miſſum Hieroſolymam ad expilandum Templum, & Viſione Angelica ſtupefactum receſſiſſe. At Scriptura Sacra Lib. 2. *Machabæorum* Cap. 3. 7. 8. non *Apollonium*, ſed *Heliodorum* a Rege miſſum teſtatur. Nec ſolum Viſione Angelica ſtupefactum, ſed ab Angelis flagellatum, & ſemianimem relictum commemorat, v. 2. 3. & ſeq. *Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipſe cum Satellitibus circa ærarium præſens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis evidentiam, ita ut omnes qui auſi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute in diſſolutionem, & formidinem converterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus: Iſque cum impetu Heliodoro priores calces eliſit .... Alii etiam apparuerunt duo Juvenes virtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu, qui circumſteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes. Subito autem Heliodorus concidit in terram ..... Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni ſpe & ſalute privatus.*

VII. De morte *Antiochi Epiphanis* ſcribit *Joſephus* Lib. 12. Cap. 13. Demiror *Polybium Megalopolitanum, qui, vir alioqui probus, ait, hunc Antiochum periiſſe quod conatus ſit Dianæ Templi theſauros ac donaria diripere. Voluiſſe enim tantum, ac non etiam perfeciſſe ſacrilegium, non videtur res digna ſupplicio. Quod ſi hæc cauſa Polybio digna videtur, cur Antiochus deberet capite pœnas perſolvere, multo veriſimilius eſt, ob exhauſtum ſacrilegiis Hieroſolymitanum Templum acceleratum eſſe ejus interitum. Si quis tamen magis probat Polybii ſententiam, cum eo nunc non libet contendere.* In his multiplex eſt erratum *Joſephi:* Primum quòd ſacrilegii voluntatem ſupplicio dignam non eſſe aſſerat. Secundum, quod in gratiam Ethnicorum contentionis funem adverſus *Polybium* movere nolit, ſed permittat credere *Antiochum* ob direptum Dianæ Templum, potius quam ob violatum ac ſacrilegiis exhauſtum Hieroſolymitanum veri Dei Templum, mala morte periiſſe.

VIII. Judicium deſideratur in iis quæ narrat *Joſephus* Lib. 13. Cap. 6. de Poteſtate data *Oniæ* filio *Oniæ* III. Pontificis a *Ptolomæo Philometore* Ægypti Rege & *Cleopatræ* ejus uxore Templi in Præfectura Heliopolitana ædificandi inſtar Hieroſolymitani. Regem enim & Reginam Idololatras magis ſolicitos facit quam *Oniam* ipſum ne Lex *Moyſis* violetur, hanc ipſis Epiſtolam affingens: *Rex Ptolomæus, & Regina Cleopatra, Oniæ gaudium. Legimus tuas Literas in quibus poſtulas, ut tibi permittamus illud apud Leontopolim Præfecturæ Heliopolitanæ collapſum Templum repurgare, quod vocatur Agreſtis Bubaſtis: Quod ſane miramur, ſi poterit acceptum eſſe Deo Templum ſtatutum in impuro loco & pleno animalibus. Sed quoniam ais, Prophetam Iſaiam jam olim hoc prædixiſſe; permittimus tibi hoc quatenus poteſt ſalva Legis obſervatione fieri, ne videamur per hoc peccare in Dominum.* Hominem Ethnicum, *& quotidiana luxuria ita marcentem, ut non ſolum Regiæ Majeſtatis officia intermitteret, verum etiam ſenſu hominis nimia ſagina careret,*

reret, ut ſcribit *Juſtinus* Libro 34. Cap. 2. adeo ſolicitum fuiſſe de Moſaicæ Legis obſervantia, & de offenſione veri Dei vitanda, nemo ſibi facile perſuaſerit.

IX. Templi Heliopolitani exſtruendi conſilium cepiſſe *Oniam* ſcribit Joſephus, *fretum maxime Prophetæ Iſaiæ Vaticinio, qui ante ſexcentos amplius annos prænuntiarat fore omnino, ut Templum aliquando Deo Maximo ædificaretur in Ægypto, idque hominis Judæi opera.* Iſaię teſtimonio fœde abuſus eſt *Onias*, idemque in alienum ſenſum traxit deceptus pariter *Joſephus*. Locus extat *Iſaiæ* Cap. 19. v. 9. quem de converſione Ægyptiorum ad Chriſtum Salvatorem, & de Eccleſia Chriſti olim in Ægypto propaganda, non de Templo materiali ab homine Judæo excitando intelligi certum eſt. *In die illa erit Altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in ſignum, & in teſtimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem & Propugnatorem, qui liberet eos. Et cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis, & in muneribus. Et vota vovebunt Domino, & ſolvent.* Lætari certe non poterat *Iſaias* de Templo vel Altari excitato, quo Lex Moſaica violabatur, cujus obſervatio Judæis ſub maledictionis interminatione præcepta fuerat. Aliud igitur Templum, aliudque Altare ſpectat, ut oſtendit *Euſebius* Lib. 1. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. 6. pag. 19. *Etenim*, inquit, *Moſes Altare & Sacrificia nuſquam terrarum, ſed in ſola Judæa, & in hujus una duntaxat civitate conſtitui, lege a ſe poſita jubet: Prophetia autem in terra Ægypti ait Altare Domino ſtruendum, dicandumque eſſe, & Ægyptios ipſos non amplius Diis patriis rem ſacram, ſed ipſi Prophetarum Deo facturos, & quod verum Deum ſint agnituri, non Moſen illis, neque alium ex Prophetis quempiam Auctorem fore, ſed novum quemdam divinitus miſſum hominem. Porro autem translato commutatoque Altari præter Moſis conſtitutiones, atque decreta, neceſſe eſt penitus etiam Legis Moſis fieri mutationem. Quod ſi ſummo Deo ſacrificaturi ſunt Ægyptii, prorſus etiam Sacerdotii munus ſunt adepturi. At Ægyptiis ad tale munus aſſumptis, quæ de Levitis & Aaron Succeſſoribus a Moſe ſunt conſtituta, nulli plane uſui Ægyptiis amplius eſſe poſſe perſpicuum eſt. Tempus igitur jam tum fuerit, Legem Novam, ad ea quæ dicta ſunt confirmanda ponere opus eſſe? Quid igitur? Temere hæc enuntiata ſunt? An exitum invenit oratio? Inſpice igitur ſi non hodie, hoc eſt, noſtris interim ipſorum temporibus, ipſis oculis cernuntur non ſolum Ægyptii, verum etiam omne genus hominum qui antehac ſimulacris ad dicti erant, quouſque Ægyptiorum appellatione Prophetica Prædictio ſignificat, a multorum Deorum ac Dæmonum impio cultu liberatum, & verum Prophetarum Deum invocans & adorans. Vota autem facient, non pluribus amplius Dominis, ſed uni ſoli Domino, quemadmodum ſacrum prædixit Oraculum. Et huic quidem Altare incruentarum, & rationalium hoſtiarum, ut nova Novi Teſtamenti Myſteria poſtulant, per totum Terrarum orbem erectum eſt: Et cum in Ægypto, tum in reliquis Gentibus, quæ mores Ægyptiorum imitantes, ſuperſtitionis errore tenebantur, hac ipſa ætate noſtra, cognitio veri Dei relucens, fidem iis, quæ a Prophetis prædicta ſunt, indubitatam adjungit. Hæc autem cum reipſa interim perfici videas, nec amplius, ut quondam audita exſpectari, ſi tempus quæras unde principium ejuſmodi res acceperit, non aliud invenies quam cum Salvator noſter advenit. Ipſe igitur ille fuit, quem Oraculum ſignificabat, cum diceret: Deum & Dominum univerſi, miſſuram Ægyptiis hominem, qui ſalvos faciat eos: Quem & Moſis Vaticinia perhibebant, ubi ait: „ Egredietur homo de ſemine ejus; & dominabitur Gentibus multis. In quibus ſane Gentibus & Ægyptios numerari par eſt.*

X. *Alcimo* in Pontificatu *Judam Machabæum* ſucceſſiſſe ſcribit *Joſephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 17. *Alcimo autem Pontifici*, inquit, *volenti demoliri veterem Adyti parietem, Sanctorum Vatum ædificium, morbus divinitus inflictus eſt, per quem repente voce privatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus miſere periit, poſt exactum in Sacerdotio quadriennium: Quo defuncto, Pontificatum Populus communibus ſuffragiis Judæ tradidit.* Joſephum ſequitur *Euſebius*; ſed uterque a Scriptura Sacra aberrat, quæ *Judam Machabæum* ante *Alcimum* obiiſſe teſtatur 1. *Machabæorum* 9. 18. 56.

XI. De *Joanne Hyrcano* ſcribit *Joſephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, ipſum *Aperto mon-*

mento

mento Davidis, qui olim Regum omnium fuerat ditissimus, tria millia talentorum inde protulisse: Quibus pecuniis fretus, primus omnium cœpit externum Militem alere. Hæc fabulas Judaicas redolent. Quis enim credat *Davidem* Regem pientissimum, thesauros ad fabricam Templi tanto studio colligentem, immensam pecuniæ vim in sepulcris condere voluisse? Aut *Salomonem*, si ad eum tot opum defossionem referendam, quis censeat, maluisse ab *Hiramo* Rege Tyri centum viginti talenta auri mutuo accipere, & viginti Galileæ oppida ipsi oppignorare, & circa extrema Regni ac vitæ suæ tempora Populum tributis premere & exhaurire, (3. *Regum*, *Cap.* 9. 10. 11. 14. & *Cap.* 12. 4.) quam thesaurum illum minuere, presertim cum tantus fuerit, ut etiam *Herodes* idem sepulcrum scrutans, magnam vim aureorum ornamentorum inde sustulerit, ut refert idem *Josephus* vulgi fabulis nimis credens, Lib. 16. Cap. 11.

XII. De *Joanne Hyrcano* rursus scribit *Josephus* Lib. 13. *Antiquitatum*, *Cap.* 18. *Tribus maximis a Deo dignum habitum honoribus, Principatu Gentis Judæorum, & Pontificatu, & Prophetia. Fruebatur enim divinis colloquiis.* Sed Prophetę parum congruunt, quæ de ipso idem *Josephus* commemorat, a Pharisaica Secta ad Sadducæos defeciisse: Et *Alexandrum* filium odio implacabili fuisse prosecutum, nec unquam in conspectum suum admisisse, quod ei Deus in somnis apparens re-velasset, hunc cæteris fratribus posthabitis regnaturum. (*Cap.* 20.)

XIII. Mirum quod *Aristobulum* Judæorum Regem *natura æquum & modestum* fuisse Cap. 19. Lib. 13. *Josephus* scribat ex auctoritate *Strabonis*: Cum hunc eo crudelitatis processisse testetur, ut Matrem fame necaret in vinculis, fratrem *Antigonum* calumniis oppressum interfecerit: Pœnasque dedisse Deo vindici ob fraternam cædem; cujus conscientia has ipsi morienti voces extorsit: *Ergo non latet Deum*, inquit, *meum impium ac sceleratum facinus, quando tam cito reposcor pœnas cognati sanguinis. O corpus impudens, quousque retinebis animam, quam materni simul ac fraterni Manes flagitant? Cur non semel eam reddis, ne sic per partes opus sit libare meum sanguinem, atque ita parentare oppressis, per nefas & parricidium? Vix ea fatus erat, cum exhalavit animam, uno tantum anno in Regno exacto, cognominatus Phillelen, id est, Græcorum Amator.* Quod cognomen suspicionem etiam facit, ipsum Græcorum potius quam Judæorum moribus vixisse, & Judaica Religione non ex sincera Pietate, sed ex mera Politica, ad Populum in officio continendum usum esse.

XIV. Judæorum intra Templum a *Pompejo* obsessorum pietatem laudat *Josephus* Lib. 14. Cap. 8. quod Romanorum opera & machinas, quibus erigendis Sabbato occupabantur, aggredi, disturbare, ac vertere nefas ducerent. At mera hæc erat superstitio ex Pharisaica Traditione, Legis divinę sensui repugnans, ut constat ex 1. *Machabæorum* 2. ubi *Mathatias* & amici ejus, divinæ Legis intelligentia, & pietate insignes, die Sabbati pugnandum, & repellendos frangendosque hostium insultus decreverunt. V. 40. & 41. *Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus Gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris; nunc citius disperdent nos a terra. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus adversus eum: Et non moriemur omnes, sicut mortui sunt, fratres nostri in occultis.*

XV. De *Pompeii* in Templum expugnatum ingressu *Josephus* ibidem scribit: *Læsa est etiam non mediocriter Templi Religio, humanis antehac nec vestigiis penetrati, nec oculis .... Introgressus est enim in illud Pompejus, & una cum eo non pauci alii, & inspexerunt, quæ nefas est videre nisi solis Sacerdotibus.* Oblitus est *Josephus* eorum, quę de *Antiocho* scripserat Lib. 12. Capit. 7. *Spoliato igitur Templo, & ablatis vasis sacri ministerii, & inter cætera candelabris aureis, Altari aureo, Mensaque Propositionis, ac ne aulæis quidem relictis, quæ e cocco ac bysso constabant, evacuatis etiam thesauris reconditis, ita ut nihil omnino relinqueret, conjecit Judæos in luctum maximum ..... In Templo quoque Ara posita, porcos mactavit, Sacrificium a Judæorum Religione alieniissimum*, &c. Non solum sibi ipsi, sed & Scripturæ Sacrę repugnat 1. *Machabæorum*, Cap. 1. *Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo, & quadragesimo tertio anno: Et ascendit ad Israel, & ascendit Hierosolymam in multitudine gravi. Et in-*

tra-

travit in sanctificationem cum superbia, & accepit Altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & Mensam Propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie Templi erat: Et comminuit omnia: Et accepit argentum & aurum, & vasa concupiscibilia: Et accepit thesauros, quos invenit . . . . . Die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificavit Rex Antiochus abominandum Idolum desolationis super Altare Dei. Cum his certe non conveniunt, quæ de *Pompejo* in Templum introgresso scribit *Josephus*, læsam esse religionem Templi, *humanis antehac nec vestigiis penetrati, nec oculis*. Pergit Judæorum Historicus, & *Pompeii* laudat pietatem quod thesaurum sacrum non attigerit. *Cumque*, inquit, *intus essent ex auro mensa, & candelabrum, & pocula, & odoramentorum magna copia; præterea in thesauris sacræ pecuniæ circiter talentorum duo millia; nihil horum præ pietate attigit, sed hic quoque sui similis fuit, & nihil commisit indignum cæteris virtutibus.* Sed *Pompeii* mentem longe aliter interpretatur *Cicero* Oratione pro L. Flacco. *Cn. Pompejus*, inquit, *captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc ut multa alia, sapienter quod in tam suspiciosa ac maledica civitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo, Religionem & Judæorum, & hostium, impedimento præstantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse.*

XVI. *Antipatri* mortem commemorans *Josephus* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 19. scribit: *Hic fuit finis Antipatri viri justi ac pii, & patriæ amantissimi.* Cap. vero 2. ejusdem Libri hunc *natura factiosum* dixerat, quem viri justi, pii, & amantissimi characterem esse, nemo prudens dixerit.

Notatur Templum Josephi Herodes non extruxisse.

XVII. Quamvis *Herodes* Templum Hierosolymitanum amplificaverit, novisque porticibus ornaverit; falsum tamen est quod tradit *Josephus*, ipsum novum Templum, idque majus & magnificentius quam illud *Zorobabelis*, a fundamentis erexisse. In eo describendo multus est *Josephus* Libro 6. *De Bello Judaico*, Cap. 6. & Libro 15. *Antiquitatum*, Cap. 14. *Sublatis*, inquit, *veteribus fundamentis, & novis repositis, desuper Templum exstruebat, longitudine centum cubitorum, altitudine totidem & viginti amplius: Qui viginti cubiti aliquanto post sidentibus fundamentis decesserunt, eosque denuo addere decreverunt nostri Neronis temporibus. Constabat autem structura e lapidibus candidis firmissimis, magnitudine viginti quinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine vero cubitorum duodecim. Habebatque Basilicæ similitudinem; hinc & inde humilius, media sui parte excelsum, a multis studiis conspicuum, maxime ex adverso habitantibus, aut advenientibus*, &c. Duabus maxime rationibus novi illius Templi structuram viri Eruditi impugnant.

Prima est, quod *Herodi* tot jam sumptibus exhausto & Romanorum dominationi subjecto, in quos largitiones immensas fecisse dicitur, tanta pecuniæ vis non suppeteret, quanta ad Templi tam magnifici fabricam opus erat. Qui Cæsaream, Sebasten, tot Templa in honorem Cæsaris, Arcem Antoniam, novam Hierosolymis Regiam, Theatrum & Amphitheatrum, Castrum Herodium sexagesimo ab urbe stadio, alia castra, atque ædificia ab *Herode* condita, instaurata, ornata (ut passim refert *Josephus*) cogitaverit: Qui meminerit Regiam dignitatem magnis ab ipso sumptibus Romæ comparatam: Urbis ulteriorem direptionem immensa item pecunia ab illo redemptam, cum primum Regni possessionem iniit, cum eam jam *Antigonus*, ut Parthis satisfaceret, mille talentis exhausisset: Templum a *Crasso* expilatum, toties vastatam a paucis annis Provinciam, decem millia talenta, & amplius, a Romanis exacta: Partem Judææ fructuosissimam *Cleopatræ* ab *Antonio* attributam, pro qua ducenta eidem *Cleopatræ* talenta annua ad annos aliquot persolvere coactus est *Herodes*: Stipendia Exercitus, in quo triginta hominum millia militabant: Ærarium non solum exhaustum, sed quicquid erat in Regia suppellectilis, tam aureæ, quam argenteæ, ab *Herode* distractum & consumptum, ut nonaginta millia cororum frumenti ex Ægypto compararet, Populique miseriæ grassante fame subveniret: Cæsarem octingentis talentis ab ipso donatum, omnemque ejus Exercitum tam laute ubique exceptum, in memoriam revocaverit, & reditus *Herodis* cum *Salomonis* opibus comparaverit: *Herodem* ipsum parem non fuisse sumptibus ad fabri-

fabricam Novi Templi, quod Salomonici magnificentiam superaret, vel æquaret, ultro fatebitur.

Secunda ratio contra Herodiani Templi fabricam militans, petitur ex *Aggæi* Prophetæ Vaticinio, Cap. 2. qui Populum de secundi Templi vilitate, præ gloria & magnificentia Salomonici mærentem consolatur, majoremque fore gloriam Domus illius novissimæ prædicit, quam primæ, quia corporea Messiæ desiderati cunctis Gentibus præsentia ornanda est. *Quis in vobis est derelictus*, inquit, *qui vidit Domum istam in gloria suæ prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus. Et confortare, Jesu fili Josedech Sacerdos Magne, & confortare omnis Populus terræ, dicit Dominus exercituum*: *Et facite (quoniam ego vobiscum, dicit Dominus exercituum) verbum quod pepigi vobiscum cum egrederemini de Terra Ægypti; Et Spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere Quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS CUNCTIS GENTIBUS: & implebo Domum istam gloria, dicit Dominus Exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domus istius novissimæ, plus quam primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco isto dabo pacem.* Templum a *Zorobabele* & *Jesu* filio *Josedech* exstructum dicitur *Domus novissima*: Posterior igitur alia non fuit ab *Herode* a fundamentis excitata. Præterea, Templum istud *Zorobabelis* præsentia, prædicatione, miraculis Christi Salvatoris gloriosum fore prædicitur, eoque nomine, non auro, argento, vel arte, extiturum Salomonico magnificentius. Stabat itaque dum Christus mortalem in terris vitam egit, proindeque non fuerat a fundamentis eversum. Tertio, Templum quod stabat Christo vivente ac prædicante, *quadraginta sex annis* ædificatum fuerat, ut dicitur *Joannis* 2. 20. Templum autem Herodianum novem annis cum dimidio absolutum scribit *Josephus* Lib. 15. *Antiquitatum*, Cap. 14. Quadriennio quidem absolutum fuerat Templum *Zorobabelis*: Sed Judæi tempora ædificationis sub Persarum Regibus numerabant, comprehensis etiam annis, quibus interruptum opus fuerat, quo majorem Jesu invidiam facerent. Computantur autem anni illi quadraginta sex vulgari opinione a primo anno *Cyri* Persico. Inde triginta anni numerantur ad Cambysen; ab hoc novem ad *Darium*, inclusis simul Magis; hinc sex ipsius *Darii*; Ita pervenitur ad annum quadragesimum sextum.

Addi possunt aliæ rationes ex Architectura desumptæ, quæ Templum illud Herodis male confictum a *Josepho* demonstrant, quas vide apud *Villalpandum* Tom. 2. in *Ezechielem* Lib. 5. Cap. 68.

At (inquit *Ribera* Commentario in Cap. 2. *Aggæi* Prophetæ,) tam demens non erat *Josephus* Judaici Populi Sacerdos, vir eruditus, & recentis Scriptor Historiæ, ut notissimum & imprudentissimum mendacium universis Judæis auderet obtrudere. Tantumne illi *Herodis* memoriæ favebant, ut opus insigne Patrum suorum impio Regi adscribi paterentur?

Respondet *Salianus*, Tom. 6. Annalium ad annum Mundi 4035. §. 29. perpaucos, aut potius nullos fuisse superstites, qui eum mendacii possent redarguere. Nam, ut ex Vita ejus colligi potest, *Antiquitates* scripsit *Domitiano* imperante, cujus annus primus cadit in octogesimum Christi annum, secundum calculos *Baronii*: quibus adde octodecim, quos ab Herodianæ illius fabricæ tempore ad Christum usque reliquos supponit, fiunt anni octo supra nonaginta. Deinde, ita rerum facies mutata erat atque confusa apud Judæos, eversa funditus eorum Respublica, ut Judæorum quisquiliæ, quæ supererant, *Josephi* Scripta recognoscere, aut examinare negligerent, aut etiam Græce scribentem intelligere non possent; aut subnixum Imperatorum benevolentia redarguere non auderent, cui in promptu erat ultionem de inimicis suis sumere, ut ipse in Vita sua fatetur. In *Josepho* itaque potentius fuit studium extollendæ Gentis suæ, quam ejus in *Herodem* odium, cujus etiam Nepoti *Agrippæ* charissimus erat. Quod si studium tum celebrandæ Gentis, tum Romanis Imperatoribus placendi, & scribendi quæ vulgo ab Ethnicis probari possent, eo impudentiæ *Josephum* adduxit, ut ea scriberet, quæ omnium sæculorum posteritas posset ex Sacris Literis coarguere atque convincere falsitatis; quid mirum

rum ea ſcripta ab illo fuiſſe, quę ſola ſcribentis auctoritas tuta redderet, nec Sacrorum Librorum, aut alterius Auctoris teſtimonio refutari poſſent?

XVIII. Alia *Joſephi* errata hiſtorica & chronologica prætereo paſſim in hujus Ætatis Hiſtoria occurrentia, ſed dogmata quædam erronea ſine animadverſione prętерire non poſſum; illud imprimis, quo fortitudinis actum eſſe cenſet, ſibi manus inferre. Unde *Phaſaelum* hoc nomine commendat Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 25. Sed *maxime*, inquit, *miranda eſt Phaſaeli generoſitas, qui ubi neci ſe deſtinatum cognovit, non tam mortem indigne ferens, quam miſerabile ac turpe ducens inimici arbitratu cadere, cum manus ſibi inferre non poſſet propter vincula, alliſo ad ſaxum capite vitam abrupit: Quod illi tum in tali neceſſitate conſtituto ziſum eſt honeſtiſſimum, adempta Inimico poteſtate ſæviendi in ſe pro libidine.* Et Libro 1. *De Bello Judaico* Cap. 11. *Phaſaeli virtute prævenitus eſt Antigonus; qui cum nec ferri copiam, nec manus liberas haberet, ad ſaxum fracto capite interiit: Atque ita probato quod verus Herodis frater eſſet, Hyrcanuſque degeneraſſet, viriliter moritur: dignum anteacta vita obitum aſſecutus.*

XIX. Fatum admittit *Joſephus*, omniaque vi ac neceſſitate ineluctabili contingere, impie aſſerit Lib. 16. *Antiquitatum*, Cap. 17. ubi de nece filiorum *Herodis* agit: *Illud*, inquit, *merito dubitari poſſit, in Adoleſcenteſne ea culpa conferenda, qua Patrem longo tempore exaſperatum tandem in odium conjecerint immedicabile: An in ipſius duritiam, & cupiditatem tam gloriæ quam dominationis immodicam, qui nullum ferret ſocium, malens omnia ſuo arbitratu facere: An potius in fortunam, cujus potentiæ nullis humanis rationibus reſiſtere licet, ne ſapientiſſimis quidem. Unde perſuaſum habemus eam omnes humanas actiones præſanxiſſe, ut neceſſaria conſequantur: Eamque vim fatum vocamus, quod nihil ſit quod illa non efficiat. Sed hunc ſermonem ut arduum leviter attigiſſe ſufficiet, qui & noſtris ſtudiis nonnihil tribuit, & varietatis actionum cauſas examinat. Quæ quidem contemplatio jam olim incluſa eſt Legis noſtræ Voluminibus.*

Objiciet fortaſſe quiſpiam nos in toto hoc Opere *Joſephum* intemperantius reprehendiſſe, cujus in ſcribendo fidem commendat *Euſebius* Lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 9. his verbis: *Joſephus Mathatiæ filius, Natione Hebræus, domo Hieroſolymitanus, ex numero Sacerdotum . . . . . Omnium tunc temporis Judæorum præſtantiſſimus fuit, non modo Populariam ſuorum, ſed etiam Romanorum judicio: Adeo ut ipſe quidem in Urbe Roma ſtatua donatus ſit; Libri vero ab eo conſcripti in Bibliotheca publica fuerint collocati. Scripſit autem Antiquitates quidem Judaicas viginti Libris: Hiſtoriam vero Belli Judaici, quod a Romanis ſua ætate geſtum eſt, ſeptem Voluminibus complexus eſt: Quam non ſolum Græco, ſed etiam patrio ſermone a ſe editam teſtatur, Dignus omnino cui & hic & in cæteris fides habeatur.*

Fide dignum *Joſephum* fateor, ſed quatenus Sacris Literis non repugnat. Cum vero Scripturę Sacræ contradicit, ac in manifeſtos errores impingit,, quod ipſi fuiſſe frequentiſſimum, paſſim in hac Veteris Teſtamenti Hiſtoria comprobavi, non ſolum indignus eſt cui fides habeatur, ſed plane dignus in quem animadvertatur. Honores vero quibus a Romanis ornatus eſt, Hiſtoriam dumtaxat *Belli Judaici*, non vero Judaicas Antiquitates ſpectant. Cum enim Romani in Hebræorum literis & Hiſtoria peregrini penitus eſſent, judicium de fide *Joſephi* in illa conſcribenda ferre non poterant. Quod dixi, *Joſephi* ipſius teſtimonio confirmatur in Epilogo *Antiquitatum*. Arguens enim mendacii *Juſtum Tiberienſem*, qui illorum temporum Hiſtoriam perinde ac ipſe ſcribere inſtituerat, multaque alia eidem objiciens crimina, hæc ad extremum adjungit: *At non ego*, inquit, *de meis Libris perinde ac tu ſum veritus. Sed ipſis Imperatoribus eos obtuli, cum res geſtæ pene adhuc ante omnium oculos verſarentur. Quippe conſcius eram mihi ſervatæ ubicumque veritatis. Ac proinde cum teſtimonium illorum ſperaviſſem, non ſum expectatione mea fruſtratus. Quin etiam pluribus aliis Hiſtoriam meam communicavi, quorum nonnulli bello interfuerant. Inter quos fuit Rex Agrippa, & quidem ex ejus propinquis. Titus quidem Imperator ex iis ſolis rerum geſtarum notitiam hominibus tradi tantopere voluit, ut manu ſua ſubſcriptas publicari præceperit. Rex vero Agrippa duas & ſexaginta ſcripſit Epiſtolas, quibus veritatem a me expoſitam eſſe teſtatur.* Hunc *Joſephi* locum deſcripſit *Euſebius* Lib. 3. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 10.

CA-

CAPUT III.

Historia VI. Ætatis ab Ethnicis Interpolata.

I. EZechielem Prophetam cum *Pythagora*, vel certe cum *Nazarato* Assyrio *Pythagoræ* Præceptore, Græcorum quidam confuderunt, ut refert *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum: *Alexander autem* (inquit) *in Libro de Pythagoricis Symbolis, narrat Pythagoram Nazarati Assyrii auditorem fuisse. Hunc quidam Ezechielem fuisse putant; Haudquaquam vero est, ut infra ostendetur.* Juvenis erat *Pythagoras* cum jam senex *Ezechiel* apud Chaldæos degeret. Illuc peregrinatus, Philosophus ut testatur *Porphyrius*, in ejus Vita *Ezechielem* & *Danielem* videre potuit, & cum illis congredi. Ab ipsis, aliisque Judæis in Chaldæa captivis Mosaica dogmata, quibus philosophiam suam insperſit, ipsum accepisse verisimile est: Et imprimis mirificam illam *Tetractyn*, quam ipsum esse Dei nomen *Tetragrammaton* conjiciunt *Seldenus* Syntagmate 2. *De Diis Syris*, & *Godefridus Vvendelinus* Libro *De Pythagoræ Tetracty*.

Pythagoram aut Nazaratum, Pythagoræ præceptorem Græcorum quidam cum Ezechiele confuderunt.

Pythagoræ Tetractys.

II. Ex Capp. 1. & 10. *Ezechielis*, ubi gloria Dei & currus Cherubim describuntur, petitum est illud Platonis: *Magnus sane Imperator in cœlo Juppiter, alatum currum agitans:* ut observat *S. Justinus Martyr* in Paræneſi.

Alatus Jovis currus unde confictus?

III. *Belesim* a *Diodoro Siculo* Lib. 2. memoratum *Danielem* ipsum fuisse, Viri quidam Eruditi suspicati sunt, quod *Belesis* fuerit de genere Chaldæorum, Hebræi autem e Chaldæis orti: Astrologiæ peritus & futurorum præscius fuerit *Belesis*; Daniel *eruditus omni sapientia, cautus scientia, & doctus disciplina*; & vaticinandi peritia celebris; Quod denique *Belesis* unus fuerit ex Babylonis Proceribus; fuerit & *Daniel*. Sed utriusque repugnat ætas longo intervallo dissita. *Danielis* enim deportatio annis plusquam ducentis & sexaginta posterior fuit interitu *Sardanapali*, cujus Regnum *Arbaces* occupavit, *Belesis* opibus, consiliis, industria subnixus, ut observat Doctissimus Præsul *Daniel Huetius*.

An Belesis sit ipse Daniel?

Dan. 14.

CAPUT IV.

Historia Exotica Sextæ Mundi Ætatis.

ARTICULUS I.

De Rebus Ægyptiorum.

I. ANno Babylonicæ Captivitatis circiter trigesimo, *Amasis* Ægypti Regnum *Pharaonis Apriæ*, seu *Ephreæ* cæde sibi firmavit, quod per annos quadraginta quatuor administravit, ut scribit *Herodotus*, seu per annos quinque & quinquaginta, ut *Diodorus Siculus* testatur. Hunc Regem initio ob generis obscuritatem Ægyptii contemnebant, sed illos solertia sua ad suæ reverentiam Majestatis perduxit. Erat ei pelvis aurea, in qua tum ipse, tum convivæ pedes abluere solebant. Hanc ille confregit, ex eaque fusum Numinis simulacrum in appositissimo Urbis loco reposuit. Id cum Ægyptii frequentes adirent, suppliceſque venerarentur, *Amasis* illis in concionem vocatis aperuit, Simulacrum, quod divinis prosequebantur honoribus, factum esse ex pelvi, in qua Ægyptii prius pedes abluere consueverant. Itaque ajebat se perinde ac pelvim esse factum: Etsi enim antehac fuisset plebejus, tum se tamen ipsorum esse Regem, ideoque sibi honorem ac reverentiam deberi. Hunc in modum ad se traduxit Ægyptios, ita ut ei servire æquum censerent. Refert *Herodotus* Lib. 2. Cap. 172. Eamdemque Historiam *Aristoteles* indigitat Lib. 1. *Politicorum* Cap. 8. Bellum ab *Amasi* adversus Arabes gestum *Polianus* Lib. 7. commemorat. Cyprum Insulam ab ipso captam, tradit *Herodotus*. Quæ de *Amasis* felicitate & potentia scribit, jure merito suspecta sunt falsitatis; siquidem *Nabucha-*

Amasis & Rex Ægypti.

buchodonoſoris & Succeſſorum ejus tributarius fuit, cum circa Regni illius initia *Nabuchodonoſor* Ægyptum ſubegiſſet, eumque Proregem, ut creditur, potius quam Regem reliquiſſet: Quod ignoravit *Herodotus*. Sacerdotes enim Ægyptii, qui ei ſciſcitanti de rebus Ægyptiacis reſpondebant, ea quæ ad laudem Gentis faciebant, tantum docuerunt; cætera quæ ad illorum ignaviam, ſervitutem, & tributa quæ Chaldæis pendebant, tacuerunt; ut in Notis ad Græca Chronici Euſebiani Fragmenta recte obſervavit *Scaliger*.

Ægypti deſolatio a Nabuchodonoſore.

II. *Nabuchodonoſor* Ægypto potitus, tum Ægyptiorum, tum Judæorum inter illos habitantium, alios gladio cecidit, alios captivos abduxit, juxta Vaticinia Jeremiæ, Cap. 43. 8. *Et factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens: Sume lapides grandes in manu tua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt in muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Iſrael: Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſervum meum: Et ponam thronum ejus ſuper lapides iſtos, quos abſcondi; & ſtatuet ſolium ſuper eos. Venienſque percutiet Terram Ægypti; quos in mortem, in mortem; & quos in captivitatem, in captivitatem; & quos in gladium, in gladium. Et ſuccendet ignem in delubris Deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur Terra Ægypti, ſicut amicitur Paſtor pallio ſuo: Et egredietur inde in pace. Et conteret ſtatuas Domus Solis, quæ ſunt in Terra Ægypti, & delubra Deorum Ægypti comburet igni.* Et Cap. 46. *Verbum quod locutus eſt Dominus ad Jeremiam Prophetam, ſuper eo quod venturus eſſet Nabuchodonoſor Rex Babylonis, & percuſſurus Terram Ægypti. Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo, & reſonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta & præpara te: Quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum ſunt. Quare computavit fortis tuus? Non ſtetit, quoniam Dominus ſubvertet eum. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum ſuum; & dicent: Surge & revertamur ad Populum noſtrum, & ad Terram nativitatis noſtræ, a facie gladii columbæ. Vocate nomen Pharaonis Regis Ægypti, Tumultum adduxit tempus. Vivo ego (inquit Rex, Dominus Exercituum nomen ejus) quoniam ſicut Thabor in Montibus, & ſicut Carmelus in Mari, veniet. Vaſa tranſmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: Quia Memphis in ſolitudinem erit, & deſeretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegans atque formoſa Ægyptus: Stimulator ab Aquilone veniet ei. Mercenarii quoque ejus, qui verſabantur in medio ejus, quaſi vituli ſaginati verſi ſunt, & fugerunt ſimul, nec ſtare potuerunt: Quia dies interfectionis eorum venit ſuper eos, tempus viſitationis eorum. Vox ejus quaſi æris ſonabit: Quoniam cum Exercitu properabunt, & cum ſecuribus venient ei, quaſi cædentes ligna. Succiderunt ſaltum ejus, dicit Dominus, qui ſupputari non poteſt: Multiplicati ſunt ſuper locuſtas, & non eſt eis numerus. Confuſa eſt filia Ægypti, & tradita in manus Populi Aquilonis. Dixit Dominus Exercituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo ſuper tumultum Alexandriæ, & ſuper Pharaonem, & ſuper Ægyptum, & ſuper Deos ejus, & ſuper Reges ejus, & ſuper Pharaonem, & ſuper eos qui confidunt in eo. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & in manus ſervorum ejus: Et poſt hæc habitabitur ſicut diebus priſtinis.* Reflorescere autem cœpit ſub *Amaſis* extrema tempora, *Cyro* regnante.

III. Eamdem Ægypti a *Nabuchodonoſore* deſolationem vaticinatus eſt *Ezechiel*, Cap. 29. *Factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, Nabuchodonoſor Rex Babylonis ſervire fecit Exercitum ſuum ſervitute magna adverſus Tyrum. Omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus eſt; & merces non eſt reddita ei, neque Exercitui ejus de Tyro pro ſervitute qua ſervivit mihi adverſus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonoſor Regem Babylonis in Terra Ægypti: Et accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet ſpolia ejus; & erit merces Exercitui illius, & operi, quo ſervivit adverſus eam: Dedi ei Terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.* Et Cap. 30. *Hæc dicit Dominus Deus: Ceſſare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis. Ipſe & Populus ejus cum eo, fortiſſimi Gentium adducentur ad diſperdendam Terram; & evaginabunt gladios ſuos ſuper Ægyptum, & implebunt Terram interfectis: Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam Terram in manus peſſimorum; & diſſipabo Terram, & pleni-*

nitu-

nitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum. Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam Idola de Memphis; & Dux de Terra Ægypti non erit amplius .... Et confortabo brachia Regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident; & scient, quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu Regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti. Et dispergam Ægyptum in Nationes, & ventilabo eos in Terras, & scient quia ego Dominus. Legantur ejusdem Prophetæ Capp. 31. & 32.

IV. Post *Amasin*, Regnum Ægypti obtinuit ejus filius *Psammenitus*, quem *Psammacheritem* Julius Africanus vocat. Hic a *Cambyse* Persarum Rege prælio victus, primum Sceptro, quod sex dumtaxat Menses tenuerat, tum & vita privatus est. Sic Ægyptus redacta est in formam Provinciæ sub Persarum Imperio. *Psammenitus Rex Ægypti.*

ARTICULUS II.

De Rebus Tyriorum.

I. POst Hierosolymorum cladem Tyrus a *Nabuchodonosore* Babyloniorum Rege excisa est, ut constat ex *Ezechielis* Cap. 26. 2. Anno Regni sui septimo cepisse *Nabuchodonosorem* obsidionem Tyri, *Josephus* Lib. 1. contra *Apionem* testatur. *Josephum* erroris postulat *Petavius*, Lib. 9. *De Doctrina Temporum*, Cap. 63. seque convincere putat *Ezechielis* Prophetę testimonio, qui Cap. 26. 1. scribit: *In anno undecimo* (nimirum a deportatione *Jechoniæ*) jussum se divinitus Tyro Chaldęorum, & *Nabuchodonosoris* Regis incursionem, obsidionem, vastitatemque nuntiare. Annus deportati *Jechoniæ* est *Nabuchodonosoris* Regis octavus. Undecimus igitur iniens a deportatione est decimus nonus ejusdem Regis, aut octavus decimus jam affectus. Quocirca nondum anno septimo Regni sui *Nabuchodonosorus* Tyrum aggressus erat. Annum *Ithobali* septimum, pro septimo *Nabuchodonosori* subitituendum fuisse, Vir Doctissimus conjicit. Utcumque res habet, Emporium illud totius Orientis nobilissimum sub *Ithobalo* Rege a Chaldęis obsessum fuisse, constat ex Phœnicum Annalibus a *Josepho* Lib. 1. contra *Apionem* laudatis. Constat etiam ex Indica & Phœnicia *Philostrati* Historia, *Nabuchodonosorem* annis tredecim Tyrum obsedisse, regnante per id tempus *Ithobalo*. Obsidionem & excidium Urbis illius florentissimę prędixit *Ezechiel*, Cap. 26. *Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem: Euge, confracta sunt portæ Populorum, conversa est ad me; implebor, deserta est. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Tyre, & ascendere faciam ad te Gentes multas, sicut ascendit Mare fluctuans. Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus, & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum erit in medio Maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: Et erit in direptionem Gentibus. Filiæ quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur, & scient, quia ego Dominus. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor Regem Babylonis ab Aquilone, Regem Regum, cum equis & curribus, & equitibus, & cœtu, Populoque magno. Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet; & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro; & elevabit contra te clypeum. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: A sonitu equitum, & rotarum, & curruum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas, quasi per introitum Urbis dissipatæ. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: Populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas, & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & signa tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus citharatum tuarum non audietur amplius. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultra: Quia ego locutus sum, ait Dominus Deus .... Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: Et turbabuntur Insulæ in Mari eo quod nullus egrediatur ex te.* (Secundum Hebræum Textum: *Ab egrediendo te*, seu *Ab exitu tuo.*) *Quia hæc dicit Dominus Deus;* *Tyri Excidium.* *Ithobalus Rex Tyri.*

Cum

Cum dedero te Urbem desolatam, sicut Civitates, quæ non habitantur, & adduxero super te abyssum & operuerint te aquæ multæ; Et detraxero te cum his, qui descendunt in lacum ad Populum sempiternum, & collocavero te in Terra novissima, sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris. Porro cum dedero gloriam in terra viventium, in nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus. Tyrum a *Nabuchodonosore* penitus dirutam fuisse, ex hoc *Ezechielis* Vaticinio perspicuum est. At Cap. 29. 18. significat *Nabuchodonosori* Regi operæ diuturnæ, quam in obsidione Tyria Deo navavit, nondum persolutam esse mercedem; Cujus gratia Ægyptum illi datam. Hujus item excidii nulla in *Menandro*, aliisque rerum Phœniciarum, vel Græcarum Scriptoribus mentio extat. Unde *S. Hieronymus* in hunc locum: *Græcas*, inquit, *& Phœnicum, maximeque Nicolai Damasceni, & alias Barbarorum, ajunt, se qui huic Historiæ contradicunt, legisse Historias, & nihil super oppugnatione a Chaldæis inveniisse Tyriæ Civitatis, cum probare possimus multa dici in Scripturis facta, quæ in Græcis Voluminibus non inveniantur. Nec debere nos eorum auctoritati acquiescere, quorum perfidiam & mendacia detestamur. Potest ergo quod dicitur.* Nec ædificaberis ultra, *sic accipi: Quod nequaquam ultra sit Regina Populorum, nec proprium habeat imperium, quomodo habuit sub Hiram, & cæteris Regibus: Sed vel Chaldæis, vel Macedonibus, vel Ptolomæis, & ad postremum Romanis Regibus servitura sit.* Et infra: *Tyrum fuisse Insulam, & nullum habuisse de terra introitum, in Græcis, Latinisque & barbaris Historiis legimus: sed postea a Nabuchodonosore Rege Chaldæorum, vel, ut nonnulli affirmant, ab Alexandro Rege Macedonum jactos esse aggeres, & oppugnatione, vineisque, & arietibus locum præparatum, ac de Insula factam esse Peninsulam.* S. Hieronymus aggerem *Alexandri Magni*, qui Tyrum sex mensibus obsedit & cepit, postquam *Darium* in Lycia vicisset, *Nabuchodonosori* tribuit. *Nabuchodonosor* (inquit Commentatio in Cap. 29. ejusdem Prophetæ) *cum oppugnaret Tyrum, & arietes, machinas, vineasque (eo quod cincta esset Mari) muris non posset adjungere: Infinitam Exercitus multitudinem jussit saxa, & aggeres comportare, & expleto medio Mari, immo freto angustissimo, vicinum litus Insulæ fecit continuum. Quod cum viderent Tyrii jamjamque perfectum, & percussione arietum murorum fundamenta quaterentur, quicquid pretiosum in auro, argento, vestibusque, & varia supellectili Nobilitas habuit, impositum navibus ad Insulas asportavit, ita ut capta Urbe, nihil dignum labore suo inveniret Nabuchodonosor. Et quia Dei in hac parte obedierat voluntati, post aliquot Captivitatis annos Tyriæ, datur ei Ægyptus.* Duplicem Tyrum *Geographi* insigniores distinguunt, *Strabo*, *Plinius*, *Ptolomæus*, *Scylax*; scilicet *Insularem*, & *Palætyrum*. De veteri Tyro seu Palætyro, Urbe maritima, in continente posita, *Ezechielis* Prophetia intelligenda est. Id enim circumvallationes, machinæ, equitatus indicant. Hanc *Nabuchodonosor* expugnavit, diruit, subvertit, atque in perpetuam solitudinem redegit. Antequam vero Urbs caperetur, Tyrii patente per Mare exitu in Insulam migrarunt. Ita destructio veteris Tyri origo fuit novæ, scilicet *Insularis*, quam deinde *Alexander Magnus*, jacto aggere, ex Insula Peninsulam fecit, teste *Quinto Curtio* Lib. 4. Cap. 2. *Ithobalus*, ea in obsidione periisse videtur, secundum *Ezechielis* Oraculum, Cap. 27. *Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum (quasi cor Dei: idcirco ecce ego adduco super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde Maris. Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus in manu occidentium te? Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: Quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.*

Duplex Tyrus distinguitur.

II. Post *Ithobalum*, in Tyro insulari regnavit *Baal* annis decem. Post hunc, Judices constituti sunt; & judicarunt *Eenibalus Baslachi* menses duos; *Chelbes Abdæi* menses decem; *Abbarus* Pontifex Maximus menses tres. Post hos *Mytgonus*, & *Geraστratus Abdelini* Judices fuerunt annis sex: Inter quos *Balatoros* regnavit anno uno. Post ejus mortem *Merbalus*, vocatus Babylone, regnavit annos quatuor; huic successit ex eadem Gente petitus *Iromus*, qui regnavit annos viginti. Hujus temporibus *Cyrus* Persarum Imperator erat. Hanc successionem ex Annalibus Phœnicum refert *Josephus* Lib.

1. contra *Apionem*. Regum ceterorum nomina ignota sunt, præterquam *Azelmici*, sub quo Tyrus, ab *Alexandro Magno* continenti adjecta est, ex *Ariano* Lib. 2.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum seu Babyloniorum.

Nabuchodonosoris Chaldæorum Regis potestas.

I. CHaldæorum seu Bayloniorum Imperium, sub *Nabuchodonosore* Rege florentissimum, potentissimumque fuit. Is enim Syriam, Judæam, Egyptum, Libyam, & magnam Africæ Iberiæque partem subegit. In visu Statuæ illius ingentis quæ *Nabuchodonosori* quatuor Imperia repræsentavit, eorum mutationes, Babylonicum Regnum sub capitis aurei symbolo significatur, propter antiquitatis & sapientiæ principatum, necnon ob immensas opes & felicitatem. Unde *Daniel* ipsi visum explicans ait: *Tu Rex Regum es: & Deus Cœli, Regnum & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filii hominum, & bestiæ agri: Volucres quoque* Cœli *dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit: Tu es ergo caput aureum.* Hinc *Daniel* alterum ipsi de excelsa arbore præcisa somnium explicans Cap. 4. *Tu es Rex, qui magnificatus es, & invaluisti, & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad Cœlum, & potestas tua in terminos universæ terræ.* Et Cap. 5. *Baltassarem* sic alloquitur: *O Rex, Deus altissimus Regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor Patri tuo. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi Populi, Tribus, & Linguæ tremebant, & metuebant eum; Quos volebat, interficiebat; & quos volebat, percutiebat; & quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat.* De illo Deus per os *Jeremiæ*, Cap. 27. 6. 7. *Et nunc itaque ego dedi omnes Terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis servi mei: Insuper & bestias agri dedi ei, ut serviant illi. Et servient ei omnes Gentes, & filio ejus, & filio filii ejus. Donec veniat tempus Terræ ejus, & ipsius; & servient ei gentes multæ, & Reges Magni. Gens autem & Regnum quod non servierit Nabuchodonosor Regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo Regis Babylonis: In gladio, & in fame, & in peste visitabo super Gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.* De eodem *Habacuc* Cap. 1. 10. *Congregabit quasi arenam captivitatem. Et ipse de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi ejus erunt: Ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.*

Dan. 11. 37.

Babylonicæ Monarchiæ prophetica Descriptio.

Idem Imperium *Danieli* altera visione significatum est sub Leænę & Aquilæ symbolo, Cap. 7. 3. 4. *Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de Mari diversæ inter se. Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: Aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sublata est de Terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* Quam figuram *S. Hieronymus* in Commentario sic explicat: *Regnum Babylonicum propter sævitiam & crudelitatem, sive propter luxuriam & vitam libidini servientem, non leo sed leæna appellatur. Ajunt enim hi, qui de bestiarum scripsere naturis, Leænas esse ferociores, maxime si catulos nutriant, & semper gestire ad coitum. Quod autem habebat alas aquilæ, superbiam significat Regni potentissimi, cujus Princeps loquitur per Isaiam:* Su-
„ per Sidera Cœli ponam thronum meum, & ero similis Altissimo. *Unde dicitur ad*
„ *eum:* Si alte feraris ut aquila, inde te detraham. *Alioquin ut leo inter bestias, ita aquila inter aves regnum tenet. Sed & hoc dicendum, Aquilam multo tempore vivere, & Regnum Assyriorum multis temporibus fuisse dominatum. Quod autem evulsæ sunt alæ ejus, cætera Regna significat, quibus prius imperabat, & volitabat in Mundo.* Et sublata est, *inquit*, de Terra: *Subverso videlicet imperio Chaldæorum. Quodque sequitur:* Et super pedes quasi homo stetit, & cor ejus datum est ei: *Si de Nabuchodonosor intelligimus, perspicuum est quod postquam perdidit Regnum, & potentia ejus ablata est, rursum in pristinum statum restitutus sit, & non leænam, sed hominem se esse didicerit, & cor receperit quod amiserat. Sin autem generaliter de Regno Chaldæorum; hoc sentiendum est, quod interfecto Baltassare, & Medis Persisque Imperio succedentibus, Babylonii, homines & humilis fragilisque naturæ se esse intellexerint.* Leonis nomine *Nabuchodonosorem* indigi-

Isai. 14.

tat Deus Jeremiæ 4. 6. 7. *Confortamini, nolite ſtare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam. Aſcendit leo de cubili ſuo, & prædo Gentium ſe levavit: Egreſſus eſt de loco ſuo, ut ponat terram tuam in ſolitudinem: Civitates tuæ vaſtabuntur, remanentes abſque habitatore.* Alæ aquilæ ſignificant incredibilem *Nabuchodonoſoris* in ſubigendis Populis, Imperioque dilatando celeritatem. De cujus Exercitu *Habacuc* 1. 6. 7. 8. dicitur: *Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos Gentem amaram & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, ut poſſideat tabernacula non ſua. Horribilis & terribilis eſt: Ex ſemetipſa judicium, & onus ejus egredietur. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis veſpertinis; & diffundentur equites ejus: Equites namque ejus de longe venient, volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum.*

Nabuchodonoſoris opera.

II. Confectis bellis, ad pacis opera *Nabuchodonoſor* ſe contulit. Ex manubiis *Beli* Templum Babylone, & alia magnifice exornavit. Urbem inſtauravit, extra Veterem Novam aliam conſtruens, triplicique muro lateritio & hanc, & illam circumdans. Urbe egregie munita portiſque magnifice ornatis, ad paternam Regiam novam adjecit, ſupereminentem & altitudine, & omni ſplendore. Tantæ molis opus diebus quindecim perfectum eſt. *Armacalem & Acracanum* fluvios alio derivavit. Tum *Sipparenorum* Urbis in gratiam paludem fodit, cujus ambitus paraſangas quadraginta, altitudo vero ulnas viginti obtineret. Eidem clauſtra impoſuit, quibus patefactis, agrum illi ſuum irrigarent. Maris quoque Rubri eluvionem objectis repreſſit obicibus, ac Teredonem Urbem, adverſus Arabum irruptiones excitavit. In Regia ambulacra ex lapide ſublimia extulit, ſpeciemque dedit montibus perſimilem, & omnis generi arboribus conſevit. *Penſilem* illum *Hortum* celebratiſſimum extruxit in gratiam Medicæ ſuæ conjugis, *Amyitis* filiæ *Aſtyagis*. De his *Beroſus*, & *Abydenus*, quorum fragmenta extant apud *Joſephum Lib.* 1. *contra Apionem*, & *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 41. *Megaſthenes*, (ut narrat idem *Abydenus* apud *Euſebium*, ibidem) *Auctor eſt Nabuchodonoſorem Herculi ipſi fortitudine atque animis præſtitiſſe, atque in Libyam & Iberiam impetu facto, utriuſque jam domitæ colonias in dextram Ponti plagam deportaſſe. Quibus peractis, Chaldæi ferunt, eum conſcenſo Palatio divinitus repente afflatum, quod ſequitur oraculum effudiſſe: Ille ego Nabuchodonoſor, o Babylonii, imminentem vobis calamitatem prænuncio, quam Perſis uti averruncent, nec Belus generis noſtri Auctor, nec Regina Belis, perſuadere unquam potuerunt. Perſicus veniet Mulus, qui Dæmonum veſtrorum uſus auxilio, durum cervicibus veſtris jugum imponet. Atque hujus cladis auctor etiam erit Medus, quo ante Aſſyrii magnopere gloriabantur. O utinam, ipſe, priuſquam cives ita meos proderet, aut Charybdi quadam, aut profundo Pelago hauſtus atque abſorptus periret, aut alias abreptus, in vias per ſolitudines erro vagaretur, ubi nullius neque urbis, neque hominis veſtigium appareat, ſed feræ dumtaxat libere paſcantur, volucreſque circumvolent, adeoque ſolus medios inter ſcopulos ac voragines jactaretur. Mihi quoque priuſquam hæc ei tam neſaria mens injecta ſit, feliciorem exitum ſortiri liceat.* Herodotus longe ſenior *Magaſthene*, Lib. 1. Cap. 55. refert Oraculum a *Pythia* editum *Cræſo* Lydorum Regi.

Quando Rex Mulus apud Medos genitus fuerit.

Pythia ipſa ſic reſponſum interpretata eſt, Cap. 91. *Mulus hic eſt Cyrus, duarum Gentium parentibus ortus: Mater Meda erat, Aſtyagis filia; Pater autem Perſa, Medis ſubjectus.* Ex phrenetico *Nabuchodonoſori* morbo, quo ob ſuperbiam divinitus percuſſus, ab hominum conſortio ejectus eſt, & ad ferarum vitam redactus, ut dicitur *Danielis* 4. figmentum iſtud Regis vaticinantis & imprecantis, a *Megaſthene*, vel *Abydeno*, vel a Chaldæis, adornatum eſt. Regnavit *Nabuchodonoſor* annis quadraginta tribus. (Ex Canone Ptolomaico, *Beroſo*, & *Joſepho*.)

Evilmerodachus.

III. *Nabuchodonoſori* ſucceſſit filius ejus *Evilmerodachus*, qui *Jechoniam* Regem Juda Babylonico ſolutum carcere, præ cæteris Principibus in Aula ſua degentibus extulit, illique annonam omnibus diebus vitæ ſuæ decrevit, ut habetur 4. *Reg.* 25. 30. & *Jerem.* 52. 34. Propter iniquitates & libidines inſidias paſſu, a Marito ſororis ſuę *Nerigliſſoro* peremptus eſt; cum paulo plus quam duobus regnaſſet annis, ut docent *Beroſus* in 3. Rerum Chaldaicarum Libro, a *Joſepho* laudatus *Lib.* 1. *Contra Apionem*, & apud *Euſe-*

Eusebium Libro 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 40. & *Abydenus* apud eumdem *Eusebium*, Cap. 41. ejusdem Libri.

IV. *Nerigliſſorus* parricidio Regnum conſecutus, quadriennio imperavit. (Ex iiſdem Auctoribus, & Canone Ptolomaico. *Nerigliſſorus.*

V. *Nerigliſſoro* in Imperio Babylonico ſucceſſit filius ejus *Laboroſoarchodus*, quem Eusebius *Labaſſoraſcum* vocat. Is eſt quem *Daniel* Propheta *Baltaſſarem* appellat, *Nabuchodonoſoris* filium, quia illius ex filia nepos erat. Improbitate quam ætate longe maturior, novem menſibus regnavit. Ab amicis oppreſſum, & fuſtibus enectum, tradit *Beroſus* apud *Joſephum* loco ſupra laudato. *Danielis Cap.* 5. dicitur occiſus proxima nocte poſt convivium illud, quo mille Proceres ſuos excepit, & vaſa domus Dei profanavit: Quo tempore immiſſa manus deſcripſit Judicium divinum impio Regi impendens, in ſuperficie parietis, ante oculos omnium convivarum. *Laboroſoarchodum* non eſſe *Baltaſſarem* contendit Pererius, quia puerum Beroſus vocat, & novem tantum menſibus regnaſſe ſcribit. *Baltaſſaris* vero annum tertium memorat *Daniel* Cap. 8. 1. ejuſque uxores & concubinas convivio interfuiſſe teſtatur Cap. 5. 2. Reſpondetur, annos quatuor cum patre *Nerigliſſoro* regnaſſe *Baltaſſarem* adoleſcentem, & mortuo patre novem menſibus ſolum regnaſſe. Uxores autem & concubinas *Baltaſſaris* intelligi docet *Theodoretus*, quæ non legitime, ſed laſciviæ cauſa cum illo conſueverant. Quanquam & octodecim forte annorum adoleſcens conjugatus eſſe potuerit. *Laboroſarchodus idem qui Baltaſſar. Pererius rejellitur.*

VI. *Laboroſoarchodo* ſive *Baltaſſare* perempto, *Convenientes hi qui fecerant ei inſidias, communi ſuffragio Regnum tradidere Nabonnedo cuidam Babylonio, qui ejuſdem conjurationis particeps fuit.* Verba ſunt *Beroſi* apud *Joſephum* Libro 1. contra *Apionem*. Idem teſtatur *Abydenus* apud *Euſebium*, Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. penultimo. *Nabonnedus*, ſeu *Nabonidus* (ut vulgo vocatur) idem eſt ac *Darius Medus*, *de* quo *Daniel* Cap. 5. 30. 31. *Eadem nocte interfectus eſt Baltaſſar Rex Chaldæus. Et Darius Medus ſucceſſit in Regnum annos natus ſexaginta duos.* Darium Medum ſic cognominatum *Theodoretus* cenſet, quod a patre Medo eſſet, quamvis Matre Chaldæa. *Daniel* initio Capitis noni hunc *Darium* vocat *filium Aſſueri de ſemine Medorum*. Aſſuerus hujus *Darii* pater is eſſe creditur, qui a Græcis *Cyaxares* vocatur. *Nabonidum* vero a patre *Cyaxare* cum copiis auxiliaribus ad *Nabuchodonoſorem* miſſum, cum in bello præclare ſe geſſiſſet, in Aula Babylonii Regis deinceps manſiſſe aſſerunt. *Nabonidus idem ac Darius Medus.*

Pererius probandum ſibi ſumit Lib. 7. Commentarii in Danielem, *Nabonidum* non eſſe *Darium Medum*. Etenim, inquit, *Nabonidum* fuiſſe Babylonium, teſtis eſt *Beroſus*: At *Darius* Natione Medus fuit, non Babylonius.

Reſpondetur, *Nabonidum* quidem a *Beroſo* dici *ex Babylonia*, quia Babylone in Aula Regia diu verſatus fuerat, non quod *ex eadem gente* eſſet, ut male vertit Latinus *Joſephi* Interpres. Illa namque verba *Beroſi* ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως ſignificant, *ex eadem conſpiratione*, non ex eadem gente.

At (inquit Pererius) nunquam Babylonii in Medum externumque ſceptra transferrent, præſertim cum *Nitocris* Regina *Labyniti* ſeu *Nabonidi* mater, jamdudum ſuſpectam habens Medorum potentiam, Babylonem communiſſet, & ad reſiſtendum ſe comparaſſet, teſte *Herodoto*.

Reſpondetur, *Nitocridem* celebrem illam Reginam, videri *Nerigliſſori* conjugem, & *Baltaſſaris* matrem: (Utrumque enim Regem a Græcis *Labinitum* vocatur:) Hæc itaque *Nerigliſſoro* Imperium adminiſtrante, & *Baltaſſare* cum eo regnante, Babylonem munivit, & miranda illa conſtruxit opera, de quibus *Herodotus* Lib. 1. Cap. 185. & ſequentibus. Non mirum autem quod Babylonii *Dario Medo*, viro magnę dudum apud Babylonios auctoritatis Regnum detulerint, cum Regia ſtirps in *Baltaſſare* defeciſſet. *Reſpondetur cojectanibus Pererii.*

Inſtat *Pererius*, & hunc *Darium* Regem fuiſſe Medorum & Perſarum colligit ex Cap. 6. *Danielis*, v. 8. ubi Satrapæ & Senatores, qui *Danieli* ſtruebant inſidias, Regi dixiſſe perhibentur: *Nunc itaque Rex confirma ſententiam: & ſcribe Decretum: ut non immutetur quod ſtatutum eſt a Medis & Perſis.* Sed & *S. Hieronymi* teſtimonium affert, ut probet *Darium*, *Medum*, occupato Regno Babylonis, non ibi manſiſſe; ſed in Mediam rediiſſe, & illuc *Danielem* ſecum adduxiſſe.

Reſpondetur, Ex *Danielis* Cap. 6. non recte colligi quod *Darius Medus* Medis & Perſis imperaverit. Decernere enim potuit Rex a Medis oriundus, ut Regum Babyloniorum Edicta more Medorum inviolabilia eſſent. *Scaliger* conjicit id quod Cap. 6. *Danielis* narratur, in Suſiana geſtum fuiſſe, cui Regioni *Daniel* erat Præfectus. In illa autem Prefectura Leges Medorum viguiſſe, ut quæ olim pars fuerit Medorum Imperii. *S. Hieronymus* teſtimonio *Joſephi* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 12. deceptus, ſenſit *Darium* fuiſſe Regem Medorum. Sed *Beroſi*, *Megaſthenis* & *Abydeni* antiquorum & fideliſſimorum Scriptorum, qui ex Babylonicis Archivis & Annalibus Hiſtoriam expreſſerunt, quorum fragmenta nobis ſervarunt, & auctoritatem ſecuti ſunt *Joſephus* ipſe *Lib.* 1. *Contra Apionem*, & *Euſebius* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, teſtimoniis fidem derogare non poſſumus in Babylonicarum Rerum ac Principum Hiſtoria.

Urget *Pererius*, illudque Oraculum *Danielis* 8. 2. objicit: *Diviſum eſt Regnum tuum, & datum eſt Medis ac Perſis*.

Reſpondetur, Id oraculum impleri cœpiſſe, cum Babyloniorum Imperium occiſo *Baltaſſare* ad *Nabonidem*, ſeu *Darium Medum* virum alienigenam, a Medis ſcilicet oriundum, translatum eſt: Tunc autem perfecte impletum fuiſſe, cum a *Cyro* Perſarum & Medorum Rege expugnata & ſubverſa Babylone, Chaldæi Perſarum Imperio ſubjecti ſunt. Certe *Darium Medum* non Medorum, ſed Chaldæorum Regem fuiſſe, teſtis eſt *Daniel* Cap. 9. 1. *Anno primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperavit ſuper Regnum Chaldæorum*.

Regum Babyloniorum ſucceſſio aliter a Joſepho tradita. Nomina interpolata.

VII. *Joſephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 12. Regum Babyloniorum ſucceſſionem aliter tradit. *Abilamaradacho*, inquit, *poſtquam annos octodecim regnaſſet, defuncto, ſucceſſit Nigliſſar filius, eumque Imperium obtinuiſſet annis quadraginta, vitam cum morte commutavit. Continuata deinde ſucceſſione ad Laboſordachum filium ejus Regnum pervenit, apud quem cum novem tantum Menſes hæſiſſet, poſt mortem ejus tranſiit ad Baltaſſarum, qui Babyloniis Naboandel nominatur. Huic Bellum intulerunt Cyrus Perſarum Rex, & Darius Rex Medorum: a quibus dum obſeſſus erat, mirabilis quædam & prodigioſa viſio ei contigit ..... Non multo autem interjecto tempore, ipſe & Urbs in Cyri Perſarum Regis poteſtatem devenit. Sub Baltaſſare enim capta eſt Babylon, anno Regni ejus decimo ſeptimo. Hic finis fertur poſterorum Nabuchodonoſoris. Darius autem, cum extingueret Babyloniorum Imperium, adjutus a Cyro ſuo cognato, annum agebat ſexageſimum ſecundum; qui fuit Aſtyagis filius, alio apud Græcos nomine. Hic etiam Danielem Prophetam aſſumptum duxit ſecum in Mediam*, &c. Sed corrigendus eſt *Joſephus* hoc in loco ex fragmento *Beroſi* quod refert & ſequitur *Lib.* 1. *Contra Apionem*. Hunc etiam refellit *Theodoretus* Lib. 6. in Danielem. *Joſephus autem Hiſtoricus*, inquit, *Darium Aſtyagis filium aſſerit, & Cyri avunculum: Verum Græcos Scriptores aliter ipſum appellaſſe, Cyaxarem quippe illum vocaverunt. Narratque, cum eodem tempore Exercitum ad Babylonem adduxiſſent Darius & Cyrus, ejus ſororis filius, per obſidionem Urbis potitos eſſe, & Belzaſſar ab ipſis illa nocte interfectum, qua ſcriptas illas ſyllabas in pariete conſpexerat. Verum non ita credendum eſt. Quæ enim a Beato Daniele conſcripta ſunt, ea nos docent, in poſtrema parte eorum quæ de Dario commemorantur, Danielem proſpere egiſſe in Regno Darii, & in Regno Cyri Perſæ, oſtenditque aliud Darii Regnum eſſe, aliud Cyri. Quæ ſi una eorum fuiſſet contra Babylonem cum Exercitu profectio, unum omnino Regnum fuiſſet: Nunc autem aliud hoc, aliud illud eſſe confirmat. Et in fine Prophetiæ ita Daniel ait:* Et Rex Aſtiages appoſitus eſt ad Patres ſuos, & accepit Cyrus Perſes Regnum ejus. *Non igitur eodem tempore Darius & Cyrus Regnum obtinentes Baltaſſar interfecerunt, verum Darius Aſſueri prior, Cyrus poſterior regnavit. Neque etiam quæ a Joſepho dicuntur, cum Græcis Hiſtoriis conſentanea ſunt. Nec enim in illis facile licet invenire, Cyaxarem Aſtyagis filium, eundem eſſe Darium, quem iſte narrat una cum Cyro contra Babylonem cum Exercitu profectum: Ita ut omnino Joſephi oratio a fide abhorreat.* Nec tamen *Darium Medum Nabuchodonoſoris* ex filia nepotem aſſerenti *Theodoreto* ſubſcribimus. *Baltaſſarem* enim *Nabuchodonoſoris* filium natu minorem fuiſſe ſupponit, & conſequenter, Oraculum illud Jeremiæ 37. 4. *Dedi omnem terram Regi Babylonis, ut ſerviat ei; & ſervient ipſi omnes gentes & filio ejus, & filio filii ejus*, ad *Baltaſſarem & Darium Medum* refert.

Verum

Verum *Baltaſſarem* ipſum, non *Darium Medum* nepotem *Nabuchodonoſoris* ex filia fuiſſe, filium vero *Nereglisſori*, conſtat ex *Beroſo*, ad cujus fragmentum a *Joſepho Libro* 1. contra *Apionem* deſcriptum non attendit *Theodoretus*. Conſtat etiam ex *Daniele* Darium Medum *filium fuiſſe Aſſueri de ſemine Medorum*, adeoque ex ſtirpe Regia Babyloniorum non fuiſſe.

VIII. Anno *Nabonidi*, ſive *Darii Medi* decimo ſeptimo, *Cyrus* Rex Perſarum, univerſa Aſia ſubacta impetum fecit in Babyloniam. *Nabonidus* ubi ſenſit *Cyri* invaſionem, occurrens ei cum Exercitu ſuo atque congreſſus, pugna victus, & cum paucis fugiens, in Urbe Borſippenſium incluſus eſt. *Cyrus* Babyloniam aggreſſus, juſſit ut exteriores Urbis muros ſuffodiendo diruerent. Quia vero non ſine multo labore capi poſſe videbatur, *Borſippum* caſtra movit, *Nabonidum* expugnaturus. Cum vero *Nabonidus* obſidionem non ſuſtineret, ſed ſe ipſum Victori traderet, *Cyrus* in eum uſus clementia, Carmaniam ei pro habitaculo dedit, eumque ex Babylonia emiſit. Iſta conſtant ex fragmento *Beroſi* apud *Joſephum* Lib. 1. *contra Apionem*, & ex *Abydeno* apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. penultimo. *Cyrus* cum jam longo tempore parum obſidionem promoveret, ab Euphrate ad ingentem illam paludem, quam Regina *Nitocris* olim defoderat, foſſam duxit: Deinde & hujus, & alterius circa Urbis murum ab eo ductæ foſſæ oſtia aperiens, aqua fluminis eo derivata, priſtinum ejus alveum, duorum ſtadiorum latitudine per Urbem tendentem, hominibus per-vium reddidit. Per fluvium jam vadoſum *Cyrus* cum Exercitu tranſiens, obſeratis omnibus, quæ ad flumen aditum dabant portulis, ſeptiſque ſuperatis, Urbem invaſit, cum die feſto agitarentur convivia. Tanta erat Urbis magnitudo, ut cum capti jam eſſent qui extremas ejus partes incolebant, ii qui mediam habitabant Urbem id non animadverterent. Ita referunt *Herodotus* Lib. 1. Capp. 190. & 191. & *Xenophon Inſtitutionum* Lib. 7. Babylonis excidium prædixerat *Jeremias* Cap. 51. *Fugite*, inquit, *de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam: Nolite tacere ſuper iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis eſt a Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: De vino ejus biberunt Gentes, & ideo commotæ ſunt. Subito cecidit Babylon & contrita eſt: Ululate ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem ejus, ſi forte ſanetur. Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam, & eamus unuſquiſque in terram ſuam: Quoniam pervenit uſque ad cœlos judicium ejus, & elevatum eſt uſque ad nubes .... Acuite ſagittas, implete pharetras: Suſcitavit Dominus ſpiritum Regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus eſt ut perdat eam, quoniam ultio Domini eſt, ultio Templi ſui ..... Sanctificate contra eam Gentes, Reges Mediæ, Duces ejus, & univerſos Magiſtratus ejus, cunctamque terram poteſtatis ejus. Et commovebitur terra, & conturbabitur: Quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis deſertam & inhabitabilem. Ceſſaverunt fortes Babylonis a prælio, habitaverunt in præſidiis: Devoratum eſt robur eorum, & facti ſunt quaſi mulieres: incenſa ſunt tabernacula ejus, contriti ſunt vectes ejus. Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti; ut annuntiet Regi Babylonis, quia capta eſt civitas ejus a ſummo uſque ad ſummum. Et vada præoccupata ſunt, & paludes incenſæ ſunt igni, & viri bellatores conturbati ſunt. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Filia Babylonis quaſi area, tempus trituræ ejus: Adhuc modicum, & veniet tempus meſſionis ejus ... Et inebriabo Principes ejus, & Sapientes ejus, & Duces ejus, & Magiſtratus ejus, & fortes ejus: & dormient ſomnum ſempiternum, & non expergiſcentur, ait Rex, Dominus exercituum nomen ejus. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latiſſimus ſuffodietur, & portæ ejus excelſæ igni comburentur, & labores Populorum ad nihilum, & Gentium in ignem erunt, & diſperibunt.*

ARTICULUS IV.

De Rebus Perſarum.

Vaticiniæ de Regno Perſarum.

I. PErſarum Imperium in Viſione illa celeberrima Statuæ, quatuor Monarchias repræſentantis, quam *Daniel Nabuchodonoſori* interpretatus eſt, ut Prophetiæ ipſius

Cap. 2. legimus, pectore, & brachiis argenteis significabatur. *Et post te*, inquit, *consurget Regnum aliud minus te argenteum*. Minus Babylonio dicitur Persicum Imperium, non quale postea futurum erat. (Libro enim *Esther* 1. & 10. Cap. *Assueri* illius Persarum Regis Imperium porrectum fuisse dicitur ab India usque ad Æthiopiam super centum viginti septem Provincias, cunctasque Maris Insulas: Tanta autem nusquam fuit Babylonici Imperii amplitudo.) Sed minus dicitur pro eo quo erat statu *Nabuchodonosoris* tempore; ut hic sit Prophetiæ sensus: Post te consurget aliud Regnum, quod nunc tuo minus est. Argenti autem symbolo significatum illud Imperium est, ob immensas opes *Cyri*, sequentiumque Regum. *Cyrum* enim, Asia subacta, pondo auri triginta quatuor millia invenisse, præter vasa aurea aurumque factum, & in eo folia, ac platanum, ac vitem: Eademque victoria argenti quingenta millia talentorum reportasse; & insuper craterem *Semiramidis*, cujus pondus quindecim talenta Ægyptiaca colligebat, auctor est *Plinius*, Lib. 33. Cap. 3. Sed & *Cyro* primo Persarum Imperatori thesauros absconditos se daturum Deus pollicetur Isaiæ 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & gloriosos Terræ humiliabo: Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: Ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.*

In altera Visione quatuor bestiarum grandium de Mari ascendentium, *Danielis* 7. Persicum Imperium Ursi symbolo significatum est: *Et ecce bestia alia similis Urso in parte stetit: Et tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.* Regnum autem Persarum, inquit *S. Hieronymus* in Commentario, ob duritiam & ferocitatem Urso comparatur. *Rigidum enim & parcioris victus, in morem Lacedæmoniorum, Regnum Persarum fuit; ita ut in pulmento sale uteretur & cardamo.* Vel comparatur Urso, propter crudelitatem, & exquisitorum suppliciorum usum, ut exponit *Theodoretus*. In parte una stetisse dicitur, vel quia primum erexit se, atque invasit unam partem viciniorem, scilicet Regnum Chaldæorum, quo obtento, Imperium latius propagare facile fuit. „ Vel quia tametsi ab *Alexandro Magno* destructum „ diu jacuit, postea tamen Imperatorum Romanorum tempore rursus exurrexit, & ste„ tit, sed in parte tantum. Non enim omne Imperium, quod olim habuerat, recu„ peravit, sed aliquam duntaxat ipsius partem. Cum enim trium orbis partium esset „ dominationem complexum, Ægyptum & Æthiopiam amisit: Item Palæstinorum, & „ Phœnicum, Syrorumque dominationem, ademptumque ei est Asiæ Imperium, Pontus „ etiam Euxinus ab illius Sceptris defecit. Solam igitur Persidem, Mediam, & Assy„ riam, paucasque alias finitimas Nationes Imperio suo continet. " Quæ *Theodoreti* ex„ plicatio est. Tres ordines in ore & in dentibus, tria Regna significant, Babyloniorum, Medorum, atque Persarum, quæ in unum redacta sunt Regnum, ut exponit *S. Hieronymus*: Vel tres Mundi partes, Orientem, Septemtrionem, & Meridiem, ad quas Persarum Imperium pertinebat, ut ait *Theodoretus*. Urso denique hujus Imperii symbolo dictum est: *Surge, comede carnes plurimas*: Quod *S. Hieronymus* ad illud tempus referri censet, quo sub *Assuero*, (quem 70. *Artaxerxem* vocant) ad suggestionem *Aman* Agagitæ, una die Judæi omnes jussi sunt trucidari. Unde non ait Propheta, *Devorabat eos*, sed ipsi dictum, *Surge, comede carnes plurimas*: Ut conatus tantum fuerit, & nequaquam rei exitus sit consecutus. Vel, ad *Cyrum* hujus Monarchiæ conditorem conserve etiam refertur, qui, teste *Herodoto*, insatiabili cupiditate dominandi, omnesque Gentes Imperio suo subjiciendi flagrabat.

In alia denique Visione *Danielis* Cap. 8. Persicum Imperium sub *Arietis* figura describitur: *Et levavi oculos meos, & vidi, & ecce Aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Postea vidi Arietem cernibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: Feceratque secundum voluntatem suam, & magnificatus est.* Quam Visionem *Gabriel* Archangelus Prophetæ sic explicat: *Aries, quem vidisti habere cornua, Rex Medorum est atque Persarum.* Arieti

Per-

Perſicum Imperium comparatur, tanquam divitiis florens, multarumque facultatum obtinens abundantiam. Duo cornua duas familia ſignificant, penes quas hoc Imperium fuit a *Cyro* uſque ad *Alexandrum Magnum*. Prior fuit familias *Cyri*, quæ in *Cambyſe* ejus filio extincta eſt. Altera *Darii Hyſtaſpis*, cujus Succeſſores ad *Alexandrum Magnum* uſque imperarunt. Duæ itaque Regum Dynaſtiæ per *duo cornua* ſignificantur: Et ambo quidem excelſa, excelſius autem priore poſterius. Amplius enim *Dario* & *Xerxe* Sceptra tenentibus Regnum fuit. Nam *Cyrus* Pontum Euxinum & Aſiam ſibi ſubegit; *Darius* etiam Scytas Nomadas cum reliquis ſibi ſubjectis conjunxit. *Xerxes* Europæ quoque Imperii jugum imponere conatus eſt. Idcirco *Daniel* duo cornua in Ariete videt, ſed alterum prius, alterum poſterius & excelſius priore. Contra Occidentem, Aquilonem, & Meridiem cornibus ventilabat. Omnia enim & ad Aquilonem, & ad Auſtrum ſita ſibi ſubjecta habebat, & itidem ea quæ ad Occidentem, uſque ad ipſum Mare, & plurimas item Inſulas in ſervitutem redegit. Simul itaque cum *Xerxe* bellum Græciæ inferente, & Cyprii, & Rhodii, & Samii, & Lesbii, & Chii, & Cyclades omnes inita ſocietate pugnabant. Omnes beſtiæ non poterant Arieti illi reſiſtere: Id eſt, nullum Regnum illi Imperio reſiſtere valebat, & nemo jugum ejus excutere poterat: Sed quodcumque aggrediebatur, illud ad exitum perducebat. Hæc *Theodoreti* explicatio eſt *Libro* 8. *Commentariorum in Danielem*.

II. *Cyrus* nepos *Aſtyagis* Medorum Regis ex *Mandane* illius filia, & *Cambyſe* Perſa, Regnum Avo eripuit, & ad Perſas tranſtulit. *Aſtyagem* captum clementer excepit, & Hyrcanorum Genti poſtea præpoſuit. *Aſtyage* victo, primum *Cyro* bellum fuit adverſus *Cræſum* Lydorum Regem. Debellato *Cræſo*, Lydia, ac reliqua omnis Aſia, cum maritimis Græciſque Civitatibus, victoriæ præmium extitit. *Cræſum* Sardis expugnatis *Cyrus* vivum cepit. In ea expugnatione mirabile id accidit, ut, cum Perſa quidam *Cræſum* ſibi ignotum ſtricto gladio peteret, & ille præſenti clade affectus, invadentem devitare negligeret, *Cræſi* filius a puero mutus exclamaverit. *O Homo ne Cræſum occidas*. Ita referunt *Herodotus* Lib. 1. *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. *De Pietate in Parentes*, & *Solinus* Cap. 7. *Solon* ante aliquot annos *Cræſum* monuerat, Neminem mortalium, dum vivit, beatum eſſe. Beatus ſibi videbatur *Cræſus*: Sed ubi a *Cyro* captus, & pyræ impoſitus eſt, *Solonis* verborum memor, ejus nomen ter inclamat. *Cyrus* clamoris & invocationis cauſam percontatus, ſe quoque hominem pari viciſſitudini & calamitati obnoxium cogitans, *Cræſum* ab incendio liberavit, ſummoque deinceps in honore habuit, ut narrat *Herodotus*. Lydis ſubactis, bellum in Chaldæos tranſtulit *Cyrus*, & Babylone poſt longam obſidionem potitus eſt, totumque Regnum Perſarum Imperio adjunxit. Bactriis etiam & Sacis ſub jugum miſſis, poſtremam in Maſſagetas ſuſcepit expeditionem, in qua ducenta millia Perſarum cum ipſo Rege trucidata ſunt. Caput *Cyri* amputatum in utrem humano ſanguine repletum conjici juſſit Maſſagetarum Regina *Tamyris*, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satia te ſanguine quem ſitiſti, cujuſque inſatiabilis ſemper fuiſti*. Ita referunt *Herodotus* & *Juſtinus* Trogi Pompeii breviator Lib. 1. & *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 10. Imperavit *Cyrus* annis vigintinovem completis (ex *Herodoto*) ſeu triginta inchoatis (ex *Cteſia* & *Dionyſio* Rerum Perſicarum Scriptoribus, ex Cicerone Lib. 1. *De Divinatione*, *Trogo*, *Juſtino*, *Euſebio*, *Clemente Alexandrino*, *S. Hieronymo*, *Oroſio*, &c.) Quot annos regnaturus eſſet, Magi viſum, quod in ſomnis habuerat, interpretati, feruntur prædixiſſe. Ita ex *Dionyſio* refert *Cicero*, loco mox laudato. *Cum dormienti Cyro Sol ad pedes viſus eſſet, ter eum fruſtra appetivit manibus, cum ſe convolvens Sol elaberetur & abiret. Ei Magi dixere (quod genus Sapientum habetur in Perſis) ex triplici appetitione Solis triginta annos Cyrum regnaturum eſſe portendi: Quod ita contigit; nam ad ſeptuageſimum pervenit, cum quadraginta annos natus regnare cœpiſſet*. Duplex vulgo a Chronologis Epocha *Cyri* ſtatuitur, prima Regni Perſici, altera Babylonici Imperii. Olympiadis 55. anno primo Perſis regnare cœpit, ut aſſerunt *Diodorus Siculus* in Bibliotheca, *Thallus*, *Caſtor*, & *Polybius*, in Hiſtoriis, *Phlegon*, & *Julius Africanus* apud *Euſebium* Lib. 10. *Præparat. Evang.* Babylonici vero Imperii Epocha ſtatuitur Olympiadis ſexageſimæ anno tertio, Æræ *Nabonaſſari* anno decimo ſupra ducenteſimum, adeoque Regni Perſici vigeſimoſecundo ineunte, quam Epocham

Perſarum Reges. Cyrus.

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (AV)

confirmat Canon Ptolemaicus Babyloniorum Regum, *Cyro* novem annos Babylonici Imperii tribuens... Ob solutam Judæorum Captivitatem in Scriptura *Cyrus* celebratur.

Cambyses. III. *Cambyses* patri *Cyro* successit. Hunc Scriptura Sacra 1. *Esdræ* 4. *Assuerum & Artaxerxem* vocat. Uxore sua *Nitetide*, filia Pharaonis *Apriæ* seu *Ephreæ* quondam Ægypti Regis instigante, bellum Ægyptiis intulit, Ægyptumque totam obtinuit, capto *Psammenitho* Rege, quem taurino cruore propinato postea extinxit. Temeraria & infelice contra Æthiopes Expeditione partem sui Exercitus maximam amisit. Sororem, eamdemque uxorem calcibus in utero percussam occidit. Sororem non solum contra naturę Legem, sed etiam contra mores Persarum, uxorem acceperat, Jurisperitis respondentibus: Nullam quidem se invenire Legem quæ sinat fratri nubere sororem: Quandam tamen invenire Legem qua liceat Regi Persarum facere quicquid libeat. Fratrem etiam *Smerdim* ex invidiâ interfecit. Cognita *Smerdis* nece, *Patizithes* Magus, quem *Cambyses* rei domesticæ Curatorem reliquerat, fratrem suum *Cambysis* fratri cognominem, formaque simillimum in solium extulit. *Cambyses* adversus perduelles Magos Exercitum ducturus dum in equum insilit, gladius vagina excidit, femurque læsit. Quo ex vulnere, ubi femoris os vitiatum est, membrumque celerrime contabuit, post viginti dies e vita migravit, cum annos septem & menses quinque regnasset, nulla prole relicta. De illius Expeditionibus, insania, crudelitate, plura docebit *Herodotus*, Lib. 3. De ipso etiam *Justinus ex Trogo Pompejo* Lib. 1. Cap. 9. Annos *Cambysis* a primo Imperii Persici anno Auctores nonnulli videntur numerasse, quod *Cyrus* Regium nomen filio tribuisset. Quamobrem annos novendecim *Cambysi* tribuit *Clemens Alexandrinus*, octodecim vero *Ctesias*.

Smerdis Magus. IV. Post *Cambysis* obitum, *Prexaspe* pernegante, *Smerdim* fratrem *Cambysis* a se fuisse interfectum, *Smerdis* Magus, se *Smerdim* Cyri filium mentitus, securus regnavit menses septem, qui reliqui erant ad implendum octavum annum Regni *Cambysis*, omni liberalitatis genere subditos demereri studens. Quem *Smerdim* vocat Herodotus, *Mardum* Æschilus, Trogus Pompejus & Justinus *Oropasten*, Ctesias *Sphendadatem* appellavit. Comperta Magi intrusione, septem Principes conspiratione facta ipsum e medio sustulerunt, quorum unus erat *Darius Hystaspis* filius. Hos cum Magis confudit *Ammianus Marcellinus*, qui septem Magos post mortem *Cambysis* Persidis Regnum iniisse scripsit Libro 23.

Magophonia. in liberationis ab his Principibus partæ perpetuam memoriam, annuum *Magophoniæ* Festum a Persis deinceps celebratum. Inter Principes convenit, ut sub ortum Solis conscensisequis, cujus equus hinnitum primus edidisset, is Persicum Imperium obtineret. Quod

Darius Hystaspis. auspicium cum *Dario Hystaspis* filio Oebaris equisonis sui arte obtigisset, cæteri ex equis desilientes *Darium* adoraverunt, & Regem salutaverunt, Regnum illi a Deo decretum arbitrati. Nam & Solem Persæ unum Deum esse credebant, & equos eidem sacros habebant.

V. Principio Regni, *Darius Cyri* filiam *Atossam* in matrimonium recepit, regalibus nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam *Cyri* reversum videretur. Præter *Atossam*, quæ *Cambysi* fratri, ac deinde Mago nupserat, *Artystonam* duxit virginem, quam *Cyri* pariter filiam facit *Herodotus* & *Parmyn* filiam *Smerdis* filii *Cyri* & filiam *Otanis* Principis, quę Magum prodiderat. Imperium in viginti Provincias divisit, singulisque singulos Satrapas præfecit, taxato quod penderetur tributo per Nationes, cum antea sola munera Regibus suis afferrent, non tributa solvere cogerentur. Ob hanc tributi exactionem, Persę *Darium Institorem*, *Cambysem Dominum*, *Cyrum Patrem* appellabant. Talentorum quatuordecim millia quingenta & sexaginta tributi nomine *Darius* percipiebat. Illato in Græciam bello, Samum, Miletum, Cariam, Chium, Lesbyum, Tenedum, aliasque Joniæ Civitates, Insulasque cepit. Deficientibus interim Chaldæis, Babylonem expugnavit, *Zopyri* dolis adjutus, ejusque muros & portas evertit, & Babyloniorum Procerum tria millia patibulis affixit, data cæteris venia Urbem incolendi. Atque ut iidem uxores haberent, unde proles succresceret, providit. Nam feminas Babylonii rei frumentariæ consulentes strangulaverant. Itaque *Darius* vicinis undique Populis jussit, ut feminas Babylonem mitterent, pro injuncto cuique numero. (Ex *Herodoto*, Lib. 3.) Expugnata Babylone, adversus Scytas expeditionem fecit, conscripto septingentorum millium hominum Exercitu, præter Classem,

BIBLIOTECA CENTRAL UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

ſem, quæ conſtabat ex Navibus ſexcentis. De qua Expeditione legendus *Herodotus*, Libro 4. *Darius* injuriæ olim ab Athenienſibus illatæ memor, cujus ne unquam obliviſceretur, juſſerat famulo, ut quotidie ſibi parata cœna ter diceret: *Here, memento Athenienſium*, bellum rurſus Græciæ intulit. Primum belli impetum ſuſtinuit Eretria. Perſæ ſeptimo obſidionis die Urbe potiti, inde in Atticam navigaverunt, ejuſque magnam partem vaſtaverunt: Ab Hippia Piſiſtrati filio demum ducti in campos Marathonios commiſſo prælio, ab Athenienſibus & Platæenſibus *Miltiadis* qui in Thracica Cherſoneſo dominatum obtinuerat, auſpiciis Perſæ profligati ſunt: Sex millia quadringenti cecidere. Celebris illius prælii meminere *Herodotus* Lib. 6. *Trogi* Breviator *Juſtinus* Lib. 2. *Pauſanias* Lib. 4. & 10. *Cornelius Nepos* in Vita Miltiadis. *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. 3. *Æmilius Probus* in Miltiade, *Plutarchus* initio Paralellorum, & in Vita *Ariſtidis*, &c. Cum majorem contra Græcos apparatum *Darius* in Aſia inſtrueret, Ægyptii a Perſis defecerunt. *Darius* Expeditionem in Ægyptios & Athenienſes ſuſcepturus, prius ex inſtituto Perſarum Regni Succeſſorem declaravit *Xerxem* ex *Atoſſa* filia *Cyri* genitum. Dum vero profectionem in Græciam adornaret, ſupremum diem obiit, annis imperii triginta ſex expletis. (Ex *Herodoto*, Libro 7.) *Darius Hyſtaſpis* eſt *Aſſuerus* maritus *Eſther*. Qua de re infra diſſeremus.

VI. *Xerxes* ſecundo poſt mortem *Darii* Patris anno, adverſus rebelles Ægyptios exercitum duxit: Quos debellatos, & in arctiorem, quam ſub *Dario* fuerant, ſervitutem redactos, *Achæmeni* fratri ſuo gubernandos tradidit. Expeditionem in Græciam ſuſcepit Olympiade ſeptuageſima quinta. Claſſem ejus fuiſſe Navium longarum mille & ducentarum, armatorum ſeptingenta millia de Regno, & trecenta millia de auxiliis fuiſſe, proditum eſt. Inter reliquas gentes Perſico Imperio ſubditas erant & Judæi; quos cum *Xerxe* contra Græcos militaviſſe, ex *Chœrilo* Poeta confirmat *Joſephus* Lib. 1. *Contra Apionem*. De *Xerxe*, & ejus in Græciam Expeditione intelligitur Vaticinium illud *Danielis* Cap. 11. 2. *Ecce adhuc tres Reges ſtabunt in Perſide, & quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes; & cum invaluerit divitiis ſuis, concitabit omnes adverſum Regnum Græciæ*. Ingenti exercitui Dux defuit (inquit Juſtinus.) *Cæterum, ſi Regem ſpectes, divitias, non Ducem laudes: Quarum tanta copia in Regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine conſumerentur, opes tamen Regiæ ſupereſſent; ipſe autem primus in fuga, poſtremus in prælio ſemper viſus eſt, in periculis timidus; ſicubi metus abeſſet, inflatus; denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipſius Dominus, & montes in planum ducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam Maria Pontibus ſternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Hujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit*. A Leonida Lacedæmoniorum Rege quatuor Græcorum millia dumtaxat ducente, trecentę Perſici Exercitus Myriades, in anguſtiis Theſſaliæ faucibus, quę ab aquis calidis Thermopylę ſunt dictæ, profligatę ſunt. (Ex *Herodoto*, Lib. 7. *Diodoro Siculo* Lib. 2. *Juſtino* Lib. 2. Cap. 11.) *Xerxes* reliquo Exercitu in Atticam traducto, Athenas, Theſpias & Platęas vacuas hominibus incendit. Et quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne graſſatus eſt. Quo magis penetrabat in Græciam *Xerxes*, eo plures eum Nationes ſequebantur: Melienſes, Dorienſes, Locri, Bœoli, Caryſtii, Andrii, Tenii, &c. Quibus ſupplementis priores jacturæ ita reſarcitæ fuiſſe exiſtimantur, ut non minori numero vel pedeſtres copię, vel navales ad Athenas & Salaminem promotæ fuerint, quam ad Thermopylas. Sed ubique infelix *Xerxes* navali prælio ad *Salaminem* commiſſo, maximam cladem accepit. Perſicas Naves quingentas periiſſe, captaſve fuiſſe, *Cteſias* ſcribit. *Artemiſia* Regina Halicarnaſſi, quę in auxilium *Xerxi* venerat, inter primos Duces bellum acerrime ciebat: *Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres*: (inquit Juſtinus.) Adeo ut & ipſe *Xerxes* hac occaſione dixiſſe feratur: viros extitiſſe ſibi feminas, feminas autem viros. (Ex *Herodoto*, Lib. 8.) Eurybiadis Lacedæmonii virtute, & *Themiſtoclis* Athenienſis conſilio ac prudentia parta Græcis eſt Salaminia Victoria, Olympiadis 75. anno primo. De qua & *Plutarchus* in Vita *Themiſtoclis*, & Libello *De Gloria Athenienſium*. Xerxes ex Græcia trepidus fugit, copiarum parte *Mardonio* Duci relicta. Græci audita Regis fuga conſilium ineunt Pontis interrumpendi, quem ille Abydo, veluti victor Ma-

ris

ris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum Exercitu deleretur; aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed *Themistocles*, timens ne intercluſi hostes desperationem in virtutem verterent, consilium istud disturbavit: *Satis multos hostiæ in Græcia remanere*, dicens, *nec augeri numerum retinendo oportere*. Ita referunt *Herodotus*, Lib. 8. & *Justinus* Libro 2. Reversus in Persidem *Xerxes*, bellum cum Græcis gerere non destitit, *Mardonio* Duce. Sed fortuna Regis cum Duce mutata non est. Pugna enim ad Platæas Bœotiæ Urbem commissa, *Mardonius* victus occubuit, fugit *Artabazus* Dux Persarum alter (quamquam *Justinus Ctesiam* secutus, *Mardonium* veluti ex naufragio cum paucis profugisse scribat.) Totus Persarum Exercitus dissipatus est. Plusquam centena millia cecidere. Castra referta Regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cœpit. Eodem die navalem de Persis victoriam Græci ad *Mycalem* reportarunt, Duce *Leotychida* Lacedæmonio. Mox Jonia tota, una cum Æolensibus, & Insulanis a Persis defecit. De his legi possunt *Herodotus* Lib. 9. *Diodorus Siculus* Lib. 11. *Pausanias* in Laconicis, & Bœoticis, *Plutarchus* in Aristide, *Justinus* Lib. 2. *Cornelius Nepos* in Vita *Pausaniæ*. Nec multo post *Cimon* Miltiadis filius, Athenienſium Dux, Eione Thraciæ Urbe Persis erepta, in Pamphylium Mare delatus, insignes duas de Persis victorias consecutus est, navalem unam juxta Cyprum; terrestrem alteram ad Eurymedontem Pamphyliæ fluvium. Naves trecentas & quinquaginta, Persarum viginti millia cepit. Lege *Diodorum Siculum* Lib. 11. *Thucydidem* Libro 1. *Justinum* Lib. 2. *Plutarchum*, & *Cornelium Nepotem* in Vita *Cimonis*.

Xerxes Rex Persarum, terror antea Gentium, bello in Græciam infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficiente quotidie Regis Majestate, in spem Regni adductus, cum septem robustissimis filiis Regiam vespere ingreditur: (Nam amicitiæ jure semper illi patebat:) Trucidato que Rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit Regem a Dario, qui erat adolescens, quo maturius Regno potiretur, occisum, impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ventum ad domum Darii esset dormiens inventus quasi somnum fingeret, interficitur. Dein cum unum ex Regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metueretque de Regno certamina Principum, assumit in societatem consilii Bacabasum; qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut Pater ejus occisus; ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ. *Megabisum vocat Ctesias.* *His cognitis, Artaxerxes veritus Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum Exercitum jubet, recognituru & numerum Militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cum inter cæteros & ipse Artabanus armatus assisteret, Rex simulat se breviorem loricam habere: Jubet Artabanum secum commutare: Exuentem se ac nudatum gladio trajicit: Tum & filios ejus corripi jubet. Atque ita egregius adolescens, & eadem Patris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* Ita refert *Justinus*, Lib. 3. Cap. 1. Regnavit *Xerxes* annis viginti.

Artaxerses Longimanus.

VII. Successit ipsi filius *Artaxerxes*, *Longimanus* appellatus, Princeps animi magnitudine ac lenitate præstans, & in Judæorum Gentem benignissimus. Contra perduelles Ægyptios, auxiliaribus Græcorum copiis fretos, primum infausto Marte pugnavit; sed totam demum Ægyptum subegit, præter *Amyrtæum* Regem eorum qui in paludibus degebant. Hunc enim & propter magnitudinem paludis, & quia Gens illa bellicosissima est Ægyptiorum, expugnare Persæ non potuerunt. Classi etiam Græcorum Ægyptiis in auxilium venienti magnam cladem intulere. Sed mutata postmodum belli fortuna, cum navali prælio ad Ciliciam commisso Græci Persas vicissent, *Artaxerxes* pacem cum Græcis componere compulsus est. Paulo post *Magabysi* defectio Persicum Imperium turbavit. Civili bello dedit occasionem *Inari* Libyæ Regis, & Græcorum quinquaginta, qui se se in clientelam *Artaxerxis* contulerant, proditoria cædes, vindictę *Amestris* Reginæ Matris permissa. De his legendi *Thucidides* Lib. 1. *Diodorus Siculus* Libro 11. & *Ctesias* in *Persicis*, Libro 17. cujus Excerpta *Photius* posteritati servavit. Annos duos & quadraginta regnavit *Artaxerxes Longimanus*, secundum *Ctesiam*. Filium unicum legitimum ex uxore *Damaspia* reliquit *Xerxem Secundum*: Spurios septemdecim, in quibus erant *Sogdianus*, *Ochus*, & *Arsites*.

VIII. *Xer-*

VIII. *Xerxes Secundus* filius *Artaxerxis Longimani*, ejuſdemque Succeſſor, a *Sogdiano* interfectus eſt quadrageſimo quinto die poſt Patris obitum. (*Ex Cteſia*) Annum unum Imperii ab aliquibus ipſi tributum *Diodorus Siculus* teſtatur ad annum quartum Olympiadis octogeſimæ octavæ, Lib. 12. *Xerxes Secundus.*

IX. *Sogdianus*, quem Cteſias *Secundianum* vocat, breve Imperium parricidio obtinuit. Ab Ocho ſublatus eſt poſtquam ſex menſes & dies viginti regnaſſet. *Sogdianus.*

X. Poſt *Sogdianum* ſive *Secundianum*, Perſis imperavit *Ochus*, qui mutato nomine *Darius* appellatus eſt, addito a Populis *Nothi* cognomine, quod ſpurius eſſet. Uxoris *Pariſatidis* conſilio ac voluntati plurimum tribuebat, ex qua, antequam Regno potiretur, *Ameſtrim* filiam, & *Arſacen* filium ſuſceperat: Regnum vero adeptus, ex eadem genuit *Cyrum*, *Artoſten*, *Oxendram*, & alios tredecim liberos. A *Dario* Rege deficiunt *Arſites* frater, & *Artyphius* Megabyſi filius. In *Artyphium* mittitur *Artaſytas*. Is ſemel iterumque victus, poſtremo victor *Artyphium* capit. *Paryſatis* Regina ſuadet *Artyphium* benigno vultu excipiendum eſſe, ut ejuſdem clementiæ ſpe *Arſites* quoque ad arma ſponte ponenda inducatur; quod & fecit. Nam *Paryſatidis* lenociniis dementatus ad Regem venit. *Darius* Arſitem & Artyphium ſupplicio Cinerum ſuſtulit, quo *Sogdianum* prius affecerat. De quo quidem ſupplicio canebat *Ovidius* in *Ibin*: *Darius Nothus.*

Utque necatorum Darii fraude Secundi,
Sic tua ſuccenſus devoret oſſa cinis.

Quenam ejus ſupplicii fuerit ratio, diſcimus ex *Machabæorum* 2. Cap. 13. 5. 6. 7. 8. *Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum undique habens cineris: Hæc proſpectum habebat in præceps. Inde in cinerem dejici juſſit ſacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. Et tali lege prævaricatorum Legis contigit mori Menelaum. Et quidem ſatis juſte: Nam quia multa erga Aram Dei delicta commiſit, cujus ignis & cinis erat ſanctus; ipſe in cineris morte damnatus eſt.* A *Dario Hyſtaſpi* id ſupplicii genus excogitatum ſcribit *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 2. quem Viri Eruditi falli putant, cum *Dario Hyſtaſpi* tribuit, quod *Dario Notho* tribuendum eſt. *Medos* perduelles domuit *Darius Nothus*. Filium ſuum *Cyrum Juniorem* Satrapiarum oræ maritimæ Principem conſtituit, dato mandato, ut in bello contra Athenienſes gerendo Lacedæmoniis ſe adjungeret. Lege *Creſiæ* Perſicorum Excerpta, *Xenophontem* Lib. 1. Hellenicorum & Lib. 1. *de Expeditione Cyri*, & *Diodorum Siculum* Lib. 13. Babylone mortuus eſt *Ochus*, ſive *Darius Nothus*, cum annos novemdecim regnaſſet.

XI. Huic ſucceſſit filiorum natu maximus *Arſicas* ſive *Arſaces*, mutato nomine *Artaxerxes* appellatus, qui a memoriæ felicitate ſingulari *Mnemonis* cognomentum obtinuit. Initio Regni fratrem *Cyrum*, interficiendi conſilio comprehenſum, compedibus aureis vinxit. Sed moriturum jam Mater ulnis complexa, ac capillo ſuo circumjiciens colliganſque illius collum cum ſuo, multis lamentis & obſecrationibus veniam ipſi obtinuit, effecitque ut ad ſuam in Lydia & maritimis Civitatibus Præfecturam incolumis remitteretur. *Cyrus* in Lydiam reverſus, vinculorum memor Græcis copiis clam coactis, & externo Milite variis prætextibus undique conquiſito, *Artaxerxi* fratri bellum intulit. Commiſſo prælio ad *Cunaxam*, locum a Babylone ſtadiis quingentis diſtantem, *Artaxerxes* a *Cyro* per ipſam loricam in pectore vulneratus eſt: Quod vulnus *Cteſias* eius *Medicus* ſe curaſſe commemorat. *Cyrus* vero dum ſecunda pugna elatus incautius in hoſtes fertur, a quodam percuſſus occubuit. Victor *Artaxerxes* contumelioſis modis in fratris cadaver ſævit: Caput & dexteram qua percuſſus ab eo fuerat, abſcindens, & quaſi per triumphum circumferens. De his legendi *Cteſias* in *Photii Excerptis*, *Xenophon* Lib. 1. *De Expeditione Cyri*, *Plutarchus* in *Artaxerxe*, & *Juſtinus* Libro 5. Capit. 11. Huic *Cyri* adverſus fratrem *Artaxerxem* Expeditioni *Xenophon* aderat, cui Libros *De Expeditione Cyri* merito tribuunt Veteres, quamvis ipſe *Themiſtogeni Syracuſano* hanc Hiſtoriam tribuat *Hellenicorum* Lib. 3. Qua de re *Plutarchus* Libello *De Gloria Atheniensium* ita cenſet: *Ipſe Xenophon ſuæ ſibi Hiſtoriæ fuit argumentum, ſcribens quomodo Exercitum duxerit, & quid præclare geſſerit rei, ac de iis compoſitam Hiſtoriam eſſe a Themiſtogene Syracuſano; gloriam hanc alii deferens ſcriptionis, ut de ſe ipſo tanquam alio ſcribens, facilius fidem inveniret.* Poſt Cyri caſum, *Artaxerxi* nihilominus bellum adverſus Græcos, *Artaxerxes Mnemon,*

tum

tum adverſus Lacedæmonios diuturnum fuit. Pax tandem arbitris Lacedæmoniis facta, quæ ab *Antalcida* Legato *Antalcidia* dicta eſt. Conditiones pacis fuere, ut Græcæ per Aſiam Civitates & Inſulæ ſub Regis Perſarum ditionem redirent, inter alias *Clazomenæ*, *Cyprus*, &c. reliquæ liberæ eſſent, ſuiſque Legibus a Græcis regerentur. Iſta conſtant ex *Xenophonte* Lib. 5. Hellenicorum, *Diodoro Siculo* Lib. 14. & *Plutarcho* in *Artaxerxe*. Mox Perſarum arma in *Evagoram* Regem Cypri converſa. Bellum ad decennii fere tempus prorogatum, pace Perſis commoda finitum eſt. Pacis conditiones fuere, ut *Evagoras* omnibus per Cyprum urbibus cedens, & unius Salaminis dominio contentus, annuum Perſarum Regi tributum penderet, illique ad imperata præſto eſſet. (Ex *Diodoro Siculo* Lib. 15. *Iſocrate* in *Evagora*, & *Plutarcho* in *Artaxerxe*) Caduſiis poſt hæc, Ægyptiiſque bellum intulit *Artaxerxes*. Exercitus Duces Ægyptiaco bello fuere *Pharnabazus & Iphicrates:* Sed cum Ægyptios magna clade affeciſſent, mutuis diſſidiis victoriæ fructum amiſerunt. Lege *Diodorum Siculum* Libro 15. Extremis *Artaxerxis* temporibus, Perſicæ res in Aſia peſſum iverunt. A Perſis enim defecere ex Jonum Gente Lycii, Piſidæ, Pamphilii, & Cilices; & præter hos Syri ac Phœnices, cunctique fere Maris Aſiani incolæ. *Tachos* etiam Rex Ægyptiorum, tractis in partes Lacedæmoniis, aliiſque Græciæ Civitatibus, bellum Perſis intulit, infelici tamen exitu. Nam ab *Ageſilao* mercenariorum e Græcia Militum decem millium Duce, quem incivili ſcommate offenderat, & ab Ægyptiis ſuis deſertus, ſibi metuens, Sidonem Phœniciæ, indeque ad Regem Perſarum fuga ſe recepit: ut cum *Xenophonte*, & *Plutarcho* in *Ageſilao*, habent etiam *Theopompus*, & *Lycias Naucratites* in *Ægyptiacis*, ab *Athenæo* Lib. 14. Cap. 4. laudati. Obiit *Artaxerxes Mnemon* anno Imperii ſui quadrageſimo tertio. Severus fuit pravitatis Judiciorum vindex. *Cambyſem* enim imitatus, Judices quoſdam vivos excoriari, eorumque pelles circum tribunalia expandi juſſit, ut Judices alii ſuper his ſedentes ſemper ante oculos ſupplicii, quod Judiciorum corruptela meretur, exemplum ſibi propoſitum haberent. Ita refert *Diodorus Siculus*. Artaxerxi Mnemoni ex pellicibus centum quindecim filii fuere, ſed tres tantum juſto Matrimonio ſuſcepti: *Darius*, *Ariarates*, (Plutarcho *Ariaſpes*,) & *Ochus*. Ex his *Darium* contra morem Perſarum, apud quos res nonniſi morte mutabantur, per indulgentiam Pater Regem vivus fecit, nihil ſibi ablatum exiſtimans, quod in filium contuliſſet: Sinceriuſque gaudium ex procreatione capturus, ſi inſignia Majeſtatis ſuæ vivus in filio conſpexiſſet. Sed *Darius* poſt nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris conſilium cepit. Sceleratus, ſi ſolus parricidium cogitaſſet; tanto ſceleratior, quod in ſocietatem facinoris aſſumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Cauſa parricidii ſceleratior ipſo parricidio fuit. Occiſo quippe *Cyro* fraterno bello, *Aſpaſiam* pellicem ejus Rex *Artaxerxes* in matrimonium receperat. Hanc partem cedere ſibi, ſicut Regnum, *Darius* poſtulaverat: Qui pro indulgentia ſua in liberos, primo facturum ſe dixerat: Mox pœnitentia ductus, ut honeſte negaret, quod temere promiſerat, Solis eam Sacerdotio præfecit, (*Dianæ* habet *Plutarchus*) quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus Juvenis, in jurgia primo Patris erupit: Mox facta cum fratribus conjuratione, dum patris inſidias parat, deprehenſus cum ſociis, pœnas parricidii Diis paternæ Majeſtatis ultoribus dedit. Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod veſtigium tanti ſceleris exſtaret, interfectæ. Poſt hæc, *Artaxerxes* morbo ex dolore contracto decedit, Rex, quam pater felicior. Ita *Juſtinus* Lib. 10. Cap. 3.

Artaxerxes Ochus.

XII. *Artaxerxi Mnemoni* filius ſucceſſit *Artaxerxes Ochus;* qui timens parem conjurationem, Regiam cognatorum cæde, & ſtrage Principum replevit, nulla ſanguinis, ſexus, ætatis miſericordia permotus, ſcilicetne innocentior fratribus parricidis haberetur, inquit *Juſtinus*. In his *Ocham* ſororem vivam capite defodit & Patruum cum centum amplius filiis ac nepotibus vacua area deſtitutum, jaculis confixit, ut refert *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 2. Adverſus Phœnices, Cyprioſque perduelles bellum feliciter confecit. Ægyptum etiam univerſam expugnavit, Imperiique Perſici jugum ſubire coegit, *Nectanebo* Rege in Æthiopiam pulſo, anno tertio centeſimæ ſeptimæ Olympiadis, ut conſtat ex *Euſebii* Chronico. Lege *Diodorum Siculum* Lib. 16. *Pherendate* Ægypti Satrapa conſtituto, Babylonem cum Exercitu rediit, & Judæorum immenſam multitudinem capti-

ptivam secum abdnxit; pluribus in Hircaniam ad Mare Caspium deportatis, ut ex *Julio Africano* refert *Georgius Syncellus*, & *Paulus Orosius* commemorat Lib. 31. Cap. 7. *Artaxersem Ochum* anno Regni sui vigesimo tertio ægrotantem *Bagoas* Eunuchus, Militum Tribunus, veneno sustulit, Medici ad hoc opera usus. Eunuchus ille Natione Ægyptius *Ochum* ob cæsum Apium in Expeditione Ægyptiaca, odio tam immani prosecutus est, ut non solum contumeliam Gentis nece Regis ultus fuerit; sed etiam ejus cadaver in minutas partes concisum felibus projecerit, & ejus loco aliud sepulcro Regio condiderit, atque ex ejus femoribus gladiorum manubria fecerit, ut ipsius animum ad cædes propensum repræsentaret (Ex *Diodoro Siculo* Libro 17. *Æliano Variæ Historiæ* Lib. 6. Cap. 8. *& Severo Sulpicio Historiæ Sacræ* Libro 2.)

XIII. *Artaxerxe Ocho* interfecto, *Bagoas* Eunuchus filium ejus *Arsen* natu minimum Regem constituit, simulque omnibus ejus fratribus necem intulit; ut desertus hoc modo Rex tanto plus obsequii illi præstaret. Cum autem certis deprehenderet argumentis *Arsen* scelerum pœnas ab eo repetiturum; ipsum cum liberis, tertio Imperii anno, interemit, ut refert *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Arses.*

XIV. Regia Domo sic ad solitudinem redacta, cum nemo ex ea Gente supereset, qui successionem in Regno sibi vindicaret, *Darium Arsamis* filium, *Codomanum* ante nuncupatum, ob memoriam pristinæ virtutis ad Imperium provexit. *Arsames Artaxerxis Ochi* frater erat, *Artaxerxis Mnemonis* ex concubina filius. Hic *Sisygambin* sororem in matrimonium habuit, quam *Darii* matrem fuisse *Diodorus*, *Arriamus*, & *Q. Curtius* testantur. Quamquam *Ælianus* Lib. 12. Cap. 43. ex serva genitum *Darium* referat, & *Plutarchus* in Vita *Alexandri* & Oratione 1. & 2. *De Varia Alexandri Fortuna*, dicat *Darium Regis servum* & *Astandam* fuisse. Astanda vero lingua Persica est Angarus seu Tabellarius Regis, ut *Suidas* & *Hesychius* interpretantur. *Bagoas* Eunuchus, sanguinaria crudelitate, cui hactenus assuetus fuerat, inductus, medicata potione *Darium* necare statuit. Sed insidiis per indicium patefacti, Rex *Bagoæ* comiter advocato poculum tradidit, & ad illud ebibendum vi hominem adegit, ut referunt *Diodorus Siculus* Lib. 17. & *Q. Curtius* Lib. 4. Cap. 6. *Darius* continuo acerboque bello ab *Alexandro Magno* Macedonum Rege lacessitus, magnis cladibus affectus est, tribusque præliis celeberrimis superatus, primo ad Granicum Phrygiæ amnem: Secundo ad *Issum* Ciliciæ Urbem, ubi castris ejus expugnatis, Matrem illius, uxorem eamdemque sororem, ac filium adhuc puerum, duasque filias cepit *Alexander*: Tertio in Gaugamelis ad flumen Bumadum, sexcentis circiter stadiis ab Arbelis. Decretoria hæc pugna fuit, qua *Darius* amisit Imperium, in Mediam fugere compulsus. Ibi *Nabarzanis* Chiliarchæ & *Bessi* Satrapæ Bactrianorum conjuratione compedibus aureis in curru vinctus, ab iisdem gladio confossus est, cum *Alexandrum* insequentem fugeret, anno Imperii sui septimo, ætatis circiter quinquagesimo. Cum eum *Polystratus* Macedo assecutus esset, animam in curru agentem, perferri hæc suo nomine ad *Alexandrum* jussit: *Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in Matre liberisque suis, Regium ejus non hostilem animum expertus, felicius hostem quam cognatos sortitus sit: Quippe Matri & liberis suis ab eodem hoste vitam datam: Sibi a cognatis reptam, quibus & vitam & Regna dederit. Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipse victor volet. Alexandro referre se, quam solam moriens potest, gratiam: precari Superum Inferumque Numina, & Regales Deos, uti illi terrarum omnium victori contingat Imperium. Pro se justam magis, quam gravem sepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non suam, sed exempli, communemque omnium Regum esse causam: quam negligere, illi & indecorum, & periculosum esse, Quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur. In quam rem unicum pignus fidei Regiæ dexteram se ferendam Alexandro dare.* Post hæc porrecta manu expiravit. Quæ ubi *Alexandro* nuntiata sunt, viso corpore defuncti tam indignam illo fastigio mortem prosecutus est: Corpusque Regio more sepeliri, & Majorum tumulis inferri jussit. Hæc ex *Trogo Pompejo Justinus* Lib. 15. Cap. 15. De *Darii* & *Alexandri* Gestis lege *Arrianum* Lib. 1. 2. & 3. *Diodorum Siculum* Lib. 17. *Q. Curtium* prioribus quinque Libris, & *Plutarchum* in *Alexandro*. Cum *Dario* finem accepit Persarum Imperium, cui ducentos & triginta annos tribuit *Q. Curtius*. Quæ quidem ratio consiat, *Darius Codomanus.*

ſtat, ſi ab initio Regni *Cyri* numerentur : Si vero ab initio Imperii & a devicta Babylone, ducentis dumtaxat & octo annis ſtetit.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum uſque ad Alexandrum Magnum.

Piſiſtratus Athenienſium Princeps.

I. OLympiadis quinquageſimæ anno primo *Piſiſtratus* tyrannidem Athenis occupavit eloquentia & arte potius quam armis, ut teſtantur *Plutarchus* in *Solone*, *Polyænus* Lib. 1. Stratagematum, *Iſocrates* in Panathenaica, *Valerius Maximus* Lib. 8. Cap. 9. Ipſi pro viribus reſtitit *Solon* patriæ libertatis vindex acerrimus ; ad cujus conſervationem cives adhortatus eſt orica clypeoque armatus. Cum vero nil proficeret, poſitis ante Curiam armis: *Ego*, inquit, *quantum potui*, *Patriæ & Legibus opem tuli*. (Ex *Plutarcho* & *Laertio in Vita Solonis*, *& Æliano Variæ Hiſtoriæ Libro* 8. *Cap.* 16.)

Onomacritus Poeta.

Eodem tempore floruit *Onomacritus* Athenienſis, cujus dicuntur eſſe Poemata, quæ *Orpheo* adſcribuntur. (ex *Clemente Alexandrino* Lib. 1. Stromatum.)

Æſopus fabulator.

II. Olympiade quinquageſima quarta, *Æſopus* inſignis ille Fabularum Auctor, genere Thrax, ſeu (Phryx, ut aliis placet) ſacrilegii a Delphis inſimulatus, quaſi phialam *Apollinis* furatus eſſet, e rupe Phædria præcipitatus periit. Cujus cædis pœnas ab Oraculo Delphico ſæpius indictas *Jadmon* poſtea ſumpſit; ut referunt *Herodotus* Lib. 2. Cap. 134. *Ariſtophanes* Comicus in Veſpis, & ejus Scholiaſtes, *Plutarchus* Libro *De ſera Numinis Vindicta*, & *Euſebius* in Chronico. Fabularum *Æſopi* primum Auctorem *Æſopum* non fuiſſe, ſed *Heſiodum*, cenſet *Quintilianus* Lib. 5. Cap. 11.

Ariſteas Proconneſius.

III. Olympiade quinquageſima quinta claruit *Ariſteas Proconneſius*, qui carmine Epico Hiſtoriam de Arimaſpis conſcripſit, monoculis hominibus, qui contra Gryphas auri cuſtodes continuum bellum gerant. Quod ad fabuloſam Hiſtoriam pertinere cenſet *Herodotus* Lib. 4. Arimaſporum tamen meminere *Pauſanias* in *Atticis*, & *Plinius* Naturalis Hiſtoriæ Lib. 7. Cap. 2. *Ariſteas* Arimaſporum Auctor *Præſtigiis nulli ſecundus* dicitur a *Strabone* Libro 13. quod Animam ſuam, quoties vellet, de corpore exire jactaret, longaſque peregrinationes conficere.

Cræſus Lydorum Rex ſeſtremus.

Eadem Olympiade *Cræſus* ultimus Lydorum Rex Aliatthæ patri ſucceſſit, anniſque quatuor decim regnavit, cum Græcis primum Bellum gerens, quorum plurimas in Jonia & Æolide Civitates expugnavit, a *Cyro* demum Perſarum Rege victus, Regnoque privatus. Cum Epheſum obſideret, jamque *Turris* cecidiſſet *Proditrix* appellata, præcipuum Urbis propugnaculum, & periculum expugnationis ob oculos verſaretur, *Pindarus*, qui Imperium in Urbem tenebat, conſilium Epheſiis dedit, ut extenſis funibus Portas Mœniaque *Dianæ* Templi columnis connecterent, atque ipſam Urbem Deæ conſecrarent. Id cum feciſſent, *Cræſus* in honorem Numinis Urbi quaſi Anathemati pepercit, & cum Epheſiis fœdus pepigit, libertate eis ſervata. Ita refert *Polyænus* Lib. 6. *Stratagematum*.

Eadem Olympiade vivere deſiit *Steſichorus* Himeræus, Poeta Lyricus : Qui primus inſtituit, ut in choris cythara caneretur. Heroas contra Trojam profectos Carmine Lyrico celebravit. Ipſius cum laude meminere *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in Judicio de L. Auctoribus Græcis, *Quintilianus Inſtitutionum Oratoris* Lib. 10. Cap. 1. *Horatius* Lib. 4. Ode 9. & *Sineſius* Libro *De Inſomniis*. Illum tanti fecit *Phalaris* Tyrannus, ut dixerit, Se multa quidem hominum millia vidiſſe, ſed nunquam noviſſe *Animam illuſtriorem*. Cræſi quoque temporibus floruit *Ibychus* Rheginus, Poeta Lyricus, qui ex Italia Samium veherat. Cum in latrones incidiſſet, ab iiſque jugularetur, grues ſupervolantes aſpiciens, teſtes invocavit. Contigit poſtea ut graſſatores illi, cum eſſent in Theatro, conſpectis forte gruibus, cum riſu ſibi invicem inſuſurrarint: *Ibyci* vindices adſunt. Hæc vox ab iis, qui propius adſidebant, excepta, & ad Magiſtratus delata, facinoris reos prodidit, ut referunt *Plutarchus* Libro *De Garrulitate*, & *Zenobius* in explicatione Proverbii, Ἴβυκου γέρανοι, id eſt, *Ibyci grues*. Hinc illud *Auſonii* in Monoſyllabis:

Ibycus ut periit vindex fuit altivolans grus.

Philoſophi temporibus Cræſi celebres.

Cræſi temporibus floruere *Thales Mileſius* Olympiadis quinquageſimæ octavæ anno primo defunctus, ut ex *Soſicrate* refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. *Anaximander Mileſius*

Ieſius ejuſdem *Thaletis* diſcipulus, qui *Primus Gnomonem invenit, eumque Lacedæmone in loco captandæ umbræ idoneo conſtituit. Horoſcopia quoque fabricatus eſt, quæ Solſtitia & Æquinoctia oſtenderent;* ut ex *Phavorini* Hiſtoria refert *Diogenes Laertius*. Quanquam gnomonis & horologii inventionem non illi, ſed *Anaximeni* ejus diſcipulo tribuit *Plinius* Lib. 2. 76. *Anaximandro* coævum *Theognidem* Poetam, *Gnomarum* Auctorem, teſtatur *Euſebius* in Chronico. Ejus *Paræneſes* turpiſſimas eſſe, pudorique & caſtitati contrarias, obſervat *Suidas* in *Lexico*. *Theognis Poeta.*

IV. Circa Olympiadem quinquageſimam nonam floruit *Pherecides Syrus*, teſte *Diogene Laertio* in ejus Vita. Divinum potius quam Phyſicum vocat *Cicero* Libro *De Divinatione;* qui e puteo hauſtam aquam cum bibiſſet, poſt diem tertium Terræ motum prædixit futurum, quod & evenit. Primus Philoſophorum Animos hominum ſempiternos eſſe docuit, ut refert idem Orator *Tuſculanarum Quæſtionum* Lib. 1. Nullo uſum Præceptore, ſuopte ingenio Philoſophum inſignem evaſiſſe, poſtquam arcana Phœnicum Commentaria nactus fuerat; & opinionem de Animarum tranſmigratione primum invexiſſe, teſtatur *Heſychius*. Diſcipulum habuit *Pythagoram*. Pediculari morbo obiiſſe, propterea quod jactitaſſet, ſe ſe etiamſi nulli Deo rem ſacram faceret, nihilo jucundius vitam egiſſe, quam qui Hecatombas ſacrificarent, refert *Ælianus* Libro 4. *Variæ Hiſtoriæ*, Cap. 28. Lege *Diogenem Laertium* in ejus Vita. *Pherecides Syrus.*

V. *Pythagoras Samius* anno ætatis ſuæ duodevigeſimo ad *Thaletem*, *Anaximandrum* & *Pherecidem* diſcendi cauſa venerat. Deinde conſilio *Thaletis* migraverat in Ægyptum, a *Polycrate* Samiorum Tyranno per Epiſtolam *Amaſidi* Regi commendatus, quem *Semnefertem* etiam appellatum fuiſſe veriſimile eſt; *Semnefertes* enim regnante, *Pythagoram* in Ægypto fuiſſe refert *Plinius* Lib. 36. Cap. 9. Ibi vero annos viginti duos cum Sacerdotibus verſatus, Aſtronomiæ & Geometriæ operam dedit, cunctiſque eorum Sacris initiatus eſt, & circumciſus, ut ad adyta admiſſus, Myſticam Ægyptiorum Philoſophiam diſceret: Quo in ſtudio *Sonchidis* Ægyptii Archiprophetæ opera præcipue uſus eſt. Inde a *Cambyſis* Militibus captus, & Babylonem abductus, Magorum ibi diſciplinam hauſit. Brachmanas præterea Indorum Philoſophos audiiſſe fertur. *Is ergo* (inquit *Euſebius* Lib. 10. Præparationis Evangelicæ, Cap. 4.) *cum abaliis Aſtrologiam, Geometriam ab aliis, ab aliis Arithmeticam & Muſicam, aliaque ab aliis didiciſſet, a ſolis Græcis auferre nihil potuit; tanta illi tum penuria ſapientiæ, ac rerum omnium ignorantia laborabant. Contra peregrinis ipſe artibus doctriniſque cumulatus, eruditionis omnis in Græcia fontem aperuit. Ab eo primum Philoſophiæ genus propagatum eſt, quod ab Italia, ubi plurimum viguerat, Italicum appellarunt.* Ipſum in Italia obiiſſe anno quarto Olympiadis ſeptuageſimæ ſcribit *Euſebius* in Chronico. Metaponti e vita migraſſe tradit *Juſtinus* Lib. 20. Cap. 3. ejuſque tantam admirationem fuiſſe, ut ex domo ejus Templum facerent, eumque pro Deo colerent. Ipſum Crotonienſes in luxuriam effuſos auctoritate ſua ad uſum frugalitatis revocaſſe, idem Hiſtoricus tradit; conſecutumque eſſe diſputationum aſſiduitate, *Ut Matronæ auratas veſtes, cæteraque dignitatis ſuæ ornamenta, velut inſtrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis Ædem ipſi Deæ conſecrarent, præferentes, vera ornamenta Matronarum pudicitiam, non veſtes eſſe.* Lege *Diogenem Laertium*, & *Jamblicum* in Vita *Pythagoræ*. Plura Hebræorum dogmata in ſuam Philoſophiam eum traduxiſſe, *Hermippus* a *Joſepho* Lib. 2. *Contra Apionem* laudatus, & ab *Origene Lib.* 1. *Contra Celſum*, indicat. Quod ipſum etiam *Ariſtobulus* Judæus, apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*, & *Euſebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ* confirmat. *Pythagoras.*

Iiſdem, quibus *Pythagoras*, temporibus claruere *Simonides Cœus* Poeta Lyricus, cujus meminit *Ariſtoteles* 3. Rhetoricorum Cap. 2. *Phocylides* Mileto in Jonia oriundus: *Anacreon*, cujus exquiſitum ingenium, ſed mores corruptiſſimos, Lyrici verſus ſuperſtites indicant: De quo *Athenæus* Deipnoſophiæ Lib. 10. p. 429. *Ineptus quidem Anacreon eſt, qui totam ſuam Poeſim ebrietatis laudibus & mentione contexuerit. Itaque reprehendunt multi ejus Poemata, quod totum ſe luxurioſæ mollique vitæ tradidit, non videntes ſobrium illum inter ſcribendum, & temperantem: ultro temulentiam ſimulare, quamvis id minime ceſſe foret.* Et *Horatius* Epod. 14. ad *Mœcenatem:* *Simonides; Phocylides Anacreon Poeta.*

Non

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Tejum,
Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.

Xenophanes Philosophus.

His coævus fuit *Xenophanes* Colophonius, Physicus & Poeta, de quo *Diogenes Laertius*. Hunc Eleaticæ Philosophiæ parentem fuisse scribit *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 4.

Ostracismus Athenis institutus.

VI. Olympiade sexagesima septima, post ejectos Athenis Pisistratidas, Lex Ostracismi a *Clisthene* introducta est adversus eos qui tyrannidem affectare viderentur. Fiebat autem Ostracismus hoc modo: Civium unusquisque testæ sive ostraco inscribebat nomen ejus, qui plurimum habere virium ad Democratiam evertendam videretur. Cui igitur plures testæ nomine ipsius inscriptæ obvenissent, is patria excedere ad annos quinque jubebatur, bonorum suorum usu illi permisso. Hujus Legis meminere *Diodorus Siculus* Lib. 11. p. 41. *Plutarchus* in Vita *Aristidis*, qui tamen Ostracismi Lege decennale exilium constitutum ait, cum quinquennale dumtaxat *Diodorus Siculus* habeat. *Clisthenem* ejectis Tyrannis Democratiam Legibus *Solonis* constitutam restituisse, testatur *Isocrates* in *Areopagitico*.

Zeno Eleates Philosophus.

VII. Olympiade septuagesima floruit *Zeno* Eleates Philosophus, *Parmenidis* auditor, cui Dialecticæ inventio tribuitur. A *Nearcho* Eleæ Tyranno, quem *Plutarchus Demylum* appellat, cruciatus, in tormentis obiit, perpessus omnia potius quam delendæ tyrannidis conscios indicaret. Cujus patientiam prædicant *Cicero* Tusculan. 2. & Lib. 3. De Natura Deorum, *Tertullianus* Apologetici Capite ultimo: *Zeno*, inquit, *Eleates consultus a Dionysio, quidnam Philosophia præstaret? Cum respondisset, contemptum mortis, flagellis Tyranni subjectus, sententiam suam ad mortem usque signabat*. In Tyranni nomine apud *Tertullianum* error obrepsit. Pro *Dionysio* substituendum *Demylo*. De eodem Philosopho *Clemens Alexandrinus* Lib. 4. *Stromatum*, p. 496. *Zeno quoque Eleates dum cogeretur arcanum aliquod enunciare, restitit tormentis, nihil confitens, qui etiam postremo linguam erodens eam exspposuit in Tyrannum, quem alii quidem Nearchum, alii vero Demylum appellant*. Lege & *Diogenem Laertium*.

Themistocles Archon Atheniensium.

VIII. Olympiadis septuagesimæ primæ anno quarto *Archon* fuit Athenis *Themistocles*, qui consiliis suis, industria, fortitudine, patriam a Persis servavit: & postea ob nimiam potentiam ab ingratis civibus pulsus, ad *Artaxerxem Longimanum* confugit, a quo benignissime susceptus, magnisque muneribus donatus est. Tres Urbes ei stipendiarias fecit *Artaxerxes*, unam ad frumentum, alteram ad vinum, tertiam ad obsonium suppeditandum. Tunc ad familiares dixisse fertur: *O pueri, perieramus, nisi periissemus*. Refert *Plutarchus Oratione* 1. *De Fortuna vel Virtute Alexandri*. De illius morte variant Auctores. Exceptum patera tauri sanguinem hausisse, & sic mortem sibi conscivisse, fama fuit, cum patriam prodere nollet, vel quæ Regi Persarum contra illam promiserat, implere se posse desperaret. Ita *Valerius Maximus* Lib. 5. Cap. 6. Alii Magnesiæ morbo mortuum narrant, ut *Tucydides*, & *Cornelius Nepos*. Quin & *Cicero* Lib. *De Claris Oratoribus*, qui *Brutus* inscribitur: *Ut tu*, inquit, *de Coroliano, sic Clitarchus, sic Stratocles de Themistocle finxit. Nam quem Thucydides, qui & Athenienſis erat, & summo loco natus, summusque vir, & paulo ætate posterior, tantum mortuum scripsit, & in Attica clam humatum addidit, fuisse suspicionem veneno sibi conscivisse mortem: Hunc ajunt, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, & eo poto, mortuum concidisse. Hanc enim mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt: Illa mors vulgaris nullum præbebat materiam ad ornatum*. Memoria fuit incredibili *Themistocles*, adeo ut omnium civium nomina perciperet. „ Cum quidam doctus homo atque imprimis eruditus „ ad eum accessisset, eique artem memoriæ, quæ tum primum proferebatur, pollicitus „ esset se traditurum, ei respondisse fertur, *Gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci quæ vellet, quam si meminisse docuisset*. Ita refert *Cicero* Lib. 2. *De Oratore*, subditque; Ipsum ita respondisse, ut intelligere possemus, nihil ex illius animo, quod „ semel esset infusum, unquam effluere potuisse: Cum quidem ei fuerit optabilius obli-

„ visci

„ viſci poſse potius, quod meminiſse nollet, quam quod ſemel audiſset vidiſsetve, meminiſse.

IX. *Themiſtocli* coævus fuit *Æſchylus* Poeta Tragicus, de quo legi poſſunt *Ariſtoteles* Lib. *de Arte Poetica*, Cap. 11. *Horatius De Arte Poetica*, Verſ. 279. & ſeq. *Plutarchus* Lib. *De modo legendorum Poetarum*, & in Sympoſiaco, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in Opuſculo Critico & *Quintilianus* Lib. 10. *Inſtitutionum Oratoris*, Cap. 1. *Æſchylus Poeta.*

Æſchylo ſuppar fuit *Sophocles* Tragicorum Princeps a *Cicerone* Lib. 2. De Divinatione, *Dionyſio Halicarnaſſenſi* in Opuſculo Critico, *Quintiliano* Cap. 1. Inſtitutionum Oratoris Cap. 1. *Ariſtotele* Lib. De Arte Poetica, *Virgilio*, aliiſque judicatus. Ex ejus Tragœdiis plurima Chriſtianis conſona dogmatibus, quod ſpectat Dei cultum, virtutis amorem, horrorem vitiorum refert *Clemens Alexandrinus* paſſim in *Stromatibus*. Cum in certamine Tragœdiam dixiſſet, ancipiti ſententiarum eventu diu ſolicitus, aliquando tamen una ſententia victor, cauſam mortis gaudium habuit, ut refert *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 12. *Sophocles Poeta, Anaxagoras, aliique Viri docti.*

Ad eadem pene tempora pertinet *Pindarus Thebanus*, Poetarum Lyricorum Princeps, a *Dionyſio Halicarnaſſeo*, *Quintiliano*, *Horatio* Lib. 4. Ode 2. *Longino* Lib. *De Sublimi*, & aliis laudatus.

X. Iiſdem temporibus floruit *Anaxagoras* Clazomenius, Philoſophus, qui Olympiadis ſeptuageſimæoctavæ anno ſecundo prædixiſſe dicitur Syderum ſcientia, grandem lapidem inſtar duarum molarum e cœlo delapſum iri, quod interdiu contigit in Thraciæ parte ad Ægos flumen, ut referunt *Diogenes Laertius* in ejus Vita, *Plinius* Lib. 2. Cap. 58. & *Plutarchus* in *Lyſandro*.

XI. Olympiade octogeſima, florebat Athenis *Pericles Xanthippi* filius, ab *Anaxagoræ* Philoſopho eruditus. *Primum ſe Orator extulit, primumque etiam monumentis & literis Oratio eſt cœpta mandari: Tamen ante Periclem, cujus Scripta quædam ſeruntur, & Thucydidem, (qui non naſcentibus Athenis, ſed jam adultis fuerunt) litera nulla eſt, quæ quidem ornatum aliquem habeat, & Oratoris eſſe videatur.* Verba ſunt *Ciceronis* in *Bruto*.

XII. Iiſdem temporibus florebat *Herodotus Halicarnaſſenſis*, qui Olympiadis octogeſimę-quartæ anno tertio Libros ſuos Athenis in Panathenæorum Panegyri recitavit, anno ætatis 42. ut notat *Voſſius* Lib. *De Hiſtoricis Græcis*. Hinc ad ſcribendum excitatus eſt *Thucydides* cum *Herodotum* Libros ſuos recitantem audiviſſet, ut referunt *Marcellinus* in Vita Thucydidis, *Photius* in Bibliotheca, Cod. 60. & *Suidas*. *Herodotus & Thucydides Hiſtorici.*

His Hiſtoricis coævi fuere *Euripides* Poeta Tragicus, Athenienſis, & *Protagoras Abderites* Sophiſta. *Euripides* Anaxagoræ Auditor fuit, quem cum videret periclitari ob quędam ſua dogmata, ad Tragœdias ſcribendas converſus eſt. Ejus cum laude meminere *Ariſtoteles* Lib. De Arte Poetica, *Ariſtophanes* in Ranis, *Cicero* Epiſt. Famil. 8. ad Tironem, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in *Opuſculo Critico*. Lege & *Euſebium* Lib. 5. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 33. *Euripides & Protagoras Atheiſmi damnati.*

Protagoram onerum bajulum cum vidiſſet *Democritus* ligni caudices plurimos portantem, & cum illo onere facile atque expedite incedentem, ubi junctūram poſituramque ligni conſideraſſet, acervum illum, & quaſi orbem caudicum, funiculo brevi comprehenſum; ratione quadam quaſi geometrica librari, continerique animadvertit. Itaque ſolertiam hominis demiratus, eum abduxit, & Philoſophiam docuit. Refert *A Gellius* Lib. 5. Cap. 3. Non ſolum Philoſophus, ſed & orator ſummus evaſit. Rerum illuſtrium locos communes ſcripſit. Putavit id cuique eſſe, quod verum videatur. Atheiſmi ab Athenienſibus damnatus eſt, *Laertio* teſte. *Cum enim in principio Libri ſic poſuiſſet, De Diis neque ut ſint, neque ut non ſint, habeo dicere*; Athenienſium juſſu *Urbe atque agro eſt exterminatus, Librique ejus in concione combuſti*. Verba ſunt *Ciceronis* Lib. 1. *De Natura Deorum*. De eodem *Joſephus* Lib. 2. contra *Apionem*, p. 1079. *Protagoras niſi cito fugiſſet, comprehenſus occiſus fuiſſet, eo quod dubium de Diis Athenienſium conſcripſiſſe putabatur.*

XIII. Bellum Peloponneſiacum inter Lacedæmonios & Athenienſes, cœpit anno primo Olympiadis octogeſimæ-ſeptimæ, annis ſcilicet 48. poſt *Xerxis* in Græciam tranſitum, ut apud *Clementem Alexandrinum* docet *Eratoſtenes*. Hujus Belli Hiſtoriam octo Libris *Bellum Peloponneſiacum.*

accurate ſcripſit *Thucydides*. Annis vigintiſeptem duravit, Athenienſibuſque exitiale fuit, expugnatis a *Lyſandro* Lacedęmonio Athenis. Eo bello flagrante vixit *Diagoras* patria Melius, Philoſophus & Poeta, Democriti Diſcipulus, qui Deos eſſe negavit, & cum Athenas, capta Patria conceſſiſſet, Eluſinia ſacra ſugillavit tanquam virtuti contraria: Et ne ligna rapis coquendis deeſſent, *Herculem* ſuum ligneum diſſecuit, & igni tradidit; ideoque impietatis ab Athenienſibus damnatus eſt, ut referunt *Joſephus* Lib. 2. contra Apionem, *S. Epiphanius* in Ancorato, *Clemens Alexandrinus* in Protreptico, & *Athenagoras* in Apologia pro Chriſtianis.

Diagoras impietatis damnatus ab Athenienſibus.

Chœrilus Samius Poeta.

XIV. Olympiade nonageſimaquarta lorebat *Chœrilus* Samius Poeta non ignobilis, quem *Lyſander* in comitatu ſuo habere ſolebat, ut res a ſe geſtas celebraret, teſte *Plutarcho*, in *Lyſandro*. Hic victoriam a Græcis de *Xerxe* reportatam carmine deſcripſit atque ab *Archelao* Macedonię Rege pro ſingulis Verſibus totidem ſtateres aureos retulit, ut refert *Suidas*. Cavendum ne cum altero *Chœrilo* Athenienſi, Poeta Tragico confundatur. *Horatium* fefellit memoria, qui pro *Archelao* nominavit *Alexandrum*, cum *Alexandro* coævus *Chœrilus* non fuerit.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui verſibus, & male natis
Retulit acceptos regale Numiſma Philippos.

Lib. 2. Epiſt. 1.

Hippocrates Medicorum Princeps.

Ejuſdem Olympiadis anno primo *Hippocratem* Coum Medicorum Principem, obiiſſe, tradit *Soranus* in ejus Vita. Inter *Hippocratis* Epiſtolas extant literę ab *Artaxerxe Longimano* Perſarum Rege ad *Pætum* ſcriptę, quibus eum rogat, ut Exercitui ſuo gravi peſte laboranti opem ferat. *Pætus* ibidem reſpondet, Se quidem nihil poſſe, ſed eſſe in Grecia *Hippocratem* quemdam Coum, in Arte Medica longe pręſtantiſſimum. *Artaxerxes*, ad *Hyſtanem* Helleſponti Præfectum ſcripſit, ut quovis ſtipendio pellectum *Hippocratem* ad ſe mitteret. *Hippocrates* reſpondit, Sibi Perſarum opes attingere fas non eſſe, neque barbaros Græcorum hoſtes a morbis liberare.

Socrates Philoſophus.

XV. Iiſdem temporibus florebat *Socrates Archelai* Auditor, & *Platonis* Magiſter, Ethicæ Philoſophiæ parens. Ab *Anyto* & *Melito* impietatis accuſatus, cicuta hauſta extinctus eſt, ex Judicum Athenienſium ſententia, Olympiadis nonageſimæquintæ anno primo, *Artaxerxe Mnemone* Perſis imperante. De ejus vita, doctrina, & morte, lege *Diogenem Laertium*, *Diodorum Siculum* Lib. 14. *Platonem* in Phœdone, & in *Apologia Socratis*, *Ciceronem* Tuſculanar. 5. *Ælianum* Variæ Hiſtoriæ Lib. 1. Cap. 16. *Tertullianum* Lib. *De Anima* Cap. 1. *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum* p. 311. & 334. Lib. 2. p. 412. & 417. Lib. 5. p. 592. & 595. *Euſebium Cæſarienſem* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 8. Lib. 5. Cap. 29. Lib. 6. Cap. 9. Lib. 13. Cap. 10. & Cap. 13. & Lib. 14. Cap. 5. & *S. Auguſtinum* Lib. 8. *De Civitate Dei*, Cap. 3. Concitatis inimicitiis, calumnioſa criminatione damnatus, morte mulctatus *Socrates*. Sed eum poſtea illa ipſa, quæ publice damnaverat, Athenienſium Civitas publice luxit. In duos Accuſatores ejus uſque adeo Populi indignatione converſa, ut unus eorum oppreſſus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam ſimilem alter evaderet. Familiare Dæmonium habuiſſe fertur, idque de ſe ipſo teſtatur in Theage: *Eſt enim mihi*, inquit, *quod ab ineunte ætate divina ſorte accidit, ſignum Dæmonis. Id autem eſt vox, quæ ubi fuerit edita, retinet ne faciam quod ſum facturus, hortatur autem numquam*. Refert *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*. Angelum Cuſtodem ſingulis hominibus datum *Socrates*, & Diſcipulus illius *Plato* quodammodo intellexiſſe videntur, ut notat *Clemens Alexandrinus* Lib. 5. *Stromatum* pag. 592. ubi de *Platone* ait: *Parvorum autem, convenienter Scripturæ, & minimorum Angelos Deum videntes; quinetiam noſtri curationem & viſitationem quæ ad nos venit per Angelos qui nobis præſunt, indicans, non veretur ſcribere. Poſtquam omnes Animæ vitam elegiſſent, ita ut ſortitæ erant, ordine accedere ad Lacheſim: Illum autem eum, quem unuſquiſque elegit Dæmonem, cum eo mittere vitæ Cuſtodem, & ut adimpleat ea quæ elegerit. Fortaſſe autem Socrati quoque Dæmonium tale quid ſignificabat*. Cleanthes in ſecundo *De Voluptate*, dicit *Socratem* ubique docere, *Eumdem eſſe virum juſtum & beatum: Eumque execrari, qui primus diviſit juſtum ab utili, ut qui rem fecerit impiam*. Refert *Clemens Alexandrinus* 2. *Stroma-*

tum

tum p.417. Hinc internam pulchritudinem, & morum honeſtatem a Diis precabatur, ut idem *Clemens* obſervat p. 594. *Servator*, inquit, *cum Deum diligere juſſiſſet & proximum, dicit ab his duobus mandatis totam Legem pendere, & Prophetas. Hæc dogmata vulgo jactant Stoici, & ante eos in Phædro precans Socrates: O Pan, & Dii alii, date mihi ut intus ſim pulcher & honeſtus.* Auditores a fœdis voluptatibus abducebat, ut idem *Clemens* obſervat p.412. *Socrates itaque jubet ea cavere, quæ perſuadent ut non eſurientes comedant, & bibant non ſitientes: Et pulchros aſpectus, & oſcula, ut quæ ſcorpiis & araneis gravius venenum naturaliter emittant.* Nonnemini quærenti, *Uxorem ne duceret? Neutram in partem reſpondit; ſed tantum: Utrumlibet feceris, te pœnitebit. Alteri liberorum cupido, recte ac prudenter facturum negavit, dum neglectis rationibus iis, quibus optime liberos, ſi quos aliquando ſuſciperet, educare poſſet, eaque prorſus cogitatione miſſa, unum id ageret, quemadmodum liberos ſuſciperet. Alteri, qui quod male domi haberetur, alio migrare ſtatuerat, ſanum id eſſe conſilium negavit, quod cum ſuo patriam loco relinqueret, tum ſuam ſecum efferret ſtultitiam, quæ non minorem ſibi apud alios, quam apud ſuos offenſionem ac moleſtiam crearet.* Neque vero tantum ubi conſuleretur, ſed etiam ultro ac ſponte hoc congreſſionum genus expetens, egregia Oracula effudit; ut notat *Euſebius* Lib. 5. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 29. Idem Lib. 13. Cap. 10. *Socratis* verba paulo ante mortem cum Chriſtianis Dogmatibus convenire obſervat. *Vos equidem Athenienſes*, inquiebat, *complector ac diligo, ſed tamen Deo potius quam hominibus obtemperabo, nec dum ſpirare quidem, eique rei vacare potero, philoſophari deſinam, voſque cohortari, & in quemcumque veſtrum incidero, eum more meo libere ac fidenter admonere . . . Si mors aliqua veluti migratio eſt in alias quaſdam oras, veraque ſunt ea quæ dicuntur, qui e vita exceſſerunt, illas univerſos incolere: Quid jam eo beatius eſt, judices, te, cum ab iis, qui ſe Judicum numero haberi volunt, evaſeris, ad eos devenire, qui vere Judices appellentur, Minoem, Rhadamantum, Æacum, Triptolemum, convenireque Heroes illos, qui juſte & cum fide vixerint? Hæc peregrinatio viliſne vobis & contemnenda videri poteſt? Ut vero colloqui cum Orpheo, Muſæo, Heſiodo, Homero liceat, quanti tandem æſtimatis? Equidem ſæpe mori vellem, ut ea quæ dico mihi liceret invenire Quanta porro delectatione afficerer, cum Palamedem cum Ajacem, cum Veteres alios judicio iniquorum circumventos atque damnatos convenirem?* &c. Quibus, inquit *Euſebius*, noſtra hæc gemina: *Obedire oporte Deo magis quam hominibus . . . Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere . . . . Scire etiam, quod ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in Cœlis. Et peregrinantes a corpore, verſamur cum Domino:* „ Qui etiam omnibus qui in eum ſperaverint, ſuavem in *Abrahæ*, *Act.* 7. 29.
„ *Iſaac*, & *Jacobi* ſinu quietem, atque in cæterorum Propherarum Juſtorumque conſor- *Matth.* 10
„ tio, qui Hebræos inter Deo cari fuerint, ſempiternæ vitæ felicitatem pollicetur. " Cum 26.
de *Socrate Zopyrus* Phyſiognomus aliena quædam & plurimum a *Socratis* inſtituto vitæ- 1. *Cor.* 5.
que genere diſcrepantia conjeciſſet, eaque de cauſa riſu ab iis, qui cum *Socrate* erant, 1.
exceptus eſſet; negavit Socrates *Zopyrum* falli; talem enim ſeſe naturæ vi futurum, niſi Philoſophiæ ſtudiis naturæ vitia ſuperaſſet. Refert *Alexander Aphrodiſæus* apud *Euſebium* Lib. 6. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9.

XVI. Olympiade nonageſima nona florebat Athenis *Iſocrates* Orator ſuaviſſimus, qui *Iſocrates.*
eiuſdem Olympiadis anno tertio Panegyricam Orationem habuit.

Olympiadis centeſimæ anno tertio, Bœoticum bellum exarſit inter Lacedæmonios & *Bellum*
Bœotos, de quo *Diodorus Siculus* Lib. 15. *Xenophon Hellenicorum* 5. *Plutarchus*, & *Bœoticum.*
Cornelius Nepos, in Vita *Pelopidæ.*

XVII. *Plato* Philoſophus Athenienſis anno poſtremo Olympiadis octogeſimæ ſeptimæ *Plato Phi-*
natus, *Socratis* Diſcipulus, *Euclidis* in Mathematicis Auditor, cum magnam ſibi nomi- *loſophus.*
nis claritatem peperiſſet, obiit Olympiadis centeſimæ octavæ anno primo, *Ocho* Perſis imperante. Lege *Dionyſium Laertium* in ejus Vita. De Deo, & Animorum immortalitate, quamvis multa *Plato* ſcripſerit cum Hebræorum, Chriſtianorumque dogmatibus convenientia; ſcopum tamen tantum abeſt ut ſemper attigerit, ut in pluribus a veritate immaniter aberraverit. De doctrinæ illius conſenſione cum Hebræorum dogmatibus,

vel dissensu ab iisdem, prolixe agit *Eusebius* L. 12. & 13. *Præparationis Evangelicæ*. Philosophorum veritatem ita sectatum esse, *ut Hebraicæ veritatis excitarit scintillam*, Clemens Alexandrinus scribit Lib. 1. *Pædagogi*, Cap. ultimo. Notum illud *Numenii* Philosophi Pythagoræi: *Quid est Plato, nisi Moses Attice loquens?* Plurimis *Platonis* Sententiis Stromata sua passim idem *Clemens Alexandrinus* intexit. *Platonem* ex *Mosis* fontibus hausisse observat etiam *S. Justinus*, Platonicus & ipse Philosophus, & quædam ex illius Scriptis profert Christianis Dogmatibus consentanea, in Cohortatione ad Græcos, & Apologia 2. pro Christiana Religione; *Platonem* tamen *omnium Hæreticorum condimentarium* appellat *Tertullianus* Lib. de Anima. *De Platone* scribit *S. Augustus.* Lib. 8. *De Civitate Dei*, Cap. 4. *Inter Discipulos Socratis, non quidem immerito, excellentissimæ gloria claruit, qui omnino cæteros obscuraret Plato. Qui cum esset Atheniensis, honesto apud suos loco natus, & ingenio mirabili longe suos Condiscipulos anteiret; parum tamen putans perficiendæ Philosophiæ sufficere seipsum, ac Socraticam Disciplinam, quam longe lateque potuit peregrinatus est, quaquaversum eum alicujus nobilitate scientiæ percipiendæ fama rapiebat. Itaque & in Ægypto didicit quæcunque illic magna habebantur atque docebantur; & inde in eas Italiæ partes veniens, ubi Pythagoræorum fama celebrabatur, quicquid Italicæ Philosophiæ tunc florebat, auditis eminentioribus in ea Doctoribus facillime comprehendit. Et quia Magistrum Socratem singulariter diligebat, eum loquentem fere in omnibus sermonibus suis faciens, etiam illa quæ vel ab aliis didicerat, vel ipse quanta potuerat intelligentia viderat, cum illius lepore, & Moralibus Disputationibus temperavit. Itaque cum studium sapientiæ in actione & contemplatione versetur, unde una pars ejus activa, altera contemplativa dici potest; quarum activa ad agendam vitam, id est, ad mores instituendos pertinet, contemplativa autem ad conspiciendas naturæ causas & sinceriſſimam veritatem: Socrates in activa excelluisse memoratur; Pythagoras vero magis contemplativæ, quibus potuit intelligentiæ viribus institisse. Proinde Plato utrumque jungendo, Philosophiam perfecisse laudatur, quam in tres partes distribuit: Unam Moralem, quæ maxime in actione versatur; alteram Naturalem, quæ contemplationi deputata est; tertiam Rationalem, qua verum disterminatur a falso. . . . Quid autem in his, vel de singulis partibus Plato senserit, id est, ubi finem omnium actionum, ubi causam omnium naturarum, ubi lumen omnium rationum esse cognoverit, vel crediderit, differendo explicare, & longum esse arbitror, & temere esse affirmandum non arbitror. Cum enim Magistri sui Socratis, quem facit in suis Voluminibus disputantem, notissimum morem dissimulandæ scientiæ, vel opinionis suæ servare affectat, quia & illi ipse mos placuit; factum est ut etiam ipsius Platonis de rebus magnis Sententiæ non facile perspici possint.* Capitibus sequentibus ostendit *S. Augustinus*, Platonicorum opinioni in Theologia, Physica, & Rationali Philosophia, omnium Philosophorum postponenda esse dogmata; & in Morali etiam illos obtinere principatum, & ad veritatem Fidei Christianæ propius accedere: Siquidem de Deo summo & vero senserunt, *Quod & rerum creatarum sit effector, & lumen cognoscendarum, & bonum agendarum; quod ab illo nobis sit & principium naturæ, & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ.*

Æschines & Demosthenes Oratores.

XVIII. Olympiade centesimaoctava *Æschines & Demosthenes* Oratores præstantissimi Athenis florebant, qui pacis cum *Philippo* Macedonum Rege ineundæ Auctores Athenisibus fuerunt, dum ille Thracicum & Phocicum bellum, magno Athenisium damno urgeret. Qua de re legendi *Diodorus Siculus* Lib. 16. *Æschines Oratione contra Ctesiphontem*, & *Demosthenes Oratione de Corona*. Sed cum postea *Philippus* Byzantium obsideret, pacemque cum Athenisibus initam violare palam videretur, *Demosthenes* ad opem Byzantinis ferendam suos Athenienses hortatus est Philippica Oratione 4. Moxque suscepta Legatione Civitates Græcas convenit, sollicitavit, & pleraſque induxit, ut communibus viribus *Philippum* repellere niterentur. Vide *Plutarchum* in Vita *Demosthenis*. Prælio ad Cheroneam commisso, Athenienses, & Bœoti fœderati magnam a *Philippo* Rege Macedonum cladem acceperunt. *Demosthenes* Orator ex eo Prælio turpiter fugit abjectis armis, nil inscriptionem veritus clypei, cui aureis literis inscriptum erat: *Bonæ Fortunæ*. Ita refert *Plutarchus*. Post hanc cladem *Isocrates* prope centenarius inedia quatriduana extinctus est, cum Athenas quartum ab hoste occupatas aspicere se posse negaret,

giret, ut teſtantur *Pauſanias* in Atticis, *Plutarchus* in Vitis Rhetorum, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in Vita *Iſocratis*, & *Philoſtratus*. Poſt prælium ad Cheroneam commiſſum, cum Athenienſes *Philippi* metu Urbem diligenter muniendam curarent, *Demoſthenes* Orator murorum partem privatis ſumptibus refecit. Quare *Cteſiphon* aurea corona in publico Græcorum conventu donandum cenſuit *Demoſthenem*. Id Legibus contrarium contendit *Æſchines Demoſthenis* æmulus. Vide *Plutarchum* in Vita *Demoſthenis*. Cum *Harpalus Alexandrum* Macedonem fugiens, Athenas confugiſſet, ipſumque repellendum & abigendum primo cenſeret *Demoſthenes*, ne bello minime neceſſario Civitas implicaretur, muneribus ab eodem corruptus, patrocinium ipſius ſuſcepit, ſeu potius ſilentio ſuo illi favit. Quamobrem ab Areopagitis in judicium vocatus, & quinquaginta mulctatus talentis, carcereque damnatus, fuga ſibi conſuluit, & exilium impatientiſſime toleravit, ut refert *Plutarchus*.

ARTICULUS VI.

De Rebus Græcorum, & Macedonum Alexandro Magno imperante.

Philippus Græcorum Imperator proclamatus.

I. *Philippus* Rex Macedonum, parta ad Cheroneam victoria, & injecto nobiliſſimis Græciæ Urbibus pavore, in publico totius Græciæ Conventu Corinthi habito, belloque adverſus Perſas decreto, Græciæ totius Imperator ſumma cum poteſtate creatus eſt. In ipſo belli apparatu, dum coeuntibus auxiliis ſolemne Sacrificium Diis offerret, ac filiæ ſuæ *Cleopatræ* Nuptias ſimul celebraret *Philippus*, a *Pauſania* Macedone nobili adoleſcente, cui illatam ab *Attalo* Duce nefarii ſtupri injuriam ulciſci neglexerat, gladio transfixus occubuit. Ab Olympiade Matre *Alexandri* immiſſum fuiſſe creditum eſt, nec ipſum *Alexandrum* paternæ cædis ignarum extitiſſe. (Ex *Diodoro Siculo* Lib. 16. *Trogo Pompejo*, & ejus Breviatore *Juſtino* Lib. 9. Cap. 5. 6. 7. & *Plutarcho* in Vita *Alexandri*.) Obiit *Philippus* anno ætatis quadrageſimoſexto, cum annos viginti quatuor regnaſſet. Ne victoriis efferretur, uni ex pueris honorariis juſſiſſe dicitur, ut quotidie antequam ullus ad illum introduceretur, illi ter proclamaret: *Philippe, homo es*. Refert *Ælianus* Lib. 12. *Variæ Hiſtoriæ* Cap. 53.

Alexander Magnus, Ejus mores.

II. *Philippo* filius ſucceſſit *Alexander*, annos circiter viginti natus, *& virtute, & vitiis Patre major. Vincendi ratio utrique diverſa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palam fuſis. Prudentior ille conſilio; hic animo magnificentior. Iram Pater diſſimulare, plerumque etiam vincere; Hic ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus; Sed ebrietatis diverſa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temere offerre: Alexander non in hoſtem, ſed in ſuos ſæviebat. Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere: Hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit. Regnare ille cum amicis nolebat: Hic in amicos Regna exercebat, Amari Pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique ſimilis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honeſtior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis Imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius conſumavit*. Hæc *Juſtinus* in fine Libri 9.

Alexandri Expeditiones.

Intra annos duodecim Europæ partem non exiguam, totamque Aſiam ſubegit. Triplici prælio *Darium* Perſarum Imperatorem vicit, ad *Granicum*, ad *Iſſum*, & in *Gaugamelis*. Matrem, & uxorem *Darii*, in pugna ad *Iſſum* captas, incredibili clementia proſecutus eſt. Cum eas inviſeret, *Hepheſtione* comite, *Darii* Mater *Hepheſtionem* pro *Alexandro* venerata eſt. Cui mox ob errorem pudefactæ ac veniam petenti ſubridens *Alexander*, ait: *Bono animo eſto, Mater; Nam & hic Alexander eſt*. Victoris clementiam & benignitatem erga captivas *Darius* ſuſpexit, & laudibus extulit. Referunt *Diodorus Siculus* Lib. 17. & *Valerius Maximus* Lib. 14. Cap. 7. Regionibus, Regniſque ſubactis Reges aliquando tributarios fecit, alios exauctoravit, novoſque Reges creavit. Sic *Stratonem* Sidoniorum Regem, quod magis popularium impulſu, quam ſua ſponte deditionem feciſſet, Regno ſpoliavit, permiſitque *Hepheſtioni*, ut amicorum ſuorum cuipiam Regnum

traderet. Elegit *Hephestion* hospitem Sidonium, quem hoc ornaret beneficio. Recusavit Hospes, negans cuiquam fas esse Regnum capessere, nisi Regiæ Stirpis Principi. Miratus *Hephestion* tantam animi magnitudinem cum pari probitate conjunctam, jussit ex his qui superessent ex Regia Stirpe eligeret, quem Regno dignum censeret. *Abdalomonem*, seu *Abdalonimum* quendam Hortulanum Hospes elegit, omnium quidem pauperrimum, sed incuipatæ vitæ, & longa cognatione Stirpi Regiæ conjunctum. Admitti eum protinus jussit *Alexander*, diuque contemplatus: *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat: Sed libet scire inopiam qua patientia tuleris. Tum ille; Utinam, inquit, eodem animo Regnum pati possim. Humanus suffecere desiderio meo: Nihil habenti, nihil defuit.* Referunt *Diodorus*, *Q. Curtius*, & *Justinus*.

Alexandri Hierosolymitana Profectio.

III. Tyro, Gazaque expugnatis, Hierosolymam infesto Exercitu *Alexander* petiit. Jamque extrema *Judæi* metuebant, dum *Jaddua* Pontifici visio in somnis offertur, bono animo esse jubens: Eat modo obviam Regi infulatus cum supplicum Levitarum ac Popularium turba. *Alexander*, ut vidit e longinquo candidatum Populum, & Sacerdotes ante agmen in amictu byssino, Pontificemque in stola hyacinthina auro distincta, thiaram in capite gestantem cum prafixa aurea lamina insculpta Dei Nomine: *Solus ad eum accedens, adoravit Nomen illud, & salutavit Pontificem.* Judæis autem omnibus uno ore *Alexandrum* consalutantibus, & in orbem cingentibus, Syriæ Reges, & reliqui obstupuerunt, vix credentes Regem mentis compotem. Solus *Parmenio* propius accedens rogavit familiariter: Quid ita, cum ipse adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Judæorum Pontificem? At ille, *Non hunc se adorasse respondit, sed Deo, cujus Pontifex esset, honorem eum exhibuisse. Hunc enim, inquit, vidi, & antea hoc ipso habitu, cum adhuc essem in dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Asiam possem subigere, hortatus est forti esse animo, & sine mora Exercitum trajicere: nam suo ductu potiturum me Persarum Imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum vidi, agnoscens hunc & visionis memor quæ me ad hanc Expeditionem impulit; puto me non sine Numine Exercitum in Darium ducere, & brevi fore victoriæ compotem: Et sublato Persarum Imperio, cessura mihi omnia ex sententia.* Hæc locutus ad *Parmenionem*, & comiter complexus Pontificem, deducentibus Sacerdotibus in Urbem pervenit, *Et ascendens in Templum immolavit Deo ex Sacerdotis præscripto, ac Pontifici quoque suum honorem exhibuit. Ostensoque sibi Danielis Libro, in quo Græcum quemdam Persas debellaturum significat, hunc ipsum se esse interpretatus, lætus dimisit multitudinem. Pontifice autem petente, ut patriis Legibus vivere sibi liceat, utque septimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, concessit omnia. Rogantibus deinde, ut eos quoque Judæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, sineret uti institutis propriis, hic etiam postulatis eorum satisfacturum se est pollicitus. Et cum feciſſet eis potestatem, si qui vellent, salvis suis Ritibus, sequi ejus Militiam, multi in eam Expeditionem dederunt nomina.* Ita refert *Josephus* Lib. 11. Cap. 8. Ægypto deinde suo Imperio adjuncta, *Hammonis* Libyci Oraculum adiit. Cumque illum Antistes ut *jovis Hammonis* filium salutasset, Dei adoptione lætus, hoc se Patre censeri jussit. Quoniam vero *Hammon* arietis superne, inferne hominis specie adorabatur, *Alexander*, ut Numinis filius corniger esse voluit; pulchritudinem humanam belluino cornu deformans, ut ait *Clemens Alexandrinus*, in Protreptico. *Olympiadem Alexandro* filio festivissime rescripsisse refert ex *Varrone A. Gellius* Lib. 13. Cap. 4. Nam cum is ad Matrem ita scripsisset: *Alexander Jovis Hammonis filius Olympiadi Matri salutem dicit*: Olympias ei rescripsit in hanc sententiam: *Amabo mi fili, quiescas; neque deseras me, neque criminere adversus Junonem. Malum mihi prorsus illa magnum dabit, cum tu me Literis tuis pellicem illi esse confiteris.* In Ægpto Urbem condidit *Alexander*, quam de suo nomine *Alexandriam* vocavit, Olympiade 112. ut notat *Solinus* Cap. 35. Trajecto Euphrate per Mesopotamiam progressus, Tygrim transiit, indeque Exercitum per Assyriam duxit; ubi cum *Dario* congressus in *Gaugamelis*, ipsius Exercitum penitus profligavit. Mox Babylone, Susisque potitus, Uxios subegit, *Araxem* fluvium ponte junxit, Persepolim Militibus diripiendam concessit, Regiam Persepoleos incendit. Inde cum Ecbatanam veniſſet, ac thesauris *Harpalum* præfeciſſet, in Parthos Exercitum duxit. *Darii* Regis a *Besso* Bactrianorum Satrapa interfecti corpus ad Persas misit, ut in Regiis Mau-

Daniel. 11. 13. Surget vero Rex fortis, & dominabitur potestate multa: Et faciet quod placuerit ei.

Alexandri Victoriæ.

soleis

ſolæis conderetur. De cæteris *Alexandri* victoriis in Bactriana, Carmania, India, ubi *Poro* Regi victo Regnum reddidit, Hircania, Gedroſia, Brachmanum Gente, &c. legendi *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Q. Curtius*, *Arrianus*, *Juſtinus* & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*.

Mors Alexandri.

IV. Obiit Babylone, morbo ex nimia compotatione apud *Medium Theſſalum* contracto. Rumor vulgatus eſt, venenum ei ab Antipatro mixtum, quo interiit, & *Ariſtotelem* id *Antipatro* confeciſſe, *Alexandrum* ob *Calliſthenis* Philoſophi necem metuentem: Quę fide digna non cenſet *Arianus*. *Plutarchus* vero affirmat veneni ſuſpicionem, tunc neminem habuiſſe. Sexto demum anno *Olympiadem Alexandri* Matrem indicio ejus rei ad ſe delato, multos necaſſe, & *Jollæ* mortui, qui *Alexandro* a poculis fuerat, oſſa projeciſſe quaſi venenum miſcuiſſet. Eam vero fabulam prorſus commentitiam fuiſſe inde probat, quod diſſentientibus per multos dies Ducibus, corpus, cum locis fervidis & æſtuoſis jacuiſſet non curatum, veneni veſtigium nullum præ ſe tulerit. Cum in extremis eſſet, Milites omnes ad ſalutem ultimam ipſi dicendam admiſit, dextram omnibus, qui eam contingere vellent, porrexit. Cumque quærerent amici, cui relinqueret Regnum? *Fortiſſimo*, reſpondit: ſive, *Ei qui optimus eſſet*. Exemptum tamen digito annulum *Perdiccæ* tradidit. Rurſus *Perdicca* interrogante, quando cœleſtes honores haberi ſibi vellet? Dixit, tum velle, *cum ipſi felices eſſent*. Suprema hæc vox fuit Regis. Obiit Olympiade centeſima decima quarta. Annos duodecim regnavit ut conſtat ex 1. *Machabæorum* 1. 8. ex *Eratoſthenis* Canonibus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. Stromatum, ex Hebræorum Chronico, *Porphyrio* in Græcis Euſebianis Scaligeri, pag. 124. *Juliano* in Cæſaribus, *Joſepho* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 2. *Tertulliano* Lib. Contra Judæos, Cap. 8. *S. Hieronymo* & *Theodoreto* in Cap. 11. *Danielis*. Quamquam *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. annos tantum undecim; *Julius Africanus*, & *Euſebius* in Chronico annos duodecim & ſex Menſes *Diodorus Siculus* Lib. 17. annos totidem & menſes ſeptem, *T. Livius* Lib. 9. & 45. & *Æmilius Probus* in *Eumene*, tredecim annos Regni ipſi tribuant. Anno vero ætatis triginta duos ipſum egiſſe teſtantur *Philoſtratus* Lib. 2. De Vitis Sophiſtarum, in Herode, *Euſebius* in Chronico & Lib. 1. De Vita Conſtantini, *S. Hieronymus* in Danielis Cap. 8. & 9. & alii complures *Euſebii* Chronicon ſecuti. At illi triginta tres annos & Menſem unum tribuit *Juſtinus* Lib. 12. Cap. ultimo, *Cicero* in v. Philippica annos triginta tres. *Arrianus* Lib. 7. diſcrepantes Auctorum ſententias de vitæ & Regni *Alexandri* duratione conciliare videtur: *Vixit*, inquit, *annos triginta duos, & tertii menſes octo aſſecutus eſt: Quemadmodum tradidit Ariſtobulus. Regnavit vero duodecim annos, ac menſes illos octo.* Cum nullo hoſtium unquam congreſſus eſt, quem non vicerit: Nullam Urbem obſedit, quam non expugnaverit. Nullam Gentem adiit, quam non calcarit (inquit *Juſtinus*.) Ex amicis *Hephæſtionem* maxime dilexit, quem dum vixit, majore in honore quam quemquam aliorum habuit, & mortuo divinos honores decrevit, impenditque. Cum familiarium quiſpiam dixiſſet, *Craterum* in amore non inferiorem eſſe *Hephæſtione*, *reſpondit Alexander: a Cratero Regem, ab Hephæſtione Alexandrum amari*. Refert *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Hephæſtionem* aliquando cum *Cratero* rixatum *Alexander* objurgavit dicens: *Quæ tua res geſta eſt, ſi quis tibi auferat Alexandrum?* Cum aliquando Epiſtolam a Matre miſſam arcanam legeret, *& Hephæſtio*, ut tum forte aſſidebat ſimpliciter una eam percurreret, non prohibuit, ſed annulum ori ejus impoſuit, ſilentium amica fide obſignans. Gentes a ſe domitas a fera & belluina vitæ ratione ad humaniores mores traduxit. Hircanos docuit conjugiis uti, Arachoſios Agriculturam; Sogdianis perſuaſit ut alerent, non interficerent Patres: Perſas ut venerarentur, non uxorum loco haberent matres: Scythas, ut mortuos humarent, non ante comederent: (inquit *Plutarchus* Oratione 1. *De fortuna, vel virtute Alexandri*.) Continentiæ fuit admirabilis, cujus tamen ac reliquarum virtutum gloriam vini intemperantia, *Clyti* cæde, *Calliſthenis* Philoſophi oppreſſione, divinorum honorum ambitione obſcuravit. *Roxanem ſibi ſoli duxit, amore ejus captus. Darii autem Statiram Regno & rebus. Reliquis Perſidibus tantum ſuperior fuit pudicitia quantum fortitudine Perſis. Nullam enim invitam vidit, & quas vidit, magis præteriit quam non viſas: Ut cum alias fuerit humaniſſimus, adverſus pulchritudinem formæ dumtaxat ſuperbe*

Alexandri virtutes, & vitia.

se gesserit. De uxore Darii longe formosissima ne vocem quidem audire voluit formæ ejus commendatricem. Mortuam vero ita regie ornavit, itaque misericorditer deflevit, ut pudicitia ejus in tanta humanitate fidem non invenerit, injuriæque crimen ei bonitas constaverit. Philoxenum orę maritimę Præfectum, cum is scripsisset *Alexandro*, esse in Jonia puerum ætate florentem, pulchritudine summa, quæreretque per Epistolam, An hunc emi, & ad se mitti vellet; acerbe increpavit, in hanc sententiam rescribens: *Pessime hominum, cujus mihi talis flagitii conscius es, tu hujusmodi voluptates mihi objiciendo blandiaris?* Refert *Plutarchus* in Orationibus supra laudatis.

Danielis Vaticinia de Alexandro M. & Monarchia Græcorum.

V. *Alexandri* Imperium, seu Græcorum Monarchia in statua illa *Nabuchodonosori* per somnium visa repræsentabatur ventre ac femoribus æneis, interprete *Daniele*, Cap. II. 39. *Et Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ.* Quem locum *Sanctus Hieronymus* ita commentatur: *Alexandrum significat, & Regnum Macedonum, Successorumque Alexandri. Quod recte æneum dicitur. Inter omnia enim metalla æs vocalius est, & tinnit clarius, & sonitus ejus longe lateque diffunditur: Ut non solum famam & potentiam Regni, sed & eloquentiam Græci sermonis ostenderet.* Per ventrem, *Alexandri* solius significabatur Principatus; per femora, ea quæ post ipsius obitum facta est Regni divisio, ut *Theodoretus* interpretatur. In alia vero Visione quatuor bestiarum grandium ascendentium de Mari, exhibita *Danieli*, anno primo *Balthassaris* Regis Babyloniæ, & descripta, Cap. 7. Prophętiæ ipsius, Monarchia *Alexandri* & Græcorum repræsentata est & prælignata sub figura Pardi alati, & quadricipitis. *Post hæc*, inquit, *aspiciebam, & ecce alia quasi Pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se: Et quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.* Quem locum *S. Hieronymus* ita commentatur: *Regnum Macedonum Pardo bestiæ velocissimæ comparatur, quæ præceps fertur ad sanguinem, & saltu in mortem ruit. Et ala habebat quatuor: Nihil enim Alexandri victoria velocius fuit, qui ab Illyrico & Adriatico Mari usque ad Indicum Oceanum, & Gangem fluvium, non tam præliis quam victoriis percurrit, & in sex annis partem Europæ, & omnem sibi Asiam subjugavit. Quatuor autem capita, eosdem dicit Duces ejus, qui postea successores Regni extiterunt: Ptolomæum, Seleucum, Philippum, Antigonum. Quodque additur:* Et potestas data est ei: *ostendit non Alexandri fortitudinis, sed Domini voluntatis fuisse.* In alia visione eidem Prophetæ exhibita anno tertio Regni *Baltassaris*, & descripta Cap. 9. sub *Hirci* figura *Alexander Magnus* adumbratur: *Ecce autem Hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: Porro Hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum impetu fortitudinis suæ. Cumque appropinquasset prope Arietem, efferatus est in eum, & percussit Arietem, & comminuit duo cornua ejus, & non poterat Aries resistere ei. Cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare Arietem de manu ejus. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: Cumque crevisset, factum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cœli.* Visionem *Danieli* explicuit Archangelus *Gabriel*, ibidem: *Aries, quem vidisti habere cornua, Rex Medorum est, atque Persarum. Porro Hircus caprarum, Rex Græcorum est: & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est Rex primus* (ALEXANDER MAGNUS.) *Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: Quatuor Reges de Gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illustrat Commentario. *Aries Darius filius Arsami in quo Medorum & Persarum Regnum destructum est. Porro Hircus caprarum qui veniebat ab Occidente, & propter nimiam velocitatem terram tangere non videbatur, Alexander est Rex Græcorum: Qui subversis Thebis in Persas arma corripuit, & apud Granicum Fluvium inito certamine, Darii Duces superavit, & ad extremum ipsum percussit Arietem, & duo ejus confregit cornua, Medos atque Persas: Misitque eum sub pedibus suis, & utrumque cornu suo subjugavit Imperio. Cornu autem grande, ipse est Rex primus Alexander, quo trigesimo secundo ætatis suæ anno mortuo in Babylone, surrexerunt pro eo quatuor Duces ejus, qui sibi Imperium divisserunt. Ægyptum enim Ptolomæus Lagi filius tenuit: Macedonas Philippus, qui & Aridæus Alexandri frater: Syriam, & Babylonem, & omnia Regna Orientis Seleucus Nicanor: Asiæ regnavit Antigonus.* Lege & Theo-

Theodoretum Lib. 8. in *Danielem*. Inter Duces quidem longe plures divisum est *Alexandri* Imperium, ut constat ex *Diodoro* Lib. 18. *Q. Curtio* Lib. 10. *Justino* Lib. 13. Sed quatuor illi quasi Principes fuere, quibus cæteri omnes adhærebant: & cum inter illos quatuor æmulatio & contentio de Imperio orta est, reliqui ad aliquem illorum se se adjunxerunt. De eodem *Alexandro* Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 1. legitur: *Et factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de Terra Cethin, Darium Regem Persarum, & Medorum: Constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit Reges terræ: & penetravit usque ad fines terræ: & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu ejus. Et congregavit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus: & obtinuit regiones Gentium & Tyrannos: & facti sunt illi in tributum. Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur. Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a juventute: & divisit illis Regnum suum cum adhuc viveret. Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est. Et obtinuerunt pueri ejus Regnum unusquisque in loco suo.* Quod ait Auctor Libri 1. Machabæorum, *Alexandrum*, cum adhuc viveret, Regnum suum pueris suis, sive Ducibus divisisse, externis Scriptoribus repugnare quispiam judicaverit, qui divisionem illam a *Perdicca* post *Alexandri mortem*, consilio Ducum, factam asserunt. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Credidere quidam*, inquit, *testamento Alexandri distributas esse Provincias. Sed famam ejus rei, quanquam ab Auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus.* Verum nullum profert laudatve *Curtius* monumentum quo id falsum esse probet. Aliique Auctores id asserunt quod ipse negat. *Alexandrum* de toto Regno Testamentum a se confectum in Rhodiorum Civitate deposuisse, confirmat *Diodorus Siculus* Libro 20. ad annum quartum Olympiadis 108. Et Chronographus Alexandrinus, ex quo Collectanea Barbaro Latina a *Scaligero* edita, pag. 58. & 59. desumpta sunt. *Alexandri* Testamento eam Provinciarum inter Principes dispositionem factam fuisse significat; quam a *Perdicca*, cui Imperii post mortem suam constituendi potestatem Annulo tradito ille commiserat, peractam, *Diodorus* Lib. 18. *Justinus* Lib. 13. Cap. 4. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Arianus* in *Photii Bibliotheca* Cod. 92. *Dexippus* ibidem Cod. 82. & alii scripto prodiderunt.

VI. *Alexandro Magno* imperante vixit *Diogenes* Philosophus, patria Sinopensis. Corinthi in Cranio, id est, suburbano cupressorum luco otium agenti cum occurrisset *Alexander*, & ille forte apricaretur tunc stratus, eumque *Alexander* benigne salutaret, & rogaret quare haberet opus, respondit: *Recede paulisper ex Sole*. Cynici in terrenis rebus spernendis constantem animum Rex demiratus, in hanc vocem erupit: *Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem*. Ita referunt *Diogenes Laertius* in hujus Philosophi Vita, *Plutarchus* in Alexandro, *Valerius Maximus* Lib. 4. Cap. 3. *Dio Chrysostomus Oratione de Regno*. Dolium pro domo habuisse fertur, unde illud *Juvenalis*: *Diogenem.* *Diogenes Philosophus Cynicus.*

Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum Habitatorem quanto felicior hic qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi poscceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.

Eodem anno & die mortuus est quo *Alexander*, ut refert *Laertius* ex *Demetrio*, cui *Plutarchus* subscribit *Sympos. Lib.* 8. *Problem.* 1.

VII. Iisdem temporibus floruit *Callisthenes* Olynthius, *Aristotelis* discipulus, & ex illius consobrina *Herone* natus, Philosophus, Historicus, & Orator egregius, qui cum Adulatoribus *Alexandri*, divinos illi honores tribuendos contendentibus, restitisset, illius odium incurrit, & quasi conjurationis ab *Hermolao*, aliisque Regiis pueris contra ipsum *Alexandrum* initæ particeps inique delatus, Philosophicæ libertatis potius pœnas dedit, quam criminis. *Callisthenem*, postquam comprehensus fuit, septem menses in vinculis custoditum, ut in Concilio, præsente *Aristotele*, judicaretur; ac quo tempore apud Mallos & Oxydracas in India vulneratus *Alexander* fuit, ex corpore supra modum pingui, & morbo pediculari obiisse, *Chares Mitylenæus* auctor est. Regios Pueros, quæstione adhibita se a *Callisthene* ad facinus illud incitatos dixisse, *Aristobulus*, & *Ptolomæus Lagi* affirmant. Sed illum tortum ac deinde suspensum vitam finivisse, *Ptolomæus*; Compedi- *Callisthenes Philosophus.*

pedibus vinctum in Exercitu ductum fuisse, ac postea morbo interiisse, *Aristobulus*. Adeo ne ipsi quidem Scriptores coævi, & qui tum *Alexandro* aderant, de rebus manifestis inter se consentiunt.

Aristoteles. VIII. Eadem Ætate floruit *Aristoteles* Stagyrites, *Platonis* discipulus, *Alexandri Magni* Præceptor, Philosophorum Peripateticorum Princeps, natus anno primo Olympiadis nonagesimæ nonæ, Chalcide ex morbo mortuus anno ætatis sexagesimo tertio, anno tertio Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, ut scribit *Diogenes Laertius* in ejus vita. Annos duodecim Athenis in Lyceo docuit Scholam & Bibliothecum *Theophrasto* reliquit. *Primus omnium qui nobis noti sunt, Aristoteles Bibliothecam congestis Libris composuit; idque Ægypti Reges facere docuit.* (Ex *Strabone* Lib. 13.) Non doctrinæ solum impugnatores, sed & vitæ calumniatores habuit, non obscuros alioqui Philosophos, quos refellit *Aristoteles Peripateticus* Lib. 7. *De Philosophia*, cujus fragmentum *Eusebius* descripsit Lib. 15. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 2. De *Aristotelis* vero dogmatis, quatenus a *Mose* & *Platone* dissidet in constituenda finis ultimi ratione, in Quæstione de Providentia, de Mundi ortu, de Quinta Essentia, de Animorum immortalitate, de Ideis legi potest *Atticus Platonicus* adversus *Aristotelem* disputans, apud eumdem *Eusebium* Cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. ejusdem Libri.

Calanus Gymnosophista. IX. Apud Indos celebris erat *Calanus* Gymnosophista. Is cum suadente *Taxille* ad *Alexandrum* venisset, cum in Persida corpore esset infirmo, nec ad ægrotantium regulam ac diætam curari se pateretur, quin potius vita se abdicare statuisset, prius quam graviora experiretur incommoda, & frustra eum a proposito deterrere conaretur *Alexander*, tandem illo annuente, conscenso rogo, vivus combustus est, ut referunt *Arrianus*, Lib. 7. *Q. Curtius*, *Diodorus Siculus*, *Plutarchus*. Lege & *Strabonem* Lib. 15. *Sphines* vocabatur hic Gymnosophista, sed quod sermone Indico *Cale* pro *Salve* salutans obvios compellaret, *Calanus* est a Græcis nominatus. Mallis expugnatis, Gymnosophistas decem responsionum acumine & brevitate celebres cum cepisset *Alexander*, his Quæstiones obscuras proposuit, necem minitatus primo qui minus apposite respondisset, inde ordine reliquis, ac natu maximum Judicem Responsionum esse voluit. Primus interrogatus, *Vivosne plures esse, an mortuos censeret? Vivos*, ait, *neque enim jam esse eos qui mortui sunt*. Secundus *Terram, an Pelagus grandiores gignere belluas? Terram: Quippe hujus*, inquit, *Pelagus portio est*. Tertius, *Quod animal callidissimum esset? Quod hactenus*, inquit, *homo non cognovit*. Quartus interrogatus: *Quamobrem Sabbam ad rebellionem concitasset?* Responsum dedit: *Quo honeste viveret, aut male periret*. Quintus rogatus, *Diem an noctem putaret fuisse priorem? Diem*, ait, *uno die*. Sextus interrogatus, *Quemadmodum quis maxime se efficiat charum?* Respondit: *Si potentissimus, nec formidabiliis esset*. Septimus rogatus: *Quemadmodum ex mortali quis Deus evadat?* Respondit: *Si quid fecerit, quod facere denegatum sit homini*. Octavus: *De vita & morte, utra valentior?* Respondit: *Vitam tam multa tolerantem mala*. Nonus: *Quatenus hominem vivere deceat? Eatenus*, inquit, *dum mori quam vivere non censeat præstare*. Versus tandem ad Judicem *Alexander*, pronuntiare eum jussit sententiam: Qui cum alium alio dixisset segnius respondisse: *Ergo tu*, inquit, *Primus moriere, qui ita decernis*. Reposuit ille: *Minime vero, Rex, nisi tu mentiaris, qui primum dixisti interfecturum te illum qui pessime respondisset*. Hos igitur muneribus honoratos *Alexander* dimisit.

Quæstiones Gymnosophistis ab Alexandro propositæ.

SCHOLION.

De Gymnosophistis Indorum & Calano hæc habet S. Ambrosius Epist. 37. Edit. postremæ Paris. ad Simplicianum data: *Non ego de contemptu mortis libros Philosophorum depromo, aut Gymnosophistas Indorum, quorum præ cæteris Calani laudatur Responsum Alexandro, cum eum juberet sequi: Quame, inquit, laude dignum Græciam petere poscis, si possum cogi facere quod nolo? Et vere plenus auctoritatis sermo, sed magis mens plena libertatis. Denique & Epistolam scripsit CALANUS ALEXANDRO. Amici persuadent tibi manus & necessitatem inferre Medorum Philosophis, nec in somnis quidem videntes nostra opera. Corpora enim transferes de loco ad locum; animas non coges facere quod nolunt,*

lunt, non magis quam saxa & ligna vocem emittere. Maximus ignis viventibus corporibus dolorem inurit, & gignit corruptionem: Super hunc nos sumus; viventes enim exurimur. Non est Rex, neque Princeps, qui extorqueat nobis facere, quod non proposuimus. Nec similes sumus Græciæ Philosophorum, qui verba pro rebus meditati sunt ad opinionis celebritatem: Nobis res sociæ verbis, & verba rebus: Res celeres, & sermones breves; in virtute nobis libertas beata est.„ Subdit S. Ambrosius: Præclara verba, sed ver-„ ba; præclara constantia, sed viri; præclara Epistola, sed Philosophi. Apud nos autem „ & puellę de mortis appetentia sublimes usque ad cœlum erexere virtutum gradus. Quid Theclam, quid Agnetem, quid Pelagiam loquar, quę tamquam nobilia vitulamina pullulantes, ad mortem quasi ad immortalitatem festinaverunt? Inter leones virgo exultavit, & rugientes bestias spectavit intrepida. „ Et ut nostra cum Indorum Gy-„ mnosophistis conferamus, quod ille verbis gloriatus est, S. Laurentius factis proba-„ vit, ut vivus exureretur, & flammis superstes diceret: Versa, manduca. Haud de-„ gener Abrahamidarum, Machabæorum concertatus puerorum, quorum alii super flam-„ mas canebant: alii cum exurerentur, non rogabant, ut parceretur; sed invehebantur, „ ut amplius persecutor inflammaretur.“ Dissimulare videtur S. Ambrosius, quod Cicero, Valerius Maximus, Plutarchus, & alii de morte Calani prodiderunt, quem vivum in ardentem pyram conscendisse memorant. Sed cum superbiæ & ostentationi hęc mors tribuenda sit, non mirum est S. Ambrosium nullam ipsis rationem habuisse.

ARTICULUS VII.

De Alexandri Magni Successoribus.

POst *Alexandri* obitum, orta inter Pedites & Equtes illius de constituendo rerum præsentium statu discordia tanta, ut ad pugnam utrique se compararent: Ita demum ex Ducum conser[illegible] constitutæ sunt. *Aridæo Alexandri* fratri, quem *Philippus* Rex ex *Philinna* Larissæa saltatrice & scorto susceperat, summa vel potius umbra Imperii commissa est, Regique declarato *Philippi* nomen est impositum. Huic adjungendus erat, & ex *Roxane* nasciturus filius, quæ jam exacto mense octavo ex *Alexandro* prægnans erat. Et quia *Aridæus* mentis satis compos non erat, *Perdiccas* Regni Procurator designatus est. Castrorum, Exercitus, & rerum cura *Meleagro* cum vel sub *Perdicca* assignata est. Equitatus amicorum nobilissima Prefectura, quam post *Hephestionem Perdicca* habuerat, *Seleuco* commissa est. Regiæ pecuniæ custodia *Cratero* est concredita. Ortis deinde inter Satrapas dissidiis, accensoque bello *Antigonum* inter & *Eumenem*, & deinde inter *Antigonum* ipsum & *Seleucum*, cui suppetias tulit *Ptolomæus Lagi*, idem *Seleucus* Babyloniam Susianam, & Mediam ditioni suæ adjunxit, & Syriæ Regnum excitavit, expugnatis etiam Bactrianis, & reliquis Gentibus usque ad Indum fluvium, quas *Alexander* debellaverat. *Antigonus*, *Demetrius*, *Ptolomæus*, *Lysimachus*, *Cassander*, *Seleucus*, aliique Satrapę, Diadema assumpserunt, & Regium nomen usurparunt, Fratre, Matre, & filiis *Alexandri Magni* jam extinctis. Sed celebriora fuere & diuturniora Regna *Seleucidarum* in Syria & *Ptolomæorum* in Ægypto, quorum successionem breviter exponere ad Historiæ Sacræ intelligentiam operæ pretium est.

§. I.

De Seleucidarum sive Regum Syriæ successione.

I. SEleucus *Nicanor*, sive *Nicator*, id est, *Victoriosus* cognominatus, unus ex *Alexandri Magni* Ducibus, duodecim post ejus obitum annis elapsis, in Babylonia, Media, Susiana, aliisque regionibus Orientalibus Regnum constituit, anno primo Olympiadis centesimæ decimæseptimę, secundum Chronicon *Eusebii*. Hinc initium ducit *Æra Seleucidarum*, a Mense *Nisan* ejusdem anni. Hanc sequuntur Auctor Libri 1. *Machabæorum*, & *Josephus*. Annos *Regni Græcorum* vocant. A mense vero *Tisri* anni sequentis *Seleucus Nicanor Asiæ Rex.*

tis hanc Æram inchoat Auctor Libri 2. *Machabæorum*. *Ptolomæus* Mathematicus a sequente *Thoth*; & hanc Æram, Chaldæorum vocat. Arabes Æram *Dhilkarnaim*, seu *Cornigeri* appellant, id est, *Alexandri Magni* qui se Jovis *Hammonis* filium haberi voluit. Hebræi in suo Kalendario *Æram Contractuum* nuncupant, forte quod ea in contractibus consignandis post hæc tempora uterentur. *Seleuco* adversus *Antigonum* Asiæ Regem immane bellum fuit. Prælio ad ipsum Phrygiæ oppidum commisso, *Antigoni* copiæ partim ad *Seleucum* defecerunt, partim profligatę sunt ac dissipatæ. *Antigonus* jam octogenarius occubuit, ut constat ex *Appiano* in *Syriacis*, & *Plutarcho* in Vita *Demetrii*. Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Apameam, Edessam, Berœam, & Pellam Urbes condidit, in easque Judæos transtulit, jus eis civium, & municipalem ordinem æquali cum Græcis honore concedens, ut notarunt *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3. & *Eusebius* in Chronico. Cum *Demetrio Poliorcere* bellum gessit, junctis cum *Ptolomæo Lagi*, *Lysimacho*, & *Pyrrho* Rege Epiri viribus, eumque Macedoniæ Regno exuit, quod *Pyrrhus*, & *Lysimachus* inter se diviserunt. *Lysimachus* deinde *Seleuco* bellum intulit; ad quem multos ex Ducibus Præfectisque suis certatim deficere dolebat: Collatisque signis cum eo congressus, circa Phrygiam Hellesponto vicinam, magna clade accepta occubuit. *Seleucus* victoria elatus, in Macedoniam transire decrevit, Asia filio *Antiocho* commendata: Sed post menses septem a *Ptolomæo Cerauno*, cujus sororem *Lysimachus* in Matrimonio habuerat, per insidias trucidatus est. Ita referunt *Pausanias* in Atticis, *Appianus* in Syriacis, *Justinus* Lib. 17. *Strabo* Lib. 13. & *Mnemon* Historicus Cap. 13. apud *Photium Cod.* 224. Regnavit *Seleucus* annos triginta duos. Vixit annos septuaginta tres, secundum *Appianum*. Septuaginta & octo annos illi tribuit *Justinus*. Corpus ejus cremavit *Philetærus* Pergami Dynasta, magno auri pondere *Ptolomæo Cerauno* redemptum, & cineres ad *Antiochum* ejus filium remisit: Qui in maritima Seleucia conditum honcravit delubro addito, & fano ei sacrato, quod *Nicatorium* appellatum est, ut refert *Appianus* in Syriacis. *Seleucum*, & filios ejus, nepotesque, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuisse refert *Justinus* Lib. 15. Cap. 4. & *Ausonius* in claris Urbibus de Antiochia ita canens:

Illa Seleucum
Nuncupat, ingenitum cujus fuit anchora signum;
Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit Imago.

Antiochus Soter.

II. *seleuco Nicatori* successit ejus filius *Antiochus Soter* cognominatus, qui *Stratonicen* Novercam deperiens, eam a patre uxorem obtinuerat, *Erasistrato* Medico morbum ex amore ortum detegente, ut *Appianus* in *Syriacis*, & *Julianus* in *Misopogone* testantur. Regnavit annos novemdecim, secundum *Porphyrium*, *Eusebium*, & *Severum Sulpitium*. Regnante *Antiocho Sotere*, Galli sub *Brenno*, aliisque Ducibus, in Asiam irruperunt, bellicæque fortitudinis varia ediderunt specimina, ut constat ex *Justino* Lib. 25. ex *Memnonis* Excerptis apud *Photium*, & ex *Tito Livio* Lib. 38. De horum ex Europa in Asiam transitu tredecim Libros scripsit *Demetrius Byzantinus*, teste *Laertio* in *Demetrius Byzantinus*, teste *Laertio* in *Demetrio Phalereo*. De qua Expeditione & *Phaennis* una ætate antequam res gereretur, Oraculum dicitur edidisse.

Hostilis Gallorum Acies tunc Milite multo
Littora complebit: Transmissis fluctibus Helles
Vastabit populans Asiam. Sed Dii graviora
Intentant illis, Pelagi prope cærula sedes
Qui posuere suas.

Antigono Gonatæ Macedonum Regi suppetias tulerunt contra *Pyrrhum* Epiri Regem, *Antigonum* auxiliaresque Gallorum copias *Pyrrhus* profligavit, spoliaque splendidissima Gallis detracta *Palladi* sacravit in Itoniæ Palladis Templo, quod inter Pheras & Larissam erat, cum Epigrammate, quod refertur a *Pausania* in *Atticis*, & *Plutarcho* in Vita *Pyrrhi*; & quod latine redditum sic habet:

Hos tibi Gallorum Clypeos Rex donat, Itoni,
Pyrrhus, ab audaci rapta trophæa acie,

Viri-

Viribus Antigoni fractis. Haud res ea mira:
Pugnaces & nunc, & prius Æacidæ.

Scuta etiam Macedonum *Pyrrhus* victor in Dodonæi Jovis Templo suspendit, ut iidem Auctores testantur.

Zeno Citicus Philosophus.

Antiochi Soteris tempore florebat *Zeno Citicus* Stoicorum Princeps, qui obiit anno primo Olympiadis centesimæ vigesimæ nonæ, cum octo & nonaginta annos integer & morbi expers vixisset, *Laertio* teste. Fuit hic temperantiæ fructus. Hinc Proverbium: *Zenone temperantior*. Quinquaginta & octo annos Scholæ præfuit, & summo in honore fuit non solum apud Athenienses, sed etiam apud *Antigonum Gonatam* Macedoniæ Regem. Docuit Athenis in Porticu, quam Ποικίλην Στόαν, id est, *Variam Porticum* appellabant, a multiplici pictura *Polygnoti*, qui eam gratuito pinxerat, cum Athenienses illum Civitate donassent. Lege *Diogenem Laertium* in *Zenonis* Vita. Divinam Providentiam statuit *Zeno*. In una Virtute positam esse vitam beatam, summumque hominis bonum asseruit. Dolorem malum non esse docuit: Nihilque esse malum, nisi quod turpe atque vitiosum est. *Hesiodi Theogoniam* interpretatus, & omnium fabularum rationem reddere conatus est, *Cicerone* teste. Ullas passiones in Sapientem cadere negabant Stoici, ex *Zenonis* disciplina. Lege *S. Augustinum* Lib. 9. *De Civitate Dei*, Cap. 4.

Cleanthe Philosophus.

Zenoni successit *Cleanthes*, qui adolescens quæstu hauriendæ ex puteis aquæ, pinsendæque farinæ inopiam suam sustentabat, hisque operibus noctu vacabat, ut interdiu Philosophiæ studiis incumberet, ut refert *Diogenes Laertius*. Vitam ad annos pene centum produxit, teste *Luciano* in *Longævis*, & Scholam *Chrysippo* reliquit.

Epicurus.

Zenoni coævus fuit *Epicurus* Philosophus, Sectæ Princeps, quæ ab ipso *Epicureorum* appellata est. Obiit anno secundo centesimæ vigesimæ septimæ Olympiadis, Archonte Athenis *Pytharato*, cum septuaginta duos annos vixisset, ut refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. Dialecticæ ignarus fuit & contemptor, summum bonum in voluptate statuit; non animi, sed corporis & sensuum, ut ex Libro ejus *De Summo Bono* probat *Cicero Tusculanarum Quæstionum* 2. Omne judicium veritatis in sensibus constituit. Otiosam vitam Diis tribuit, divinam providentiam negavit, ex Atomorum motu omnia fieri asseruit, Mundosque innumerabiles statuit variarum formarum. Naturam omnium quæ sunt dividebat in corpora & inane, quæque his accidunt. Ex *Democrito* hausit plurima. Moriturus Epistolam scripsit ad *Hermachum*, eique *Metrodori* amici sui liberos commendavit. Condito Testamento annum suum Natalem agi, & epulas Philosophorum singulis mensibus vigesimo primo Lunæ die, in sui, & *Metrodori* memoriam celebrari jussit, ut refert *Cicero*. Legatur idem Orator Lib. *De Finibus bonorum & malorum*.

Antiochus Theos.

III. *Antiocho Soteri* successit ejus filius *Antiochus Secundus*, a Milesiis primum impia adulatione Θεὸς cognominatus, postquam *Timarchum* eorum Tyrannum sustulisset, Θεός, ut scribit *Appianus* in Syriacis. *Iste Antiochus* adversus *Ptolomæum Philadelphum*, *qui secundus imperabat Ægyptiis*, *gessit bella quam plurima*, *& totis Babylonis atque Orientis viribus dimicavit. Volens itaque Ptolomæus Philadelphus post multos annos molestum finire certamen*, *filiam suam nomine Berenicem Antiocho uxorem dedit: qui de priore uxore*, *nomine Laodice*, *habebat duos filios*, *Seleucum*, *qui cognominatus est Callinicus*, *& alterum Antiochum. Deduxitque eam* (Philadelphus pater) *usque Pelusium*, *& infinita auri & argenti millia dotis nomine dedit. Unde* φερνόφορος, *id est*, *dotalis appellatus est. Antiochus autem Berenicem consortem Regni habere se dicens*, *& Laodicem in concubinæ locum*, *post multum temporis amore superatus*, *Laodicem cum liberis suis reduxit in Regiam. Quæ metuens ambigui viri animum ne Berenicem reduceret*, *virum per Ministros veneno interfecit: Berenicem autem cum filio*, *qui ex Antiocho natus erat*, *Icadioni & Genneo Antiochiæ Principibus occidendam tradidit: Filiumque suum majorem Seleucum Callinicum in patris loco Regem constituit*. Ita *S. Hieronymus* Commentar. in Cap. 11. *Danielis*, post *Appianum* in Syriacis. *Appianus* ambas, & *Laodicem* & *Berenicem* ejusdem *Philadelphi* filias facit. Hæc autem a *Daniele* prædicta fuerant his verbis Cap. 11. *Et post finem annorum fœderabuntur. Filiaque Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis facere amicitiam*, *& non obtinebit fortitudinem brachii*, *nec stabit semen ejus; & tradetur ipsa*, *& qui adduxerunt eam Juvenes ejus*, *& qui confortabant eam in temporibus.*

Qui-

Quibus verbis (ut *S. Hienonymus* ſcite interpretatur) *Daniel* ſignificat *Berenicem* filiam Regis Auſtri, id eſt, Ægypti, quæ maxime Auſtralis eſt, venturam ut Sponſam ad Regem Syriæ & Aſiæ Antiochum, quæ Provincię ſunt Ægypto ad Aquilonem; venturam, inquam, ad amicitiam inter duos Reges, Patrem & Maritum, nuptiali fœdere copulandam. Verum ea non obtinuit fortitudinem brachii, quia non perſeveravit Regina, Imperii Orientalis viribus ſubnixa. Nec ſtetit ſemen ejus: Filius quippe ejus ab Æmula occiſus eſt, ſicut & ipſa ſublata eſt, & qui eam adduxerant, & Rex ipſe *Antiochus*, qui confortabat eam, interfecti ſunt. Annos quindecim regnavit *Antiochus* Θεὸς, ut tradunt *Porphyrius*, *Euſebius*, & *Severus Sulpitius*. Huic *Antiocho* tres Chaldaicæ ſuæ Hiſtoriæ Libros dicaviſſe *Beroſum*, Beli apud Babylonios Sacerdotem, ait *Tatianus* in Oratione adverſus Gentes. A quo *Beroſo* cœleſtium obſervationum annorum quadringentorum & octoginta apud Babylonios factarum memoriam fuiſſe traditam refert *Plinius* Lib. 7. Cap. 55. Quem annorum numerum ſi a capite Æræ *Nabonaſſari* deduxerimus, eorum terminus hujus *Antiochi* initium ſexcennio tantum anteverterit, ut obſervat *Uſſerius* in Annalibus Sacris.

Seleucus Callinicus.

IV. *Antiocho* Θεῷ ſucceſſit *Seleucus*, ejus filius ex *Laodice* natu maior, *Callinicus* a victoriis (quas nullas habuiſſe legitur) per antiphraſim, & a barba *Pogon* cognominatus. A *Ptolomæo Evergete* Ægypti Rege, mortis *Berenices* ſororis ſuæ ultore, bello gravi laceſſitus, Syriam & Ciliciam, ſuperioreſque partes trans Euphratem, & Aſiam propemodum univerſam amiſit. Deinde cum adverſus Aſiæ Civitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſet, repente orta tempeſtate claſſem naufragio amiſit. Infelix caſus, ſed optandus *Seleuco* fuit: Siquidem Civitates, quæ odio ejus ad *Ptolomæum* defecerant, repentina animorum mutatione in naufragii miſericordiam verſæ, ſub illius Imperium redierunt. Mox fortunæ melioris fiducia *Ptolomæo Evergete* bellum intulit: A quo victus, Antiochiam trepidus confugit. Tum datis ad *Antiochum* fratrem literis, auxilium ejus imploravit, oblata illi Aſia intra fines Tauri Montis. *Antiochus* autem annorum quatuordecim adoleſcens, ſupra ætatem Regni avidus, non virilem dumtaxat, ſed ſceleratam ſumpſit audaciam, totum fratri eripere cupiens. Unde *Hierax* eſt cognominatus, quia non hominis, ſed accipitris indolem in alienis eripiendis præ ſe ferret. Interea *Ptolomæus*, cum *Antiochum* in auxilium *Seleuco* venire cognoviſſet, ne duobus reprimendis hoſtibus impar eſſet, in annos decem pacem cum *Seleuco* fecit. Sed pace ab hoſte data, laceſſitus a fratre eſt, Mercenario Gallorum Exercitu adjuto. Commiſſo prælio, *Seleucus* Ancyræ victus eſt: Sed Galli arbitrati *Seleucum* cecidiſſe, in ipſum *Antiochum* arma verterunt, quo, ſtirpe Regia penitus extincta, liberius Aſiam depopularentur. Quod ubi ſenſit *Antiochus*, pacem redimere, ſocietatemque cum illis inire compulſus eſt. Ita referunt *Juſtinus* Lib. 27. *Strabo* Lib. 16. & *Plutarchus* Lib. Περὶ Ἀδελφίας. Cum *Antiochum Hieracem* aggreſſus *Eumenes* Rex Bythiniæ majorem Aſiæ partem occupaſſet, ne tunc quidem fratres, perdito præmio propter quod bellum gerebant concordare potuerunt: Sed omiſſo externo hoſte, in mutuum exitium bellum repararunt. In eo denuo victus *Antiochus*, primum ad *Ariamenem* Regem Cappadociæ Socerum ſuum, deinde ad *Ptolomæum Evergetem* confugit, a quo arctiſſima cuſtodia ſervatus, cum opera cujuſdam Meretricis, quam familiarius noverat, deceptis cuſtodibus evaſiſſet, fugiens a latronibus interfectus eſt. *Seleucus* quoque *Callinicus* ejus frater iiſdem ferme diebus equo præcipitatus interiit. (Ex *Juſtino* Lib. 27. Cap. 3.) Annos viginti regnavit *Seleucus Callinicus*, ſecundum *Euſebium* in Chronico.

Seleucus Ceraunus.

V. Illi ſucceſſit filius natu major *Seleucus Ceraunus* cognominatus. Is adverſus *Attalum* Pergami Regem, qui omnem jam cis Taurum Aſiam Imperio ſuo ſubjecerat, Expeditione ſuſcepta, dolo ab amicis *Apaturio* Galata, & *Nicanore* appetitus, venenum in Phrygia periit, cum annis tribus non omnino completis regnaſſet. (Ex *Polybio* Lib. 4. *Appiano* in Syriacis, & *Juſtino* Lib. 29. Cap. 1.) Quos ſequitur *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 11. *Danielis* Verſum illum 10. explicans: *Filii autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem Exercituum plurimorum.*

Antiochus Magnus.

VI. Poſt *Seleucum Ceraunum* regnavit *Antiochus* ejus frater, *Magnus* poſtea cognominatus. Impuber erat, & quindecim dumtaxat annorum, cum Regnum adiit. *Meleagro*

Mediæ

Mediæ Præfecto perduelli profligato, domitis Satrapis, qui Provinciis ſuis imminebant, traducto in Parthiam & Hircaniam adverſus *Arſacem* Exercitu, & bellicæ virtutis ſpecimine his in Expeditionibus edito, in Reges Ægypti *Ptolomæos*, *Philopatorem*, & *Epiphanem* bellum geſſit, ejuſque Judæam & Syriam eripuit. Variam tamen belli fortunam expertus eſt; cum in Aſia adverſus Romanos, a quibus pacem rogare, & graviſſimis conditionibus recipere compulſus eſt, viginti obſidibus datis, & inter eos filio ſuo *Antiocho Epiphane*, magnaque vi pecuniæ ad ſumptus belli reſarciendos in Romanum Ærarium collata: Tum in Ægypto, ubi maximam cladem a *Philopatore* accepit juxta *Raphiæ* oppidum, & Syria cedere coactus, miſſis de pace Legatis, inducias in annum obtinuit. Verum bello paulo ante ejuſdem *Philopatoris* obitum redintegrato, & in filium ejus atque Succeſſorem *Ptolomæum Epiphanem* converſo; quem junctis cum *Philippo* Macedonum Rege viribus opprimere, & e medio tollere decreverat, ut Regnum ejus inter ſe dividerent; a Romanis pupilli Regis tutoribus prohibitus ac repulſus eſt. Poſtea tamen nova Expeditione facta cum *Scopa* Duce *Ptolomæi* juxta Jordanis fontes congreſſus, eo debellato, multas Cœleſyriæ Urbes, Judæamque recepit. Ita conſtant ex *Appiano* in Syriacis, & *Polybio* Lib. 5. *Hiſtoriæ* & Lib. 15. & in *Excerptis Legationibus* Cap. 23. & 24. necnon ex *Juſtino*, Lib. 29. & 30. Quæ longe ante *Daniel* prædixerat Cap. 11. Verſ. 11. 12. & ſeq. *Et provocatus Rex Auſtri egredietur, & pugnabit adverſus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit. Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit.* Hæc primam *Antiochi Magni* in Ægyptum Expeditionem ſignificant, interprete *S. Hieronymo* in Commentario illius Capitis: *Antiochus Magnus*, inquit, *venit de Babylone in Syriam, quæ eo tempore tenebatur a Ptolomæo Philopatore filio Evergetis, qui quartus regnavit in Ægypto. Cumque pugnaſſet adverſum Duces ejus, imo proditione Theodotii obtinuiſſet Syriam, quæ per ſucceſſionem jam a Regibus Ægypti tenebatur, in tantam venit audaciam, contempta luxuria Philopatoris, & magicis artibus quibus inſervire dicebatur, ut ultro Ægyptiis bellum conaretur inferre. Et provocatus Rex Auſtri*, &c. *Ptolomæus enim cognomento Philopator amiſſa Syria proditione Theodotii, congregavit plurimam multitudinem, & ingreſſus eſt adverſus Antiochum Magnum (quem nunc Regem Aquilonis vocat, juxta ſitum Ægypti & Judææ Provinciæ: Idem enim locus pro qualitate regionis, alteri ad Auſtrum, alteri ad Aquilonem ſitus eſt.) Inito ergo certamine, juxta Oppidum Raphiæ, quod in foribus Ægypti eſt, omnem Antiochus amiſit Exercitum, & per deſerta fugiens, pene captus eſt; Cumque ceſſiſſet Syria, ad extremum fœdere & quibuſdam conditionibus pugna finita eſt. Et hoc eſt quod Scriptura nunc dicit: Dejiciet multa millia Ptolomæus Philopator, ſed non prævalebit. Adverſarium enim ſuum capere non potuit.*

Danielis Vaticinia de Antiocho Magno.

Subdit *Daniel* Propheta: *Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quam prius: Et in fine temporum annorumque veniet properans cum Exercitu magno, & opibus nimiis. Et in temporibus illis multi conſurgent adverſus Regem Auſtri.* Quæ alteram *Antiochi Magni* Expeditionem in Ægyptum ſpectant, eodem *S. Hieronymo* interprete. *Antiochum Magnum*, inquit, *ſignificat: Qui contempta Ptolomæi Philopatoris ignavia, eo quod deperiret Agathocleam Pſaltriam: Fratremque ejus & ipſum Agathoclen haberet concubinum: Quem poſtea Ægypti Ducem conſtituit, incredibilem de ſuperioribus locis Babylonis Exercitum congregavit. Et Ptolomæo Philopatore mortuo, adverſum filium ejus, qui tunc quatuor annorum erat, & vocabatur Ptolomæus Επιφανης rupto fœdere movit Exercitum. Tantæ enim diſſolutionis & ſuperbiæ Agathocles fuit, ut ſubditæ prius Ægypto Provinciæ rebellarent, ipſaque Ægyptus ſeditionibus vexaretur. Philippus quoque Rex Macedonum, & Magnus Antiochus, pace facta, adverſum Agathoclem, & Ptolomæum Epiphanem dimicarent, ſub hac conditione, ut proximas Civitates Regno ſuo ſinguli de Regno Ptolomæi jungerent. Et hoc eſt quod nunc dicit, Multos conſurgere adverſus Regem Auſtri, Ptolomæum ſcilicet Epiphanem, qui erat ætate puerili.*

Pergit *Daniel*, ibidem: *Et veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet*

Urbes

Urbes munitissimas; & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem ejus; & stabit in Terra inclyta, & consumetur in manu ejus. Quæ verba tertiam *Antiochi Magni* Expeditionem in Ægyptum spectant, ut *S. Hieronymus* interpretatur. *Antiochus enim*, inquit, *volens Judæam recuperare, & Syriæ Urbes plurimas, Scopam Ducem Ptolomæi juxta fontes Jordanis, ubi nunc Paneas condita est, inito certamine fugavit, & cum decem millibus armatorum obsedit clausum in Sidone. Ob quem liberandum, misit Ptolomæus Duces inclytos Eropum & Menocleam & Damexenum. Sed obsidionem solvere non potuit; donec fame superatus Scopas manus dedit, & nudus cum Sociis dimissus est. Quodque ait:* Comportabit aggerem: *Illud significat, quod præsidium Scopæ in Arce Hierosolymorum, adnitentibus Judæis, multo tempore oppugnarit, & ceperit alias Urbes, quæ prius a Ptolomæi partibus tenebantur, Syriæ, Ciliciæ, & Lyciæ. Eo enim tempore captæ sunt Aphradisias, & Seloe, & Zephyrion, & Mallos, & Anemurum, & Selenus, & Coracesium, & Coricus, & Andriace, & Limyra, & Patra, & Xanthus, & ad extremum Ephesus: De quibus universis & Græca, & Romana narrat Historia. Quodque intulit:* Et stabit in Terra inclyta, & consumetur, sive perficietur in manu ejus: *Terram inclytam, sive (ut Septuaginta interpretati sunt) voluntatis, hoc est, quæ complaceat Deo, Judæam significat, & proprie Jerusalem, in qua honorifice susceptus, eos, qui partium Scopæ erant, persecutus est.*

Post hæc, *Antiochus* filiam suam *Cleopatram Ptolomæo Epiphani* uxorem dedit, concessa illi dotis nomine Cœlesyria, Phœnice, Judæa, atque Samaria, cum ut juvenem Regem demereretur, ac ad resistendum Romanis auxiliatorem haberet: tum ut ad Regnum Ægypti dolo invadendum & obtinendum viam sibi sterneret. (Ex *Appiano* in *Syriacis*, & *Josepho* Lib. 12. *Judaicarum Antiquitatum*.) At consilium illud posterius *Antiochi* inane fuit. Nam *Ptolomæus Epiphanes*, ejusque Duces, ab illius artibus sibi caverunt, & *Cleopatra* magis viri partibus & commodis, quam patris studuit. Id etiam prædixerat *Daniel* Capite laudato: *Et ponet*, inquit, *faciem suam ad tenendum universum Regnum ejus, & recta faciet cum eo, & filiam feminarum dabit illi ut evertat illud; & non stabit, nec illius erit.* Quem locum *S. Hieronymus* sic interpretatur: *Volens Antiochus non solum Syriam, & Ciliciam, & Lyciam, & alias Provincias, quæ Ptolomæi fuerant partium, possidere, sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere; filiam suam Cleopatram per Euclem Rhodium septimo anno Regni adolescenti despondit Ptolomæo, & tertio decimo anno tradidit; data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Judæa. Filiam autem feminarum per πλεονασμόν vocat; ut est illud Poeticum: Sic ore locuta est: Vocemque his auribus hausi.*

Subdit *Daniel*, ibidem: *Et convertet faciem suam ad Insulas, & capiet multas: Et cessare faciet Principem opprobrii sui, & opprobrium ejus convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad Imperium Terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur*, Conversis nimirum in Asiam viribus suis, & navali certamine adversus plurimas Insulas dimicans, cepit Rhodum, & Samum, & Colophonem, & Phocæam, & alias plurimas Insulas, ac Civitates Græciæ expugnavit, ut refert *Appianus* in *Syriacis*, & post ipsum *S. Hieronymus*. Sed *L. Scipio*, cognominatus *Asiaticus*, ipsi cum Romano Exercitu occurrit, eoque debellato, & Asia, quæ cis Taurum Montem est, ei adempta, ipsum intra Taurum se continere compulit. *Victus ergo Antiochus, intra Taurum regnare jussus est, & inde fugit ad Apamæam ac Susam, & ultimas Regni sui penetravit Urbes. Cumque adversum Elimæos pugnaret, cum omni est deletus Exercitu. Et hoc est quod nunc Scriptura dicit: Quod multas Insulas ceperit, & vincente Exercitu Romano Regnum Asiæ perdiderit, & opprobrium ejus conversum sit in caput ejus, & ad extremum de Asia fugiens, reversus sit ad Imperium Terræ suæ, & impegerit, atque corruerit, & locus ejus non sit inventus.*

Hunc cum Scipione Nasica S. Hieronymus confundit.

Cum *Antiochus* gravi tributo pacis a Romanis premeretur, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia solicitatus, adhibito Exercitu, *Jovis Beli* Templum in Elymaide noctu aggressus est, magnamque pecuniæ vim inde abstulit. Qua re prodita, finitimi Barbari absque aliorum ope eum adorti, ipsum cum omni Militia interemerunt. Id constat

ſat ex *Diodoro Siculo in Excerptis Valeſii*, pag. 291. & 298. *Strabone* Lib. 16. & *Juſtino* Lib. 32. Qui tamen in Templi nomine ab aliis diſcrepat, *Didymei Jovis* Templum vocans. A Sodalibus, quos temulentus in convivio pulſaverat, occiſum fuiſſe ſcribit *Aurelius Victor* Libro *De Viris Illuſtribus*, Cap. 54. Annos regnavit triginta ſex.

Seleucus Philopator.

VII. *Antiocho Magno* ſucceſſit ejus filius *Seleucus Philopator*, (*Soter* a Joſepho dictus Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3.) otioſus Princeps, nec admodum potens, propter cladem quam Pater acceperat. Is fratrem *Antiochum* obſidem a Romanis recepit, dato in ejus vicem filio ſuo *Demetrio*. Pervenerat jam *Athenas Antiochus*, *cum Seleucus* inſidiis *Heliodori* cujuſdam Purpurati oppreſſus eſt, cum annos duodecim regnaſſet, ut teſtantur *Appianus* in Syriacis, *Euſebius*, & *Severus Sulpitius*. De ipſo intelligitur Vaticinium iſtud *Danielis* Cap. 11. 20. *Et ſtabit in loco ejus* (nempe Antiochi Magni) *viliſſimus, & indignus decore Regio; & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.* Hæc enim verba *S. Hieronymus* ſic interpretatur: *Seleucum dicit cognomento Philopatorem, filium Magni Antiochi, qui nihil dignum Syriæ, & Patris geſſit Imperio, & abſque ullis præliis inglorius periit.*

Danielis Vaticinium.

Antiochus Epiphanes.

VIII. Illi ſucceſſit *Antiochus Epiphanes*, id eſt, *Illuſtris* ſive *Nobilis*, ejus frater, aliis Επιμανης id eſt, *Inſanus* a fanaticis moribus appellatus (Ex *Polybio*,) qui *Attali*, & *Eumenis* opera Regnum obtinuit: legitimum heredem fruſtratus *Demetrium* Seleuci filium. De perſecutione ab ipſo in Judæos excitata, in Libris Machabæorum deſcripta, & a *Daniele* prædicta, relege quæ diximus Cap. 1. Articulo 3. Adverſus *Ptolomæum Philometorem* Ægypti Regem bella geſſit, & prima in Ægyptum incurſione magnam ejus partem occupavit. *Ptolomæus* enim *Epiphanes* moriens, duos e *Cleopatra Antiochi Magni* filia liberos reliquerat; *Ptolomæum Philometorem*, qui Patri ſucceſſit, & *Ptolomæum Everge-tem*. Mortua *Cleopatra*, Tutores *Philometoris* ab *Antiocho Epiphane* Syriam aliaſque Provincias repetunt, quæ Ægyptiis a Syriæ Regibus ademptæ fuerant. *Antiochus* cum Exercitu in Ægyptum irrupit. Cui *Ptolomæus* cum copiis occurrit: Sed Ducum ſuorum perfidia ſuperatus eſt. Hac clade Alexandrini ad ſeditionem excitati, excluſo *Philometore*, ad ejus fratrem *Ptolomæum Evergetem* Regnum deferunt. *Philometor* ad *Antiochum* confugit, qui hanc occaſionem cupide amplexus, Ægyptum occupavit: Et Alexandriam aggreſſus irrito conatu, relicto Memphi Majore *Ptolomæo*, in Syriam rediit. Interim *Philometor* cum *Antiochi* conatus & conſilia ſubodoratus eſſet, *Cleopatræ* ſororis ſimul & uxoris interventu cum fratre paciſcitur, ut ambo communiter regnarent. Qua fratrum concordia offenſus *Antiochus*, rurſus in Ægyptum cum Exercitu profectus eſt, bellum ambobus illaturus. Ubi Romanorum Legati *C. Popilius & C. Decimus*, illum a ceptis abſterruerunt. *C. Popilius* procul ſalutanti Regi, & dexteram porrigenti, Tabellas Senatuſconſultum continentes tradidit, quibus bellum adverſus *Ptolomæum* extemplo finire jubebatur. Perlectis Tabellis, cum velle ſe adhibitis amicis de præſenti negotio deliberare *Antiochus* reſpondiſſet, *Popilius* virga quam in manu gerebat vitiginea Regem circumſcripſit; & priuſquam circulo deſcripto excederet, Tabellis eum reſpondere juſſit. Obſtupefactus *Antiochus* mandato tam inſolito, ubi parumper hæſitaſſet: *Faciam*, inquit, *quod Romani jubent*. Tum demum *Popilius* dextram Regi tanquam ſocio & amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac certo numero definitorum ſpatio conceſſo, *Antiochus* copias ſuas in Syriam reduxit, tempori cedendum ratus. Iſta conſtant ex *Polybio* Legatione 92. *Tito Livio* Lib. 45. *Appiano* in Syriacis, *Vellejo Paterculo* Lib. 1. Cap. 10. *Valerio Maximo* Lib. 6. Cap. 4. *Juſtino* Lib. 34. Cap. 3. *Plutarcho* in Apophtegmatibus Cap. 32. & *Cicerone* Philippica 8. Hæc a *Daniele* prædicta ſunt Cap. 11. 21. & ſeq. *Et ſtabit in loco ejus* (nimirum Seleuci Philopatoris) *deſpectus, & non tribuetur ei honor Regius: & veniet clam, & obtinebit Regnum in fraudulentia. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie ejus, & conterentur: Inſuper & Dux fœderis. Et poſt amicitias cum eo faciet dolum: & aſcendet, & faciet quæ non fecerunt Patres ejus, & Patres Patrum ejus: Rapinas, & prædam, & divitias eorum diſſipabit: & contra firmiſſimas cogitationes inibit: & hoc uſque ad tempus. Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adverſum Regem Auſtri in Exercitu magno. Et Rex Auſtri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt ad-*

Danielis Vaticinium de Antiocho Epiphane.

versus eum consilia. Et comedentes panem cum eo, conterent illum, Exercitusque ejus opprimetur, & cadent interfecti plurimi. Duorum quoque Regum cor erit ut male faciant, & ad mensam unam mendacium loquentur, & non proficient: Quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in Terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversum Testamentum Sanctum, & faciet, & revertetur in Terram suam. Statuto tempore revertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile novissimum. Et venient super eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur, &c. *Antiochus Epiphanes* despectus dicitur ob mores ab omni non tantum Principis dignitate, sed & viri honesti gravitate alienos, quos ex *Polybio* nobis late descriptos dedit *Athenæus* Lib. 5. & 10. Nec ipsi Regius honor debebatur, aut jure tribuebatur, quia Lege successio Regni pertinebat ad fratrem ejus *Seleucum Philopatorem*, & ad ejusdem *Seleuci* filium *Demetrium*. Sed venit clam, & obtinuit Regnum fraudulenter, simulatione clementiæ Populum Syriæ illiciens. Et brachia, id est, vires *Heliodori*, qui *Seleucum Philopatorem* occiderat, & Syriæ Regnum affectabat, expugnavit, contrivitque, *Attalo* & *Eumene* faventibus. Quin & Ducem fœderis, sive (ut in Hebræo habetur Principem fœderis, id est, Principem cum ipso fœderatum, *Demetrium* scilicet filium *Seleuci Philopatoris* dolo circumvenit, efficiendo per amicos, quos Romæ habebat, ut *Demetrius* Romæ retineretur, ipse interim eo absente res suas promovens. Initia quidem *Antiochi* exigua in Syria fuerunt, sed paulatim crevit & roboratus est, totamque Syriam subditam habuit. Majores autem suos Syriæ Reges tum exactionibus, tum largitionibus superavit, gazas quas sibi bello pepererant, aut ex tributis contraxerant, in Milites suos, & in *Attalum* & *Eumenem* profundendo. Fuit enim *magni animi & largitor* (inquit *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum* Cap. 2.) Et ad occupandam Ægyptum cogitationes consiliaque sua convertens, idque per annos aliquot volvens animo, adversus *Ptolomæum Philopatorem*, quod is sibi jus in Syriam vindicaret, magnum exercitum duxit. Cui Rex Austri, *Ptolomæus* scilicet *Philometor* Ægypti Rex, multis fretus auxiliis obstitit; ita ut spes esset vincendi *Antiochum*, si res ejus ab *Eulajo* & *Leneo* Tutoribus Regnique Administris bene gestæ fuissent. Sed a familiaribus suis proditus est *Philometor*, & exercitus ejus oppressus est inter *Casium Montem*, & *Pelusium*. Deinde Memphitide inter se convenere duo Reges, specie amici, animo infidi, suspectique mutuo, *Antiochus Epiphanes*, & *Ptolomæus Philometor*. Nec tamen doli successerunt; quia illorum eventus in aliud tempus a Deo dilatus est. Opimis itaque spoliis onustus *Antiochus* in Syriam reversus est, cogitationes interim contra Legem Dei & Judaicam Religionem volvens animo. Verum reversus est, & iterum venit ad Austrum, id est, in Ægyptum, tempore a Deo statuto, specie adjuvandi *Ptolomæum Philometorem* contra seditiosos Alexandrinos, qui *Ptolomæo Evergeti* minori ejus fratri Regnum detulerant: cæterum eo animo ut utrumque everteret. Sed non fuit ei secunda hæc expeditio tam felix quam prima. Nam C. *Popilius* Romanorum Legatus, qui ad Delum præsidio Navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, & statione summotos hostium lembos audivit, dimissis & ipse Atticis Navibus, ad susceptam Legationem peragendam in Ægyptum navigavit, ut prius occurrere posset *Antiocho*, quam ad Alexandriæ Mœnia accederet. Cui cum Senatus, Populique Romani Mandata significasset, maximo dolore affectus *Antiochus*, Ægypto exire, præsidiaque & classem abducere, & in Syriam protinus reverti coactus est. Hæc genuina supradicti *Danielis* Oraculi & plana explicatio secundum literalem sensum, ex *Suctorio* antiquo Scriptore, quem secutus est *Porphyrius* a *S. Hieronymo* citatus, deprompta. Quam tamen sequimur absque præjudicio interpretationis alterius, quam *S. Hieronymus* & alii Auctores Ecclesiastici amplectuntur, qui hæc omnia de Antichristo intelligenda contendunt. Annis undecim regnavit *Antiochus Epiphanes*. De cujus morte legenda quæ diximus Cap. 1. Artic. 3.

Antiochus Eupator.

IX. *Antiocho Epiphani* successit *Antiochus Eupator* ejus filius, quem *Lysias* ab *Epiphane* in Syria relictus Regem constituit. Suscepto Regno, *Lysiam*, a quo fuerat educatus puer, universi Regni negotiis præfecit, speciatim vero Cœlesyriæ & Phœniciæ Primarium Ducem creavit. Cum *Philometore Ptolomæo* bellum gessit, necnon cum Judæis. A *Demetrio Sotere* Seleuci *Philopatoris* filio, qui Roma clam aufugerat, & in Syria magno

gno favore hominum exceptus fuerat, peremptus est, cum annos duos regnasset. *Demetrio* fugæ auctor fuit *Polybius Historicus*, tum Romæ degens, brevi pittacio ad eum misso, in quo gnomæ istæ erant descriptæ: *Polybius Historicus.*

Cunctaris? Illuc nempe tendis, o miser,
Ubi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.
Aude, periclitare, age quid. Non feceris,
Aut feceris. Prius omnia quam te deseras.

Addito & *Epicharmi* dicto illo: *Sobrius esto: Nemini fidem adhibendam memento: Hi sunt nervi prudentiæ.*

X. Itaque *Antiocho Eupatori* successit *Demetrius Soter* cognominatus. Confirmatus in Regno, coronam auream decem mille nummorum Romam misit, gratias agens, quod obses habitus esset liberaliter, simulque *Leptinem* dedidit homicidam *Octavii*. Senatus coronam accepit: *Leptinem* vero non, quasi id crimen commune esset Syris omnibus. *Demetrius* acceptis mille talentis, pulso *Ariarath* Cappadocum Rege, *Holophernem* ejus, ut ferebatur, fratrem, in Regnum induxit, quamvis Romanis placeret utrumque fratrem regnare pariter. Sed cum & hi pulsi essent, & non multo post *Ariobarsanes*, armis *Mithridatis* Regis Pontici, Mithridaticum bellum ob hanc causam, & quasdam alias exortum est. Quo durante Syrorum Regia sæpe mutavit Dominos, continuata nihilominus stirpis serie; ut scribit *Appianus* in *Syriacis*. Antiocheni a *Demetrio Sotere* deficientes, adjuvantibus *Ptolomæo* Rege Ægypti, *Attalo* Rege Asiæ, & *Ariarathe* Cappadociæ, bello a *Demetrio* lacessitis, quemdam sortis infimæ Juvenem subornant, qui Syriæ Regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei *Alexandri* inditur, genitusque ab *Antiocho* Rege dicitur. Tantum odium *Demetrii* apud omnes erat, ut Æmulo ejus non vires Regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur (inquit *Justinus* Lib. 35. Cap. 1.) Iste *Alexander homo ignotus & incertæ stirpis* in Epitome L. 52. *Titi Livii* fuisse dicitur. *Antiochi Epiphanis* filius suppositititius ab *Athenæo* Lib. 5. Cap. 10. *Falso in Seleucidarum Gentem se ingerens*, ab *Appiano* in Syriacis. *Adolescens Rhodi educatus*, *Antiochi se esse filium falso dictitans*, *a Severo Sulpitio* Lib. 2. Historiæ Sacræ, *Balas*, a *Strabone* Lib. 16. *Balles*, a *Josepho* Lib. 13. Cap. 8. cognominatus. Hunc una cum *Laodice* filia *Antiochi Epiphanis* Romam secum duxit *Heraclides*, quem Ærario Babylonico *Antiochus* quondam præfecerat, ut Senatus Populique Romani favorem & opem ad repetendum Syriæ Regnum, velut hæreditario jure sibi debitum rogaret (Ex *Polybio* Legatione 138.) *Alexander* admirabili rerum varietate pristinarum sordium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum *Demetrio* infert, victumque vita pariter ac Regno spoliat. Quamquam nec *Demetrio* animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, & Regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cæcidit. Ad postremum tamen invicto animo inter consertissimos fortissime dimicans, cecidit (inquit *Justinus*, Lib. 35. Cap. 1.) Annos duodecim regnavit *Demetrius Soter*, ut testantur *Polybius* Lib. 3. *Porphyrius*, *Eusebius*, & *Severus Sulpitius*, quamvis undecim tantum *Josephus* ipsi tribuat. *Demetrius Soter.* *Alexander Balas.*

XI. Cum *Ptolomæi Philometoris* præcipue opera (teste *Appiano* in Syriacis) *Alexander Demetrium* vita pariter & Regno exuisset; missis ad *Ptolomæum* Legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, *Ptolomæus* cum filia sua *Cleopatra*, Seleucidarum generi, & Syriæ fatali femina, ex Ægypto egressus venit *Ptolemaidem*, ubi Nuptiæ Regio apparatu celebratæ sunt. *Demetrius* major natu *Demetrii Soteris* filius, annos pubertatis egressus, audita *Alexandri* luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter scortorum greges desidem in Regia tenebant, cum multis mercenariis Militibus, quos a *Lasthene* Cretensi acceperat, solvens, ab ea Insula traiecit in Ciliciam. Cujus rei nuntio territus *Alexander*, mox e Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante *Demetrii* adventum in tuto constitueret. Antiochiæ vero Præfecturam *Hieraci* ac *Diodoto* (qui & *Tryphon* 1. Machab. 11. 39.) tradit. Interim *Ptolomæus Philometor* insidias in *Alexandrum Balam* generum suum comparans, solvendæ rationes affinitatis prærexuit. Ptolemaide enim ab *Ammonio* Ministro *Alexandri* structas sibi fuisse insidias conquerebatur; cumque ad supplicium depoſceretur,

Alexandrum dedere illum noluiſſe. Quamobrem ablatam ab *Alexandro* filiam ſuam *Cleopatram Demetrio* in Matrimonium dedit, ejus in paternum Regnum reſtitutionem pactus. *Ptolomæus* Antiochiam ingreſſus, & a Civibus Rex ſalutatus, duo capiti diademata circumpoſuit, Aſiæ, ſive Syriæ, & Ægypti. Sed Ægypti Imperio ſe contentum fore dictitans, Antiochenis perſuaſit, ut *Demetrium* reciperent: pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quam odiorum quæ illis cum patre ejus interceſſerant. Antiocheni itaque veterem patris offenſam novis meritis correcturi, ſe ei tradunt. Sed & Milites paterni, favore Juvenis accenſi, prioris ſacramenti Religionem novi Regis ſuperbiæ præferentes, ſigna ad *Demetrium* transferunt: Atque ita *Alexander* non minori impetu fortunæ deſtructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur; deditque pœnas, & *Demetrio*, quem occiderat, & *Antiocho*, cujus mentitus originem fuerat. (Ex *Joſepho* Lib. 13. Cap. 8. *T. Livio* Lib. 3. *Juſtino* Lib. 35. Cap. 2.) Ad Oenoparam fluvium prælio victus, ad Arabiæ Dynaſtam fugerat, quem Auctor Lib. 1. Machabæorum *Zabdielem*, Joſephus *Zebelum*, Diodorus Siculus in Excerptis Valeſii *Dioclem* nominat; ubi a ſuis, ad *Demetrium* proprii commodi cauſa deficientibus, dolo necatus eſt. *Alexandri Balæ* Regno poſt cædem *Demetrii Soteris* quinquennium *Joſephus* tribuit: *Euſebius* in Chronico poſteriore decem. *Joſephi* calculus cum Scripturæ Sacræ Chronologia magis convenit.

Demetrius Nicator.

XII. Poſt *Alexandri Balæ* mortem, ſolus Syriæ Regnum obtinuit *Demetrius*, qui quod alienum a familia ſua viciſſet, idem cum *Seleuco I.* Regiæ Stirpis auctore *Nicanoris* ſive *Nicatoris* cognomentum accepit. Contra hunc *Diodotus* ſive *Tryphon* unus ex Alexandri Balæ Ducibus, in Arabiam profectus, *Antiochum* ejuſdem *Alexandri* filium, qui apud *Malchum* Regem educabatur, egre impetratum Regem conſtituit; dum interim *Demetrius* Laodiceæ moratus conviviis celebrandis, atque hujuſmodi luxu ſegne otium tereret, multoſque injuriis a ſe abalienaret. Cum autem ab ejus Imperio Civitates paſſim deficerent, ad abolendam inertiæ maculam bellum Parthis inferre ſtatuit: Cujus adventum non inviti Orientis Populi videre, & propter *Arſacidæ* Regis Parthorum crudelitatem, & quod veteri Macedonum Imperio aſſueti, novi Populi ſuperbiam indigne ferebant. Itaque cum & Perſarum, & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad poſtremum tamen pacis ſimulatione deceptus, capitur; traductuſque per ora Civitatum, Populis, qui deſciverant, in ludibrium favoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hyrcaniam, honorifice habitus eſt a *Phraate*, qui *Arſacidæ* ſucceſſit, Regiſque ſororem *Rhodogunam* in matrimonium duxit. (Ex *Appiano* in Syriacis, & *Juſtino* Lib. 36. Cap. 1.) Interim *Diodorus*, qui ſibi *Tryphonis* nomen indiderat, Syriæ Regnum affectans, *Antiochum* Alexandri Balæ filium per fraudem e medio ſuſtulit: Corruptis quidem Medicis, qui illum calculi dolore conſumi ad Populum mentiti, dum ſecant illum, occiderunt. *Tryphon* vero Syriæ Regnum invaſit, tenuitque annis tribus, teſte *Joſepho* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 9.

Antiochus Sidetes.

XIII. Dum Regno Syriæ *Tryphon* incubaret, *Antiochus Demetrii Soteris* filius *Demetrii Nicatoris* frater, cognomento *Sidetes*, audita *Demetrii* fratris calamitate, ad paternum Regnum obtinendum e Rhodo in Syriam profectus eſt. Accepta in Matrimonium *Cleopatra Demetrii Nicatoris* fratris ſui conjuge, Seleucię cum liberis incluſa, fraternum Imperium brevi recuperavit. Poſt hæc adverſus Parthos Expeditionem ſuſcepit, ut *Demetrium* fratrem liberaret. *Phraates* Rex Parthorum rebus ſuis metuens, dimiſit *Demetrium*; ut ſcribit *Appianus* in Syriacis. *Juſtinus* tamen Lib. 38. Cap. 10. retentum a Parthis *Demetrium* affirmat, ut adverſus *Antiochum* illo uterentur, ac Syriam invaderent. Quibus auditis, *Antiochum* bellum intuliſſe, & cum tribus pręliis victor Babyloniam occupaſſet, magnum haberi cœpiſſe; ita ut omnibus Populis ad eum deficientibus, nihil Parthis reliqui pręter patrios fines fuerit. *Demetrium* vero, quod abſente fratre Regnum ſuum recuperaret, eumque ad ſua tuenda a Parthia revocaret, fuiſſe dimiſſum. Interim *Antiochus Sidetes* in pręlio cecidit, cum regnaſſet annos novem, ſecundum *Euſebium*. A Parthis occiſum ſcribunt *Julius Obſequens* Libro de Prodigiis, *Juſtinus* Lib. 38. Cap. 10. & Lib. 39. Cap. 1. *Joſephus* Lib. 13. Cap. 16. *Euſebius* in Chronico, & *Oroſius* Lib. 5. Cap. 10. Victum ſibi ipſi manus intuliſſe, refert *Appianus* in Syriacis. Rebus male

male gestis, e loco quodam se præcipitem dejecisse; scribit *Ælianus* Lib. 10. *de Animalibus*, Cap. 34.

Demetrius Nicator iterum regnat.

XIV. Post *Antiochi Sidetis* mortem *Demetrius Nicator* ejus frater in Regnum postliminio restitutus est. Ab uxore *Cleopatra* necatum scribit *Appianus* in Syriacis, emulatione percita, quod *Rhodogunam* Parthorum Regis filiam uxorem duxisset. *Justinus* Lib. 29. Cap. 1. narrat eumdem, cum Ægypto bellum intulisset, Syriæ Regno excidisse. Antiocheni enim, duce *Tryphone*, superbiam Regis execrati, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii, cæteræque Civitates exemplum secutę, per absentiam Regis a *Demetrio* defecere. *Ptolomæus* quoque Rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum cognovisset *Cleopatram* sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & *Demetrium* generum in Syriam profugisse, immisit Juvenem quemdam Ægyptium, *Protarchi* negotiatoris filium, qui Regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem *Antiochi* Regis receptus in familiam Regiam esset, nec Syris quemlibet Regem aspernantibus, ne *Demetrii* paterentur superbiam. Nomen Juveni *Alexandri* imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. *Demetrius* autem victus ab *Alexandro*, cum undique circumstantibus malis premeretur, ab uxore etiam & filiis desertus, cum Tyrum religione Templi se defensurus petiisset, navi egressus, Præfecti jussu interfectus est. Ita refert *Justinus* Lib. 39. Cap. 1. Regnavit *Demetrius* annis quinque antequam a Persis caperetur, & rursus annis quatuor post *Antiochi Sidetis* mortem.

Antiochus Grypus.

XV. Duos ex *Demetrio Nicatore* filios habuit *Cleopatra*, *Seleucum*, & *Antiochum*, *Grypum* propter nasi magnitudinem cognominatum: Ex *Antiocho* vero *Sidete Antiochum*, cognomine *Cyzicenum*. *Grypum* Athenas, *Cyzicenum* Cyzicum educandum miserat. *Seleucum* qui mox post patris obitum, sine ejus auctoritate diadema sumpserat, sagitta sua manu emissa confixit, sive metuens ne ille patris necem ulciscereturs sive eodem furore gerens omnia. *Antiochus Grypus*, Rex a Matre constitutus est, ea lege ut nomen Regis penes filium, jus autem omnis Imperii penes Matrem esset. Interim *Alexander* ille cognomento *Zebina*, occupato Syriæ Regno tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum *Ptolomæum*, a quo fuerat subornatus in Regnum, superba insolentia cœpit. Itaque *Ptolomæus* reconciliata Sororis gratia, destruere *Alexandri* Regnum decrevit. Mittit igitur ingentia *Grypo* auxilia & filiam *Tryphenam* eidem Regi nupturam, ut Populos in auxilium Nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit. Nam cum omnes *Grypum* instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab *Alexandro* deficere cœpere. Commisso prælio, victus *Alexander*, Antiochiam profugit: Ibi inops pecuniæ, cum stipendia Militibus deessent, Templo *Jovis* solidum ex auro Victoriæ signum detraxit, facetis jocis sacrilegium circumscribens: Nam *Victoriam commodatam sibi ab Jove esse* dicebat. Paulo post cum ipsius *Jovis* aureum simulacrum tacite auferri jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus, magna vi tempestatis oppressus, ac desertus a suis, a latronibus captus, perductusque ad *Grypum*, ab eo cæsus est. Cum vero *Cleopatra* filii sui *Antiochi Grypi* reportata de *Alexandro Zebina* victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed *Grypus* præscitis jam ante insidiis, veluti pietate cum Matre certaret, bibere ipsam jubet, abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa Regina, veneno quod filio paraverat, extinguitur. Parta igitur Regni securitate, *Grypus* octo annis quietem & ipse habuit, & Regno præstitit. (Ex *Appiano* in Syriacis, *Justino* Lib. 39. Cap. 2.) Deinde æmulum Regni habuit *Antiochum Cyzicenum* Fratrem suum: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis, cum eo de Regno contenderet, excitavit. *Cleopatram Ptolomæi Lathuri* conjugem a viro dimissam uxorem duxit; quę Antiochiæ, ubi tum erat, a *Grypo* capta, *Gryphinæ* ororis jussu necata est. *Cleopatræ* Manibus ejusdem *Gryphinæ* sanguine *Antiochus Cyzicenus* postea parentavit; expulsoque fratre, regnavit in Syria. *Grypus* Imperio exutus, Aspendum secessit, indeque *Aspendii* cognomen est adeptus. Regnum vero suscepit *Cyzicenus* anno primo Olympiade 168. Anno sequenti, Aspendo rediens *Antiochus*

Grypus Syriam obtinuit. *Cyzicenus* vero, diviso Imperio, Cœlesyria potitus est. Demum *Antiochus Grypus*, ab *Heracleone* occisus est, cum vixisset annos quadragintaquinque; regnasset vero viginti sex. Ista constant ex *Appiano* in Syriacis, *Justino* Lib. 39. Cap. 2. *Josepho* Lib. 13. Cap. 21. & *Porphyrio* in *Græcis Eusebianis Scaligeri*. Quinque post se reliquit filios, *Seleucum*, *Antiochum*, *Philippum*, *Demetrium*, *Eucærum*, *Antiochum* alterum *Dionysium* cognominatum.

Antiochus Cyzicenus.

XVI. *Antiochus Cyzicenus* a *Seleuco* filio *Antiochi Grypi* natu majore bello appetitus, & cum eo congressus prælio victus est; & cum ab equo in hostium castra abriperetur, jamjam capiendus, se ipsum interemit, postquam annos octodecim regnasset. (Ex *Porphyrio* in Græc. *Eusebii*) Illum in prælio a *Seleuco* captum, & neci traditum, scribit *Eusebius*. Cum filiis *Antiochi Grypi* bello congressum interiisse *refert Trogus*, *Lib.* 40.

Seleucus Antiochi Grypi filius.

XVII. *Antiocho Cyziceno* successit *Seleucus Sextus*, filiorum *Antiochi Grypi* natu maximus: Qui quoniam violentus & supra modum tyrannicus fuit, Mopsuestiæ, quod est oppidum Ciliciæ, populari seditione in Gymnasio crematus est, teste *Appiano* in Syriacis. Ab *Antiocho Cyziceni* filio vivum exustum fuisse, *Eusebius* in Chronico refert. Cum fugisset in Urbem, & percepisset Mopsuestianos vivum ipsum comburere voluisse, sibi ipsi manus intulisse scribit *Porphyrius in Græc. Eusebii Scalig.* Regnavit anno Græcorum centesimo decimoquinto.

Antiochus Pius.

XVIII. *Antiochus* & *Philippus* gemelli fratres *Seleuci* fratris sui mortem ulti, *Mopsuestiam* expugnarunt ac diruerunt. Superveniens vero *Cyziceni* filius *Antiochus Eusebes*, id est, Pius cognominatus, prælio eos superavit: Et *Antiochus* quidem equo in Orontem e pugna fugiens in flumine submersus est. Frater vero illius *Philippus*, & *Antiochus Pius* ab anno secundo Olympiadis centesimæ septuagesimæ primæ simul regnare incipientes, de universo Syriæ Regno obtinendo inter se decertarunt. *Ptolomæus Lathurus* Ægypti Rex quartum *Antiochi Grypi* filium *Demetrium Eucærum* Cnido accitum Regem Damasci constituit. Cui cum fratre *Philippo* copias conjungenti *Antiochus Pius* strenue restitit, ut refert *Josephus* Lib. 13. Cap. 21. Victus tandem *Antiochus* ad Parthos fugere coactus est, ut testantur *Porphyrius*, & *Eusebius* in Chronico. Galadenorum Regina cum Parthis interim bellum gerente, in ejus auxilium vocatum *Antiochum Pium* fortiter in prælio dimicantem occubuisse; atque ita Syriæ Regnum penes duos fratres *Grypi* filios *Philippum* atque *Demetrium Eucærum*, remansisse scribit *Josephus* ibidem.

Philippus & Demetrius Eucærus Antiochi Grypi filii.

Cum biennio, quod *Philippo Grypi* filio tribuit, Seleucidarum Imperium terminat *Eusebius* in Chronico. Sed cum post hoc tempus & *Antiochum Pium* a *Tygrane* Rege Armeniæ pulsum fuisse testetur *Appianus* in fine Syriacorum; & *Philippum* cum duobus fratribus suis *Demetrio Eucæro* & *Antiocho Dionysio* Damasci Regibus bellum gessisse, & Syriæ Regno potitum fuisse, doceat *Josephus*, Lib. 13. Cap. 22. & 23. verisimilius est, *Antiochum Pium* a Parthis reducem, suam Syriæ partem, quam per biennium *Philippus* occupaverat, recuperasse; & *Philippum* ut damnum illud resarciret, de Regno Damasceno ditioni suæ adjiciendo cum fratribus suis *Demetrio* & *Antiocho* contendisse, reliquamque omnem Syriam a *Cyziceni* filio non possessam sibi vendicasse. Quorum certaminum a *Philippo* partim cum *Antiocho Pio*, partim cum fratribus suis per octo sequentes annos habitorum tandem pertæsi Syri, *Tygranis* Armeniæ Regis Imperio se subjecerunt, ut refert *Justinus* initio Lib. 40. *Antiocho* vero *Pii* cognomentum per jocum a Syris datum censet *Appianus*, quod *Selenem* duxisset, quæ prius & patri ejus *Cyziceno*, & patruo *Grypo* nupserat; indeque merito divina ultione a *Tygrane* pulsum fuisse. *Tygranem* quatuordecim annis Syriæ Regnum tenuisse *Appianus* asserit, *Justinus* vero octodecim annis. Post *Tygranem* Regnum occupavit *Antiochus Pii* filius ex *Selene* genitus, educatus in Asia, & inde cognominatus *Asiaticus*. Hunc *Pompejus* Regno Syriæ privavit. *Appianus* in fine Syriacorum, regnatum esse ait in familia Seleucidarum per annos ducentos septuaginta. Falsum *Appiani* calculum esse contendit *Petavius* Libro *de Doctrina Temporum*, Cap. 45. ducentos viginti sex annos Regni Seleucidarum ab initio *Seleuci* numerans, & duodecim amplius, si a morte *Alexandri* numerus inchoetur.

Syri Tygranis Armeniæ Regis Imperio se subjiciunt.

Antiochus Asiaticus

AR-

§. II.

De Ptolomæorum, sive Regum Ægypti post Alexandri Magni mortem successione.

I. PRimus ex *Alexandri Magni* Successoribus in Ægypto, Libya, Cyrenaica, & omni illa Arabiç parte quæ Ægypto adjacet, imperare cœpit *Ptolomæus Lagi* filius. A Macedonibus *Philippi* patris *Alexandri* filius fuisse credebatur. Mater enim *Arsinoe* ex *Philippo* gravida, in uxorem ab eo tradita est *Lago* obscuro cuidam Macedoni. Unde cum aliquando *Ptolomæus* Grammaticum quemdam ob insciticm subsannans, interrogasset, *Quis Pelei fuisset pater? Lagi patrem* a Rege sibi nominari petiit, obscuritatem generis illius eo dicterio perstringens, ut refert *Plutarchus Lib. De Ira cohibenda*. Legendus & *Pausanias in Atticis*, & *Q. Curtius* Lib. 9. Cap. 15. Quamvis autem initio non Rex, sed Satrapa sive Præfectus appellaretur, neque Diadema nomenque Regium nisi post annos sexdecim vel septemdecim usurpaverit; nihilominus ab eo anno quo *Alexander* obiit, annos quadraginta Principatus *Ptolomæi Lagidæ* numerant *Lucianus in Macrobiis*, *Dexippus in Græcis Eusebianis Scaligeri*, *Porphyrius* ibidem, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Eusebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Mensuris*, & alii. Syriam totam & Phœniciam *Ptolomæus Lagi* subegit Duce *Nicanore:* Ac Hierosolymis dolo occupatis, ad centum hominum millia ex Judæa in Ægyptum traduxit; ex quibus circiter trigesies mille selectos in Exercitum stipendiis amplioribus recepit, iisque maxime fidis Ægypti præsidia munita commisit. Reliquam vero turbam seniorum, juniorum, ac mulierum concessit Militibus in servitutem, ut constat ex *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 1. & 2. & *Eusebio* in Chronico. Capta ab eo Hierosolyma commemorat *Agatharcides Cnidus* apud *Josephum Lib. 1. contra Appionem*, & Lib. 12. *Antiquit.* Cap. 1. *Qui vocantur Judæi*, inquit, *habitant omnium munitissimam Civitatem, quam Hierosolymam vocare solent indigenæ. Hi septima die vacare consueverunt, & neque arma illo die gestare, neque agriculturam attingere, neque alterius cujuspiam ministerii curam habere: Sed in locis sacris manus extendentes, orare usque ad vesperam. Ingrediente vero Civitatem Ptolomæo Lagi cum exercitu, & hominibus eorum qui Civitatem custodire debebant, observantibus insipientiam; Patria quidem acerbum suscepit Dominum, Lex vero convicta est malam habere consuetudinem.* Hierosolymorum mœnia a *Ptolomæo* diruta, addit *Appianus* in *Syriacis*. Grave illi bellum fuit cum *Antigono* Asiæ Rege, ejusque filio *Demetrio*, varia belli fortuna, sed post *Antigoni* mortem, qui in prælio cecidit, felice. Princeps fuit literarum amans. Res ab *Alexandro Magno* gestas scriptis prodidit, teste *Arriano*. Quam *Ptolomæi* Historiam laudat *Plinius* Lib. 12. ejusdemque meminit *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Bibliothecam instructissimam Alexandriæ instituit, cui *Demetrium Phalereum* præfecit, Atheniensem Philosophum, & suæ olim Urbis Moderatorem, de quo legendus *Diogenes Laertius*. Ejus cum laude meminit *Cicero* Lib. 5. *De Finibus Bonorum & Malorum*, Cap. 20. *Princeps*, inquit, *hujus Civitatis Phalereus Demetrius cum patria pulsus esset injuria, ad Ptolomæum se Regem Alexandriæ contulit. Qui cum in hac ipsa Philosophia, ad quam te hortamur, excelleret, Theophrastique esset Auditor: multa præclara in illo calamitoso otio scripsit, non ad usum aliquem suum, quo erat orbatus: sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibus.* Æneis statuis trecentis & sexaginta, quot dies annus habere credebatur, honoratus est, ut refert Varro. *Ptolomæo Lagi* a Consiliis ac Studiis erat, atque inter amicos præcipuus: Verum a *Ptolomæo Philadelpho* omni honore privatus est, quod *Ptolomæo Lagi* consilium dedisset, ut susceptos ex *Eurydice* liberos Regni successores designaret, non *Philadelphum* ex *Berenice* genitum. Propterea mœrore confectus, aspidis morsu e vita migravit. Ita referunt *Laertius* in ejus Vita, & *Cicero Oratione pro Rabirio Posthumo*.

Ptolomæus Lagi.

Demetrius Phalereus Ptolomæi Lagi tempore celebris.

Regnante *Ptolomæo Lagi* floruit Athenis *Polemo* di-scipulus *Xenocratis*, & in Schola Successor, qui ex perdito ganeone maximus Philosophus evasit, cum *Xenocratem* de temperantia & continentia differentem audivisset. Cujus mutationis, præter *Diogenem Laertium* in ejus Vita, meminere *Valerius Maximus* Lib. 6. Cap. 9. & *Horatius Lib. 2. Serm. Satyra 3.*

Polemo Philosophus.

Crantor Philosophus.

Polemonis sub *Xenocrate* condiscipulus fuit *Crantor Solensis*, Philosophus & Poeta, cujus Librum *De Luctu* laudat *Cicero* Lib. 4. Academ. Quæst. *Legimus omnes*, inquit, *Crantoris veteris Academici*, De Luctu; *Est enim non magnus, verum aureolus, & ut Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus Libellus*. Ejusdem meminit & *Plutarchus*, *Consolatione ad Apollonium*.

Cardianus Historicus.

His coævus fuit *Hieronymus Cardianus*, Historicus, qui de Rebus gestis *Alexandri M.* & Successorum ejus scripsit, cujus meminit *Diodorus Siculus* Lib. 19.

Megasthenes Historicus.

Eodem tempore vixit *Megasthenes* nobilis Historicus qui a *Seleuco Nicatore* in Indiam ad *Sandrocottum* Regem Legatus missus, *Indica* bona fide scripsit. Ejus meminerunt *Plinius* Lib. 6. Cap. 17. *Arrianus* Lib. 5. *Strabo*, *Cicero*, *Solinus*, *Athenæus*, *Josephus*, *Eusebius*, &c.

Euhemerus Historiæ Fabulosæ Scriptor.

Ad eamdem Epocham pertinet *Euhemerus Messenius*, Historicus, qui de *Jove* & *diis* scripsit Historiam, quam latine vertit *Ennius*. Hujus Auctoris meminerunt *Varro Lib.* 1. *Rei Rusticæ*, Cap. 48. *Cicero* Lib. 1. *de Natura Deorum*, *Plutarchus* Lib. *de Iside & Osiride*, *Minutius Felix in Octavio*, *Lactantius* Lib. 1. Cap. 2. *Eusebius* Lib. 2. *Præparationis Evangelicæ*.

Arcesilaus Philosophus.

Arcesilas sive *Arcesilaus* Philosophus, quem Olympiade centesima vigesima floruisse, ex *Apollodori* Chronicis notat *Laertius*, *Theophrasti* primum, deinde *Crantoris* auditor fuit. Negabat esse quicquam quod sciri posset; ne illud ipsum quidem quod *Socrates* sibi reliquisset. De illius dogmate legatur *Cicero* Lib. 2. *de Finibus*, Lib. 1. *de Natura Deorum*, & Lib. 1. *Academicarum Quæstionum*.

Menedemus Philosophus.

Menedemus Philosophus Eretriensis, qui Legationibus crebris ad *Ptolomæum*, *Lysimachum* & *Demetrium* functus est. Hunc *Providentiæ vindicem* appellat *Tertullianus*.

Menander Poeta.

Menander Athenienses novæ Comediæ Poeta, de quo *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum* Cap. 1. *Plutarchus in Comparatione Aristophanis & Menandri*, *A. Gellius* Lib. 17. cap. 55. &c.

Ptolomæus Philadelphus.

II. *Ptolomæus Lagi* ante obitum suum *Ptolomæum* filium ex *Berenice* susceptum, qui *Philadelphus* cognominatus est, Regni Successorem declaravit. *Philadelphum* cum Patre adhuc superstite biennium regnasse tradidit *Lucianus*. Tempus non notat *Justinus*, sed *Philadelphum* ante mortem patris regnasse fidem facit Lib. 16. Cap. 3. *Finito bello*, inquit, *Ptolomæus cum magna rerum gestarum gloria moriturus contra jus Gentium, minimo natu ex filiis ante infirmitatem Regnum tradiderat, ejusque rei Populo rationem reddiderat: cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo Regno fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem Populi Juveni conciliaverat, quod Pater Regno ei publice tradito, privatus officium Regi inter satellites fecerat, omnique Regno pulchrius Regis esse Patrem duxerat*. Honestarum artium amore studioque flagrans *Ptolomæus Philadelphus* egregiam Alexandriæ Bibliothecam instituit in *Serapidis* Templo, in ea Urbis Regione quę *Brachium* vocabatur; & cum Librorum ex omnibus terrarum partibus conquirendorum curam *Demetrio Phalereo* commisisset, eo

Versio Sacrarum Scripturarum a 70. Interpretibus.

suggerente Libros Sacros ex Hebraica Lingua in Græcam a 70. Interpretibus vertendos curavit, testibus *Philone* Lib. 2. *de Vita Mosis*, *Josepho* Lib. 12. *Antiquitatum*, & *Aristea* ab ipsis laudato, *Tertulliano Apologetici* Cap. 8. *Eusebio* Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Capp. 1. 2. 3. 4. & 5. *S. Epiphanio* Lib. *de Ponderibus & Mensuris*, *S. Joanne Chrysostomo Oratione* 1. *Adversus Judæos*, *S. Augustino* Lib. 18. *de Civitate Dei* Cap. 42. Hanc tamen Versionem *Ptolomæi Lagi* auctoritati curisque nonnulli ex veteribus tribuunt, inter alios *S. Irenæus* Lib. 3. Cap. 25. Cujus testimonium exscripsit *Eusebius* Lib. 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 8. *Clemens Alexandrinus*, Lib. 1. *Stromatum* utramque opinionem refert *Anatolius in Computo Paschali* sub utroque Rege hanc Versionem adornatam asserit. *Theodoretus Præfatione Commentarii in Psalmos* refert ad illius *Ptolomæi* tempora, *qui post Alexandrum in Ægypto regnavit*. Quibus verbis *Ptolomæum Lagi* indigitat. Quænam harum opinionum sit verior, aut qua ratione conciliari possint, in Dissertationibus exponemus. *Ptolomæum Philadelphum* optimarum literarum studiosissimum fuisse, Lib. 22. Historiarum confirmat *Philarchus* apud *Athenæum* Lib. 11. Cap. 17. Quod pluribus demonstrat *Vitruvius* in Præfatione Lib. 7. *de Architectura*, ubi narrat, illum,

cum

cum Alexandrinam Bibliothecam summa diligentia perfeciſſet, *Muſis* & *Apollini* ludis dedicatis, quemadmodum Athletarum, ſic communium Scriptorum victoribus præmia & honores conſtituiſſe. De ipſo *Strabo* Lib. 17. *Ptolomæus Philadelphus ſuper omnes Ægypti Reges erat cognitionis rerum ſtudioſus; cum propter corporis imbecillitatem ſemper novæ alicujus oblectationis materiam expeteret.* Hic *Ptolomæorum eruditiſſimus, & omnis literaturæ ſagaciſſimus* a *Tertulliano* prædicatur. Poſt *Arſionem Lyſimachi* Regis Thraciæ & Macedoniæ filiam, ex qua *Ptolomæum Evergetem* & *Berenicem* ſuſceperat, alteram etiam *Arſinoem* ſororem ſuam duxit. Diem vero illa obiit antequam *Philadelpho* pareret: Qui eam ita dilexit, ut *Arſinoitidi* in Ægypto Præfecturæ cognomentum ab ea dederit, teſte *Pauſania in Atticis*; & factam ei ex topazio Statuam quatuor cubitorum in Delubro, quod Aureum cognominabatur, ſacraverit, ut refert *Plinius* Lib. 37. Cap. 8. Eique Templum ex Magnete *Dinocrates* Architectus concamerare inchoaverit, ut in eo Simulacrum ejus ex ferro conflatum pendere in aere videretur, ut cecinit *Auſonius Idyllio*.

Juſſus ob inceſti qui quondam fœdus amoris,
Arſinoem Pharii ſuſpendit in aere Templi.

Ptolomæus duos fratres ex *Eurydice* natos occidit, quamobrem *Philadelphus* per antiphraſin cognominatus eſt. Regnavit annos triginta & octo ab obitu patris, in ſolidum quadraginta, in luxum effuſus Princeps, teſte *Philarcho* Lib. 22. Hiſtoriæ apud *Athenæum* Lib. 12. *Deipnoſophiſtarum*, cujus hæc ſunt verba: *Idem Scriptor Lib. 22. tradit, Ptolomæum ſecundum Ægypti Regem, omnium ſuo ſæculo Principum graviſſimum, & ſi quis alius, humanioribus diſciplinis tinctum, ac eruditum, ſic dementatum ac perditum importuno luxu, ut ſempiternam vitam ſibi futuram ſomniaret, ſtulte jactitans, a ſe ſolo repertam fuiſſe immortalitatem. Cum igitur per multos dies articulari pedum morbo afflictatus eſſet, ubi convaluit, per feneſtras deorſum apertas Ægyptios intuitus ad fluvium prandentes, & iis veſcentes quæ forte aderant, in ſabulo temere diſtentos ac jacentes: Me miſerum*, inquit, *quod non ex illis unus ſim.*

Ptolomæi Philadelphi temporibus literaturæ laude floruere . . . .

Lycophron Poeta Chalcidenſis, ex cujus Tragœdiis unica hodie ſupereſt, quę *Alexandra* inſcribitur, de quo *Statius Papinius* Epicedio patris: *Lycophron Poeta.*

Tu pandere doctus
Carmina Battiade, latebraſque Lycophronis atri.

Ptolomæo Philadelpho, & *Arſino* Anagrammatiſmis ingenioſe excogitatis adulatus eſt. Πτολεμαῖος enim, ut obſervavit, per Anagrammatiſmum eſt Ἀπὸ Μέλιτος id eſt, *Mellitus*, & Ἀρσινόη erit Ἴον Ἥρας id eſt, *Viola Junonis*.

Theocritus, Poeta Syracuſanus, cujus *Idyllia* decem *Virgilius* in *Bucolicis* imitatus eſt. *Theocritus.* Ejus cum laude meminere non ſolum ipſe *Virgilius*, ſed *Quintilianus Inſtitutionum Oratoriarum* Lib. 10. *Longinus* Tractatu *De Sublimi*, & *Suidas in Lexico*.

Callimachus Poeta Cyrenęus, Poetarum Elegiacorum Princeps, judice *Quintiliano*; *Callimachus.* cujus etiam cum laude meminerunt *Strabo* Lib. 17. *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. *Ovidius*, & *Suidas* in Lexico. Hiſtoricus etiam fuit *Callimachus*, multaque Opera Hiſtorica ſcripſit, de quibus *Voſſius* Lib. 1. *De Hiſtoricis Græcis*, Cap. 15. Bibliothecę *Ptolomæi Philadelphi* Prefectus fuit, & Volumina pluſquam octingenta compoſuit, ſi quæ *Suidæ* fides.

Aratus Poeta, Solis in Cilicia natus, cujus cum laude meminerunt *Cicero* Lib. 1. *De Oratore*, & *Quintilianus* Lib. 10. *Inſtitutionum Oratoriarum*, Cap. 1. Ex ejus *Phænomenis* depromptum eſt illud Apoſtoli *Actuum* 7. de Deo loquentis: τοῦ γάρ καὶ γένος ἐσμεν: *Ipſius enim & genus ſumus*; ut *Clemens Alexandrinus* obſervat Lib. 1. *Stromatum*, pag. 315. *Aratus.*

Perſeus Philoſophus, *Zenonis Citici* familiaris, & Diſcipulus, ut tradit *Laertius* in ejuſdem *Zenonis* Vita. *Perſeus.*

Dionyſius Heracleota, *Zenonis* etiam diſcipulus, qui cum vehementi oculorum dolore laboraret, illamque impatienter ferret, a Stoicis qui dolorem inter ἀδιάφορα reponebant, ad Epicureos defecit, & finem dixit voluptatem. *Metathemenus* ἀπὸ τοῦ μεταθέσθαι cognominatus eſt, quod ſententiam mutaſſet vel retractaſſet. Legatur *Laertius*, *in Vita Zenonis*. *Dionyſius Heracleota.*

Zolius

Zoilus. *Zoilus* Amphipolitanus Sophista, *Canis Rhetoricus* appellatus, teste *Ælian* Lib. 11. *Variæ Historiæ*, Cap. 10. stylo mordaci summos viros adlatrare cœpit. Adversus *Isocratem*, *Platonem*, & *Homerum* calamum strinxit superbus & maledicus Criticus. Grammatica quædam in *Homerum* novem Libris scripsisse, refert *Suidas* in Lexico. Illum *Homerum*, ut fabularum Scriptorem vituperasse, testatur *Strabo* Lib. 6. Ideo *Omeromastix* appellatus est. Cum Alexandriam venisset, scripta sua contra Iliadem, & Odyssæam *Ptolomæo Philadelpho* porrexit. *Ptolomæus* vero cum animadvertisset Poetarum Parentem, Philologiæque omnis Ducem, & cujus a cunctis Gentibus Scripta suspicerentur, ab eo vituperari indignatus, nullum ei dedit responsum. *Zoilus* cum diutius in Ægypto fuisset, inopia pressus, aliquid subsidii a Rege postulavit. Rex respondisse dicitur, *Homerum* qui ante annos mille decessisset, ævo perpetuo multa millia hominum pascere: Similiter debere, qui meliori ingenio se profiteretur, non modo se unum, sed etiam plures alere posse. Refert *Vitruvius* in Præfatione Lib. 7.

Manethos Historicus. *Manethos Sebennyta*, Heliopolites, Historiam Ægyptiacam in Græcam Linguam transtulit, ac *Ptolomæo Philadelpho* dicavit. De quo plura *Vossius* Lib. 1. *De Historicis Græcis*, Cap. 13.

Ptolomæus Evergetes. III. *Ptolomæo Philadelpho* successit ejus filius *Ptolomæus Evergetes* cognominatus, qui fororis suę *Berenices* necem ulturus, *Seleuco Callinico* Syriæ Regi bellum intulit, Syriamque, Ciliciam, ac superiores regiones trans Euphratem, & propemodum universam Asiam subegit. Qua de re legendi *Appianus* in Syriacis, Lib. 27. Cap. 1. *Polybius* Lib. 5. *Polyenus* Lib. 8. *Stratagematum*. Idque confirmat *Evergetis* Monumentum Adulitanum Romæ anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo a *Leone Allatio* editum. Hanc *Ptolomæi Evergetis* Expeditionem in Syriam prædixerat *Daniel* Cap. 11. 7. *Et stabit de germine radicum ejus plantatio: & veniet cum Exercitu, & ingredietur Provinciam Regis Aquilonis; & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & Deos eorum, & Sculptilia, vasa quæque pretiosa argenti & auri captiva ducet in Ægyptum.* Quod Vaticinium *S. Hieronymus* hoc illustrat Commentario: *Occisa Berenice, & mortuo Ptolomæo Philadelpho patre ejus in Ægypto, frater illius & ipse Ptolomæus cognomento Evergetes, tertius successit in Regnum, de plantatione & de germine radicis ejus, eo quod esset germanus: Et venit cum Exercitu magno, & ingressus est Provinciam Regis Aquilonis, id est, Seleuci cognomento Callinici, qui cum Matre Laodice regnabat in Syria: & abusus est eis (hoc est, male accepit, ἀπεχρήσατο) & obtinuit, in tantum ut Syriam caperet, & Ciliciam, superioresque partes trans Euphratem, & propemodum universam Asiam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moveri, diripiens Regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit; & vasa pretiosa, Simulacraque Deorum, ad duo millia quingenta: In quibus erant & illa, quæ Cambyses capta Ægypto in Persas portaverat. Denique Gens Ægyptiorum, quia post multos annos Deos eorum retulerat, Evergetem eum appellavit.* Cum Syriam universam obtinuisset *Ptolomæus Evergetes*, non Diis Ægyptiorum immolavit, sed venit Hierosolymam, ibique multa Sacrificia eucharistica Deo obtulit, & donaria dicavit victoria digna, teste *Josepho* Lib. 2. *Contra Appionem*. Ad *Ptolomæum Evergetem* confugit *Cleomenes* Lacedæmoniæ Rex, prælio ad Sellasiam ab *Antigono Dosone* Macedoniæ Rege victus & Regno exutus, quem *Ptolomæus* honorifice suscepit, spemque fecit cum classe & pecunia remissurum se eum in Græciam, & in Regno repositurum. Sic testantur *Polybius Lib.* 2. *Justinus* Lib. 28. Capit. 4. *Pausanias in Corinthiacis*, *Plutarchus in Cleomene*. Patrem *Philadelphum* & literarum & Bibliothecæ amplificandę studio æmulatus est *Evergetes*. Cui Bibliothecæ præfecit *Eratosthenem Cyrenæum*, Athenis accersitum. Hunc Regem *Aristarchi Grammatici* discipulum fuisse, & Historicos Commentarios scripsisse, discimus ex *Athenæo* Lib. 2. *Deipnosophistarum*, pag. 71. Regnavit annos 26. secundum *Eusebium* & Chronicon Alexandrinum. Objisse ex morbo scribit *Polybius* Lib. 2. Occisum a filio *Ptolomæo*, per antiphrasim *Philopatore* nuncupato, *Justinus* refert Lib. 29. Cap. 1. *Ægyptum*, inquit, *Patre ac Matre interfectis occupaverat Ptolomæus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit.*

Cleomenes Rex Lacedæmoniæ.

Apollonius Rhodius. Regnante *Ptolomæo Evergete*, in Republica literaria claruerunt . . . *Apollonius Rhodius*, Alexandriæ natus, *Callimachi* Discipulus, Alexandrinæ Bibliothecæ post *Eratosthenem*

nem Præfectus, Rhetor & Poeta, Auctor *Argonauticon*; cujus meminere *Quintilianus* Lib. 10. *Institutionum Oratoriarum* Cap. 1. & *Longinus* Tractatu *De Sublimi*. Scripsit præterea *Origines Urbium*, & alia quędam, ut docet *Vossius* Lib. 1. *De Historicis Græcis* Cap. 16.

Euphorion Chalcidensis Poeta & Historicus, cujus meminere *Virgilius* Ecloga 6. *Servius* Grammaticus, *Virgilii* Scholiastes, & *Quintilianus* Lib. 10. Cap. 1. *Euphorion.*

Lycades Cyrenæus, Novæ Academiæ Princeps, *Arcesilai* Successor, de quo *Diogenes Laertius*, & *Numenius* apud *Eusebium* Libro 4. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 7. Hujus Auditores fuere permulti, quos inter *Aristippus Cyrenæus* excelluit. Omnibus tamen ex Discipulis *Evander* post eum Scholæ præfuit, ac cæteri eumdem postea consecuti. Quibus succedens hoc in munere *Carneades*, tertiam condidit Academiam, (inquit *Eusebius*.) *Lycades.*

IV. *Ptolomæo Evergeti* successit filius & parricida *Ptolomæus Philopator*. Qui sicut scelestus in occupando Regno, ita & segnis in administrando fuit, ut scribit *Justinus* Lib. 29. Cap. 1. *Regno parricidio parto, & ad necem utriusque parentis cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat, Regisque mores omnis secuta Regia erat. Itaque non Amici tantum Præfectique, verum etiam omnis Exercitus, depositis Militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus cognitis, Antiochus Rex Syriæ, veteri inter se Regnorum odio stimulante, repentino bello multas Urbe ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Trepidare igitur Ptolomæus; Legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Magno deinde in Græcia Exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque Regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Sed contentus recuperatione Urbium quas amiserat, facta pace, avide materiam quietis arripuit, revolutusque in luxuriam, occisa Eurydice uxore eademque sorore sua, Agathoclis Meretricis illecebris capitur. Atque ita omnem magnitudinem Nominis ac Majestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia: Nec jam spectator Rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primo laborantis Regis tacitæ pestes & occultæ fuere. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus Regiæ Domus contineri Meretricis audacia potest: Quam proterviorem, sociata cum Agathocle fratre, ambitiosa pulchritudinis scorto, quotidiana Regis stupra faciebant. Accedebat & Mater Oenanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum Regem tenebat. Itaque non contentæ Rege, jam etiam Regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles Regis lateri junctus, Civitatem regebat: Tribunatus, Præfecturas, & Ducatus Mulieres ordinabant; nec quisquam in Regno suo minus quam ipse Rex poterat; cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: Sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & Imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis & Agathocles occiditur, & Mulieres in ultionem Eurydicis patibulis suffiguntur.* Id confirmant *Polybius* Lib. 15. *Plutarchus in Erotico & Cleomene*, *Athenæus* Lib. 6. Capit. 6. & Lib. 8. Cap. 13. & *S. Hieronymus* in *Danielis Cap.* 11. Annis septemdecim *Ptolomæus Philopator* regnavit. *Ptolomæus Philopator.*

V. Illi successit *Ptolomæus Epiphanes* ejus filius, quatuor aut quinque annorum puer. Ipsum bello petiit *Antiochus Magnus*, eique Phœnicem, ac Syriæ Urbes reliquas eripuit. Sed Romani, quibus *Alexandrini*, ex *Philopatoris* Testamento Regis sui tutelam permiserant; non solum Ægypto abstinere, verum etiam erepta restituere jusserunt. Abnuenti bellum indictum. Missus Romam *M. Lepidus*, qui tutorio nomine Regnum administraret. *Ptolomæus* deinde per *Scopam* Ducem Judæam & alia Syriæ oppida recuperavit. Sed ab *Antiocho* postea victus est. Tandem ambos inter Reges pax affinitate sancita. *Antiochus* scilicet *Cleopatram* filiam suam *Ptolomæo* Regi collocavit. Ita referunt *Polybius* Lib. 15. *Justinus* Lib. 30. Cap. 2. & 3. & Lib. 31. Cap. 1. *Valerius Maximus* Lib. 6. Capit. 6. *Josephus* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 3. & *S. Hieronymus* in Cap. 11. *Danielis*. Cum *Ptolomæus Epiphanes* Syriæ Regi *Seleuco Philopatori* moliretur insidias, & adversus eum Exercitum præpararet, unusque e Ducibus ab illo quæreret, ubi haberet pecuniam tantis molitionibus sufficientem? Respondit, *Sibi amicos esse divitias* *Ptolomæus Epiphanes.*

Quod

Quod cum vulgatum esset, Timentes Duces ne eorum opes ille auferret, veneno eum ustulerunt; ut refert *S. Hieronymus* in *Danielis* Cap. 11. Apud *Priscianum* Grammaticum *Cato* Regem optimum ac beneficentissimum eum vocat. Et aliquamdiu quidem præclare se gessit. Postquam vero ab adulatoribus corruptus *Aristomenem*, quem instar patris habuerat, epoto cicutæ poculo mori coegisset, magis ac magis efferatus, & Tyrannum potius quam Regem se exhibens, in tantum Ægyptiorum odium venit, ut parum abfuerit quin Regno excideret; teste *Diodoro Siculo in Excerptis Valesii*. Regnavit annos vigintiquatuor. Duos reliquit filios impuberes *Ptolomæum Philometorem*, & *Evergetem* seu *Physconem*, ac filiam *Cleopatram*.

Ptolomæus Philometor

VI. Post patrem regnavit annos triginta quinque *Ptolomæus Philometor*, secundum Canonem Ptolomæi, *Clementem Alexandrinum*, *Eusebium*, & alios. Undecim ex his solus primum regnavit, ut notat *Eusebius*. Inde cum fratre *Evergete* sex. Excluso fratre octodecim alios adjecit. *Cleopatram* sororem conjugem habuit, quæ deinde alteri fratri *Evergeti* nupsit. Cum *Antiocho Epiphane* bellum gessit; & cum eo postea reconciliatus, contra suos arma convertit, quod a fratre & sorore eademque conjuge, nec non Alexandrinis esset ejectus. Domesticis, civilibusque dissidiis compositis, rursus *Antiocho* bellum indixit. Fraterna demum concordia soluta *Ptolomæum Evergetem* vicit, Ægypto expulit, eique Regnum Cyrenes attribuit. Variæ a fratribus Legationes Romam missæ, ut Senatus Populique Romani favorem & auxilium alter contra alterum sibi conciliaret. Ista constant ex *Appiano* in Syriacis, *Polybio* Legationibus 72. 90. 92. 115. 116. 117. *Justino* Lib. 34. Cap. 2. & 3. *Porphyrio in Græcis Scaligerianis Eusebii*, *Diodoro Siculo in Excerptis Valesii*, *T. Livio* Lib. 47. in prælio adversus *Alexandrum Balam*, victor licet, vulneratus *Ptolomæus Philometor* post quatriduum objit, Olympiadis 158. anno 4.

Aristobulus Philosophus, genere Judæus.

Regnante *Ptolomæo Philometore* in Ægypto claruit *Aristobulus Judæus*, Peripateticus Philosophus: Qui ad eumdem Regem Explanationum in *Mosem* Commentarios scripsit. Ex quorum Præfatione insignis locus legitur apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum*, & *Eusebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Capit. 7. qui & ibi, & ejusdem Operis Lib. 8. Cap. 3. prolixiora alia ex iisdem Commentariis fragmenta exscripsit.

Carneades

Eodem *Ptolomæo*, & fratre ejus regnantibus, floruit *Carneades* Philosophus Academicus, Athenienssium ad Romanos Lagatione functus: De quo legi possunt *Diogenes Laertius* in ejus Vita, *Cicero* Lib. 4. *Academicarum Quæstionum*, *Valerius Maximus* Lib. 8. Cap. 7. & *Numenius* apud *Eusebium* Lib. 14. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 8. *Eadem qua Arcesilas orationis forma utebatur ipse quidem, cum & illum in utramque partem disputandi morem teneret, & quæ ab aliis dicerentur omnia refelleret: Cæterum una erat assensionis retentio, in qua ab illo dissideret. Quippe fieri non posse dicebat, ut qui homo esset, is rebus in omnibus assensum inhiberet: Aliud porro incertum esse, aliud comprehendi non posse; & comprehensionem quidem omnia fugere, non omnia tamen incerta esse. Fuit is etiam Stoicæ Doctrinæ non ignarus, qua vehementius acriusque petenda, famæ sibi plurimum nominisque confecit, dum in id potius quod vulgo verisimile videbatur, quam in verum ipsum collinearet. Quare Stoicis etiam molestiæ plurimum facessebat.* Verba sunt *Eusebii* Cap. 7. ejusdem Libri. *Clitomachum* artis doctrinæque successorem *Carneades* habuit, *Philonem Clitomachus*.

Ptolomæus Physcon.

VII. *Ptolomæo Philometori* successit ejus frater *Ptolomæus Evergetes*, postea propter maleficia *Cacergetes* ab Alexandrinis appellatus; a corporis autem sagina & distento aqualiculo. *Physcon* seu *Ventrosus*. De quo *Justinus* Lib. 38. Cap. 8. ex *Trogo Pompejo* ita scribit: *In Ægypto mortuo Rege Ptolomæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolomæo, per Legatos Regnum, & uxor Cleopatra Regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolomæus, quod sine certamine fraternum Regnum recepisset, in quod subornari & a Matre Cleopatra, & favore Principum, fratris filium cognoverat: Cæterum infestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die Nuptiarum, quibus Matrem ejus in Matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & solemnia religionum in complexu Matris interficit; atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus ascendit. Post quod non mitior in Populares, qui eum in Regnum vocaverant, fuit. Si quidem peregrinis Militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant.*

bant. Ipſam quoque ſororem, filia ejus virgine per vim ſtuprata, & in Matrimonium aſcita, repudiat. Quibus rebus territus Populus in diverſa labitur, patriamque metu mortis, exſul relinquit. Solus igitur in tanta Urbe cum ſuis relictus Ptolomæus, cum Regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, Edicto peregrinos ſollicitat. Quibus confluentibus, obvius Legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inſpicienda Sociorum Regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtatura brevis, & ſagina ventris non homini, ſed belluæ ſimilis. Quam fœditatem nimia ſubtilitas pellucidæ veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erant. Poſt diſceſſum deinde Legatorum, jam etiam Populo peregrino inviſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum uxore, matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur; contracloque mercenario Exercitu bellum Sorori pariter ac Patriæ infert. Arceſſitum maximum deinde a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra ſe Regem crearent interficit. Tunc Populus ſtatuas & imagines ejus detrahit. Quod factum ſtudio Sororis exiſtimans, filium, quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpuſque in membra diviſum & in ciſta compoſitum, Matri die Natalis ejus inter epulas offerri curat. Quæ res non Reginæ tantum, verum etiam univerſæ Civitati acerba & luctuoſa fuit: Tantumque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut Regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio Principum ab epulis in exſequias, membra lacera Populo oſtendunt; & quid ſperare de Rege ſuo debeant, filii cæde demonſtrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri ſe fraterno bello videret, auxilium a Demetrio Rege Syriæ per Legatos petit. Regnavit poſt fratris *Philometoris* obitum annis viginti novem, ut teſtantur *Ptolomæus* in Regum Canone, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Euſebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Menſuris*, & *S. Hieronymus* in Cap. 9. *Danielis*. Tres poſt ſe reliquit filios, unum ex pellice ſuſceptum *Ptolomæum Apionem*, cui Cyrenarum Regnum teſtamento reliquit; duos ex *Cleopatra* prioris *Cleopatræ* ſororis & conjugis ſuæ filia genitos, quorum junior *Alexander*, ſenior a Ptolomæo in Regum Canone, Porphyrio, Euſebio, SS. Hieronymo & Epiphanio, *Soter*: A Strabone, Trogo Pompejo, Plinio, Joſepho, & Clemente Alexandrino, *Lathurus* vel *Lathyrus*: Ab Athenæo, & Pauſania *Philometor* dictus eſt: quod poſtremum cognomen illi per irriſionem datum *Pauſanias* notavit, quod nemo Regum Matrem odio majori proſecutus ſit. Regnum Ægypti *Cleopatræ* conjugi reliquit, & alteri ex filiis quem ipſa mallet, ut ſcribit *Juſtinus* Lib. 39. Cap. 3.

VIII. *Cleopatra* in minorem filium *Alexandrum* propenſior, a Populo compulſa eſt majorem eligere *Ptolomæum Lathurum*, cui prius quam Regnum daret, uxorem ademit; compulſumque repudiare cariſſimam ſibi ſororem *Cleopatram*, minorem ſororem *Selenem* ducere juſſit, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret (inquit *Juſtinus*.) Poſtea cum gravaretur ſocio Regni *Ptolomæo*, Populum in eum incitat, abductaque ei *Selene* uxore, eo indignius quod ex ea jam duos filios habebat, exulare cogit, arceſſito minore filio *Alexandro*, & Rege in locum fratris conſtituto: Nec filium Regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur. Indeque pulſo, interficit ducem exercitus ſui quod vivum eum e manibus dimiſiſſet: quanquam *Ptolomæus* verecundia materni belli, non viribus minor ab Inſula receſſiſſet. *Alexander* territus hac Matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, periculoſo Regno ſecuram & tutam vitam anteponens. Ita refert *Juſtinus* Lib. 39. Cap. 3. Annos decem cum Matre regnavit *Ptolomæus Lathurus*. *Ptolomæus Lathurus.*

IX. A Matre *Cleopatra* revocatus *Alexander*, annis decem Ægypti Regnum tenuit, *Ptolomæo Lathuro* fratre ſuperſtite, ſed exule. Cum vero Mater illi exitium moliretur, illam interfecit. Dignam hac mortis infamia ſcribit *Juſtinus*, quæ etiam Matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum Matrimonio fecit; & filio alteri in exilium acto bellum intulit, altri erepto Regno exitium per inſidias machinata eſt. Sed nec *Alexandro* cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primo compertum eſt ſcelere filii Matrem interfectam, concurſu Populi in exilium agitur, revocatoque *Ptolomæo Lathuro* Regnum redditur: Qui neque cum Matre bellum gerere voluiſſet, nec a fratre armis repetere *Alexander junior Lathuri frater.* *Lathurus in Regnum reſtitutus.*

petere quod possedisset. (Ex *Justino*.) A Navarcho *Chærea* postea occisus est *Alexander*, ut refert *Eusebius* in Chronico. *Ptolomæus* vero *Lathurus* annos septem & menses sex Regno deinceps potitus est. Ex *Porphyrio in Græcis Eusebii Scaligerianis*.

Alexander Ptolomæi Lathuri Nepos.

X. *Ptolomæo Lathuro* secundo regnanti successit *Alexander* ejus nepos ex *Alexandro* fratre. De quo *Appianus* Lib. 1. *De Bellis Civilibus*, hæc habet; *Sylla vero Alexandrum, ejus Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, educatum in Coo Insula, & a Cois Mithridati deditum, indeque ad se profugum, & in familiaritatem receptum, Alexandrinis Regem dedit, deficiente ibi virili stirpe Regia, & Mulieribus Regiis viro cognato opus habentibus: Sperans multum auri se collecturum ex Regno opulentissimo. Sed Alexandrini Regem hunc insolentius imperantem, Syllæ fiducia, decimo nono Regni die protractum in Gymnasium ex Regia peremerunt.* Idem constat ex *Trogo Pompejo* Prologo Lib. 39. scribente: *Post Lathyrum, filium Alexandri regnasse.*

Alexander alter hujus frater.

XI. *Alexandro* successit frater cognominis, qui ab Alexandrinis pulsus est, de quo restituendo C. *Cæsar*, cum Ædilis esset, cogitavit, teste *Suetonio in Julio Cap.* 11. & qui desperata Regni sui recuperatione in Tyrum secessit, ibique moriens Populum Romanum Regni sui hęredem instituit, ut colligitur ex utraque *Ciceronis Oratione contra Rullum de Lege Agraria*. Regnavit hic *Alexander* annis sexdecim. Duos illos post *Ptolomæum Lathurum Alexandros* ignorarunt *Strabo*, *Eusebius*, *S. Epiphanius*, & alii, qui *Lathuro* secundo regnanti substituunt Ptolomæum *Auletem*, non absque mediocri labe temporum, ut demonstrarunt Viri Eruditi *Paulus Manutius* in *Commentario ad primam Agrariam*, *Aldus* in *Quæstionibus per Epistolas*, Diatriba *De Ptolomæis*, & *Petavius* Lib. 10. *De Doctrina Temporum*, Cap. 46.

Ptolomæus Auletes.

XII. *Alexandro* prioris *Alexandri* fratri successit *Ptolomæus Auletes*, Nothus, qui generis sui conscius, ac Testamenti quod *Alexander* apud Tyrios condiderat, usurpatam Regni possessionem Romanorum amicitia & societate tueri conatus est. Quam cum ingentibus pecuniis comparare sibi vellet, ac tributa a suis immania ob id exigeret, anno Regni sui octavo Romam profugus venit, ac biennio post a *Gabinio* jussu *Pompeii* restitutus est. Eo absente filiam ejus natu majorem Alexandrini ad Regnum provexerunt, eique virum dederunt *Cybiosactem* hominem fœdum & obscurum; qui se in Syriacorum Regum genus inferebat, quem Regina paucis post diebus interfecit. *Archelao* deinde Comanorum in Ponto Sacerdoti nupsit. *Ptolomæus Auletes* in Regnum restitutus, filiam cum ejus viro e medio sustulit, & ipse paulo post mortuus est. (Ex *Strabone* Lib. 17.) Hunc *Novum Dionysium* sive *Bacchum*, Clemens Alexandrinus Lib. 1. Stromatum, Eusebius, & Chronicon Alexandrinum cognominant. At *Strabo* dumtaxat *Auletem* ab arte choraulica quam exercebat, & qua adeo gloriabatur, ut non pigeret eum certamina in Regia celebrare, ad quæ & ipse cum aliis concertaturus prodiit.

ptolomæus Dionysius.

XIII. *Ptolomæo Aulete* successit ejus filius *Ptolomæus Dionysius*, cum sorore *Cleopatra*, qua postea pulsa, solus imperavit. Cum ea quinque fere annis, solus biennium, universe annos septem regnavit. Quo tempore *Pompejus* a *Cæsare* victus in Ægyptum appulit, *Cleopatra* nuper a fratre expulsa exercitum parabat circa Syriam; *Ptolomæus* vero ejus frater circa Montem Casium intra Ægypti fines subsederat, observans adventum illius. Et forte fortuna accidit ut ventus eo deferret *Pompejum*, qui conspecto in littore tanto exercitu, navigare desiit; conjectansque id quod erat, Regem adesse, misit qui eum de rebus suis certiorem redderet, deque patris amicitia. Agebat is tum annum tertium decimum, Curatores habens *Achillam* Militiæ, pecuniarum *Photinum* Eunuchum, qui consultare cœperunt de *Pompejo* adhibito & *Theodoto* Samio Rhetore, qui tum Præceptor erat Pueri. Is auctor fuit nefarii consilii, ut ille per insidias tolleretur, in gratiam *Cæsaris*. Post hæc *Cæsar* Alexandriam devectus, ibi receptus est a Tutoribus Regis adhuc hærentis circa Montem Casium. Ac primum propter infrequentiam suorum dabat se otio, comiter excipiens obvios, & visendi causa Urbem obambulando mirabatur ejus pulchritudinem, & Sapientiæ Professores plerosque stans audiebat . . . Sed ubi exercitus ejus appulit, de *Photino* & *Achilla* sumpsit supplicium ob scelus patratum in *Pompejum*: *Theodotum* vero tunc elapsum, *Cassius* egit in crucem inventum in Asia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus, & exercitu Regio *Cæsarem* invadente,

vario

vario eventu certatum est aliquoties circa Regiam & in proximis litoribus, ubi etiam urgente hoste in Mare desiliit, enatavitque per longum spatium : Et Alexandrini paludamento potiti, affixerunt id trophæo . Extrema pugna adversus ipsum Regem in Nilo fuit, quæ maxime victoriam attulit . Inter has contentiones menses novem absumpsit, donec *Cleopatram* loco fratris Reginam fecit Ægypti, fratre undecim annorum puero ipsi in Maritum Regnique consortem dato: In Nilumque una cum ipsa quadringentis navibus subvectus perlustravit regionem, & alioqui devinctus feminæ consuetudine. Hæc *Appianus* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*. Lege & A. *Hirtium de Bello Alexandrino*, & *Dionem* Lib. 42. cum *Lucano* Lib. 10. *Suetonio in Julio*, *Plutarcho in Cæsare*, ipso *Cæsare* Lib. 3. *Belli Civilis*, *Orosio* Libro 6. Cap. 15. *Cleopatra Ægypti Regina.*

XIV. Postrema itaque in Ægypto regnavit *Cleopatra*, *Julii* Cæsaris, cui *Cæsarionem* filium peperit; & post ejus mortem *M. Antonii* amica & fautrix contra *Octavium Cæsarem*. Post Actiacam ejusdem *Cæsaris* victoriam, & Alexandriæ expugnationem, cum a *Cæsare* se ad triumphum servari intellexit, Regio cultu exornata in aureo lectulo recubuit, ibique exanimis inventa est. Morsu aspidis sinistro brachio admotæ periit, ut tradunt *Florus* Lib. 4. Cap. 2. *Vellejus Paterculus* Lib. 2. Cap. 87. *Plutarchus in Antonio*, *Galenus* Lib. *De Theriaca ad Pisonem*, *Strabo* Lib. 17. *Dio* Lib. 51. *Eutropius* Lib. 7. *Orosius* Lib. 6. Cap. 19. De fœdis illius amoribus, susceptis ex *Antonio* liberis, impotenti ambitione qua Imperium in Romanos sperare est ausa, & si quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod esset ipsa datura in Capitolio juramentum fecit; iidem Auctores legi possunt, præsertim *Dio* Lib. 1. Mortuæ imaginem cum aspide brachio affixa *Cæsar* in triumpho traduxit, ut *Plutarchus* & *Dio* testantur. De ea *Horatius* Lib. 1. *Oda* 37.

Ausa & jacentem visere Regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sævis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis Mulier Triumpho.

Annos triginta novem vixisse *Cleopatram*, viginti duos regnasse, scribit *Plutarchus*. Totidem annos Regni ipsi tribuunt *Ptolomæus in Regum Canone*, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Porphyrius in Græcis Eusebianis Scaligeri*, *Eusebius in Chronico*, & alii. At si ab obitu *Ptolomæi Auletæ* patris ejus anni illius putentur, vigintiquinque numerandos notat *Petavius*. Cæsaris victoria Ægyptus in potestatem Populi Romani redacta est, & Imperii Provincia deinceps fuit. Ab exordio *Ptolomæi Lagi* ad mortem *Cleopatræ* anni ducenti octoginta quinque numerantur.

ARTICULUS VIII.

De Rebus Romanorum.

I. Occiso ab *Anci* liberis *Tarquinio Prisco*, Regi næ *Tanaquil* industria Romanum Regnum obtinuit *Servius Tullius* ejus gener anno Urbis conditæ centesimo septuagesimo sexto, regnante apud Babylonios *Nabuchodonosore*, Judæis annum vigesimum quartum in Captivitate agentibus. Vejentes & Etruscos debellavit. Aggressus est inde pacis longe maximum opus: Ut quemadmodum *Numa* divini auctor juris fuisset, ita *Servium* conditorem omnis in civitate discriminis, ordinumque, quibus inter gradus dignitatis fortunæque aliquid interlucet, posteri fama ferrent. *Censum enim instituit, rem saluberrimam tanto Imperio: Ex quo belli pacisque munia non viritim ut ante, sed pro habitu pecuniarum* (id est facultatum æstimatione) *fierent. Tum Classes, Centuriasque, & hunc ordinem ex censu descripsit, vel paci decorum, vel bello.* (Ex *T. Livio* Lib. 1.) Populum in sex Classes distribuit. *Tubero* apud *A. Cellium* Lib. 10. Cap. 28. *Servius Tullius Rex Romanorum.*

quin-

quinque tantum recenſet, nulla ratione habita ultimæ Claſſis, quæ cives pauperrimos complectebatur, quos Proletarios, & capite cenſos vocabant, ex quorum numero Milites olim non ſcribebantur. Unde *Livius* enumeratis quinque Claſſibus a *Servio* inſtitutis, ait: *Hoc minor cenſus reliquam multitudinem habuit. Inde una Centuria facta eſt immunis Militia.* Claſſibus diſtributis, ne quis extra eas dolo malo remaneret, *Servius* Legem tulit *De Incenſis:* ut quicumque Civis Romanus nomen opeſque ſuas ex fide non retuliſſet, ipſe & bona ejus proſcriberentur. (Ex *Dionyſio Halicarnaſſenſi.*) Cenſu Civium habito, *Luſtrum* ex *Servii* inſtitutione conditum eſt, ut Cenſus Religione ſanciretur. Decrevit ſcilicet ut poſt Cenſionem certo die cives omnes in ſuis quiſque Claſſibus Centuriiſque ornati, inſtructique in Campo Martio adeſſent. Ibi cæſis victimis Civitas expiabatur ſive luſtrabatur. Hoc ſolemne Sacrificium *Solitaurilia* vocabant; vel potius *Suovetaurilia*, quod ex ſue, ove, & tauro conſtaret, ut notant *Quintilianus* Lib. 1. *Inſtitutionum*, Cap. 5. & *Varro* Lib. 2. *De Re Ruſtica*. Luſtrum quinto quoque anno conditum ex inſtitutione *Servii* Regis teſtatur *Cenſorinus* Libro *De Die Natali*, Cap. 18. Regnavit *Servius Tullius* annis quadraginta quatuor: *Ita ut bono etiam moderatoque ſuccedenti Regi difficilis æmulatio eſſet. Cæterum id quoque ad gloriam accеſſit, quod cum illo ſimul juſta ac legitima Regna occiderunt*, (inquit *T. Livius*). A *L. Tarquinio* genero ſuo trucidatus eſt, *Tullia* filia inſtigante. Quæ cum in Regiæ poſſeſſionem carpento vecta properaret; ab auriga monita de patris cadavere in via jacente, equos currumque deflectere noluit, ſed per corpus paternum agitavit impia, crudeliſque femina. Loco a ſcelere nomen inditum, *Vicus Sceleratus*. (Ex *Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, *Valerio Maximo* Lib. 9. Cap. 11. *Ovidio* Lib. 6. *Faſtorum*, &c.)

Luſtri origo.

Tullia crudelis impietas.

II. Parricidio Regnum adeptus eſt *L. Tarquinius*, cui *Superbo* cognomen facta indiderunt, quia Socerum gener ſepultura prohibuit; *Romulum* quoque inſepultum periiſſe dictitans. Primores Patrum, quos *Servii* Rebus faviſſe credebat, interfecit. Conſcius deinde male quærendi Regni ab ſeipſo adverſus ſe exemplum capi poſſe, armatis corpus circumſepſit. Neque enim ad jus Regni quicquam præter vim habebat: ut qui neque Populi juſſu, neque auctoribus Patribus regnaret. Eo accedebat, ut in charitate Civium nihil ſpei reponenti metu Regnum tutandum eſſet: Quem ut pluribus incuteret, cognitiones Capitalium rerum ſine conſiliis per ſe ſolus exercebat: Perque eam cauſam occidere, in exilium agere, bonis mulctare poterat, non ſuſpectos modo aut inviſos, ſed unde nihil aliud quam prædam ſperare poſſet. Ita Patrum præcipue numero imminuto, ſtatuit nullos in Patres legere; quo contemptior paucitate ipſa ordo eſſet: minuſque per ſe nihil agi indignarentur. Hic Regum primus traditum a Primoribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſolvit; domeſticis conſiliis Rempublicam adminiſtravit; bellum, pacem, fœdera, ſocietates, per ſe ipſe cum quibus voluit, injuſſu Populi ac Senatus fecit. (Ex *Livio* Libro 1.) Pulſus eſt cum annos viginti quinque regnaſſet, anno Urbis conditæ ducenteſimo quadrageſimo quarto. Nulli deinceps Romæ Reges fuere: Sed Regum loco Magiſtratus annuus inſtitutus. Huic mutationi occaſionem dedit *Sexti Tarquinii*, Superbi Regis filii libido, qui *Lucretiæ* caſtiſſimæ feminæ, *Collatini Tarquinii* conjugi, ſtuprum per vim intulit: Quæ dedecoris impatiens, viro, patre, amiciſque ſpectantibus ſe ipſa interemit. Injuriæ vindex, auctorque publicæ libertatis fuit *L. Junius Brutus*, *Tarquinia* Superbi Regis ſorore natus. Pulſo *Tarquinio* duo Conſules Comitiis Centuriatis creati ſunt *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*. Conſulis alterius, cum nihil aliud offenderet; nomen inviſum Civitati fuit. *Neſcire Tarquinios privatos vivere. Non placere nomen. Periculoſum libertati eſſe*, per totam Civitatem vulgabatur. *Bruto* itaque urgente, Conſulatu ſe abdicavit *Collatinus*, rebuſque ſuis omnibus Lavinium translatis, Civitate ceſſit. Senatuſconſulto decretum eſt ut omnes Tarquiniæ Gentis exules eſſent. *Brutus* Collegam ſibi Comitiis Centuriatis creavit *Valerium Publicolam*. Delphos cum *Tarquinii* filiis profectus olim *Brutus*, cum ab Oraculo audiviſſet, qui primus illorum Matri oſculum daret, ſummum Romæ Imperium habiturum, velut ſi prolapſus cecidiſſet, terram oſculo contigit, quod illa communis mater omnium mortalium eſſet. Cum adverſus *Tarquinios* qui contractis copiis bellum intulerant, Exercitum *Brutus* duxiſſet, in acie cecidit cum *Arunte Tarquinio* Superbi Regis filio. *Per-*

Tarquinius Superbus Rex Romanorum.

Lucretiæ ſtuprum.

Regifugium. Conſulum creatio.

rena

ſena Rex Cluſinorum, bello pro *Tarquiniis* ſuſcepto, cum ad Janiculum veniſſet, *Coclitis Horatii* virtute prohibitus eſt, qui dum alii Pontem Sublicium reſcindunt, ſolus Etruſcos ſuſtinuit, & Ponte rupto, armatus ſe in flumen immiſit, & ad ſuos incolumis tranavit. *Id munimentum illo die fortuna Urbis Romanæ habuit.* Grata erga tantam virtutem Civitas fuit: Statua in Comitio poſita: Agri quantum uno die circumaravit, datum. Privata quoque inter publicos honores ſtudia eminebant. Nam in magna inopia pro domeſticis copiis, unuſquiſque ei aliquid, fraudans ſe ipſe victu ſuo, contulit. Aliud emicuit Romanæ virtutis exemplum in *Mucio Scevola*, qui cum ad *Porſenam* occidendum caſtra hoſtium adiiſſet, occiſo *Scriba*, quem Regem eſſe putabat, comprehenſus, coram Regio tribunali ſtetit, metuendus magis quam metuens: *Hoſtis*, inquit, *Hoſtem occidere volui: Nec ad mortem minus animi eſt, quam fuit ad cædem. Et facere, & pati fortia, Romanum eſt. Nec unus in te ego hos animos geſſi: Longus poſt me ordo eſt idem petentium decus ... Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris. Uni tibi, & cum ſingulis res erit.* Rege ignis minas intentante, dextram accenſo ad ſacrificium igni admovit, his verbis *Porſenam* compellans: *En tibi, ut ſentias quam vile corpus ſit iis, qui magnam gloriam vident.* Incredibili Juvenis magnanimitate Rex attonitus, cum ipſum ab Altaribus amoveri juſſiſſet, ipſumque liberum dimitteret, *Mucius* quaſi remunerans meritum trecentos Romanæ Juventutis Principes ſimul in ipſum conjuraſſe dixit. Territus *Porſena* æquas pacis conditiones Romanis obtulit, dimiſſa *Tarquiniorum* defenſione; acceptiſque obſidibus, præſidium Janiculo deduxit. Una ex iis *Clœlia* Virgo, cum caſtra Etruſcorum forte haud procul ripa Tiberis locata eſſent, fruſtrata Cuſtodes, Dux agminis Virginum inter tela hoſtium Tiberim tranavit; ſoſpiteſque omnes Romam ad propinquos reduit. Quod ubi Regi nuntiatum eſt, primo incenſus ira, Oratores Romam miſit ad *Clœliam* obſidem depoſcendam. Deinde in admirationem verſus, *Supra Coclites Mucioſque dicere id facinus eſſe:* Et præferre, *Quemadmodum ſi non dedatur obſes, pro rupto ſe fœdus habiturum; ſic aeditam, inviolatam ad ſuos remiſſurum.* Utrinque conſtitit fides: Et Romani pignus pacis ex fœdere reſtituerunt, & apud Regem Etruſcum non ſolum tuta, ſed honorata etiam virtus fuit; laudatamque virginem parte obſidum ſe donare dixit; Ipſa quos velle legeret. Pace redintegrata, Romani novam in femina virtutem novo genere honoris, ſtatua equeſtri, donavere. Ex *Tit. Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Plutarcho in vita Publicolæ*, *Floro* Libro 1. Cap. 10. *Aurelio Victore de Viris Illuſtribus*, *Valerio Maximo* L. 3. Cap. 2. & 3. &c.

Horatii Coclitis præclarum facinus.

M. Scevolæ generoſitas.

Clœliæ Virginis Romanæ magnanimitas.

III. Anno Urbis conditę ducenteſimo ſexageſimo, orta ſeditione populari, pacis inter Senatum & Plebem Romanam faciendę auctor fuit *Menenius Agrippa* cognomento *Lanatus*. Plebi conceſſum eſt ut ſuos haberet Magiſtratus ſacroſanctos, quibus auxilii latio adverſus Conſules eſſet. Ita Tribuni Plebis creati duo C. *Licinius* & L. *Albinus*. (Ex *Livio Lib.* 2. *Floro Lib.* 1. *Aurelio Victore*, *De Viris Illuſtribus*.) Creati initio duo Tribuni, mox tres illis adjecti: Anno tandem Urbis conditæ ducenteſimo nonageſimoſeptimo iterum quinque additi; ac deinceps decem Tribuni Plebis in Romana Republica fuere.

Tribuni Plebis creati.

IV. Anno Urbis conditæ ducenteſimo ſexageſimoſexto. C. *Marcius Coriolanus* maximi vir animi, optimeque de Romana Republica meritus, Populi ingrati pulſus injuria, ad Volſcos tunc Romanis infeſtos confugit, & ibi ſummum adeptus imperium eſt in bello adverſus Patriam. Quapropter faſtidioſus ille in æſtimandis bonis ſuis Populus, qui reo non pepercerat, exuli ſupplicare compulſus eſt. Miſſi deinde ad eum deprecandum Legati, nihil promovent: miſſi Sacerdotes cum infulis, æque ſine effectu redierunt. Tum Matronę ad Veturiam Matrem *Coriolani*, & *Volumniam* uxorem coeuntes, pervicere ut & *Veturia*, & *Volumnia* duos parvos ex *Marcio* filios ferens ſecum, in caſtra hoſtium irent; & quam armis viri defendere Urbem non poſſent, Mulieres precibus lacrymiſque defenderent. Obviæ Matris in complexum ruens *Coriolanus* repulſam patitur. Rogat mater priuſquam complexum accipiat, an ad hoſtem, an ad filium venerit? Captiva, Materne ſit in caſtris? Exprobrat, rogat, lamentatur: *Ergo ego niſi periſſem* (inquit) *Roma non oppugnaretur.* Uxor deinde ac liberi amplexi, fletuſque ab omni turba Mulie-

Coriolani ad Volſcos defectio.

rum ortus, & comploratio sui, patriæque, fregere tandem Virum. *Expugnasti* (inquit) *& vicisti iram meam, Patria. Hujus precibus, cujus utero genitus sum, te, quamvis merito mihi invisam, dono.* Continuoque Romanum agrum armis hostilibus liberavit. Non inviderunt laudes suas Mulieribus Viri Romani. Templum *Fortunæ muliebri* in perenne Monimentum ædificatum ac dedicatum est. Referunt *T. Livius lib.* 2. *Dionysius Halicarnass. Lib.* 8. *Plutarchus in Coriolano*, *Valerius Maximus Lib.* 5. *Cap.* 4.

Legatio Muliebris.

Decemviri ad scribendas Leges designati.

V. Anno trecentesimo secundo ab Urbe condita, cum Legati ad Leges Atticas exscribendas in Græciam missi Athenis reversi essent, mutata est forma Reipublicæ a Consulibus ad Decemviros, quibus summa potestas, & auctoritas scribendarum Legum demandata est. Ab iis Tabulæ primo decem conscriptæ, mox aliæ duæ additæ: Unde dictæ sunt Leges duodecim Tabularum. (*Ex T. Livio Lib.* 3. *Eutropio Lib.* 1. *A Gellio Lib.* 17. *Cap.* 21. & *Pomponio Jureconsulto*) Decemvirum Imperium in sequentem annum prorogatum. His tandem summotis, & morte aut exilio ob insolentiam & tyrannidem punitis, Consules restituti sunt. Huic mutationi occasionem dedit *Appii Claudii* Decemvirum Principis libido, qui *Virginiam Virginii* Centurionis filiam adamavit: Cujus pudicitiam cum expugnare non posset, Clientem subornavit, qui Virginem in servitutem assereret, serva sua natam, suamque servam esse affirmans. *Virginius* filiam Decemviri Decreto addictam, sibique & sponso ereptam videns, arrepto cultro, *Hoc te uno quo possum*, inquit, *modo filia in libertatem vindico*: Pectus deinde puellæ transfigit, conversisque ad Tribunal oculis: *Te*, inquit, *Appi*, *tuumque caput hoc sanguine consecro*. Sic *Virginius* pudicæ interemptor, quam corruptæ pater esse maluit; Filiæque corpus humeris gerens ad Exercitum profugit, Commilitones ad facinoris ultionem accendens. (Ex *T. Livio Lib.* 3. *Dionysio Halicarnass. Lib.* 11. *Floro Lib.* 1. *Eutropio*, *Aurelio Victore*, *Cicerone Lib.* 2. *De Finibus*, & *Valerio Maximo Lib.* 6. *Cap.* 1.)

Consulum restitutio.

Censorum creatio.

VI. Anno Urbis conditæ Undecimo supra trecentesimum, Censores Romæ sunt creati. Pulsis Regibus, Consules censum egerant. Sed quia per annos septemdecim intermissa censio fuerat, nec Consulibus, cum tot bella imminerent, operæ pretium erat id negotium agere, proprius huic rei institutus est Magistratus. Quamquam vero a censendis æstimandisque facultatibus primo dicti sint, tamen paulatim adjuncta est morum ac disciplinæ cura. Imperium eorum primum quinquennale fuit, sed paulo post annuus ac semestris factus est Magistratus. (*Ex Dionysio Halicarnass.*)

Tribuni Militares Urbs a Gallis capta.

VII. Anno ab Urbe condita trecentesimo vigesimo octavo Romæ Tribuni Militares Consulum loco creati Rempublicam administrarunt, eaque Imperii forma aliquot annis duravit. Anno Urbis conditæ trecentesimo sexagesimoquarto, cum Senones Galli Clusium obsiderent, & Legati a Senatu missi ad componendam inter eos & Clusinos pacem, pugnantes contra Gallos in Clusinorum acie stetissent; hoc facto concitati Senones Urbem infesto Exercitu petierunt, fusisque ad Alliam flumen Romanis, Urbem cepere, præter Capitolium, in quod se Juventus contulerat. Majores natu cum insignibus honorum in vestibulis sedentes ceciderunt, ædibusque direptis ignes injecere. Et cum per aversam partem Capitolii in summum evasissent, clangore anserum, quibus sacris *Junoni*, in summa inopia cibi, tamen abstinebatur, alarumque crepitu proditi, *M. Manlii* præcipue opera dejecti ac repulsi sunt. Qua de re *S. Augustinus Lib.* 2. *de Civitate Dei*, cap. 22. *Hæc Numinum turba ubi erat, cum longe ante quam mores corrumperentur antiqui, a Gallis Roma capta & incensa est? An præsentes forte dormiebant? Tunc enim tota Urbe in hostium potestatem redacta, solus Collis Capitolinus remanserat, qui etiam ipse caperetur, nisi saltem Anseres Diis dormientibus vigilarent.* Coactis deinde Romanis propter famem, quam unam natura vinci non sinebat, de redimenda obsidione magno auri pondo cum *Brenno* Gallici exercitus Imperatore pacisci; dum aurum non sine altercatione appenderetur, quod Gallus iniquo ponderi gladium addidisset, ac intolerandam effudisset Romanis vocem, *Væ victis esse*: Furius Camillus Dictator cum exercitu intervenit, Gallosque post sextum mensem, non sine magna illorum strage Urbe expulit. (Ex *T. Livio Lib.* 5. & *Plutarcho in Camillo*.) Ea tempestate Syracusis tyrannidem exercebat *Dionysius* ille *Tyranni* nomine in Historia celebris.

Bellum Latinum. Decii Devotio.

VIII. Anno Urbis conditæ quadringentesimo decimoquinto, bellum cum Latinis confectum

fectum eſt. *P. Decius* Conſulum alter caput ſuum pro ſalute Reipublicæ devovit, cum Romanam aciem inclinatam & pene jam proſtratam videret: Ac protinus concitato equo in medium hoſtium agmen, Patriæ ſalutem, ſibi mortem petens, irrupit; ſactaque ingenti ſtrage, plurimis telis obrutus, ſuper corruit. *Ex cujus vulneribus & ſanguine inſperata victoriæ emerſit.* (Ex *T. Livio L.* 8. *Floro Lib.* 1. *Valerio Maximo Lib.* 5. *Cap.* 6.)

IX. Anno Urbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimoquarto, bellum Romanorum cum *Pyrrho* Epirotarum Rege cœptum eſt, cum ille Tarentinis Populi Romani hoſtibus in auxilium veniſſet; ac ſexcennio ferme duravit. Primo congreſſu victor fuit *Pyrrhus*: & victoria honeſte uſus, captivos ſummo honore tractavit, occiſos ſepelivit. Quos cum adverſo vulnere & truci vultu etiam mortuos jacere vidiſſet, tuliſſe ad cœlum manus, & hanc emiſiſſe vocem dicitur, *Se totius orbis Dominum eſſe potuiſſe, ſi tales, ſibi Milites contigiſſent.* Poſtea junctis ſibi Samnitibus, Lucanis, Brutiiſque, Romam convolans, omnia ferro igneque vaſtavit. Campaniam depopulatur eſt, atque ad Prænеſte venit, milliario ab Urbe decimooctavo. Non tamen incruenta *Pyrrho* victoria fuit. Ipſe enim vulneratus eſt, & magna pars Militum ejus cæſa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. Quamobrem parta victoria, titulum hunc in Templo *Tarentini Jovis* affixit: *Qui antehac invicti fuere Viri, Pater Optime, hos ego in pugna vici, victuſque ſum ab iiſdem.* Et cum a ſociis increparetur, cur ſe victum diceret, qui viciſſet? Reſpondiſſe fertur: *Næ ego, ſi iterum eodem modo vicero, ſine ullo Milite Epirum revertar.* (Ex *Eutropio*, & *Floro*, *Plutarcho in Pyrrho*, *Juſtino L.* 18. & *Oroſio Lib.* 4.) De pace interim actum. *Pyrrhus* Legatum *Cineam* ad Senatum miſit, petiitque ut componendæ pacis cauſa in Urbem admitteretur. Munera a Rege Primoribus & eorum conjugibus miſſa nemo recipere voluit. Huic Romanorum continentię ſimile exemplum iiſdem ferme temporibus fuit. Nam miſſi a Senatu in Ægyptum Legati, cum ingentia ſibi a *Ptolomæo* Rege miſſa munera ſpreviſſent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris cauſa receptas, poſtera die ſtatuis Regis impoſuerunt. *Appius Claudius* interceſſit ne *Pyrrho* poſtulata Patres concederent. Pacem ab *Appio* turbatam cum *Cyneas* renuntiaſſet, & *Pyrrhus* illum interrogaret, qualis Roma eſſet? Reſpondit: *Senatum ſibi viſum multorum Regum Concilium.* Ita referunt *Juſtinus*, *Florus*, & *Plutarchus in Pyrrho*. Dum hoc bellum geritur, *Pyrrhi* Medicus ad *Fabricium* Conſulem Romani Ducem Exercitus noctu venit, ſpondens ſe *Pyrrhum* veneno occiſurum, ſi mercedem ſceleris acciperet. Quem *Fabricius* vinctum ad Regem remiſit.... Tunc Rex *Fabricii virtutem admiratus, dixiſſe fertur: Ille eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quam Sol a curſu ſuo averti poteſt.* (Ex *Eutropio Lib.* 2. *Epitome Livianæ Hiſtoriæ Lib.* 13. & *Cicerone Lib.* 3. *de Officiis.*) Paulo aliter hanc Hiſtoriam referunt *Valerius Maximus Lib.* 6. *Cap.* 5. & *A. Gellius Lib.* 3. *Cap.* 8. Suprema Romanos inter & *Pyrrhum* pugna Lucaniæ in Campis Aruſinis commiſſa, *Pyrrhus* victus in Epirum rediit. (*Ex Pauſania in Atticis*, *Plutarcho in Pyrrho*, *Eutropio Lib.* 2. *Floro Lib.* 1. *Oroſio Lib.* 4.) Triumphi gloriam bello confecto conſecutus eſt *M. Curius Dentatus*, Anno Urbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimo nono. Eodem anno Cenſores *P. Cornelium Rufinum*, qui bis Conſul & Dictator fuerat, Senatu moverunt, quod ſupra decem argenti cælati libras contra Legem poſſidere convictus eſſet. *Ex Livii Epitome Lib.* 14. *Plutarcho in Sylla*, *Valerio Maximo Lib.* 2. *Cap.* 9. *A. Gellio Lib.* 17. C. 21. & *Salviano Lib.* 1. *De Gubernatione Dei.*)

Bellum cum Pyrrho.

Fabritii virtus.

Cornelius Rufinus ob luxum Senatu motus.

X. Anno Urbis conditæ quadringenteſimo nonageſimo, *Appio Claudio Caudice*, & *M. Fulvio Flacco Conſulibus*, *Primum bellum Punicum* cœptum eſt, ut obſervat *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. Quod quidem Græci *Bellum Siculum* nominant, quia cauſa & materia illius Sicilia fuit. Duravit annos quatuor & viginti. Pax facta anno Urbis conditæ quingenteſimo decimo tertio. Legantur *Polybius Lib.* 1. *Hiſtor.* & *Diodori Siculi Excerpta Libri* 24. & *Cornelius Nepos in vita Amilcaris*. Cum Carthaginenſibus pace facta, C. *Claudio Centone*, & *M. Sempronio Tuditano Coſſ. L. Livius Andronicus* Poeta, primus Romæ fabulas dedit, ut notant *A. Gellius* Lib. 17. Cap. 21. *Cicero Tuſculanarum Quæſtionum Lib.* 1. & *in Bruto*, *Valerius Maximus* Lib. 2. Cap. 4. & *Caſſiodo-*

Primum Bellum Punicum.

rus in Chronico. Peracto Punico bello, sequuta est brevis sane, & quasi ad recipiendum spiritum requies. Tunc primum post *Numæ* Regnum Templum *Jani* clausum fuit, quod deinceps non contigit usque ad *Augusti* tempora. (Ex *Floro Lib.* 2. *Cap.* 3. *Plutarcho in Vita Numæ*, T. *Livio Lib.* 1. *Vellejo Paterculo Lib.* 2.) De Bello Punico primo carmine scripsit *Nævius* Poeta *Ennio* antiquior, cujus meminere, præter ipsum *Ennium*, qui Vatibus Faunisque ipsum annumerat, *Cicero Lib. De claris Oratoribus*, *A. Gellius Lib.* 3. *Cap.* 3. & *Festus Pompejus*.

Primum apud Romanos divortium.

XI. Anno Urbis conditæ vigesimotertio supra quingentesimum, *Spurius Carbilius Ruga* Vir Nobilis, primus Romæ de amicorum sententia divortium cum uxore fecit, quod sterilis esset. (Ex *Dionysio Halicarnass.*) Anno ab Urbe condita quingentesimo undevigesimo id factum notat *A. Gellius Lib.* 17. *Cap.* 21. Anno quingentesimo vigesimo septimo *Severus Sulpitius Lib. De Dotibus*: Quo spectat illud *Tertulliani* in Apologetico: *Per annos ferme sexcentos ab Urbe condita, nulla repudium domus scripsit.*

Bellum Gallicum.

XII. Anno ab Urbe condita quingentesimo vigesimo nono Bellum Gallicum magno apparatu gestum est. Romani victores fuere Duce *L. Æmilio* Consule. Lege *Polybium* Lib. 2. & *Eutropium*, qui octoginta millia hominum ad hoc bellum parata fuisse confirmat testimonio *Fabii Pictoris* Historici, qui Romana castra sequebatur. Gallis haud satis æquus *Polybius* hoc bellum describens: *Hunc*, inquit, *exitum id bellum habuit, quod cum Gallis gestum est: Bellum, si perditam hostium audaciam spectes, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium & occisorum, nulli eorum secundum, quæ hactenus a Scriptoribus sunt commemorata: Sin ipsa incœpta & stolidam rerum singularum administrationem, prorsus aspernabile: Quoniam Galli, non dicam in plerisque, sed prorsus in omnibus actionibus suis ira atque impetu, non consilio reguntur.* Post triennium, Galli debellati sunt ad Clastidium oppidum inter Padum & Alpes situm. *Virdomarus* Dux Gallorum a *M. Claudio Marcello* Consule cæsus. Mediolanum a Romanis captum. Reliqua Oppida ultro Galli Cisalpini, suaque omnia Romanis dediderunt. (Ex *Floro Lib.* 2. *Eutropio Lib.* 3. *Livii Epitome Lib.* 20. *Plutarcho in vita Marcelli*, *Polybio Lib.* 2. *Orosio Lib.* 4. *Cap.* 13.) Quo spectant illa *Virgilii Lib.* 6. *Æneidos*.

Aspice ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorique viros supereminet omnes.
Hic Rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem:
Tertiaque arma Patri suspendet capta Quirino.

Bellum Punicum II. Annibal Punici Dux Exercitus, Marcellus Romani. T. Livius Lib. 27.

XIII. Anno ab Urbe condita quingentesimo trigesimosexto, cœptum est *Bellum Punicum secundum*, sive *Annibalicum*, quo Romanorum & Carthaginensium nomen toto orbe inclaruit. Octodecim annos pugnatum est vario exitu. Romanos ad Lacum Thrasimenum in Etruria, & ad Cannas in Apulia *Annibal* profligavit. Illos iterum vicit ad Canusium. Sed *Marcellus* Romani Exercitus Imperator concionem adeo sævam & acerbam ad milites habuit, postquam in castra rediissent, ut prælio per diem totam infeliciter tolerato, tristior iis irati Ducis oratio esset. Clamor inde ortus, ut veniam ejus diei daret; ubi vellet deinde experiretur Militum suorum animos. *Ego vero*, inquit, *experiar, Milites: & vos crastina die in aciem educam, ut victores potius quam victi, veniam impetretis, quam petitis.* Postera die in aciem Romani processere. Quod ubi *Annibali* nuntiatum est: *Cum eo nimirum*, inquit, *hoste res est, qui nec bonam, nec malam fortunam ferre potest. Seu vincit, ferociter instat victis: Seu victus est, instaurat cum victoribus certamen.* Victoria penes *Marcellum*, Romanosque fuit, non tamen incruenta. Tarentum deinde Pœnorum Præsidium a Q. *Fabio* Consule expugnatum est. *Annibal* dies noctesque festinans ad opem obsessis ferendam, cum captam Urbem audivisset, *Et Romani*, inquit, *suum Annibalem habent: Eadem, qua ceperamus, arte Tarentum amisimus.* In

Scipio Africanus.

Hispaniis prospera fuere Romanorum arma adversus *Asdrubalem* fratrem *Annibalis*, *Publio* & *Cnejo Scipionibus* bellum gerentibus, in quo tamen ingenti parta gloria cecidere runt. Reliquum bellum confecit *P. Cornelius Scipio*, cum in Hispania, tum in Africa, ob quam debellatam ac domitam *Africani* nomen obtinuit. Primus hic Imperator nomine victæ ab se Gentis est nobilitatus. *Scipio Annibalem* in Africa suprema Carthagi-

nensi-

nenſibus pugna vicit anno ab Urbe condita quingenteſimo quinquageſimotertio. Pacem rogaverant Carthaginenſes per Legatos; petierat ipſe *Annibal* cum *Scipione* collocutus: *Veſtri (ut audio) patres*, inquit, *nonnihil etiam ob hoc quia parum dignitatis erat in Legatione, negaverunt pacem. Annibal pacem peto.* Sed armis rem decernere Romanis placuit. De hoc bello legendi *Polybius* Lib. 3. *Appianus Lib. de bellis Punicis*, *T. Livius* Lib. 21. & ſequentibus ad trigeſimum incluſive, *Cornelius Nepos in Vita Annibalis*, *Plutarchus in Vita Fabii*, *Silius Italicus*, *Eutropius*, *Oroſius*. *T. Livius Lib. 30.*

Bellum Macedonicum.

XIV. Pacem punicam Bellum Macedonicum excepit contra *Philippum* Regem, Athenienſibus, Attalo, aliiſque Romanorum ſociis infeſtum. Indictum eſt anno ab Urbe condita quingenteſimo quinquageſimoquarto. *P. Sulpicio Galba* 2. & *C. Aurelio Cotta Coſs.* Belli gerendi Provincia *Sulpicio* Conſuli a Senatu demandata eſt. Qui ducto in Macedoniam exercitu, equeſtribus prœliis cum *Philippo* proſpere pugnavit. Anno belli tertio, *T. Quinctius Flaminius* Conſul adverſus *Philippum* in faucibus Epiri feliciter dimicavit, fugatumque coegit in Regnum reverti. Anno belli quarto, *Quinctius* ad Cynoſcephalas in Theſſalia cum *Philippo* debellavit. *L. Quinctius* ejus frater Arcananas in deditionem accepit, expugnata Leucade. Anno belli quinto confecta pax: Leges pacis ex Senatus Decreto, de Legatorum decem ſententia, *Philippo* datæ a *Quinctio*. Libertas Græciæ reſtituta. Hujus belli Hiſtoriam ſcripſere *Polybius* Lib. 17. & *Legationibus* 6. 7. 9. *T. Livius* Lib. 31. 32. & 33. *Plutarchus in Quinctio.*

Lex Oppia abrogata.

XV. Anno ab Urbe condita quingenteſimo quinquageſimo nono, *Lex Oppia* de cultu Matronarum reſtringendo, nequicquam obſiſtente *Catone* abrogata eſt. Hanc tulerat C. *Oppius* Tribunus Plebis, Q. *Fabio* & *T. Sempronio* Conſulibus, in medio ardore Punici belli: *Ne qua Mulier plus ſemiuncia auri haberet. Neu veſtimento verſicolori uteretur: Neu junctlo vehiculo in Urbe, Oppidove, aut propius inde mille paſſus, niſi Sacrorum publicorum cauſa veheretur.* Matronarum importunæ preces, & metus muliebris ſeditionis abrogationem Legis extorſerunt. Poſt annos viginti abrogata eſt, quam lata. (*Ex T. Livio* Lib. 34.)

Megaleſia.

XVI. Anno ab Urbe condita quingenteſimo ſexageſimo, Megaleſia, Ludos Scenicos, C. *Atilius Serranus*, & *L. Scribonius Libo* Ædiles Curules primi fecerunt. Horum Ædilium Ludos Romanus primum Senatus a Populo ſecretus ſpectavit. Grave inde apud Plebem murmur. Ipſum *Scipionem* Africanum, quod conſul auctor hujus rei fuiſſet, pœnituiſſe ferunt. *Adeo nihil motum ex antiquo, probabile eſt Veteribus, niſi quæ uſus evidenter arguit, ſtari malunt.* (*Ex T. Livio* L. 34.)

Bellum cum Antiocho Magno Aſiæ Rege.

XVII. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, bellum cum *Antiocho Magno* Aſiæ Rege ſuſceptum eſt. Faces belli fuere *Thoas* Ætholiæ Princeps, qui a Romanis nequaquam meritum præmium conſecutos ſuos cauſabatur; & *Annibal*. *Antiochus* Græciam & Inſulas occupavit. Belli gerendi provincia *Manio Acilio Glabrioni* demandata eſt, qui victum ad Thermopylas *Antiochum* in Aſiam ſecedere compulit, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde *Antiocho* a *L. Cornelio Scipione*, adjuvante *Eumene* Rege, *Attali* Pergameni filio; pax data ea conditione ut Regionibus omnibus cis Taurum Montem cederet. *Eumeni* Regnum ampliatum Rhodiis, qui & ipſi ad victoriam referendam Romanos plurimum juverant, quædam Civitates conceſſæ. Hujus belli hiſtoriam habes apud *T. Livium* Libris 35. 36. & 37. Initio belli *P. Scipio Africanus* Legatus ad *Antiochum*, Epheſi cum *Annibale* collocutus eſt; ut animum ejus tentaret, ſi qua poſſet, & metum demeret periculi ei quicquam a Romanis eſſe. Quærenti Africano, *Quem fuiſſe maximum Imperatorem Annibal crederet?* Reſpondit, *Alexandrum Macedonum Regem, quod parva manu immemorabiles Exercitus fudiſſet; quodque ultimas horas, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet.* Quærenti deinde; *quem ſecundum poneret? Pyrrhum* dixit, *caſtrametari primum docuiſſe. Ad hoc neminem elegantius loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe, artem etiam conciliandi ſibi homines eam habuiſſe, ut Italicæ Gentes Regis externi, quam Populi Romani, tandiu Principis in ea terra, Imperium eſſe mallent.* Roganti, *Quem tertium diceret? Haud dubie ſemetipſum* dixit. Tum ſubridens *Scipio* ſubjecit: *Quidnam tu diceres, ſi tu me viciſſes?* Reſpondit Annibal: *Tum me vero & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omnes & alios Imperatores eſſe.* Et perplexum

Punico aſtu reſponſum, & improviſum aſſentationis genus *Scipionem* movit: quod egregie ſe Imperatorum velut inæſtimabilem ſecreviſſet. Ita refert *T. Lyvius* Lib. 35. ex *Claudio* qui Libros Acilianos ſecutus eſt.

Scipioni Africano a Tribunis Plebis dicta dies. Ejus magnanimitas.

XVIII. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo, P. *Scipioni* a *Petillis* Tribunis Plebis dicta dies eſt, quod præda ex *Antiocho* capta Ærarium fraudaſſet. Juſſus dicere cauſam, ſine ulla criminum mentione orationem adeo magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exorſus, ut ſatis conſtaret, neminem unquam neque melius, neque verius laudatum eſſe. Dicebantur enim ab eodem animo ingenioque a quo geſta erant; & aurium faſtidium aberat; quia pro periculo, non in gloriam referebantur. Tribuni infamia intactum, invidia qua poſſunt urgent. Orationibus in noctem perductis, producta dies eſt. Ubi ea venit, Tribuni in Roſtris prima luce conſederunt. Citatus reus magno agmine amicorum clientumque per mediam concionem ad Roſtra ſubiit; ſilentioque facto: *Hoc*, inquit, *die, Tribuni Plebis, voſque Quirites, cum Annibale & Carthaginenſibus ſignis collatis in Africa bene ac feliciter pugnavi. Itaque cum hodie litibus & jurgiis ſuperſederi æquum ſit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem Optimum Maximum, Junonemque, & Minervam, cæteroſque Deos, qui Capitolio atque Arci præſident, ſalutando ibo: Hiſque gratias agam, quod mihi, & hoc ipſo die, & ſæpe alias egregie Reipublicæ gerendæ mentem facultatemque dederunt. Veſtrum quoque quibus commodum eſt, ite mecum Quirites: & orate Deos ut mei ſimiles Principes habeatis. Ita ſi ab annis ſeptemdecim ad ſenectutem ſemper vos ætatem meam honoribus veſtris anteiſtis, ego veſtros honores rebus gerendis præceſſi.* Ab Roſtris in Capitolium aſcendit: Simul ſe univerſa concio avertit, & ſecuta *Scipionem* eſt; adeo ut poſtremo Scribæ viatoreſque Tribunos relinquerent, nec cum iis præter ſervilem comitatum, & Præconem, qui reum ex Roſtris citabat, quiſquam eſſet. *Scipio* non in Capitolio modo, ſed per totam Urbem omnia Templa Deorum cum Populo Romano circumiit. Hic ſpecioſus ultimus dies *P. Scipioni* illuxit, poſt quem cum invidiam & certamina cum Tribunis proſpiceret, in Liternum ad voluntarium exilium ſeceſſit. *L. Scipio* ejus frater peculatus damnatus eſt. (Ex *T. Livio* Lib. 38. *Valerio Maximo* Lib. 3. Cap. 7. *A. Gellio* Lib. 4. Cap. 18.)

Bacchanalia ſublata.

XIX. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo octavo Bacchanalia, ſacrum Græcum & nocturnum, ſcelerum omnium ſeminarium, cujus mali labes ex Hetruria velut contagione morbi penetraverat, cum ad ingentis turbæ conjurationem perveniſſet, a Conſule *Poſthumio Albino* inveſtigatum, & multorum pœna compreſſum eſt. In Luco enim *Simila*, Bacchanalibus, ſpecie Religionis infandæ libidines, ac cædes perpetrabantur, jamque ſupra ſeptem millia virorum ac feminarum conjuraverant, cum tota impuriſſimæ ac maleficæ ſuperſtitionis ſcena detecta eſt. Senatuſconſulto cautum eſt, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia eſſent.* (*Ex T. Livio* Lib. 39. & *Valerio Maximo* Lib. 6. Capit. 3.) Quo ſpectat illud *Tertulliani*, in Apologetico: *Liberum Patrem cum Myſteriis ſuis Conſules Senatus auctoritate non modo Urbe, ſed univerſa Italia eliminaverunt.* Et illud *S. Auguſtini* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 13. *Liberi Patris velut Dei Nomine per immundos Dæmones Bacchanalia Sacra, vel potius Sacrilegia ſunt inſtituta. Di quorum rabioſa turpitudine ſic Senatus erubuit, ut in Urbe Roma eſſe prohiberet.*

Legationes contra Philippum Macedonum Regem Romam miſſæ. Filius Patri veniam obtinuit.

XX. Anno Urbis conditæ quingenteſimoſeptuageſimo primo, Legationes undique contra *Philippum* Macedoniæ Regem e Græcia Romam advenerunt. *Philippus Demetrium* filium excuſandi ſui gratia miſit, qui Patris abſolutionem a Senatu obtinuit. Qua de re *Juſtinus* Lib. 32. *Cum diſceptatio in Senatu inter Demetrium Philippi filium & Legatos Civitatum eſſet, turba querelarum confuſus Adoleſcens repente obticuit. Tunc Senatus verecundia ejus motus, cauſam illi donavit. Atque ita modeſtia ſua, Demetrius veniam Patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit. Quod ipſum Decreto Senatus ſignificatum eſt: ut appareret, non tam abſolutum Regem; quam donatum filio Patrem.* Legi poteſt & *Polybius Legatione* 46. & *T. Livius* Lib. 39. *Demetrius* ad Patrem reverſus, in *Perſei* fratris odium incurrit; cujus calumniis circumvento, & ob Romanorum gratiam ſuſpecto primo venenum dari; tum ſemianimem præfocari juſſit. (*Ex T. Livio* Lib. 40.)

XXI. Anno Urbis conditæ quingenteſimo octogeſimo tertio, bellum adverſus *Perſeum* Mace-

Macedoniæ Regem ſuſceptum eſt. *Perſeum* debellavit *Æmilius Paulus*, & Macedoniam in formam Provinciæ redegit. Oppidorum quæ *Perſeum* juverant, in Epiro 70. muros diruit: ac demum triumphavit *Perſeo* ante currum ducto cum tribus filiis: cujus triumphi lętitia ne ſolida ei contingeret, duorum filiorum funeribus inſignita eſt: Quorum alterius mors Patris triumphum præceſſit, alterius eſt ſecuta. (Ex *T. Livio* Lib. 45.) Anno belli hujus tertio, *Ennius* Poeta plurimarum Tragœdiarum, & Romanorum Annalium rudi & inculto carmine conſcriptorum Auctor, obiit annos natus ſeptuaginta. Ipſius honorifice meminerunt *Cicero in Bruto* Lib. 1. *Academicarum Quæſtionum*, Lib. 7. *De Finibus*, *Ovidius* 2. *Triſtium*; *Horatius* Lib. 1. *Epiſtolarum*, *Epiſt.* 19. Lib. 2. *Epiſt.* 1. & *de Arte Poetica*; *Lucretius*, Lib. 1. *Quintilianus* Lib. 10. *Inſtitutionum Oratoriarum*, Cap. 1. *Macrobius* Lib. 6. *Saturnalium*, Cap. 3. *Suetonius Tranquillus* Lib. *De Illuſtribus Grammaticis*. *Ennio* coævi fuere, vel ſuppares *Cœcilius Statius* Poeta Comicus. *Marcus Pacuvius* Poeta Tragicus, *Ennii* Nepos, *Marcus Accius*, *Plautus*, & *Terentius*, Poetæ Comici, elegantiſſimi. *Terentii* Vitam ſcripſit *Suetonius*.

Bellum adverſus Perſeum Macedoniæ Regem.

Ennii Poeta obitus.

XXII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quinto bellum Punicum tertium cœptum eſt ad *Maſaniſſam* Numidarum Regem vindicandum a Carthaginenſium injuriis, qui ipſum infeſtabant, & contra fœdus Naves habebant. Duo Conſules belli gerendi provinciam ſuſceperunt. *Manilius* pedeſtribus copiis, *Cenſorinus* Claſſi præfectus eſt. Antequam ullæ Naves in Africam apuliſſent, Uticenſes ſe ſuaque omnia dediderunt. Carthaginenſes idem fecerunt. Sed nihilominus vincente *Catonis* ſententia eo miſſi Conſules, qui Carthaginenſibus juſſere ut alio migrarent. Quo mandato ad bellum ſunt inflammati. Res ſegniter ac infeliciter geſta eſt a *Cenſorino* & *Manilio*, necnon a *Calpurnio*, *Piſone* & *Mancino*. *Scipionis* virtus fideſque ab ipſo belli exordio maxime enituit, & magnopere Romæ prædicata eſt. Hinc omnes optabant illum in Africam mitti Conſulem. Inſtabant Comitiorum dies: Sed obſtabat ætas viri nondum ad tantum honorem legitima. Ædilitatem enim ambiebat, cum Populus Conſulatum obtulit. Contradicentibus autem Conſulibus, & Legem objicientibus, Populus perſeverabat in precibus, clamitans ſe Legibus a *Tullio Romuloque* latis factum Comitiorum arbitrum, & poſſe Leges ad ea pertinentes vel ratas habere, vel irritas. Tandem unus Tribunorum Plebis minatus eſt adempturum ſe poteſtatem Comitiorum Conſulibus, ni aſſentirent Populo. Ita Conſules permiſerunt Tribunis Plebis ut Legem hanc in annum unum abrogarent, quo exacto ferrent eam denuo. Quod exemplum videtur ſumptum a Lacedæmoniis, qui cum neceſſitate coacti Leges poſthabere, captos ad Pylum abſolverent ab ignominia, feruntur dixiſſe: *Dormiant Leges hodie*. Novus Conſul bello Punico Præfectus, Carthaginem expugnavit, ac funditus delevit. In clade Urbis captæ dum ferro & igne in hoſtes ſæviretur, die ſeptima, ſupplices quidam ad *Scipionem* confugerunt, præferentes verbenas *Æſculapii*, cujus Templum prædives erat in Arce, nobilius cęteris. Has illi prætendentes, de ſalute tantum paciſci cum *Scipione* petebant, concedenda his qui vellent, Arce excedere: quod impetrarunt, exceptis transfugis. Exiveruntque mox quinquaginta millia virorum promiſcue ac mulierum, tranſmiſſa per anguſtam portam antemuralem: Quibus ſtatim addita eſt Cuſtodia. Transfugæ autem ad ſummum nongenti deſperata ſalute, in *Æſculapii* Templum ſe receperunt, cum *Aſdrubale* Carthaginis Duce, & uxore, duobuſque filiis. Unde facile Romanis reſiſtebant, ut e loco edito & impoſito rupibus, quo etiam pacis tempore ſexaginta gradibus aſcendebatur. Tandem famis, vigiliarum, pavoris, exitio jam propinquante, impatientia, fano deſerto, in ſummam ædem ſeſe proripuerunt: Et interim *Aſdrubal* clam fugit ad *Scipionem* cum ramis oleæ. Eum *Scipio* juſſum aſſidere ſibi ad pedes, oſtendit transfugis: Quo viſo poſtularunt ſilentium, & impetrato, poſt effuſa in *Aſdrubalem* multa variaque convitia, Templum incenderunt, & ſe concremaverunt. Fertur, dum accenderetur ignis, uxorem *Aſdrubalis* ornatam pro tempore conſtitiſſe ex adverſo *Scipionis*, cum duobus filiis, & clara voce dixiſſe: *Tibi quidem, Romane, Dii ſint propitii, qui jure belli uteris: Ab hoc autem Aſdrubale, Patriæ, Sacrorum, mei, filiorumque proditore, Genii Carthaginis, Tuque cum eis, pœnas exigant.* Deinde ad *Aſdrubalem* verſa: *Sceleſte*, inquit, *perfide, effœminatiſſime virorum omnium, me quidem, & hos meos filios hic ignis ſepeliet: Tu vero ad quem triumphum*

Bellum Punicum III.

Scipio Conſul factus hoc belli m confecit.

Aſdrubalis deditio.

Uxoris ejus deſperatus furor.

ſervaris, Dux Magnæ Carthaginis! Quas nunc pœnas dabis huic, cui nunc ſupplex aſſides? His exprobratis, jugulavit filios, conjecitque in ignem, & ſeipſam inſuper. Hunc ajunt fuiſſe uxoris exitum, qui magis decuiſſet ipſum *Aſdrubalem*, (inquit *Appianus*.) At *Scipio* Urbem, quæ per annos, ex quo fuerat condita, ſeptingentos floruerat Maris & Inſularum imperio, armis, claſſibus, elephantis, pecuniis, conferenda cum quovis Regno maximo: Audacia vero & alacritate præferenda etiam, quando ademptis navibus armiſque, tamen per triennium famem & bellum ſuſtinuit. Tunc funditus deletam videns, fleviſſe dicitur, & hoc Carmen ecinille:

Carthago funditus deleta.

Jamque dies aderit quo concidat Ilion ingens,
Et Priamus, Priamique ruat Plebs armipotentis.

Familiariter a *Polybio* Præceptore rogatus, quid ſibi vellent ea verba, faſſus eſt ingenue cogitationem ſibi incidiſſe de Patria, cui timeret, vices rerum humanarum conſiderans, ut ipſe *Polybius* in Hiſtoriis ſuis memorat. Accepto victoriæ nuntio, Senatus decem Legatos lectos e Patrum numero, miſit in Africam, ut una cum *Scipione* ordinarent eam Provinciam. Hi ſi quid Carthaginis ſupererat, decreverunt id Scipionem diruere: Interdixeruntque ne quis ibi habitet, additis etiam diris devotionibus, ſi quis contra faciat: Præſertim ſi quis Byrſan, Megarave condat denuo. Placuit & Civitates hoſtium eo bello ſocias omnes ad unam delere, & agros eorum attribuere Sociis Romani Populi, præſertim Uticenſibus, quicquid ab utroque latere Carthaginem & Hipponem uſque protenditur. Cæteros tributarios fecerunt & ſtipendiarios. Decreveruntque ut Prætor ad eos ex Urbe mitteretur annis ſingulis. *Scipio* Claſſe revectus in Urbem triumphum egit omnium nobiliſſimum, ornatum ſtatuis ac donariis, quæ Carthaginenſes per tot ætates, ex tot victoriis toto orbe partis, comportaverant in Africam. Hujus belli Hiſtoriam accurate ſcripſit *Appianus* Lib. *de Bellis Punicis*, præter quem legi poſſunt *Liviana Epitome* Librorum 49. 50. & 51. *Florus* Libro 2. Cap. 15. *Eutropius* Lib. 4. & *Oroſius* Lib. 4. Cap. 22. Initio Belli Punici obiit Romæ *M. Porcius Cato* Cenſorius, annos quinque & octoginta natus, cum eo ipſo anno, Urbis nempe conditæ ſexcenteſimoquinto contra *Servium Galbam* ad Populum ſumma libertate dixiſſet, ut ſcribit *Cicero in Bruto*. Eius Vitam apud *Plutarchum* legere eſt. Tribunus, Quæſtor, Conſul, & Cenſor fuit. Magnam potentiam collegit facundia, multique eum *Demoſthenem Togatum*, appellabant. Hiſpaniam citeriorem Conſul ſortitus, bellum glorioſe confecit. Ipſe plures Urbes ait ſe cœpiſſe, quam egiſſet in Hiſpania dies. Neque hæc jactantia fuit: Ceperat enim quadringentas (inquit *Plutarchus*.) Militibus, præter compendium ex bello magnum, libram argenti viritim diviſit: Ad ſe præter eſculenta & poculenta negavit ex præda quicquam rediiſſe. *Malo*, inquiebat, *de virtute cum optimis, quam cum divitibus de pecunia, aut cum avariſſimis certare de quæſtu*. In cenſura multorum in ſe concitavit invidiam ob ſeveritatem. *L. Quintium*, qui Conſul fuerat, & quod majoris momenti ei erat ad gloriam, *T. Quintii*, qui *Philippum* debellaverat, fratrem, Senatu movit, quod in gratiam Pueri, quo velut ſcorto abutebatur, Gallum transfugam in convivio interfeciſſet. Senatu pariter movit *Manlium*, quem omnium opinio Conſulem deſignabat, quod uxorem interdiu fuiſſet oſculatus inſpiciente filia. Uxorem ſuam ajebat, niſi magno tonitru numquam complexum ſibi tuliſſe, atque per jocum ſe dicere ſolitum: *Jove tonante ſe beatum eſſe*. Plurimos offendit præciſo luxu, quem aperte extorquere laboranti & infectæ multitudini non poterat. Quamvis *T. Quintii* factio, Tribunique illum ad Populum accuſaverint, Cenſuram ejus Populum approbaſſe conſtat: Cum enim poneret Statuam in Æde Salutis, non imperia adſcripſit, nec triumphum *Catonis*, ſed *Quod Rempublicam Romanam ad pravos mores declinantem ac vergentem, bona Diſciplina ſuiſque Inſtitutis Cenſor correxiſſet*. Ad eos qui mirabantur, cum Statuas multi homines obſcuri haberent, ipſum non habere: *Malo*, inquit, *quari quare nulla mea Statua exſtet, quam quare exſtet*. Atque omnino volebat, ut ne laudari quidem ſe permitteret bonus civis, niſi hoc e Republica fieret. Plurimus tamen fuit in ſeipſo prædicando. Quippe eos, qui ob vitia arguebantur, dicere ſolitos refert: *Immerito ſe culpari, qui Catones non eſſent*. Illos autem qui facta quædam ſua imitari inepte ſtuderent, *Siniſtros Catones* appellari. *Malle ſe*, ajebat, *nullo benefactis ſuis non haberi honorem, quam peccantem*

M. Porcius Cato.

Ejus in Cenſura veritas.

non puniri. Veniam dare se omnium noxis, præterquam suis. Profciſſus convitio ab homine obſcœnæ & improbæ vitæ: *Iniqua*, inquit, *tecum mihi pugna eſt. Nam & mala audis facile, & dicis prompte: Mihi tum dicere moleſtum eſt, tum audiendi ſum inſolens. Trium ſe per totam vitam pœnituiſſe* ajebat: *Unum quod Mulieri arcanum credidiſſet: Alterum, quod navigaſſet quo ire poterat pedibus: Tertium, quod unum diem manſiſſet inteſtatus.* Varia monumenta Hiſtoriaſque commentatus eſt. Bellum Punicum tertium & ſupremum accendit. Quacumque de re diceret ſententiam, ſemper ſuffragio ſuo addebat: *Hoc cenſeo, & Carthaginem delendam.* Contra *P. Scipio Naſica* perpetuo pro ſententia dicebat, *Cenſeo Carthaginem relinquendam.* Lege *Plutarchum in Catone Majore.* Extrema Catonis ætate floruit *Aulus Poſthumius Albinus*, qui & Prætor & Conſul fuit. Hic Hiſtoriam Rerum Romanarum græce ſcripſit. Cum vero initio Hiſtoriæ ſuæ ſibi veniam imperitiæ petiiſſet, quod homo Romanus Græca oratione uteretur, *M. Cato* eum feſtive riſit, *Quod maluerit culpam deprecari quam culpa vacare . . . . . Ei veniam dandam dicens, ſi illud Opus Amphyctionum decreto ſubactus aſſumpſiſſet.* Referunt *Plutarchus in Catone Majore, A. Gellius* Lib. 11. Cap. 8. *Macrobius in Proœmio Saturnalium*, & *Cornelius Nepos.*

A. Poſthumius Albinus Hiſtoricus.

XXIII. Eodem quo Carthago concidit anno, *Lucius Mummius Nepos* Conſul Corinthum funditus evertit; ut ſcribit *Velleius Paterculus* Lib. 1. Diruta Corintho, *Mummius* aliarum Græciæ Urbium, quæ contra Romanos bellum ſuſceperant, muros dejecit, armaque Civibus ademit. Deinde poſtquam Legati Romam miſſi ſunt, quorum conſilio in Græciæ rebus ordinandis uteretur, Concilia ſingularum Nationum, Achaicum, Phocicum, Bœoticum, &c. abolevit, *Pauſania* teſte in *Achaicis.*

Corinthus diruta.

XXIV. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo decimo, bellum Hiſpanicum adverſus *Viriatum* Luſitaniæ Ducem decretum eſt. *Sulpicio Galba*, & *L. Aurelio Cotta* Conſulibus. Qui cum in Senatu de Imperio contenderent, *Scipio Æmilianus* cenſuit neutrum in Hiſpaniam mittendum, quod alter nihil haberet, alteri nihil ſatis eſſet. Sic *Cottæ* paupertatem, *Galbæ* avaritiam notabat; Obtinuitque ut neuter eam in Provinciam mitteretur (ut refert *Valerius Maximus*, Lib. 6. Cap. 4.) Itaque *Scipionis* fratri *Q. Fabio Æmiliano* Imperium Proconſulare in Hiſpania prorogatum eſt. *Viriatum* vicit *Fabius*: Sed cum victoriam incautius perſequeretur, ad eas anguſtias redactus eſt, ut pacem illi concedere operæ pretium duceret. Poſtea *Q. Servilius Cæpio* Conſul in Hiſpaniam miſſus, pace neglecta, quam cum *Viriato* fecerat *Fabius*, Senatu permittente, bellum contra *Viriatum* renovavit, illum fudit, fugavit, ejuſque Legatis corruptis, dolo interemit. Romanis diſplicuit *Cæpionis* perfidia. *Viriati* interfectoribus præmium a *Cæpione* promiſſum petentibus reſponſum eſt: *Nunquam Romanis placuiſſe Imperatores a ſuis Militibus interfici.* In locum *Viriati* novo Imperatore creato *Tantalo*, adverſus Saguntum expeditio ſuſcepta eſt. Hanc Urbem *Annibal* everſam inſtauraverat, & Patriæ nomine Carthaginem appellaverat. Repulſos inde Hiſpanos, cum Bætim amnem tranſirent, ſubſecutus *Cæpio* ita preſſit urſitque, ut *Tantalus* rebus ſuis diffidens & ſe & Exercitum traderet ea conditione ut non iniquius quam ſubditos tractaret. Omnibus armis ſpoliati; & ne deinceps latrociniis viverent, terra ſatis ampla donati ſunt. (Ex *Appiano* Libro *De Bellis Hiſpanicis.*)

Bellum Hiſpanicum.

XXV. Iiſdem temporibus Numantinum bellum in Celtiberia ortum eſt: Quod Segidenſes ſocios ſuos manibus Romanorum elapſos Numantini recepiſſent. Qui iuſſi a *Metello* arma deponere, minime paruerunt. Cum Numantinis a *Q. Pompejo* primum, deinde *M. Popilio Procoſ.* tum ab *Hoſtilio Mancino*, infeliciter pugnatum eſt. Tandem *Scipio Æmilianus* iterum Conſul Numantinis debellatis & fame expugnatis, quinquaginta tantum triumpho reſervavit, cæteros ſub corona vendidit: *Numantiam* vero ſolo æquavit, ut antea Carthaginem. (Ex *Appiano* Lib. *De Bellis Hiſpanicis.*)

Bellum Numantinum.

XXVI. Dum Numantinum Bellum gerebatur, *Junius Brutus* Conſul Hiſpaniam ulteriorem ſortitus, Luſitanos multis cladibus affecit; & Gallæcos, ſive Gallaicos, montanæ regionis incolas, qui Lutitanis ſuppetias tulerant, devicit, unde & *Gallæci* cognomen conſecutus eſt. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 55. *Floro* Lib. 1. Cap. 17. *Eutropio* Lib. 4. *Oroſio* Lib. 5. Cap. 5.) Floruit Romæ eo tempore *Lucius Accius* Poeta Tragicus, *Poeta.*

L. Accius

de quo *Cicero Oratione pro Archia Poeta* ait : *Decimus quidem Brutus ſummus ille Vir & Imperator, Accii amiciſſimi ſui carminibus Templorum ac Monumentorum aditus exornavit ſuorum.*

Bellum ſervile.

XXVII. Eodem anno quo Numantinum bellum confectum eſt, bellum Servile in Sicilia excitavit *Eunus* Syrus ex urbe Apamea ſervus *Antigenis* Eunenſis. *Calpurnius Piſo*, & *Rupilius* Conſules bellum iſtud confecerunt, ac ſervos perdomuerunt. De quo legenda Excerpta ex *Diodori Siculi* Lib. 34. *Liviana Epitome* Libri 56. *Florus* Lib. 3. Cap. 19. *Valerius Maximus* Lib. 2. Cap. 7. *Oroſius* Lib. 5. Cap. 6.

Lex Agraria Tiberii Gracchi cadis.

Eodem anno quo everſa Numantia eſt, Urbis conditæ ſexcenteſimo vigeſimo primo, *Tiberius Gracchus* Vir Conſularis & Tribunus Plebis civilis ſeditionis auctor fuit, in qua ipſe miſere periit. Legem Agrariam tulit, *Ne quis ex agro publico plus quam quingenta jugera poſſideret: Quod ſupereſſet, id pauperibus divideretur*. Quin etiam *Attali* Pergami Regis pecuniam, (qui nuper mortuus, Populum Romanum heredem ſcripſerat,) egentibus diſtribuendam cenſuit. Cumque palam diceret, ſublato Senatu omnia per Plebem agi debere, Patres Conſcripti in Ædem Fidei publice convocati a *Mucio Scevola* Conſule, quid in tali tempeſtate faciendum eſſet, deliberabant: Cunctiſque cenſentibus, ut Conſul armis Rempublicam tueretur, *Scevola* negavit ſe quidquam acturum. Tum *Scipio Naſica* circumdata lævo brachio togæ lacinia, ſublataque dextera proclamavit: *Qui Rempublicam ſalvam eſſe volunt, me ſequantur*. Tum ad Capitolium contendit, ubi Plebs cum Graccho congregata erat. *Scevolam* ſecuti ſunt Optimates, Senatus, & Ordinis Equeſtris pars melior & major. *Gracchus* fugiens fragmine ſubſellii occiſus eſt. Corpus ejus in Tiberim projectum. Ex Plebe trecenti & amplius fuſtibus contuſi & lapidibus obruti ceciderunt. (Ex *Appiano* Lib. 1. *De Bellis Civilibus*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Capp. 2. & 3. *Floro* Lib. 3. Cap. 14. *Valerio Maximo* Lib. 3. Cap. 2. *Plutarcho in Gracchis*, *Aurelio Victore De Viris Illuſtribus*, *Oroſio* Lib. 5. Cap. 8. *Cicerone Oratione De Aruſpicum Reſponſis*.) Scipio Africanus *Æmilianus* ad Numantiam nuntiato *Tiberii Gracchi* exitu, exclamaſſe fertur:

Sic pereat quiſquis deſignet talia facta.

Poſtea cum a Numantiæ excidio reducem C. *Carbo* Tribunus Plebis ad Roſtra perductum interrogaret, quid ſentiret de cæde *Gracchi?* Jure eum cæſum videri reſpondit. Obſtrepente Populo, *Taceant*, inquit, *quibus Italia noverca eſt* (Ex *Plutarcho*, *Valerio Maximo* Lib. 6. Cap. 2. & *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 4.): Scipio paulo poſt in lectulo mortuus eſt repertus, non ſine veneni ab uxore *Sempronia* ſorore *Gracchorum* dati ſuſpicione.

Polybius Hiſtoricus.

Scipioni diu ſuperſtes non fuit Polybius Megalopolitanus, Philoſophus & Hiſtoricus nobilis, pacis & belli artibus clariſſimus, quo *Scipio* ipſe Præceptore gloriabatur, ejuſque conſiliis & opera plurimum uſus eſt. Hujus celebratur vox egregia conſilium dantis *Scipioni* ſuo: *Quoties foras prodiiſſet, ne domum prius rediret, quam aliquem ſibi benefaciendo amicum adjunxiſſet*. De *Polybio* pluribus agunt *Caſaubonus* ipſius Interpres, & *Voſſius* Lib. 1. *de Hiſtoricis Græcis* Cap. 19.

Romanorum bellum cum Gallis Tranſalpinis.

XXVIII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo trigeſimo bellum cum Tranſalpinis Gallis cœptum eſt. C. *Sextius Calvinus* Conſul Salios funditus delevit, coloniam Aquas Sextias condidit. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. & *Vellejo Parteculo* Lib. 2.) Poſt biennium *Cn. Domitius Ahenobardus* contra Arvernos & Allobroges bellum geſſit, eoſque devicit. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. *Floro* Lib. 3. Cap. 2. *Suetonio in Nerone*, *Oroſio* Lib. 5. Cap. 13.) Anno Urbis conditæ trigeſimo tertio ſupra ſexcenteſimo *Q. Fabius Maximus Conſul* Arvernos & Allobroges debellavit. Cæſa ex *Bituiti* ſive *Buduaci* Arvernorum Regis Exercitu centum viginti millia; & cum ipſe ad ſatisfaciendum Senatui Romam profectus eſſet, Albæ in cuſtodiam datus eſt, quia contra pacem videbatur ut in Galliam remitteretur. (Ex *Liviana Epitome* Lib. 61. & *Oroſio*.) *Domitii* perfidia captum vinctumque *Bituitum* Regem ſcribit *Valerius Maximus* Lib. 9. Cap. 6. Gallia Narbonenſis a *Q. Fabio* in Provinciam redacta eſt. Poſt triennium colonia Narbonam deducta.

Bellum contra Jugurtham Numidarum Regem.

XXIX. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quadrageſimo tertio bellum contra *Jugurtham* Numidarum Regem ſuſceptum eſt, Duce *Calpurnio*, quem Rex donis corrupit.

Jugur-

Jugurtham in deditionem acceptum, interposita fide publica, Romam deduxit *Cassius Longinus* Prætor. Dimissus a Senatu, cum pecuniam Romæ tantum posse vidisset, dixisse fertur: *Urbem venalem, si emptorem invenerit!* Postea *Metellus* Consul ad bellum gerendum in Numidiam missus, *Jugurtham* duobus præliis vicit ac fugavit. Post hunc belli summa *C. Mario* Consuli commissa est, qui adjuncto sibi *L. Cornelio Sulla* Quæstore, bello finem imposuit. *Bocchus* Mauritaniæ Rex *Jugurthæ* socer Generum suum *Sullæ* vinctum tradidit, a quo ad *Marium* deductus est, & *Marii* secundo Consulis triumpho servatus. (Ex *Sallustio*.) Eo erupit ambitionis *Sulla*, ut facti hujus sculptam in annulo imaginem gestaret, qua exprimebatur *Bocchus* tradens, & *Sulla* accipiens *Jugurtham*. Ita referunt *Plutarchus in Mario & in Sulla*, & *Valerius Maximus* Lib. 8. Cap. 14. Hinc illud *Plinii* Lib. 37. Cap. 1. *Sulla Dictator traditione Jugurthæ semper signavit*.

Marius Jugurthino bello perfunctus, Teutones & Ambronas circa Aquas Sextias duobus præliis debellavit, ducenta millia hostium cecidit, octoginta millia cepit, cum Duce eorum *Teutobocho* sive *Teutobodo*. (Ex *Plutarcho in Mario*, *Eutropio* Lib. 5. *Floro* Lib. 3. Cap. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 12. *Orosio* Lib. 5. Cap. 16.) Ea victoria *Mario* 4. Consuli contigit anno Urbis conditæ sexcentesimo quinquagesimo secundo. Anno sequenti idem *Marius* 5. Consul, junctis cum *Lutatio Catulo* Proconsule copiis, Cimbros, qui in Italiam penetraverant, fudit circa Athesium fluvium in Campo quem Raudium vocant. Cæsa Barbarorum centum quadraginta millia, capta millia sexaginta. Rex eorum *Bojorix* in acie cecidit. (*Ex iisdem Auctoribus*.)

XXX. Anno Urbis conditæ sexcentesimo quinquagesimo nono, *Q. Mutius Scevola* Proconsul in Asiam missus, lecto sibi Legato viro optimo *P. Rutilio Rufo*, hujus consilio in administranda Provincia ac jure dicendo semper usus est, ejusque præcipue opera Publicanorum injurias, qui Provinciales opprimebant, coercuit. Asiam autem novem mensium spatio tam sancte rexit, ut Senatus deinceps cæteris Magistratibus illum in exemplum proponeret: & dies festus a Græcis beneficiorum memoribus in ejus honorem institutus sit, quem *Mutia* Asiani nominabant. (*Ex Valesianis Excerptis Diodori*, *& Cicerone* Lib. 2. *De Oratore*, Epistola 17. Lib. 5. *ad Atticum*, & 2. *in Verrem*.) Equites Romani judiciorum potestatem Gracchanis Legibus nacti *Rutilium* repetundarum injuste damnaverunt. Damnatus, cum lis pecunia esset æstimata, bonis protinus cessit, quo maxime ejus innocentia comprobata est; cum multo minus ex iis redactum esset, quam ex Asia illum rapuisse accusatores ejus conclamabant; eaque omnia justis ac legitimis titulis ad se pervenisse demonstraret. Invidiæ porro cedens nemine cogente in exilium abiit, & profectus in Asiam Mitylenis vixit. Cumque illum consolaretur non nemo, & diceret instare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reverterentur: *Quid tibi*, inquit, *mali feci, ut mihi pejorem reditum quam exitum optares? Malo ut patria exilio meo erubescat, quam reditu mœreat*. Responsum illud *Rutilii* laudat *Seneca* Lib. 6. *De Beneficiis*, Cap. 37.

Q. Mutius Scevola Asiæ Proconsul.

P. Rutilius Rufus injuste accusatus. Ejus in Patriam ingratam caritas.

XXXI. Anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo tertio, *M. Livius Drusus* Tribunus Plebis cum Senatui priscum decus restituere vellet, eique Judicia vindicare, quæ ad Equestrem ordinem *Gracchus* transtulerat, varias Leges tulit: Inter quas erat una de Sociis Civitatis jure donandis, quam cum iis promisisset, nec præstare posset, in omnium odium incurrit, atque incerto auctore post interfectus est. Post *Drusi* necem Itali indignati, conspiratione facta a Populo Romano defecerunt, armisque jus Civitatis sibi vindicare decreverunt. Bellum itaque Romanos inter & Italos, qui in cæteris Expeditionibus Romanorum socii erant & commilitones, gestum est, quod propterea *Sociale* & *Italicum* dictum fuit, aliis *Civile*, nonnullis *Marsicum*, quia primi Marsi commoverunt. Totis utrinque viribus per quadriennium pugnatum est, cladibusque mutuis. Prospera demum fuere magis Romanorum arma, *Cn. Pompejo Strabone*, *C. Mario*, *L. Sulla*, *C. Cosconio*, & *Cæcilio Metello rem* præclare gerentibus. Bellum itaque Sociale maxima contentione gestum est, donec universa Italia Civitatem Romanam adepta est, præter Lucanos & Samnites, qui tamen postea voti compotes facti sunt. Eo bello flagrante, tum primum liberti in Militiam admissi: Sociis vero in officio manentibus jus Civium a Senatu decretum est; quo beneficio & amici amplius devincti, & dubii in fide retenti.

Hos

Hos novellos Cives Populus R. non in 35. Tribus, quot tunc erant, distribuit, ne veteres in suffragiis numero vincerentur: Sed redactis eis in Decurias, novas alias Tribus conscripsit, in quibus illi postremi ferrent suffragia, & sæpe supervacui fierent: Quod veteres illæ 35. plus quam dimidium Tribuum conficerent. Quod consilium, sive tunc non animadversum est; sive Socii contenti modico tum non requirebant amplius, postea tamen deprehensum, novarum seditionum materia fuit. (Ex *Appiano* Lib. 1. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome Librorum* 72. 73. 74. 75. 76. *Floro* Lib. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Orosio* Lib. 5.)

Bellum Mithridaticum.

XXXII. Anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo sexto, Bellum Mithridaticum cœptum est adversus *Mithridatem Eupatorem* Ponti Regem, quod *Ariobarzanem* Cappadociæ, *Nicomedem* Bithyniæ Regno exuisset. Belli summa *L. Cornelio Sullæ* Consuli mandata est. *Marius* ejus belli cupiditate flagrans *C. Sulpitium* Tribunum Plebis impulit, ut Lege lata *Sullæ*, qui in Campania reliquias belli *Italici* prosequebatur, Imperium abrogaret. *Sulla* reversus Rempublicam in sua potestate habuit, *Sulpitium* occidit, *Marium* fugavit. Interim *Mithridates* Phrygiam vastat, Mysiam, Asiamque percurrit, missis circumquaque suis Ducibus, Lyciam, Pamphiliam, aliaque usque ad Joniam subigit. *Q. Oppium* & *Manium Aquilium* Duces Romanos vinctos circumducit. *Manium* post opprobria Pergami necat, auro liquato in os ejus infuso; corruptelas largitionum Romano Nomini sic exprobrans. Romanos & Italos hospites, cum uxoribus, liberis, cæterisque ingenuis domesticis Italici generis, eadem die Asia tota interfici jubet ac insepultos abjici. Rhodum frustra oppugnat, in fide Romanorum constantem. Interim *Sulla* in Græciam trajicit, Athenas expugnat, Piræum incendit, *Archelaum* Mithridatici Exercitus Ducem, ad Chæroneam, ad Orchomenum, alibi, magnis cladibus afficit, compellitque *Mithridatem* ad pacem petendam, cujus conditiones *Sulla* dedit, scilicet: Ut Classem, quam habebat *Archelaus* Romanis traderet: Tum Duces, Legatos, captivos, transfugas, & Chios cæterosque e Civitatibus suis in Pontum abstractos dimitteret, præsidia locis omnibus deduceret, nisi in quibus ante violatam pacem habuerat; sumptus belli Romanis restitueret; paterno Ponti Regno contentus esset. *Fimbria* Dux Romanus, cum *Flacco* in Asiam missus a *Cinna*, qui *Sullam* Reipublicæ hostem declaraverat, ab eodem *Sulla* domitus est: Exercitus cui *Fimbria* præerat, ad *Sullam* defecit, *Fimbria* in desperationem actus gladio se confodit. Brevis fuit de pace lætitia: Bellum sæpe redintegratum est, *Murena*, *Lucullo*, *Pompejo*, Ducibus; adeo ut anni quadraginta Mithridatico bello ab Historicis tribuantur. Id tandem a *Pompejo Magno* confectum

Mors Mithridatis.

est. Debellatus *Mithridates*, ad Gallos fœderatos iter destinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet: Sed Exercitus ipsa inimani audacia & Expeditionis longitudine deterritus a *Mithridate* defecit, ac *Pharnacem* ejus filium Regem salutavit. *Mithridates* rerum suarum desperatione, venenum miscuit. Duæ vero filiæ virgines, Ægypti & Cypri desponsæ Regibus, enixe rogabant ut ante illum venenatam potionem sumerent; vetabantque bibere donec ipsæ hausissent. Et has quidem veneni vis penetravit continuo, extinxitque; In *Mithridatem*, quamvis data opera concitatius ambulantem, nihil agebat, propter quotidianam pharmacorum consuetudinem, quibus se contra veneficos munire solebat, quæ ab ipso Mithridatica vocari usus obtinuit. Unde Ducem quemdam Gallorum *Bituitum* rogavit ut ipsum interimeret. Vixit octo aut novem annos supra sexaginta, regnavit 57. De quo, totoque Mithridatico bello legendus *Appianus* Libro singulari *De Bellis Mithridaticis*, ex quo hęc excerpsimus, cum *Liviana Epitome* Librorum 78. 81. 82. 83. 97. 98. 100. 101. 102. *Vellejo Paterculo*, *Floro*, *Eutropio*, & *Plutarcho in Vita Sullę*.

Bellum civile Sullam inter & Marium.

XXXIII. Belli Mithridatici occasione bellum Civile atrocissimum incensum est inter *L. Sullam* & *C. Marium*, qui rei contra *Mithridatem* gerendæ, ac Romanorum Exercituum in illa Expeditione Imperium, *Sullæ* a Senatu decretum, illi abrogari, sibique deferri *curavit Sulpitii* Tribuni Plebis factione. *A Marii* partibus steterunt *L. Cornelius Cinna*, *Cn. Carbo*, *Cn. Norbanus*, & *Q. Sertorius*. *Sullæ* faverunt *Cn. Octavius Nepos*, & *Cn. Pompejus*. Ferali bello Urbs misere dilacerata ac devastata est. *Sulpitius* Tribunus occisus. *Marius* post varia discrimina, Prænestæ obsessus, mortem sibi conscivit,

ne

ne in manus hostium veniret. *Octavius* Consul a *Censorino* in Janiculo interfectus. Caput ejus ad *Cinnam* relatum: quod tunc primum Consulis caput pro Rostris fuit positum. *Cinna* Consul in seditione gladiis confossus est. *Carbo* profugus *Pompeii* manu cecidit. *Norbanus* Rhodi in medio foro se transfixit, ne *Sullæ* dederetur. *Sulla* finito in Italia bello, Populum Romanum in concionem vocavit, multa de se magnifice, multa ad illos terrendos vehementer locutus. Post concionem Senatores quadraginta, Equites Romanos mille sexcentos proscripsit. Hic enim primus capitalis proscriptionis auctor est habitus, qui & præmia percussoribus proscriptorum, latentiumque indicibus proposuit, & pœnam abditos celantibus interminatus est. Nec multo post alios etiam Senatores in proscriptorum album retulit. Ex his quidam inopinato oppressi passim per domos, per Templa, per Porticus, alii sublimes correpti, & ad pedes *Sullæ* projecti: Alii raptati conculcatique, nemine ad tam dira spectacula mussitare auso: Alii pellebantur ex Urbe: bonis suis alii spoliabantur, Profugi quærebantur, comprehensi trucidabantur. Nec minor fuit Sociorum cædes, direptio, expulsio, qui *Carboni*, aut *Norbano*, aut *Mario*, eorumve Legatis paruerant; & per totam Italiam exercebantur severa de his rebus Judicia, variis criminibus, Militiæ, Militaris Præfecturæ, collatæ pecuniæ, cujusvis operę contra *Sullam* præstitę, vel communicati contra eum consilii, rei peragebantur & hospites, & amici, creditores, debitoresque. Ut vero singulorum criminationes defecerunt, tum totos Populos adortus *Sulla* puniit: Aliorum arces ac mœnia diruit; alios pecuniis mulctavii, alios vexavit exactionibus gravissimis: Alio colonos deduxit, quorum opera in eo bello usus fuerat, qui opportunis locis dispositi, in ipsius potestate continerent Italiam, translatis ad eos veterum possessorum prędiis: Quo beneficio per totam vitam habuit obnoxios. Postquam res inimicorum suo tractavit arbitratu, ita ut nihil hostile supereesset præter *Sertorium*, & eum quidem longe remotum, *Metello* contra eum in Hispaniam misso, pro libito res urbanas ordinavit. Cum enim Legum, suffragiorum, sortium nulla haberetur ratio, universis metu latitantibus, aut silentibus, omnia *Sullæ* Acta tam Consulis quam Proconsulis rata Senatus Populusque Romanus habuit, & statuam auratam equestrem pro Rostris ei posuit cum hac inscriptione: CORNELIO. SULLÆ. IMPERATORI. FELICI. Mox rogante *Valerio Flacco* Interrege, *Sulla* Dictator creatur, donec Res Urbanæ ac Italicæ ordinatæ sint; quo nomine tyrannidem exercuit, solo nomine Regis abstinens. Post triennium sponte Dictatura se abdicat, & ad privatam vitam redit. Fertur cum Magistratum in medio foro deponeret, dixisse, paratum se rationem Actorum suorum reddere, si quis expeteret, simulque abegisse Lictores cum suis securibus, atque Satellites, & cum solis amicis obambulasse, tota Urbe spectante & novitate rei attonita. Anno sequenti in agro Cumano ex morbo pediculari mortuus, Romam funebri pompa perlatus, in Campo Martio sepultus est, cum annos sexaginta vixisset. Primus e Patriciis Corneliis corpus suum cremari voluit, talionem forte veritus. Nam C. *Marii* cadaver conditum apud Avienem erui, ac mortales exuvias dissipari jusserat. Unus supererat ex *Mariana* factione *Sertorius* Hispaniæ Prætor, qui octo annos continuavit bellum difficile Romanis, donec a *Pompejo* pene debellatus, a *Perpenna* Romano partium suarum Duce occisus est. Constant ista ex *Appiano* Libro 1. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum 77. 79. 84. 88. 111. *Plutarcho in Vitis Sullæ*, *Marii*, *Sertorii*, *Floro* Lib. 3. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Eutropio* Lib. 5. *Orosio* Lib. 5. &c.

Sulla tyrannica dominatio.

Sulla primus ex Patritii Corneliis corpus suum cremari voluit.

Sullanis temporibus Capitolium conflagravit, anno Urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo primo, *L. Cornelio Scipione*, & *C. Norbano Pisone* Consulibus, anno postquam ab *Horatio Pulvillo* iterum Consule dedicatum fuerat, quadringentesimo vigesimo quinto. Hoc incendio Sybillina Carmina, quæ asservabantur in Capitolio, perierunt. Ita referunt Historici mox laudati, *Plutarchus in Sulla*, *Salustius De Bello Catilinario*, Cap. 47. *Solinus*, Cap. 8. *Cornelius Tacitus* Lib. 3. *Historiæ*, Cap. 14. & 5. *Augustinus* Lib. 2. *De Civitate Dei*, Cap. 24. Restaurato Capitolio, Legati in Asiam missi sunt Erythras ad Carmina Sybillina conquirenda, ut in Capitolio reponerentur, ut ex *Fenestella* refert *Lactantius* Lib. *De Ira Dei*, Capit. 22. & Lib. 1. *Institutionum*, Cap. 7. *Lege Dionysium Halicarnassensem* Lib. 4.

Capitolii conflagratio.

Sybillina carmina.

XXXIV. Eodem anno quo bellum Sertorianum confectum est, Urbis conditę sexcentesimo octogesimo primo, Consulatum gessit *M. Terentius Varro*, vir linguæ Latinæ, & omnis antiquitatis peritissimus; cujus elogium quatuor verbis *Terentianus* complexus est, dicens:

Vir doctissimus undecumque Varro.

Varronis Ætas & elogium.

Quadringentos & nonaginta Libros a se scriptos esse, atque ad annum ætatis octogesimum quartum se vitam jam produxisse, testatur ipse Lib. 1. *Hebdomadum*, ubi ait: *Se jam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas Librorum conscripsisse*. Locum *Varronis* profert *A. Gellius* Lib. 3. Cap. 12. Ipsi Librum primum Academicarum Quæstionum *Cicero* inscripsit, eumque plurimum commendavit. Ipsius testimonio non semel usus est *S. Augustinus* in Libris *De Civitate Dei*, præsertim Lib. 6. ubi de Diis gentium & eorum Sacris acturus, hæc de *Varrone* præmittit, Cap. 2. *Quis Marco Varrone curiosius ista quæsivit? Quis invenit doctius? Quis consideravit attentius? Quis diligentius pleniusque conscripsit? Qui tametsi minus est suavis eloquio, doctrina tamen atque sententiis ita refertus est, ut in omni eruditione quam nos saecularem, illi autem liberalem vocant, studiosum rerum tantum iste doceat, quantum studiosum verborum Cicero delectat. Denique & ipse Tullius huic tale testimonium perhibet, ut in Libris Academicis dicat, eam, quæ ibi versatur, disputationem se habuisse cum Marco Varrone, homine, inquit, facile omnium acutissimo, & sine ulla dubitatione doctissimo. . . . In primo autem Libro cum ejusdem Varronis literaria opera prædicaret: „ Nos, „ inquit, in nostra Urbe, tanquam hospites, tui Libri quasi domum reduxerunt, ut posse- „ mus aliquando qui & ubi essemus, agnoscere. Tu ætatem Patriæ, tu descriptiones tem- „ porum, tu sacrorum jura, tu Sacerdotum, tu domesticam, tu publicam disciplinam, tu „ sedem regionum, locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, „ officia, causas aperuisti. Iste igitur vir tam insignis excellentisque peritiæ, & quod de illo etiam Terentianus elegantissimo versiculo breviter ait, Vir doctissimus undecumque Varro: Qui tam multa legit, ut aliquid ei scribere vacasse miremur; tam multa scripsit, quam multa vix quemquam legere potuisse credamus: Iste, inquam, vir tantus ingenio, tantaque doctrina, si rerum velut divinarum, de quibus scribit, oppugnator esset atque destructor, easque non ad Religionem, sed ad Superstitionem diceret pertinere, nescio utrum tam multa in eis ridenda, contemnenda, detestanda conscriberet ... Quid existimare debemus, nisi hominem acerrimum ac peritissimum, non tamen Sancto Spiritu liberum, oppressum fuisse suæ Civitatis consuetudine ac legibus; & tamen ea quibus movebatur sub specie commendandæ Religionis tacere noluisse? Quadraginta & unum Libros scripsit Antiquitatum: His in res humanas divinasque divisit* &c. Et Lib. 19. Cap. 22. ubi verum Deum esse probat, cui Christiani serviunt: *Ipse est Deus*, inquit, *quem Varro Doctissimus Romanorum Jovem putat, quamvis nesciens quid loquatur: Quod tamen ideo commemorandum putavi, quoniam vir tantæ scientiæ nec nullum istum Deum potuit existimare, nec vilem. Hanc enim eum esse credidit, quem Summum putavit Deum.*

Syriæ in Provinciæ formam redactæ.

XXXV. Annus Urbis conditæ sexcentesimus nonagesimus primus *M. Tullii Ciceronis* Consulatu, *Catilinæ* conjuratione, quam ille vigilantia sua & eloquentia dissipavit; *C. Octavii Cæsaris*, qui postea cognominatus est *Augustus*, nativitate, *Mithridatis* morte, Syriæ in Provinciæ formam reductione insignis fuit. *Cnejus Pompejus* Sertoriano, Pyratico, Mithridatico Bellis confectis, in Syriam descendit, & *Antiochum Pii* filium Regno spolians, Syriam Romanæ Reipublicæ Provinciam fecit. Ducto deinde in Arabiam Exercitu, Petra expugnata, domitis Arabibus, *Pompejus* in Judæam transit, cui *Aristobulus* expulso fratre *Hyrcano* Rex præerat. Cum Hierosolymis imminere, *Aristobulus* ei obviam venit, pecuniamque pollicitus, & quod femeriptum ei cum Civitate permitteret, rogabat ut omisso Bello, quicquid vellet pacate ageret. *Pompejus* data roganti venia, misit *Gabinium* cum Militibus in Urbem ad accipiendam pecuniam: Qui tamen re infecta rediit, exclusus, & vacuis manibus. Ea re commotus *Pompejus*, *Aristobulo* custodiæ tradito, Hierosolymam properavit. Qui *Aristobuli* partes sequebantur, Templum occuparunt, & præciso Ponte qui in Urbem ferebat, ad bellum se compararunt. At qui stabant ab *Hyrcani* partibus, introducto Exercitu, Urbem & Domum Regiam tradide-

Templum Hierosolymitanum Pompejus expugnat.

diderunt. *Pompejus* in Templi obsidionem incumbens, & diebus maxime Sabbati aggerem & turres erigi, machinas admoveri, mœnia saxis missilibus concuti jubens, mense obsidionis tertio Templum expugnavit, solemni Mensis tertii Jejunio, quo Urbs postea a *Sosio* occupata est. Introgressus in Templum *Pompejus*, & una cum eo non pauci alii, inspexerunt quæ nefas erat videre nisi soli Pontifici: A sacris tamen vasis, pecuniisque ibi servatis abstinuit. Sequenti die purgare Templum Ædituos jussit, & Deo legitima offerre sacrificia. *Hircano* Pontificatum reddidit, usu diadematis illi interdicto. Judæos Populo Romano fecit tributarios. Urbes vero quas in Cœlesyria quondam occupaverant, illis ademptas jussit proprio parere Præsidi. Lege *Josephum Lib.* 14. *Antiquitatum*, *Cap.* 8. *& Lib.* 1. *De Bello Judaico*, *Cap.* 5. *Ciceronem Oratione pro Flacco*, *Livianam Epitomen Libri* 102. *Eutropium Lib.* 6. *Strabonem Lib.* 16. *Appianum in Mitridaticis & in Syriacis*, *Plutarchum in Pompejo*, *C. Tacitum Lib.* 5. *Historiæ*, *Cap.* 9. ubi inter alia hæc habet: *Romanorum primus Cn. Pompejus Judæos domuit, Templumque jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum: Nulla intus Deum effigie, vacuam Sedem, & inania arcana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrum mansit.* De hac *Pompeii* Expeditione *Florus* Lib. 3. Historiæ, cap. 5. *Libanum Syriæ Damascumque transgressus, per Nemora illa odorata, per thuris & balsami sylvas, Romana signa circumtulit. Arabes, si quid imperaret, prælto fuere. Hierosolymam defendere tentavere Judæi: Verum hanc quoque & intravit, & vidit illud grande impiæ Gentis arcanum patens, sub aureo vitem cælo.* De eadem *Dio* Lib. 38. *in Syriam Palæstinam*, inquit, *quod hujus incolæ Phœnicen infestassent, Pompejus profectus est. Eam regebant Hyrcanus & Aristobulus fratres: Ac tum forte propter Pontificatum (Regi enim nomen Summi Pontificis apud eos est) sui Dei, quicumque is tandem est, dissidentes, Urbes seditionibus agitabant. Hyrcanum igitur Pompejus sine prælio, (neque enim copias, quibus resisteret, habebat) statim in potestatem suam redegit. Aristobulum autem in Arce quadam circumsessum, ad conditiones pacis accipiendas compulit. Cumque is neque pecunias, neque Arcem traderet, in vincula conjecit: Indeque reliquos etiam haud difficulter subegit. Hierosolymorum autem oppugnatio haud parvo ei labore stetit. Urbem quidem ipsam, a fautoribus Hyrcani receptus, facile obtinuit: Templum autem quod alterius partis homines præoccupaverant, haud absque labore cepit Situm erat loco edito, suis mœnibus munitum; nec si ex æquo omnibus diebus id defendissent, expugnatum esset. Verum, quod Saturni quos vocant diebus propugnationem intermittentes, iisque ab omni opere vacantes, Romanis eo libero spatio occasionem muri subruendi dederunt. Quippe ubi hanc hostium morem animadverterunt, nihil serio egerunt reliquis diebus: Cum vero circumacta septimana, Saturni dies rediisset, denuo aggressi, summa vi Templum oppugnarunt. Atque ita tandem Judæi nihil quicquam propugnantes, in potestatem hostium venerunt. Ibi tum pecuniis direptis, Regnum Hyrcano datum, Aristobulus abductus est. Hæc eo tempore in Palæstina gesta sunt.* Inter Gentes Orientis a se debellatas Judæam connumerat *Pompejus* apud *Lucanum Lib.* 3.

Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita Sacris
Incerti Judæa Dei, mollisque Sophene:
Armenios, Cilicasque feros, Tauroque subegi.

Legatur & *Orosius* Lib. 6. Cap. 6. Romam reversus *Pompejus* triumphavit anno Urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo tertio. Primum ex Africa, alterum ex Europa, tertium hunc ex Asia triumphum duxit, & quot partes terrarum orbis erant, totidem fecit monimenta victoriæ suæ. Unde & magnus ille qui tunc agebatur triumphus, *De Orbe terrarum*, inscriptionem prætulit. De cujus pompa legendi *Appianus in Syriacis*, *Plutarchus in Pompejo*, *Dio Lib.* 38. *Plinius Lib.* 7. *Cap.* 26. *Triplex Pompeii triumphus.*

XXXVI. His temporibus Rhodi florebat *Possidonius* Philosophus insignis, *Panætii* Discipulus, *Ciceronis* in Philosophia Præceptor, qui Libros 5. *De Divinatione*, & plures etiam *De Natura Deorum* scripsit, ab eodem *Cicerone* laudatos. Ipsum honorifice invisit, & audire voluit *Pompejus*, sed cum eum graviter esse ægrum cognovisset, quod arcus ejus graviter laborarent, moleique se dixisset ferre, quod eum non posset audire: *Possidonius Philosophus Pompeii aetate ipso congressus.*

re: Tu vero, inquit, potes: Nec committam ut dolor corporis efficiat, ut fruſtra tantus vir ad me venerit. Itaque narrabat, eum graviter & copioſe de hoc ipſo, *Nihil eſſe bonum niſi quod honeſtum eſſet*, diſputaſſe: Eumque quaſi faces ei doloris admoverentur, ſæpe dixiſſe: *Nihil agis, dolor: Quamvis ſis moleſtus, nunquam te eſſe confitebor malum.* Secundum hunc *Pompeji* cum *Poſſidonio* congreſſum fuiſſe ajunt: Illum nempe Rhodum veniſſe quo tempore ad bellum Mithridaticum proficiſcebatur, ibique *Poſſidonium* diſſerentem compellaſſe, atque in ſuo diſceſſu interrogaſſe, Quid mandaret? Eum autem Homericum illud protuliſſe.

Αἰὲν ἀριςεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Rem gere præclare, atque aliis præſtare memento.

Ita refert *Strabo* Lib. 11. Geographiæ ſuæ.

Julii Cæſaris, Pompeji, & Marci Craſſi Triumviratus. Cæſarisalliarum Proconſul.

XXXVII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo nonageſimo quarto, C. *Julius Cæſar* Conſulatum petiit: Cui operam ſuam jurejurando pollicitus eſt *Pompejus*, hoc tandem modo effecturum ſe ſperans, ut Acta ſua in tranſmarinis Provinciis, quibus obtrectabant plurimi, per *Cæſarem* Conſulem confirmarentur. Cumque *Pompejus & M. Craſſus* inter ſe inimicitas exercerent ex Conſulatu, quem ſumma diſcordia ſimul geſſerant, non ſolum eos reconciliavit, ſed etiam cum utroque potentiæ ſocietatem iniit, ne quid in Republica ageretur, quod ulli e tribus diſplicuiſſet. Quæ conſpiratio Urbi, Orbique terrarum, ac ipſis tandem Triumviris exitialis fuit. *Cæſaris* ac *Pompeji* fœdus affinitate firmatum eſt, *Cæſare* filiam ſuam *Juliam Cn. Pompejo* collocante. Proconſulare Galliarum Imperium obtinuit *Cæſar*, eamque profectus in Provinciam, cum pacatiſſimam inveniſſet, multis bellis quavis occaſione data vexavit, graviſſimiſque præliis novem pene annorum ſpatio, quibus prorogata ejus Præfectura eſt, domuit, atque tributariam effecit. *Unus omnium Imperatorum* (inquit *Appianus* Lib. 2. De Bellis Civilibus) *decertavit cum Gallis triginta præliis, donec quadringentos eorum ſubegit Populos, eatenus Romanis tam formidabiles, ut in Lege, qua immunitas Militiæ conceditur Sacerdotibus & natu grandibus, excepta ſint bella gallica.* Quin & Germanos, ac Britannos debellavit. De his *Julii Cæſaris* Bellis legendi ejus Commentarii, cum *Plutarcho*, & *Suetonio* in ejus vita, *Dione* Libro 38. 39. & 40. *M. Craſſus* Triumvirum alter Conſul creatus, anno Urbis conditæ ſexcenteſimo nonageſimo nono, Syriæ adminiſtrationem in quinquennium obtinuit, Bellum Parthis intulit abſque Senatus Populique Romani auctoritate. Qua in Expeditione & Romanus Exercitus deletus eſt, & *Craſſus* ipſe *Surenæ* Parthorum Ducis fraude circumventus, a *Maxarthe* Partho interfectus eſt. Cujus caput & dextram idem *Surena* miſit ad *Orodem* Parthorum Regem. Quod Barbaris ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt; ut cujus animus arſerat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro uteretur. (Ex *Appiano in Parthicis*, *Dione* Lib. 40. *Plutarcho in Vita Craſſi*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 45. *Floro* Lib. 3. Cap. 11. *Oroſio* Lib. 6. Capite 13.) *Pompejus* Hiſpaniam & Africam obtinebat, regebatque per Legatos. Mortua interim *Julia Pompeji* uxore, *Julii Cæſaris* filia, infauſto filiolæ puerperio, quæ paucis diebus Matri ſuperſtes fuit, diſſoluta eſt *Cæſaris* & *Pompeji* conjunctio jam ex invidia male cohærens, jactaque fax civilis Belli ſemina:

M. Craſſi infelix exitus.

Nec quemquam jam ferre poteſt, Cæſarve priorem,
Pompejuſve parem.

(*Lucan.* Lib. 1.)

Bellum Civile Pompejum inter & Cæſarem.

XXXVIII. Anno Urbis conditæ quinto ſupra ſeptingenteſimum, C. *Claudio Marcello* & *L. Cornelio Lentulo Coſſ.* Senatuſconſultum factum eſt, ut ante certam diem *Cæſar* Exercitum dimitteret; ſi non faceret, eum adverſus Rempublicam facturum videri. Cui Decreto cum fruſtra interceſſiſſent Tribuni Plebis *M. Antonius* & *Q. Caſſius*, inter *Cæſarem* & *Pompejum* civilis Belli initium factum eſt. *Pompejus* in Epirum cum Exercitu trajecit, ut ibi ſedem belli conſtitueret. *Cæſar* raptim agmine ducto Romam iter convertit, Italiaque tota diebus ſexaginta ſine ſanguine in poteſtatem redacta, Urbem ingreſſus, Ærarium effregit, & theſauros qui poſt Urbem a Gallis captam ibi depoſiti erant, abſtulit. Deinde cum Urbi *Æmilium Lepidum*, Italiæ *M. Antonium* præfeciſſet,

in

in Hiſpaniam ipſe profectus, validiſſimas *Pompeji* copias, quæ ſub tribus Legatis *M. Petrejo*, *L. Afranio*, & *M. Varrone* erant, invaſit. Et quamquam obſidione Maſſiliæ, quæ portas ei clauſerat, in reditu retardatus, brevi tamen omnia ſubegit. Mox Romam reverſus, Dictator creatus, Comitiis habitis, poſt dies undecim Dictatura ſe abdicavit, & Conſulatum obtinuit cum *P. Servilio*. Paulo poſt in Epirum navigavit adverſus *Pompejum*. Caſtra Imperatoris utriuſque ad Dyrrachium poſita. *Cæſar* copias Brundiſii relictas expectabat, moræque impatiens, clam ad eas trajicere decrevit, ut eas urgeret. Privati itaque habitu naviculam conſcendit. Verum ubi ad oſtia ventum eſt, fluctu marii no fluenta repercutiente, & urgente hoſtili terrore, Nauclerum, totis licet viribus iu adverſum conniteretur, nihil promoventem animus vireſque deficiebant. Tum *Cæſar* capite detecto exclamavit: *Perge contra tempeſtatem forti animo, Cæſarem fers, & fortunam Cæſaris*. Hac voce attonitis una cum Nauclero remigibus, navis magno omnium conatu ſuperavit oſtia fluminis, ſed procellis & tumente fluctu jactata retrudebatur ad litus, donec inſtante die, nautiſque paventibus ne ab hoſte viderentur, *Cæſar* iratus fortunæ ut invidæ permiſit navi reditum, quæ ſecundo vento Portum ſubiit. Poſt multas velitationes, prælium ad Dyrrachium commiſſum eſt, magna *Cæſaris* clade, quem tunc debellaſſet *Pompejus*, ſi victoria uti ſciviſſet, ut ipſemet *Cæſar* faſſus eſt. Altero prælio non multo poſt in Campis Pharſalicis commiſſo, *Cæſar Pompejum* vicit & profligavit. *Pompejus* in Ægyptum fugiens, *Ptolomæi* Regis perfidia occiſus eſt quinquageſimo octavo ætatis anno completo, pridie Kal. Octobris, ea ipſa die qua quondam de *Mithridate* & Piratis triumphaverat. *Pompeji* caput a *Septimio* interfectore reſectum, in adventum *Cæſaris* ſervatum, corpus mari jactatum, & a *Servio Codro* quæſitum, rogo conſumptum eſt, cineresque humo conditi, hac Inſcriptione Sepulcro appoſita: *Hic ſitus eſt Magnus Pompejus*. Cujus tumulum alius quiſpiam hac Inſcriptione ornavit:

Pugna Pharſalica. Mors pompeji.

Vix caperet Templum, quæ parva recondit arena.

XXXIX. Cum *Cæſar* in Ægyptum perveniſſet, caput *Pompeji* oblatum averſatus, ſepeliri juſſit in Suburbio, Sacellumque ibi dedicavit Nemeſeos. Inde ad componendas *Ptolomæi* & *Cleopatræ* ſororis ejus controverſias converſus, a *Pothino* Regni Ægyptiaci Adminiſtro, & *Achilla* exercituum *Ptolomæi* Imperatore prælio laceſſitus eſt. *Cæſar* Claſſem incendit, quam hoſtes occupare conabantur. Flamma partem Urbis invaſit, eoque incendio magna Alexandriæ Bibliotheca deflagravit, ut teſtantur *Plutarchus* in *Cæſare*, *Dio* Lib. 42. *Aulus Gellius* Lib. 6. Cap. 17. *Ammianus Marcellinus* Lib. 22. *Seneca* Libro *De Tranquillitate animi*, Cap. 9. & *Oroſius* Lib. 6. Cap. 15. Novam poſtea Bibliothecam in eodem loco conſtruxit *Cleopatra* poſtrema Ægypti Regina: Quæ quidem Bibliotheca prioris filia appellata eſt, ut *S. Epiphanius* confirmat Lib. *De Menſuris & Ponderibus*. Huc ſpectat quod a *Plutarcho* in *Antonio* memoriæ proditum eſt; objectum Antonio a *Calviſio* fuiſſe, quod *Cleopatræ Bibliothecas donaviſſet, quæ Pergami erant, in quibus eſſent ducenta millia ſimplicium Librorum, ſeu ſingularium Voluminum*. Poſt multa difficillimaque prælia victor *Cæſar* Alexandriam recepit, Ægyptoque potitus eſt, quam tamen in Provinciæ formam non redegit, neque Romanis ſubjecit, ſed conceſſit *Cleopatræ*, cujus gratia totum bellum geſſerat, & fratri ejus minori, cujus eam conjugem eſſe juſſit. Alexandrino bello confecto, in Pontum adverſus *Pharnacem Mithridatis* filium Exercitum duxit, eumque commiſſa pugna circa Scotium Montem debellavit. Tanta celeritate confecta res eſt, ut vana non eſſet de ſe prædicatio *Cæſaris*, eadem die ſe perveniſſe ad hoſtem, & vidiſſe eum, & viciſſe. Quod in Literis ad Amicum quemdam Romam miſſis ab eo tribus illis verbis expreſſum eſt: *Veni, vidi, vici*. Ita referunt *Appianus* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. 42. *Plutarchus* & *Suetonius in Cæſare*, *Cæſar* ipſe in *Commentariis De Bello Civili*, *Hirtius De Bello Alexandrino*, *Florus* Lib. 4. Pontico Bello expeditus *Cæſar*, Bellum Africanum ſuſcepit contra *L. Scipionem* Pompeji Magni Socerum, *M. Catonem*, & *Jubam Mauritaniæ* Regem. *Scipio* in fugam compulſus, *Juba* domeſtico periculo in Regnum revocatus, *Cato* Uticæ mortem ſibi conſcivit. Cujus morte audita *Cæſar* ait: *Invideo tibi, Cato, mortem, quando ſalutem mihi tuam invidiſti*. Ejus funus magnifice procurarunt Uticenſes. Cæterum cum *Cicero* Librum in defuncti laudem edidiſſet inſcriptum, CATO: Contra *Cæſar* accuſationem

Bellum Alexandrinum a Cæſare confectum.

Alexandrina Bibliotheca.

Bellum Ponticum & Africanum.

Plutarchus in Catone Minore.

ejus inscripsit hoc titulo, ANTICATO. *Juba* & *Petrejus* nullam videntes reliquam aut fugam, aut salutem, in cœnaculo mutuis conciderunt vulneribus. Regnum Mauritaniæ *Cæsar* tributarium Populo Romano reddidit, eique *Salustium Crispum* præfecit: Ignovit Uticensibus, & *Catonis* filio. *L. Scipio* fluctibus jactatus, in hostiles naves incidit, quas cum evadere non posset, gladio se prius manu sua transfixum, in Mare præcipitem dedit. *Cæsar* Romam reversus, quatuor triumphos egit eodem mense, sed interjectis diebus, diverso quemque apparatu: Gallicum, Ponticum, Alexandrinum, Africanum. [*Ex Appiano* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Hirtio De Bello Africano*, *Dione* Lib. 43. *Suetonio in Vita Julii Cæsaris*, *Plutarcho in Cæsare*, *& Catone Minore*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 56.] In triumpho Africano *Juba*, Regis Mauritaniæ filius ductus est admodum puer. Fortunata illi fuit captivitas, qui inde ex barbaris Numidis inter eruditissimos Historicos recensetur (inquit *Plutarchus*.)

Quadruplex Cæsaris triumphus.

XL. Eodem anno Urbis conditæ octavo supra septingentesimum, *Cæsar* tertium Consul, Dictator, & Pontifex Maximus, Romani Anni Emendationem instituit; *Sosigenis* in Astronomicis, *Flavii* Scribæ in Fastis ordinandis usus opera. Cumque jam Mense Februario dies viginti tres fuissent intercalati: Ipse præterea inter Novembrem & Decembrem duos alios Menses intercalares dierum sexagintaseptem interposuit, ita ut præsens annus Menses quindecim, dies vero quadringentos quadragintaquinque habuerit; *Annus confusionis* idcirco appellatus. Annum autem deinceps trecentorum sexagintaquinque dierum, & fere unius quadrantis fore constituit, accommodatis ad Solis cursum rationibus. Et hanc Emendationem toto Imperio Romano promulgandam, observandamque decrevit. (*Ex Censorino De die Natali*, Cap. 8. *Suetonio*, *& Plutarcho in Julio Cæsare*, *Plinio* Lib. 18. Cap. 25. *Dione* Lib. 43. *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 4. *Solino* Cap. 3. *Appiano in fine* Lib. *De Bellis Civilibus*,) Kalendis Januariis sequentibus, quibus 4. Consulatum *Cæsar* iniit, numerari cœpit primus Annus Julianus, Urbis conditæ nonus supra septingentesimum. Quo anno *Cæsar* in Hispaniam profectus est contra *Pompeii* filios. Commisso ad Mundam prælio, victoriam reportavit, occisis triginta circiter hostium millibus, inter quos *Scapula*, *Atius Varrus* & *Labienus* Pompejani Duces, & ipse Imperator *Junior Pompejus*, ceciderunt. Hoc *Cæsar* bellum gessit novissimum, in quo se de vita dimicasse dixit, cum antea sæpe de victoria certasset. De hoc bello legendi *Hirtius Commentario de Bello Hispaniensi*, *Appianus* L. 2. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. 43. *Plutarchus in Cæsare*, *Vellejus Paterculus* Lib. 2. *Florus* Lib. 4. Acto Hispaniensi triumpho, Imperatoris titulum, Consulatum in decem annos, Dictaturam perpetuam, & summos quosvis honores ex decreto Senatus obtinuit: Sacrificia, Certamina, Donaria in omnibus Templis & locis publicis, per singulas Tribus, & per omnes Nationes, perque Regna Sociorum & Amicorum Populi Romani. Effigies quoque ejus vario habitu proponebantur, nonnullæ Corona Civica ornatæ, quas Servatoris Patriæ. *Pater Patriæ* & *Sacrosanctus* etiam appellatus est: Decretumque ut jus redderet in sellis eburneis aureisve, & ut inter sacrificandum triumphali veste uteretur: Utque publice solemnibus Sacris celebrarentur dies, quibus insigniores victorias adeptus fuerat: & ut singulis lustris Sacerdotes ac Vestales publica vota pro ejus salute facerent: Ut qui Magistratus inirent, jurarent se nullis ejus Decretis repugnaturos. Et in honorem Natalis ejus Quintilem Mensem mutato nomine vocari placuit *Julium*. Templa etiam multa tanquam Deo ex Senatusconsulto decreta sunt, & in his unum ipsi, Clementiæque commune, in quo Simulacra eorum jungerent dexteras. Nec deerant qui Regem appellandum censerent, donec ipse conantibus id interminatus est, infaustum Nomen auspicatus, post execrationem ejus jam inde a Majoribus. Cohortes etiam Prætorias, quibus antiquitus tempore pro Satellitio usus fuerat, amovit a sui Custodia, contentus sellis Apparitoribus publicis. Exulibus quoque reditum concessit, exceptis causis nefariis: & adversæ factioni veniam, multisque qui arma contra ipsum tulerant. Eodem tempore aliis annuos Magistratus, aliis Provinciarum, & exercituum Præfecturas credidit: Quod maxime spem Populo fecit, fore ut eis Rempublicam restitueret. Statuas dejectas *Pompeji* non permisit jacere, sed reposuit. Quamobrem *Cicero* ait; *Cæsar dum Pompeji Statuas erigit*, *suas fixit*. Ita refert *Plutarchus*. In tanta felicitate affectatæ tyrannidis sus-

Anni Romani Emendatio.

Cæsaris bellum Hispaniense.

Julii Cæsaris Honores.

ſuſpicionem incurrit, quam invidiam ut declinaret, de Expeditione in Getas & Parthos cogitabat. Interim Lupercalibus (quæ 15. die Februarii celebrata fuiſſe, Vetus Kalendarium indicat) ad *Cæſarem* ſedentem in Roſtris, amictum toga purpurea, in ſella aurea, coronatum, ipſius in Conſulatu Collega *M. Antonius*, nudus inter Lupercos currens, ſupplex acceſſit, & Diadema illi Populi Romani nomine obtulit: Quod bis ab eo capiti ſuo impoſitum *Cæſar* detraxit, & in ſella repoſuit. Reſponſoque dato, ſolum Jovem Romanorum Regem eſſe, miſſoque in Capitolium ad Jovem Diademate, adſcribi juſſit in Faſtis: *Ad Lupercalia C. Cæſari Dictatori perpetuo M. Antonium Conſulem, Populi juſſu, Regnum detuliſſe: Cæſarem uti noluiſſe*. Unde in ſuſpicionem venit, quaſi ex condicto id feciſſet, Regiſque nomen appeteret, ſed ita ut cogi ad recipiendum id quodammodo vellet. (*Ex Cicerone Philippica* 2. 3. *&* 13. *Appiano* Lib. 2. *De Bellis Civilibus*, *Plutarcho in Cæſare*, *& in Antonio Vellejo Paterculo* Lib. 2. Cap. 56.) Dum profectionem pararet, rumor quidam percrebuit, Pontifices Quindecimviros dictos in Libris Sybillinis reperiſſe, Vinci Parthos a Romanis poſſe, ſi Rege duce bellum adverſus ipſos gererent: Indeque proximo Senatu *L. Cottam* Quindecimvirum ſententiam dicturum ut *Cæſar* Rex appellaretur. Quidam vero palam jactabant, Opportere eum Romanorum quidem Dictatorem Imperatoremque appellari, aut ſi quod nomen ſit Regio plauſibilius: Cæterarum vero Gentium Romano ſubditarum Imperio diſerte Regem nominari. (*Ex Appiano*, *Plutarcho*, *Dione*, *& Suetonio*.) Quo referendum & illud *Ciceronis* Lib. 2. De Divinatione: *Sybillæ versus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur. Quorum Interpres* (L. Cotta) *nuper falſa quædam hominum fama dicturus in Senatu putabatur: Eum, quem revera Regem habebamus, appellandum quoque eſſe Regem, ſi ſalvi eſſe vellemus*. Quatriduo ante diem profectioni deſtinatam *Cæſar* in Curia Pompejana viginti tribus vulneribus confoſſus eſt a Conjuratis, quorum capita fuerunt *M. Brutus*, *C. Trebonius*, *C. Caſſius*, & *Decimus Brutus*, ipſi *Cæſari* cum primis charus, cujus & filius putabatur, quod *Cæſar* adamatus fuiſſet a *Servilia* ſorore *Catonis*, quo tempore *Brutus* ex ea natus eſt. Cecidit ad *Pompeji Statuam*, anno ætatis quinquageſimo ſexto, Idibus Martiis. (Ex *Appiano* Lib. 3. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 44. *Plutarcho & Suetonio in Vita Julii Cæſaris*, *Eutropio* Lib. 6. *Vellejo Paterculo* Lib. 11. *Floro* Lib. 6. *Oroſio* Lib. 6.) *Julii Cæſaris cædes.*

XLI. Anno Urbis conditæ decimo ſupra ſeptingenteſimum, quo occiſus eſt *Julius Cæſar*, ex Epiro in Italiam properavit *Octavius*, illius ex ſororis filia *Attia* Nepos, ab eoque ſupremis Teſtamenti tabulis in filium adoptatus, & hæres relictus: Statimque *C. Julius Cæſar Octavianus* voluit appellari, & hæreditatem adiit. In duas factiones Reſpublica ſciſſa erat. Senatus Pompejanarum partium reliquias, & Conjuratos fovebat. *Antonius* Conſul & *Lepidus* Magiſter Equitum *Julii Cæſaris*, & ipſe Conſulatu & Urbis Præfectura olim inſignis, Conjuratos perſequebantur. Inter utramque factionem ita ſe geſſit *Cæſar Octavianus*, adhuc adoleſcens, ut viros omnes audacia, ſenes omnes prudentia ſuperaſſe videatur. Ab *Antonio* ſuperbe exceptus, Exercitum privato conſilio & privatis impenſis conſcripſit, anno ætatis decimonono, ut ipſe in Breviario rerum ſuarum Ancyrano Marmori inſculpto teſtatur. *Cæſar Octavius.*

Anno ſequenti, quo *A. Hirtius* & *C. Panſa* Conſulatum geſſerunt, *M. Antonius* cum *Decimum Brutum* obſeſſum *Mutinæ* Galliæ Ciſalpinæ, quæ Provincia ei credita fuerat, adminiſtratione expellere armis niteretur, *Bruto* licet e Patris interfectoribus uni, auxilium tulit *Cæſar Octavianus* tempori ſerviens. *Cicero* in *Antonium* declamans *Philippicis* in ſenatu habitis, bello perſequendum *Antonium*, & iis qui Rempublicam adverſus eum defendebant, honores decernendos eſſe ſuaſit. *C. Cæſari Octaviano* Imperium extraordinarium a Senatu datum eſt, cum Conſularibus ornamentis, & Lictoribus atque Inſignibus Prætoriis, ut conſcripto a ſe exercitui Proprætor præeſſet, & una cum Conſulibus *Decimo Bruto* contra *Antonium* opem ferret. Adjectumque ut Senator eſſet, atque inter Quæſtores & Conſulares ſententiam diceret, utque Conſulatum decem annis prius quam Legibus permiſſum eſſet, petendi jus haberet. Equeſtri quoque Statua aurata Senatus eum honoravit, quæ in Roſtris poſita, ætatem ejus Inſcriptione indicabat. (Ex *Cicerone Philippica* 5. *Liviana Epitome* Lib. 117. & 118. *Dione* Lib. 45. & 46. *Appiano* Lib.

3. *De Bellis Civilibus*, *Suetonio in Octavio*, *Plutarcho in Antonio*, *Vellejo Paterculo* Libro 2. Capit. 81.)

Bellum adversus Antonium.

Cæsar Octavianus bellum adversus *Antonium* sibi demandatum tertio mense confecit, annum dumtaxat vigesimum agens, & *Decima Bruto* Mutinensi obsidione liberato, *Antonium* in fugam compulit. Consul uterque in prælio cecidit. Eorum exercitus *Cæsari* paruerunt. A Mutinensi illa victoria *Cæsari* Principatum auspicati illi fuisse videntur, qui annos illi quinquaginta sex, menses quatuor, & diem unum tribuerunt, ut apud *Theophilum Antiochenum* Lib. 3. *ad Autolycum*, & *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. *Stromatum* videre est. Republica Consulibus orbata, *Octavius Cæsar* Consulatum extorsit admotis ad urbem Legionibus, millisque qui ipsi nomine exercitus eam Dignitatem deposcerent. Cunctante Senatu, *Cornelius* Centurio Princeps Legationis rejecto sagulo,

Cæsaris Consulatus.

ostendens gladii capulum, non dubitavit in Curia dicere: *Hic faciet, si vos non feceritis*. (Ex *Suetonio* & *Dione*.) Magna in Senatu Populoque trepidatio fuit. Prætores Custodias certis locis Urbis collocaverunt: Et Janiculum Militum præsidio, quos ad Urbem habebant, duabusque Legionibus quæ ex Africa advenerant, occupaverunt. Sed *Cæsare* in Urbem ingresso, Prætores e Janiculo descenderunt, seque & Milites illi dediderunt; Legionibus sponte signa ad eum transferentibus. Creatus est ipse Consul cum quo volebat Collega *Quinto Pedio*, qui portionem suam ex *Julii Cæsaris* hereditate illi donaverat. Mox adoptionem suam in *Julii Cæsaris* familiam, & nomen Patris Testamento factam, Curiatis Comitiis, & Plebiscito confirmari curavit: *Dolabellam*, qui hostis judicatus fuerat, Lege lata absolvit, & de *Julii Cæsaris* nece judicia constituit. Interim *C. Trebonius* Asiæ Præfectus, noctu Smyrnæ circumventus, a *L. Dolabella* interfectus est, cædisque *Julii Cæsaris* pœnas dedit. *Dolabella* in Syriam Proconsul missus ab *Antonio*, Reipublicę hostis a Senatu judicatus est. *Cassius* Syriam paulo post obtinuit, & *Dolabellam* oppressit. *Decimus Brutus* a suis desertus, & a *Camillo* proditus, a *Capeno Sequano Antonii* jussu jugulatus est. *Lepidus*, qui *Antonium* receperat, hostis a Senatu judicatus. (Ex *Appiano* Lib. 3. & 4. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum 119. & 120. *Dione* Lib. 46. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Oroso* Lib. 6.)

Pax inter Cæsarem, Antonium, & Lepidum, eorumque Triumviratus.

XLII. Pax deinde inter *Antonium*, *Octavianum Cæsarem*, & *Lepidum* facta. Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam, & in parva quadam Insula Lavinio fluvio circumfusa, per tridui spatium collocuti, communi consensu statuerunt, ut novus Magistratus Triumvirorum ad tollendas civiles dissensiones crearetur, eumque *Lepidus* cum *Antonio*, & *Octaviano Cæsare* in quinquennium Consulari potestate gereret: Ut Triumviri confestim in quinquennium urbanos Magistratus annuos designarent: Provincias vero ita partirentur, ut *Antonius* Galliam Cisalpinam & Transalpinam, excepta Narbonensi Provincia; hanc *Lepidus* una cum Hispanica; *Cæsar* Africam cum Sardinia & Sicilia administrarent. Atque ita Imperium Romanum in Triumviros divisum est: Dilatis in aliud tempus transmarinis aliis Provinciis, quibus *Brutus* & *Cassius* tum præerant. Præterea inter ipsos convenit ut inimicos suos cæderent; utque *Lepidus* in sequentem annum Consul designaretur, Romamque & totam Italiam in custodia haberet, *Antonius* vero & *Cæsar* contra *Brutum* & *Cassium* bellum moverent. Romam deinde Triumviri triduo ingressi sunt, seorsim quisque cum sua Prætoria cohorte & Legione una: Advocataque concione *Publius Titius* Tribunus Plebis Legem tulit de novo Magistratu creando, ut Triumviri constituendæ Reipublicæ præessent in quinquennium cum potestate Consulari. Tabula Proscriptionis a Triumviris proposita, Senatores, & Equites Romani quamplurimi trucidati sunt, sive quod Triumvirum inimici essent, sive quod iisdem suspecti essent ob potentiam, sive quod ipsorum inimicis, amici, aut amicis invisi essent; sive ob divitias, vilias, vel domos amœniores. Proscripti fuerunt bonis publicatis Senatores trecenti, Equites Romani mille. In his erant fratres Triumvirum, & avunculi, tum eorum qui sub illis ducebant Ordines, & si quis hos vel illos offenderat. Duodecim, vel, ut alii produnt, septemdecim reliquis potentiores ante alios proscripti ac cæsi sunt: Inter alios *Paulus Lepidi* frater, *Lucejus Antonii* Avunculus, *Toranius Cæsaris* Tutor, *Salvius* Tribunus plebis, *Minucius* & *Annalis* Prætores, *M. Tullius Cicero* cum *Quinto* fratre & Nepote. *Herennius* Centurio obtruncati *Ciceronis* caput, & manus quibus

Proscriptiones.

bus ſcripſerat Philippicas, *Antonii* juſſu præcidit, quæ pro Roſtris in Tribunali poſita ſunt, ſpectaculum horrendum Populo Romano, qui non *Ciceronis* aſpicere ſe faciem exiſtimavit, ſed animi imaginem *Antonii*. Cæſus eſt *Cicero* annos quatuor & ſexaginta natus, olim Conſul, de Patria optime meritus, ac Parer Patriæ appellatus, cum *Catilinæ* conjurationem diſſipaſset; Latinæ Eloquentiæ Princeps, omnibus triumphis lauream adeptus tanto majorem, quanto plus eſt Ingenii Romani terminos in tantum promoviſſe, quam Imperii; ut de eo quondam Dictator *Cæſar* ſcripſerat, referente *Plinio*. Duo vitio dantur *Ciceroni*, puſillani mitas cujus ſpecimen dedit, cum in exilium abeundum fuit, agente *Clodio*, & intemperantior laudum ſuarum prædicatio. *Ubique enim ſive in Senatu, ſive in Concione, ſive in Judiciis, habuit in ore Catilinam, & Lentulum. Libros denique & Scripta laudibus complevit ſuis, jucundiſſimamque ſuam & venuſtiſſimam dictionem odioſam reddidit & ingratam Auditoribus, hac eum quaſi morbo aliquo ſemper comitante importunitate*. Non bello ſolum timidus fuit, ſed accedebat etiam ad dicendum trepidus, ac multis in cauſis vix tandem horrere & tremere medio deſinebat ardore & ſtatu orationis. Pro *Milone* peroraturus, cum forum undique armis circumfulgens animadvertiſſet, metu correptus, Orationem ægre cum tremore corporis & linguæ hæſitatione exorſus eſt. Apud *Pompejum*, *Catonem*, *Julium Cæſarem*, imo & *Cæſarem Octavianum* magno in pretio fuit. Ipſum ægre & poſt ſolidæ diei contentionem, *Antonio* mactandum dimiſit *Cæſar*. Cumque diu poſt necem *Ciceronis*, illius Librum præ manibus Nepotis ſui conſpexiſſet, cumque adoleſcens veſte obtexiſset, metu & reverentia Avunculi, *Cæſar* Volumen ſumpſit, & ſtans magna ex parte evolvit, reddiditque, dicens: *Doctus hic vir, fili, doctus fuit, & patriæ amans*. Iſta conſtant ex *Appiano* Lib. 4. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 46. *Plutarcho in Antonio & Cicerone*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octaviano*, *Eutropio* Lib. 7. *Floro* Lib. 4. Ab inito Triumviratu initium Principatus *Octaviani Cæſaris* petunt *Suetonius* & *Eutropius*.

Cædes Marci Tullii Ciceronis. Ejus Elogium.

Bellum Philippicum.

XLIII. Anno Urbis conditæ duodecimo ſupra ſeptingenteſimum, *M. Æmilio Lepido* 2. *& L. Munatio Planco Coſſ.* Cæſar & *Antonius* relicto Romę *Lepido*, contra *Brutum & Caſſium* profecti in Macedoniam, caſtra ad Urbem *Philippos* poſuerunt. Commiſſo prælio in Campis Philippicis, *Caſſius* & *Brutus* debellati ſibi ipſis mortem intulerunt iiſdem gladiis quibus *Julium Cæſarem* confoderant. (Ex *Appiano* Lib. 4. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 47. *Liviana Epitome* Libro 124. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Plutarcho in M. Bruto*, *Suetonio in Octavio*, *Floro* Lib. 4.) Philippico bello confecto, *Cæſar* in Italiam rediit ut agros Militibus divideret. *Antonius* vero tranſmarinas Provincias petiit, collecturus pecunias quas eis promiſerant. Græciam primum luſtravit *Antonius*, Græciſque grave novem annorum tributum intra biennium pendendum imperavit. *Lucium Caſſii* fratrem, alioſque Caſſianarum partium ſupplices venia donavit, præter conjurationis in *Julium Cæſarem* conſcios. In Ægyptum deinde profectus, *Cleopatræ* amoribus ita dementatus eſt, ut Rempublicam negligeret. Interim *Fulvia Antonii* conjux muliebri æmulatione bellum incendit, ut *Antonium* a *Cleopatra* in Italiam revocaret. *Lucio Antonio* ad id uſa eſt *Marci* fratre, viro erga Rempublicam bene affecto, & Triumvirum potentię infenſo. Poſt aliquot prælia, *Lucius* Peruſiæ a *Cæſare* obſeſſus, Urbem, ſeque dedere compulſus eſt. Peruſiam diripiendam dare Militi Cæſar decreverat, ſed quidam oppidanorum non ſanæ mentis nomine *Cæſius*, incendit ædes proprias, & ſe in ignem injecit; tum ventis flammam circumquaque ferentibus, Urbs tota incendio conſumpta eſt, fano *Vulcani* dumtaxat excepto. Mortua paulo poſt *Fulvia* inquieti ingenii femina, pax inter *Cæſarem* & *Antonium* redintegrata eſt, *Coccei* opera utriuſque amici. *Octavia Cæſaris* Soror, *Marcelli* vidua, *Antonio* collocata eſt. Tum *Cæſar* & *Antonius* totum inter ſe Romanum Imperium denuo partiti ſunt. Bellum contra *Sextum Pompejum* minorem *Magni* filium obvenit *Cæſari*, Parthicum *Antonio*. Hic *Ventidium* præmiſit in Aſiam, ut Parthos reprimeret, Junioremque *Labienum* auxilio Parthorum per occaſionem civilis motus Syriam infeſtantem. Interim Populi tumultu ob ſummam annonæ difficultatem exorto, & ad ſeditionem vergente, *Cæſar* & *Antonius* pacem cum *Sexto Pompejo* facere ſunt compulſi. At brevis fuit Populi Romani de illa pace lętitia. *Sextus Pompejus* pactorum fide violata Mare iterum infeſtare, & impedito frumen-

Pax inter Antonium & Cæſarem.

ti commeatu Urbem fame premere ausus est. *Cæsar* classem adversus illum in Siciliam duxit, ipsumque post navalia certamina vario eventu commissa ultimo tandem prælio ad Messanam debellavit. Tum *Lepidum* viginti duarum Legionum fiducia superbientem, & de Sicilia sibi vindicanda cogitantem, *Cæsar* in ordinem redegit, ejus Exercitu in deditionem accepto; eumque privato cultu Circejos in exilium relegavit. *Sextus Pompejus* ad *Antonium Parthico* bello implicitum fugiens, cum illum rem infeliciter gessisse intellexisset, spe concepta, aut successurum se in universum *Antonii* defuncti Imperium, aut saltem in partem ejus recipiendum, cum & ex Sicilia, & aliunde multi ad eum quotidie venirent, ad occupandam Asiæ continentem oppositam se accinxit. *Furnius* Asiæ Præfectus, & *M. Titius* Duces *Antonii* ipsius conatus fregerunt, ipsumque tandem ab amicis omnibus destitutum, & per Mediterranea Bithyniæ in Armeniam fugientem persecuti, captum, jubente per literas *Antonio*, Mileti interfecerunt. (Ex *Appiano* Lib. 5. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. 49. *Plutarcho in Antonio*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octavio*, Lib. 6.)

Sextus Pompeius a Cæsare debellatus. Lepidus a Cæsare in ordinem redactus.

Mors Sexti Pompeii.

Cæsar rebus Siculis constitutis, ovans ex Sicilia Romam ingressus est, auratæque Statua illi in rostris posita cum hac Inscriptione: *Ob pacem post diuturna bella Terra Mariique relditam*. Tribunitiam quoque Potestatem Decreto Senatus in perpetuum accepit.

Antonius subigit.

XLIV. Anno Urbis conditæ septingentesimo vigesimo, *Antonius* Expeditione in Armeniam suscepta, Regem *Artavasdem* sive *Artabazem* multis pollicitationibus deceptum, ut fide data in castra ipsius veniret, comprehendit, expugnataque Urbe in qua ejus thesauri conditi erant, magnaque vi auri & argenti ablata, universam Armeniam partim vi, partim deditione in suam redegit potestatem. Regem vero cum conjuge & liberis, ingentique præda in Ægyptum ad triumphi pompam abduxit. Alexandrinis epulum præbuit *Antonius*, plebeque in Concionem contracta, *Cleopatram* Reginam Regum, ejus filium & Regni Collegam *Ptolomæum Cæsarionem* Regem Regum appellari jussit: Isque Ægyptum & Cyprum addixit. Dicebat autem illam vere *Julii Cæsaris* conjugem fuisse, hunc ejusdem legitimum filium. Suis vero ex *Cleopatra* susceptis liberis, filiæquidem *Cleopatræ* Libyam dedit Cyrenaicam, fratri ejus *Alexandro* Armeniam attribuit; Mediam quoque & Parthiam, & reliquas trans Euphratem usque ad Indiam regiones, cum ea subigerentur, promittens: *Ptolomæo* vero *Philadelpho* cognominato, Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem usque ad Hellespontum regiones largitus est. *Cleopatra* in publicum prodiens Stolam *Isidis* sacram sumebat, & Novæ *Isidis* nomine responsa Populis dabat. Atque ut illa *Isidem* se & *Lunam*, ita *Antonius Osiridem*, & novum *Liberum Patrem* appellari se jussit, cum redimitus hederis cothurnisque succinctus curru velut *Liber Pater* Alexandriæ veheretur. (Ex *Dione* Libro 49. & *Plutarcho in Antonio*.) Qui *Cleopatræ* ita adhærebat, & cum ipsa luxuriabatur *Antonius*, uxorem *Octaviam* Sororem *Cæsaris* contemnebat. Hinc frequentes, ac publicæ Cæsaris in *Antonium* criminationes; hinc inimicitiæ, quæ apertum in bellum eruperunt. *Antonius* repudium dixit *Octaviæ*, & ad bellum se comparavit. *Cæsar* accepto ac reserato *Antonii* Testamento, quod apud Virgines Vestales depositum erat, illud in Senatu, deinde etiam in Concione recitavit. Quod maximam invidiam conflavit *Antonio*. Eo enim Testamento *Cæsarioni* testimonium ferebat, quod esset *Julii Cæsaris* filius: suos ex *Cleopatra* liberos inter heredes nuncupabat, immensisque eos muneribus donabat: & de funere statuebat, ut corpus suum, etiamsi Romæ obiisset, per forum elatum Alexandriam ad *Cleopatram* mitteretur. Hæc tantam indignationem apud omnes excitarunt, ut reliqua etiam, quæ vulgo jactabantur, vera esse crederent: Nempe *Antonium*, si rerum potitus fuisset, Romam *Cleopatræ* dono daturum, ac Imperium in Ægyptum translaturum. In *Cleopatram* itaque bellum decretum est. *Antonio* potestas omnis adempta. Non tamen hostis est appellatus *Antonius*, ne in hostium numero habendi necessario essent omnes ejus amici & clientes, atque ita Bellum Civile geri videretur. Sed major ipsi conflabatur invidia, quod contra Patriam, nihil a suis læsus, ipse ultro bellum pro Ægyptia Muliere suscepisset. Navali prælio ad Actium Epiri promontorium commisso debellatum est anno Urbis conditæ septingentesimo vigesimo tertio, *Octaviano Cæsare*, & *Messala Corvino* Consulibus, die secunda Septembris. Ancipiti

Cleopatræ insanus amor.

Bellum Cæsarem inter & Antonium

piti adhuc Marte, *Cleopatra* cum ſexaginta navibus Ægyptiis velociſſimis fugit, eamque fugientem ſecutus eſt *Antonius*, exercitus ſui deſertor factus. Prælium tamen pertinax & cruentum fuit, Antoniana claſſi, quamvis abſente Imperatore, fortiter pugnante. Succubuit tandem, ceſſitque victoriam *Cæſari*, cum ille victis vitam veniamque promiſiſſet. *Meſſalam Corvinum* Collegam ſuum laudavit *Cæſar*, quod quamvis ad Philippos ipſi infenſiſſimus *Bruti* cauſa hoſtis, egregiam tamen operam ipſi præbuiſſet ad Actium. Qui reſpondit: *Tu me, Cæſar, ſemper partium invenies meliorum & juſtiorum*. Ita refert *Plutarchus in Bruto*. De Actiaca Victoria legendi *Dio* Lib. 1. *Suetonius in Octavio*, *Plutarchus in Antonio*, *Vellejus Paterculus* Lib. 2. *Florus* Lib. 4. *Virgilius* Lib. 8. *Æneidos*, *Ovidius* 15. *Metamorphoſeon*, *Propertius* Lib. 4. *Elegia* 6. *Oroſius* Lib. 6. Ab illa victoria anni Imperii *Cæſaris* plerumque numerantur 44. (Ex *Dione* Lib. 51. & 56. *Suetonio*, *Aurelio Victore*, *Eutropio*.)

Pugna Actiaca.

Vincit Cæſar.

XLV. *Cæſar Antonium* & *Cleopatram* perſecutus per Syriam in Ægyptum venit. *Cæſari* terreſtri navalique prælio fortiter obluctatus eſt *Antonius*; ſed a ſuis deſtitutus agente *Cleopatra*, quæ *Cæſarem* promereri ſatagebat, ſuique amore captum credebat, decepta *Tyrei* ſive *Thyrſi* liberti illius ad ſe miſſi blandis ſermonibus, ſibi manus intulit. *Cæſar* Alexandria victor potitus, eam ingreſſus eſt cum *Ario* Alexandrino Philoſopho colloquens, dextraque eum tenens; quo tam eximio honore ab ipſo cultus, conſpicuus civibus ſuis & ſuſpiciendus eſſet. Hunc enim Philoſophiæ Præceptorem olim habuerat *Cæſar*, eumque una cum filiis *Dionyſio* & *Nicanore* in contubernium aſciverat. Habita vero ad Cives oratione, eis ignoſcere ſe dixit propter Deum *Serapin*, propter ipſoſmet, ob Civitatis amplitudinem, & ob amicum ſuum *Arium*. Ejuſdem Philoſophi precibus *Philoſtrato* Sophiſtæ gratiam fecit, qui barba cana promiſſa aſſectabatur a tergo *Arium*, hunc verſum ſemper repetens:

Mors Antonii.

Arius Philoſophus Cæſaris Præceptor.

Sapiens ſalus ſapienti erit, modo is ſapit.

Alexandri Magni conditorium, & corpus, cum prolatum e penetrali ſubjeciſſet oculis, corona aurea impoſita, ac floribus aſperſis *Cæſar* veneratus eſt. *Ptolomæorum* autem corpora, quanquam ea oſtendere Alexandrini enixe volebant, inſpicere noluit: Regem ſe voluiſſe videre dicens, non mortuos. Apim etiam adire noluit, Deos ſe, non boves adorare ſolitum profeſſus. Interim *Cleopatra* deluſo *Epaphrodito*, cui cuſtodiam ejus *Cæſar* mandaverat, & ad *Cæſarem* cum literis allegato, aſpidem, quam ficubus, uvis & floribus contectam, ut cuſtodes falleret, inferri curaverat, ſiniſtro brachio admovit, ejuſque morſu periit. *Cæſar* Ægypto in Provinciam redacta Romam reverſus, triumphos egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. (Ex *Dione* Lib. 51. *Plutarcho in Antonio*, *Suetonio in Octavio*, *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Floro* Lib. 4. *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium* Cap. 12. *Eutropio* Lib. 7. *Strabone* Lib. 17. *Oroſio* Lib. 6.)

Mors Cleopatræ. Ægyptus in Provinciam redacta. Triplex Cæſaris Triumphus.

Quintum Conſulatum gerebat *Octavianus Cæſar*, cum triplicem illum triumphum egit. Annus Urbis conditæ numerabatur ſeptingenteſimus vigeſimus quintus, quo & nomen Imperatoris accepit, ut refert *Dio* Libro 52. Poſt biennium, *Cæſar* ſeptimum Conſul, Oratione de ſcripto in Senatu recitata, ſe ipſum Imperio abdicare, illudque Senatui & Populo tradere ſe velle ſignificavit. Ubi peroravit, omnes eum enixe rogarunt, precibuſque compulerunt, ut Imperium retineret. Annuit ille, ſed nolle ſe Provinciis omnibus imperare dixit, aut quas gerendas ſumpſiſſet, in perpetuum gubernare. Ideoque infirmiores, nimirum quia pacatiores eſſent, Senatui reſtituit: Potentiores, & majoribus frequentibuſque motibus obnoxias ſibi retinuit. Id faciebat ſub hac ſpecie, ut Senatus optimis Imperii partibus tuto perfrueretur: Ipſe laboribus & periculis objectus videretur: Sed hac ratione inermem Senatum Populumque Romanum effecit, armis ac militibus ad ſe unum translatis. Senatui Populoque redditæ ſunt Africa, Numidia, Aſia, & cum Epiro Græcia, Macedonia, Dalmatia, Bythinia Ponto finitima, Libia Cyrenaica, Sicilia, Creta, Sardinia, & Hiſpania Bœtica. Penes *Cæſarem* manſit quod reliquum erat Hiſpaniæ, Gallia omnis, & Germania, item Cœleſyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus, & Ægyptus. Imperium vero in ſuas Provincias decennale ſuſcepit,

Cæſar Imperator creatus.

Sextus Pompejus a Cæsare debellatus.

fcepit, intra quod tempus eas fe reftituturum Senatui promittebat. (Ex *Dione* Lib. 53.) Idibus Januariis earum Provinciarum diftributio facta. Quo etiam die *Cæfari Octaviano* cognomentum *Auguſti* a Senatu Populoque Romano datum eſt, auctore *Munacio Planco* (ut teſtantur *Dio* ibidem, *Liviana Epitome* Libri 134. *Vellejus Paterculus* Lib. 2. Cap. 91. *Suetonius in Octavio*, *Florus* Lib. 4. *Ovidius* Lib. 1. *Faſtorum*, *Cenſorinus* Lib. *De Die Natali*, Cap. 21.)

Auguſtus Pontifex Maximus creatur.

XLVI. Anno Urbis conditæ ſeptingenteſimo quadrageſimo primo, *Auguſtus* Pontificatum Maximum, quem vivo *Lepido* auferre noluerat, mortuo demum ſuſcepit. Pontifex creatus, quicquid fatidicorum Librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis Auctoribus ferebatur, ſupra duo millia collecta cremavit. Ac ſolos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, & duobus forulis auratis condidit ſub *Apollinis Palatini* baſi, teſte *Suetonio*. Poſt triennium, Annum a *Julio Cæſare* ordinatum, ſed poſtea negligentia & errore Sacerdotum confuſum & conturbatum, rurſus ad priſtinam rationem redegit. In cujus ordinatione Sextilem menſem e ſuo cognomine *Auguſtum* nuncupavit. (Ex *Dione* Lib. 54 *Suetonio in Octavio*, *Macrobio* Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. 14. & *Cenſorino* Lib. *De Die Natali*, Cap. 22.)

Lex Julia de adulteriis, qua occaſione lata?

Cum *Julia Auguſti* filia, *Tiberii* uxor, publicis adulteriis infamis eſſet, ea Pater *Auguſtus* detulit ad Senatum. Nonnulli ejus proci morte puniti: Ipſa in Inſulam Tyrrheni Maris Pandatariam relegata eſt. (Ex *Dione* Lib. Lib. 55. *Vellejo Paterculo* Lib. 2. *Suetonio in Octavio*, *C. Tacito* Lib. 1. *Annalium*, *Seneca* Lib. 6. *De Bneficiies*, Cap. 32.) Hinc *Lex Julia De Adulteriis*.

Cenſus ab Auguſto habiti.

XLVII. Cenſus Romani Imperii ab *Auguſto* ter habitus eſt, *Suetonio* teſte, cum tabjis Anncyranis. Primus, *Auguſto* 6. & *Agrippo* 2. *Coſſ.* anno Juliano decimooctavo. Secundus, *Marcio Cenſorino & Aſinio Gallo Coſſ.* anno Juliano trigeſimo octavo. Tertius, *Sexto Pompejo*, *& Sexto Apulejo Coſſ.* anno Juliano quinquageſimonono. Secundus Cenſus ad tempus Nativitatis Chriſti pertinent. Sed cum Cenſus res fuerit diuturnioris operæ, plures anni in eo perficiendo conſumpti ſunt, nec omnino certum eſt quoto illius Cenſus anno Chriſtus natus ſit. Præſide Syriæ *Cyrino* ſive *Quirinio* factum eſſe in Siria *S. Lucas* teſtatur. Vox γραφὴ πρώτη qua Sanctus Evangeliſta uſus eſt, poteſtatem quamlibet paulo majorem ſignificat, non ſolum Præſidis Munus. Miſſus ergo fuit *Quirinius* in Syriam ab *Auguſto* cum extraordinaria poteſtate ad Cenſum peragendum, eumque Cenſum inchoavit, quem abſolvit *Sentius Saturninus* Syriæ Præſes. Sic *Tertullianus* cum *Sancto Luca*, & *Juſtino* Martyre concilatur. *S. Lucas* Capitul. 2. *Factum eſt autem*, inquit, *in diebus illis*, *exiit Edictum a Cæſare Auguſto*, *ut deſcriberetur univerſus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino*. Ita vero *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone: *Cum primus ille Cenſus ſub Cyrenio tunc ageretur*, *aſcendit Nazareth*, *ubi domicilium habebat*, *Bethlehemam unde erat oriundus*, *ut in Cenſum referetur*. Ita *Tertullianus* Lib. 4. *adverſus Marcionem*, Cap. 19. *Sed & Cenſus conſtat actos ſub Auguſto nunc in Judæam per Sentium Saturninum*, *apud quos genus ejus* (ſcilicet JESU CHRISTI) *inquirere potuiſſent*. Pro *Quirinio* legendum eſſe *Quintilio* in *S. Lucæ* Textu, conjicit Vir Eruditus, & multis mihi nominibus colendus; ſed ignoſcat ſi ejus conjecturæ non ſubſcribam, donec eam lectionem aliquorum Manuſcriptorum Codicum venerandæ auctoritatis, & probatæ fidei teſtimonio confirmet. Legi poſſunt quæ de hoc argumento ſcripſimus Diſſertatione 2. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1. Quæſtione 1. in Reſponſione ad primam Objectionem. Quamvis autem Judææ Rex eſſet *Herodes*, inde colligi non poteſt quod Judæa in Cenſum non venerit. Regnum enim Judææ tenebat ille beneficiario jure. Unde & certa tributa Romanis ipſum pependiſſe teſtis eſt *Appianus* Lib. 5. *De Bellis Civilibus*. Quamquam non ad exigenda ſolum tributa, ſed ad cognoſcendas etiam ſingulorum facultates, ætates, familias, artes, & officia Cenſus habebantur. Intererat autem Romanorum perſpectas habere Judææ vires, cujus ſupremum dominium ad eos pertinebat. In Cenſum porro veniebant non ſolum Romani Cives, aut qui ex iis arma ferre poterant, licet eorum tantummodo nomina in publicum ederentur, ut colligitur ex *T. Livio* Lib. 1. Cap. 44. Reliquorum enim omnium non ſolum in Urbe, ſed etiam in Provinciis nomina in Tabulas cenſuales etiam referebantur. Unde *S. Juſtinus Martyr*, *Tertullianus*, *S. Joannes Chryſoſtomus* Tabulas illas conſu-

Cenſus ab Auguſto factus quo tempore Chriſtus natus eſt. S. Lucas vindicatur.

ri jubent, in quibus JESU nomen a *Quirinio* descriptum erat. Non viri tantum, sed feminæ censebantur: Quod in primo Censu a *Servio Tullio* Rege instituto, & in eo quem habuit *Largius* primus Dictator, servatum testatur *Dionysius Halicarnassensis* Lib. 1. 5. & 9. Idque confirmatur ex verbis illis *Ciceronis* Libro *De Legibus*. *Censores Populi ævitates, soboles, familias, pecuniasque censento*. Et ex *Ulpiano* Lib. 2. De Censibus: *In Syriis*, inquit, *a quatuordecim annis masculi, a duodecim feminæ, usque ad sexagesimum annum tributo capitis obligantur*. Neque contrarium colligi potest ex *T. Livio* hęc verba passim addente post descriptionem Censuum, *Præter orbos orbasque*; vel, *Præter Pupillos & Viduas*. His enim verbis non significat *Livius* orbos & orbas excluſos fuisse e Censu, sed eorum numerum se non exprimere. Sic in Censibus olim a *Mose* & *Davide* habitis eorum tantum describitur numerus qui armis ferendis erant idonei. In Censibus denique Romanis professio sequi debuit locum originis, ut colligitur ex *L. Formæ* §. 2. *D. De Censibus*, & ex *Ulpiano* Lib. 3. De Censibus: *Is vero qui agrum in alia Civitate habet, in ea Civitate profiteri debet, in qua ager est: Agri enim tributum eam Civitatem debet levare, in cujus territorio possidetur*. Falso igitur scripsit *Bodinus* Lib. 5. *De Abditis Rerum Sublimium Arcanis*, S. Lucæ divinum testimonium impie oppugnans, Neminem coactum fuisse censendi causa loca mutare. *Livii* testimonio refellitur Lib. 38. c. 27. & Lib. 62. Cap. 9. scribentis, *Valerio Messala*, & *Livio Salinatore* Consulibus, Campanos ex Senatusconsulto Romæ censeri fuisse coactos, cum incertum fuisset antea ubi censerentur. Item *C. Popilio Lænate*, & *P. Ælio Ligure Consulibus*, cum Lustrum conderent Censores *Q. Fulvius Flaccus*, *A. Posthumius Albinus*, minorem aliquanto fuisse numerum, *Quia Posthumius Consul pro Concione edixerat, qui Socium Latini nominis ex Edicto Claudii Cæsaris redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in Civitatibus suis censerentur*. Lege Doctissimi Prœsulis *Danielis Huetii* Demonstrationem Evangelicam, Propositione 9. Capit. 9. Ex quo reconditioris Eruditionis Promptuario hanc de Romanis Censibus Observationem deprompsi.

XLVIII. Cum hic census peractus est, cujus *S. Lucas* meminit, altissima pace Orbi universus fruebatur. De pace ab *Augusto* parta scribit *Suetonius* in ejus Vita: *Janum Quirinum semel atque iterum a condita Urbe memoriam ante suam clausum, in multo breviores temporis spatio, Terra Marique pace parta ter clausit*. Audiendus etiam ea de re *Orosius* Lib. 6. Cap. 22. *Anno ab Urbe condita* 752. *Cæsar Augustus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione ad Meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis Gentibus una pace compositis, Jani portas tertio ipse tunc clausit. Quas ex eo per duodecim fere annos quietissimo semper obseratas otio ipsa etiam rubigo consignavit: Nec prius unquam nisi sub extrema senectute Augusti pulsatæ, Athenienſium seditione, & Dacorum commotione, patuerunt. Clausis igitur Jani portis, Rempublicam, quam bello quæsiverat, pace enutrire atque amplificare studens, Leges plurimas statuit, per quas humanum genus libera reverentia disciplinæ morem gereret. Domini appellationem ut homo detlinavit*. Huc referenda est Inscriptio vetus Emeritæ, apud *Gruterum* pag. 149. IMP. CÆS. DIVI. F. AUG. PONT. MAX. COS. XII. TRIBUNIC. POTEST. X. IMP. VIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. JANI. CLUSO. ET. REP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. *Augusto* imperante, toto orbe in pace composito, natus est JESUS CHRISTUS Veteris Testamenti consummator, & Novi Testamenti conditor. *Pax ab Augusto parta.*

XLIX. *Augusti* temporibus illustres Poetæ floruere: Latinorum Princeps *Virgilius* Mantuanus, *Æmilius Macer* Veronensis, *Sextus Aurelius Propertius*, *Quintus Horatius Flaccus*, Lyricorum Princeps, *Tibullus* ob Elegiarum elegantiam, & ingenii acumen gratus futurus, nisi castis auribus indignas obscœnitates fecisset, *Ovidius*, cujus Libri *Amorum & De Arte Amandi* pestilentem afflant auram cultitati & bonis moribus, ideoque eorum lectio Christianæ juventuti minime permittenda. *Poetæ illustres.*

L. Romanorum Imperium in Statua illa Magna quæ *Nabuchodonosori* per somnium visa est, repræsentabatur tibiis ferreis, & pedibus, quorum pars ferrea, pars fictilis erat, interprete *Daniele* Cap. 2. *Et Regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc. Porro quia vidisti pedum, & di-* *Vaticinia Danielis de Romano Imperio.*

& digitorum partem teſtæ figuli, & partem ferream; Regnum diviſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundum quod vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: Ex parte Regnum erit ſolidum, & ex parte contritum. Quod autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ. Imperium Romanum ferreis tibiis adumbratur, ob robur & firmitatem; quod inſtar ferri cætera Regna contriverit, Gentes univerſas domuerit, robore corporis & viribus prævalidas, ut Gallos, Germanos, Hiſpanos: Imperio potentes, ut Carthaginenſes: Majorum gloria, ſapientia & prudentia præſtantes, ut Græcos: Opibus & Militum copiis abundantes, ut Aſiaticos: Terrarum longinquitate remotas, ut Cappadoces, Ponticos, Armenos, Iberos, Albanos, Scythas: Oceano a noſtro orbe disjuncta, ut Britannos: Patrum ſuorum ſanctitate & ſuæ Legis Religione confiſas, ut Judæos. Digiti pedum ex parte ferrei, & ex parte fictiles ſignificant Romanum Imperium primo quidem robuſtiſſimum & validiſſimum fore: poſterius vero infirmum & invalidum. Et revera ferreum fuit uſque ad irruptionem Gothorum & aliarum Gentium Barbararum in Romanam Ditionem: Poſt hæc autem fictile terreumque fuit; quippe tunc majorem in modum Romani Imperii majeſtas deformari, minui amplitudo, potentia debilitari cœpta eſt. Vel, digiti ex parte ferrei, & ex parte fictiles, diviſionem Romani Imperii in multa Regna, multoſque Reges ſignificat, quorum alii majores & potentiores, alii minores & infirmiores ſunt futuri. Vel denique diviſio illa pedum in digitos partim ferreos partim fictiles, feralia illa diſſidia ſignificat, bellaque civilia, quæ Romanam Rempublicam miſere lacerarunt ſub *Sulla & Mario*; *Pompejo & Julio Cæſare*; *Marco Antonio*, *Bruto*, & *Caſſio* Triumviris, & ipſo *Octavio* ſeu *Octaviano Cæſare*, & *M. Antonio*. Ad immanes quidem diſcordias inter Romani Imperii Principes tollendas, & ad mutuam inter eos concordiam firmandam connubia miſcuerunt. *Pompejus Juliam* filiam *Julii Cæſaris* uxorem duxit: *M. Antonius Octaviam Octavii* ſororem: Sed eæ conjunctiones, affinitates, & amicitiæ brevi diſſolutæ ac poſthabitæ ſunt, odiaque, diſſidia, & bella ſæviſſima ſecuta: Quod a *Daniele* prænuntiatum eſt his verbis: *Commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi; ſicut ferrum miſceri non poteſt teſtæ.* Legantur *S. Hieronymus Commentario in Cap.* 2. *Danielis*, & *Theodoretus* Lib. 2. in eumdem Prophetam.

Idem Imperium *Danieli* in Viſione quatuor beſtiarum grandium aſcendentium de Mari, per beſtiam quartam repræſentatum eſt, Capit. 8. *Et ecce beſtia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis: Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans: Diſſimilis autem erat cæteris beſtiis, quas viderat antea, & habebat cornua decem.* Beſtiæ nomen non exprimit, quia ex plurimis Nationibus Romanorum Reſpublica conflata, Orbis terrarum potita eſt: Quæ a Regibus primum, deinde a Conſulibus & Tribunis Plebis, interdum a Dictatoribus, & Triumviris, denique ab Imperatoribus adminiſtrata eſt. Terribilis, mirabilis, & fortis nimis dicitur, quia Regnorum omnium potentiſſimum fuit Romanum Imperium. Dentes ferrei magni quibus cætera comedit & comminuit, tributorum gravitatem ſignificant, quæ Romani debellatis Gentibus impoſuerunt. Pedes, quibus reliqua conculcant, ſignificant Exercitus, a quibus non mediocres clades incolis & urbium & regionum exterarum ſunt illatæ. Omnibus beſtiis, quæ ante ipſam erant, diſſimilis erat quarta illa beſtia. Romanorum ſcilicet Imperium ſuperioribus omnibus Regnis potentius & illuſtrius evaſit. Cornua decem ſignificant ſub finem Imperii Reges decem ſurrecturos. Quos inter orietur *Antichriſtus* per *cornu parvulum* deſignatus, quia ex parva Judæorum Tribu naſcetur. Tria cornua radicitus evellet, id eſt, ex decem illis Regibus tres evertet. *Quasi oculos hominis* habebit, quia prudentia & aſtutia carnali, diabolica, plurimos decipiet. *Os loquens ingentia*, eſt arrogantia & ſuperbia, qua *Homo* ille *peccati*, *filius perditionis exaltabitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus*, ut ait Apoſtolus 2. *ad Theſſalonicenſes* 2. Regnabit autem Antichriſtus tres annos cum dimidio, quibus conſummatis, Chriſtus Dominus potentiam ejus auferet & conteret, & Iniquum illum interficiet ſpiritu oris ſui. Sic Beſtiæ quartæ ſignificationem *Danieli* Propheta explicat, *Beſtia quarta Regnum quartum erit in*

in terra, quod majus erit omnibus Regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam. Porro cornua decem ipsius Regni, decem Reges erunt; & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, & Sanctos Altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora, & Leges; & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et Judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem. Legantur *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentariis ejus loci.

Romani gloria, libertatis, & dominationis cupidi.

LI. Veteres Romanos ad tantum potentiæ fastigium provexit cupido gloriæ, libertatis, dominationis, ut observat *Sanctus Augustinus* Lib. 5. *De Civitate Dei*, Capit. 12. *Veteres igitur primique Romani*, inquit, *quantum eorum docet & commendat Historia, quamvis ut aliæ Gentes, excepta una Populi Hebræorum, Deos falsos colerent, & non Deo victimas, sed Dæmoniis immolarent; tamen laudis avidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, divitias honestas volebant: Hanc ardentissime dilexerunt, propter hanc vivere voluerunt, pro hac & mori non dubitaverunt. Cæteras cupiditates hujus unius ingenti cupiditate presserunt. Ipsam denique Patriam suam, quoniam servire videbatur inglorium, dominari vero atque imperare glorioſum, prius omni studio liberam, deinde Dominam esse concupierunt.*

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

VETERIS TESTAMENTI SEXTÆ MUNDI ÆTATIS DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

DE PROPHETIS QUI TEMPORE BABYLONICÆ CAPTIVITATIS VATICINATI SUNT.

ARTICULUS PRIMUS.

De Ezechiele.

Ezechielis genus, & ætas.

EZECHIEL Tribu Levitica oriundus, filius *Buzi* Sacerdotis; in Terra Sarera natus *Jeremiæ* coævus; cum *Jechonia* Rege in Chaldæam deportatus est, ibique vaticinari cœpit juxta Fluvium *Chobar* anno quinto Transmigrationis, ætatis suæ trigesimo; ut ipse testatur Prophetiæ suæ Cap. 1. 1. 2. Cum per annos viginti duos Prophetico Munere functus esset, a Judice Populi Israel fertur interfectus, quod eum, Populumque ob Idololatriam increparet: Ac in eadem spelunca sepultus, in qua *Sem* & *Arphaxad* Abrahami progenitores, ad ripam Euphratis, quæ de loco sepulturæ *Sem* & *Arphaxad* traditio ex Rabbinorum officina prodiisse videtur, quamvis hanc non improbaverit *Baronius*, nec e Martyrologio Romano expungendam duxerit. *Ezechielis* memoria in Martyrologiis *Bedæ*, *Flori*, *Notheri*, *Usuardi*, & Romano, die decima Aprilis celebratur. *Jeremiæ* Vaticinia de excidio Templi & Urbis confirmavit concaptivis pœnitentibus, quod ad *Jeremiæ* Vaticinium se ultro Chaldæis tradidissent, & viderent adhuc Urbem Hierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Judaico Populo in *Portentum* datus est, ut ipse de se ait Cap. 24. Non verbis tantum, sed factis insolitis vaticinatus. Obsidionem Jerusalem jussu Dei in latere descripsit. Super latus sinistrum trecentis nonaginta diebus, super dextrum vero quadraginta dormivit. Vilem cibum, ac fœde confectum trecentis nonaginta diebus comedit, & aquam bibit in mensura. (*Ezechielis* 4.) Capillos & barbam rasit novacula acutissima, in partes æquas divisos, partem combussit, partem gladio concidit, partem in ventum dispersit, ut imminente Judæis, qui Hierosolymis remanserant, calamitates factis adeo stupendis portenderet. (*Ezechielis* 5.) Sic sua convasando, & grediendo vespere instar transmigrantis, velatis oculis, proximam *Sedeciæ* deportationem, & excœcationem a Chaldæis significat. (*Ezechielis* 12.) Parabolis frequentibus utitur ad significandas calamitates Regibus, Populoque imminentes. Parabola duarum aquilarum, & vineæ deportationem Regis *Joachim* in Babylonem, & exaltationem *Sedeciæ* in ejus solium, & defectionem

Ezechielis Vaticinia.

ipsius

ſpſius *Sedeciæ* a *Nabuchodonoſore* contra fœdus initum & confugium ad *Pharaonem Ophram*, ſive *Vaphrem* exprimit, ac vehementer arguit (*Ezechielis* 17.) Sub Parabola leonis & leunculorum, *Joachaz & Joakim* captivitatem: illius a Rege Ægypti, iſtius a Rege Babylonis, inferendam prædicit. (*Ezechielis* 19.) Quæ Prophetia impleta legitur 4. *Regum* 23. & 24. Sub Parabola duarum inſignium Meretricum, *Oollæ*, & *Oolibæ*, & punitionis earum ob adulteria, *Samariæ*, quæ nomine *Oollæ* ſororis majoris: & *Jeruſalem*, quæ nomine *Oolibæ* ſororis minoris ſignificatur, Idololatriam reprehendit: Duas Tribus, quæ decem aliarum impietatem imitatæ ſunt, a Gentibus, a quibus Idololatriam didicere, amatorum nomine ſignificatis, exſcindendas prænuntiat. (*Ezech.* 23.) Parabola ollæ carnibus electis plenæ, & igni admotæ, conſummationis carnium, & rubiginis, quæ nec per ignem ab ea ablata eſt, conſumptionem Populi ab hoſtibus ſignificat, & pertinaciam in peccatis, a quibus nec divina ultione imminente mundatur. (*Ezechielis* 24.) Parabola de ipſius Prophetæ uxore, quam fiere prohibetur, ſignificat domum Iſrael in exitium tradendam, filioſque ejus trucidandos, nullo ſequente luctu in communi clade. Reductio filiorum Iſrael e Captivitate, & poſt reditum proſperitas, aridorum oſſium mox reviviſcentium figura ſignificatur. (*Ezech.* 24.) Urbis & Templi futuram inſtaurationem prædicit, ac divini cultus præſcribit renovationem & ordinem. (*Ezech.* 40. *& ſequentibus*.) A *S. Hieronymo* Præfatione in Librum 14. Commentariorum, *Ezechielis* Prophetia vocatur *Scripturarum Oceanus*, *& myſteriorum Dei Labyrinthus*, propter Viſionum ſublimitatem, quibus Dei & Angelorum proprietates, Chriſtique Myſteria adumbrata ſunt per currum Cherubim, per rotas oculatas, qua ternas animalium facies, firmamentum, cryſtallum, electrum, ignem, virum indutum lineis, ſigno *Thau* pios in Urbe Jeruſalem notantem, quo a cede ſerventur, & prunas ignis accipientem de medio rotarum quæ ſunt ſubtus Cherubim, eaſque ſupra Civitatem effundentem. (*Ezech.* 1. 9. 10.) *De Gog*, *& Magog* vaticinatur, & de eorum irruptione in Iſraelitas cum ingenti Exercitu, deque eorum excidio. His nominibus ſignificantur hoſtes Judæos affligturi ante Chriſti adventum, nec non hoſtes Eccleſiæ, noviſſimis temporibus eam infeſtaturi. (*Ezech.* 38. 39.) Confer cum *Apocalypſis* 20. 7. Harum Prophetiarum obſcuritas in cauſa fuit, ut *Ezechielis* exordium & finem ante annum ætatis trigeſimum, quæ Sacerdotalis Miniſterii erat ætas, apud Hebræos legere nemo permitteretur, uti nec Principia Geneſeos, nec Canticum Canticorum, teſte *S. Hieronymo* in Proœmio Libri primi Commentariorum ad *Euſtochiam* Virginem.

Ezechielis Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

II. De Chriſto, & Eccleſia præclara ſunt apud *Ezechielem* Vaticinia, Capite præſertim trigeſimo quarto, ubi Deus reprehenſa Paſtorum Iſrael negligentia & avaritia, qui ſemetipſos, non gregem Domini paſcebant, quod infirmum fuerat non conſolidabant, quod ægrotum erat non ſanabant, quod confractum non alligabant, quod abjectum non reducebant, quod perierat non quærebant, ſed cum auſteritate & potentia ovibus imperabant: Se iis amotis curam gregis ſui ſuſcepturum promittit, oveſque ſuas viſitaturum, congregaturum, ſanaturum, & in paſcua uberrima deducturum, ubi requieſcent & accubabunt. Tum ſubdit: *Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David: Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſervus meus David Princeps in medio eorum: Ego Dominus locutus ſum. Et faciam cum eis pactum pacis . . . . . Et erunt in Terra ſua abſque timore: & ſcient quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium ſibi . . . . Et ſuſcitabo eis germen nominatum: Et non erunt ultra imminuti fame in Terra, neque portabunt ultra opprobrium Gentium. Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipſi Populus meus domus Iſrael, ait Dominus Deus. Vos autem greges mei, greges paſcuæ mex, homines eſtis, & ego Dominus Deus veſter, dicit Dominus Deus.* Unus ille Paſtor, quem Deus ſe ſuſcitaturum pollicetur, eſt Chriſtus Jeſus, qui de ſeipſo ait, Joannis 10. *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis . . . Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: Et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum Ovile, & unus Paſtor.* Hic ſervus Dei, ſecundum quod formam ſervi dignatus eſt aſſumere, ut ait Apoſtolus ad *Philippenſes* Cap. 2. 7. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo*,

Dei, ſed ſe- metipſum exinanivit formam ſervi accipiens. David appellatur, quia ex domo & familia *Davidis* oriundus. Non ſolum Paſtor fuit, ſed & Princeps, ut ex Angeli verbis ad *Mariam* Virginem liquet Lucæ 1. 32. 33. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum: Et Regni ejus non erit finis*. Et ex verbis S. Petri actuum 5. Cap. Verſ. 30. 31. *Deus Patrum noſtrorum ſuſcitavit Jeſum, quem vos interemiſtis, ſuſpendentes in ligno. Hunc Principem & Salvatorem Deus exaltavit dextera ſua ad dandam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum*. Princeps in medio Populi datus eſt, ſecundum illud Joannis 1. *Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis*. Fecit cum hominibus pactum pacis, qui dixit Joannis 14. *Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis*. Unde & S. Paulus ad *Epheſios* Cap. 2. 14. de Chriſto Jeſu ait: *Ipſe eſt pax noſtra*. Ipſe contrivit catenas jugi eorum, & eruit eos de manu Imperantium; de Diaboli nimirum ſervitute, de pravarum cupiditatum & vitiorum tyrannica dominatione. *Germen* illud *Nominatum*, quod ſe ſuſcitaturum Deus pollicetur, eſt Chriſtus Jeſus; de quo Iſaiæ 11. 1. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet . . . . In die illa radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum Populorum, ipſum Gentes deprecabuntur*. Unde Chriſtus de ſe ait, Joannis 15. 5. *Ego ſum vitis vera, vos palmites*. Chriſtiani, a divino illo germine nomen adepti, non ſunt imminuti; orbem enim Terrarum impleverunt, & Chriſti Corpore, & Sanguine, Deique Verbo, quod ubique prædicatur, nutriti, famem ultra non patiuntur, nec Gentium opprobriis amplius vexantur, dicentium: *Ubi eſt Deus eorum?* Dominus quippe cum eis, ipſe qui dixit Matthæi 28. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Et ipſi Dei Populus facti ſunt, domus Iſrael, non ſecundum carnem, ſed ſecundum fidem, cujus lumine Deus videtur, quantum in hac mortali vita videri poteſt. Utque non ad Judæos ſolum, ſed ad omnes homines hæc Prophetia pertinere intelligatur, ſubdit Propheta: *Vos autem grege mei, greges paſcuæ meæ, homines eſtis, & ego Dominus Deus veſter*. Lege *S. Hieronymum & Theodoretum* in Commentariis.

Grotius refellitur.

Hoc Vaticinium cum ad Meſſiam referant *Aben Ezra, & David Kimchi*, mirum eſt quod *Grotius* de uno *Zorobabele*, cum Judæis imperitioribus interpretetur, cujus temporibus *Pacem* illud *Pacis* celebratiſſimum, & habitatio in Terra *abſque timore* non convenit. Veterem certe crambem *Grotius* recoxit, illud commentum ſuſcitans & amplexus, quod olim a *Theodoreto* luculenter confutatum eſt *Lib.* 13. *Commentariorum in Ezechielem*, ad Cap. 34. *Ego vero*, inquit, *Judæos quidem uſitato more deſipere nihil novi arbitror: admirer autem quod ex noſtris audeant quidam omnia hæc de Zorobabel accipere, cum non intelligant, eorum quæ dicta ſunt plurima iis eſſe contraria, quæ ab illo geſta ſunt . . . . . Ille enim e Babylone reverſus, cum cœpiſſet Sacrum Dei Templum rurſus ædificare, a finitimis Gentibus prohibitus eſt operi finem imponere. Quare cum ſex & quadraginta præteriiſſent anni, & ſecundum antiquam Hiſtoriam, & ſecundum Evangeliorum teſtimonium, ſolum Templum recens factum eſt: Poſt vero alios duos & octoginta annos Urbs Muros recepit, quos Nehemias erexit altero & trigeſimo Artaxerxis Regni. Docetque nos Eſdræ Hiſtoria, tantum metum ædificantes invaſiſſe, ut cogerentur arma geſtantes ædificare, eodemque tempore & lapides afferre, & in hoſtes tela jaculari. Quomodo igitur his conveniunt*: „ Non erit qui exterreat eos; *vel*, Suſcitabo ei plantam pacis, „ *vel*, Non erunt pauci in numero? *Docet item nos rurſus Eſdras, multo labore Nehemiam Sacerdotibus perſuaſiſſe, ut deſinentes in agris degere, Urbem incolerent, & aliæ ſimiliter diſcendi ſtudioſis facile eſt Hiſtoriæ apponere, diſcrepantiamqae percipere. Igitur aliqua illis conveniunt, plurima vero orbis terrarum ſaluti.*

Huic *Ezechielis* Vaticinio geminum eſt illud Capitis trigeſimi ſeptimi, 21. & ſeq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio Nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos in humum ſuam. Et faciam eos in Gentem unam in terra in Montibus Iſrael, & Rex unus erit omnibus imperans*. Hæc Propheta exitum conſecuta eſt ſecundum figuram in *Zorobabel*, accurate autem & vere in Chriſto Jeſu. *Neque enim Rex fuit Zorobabel, ſed Populi, atque Exercitus Dux fuit*, (inquit *Theodoretus* in Commentario hujus loci,) Pergit Propheta: *Et non erunt ultra duæ Gentes, nec dividentur amplius in duo Regna*. Id in Chriſto Jeſu impletum,

Qui

Qui fecit utraque unum, & medium parietem macerix ſolvens, inimicitias in carne ſua: Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Qui, *veniens evangelizavit pacem* iis *qui longe* erant, *& pacem iis qui prope. Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem:* Ut ait S. Paulus *Epheſ.* Cap. 2. Subdit Propheta: *Neque polluentur ultra in Idolis ſuis, & abominationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis: Et ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus: Et ſervus meus David Rex ſuper eos, & Paſtor unus erit omnium eorum: In judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſtodient, & facient ea. Et habitabunt ſuper terram, quam dedi ſervo meo Jacob, in qua habitaverunt Patres veſtri: & habitabunt ſuper eam ipſi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, uſque in ſempiternum: & David ſervus meus Princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo ſanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit Tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi Populus. Et ſcient gentes quia ego Dominus Sanctificator Iſrael, cum fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in ſempiternum.* Quem locum tractans *Theodoretus*, Commentum illud Judaicum diſerte refellit, quod *Grotius* amplecti maluit, quam hoc *Ezechielis* Vaticinium Chriſto & Eccleſiæ vindicare. *Dicant*, inquit, *Judæi, quis ſempiternus ipſorum Rex ſit, qui David appelletur. Nequaquam enim Zorobabeli hujuſcemodi appellationes convenire, ipſi quoque confitebuntur. Primum enim haud regnavit ille, ſed Populi Ductor fuit: Deinde etiam illud ipſum Imperium morte finitum eſt. Quod ſi de genere Davidico hunc ſempiternum intelligunt David, oſtendant David genus regnare. Quod ſi præter Regnum ipſum quoque David genus incertum eſt; in præſenti duorum alterum neceſſe eſt, vel falſam Prophetiam opinari, vel Domini Chriſti ex David ſecundum carnem nati Regnum adorare. Verum a mendacio vacuam eſſe Prophetiam, ipſi itidem fatebuntur. Quod ſi vera eſt, quemadmodum mendacii expers eſt, neque videmus aliud Judæorum Regnum, neque inſuper ipſum genus David clarum eſt & perſpicuum: & ipſe regnat, ut ex David ſecundum carnem, Filius autem Dei ſecundum Divinitatem, & ſempiternum obtinet Imperium; Perſpicua & aperta eſt, & illorum deliratio perfidiaque, &* „ *oſtra Dei cognitio. Confirmantur enim quæ dicta ſunt in iis quæ ſequuntur. Etenim,* Et „ diſponam, *inquit*, ipſis teſtamentum pacis, teſtamentum æternum erit cum ipſis. “ *Oſtendant igitur nobis, vel pacis, vel ſempiternum teſtamentum: At non poterunt, cum utroque privati ſint: Nobis autem utrumque dedit Dominus, Namque & ſempiterna nobis bona pollicitus eſt, & id nobis eſt elargitus, ut cum ipſo reconciliaremur:* „ Ipſe enim „ eſt pax noſtra, *ſicut auctor eſt Divus Apoſtolus; Et rurſus:* Unus ac Mediator, Deus „ homo, Chriſtus Jeſus, „ qui dedit ſeipſum redemptionem pro omnibus. *Et quæ ſequun-* „ *tur item iis conſentiunt quæ dicta ſunt:* Et ordinabo eos, *inquit*, & multiplicabo eos, „ & ponam Sancta mea in medio ipſorum in ſæculum, & erit Tabernaculum meum „ in eis: Et ero ipſis Deus, & ipſi erunt mihi Populus. *Atqui deſertum Templum & quæ antiquitus Sancta erant. Quomodo igitur promiſit ſe poſiturum Sancta ſua in medio ipſorum in ſæculum, & Tabernaculum ſuum in ipſis? Igitur cum neque horum cernamus eventum, ſecundum Judæorum ſententiam, noverimuſque ſpiritalium verborum veritatem, ita hæc intelligemus, ut iis congruant, quæ ante interpretati ſumus. Habemus enim etiam rerum ipſarum conſentiens teſtimonium. Nec enim ſolum ſancta Domus Dei, ſed etiam divina Altaria omnibus hominibus donata ſunt: Nec ſolum iis qui ex Gentibus, verum etiam iis qui ex Judæis credidere: & unus idemque & horum & illorum Deus nuncupatur.* „ Ipſe enim, *inquit*, Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum; 1.*Tim.*2.5. „ *merito ſubjecit:* Et cognoſcent Gentes, quia ego ſum Dominus, ſanctificans eos, cum „ ſint Sancta mea in medio ipſorum in ſæculum. *Revera enim per eos qui ex Judæis credidere, etiam Gentes cognitionis Dei lumen exceperunt: Ex Judæis enim divini Apoſtoli, & primi Apoſtolorum Diſcipuli, & ex Propheticis Libris qui apud Judæos cuſtodiebantur, quæ ad Salvatorem noſtrum Chriſtum pertinent, percipientes, divino præconio Gentes credidere. Quamobrem Divus quoque Apoſtolus, inſeri qui ex Gentibus crederent, dixit,*

xit, in pia Judæorum radice, frangique & ab hac radice separari eos, qui e Judæis minime crederent. Salute igitur Judæis, inquit, primum suppeditata, cognoscent Gentes quia ego sum Dominus sanctificans eos. Ex Judæis enim Dominus Christus secundum carnem, apud Judæos Crux, Sepulcrum, Resurrectio, ex Judæis Apostoli primique Præcones: Merito igitur Gentes per hos salutem consequuntur. Cum itaque Templum illud quod a *Zorobabele* extructum est, Romano igne succensum sit, Vaticinium illud *Ezechielis* ad Ecclesiam, & ad tempora Jesu Christi Salvatoris nostri referendum est: Quando Tabernaculum ejus positum est in Ecclesia, ubi factus est Deus noster, & nos Populus ejus, imo Templum ejus: Unde S. Paulus 2. ad *Corinthios* 6. 16. ait: *Vos estis Templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi Populus.* Legantur *S. Hieronymus* in Commentariis, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 34. ubi Vaticinium istud *Ezechielis* Christo & Ecclesiæ vindicant.

Ezechielis Propheticæ in duos Libros olim divisæ.

III. *Ezechielem duos Libros conscriptos* reliquisse, *Josephus* testatur Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 6. Unde vel alter interiit, vel, (quod verisimilius est) unicus ille, quem habemus, *Ezechielis* Liber, in duas partes *Josephi* ætate distinctus erat. Huic Libro fidem facit Sirachides *Ecclesiastici* Cap. 49. 10. *Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.* Respexit ad Cap. 1. *Ezechielis*, & ad Vers. 18. Cap. 10. cujus hæc sunt verba: *Et egressa est gloria Domini a limine Templi, & stetit super Cherubim & elevantia Cherubim alas suas, exaltata sunt a terra coram me, & illis egredientibus rotæ quoque subsecutæ sunt.* Item ad illud 13. Capitis: *Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in consumptionem.*

Liber Ezechielis vindicatur contra Theologo-Politicum Dissertatorem.

IV. Tractatus *Theologico-Politici* temerarius Auctor Librum *Ezechielis* genuinum ipsius Opus non esse contendit, sed majoris Operis fragmentum, his fretus ratiunculis. Prima, quod a conjunctione connexiva incipiat, *Et factum est.* Secunda, quod annum trigesimum notet, *In trigesimo anno:* Unde colligitur *Ezechielem* res quoque superioribus annis a Deo sibi præmonstratas scriptis mandasse. Tertia, quod Vers. 3. Capitis primi dicatur: *Fuerat sæpe Verbum Dei Ezechieli filio Buzi Sacerdoti in Terra Chaldæorum.* Quarta, quod *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 10. scribat, *Ezechielem* prædixisse futurum ut *Sedecias* Babylonem non videret. Id porro in eo, quem habemus, *Ezechielis* Libro non legitur; immo Babyloniam ducendum prænuntiat Cap. 17. Sed istarum objectionum vanitatem Responsiones ostendent.

Ad primam respondetur, Librum *Josue*, Prophetiam *Jonæ*, & Lib. 1. *Machabæorum* a conjunctione connexiva, *Et*, pariter incipere, quæ vim copulæ non semper habet apud Hebræos, sed ornatus gratia, vel aliis de causis interdum adhibetur, ut observant Linguæ Sacræ periti.

Ad secundam respondetur, trigesimum annum initio Prophetiæ *Ezechielis* adscriptum ætatem Prophetæ designare, ut vult *S. Hieronymus Præfat. in Ezech.* Unde concluditur ante annum ætatis trigesimum vaticinatum non fuisse. Vel ab anno decimo octavo *Josiæ*, quo *Helcias* summus Hebræorum Pontifex Librum Legis in Templo invenit, trigesimum annum & consequentes Propheta numerat, ut ait idem *S. Hieronymus* in Commentario Cap. 1. Quæ etiam *Jonathanis* & *R. Davidis Kimchi* sententia est. Alii trigesimum annum Jubilæi a Propheta indicatum senserunt, quam opinionem *Theodoretus* rejicit, annum quintum deportationis *Jechoniæ* cum vigesimo quinto Jubilæi concurrere ex Annalium fide ostendens. Alii, ut ipse *Theodoretus*, Captivitatis annum trigesimum notari volunt, non quidem ab ipsius Captivitatis exordio, nam ante tredecim dumtaxat annos cœpta erat, sed ab ejus denuntiatione per *Holdam* Prophetissam anno octavo decimo Regni *Josiæ*; ut habetur 4. *Regum* 22. 15.

Ad tertiam respondetur, Vocem illam *sæpe*, aut æquivalentem, nec in Latina *S. Hieronymi* Versione, nec in Hebræo Textu, nec in Versionibus 70. Interpretum, Syriaca, Arabica, aut Chaldaica Paraphrasi, Versu 3. primi Capitis haberi: Nec præteritum plusquam perfectum, *fuerat*; sed præteritum perfectum exprimi in Hebræo, in Versio-

nibus

nibus Græca, & Latina, & Chaldaica Paraphrasi: *Factum est verbum Domini ad Ezechielem:* Vel, *Fuit sermo Domini ad Ezechielem* (ut in Syriaca & Arabica .) Unde perperam colligitur *Ezechielem* antea fuisse vaticinatum.

Ad quartam respondetur, Certo non constare utrum omnia *Ezechielis* Vaticinia Literis mandata sint; aut quod omnia quæ literis mandavit, eo contineantur Libro, quem præ manibus habemus. Illa itaque prædictio ad *Sedeciam* pertinens, de qua *Josephus* (si vere ab *Ezechiele* prolata est) aut voce tenus edita, aut per Nuntios, vel Epistolam significata, non in Librum Propheticum relata fuit. Ut ut est, hæc duo Vaticinia inter se non pugnant, futurum ut *Sedecias* Babylonem non videat, & tamen Babylonem ducendum. Babylonem enim deportatus est postquam oculis privatus fuit, adeoque Babylonem non vidit. Sic utrumque Vaticinium impletum est.

V. Objicit Auctor Tractatus Theologico-Politici, *Moysis* & *Jeremiæ* pronuntiatis repugnare, quod legitur *Ezechielis* 18. Cap. *Et factus est sermo Domini ad me dicens: Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in Terra Israel dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt: Ut anima patris, ita & anima filii mea est: Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et vers. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: Justitia Justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.* At *Moyses* Exodi 34. 7. docet Deum paternorum scelerum pœnas a nepotibus & pronepotibus expetiturum: *Dominator Domine Deus . . . . . Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.* Et *Exodi* 20. 5. Deus ipse ait: *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Et Jeremias *Cap.* 34. Prophetiæ suæ, Vers. 18. *Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum post eos.*

Respondetur; Ex ipso *Moyse* expressum esse illud *Ezechielis* Oraculum, Deuter. 24. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Quod ab Auctoribus Sacris Lib. 4. *Regum* Cap. 14. 6. & Lib. 2. *Paralip.* 25. 4. repetitur. Nec tamen ulla *Moysis* secum ipso, aut *Ezechielis* cum *Moyse* & *Jeremia* pugna est. Deus enim per *Moysem* Exodi 20. & 34. & per *Jeremiam* ait se paternorum criminum pœnas a filiis & nepotibus expetiturum, si filii paternam impietatem imitentur, & criminum ipsorum mensuram impleant & cumulent: Per eumdem vero *Moysem Deuter.* 24. & per *Ezechielem* negat futurum ut filii parentum delicta luant immeriti, si illa execrentur, & pie justeque vivant. Id ex totius Capitis serie perspicuum est, & ex *S. Hieronymi* interpretatione. Conciliantur & alia ratione hæc loca. Quæ enim Deum paternorum scelerum pœnas a nepotibus & pronepotibus expetiturum denuntiant, de pœnis temporariis, & quidem corporis dumtaxat intelligenda sunt: Quæ autem filios & nepotes parentum & majorum suorum delicta luituros negant, de pœnis animæ, & æternis maxime sunt explicanda. Unde *Ezechiel* ait: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Sic explicat *S. Augustinus* Epistola olim 75. nunc 250. ad *Auxilium* juvenem Episcopum, qua ostendit ob unius delictum totam familiam excommunicari non posse, & hortatur ut præcipitem Anathematis sententiam in *Classicianum*, totamque ejus domum latam rescindat.

ARTICULUS II.

De Daniele Propheta.

Danielis genus, ætas, vita ratio, Vaticinia.

I. *Daniel* ex Tribu Juda, & Regio semine oriundus, adolescens ac pene puer Babylonem a *Nabuchodonosore* Chaldæorum Rege cum *Joakim* Rege Juda translatus est, anno ejusdem *Joakim* tertio completo, sive quarto inchoato, ut constat ex Capit. 1. *Danielis* 1. collato cum vigesimo quinto Jeremiæ 1. Eunuchus factus, & cum *Anania, Misaele* & *Azaria* Eunuchorum Præposito commendatus, pro se & sociis obti-

nuit, ut solis leguminibus vescerentur, & aquam biberent, ne cibis regiis polluerentur. Quos Deus cæteris pueris, qui cibo regio alebantur, vegetiores effecit. In literis & lingua Chaldæorum eruditi, in Regiorum Satraparum numerum adscripti sunt, quos Rex omnibus Magis & Ariolis decuplo sapientiores & doctiores invenit. *His* enim *dedit Deus scientiam & disciplinam in omni Libro & Sapientia : Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum*. Summam sapientiæ famam ex admirabili *Susannæ* liberatione consecutus est. Sub *Nabuchodonosore*, *Evilmerodacho*, *Nerigliſſoro*, *Baltassare*, *Dario Medo* Babyloniæ Regibus, & *Cyro* Persarum Rege floruit. Danielis 1. 21. *Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri Regis*. Imo anno tertio Regni ejus in vivis erat, & vaticinabatur, ut constat ex Capite decimo. *Nabuchodonosoris* & *Baltassaris* somnia visaque prophetico spiritu est interpretatus; futurasque rerum conversiones & Imperiorum interitus prædixit. (*Danielis* 2. 7. 11.) Omnibus Babyloniæ Provinciis a *Nabuchodonosore* præpositus, & centum viginti Satrapis totius Regni a *Dario Medo* præfectus, a veri Dei cultu, avitaque Religione dimoveri nusquam potuit. Auream *Nabuchodonosoris* statuam adorare recusarunt *Ananias*, *Misael*, & *Azarias* Danielis socii: unde in fornacem ignis ardentis missi sunt: ex qua Deo servante egressi sunt illæsi. Daniel verò bis in foveam leonum est immissus, prima vice sub *Evilmerodacho*, cum jam *Cyrus* Persidem quidem, sed non dum Babylone regnaret, quod fraudibus Sacerdotum *Beli* detectis, ejusdem falsi Numinis Idolum & Templum evertisset: Altera sub *Dario Medo*, cum Edicto, quo sancitum erat, ut nemo homo rogaret quemquam de Diis & hominibus usque ad dies triginta, nisi ipsum regem, non paruisset; sed nihilominus in cœnaculo suo, fenestris apertis contra Jerusalem, ter singulis diebus procumbens, Deum Israel adoraret, laudaretque pro more solito. Prima vice in fovea leonum septem diebus conclusus, & ab *Habacuc* Propheta, quem Angelus e Judæa Babylonem portavit, pastus est. (*Danielis* 14.) Altera vice una tantum die in lacu mansit. Rex enim *Darius* primo diei sequentis diluculo festinus ad lacum leonum perrexit, illesumque educi jussit. (*Danielis* 6.) Susis objisse videtur, ibique sepultum *Benjamin Tudelensis*, & *Abulfaragius* tradunt. Minus verisimile quod scribunt *Pseudo Epiphanius* & *Pseudo Dorotheus*, Babylone defunctum, & in spelunca Babylonica sepultum: Cum anno tertio *Cyri* in Susiana esset, ut ex Capite decimo constat, tuncque provecta jam senectute, nec deinceps Babylonem regressus in Scriptura Sacra, aut apud bonos Auctores legatur. Turrim admirabilem *Ecbatanis* Mediæ ab ipso extructam, ad suam usque ætatem superstitem, in qua Medorum, Persarum, & Parthorum Reges spelirentur, ejusque custodiam Judæo Sacerdoti creditam, *Josephus* testatur Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 12. Eadem refert *S. Hieronymus*, & *Josephum* testem appellat, a quo nihilominus dissentit, Turrim illam a *Daniele* Susis extructam, fallente memoria scribens, Commentario in Cap. 8. *Danielis*.

Liber Danielis qua lingua editus? Ejus Versiones.

II. Chaldaico primum Idiomate scriptus est Liber *Danielis*, ut *S. Hieronymus* docet Præfatione in hunc Librum, quæ est Epist. 120. Hebraice deinde editus est a Judæis e Captivitate reducibus, in gratiam suæ Gentis, idque publica auctoritate. Græce postea, sive a Septuaginta Interpretibus, sive (quod probabilius *S. Hieronymo* visum est) ab Anonymo quodam non satis Chaldaicæ linguæ perito, cujus Versio propterea, utpote multum a veritate discordans, ab Ecclesia repudiata est. Eumdem Librum Græce reddiderunt *Aquila*, *Theodotion*, & *Symmachus*. Versionem *Theodotionis* usu suo consecravit Ecclesia. Denique *S. Hieronymus* illum ex Chaldaico summo labore Latinum fecit.

Danielis Vaticinia de Christo & Ecclesia.

III. Illustria de Christo Jesu vaticinia *Daniel* edidit. Christum ejusque Regnum significat lapis ille de Monte sine manibus abscissus, qui post comminutam statuam illam grandem ex variis metallis conflatam, & extremis pedibus fictilem, in tantum Montem excrevit, ut orbem universum repleret. Quo Regnum portendi docuit Propheta nullis unquam mutationibus obnoxium, sed æternum & universa terræ Regna non ope humana, sed divina virtute eversurum, Cap. 2. 34. & seq. *Videbas ita, donec abscissus est Lapis de Monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento: Nullusque locus inventus est eis: Lapis autem, qui percusserat statuam, factus est Mons magnus, & implevit universam*

verſam terram. Verſ. 44. & 45. *In diebus autem Regnorum illorum ſuſcitabit Deus Cœli Regnum quod in æternum non diſſipabitur, & Regnum ejus alteri Populo non tradetur: Comminuet autem, & conſumet univerſa Regna hæc: & ipſum ſtabit in æternum. Secundum quod vidiſti, quod de Monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus oſtendit Regi quæ ventura ſunt poſtea, & verum eſt ſomnium: & fidelis interpretatio ejus.* Lapidis typo Chriſtum ſignificari, Lapidis (inquam) quem reprobaverunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli; itemque Montis in vertice Montium præparati, ad quem Gentes confluent univerſæ, ex aliis Scripturæ locis compertum eſt. Regnum ejus univerſa Regna domiturum, ſibique ſubjecturum, Pſal. 2. prædicitur: *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos* . . . . Iſaiæ 50. 12. *Gens & Regnum quod non ſervierit tibi, peribit, & Gentes ſolitudine vaſtabuntur*. Chriſti Jeſu Regnum æternum fore Angelus *Mariæ* Virgini Dei nomine pollicetur, Lucæ 1. 31. *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Hoc *Danielis* Vaticinium brevi illo, ſed luculento commenario *S. Hieronymus* illuſtrat. *In fine autem horum omnium Regnorum, abſciſſus eſt lapis Dominus atque Salvator, ſine manibus, id eſt abſque coitu, & humano ſemine de utero virginali, & contritis omnibus Regnis factus eſt Mons magnus, & implevit univerſam terram: Quod Judæi, & impius Porphyrius male ad Populum referunt Iſrael, quem in fine ſæculorum volunt eſſe fortiſſimum, & omnia Regna conterere, & regnare in æternum*. Illud quidem Vaticinium *Danielis* in primo Chriſti adventu impleri cœptum, ſed in ſecundo tandem omni ex parte implendum *Theodoretus* interpretatur, quod naſcente Chriſto everſum non fuerit, imo floruerit magis Romanum Imperium. Atque hæc ejus expoſitio confirmari videtur Apoſtoli ſententia 1. ad Corinthios 15. 24. *Deinde finis; cum tradiderit Regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors. Omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus* . . . . . *Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia: Tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia ut ſit Deus omnia in omnibus*.

IV. Ad ſecundum Chriſti adventum pertinet Oraculum illud ſeptimi Cap. 12. 13. 14. *Aſpiciebam in viſione noctis; & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & Regnum: & omnes Populi, tribus, & linguæ ipſi ſervient: Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur*. Iſtud Vaticinium in Chriſto Jeſu implendum Ipſe nos docuit Matthæi 26. 64. *Amodo videbitis Filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cœli*. Poteſtatem quoque ſibi a Patre conceſſam teſtatur, Matthei 28. 18. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*. His adde illud *S. Joannis in Apocalypſi*, Cap. 14. 14. *Et vidi, & ecce nubem candidam: & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam*. Et Cap. 19. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax; & cum juſtitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi Ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et Exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus. Ut in ipſo percutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium*. Merito itaque *Theodoretus* hunc *Danielis* locum explicans, ait, *Prophetam evangelice revera potius & apoſtolice, quam prophetice & ænigmatice hæc divulgaſſe*. In tanta luce, quæ ipſorum Judæorum perſtrinxit oculos, hoc Vaticinium de Meſſia exponentes, cæcutiit *Grotius*, qui *Filium hominis* Populum Romanum interpretatur, *cum nubibus cœli*, id eſt, ſumma cum celeritate, ac motu rapido in partes omnes venturum. *Qui uſque ad antiquum dierum pervenit, & in conſpectu ejus obtulerunt eum*: Id eſt, juſſus eſt ſe ſiſtere coram Deo Regum & Regnorum Judice, velut ad ſ- *Grotius refellitur.*

cipienda mandata: Cui Deus *dedit poteſtatem*, honorem, & Regnum, ſive Imperium maximum. *Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus quod non corrumpetur*: Quia, inquit, manet etiam nunc Imperii Romani, acciſi alicubi, ſed aucti in aliis partibus, & nomen & majeſtas. Hanc interpretationem coactam ac miſere detortam eſſe, nemo cordatus non videt. Imperio certe Romano verba iſta *Danielis* eodem capite Verſ. 27. minime conveniunt: *Regnum autem, & poteſtas, & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altiſſimi: Cujus Regnum, Regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient.*

V. Nullum vero luculentius ac expreſſius eſt de Chriſto Vaticinium illo, quo poſt ſeptuaginta hebdomadas *Sanctus Sanctorum* ungendus prædicitur capite nono 24. & ſequentibus. Cui Vaticinio, ob amplitudinem ac celebritatem argumenti, ſingularem diſſertationem dicabimus.

VI. Interim de *Daniele*, quatuor ſunt expendenda. Primum, utrum Liber quem ipſius nomine inſcriptum legit Eccleſia, vere ab ipſo ſcriptus ſit, quod negavit *Porphyrius*. Secundum, an *Daniel* vere Propheta fuerit, quod inficiantur Judæi: De quibus *S. Hieronymus* in Præfatione: *Illud*, inquit, *admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, ſed inter eos qui Hagiographa conſcripſerunt*. Tertium, utrum unus idemque ſit *Daniel* Propheta & *Suſannæ* vindex, ſive Hiſtoriæ *Suſannæ*, *Belis*, Draconis, Orationis Azariæ, & Hymni trium Puerorum ſcriptor? an ad alium Auctorem hæc referenda ſint, ut Judæis, *Euſebio*, *Apollinario*, & *Julio Africano* viſum eſt? Quartum, utrum Hiſtoria *Suſannæ*, & alia quæ *Additamenta Danielis* vulgo nominantur, quæ in Hebræorum Codicibus non extent, ſacra ſint & canonica, quod poſt Judæos, & Africanum, hujus ætatis Heterodoxi præfracte negant.

PROPOSITIO I.

Liber Danielis nomine inſcriptus, genuinus ipſius fœtus eſt.

PRobatur ex iis locis in quibus ex ſua perſona loquitur, ſcilicet Cap. 7. 1. 2. *Anno primo Baltaſſar Regis Babylonis, Daniel ſomnium vidit: Viſio autem capitis ejus in cubili ſuo: & ſomnium ſcribens, brevi ſermone comprehendit; ſummatimque perſtringens, ait: Videbam in viſione mea nocte*. Et Cap. 8. 26. *Tu ergo Viſionem ſigna, quia poſt multos dies erit. Et ego Daniel langui*. Et Cap. 12. 4. *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna Librum uſque ad tempus ſtatutum. Et vidi ego Daniel*. Idem probatur Chriſti Domini teſtimonio, Matth. 24. 15. *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto: Qui legit, intelligat. Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad Montes*. Habetur autem Danielis 9. 29. *Et erit in Templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio*. Id confirmat Synagogæ pariter & Eccleſiæ Traditio. Accedit denique *Joſephi* teſtimonium Libro unde-cimo *Antiquitatum*, Cap. ultimo, ubi de Hieroſolymitana *Alexandri Magni* profectione loquens, deſcribenſque quomodo a Pontifice, Sacerdotibus, & Populo ſit exceptus, ait: *Oſtenſoque ſibi Danielis Libro, in quo Græcum quemdam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Sequenti autem die vocatis eis, juſſit ut quicquid vellent, peterent. Pontifice autem petente, ut patriis Legibus vivere ſibi liceat, utque ſeptimo quoque Anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia.*

Ex his refellitur *Porphyrius*, qui hunc Librum falſo *Danielis* nomine inſcriptum contendit Libro adverſus illum edito, compoſitumque in Judæa, *Antiochi Epiphanis* temporibus, a quodam, qui non tam futura prædixit, quam narravit præterita. Quicquid enim uſque ad *Antiochum* dixerit, veram hiſtoriam continere: Si quid autem ultra opinatus ſit, quia futura neſcierit, eſſe mentitum. Impii *Porphyrii* errorem ſolertiſſime confutarunt *Euſebius Cæſarienſis* Libris tribus, *Apollinarius* grandi Libro, & ante hos ex parte *Methodius*, ut *S. Hieronymus* teſtatur in Proœmio Commentariorum. Quæ quidem Opera perierunt. Porphyrianæ calumniæ occaſionem dedit (inquit *S. Hieronymus*) quod nullus

nullus Prophetarum tam aperte de Chriſto ſit vaticinatus. *Non enim ſolum ſcribit eum eſſe venturum, quod eſt commune cum cæteris, ſed etiam quo tempore venturus ſit, docet; & Reges per ordinem prænunciat. Quæ quia vidit Porphyrius univerſa completa, & tranſacta negare non poterat, ſuperatus Hiſtoriæ veritate, in hanc prorupit calumniam: Ut ea quæ in conſummatione Mundi de Antichriſto futura dicuntur, propter geſtorum in quibuſdam ſimilitudinem, ſub Antiocho Epiphane impleta contendat: Cujus impugnatio teſtimonium veritatis eſt. Tanta enim dictorum fides fuit, ut Propheta incredulis hominibus non videatur futura prædixiſſe, ſed narraſſe præterita.* Cum *Porphyrio* confutatus manet *Hobbeſius*, in *Leviathan* Cap. 33. aſſerens, certo ſciri non poſſe, an ipſe *Daniel* Vaticinia ſua literis mandaverit.

Ex his etiam refellitur *Spinoſa* in Tractatu *Theologico-Politico*, Librum *Danielis* editum aſſerens poſt inſtauratum a *Juda Machabæo* Templi cultum ſaltem quoad priora ſeptem capita, quæ ex Chronologicis Chaldæorum Libris deprompta temere conjicit: Cum tamen *Mathatias* ſe Librum *Danielis* verſaviſſe, adeoque his temporibus antiquiorem eſſe, abunde teſtetur Lib. 1. *Machabæorum*, Cap. 2. 59. 60. *Ananias, & Azarias, & Miſael, credentes liberati ſunt de flamma. Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.*

Ex his denique refelluntur Thalmudiſtæ, & alii Rabbini, qui Librum *Danielis* a Viris Synagogæ Magnæ conſcriptum fuiſſe tradunt, hac ratione ducti, quod Prophetias extra Terram Sanctam literis tradere nefas fuerit. Cujus rationis vanitas ex eo etiam oſtenditur, quod *Jeremias* Vaticiniorum ſuorum partem in Ægypto literis prodiderit.

Objicitur *S. Iſidori Hiſpalenſis* teſtimonium *Lib.* 4. Originum, *Cap.* 2. dicentis: *Ezechiel & Daniel a viris quibuſdam ſapientibus ſcripti eſſe perhibentur.*

Reſpondetur, *S. Iſidorum* id ex Rabbinorum ſententia dixiſſe. Deinde nulla ratio eſt cur aliis Vaticiniorum ſuorum ſcriptionem *Daniel* ſervaverit, cum ipſe ſapientiſſimus fuerit ac doctiſſimus: Unde illud *Ezechielis* 28. 3. Dei nomine Principi improperantis: *Ecce ſapientior es tu Daniele: Omne ſecretum non eſt abſconditum a te.* Denique ſic explicari poteſt *S. Iſidorus*, ut Viros Sapientes Librum *Danielis* Hebraice ſcripſiſſe velit, quem ipſe *Daniel* Chaldaice compoſuerat: Vel, iſtorum Prophetarum Libros, qui in terra aliena inter Idololatras tuto & commode vulgari non potuerant, ſapientes viros, id eſt, Synagogæ Magnæ Magiſtros, multis deſcriptis Exemplaribus publicaſſe.

Objicitur ſecundo, *Danielem* ab Auctore Synopſis, quæ ſub *S. Athanaſii* nomine edita eſt, inter *Apocrypha* recenſeri.

Reſpondetur, Hunc Auctorem non loqui de Vaticiniis *Danielis*, quæ inter Canonicas Scripturas recenſet, ipſique *Danieli* aſſerit etiam cum Hiſtoriis *Suſannæ*, *Belis*, & Draconis, & Hymno trium Puerorum: Sed de alio quodam Libro loqui *Danieli* ſuppoſito; ſicut aliæ ſcriptiones Sacris Auctoribus Veteris ac Novi Teſtamenti ſuppoſitæ ſunt, quæ ab eo in *Apocryphorum* claſſem merito rejiciuntur. Hujuſmodi fuere *Somnialia ſcripta falſo Danielis nomine titulata*, de quibus Cap. *Non obſervetis*, apud Gratianum, *Cauſa* 26. *Quæſt.* 7.

PROPOSITIO II.

Daniel vere & proprie Propheta fuit.

PRobatur Chriſti Domini teſtimonio, qui *Danielem* Prophetam appellavit, Matth. 24. 15. *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto: Qui legit intelligat: Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad Montes.* Et certe is jure optimo Propheta dicitur, qui res futuras clare & diſtincte prænoſcit & prædicit: Atqui *Daniel* futuras rerum converſiones, Imperiorum interitus, Chriſti adventum, mortem, Regnum æternum prænuntiavit, temporibus etiam accurate notatis, quibus Vaticinia ſua exitum habitura eſſent: Nemo igitur ſanæ mentis ipſum vere ac proprie Prophetam fuiſſe negaverit.

Probatur ſecundo ex Patribus, qui *Danielem* inter Prophetas Majores quartum numerant, vereque & proprie Prophetam fuiſſe contendunt. Ita *S. Hieronymus* in Epiſto-

la ad Paulinum: *Quartus vero, qui & extremus inter quatuor Prophetas, & totius Mundi φιλίχος lapidem præcisum de Monte sine manibus, & Regna omnia subvertentem, claro sermone præmuntiat.* Et in Procœmio Commentariorum ait: *Nullum Prophetarum tam aperte dixisse de Christo.* Ita *S. Augustinus Lib. 2. De Doctrina Christiana*, Cap. 8. ubi Scripturarum Sacrarum Canonicos Libros enumerans, ait: *Reliqui sunt eorum Libri, qui proprie Prophetæ appellantur, duodecim Prophetarum Libri singuli, qui connexi sibimet, quoniam nunquam sejuncti sunt, pro uno habentur . . . . . Deinde quatuor Prophetæ sunt majorum Voluminum, Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel.* Tempus teram, si Patres omnes, & Concilia enumerem, a quibus *Daniel* inter quatuor Maiores Prophetas recensetur. Sed temperare mihi non possum quin *Theodoreti* contra Judæos differentis in suorum Commentariorum Præfatione locum elegantem describam. *Hunc Prophetam*, inquit, *in præsenti conamur interpretari, non quasi alios, quod absit, contemnentes: Omnes enim novimus esse Divini Spiritus instrumenta: Sed primum quidem ipsius interpretationem a nobis familiares efflagitarunt; æquumque censuimus beneficium his qui petierunt non denegare. Deinde facit Judæorum amentia, atque adeo impudentia, ut aliis in præsenti omissis, hujus prædictiones enodare atque aperire aggrediamur. Eo siquidem impudentiæ processere, ut a Prophetarum choro ipsum segregent, propheticoque cognomento defraudent. Impudens quidem certe hoc ipsorum est commentum, non tamen ab eorum fine abhorrens. Cum enim multo apertius, quam alii omnes, magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi prædixerit adventum, neque solum ea quæ facturus esset, ante commemorarit, sed etiam tempus præsignificaverit, numerumque adscripserit annorum, qui usque ad illius adventum intercesserunt, aperte percensitis omnibus calamitatibus, quæ post admissum perfidiæ scelus in eos essent invasuræ, merito, ut Deo infesti, & veritatis hostes, audent impudenter asserere non esse Prophetam, qui hæc & infinita alia ediderit Oracula, sufficere arbitrati suam sententiam ad hoc mendacium confirmandum . . . Ut autem ipsorum impudentiam abunde redarguamus, ita eos interrogemus: Quidnam Prophetæ proprium asseritis? Atqui respondebunt fortasse, Futura prænoscere, eademque prædicere. Inspiciamus itaque annon hæc & prænoverit, & prædixerit Beatus Daniel. Et quæ de Domino Christo locutus est, interim silentio contineamus: Alias vero ipsius prædictiones in medium proferamus. Comperimus igitur de Babyloniorum, de Persarum, ac Macedonum, de Romanorum Regno ipsum complura prædixisse. Quænam videlicet Babylonio Regi eventura essent, & quemadmodum Persæ illius Regnum occupaturi: Deinde ut iis eversis Macedo ipse quam celerrime e vita discessurus, quatuor vero unius vice Regno quasi hæreditate potituri: Nec non ut ex uno ipsorum quidam oriundus, infinita damna Judæis illaturus, qui divina impetrata ope ab illius tandem feritate vindicarentur. Tum deinde digressus, prædicit Romanorum potentiam, qui Regnis omnibus debellatis, ab omnibus essent exacturi tributa. Nam quid ea commemorem, quæ de Ægyptiorum ac Syrorum Regibus vaticinatus est? Quantas sibi illi mutuo clades illaturi, & pacis postmodum fœdera, & connubiorum jura, ac necessitudinis, tum bella rursus post factam reconciliationem implacabilia? Qui igitur hæc omnia & prænovit, & prædixit, eorumque memoriam literis commendatam reliquit, quomodo non impium ac nefarium sit, si quis hunc a Prophetarum exterminet cœtu? Si enim hæc a Prophetæ sunt aliena, quænam erunt propria Prophetiæ?*

Frivolę porro ac nugatorię sunt Judęorum rationes, quibus permoti, *Danielem* Prophetam fuisse negant, quod scilicet rerum futurarum notitia per somnium sit imbutus, nec Angelum in se se deprehenderit, sed extrinsecus alloquentem conspexerit. Secundo, quod Prophetico more non vixerit, sed Aulico. Eædem enim rationes contra *Abrahamum*, *Samuelem*, *Davidem* afferri possunt, quos tamen Prophetas fuisse certum est. Oculatior Judęis & ęquior *Nabuchodonosor*, qui Spiritum Dei Sanctum in *Daniele* agnovit. Quamvis autem in Aula vixerit, vitę tamen sanctimonia cæteris Prophetis impar non fuit, orationibus, jejuniis, gloriæ divinę, salutisque proximorum zelo, constantia in adversis ac fortitudine, rerum terrenarum contemptu, nemini Prophetarum inferior. *Theodoreti* verbis hanc Responsionem fulciamus. *Quod si propterea quod propriæ orationi non præponit, Hæc dicit Dominus; idcirco e Prophetarum choro exemptum volunt: Nolim dicant, quid tale dixerit Abraham Patriarcha, qui ab omnium rerum auctore Deo Pro-*

Genes. 20. 1.

phets

„ *pheta nuncupatus est. De Abraham enim dictum est:* Et nunc redde uxorem viro, Ps. 104. 14.
„ quia Propheta est, & orabit pro te, & salvaberis tu, & omnis domus tua. *Beatus*
„ *item David de ipso, & filio, ac nepote ait:* Et corripuit pro eis Deus Reges; *di-*
„ *cens:* Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. *Maximus quoque Propheta Samuel; ille a puero Ædituus, non quemadmodum alii Prophetæ visionem habet Prophetiæ; sed ipse etiam vel per somnia, vel per quædam sibi interdiu divinitus revelata, prænoscendi, intelligendi, & prædicendi munere donatus est. Cum illis igitur palam contendite, eosque e Prophetarum cœtu aperte ejicite: Quod si in illos debacchari veremini, in hunc quoque cavete ne calumniam inferatis. Propheta est enim, & Propheta, qui summo studio, & cupiditate futurorum cognitionem est adeptus, sudore & laboribus, jejunio & afflictione futura perdoctus: Quique non ea modo quæ solis Judæis eventura essent, sed etiam quemadmodum res communes in toto orbe terrarum administrandæ forent, & prænovit, & præsignificavit. Considerate itaque num admodum injustum sit, Abdiam, qui mala in Judæos invasura dumtaxat prædixerit, & Jonam, atque Naum, de una tantum Civitate Ninive vaticinatos, adscribere in numerum Prophetarum: At Beatum Danielem, qui non de una Civitate, aut de exigua Natione, sed de maximis Regnis, Chaldaico, Persico, Macedonico, Romano, & de iis, quæ ab ipsis sigillatim gesta sunt, prænuntiarit, Prophetico cognomine defraudare, & a Divini Spiritus beneficio alienum asserere. Atqui oportebat vos vel iniquissimos Judices pudore aliquo perfundi ob Nabuchodonosor impium illum, agrestem, barbarum, divinis Mysteriis minime initiatum, qui de Daniele exclamans, ita loquitur:* Quia Spiritus Dei Sanctus est in ipso. *Etenim revera Divini Spi-* Dan. 4. 3.
ritus munus erat, & somnium illud, quod cum alius conspexisset, oblitus fuerat enarrare, & ejusdem accuratam ac veram interpretationem afferre. Vos vero ne hac quidem re adduci potestis, ut in Prophetam desinatis insanire, sed per Prophetam Prophetæ Domino repugnatis. At Propheta ipse nihil vestris machinis lædetur, quem Prophetam Divina Volumina demonstrant, cujusque præcognitio prædictionis confirmatur eventu. Verum enimvero nos nunc res ipsas cernentes, antiqua illa intelligimus Oracula, & ab ipsis rebus ducti facile comprehendimus ipsum rerum eventum: Vos autem propriam insaniam etiam per hæc declaratis. Idem argumentum breviter retractans *Theodoretus* in fine commentariorum, *Josephi* testimonium Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. ultimo Judæis opponit. *Antiquos vero Judæos*, inquit, *Beatum Danielem maximum Prophetam vocasse, testis locuples est Josephus Hebræus, qui Christianam quidem prædicationem non admisit, veritatem tamen occultare non sustinuit. Hic in decimo Judaicæ Antiquitatis Libro, cum multa alia de Beato Daniele dixisset, hæc quoque adjecit:* „ Omnia, *inquit*, ipsi incredibiliter, ut uni ex
„ maximis Prophetis concessa sunt; omnique vitæ tempore honorem & gloriam, & apud
„ Reges, & apud Populum est assecutus: Mortuus autem monimentum habet sempi-
„ ternum. Libri enim, quoscumque ille conscriptos reliquit, apud nos etiamnum legun-
„ tur, quibus adducti sumus, ut credamus *Danielem* cum Deo collocutum fuisse. Non
„ enim futura solum, quemadmodum alii Prophetæ, prædicebat, sed etiam tempus, quo
„ illa eventura essent, definiebat. *Et paulo post:* Ab eventu autem Prædictionum,
„ veritatis fidem, & divinitatis opinionem apud multitudinem consequitur. *Ac deinceps hujusmodi infinita de ipso commemorat. Atque itidem in duodecimo Antiquitatum ita rursus ait:* „ Accidit vero ut Templi desolatio fieret secundum id quod *Daniel* ante qua-
„ dringentos & octo annos prædixerat: Ostendit enim ipsum a Macedonibus everfum
„ iri. *Et hæc quidem Josephus Prophetæ attestatur. Judæi vero omni impudentia laborantes, ne suos quidem erubescunt Magistros.*

PROPOSITIO III.

Unus & idem est Daniel Propheta & Susannæ vindex: Ad eumque Susannæ, Belis, & Draconis Historiæ referendæ sunt.

PRobatur primo ex vetustissimis Editionibus Græcis, in quibus a *Susannæ* Historia incipit Liber *Danielis*; servato scilicet ordine temporum; quod *Daniel* duodecim an-

norum puer hoc primum virtutis & ſapientiæ ſpecimen ediderit, maximamque nominis celebritatem ſibi comparaverit.

Probatur ſecundo ex Chriſtianis Patribus, & univerſalis Eccleſiæ ſenſu. In his *Origenes* Epiſtola ad *Julium Africanum*, hanc ſententiam egregie tuetur, & ipſius *Africani* argumentis reſpondet *S. Athanaſius* Epiſtola ad *Marcellinum*, Tom. 1. pag. 644. *Jam quia unus & idem Spiritus eſt*, inquit, *ad quem omnes quotquot ſunt gratiarum diviſiones pertinent, ipſeque ex natura indiviſus eſt, ideo in ſe totus & integer eſt. Sed tamen pro rei inſtituto, manifeſtationes & diviſiones ſingulis obveniunt: Ac deinde pro præſenti uſu unuſquiſque ſuæ functioni reſpondens ſermonem ſuum moderatur: Atque hinc eſt, ut dixi, quod*
Iſai. 1. *Moſes in condendis Legibus vaticinetur & cantet, Prophetæ in prophetando Legum juſſiones edant, dum ajunt*: Lavamini, & mundi eſtote. *Et*, Ablue malitiam cordis tui Jeruſalem: *Et aliquando Hiſtorias conſcribant, ut Daniel Suſannæ, Iſaias Rapſacis & Sennacherib*. Auctor Synopſis Scripturę Sacræ apud eundem Athanaſium: *Daniel in captivitate fuit uſque ad Cyrum Regem Perſarum. Cauſam Suſannæ ipſe judicavit, & Senicre tamquam ſycophantas condemnavit*. Severus Sulpitius Libro 2. *Hiſtoriæ Sacræ* noſtram Propoſitionem confirmat. *Captivitatis*, inquit, *tempora Prophetarum Vaticiniis atque actibus illuſtrata ſunt. Maxime itaque Danielis egregiam ad conſervandam Legem perſeverantiam, & in abſolutionem Suſannæ divino conſilio, cæteraque ab eo geſta, ordine perſequemur*. S. Joannes Chryſoſtomus Sermone *De Suſanna*, Tom. 6. nullum diſcrimen agnoſcit inter *Danielem* Prophetam & Suſannæ vindicem. *S. Ambroſius* Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap. 7. Danielem *Suſannæ* Patronum ipſummet Prophetam fuiſſe diſerte aſſerit. *Spiritus S.* inquit, *dijudicat in Propheta, quia per Spiritum datur ſermo ſapientiæ . . . Daniel nisi accepiſſet Dei Spiritum, numquam potuiſſet deprehendere adulterium libidinis, mendacium fraudis. Nam cum Suſanna Preſbyterorum conjurationibus appetita inflexam Populi mentem*
Dan. 15. *videret contemplatione Seniorum, & omnibus deſtituta ſubſidiis, ſola inter hoſtes pudicitiæ ſuæ conſcia Deum arbitrum precaretur*. „ Exaudivit, *inquit*, Dominus vocem ejus, cum „ duceretur, ut periret, & excitavit Dominus Spiritum Sanctum pueri adoleſcentis, cui „ nomen Daniel. *Itaque ſecundum accepti Spiritus Sancti gratiam, vacillantia perfidorum*
Dan. 45. *teſtimonia deprehendit . . . . Ac ne quis forte exiſtimet, quia dicendo Scriptura*: Excitavit Deus Spiritum Sanctum Pueri adoleſcentuli, *Spiritum in eo putet fuiſſe hominis, non Spiritum Sanctum: Legat in ſuperioribus, & inveniet quia Spiritum Sanctum accepit Daniel, & ideo prophetavit. Denique & Rex eum prætulit, quia habebat gratiam Spiritalem: Sic enim dicit:* „ Tu autem Daniel potes, quia Spiritus Sanctus Dei in te „ eſt. *Et infra Scriptura dicit*: Et fuit Daniel præpoſitus illis, quoniam Spiritus erat „ ſuperans in eo.

Objicitur ex *S. Hieronymo* in Procœmio Commentariorum Danielis, Danielem *Suſannæ* vindicem fuiſſe Sacerdotem filium Abda: *Danielem* autem Prophetam fuiſſe de Tribu Juda. Item Suſannæ, Belis, ac Draconis Hiſtorias partem eſſe Prophetiæ *Habacuc*. Id *Euſebium* & *Apollinarium* olim reſpondiſſe *Porphyrio* Chriſtianæ Religionis hoſti. Idque niti titulo quem Septuaginta Interpretes Hiſtoriæ Belis præfixerunt. *S. Hieronymi* verba ſubjicio: *Porphyrio Euſebius & Apollinarius reſponderunt: Suſannæ, Beliſque, et Draconis fabulas non contineri in Hebraico, ſed partem eſſe Prophetiæ Habacuc filii Jeſu de Tribu Levi*: *Sicut juxta Septuaginta Interpretes in titulo ejuſdem Belis fabulæ ponitur*: *Homo quidam erat Sacerdos nomine Daniel filius Abda, conviva Regis Babylonis*: *Cum Danielem, & tres pueros de Tribu Judæ fuiſſe, Sancta Scriptura teſtetur. Unde & nos ante annos plurimos, cum verteremus Danielem, has Viſiones obelo prænotavimus*: *Significantes eas in Hebraico non haberi*.

Reſpondetur, *Euſebium* & *Apollinarium* ad *Suſannæ* Hiſtoriam titulum illum extendiſſe, qui ad Belis & Draconis Hiſtoriam dumtaxat pertinet, ut *S. Hieronymus* indicat. Deinde, titulum illum in *Theodotionis* Editione non comparere, quæ *& Hebræo, & cæteris Translationibus congruit*; cum Græca, quæ ſub Septuaginta Interpretum nomine vulgata eſt, *Multum ab Hebraica veritate diſcordet*; ideoque *Judicio Magiſtrorum Eccleſiæ repudiata ſit*, ut obſervat *S. Hieronymus* in Cap. 4. *Danielis*. Denique veriſimile eſſe, nec titulum illum, nec antiquam illam Verſionem Græcam eſſe Septuaginta Inter-

ter-

terpretum; ſed alicujus Interpretis Linguæ Chaldaicæ prorſus imperiti & nimium audacis, qui conjecturam ſuam de Hiſtoria Belis & Draconis *Habacuc* tribuenda, velut rem indubitatam fronti Capitis illius adſcripſerit; in quo narratur quomodo *Habacuc* Propheta prandium Meſſoribus ferens, ab Angelo capillis apprehenſus, e Judæa Babylonem translatus ſit, & poſitus juxta lacum leonum, in quo *Daniel* concluſus erat, ut ipſum prandio recrearet. *S. Hieronymi* auctoritate noſtra hæc Reſponſio roboratur, Præfatione in Danielem: *Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes Domini Salvatoris Eccleſiæ non legunt, utentes Theodotionis Editione; & hoc cur acciderit, neſcio. Sive enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdam proprietatibus a noſtro eloquio diſcrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes eaſdem Linguæ lineas in Translatione ſervare: Sive ſub nomine eorum ab alio neſcio quo non ſatis Chaldæam Linguam ſciente editus eſt Liber: Sive aliud quid cauſæ extiterit ignorans: Hoc unum affirmare poſſum, quod multum a veritate diſcordet, & recto judicio repudiatus ſit.* Addi poteſt, *Danielem* Prophetam a Græco illo Interprete *Sacerdotem* appellatum, non quod e Tribu Levitica & Sacris Judaicæ Religionis Præpoſitus, ſed quod inter Aulæ Babylonicæ Proceres & Satrapas ſpectatiſſimus fuerit. Quo ſenſu de filiis *Davidis* Cap. 8. Lib. 2. *Regum* Verſ. 18. dicitur: *Filii autem David Sacerdotes erant.* Septuaginta habet, Αὐλαρχαι: Chaldaica Paraphraſis, *Optimates*; Verſiones Syriaca & Arabica, *Principes*. Auctor *Paralipomenon*, Lib. 1. Cap. 18. 17. exprimit quid hoc loco ſibi velit Sacerdotum nomen: *Porro filii David, primi ad manum Regis.*

Objicitur ſecundo, *Danielem* Suſannæ vindicem puerum fuiſſe annorum circiter duodecim, ut conſtat ex illis verbis Cap. 13. quo *Suſannæ* narratur Hiſtoria: *Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitavit Dominus Spiritum Sanctum Pueri junioris, cujus nomen Daniel.* At *Danielem* Prophetam virum fuiſſe grandem natu & multorum liberorum parentem, ut conſtat ex Ezechielis 14. 14. *Si fuerint tres viri iſti in medio terræ, Noe, Daniel, & Job, nec filios, nec filias liberabunt.*

Reſpondetur, Prophetam ipſum *Danielem*, quo tempore hæc ſcribebat *Ezechiel*, anno nempe *Joakimi* ſexto, nondum pueriles annos exceſſiſſe: Ab *Ezechiele* tamen inter grandævos homines fuiſſe collocatum propter Nominis claritatem ex vindicata *Suſannæ* innocentia, & ſomniorum Regis interpretatione comparatam: Ipſi vero tribui liberos ex hypotheſi, id eſt, ſi liberos haberet, ipſos pœnis eximere non poſſet. Hæc reſponſio eſt *S. Hieronymi* Lib. 1. Adverſus Jovinianum. *Superfluum eſt*, inquit, *de Daniele dicere, cum Hebræi uſque hodie autument, & illum, & tres Pueros fuiſſe Eunuchos, ex illa Dei ſententia, quam Iſaias loquitur ad Ezechiam:* „ Et de filiis tuis, qui naſcentur ex te, *Iſai. 37.*
„ tollent, & facient Eunuchos in Domo Regis. *Rurſuſque in Daniele legimus:* Et
„ dixit Rex Aſphanez Principi Eunuchorum, ut introduceret de filiis Captivitatis Iſ-
„ rael, & de ſemine Regio, & de Parthemmim Pueros in quibus non eſſet macula, *Dan: 1.*
„ pulchros facie, & intelligentes ſapientiam. *Et argumentatur: Si de ſemine Regio electi ſunt Daniel, & tres Pueri, de ſemine autem Regio Eunuchos fore Scriptura prædixit, hos eſſe, qui Eunuchi facti ſunt. Si vero & illud oppoſuerit quod in Ezechiele dicitur, Noe, Daniel, & Job in terra peccatrice filios & filias liberare non poſſe: Reſpondendum eſt, quod juxta hypotheſim dictum ſit. Nec enim eo tempore Noe & Job erant; quos multis ante ſæculis fuiſſe cognovimus. Et eſt ſenſus: Si tales & tales viri fuerint in terra* *Ezech. 14.*
peccatrice, filios ſuos & filias liberare non poterunt, quia juſtitia patris non liberabit filium, nec peccatum alterius alteri imputabitur. „ Anima enim quæ peccaverit, ipſa *Dan. 4.*
„ morietur. *Sed hoc dicendum, Danielem, juxta Hiſtoriam Libri ejus, cum Joakim Rege captum eo tempore, quo Ezechiel quoque ductus eſt in Captivitatem. Quomodo ergo potuit habere filios, qui adhuc puer erat? Et expleto triennio, inductus eſt ad Regis obſequium. Ac ne quis putet Ezechielem jam viri meminiſſe Danielis, & non pueri:* „ Fa-
„ ctum eſt, *inquit*, in anno ſexto, *Regis ſcilicet Joakim*, in menſe ſexto, in quinta
„ Menſis: Et ego ſedebam in domo mea, & Senes Juda ſedebant co ram me. *Atque* *Ezech. 6.*
„ *in eadem die ad eum dicitur:* Si fuerint Noe, Daniel, & Job. *Erat igitur Daniel adhuc puer, & notus Populo, vel propter interpretationem ſomniorum Regis, vel propter Suſannæ liberationem, & eciſionem Presbyterorum. Et perſpicue comprobatur, eo tempore quo-*

hæc

hæc dicebantur de Noe, Daniele, & Job, adhuc puerum fuisse Danielem, nec potuisse habere filios & filias, quo sua justitia liberaret.

Objiciebat *Julius Africanus*, Danielem alio modo prophetasse, quam *Susannæ* Vindicem. Ille enim per visiones & insomnia, & apparentem interdum Angelo prophetavit, sed non per afflatum Propheticum. *Susannæ* vero Vindex, cum illa duceretur ad supplicium, Spiritu raptus exclamavit, injustam esse sententiam, Senes impudicos seorsim interrogavit, convicit, objurgavit. Alius itaque fuit a *Daniele* Propheta *Susannæ* Vindex.

Respondet Origenes in Epistola ad eumdem Africanum, *Deum olim multifariam locutum esse Patribus in Prophetis* (ut ait S. Paulus Heb. 1.) *non modo in omnibus illis, sed & in singulis. Iisdem enim sanctis obtigisse tum divina insomnia, tum apparitiones Angelicas, tum inspirationes.* Id vel unius *Jacob* exemplo probari, *Geneseos* 31. 10. 11. 12. 13. 23. 24. & sequentibus, & toto Cap. 49. *Non igitur mirum est, Danielem quoque interdum ex inspiratione locutum esse, interdum insomniis, vel visione, & alias apparitiones Angeli ei obtigisse.* Quod spectat vero modum agendi *Danielis* cum impudicis illis Senibus, videri similem Judicio *Salomonis* in causa duarum illarum Meretricum, quæ eumdem Infantem sibi vendicabant (3. *Regum* 3.) & de *Daniele* non minus quam de *Salomone* vere dici, *Sapientiam Dei fuisse in eo ad faciendum Judicium*.

Objiciebant *Porphyrius*, Judæorum Magistri, & *Julius Africanus*, Historiam *Susannæ* ab homine Græco compositam, ex etymologiis illis & allusionibus manifeste probari. ἀπὸ τῦ χ'ινε χίσαι, καὶ ἀπὸ πρίνε πρίσαι. Quæ magis Græco sermoni quam Hebræo conveniunt.

Respondet *Origenes* in Epistola ad Africanum: *In nostris Scripturis extare quasdam etymologias, quæ apud Hebræos quidem similiter habent, sed apud nos non item. Nil igitur mirum, Interpretes sic Versionem administrasse in his de Susanna scriptis, ut invenirent sane aliquid Hebræo consonum. Non enim Hebraicis dictionibus sono convenientibus similia esse nomina nostra denominativa.* Sic *Essa*, Mulier, apud Hebræos, ab *Is*, Viro denominatur, quia de Viro sumpta est, quæ etymologia in Græca Lingua, Latinaque non servatur. *Non igitur mirum est, Interpretes quosdam Hebraici de Susanna Textus, (in suppressis, ut videtur, Libris olim apud illos habiti, & apud Doctiores, & veritatis amantiores conservati) aut primitivas edidisse dictiones, aut inveniisse similia Hebraicis denominativa; ut possemus nos Græci quoque illos imitari. Etenim in multis aliis invenire licet, quæ ab Interpretibus, prout res quæque poscebat, edita fuerunt. Quæ quidem* (inquit Origenes) *nos observavimus, cum omnes Editiones inter se collatas examinaremus.* Quamvis itaque etymologiæ illæ, & allusiones in Hebræo non fuissent, quod tamen incompertum est, id non probat Auctorem Historiæ *Susannæ* Danielem Prophetam non fuisse. Non enim verbum verbo curavit reddere fidus Interpres, modo sententiæ integritas servaretur. Quapropter ut allusionis, quæ a *Daniele* facta erat, servaretur venustas, Græcus Interpres aliarum fortassis arborum nomina substituit, quod Sacrarum Literarum Translatoribus non fuit inusitatum, multisque exemplis in Versione Septuaginta Interpretum approbari potest, qui vocabula Hebraica arborum, lapidum, locorum, ignotæ Gentibus, quarum Lingua scribebant, in vocabula aliarum rerum ipsis ratione quadam respondentium commutarunt.

Objiciebat *Julius Africanus*, Prophetarum neminem alterius Prophetæ sententiis ac verbis usum esse: At *Susannæ* Vindicem, cum utrique Seni minitaretur, usurpasse illud Exodi 23. 7. *Insontem & justum non occides*. Vindicem itaque *Susannæ* alium esse a *Daniele* Propheta.

Respondet *Origenes*, Hoc argumentum indignum esse viro, qui in Scripturæ Sacræ lectione ac meditatione adeo versatus erat. Observare enim potuisset, *Prophetas Prophetarum sermonibus fere iisdem verbis usos esse*. Sic *Isaiæ* 2. & *Michææ* 4. illud Oraculum iisdem verbis expressum reperiri: *Erit in novissimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice Montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes*, &c. ut ex utriusque loci collatione evidens est. Sic Lib. 1. *Paralipomenon* 16. Psalmum *Asaph*, & fratribus ejus inscriptum, cujus initium, *Confitemini Domino*, & *invocate nomen ejus*, in pluribus similem esse Psalmo centesimo quarto ab initio ad illa usque verba:

ba: *Et in Prophetis meis nolite malignari*. Poſt hæc autem pene convenire cum Pſalmo nonageſimoquinto, qui incipit, *Cantate Domino omnis terra*, uſque ad illa verba: *Quoniam venit judicare terram*. Quin etiam, *De onere non ferendo die Sabbathi*, non tantum a *Moſe* præſcriptum, ſed & in *Jeremia*. Item *De Paſchate, ac Legibus Sacerdotalibus*, ſimilia reperiri apud *Moſem*, & in ultimis *Ezechielis*; pluribuſque aliis exemplis oſtendi poſſe Prophetas, alioſque Scriptores Sacros poſteriores, priorum ſententias & verba uſurpaſſe. Mirum itaque non eſſe quod *Daniel* Propheta *Exodi* verba uſurpaverit.

PROPOSITIO IV.

Hiſtoria Suſannæ, & alia quæ Danielis Additamenta vulgo nominantur, Sacra ſunt, & Canonica.

PRobatur Chriſtianorum Patrum teſtimonio, qui vel ſententias ex Hiſtoria *Suſannæ* aliiſque *Danielis* Additamentis, tanquam ſacras & divinas laudarunt, uſurparunt, ut *S. Ignatius* in Epiſtola genuina ad Magneſianos, *S. Athanaſius* Epiſtola ad *Serapionem*, qua *Spiritum Sanctum non eſſe creaturam* oſtendit, *S. Ambroſius* Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap. 7. vel Hiſtoriam ipſam ut ſacram & divinam ab Eccleſia haberi, & in ea legi ſignificant, aut ſupponunt, ut *Tertullianus* Lib. De Corona Militis, *S. Cyprianus* Epiſt. 40. *Clemens Alexandrinus* Lib. 4. Stromatum, *Origenes* in Epiſtola ad *Julium Africanum* ſcribens Hiſtorias *Suſannæ*, Belis & Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, *per totam Chriſti Eccleſiam circumferri, quæ tamen in Hebræo Danielis Textu non ſunt ſcriptæ*. Et Tract. 31. in Matthæum: *Ut autem*, inquit, *timeamus eum qui dicit*, Dividet eum, *convenit recordari ea quæ a Daniele ſunt dicta contra Presbyteros malos*: Quoniam Angelus Domini habens gladium, ſcindet te medium. Scindens autem dividet. *Auſi ſumus uti in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes quoniam in Hebræo poſitum non eſt, ſed quoniam in Eccleſiis tenetur. Alterius autem temporis eſt requirere de hujuſmodi*. Et Homilia 1. in Leviticum: *Sed tempus eſt nos adverſus improbos Presbyteros uti Sanctæ Suſannæ vocibus, quas illi quidem repudiantes, Hiſtoriam Suſannæ de Catalogo Divinorum Voluminum deſecarunt, nos autem & ſuſcipimus, & opportune contra ipſos proferimus, dicentes: Anguſtiæ mihi ſunt undique. Si enim hoc conſenſero vobis, ut Legis literam ſequar, mors mihi erit. Si autem non conſenſero, non effugiam manus veſtras. Sed melius eſt me ſine ullo geſtu incidere in manus veſtras, quam peccare in conſpectu Domini*. S. Methodius ſingulari Opere *De Daniele & Suſanna*, cujus meminit *Georgius Syncellus* in Chronographia, hanc Hiſtoriam ut Canonicam agnoſcit ac tuetur. Auctor Synopſeos Scripturæ Sacræ apud *S. Athanaſium* eamdem Hiſtoriam, ut partem Prophetiæ *Danielis* agnoſcit, adeoque ut Canonicam. *S. Gregorius Nazianzenus* Homilia 18. in laudem *S. Cypriani*, ejuſdem velut Sacræ Hiſtoriæ meminit. *Severus Sulpitius* Lib. 2. *Hiſtoriæ Sacræ* Hiſtoriam ſuſannæ, Belis & Draconis, ut partes Libri *Danielis* agnoſcit, ac refert. *Ruffinus* Lib. 2. adverſus S. Hieronymum: *Quis ergo*, inquit, *in iſta eruditorum virorum copia auſus eſt Inſtrumentum Divinum, quod Apoſtoli Eccleſiis tradiderunt, & depoſitum Sancti Spiritus compilare? An non eſt compilare, cum quædam quidem immutantur, & error dicitur corrigi? Nam omnis illa Hiſtoriæ de Suſanna, quæ caſtitatis exemplum præbebat Eccleſiis Dei, ab iſto abſciſſa eſt, & objecta, atque poſthabita. Trium Puerorum Hymnus, qui maxime diebus ſolemnibus in Eccleſia Dei canitur, ab iſto e loco ſuo penitus eraſus eſt*.

S. Hieronymus Lib. 2. *Adverſus Ruffinum* huic reſpondens calumniæ, non negat Hiſtoriam *Suſannæ* Inſtrumenti divini partem eſſe, ad depoſitum Spiritus Sancti pertinere, ab Eccleſia legi, & velut ſacram ac divinam agnoſci: Sed tantum negat ſe Hiſtoriam illam, aliaque *Danielis* Additamenta abſcidiſſe, abjeciſſe, poſthabuiſſe, ut affingebat *Ruffinus*, cum notaverit dumtaxat, quæ in Hebræis Codicibus non habentur. Idem Lib. 5. Commentariorum in *Jeremiam*, ad Cap. 29. Hiſtoriam *Suſannæ* veram eſſe ſupponit, & a *Daniele* ſcriptam, adeoque Canonicam. Ubi enim *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maaſiæ*, ſupplicium a Rege Babylonis decretum *Jeremias* commemorat, *S.*

Hie-

Hieronymus ait, Ex Hebræorum ſententia *Hos eſſe Presbyteros, qui fecerint ſtultitiam in*
Dan. 13. *Iſrael, & mœchati ſunt uxores Civium ſuorum: Quorum uni loquitur Daniel*: „ Invete-
„ rate dierum malorum; *& alteri*: Semen Chanaam & non Juda: ſpecies decepit te,
„ & concupiſcentia ſubvertit cor tuum: Sic faciebatis filiabus Iſrael, & illæ metuentes
„ loquebantur vobiſcum: Sed non filia Juda ſuſtinuit iniquitatem veſtram. *Quodque*
„ *Propheta nunc loquitur:* Et locuti ſunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non
„ mandavi eis: *Illud ſignificari putant, quod miſeras mulierculas, quæ circumferuntur*
omni vento doctrinæ, ſic deceperint, quod dicerent eis, quia de Tribu erant Juda, Chriſtum de ſuo ſemine, eſſe generandum, quæ illectæ cupidine, præbebant corpora ſua, quaſi Matres futuræ Chriſti. Sed illud quod impræſentiarum dicitur: Quos frixit Rex Babylonis in igne, *videtur Danielis Hiſtoriæ contraire. Ille enim aſſerit eos ad ſententiam Danielis a Populo eſſe lapidatos: Hic vero ſcriptum eſt, quod frixerit eos Rex Babylonis in igne. Unde & a pleriſque, ac pene omnibus Hebræis, ipſa quaſi fabula non recipitur, nec legitur in Synagogis eorum. Qui enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi Principes, & Prophetas ſuos haberent poteſtatem? Et magis hoc eſſe verum affirmant, quod ſcribit Jeremias, convictos quidem eſſe Presbyteros a Daniele, ſed latam in eos ſententiam a Rege Babylonis, qui in captivos ut victor & Dominus habebat Imperium.* Et rurſus in Cap. 13. *Danielis*, de Senibus illis impudicis hæc habet: *Si interfecit eos omnis Synagoga, videtur illa opinio refutari, de qua ſupra diximus ſecundum Jeremiam, quod ipſi eſſent Presbyteri Achab, & Sedechias: niſi forte hoc quod ſcriptum eſt*, Interfecerunt eos; *ſic interpretemur pro eo quod eſt, Regi Babylonis occidendos tradiderunt. Sicut & nos dicimus quod Judæi interfecerint Salvatorem: Non quod ipſi percuſſerint, ſed quod tradiderint occidendum, & ſuccłamantes dixerint: Crucifige, crucifige eum.*

S. Auguſtinus Sermone trecenteſimo quadrageſimo tertio Editionis poſtremæ Pariſienſis *De Suſanna & Joſeph*, hanc Hiſtoriam in Eccleſia legi ſignificat ut divinam & canonicam. *Divinæ*, inquit, *lectiones, & ſancta Oracula Dei, quæ inſonuerunt in auribus noſtris, nidum faciant in mentibus noſtris ..... Audivimus de Suſanna lectionem. Ædificetur pudicitia conjugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroque valletur, ut & inſidiantes expellat, & falſos teſtes convincat. Remanſerat caſta Mulier moritura, niſi adeſſet qui videbat, quod judicantes latebat. Conſcripta ſunt verba ejus, quæ habuit in paradiſo, hoc eſt, in viridario ſuo: Quæ verba nullus hominum audivit, niſi ſoli duo, qui pudori uxoris alienæ inſidiabantur, & reluctanti falſum teſtimonium meditabantur. Illi ſoli audierunt quod dictum eſt:* „ Anguſtiæ mihi undique. Si enim non fecero, mors
„ mihi eſt: Si autem hoc fecero, non effugiam manus veſtras. Melius eſt autem mihi
Dan. 13. „ manus veſtras non evadere, quam in conſpectu Dei peccare. *Contemnebat quod au-*
22. *diebat, quia timebat quem non videbat, cujus tamen oculis erat conſpicua... Videbat Deus quod ædificabat, inſpiciebat opus ſuum, habitabat Templum ſuum, ibi erat ipſe, inſidiantibus reſpondebat. Nam ſi caſtitatis dator deſeruiſſet, caſtitas interiiſſet. Ait ergo: Anguſtiæ mihi undique ..... Adfuit Dominus precanti, exaudivit quam noverat: Non deſeruit ne moreretur, cui ſubvenit ne adulteraretur. Excitavit Dominus Spiritum Sanctum Danielis adhuc novelli ætate, ſed robuſti pietate. Quia ergo erat in eo Propheticus Spiritus, continuo nequiſſimorum Seniorum vidit fallaciam. Sed quod ille intuebatur, providendum erat quomodo cæteris monſtraretur.* Falſi, *inquit*, teſtes ſunt, redite in judicium. *Sed quod falſi eſſent, ille noverat, cui Propheticus Spiritus revelaverat: Docendi erant qui neſciebant. Ergo ſi Judices docendi, teſtes proculdubio convincendi... Juſſi eos ab invicem ſeparari. Interrogavit ſingulos ..... Interrogatus eſt unus ſub quam arborem comprehendiſſet adulteros; Reſpondit*, Sub lentiſco. *Interrogatus et alius; Reſpondit*, Sub ilice. *Diſſonantia teſtimoniorum patefecit veritatem, liberavit caſtitatem.*

S. Fulgentius Quæſtione ad *Ferrandum*, Spiritus Sancti Divinitatem ex verbis *Suſannæ* probat Danielis 13. 42. *Spiritus Sanctus*, inquit, *Deus verus agnoſcitur, qui occultorum cognitor invenitur. Scientia vero quæ comprehendit occulta, ſine dubio continet & futura: quod ſummo ac vero Deo vera fides aſſignat, Sancta Suſanna Deum verum taliter invocante. Deus, qui occultorum es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant.*

Alci-

Alcimus Avitus Viennenſis Epiſcopus in Libro ad *Fuſcinam* ſororem, Virginem Deo ſacram, de *Suſanna* ita canit:

Suſannam poſt hunc dignis quis laudibus unquam
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota Senum, conjuratoſque furores?
Confeſſi ardorem, pariter mendacia produnt
Diſpoſita, & laqueos pandunt, quos nectere vellent.
Anceps illa diu ſecum luctatur, & hærens
Fluctuat, incertæ quo vergant pondera mentis.
Lex peccare vetat, rurſuſque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obſcœnas lacrymis reſtinguere flammas.
Sed poſtquam nullis precibus monitiſque remotos
Obſtrictoſque Senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem ſuccenſa pudore
Decrevit tunc caſta mori, ne crimine tanto
Ambirent miſeram carnis commercia vitam.
Cœlum teſte vocat, famamque recuſat inanem,
Judicio contenta ſuo, cum conſcia corda
Commendat ſuperæ fidæi, ſervatque futuris.
Maluit ille tamen ſecreti inſpector apertum
Examen præſtare loco, facinuſque recluſum
Pandere, & abjectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus Urbem
Junior ille Puer, Pueris tribus ipſe futurus
Poſt comes, undanti quos jecit Particha flammæ
Contempto imperio flammis ferventior ira.
. . . . . .
Hic ergo Impubes Suſannam ſorte videbat
In tormenta rapi, veri quam neſcius ante
Vulgus inauditam damnaverat, & ſimul omnes
Inſontis fontem certabant cernere mortem.
Cum ſubito in medium Juvenis ſe proripit agmen
Accenſum tenera caſtigans voce tumultum;
Cur tanto ex cœtu nullus rem judicat? Ac ſe
Liber ad injuſtum clamat non currere lethum.
Protinus ad verbum Pueri permota repreſſit
Turba ſequax animos: Judex decernitur ipſe,
Conſultorque Senum, per quem via vera pateſcat,
Conſulit avulſos quiſnam ſit criminis ordo:
Sed dum diſcordans reſponſum præbet uterque,
Conjunctum facinus diſtincta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit: Undique clamor
Tollitur, auctores ſceleris plebs obruit omnis;
Laudaturque Deus, qui nunquam vota bonorum
Deſerit, auxiliumque ſuum pro tempore monſtrat.

Hanc denique Hiſtoriam, & illa quæ vulgo dicuntur *Danielis Additamenta*, Eccleſia judicio ſuo ut Canonica recepit, approbavit, cum in Synodo Oecumenica Tridentina Seſſione 4. hoc Anathema pronuntiavit: *Si quis autem Libros ipſos integros, cum omnibus ſuis verſibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Latina Vulgata Editione habentur pro Canonicis & Sacris non ſuſceperit, anathema ſit.* Legitur autem ab antiquo Hiſtoria *Suſannæ* Sabbato ante Dominicam quartam Quadrageſimæ.

Obii-

Objiciunt Heterodoxi, Hiſtoriam *Suſannæ* in Hebræis Codicibus non haberi. *Julium Africanum* virum Sacrarum Scripturarum, & Chriſtianorum Dogmatum peritiſſimum, eam cum *Philiſtionis* fabulis comparaſſe. *Euſebium* & *Appollinarium* pro ea reſpondere neglexiſſe *Porphyrio*, utpote quæ Canonicam Auctoritatem non haberet. *S. Hieronymum* illam paſſim velut fabulam rejicere. *Theodoretum*, qui Librum *Danielis* Commentariis illuſtravit, illam prætermiſiſſe. Auctorem Libri *De Mirabilibus Scripturæ* apud *S. Auguſtinum*, & Gloſſæ Interlinearis ac Ordinarię Auctores, *Fabulæ* nomine ipſam notare. Patres antiquos, qui Canonicorum Librorum Indices in ſuis Operibus ad poſteros tranſmiſerunt, & Concilia, *Hiſtoriam Suſannæ* in Scripturarum Canonicarum numerum non referre, ſcilicet *Melitonem* apud *Euſebium* Lib. 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 26. *Origenem* apud eumdem Lib. 6. Cap. 25. Canonem 85. Apoſtolorum, *Cyrillum Hieroſolymitanum* Catecheſi 4. *S. Gregorium Nazianzenum*, in Carminibus, *S. Epiphanium* Hæreſi 6. & Libro de Ponderibus & Menſuris, *S. Auguſtinum* Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. Concilia Laodicenum & Carthaginenſe III. *Innocentium I.* & *Gelaſium I.* *Caſſiodorum* Lib. 1. Divinarum Lectionum, *S. Iſidorum Hiſpalenſem* Lib. 6. Originum Cap. 1. & 2. *Rabanum Maurum* Lib. 2. *De Inſtitutione Clericorum*, Cap. 54. & 55. Quæ omnia probant eam Canonicam non eſſe. *S. Hieronymi* teſtimonium ea in cauſa inſigne, luculentum, multoties occaſione data repetitum ſubjicio, Præfatione in *Danielem*, ſive Epiſtola 120. *Hęc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis oſtenderem: Qui apud Hebræos nec Suſannæ habet Hiſtoriam; nec Hymnum trium Puerorum, nec Belis, Draconiſque fabulas: Quas nos, quia in toto orbe diſperſæ ſunt, veru antepoſito, eaſque jugulante ſubjecimus: Ne videremur apud imperitos magnam partem Voluminis detruncaſſe.* Idem in Procœmio Commentariorum in Danielem: *Porphyrio Euſebius & Apollinarius pari ſententia reſponderunt: Suſannæ, Beliſque ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico. Unde & nos ante annos plurimos cum verteremus Danielem, has Viſiones obelo prænotavimus, ſignificantes eas in Hebraico non haberi: Et miror quoſdam μεμψιμοίρως indignari mihi, quaſi ego decurtaverim Librum: Cum & Origenes, & Euſebius & Apollinarius, aliique Eccleſiaſtici Viri & Doctores Græciæ, has, ut dixi, Viſiones non haberi apud Hebræos fateantur; nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, quæ nullam Scripturæ Sanctæ auctoritatem præbeant.* Et in Commentario Capitis 13. *Hoc quod Scriptura nunc dicit:* Exclamavit voce magna, *quia de Idololatra & ignorante Deum dicitur, videtur obſervationem noſtram ſubvertere, qua dudum aſſeruimus vocem magnam in Sanctis tantum reperiri. Quod ſolvet facile, qui hanc hiſtoriam in Libro Danielis apud Hebræos dixerit non haberi. Si quis autem potuerit eam approbare eſſe de Canone, tunc quærendum eſt, quid ei reſpondere debeamus.*

Ad primam argumentationis illius partem reſpondet *Origenes* in Epiſtola ad *Africanum*, Hiſtoriam *Suſannæ* primitus fuiſſe in Codicibus Hebræis, ſed Judæos illam expunxiſſe. Quæcumque enim *poterant, de iis quæ Seniorum & Principum accuſationem aliquam continebant, ea ſuſtulerunt a cognitione Populi.* Sic in Veteribus Libris non inveniuntur Scribarum & Phariſæorum verba, quæ Chriſtus commemorat, Matthæi 23. *Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non fuiſſemus participes ſanguinis Prophetarum:* Quia nimirum *continent accuſationem iniquorum in Iſraele Judicum. Quapropter* (inquit Origenes) *rem non aliter geſtam eſſe opinor, quam illos, qui cenſebantur Sapientes, & Principes, & Seniores Populi ſuppreſſiſſe talia, quæcumque accuſationem aliquam ipſorum continebant apud Populum. Non igitur mirum ſi hanc, licet veram exiſtentem de Suſanna, inſidiis Seniorum libidinoſorum petita, Hiſtoriam, illi qui non procul aberant a ſimili propoſito Seniorum illorum ſuffurati ſint, & abſtulerint a Scripturis.* Et certe illam Hiſtoriam olim fuiſſe in Codicibus Hebræis, conſtat ex veteri Verſione Græca, quæ ſive a Septuaginta Interpretibus, ſive a privato aliquo Interprete ſub eorum nomine edita eſt; & ex *Theodotione*, qui ex hoc fonte illam hauſerunt. Jam vero cum Eccleſia ante *S. Hieronymi* ætatem Librum *Danielis* juxta Verſionem *Theodotionis* legeret, & poſt *S. Hieronymi* obitum ſecutis temporibus Hiſtorias Suſannæ, Belis, Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, ex ipſius *Theodotionis* Verſione legere perrexerit, perſuaſum habuit hunc Interpretem ex Hebraicæ Veritatis fontibus illa derivaſſe.

Addit

Addit *Origenes*, Plura in Libris Sacris apud Græcos interdum haberi, interdum pauciora, quod multis exemplis probat, ex *Geneſi*, *Exodo*, *Libro Job*, *Jeremia*, & *Libro Eſther* petitis. Tum maximam Exemplaribus, quibus utitur Eccleſia, fidem præſtandam eſſe docet. Contrariam ſententiam *Irrita facere Exemplaria quæ in Eccleſiis noſtris habentur, & fratribus legem figere tum ſeponendi* (ſeu abjiciendi) *ſacros Libros apud illos uſitatos; tum Judæis blandiendi & ſuadendi, ut nobis puros, & nullum figmentum continentes Libros tradant. An vero Providentia divina in Sacris Scripturis* (*quas illa omnes largita eſt*) *in Eccleſiis Chriſti ædificationem non curavit illorum, qui pretio empti ſunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, cui quamvis Filius eſſet, non pepercit Deus, ipſa charitas; ſed quem pro nobis omnibus tradidit, ut cum ipſo nobis omnia gratificaretur?* Denique illud in memoriam revocandum: *Ne tranſgrediaris terminos antiquos quos poſuerunt Patres tui.* Prov. 22: 28.

Ex *Julii Africani* Epiſtola ad *Origenem*, *Euſebii*, & *Apollinarii* Reſponſis ad Objectionem Porphyrii, *S. Hieronymi* verbis, *Theodoreti* in Commentariis *Danielis* ſilentio, colligere licet, Hiſtoriam *Suſannæ*, & cætera quæ vulgo dicuntur *Danielis Additamenta*, non fuiſſe in primo Scripturarum Sacrarum Canone, id eſt, non ſemper ab omnibus Eccleſiis, & ab omnibus Eccleſiarum Magiſtris, ut Sacra & Canonica habita fuiſſe, nondum eliquata veritate; ſed tamen ab Eccleſiarum parte maxima, & majoris auctoritatis, doctiſſimiſque Patribus, recepta fuiſſe ut partes Libri Danielis, eodemque Spiritu dictatas, & in eadem canonicæ auctoritatis arce poſitas ac reliqua *Danielis* Capita. Nec vero contrarium evincit Patrum & Conciliorum de Hiſtoriis Suſannæ, Belis, & Draconis ſilentium in Indicibus Librorum Canonicorum, quos ad poſteros tranſmiſerunt. Sicut enim perperam colligeretur Hiſtoriam Judicii a *Salomone* Rege lati in cauſa duarum Mulierum de eodem infante litigantium, Sacram & Canonicam non eſſe, quia veteres illi Patres & Synodi ejus non meminerunt in iis quos texuerunt Librorum Canonicorum Indicibus; rectèque reſponderetur, Illam habitam ac ſuſceptam fuiſſe ab iis ut Sacram & Canonicam, hoc ipſo quo Librum tertium Regum, in quo exarata eſt, in Canonem retulerunt: Ita cum *Librum Danielis* inter Canonicos adſcripſerint, ejuſque Libri partes ſint Hiſtoriæ *Suſannæ*, Belis, & Draconis, & Canticum trium Puerorum, in iiſque Codicibus continerentur, quibus utebatur Eccleſia illorum temporibus, ſatis ſuperque ab iis in Scripturarum Canonicarum cenſu ſunt comprehenſæ.

S. Hieronymum quod ſpectat, fabulæ nomen improprie ſumptum veris hiſtoriis lectu & auditu jucundis, & ad aures captumque vulgi accommodatis, illum interdum tribuiſſe, conſtat ex Epiſtola ad *Caſtrutium*, & ex Epiſtola 24. ad *Marcellam*, ut a Viris eruditis *Bellarmino* & *Sixto Senenſi* obſervatum eſt. Et quoties tamen Hiſtoriam *Suſannæ* obelo confixit, & in Canone non contineri ſcripſit, non ex propria, ſed ex Hebræorum ſententia locutus eſt. Optimum ſuæ mentis interpretem ipſummet audiamus (Apologia 2. adverſus Rufinum. *De Daniele autem*, inquit, *breviter reſpondebo, Me non negaſſe eum Prophetam, quem ſtatim in fronte Prologi Prophetam eſſe confeſſus ſum, ſed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis ſuam niterentur probare ſententiam, voluiſſe monſtrare, & docuiſſe lectorem, Eccleſias Chriſti hunc Prophetam juxta Theodotionem legere, & non juxta Septuaginta Translatores. Quorum ſi in iſto Libro Editionem dixi multum a veritate diſtare, & recto Eccleſiarum Chriſti judicio reprobatam: non eſt meæ culpæ qui dixi, ſed eorum qui legunt. In promptu ſunt quatuor Editiones, Aquilæ, Symmachi, Septuaginta, & Theodotionis. Eccleſiæ juxta Theodotionem legunt Danielem. Ego quid peccavi, ſi Eccleſiarum Judicium ſecutus ſum? Quod autem refero, quid adverſum Suſannæ Hiſtoriam, & Hymnum trium Puerorum, & Belis Draconiſque fabulas, quæ in Volumine Hebraico non habentur, Hebræi ſoleant dicere: Qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat. Non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſolent explicavi. Quorum opinioni ſi non reſpondi in Prologo brevitati ſtudens, ne non Præfationem, ſed Librum viderer ſcribere, puto quod ſtatim ſubjecerim; dixi enim: De quo non eſt hujus temporis diſſerere. Alioquin & ex eo quod aſſerui Porphyrium contra hunc Prophetam multa dixiſſe, vocavique hujus rei teſtes Methodium, Euſebium, & Apollinarium,*

rium, qui multis verſuum millibus ejus veſaniæ reſponderunt, me accuſare poterit, quare non in Præfatiuncula contra Libros Porphyrii ſcripſerim.

Objiciebat *Julius Africanus:* Non eſſe veriſimile quod Judæi captivi inter Chaldæos, luſu talorum venditi & diſtracti, & in plateis inſepulti abjecti, cum filii ipſis raperentur ut Eunuchi eſſent, & filiæ ut pellices, ſicut a Prophetis prædictum erat; veriſimile, inquam, non eſſe, quod Judicii capitalis ferendi poteſtatem habuerint, & id quidem fecerint contra uxorem Regis ipſorum *Joakimi*. Quod ſi non iſte, ſed alius ex Populo fuerit ille *Joakimus;* unde illi captivo tantæ ædes, & hortus tam ſpecioſus & amplus?

Reſpondet *Origenes* in Epiſtola ad *Julium Africanum*: Etiam in Captivitate priori, cum Iſraelitæ a *Salmanaſare* Aſſyriorum Rege abducti ſunt, nonnullos captivorum divites fuiſſe, & bene lauteque vixiſſe. In exemplum affert *Tobiam* in concaptivos beneficentiſſimum, & *Achiacharum* Tobiæ nepotem, cunctis agitandis rationibus Regni Præfectum, ſeu Ærarii Aſſyriaci Adminiſtrum. In poſteriori vero Captivitate, *Mardochæum*, & *Nehemiam*, qui auctoritate & gratia apud Regem plurimum poterant. Quid igitur mirum, ſi hortum, & domum, ac prædium habuerit quidam Joakim, ſive domus illa ampla fuerit, ſive mediocris? Id enim ex Scriptura Sacra non eſt manifeſtum. Addere poterat *Origenes*, Deum proſpera omnia Judæis apud Chaldæos per *Jeremiam* prænuntiaſſe & promiſiſſe ſub parabola duorum calathorum ficuum; (*Jeremiæ* 24.) eiſque juſſiſſe ut domos ædificarent, & hortos plantarent, ſecuri ac felices Babylone futuri, quantum ſtatus captivitatis pateretur. (*Jeremiæ* Cap. 29. 4.) *Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Iſrael omni tranſmigrationi, quam tranſtuli de Jeruſalem in Babylonem: Ædificate domos, & habitate, & plantate hortos, & comedite fructum eorum. Accipite uxores, & generate filios & filias; & date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris, & pariant filios & filias; & multiplicamini ibi, & nolite eſſe pauci numero.*

Quod vero Judiciorum poteſtatem ſpectat, reſpondet *Origenes;* Non eſſe abſurdum, ſi magnis Gentibus ſubactis a Rege concedatur ut ſuis legibus & tribunalibus utantur captivi. Suis temporibus Judæos Cæſaris permiſſu non aliter vivere, quam cum rerum potiebantur. Fieri interdum Judicia ſecundum Legem, uti condemnentur nonnulli eorum ad mortem; non quidem cum omni omnino ad hoc licentia; nec tamen clanculum, & inſcio eo qui regnat. Itaque veriſimile eſt, ſatis fuiſſe Babyloniis quod Judæos captivos haberent, cæterum propria illis tribunalia permiſiſſe.

DISSERTATIO II.

De LXX. Danielis Hebdomadibus.

DUdum Eruditos exercuit celeberrimum *Danielis* de Chriſto intra Septuaginta Hebdomadas venturo Vaticinium, quod legitur Cap. 9. Verſ. 24. & ſequentibus. *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper Populum tuum, & ſuper Urbem Sanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem, Hebdomades ſeptem, & Hebdomades ſexaginta duæ erunt; & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt Hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus; & non erit ejus Populus, qui eum negaturus eſt. Et Civitatem, & Sanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo; & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una; & in dimidio Hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium. Et erit in Templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* Multis intricatum difficultatibus hoc Vaticinium eſt, quoad Septuaginta Hebdomadum a *Daniele* hic prædictarum exordium, exitumque. Unde variæ natæ ſunt circa illius explicationem ſententiæ. Hebdomadas annorum hic intelligi certum eſt, id eſt annos nonaginta & quadrigen-

gentos. Septuaginta enim Hebdomades dierum nonaginta dumtaxat & quadringentos dies continent : Quo temporis intervallo nihil contigit eorum quæ *Gabriel* Archangelus *Danieli* viro desideriorum intra Septuaginta Hebdomades eventura prædixit . Neque vero de Hebdomadibus decenniorum, quarum quælibet annis constat septuaginta ; quod *Origeni* Tractatu 29. in *Matthæum* visum est, aut de Jubilæorum vel Sæculorum hebdomadibus, quod Rabbinorum quorumdam delirium fuit , referente *Galatino* Lib. 4. *De Arcanis Catholicæ Veritatis* , Cap. 14. hæc *Danielis* Prophetia intelligenda est . In Sacris enimvero Scripturis duplex tantum invenitur Hebdomadis acceptio, scilicet dierum , & annorum. Septem Hebdomades dierum a Paschate ad Pentecostem numerantur Levitici 23. 15. 16. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati , in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem Hebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis Hebdomadæ septimæ , id est , quinquaginta dies*. Tres Hebdomades dierum se jejunasse *Daniel* memorat anno tertio *Cyri* Regis, Cap. 10. 2. *In diebus illis ego Daniel lugebam trium Hebdomadarum diebus , panem desiderabilem non comedi , & caro & vinum non introjerunt in os meum, sed neque unguento unctus sum , donec complerentur trium Hebdomadarum dies* . Septem Hebdomadas annorum numerari jubet Deus *Levitici* 25. & annum quinquagesimum, qui Jubilæus est, celebrari. *Numerabis quoque tibi septem Hebdomadas annorum , id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem . . . . . Sanctificabisque Annum quinquagesimum, & vocabis Remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipse est enim Jubilæus* . Cum itaque in hoc *Danielis* Vaticinio dierum Hebdomades intelligi non possint, superest ut annorum Hebdomades intelligantur. Qua in re Christiani Patres, & doctiores Hebræorum Magistri consentiunt.

At circa initium , exitumque harum Hebdomadum variæ fuerunt ac pugnantes Patrum, aliorumque Auctorum Ecclesiasticorum, & Hebræorum sententiæ. *Hippolytus Martyr*, ut *S. Hieronymus* refert in Cap. 9. *Danielis* , Septuaginta Hebdomadum exordium statuit anno quinquagesimo ante solutionem Babylonicæ Captivitatis , id est , Olympiade quadragesima prima: Exitum sexaginta novem Hebdomadum constituit in Natali Christi: Ultimam vero Hebdomadem refert ad consummationem Mundi ; eamque partitur inter Prædicationem *Enoch*, & *Eliæ*, & Regnum Antichristi. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum* Septuaginta Hebdomadum initium ducit a primo anno *Cyri* , quo soluta est Babylonica Judæorum Captivitas , & facultas instaurandi Templi Judæis concessa : Exitum vero statuit in Excidio Hierosolymitano per *Titum* Imperatorem. *Origenes* Libro 10. *Stromatum* (ut *S. Hieronymus* refert) Septuaginta Hebdomadas exorditur ab anno primo *Darii Medi*, quo Vaticinium istud a *Daniele* editum est: Illarum vero finem in Natali Christi statuit. Nec tamen in ea opinione constans fuit. Tractatu enim 29. in *Matthæum* Hebdomades illas decenniorum esse censet; harum initium ducit ab *Adamo*: novem & sexaginta Hebdomadas in Christi Natali finitas asserit : Septuagesimam & ultimam Hebdomadam a Nativitate Christi ad eversionem usque Hierosolymorum sub *Tito* extendit. *Julius Africanus*, referentibus *Eusebio* Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, & *S. Hieronymo* in Cap. 9. *Danielis*, Septuaginta Hebdomades numerat ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani* , ad mortem Christi , quam refert ad annum 15. *Tiberii Cæsaris* , quem concurrere ait cum Olympiadis ducentesimæ secundæ anno secundo. Annorum autem lunarium Hebdomades fuisse vult , non solarium : Ideoque dictas esse ab Angelo *Abbreviatas*. Quadringenti autem & nonaginta anni lunares, quot Septuaginta Hebdomadibus continentur, annis solaribus septuaginta quinque & quadringentis æquivalent. *Tertullianus* Libro *Adversus Judæos*, *a Dario Medo* ad Nativitatem usque Christi Hebdomadas sexaginta duas & dimidiam, id est , annos triginta septem & quadringentos: Reliquas vero septem Hebdomadas cum dimidia , id est , annos quinquaginta tres, ab ortu Christi ad excidium Hierosolymitanum numerat. *Eusebius Cæsariensis* Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, tres Septuaginta Hebdomadum interpretationes proponit; prima initium illarum ducit ab anno primo *Cyri*, quo soluta Captivitas est , Templique permissa instauratio: Finem autem Hebdomadum novem & sexaginta refert ad *Hyrcani* Pontificis tempora, cui *Pompejus* captis Hierosolymis Pontificatum confirmavit. Hunc ultimum Christum , id est , ultimum Pontificem legitime institutum fuisse . Postquam

enim *Herodes* interfecto *Hyrcano*, Regnum Judæorum Senatusconsulto accepit, & primus alienigena Judæis præfuit, Pontificatum alieni generis hominibus, ad breve tempus, ob gratiam & pretium, divinam Legem contemnens, tradebat. Secunda Interpretatio *Eusebii* Hebdomadarum Septuaginta initium figit anno sexto *Darii Hystaspis*, quo Templi instauratio absoluta est: Et inde usque ad *Herodem* & *Cæsarem Augustum* numerat Hebdomades septem & sexaginta duas, id est, annos quadringentos octogintatres, quando *Hyrcanus* novissimus Pontifex de genere Machabæorum, quem Christum interpretatur, ab *Herode* jugulatus est, & cessavit legitima Pontificum successio. Septuagesimam vero Hebdomadam longo a cæteris disjungens intervallo, duas in partes dividit. In priori Christum baptizatum ait Evangelium suum prædicasse tribus annis & sex mensibus: & sic pactum suum, sive novum fœdus confirmasse. In posteriori occisum esse Christum, & in ejus morte hostiam & Sacrificium defeciisse. Quicquid enim in Templo postea factum est, non fuit Sacrificium Dei, sed cultus Diaboli, cunctis in commune clamantibus: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros*. Tertia *Eusebii* Expositio eo tantum a prioribus differt, quod Hebdomadæ sexaginta novem sint Hebdomadę annorum; septuagesima vero sit Hebdomada decenniorum, quæ annos septuaginta contineat. Ita *Eusebium* intellexit *S. Hieronymus*. Priorem illius Hebdomadæ partem, a Passione Domini ad *Neronis* Imperium, quando contra Judæos Romana primum arma commota sunt: Alteram a *Vespasiano* & *Tito*, quando eversa Hierosolyma, Templumque succensum est, usque ad *Trajanum* extendit: Et hanc esse Hebdomadam ait, de qua Angelus *Danieli* loquitur: *Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una*. In toto enim orbe per Apostolos Evangelium prædicatum est, qui usque ad illud tempus perseveraverunt: Tradentibus Ecclesiasticis Historiis *S. Joannem* usque ad *Trajani* tempora vixisse. *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 12. Septuaginta Hebdomadum initium arcessit ab exordio Regni *Darii Medi*, quem cum *Dario Hystaspis* confundit: indeque ad ortum Christi annos octoginta tres & quadringentos numerat: Hebdomadam septuagesimam alto involvit silentio. *S. Joannes Chrysostomus* Oratione contra Judæos 2. ab anno vigesimo *Artaxerxis Longimani* ad Excidium Hierosolymitanum sub *Tito*, Septuaginta *Danielis* Hebdomadas computat. *Sulpitius Severus* Lib. 2. *Historiæ Sacræ*, Septuaginta Hebdomadum initium statuit anno secundo *Darii* Regis, sub quo Templum instauratum est, quem *Darium Nothum*, seu *Ocum* (ut vocat) esse censet. Fine vero sexaginta novem Hebdomadum ad Excidii Hierosolymitani tempus rejecto, de septuagesima silet. *Theodoretus* in Caput 9. *Danielis*, has Hebdomadas annorum lunarium esse statuit, easque ab anno *Artaxerxis Longimani* vigesimo exorditur. Sexaginta duas in nepte *Hyrcani* completas opinatur. Inde usque ad Baptismum Christi Jesu septem Hebdomadas reliquas numerat. In septuagesima & ultima Christum per tres annos & dimidium prædicasse, & absoluta Prædicatione mortuum esse ait in medio Hebdomadæ: Reliqua vero ejusdem Hebdomadæ parte Evangelium ab Apostolis in Judæa prædicatum. Veteres quidam Hebræi, referente *S. Hieronymo*, Hebdomadum *Danielis* exordium a primo anno *Darii Medi* repetebant, quo Vaticinium istud editum est: Finem vero collocabant in prima clade Jerosolymis ab *Hadriano* illata: Cum tamen istud temporis intervallum centum septuagintaquatuor Olympiades, id est, annos sexcentos nonagintasex, qui faciunt Hebdomadas Hebraicas nonagintanovem, & annos tres contineat, ut observat *S. Hieronymus*. Alii Hebdomadum initium in prima Templi eversione per *Nabuzardanem* anno *Sedeciæ* undecimo; finem in Excidio Hierosolymitano per *Titum*, anno *Vespasiani* secundo constituunt: Non animadvertentes hoc temporis intervallo nonagintaquatuor Hebdomades contineri. *Aben-Ezra* Hebdomadum exordium ducit *Ab exitu sermonis in oratione*, nempe ab anno primo *Darii Medi*, quo *Daniel* orationem hanc fudit ad Deum, quæ nono ipsius Capite habetur. Inde septem Hebdomadas numerat ad profectionem *Nehemiæ* quæ in annum vigesimum *Artaxerxis Longimani* incidit, cum tamen Hebdomades amplius quindecim intercedant. Inde sexaginta duas Hebdomades cum dimidia computat ad secundi Templi conflagrationem, cum tres & septuaginta interfluxerint. Posterioris ætatis Commentatores de Septuaginta Hebdomadum initio & fine varie senserunt. *Nicolaus De Lyra*, *Paulus Burgensis*, *Vatablus*, *Calatinus*, Hebdomadem illas

illas ab anno quarto *Sedeciæ* Regis numerare incipiunt, & in Christi Passione absolvunt: Sed calculus ille vitiosus est, cum annos septuaginta & sexcentos illud temporis intervallum contineat, ab Olympiade nempe trigesimaquinta ad Olympiadem ducentesimamsecundam. *Driedo* Lib. 3. *de Scripturis Sacris* Cap. 5. & *Cornelius Jansenius* in *Concordia Evangelica*, Cap. 122. septem priores Hebdomadas numerant ab ædificatione Templi sub *Dario Hystaspis*, usque ad instaurationem Mœnium & Urbis Jerusalem sub *Artaxerxe Longimano*. Inde vero usque ad mortem Christi sexaginta duas Hebdomadas, id est, annos quatuor & triginta supra quadringentos numerant. Quorum calculus in eo deficit, quod prius intervallum, non septem dumtaxat Hebdomadas, id est, annos quadragintanovem, sed amplius septuaginta contineat, quot nempe ab Olympiade sexagesimaquinta usque ad octogesimam quartam intercedunt. Posterius vero non annos tantum quatuor & triginta supra quadringentos, sed sex & septuaginta complectatur, quot nempe intercedunt ab Olympiadis octogesimætertiæ anno tertio, ad Olympiadis ducentesimæsecundæ annum quartum. *Scaliger* Lib. 6. *de Emendatione temporum*, Septuaginta Hebdomadum exordium statuit in anno secundo *Darii Nothi*. Finem refert ad annum *Neronis* duodecimum, quo Judæos inter & Romanos bellum flagrabat: Ex quo si tres annos cum dimidio numeres, incides in Excidium Hierosolymitanum. *Darium* autem illum cujus anno secundo inchoatam secundi Templi fabricam, sexto absolutam esse docet Liber *Esdræ*, vult esse *Darium Nothum*, Artaxerxis Longimani Successorem, non *Darium Hystaspis*. Qua in re egregie fallitur, ut singulari Dissertatione ostendemus. Septem autem Hebdomadas, sexaginta duas, & unam singulariter ab Angelo commemoratam, continuari negat *Scaliger*, sed a diversis capitibus asserit proficisci, nec eodem conspirare. Sexaginta & duas Hebdomadas ductas ab anno quinto *Artaxerxis Memoris*, quo Edictum de restauranda Urbe promulgatum perperam censet, ad annum Passionis Dominicæ porrigit. Septem priores Hebdomades ab anno secundo *Darii Nothi* ad annum trigesimum primum *Artaxerxis Memoris* pertingere vult. Septuagesimam Hebdomadem duas in partes tribuit: Priorem annorum quatuor cum semisse, a Baptismo Christi ad ejus Passionem extendit; reliquum biennium cum sex mensibus ab anno duodecimo *Neronis* ad bellum Judaicum confectum: Ita quidem ille in Editione prima sui Operis. At in secunda totam Septuaginta Hebdomadum seriem ab anno secundo *Darii Nothi* ad Excidium Templi perducit, adjectis annis tribus & semisse. Opinionis hujus absurditatem demonstrat *Petavius* Lib. 12. *De Doctrina Temporum*, Capite 31. *Jacobus* & *Ludovicus Capelli*, ille in *Historia Sacra*, hic in *Chronographia Sacra Not. ad Tab.* 11. & alii, Septuaginta Hebdomadum initium ponunt in *Artaxerxis Longimani* anno septimo, & easdem in Christi Morte concludunt. *Joannes Lucidus* Libro 7. *de Emendatione Temporum* ab anno 20. *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum initium ducit; in quarto post Christi Mortem anno exitum ipsarum constituit: sed in medii intervalli numerandis annis illum toto decennio aberrare *Pererius* ex accurata Olympiadum supputatione demonstrat Lib. 11. in *Danielem* Parte 2. Cum *Lucido* sensit *Petavius* Lib. 12. *de Doctrina Temporum*. At vigesimum annum *Artaxerxis* non numerant *a Xerxis* obitu, sed ab eo tempore quo in Regni communionem ab ipso vocatus est, anno circiter duodecimo Regni ipsius; cum forte ad bellum extra Persidem gerendum proficisceretur. *Petavii* conjecturam inanem esse, nulloque fultam fundamento probavit Doctissimus Præsul *Daniel Huetius* Demonstrationis Evangelicæ Propositione 9. Cap. 7. §. 8. eamque, cum sibi in mentem venisset, olim exsufflaverat *Pererius*. Hic L. 11. in *Danielem*, 3. Parte Disputationis de Septuaginta Hebdomadibus, censet illas fuisse annorum lunarium. Non aliunde ipsarum initium sumi debere ait, quam ab anno *Artaxerxis Longimani* vigesimo: Exitum vero collocari posse ait, vel in quarto anno post Christi Domini Passionem; vel in ipso Dominicæ Passionis anno. Si primum asseratur, non Seputaginta dumtaxat Hebdomades, sed dimidiam insuper in illo temporis intervallo agnoscit, id est, annos quadringentos nonagintatres: Sed Angelum numerum dumtaxat maximum, plenum & integrum Hebdomadum Septuaginta expressisse, minutum & imperfectum dimidiæ Hebdomadis numerum prætermisisse, more Scriptoribus Sacris solemni. Si posterius statuatur, Hostiam & Sacrificium defecisse ait in medio Hebdomadæ, quando Christus ba-

ptizatus est: Tunc enim instituto Baptismo, primo Legis Evangelicæ Sacramento, datum esse signum defectionis mox futuræ Cæremoniarum Legalium. Vel certe septuagesimam Hebdomadam in duas partes æquales dividendam: posteriori parti Baptismum, Prædicationem & Mortem Christi esse illigandam, quam Legalium Sacrificiorum abrogatio consecuta est. Quod itaque ait angelus: *In dimidio Hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium*: id de posteriori & extrema parte septuagesimæ Hebdomadis esse intelligendum.

Tam variarum ac repugnantium opinionum examen operosum nimis ac molestum esset, imo & inutile, cum pleræque exoleverint. Quamobrem ab illis sigillatim discutiendis ac refellendis supersedeo, tum quia hæc provincia occupata est ab Interpretibus & Theologis Eruditis: Tum quia illam adstruendo, quæ omnium maxime probabilis videtur, cæteræ satis confutatæ manebunt & convictæ: Tum quia *Sancti Hieronymi* observantiam erga Patres, qui ipsum præcesserant, imitari religiosum est: quorum interpretationes referre satis habuit, dijudicare noluit. *Scio*, inquit, *de hac Quæstione ab erauditissimis viris varie disputatum, & unumquemque pro captu ingenii sui dixisse quod senserat. Quia igitur periculosum est de Magistrorum Ecclesiæ judicare sententiis, & alteram præferre alteri, dicam quod unusquisque senserit, Lectoris arbitrio derelinquens, cujus expositionem sequi debeat*. Ne tamen jejunum omnino Lectorem dimittamus, totam de Septuaginta *Danielis* Hebdomadibus Dissertationem duabus Propositionibus expediemus. Prima exordium ac finem Hebdomadum explicabit: Altera Oraculi Prophetici cum eventu convenientiam, ejusque in Christo consummationem.

PROPOSITIO I.

Septuaginta Hebdomadum Danielis exordium probabilius ducitur ab anno vigesimo Artaxerxis Longimani: Finis vero earumdem statuitur post Passionem Christi: Ita ut in medio septuagesimæ & ultimæ Hebdomadis occisus fuerit Christus.

PRobatur prima pars Propositionis. Septuaginta Hebdomadum exordium peti debet *Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*; id est a promulgatione Edicti, quo Judæis instaurandæ Urbis data potestas est: Illud porro Edictum ab *Artaxerxe Longimano* promulgatum est anno Regni ejus vigesimo: Inde ergo peti debet Septuaginta Hebdomadum exordium.

Probatur Minor. Quatuor leguntur a Regibus Persarum data in gratiam Judæorum Edicta: Primum *Cyri* (1. Esdræ Cap. 1.) Alterum *Darii Hystaspis*. (1. Esdræ 6.) Tertium *Artaxerxis Longimani*, anno Regni ejus septimo. (1. Esdræ 7.) Quartum ejusdem *Artaxerxis*, anno Regni ejus vigesimo. (2. Esdræ 2.) At *Cyri* & *Darii Hystaspis* Edicta Templi dumtaxat restaurandi, non reparandæ Urbis potestatem faciunt Judæis: Primum etiam *Artaxerxis*, Templum tantum & Sacrificia spectat: Quartum vero Urbis ædificationem permittit antea non concessam. Illud itaque Edictum est, a cujus promulgatione Septuaginta Hebdomadum exordium duci debet.

Esdræ 2. Probatur Minor ipsius *Nehemiæ* testimonio: *Et dixi Regi: Rex in æternum vive: Quare non mœreat vultus meus, quia Civitas domus sepulcrorum Patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni? Et ait mihi Rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum Cœli, & dixi ad Regem: Si videtur Regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad Civitatem sepulcri Patris mei, & ædificabo eam . . . . Et placuit ante vultum Regis, & misit me . . . . Et dixi Regi: Si Regi videtur bonum, Epistolas det mihi ad Duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam, & Epistolam ad Asaph Custodem Saltus Regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas Turris Domus, & Muros Civitatis . . . Et dedit mihi Rex juxta manum Dei bonam mecum*. Et infra, postquam Hierosolymam pervenit, se Sacerdotibus, & Optimatibus, & Magistratibus Judæis dixisse memorat: *Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni. Venite, & ædificemus Muros Jerusalem, & non simus ultra opprobrium*. Narrat deinde Cap. 4. quo-

quomodo *Sanaballat*, & *Tobias Ammanites*, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii ipsis insidiati fuerint, & opus interturbare conati sint armata manu, ut necesse fuerit ædificiis & bello simul intendere. *Factum est autem, cum audisset Sanaballat quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos. Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles?. . . Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?* Et infra: *Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis. Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias* &c. Et infra: *Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & Principes post eos in omni domo Juda, ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: Una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.* Tandem completum est opus brevi temporis intervallo, scilicet quinquaginta duobus diebus; frementibus circumquaque hostibus, qui insidiis & insultibus illud impedire frustra conati fuerant. Hoc est quod ab Angelo, & Propheta prænuntiatum fuerat his verbis: *Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.* Non solum autem & muros, turres, propugnacula, plateas ædificarunt Judæi permittente *Artaxerxe*, duce *Nehemia*, sed & publica ædificia, strata viarum, fora, porticus, cisternas, aquæ ductus, aliaque hujus generis quamplurima, quæ Chaldæi disturbaverant. Domus etiam tumultuario opere antea exstructæ, in meliorem formam directis ordinibus compositæ sunt, ut colligitur ex *Ecclesiastici* Cap. 49. 15. *Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.* Sed hæc opera longiori temporis inter vallo absoluta sunt, quam muri & propugnacula, sicut & Templi ædificatio, cui quadraginta sex annos impensos fuisse Judæi testantur, (*Joannis* 2. 20.)

Frustra vero quis objiciat, *Artaxerxem* anno Regni sui septimo Esdræ omnem petitionem ejus dedisse, ut dicitur 1. Esdræ 7. 6. *Ipse Esdras ascendit de Babylone . . . Et dedit ei Rex secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus:* Adeoque & facultatem instaurandæ Urbis concessisse. Nihil enim *Esdram* tunc a Rege postulasse quod Mœnium & Urbis restaurationem spectaret; sed tantum quæ ad cultum Templi, Legis observationem, & Politiam pertinerent, petiisse, & impetrasse, constat ex Cap. 7. Lib. 1. *Esdræ*, & ex verbis Edicti tunc dati. *Artaxerxes Rex Regum, Esdræ Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli doctissimo, salutem. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in Regno meo de Populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat. A facie enim Regis, & septem Consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in Lege Dei tui, quæ est in manu tua: Et ut feras argentum & aurum, quod Rex & Consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem Tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunque inveneris in universa Provincia Babylonis, & Populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint Domui Dei sui, quæ est in Jerusalem, libere accipe . . . . Sed & cætera quibus opus fuerit in Domum Dei tui, quantumcunque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro & de fisco Regis, & a me. Ego Artaxerxes Rex, statui atque decrevi omnibus Custodibus Arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcunque petierit a vobis Esdras Sacerdos, Scriba Legis Dei, absque mora detis, usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal vero absque mensura. Omne quod ad Ritum Dei Cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei Cœli: Ne forte irascatur contra Regnum Regis, & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus & Janitoribus, Nathinæis, & Ministris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitua Judices & Præsides, ut judicent omni Populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui; sed & imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit Legem Dei tui, & Legem Regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, sive in car-*

ptizatus est: Tunc enim instituto Baptismo, primo Legis Evangelicæ Sacramento, datum esse signum defectionis mox futuræ Cæremoniarum Legalium. Vel certe septuagesimam Hebdomadam in duas partes æquales dividendam: posteriori parti Baptismum, Prædicationem & Mortem Christi esse illigandam, quam Legalium Sacrificiorum abrogatio consecuta est. Quod itaque ait angelus: *In dimidio Hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium*: id de posteriori & extrema parte septuagesimæ Hebdomadis esse intelligendum.

Tam variarum ac repugnantium opinionum examen operosum nimis ac molestum esset, imo & inutile, cum pleræque exoleverint. Quamobrem ab illis sigillatim discutiendis ac refellendis supersedeo, tum quia hæc provincia occupata est ab Interpretibus & Theologis Eruditis: Tum quia illam adstruendo, quæ omnium maxime probabilis videtur, cæteræ satis confutatæ manebunt & convictæ: Tum quia *Sancti Hieronymi* observantiam erga Patres, qui ipsum præcesserant, imitari religiosum est: quorum interpretationes referre satis habuit, dijudicare noluit. *Scio*, inquit, *de hac Quæstione ab eruditissimis viris varie disputatum, & unumquemque pro captu ingenii sui dixisse quod senserat. Quia igitur periculosum est de Magistrorum Ecclesiæ judicare sententiis, & alterum præferre alteri, dicam quod unusquisque senserit, Lectoris arbitrio derelinquens, cujus expositionem sequi debeat*. Ne tamen jejunum omnino Lectorem dimittamus, totam de Septuaginta *Danielis* Hebdomadibus Dissertationem duabus Propositionibus expediemus. Prima exordium ac finem Hebdomadum explicabit: Altera Oraculi Prophetici cum eventu convenientiam, ejusque in Christo consummationem.

PROPOSITIO I.

Septuaginta Hebdomadum Danielis exordium probabilius ducitur ab anno vigesimo Artaxerxis Longimani: Finis vero earumdem statuitur post Passionem Christi: Ita ut in medio septuagesimæ & ultimæ Hebdomadis occisus fuerit Christus.

PRobatur prima pars Propositionis. Septuaginta Hebdomadum exordium peti debet *A exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*; id est a promulgatione Edicti, quo Judæis instaurandæ Urbis data potestas est: Illud porro Edictum ab *Artaxerxe Longimano* promulgatum est anno Regni ejus vigesimo: Inde ergo peti debet Septuaginta Hebdomadum exordium.

Probatur Minor. Quatuor leguntur a Regibus Persarum data in gratiam Judæorum Edicta: Primum *Cyri* (1. Esdræ Cap. 1.) Alterum *Darii Hystaspis*. (1. Esdræ 6.) Tertium *Artaxerxis Longimani*, anno Regni ejus septimo. (1. Esdræ 7.) Quartum ejusdem *Artaxerxis*, anno Regni ejus vigesimo. (2. Esdræ 2.) At *Cyri* & *Darii Hystaspis* Edicta Templi dumtaxat restaurandi, non reparandæ Urbis potestatem faciunt Judæis: Primum etiam *Artaxerxis*, Templum tantum & Sacrificia spectat: Quartum vero Urbis ædificationem permittit antea non concessam. Illud itaque Edictum est, a cujus promulgatione Septuaginta Hebdomadum exordium duci debet.

Esdræ 2. Probatur Minor ipsius *Nehemiæ* testimonio: *Et dixi Regi: Rex in æternum vive: Quare non mœreat vultus meus, quia Civitas domus sepulcrorum Patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni? Et ait mihi Rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum Cœli, & dixi ad Regem: Si videtur Regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad Civitatem sepulcri Patris mei, & ædificabo eam . . . . Et placuit ante vultum Regis, & misit me . . . . Et dixi Regi: Si Regi videtur bonum, Epistolas det mihi ad Duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam, & Epistolam ad Asaph Custodem Saltus Regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas Turris Domus, & Muros Civitatis . . . Et dedit mihi Rex juxta manum Dei bonam mecum*. Et infra, postquam Hierosolymam pervenit, se Sacerdotibus, & Optimatibus, & Magistratibus Judæis dixisse memorat: *Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni. Venite, & ædificemus Muros Jerusalem, & non simus ultra opprobrium*. Narrat deinde Cap. 4. quo-

quomodo *Sanaballat*, & *Tobias Ammanites*, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii ipsis insidiati fuerint, & opus interturbare conati sint armata manu, ut necesse fuerit ædificiis & bello simul intendere. *Factum est autem, cum audisset Sanaballat quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos. Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles?... Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?* Et infra: *Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis. Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias* &c. Et infra: *Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & Principes post eos in omni domo Juda, ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: Una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium.* Tandem completum est opus brevi temporis intervallo, scilicet quinquaginta duobus diebus; frementibus circumquaque hostibus, qui insidiis & insultibus illud impedire frustra conati fuerant. Hoc est quod ab Angelo, & Propheta prænuntiatum fuerat his verbis: *Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.* Non solum autem & muros, turres, propugnacula, plateas ædificarunt Judæi permittente *Artaxerxe*, duce *Nehemia*, sed & publica ædificia, strata viarum, fora, porticus, cisternas, aquæ ductus, aliaque hujus generis quamplurima, quæ Chaldæi disturbaverant. Domus etiam tumultuario opere antea exstructæ, in meliorem formam directis ordinibus compositæ sunt, ut colligitur ex *Ecclesiastici* Cap. 49. 15. *Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.* Sed hæc opera longiori temporis inter vallo absoluta sunt, quam muri & propugnacula, sicut & Templi ædificatio, cui quadraginta sex annos impensos fuisse Judæi testantur, (*Joannis* 2. 20.)

Frustra vero quis objiciat, *Artaxerxem* anno Regni sui septimo Esdræ omnem petitionem ejus dedisse, ut dicitur 1. Esdræ 7. 6. *Ipse Esdras ascendit de Babylone... Et dedit ei Rex secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus:* Adeoque & facultatem instaurandæ Urbis concessisse. Nihil enim *Esdram* tunc a Rege postulasse quod Mœnium & Urbis restaurationem spectaret; sed tantum quæ ad cultum Templi, Legis observationem, & Politiam pertinerent, petiisse, & impetrasse, constat ex Cap. 7. Lib. 1. *Esdræ*, & ex verbis Edicti tunc dati. *Artaxerxes Rex Regum, Esdræ Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli doctissimo, salutem. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in Regno meo de Populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat. A facie enim Regis, & septem Consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in Lege Dei tui, quæ est in manu tua: Et ut feras argentum & aurum, quod Rex & Consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem Tabernaculum est. Et omne argentum & aurum quodcunque inveneris in universa Provincia Babylonis, & Populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint Domui Dei sui, quæ est in Jerusalem, libere accipe.... Sed & cætera quibus opus fuerit in Domum Dei tui, quantumcunque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro & de fisco Regis, & a me. Ego Artaxerxes Rex, statui atque decrevi omnibus Custodibus Arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcunque petierit a vobis Esdras Sacerdos, Scriba Legis Dei, absque mora detis, usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal vero absque mensura. Omne quod ad Ritum Dei Cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei Cœli: Ne forte irascatur contra Regnum Regis, & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus & Janitoribus, Nathinæis, & Ministris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitua Judices & Præsides, ut judicent omni Populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui; sed & imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit Legem Dei tui, & Legem Regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, sive in car-*

cerem. Ex his verbis, & ex totius Hiſtoriæ ſerie conſtat, *Artaxerxem Longimanum* anno Regni ſui ſeptimo Urbis ædificandæ facultatem Judæis non conceſſiſſe.

Quod autem *Artaxerxes* ille, cujus anno vigeſimo promulgatum Edictum eſt de Urbe inſtauranda, fuerit *Longimanus*, non *Memor*, ut *Scaligero* viſum eſt, facile probatur. Nam *Artaxerxes Memor* Regnum obtinuit anno periodi Julianæ quater milleſimo trecenteſimo decimo, ante Æram Chriſtianam quarto ſupra quadringenteſimum: adeoque annus ejus vigeſimus concurrit cum anno Periodi Julianæ quater milleſimo trecenteſimo vigeſimo nono, ante Æram Chriſtianam ter centeſimo octogeſimo quarto: Quo anno ſuperſtes non fuit *Nehemias*, niſi vitam illius ad annum ætatis nonum & trigeſimum ſupra ducenteſimum producamus. Siquidem unus fuit eorum qui ſub *Cyro* cum *Zorobabele* aſcenderunt anno Periodi Julianæ quatermilleſimo centeſimo ſeptuageſimo octavo, ante Chriſtianam Æram ſexto & trigeſimo ſupra quingenteſimum.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Statuamus *Artaxerxem Longimanum* Regnum iniiſſe anno Periodi Julianæ quater milleſimo ducenteſimo quadrageſimo primo; vigeſimus ejus annus inciderit in annum Periodi Julianæ quater milleſimum ducenteſimum ſexageſimum Mundi ter milleſimum quingenteſimum quinquageſimum: Si adieceris ſexaginta novem Hebdomades annorum, hoc eſt, annos tres & octoginta ſupra quadringentos, habebis annum Mundi quater milleſimum trigeſimum tertium, Periodi Julianæ quater milleſimum ſeptingenteſimum quadrageſimum tertium, Æræ Chriſtianæ trigeſimum, quo Baptiſmum Chriſti poſuimus Diſſertatione 2. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1. Concluſione 2. Tunc temporis Chriſtus *Ducem* agere cœpit, Prædicationem auſpicando ſuam, Novamque Legem ſenſim condendo & promulgando. Cum igitur Menſe Niſan exierit Edictum illud Artaxerxis *Nehemiæ* datum, ab eodem Niſan anni hujus, hoc eſt, a primo Paſchate, quod Chriſtus poſt Baptiſma celebravit (*Joannis* 2.) incipit primus annus ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadæ: *In qua fœdus confirmatum eſt multis*. Paſcha autem noſtrum Chriſtus, legalibus omnibus Sacrificiis hoc unum præfigurantibus fine impoſito, immolatus eſt ineunte anno quarto, ſive in medio poſtremæ ejuſdem Hebdomadæ: Tuncque defecit Hoſtia & Sacrificium, ut Angelus *Danieli* prædixerat. Annus ille quartus fuit Olympiadis ducenteſimæ ſecundæ, Julianus quadrageſimus octavus, Æræ vulgaris trigeſimus tertius, *Tiberii Cæſaris* decimus nonus, Hebdomadum *Danielis* quadringenteſimus octogeſimus ſeptimus. Poſt triennium exitum habuere Septuaginta Hebdomades. Hæc ſententia, quatenus ab anno vigeſimo *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum *Danielis* ducit exordium, nobiles ex antiquis Patribus Patronos habet, *Julium Africanum*, *S. Joannem Chryſoſtomum*, *Theodoretum*, *Bedam*, *S. Thomam*. Quamquam vero Syſtema illud Septuaginta Hebdomadum per annos lunares probabiliter explicari poſſit: Ad illos tamen confugere minime neceſſe eſt, cum incertum ſit an Hebræi lunari anno uſi fuerint, imo uſos non fuiſſe probabilius ſit, aut certe ad lunarem annum ſolari coæquandum ſecundo aut tertio quolibet anno menſem intercalaſſe, ſeu quolibet octennio tres Menſes emboliſmos adjeciſſe. Quod jam olim a *Moſis* temporibus uſitatum tradit *Aben-Ezra*. Neque lunares annos intelligere cogit Angelica & Prophetica locutio, qua Septuaginta Hebdomades *Abbreviatæ* dicuntur. *Τὸ* enim *Abbreviatæ*, idem eſt ac *deciſæ* ſeu *definitæ*: Quod nempe ex incerto & infinito tempore ad certum & conſtitutum ſpatium prophetico Vaticinio, ac divina ordinatione contractus ſit adventus Meſſiæ: Sive quod ex longiore intervallo, quod Orbis initio fluxit, breviſſimum redibat, quemadmodum in ſenectute vita hominis abbreviata dicitur.

PROPOSITIO II.

Undecumque Septuaginta Hebdomadum numerandarum exordium ſumatur, ex hoc Danielis Oraculo veniſſe Meſſiam demonſtratur contra Judæos; Eumque non alium eſſe quam Chriſtum Jeſum.

PRobatur prima pars: Undecumque illarum Hebdomadum petatur initium, plane elapſas eas eſſe neceſſe eſt: Atque iis elapſis ungi debuit *Sanctus Sanctorum*, & occi-

Chri-

Chriſtus: Itaque negari abſque ſumma cœcitate & pertinacia non poteſt, unctum eſſe Sanctum Sanctorum, natum & occiſum fuiſſe Chriſtum. Poſt ejus vero mortem, dirui debuerunt Templum & Urbs, ſecundum Oraculi Prophetici verba: *Et Civitatem & Sanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio*. Atqui Templum & Urbs diruta ſunt: Judæi Templi reſtaurationem fruſtra ſunt aggreſſi *Juliano Apoſtata* imperante; cœleſtibus prodigiis cœptum opus diſturbatum eſt: Quibus fidem faciunt *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 4. *S. Joannes Chryſoſtomus* Orat 3. in Judæos, Homilia 4. in Matth. Homil. 41. in Acta, Sermone 2. in S. Babylam, *Philoſtorgius* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lib. 12. Cap. 9. *Theodoretus* Lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. 20. *Sozomenus* Lib. 5. Cap. 22. *S. Ambroſius* Epiſt. 29. ad Theodoſium *Ammianus Marcellinus* Lib. 23. ubi de *Juliano* Imperatore ita ſcribit: *Ambitioſum quondam apud Hieroſolymam Templum, quod poſt multa & internecina certamina, obſidente Veſpaſiano, poſteaque Tito, ægre eſt oppugnatum, inſtaurare ſumptibus cogitat immodicis, negotiumque maturandum Alypio dederat .... Cum itaque rei inſtaret Alypius, juvaretque Provinciæ Rector, metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris aſſultibus erumpentes fecere locum, exuſtis aliquoties operantibus, inacceſſum: Hocque modo elemento deſtinatius repellente, ceſſavit incœptum*. Nulla ab Excidii Hieroſolymitani tempore Judæorum Reſpublica. Sedibus ſuis exterminati, & toto orbe diſperſi, ſervilem vitam agunt. Contriti ſunt *ſicut vas figuli, quod non poteſt ultra inſtaurari*, ut prædixerat *Jeremias*, Capit. 19. Completum eſt & *Iſaiæ* Vaticinium Cap. 25. *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: Quoniam feciſti mirabilia, cogitationes antiquas, fideles, Amen. Quia poſuiſti Civitatem in tumulum, Urbem fortem in ruinam, domum alienorum: Ut non ſit Civitas, & in ſempiternum non ædificetur*. Illa itaque Templi & Urbis vaſtitas in perpetuum tempus duratura, Chriſtum veniſſe, & occiſum fuiſſe probat. Præterea in medio poſtremæ Hebdomadis abrogari debuerunt Sacrificia & Cæremoniæ Veteris Legis, juxta verba Angelici & Prophetici Oraculi: *Et in dimidio Hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium*. Cum itaque a tot ſæculis abrogata ſint, negari non poteſt poſtremam Hebdomadam præteriiſſe.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. In illo completum eſt hoc Archangeli Gabrielis, & Danielis Prophetæ Oraculum, qui Juſtitia Sempiterna eſt, & Sanctus Sanctorum a Deo unctus: Per quem finem accipit peccatum, & deletur iniquitas: In quo Viſio & Prophetia impletur. His enim characteribus deſcribitur Meſſias, qui poſt Hebdomadas ſexaginta novem occidendus erat: *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper Populum tuum, & ſuper Urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Juſtitia ſempiterna, & impleatur Viſio & Prophetiæ*. Hi porro characteres Chriſto Jeſu conveniunt: Illud itaque *Danielis* Oraculum in Chriſto Jeſu completum eſt.

Probatur Minor. Se enim a Deo unctum, quemadmodum Prophetæ prædixerant, Jeſus ipſe teſtatur *Lucæ* 4. 17. & ſequentibus: *Et traditus eſt illi Liber Iſaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi ſcriptum erat, Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me .... Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris*. Idem docent Chriſti Diſcipuli Actuum 4. 26. 27. *Adſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus. Convenerunt enim vere in Civitate iſta adverſus Sanctum Puerum tuum Jeſum quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus*. S. Petrus, Actuum 10. 37. 38. *Vos ſcitis quod factum eſt verbum per univerſam Judæam: Incipiens enim a Galilæa, poſt baptiſmum quod prædicavit Joannes, Jeſum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto & virtute*. S. Paulus ad Hebræos 1. 8. 9. *Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi, virga æquitatis virga Regni tui: Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis*. Jeſus Sanctus & Juſtus, imo Juſtitia ipſa. Lucæ 1. 35. *Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Actuum 2. 27. de ipſo dictum explicatur, *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Actuum 3. 14. *Vos autem Sanctum & Juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis*. Ad

Romanos 3. 26. *Ut sit ipse Justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi* 1. 2. Corinthios 1. 30. *Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis Sapientia a Deo, & Justitia, & Sanctificatio, & Redemptio.* Et 2. ad Corinthios 5. 21. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur Justitia Dei in ipso.* Per Christum Jesum delentur peccata, in idque venit, ut hominum noxas elueret, Deumque sanguine suo propitiaret *Luc.* 24. 45. & sequentibus: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes.* Actuum 10. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Actuum 13. 38. 39. *Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hanc vobis remissio peccatorum annunciatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in Lege Moysi justificari; in hoc omnis qui credit justificatur.* Ad Romanos 3. 24. & sequentibus: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem, per fidem, in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore, ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu Christi.* Et ad Colossenses 2. 13. 14. *Et vos, cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Christo nato, finis Prophetiis impositus est: Nullus deinceps apud Judæos Prophetas. Unde ipse ait Matthæi 11. 13. *Omnes enim Prophetæ, & Lex usque ad Joannem prophetaverunt.* Et sanctus Paulus ad Hebræos 1. 1. 2. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* Omnes etiam Prophetiæ in Christo Jesu sunt impletæ, qui de se ipso ait Matthæi 5. *Nolite putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas; non veni solvere, sed adimplere.* Idemque testatur S. Paulus ad Romanos 10. 4. *Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Quæ spectans *Tertullianus* Libro *adversus Judæos*, ait: *Itaque quoniam impleta est Prophetia per adventum ejus, id est per Nativitatem & Passionem, propterea & Daniel signari Visionem & Prophetiam dicebat, quoniam Christus est signaculum omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro erant de eo nuntiata: Post enim Adventum ejus & Passionem ipsius, jam non Visio, neque Prophetia. Unde firmissime dicit Adventum ejus signare Visum & Prophetiam.* Christus Jesus Dux est a *Daniele*, aliisque Prophetis prædictus, qui verum Israelem spiritaliter recturus erat, & ab Hostibus invisibilibus, scilicet Dæmonibus, vindicaturus, atque ad æternam felicitatem perducturus. Matthæi 2. 4. 5. *Sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ: Sic enim scriptum est: Et tu Bethleem Terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Israel.* Hic a Judæis occisus est, sub *Pontio Pilato* crucifixus, quemadmodum *David* prædixerat Psalmo 21. *In pulverem mortis deduxisti me: Quoniam circumdederunt me canes multi: Concilium malignantium obsedit me: Foderunt manus meas & pedes meos.* Et Isaias Cap. 53. 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur.* Unde Jesus ipse Discipulis Emmauntem euntibus *Aperuit sensum ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est: & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes Gentes.* Hinc Eunucho *Candacis* Reginæ Æthiopum, mox laudatum *Isaiæ* locum legenti cum occurrisset *Philippus*, *incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum*, ut refertur *Actuum* 9. Pactum quod multis confirmandum prædixit *Daniel*, sanxit & confirmavit Jesus, Novi & Æterni Fœderis a Deo cum hominibus initi Mediator & Sequester, ut S. Paulus docet ad Hebræos scribens Cap. 8. *Nunc autem melius sortitus est Ministerium, quanto & melioris Testamenti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est*, &c. Cap. 9. *Et ideo Novi Testamenti Mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirma-*

firmatum est: Alioquin nondum valet, cum adhuc vivit qui testatus est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Sanguine itaque suo Novum & æternum Pactum Deum inter & homines Jesus confirmavit. Unde ipse ait Matthæi 26. Marc. 14. Lucæ 22. *Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In morte Jesu defecit Hostia & Sacrificium, quantum ad jus, etsi nondum quantum ad rem, nisi post excidium Templi & Urbis Hierosolymorum. Sacrificia secundum Legem abrogata sunt, oblato immaculati Agni, qui tollit peccata Mundi, vero Sacrificio. Qua de re S. Paulus Epistolę ad Hebræos Cap. 10. scribit: *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: Alioquin cessassent offerri: Ideo quod nullam haberent conscientiam peccati cultores semel mundati: Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens Mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti; Corpus autem aptasti mihi; Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite Libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert primum, ut sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.* Id significabat Christus Jesus, cum moriens diceret (Joannis 19. 30.) *Consummatum est.* Ideo cum peracto Sacrificio emisisset spiritum, *Velum templi scissum est in duas partes, a summo usque deorsum*, ea quæ pridem cerni non poterant, omnibus conspicua faciens, & quæ contingi, aut ad quæ adiri non licebat, ad ea aditum aperiens. *Cum enim* (inquit *Theodoretus* Commentario in Danielem) *velum separaret a Sanctis Sancta Sanctorum, in quibus erant Propitiatorium, & Cherubim, & Arca, fractum totum velum rebus ipsis ostendit quemadmodum ab interioribus partibus, quæ ibi custos assidebat gratia recesserit, & communia illa facta sint, ad quæ pridem soli Principi Sacerdotum aditus patebat. Hoc autem contigit cum Sacrificium pro universo Mundo esset oblatum.* Judæi Christum Jesum negarunt, cum rogante Pilato, *Regem vestrum crucifigam?* responderunt: *Non habemus Regem nisi Cæsarem. Tolle, tolle, crucifige eum.* Et rursus: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Negationem illam Christi Jesu a Populo suo, id est, a Judaica Gente, *S. Joannes* his verbis expressit Evangelii sui Cap. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Ideo reprobati sunt, & dispersi, impletaque est Dei per *Osee* Prophetam comminatio: *Quia vos non Populus meus, & ego non ero vester.* Confer cum Epist. ad *Romanos* Cap. 9. Desolationem Templi, & Excidium Urbis a *Daniele*, aliisque Prophetis prædictam, Christus Jesus perfidæ Genti denuntiavit, Matthæi 23. 37. 38. *Jerusalem, Jerusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Matthæi 24. 1. *Et egressus Jesus de Templo, ibat. Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes Templi. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur . . . . . Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto: Qui legit intelligat: Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad Montes.* Lucæ 19. 41. & sequentibus: *Et ut appropinquavit videns Civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique: & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Id quomodo in Excidio Hierosolymitano completum sit, constat ex Historia Josephi *De Bello Judaico* Lib. 7. & ex Joanne Xiphilino *Epitom. Dionys. in Tito.* Dei vindicis manum in Excidio illo agnovit *Josephus* Cap. 3. Libri mox laudati. *Deus profecto*, inquit, *Deus ipse cum Romanis ignes lustrales ipsi* (Templo) *injicit, & Civitatem tot piaculis plenam exscindit.* Et Cap. 10. *Templum invito Tito exuritur.* Agnovit *Titus* apud eumdem *Josephum* Cap. 16. ejusdem Libri,

Joann. 19. Matth. 26.

bri, cum ſolida murorum altitudine conſpecta, & ſingulorum lapidum magnitudine, & accurata compage, & quantum hi in altum, quantum item in latum paterent: *Deo*, inquit, *favente bellum geſſimus, & Deus ab iſtis munitionibus Judæos detraxit: Nec quid manus hominum, vel machinæ poſſunt adverſus has turres?*

Stupenda Judæorum cæcitas, & pertinacia eſt, qui Chriſtum Ducem *Cyrum* eſſe ſtatuunt, aut *Jeſum Joſedec* Sacerdotem, aut *Zorobabelem* vel *Agrippam Juniorem*. Nemini enim illorum Meſſiæ characteres a *Daniele* delineati conveniunt. Nemo illorum *Sanctus Sanctorum* & *Juſtitia ſempiterna* merito dici poteſt. Nemo illorum Chriſtus ſeu *Meſſias Nagid*, id eſt, *Princeps* ſive *Dux* fuit. Nullus enim Chriſti nomine in Scriptura invenitur appellatus, qui unctus non fuerit vel ſacro illo corporali oleo, quo Reges & Sacerdotes ungebantur, ut *Aaron* & *Saul*; aut ſpirituali, id eſt Spiritu Sancto, & Gratia Prophetiæ, quod in Pſalmo dicitur *Oleum lætitiæ*. Corporali autem oleo uncti non fuere Sacerdotes & Reges qui poſt ſolutam Captivitatem Judæis præfuerunt. Quinque enim rebus Templum primum ſecundo antecelluit, ut tradunt Judæi, nempe Igne ſacro, Arca, Urim, & Thummim, Oleo unctionis, & Spiritu Sancto. Cum iis ergo Templum ſecundum caruerit, Reges aut Pontifices qui eo cadente Populo Judaico præfuerunt, Chriſti jure ac proprie dici non poſſunt. Ita contra Judæos diſſerit noſter *Raymundus Martini* in *Pugione* Fidei, p. 2. Cap. 3. §. 29. Fruſtra vero Judæi objicerent, Cyrum *Iſaiæ* 45. 1. Chriſtum appellatum, quamvis neutro oleo unctus eſſet: *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes*, &c. Præterea quoſdam alios Chriſtos vocari Pſalmo 105. *Nolite tangere Chriſtos meos*. Nam *Cyro* Chriſti nomen a Deo propterea tributum eſt, quia electus ab ipſo fuit, ut Populum ipſius e Captivitate ſolveret, ac libertate donaret, eaque in re Meſſiæ typus fuit, hominum genus a Dæmonis Captivitate liberaturi, & in libertatem filiorum Dei vindicaturi. Unde *Iſaias* loco laudato ſtatim a *Cyro* Chriſto typico, ad verum Meſſiam aſſurgens, in has voces erumpit: *Rorate Cœli deſuper, & nubes pluant Juſtum: Aperiatur terra & germinet Salvatorem: & Juſtitia oriatur ſimul: Ego Dominus creavi eum.* Preterea *Cyrum* verum Meſſiam non eſſe Judæi agnoſcunt, & hæc *Iſaiæ* verba ad Meſſiam ipſum, non ad *Cyrum* referunt. Sic enim habetur in *Thalmud*, in Libro qui dicitur *Megilla*, Diſtinctione quæ incipit, *Megilla Nikrath*, ut refert Raymundus Martini: *Quid eſt quod ſcriptum eſt Iſaiæ* 45. 5. 1. Hoc dixit Dominus Meſſiæ ſuo, &c. *Numquid Cyrus Meſſias eſt? ſed Deus ſanctus & benedictus dicit Meſſiæ: Opponens ego te Cyro, quem fortificavi in dextera ſua, Ego dixi: Ille ædificabit mihi domum.* Et *R. Selomoh* hunc Iſaiæ locum exponens, ait: *Magiſtri noſtri dixerunt*: Dixit Deus Regi Meſſiæ, Opponens ego te Cyro &c. *Sicut eſt in Libro Megilla*. Denique *Aben Ezra* in Cap. 9. *Danielis*, ait: *Opinio ejus qui dixit quod Cyrus eſt Meſſias Domini, non eſt congrua.*

Quod ſpectat Verſum 15. Pſalmi 105. *Nolite tangere Chriſtos meos*, illum de *Abraham*, *Iſaac*, & *Jacob* interpretatur *R. Barachias* in *Midraſch*. Hos autem unctos fuiſſe oleo ſpirituali, id eſt, Spiritu Prophetico, certum eſt. Unde ſubdit Pſalmiſta: *Et in Prophetis meis nolite malignari*. Veteres præterea Judæi recentiorum cœcitatem arguunt. Illi enim ingenue confeſſi ſunt *Danielis* Oraculum, quod hujuſce Diſſertationis noſtræ argumentum eſt, ad Meſſiam pertinere, ut refert *S. Hieronymus*. Idem fatetur *R. Moſes* filius Nachman Gerundenſis, in Danielem: *Sanctuarium*, inquit, *Sanctuariorum*, ſive *Sanctus Sanctorum*, *eſt Meſſias ſanctificatus de filiis David*. De cujus unctione Pſalmo 45. dicitur: *Sedes tua, Deus, in ſæculum ſæculi, virga directionis virga Regni tui: Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Quod *Targum* de Meſſia diſerte exponit. Tertio nec *Cyrus*, nec *Jeſus Joſedec*, nec *Zorobabel* poſt Hebdomadas ſexaginta duas ab edicto de Urbis Jeruſalem ædificatione promulgato ſunt occiſi, nec eorum temporibus Hoſtia & Sacrificium defecerunt: Nullus igitur illorum eſt Chriſtus ab Angelo prænuntiatus. Nec etiam is fuit *Agrippa Junior*, quippe qui Romanorum partes ſecutus ſit, Belloque Judaico ſuverſus fuerit, teſtibus *Joſepho* Lib. 2. *De Bello Judaico*, Cap. 16. & *Tacito* Lib. 5. Hiſtoriæ. Hanc Diſſertationem opportune claudet ſincera confeſſio, quam *R. Samueli* vis veritatis extorſit, in Epiſtola ad *R. Iſaac*, quam in *Dionyſii Carthuſiani* Commentariis legeret

re est: *Videtur, Domine mi, Danielis Prophetia, quæ scribitur nono Capite, jam completa esse; ubi sic dicitur:* „ Post sexaginta duas Hebdomadas occidetur Christus; & veniet „ Populus cum Principe venturo, destruetque Civitatem & Domum, & erit consum- „ mata destructio desolationis perpetuæ. *Et non est, Domine mi, dubium, quin destructio perpetuæ desolationis sit hæc Captivitas in qua jam sumus. Nam jam sunt mille anni, & aperte dicit Dominus per Prophetam, quod erit desolatio perpetua propter occisionem Christi; sicut est desolatio nostra post occisionem Christi. Non enim comminatus est desolationem perpetuam, nisi post occisionem Christi. Et si voluerimus dicere quod ante occisionem Christi fuerimus in desolatione: Respondent nobis Christiani, Quod ante illam mortem non fuit desolatio nisi septuaginta annis; & post hoc fuimus reducti in Terram promissionis, & fuimus apud Deum in gratia & honore. Certe, Domine mi, non video evasionem. De facto enim probatur nobis, quod postquam a reædificatione Templi completæ fuerunt septuaginta Hebdomades annorum, tunc fuit Jesus occisus a Patribus nostris; & postea venit Dux, scilicet Titus, & Populus, scilicet Romani, & fecerunt nobis secundum Prophetiam istam. Hodie sunt mille anni, & nihilominus in ira Dei sumus; & tamen nos in ipso speramus, exspectantes adhuc venturum Messiam, & reversuros nos in Terram Promissionis, & Civitatem atque Templum instauraturos, futurosque in gratia & honore apud Deum: Nec desolationem hanc fore perpetuam, sed temporalem. Heu, mi Domine, non est ista excusatio, & evasio consona; & vana videtur talis expectatio.*

DISSERTATIO III.

De Babylonicæ Captivitatis Epocha.

CAptivitas Babylonica Septuaginta annorum intervallo in Sacris Literis definitur, *Jeremiæ* 25. 9. *&* seq. *Danielis* 9. 1. 2. 2. *Paralipomenon* 36. 19. & seq. sed unde istorum septuaginta annorum ducendum sit exordium, ubi finis constituendus, non levis difficultas est. Quidam illorum initium ducunt ab anno primo Imperii *Nabuchodonosor*, quo Rex *Joachim* ab ipso captivus abductus est. Hæc sententia Patronos habet *Severum Sulpitium* Libro 2. Historiæ Sacræ, *Nicolaum de Lyra*, & *Vatablum*. Alii a transmigratione Regis *Jechoniæ* septuaginta illos annos numerant, scilicet *R. Selemoh*, *Cajetanus* & *Scaliger*. Alii ab anno undecimo *Sedechiæ* Regis, scilicet *Josephus* Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 10. & 11. Libro 11. Cap. 1. & Libro 1. Contra Apionem, *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronico, Libro 10. Præparationis Evangelicæ, Cap. ultimo, & Libro 8. Demonstrationis Evangelicæ, ubi agit de 70. Hebdomadibus Danielis, *S. Hieronymus* in 4. Caput Ezechielis, & in Prologo Commentariorum in Aggæum Propheram, *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 8. Adversus Julianum, *Julius Hilario* Libello De Mundi Duratione, *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 5. Originum, Cap. 39. Venerabilis *Beda* & *Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus in Chronicis, *Cedrenus*, *Zonaras*, *Marianus Scotus*, *Lucas Tudensis*, *Albertus Stadensis*, & recentiorum Chronologorum & Commentatorum plurimi. Exitum vero & finem illorum septuaginta annorum quidam in secundo *Darii Histaspis* anno constituunt, ut *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum, *Eusebius* in Chronicis, *S. Hieronymus* Prologo Commentar. in Aggæum, & in Cap. 1. Zachariæ, *S. Augustinus* Lib. 18. *de Civitate Dei*, Cap. 26. & *S. Isidorus* Lib. 5. *Originum*, Cap. ultimo. Alii primo anno *Cyri* annos 70. Captivitatis finitos asserunt scilicet *Josephus* Lib. 11. Antiquitatum, *Eusebius* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Capite 14. *Sulpitius Severus* Lib. 2. Historiæ Sacræ, *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 8. contra Julianum, & *Beda* Libro de sex Ætatibus Mundi. Alii annos Captivitatis ab annis desolationis Templi distinguunt, & Septuaginta quidem annos Captivitatis numerant a prima Captivitate Judæorum, quæ anno tertio *Joachimi* Regis facta est, ad annum primum Imperii *Cyri:* Annos vero desolationis Templi ab undecimo *Sedeciæ* Regis ad secundum *Darii Hystaspis*. Hujus sententiæ Auctor est *Theodoretus* Commentario in Caput 9. *Danielis:* Eamque ceu probabiliorem Viri inter Recentiores Eruditi propugnant.

PRO-

BIBLIOTECA O. F. M. CAP. MONTEFUSCO (Av)

PROPOSITIO UNICA.

Septuaginta Babylonicæ Captivitatis Anni ab anno quarto Joakimi Regis Juda, ad annum primum Cyri Persarum Regis: Anni vero septuaginta desolationis ab anno undecimo Sedechiæ ad annum secundum Darii Hystaspis, probabilius computantur.

PRobatur prima pars ex Cap. 25. *Jeremiæ* 8. 9. & seq. *Pro eo quod non audistis verba mea: Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor Regem Babylonis servum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes Nationes, quæ in circuitu illius sunt; & interficiam eos, & ponam eos in stuporem, & in sibilum, & in solitudines sempiternas. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem; & servient omnes Gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.* Et Cap. 29. 10. *Hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos; & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Istud autem *Jeremiæ* Vaticinium impleri cœptum est eo ipso quo prolatum est anno, scilicet quarto ineunte, vel tertio completo *Joakimi*, qui primus erat *Nabuchodonosoris*. Expugnatis enim a *Nabuchodonosore* Hierosolymis, *catenis vinctus* est *Joachimus*, Babylonem deportandus, nisi pactis conditionibus servitutis precarium stipendiariumque Regnum a Victore obtinuisset. Triennio itaque tributum solvit *Nabuchodonosori*, qui & sacra Vasa Templi Hierosolymitani Babylonem transtulit, & posuit ea in Templo suo (4. *Regum* 24. 1. & 2. *Paralipomenon* 36. 6. 7.) & *Danielis* 1. ubi hæc leguntur: *Anno Tertio Regni Joakimi Regis Juda, venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam; & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, & partem vasorum Domu Dei, & asportavit ea in Terram Sennaar, in Domum Dei sui, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui.* Tunc deportati & Eunuchi Regis Babylonis facti sunt *Daniel*, *Ananias*, *Misael & Azarias*. Inde si numerum ducamus annorum septuaginta Captivitatis, prope septuaginta inveniemus ad annum usque primum *Cyri* Persarum Regis. *Nabuchodonosor* enim, cujus anno primo Judæi cum *Joakimo* Rege suo servire Babyloniis cœperunt, regnavit annis quadragintatribus: *Evilmerodachus* annis duobus: *Neriglossorus* annis quatuor: *Laborasoarchodus*, qui & *Baltassar*, novem mensibus: *Nabonidus* qui & *Darius Medus*, annis septemdecim. Ex quibus fit summa septem & sexaginta annorum, usque ad annum primum *Cyri* Persarum Regis, qui *Darium Medum* debellavit, & Babyloniorum Imperio potitus est. Septem autem & sexaginta anni numero rotundo septuaginta dicuntur a Propheta. At si annos septuaginta Babylonicæ Captivitatis ab anno *Sedekiæ* Regis Juda undecimo ad annum primum *Cyri* numerare volueris, ex illa summa novemdecim anni detrahendi sunt; si quidem undecimus annus *Sedekiæ* cum anno decimo nono *Nabuchodonosoris* concurrit. Remanebunt itaque anni dumtaxat octo & quadraginta Captivitatis. Porro septuaginta annorum Captivitatis exitum in anno primo *Cyri* constituendum ex Scriptura Sacra constat. Illorum itaque exordium altius repetendum est, quam ab anno undecimo *Sedekiæ*. Exitum (inquam) & finem illorum septuaginta annorum Captivitatis & Servitutis in anno primo *Cyri* constituendum, probatur ex 2. Paralipomenon 36. *Incenderunt hostes Domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt. Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit Regi & filiis ejus, donec imperaret Rex Persarum, & compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, qui jussit prædicari in universo Regno suo, etiam per scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem quæ est in Judæa: Quis ex vobis est in omni populo ejus? Sit Domi-*

Dominus Deus ſuus cum eo, & aſcendat. Idem confirmatur ex 1. *Eſdræ* Cap. 1. *In anno primo Cyri Regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum: & traduxit vocem in omni Regno ſuo, etiam per ſcripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael: ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem .... Et ſurrexerunt Principes Patrum de Judæa, & Benjamin, & Sacerdotes & Levitæ, & omnis cujus Deus ſuſcitavit ſpiritum, ut aſcenderent ad ædificandum Templum Domini, quod erat in Jeruſalem ..... Rex quoque Cyrus protulit vaſa Templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonoſor de Jeruſalem, & poſuerat ea in Templo Dei ſui.* Id prædixerat & *Iſaias* Cap. 44. & 45. *Qui dico Cyro: Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis: & Templo: Fundaberis. Hæc dicit Dominus Chriſto meo, Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes; & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur .... Et dabo illi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum: Ut ſcias quia ego Dominus qui voco nomen tuum, Deus Iſrael ..... Ego ſuſcitavi eum ad juſtitiam, & omnes vias ejus dirigam: Ipſe ædificabit Civitatem meam, & Captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Exercituum.* Ex his omnibus conſtat, *Cyrum* anno primo Regni ſui ſeptuagenariæ Judæorum Captivitati finem impoſuiſſe.

Probatur ſecundo ex *Joſepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 1. ita ſcribente: *Primo autem anno Regni Cyri, qui fuit Tranſmigrationis noſtræ Babylonicæ ſeptuageſimus, miſeratus eſt Deus Captivitatem & calamitatem ærumnoſi illius Populi: Et ſicut illis per Jeremiam Prophetam ante dirutam Urbem prædixerat, quod poſtquam ſervierint Nabuchodonoſoro ejuſque poſteris per annos ſeptuaginta, rurſum eos reſtituturus eſſet in Patriam, & ædificato Templo redituri eſſent ad felicitatem priſtinam, ita eis omnia præſtitit. Excitato enim ad id Cyri animo, effecit ut ille in hunc modum per univerſam Aſiam ſcriberet: Hæc dicit Cyrus Rex: Quoniam me Deus Maximus Orbis Regem conſtituit, hunc illum eſſe credo, quem Iſraelitarum adorat Populus. Is enim meum nomen per ſuos Prophetas prædixit, & quod Templum ejus ædificaturus ſim Hieroſolymis in Terra Judæa. Hoc autem Cyrus cognovit ex lectione Libri qui Iſaiæ Prophetias continet, ducentis & decem annis ante ipſius ætatem conſcriptas.*

Probatur ſecunda pars ex *Zachariæ* Cap. 1. 12. ubi Angelus, qui in ipſo loquebatur ait: *Domine Exercituum, uſquequo tu non miſereberis Jeruſalem & Urbium Juda, quibus iratus es? Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt.* Annus porro ſecundus *Darii* Regis tunc agebatur, ut conſtat ex *Verſ.* 1. Exitus igitur ſeptuaginta annorum deſolationis conſtituendus eſt in anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis*. Hoſtes enim Judæorum occupato *Artaxerxis*, ſeu *Cambyſis*, qui *Cyro* ſucceſſerat, animo, ædificationem Templi prohibuerant *in brachio & robore*, poſtquam Edictum ab ipſo per obreptionem impetratum promulgaſſent: Sicque Templi deſolatio, & vaſtitas ad annum uſque ſecundum *Darii Hyſtaſpis* perſeveraverat, ut habetur 1. Eſdræ 4. 24. *Tunc intermiſſum eſt opus Domus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.* Tunc ſcilicet *Zorobabel* & *Joſue* filius *Joſedec*, adhortatione *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetarum incitati, *cœperunt ædificare Templum Dei in Jeruſalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Fruſtra ſacrum Opus interturbare conati ſunt Judæorum hoſtes, fruſtra contra ipſos apud *Darium* Regem expoſtularunt. *Darius* enim Edictum *Cyri*, in volumine quodam Bibliothecæ ſuæ in Ecbatanis inventum, executioni mandari juſſit, ut habetur 1. Eſdræ 6. *A me ergo*, inquit, *poſitum eſt Decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit Juſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur; Deus autem qui habitare fecit Nomen ſuum ibi, diſſipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum ſuam ut repugnet, & diſſipet Domum Dei illam quæ eſt in Jeruſalem. Ego Darius ſtatui Decretum, quod ſtudioſe impleri volo.* Subdit Eſdras: *Igitur Tathanai Dux Regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Conſiliarii*

ejus

ejus secundum quod præceperat Darius Rex, sic diligenter executi sunt. Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ . . . & ædificaverunt, & construxerunt, jubente Deo Israel, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe Regibus Persarum: Et compleverunt Domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus Regni Darii Regis. Ex his perspicuum est, finem septuaginta desolationis annis impositum non fuisse ante annum secundum *Darii Hystaspis.*

Objicitur, Annos septuaginta solitudinis, vastitatis, stuporis, desolationis Urbis Jerusalem & Templi, de quibus vaticinatus est *Jeremias* Cap. 25. ab eo tempore esse numerandos, quo Templum & Urbs incensa & vastata sunt. Id autem factum est anno undecimo *Sedeciæ*, & finem habuit ea desolatio anno primo *Cyri* Regis Persarum. Hucusque enim terra *egit sabbatum*, ut dicitur 2. Paralipomenon 36. *Anno autem primo Cyri Regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis*, &c.

Confirmatur ex Danielis 9. 1. 2. *In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super Regnum Chaldæorum: Anno uno Regni ejus, ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.* Iidem sunt igitur anni Desolationis & Captivitatis a *Jeremia* prædicti; idem illorum exordium, nempe annus undecimus *Sedekiæ*, idem exitus, nempe annus primus *Cyri* Persarum Regis.

Respondetur, *Jeremiam* quidem annos septuaginta Captivitatis & desolationis uno tenore vaticinari, & finem Captivitati a *Cyro* Persarum Rege imponendum prædicere, cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni; Sed non designare tempus, quo exitum habituri sunt anni Desolationis Templi & Urbis. Quod autem obscurum *Jeremias* & *Daniel* reliquerant, a *Zacharia* explicatum est: Annum scilicet septuagesimum & ultimum desolationis & vastitatis a *Jeremia* prædictæ, fuisse annum secundum *Darii Hystaspis*. Certe si anni desolationis ab anno *Sedekiæ* Regis undecimo cœpti, anno primo *Cyri* impleti essent; non septuaginta, sed quadraginta & octo dumtaxat anni Desolationis numerarentur. Annus enim *Sedekiæ* undecimus cum anno decimonono *Nabuchodonosoris* concurrit. Cum itaque *Nabuchodonosor* annis tribus & quadraginta regnaverit, supersunt anni illius tres & viginti; quibus si addideris duos *Evilmerodachi*, quatuor *Nerigliſſoris*, novem Menses *Baltassaris* post obitum Patris, septemdecim *Nabonidi* seu *Darii Medi*, & primum *Cyri*, fiunt anni dumtaxat quadraginta & octo. Adde vero annos octo Imperii *Cyri* reliquos, octo *Cambysis*, septem menses *Smerdis* magi, duos annos *Darii Hystaspis*, habebis summam annorum septem & sexaginta, quos rotundo numero septuaginta dixerunt Prophetæ, quia parum aberat ne septuaginta essent. Hac distinctione annorum Captivitatis & desolationis, & varia utriusque epocha. *Zachariæ* & *Jeremiæ* Vaticinia, & *Esdræ* ac *Paralipomenon* Historia facile conciliantur, duce *Theodoreto* Doctissimo Scripturæ Sacræ Interprete, Libro 9. in *Danielem*, ubi recensitis *Esdræ*, *Paralipomenon*, *Jeremiæ*, & *Zachariæ* Oraculis supra laudatis, ait: *Et nonnulli quidem ex iis qui incredulitatis morbo laborant, Sanctos inter se Prophetas dissentire opinantur; qui vero sacris in sermonibus educati sunt, divina gratia illustrati, Sanctorum Prophetarum inveniunt consensum. Age itaque, illo splendore precibus exorato, ignaris eum perspicuum faciamus. Tempus igitur Captivitatis omnes idem nihil discrepantes posuere, & divinus Jeremias, & divinus Zacharias, & beatus Esdras, in septuagesimo numero omnes consensere: Sed non ab eisdem temporibus omnes numerare exorsi hoc tempus, alii in Cyrum, alii in Darium hunc ipsum numerum desinere dixerunt. Beatus enim Jeremias & Esdras, a primæ Captivitatis initio numerantes, jure usque ad Cyrum Persarum Regem septuaginta definiunt annos. Sed Sanctissimus Zacharias a novissima obsidione, qua funditus interiere, numerans, septuaginta annorum numerum Dario regnante Persarum Rege expleri asseruit. Etenim revera ipso regnante sanctum rursus ædificatum est Templum. Nam quia ter Populus captivus fuit, primo tempore Joacim filii Josiæ Regis Juda, iterum Jechoniæ filii Joacim, tertio Sedeciæ fratris Joacim, patrui Jechoniæ, valde oppresso ter etiam in Patriam reditum consequuntur. Primo enim dimisit ipsos Cyrus Persa, deinde*

Darius Hyſtaſpis filius, tum Artaxerxes Xerxis, quò tempore prius Eſdram, poſtea Nehemiam miſit, ut muros Jeruſalem iterum conſtruendos curarent. Eorum igitur qui primo capti ſuere, ſeptuaginta annorum numerus Cyro Perſa regnante expletur: Templi autem deſolationis hoc idem tempus finitur anno ſecundo Darii Hyſtaſpis: Ita ut utraque Prophetia & Jeremiæ & Zachariæ, & itidem Eſdræ Scriptura mendacio careat, & vera ſit.

Objiciuntur ſecundo Veterum teſtimonia, qui annos ſeptuaginta Captivitatis & Deſolationis pariter numerant ab anno undecimo *Sedekiæ* ad annum primum *Cyri* Perſarum Regis, ſcilicet:

Joſephi Lib. 1. *Contra Apionem* ſcribentis: *Nabuchodonoſor Templum in Hieroſolymis concremavit: Cunctumque generis noſtri Populum auferens, migravit in Babylonem: Unde Civitatem contigit deſolari annis ſeptuaginta, uſque ad Cyrum Regem Perſarum.*

Clementis Alexandrini Lib. 1. Stromatum, p. 329. *In duodecimo autem anno Regni Sedechiæ*, inquit, *Nabuchodonoſor ſeptuaginta annis ante Principatum Perſarum adverſus Phœnicas & Judæos bellum geſſit, ut dicit Beroſus in Hiſtoriis Chaldaicis. Joabas autem ſcribens de Aſſyriis, fatetur ſe a Beroſo ſumpſiſſe Hiſtoriam, vera eſſe, quæ ab eo dicuntur, teſtificans. Nabuchodonoſor ergo excæcatum Sedechiam abducit Babylonem, & totum facit Populum tranſmigrare. Fuit autem hæc Captivitas ſeptuaginta annis.*

Julii Africani in Chronographia apud *Euſebium* Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 10. *Primum igitur*, inquit, *celebratiſſima illa Hebræorum migratio, cum a Nabuchodonoſore Babylonis Rege in ſervitutem abducti ſunt, annos tenuit ſeptuaginta, uti futurum Jeremias ante prædixerat . . . Exactis illis ſeptuaginta Captivitatis annis Cyrus Perſicum Regnum obtinuit, cum Olympias ageretur quinquageſimaquinta . . . Cyrus igitur anno Imperii ſui primo, per Zorobabelem, cujus etiam æqualis idem & ſocius erat Jeſus Joſedeci filius, expleta jam ſeptuaginta annorum ſumma, Populi Judaici partem aliquam primum dimiſit, ut apud Eſdram Hebræum Hiſtoricum legimus. Et quoniam Regni Cyri principium cum Judaicæ Captivitatis fine Hiſtoricorum omnium conſenſione concurrit, ſimilis etiam in Olympiadum annis, cum utriuſque, tum cæterorum deinceps convenientia ad nos uſque ducitur.*

Euſebii Lib. 10. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 14. ubi de *Sedecia* Regum Juda poſtremo ait: *Sub eo capta Jeruſalem ab Aſſyriis, Templum incenſum, univerſa Judæorum Natio Babylonem abducta, ubi Daniel & Ezechiel prophetarunt. Poſt annos inde ſeptuaginta, Cyrus Perſis imperavit, Judæoſque ſervitute liberavit, omnibus quicumque vellent in Patriam redeundi, Templique inſtaurandi poteſtate facta.*

S. Cyrilli Alexandrini Lib. 8. *Contra Julianum*, pag. 260. *Captis autem*, inquit, *Hieroſolymis, & vaſtata Judæorum regione, Babyloniis bellum in ipſos gerentibus, in Captivitatem actus eſt cum ſuo Rege Iſrael, Sedecia nimirum: Sed exacto demum anno ſeptuageſimo, ſolvit eos Captivitate per Cyrum Deus.*

Julii Hilarionis Libello De Mundi Duratione: *Poſt undecimum ergo annum Sedeciæ*, inquit, *Jeruſalem everſa a Rege Nabuchodonoſor, Judaicus Populus in Babylonem tranſmigratus eſt: Quæ Captivitas ſeptuaginta annos tenuit, qui completi ſunt in Babylonia, ut impleretur Viſio & Prophetia Jeremiæ. Poſt quos annos Cyrus Rex Perſarum jubet Populos ire ad Jeruſalem primo anno Regni ſui.*

Reſpondetur, In Quæſtione Chronologica, quę ſummam fidei non ſpectat, Veteribus in varias ſententias diviſis, nobis fas eſſe eam amplecti, quæ probabilior videtur. *Joſephus* & hic & alibi a recta Chronologia aberrat. *Julius Africanus* ſeptuaginta Captivitatis annos anno primo Cyri terminat, ſed unde illorum ſumat exordium non indicat, an ab undecimo *Sedekiæ*, an a Jechoniæ deportatione, an ab anno quarto Joakimi. *Clemens Alexandrinus* ab undecimo quidem anno *Sedekiæ* ſeptuaginta Captivitatis & deſolationis annos incœpiſſe cenſet, ſed eoſdem anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis* abſolvit. *Manſit autem Captivitas annis ſeptuaginta, ut quæ ceſſarit anno ſecundo Darii Hyſtaſpis filii qui fuit Rex Perſarum, Aſſyriorum, & Ægyptiorum . . . . In ſecundo anno Regni Darii, mittitur Zorobabel filius Salathiel, ut excitet & exornet Templum quod erat Hieroſolymis.* Sibi non conſtat *Euſebius*. In Chronico enim annos ſeptuaginta Captivitatis & Deſolationis ab anno *Sedekiæ* Regis undecimo cœptos, deſinere aſſerit anno ſecundo

Darii

Darii Hyſtaſpis: Hęc ſunt ejus verba ad annum *Sedekiæ* undecimum: *Hebræorum Captivitas & exterminium Templi, quod fuit in Jeruſalem annis 70. qui ſupputantur uſque in ſecundum annum Darii; Nabuchodonoſor Rex Chaldæorum, Hieroſolymis captis, Templum incendit, quod ab initio ædificationis ſuæ permanſerat annos 442. Sententiæ autem noſtræ etiam Clemens congruit in primo Stromate*, 48. *Olympiade captivitatem Judæorum factam eſſe conteſtans, regnante apud Ægyptios Vaphre, apud Athenas Phœnippo; & ſupputari 70. annos deſolationis Templi, uſque ad ſecundum annum Darii*. Et Libro 8. Demonſtrationis Evangelicæ, p. 391. *Ad ſecundum*, inquit, *Darii annum tempus ſolitudinis Urbis Jeruſalem, quod ſeptuagenarium fuit, perveniſſe Propheta Zacharias indicat his verbis*: „ In die vigeſimo quarto undecimi Menſis, (*is eſt Sabat*) in anno ſecundo „ Darii, factum eſt verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ. *Deinde progreſſus* „ *adjungit*: Et reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domine Omnipotens, quouſque „ miſereberis Jeruſalem & Urbium Juda, quas deſpexiſti hunc ſeptuageſimum annum? *Hoc igitur ipſum tempus Daniel cum Divino Spiritu afflatus vidiſſet, his verbis notavit*: „ Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo Domini „ ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur Deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni „ . . . . . *A Cyro primum reſponſum eſt ut ædificaretur Jeruſalem, nec tamen ipſum opus effectum eſt, cum id vicini undique prohibuerint. Poſtea vero cum Darius juſſerit, eoque regnante abſolutum ſit Templi ædificium, inde ab hoc ipſo tempore Prophetæ Danielis Oraculum ſui eventus initium ſumit, cujus verba illa ſunt*: Ut reſpondeatur, & ædificetur Jeruſalem . . . . *Anno igitur Darii ſecundo apparet completos eſſe annos illos ſeptuaginta*. Denique *S. Cyrillo Alexandrino* & *Julio Hilarioni* opponimus *S. Hieronymum*, *S. Auguſtinum*, & *Theodoretum*.

Ita *S. Hieronymus* in Prologo Commentarii in *Aggæum* Prophetam. *Secundo anno Darii Regis Perſarum, filii Hyſtaſpis ſeptuageſimum annum deſolationis Templi fuiſſe completum, quem Jeremias vaticinatus eſt, Zacharias quoque Propheta teſtis eſt: Qui cum Viſionis ſuæ titulum in ſecundo anno ejuſdem Regis, undecimo menſe Sabat, vigeſimaquarta die præpoſuiſſet, adjecit dicens:* „ Domine Exercituum, uſquequo non miſereberis Je- *Zac. 1.* „ ruſalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iſte ſeptuageſimus annus eſt. *Sed &* *1. Eſdræ 5* *Eſdras extructo tantum Altari, & jactis fundamentis Templi, ad Literas Regis Artaxerxis prohibitum opus refert: Tunc intermiſſum eſt opus Domus Dei in Jeruſalem; & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum*. Et in Cap. 1. Zachariæ: *Secundo anno Darii, filii Hyſtaſpis, ſeptuageſimum Deſolationis Templi annum, qui ab Jeremia prædictus eſt, fuiſſe completum, ipſe Zacharias teſtis eſt, dicens: Domine Exercituum, uſquequo non miſereberis Jeruſalem & Urbium Juda, quibus iratus es? Ecce iſte ſeptuageſimus annus eſt*. Et in Caput 4. Ezechielis: *Regnavit Sedekias annis undecim, ſub quo capta Urbs, Templumque deſtructum eſt. Cujus ſolitudo uſque ad ſecundum Darii annum permanſit annis ſeptuaginta*.

Ita *S. Auguſtinus* Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 26. *Cyrus Rex Perſarum, qui etiam Chaldæis & Aſſyriis imperabat, relaxata aliquanta captivitate Judæorum, quinquaginta millia hominum ex eis ad inſtaurandum Templum regredi fecit. A quibus tantum prima cœpta fundamenta, & Altare conſtructum eſt. Incurſantibus autem hoſtibus, nequaquam progredi ædificando valuerunt, dilatumque opus eſt uſque ad Darium . . . Sub Dario ergo Rege Perſarum impletis ſeptuaginta annis, quos Jeremias Propheta prædixerat, reddita eſt Judæis ſoluta Captivitate libertas, regnante Romanorum ſeptimo Rege Tarquinio*.

Ita *Theodoretus* in Cap. 1. Zachariæ: *Angelus, cui Populi mandata erat Præfectura, vehementer indignatus, quod omnibus pace fruentibus, Populus ſibi ſubditus in ærumnis adhuc verſaretur, ſupplex Dominum: obſecrat:* „ Domine Omnipotens, uſquequo non mi- „ ſereberis Jeruſalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iſte eſt ſeptuageſimus annus. *Eſt autem animadvertendum prioris Captivitatis tempus completum fuiſſe anno primo Cyri Perſarum Regis, bono & benigno Domino, cum ærumnis quas experti erant, tempus etiam Prædictionis annumerante . . . . Vaſtitatis autem Jeruſalem ſeptua-ginta anni completi ſunt ſecundo anno Regni Darii. [Hic porro numerus inchoandus eſt ab anno undeci-*

mo Regni Sedekiæ, ſub quo Urbs capta fuit. Si quis enim ducto inde initio inveſtiget, tempus hoc completum fuiſſe inveniet anno ſecundo Regni Darii Hyſtaſpis filii. Hoc igitur Populi Procurator Angelus Deum Omnipotentem rogat, ut tempus Prædictionis completum attendat, & ne Urbem ſibi conſecratam vaſtitati traditam diutiſſime reſpiciat.

Objicitur tertio, *Baruch* Prophetam Captivitatis tempus uſque ad ſeptem generationes extendere. Sic enim Cap. 6. 2. *Ingreſſi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, uſque ad generationes ſeptem: Poſt hæc autem educam vos inde cum pace.* At ſeptem generationes ultra annos ſeptuaginta extenduntur, ſive ſumatur generationis nomen pro ætate quam homines vivendo attingere ſolent, quæ a *Davide* ſeptuaginta aut octoginta annis definita eſt, ſive pro ætate matura generationi prolis, quæ certe minor non eſt quindecim annis. Plures igitur quam ſeptuaginta anni Captivitatis numerandi ſunt.

Reſpondetur primo. Probabile eſſe *Baruchum* non loqui de ultima Deportatione Judæorum ſub *Sedekia*, ſed de ea quæ facta eſt in tranſmigratione *Jechoniæ* annis undecim ante *Sedekiæ* Captivitatem: Cum *Baruch* eo loci referat Epiſtolam *Jeremiæ* ſcriptam ad *Jechoniam* & Judæos, qui cum ipſo Babylonem deportati fuerant. Ab hac porro deportatione ad annum ſeptimum *Artaxerxis Longimani*, quo reliquiæ Judæorum, qui cum *Zorobabele* Hieroſolymam redire noluerant, & qui Babylone poſtea nati fuerant, cum *Eſdra* regreſſi ſunt, anni centum & triginta novem numerantur, quos in ſeptem generationes dividere facile eſt. 1. *Eſdræ* 7.

Reſpondetur ſecundo, cum vox γενεῶν apud Græcos varias habeat ſignificationes, & quandoque ſumatur pro vita hominis, quandoque pro triginta annis, pro 25. pro 20. ut notat *Heſychius*; pro ſeptem annis apud Medicos, incertum eſſe quot annos ſeptem generationes apud *Baruchum* complectantur. Pro decem annis ſumi cenſet *Grotius*. Quod quia exemplo caret, ſuſpicari (inquit) aliquis poſſit, in Textu Græco, olim ſcriptum fuiſſe ἕως δεκάδων ἑπτα, *Uſque ad decades ſeptem*. Audaciorem conjecturam non probo. Probabilius videtur vocabulum *ſeptem a Baruch* Propheta uſurpatum pro numero indefinito, ut idem ſignificet quod multa. Quo ſenſu paſſim in Scripturis accipitur. Sic *Levitici* 26. 28. ait Deus: *Corripiam vos ſeptem plagis propter peccata veſtra*; id eſt, plagis multis. Et *Proverbiorum* Cap. 24. 16. *Septies enim cadet Juſtus, & reſurget*; id eſt, frequenter cadet. Eodem ſenſu *Baruchi* Vaticinium intelligi poteſt, Judæos in patriam, ſoluta Captivitate, poſt ſeptem, id eſt, poſt multas generationes reverſuros.

DISSERTATIO IV.

De Eſdra.

Eſdras Sacerdos, & Scriba Moſaicæ Legis peritiſſimus, ſive ut ipſe de ſe ait, *Scriba velox in Lege Moyſi*, ſoluta Edicto *Cyri* Perſarum Regis Judæorum Captivitate, Babylone manſit ad annum uſque ſeptimum *Artaxerxis Longimani*, quo Hieroſolymam cum Regiis Mandatis reverſus, magno cum Judæorum comitatu, Sacros Ritus, Politiamque Judaicam reſtituit. De illo tres impræſentiarum Quæſtiones breviter expediemus. Expendemus primo, Utrum *Eſdras* Sacros Codices in Hieroſolymitano Excidio, & in Deportatione Babylonica amiſſos, aut neglectos ex integro reparaverit, ac Numine afflatus memoriter dictaverit? Secundo, Utrum Auctor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Maſſoræ? Tertio, Utrum fuerit Auctor Cabalæ? 1. *Eſdræ* 7.

ARTICULUS I.

Utrum Esdras Sacros Codices ex integro reparaverit, ac memoriter dictaverit.

PROPOSITIO UNICA.

Esdras Libros Sacros in Captivitate Babylonica dissipatos, & corruptos collegit, digessit, a mendis repurgavit; non ex integro reparavit, aut ex memoria conscripsit, vel dictavit.

PRobatur prima pars: Ex integro non reparatur, nisi quod penitus abolitum est, & omnino periit: Atqui verisimile non est Libros omnes Sacros in Hierosolymitano Excidio crematos, aut tempore Babylonicæ Captivitatis abolitos fuisse; Illos itaque ex integro non reparavit *Esdras*.

Probatur Minor: *Esdras* se *Scribam velocem in Lege Moysi* appellat (1. *Esdræ* 7. 6. (Testimonium ex *Libro Moysi* profertur *Danielis* 9. 11. 13. Mosaica ergo Lege Judæi exules & captivi non caruerunt. Idem *Daniel* ait: *Intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur Desolationis Jerusalem septuaginta anni*. Superstes igitur erat *Jeremiæ* Liber. 2. *Esdræ* 8. dicitur *Esdram* retulisse Librum Legis Moysi, & in frequenti Populi conventu legisse: *Et dixerunt Esdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moysi, quam præceperat Dominus Israeli. Attulit ergo Esdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi: Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante Portam aquarum, de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum, & mulierum, & sapientum; & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum*. Librum itaque Legis penes se habuerat *Esdras* tempore Babylonicæ Captivitatis. Præterea, credibile non est, *Jeremiam* Prophetam, cui summa libertas concessa fuit a *Nabuzardan* Magistro Militiæ Regis Babylonis, & qui Tabernaculum, & Arcam, & Altare Incensi abscondit, opportunitatem non habuisse vel unum Librorum Sacrorum Codicem ab incendio vindicandi, vel id opportunitate data neglexisse. Secundo, quis sibi facile persuadeat, & in prima Deportatione sub *Joakim*, cum *Ezechiel*, *Daniel*, aliique viri Principes abducti sunt; & in secunda sub *Jechonia*, qui *Nabuchodonosori* sponte se dedit, nullum Sacrorum Codicum Babylonem ablatum fuisse? Tertio, inter ea quæ a Chaldæis concremata & dissipata sunt, vel ab iis Babylonem asportata, quorum expressa mentio & accurata fit enumeratio (4. *Regum* 25. & *Jeremiæ* 52.) altum est de Sacris Codicibus silentium. Quarto, *Josephus* Libro *Judaicarum Antiquitatum* 11. Capite 1. refert *Cyro* Persarum Regi ostensum *Isaiæ* Vaticinium, quo ipsius nomen exprimebatur, ipsique amplissimum promittebatur Imperium: Quod *Cyrum* permovit ut Judæos ibertate donaret, Templique Hierosolymitani reparandi potestatem illis concederet. Vindicata igitur fuerat ab incendio *Isaiæ* Prophetia, idemque de Lege, & aliorum Prophetarum Libris, omnibusque Scripturæ Sacræ partibus credere par est. Nullus tandem Hebræorum admirabilis hujus restitutionis Librorum Sacrorum ab *Esdra* factæ meminit.

Jerem. 40. 12. *Machab.* 2.

Probatur secunda pars testimonio *Josephi* Lib. 1. *Contra Appionem*, scribentis, Judæorum morem hunc fuisse, ut si quæ ingruerent bella, pace demum composita Sacri Codices a superstitibus Sacerdotibus recognoscerentur, relegerentur, ac renovarentur, nec unicuique de rebus sacris Scripta in vulgus edere jus & fas esset, sed Prophetis tantùm. Probabile igitur ac verisimillimum est, post Babylonica bella, diuturnamque Captivitatem, Sacros Codices recognitos, emendatos, instauratos fuisse opera Sacerdotum, qualis fuit *Esdras* Scriba Doctissimus in Lege Dei.

Accedit Patrum Auctoritas, *S. Irenæi* Libro 3. Cap. 25. ubi enim de Versione Scripturæ Sacræ a septuagin-ta Senioribus divino afflatu facta sermonem fecit, subdit: *Non esse mirabile Deum hoc in eis operatum, quando in ea Captivitate Populi, quæ facta est a Nabuchodonosore, corruptis Scripturis; & post septuaginta annos Judæis descendentibus in regio-*

regionem ſuam, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum Regis, inſpiravit Eſdræ Sacerdoti Tribus Levi, præteritorum Prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere Populo eam Legem, quæ data eſſet per Moyſen. Eum locum inſeruit *Euſebius* Lib. 5. Hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ, Cap. 8. ex *Valeſii* Verſione: *Neque vero mirandum eſt id a Deo præſtitum fuiſſe, cum in Captivitate Populi, quæ ſub Nabuchodonoſore contigit, corruptis Scripturis, ac poſt ſeptuaginta demum annos regreſſis in Patriam Judæis, Artaxerxis Perſarum Regis temporibus, Eſdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu ſuo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuo componeret, Legemque miniſterio Moyſis latam Populo reſtitueret.* Denuo componere, *S. Irenæi* ſenſu, nihil aliud eſt quam recognoſcere, digerere, emendare, alioqui Scripturas non ſolum corruptas, ſed plane abolitas tempore Babylonicæ Captivitatis dixiſſet.

Tertulliani, Lib. 1. *de Cultu Feminarum*, Cap. 3. *Hieroſolymis*, inquit, *Babyloniæ expugnatione deletis, omne Inſtrumentum Judaicæ Literaturæ per Eſdram conſtat reſtauratum.*

S. Hilarii Præfatione in Pſalmos, Collectionem quidem Pſalmorum in unum Librum, non abolitorum novam compoſitionem, & reparationem ex integro *Eſdræ* tribuentis.

Auctoris Synopſeos Scripturæ Sacræ inter *S. Athanaſii* Opera editæ. *Narratur*, inquit, *& hoc de Eſdra, quod cum Libri quinque per injuriam Populi ac diuturnam Captivitatem periiſſent, ipſe illos, cum vir eſſet honeſti ſtudioſus, induſtrius, & lector, apud ſe omnes cuſtodiverit, & tandem protulerit, omnibuſque tradiderit, atque ita ſervaverit.* Et infra: *Eſdras omnes* Pſalmos *a quibuſcumque dictos uno complexus eſt Libro.*

S. Joannis Chryſoſtomi Homilia 8. in Epiſtolam ad Hebræos. *Videte uſque ab ipſo repetentes initio, ut Dei diſcatis benignitatem & clementiam. Moſem inſpiravit, tabulas inſculpſit, quadraginta dies eum tenuit in Monte, & rurſus totidem ut daret Legem. Poſtea miſit Prophetas mala perpeſſos innumerabilia. Ingruit bellum, omnes ſuſtulerunt, conſciderunt, exuſtæ fuerunt tabulæ: Alium rurſum virum inſpiravit admirabilem, ut eas exponeret, Eſdram, & fecit ut componerentur ex reliquiis.* Sacræ Scripturæ reliquias *Eſdram* digeſſiſſe, & in unum corpus compoſuiſſe ſignificat *S. Joannes Chriſoſtomus*, non ex integro reparaſſe.

Hoc ſenſu *S. Hieronymus* vocat *Eſdram* Pentateuchi reſtauratorem Libro adverſus Helvidium. *Sive*, inquit, *Moſen dicere volueris Auctorem Pentateuchi, ſive Eſdram eiuſdem inſtauratorem Operis, non recuſo.* Cum *Eſdras* Codices Sacros emendaverit, in ordinem redegerit, & adhibitis novis characteribus, Aſſyriis ſcilicet, quibus Populus aſſuetus erat (veteribus Characteribus Samaritanis relictis) Codices quaſi novos conſcripſerit, *Legis inſtaurator* a *S. Hieronymo* non immerito dicitur.

Objicitur *Clementis Alexandrini* teſtimonium Libro 1. *Stromatum* dicentis: *In Captivitate Regis Nabuchodonoſor, cum interiiſſent Scripturæ tempore Artaxerxis Perſarum Regis, inſpiratus Eſdras Levites, qui factus fuerat Sacerdos, prophetavit, omnes veteres rurſus Scripturas renovans.*

Item *Theodoreti* Præfatione in Pſalmos, dicentis: *Eſdram Sacrorum Voluminum memoriam renovaſſe.*

Reſpondetur, *Clementem Alexandrinum* veterum Scripturarum renovationem *Eſdræ* tribuere, quod illas recognoverit, & emendaverit, cum interiiſſent, id eſt, a priſtina puritate & integritate excidiſſent; earumque maxima ex parte detrita eſſent, diſſipata, & corrupta Exemplaria, paucis exceptis, quæ apud Sacerdotes aut Prophetas conſervata fuerant. Id paulo ſuperius ſignificat *Clemens Alexandrinus* his verbis: *Zorobabel cum Eſdra rediit in Patriam, per quem facta Populi redemptio, & divinitus inſpiratorum Eloquiorum recenſio, & renovatio.*

Clarius *Theodoretus*, ubi de 70. Interpretum Verſione ſermonem fecit: *Annis* (inquit) *ante Interpretationem iſtam centum & quinquaginta, Mirabilis Eſdras cœleſtis gratiæ plenus, ſacros Libros deſcripſit, qui partim per Judæorum incuriam, partim vero per impietatem Babyloniorum dudum fuerant depravati. Quod ſi & hic Spiritu Sancto afflatus horum Voluminum memoriam renovavit, & illi non ſine divino afflatu eadem in Græcum ſermonem conſenſione maxima converterunt, atque inter cætera etiam Inſcriptiones interpre-*

tati sunt: Regem equidem nimiæ temeritatis, & confidentiæ plenum arbitror falsas illas affirmare, & cogitationes nostras Sancti Spiritus efficientia sapientiores ducere.

Objiciuntur verba *S. Basilii* in Epistola ad *Chilonem*, ubi de Terra Sancta sic loquitur: *Hic sita est campestris planities, in quam seorsim a cæteris cum se Esdras submovisset, Libros Scripturæ divinitus inspiratæ omnes ex Dei mandato ad communem omnium usum eructavit & exprompsit.*

Respondetur, *S. Basilium* in illa fuisse sententia, quod *Esdras* omnes Scripturæ Sacræ Libros ex integro reparaverit, divinoque Spiritu afflatus memoriter dictaverit; sed ab Auctore Apocrypho Lib. 4. *Esdræ* deceptus est & ipse, & si qui alii ex antiquis, eidem sententiæ adhæserunt, ut *Leontius* Libro *de Sectis, Actione* 2. Sic autem habet Auctor ille Apocryphus Cap. 19. sive *Esdras* personatus: *Lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ a te facta sunt, vel quæ incipient opera. Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum Sanctum, & scribam omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in Lege tua scripta, ut possint homines invenire semitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant. Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega Populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Saleniam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter. Et venias huc, & ego accendam in te lucernam intellectus, quæ non extinguetur, quoadusque finiantur quæ incipies scribere .... Et accepi quinque viros, sicut mandavit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi. Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me dicens: Esdra, aperi os tuum, & bibe quo te potavero. Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: Color autem ejus ut ignis similis. Et accepi, & bibi. Et in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria. Et apertum est os meum, & non est clausum amplius. Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant. Nocte autem manducabant panem. Ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti sunt autem per quadraginta dies Libri ducenti quatuor.*

ARTICULUS II.

Utrum Esdras Auctor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Masoræ?

DE Punctatione Hebraica, & Masora quædam breviter delibanda sunt, & ex Virorum Linguę Hebraicæ peritissimorum, ac Eruditionis Rabbinicæ laude præstantium editis eo de argumento Operibus veluti defloranda.

Punctorum vocalium & Accentuum originem alii ad *Mosem* referunt: Alii ad *Esdram* & Synagogam Magnam: Alii ad Masorethas Triberienses, qui circa quingentesimum, vel etiam post octingentesimum ab ortu Christi Salvatoris annum ea adinvenerunt, & Sacro Textui appposuerunt. Hoc argumentum cum multi attigerint, exhausere certe *Ludovicus Capellus* Libro *de Punctationis Arcano Revelato*, & *Joannes Morinus* Lib. 2. *Exercit. de Hebræi Græcique Textus sinceritate.*

Masora est Sacra Hebræorum Critica, qua scriptionis & lectionis varietas per totam Scripturam traditur; quoties, quo loco, & qua forma quæque dictio in Textu Hebræo invenitur; inventa, ut genuina lectio ab omni corruptione & mutatione immunis servetur. Masora itaque posita est in Annotationibus Criticis circa Textum Hebræum, & versatur circa Versus, Voces, Literas, Puncta vocalia, & Accentus. Circa Versus, numerarunt Masorethæ singulos Versus, uniuscujusque Libri, & uniuscujusque Sectionis majoris Legis, nec tantum Pentateuchi, sed & totius Textus Hebraici: Numerumque ad finem cujusque Sectionis vel Libri annotarunt, primo literis numeralibus; tum nomine aliquo symbolico, ex cujus literis idem numerus exurgit. Deinde Versum medium singulorum Librorum annotarunt. In Versibus etiam quædam observarunt de numero vocum & literarum ex quibus constant, & alia, quorum exempla legi possunt apud *Buxtorfium* in *Tiberiade*. Finis Masoretharum in his observationibus fuit, ne quis fraude

vel

vel negligentia Verſum aliquem detruncaret, vel audacter adderet. Circa Voces, annotarunt 1. Varias Codicum Lectiones, aliaque, quæ ſub nomine *Keri* & *Ketib* comprehenduntur; cum vox ſcilicet aliter in Textu ſcribitur, aliter in Margine legenda notatur: Unde Puncta, quæ voci marginali propria ſunt, voci textuali adſcribuntur. *Keri* & *Ketib* verſantur vel circa dictiones integras, vel circa literas. Quę circa dictiones integras verſantur, oriuntur vel ex vocum omiſſione, additione, compoſitione, vel permutatione. Quædam igitur iſtiuſmodi Notarum Criticarum ſunt circa voces quæ leguntur & non ſcribuntur, vel quæ ſcribuntur & non leguntur. Secundo, quædam conjunctim ſcribuntur in Textu, ac ſi eſſent vox una, quas diviſim legendas eſſe monet *Keri* marginale. Quędam e contra diviſim ſcribuntur ſed conjunctim leguntur. Tertio, quædam ſunt voces, pro quibus, quia obſcœnæ videbantur, alias ſubſtituerunt Rabbini in margine legendas, magis caſtas & honeſtas. Notæ Criticæ quæ circa literas verſantur, vel ſunt ex literarum omiſſione, vel tranſpoſitione, vel permutatione: Et verſantur vel circa literas radicales, vel ſerviles. De his legendi *Capellus* in Critica Sacra, *Buxtorfius* in Tiberiade, *Morinus* in Exercitationibus Biblicis, *Vvaltonus* Prolegomeno 8. in Biblia Polyglotta, & alii. Notarunt præterea Maſorethæ voces quaſdam plene, vel defective ſcriptas. Plenæ dicuntur cum literæ *Vau* & *Jod* quieſcentes exprimuntur, ubi non ſemper exprimi ſolent; vel cum De paragogicum additur perſonæ ſecundæ præteriti, & ejus affixo. Defectivę, cum voces ſcribuntur ſine literis *Jod*, *Vau*, *Aleph* quieſcentibus, vel *He* finali, licet communiter cum iis ſcribi ſoleant. Quędam etiam notarunt circa vocum ſitum, vel locum, reſpectu initii, medii, vel finis alicujus Verſus. Verborum inſuper quorundam ſtructuram notarunt, cum verbum aliquod certo cum nomine, aut certa cum prępoſitione peculiariter jungitur, vel cum literis ſervilibus extra communem uſum. Numerarunt & voces quaſdam, quoties in Bibliis inveniuntur: Item voces quæ ſuperne uno vel pluribus punctis notantur: Quæ quidem puncta non ſunt vocalium notæ, ſed Myſteriorum quorumdam ſignificandorum gratia appoſita eſſe volunt, quæ Legis Oralis pars erant. Circa literas viginti duas Alphabeti notarunt Maſorethæ quædam ſpectantia quantitatem, ſitum, numerum: Scilicet, quę majuſculæ quæ minuſculæ, quæ quaſi ſuſpenſæ ſupra reliquas in eadem linea, quæ inverſę, quæ mediæ in quolibet Libro: Quot literæ in ſingulis Libris occurrant, quot ex quinque finalibus; quot in omnibus Libris Veteris Teſtamenti. De quibus omnibus *Elias Levita*, & *Buxtorfius* luſe tractarunt, aliique ipſos ſecuti, & hiſce minutiis Rabbinicis delectati. Circa vocales, earumque punctationem, & accentuum notas operam etiam collocarunt Maſorethæ. Imprimis enim Textum Hebræum punctarunt ſecundum lectionem receptam, & ad ipſorum tempora conſervatam: Unde facilior lectio, & Textus corruptioni minus obnoxius redditur. Poſteriores Maſorethæ (neque enim Maſoreticæ Notę omnes eorumdem hominum, aut ejuſdem temporis ſunt) adnotarunt plurima circa rectam lectionem Vocalium, & irregularem punctationem, ne quis eas mendoſas ſuſpicatus, mutare tentaret. Voces etiam plurimas hoc vel illo modo punctatas numerarunt. Rabbinicæ illius Criticæ partem faciunt ſpatiola quędam vacua, quibus Textum eſſe mutilum ſignificarunt Maſorethę, adeoque verba aliqua ſupplenda, ut ſenſus perfectus ſit. Ad Maſoram quoque pertinet *Tikkum Sopherim*, id eſt, *Correctio Scribarum*. Octodecim huiuſmodi Correctiones vulgo recenſentur, quæ revera varię ſunt lectiones a Judęorum Magiſtris obſervatæ. His adde *Itur Sopherim*, id eſt, *Refectionem Scribarum*, qui literam *Vau* ex quinque vocibus reſecandam obſervant. Maſoram *Sepem Legis* Hebręorum Magiſtri nuncuparunt, ut teſtatur *Elias Levita* Prefatione 3. Maſorę Auctorem quidam ex Hebręis *Moyſen* faciunt, quod prorſus ineptum eſt, cum Maſora Notas Criticas in Libros omnes Veteris Teſtamenti complectatur, quorum pars maxima poſterior eſt *Moyſe*. Alii Maſoram *Eſdrę* & Synagogę Magnę tribuunt. Alii Tiberienſibus Magiſtris.

PROPOSITIO I.

Puncta vocalia & Accentus nec Moysem, nec Esdram Auctorem agnoscunt, sed Masorethas Tiberienses.

PRobatur prima pars: Samaritanis Characteres iidem fuere cum antiquis Hebræis ante Captivitatem, teste *S. Hieronymo* in Prologo Galeato: *Samaritani*, inquit, *Pentateuchum Moysis totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepante. Certumque est Esdram Scribam, Legisque Doctorem, post captam Hierosolymam, & instaurationem Templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: Cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Quod confirmat Commentariis in Caput 9. *Ezechielis*, & in Cap. 3. Epistolę ad *Galatas*. Idemque ante *S. Hieronymum* affirmaverat *Eusebius Cæsariensis* in Chronico ad annum Mundi quater millesimum septingentesimum quadragesimum. Atqui Samaritani Puncta vocalia nulla habent; nec in Libris ipsorum Manuscriptis, aut antiquis eorum Siclis a Regibus Israelis percussis ulla extant Punctorum vocalium vestigia. Trium enim literarum ope, quas *Matres Lectionis* vocant, quæque antiquitus pro vocalibus habitæ sunt, Libros suos Sacros legerunt, hodieque legunt. Igitur nec Sacro Textui Puncta olim affixerant in sacris Hebræorum Libris: adeoque illorum origo non est ad Moysem referenda.

Confirmatur, unaque probatur altera pars ex more & usu Judæorum ab omni retro antiquitate in eorum Synagogis observato publice prælegendi Scripturam Sacram ex Voluminibus, quæ sine Punctis, Accentibus, & Versuum distinctionibus exarata sunt. Hæc autem Volumina ipsum Mosis Autographum referre volunt, quod Punctis & Accentibus destitutum erat, necnon Versuum distinctionibus. Quod Rabbinorum testimoniis probat *Buxtorfius* Libro *De Punctorum Antiquitate*. At si *Moyses*, vel *Esdras*, & Viri Synagogæ Magnæ, quos inter erant novissimi Prophetarum, Puncta Sacro Textui affixissent, Judæi Punctationem maxima religione retinuissent, in illis saltem Voluminibus, quæ in Synagogis palam ac solemniter præleguntur, nec profana ducerent Volumina Punctis insignita.

Probatur secundo ex antiquis Scriptoribus Thalmudicis & Cabalisticis. In toto enim Thalmude, tam *in Mischna* quam in *Gemara*, nulla Punctorum vel Accentuum mentio occurrit, data sæpius occasione, cum nempe controversia erat de vocabuli alicujus lectione, quod Punctis destitutum varie legi poterat. Sed quoties lectorem variæ lectionis admonent, aiunt: *Ne legas sic, sed sic*, nihil omnino de Punctis locuti: Quod argumento est Puncta necdum inventa fuisse. Legitur etiam in Tractatu Thalmudico *Bava Bathra*, Cap. 1. *Joab* interfeciisse Præceptorem suum, quod docuisset illum legere *Deuteronom.* 20. 12. *Zacher*, *Masculum*, pro *Zecher*, *Memoriam*, ubi habetur, *Delebis marem Amalech.* At si puncta Hebraico Textui affixa fuissent, nulla *Joabo* aut ejus Præceptori errandi causa fuisset: Siquidem novissent *Zecher* cum duplici Segol *Memoriam*, *Zacher* cum duplici Camets marem significare. Simile quid de *Saule* refert *S. Hieronymus* in cap. 26. *Isaiæ*, observatque, ipsum vocis ambiguitate deceptum, quando adversus Amalecitas pugnavit, omne masculinum eorum interfeciisse, cum Deus præcepisset, ut omnis memoria Amalec deleretur, & pro memoria masculos interpretatum esse, non tam errore, quam prædæ seductum cupidine. Cabalistæ etiam veteres, qui per literarum permutationem, Gematriam, & Notaricon mysticas Scripturæ expositiones, sive (ut verius dicam) ineptas plerumque expositiones tradiderunt, ante Thalmudis Editionem, illas ex solis Alphaberi literis sive consonis, non ex Punctis vocalibus derivarunt: Quod argumento est Puncta ipsis ignota fuisse; aut certe a *Moyse*, aut *Esdra* inventa non existimasse.

Probatur tertio ex *Keri* & *Ketib*, quæ marginibus Bibliorum Hebraicorum sunt adscripta. Hæc enim circa literas dumtaxat sive consonantes versantur, nullatenus circa Puncta vocalia vel Accentus: Cum tamen in his & proclivior sit scribarum error, & major lectionum varietas oriri possit.

Pro-

Probatur quarto ex antiquis Verſionibus, Græca ἑβδ Septuaginta, Chaldaica Paraphraſi, Syriaca, &c. ex quarum diſſenſione perſpicuum eſt, illarum Auctores ob quarumdam vocum ambiguitatem aliter interpretatos eſſe, quam hodie in punctatis Codicibus legimus. At ſi a *Moyſe*, vel *Eſdra*, & Synagogæ Magnæ Viris puncta ſacro Textui adſcripta fuiſſent, nulla fuiſſet vocum ambiguitas, nec aliter priſci illi Interpretes legiſſent, quam nos hodieque legimus. Puncta itaque nec *Moyſem*, nec *Eſdram* Auctores habent.

Probatur quinto ex ſummo vetervm Eccleſiæ Patrum, præſertimque *Origenis* & *S. Hieronymi* Hebraicæ Linguæ peritiſſimorum de vocalibus Punctis & Accentibus ſilentio, *S. Hieronymo* ignota prorſus fuiſſe, ex multis Operum ejus locis colligitur, ſcilicet Commentario in Cap. 9. Jeremiæ. *Verbum Hebraicum*, inquit, *quod tribus literis ſcribitur, DBR, (Vocales enim in medio non habent, ſed pro conſequentia & legentis arbitrio legunt) ſi legatur Dabar, ſermonem ſignificat, ſi Deber, mortem, ſi Daber, loquere. Unde Septuaginta & Theodotion junxerunt illud præterito Capitulo, ut dicerent, Diſperdens parvulos de foris, juvenes de plateis, morte : Aquila vero & Symmachus tranſtulerunt* λαλήσον, *loquere : ut imperet Deus Prophetæ loqui quæ ſequuntur : Hæc dicit Dominus &c.* Quod in Cap. 9. *Iſaiæ*, Verſ. 8. & in 3. *Habacuc* Verſ. 5. repetit. Poſitis autem Punctis omnis prorſus ambiguitas tollitur. Nam, *Dabar* cum duplici *Camets*, ſignificat *verbum*; ſi vero cum duplici Segol ſcribatur, *Deber*, ſignificat *mortem* vel *peſtem:* ſi cum *Patach* & *Tſere* ſcribatur *Daber*, ſignificat *loquere*. Et in Cap. 9. *Iſaiæ*, in Jeremiæ 3. Traditionibus Hebraicis in Geneſim ad Cap. 38. & Epiſtola 125. ad *Damaſum* Quæſtione 2. ait, Omnem Judæam conclamare, & Synagogarum conſonare univerſa ſubſellia, *Quod idem ſermo, & eiſdem literis ſcriptus, diverſas apud eos & voces & intelligentias habeat.* Verbi gratia, eamdem vocem ſcriptam quatuor iiſdem literis *Res*, *Ain*, *Jod*, *Mem*, *Paſtores* & *Amatores* ſignificare; Sed legi *Roim* cum Paſtores, *Reim* cum Amatores ſignificat. At poſitis Punctis, nullus eſt ambiguitati locus, idemque verbum uno dumtaxat mõdo legi poteſt. Itaque ante *S. Hieronymum*, & ejus ætate, nulla erant in Hebræo Puncta vocalia.

Confirmatur ex ejuſdem Sancti Doctoris Epiſtola 126. ad *Evagrium* ſcribente: *Nec refert utrum Salem an Salim nominetur, cum vocalibus in medio literis perraro utantur Hebræi; & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum, eadem verba diverſis ſonis atque accentibus proferantur.* Cum igitur Hebraica vocabula Punctis vocalibus ad certam & definitam ſignificationem contrahantur, eiſque poſitis lectio & pronuntiatio ex lectoris arbitrio non pendeat; evidens eſt Puncta vocalia *S. Hieronymi* ætate Hebræis incognita penitus fuiſſe.

Probatur ſexto ex aliarum Linguarum Orientalium comparatione, quibus maxima cum Hebraica affinitas eſt, quæ tamen Puncta & Accentus olim non habuerunt, ſed recens accepere: aut etiamnum Punctis & Accentibus carent: Quales ſunt Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Arabica. Samaritani nulla Puncta vocalia ad hanc diem habent. Chaldaicas Paraphraſes antiquiſſimas Punctis caruiſſe, ex literis ſuperfluis poſt punctationem relictis colligit *Ludovicus de Dieu* Lib. 1. Comparationis trium Linguarum, Cap. 8. Idemque ante ipſum oſtendit *Buxtorfius* Grammaticæ Syriacæ & Chaldaicæ Libro 1. Cap. 1. Syros Puncta initio non habuiſſe, poſtea ad facilitatem lectionis, vel ad ambiguitatem tollendam, punctum unicum adhibuiſſe, quod pro vario ſitu infra vel ſupra literam vocales diſtinguebat; figuras vero quibus nunc utuntur, ipſos a Græcis mutuatos fuiſſe, teſtis eſt *Andreas Maſius*. Arabes olim Puncta vocalia non habuiſſe, nullos etiamnum Accentus habere: Poſt conſcriptum Alcoranum, a Muhammedanis, qui Linguam hanc excoluerunt, Puncta vocalia invecta fuiſſe, teſtantur Viri hujus Linguæ peritiſſimi, & inter alios *Golius*, & *Erpenius*. Cum itaque in hujuſmodi Linguis Hebraicæ cognatis Puncta recens uſurpata ſint, nec fuerint literis coæva; idem de Hebræa ſentire par eſt.

Probatur tertia pars Propoſitionis, Punctorum ſcilicet inventionem & uſum ad Maſorethas Tiberienſes eſſe referendum, teſtimonio Rabbinorum, quibus hac in re fides non videtur deroganda, ſcilicet *Aben-Ezræ*, Libro Elegantiarum dicentis: *Sapientes Tiberia-*

beriadis pro norma & canone lectionis habendi sunt, quia ab iis sunt Masorethæ, a quibus rectam Punctationem accepimus. Idem asserunt *R. D. Kimchi*, & *R. Jehuda Levita*, & *Elias Levita* in Libro *De Masora*. Idem censet *Mercerus* in Genesis Caput 16. *Lindanus* Episcopus Ruremondensis Libro 1. De optimo genere Scripturas interpretandi; *Genebrardus* in Epistola ad Lectorem præfixa Commentariis ejus in Psalmos, *Joannes Quinquarboreus* initio Grammaticæ, *Joannes Morinus* Libro 2. *Exercitatione* 12. *De Hebræi Græcique Textus Sinceritate*, & sequentibus, ubi fuse probat, Puncta vocalia post Thalmudis obsignationem & Edictionem inventa, & Sacro Textui affixa fuisse a Tiberiensibus Masorethis posterioribus, post annum Christi quadragesimum & octingentesimum; & ante postremam Librorum Sacrorum Judæis Babyloniis & Occidentalibus recensionem, quæ sub nominibus *R. Aser* Occidentalis, & *R. Ben Nephtali* Babylonii vulgo prædicatur, nullum Punctorum vestigium in Hebræorum Codicibus occurrere. Istam autem recensionem circa annum Christi quadragesimum & octingentesimum factam. Punctationem Masorethis Tiberiensibus pariter tribuunt Protestantium Doctissimi, *Munsterus* Grammaticæ pag. 17. *Drusius* Libro De recta Pronuntiatione Linguæ Sanctæ, Cap. 4. *Ludovicus Capellus* Libro De Punctationis Arcano Revelato, *Uvaltonus* Prolegom. 3. in Biblia Polyglotta.

Objiciunt primo adversæ sententiæ Patroni Christi Servatoris Oraculum Matth. 5. 18. *Amen dico vobis donec transeat Cœlum & Terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant.* Pro *apice* in Græco Textu habetur κεραία, quæ vox Punctum significat. Cum itaque id adagium, *Jota unum, aut unus apex*, ex scribendi ratione, quæ tum vigebat, originem duxisse videatur, sequitur jam tum in Lingua Hebraica Puncta vocalia in usu fuisse; adeoque vel Textui Legis esse coæva, & a *Moyse* affixa, vel certe ab *Esdra* Numinis afflatu addita.

Respondetur, Apicis nomine Punctum vocale eo loci non significari, sed literæ quantumvis minimæ particulam. Sensus itaque est, Cœlum & Terram potius interitura, quam ullus Legis apex collabatur, & vel literæ *Jod* quæ in Hebræorum Alphabeto minima est particula e Lege excidat, & quæ in ea prædicta sunt non impleantur. Hanc Responsionem *Grotii* Annotatio confirmabit in illum *S. Matthæi* locum „ κεραία nomen „ (inquit) ad Puncta vocalia a quibusdam trahitur, sed idem est quod *apex* Latine. „ *Apices literarum*, ipsos literarum ductus aut partes dixit *Gellius*, & hinc nata trans„ latio, *de Juris apicibus disputare*. Etiam *Aristides* de Græcorum Legibus dixit νόμου „ κεραίαν, *Legis apicem*. In Glossis veteribus, *Apex*, κεραία γράμματος ἄκρον. Sed & „ apud *Plutarchum*, *Dionem Chrysostomum*, *Philonem Judæum*, *Clementem Alexandri„ num*, & in Pseudo-Sibyllinis, erat vox κεραία eo sensu. Apice literam *Resch* a *Da„ leth* differre dixit *S. Hieronymus*. Addit *Grotius*, Libros veteres, etiam post *Esdram*, „ sine Punctis vocalibus scribi solitos, adeo perspicuis argumentis a Viris harum re„ rum doctissimis demonstratum est, ut id amplius inficiari non nisi pertinacium sit.

Objiciunt secundo: Lingua prorsus omnis consonis & vocalibus constat. Vocales enim sunt quasi dictionum animæ, sine quibus vox articulata proferri non potest. Linguæ igitur Hebraicæ coæva fuerunt Puncta vocalia, ipsique *Moysis* Exemplari indita.

Respondetur, Suas quidem vocales Hebræos ab ipsius Linguæ origine, sicut & Gentes reliquas habuisse, *Aleph*, *Jod*, *Ain*, *Vau*, quæ hodie pro consonis tantum habentur, olim pro vocabulis usurpatas fuisse. Id ex *Josepho* probari Lib. 6. *De Bello Judaico*, ubi literas quibus Nomen Dei Tetragrammaton laminæ aureæ inscriptum erat in ornatu Summi Pontificis, vocat *Elementa quatuor vocalia*. Id ex *Origene* confirmari, qui Textum Hebræum Græcis Characteribus in Hexaplis descripsit, nec tamen novas vocales sibi finxit, ut absentes vocales in Hebraicis dictionibus exprimeret. In Codice MS. Barberino, ex quo variantes Lectiones Prophetarum Minorum descripsit *Uvaltonus* Tomo ultimo Bibliorum Polyglottorum, extare specimina quædam ex *Origenis* Hexaplis annotata, *Aleph* per *α*, *Jod* per *ι*, & interdum per *ε*, *Ain* per *α* & *ε*, *Vau* per *ο* & *ου*, sive *υ* ab *Origene* fuisse expressa, adeoque vim istarum vocalium apud Hebræos habuisse. Idem ex *S. Hieronymo* confirmari fateor Epist. 145. docent pro *Hosianna* dici *Hosanna*, media vocali elisa, quia ab *Aleph* excluditur *Jod*: Et Epist. 126. ad *Evagrium*,

grium, ubi referre negat, utrum dicamus *Salim* quod ſcribitur cum Jod; an *Salem*, quod ſcribitur ſine Jod: Et cauſam hanc addit, quod vocalibus in medio literis raro utantur Judæi, & pro voluntate lectorum atque varietate Regionum, eadem verba diverſis ſonis atque accentibus proferantur. At inde perperam colligitur, quod Hebræi Puncta vocalia *S. Hieronymi*, vel *Origenis*, multo minus *Eſdræ* aut *Moyſis* temporibus habuerint. Punctorum itaque vocalium notis & figuris non adſcriptis Textus Hebræus legebatur, quamvis ipſa pronuntiatione vocales exprimerentur.

Objiciunt tertio, Non eſſe veriſimile quod Deus Scripturæ Sacræ ſenſum prorſus incertum & obſcurum reliquerit: ſublatis autem Punctis, quæ dictionem alias ambiguam determinant, ſenſum Scripturæ incertum eſſe & obſcurum: Quamobrem probabilius eſſe Puncta fuiſſe a *Moyſe*, vel certe ab *Eſdra* Sacro Textui affixa.

Reſpondetur. Ex Codicibus non punctatis certum ſenſum non minus elici, quam ex iis qui Punctis inſigniti ſunt. Dictiones quippe, quæ abſque Punctis vocalibus, & ſecundum ſeipſas ſpectatæ ambiguæ ſunt, & variis lectionibus obnoxiæ, certum & determinatum ſenſum in contextu habere, a quo in lectione diſcedere non licet. Hunc autem ſenſum ab antecedentibus & conſequentibus determinari: uſu autem & traditione innoteſcere. Eccleſiæ judicio declarari; collatione cum antiquiſſimis & optimæ notæ Codicibus, iis præſertim quibus veteres Eccleſiæ Patres uſi ſunt, & antiquis Verſionibus ab Eccleſiæ probatis plurimum illuſtrari.

Objiciunt quarto, Samaritanos Codices olim Puncta vocalia habuiſſe; adeoque & Hebræos: cum eorum Libri Sacri ante *Eſdræ* tempora Samaritanis literis ſcripti eſſent.

Antecedens probant ex *S. Hieronymi* Proœmio in Libro Regum, ſeu Prologo Galeato, dicentis: *Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes.*

Reſpondetur, Apicem eo loci apud *S. Hieronymum* vocale Punctum non ſignificare, ſed literarum ductum, & minutulas differentias. Vult igitur S. Doctor eamdem eſſe Hebræarum & Samaritanarum literarum poteſtatem, paremque numerum, ſed figuras earum eſſe diverſas, & quæ figuris penitus non differunt, minutis tamen quibuſdam formulis & literarum ductibus diſtingui. Nihil aliud *S. Hieronymum* apicis nomine intellexiſſe, colligitur ex ejus Commentario in *Abdiam* Prophetam. *Judæi*, inquit, *fruſtra ſomniant, contra Urbem Romam, Regnumque Romanum hanc fieri Prophetiam. Et illud quod in Eſaia ſcriptum eſt*: Onus Duma, *paululum literæ apice commutato, pro* Daleth *legi poſſe* Reſch, *& ſonare Romam: Vau quippe litera & pro, u, & pro, o, eorum Lingua accipitur*. Ibi certe apicis nomine Punctum vocale non ſignificari perſpicuum eſt. Ex eo etiam loco confirmatur ignota fuiſſe *S. Hieronymo* Puncta vocalia. Quidni enim obſervaſſet, ſi tunc in uſu fuiſſent apud Hebræos, duplex eſſe *Vau*, ſcilicet *Vau Cholem* quod ſonat, *o*, & *Vau Schurek*, quod ſonat *u*: Hanc eſſe literarum quieſcentium naturam, ut ſileant vocali præcedente pronuntiata: *Vau* pronuntiari, u, ſi punctulus in medio ejus affigatur: pronuntiari o, ſi punctulus ipſi ſuperſcribatur? Putas hęc prætermiſſurum fuiſſe Patrem Hebraicæ Linguæ peritiſſimum, & maxime Criticum, ſi quis tunc fuiſſet Punctorum uſus? Denique veriſimile non eſt, Samaritanos olim Puncta vocalia habuiſſe, cum nulla nunc habeant, etſi lingua eorum jam prorſus extincta, magis illis utilia vel neceſſaria videri poſſint.

Objiciunt quinto, Puncta vocalia *S. Hieronymo* non fuiſſe incognita: Siquidem in ipſius Operibus quædam loca deprehenduntur, in quibus notat aliter legi in Hebræo, quam interpretati ſint Septuaginta Seniores. Sed illa diverſitas eſt tantum ratione punctorum & diverſæ lectionis, non literarum, aut dictionum: Codicem igitur punctis vocalibus inſignitum *S. Hieronymus* habuit. Nam cum literæ & dictiones eædem fuerint in *S. Hieronymi* Codice, quæ in Codicibus Septuaginta Interpretum, diverſitas in Hebræo Textu eſſe non potuit, niſi ratione punctorum, quę Codici *Hieronymiano* erant adſcripta. Exempli cauſa ait Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim, ad Cap. 47. Verſum ultimum, ubi ſcribitur: *Adoravit Iſrael Deum, converſus ad lectuli caput. Septuaginta tranſtulerunt: Et adoravit Iſrael ſuper ſummitatem virgæ ejus*: Cum (inquit S. Hieronymus) *in Hebræo multo aliter legatur*. Similia loca annotant, *Geneſis* 17. 15. 38. 12.

Ad

Ad *Exodi*, Cap. 13. Verſ. 18. Epiſt. 125. ad Damaſum quęſt. 2. Item ad *Pſalm.* 89. Verſ. 8. 12. & 15. Epiſt. 139. ad Cyprianum. Item Commentar. In *Iſaiæ* Cap. 2. Verſ. 2. & Cap. 5. Verſ. 9. Et in Cap. 3. *Habacuc* Verſ. 4. Sublatis punctis, eædem erant in Codicibus *S. Hieronymi* & ℌℌ Septuaginta, dictiones, & eodem modo ſcriptæ. Nulla itaque differentia inter utroſque eſſe potuit, niſi ratione punctorum.

Reſpondetur, Diverſitatem illam a *S. Hieronymo* inter Hebræum Textum & Verſionem Septuaginta Interpretum obſervatam, in puncta non eſſe refundendam, quæ nulla in Hebræo Textu fuerunt, neque illorum, neque ipſius *S. Hieronymi* ætate; ſed in earumdem ambiguitatem dictionum, ancipitemque ſignificationem, quæ appoſitis punctis ipſam determinantibus ſublata fuiſſet. Lectionem autem ſuam ac interpretationem his in locis Hebræo Textui convenientiorem eſſe quam lectionem 70. Interpretum, eorumque Verſionem exiſtimavit *S. Hieronymus* ex ſerie contextus, comparatione cum locis parallelis, & ex antiquis Verſionibus *Aquilæ*, *Symmachi*, *Theodotionis*, &c. Si punctatum Codicem *S. Hieronymus* habuiſſet, aut ipſius ætate puncta Hebraico Textui affixa fuiſſent, monuiſſet identidem varietatem illam in punctorum diverſitatem eſſe refundendam: Nec dixiſſet, *Traditionibus Hebraicis in Geneſim* ad Cap. 47. *Cauſam, cur Septuaginta Interpretes idem verbum aliter ediderunt, neſcio: Hoc unum audaciter dico, quod ipſum verbum Mitta, quod hic in lectulum tranſtulerunt, ſupra &c. virgam potius quam lectulum nominaverunt.* Cauſam certe *S. Hieronymus* ſciviſſet, ſi puncta in uſu fuiſſent; nimirum diverſam punctorum Inſcriptionem Septuaginta Senioribus occaſionem dediſſe idem verbum aliter & aliter interpretandi. *Mitta* autem legit *S. Hieronymus*, quod *lectum* ſignificat, *Matte* Septuaginta, quod *virgam* vel *ſceptrum*. Primam ille cenſuit anteponendam lectionem, quod ſuo tempore ita paſſim ab omnibus legeretur, ſicque vertiſſent *Aquila* & *Symmachus*: Ille, *Adoravit Iſrael ad caput lecti*, Προσεκύνησεν Ισραηλ ἐπὶ κεφαλὴν τῆς κλίνης; Iſte: *Super ſummitatem lecti* ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κλίνης. Unde & S. Hieronymus vertere non dubitavit, *Adoravit Iſrael Deum, converſus ad lectuli caput.* Cum *S. Hieronymo* cenſet Chaldæus Paraphraſtes. Verſionem tamen 70. Interpretum rectam etiam eſſe certiſſimum eſt, cum hunc locum juxta eam laudet Apoſtolus *Hebr.* 11. 21. ubi ait: *Fide Jacob, moriens, ſingulos filiorum Joſeph benedixit, & adoravit faſtigium virgæ ejus.* Senſum igitur utrumque Spiritus Sancti eſſe minime dubium eſt: Imo hæc forte ratio eſt (inquit *Bonfrerius*) cur Deus Scripturam Sacram olim ea lingua & literis ſcribi voluerit, quibus in ſcriptione deeſſent puncta, ut ſenſuum diverſitas ex diverſorum punctorum appoſitione naſci poſſit, qui ſimul a Spiritu Sancto intenderentur.

In iiſdem Traditionibus Hebraicis ad Geneſis 17. 15. ubi Septuaginta tranſtulerunt, *Non vocabitur uxor tua*: Notat *S. Hieronymus*, In Hebræo haberi: *Non vocabis nomen ejus Sarai* &c. Quæ tamen ejus Annotatio punctorum antiquitatem non probat. Imo ſi tunc puncta inventa fuiſſent & Codicibus Hebræis adſcripta, diverſas eſſe dictiones, utpote variis punctis notatas, monuiſſet, eam quæ ſignificat, *Vocabitur*, & quę *Vocabis*. Sublatis quidem punctis, utroque modo legi poterat; ſed cum *Aquila*, cæterique Interpretes vertiſſent, *Vocabis*, in illorum interpretatione *S. Hieronymus* acquievit, & in Hebræo haberi ſimpliciter dixit, quod illi reddiderant, ad grammaticales minutias non attendens, neque cogitans eandem vocem varie legi & pronuntiari poſſe.

In eodem Libro ad Capitis 38. Verſ. 12. notat S. Hieronymus: *Pro Paſtores, Amicus legitur.* Sed ex hac Annotatione, nihil pro Punctorum vocalium antiquitate extundi poteſt. Non enim in Hebreo Textu ita legi Sanctus Doctor ait, neque ita lectum veriſimile eſt, cum ipſe *Amicum* non verterit, ſed *Paſtorem*; imo vocem eſſe ambiguam, quę utrumque ſignificet, ibidem notat: *Sed verbum ambiguum eſt*, inquit, *quia iiſdem literis utrumque nomen ſcribitur: Verum amicus* Re, *Paſtor* Ro *legitur*. Legit itaque *S. Hieronymus* cum Septuaginta Interpretibus, *Rohehu*, id eſt, *Paſtor ejus*, cum legiſſent alii, *Rehehu*, id eſt, *Amicus ejus*. At adſcriptis punctis vox ambigua non fuiſſet.

Epiſtola 125. ad Damaſum, Quęſt. 2. *S. Hieronymus* expendens quare *Exodi* 13. 18. Septuaginta verterint: *Quinta autem generatione aſcenderunt filii Iſrael de Terra Ægypti*; Aquila vero tranſtulerit: *Et armati aſcenderunt filii Iſrael de terra Ægypti*, ait: *Volumen Hebræum, replico, & ipſos characteres ſollicitius attendens, ſcriptum reperio;*

Vaha-

Vahamiſim Alu bene Iſrael Meerez Mizraim. *In reliqua parte interpretationes non diſcordant: Omnis pugna de verbo eſt* Hamiſim, *quod his literis ſcribitur*, Het, Mem, Sin, Jod, Mem; *utrumnam quinque an munitos ſonet. Et quidem quinque hoc ſermone dici negare non poſſumus: Verum quinque plurali numero non quinta, ut illi interpretati ſunt, ſingulari.... Aquilam vero ut in cæteris, & in hoc maxime loco proprie tranſtuliſſe, omnis Judæa conclamat, & Synagogarum conſonant univerſa ſubſellia, quod videlicet idem ſermo, & eiſdem literis ſcriptus, diverſas apud eos & voces & intelligentias habeat.*

Tantum abeſt ut hęc Annotatio faveat antiquitati punctorum, ut potius demonſtret nulla tunc puncta fuiſſe, cum literas ipſas enumerans quibus conſtat Hebræa vox *Hamiſim*, non meminerit punctorum, quibus ad *quinque* vel ad *armatos* ſignificandum determinata fuiſſet: Sed illud ſtatuat principium omnium tunc Hebraice peritorum conſenſu receptum (quo poſito nulla tunc puncta Hebraico Textui affixa fuiſſe neceſſe eſt) Idem vocabulum, & eiſdem literis ſcriptum, diverſis apud eos lectionibus & ſenſibus obnoxium eſſe.

Epiſtola 139. ad *Cyprianum Presbyterum*, miratur *S. Hieronymus*, cur *Pſalmo* 89. 8. ubi juxta Hebraicum ipſe vertit cum Symmacho, *negligentias noſtras*; Aquila, *errores*, ſive *ignorantias*; Quinta Editio, *adoleſcentiam*; Septuaginta tranſtulerint, *ſæculum noſtrum*, cum in Hebræo ſcriptum ſit, *Alumenu*. Verum admiratio Sancti Doctoris affixa tunc fuiſſe Hebręo Textui puncta vocalia non ſupponit; ſed dictionem illam ſcriptam fuiſſe cum *Vau* poſt *Lamed*, quo modo ſemper ſcribi ſolet, cum *adoleſcentiam* ſignificat; nec attendit ſcriptam cum *Vau* ante *Lamed*, *Olamenu*, ſignificare *ſæculum* abſque punctorum ſubſidio, quo modo Septuaginta Seniores legerant. Unde cum in Codice ſuo *S. Hieronymus* legerit, *Alumenu*, mirabatur 70. Interpretes vertiſſe, *ſæculum noſtrum*.

Ibidem circa Verſum 12. ejuſdem Pſalmi *S. Hieronymus* notat, Septuaginta Interpretes vertiſſe, *Dexteram tuam ſic notam fac*: ubi *Aquila*, *Symmachus*, & Quinta Editio, ipſeque illam Veterum Interpretum triadem ſecutus, verterunt, *Dies noſtros ſic oſtende*. Varietatis iſtius cauſam inquirit, quam a ſolis repetit literis, non a punctis. *Error*, inquit, *perſpicuus eſt, cur pro diebus, Septuaginta dexteram dixerint. Jamenu quippe verbum compoſitum eſt, ſignificans dies noſtros: Quod in ſingulari numero ſi ſcribatur, extrema litera, quæ appellatur Nun, exprimit dexteram, ſicut eſt illud in nomine Beniamin, qui interpretatur filius dexteræ: Sin autem Mem habeat, diem vel dies ſonat.* Hic itaque *S. Hieronymi* locus punctorum antiquitati non ſuffragatur.

Commentario in Iſaiæ, Cap. 2. 22. annotat S. Hieronymus; *Verbum Hebraicum Bamah*, vel ὕψωμα *dicitur, id eſt excelſum, quod & in Regnorum Libris, & in Ezechiele legimus: Vel certe, In quo, & eiſdem literis ſcribitur Bamah: Ac pro locorum qualitate, ſi voluerimus legere, In quo, dicimus Bameh: Sin autem excelſum vel excelſus, legimus Bamah. Intelligentes ergo Judæi Prophetiam eſſe de Chriſto, verbum ambiguum in deteriorem partem interpretati ſunt.* Diverſitatem interpretationis Judæorum & *S. Hieronymi* hoc in loco in varietatem punctorum non eſſe refundendam; imo puncta & illis & ipſi pariter ignota fuiſſe probat hæc Annotatio. Eadem enim vox adſcriptis punctis non ſignificat, *in quo*, *& excelſum*, nec pro locorum qualitate, & legentis arbitrio unum & alterum ſignificare poteſt, cum puncta vim & poteſtatem illius coerceant. Nulla itaque remanſiſſet ambiguitas, ſi Codices Hebræi punctati fuiſſent, facillimumque fuiſſet *S. Hieronymo* Aquilam, cæteroſque Judæos malæ fidei convincere ex inſcriptione punctorum.

Item in Cap. *Iſaiæ* 5. 9. ait *S. Hieronymus*, ſe juxta Hebræum convenientius vertiſſe: *In auribus meis ſunt hæc Domini Exercituum*: Cum Septuaginta tranſtulerint, *Audita ſunt hæc in auribus Domini Exercituum*. Verum majorem ſuæ Verſionis convenientiam ex punctis non repetit, ſed ex natura rei, & ipſius Textus conſequentia: Cum, inquit, *conſequentius ſit intelligere audiſſe Prophetam, quæ Dominus ſit locutus*. Hæc itaque *S. Hieronymi* Annotatio cauſam eorum non juvat, qui pro punctorum vocalium apud Hebræos antiquitate pugnant.

Idem in Cap. 3. *Habacuc* Verſ. 4. *Quia vero*, inquit, *& in Hebræo & in cæteris Edi-*

Editionibus non habet scriptum, *Cornuá in manibus ejus*, *sed*, *In manu ejus*, *quod dicitur*, *Jado*; *manum Dei fortem atque robustam intelligamus Filium ejus*. Sed hæc Annotatio puncta vocalia in usu fuisse tempore *S. Hieronymi* non probat, cum *Jado* sine punctorum subsidio semper fuerit singularis numeri; adeoque semper significaverit manum ejus, sicut & *Jadau* plurale, *manus ejus*.

Objiciunt sexto, Librum *Zohar*, Cabalisticorum omnium Librorum antiquissimum, cujus Auctor *R. Simeon Jochai*, circa annum Christi vigesimum supra centesimum mortuus, imo (ut quidam volunt) Christo antiquior, asserere *Puncta & vocales Traditionem esse Mosis de Monte Sinai*. Hinc autem certo colligitur, Puncta Masorethis Tiberiensibus esse antiquiora.

Respondetur cum *Joanne Morino* viro doctissimo *Libro* 11. *Exercit.* 9. *De Hebraei Græcique Textus sinceritate*, Cap. 5. & 6. Librum *Zohar* esse longe recentiorem, & *R. Simeoni* suppositum. Ea de re convenire *Zacuthum*, *Ghedaliam*, & alios Rabbinos, & ingenue fateri nusquam apud suos ante annum Christi millesimum ducentesimum nonagesimum istius Libri factam esse mentionem, licet plures longe ante hoc tempus de hac Kabbalæ specie scripserint, in qua Liber ille versatur. Figmentum esse quod tamdiu in Ægypto latuerit. Nam *R. Saadias*, totius Ægypti Rabbinus celeberrimus, ex Ægypto Babylonem ad Scholas Judæorum regendas evocatus ante annos circiter septingentos; & *R. Moses Bar Nachman*, qui Oriente peragrato, in Palæstina diu vixit, obiitque in Europam reversus anno Christi 1260. cum de eodem Cabbalæ genere scripserint, Libri *Zohar* ne quidem meminerunt. Altum etiam de eodem Libro silentium est apud *Benjaminum*, qui toto orbe peragrato, in Itinerarium suum retulit quæcumque rara apud Judæos viderat: Apud *Mosem Cordubensem*, qui totam fere vitam in Ægypto egit, magnaque scripsit Volumina, in quibus aliquando Simeonis *Ben Joachi* honorifice meminit, ut *Commentario in Misnam*: Apud *R. Abraham Levitam*, qui ante annos quingentos Judæorum Historiam scripsit, magnaque cum diligentia Rabbinorum antiquorum Libros celebravit, & ipsius *R. Simeonis*, quem Libri *Zohar* Auctorem esse commenti sunt, cum laude meminit. Nemo denique Judæus ante trecentos annos de hoc Libro aliquid audiverat. Masorethis esse recentiorem se prodit Libri illius Auctor, cum literarum magnarum & parvarum mentionem facit; cum Alphabetum literarum majusc ularum & minusc ularum colligit, & ad mysteria magna Legis commenta sua revocat: Nam Thalmudistæ literarum istarum non meminerunt, nec ipse Tractatus *Sopherim* sive *Scribarum*, qui totus est in explicanda ratione describendi Libros Sacros. Præterea, Libri *Zohar* νοτεῖαν probant variæ voces barbaræ ex *Thargum Jonathanis*, & Hierosolymitano, ex *Raboth*, aliisque *Midraschim* derivatæ, plures etiam locutiones, phrases, & fabulæ Thalmudicæ. Argumentum denique recentioris ætatis est laus sapientiæ, doctrinæ, & eruditionis, quam sæpe Ismaelitis sive Arabibus tribuit, apud quos tamen scientiæ non floruerunt nisi ducentis post *Mahumetem* annis. Tantum igitur abest ut ex Libro *Zohar* vocalium punctorum antiquitatis apud Hebræos probetur, ut potius ex punctorum vocalium mentione Libri illius novitas demonstretur; quam agnoscunt etiam *Buxtorfius* in Bibliotheca Rabbinica, *Josephus Scaliger* Epistola 243. ad *Buxtorfium*, *Arnoldus Bootius*, & alii Hebraica literatura insignes Scriptores.

Objiciunt septimo, Distinctæ lectionis, accentuum, & versiculorum in Thalmude fieri mentionem. Tractatu *Meghilla* Cap. 1. Tractatu *Nedarim* Cap. 4. in *Mischna* & *Gemara*: Adeoque Puncta Masorethis Tiberiensibus esse antiquiora.

Respondetur, Pronuntiationis quidem accentuum, & distinctæ lectionis per versiculos & commata mentionem fieri in Thalmude: nec mirum; nemo enim cum intelligentia legens, periodos & periodorum commata legendo non distinguit, vocemque in accentus linguæ proprios non inflectit: Sed inscriptionis accentuum & punctorum vocalium in Libris Hebraicis nulla mentio in Thalmudicis Tractatibus. Sane Liber Legis in Judæorum Synagogis legi solitus, Librique Rabbinici, etsi nullas habeant punctorum vocalium, accentuum, periodorum & commatum notas, cum periodorum tamen distinctione, cum vocalium, punctorum & accentuum pronuntiatione leguntur ab iis qui linguæ periti sunt. Sic qui antiquissimos Libros Græcos atque etiam Latinos legunt, & pausant

ubi

ubi pauſandum eſt, & dictiones a ſe invicem ſecernunt, & cum legitimo accentu efferunt, licet in iis Libris nulli ſint accentus, nulla commata, nulla ſæpe dictionum diſtinctio, ſed lineæ omnes ſcriptæ ſint velut una dictio, & interdum ultima litera ſit vel dictionis ſubſequentis initium, vel medium. Præterea, in Thalmude laudantur *Eſdras*, & alii Scribæ, quod legendo Textum Sacrum bene pronuntiaverint, pauſaverint, & accentus obſervaverint. Quæ laus plane puerilis eſt, ſi in eorum Libris punctorum vocalium & accentuum figuræ notatæ erant, commatumque inciſio & diſtinctio expreſſa. Pari enim jure & mulieres & pueri Judæorum laudari poſſent, quod in Libris Precum, quibus puncta ſunt adſcripta, & accentus notati, diſtincte & expedite legant, pauſas obſervent, ſecundum accentus pronuntiationem inflectant. Denique Thalmudica duo Principia ſive Axiomata, 1. *Eſt mater. Maſoræ*, 2. *Eſt mater Lectionis*, puncta vocalia poſt editionem & obſignationem Thalmudis inventa fuiſſe probant Maſora & lectio duo ſunt principia & loci, ex quibus Thalmudiſtæ argumenta depromunt. Per Maſoram Textum Biblicum intelligunt, ut a *Moſe* ſine punctis traditus eſt, qui natura ſua plurium lectionum ſæpiſſime capax eſt. Ita hoc principium explicat Gloſſa Thalmudica *R. Salomonis* in Tractatu *Suca*, fol. 6. *Eſt Mater Maſoræ, quomodo videlicet ſcripſit Moſes, & tradidit Iſraeli in Libro Legis. Hoc, mater eſt & fundamentum, non autem quomodo illud legitur*. Mater igitur Maſoræ eſt Textus Sacer nudis literis conſtans, ut a *Moſe* Iſraelitis traditus eſt. Mater Lectionis, eſt uſitata lectio, & dictionum pronuntiatio vulgaris, qua dictiones ex pluribus ſignificationibus, quas Textus ferre poteſt, ad unam contrahuntur. Hinc Thalmudiſtæ Principium illud, *Eſt mater Maſoræ*, adhibent tantum, cum argumenta ex vi Textus depromunt: Illud vero, *Eſt mater Lectionis*, cum argumentatur ex pronuntiationis uſu. At ſi puncta vocalia Thalmudiſtis nota fuiſſent, eaque ſive a *Moſe*, ſive ab *Eſdra* Sacro Textui inſcripta exiſtimaſſent, nullus eſſet iſtis Principiis & Axiomatis locus. Maſora enim cum lectione coincideret, nec amplius liceret Textum ut ſcriptum Textui lecto opponere. Siquidem Lectio a ſcriptione non differret apud Hebræos, uti nec apud Græcos, Latinos, cæteroſque Occidentales, apud quos Textus non aliter legitur, quam ſcribitur. Ita differit *Morinus*, plura ex Rabbinicis ſeriniis proferens Lib. 2. *Exercit.* 15. *De Hebræi Græcique Textus Sinceritate*, Cap. 5.

Objiciunt octavo, Punctorum & accentuum mentionem fieri in Maſora, multaque notari vocabula, quę contra regulas punctantur: Maſorethę itaque non fuerunt Auctores Punctationis.

Reſpondetur, Maſoram nec unius Auctoris, nec unius ſæculi Opus eſſe, ſed a variis Criticis cœptam, & longa temporum ſerie continuatam. Priores itaque Puncta vocalia invenerunt, & Sacro Textui inſcripſerunt: Poſteriores, notas ſuas circa punctationem vocum quarundam irregularium addiderunt.

Objiciunt nono, De punctorum vocalium inventione altum eſſe in Judæorum Hiſtoria ſilentium: nullam præterea Scholæ Tiberienſis, ex qua Punctatores Maſorethæ prodiiſſe dicuntur, poſt annum Chriſti quadrageſimum & trecenteſimum occurrere memoriam, cum tamen Schola Babylonica per mille annos poſt Hieroſolymitanum Excidium floruerit.

Reſpondetur, Judæos ob exilia & frequentes diſperſiones, in ſuæ Gentis Hiſtoria plane hoſpites & peregrinos eſſe: & poſt Hieroſolymorum Excidium vix ullum Hiſtoricum fide dignum habuiſſe; ſed omnem apud illos Hiſtoriam craſſis erroribus & fabulis eſſe inquinatam. Quæ de Schola Babylonica & Rabbinorum illius Scholę Rectorum per mille annos ſucceſſionibus referuntur, falſitatis admodum ſuſpecta eſſe, cum hæc a recentioribus Auctoribus literis prodita ſint, qui nullos ex antiquis fidejuſſores habent, nulla Gentis ſuæ, quibus fidem narrationibus ſuis concilient, Monumenta. Scholam celebrem Tiberiade fuiſſe ex Chriſtianis Auctoribus colligitur, ex *S. Epiphanio* Hæreſi 30. & ex *S. Hieronymo*, qui ſe Linguæ Hebraicæ Præceptorem habuiſſe Rabbinum Tiberienſem, ſuos inter celebrem, teſtatur. Nemo etiam diffitetur, *R. Ben Aſcher*, qui Biblia Hebraica, eorumque Punctationem poſt annum Chriſti milleſimum recenſuit, in Palæſtina vixiſſe. Tandem etſi Punctorum vocalium inventores ignoti eſſent, non minus certum eſſet ipſo-

ipſorum originem ad *Moyſem*, vel *Eſdram*, & Synagogæ Magnæ viros, non eſſe referendam.

Objiciunt decimo, Muſicam antiquitus in Templo uſurpatam, ſine Punctis vocalibus, & accentibus cani minime potuiſſe.

Reſpondetur, Hebræos ſicut veram lectionem & rectam pronuntiationem ſine Punctorum & accentuum inſcriptione habuerunt, ita & muſicam modulationem ſine punctorum & accentuum notis habuiſſe. Præterea, cum incertum ſit, quænam fuerit antiquis illis temporibus Muſicæ praxis, incertum etiam eſt an aliquibus notis, & quibus Pſalmos & Cantica affecerint Hebræi, ut modulate canerentur.

PROPOSITIO II.

Auctores Maſoræ non fuerunt Eſdras, & Viri Synogogæ Magnæ, ſed Critici Tiberienſes.

PRobatur primo. Magna pars Maſoræ circa voces punctatas verſatur, & Punctatione ut fundamento nititur; Atqui puncta vocalia *Eſdræ* & Synagogæ Magnæ temporibus longe recentiora eſſe, & poſt editum obſignatumque Thalmudem inventa fuiſſe a Maſorethis Tiberienſibus ſuperius probatum eſt: *Eſdras* igitur cum Synagoga Magna non fuit Auctor Maſoræ.

Probatur ſecundo. Pleraque ſunt in Maſora viris Spiritu Sancto affiatis prorſus indigna, inutilia, ſuperſtitioſa, ut numeratio vocum & literarum in ſingulis Sacræ Scripturæ Libris exaratarum; literæ mediæ Legis vel aliorum Librorum, literarum etiam finalium notatio; item majuſcularum, minuſcularum, inverſarum, ſuſpenſarum, *Mem* clauſæ & apertæ, *Nun* finalis & mediæ. Unde *Aben-Ezra* Maſoræ Auctores comparat numeranti folia & paginas Librorum Medicorum, quorum opera non ſanatur ullum vulnus. Et Auctor Libri *Coſri* Maſoretharum Opus vocat Occupationem diligentem in re inutili.

Probatur tertio. Quæ ſunt alicujus utilitatis in Maſora Notæ, ut variæ lectiones ſub titulo *Keri* & *Ketib* vulgatæ, in ipſius *Eſdræ*, *Nehemiæ*, *Aggæi*, *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libros editæ ſunt. *Eſdras* igitur & Synagogæ Magnæ Viri, quos inter poſteriores illi Prophetæ eminebant, Auctores hujuſmodi Notarum non fuerunt. Quis enim ipſos veram in propriis Scriptis lectionem ignoraſſe dixerit, vel quas in diverſis Codicibus invenerant, ſub *Keri* in margine annotaſſe?

Probatur quarto ex veterum Judæorum, & Eccleſiæ Patrum Hebraice peritorum de Maſora & Notis Maſoreticis ſilentio. At ſi Maſora ab *Eſdra*, & Synagoga Magna edita fuiſſet, & ad poſteros propagata, illius certe meminiſſent, *Origenes* præſertim, & *S. Hieronymus*, & Notas illas Criticas laudaſſent occaſione data, vel ſugillaſſent. Cum igitur nullum Maſoræ, & Maſorethicarum Annotationum extet veſtigium, nulla mentio fiat ante edioum Thalmudem; certum eſt, *Eſdram*, & Synagogam Magnam Maſoræ Auctores non fuiſſe.

Probatur quinto. Si Maſoræ Auctor fuiſſent *Eſdras*, & poſteriores Prophetæ, non ita negligenter tractata fuiſſet a Judæorum Magiſtris, qui eam infinitis erroribus fœdari, & tantum non perire permiſerunt, ut fatentur *Elias Levita* Præfatione 2. in Maſoram, & *R. Jacob Ben Chaiim*, in Præfatione Maſoræ, quam in Bibliis Venetis primus edidit; quibus ſuffragantur *Buxtorfius* in Commentatio Maſoræ, *Joannes Morinus Lib.* 1. *Exercit.* 21. *Cap.* 1. & 2. & *Ludovicus Capellus* Lib. 6. *Criticæ Sacræ*; Opus *Eſdræ* & Prophetarum divinam prope venerationem obtinuiſſet; nec ſibi fas eſſe putaſſent Maſoram mutilare, aut Criticis tantorum virorum & a Deo afflatorum Notis ſuas permiſcere, & cum illis confundere, quaſi paris auctoritatis. At priorum Maſoretharum Notis abſque ſcrupulo ſuas adjecere poſteriores Magiſtri, Maſoramque ipſam ut Opus imperfectum ſemper ſpectarunt. Unde *Elias Levites* Præfatione 2. in Maſoram, *Notas illas ejuſmodi eſſe* ait, *ut ſemper eis aliquid novi adjici poſſit, & nova in dies excogitari poſſint.*

Quanquam vero Judæi plerique *Eſdram* & Synagogam Magnam Maſoræ Auctores faciant,

ciant, cum tamen id probare nequidem ſatagant, & hoc illorum commentum ad ſolam oſtentationem compoſitum firmiſſimis argumentis refellatur, ipſorum in cauſa propria teſtimonio nullatenus credendum eſt. Ut enim in *C. Theod. Tit. de Teſtibus, L. Omnibus*, habetur: *Omnibus in re propria dicendi teſtimonii facultatem Jura ſubmoverunt.*

Obiicies: Ante *S. Hieronymi* tempora Judæos literas plenas a deficientibus diſtinxiſſe, & myſteria in minutiis hujuſmodi Grammaticis quæſiviſſe. Sanctus enim *Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, ad Cap. 23. ubi nomen *Ephron* bis in eodem Verſu legitur, prius cum *Vau*, quod vim habet *o*, alterum ſine *Vau* ſcribi notat, etſi poſteriori loco *Ephran* pro *Ephron* legat. Additque: *Poſtquam pretio victus eſt, ut ſepulcrum venderet argento, licet cogente Abraham, Vau litera ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran: Significante Scriptura, non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere Mortuorum.* Hujuſmodi autem obſervatio Maſoram redolet, eamque ſupponere videtur.

Reſpondetur, Ex hac, aliiſque ſimilibus obſervationibus probari quidem Judæos ante *S. Hieronymi* tempora ſuas Traditiones habuiſſe, partim veras, partim multis commentis & fabulis inſperſas: Illos in Bibliorum Sacrorum Exemplaribus & legendis & deſcribendis Patrum ſuorum Traditionem ſecutos · Ex ſcriptionis varietate Myſteria quandoque eruiſſe, ubi nulla Myſteria erant: Traditionum loco interdum habuiſſe, quod Amanuenſium erroribus tribuendum erat, ut fatetur *Aben Ezra* Præfatione in Pentateuchum: Ex iis quæ caſu contigerant ſuperſtitioſos Magiſtros allegorias confixiſſe: Sed ulla de his Scripta *S. Hieronymi* temporibus edita fuiſſe, ex his non ſequitur.

ARTICULUS III.

Utrum Eſdras Auctor fuerit Cabbalæ?

I. JUdæi Legem diſtinguunt in Scriptam & Traditam ſive Oralem. Illam quinque Libris *Moyſis* contineri: Hanc a *Moſe* voce traditam, & a *Moſe* continua ſucceſſione ad *Eſdram*, ab *Eſdra* ad ipſos tranſmiſſam. Legem Oralem duas in partes dividunt, quarum una pleniorem explicationem Præceptorum, & Cæremoniarum Legis complectitur, & a Legiſperitis, Sapientibus diverſis temporibus factam, quæ habetur in *Miſchna* & *Gemera* Thalmudis Partibus integralibus. Ad hanc Legis Oralis partem revocantur etiam Traditiones Grammaticæ de Punctis vocalibus, accentibus, ſyllabis, & iſtiuſmodi minutiis, in quibus Maſora verſatur. Altera pars, quæ Theologica magis eſt, in altiorum, arcanorumque Legis Myſteriorum cognitionem & explicationem incumbit. Cui *Cabbalæ* nomen indiderunt, quæ vox Hebræis *Receptionem* ſignificat. Hanc mirum in modum venditant Judæi, quorum illud eſt in Thalmude Axioma: *Verba Cabbalæ æquiparantur Legi.* Scripturam, ejuſque ſenſum literalem comparant candelæ, quæ minimo quadrante emitur; Cabbalam margaritæ pretioſæ, quæ accenſa candela invenitur. Miſnicos Doctores Pharmacopolis ſimiles eſſe ajunt, qui Pharmaca parant ex Medici præſcripto, quorum ipſi vires ignorant: Cabbaliſtas Medicis, qui plantarum & mineralium, ac medicamentorum ex iis confectorum vires perſpectas & exploratas habent.

II. *Cabbala* definitur a *Reuklino* Lib. 1. De Arte Cabbaliſtica, *Divinæ revelationis ad ſalutiferam Dei & formarum ſeparatarum contemplationem traditæ ſymbolica receptio.* Nihil aliud eſſe quam Expoſitionem Sacrorum Librorum juxta ſenſum anagogicum cenſet *Joannes Picus Mirandulanus Comes*. Judæi quippe, ut Chriſtiani, modum quadruplicem habent Scripturas exponendi. 1. Literalem, qui *Peſat* apud eos dicitur: Hunc explicandi modum amplexi ſunt *Aben-Ezra*, & *D. Kimchi*. 2. Allegoricum, qui ab iis appellatur *Midras*: Unde apud eos *Midras Ruth*, *Midras Thillim*, *Midras Coheleth*, Expoſitiones ſcilicet Myſticæ Libri Ruth, Pſalmorum, Eccleſiaſtis. Hoc genus commentationis amplexi ſunt Doctores Thalmudici, & antiqui Auctores *Mechiltæ*, *Midraſchim* & *Rabboth*. 3. Tropologicum, quem vocant *Sechel*: Quo in genere excelluit *Maimonides*. 4. *Anagogicum*, qui dicitur *Cabbala*: Quem Auctor Libri *Zohar*, Libri *Jetzira*, ejuſque Commentatores quinque, nempe *R. Saadias*, *R. Abraham Dior*, *R. Moſes Bar*

Bar Nachman, *R. Moſes Botrel*, *R. Eliezer de Geramiſſa*, & alii ſectantur. Nos Myſticum Senſum generali locutione dicimus, in quo eruendo Cabbala verſatur, prout opponitur literali, adeoque ſenſum allegoricum, & tropologicum, non minus quam anagogicum, modo pervii non ſint, ſed altiores & arcani, ad Cabbalam pertinere.

III. Triplex vulgo Cabbalæ genus Chriſtiani Scriptores diſtinguunt. Primum eſt antiquorum Judæorum ante Chriſtum, myſticam & arcanam Scripturæ Sacræ expoſitionem continens, non ſcriptam, ſed ore traditam; non omnibus, ſed ſapientioribus. Huic primus Latinorum operam dedit *Joannes Picus Comes Mirandulanus*, publiceque propoſitas de illa Concluſiones, & Romæ improbatas, edita Apologia defendit. „ In Cabbaliſti„ cis Libris ſe vidiſſe ait Religionem non tam Moſaicam, quam Chriſtianam. Ibi Tri„ nitatis Myſterium, Verbi Dei Incarnationem, Meſſiæ Divinitatem, peccatum origi„ nale, Angelorum ordines, futuræ vitæ pœnas; eadem quę apud *SS. Paulum*, *Dio„ nyſium*, *Hieronymum*, *Auguſtinum*, quotidie legimus, ſe legiſſe teſtatur. Nulla ferme „ de re nobis eſse cum Judæis controverſiam, de qua e Libris Cabbaliſtarum ita redar„ guire vincique non poſſint, ut ne angulus quidem reliquus ſit, in quem ſe condant. Cabbalam *veram* & *piam* vocat *Sixtus Senenſis* Libro 2. *Bibliothecæ Sanctæ*, & ab Eccleſia nuſquam damnatam aſſerit. Plurimum tamen differt modus tradendi ſenſus myſticos in Cabbala, ab eo quem ſervant Eccleſiæ Patres & Interpretes Catholici. Cabbaliſtæ enim verbis obſcuris Myſteria ſua tradunt, ut olim Pythagoræi obſcuris ſymbolis Myſteria ſua efferebant, ut ſapientiam oſtentent, & clariſſimorum ingeniorum excitent curioſitatem, vulgique admirationem, quod ſuſpicit quidquid intelligentia aſſequi non poteſt. At Patres & Interpretes Catholici, verbis planis & apertis myſticos Scripturę Sacrę ſenſus exponunt: Adeo ut ſi quę ſit obſcuritas, ea non ex modo exponendi, ſed ex argumenti ſublimitate oriatur.

Secundum Cabbalę genus, cui recentiores Judęi ſe totos addixerunt in literis, punctis, accentibus, & verbis Scripturę Sacrę ludit, ex variis permutationibus, combinationibus, abbreviaturis, vel ex literarum figura, aut vi Arithmetica arcanos ſenſus & intelligentias extundens. Hujus tres ſpecies aſſignantur; ſcilicet *Gematria*, *Notaricon*, & *Permutatio*.

Gematria, vox origine Græca, in Arte Cabbaliſtica ſignificat Arithmeticam literarum ſupputationem, qua dictionum quarumdam, quarum literis idem numerus notatur, unam per alteram explicat. Sic *Zachariæ* 3. 8. *Adducam ſervum meum Tſemach*, (Orientem) *R. Kimchi* notat quoſdam per *Tſemach* intelligere Meſſiam: Quia inter Meſſiæ nomina, quę a Thalmudicis ei tribuuntur, unum eſt *Menachem*, *Conſolator*; Literę autem utriuſque vocis & *Tſemach*, & *Menachem* eundem numerum reddunt 138. Sic ex prima voce Geneſis probant Deum creaſſe Mundum in Lege: quia literis Hebraicarum dictionum, quæ ſignificant, *In Principio creavit*, &, *In Lege formavit*, idem numerus exprimitur. Sic ex litera *Mem* clauſa *Iſai.* 9. v. 7. annum Nativitatis Meſſiæ colligunt, ut videre eſt apud *Galatinum*, Lib. 4. Cap. 19. & Lib. 7. Cap. 12. Hanc Cabbalæ ſpeciem uſui eſſe poſſe ajunt Chriſtiani quidam Interpretes explicando *Apocalypſis* loco Cap. 13. ubi cum *S. Joannes* præmiſiſſet, beſtiam, ſeu Antichriſtum effecturum, ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habuerit characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus, mox ſubdit: *Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, & numerus ejus ſexcenta ſexaginta ſex.* Volunt *S. Joannem* ex literis Græcis, earumque Arithmetica ſignificatione intelligendum & conjiciendum reliquiſſe quodnam futurum eſſet Antichriſti nomen. Ampliſſimus vero patet eruditis Interpretibus divinandi campus, cum ex variis literarum Græcarum combinationibus is numerus reſultare poſſit. *SS. Irenæus* & *Hyppolitus* hoc nomen eſſe ΤΕΙ ΤΑΝ conjiciunt: Si quidem Τ in numeris apud Græcos 300. indicat, cumque hac in dictione duplex Τ reperiatur, fiunt 600. Adde Ν. 50. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. numerus reſultat *666*. *Tyconius* Antichriſti nomen conjicit eſſe ΛΑΜ ΠΕΤΙΣ. In quo Τ. 300. Σ. 200. Π. 80. Μ. 40. Α. 30. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. Ex quibus fit ſumma totalis *666*. *Arethas* Antichriſto nomen futurum conjicit. λατῖνος. In quo Τ. 300. Σ 200. Ο. 70. Ν. 50. Α. 30. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. Ex quibus numeris ſimul junctis fit ſumma *666*. *Primaſius* Antichri-

Chriſti nomen eſſe ait ΑΝΤΕΜΟΣ. In quo pariter T. 300. Σ. 200. O. 70. N. 50. M. 40. E. 5. A. 1. Ex quibus numeris fit eadem ſumma 666. Plura ejuſmodi nomina conficta, in quibus idem numerus reperiatur, apud *Malvendam* noſtrum legere eſt Lib. 8. *De Antichriſto*, Cap. 8. Verum ut certum eſt numerum nominis Antichriſti juxta computationem Græcorum literis in ipſo contentis declarari: Ita incertum eſt quodnam ſit id nomen, cum *S. Joannes* illud non indicaverit. Unde *S. Irenæus* Lib. 5. *Nos vero*, inquit, *de Antichriſti nomine temere ac periculoſe quicquam affirmare nolumus. Nam ſi huic ſæculo nomen illius manifeſte nuntiandum fuiſſet, ab illo utique expreſſum eſſet, qui Revelationem vidit.* Hunc *S. Irenæi* locum deſcripſit *Euſebius* Lib. 5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 8.

Notaricon eſt, quo per compendium literarum ſingulæ dictionis alicujus literæ totidem verba ſignificant quæ eaſdem literas initiales vel finales habent. Sic ex prima Geneſis dictione *Bereſchith*, colligunt hoc Oraculum, *Bariſchonath ruah Elohim Schikbelou Iſchrael torah*, *in principio vidit Deus quod acciperent Iſraelitæ Legem*. Cujus Oraculi ſingulæ dictiones incipiunt a literis vocis, *Bereſchith*. Sic Machabæos dictos volunt ab initialibus literis ſacræ illius Sententiæ, quæ habetur Exodi 15. 11. *Mikamoka baeloim Jehova*, id eſt, *Quis ſicut tu inter Deos, Domine?* Sic Auctor Traditionum in Libros *Regum* apud *S. Hieronymum*, ad illum locum 3. Regum 2. 8. *Habes quoque apud te Semei filium Gera, filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione peſſima*: notat maledictionem peſſimam apud Hebræos eſſe *Nimretſeth*, quod vocabulum quinque literis conſtat, *Nun*, *Mem*, *Res*, *Tzade*, *Thau*: Quæ totidem verborum contumeliosorum initiales ſunt, *Noeph*, *Adulter*; *Moab*, *Moabita*; *Rotſeach*, *Homicida*; *Tſarvah*, *Leproſus*; *Toheba*, *Abominatio*. Quæ omnia a *Semei* Davidi exprobrata volunt: Illum nempe ut adulterii reum, genere Moabitam, utpote ex *Ruth* Moabitide ortum, homicidam & *Uriæ* interfectorem, velut leproſum, ac Deo & hominibus abominabilem, Urbe, Regnoque merito ejici.

Tertia ſpecies eſt *Permutatio*, qua eodem literarum numero retento, eas eodem ordine manente aliter componunt; vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutant. Sic (inquiunt) *Jeremiæ* 25. *Verſ.* 26. cum de Rege Babylonis infauſta prænuntiaret *Jeremias*, nec tutum eſſet Babylonem exprimere, pro Babel *Seſach* ſubſtituit: *Et Rex Seſach bibet poſt eos*. Quod *S. Hieronymus* in hunc *Jeremiæ* locum ex Hebraicæ Linguæ ingenio explicat. Sic *Exodi* 33. ubi dicitur Iſraelitico Populo, *Præcedet te Angelus meus*, ex Hebraico vocabulo *Malachi* per literarum permutationem colligunt Archangelum *Michaelem* fuiſſe Populi Iſraelitici cuſtodem, quia ex iſtius dictionis *Malachi* literis alio modo combinatis fit *Michael*.

Tertium Cabbalæ genus, quam *Practicam* vocant, ex literis ac verbis Scripturæ detortis, & arcanis quibuſdam inde elicitis, morborum curationem, expulſionem Dæmonum, aliorum id genus miraculorum patrationem tentat. Cabbala hæc ab arte magica nihil differt, eoque nomine execranda eſt, & ab Eccleſia merito damnata. De hoc Cabbalæ genere aliquid ſubolfecit *Plinius*, cum hanc inter Magiæ ſpecies referat, depravato licet nomine. Artem enim illam *Jochabellam* vocat, & a *Moſe* ac Judæis arceſſit Lib. 30. *Hiſtoriæ*, Capite primo. Virtute præſertim Nominis Dei Tetragrammaton Miracula illa patrare Cabbaliſticæ Artis peritos ajunt. Et hac ratione JESUM CHRISTUM Dominum noſtrum Miracula edidiſſe, Rabbini quidam impie fabulantur. Narrant ſcilicet, in Hieroſolymitano Templo extitiſſe lapidem, cui olim Arca imponi ſolita fuerat, in eoque deſcriptum fuiſſe Nomen Dei Tetragrammaton; cujus ea vis erat, ut quicumque illud didiciſſet, omnis generis Miracula edere poſſet: veritos ergo Sapientes, ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ cuſtodes appoſuiſſe, hac arte fabricatos, ut ſi quis memoriæ mandato ineffabili Nomine exire vellet, magnis eorum latratibus territus, illius oblivifceretur. Horum itaque gnarum Jeſum Sacrum Nomen in membrana deſcripſiſſe, quam in vulnere cruri facto occultavit: ſicque egreſſum e Templo, membrana extracta, Nomen, cujus oblitus fuerat, iterum didiciſſe, ejuſque virtute tot Miracula edidiſſe. De variis illis Cabbalæ generibus legi poſſunt noſter *Six-*

tus Senensis Lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ, *Bonfrerius* Præloquiorum in Scripturam Sacram, Cap. 21. *Vvalionus Prolegom.* 8. in Biblia Polyglotta, & alii.

His prænotatis, expendendum est, an *Esdras* Auctor fuerit Cabbalæ, aut certe ipsius Doctor, quam *Moyses* a Deo edoctus Sapientibus tradiderat, & quæ continua successione ad *Esdram* usque & Synagogæ Magnæ viros transmissa fuerat.

PROPOSITIO UNICA.

Cabbalæ nomine si sensus Mystici in literali fundati, & ex intentione Spiritus Sancti sub literæ cortice reconditi, traditionem & intelligentiam dumtaxat significes; Moysen & Esdram Cabbalæ Doctores fuisse, facile concesserim: At si hoc nomine Artem illam intelligas, qua Judæi recentiores Mysteria ex literis & earum figura, permutatione, aut arithmetica supputatione eruunt, hujus Auctores Esdram vel Moysen asserere temerarium ac ridiculum est.

PRima pars propositionis ex eo probatur, quod apud Judæos, *Quibus credita sunt Eloquia Dei*, ut ait Apostolus *ad Romanos* 3. & quibus cuncta *in figura contingebant*, non solum sensus literalis, sed etiam mystici intelligentia & expositio esse debuerit secundum Dei Providentiam singularem: Ut quæ Christum, ejusque Mysteria, & Ecclesiam spectant in Lege ac Prophetis, nec primario tamen vocibus, sed rebus ipsis significantur, explicari Populo possent, sive ab hominibus Numine afflatis, sive a Sacerdotibus & Doctoribus. Hanc autem intelligentiam sensuum Legis reconditorum, & Mysteriorum notitiam *Moysen*, per quem Deus Legem dedit, ab ipso Deo accepisse, & cum *Josue* ac Senioribus communicasse: hos vero illam transmisisse ad sequentium ætatum Sapientes successiva & nusquam interrupta Traditione, credere par est: Alioqui Deus Ecclesiæ suæ in necessariis defuisset. Hac intelligentia præ ceteris excelluisse Prophetas nemo sanæ mentis dubitaverit, necnon *Esdram* a Deo destinatum ut Legem, cæterosque Libros Sacros quodammodo instauraret, Populoque exponeret, utpote Scriba doctissimus in Lege Dei. Sane cum interpretaretur Populo universo verba Legis per dies plurimos (2. *Esdræ* 8.) non solum sensum literalem, sed & mysticum ipsum referasse credere par est, & arcana Mysteria Messiam, qui *finis Legis est*, spectantia exposuisse: ut fidem Judæorum in Christum venturum excitaret, sine qua Deo accepti esse, & justificari, atque salvari non poterant.

Prov. 16. 23. Confirmatur ex *Origene* Tomo 6. in Joannem. *Quod si*, inquit, *Sapiens intelliget quæ ex proprio ore protulerit, in labiis vero portabit animi candorem: Vel necessario quædam de Prophetis, tanquam non Sapientibus (ut qui non intellexerunt proprio ore prolata) inconsiderate enuncianda erunt: Vel quod celebre est, & verum admittentes (nempe Prophetas Sapientes esse) fatendum erit, quæ proprio ore protulerint, eos intellexisse, inque labiis gestasse animi candorem: Et perspicuum est, Mosen mentis acie Legis veritatem, Historiarumque apud se scriptarum allegorias juxta anagogem vidisse. Immo Jesus veram distributionem factam post destructionem novem & viginti Regum intelligit, cum magis quam nos conspicere posset, quas veritates adumbrarent res a se gestæ. Quin perspicuum etiam est, Esaiam Mysterium sedentis in throno, & duorum Seraphim, & alarum, ipsiusque Altaris, & forcipis, & operimenti faciei, & pedum, quod faciebant Seraphim, vidisse. Rursus Ezechiel Cherubim, & ipsorum iter, & firmamentum super ipsos, & Sedentem in throno vidit, quibus quid glorioſius sublimiusque? Et ne singulatim prosequens in longum protendam sermonem, volens ostendere viros perfectos in superioribus ætatibus non minus cognovisse, quam qui a Christo revelationem habuerunt, quippe cum his ille idem qui Apostolos docuit, cultus Dei Mysteria abscondita retexerit, adhuc paucis additis judicandum legentibus relinquam, & considerandum de hisce rebus quicquid volunt. Nam inquit in Romanorum Paulus Epistola:* „ Ei autem qui potest nos firmare secundum Evangelium
Rom. 16. 25. 26. „ meum juxta revelationem Mysterii, quod temporibus sempiternis est tacitum, mani-
„ festatum autem nunc per Scripturas Propheticas, & per Apparitionem Domini nostri
„ Jesu

„ Jesu Christi. *Si enim Apostolis manifestatum est Mysterium per Scripturas Propheticas, olim tacitum, & Prophetæ intelligebant, quæ proprio ore proferebant, quia sapientes essent; profecto quæ Apostolis manifestata fuere, etiam Prophetæ intellexerunt . . . . . Ad hunc igitur modum neque Apostolos sapientiores Patribus, vel Mose, vel Prophetis dicturi sumus: Hisque præcipue, qui diutius ob virtutem supernis apparitionibus, vel repræsentationibus divinis, & revelationibus grandium Mysteriorum digni fuere habiti.*

Confirmatur secundo ex *S. Hilario*, Enarratione in Psalmum secundum: *Erat*, inquit, *jam a Mose antea institutum, in Synagoga omni 70. esse Doctores. Nam idem Moses quamvis Veteris Testamenti verba in literis condidisset: Tamen separatim quædam ex occultis Legis secretiora Mysteria Septuaginta Senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimaverat. Cujus Doctrinæ etiam Dominus in Evangeliis meminit:* Super Cathedram Moysi, *inquit*, sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate & facite: Secundum vero facta eorum nolite facere. *Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso Scriptore Legis accepta, in hoc Seniorum & numero & officio conservata est.* Septuaginta Interpretes reconditiore illa Scripturarum interpretandarum scientia instructos fuisse, addit S. Hilarius. *Hi itaque Seniores Libros hos tranferentes, & spiritualem, secundum Moysis Traditionem, occultarum cognitionum scientiam adepti, ambigue Lingua Hebraica dicta & varia quædam ex se nuntiantia, secundum virtutes rerum, certis & propriis verborum significationibus transtulerunt, Doctrinæ scientia multimodam illam sermonum intelligentiam temperantes.*

Propositionis Pars altera ex eo probatur, quod Ars Cabbalistica, prout a recentioribus Judæis accipitur, sit merus in Sacris Scripturæ verbis ludus; observationesque Cabbalistarum pleræque omnes nugæ sint ingeniosorum hominum sæpe ineptæ, sæpe impiæ, & superstitiosæ: Adeoque *Mose*, *Esdra*, aliisque a Deo afflatis hominibus indignæ. Mysteria quidem in ipsis literis quandoque a Deo inclusa sunt, quandoque in vocibus solitarie sumptis. Sic *Tau* Ezechielis 9. Mysterio plenum est, utpote Dominicæ Passionis signum, ac nota Salvandorum. Sic A. & Ω. Apocalypsis ultimo, quibus significatur Christum, sive qua Deum, esse principium & finem rerum omnium; sive qua hominem, esse primum omnium Sanctorum, & principium omnis sanctitatis in cæteris, per vitæ & Passionis suæ merita: Esse etiam finem, ad cujus illustrandam gloriam refertur sanctitas omnium Electorum. Sic trium illarum dictionum a prodigiosa illa manu in pariete scriptarum (Danielis 5.) *Mane*, *Thekel*, *Phares*, id est *Numeravit*, *appendit*, *divisit*, quælibet mysterium significat, integrumque Vaticinium continet *Baltassari* Regi Babyloniorum funestum, ut *Daniel* ibidem explicat: *Mane*, *Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. Thekel*, *Appensus es in statera, & inventus es minus habens. Phares*, *Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis & Persis*. Sed hæc cum Gematria, Notarico, & Permutatione literarum Cabbalistica commune nihil habent: Siquidem illa divina sunt: Hæc humanæ artis inventa: Illa ex Dei ordinatione; hæc ex fortuita literarum combinatione. Illa ex Dei nutu, hæc ex humani ingenii lusu, ut fit in Anagrammatismis. Unde ex iisdem literis initialibus eodem in ordine manentibus, aut ejusdem dictionis omnibus literis aliter dispositis, dictiones formari possunt contrarios sensus reddentes. Quod *Æsopi* Fabulatoris exemplum probat, qui cum in veteris ædificii ruinas cum hero suo *Xantho* incidisset, has literas in marmorea columna exaratas A. B. Δ. E. O. T. K. ingeniose ac feliciter explicuit hunc in modum: Ἀναβὰς βήματα τέσσαρα ὀρύξας εὑρήσεις θησαυρὸς χρυσίου. Δ Nota numeralis est, quatuor significans, quod sit quarta in Alphabeto Græco litera. Unde ipsam τέσσαρα significare intellexit. *Ascendens gradus quatuor cum foderis, invenies thesaurum auri*. Secundum solertem *Æsopi* conjectationem defossa humo, inventoque thesauro, cum avarus Dominus totum sibi vindicaret, monuit *Æsopus* aliud iisdem literis præcipi, nempe, Ἀναιλόμενοι βαδίσαντες δίελεσε ὃν εὑρετε θησαυρὸν χρυσίου. *Qui auferetis, discedentes dividite, quem non invenistis thesaurum auri*. Verum cum thesauri partem sibi debitam festivo illo ingenii lusu, feriæ vim admonitionis habente, ab ingrato hero obtinere non posset, indicavit *Æsopus* aliud iisdem literis exprimi mandatum, cui parere teneretur; scilicet; Ἀπόδος βασιλεῖ Διονύσιῳ ὃν εὑρετε θησαυρὸν χρυσίου. *Redde Regi Dionysio quem invenisti thesaurum auri*. Simili ra-

tione, ex iis ipsis litteris, ex quibus Cabbalistæ magna mysteria per Gematriam, Notaricon, aut Permutationem eruere se gloriantur, quidlibet aliud, & forte contrarium ab hominibus ingenioſe ludentibus colligi posset. Ars itaque Cabbalistica incerta est, vana, & nugax: Adeoque *Moysi*, *Esdræ*, aliisque a Deo afflatis hominibus injuriam faciunt, qui hujus Artis inventores aut Doctores illos fuisse contendunt.

Præterea, tantum abest ut Cabbala ad Scripturę Sacræ intelligentiam, & ad fidei dogmata probanda vel illustranda viam aperiat, ut potius ad Scripturæ Divinæ Fideique corruptionem tendat; Siquidem Cabbalistę, neglecto sensu literali, ingenii sui figmenta, speciosasque nugas, pro magnis Mysteriis, veroque Scripturæ sensu venditant. Unde Cabbalisticæ illæ Interpretationes quibusdam etiam Judæorum Magistris paulo magis cordatis non probantur. Ex illis *Aben-Ezra* Præfatione in Legem, tales interpretes *Noctuis* assimilat, *qui in literalis sensus splendore cœci sunt, in Mysteriorum tenebris perspicaces:* Et Rabbinicum illud axioma profert: *Textus Sacer non egredietur de manibus simplicis & literalis Sensus*. Et Commentar. in *Genesim*, Cap. 14. ait: *Scriptura non loquitur Gematrice, sed verba intelligenda sunt prout sonant*. Temerarium igitur & ridiculum est, *Moysem*, *Esdram*, alioſve Spiritu Dei afflatos hominęs Cabbalæ Auctores vel Doctores asserere.

Tertio, Cabbalisticę Artis novitatem probat Veterum silentium; *Josephi* Judaicarum Antiquitatum vernaculi vindicis, *Philonis Judæi*, qui cum in Allegoriis totus versetur, de arcanis illis *Cabbalæ* nihil omnino habet; *Origenis*, qui tot Judæos de rebus Judaicis consuluit, qui de Traditionibus Judaicis toties verba fecit, prępipue Libro 4. Περὶ Αρχῶν, Cap. 2. qui sensum allegoricum Scripturę Sacrę ubique sectatur, de Cabbalæ Mysteriis se aliquid novisse nullibi indicat; *S. Epiphanii*, qui Judęis parentibus natus, & jam adolescens Christianam Religionem amplexus, sæpe de Judęorum Sectis, ac Traditionibus quas Δευτερώσεις vocant, agit *Hæresi* 13. 14. 15. 16. & seq. & in Responsione ad Epistolam *Pauli & Acacii*: Aliasque hujusmodi Δευτερώσεων *Moysi*, alias *Akibe* quasdam *Addæ Suæ Judæ*, nonnullas *Hasmonæis* tribui refert: Mirabilis illius artis, scilicet Cabbalę *a Moyse*, vel *Esdra* traditę, aut Librorum de illa editorum nusquam meminit. *S. Hieronymi*, qui Judaicarum Traditionum toties mentionem fecit, toties eas explicuit, toties Judæos Præceptores conduxit ut eas addisceret, tot annis in Judæa & Syria commoratus est, & tamen de Cabbala & Libris Cabbalisticis nihil uspiam habet. Commentario quidem in Caput 25. *Jeremiæ* explicans illa verba, *Et Rex Sesac bibet post eos*, notat *Sesac* positum esse pro *Babel* commutatione literarum Alphabeti Hebræis familiari, sed ex Cabbalæ arcanis id non eruit *S. Hieronymus*, neque Propheram Arte Cabbalistica id feciſse innuit, sed ex Linguę Hebraicę proprietate, & usu. Ait enim: *Quo modo Babel intelligatur Sesac, non magnopere laborabit, qui Hebrææ Linguæ parvam saltem habuerit scientiam*. At Cabbalæ Mysteria intelligere non ita facile est. Unde *Elias Levita* in *Thesbite*, se non posse hanc Sapientiam sufficienter exponere, & ob pravitatem suam non attigisse istam Sapientiam, & scientiam Sanctorum profitetur. Denique Cabbalę proprie sumptę nulla in Thalmude, in Midraschim, in antiquis ullis Judæorum Libris memoria, nullum vestigium occurrit. Dixi, Cabbalę proprie sumptę: Nomen enim Cabbalę nunc a Judęis tribus modis sumitur, ut observat *Morinus* Lib. 2. *Exercitat.* 11. Cap. 5. §. 2. Primo pro Traditionibus, quas vocare solent *Tora Behalpe*, *Legem Oralem*, quæ Thalmude continetur: Immo totum Thalmud nihil est aliud quam Lex Oralis scripta. Secundo pro Rabbinorum & Doctorum a *Mose* ad hęc usque tempora successione: De qua Cabbalæ specie *R. Abraham Levita*, & *Ghedalias* scripserunt, Libroſque suosde Cabbala inscripserunt, ille *Librum Cabbalæ*, hic *Catenam Cabbalæ*. Hęc Cabbalę species ad primam aliquo modo refertur. Nihil enim in ea agitur, quam Doctorum Historia qui Legem Oralem docuerunt, & aliis tradiderunt. Tertio Cabbala dicitur Doctrina quędam Mystica, ex variis Nominum divinorum combinationibus & resolutionibus, literarum Alphabeti vario situ, permutatione, decussatione, decem *Sephiroth* sive Dei Attributis varie inter se comparatis, orta & eruta, quæ præ cæteris Libro *Zohar* continetur. Cabbalæ hoc tertio modo sumptæ nulla in *Thalmude* mentio, nulla in *Midraschim*, nulla in antiquo ullo Libro memoria, nullum vestigium. Nec

enim

enim hujus rei vestigium voco grammaticas subtilitates, quæ rarissime in antiquis eorum Libris occurrunt. Hoc enim fert linguarum genius, quę literis Alphaberi sui utuntur numerorum & siphrarum loco. Sed quando quid ejusmodi faciunt, sensum moralem simpliciter inde eliciunt, non in mysticos & tenuissimos aliis ejusdem farinæ insitos divagantur. Hæc *Morinus*.

Objicitur, *Esdram* septuaginta Libros Cabbalisticos Dei iussu & afflatu scripsisse, cum solis Sapientibus communicandos: *Moysi* vero arcanam hanc sapientiam a Deo traditam in Monte Sinai, & ad *Esdram* usque Traditione transmissam, qui primus illam scriptis prodidit. Id ex Libro 4. *Esdræ*, Cap. 14. compertum esse, ubi Deus de horum arcanorum revelatione Moysi facta ait: *Revelans revelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando Populus meus serviebat in Ægypto, & misi eum de Ægypto, & adduxi eum super Montem Sinai, & detinebam eum apud me diebus multis, & enarravi ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem; & præcepi ei, dicens: Hæc in palam facies verba, & hæc abscondes*. De *Esdra* vero poliquam Libros quatuor supra ducentos jussu Dei quadraginta diebus scripsisset, subditur: *Et factum est cum complevissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti in palam pone, & legant digni & indigni: Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos Sapientibus de Populo tuo. In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen*. Horum Exemplaria Librorum magnis impensis a Judęis redemit *Joannes Picus Mirandulanus Comes*, ut ipse testatur.

Respondetur, Librum Apocryphum idoneum ad faciendam fidem non esse: Libros autem *Esdræ* 3. & 4. ut Apocryphos ab Ecclesia rejici jure meritoque, cum fabulis scateant. Unde *S. Hieronymus Præfatione in Esdram & Nehemiam ad Domnionem & Rogatianum*, scribit: *Nec quemquam moveat, quod unus a nobis Liber editus est: Nec Apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur. Quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum Volumen coarctantur; & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor Senibus sunt, procul abjicienda*. Et Libro adversus Vigilantium: *Tu vigilans dormis*, inquit, *& dormiens scribis, & proponis mihi Librum Apocryphum, qui sub nomine Esdræ a te & a similibus tuis legitur. . . . . Quem ego Librum nunquam legi. Quid enim necesse in manus sumere, quod Ecclesia non recipit?* Quamvi ergo *Clemens Alexandrinus* Lib. 3. Stromatum Auctor Operis Imperfecti in Matthæum inter *S. Joannis Chrysostomi* Opera editi, Homilia 34. *S. Ambrosius* Libro *De Bono Mortis*, Cap. 11. Lib. 2. in *Lucam*, Lib. 2. *De Spiritu Sancto* Cap. 7. Oratione *De Obitu Satyri fratris*, & Epistol. 38. ad *Orontianum*, Quartum Librum *Esdræ*, velut Canonicum, & ab *Esdra* afflante Spiritu Sancto scriptum agnoverint, illum nihilominus Ecclesiæ judicio prę-eunte rejicimus, quæ *duos* tantum *Esdræ Libros* in Canonem admisit, ut constat ex *Origene* in Expositione primi Psalmi, referente *Eusebio* Lib. 6. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 25. Concilio Laodiceno Canone ultimo, *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, *S. Cyrillo Hierosolymitano*, *S. Epiphanio* Hæresi 8. & Libro *De Mensuris, & Ponderibus*, Cap. 28. *S. Hieronymo* locis mox laudatis, *S. Augustino* Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. & Lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. 25. *Innocentio I.* Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, Concilio Carthaginensi Canone 47. *Gelasius* cum Synodo Romana unum *Esdræ* Librum Canonicum agnoscit quod *Esdræ* & *Nehemiæ* Libri in unum Volumen compingerentur; & ne pluribus recensendis inutilem operam collocem, Sacra Synodus Tridentina Sessione 4. in Canonicorum Librorum Indice Librum dumtaxat *Esdræ* primum, & secundum, qui dicitur *Nehemias*, adscribit. Quod ergo Liber quartus *Esdræ* narrat de Libris quatuor & ducentis ab *Esdra* intra dies quadraginta conscriptis, & de Libris septuaginta ex eo numero cum solis Sapientibus communicandis, ad fabulas amandetur.

Quod spectat Mirandulanum Comitem, fumos ipsi Judæus aliquis venditavit, ipsique illusit, adscripto veteribus membranis *Esdræ* Scribæ & Synagogæ Magnæ Principis nomine, ut grandem ab illo pecuniam emungeret. Nec mirum, quod fraudem passus sit feliciſſimi cæteroquin ingenii Comes, quem juvenilis ætas, & sciendi cupido immensa impostoris hujusmodi nimis credulum effecerant. Nondum enim vigesimumquartum

ætatis annum exegerat, cum Apologiam ſuam ſcripſit, in qua de Libris illis hæc habet: *Hi Libri apud Hebræos hac tempeſtate tanta religione coluntur, ut neminem liceat niſi annos 40. natum attingere. Hos ego Libros non mediocri impenſa mihi cum comparaſſem, ſumma diligentia, indefeſſis laboribus cum perlegiſſem, vidi in illis, teſtis eſt Deus, Religionem non tam Moſaicam, quam Chriſtianam*, &c.

DISSERTATIO V.

De Perſarum Rege ſub quo Templi ſecundi fabrica abſoluta eſt.

SCaliger Lib. 6. *De Emendatione Temporum*, *Darium* illum cujus anno ſexto Templi inſtauratio abſoluta eſt, ut conſtat ex Libro 1. *Eſdræ*, Cap. 6. 15. contendit fuiſſe *Darium Nothum*. Alii pene omnes Eruditi viri *Darium Hyſtaſpis* filium fuiſſe volunt. Quid de Chronologica iſta Quæſtione mihi videatur, breviter exponam.

PROPOSITIO UNICA.

Darius Rex Perſarum, ſub quo Templi Inſtauratio abſoluta eſt, non Darius Nothus, ſed Hyſtaſpis fuit.

PRobatur primo ex Libro 1. *Eſdræ* Cap. 4. ubi habetur, Hoſtes Populi Dei *omnibus diebus Cyri Regis Perſarum*, dum ille nimirum aliis diſtentus eſſet, ac Maſſagetarum bello implicitus opus urgere non poſſet, illius Conſiliarios & Miniſtros muneribus corrupiſſe, ac Judæis impedimento fuiſſe ne Templum ædificarent, *uſque ad Regnum Darii Regis Perſarum*. Hic autem ideſignari *Darium* primum *Hyſtaſpis* filium illud argumento ſit, quod ſi plures hujus nominis Reges tunc Perſæ habuiſſent, poſteriorem a prioribus certo aliquo nomine Sacer Hiſtoricus diſtinxiſſet.

Deinde id per partes explicans *Eſdras*, quod ſummatim primo dixerat, ait, in principio Regni *Aſſueri* hoſtes illos, qui ſub *Cyro* clanculum egerant, ut impedirent opus ab eo juſſum, jam apertis accuſationibus Judæos petiiſſe, & ad *Artaxerxem* contra ipſos ſcripſiſſe. *Conduxerunt autem adverſus eos Conſiliatores, ut deſtruerent conſilium eorum omnibus diebus Cyri Regis Perſarum, & uſque ad Regnum Darii Regis Perſarum. In regno autem Aſſueri, in principio Regni ejus, ſcripſerunt accuſationem adverſus habitatores Judæ & Jeruſalem. Et in diebus Artaxerxis ſcripſit Beſelam Mithridates, & Tabeel, & reliqui, qui erant in conſilio eorum, ad Artaxerxem Regem Perſarum.* Is Urbem ædificari prohibuit, æmulorum Judaici Populi inſidiis circumventus, qui Edicto Regis accepto, *abierunt feſtini in Jeruſalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermiſſum eſt opus Domus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum*: Cujus anno ſexto Templi inſtauratio abſoluta eſt, ut dicitur Cap. 6. 15. Tres itaque Reges hic habemus apud *Eſdram* recenſitos, *Cyrum*, *Cambyſem*, qui & *Aſſuerus* dictus eſt, & *Artaxerxem*. (Unde Septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Aſſuero* habent *Artaxerxem*, & nonnulli Codices Latini Cap. 4. Libri 1. *Eſdræ* Verſ. 6. *In Regno autem Aſſueri, ipſe eſt Artaxerxes*,) & *Darium*. Vel ſi *Artaxerxem* alterum *a Dario* fuiſſe contendas, is erit *Smerdis Magus*, qui & *Oropaſtes*, Cteſiæ *Tanyoxarces*, qui paululum immutato nomine *Artoxerxes*, & *Artaxerxes* fuerit appellatus. Sic *Darius* quartus erit Regum, quorum ibi meminit *Eſdras*: adeoque erit *Darius Hyſtaſpis*, qui poſt *Cambyſem* regnavit, ſublato Mago. Porro ſi *Artaxerxes* ille, qui prohibuit ædificationem Templi, fuit *Longimanus*, ut putavit *Scaliger*: Ille vero *Darius*, cujus anno ſexto Templi inſtauratio abſoluta eſt, fuit *Darius Nothus*, cur Rerum Judaicarum ſtatum ſub *Cambyſe*, *Dario Hyſtaſpis*, *Xerſe I.* Artaxerxis Longimani patre, & ſub *Xerxe II.* ejuſdem filio, atque *Sogdiano* Eſdras breviter ſaltem non perſtrinxit? Nam ſi illi Templi inſtaurationem æque prohibuerunt, cur non pariter nominantur? Si vero faverunt operi, multo magis eorum nomen celebrandum erat.

Pro-

Probatur secundo. Si sub *Dario Notho* Templum ædificatum est, centum & septemdecim pene annis post Cyri Edictum in ruinis jacuit: Tot enim ab anno primo *Cyri* ad secundum *Darii Nothi* fluxerunt. At qui fieri potest ut *Esdras*, qui inter Seniores sub *Cyro* ascendentes nominatur 2. *Esdræ* 12. 1. quique Templi hujus ædificationem & vidit, & descripsit, ad hanc usque ætatem produxerit? Quod magis etiam de *Nehemia* urgeri potest. Ille enim inter eos pariter numeratur, qui sub *Cyro* cum *Zorobabele* ascenderunt. (*Esdræ* 2 2.) Et novæ deinde sub *Artaxerxe* Coloniæ dux fuit, acceptis anno Regni ejus vigesimo Diplomatibus. (2. *Esdræ* 2.) Porro si Rex Persarum, sub quo Templi absoluta est instauratio, fuit *Darius Nothus*, Artaxerxes cujus anno vigesimo Jerusalem venit *Nehemias* Urbem ædificaturus, fuit *Artaxerxes Memor* ejus filius. Ab anno autem primo Imperii Babylonici *Cyri* ad annum vigesimum *Artaxerxis Memoris* anni centum quinquagintaquatuor intercesserunt. Et cum soluta captivitas est, aliquot iam annorum erat *Nehemias*, qui inter Primarios Judaicæ Gentis cum *Zorobabele* reduces nominatur. Fuerit ergo viginti annorum; septuagesimum quartum & centesimum annum ipsum attigisse necesse est anno vigesimo *Artaxerxis Memoris*: Quod verisimile non est, cum tanto antea *David* dixisset: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: Si autem in Potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Præterea si quis *Nehemiæ* Caput decimum cum duodecimo conferat, homines plusquam viginti numerabit, qui Fœderi ab Israelitis, procurante *Nehemia* cum Deo inito subscripserunt, ex eorum numero qui *Zorobabele* duce ex Captivitate ascenderant anno primo *Cyri*. Estne vero credibile tot coætaneos viros, eodem genere oriundos, ejusdem consilii ac negotii participes & socios, iisdem casibus exercitos, in iisdem locis moratos, annis pene ducentis vixisse? Idem vivacitatis ac diuturnitatis privilegium ad eos omnes extendendum erit, quos his verbis compellare jubetur Aggæus Propheta: *Quis in vobis est derelictus, qui vidit Domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?*

Probatur tertio ex Judæorum verbis ad Christum (Joannis 2. 20.) *Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & in tribus diebus excitabis illud?* Nam a positis sub *Cyro* Templi fundamentis ad annum sextum *Darii Nothi*, quo instaurationem ejus absolutam fuisse contendit *Scaliger*, anni centum & viginti interjacent. *Aggæi* 2. 4.

Probatur quarto ex *Josepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4. *Sublatis deinde Magis, septem illæ Persarum familiæ Hystaspis filium Darium communibus suffragiis Regem declaraverunt. Is adhuc privatus voverat Deo, si Regnum adipisceretur, quicquid sacrorum vasorum apud Babylonem esset, remissurum se in Templum Hierosolyma . . . . . Magnis omnium studiis proficiebat Templi ædificatio juxta Mandata Cyri & Darii, prophetantibus interim Aggæo & Zacharia: absolutumque est intra septennium.*

Probatur quinto ex *Eusebio* in Chronico. *Persis*, inquit, *regnavit tertius Darius filius Hystaspis. Prophetabant apud Hebræos novissimi Aggæus, Zacharias, & Malachias. Secundo anno Darii Regis Persarum Templum in Hierosolymis exstruitur a Zorobabele; consummaturque opus anno quarto. Remissio quidem Captivitatis Judæorum, & venia Templi ædificandi sub Cyro exordium habuit: Sed consummatur Templum sub Dario: Quia vicinæ Gentes assiduis incursionibus ædificationem Templi impedierunt.* Clemens quoque congruit in primo Stromate ita scribens: *Et perseveravit Captivitas annis septuaginta, usque ad secundum annum Darii filii Hystaspis, qui Persis, Assyriis, & Ægypto regnavit: Sub quo Aggæus & Zacharias, & unus ex duodecim, qui vocatur Angelus, prophetaverunt: Sacerdotioque functus est Jesus filius Josedech.* Eumdem consule Lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, Cap. 2.

Probatur sexto ex *S. Hieronymo*, Prologo in *Aggæum* Prophetam, & in Cap. 1. *Zachariæ*, diserte asserente, *Darium* illum sub quo hi duo Prophetæ vaticinati sunt, & Templum instauratum est, fuisse *Darium* filium *Hystaspis*.

Objicitur pro *Scaligeri* sententia: Ante *Darium* illum, sub quo Templi instauratio perfecta est, Rex Persarum *Artaxerxes* nominatur ab *Esdra*, Cap. 4. Sed nullus hoc nomine ante *Darium* Hystaspis apud Persas regnavit. Sunt enim hi Reges Persarum ordine suo recensiti, *Cyrus*, *Cambyses*, *Magus*, *Darius Hystaspis*, Xerxes, *Artaxerxes Longi-*

manus, *Xerxes II. Sogdianus*, *Darius Nothus*, *Artaxerxes Memor*, *Artaxerxes Ochus*, *Arses*, *Darius Codomanus*. Templum igitur ſub *Dario Hyſtaſpis* inſtauratum non fuit.

Secundo. Cum neceſſe habuerit *Darius* Edictum *Cyri* conſulere, & Archivia luſtrare, ut de conceſſa olim Judæis a *Cyro* redeundi & Templi inſtaurandi facultate conſtaret, liquet utique rem fuiſſe non novam, neque heri vel nudiuſtertius factam: Recens autem fuiſset, ſi *Darius* ille eſſet filius *Hyſtaſpis*. Nam a primo anno *Cyri* quo Judæorum ſoluta Captivitas eſt, ipſiſque redeundi in Patriam, & Templum inſtaurandi facultas Edicto conceſſa, ad ſecundum *Darii Hyſtaſpis* annum, octodecim dumtaxat elapſi ſunt anni, brevius ſcilicet intervallum, quam ut Archiviorum reſerandi fuerint foruli, & luſtranda Tabularia, ad rem explorandam, cujus teſtes adhuc ſuperſtites erant.

Tertio. Annis ante ſecundum annum *Darii* ſeptuaginta, Jejunia quinti & ſexti Menſis inſtituta jam erant, ut *Zachariæ* 7. 5. ſignificatur. At ea non potuerunt alibi quam Hieroſolymis & in Eccleſia conſtitui. Nam nulla Solemnia celebrata ſunt in exilio, ut ex Scenopegiæ Feſto liquet, cujus cultus oblivioni traditus eſt. (*Nehemiæ* 8. 15. 16.) Sed & *Daniel* a quarta die Niſan ad vigeſimam quartam jejunat. Ergo 14. Niſan Paſcha non celebravit. Nulla ergo Solemnia aut Jejunia in Deportatione inſtituerunt, ſed in Palæſtina, jam Altari ſtante, & jugi Sacrificio obtinente, illa inſtituta ſunt. Cum igitur *Zacharias* anno ſecundo *Darii* prophetans aſſerit ante annos 70. inſtituta eſſe Menſis quinti ac ſeptimi Jejunia, ſi ab anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis* retro numeres, nempe ab anno Periodi Julianæ 4194. deſinet calculus in annum quartum a capto *Sedekia*, quo nulla erat Eccleſia in Palæſtina. Quare ab anno ſecundo *Darii Nothi* retexendi ſunt, ut deſinant in 28. *Darii Hyſtaſpis*, quo tempore Judæi Hieroſolymis quidem degebant, ſed nondum Templum ac Mœnia Urbis extruxerant.

Reſpondetur ad primam Objectionem, *Aſſueri* & *Artaxerxis* nomen multis Regibus apud Perſas fuiſſe commune. Unde *Artaxerxes* ille qui *Darium Hyſtaſpis* anteceſſit, non fuit *Artaxerxes Longimanus*, ſed *Cambyſes*.

Ad ſecundam Objectionem reſpondetur, non ideo neceſſe fuiſſe ad Tabularia recurrere, quod de Edicto *Cyri* in gratiam Judæorum lato dubitaretur; aut quod illud ex hominum memoria temporis diuturnitas deleviſſet; ſed ut facultatis & gratiæ a *Cyro* conceſſæ conditiones, cunctaque Edicti, ad quod provocaverant Judæi, capita cognoſcerentur, ad ejuſque formam illud *Darii* conſcriberetur.

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, quod etſi Paſcha, Pentecoſte, Scenopegia, celebrari extra Jeruſalem nefas fuerit, ob Sacrificia, quæ non alibi quam in Templo licebat offerri: falſum tamen eſt quod alia Solemnia & Jejunia, quæ certo loco nequaquam ex Lege ſunt adſtricta, tempore Deportationis inſtitui non potuerint. Certe *Mardochæus* & *Heſter* in Perſide Solemnia Feſta non ſolum inſtituerunt; ſed eorum quoque religionibus Judæos omnes obſtrinxerunt, & Feſtum *Phurim* biduo peragendum, die ſcilicet 14. & 15. Menſis Adar, ob liberationem totius Gentis ab inſidiis *Aman*, poſteris etiam perpetua Lege commendarunt, ut habetur Libri *Eſther* Cap. 9.

DISSERTATIO VI.

De Prophetis qui ſoluta captivitate vaticinati ſunt.

ARTICULUS I.

De Aggæo Propheta.

Aggæo nomen & dignitas Prophetæ aſſeritur.

I. AGgæum, *Zachariam*, & *Malachiam* ex albo Prophetarum perperam expunxerunt *Iſaacus Abrabaniel*, nonnullique alii Hebræi, quod Synagogæ Magnæ Proceres fuiſſe credant, quæ ex Sapientibus, non ex Prophetis conflata eſſet. Ipſius *Aggæi*, necnon *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libris, & *Eſdræ* teſtimonio refelluntur, qui Prophetarum nomen illis tribuunt: Et Eccleſiaſtici 49. 12. ubi duodecim Prophetarum fit honorifica mentio: *Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo: Nam corroboraverunt Jacob,* & re-

& redemerunt se in fide virtutis: Quo numero tres illos postremos Prophetas comprehendi manifestum est. Futurorum denique vaticinationes, quæ ipsorum Scriptis continentur, ipsos Prophetæ dignitate & nomine fraudari non sinunt. Vaticinatus est *Aggæus* anno *Darii Hystaspis* secundo, Judæosque increpitos, quod neglecta Domus Dei instauratione proprias domos curarent, quam ob causam illis immissam a Deo sterilitatem significavit: illos ad sacrum Opus sub *Cyro* cœptum, eoque per bella occupato, & *Cambyse* circumvento intermissum, tandem perficiendum hortatus est. *Zorobabel* Ethnarcha e *Davidis* stirpe, & *Jesus Josedech* Sacerdos Maximus, ac reliqui de Populo, Prophetæ prædicatione permoti manum operi ad moverunt: Quorum cœptis, volente Deo ac regente, favit *Darius Hystaspis* Rex Persarum. *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetiis fidem facit *Esdras* Lib. 1. Cap. 5. 1. 2. *Prophetaverunt autem*, inquit, *Aggæus Propheta*, & *Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedech, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jerusalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Et Cap. 6. 14. *Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ filii Addo.*

II. Ex *Aggæo* sumptum est illud *S. Pauli* ad *Hebræos*: Cap. 13. 26. de Christo Oraculum? *Cujus vox movit terram tunc: Nunc autem repromittit, dicens: Adhuc semel: & ego movebo, non solum Terram, sed & Cœlum.* Sic enim *Aggæus*, Cap. 2. 7. *Quia hæc dicit Dominus Exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum & Terram, & Mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes.* Et vers. 22. *Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum: Loquere ad Zorobabel Ducem Juda, dicens: Ego movebo Cœlum pariter & Terram.* Hanc orbis commotionem Christo *S. Paulus* optimo jure accommodat: Pars est enim celeberrimi & clarissimi de Christo Vaticinii: Siquidem priore loco subdit Aggæus: *Et veniet Desideratus cunctis Gentibus, & implebo Domum istam gloria, dicit Dominus Exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domus istius novissimæ plusquam primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus Exercituum.* Desideratus Gentibus Christus est, quem Patriarcha *Jacob* futurum *Expectationem Gentium* prædixit *Geneseos* 49. De quo *Isaias* laudatus a *S. Paulo* ad *Romanos* 15. 12. ait: *Exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.* Secundo Templo majorem gloriam conciliavit Christus in ipso docens: ipse enim *Rex gloriæ* Psal. 23. 7. 8. & *Dominus gloriæ* 1. ad *Corinthios* 2. 8. appellatur. In templo suo daturum se pacem Deus pollicetur: Christus scilicet *Princeps pacis*; & *Pax nostra est.* Hoc Vaticinium de Messia interpretatus est *R. Akiba* Libri *Sanhedrim* Cap. ultimo: Idque præclaro Commentario *S. Hieronymus* illustrat. *In Hebraico*, inquit, melius & significantius habetur: *Et movebo omnes Gentes, & veniet Desideratus cunctis Gentibus. Vere enim postquam ille venit, impleta est gloria Domus Domini. Et quantum Dominus distat a servo, tantum Domus Domini melior est, cui præest Dominus, a Domo priore, cui præfuit servus. Quod autem ait: Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus Exercituum: Non puto quemquam existimare quod de argento loquatur & auro, quæ a divitibus & Regibus possidentur. Hoc enim modo non solum argentum & aurum Dei est quasi Creatoris, sed & cætera metalla ..... Sed ego argentum quo Domus Dei ornatur, existimo eloquia Scripturarum, de quibus dicitur:* Eloquia Domini eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. *Et aurum quod in occulto Sanctorum sensu, & cordis versatur arcano, & splendet vero lumine Dei, quod & Apostolum de Sanctis, qui super fundamentum Christi ædificant, sensisse perspicuum est:* Aurum, argentum, lapides pretiosos, *ut in auro sensus occultus sit: In argento, sermo dicens: In lapide pretioso, opera Deo placentia. His metallis illustrior fit Ecclesia Salvatoris, quam quondam Synagoga fuerat: Hic lapidibus vivis ædificatur Domus Christi, & pax ei præbetur æterna.*

Aggæi de Christo Vaticinium.

Psal. 2.

2. Cor. 3. 6.

Idem Vaticinium ad Christum pertinere *S. Augustinus* confirmat Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 35. *Aggæus*, inquit, *Christum & Ecclesiam hac apertius brevitate prophetat*: Hæc dicit Dominus Exercituum: Adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum & Terram, & Mare, & aridam, & movebo omnes Gentes; & veniet

„ Desi-

„ Desideratus cunctis Gentibus. *Hæc Prophetia partim jam completa cernitur, partim speratur, in fine complenda. Movit enim Cœlum Angelorum & Siderum testimonio, quando incarnatus est Christus: Movit Terram ingenti Miraculo de ipso Virginis partu. Movit Mare & aridam, cum & in Insulis, & in orbe toto Christus annuntiatur. Ita moveri omnes Gentes videmus ad fidem. Jam vero quod sequitur:* Et veniet Desideratus cunctis Gentibus, *de novissimo ejus expectatur adventu. Ut enim desideratus esset expectantibus, prius oportuit eum dilectum esse credentibus.*

Idem confirmat *S. Cyrillus Alexandrinus* Commentario in Aggæum. *Redit*, inquit, *ad Ecclesiam ex Gentibus, & ad tempora adventus Salvatoris nostri. Tunc nimirum promittit ipsum agitaturum Cœlum & Terram, Mare quoque, & insuper omnes Gentes. Ait namque:* Adhuc semel; ego movebo. *Quod meo quidem judicio hunc sensum continet. Quando Israelem, qui Idolis servierat, Ægyptiorumque moribus & Legibus innutritus erat, vindicare in libertatem cogitabat, & ad veritatis agnitionem transferre volebat, visus est tantum non omnia concutere, aquis quidem in sanguinem versis, Cœlo grandine demissa, Mari diviso, & instar murorum aquis defixis, & Cœlo Manna suppeditante.* „ *Tale quiddam Psalmista*: Deus cum egredereris coram Populo tuo, cum pertransires „ in deserto, Terra mota est: Etenim Cœli distillaverunt. *Commotam vero tunc Terram dicimus, utpote agitationem inconsultam sustinentem in tam nobili excessu filiorum Israel, & latentem mortalium neminem. Istiusmodi motum rursus futurum dicit tempore adventus Salvatoris nostri: Quippe nemine ignoraturo quæ per illum evenient bona. Cognovit enim Cœlum hoc Mysterium, cujus testis est Paulus:* Ut innotescat nunc, *inquit*, „ Principatibus & Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. *Ephes.* 5. „ *Cognovit similiter omnis Terra & Mare, hoc est, Insulæ ..... Prædicatum est enim Evangelium per omnes Gentes, juxta vocem Salvatoris. Et nunc*, Adhuc, *inquit*, semel *Versionem 70. Interpretum sequitur S. Cyrillus.* „ & movebo Cœlum & Terram, & tunc venient electa omnium Gentium, & im- „ plebo Domum istam gloria. *Fuerunt enim innumeri ex omni Gente insignes, & electi qui crediderunt, & quasi splendida quædam anathemata seu donaria in Domum Dei congregati, & illi ita decus conciliantes, eamque glorioſam, & celebrem reddentes, a Christo vicissim glorificati sunt.* „ Meum est argentum, & meum est aurum. *Perinde ac si dicat: Ne inglorium fore existimetis Templum, quoniam auro & argento splendidisque divitiis fortasse carebit. Non indigeo his. Meum est enim argentum & aurum omne. Potius germanos ac sinceros adoratores requiro. Horum fulgore Templum meum inaurabo..... Sit ornatus meus, qui est fide recta præditus, virtutis ornamentis eximius, charitate in me splendidus, mundus corde, pauper spiritu, misericors & bonus. Sic enim ad Templum, hoc est, ad Ecclesiam congregati & collecti, eam præclaram & conspicuam efficient.* Qua „ re magna erit gloria Domus istius novissima super primam, dicit Dominus Omnipo- „ tens: Et in loco isto dabo pacem. *Tempore enim adventus Salvatoris nostri glorioſius absque ulla comparatione divinum Templum apparuit, tantoque illo veteri præclarius & excellentius, quanto quis cultum Religionis legalem a cultu in Christo & Evangelio, & veritatem ab umbris differre judicaverit. Ad hæc illud quoque dici posse arbitror: Unum erat Templum, & Hierosolymis tantum, & Gens Israelitica in eodem Sacrificiis fungebatur. Postquam vero nostrum similis factus est Unigenitus, cum esset Deus & Dominus, & illuxit nobis, de cætero Orbis Terrarum Dominus Sanctis, & adoratoribus innumerabilibus qui spiritualibus Sacrificiis & odoribus universorum Deum venerantur, impletus est. Verum est igitur, gloriam novissimi Templi, Ecclesiæ puta, majorem fore. Sollicitis autem, & de eius ædificatione laborantibus velut xenium a Salvatore, & donum de Cœlo datum iri Christum, omnium pacem, per quem accessum habemus in uno Spiritu ad Pa-* *Ephes.* 21. „ *trem, declarat, cum ait:* Dabo pacem in loco isto, & pacem animæ in acquisitionem *Joan.* 14. „ omni construenti ad excitandum Templum hoc. *Ait enim alicubi Christus quoque: Pacem meam do vobis. Quæ res quomodo conducat diligentibus, docebit Paulus: Pax* *Philip.* 4. *Christi*, inquit, *quæ exuperat omnem sensum, custodiet corda vestra, & intelligentias vestras.*

A R-

ARTICULUS II.

De Zacharia Propheta.

I. *Zacharias* filium *Barachiæ*, filii Addo seipsum dicit. *Filium Addo simpliciter* appellat *Esdras* Cap. 5. Septuaginta *Barachiæ* & *Addo* filium vocant. *S. Hieronymus* in Interpretatione sua ad Hebraicam veritatem edita, *Zachariam filium Barachiæ, filium Addo Prophetam*. Addonis filius dicitur, id est, nepos, ut ex Vulgata nostra colligitur. Alias enim generali filiorum nomine nepotes ab Hebræis appellari solent, ut probat illud Matthæi 1. *Liber Generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham*. An verisimile est quod ait *S. Hieronymus*, *Addonem* hunc *Zachariæ* avum eum ipsum esse, qui ad *Jeroboamum* in Bethel sacrificantem missus, futuram sacrilegi Altaris demolitionem prædixit? Inter avum enim & nepotem quadringenti & quinquaginta anni intercessissent. Difficultas omnis evanescet, si Barachiam *Zachariæ* patrem filium *Addo* appellatum statuamus, quod ex ejus quidem stirpe, non quod ab ipso immediate genitus sit. Vaticinatus est *Zacharias* anno secundo *Darii Hystaspis*, mense octavo, duobus post *Aggæum* mensibus. Hinc colligere licet, nostrum hunc *Zachariam* diversum esse ab altero *Zacharia* filio etiam *Barachiæ*, cujus meminit *Isaias* Cap. 8. cum inter *Achazum* Regem Juda, ad cujus ætatem pertinet hoc *Isaiæ* Caput, & *Darium Hystaspis* anni plusquam ducenti intercesserint. Accedit quod ille *Zacharias* Isaię, quem Editio vulgata *Barachiæ* filium facit, *Jebarechiæ* filius fuerit juxta Hebraicos Codices. Alius etiam fuit Propheta noster ab illo qui *Joasi* Regis jussu in Atrio Domus Domini lapidibus obrutus est, ut narratur 2. *Paralipomenon* Cap. 24. 21. Utrum vero ille de quo agimus idem cum illo sit, quem Christus *Matthæi* 23. 25. & *Lucæ* 11. 52. interfectum dicit a Judæis inter Templum & Altare, an potius *Zachariam* alterum a *Joaso* Rege oppressum Christus indigitaverit, difficultas non levis est. In ea constans sum opinione, quam olim adstruxi, *Zachariam* inter Minores Prophetas undecimum illum ipsum esse quem Christus commemoravit. Nam Salvator noster justos viros recensens a Judæis occisos, & incipiens ab *Abele*, desinere videtur in ultimo Prophetarum quos interfecerunt. At post illum *Zachariam*, de quo in Paralipomenis, multi alii Prophetæ justique viri a Judæis trucidati sunt. Secundo, ille Paralipomenon, filius erat *Jojadæ* Summi Sacerdotis, unde ibi dicitur: *Et non est recordatus Joas Rex misericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius secum, sed interfecit filium ejus*. Ille vero Christi: filius erat Barachiæ: *Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum & Altare*. Propheta autem noster *Barachiæ* filium se declarat. Hunc nodum quidem solvit *S. Hieronymus*, dicendo *Jojadam* ipsum a Christo *Barachiam* appellatum, eoque nomine Sacerdotis *Jojadæ* justitiam commendari. Id tamen, licet ingeniose excogitatum, minus probabile videtur. Nullum enim in Scriptura Sacra fundamentum habet substitutio nominis *Barachiæ* pro *Jojada*. Nullibi in Historia Sacra Veteris Testamenti *Jojadæ* Pontifici nomen etiam *Barachiæ* fuisse legimus. *Jojadas* appellatus etiam est *Johanam* ut constat ex 1. *Paralipomenon* 6. 9. nusquam *Barachias*. An ergo verisimile est, Christum utrumque Summi illius Sacerdotis nomen ex Scriptura notum prætermisisse, ut eum alio nomine Judæis ignoto, & justis omnibus communi, quatenus *Benedictum Domini* significat, indigitaret? In Evangelio quidem, quo utuntur Nazarei, pro filio *Barachiæ*, filium *Jojadæ* scriptum se reperisse *S. Hieronymus* testatur: Sed major est cęterorum omnium Codicum S. Matthęi, Græcorum, Latinorum, Syriacorum, Persicorum, Æthiopicorum, Arabicorum fides, in quibus *Zacharias* filius *Barachiæ* legitur, quam illius Nazaræorum, cui *Hieronymus* ipse fidem derogavit, cum Novum Testamentum *S. Damasi* Pontificis Maximi jussu Græcæ fidei reddidit. Tertio, *Zacharias* ille, de quo in Paralipomenis, occisus est in *Atrio Domus Domini*: in Atrio utique Populi: Hic autem de quo Christus, *Inter Templum & Altare*, id est, in Atrio Sacerdotum. Unde locum hic non habet *S. Hieronymi* objectio, quod *Zachariæ* Prophetę temporibus vix ruinæ

Zachariæ genus.

Matth. 23.

Tem-

Templi ſuperfuerint. Neque enim id neceſſe eſt, ut inter Templum & Altare occiſus fuerit. Altare ſcilicet æneum Holocauſtorum præ foribus Templi poſitum erat, ita ut iis apertis in conſpectu omnium Sacrificia fierent, ut ait *Joſephus* Lib. 8. *Antiquitatum*, Cap. 2. Templum vero proprie dicebatur pars illa Domus Dei, quę alias vocabatur *Sancta*, ad quam Sacerdotibus ſolis patebat aditus. Hanc inter & Altare Holocauſtorum occiſum *Zachariam* Chriſtus ſignificat. Sed, inquiunt, *Zachariam* Propheram a Judæis occiſum inter Templum & Altare Scriptores Sacri non tradunt. Quaſi ſatis non ſit id a Chriſto traditum eſſe. Unde *Origenes* Epiſtola ad *Africanum* ſcribit: *Sed & de Zacharia filio Barachiæ, occiſo inter Templum, & locum Sacrificiorum, a Jeſu quidem didicimus, a nulla vero alia Scriptura cognovimus.*

Zachariæ Vaticinium. II. Reditum reliquiarum Judæ in Jeruſalem, & inſtaurationem Templi ac Urbis proxime futuram vaticinatur *Zacharias*, Populique proſperitatem. *Jeſum Joſedech* Sacerdotem Magnum, & *Zorobabelem* ad fabricam Templi conſummandam adhortatur, illos ſub duarum olivarum ſymbolo deſignans. Sub figura quatuor quadrigarum *Cap.* 6. quatuor Imperia repræſentat, quæ ſibi ordine ſucceſſerunt, & ſe mutuo everterunt, Babylonicum, Perſicum, Græcum, & Romanum, ſub quo naſciturus erat Chriſtus; de quo, & ejus Eccleſia inſignia clariſſimaque Oracula edidit.

Zachariæ Vaticinia de Chriſto & Eccleſia. III. Ad Chriſtum ſcilicet pertinet illud Capitis ſecundi: *Hæc dicit Dominus Exercituum: Poſt gloriam miſit me ad Gentes, quæ ſpoliaverunt vos: Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Quia ecce ego levo manum meam ſuper eos, & erunt prædæ his qui ſerviebant ſibi; & cognoſcetis quia Dominus Exercituum miſit me. Lauda, & lætare filia Sion: Quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in Populum, & habitabo in medio tui; & ſcies quia Dominus Exercituum miſit me ad te.* Dominus Exercituum loquitur, & a Domino Exercituum ſe miſſum ſignificat, ut in medio Populi ſui habitet: *Hebr. 7.* Chriſtus ſcilicet verus Deus ac Dei Filius, a Deo Patre miſſus in Mundum eſt, & homo factus, medius noſtrum ſtetit, & habitavit in nobis. Incarnationis vero ejus fructus fuit converſio Gentium plurimarum ad Dominum, quę Chriſto in Gentem ſanctam, & Populum acquiſitionis factæ ſunt, ab eoque Populus Chriſtianus ſunt appellatæ. Converſis autem ad Chriſtum Gentibus Dęmones, quibus olim ſerviebant, in prędam dati ſunt. *Theodoreti* verbis hunc locum illuſtrare placet, hujuſque explicationem Vaticinii confirmare. *Hæc*, inquit, *adumbrate & typice illis evenerunt*, (nempe Judæis) *Prophetiæ autem veritas in nobis apertiorem exitum habuit. Dęmones enim nos depopulantes, & mentem noſtram ſibi vindicantes, omniaque noſtri corporis membra in ſervitutem ſuam redigentes, Chriſtus Dominus profligans, ſub jugum eos ſubjecit Sanctorum ſervorum ſuorum . . . Sic etiam ante victores Martyres uſque in hanc diem clamant, invitique illorum victoriam prædicant, ſuamque infirmitatem declarant. Hos igitur, qui nos olim prædati ſunt, tamquam ſpolia quædam ſpoliatis dedit ille qui poſt gloriam miſſus eſt; ut veterem gloriam, quam deceptus perdidit generis auctor Adam, hanc natura noſtra recuperaret; & cognoſcamus benefactorem, & Salvatorem animarum noſtrarum, & Patrem, qui eum benignitate ſua miſit. Miſſus eſt autem non ut Deus, ſed ut homo. In quantum enim Deus æqualis eſt Patri . . . . Demonſtravit igitur nobis Propheta, non ſolum Divinitatem Perſonarum, ſed etiam æqualitatem Perſonarum.* Hæc enim dicit, Dominus omnipotens poſt gloriam miſit me. *Ergo & qui miſit Dominus omnipotens eſt, & qui miſſus eſt Dominus omnipotens, & nullum eſt dignitatum diſcrimen. Miſſus eſt autem, ut dixi, qua homo eſt, non qua Deus, diſpenſationem pro nobis peragens; & miſſus ſecum habuit, qui miſerat, Patrem.* Pater enim meus in me manens, ipſe facit opera. *Deinceps Propheta infert:* Lætare & gaude filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus. *Hæc etiam perſpicue in nos ex Gentibus vocatos, & ſalutem adeptos conveniunt, qui lætari & gaudere jubemur, ut qui nobiſcum verſantem habuerimus omnium rerum Dominum. Hoc autem loco pariter etiam Perſonarum binarium & æqualitatem docemur:* „ Ecce autem veniam, & habitabo in medio tui, „ dicit Dominus; & ſcies quia Dominus omnipotens miſit me ad te. Et poſſidebit „ Dominus Judam partem ſuam in Terra ſancta, & eliget adhuc Jeruſalem. “ *Ex Ju-*

da

da enim ſervi formam accepit Dominus, & eam partem ſuam fecit. Cujus rei teſtis eſt divinus Paulus exclamans: Manifeſtum eſt autem, quod ex Tribu Juda ortus ſit Dominus. *Et oſtendens quod non modo Jeruſalem, ſed etiam univerſum genus humanum ad ſalutem vocet, addit*: Timeat omnis caro a facie Domini, quoniam ſurrexit de nubibus ſanctis ſuis. *Nubes autem Sanctos Prophetas recte vocat, nihil ſuum loquentes, ſed tamquam ex Mari quodam gratiæ Spiritus pluviam propheticam haurientes. Ab his ſurrexiſſe & apparuiſſe illum dicit, quia cum per hos prædixiſſet adventum ſuum, & his quæ præſignificaverat finem impoſuiſſet, ipſa veritate Prophetiam divinam fuiſſe oſtendit. Hæc ſi Judæis ad tempus reverſionis accommodentur, ut quidam interpretati ſunt, non valde repugno. Quod vero prædictio verum & certum poſt Incarnationem Salvatoris noſtri exitum ſortita ſit, hinc intelligitur, quod ex eo tempore infinita Gentium millia, priori errore abjecto, ad Deum univerſorum tranſierunt, & Populus appellatus eſt divinus. Ex eo tempore pius cœtus ex Gentibus congregatus habitavit Jeruſalem. Ex eo tempore omnis caro & priorem Salvatoris adventum excepit, & ſecundum adventum extimuit.*

Jeſus Joſedech ut Chriſti Jeſu typus a Zacharia propoſitus

IV. *Zachariæ* Cap. 3. *Jeſus Sacerdos Magnus* nobilis typus eſt Chriſti Jeſu, *Sacerdotis in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Satan ſtabat a dextris Jeſu Sacerdotis Magni, ut adverſaretur ei: Diabolum Chriſtus Jeſus adverſarium habuit perpetuum, *Tentatus per omnia pro ſimilitudine abſque peccato*. Satanam Jeſu Joſedechidę repugnantem increpuit Dominus: Dęmonem tentatorem Chriſtus increpuit, dicens: *Vade Satana*, (Matthęi 4. 10.) *Et in Synagoga erat homo habens Dæmonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo. Et cum projeciſſet illum Dęmonium in medium, exiit ab eo, nihilque illum nocuit. Et factus eſt pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat immundis Spiritibus & exeunt?* (Lucę 4. 33. 34. 35. 36.) Jeſus indutus erat *veſtibus ſordidis; & ſtabat ante faciem Angeli*. Chriſtus *habitu inventus ut homo*, peccata noſtra ipſe tulit, ac ſupplicii ignominia fœdatus eſt. Et cum in agonia conſtitutus eſſet in Monte Olivarum, *Apparuit illi Angelus de cœlo, confortans eum*. (Lucæ 22. 43.) Jeſus Joſedechides noxis purgatus novas veſtes & mundas induit, eique cidaris impoſita eſt. *Eum, qui modico quam Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum*. (Epiſtolæ ad *Hebræos* 2. 9.) Jeſu Joſedechidę dixit Deus: *Tu quoque judicabis Domum meam, & cuſtodies Atria mea*. Chriſtum Jeſum Deus vivorum & mortuorum Judicem conſtituit, totiuſque Eccleſiæ Sanguine ejus acquiſitę cuſtodem præpoſuit. Chriſtum quoque manifeſte deſignat illud ejuſdem Capitis Verſ. 8. 9. 10. *Ecce ego adducam ſervum meum Orientem. Quia ecce lapis quem dedi coram Jeſu: Super lapidem unum ſeptem oculi ſunt: Ecce ego cælabo ſculpturam ejus, ait Dominus Exercituum; & auferam iniquitatem terræ illius in die una. In die illa, dicit Dominus Exercituum vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem, & ſubter ficum*, Et Cap. 6. 12. 13. *Hæc ait Dominus Exercituum, dicens: Ecce Vir Oriens nomen ejus; & ſubter eum orietur, & ædificabit Templum Domino. Et ipſe exſtruet Templum Domino; & ipſe portabit gloriam, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo*. Chriſtum Jeſum *Orientis* nomine ſignificatum conſtat ex Cantico *Zachariæ* patris S. Joannis Baptiſtæ: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto*. Servus appellatur a *Zacharia*, ut & ab aliis Prophetis: *Humiliavit* enim *ſemetipſum formam ſervi accipiens*. Lapidis unius ſymbolo adumbratur: Ipſe enim *lapis eſt quem reprobaverunt ædificantes, & factus eſt in caput anguli. In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in Templum Sanctum in Domino. Lapis ab hominibus quidem reprobatus, a Deo autem electus, & honorificatus, in quo & nos tamquam lapides vivi ſuper ædificamur in habitaculum Dei in Spiritu. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus*. (Actuum 4. 2. Ad Epheſios 2. 19. & ſeq. 1. Petri 2. 4. 1. ad Corinthios 3. 2.) Septem oculi providentiam Chriſti in Eccleſiam ſignificant. (Apocalypſis 5.) *Et vidi Agnum habentem oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram*. Sive ſeptem dona Spiritus Sancti, quibus cumulatus eſt Chriſtus. (*Iſaiæ* 11. 2.) Abſtulit iniquitatem terræ in die una, qua *Dedit ſemet-*

semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi Populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. (Ad *Titum* 2. 13.14.) Pax qua totus fruebatur orbis Christo Jesu nascente, significatur his verbis: *Vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.* Sicut & a *Michæa* Cap. 4. 4. *Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat.* Ædificavit Templum Domino, scilicet Ecclesiam Dei (*Matthæi* 16. 18. 19.) & Sanctos omnes, qui *tamquam lapides vivi superædificantur, Domus spiritualis, Sacerdotium Sanctum.* (1. Petri 2.) De quibus ait: *Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo Dei mei; & foras non egredietur amplius; & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen Civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cœlo a Deo meo, & nomen meum novum.* (Apocalypsis 3. 12.) Ipse portat gloriam. Est enim *splendor gloriæ, & figura substantiæ Dei, sedens ad dexteram Majestatis in excelsis.* (Ad *Hebræos* 1. 3.) Sedet & dominatur super solio suo: Deus enim suscitavit illum a mortuis, & *constituit ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.* (Ad *Ephesios* 1. 20. 21. 22.) Lege *S. Hieronymum* in Commentario hujus Capitis.

Christi triumphalis ingressus Hierosolymam.

V. Insignis est & illa de Christo prædictio Zachariæ 9. 9. 10. *Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi Justus & Salvator: Ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Et dispergam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli; & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ.* Hoc Vaticinium de Messia intellectum a Judæis, & in Christo Jesu fuisse completum, constat ex SS. Evangelistarum Matthæi & Joannis testimoniis. Matth. 21. *Cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset Bethphage ad Montem Oliveti: Tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in Castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: Solvite, & adducite mihi; & si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet; & confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Euntes autem Discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam & pullum; & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: Alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in altissimis.* Joannis 12. *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel. Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion: Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primum; sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.* Vaticinium illud *Zachariæ* ad *Zorobabelem* perperam detorquet *Grotius*. Neque enim ipse Rex fuit, nec pauper, nec asino vectus legitur, nec pacem Gentibus dedit, nec potestas ejus a Mari usque ad Mare, & a fluminibus usque ad fines terræ pertinuit. At Christus Jesus Rex est & Dominus omnium, de quo Angelus ad *Mariam* Virginem ejus Matrem: *Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum; & Regni ejus non erit finis.* Qui de seipso ait Matthæi 28. 18. *Data est mihi potestas in cœlo & in terra.* Ipse nihilominus pauper, qui de se ait Matthæi 8. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* De quo Apostolus 1. ad Corinthios 8. 9. *Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum dives esset, ut illius inopia vos divites essetis.* Ipse pacem hominibus dedit: De quo *Zacharias* Joan-

Grotius refellitur.

nes

nis Baptiſtæ pater : *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis*. Quo nato pax in terra nuntiata ab Angelo eſt hominibus bonæ voluntatis. Qui poſt Reſurrectionem ſuam Diſcipulis, & in ipſis Fidelibus omnibus pacem dedit, dicens: *Pax vobis*. In cujus ſanguine nos qui aliquando eramus longe, facti ſumus prope. *Ipſe enim eſt Pax noſtra* (ut ait Apoſtolus ad *Epheſios* 2. 13. 14.) Ejus denique poteſtas per totum orbem porrigitur, de quo & a *Davide* prædictum eſt Pſalmo 71. *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio Regis ... Et dominabitur a Mari uſque ad Mare, & a flumine uſque ad terminos orbis terrarum ..... Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei*. De quo Apocalypſis 11. 15. *Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum eſt Regnum hujus Mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum: Amen*. Judæorum quorumdam pertinaciam, & *Grotii* ingenio ſuo plus quam par fuiſſet permittentis temerariam libertatem, illud *Zachariæ* Vaticinium, quod expendimus, ad *Zorobabelem* detorquentium, Theodoreti verbis ſupereſt ut refellamus. *Hæc*, inquit, *ex ipſis rebus apertam habent expoſitionem. Etenim Rex, quem Prophetæ prædixerant, venit, & juſtitia ſua peccatum delevit, & manſuetudine diaboli ſuperbiam fregit, & qui pullo aſinæ inſedit, Reges habet adoratores, qui auro & lapidibus pretioſis ornatis vehiculis geſtantur. De hoc pullo Beatus etiam Jacob vaticinatur, dicens: Alligans ad vitem pullum aſinæ ſuæ*: „ Et diſperdet quadrigas Ephraim, & equum „ de Jeruſalem; & diſperdam arcus pugnantium, & multitudo, & pax ex Gentibus. “ *Hac*, inquit, *moderatione uſus Rex univerſorum Maximus, perdidit quadrigas ex Ephraim, & equum ex Jeruſalem, eorum audaciam, & Regnum diruens inſanum, & vero arcum etiam pugnantium perdidit, & multitudinem per Romanorum pacem Gentibus peperit, & facultatem veritatis enuntiandæ Præconibus largitus eſt. Nam poſtquam omnia ſub unum Imperium ſubjecta fuerunt, atque bella inter ſe Gentes gerere deſierunt, & pax toto orbe terrarum conſtituta fuit, intrepide Apoſtoli, quibus promulgandæ veritatis negotium datum fuerat, orbem terræ peragrarunt, & peragrantes orbem, homines ad vitam venati ſunt. Et quod omnium maxime eſt mirandum, is qui non habebat ubi reclinaret caput, quique pullo inſedit, totius Terræ, Mariſque, cum illi placuit, Imperium tenuit. Hoc vero etiam ſermo propheticus prædixit*: „ Et dominabitur aquis a Mari uſque ad Mare, & a flumi„ nibus uſque ad exitus terræ. *Ego vero Judæorum ſtuporem admiror, qui impudentiſſime hanc prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæſtinam tenuiſſe, ſed ſolam Judæam, ipſimet Judæi confitentur: Propheta autem prædixit eum qui pullo inſedit toti orbi imperaturum. Accedit, quod Chriſtum pullo uſum fuiſſe novimus: Zorobabel vero id feciſſe, nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conſcripſerunt. Quod ſi Chriſtus Dominus juxta Prophetiam pullo uſus eſt, & Imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus eſſe creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Iſrael, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia ſine dubitatione ad finem pervenit.* *Commentar. in Zachar. 9.*

VI. Chriſto Jeſu pariter conveniunt, quæ apud *Zachariam* ſequuntur ejuſdem Capitis Verſ. 2. *Tu quoque in Sanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. Ille enim ſurrexit *ſolutis doloribus inferni, & expolians Principatus & Poteſtates; traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo*. Et, *Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* (ut Patriarchas, cæteroſque Juſtos inde educeret) *Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia*. (1. Petri 3. 18. & ſeq. Coloſſ. 2. 15. ad Epheſios 4. 8. 9.) *Hunc Locum* (inquit Theodoretus) *ſive de morte æterna, ſive de errore Idolorum velit quis intelligere, a veritate non aberrabit. Sic enim & per Jeremiam ait univerſorum Deus*: „ Duo mala fecit Populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt „ ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas. *Sic autem laborioſum & inutilem Idolorum cultum nuncupavit. Nam miſere laborantes in Idolis colendis nullos ex his fructus ceperunt, ſed inſuper vitæ jacturam fecerunt. Cum in hoc lacu vincti eſſent homines, Chriſtus Dominus eos ſolvens & educens, ac pretioſo Sanguine libertatem eis donans, ad viam vitæ illos emiſit, cum eis Novum Teſtamentum dedit.* *Jerem. 2.*

VII. Per-

VII. Pergit Propheta ibidem Verſ. 16. & 17. *Et ſalvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem Populi ſui : Quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram ejus . Quid enim bonum ejus eſt, & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines* ? Lapides ſancti ſunt Chriſtiani qui ſecundum Evangelium vivunt , *Lapides vivi , ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum , ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu* . (1. Petri 2. 4. 5. ad Epheſios 2. 20.) Iidem Grex a Domino Jeſu Chriſto ſalvatus, & Populus ejus . Frumentum vero electorum & vinum germinans Virgines , ipſe Chriſtus eſt, qui loquitur in Evangelio Joannis 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet . Si autem mortuum fuerit , multum fructum affert*. De hoc tritico efficitur ille *Panis qui de cœlo deſcendit , & qui confirmat cor hominis*. Hunc panem comedunt, quin Chriſto robuſti ſunt ; & ad quos S. Joannes Evangeliſta loquitur : *Scribo vobis Juvenes, quoniam fortes eſtis, & Verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum* . Qui frumentum eſt electorum, ipſe eſt & vinum quod lætificat cor hominis , & bibitur ab his Virginibus , quæ ſunt ſanctæ corpore & ſpiritu, ut inebriatæ atque gaudentes ſequantur Eccleſiam, & dicatur de eis:

Pſ. 44. *Adducentur Regi Virgines poſt eam, proximæ ejus afferentur tibi . Afferentur in lætitia & exultatione , adducentur in Templum Regis* . Quæ inebriatæ poculo Salvatoris ajunt :

Cant. 2. *Introduxit me in cellam vinariam , ordinavit in me charitatem* . Hoc vino qui inebriati ſunt , *Sequuntur Agnum quocumque ierit . Hi cum mulieribus non ſunt coinquinati ; Virgines enim ſunt*. Lege *S. Hieronymi* Commentarium in hunc *Zachariæ* locum .

Chriſti venditio a Zacharia prænuntiata.

VIII. Venditionis Chriſti , cujus pretio ager figuli emptus eſt , prædictio extat *Zachariæ* 11. 12. 13. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium , decorum pretium quo appretiatus ſum ab eis . Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in Domum Domini ad ſtatuarium*. De Chriſto Jeſu hæc intelligenda conſtat ex Matth. 27. & 28. *Tunc abiit unus de Duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos . . . Videns Judas qui eum tradidit, quod damnatus eſſet , pœnitentia ductus , retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens : Peccavi , tradens ſanguinem juſtum . At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt . Conſilio autem inito , emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum . Propter hoc vocatus eſt ager ille , Haceldama, hoc eſt Ager ſanguinis , uſque in hodiernum diem. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos , pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſrael , & dederunt eos in agrum figuli , ſicut conſtituit mihi Dominus* . Prophetæ ſententiam *S. Matthæus* expreſſit , verba ipſa non reddidit, ut obſervat *S. Hieronymus* Commentario in Matthæum , & Libro *De optimo genere interpretandi* . In Chriſtum vero Jeſum convenire, præter ejus auctoritatem perſuadent accurate deſignata venditio, pretium venditionis , & numerus ac projectio nummorum , locus etiam projectionis, ac nomen loci . Nec refert quod *Zacharias* triginta argenteos projectos dicat *ad ſtatuarium* ; S. vero *Matthæus* emptum ex illis dicat *agrum figuli*. Idem enim Prophetæ & Evangeliſtæ ſenſus eſt. Vox ſiquidem Hebraica *Jotſer* fictorem ſignificat qui ex terra ſtatuas aut vaſa teſtacea fingit. Unde *S. Hieronymus* in hunc locum: Pro πλάσῃ *atque fictore*, inquit, *ſtatuarium olim interpretatus ſum verbi ambiguitate compulſus, quod ſtatuarium fictoremque uno ſermone ſignificat*. Sed cur *Zachariæ* Vaticinium *Jeremiæ* ab Evangeliſta tribuitur? Quidam memoriæ lapſum *S. Matthæo* tribuunt, quod

Cur hoc Vaticinium Jeremiæ tribuat S. Matthæus. de Auctore Spiritu Sancto afflato ſuſpicari nefas . Alii vel ex Libris *Jeremiæ* qui interierint, vel ex Apocryphis ſub *Jeremiæ* nomine vulgatis , vel ex Vaticiniis ore prolatis, & Traditione commendatis, non ſcripto proditis , volunt illud *Jeremiæ* ab Evangeliſta laudatum . *S. Hieronymus* Commentario in Matthæum , Apocryphum *Jeremiæ* Librum Hebraice ſcriptum a Nazarææ Sectæ homine Hebræo ſecum teſtatur communicatum, in quo teſtimonium illud propriis verbis conceptum extabat. Alii *Jeremiæ* nomen pro *Zachariæ* nomine *S. Matthæi* memoriæ occurriſſe volunt , afflatu Spiritus Sancti

idque,

idque conſiderantem Evangeliſtam reliquiſſe *Jeremiæ* nomen, ut ſignificaret eumdem Spiritum locutum per Prophetas, ideoque unius Vaticinia poſſe alteri tribui. *Sicut ſi quis volens alicujus verba indicare, dicat nomen alterius a quo dicta non ſint, qui tamen ſit amiciſſimus & familiaritate conjunctiſſimus illi cujus verba dicere voluit; & continuo recordatus alium pro alio ſe dixiſſe, ita ſe colligat atque corrigat, ut tamen dicat, bene dixi; quid aliud intuens, niſi tantam inter ambos eſſe concordiam, inter illum ſcilicet cujus verba dicere voluit, & alium, cujus ei nomen pro illius nomine occurrit, ut tale ſit hoc iſtum dixiſſe, quale ſi ille dixiſſet? Quanto magis hoc de Prophetis Sanctis intelligendum & maxime commendandum fuit, ut omnium Libros tamquam unum unius Librum acciperemus, in quo nulla rerum diſcrepantia crederetur, ſicut nulla inveniretur, & in quo major eſſet conſtantia veritatis, quam ſi omnia illa unus homo quamlibet doctiſſimus loqueretur? Quod ergo hinc argumentum ſumere conantur vel infideles vel imperiti homines, quaſi ad oſtendendam diſſonantiam Sanctorum Evangeliſtarum, hoc potius debent aſſumere fideles & docti, ad oſtendendam unitatem Sanctorum etiam Prophetarum.* Ita *S. Auguſtinus* Lib. 3. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Cap. 7. Alii ex *Jeremiæ* & *Zachariæ* collatis teſtimoniis Evangeliſtam id expreſſiſſe dicunt, quia *Jeremiæ* 32. 9. legitur, *Jeremiam* emiſſe agrum a filio fratris ſui, & dediſſe ei argentum, non quidem ſub hoc nomine pretii quod poſitum eſt apud *Zachariam*, triginta argenteis: veruntamen agri empti mentionem apud *Zachariam* non extare. Igitur *S. Matthæum* utriuſque Prophetæ locum, in quo Spiritu Sancto revelante noverat Vaticinium eſſe venditionis Chriſti a Juda proditore, & projectionis pretii ad emendum agrum figuli, in unam ſententiam conflaſſe, & ſub *Jeremiæ* nomine protuliſſe. *Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & emitur de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſæculo peregrinantes conſepeliuntur Chriſto per Baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Jeremiæ dixit Dominus, quia erit permanſio de captivitate liberatorum in illa terra.* Ita *S. Auguſtinus* ibidem. Alii reſpondent in hoc *Sancti Matthæi* loco eſſe σφάλμα γραφικόν, *mendum Scripturæ*, & pro *Zacharia* obtruſum *Jeremiam* ex ſcriptorum oſcitania & negligentia, eumque errorem ab uno Codice in reliquos propagatum, longe majorem Exemplarium partem invaſiſſe. Planior ac veriſimilior *Eruditis* quibuſdam Viris poſtrema hæc Reſponſio videtur, magnis etiam fulta Nominibus. Hanc enim approbant *Origenes* Tractatu 35. in *Matthæum*, & *Euſebius* Libro 10. *Demonſtrationis Evangelicæ*, pag. 482. *Sancto* quidem *Auguſtino* reſponſio iſta non placuit, ipſius tamen uſum liberum reliquit, ut quæ non levi fundamento niteretur. *Si quis*, inquit, *movetur, quod hoc teſtimonium non invenitur in Scriptura Jeremiæ Prophetæ, & ideo putat Fidei Evangeliſtæ aliquid derogandum, primo noverit non omnes Codices Evangeliorum habere, quod per Jeremiam dictum ſit, ſed tantummodo per Prophetam. Poſſemus ergo dicere his potius Codicibus eſſe credendum, qui Jeremiæ nomen non habent. Dictum eſt enim hoc per Prophetam, ſed, Zachariam; Unde putatur Codices eſſe mendoſos qui habent nomen Jeremiæ; quia vel Zachariæ habere debuerunt, vel nullius, ſicut quidam, ſed tantum,* PER PROPHETAM DICENTEM, *qui utique intelligitur Zacharias. Sed utatur iſta defenſione cui placet: Mihi autem cur non placeat, hæc cauſa eſt, quia & plures Codices habent Jeremiæ nomen; & qui diligentius in Græcis Exemplaribus Evangelium conſideraverunt, in antiquioribus Græcis ita ſe perhibent inveniſſe: Et nulla fuit cauſa cur adderetur hoc nomen ut mendoſitas fieret. Cur autem de nonnullis Codicibus tolleretur, fuit utique cauſa, ut hoc audax imperitia faceret, cum turbaretur quæſtione, quod hoc teſtimonium apud Jeremiam non inveniretur.* Jeremiæ nomen nec Syriaca Interpretatio præfert nec Perſica. *Rupertus* Abbas Libro 11. *De Gloria & Honore Filii hominis*, hunc locum profert abſque Prophetæ nomine: *Tunc impletum quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos*, &c. In Commentario vero hæc habet: *Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias eſt; ſed per incuriam Scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia nominaretur Jeremias.* E recentioribus *Franciſcus Lucas Burgenſis* in Notis ad Varias Lectiones Editionis Latinæ Evangelii ſecundum Matthæum, Verſum 9. Capitis 27. expendens, *Quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam*, ait: *Non dubito, ſalvo Superiorum judi-*

judicio, quin sit omittendum nomen JEREMIAM, *juxta fidem veteris illius Evangelii Manuscripti, quod citavimus in Notationibus nostris prolixioribus, asservati in Collegio Societatis Jesu Lovaniensi. Nam & Augustinus* Lib. 3. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 7. *testatur, suo tempore a quibusdam Latinis Codicibus abfuisse. Quod etiam Lyranus annotat in antiquis Libris haud legi. Huc accedit Syriacum Evangelium, quod nullum hic Prophetam nominat. Suffragatur denique mos Evangelistæ, qui ita consuevit plerumque Scripturas laudare*: Quod dictum est per Prophetam, *nullo Propheta nominatim expresso*, Cap. 1. Vers. 22. Cap. 2. 5. 6. 15. 23. Cap. 13. 35. Cap. 21. 4. *Quare Doctissimi quique Viri hodie sentiunt ita potius legendum esse, nullius Prophetæ nomine addito*, Jansenius, Maldonatus, Baronius. *Quidam etiam Veterum conjiciunt pro* Jeremiam, *legendum esse* Zachariam (*Locus enim præsens ex Zacharia sumptus est, non ex Jeremia*) *sed nullos afferunt Codices qui legant* Zachariam. *Nam quod Jeremiæ potius nomen additum fuerit quam Zachariæ, ex eo profectum fuisse videtur, quod apud Interpretes Septuaginta, quorum Editio olim erat in vulgari usu, extet Jeremiæ* 32. *clara Historia de agro, quem Jeremias jussu Domini emerit a suo Patruele: Zachariæ autem Prophetia, ut apud illos legitur, facere: Hoc plurimum ab Evangelistæ testimonio distet*. Positremæ huic Responsioni subscribit & *Joannes Benedictus* Theologus Parisiensis in Scholiis.

IX. Spiritus Sancti Missionem, Christi Jesu Supplicium, Dispersionem Discipulorum, Idolorum eversionem, Pseudoprophetarum & Dæmoniorum exterminationem, Ablutionem & remissionem Peccatorum per Christum, & fontem Baptismatis in Ecclesia manantem clarissime vaticinatur *Zacharias* Cap. 12. & 13. *Et effundam* (inquit Deus) *super Domum David, & super habitatores Jerusalem Spiritum gratiæ & precum: Et aspicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte Primogeniti . . . . . In die illa erit Fons patens Domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Et erit in die illa, dicit Dominus Exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra; & Pseudoprophetas, & Spiritum immundum auferam de terra . . . Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus Exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oves; & convertam manum meam ad parvulos*. In Christo Jesu impletum illud Vaticinium fidem faciunt Evangelistæ, & Christus ipse Matth. 26. 31. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis*. Hoc itaque *Zachariæ* Vaticinium Christo temere abjudicat *Grotius*, & Judæ Machabæo addicit. Illud, *Aspicient in me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super unigenitum*, de Christi Jesu supplicio *S. Joannes* interpretatur Capite 19. 36. 37. *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt*. Eodem spectat illud Apocalypsis 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus; & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes Tribus Terræ*. Item illud Christi apud *S. Matthæum* Cap. 24. 30. *Tunc parebit signum Filii hominis in Cœlo: & tunc plangent omnes Tribus Terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa & majestate*. Ad Messiam filium Josephi Vaticinium illud refert ex Judæis *Aben-Ezra*. Zachariana illa Oracula Christo Jesu vindicant *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentariis, quos Lector per otium consulat. Manum suam ad parvulos, id est, ignobiles, contemptibiles, infirmos, stultos secundum Mundum, sive secundum hominum opinionem, convertendam Deus per *Zachariam* denuntiat, quo sdam ad salutem eligendos, plures reprobandos: Variis tormentis fidem & virtutem electorum exploratum iri, martyriis nempe ac suppliciis, quæ Discipulis Christi Jesu irrogata sunt. *Et convertam manum meam ad parvulos. Et erunt in omni Terra, dicit Dominus: Partes duæ in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus*. (Cap. 13.)

X. Ex-

X. Excidium denique Hierosolymitanum Cap. 14. prædicit, tum Evangelii Prædicationem, Gentium vocationem, & Ecclesiæ constitutionem: *Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: Medium earum ad Mare Orientale, & medium earum ad Mare novissimum: In Æstate, & in Hyeme erunt. Et erit Dominus Rex super omnem Terram. In die illa erit Dominus unus, & erit Nomen ejus unum.*

ARTICULUS III.

De Malachia Propheta.

I. *Malachiam* Minorum Prophetarum postremum reipsa Angelum fuisse opinatus est *Origenes*. Angelum etiam appellant *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, & alii, qui tamen in eodem errore cum *Origene* non sunt versati. Septuaginta Interpretes Angeli nomine ipsum tanto ante decorarunt: Ipsumque nomen Hebræum *Malachi* idem sonat ac *Angelus meus*: Verum officii dumtaxat, non naturæ ratione Angelum nuncupatum, diserte probat illa Sirachidis sententia Ecclesiastici 49. 12. *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo*. Probat, inquam, ejusdem naturæ fuisse *Malachiam* ac undecim reliquos Minores Prophetas. Deinde, Sacerdotes, Prophetas, & quicumque Dei mandata hominibus significant, Angelos interdum in Scripturis Sacris appellari, & tamen veros homines esse, perspectum est. Hoc sensu *Malachias* ipse Cap. 2. 7. ait: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. Et Cap. 3. 1. de Joanne Baptista Dominus ait: *Ecce ego mitto Angelum meum*. Argumentum vero illud ab etymologia ductum nullius plane ponderis est, ut *Sanctus Hieronymus* Prefatione ad *Minerium* & *Alexandrum* monet. *Nec putandum est*, inquit, *juxta quorumdam opinionem Angelum venisse de Cœlo, & assumpsisse corpus humanum, ut Israeli quæ a Domino sunt mandata, loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligentia, sed Historiæ ordo texendus est, ergo & Osee qui* Salvator *dicitur, & Joel qui interpretatur* Dominus Deus, *& cæteri Prophetæ, non erunt homines, sed vel Angeli, vel Dominus atque Salvator: Quia hoc eorum nomina resonant.*

Malachias verus homo fuit, non Angelus.

II. Veteres Hebræi, & Jonathan Chaldæus Paraphrastes, *Malachiam* ipsum *Esdram* esse censent. Illudque commentum *Sanctus Hieronymus* in Proœmio supra laudato videtur approbare, his persuasus argumentis: 1. *Quod omnia quæ in Libro Esdræ continentur, hic Propheta commemorat.* 2. Quia seipsum Sacerdotem una & Angelum significat his verbis: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est.* 3. Quia tempus tituluque conveniunt, & sicut Psalmi qui titulos non habent, eorum esse creduntur, quorum priores Psalmi nominibus prænotati sunt: Sic *Malachi*, id est, *Esdras*, post *Aggæum* & *Zachariam*, qui sub *Dario* prophetaverunt, floruisse credendus est, & propterea titulum non habere, quia Liber ejus pro titulo sit. Verum hæc argumenta infirma sunt & inania. Falsum enim est eadem *Esdræ* & *Malachiæ* Libris contineri. Et quamvis aliqua in iis extarent affinia, perperam ex iis colligeretur uni & eidem Auctori esse adscribendos. In coævis certe aut supparibus Prophetis eadem quandoque tractata reperias argumenta, similia interdum Vaticinia, easdem interdum locutiones & sententias in posterioribus, quas in prioribus & antiquioribus. Hæc verba, *Labia Sacerdotis custodient scientiam*, &c. ad *Levi* primum, deinde ad universos Sacerdotes, non ad *Esdram* singulatim pertinere, contextus orationis ostendit. *Et nunc ad vos mandatum hoc, o Sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus Exercituum: Mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam non posuistis super cor . . . . Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus Excercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: In pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & Le-*

Malachias ab Esdra diversus.

judicio, quin sit omittendum nomen JEREMIAM, *juxta fidem veteris illius Evangelii Manuscripti, quod citavimus in Notationibus nostris prolixioribus, asservati in Collegio Societatis Jesu Lovaniensi. Nam & Augustinus* Lib. 3. *De Consensu Evangelistarum*, Cap. 7. *testatur, suo tempore a quibusdam Latinis Codicibus abfuisse. Quod etiam Lyranus annotat in antiquis Libris haud legi. Huc accedit Syriacum Evangelium, quod nullum hic Prophetam nominat. Suffragatur denique mos Evangelistæ, qui ita consuevit plerumque Scripturas laudare*: Quod dictum est per Prophetam, *nullo Propheta nominatim expresso*, Cap. 1. Vers. 22. Cap. 2. 5. 6. 15. 23. Cap. 13. 35. Cap. 21. 4. *Quare Doctissimi quique Viri hodie sentiunt ita potius legendum esse, nullius Prophetæ nomine addito, Jansenius, Maldonatus, Baronius. Quidam etiam Veterum conjiciunt pro* Jeremiam, *legendum esse* Zachariam (*Locus enim præsens ex Zacharia sumptus est, non ex Jeremia*) *sed nullos afferunt Codices qui legant* Zachariam. *Nam quod Jeremiæ potius nomen additum fuerit quam Zachariæ, ex eo profectum fuisse videtur, quod apud Interpretes Septuaginta, quorum Editio olim erat in vulgari usu, extet Jeremiæ* 32. *clara Historia de agro, quem Jeremias jussu Domini emerit a suo Patruele: Zachariæ autem Prophetia, ut apud illos legitur, facere: Hoc plurimum ab Evangelistæ testimonio distet*. Positremæ huic Responsioni subscribit & *Joannes Benedictus* Theologus Parisiensis in Scholiis.

IX. Spiritus Sancti Missionem, Christi Jesu Supplicium, Dispersionem Discipulorum, Idolorum eversionem, Pseudoprophetarum & Dæmoniorum exterminationem, Ablutionem & remissionem Peccatorum per Christum, & fontem Baptismatis in Ecclesia manantem clarissime vaticinatur *Zacharias* Cap. 12. & 13. *Et effundam* (inquit Deus) *super Domum David, & super habitatores Jerusalem Spiritum gratiæ & precum: Et aspicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte Primogeniti . . . . . In die illa erit Fons patens Domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Et erit in die illa, dicit Dominus Exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra; & Pseudoprophetas, & Spiritum immundum auferam de terra . . . Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus Exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oves; & convertam manum meam ad parvulos*. In Christo Jesu impletum illud Vaticinium fidem faciunt Evangelistæ, & Christus ipse Matth. 26. 31. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis*. Hoc itaque *Zachariæ* Vaticinium Christo temere abjudicat *Grotius*, & Judæ Machabæo addicit. Illud, *Aspicient in me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super unigenitum*, de Christi Jesu supplicio *S. Joannes* interpretatur Capite 19. 36. 37. *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt*. Eodem spectat istud Apocalypsis 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus; & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes Tribus Terræ*. Item illud Christi apud *S. Matthæum* Cap. 24. 30. *Tunc parebit signum Filii hominis in Cœlo: & tunc plangent omnes Tribus Terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa & majestate*. Ad Messiam filium Josephi Vaticinium illud refert ex Judæis *Aben-Ezra*. Zachariana illa Oracula Christo Jesu vindicant *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentariis, quos Lector per otium consulat. Manum suam ad parvulos, id est, ignobiles, contemptibiles, infirmos, stultos secundum Mundum, sive secundum hominum opinionem, convertendam Deus per *Zachariam* denuntiat, quosdam ad salutem eligendos, plures reprobandos: Variis tormentis fidem & virtutem electorum exploratum iri, martyriis nempe ac suppliciis, quæ Discipulis Christi Jesu irrogata sunt. *Et convertam manum meam ad parvulos. Et erunt in omni Terra, dicit Dominus: Partes duæ in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus*. (Cap. 13.)

X. Ex-

X. Excidium denique Hierosolymitanum Cap. 14. prædicit, tum Evangelii Prædicationem, Gentium vocationem, & Ecclesiæ constitutionem: *Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: Medium earum ad Mare Orientale, & medium earum ad Mare novissimum: In Æstate, & in Hyeme erunt. Et erit Dominus Rex super omnem Terram. In die illa erit Dominus unus, & erit Nomen ejus unum.*

ARTICULUS III.

De Malachia Propheta.

Malachias verus homo fuit, non Angelus.

I. MAlachiam Minorum Prophetarum postremum reipsa Angelum fuisse opinatus est *Origenes*. Angelum etiam appellant *Clemens Alexandrinus* Libro 1. *Stromatum*, & alii, qui tamen in eodem errore cum *Origene* non sunt versati. Septuaginta Interpretes Angeli nomine ipsum tanto ante decorarunt: Ipsumque nomen Hebræum *Malachi* idem sonat ac *Angelus meus*: Verum officii dumtaxat, non naturæ ratione Angelum nuncupatum, diserte probat illa Sirachidis sententia Ecclesiastici 49. 12. *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo*. Probat, inquam, ejusdem naturæ fuisse *Malachiam* ac undecim reliquos Minores Prophetas. Deinde, Sacerdotes, Prophetas, & quicumque Dei mandata hominibus significant, Angelos interdum in Scripturis Sacris appellari, & tamen veros homines esse, perspectum est. Hoc sensu *Malachias* ipse Cap. 2. 7. ait: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. Et Cap. 3. 1. de Joanne Baptista Dominus ait: *Ecce ego mitto Angelum meum*. Argumentum vero illud ab etymologia ductum nullius plane ponderis est, ut *Sanctus Hieronymus* Prefatione ad *Minerium* & *Alexandrum* monet. *Nec putandum est*, inquit, *juxta quorumdam opinionem Angelum venisse de Cœlo, & assumpsisse corpus humanum, ut Israeli quæ a Domino sunt mandata, loqueretur. Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus non spiritualis intelligentia, sed Historiæ ordo texendus est, ergo & Osee qui* Salvator *dicitur, & Joel qui interpretatur* Dominus Deus, *& cæteri Prophetæ, non erunt homines, sed vel Angeli, vel Dominus atque Salvator: Quia hoc eorum nomina resonant.*

Malachias ab Esdra diversus.

II. Veteres Hebræi, & Jonathan Chaldæus Paraphrastes, *Malachiam* ipsum *Esdram* esse censent. Illudque commentum *Sanctus Hieronymus* in Proœmio supra laudato videtur approbare, his persuasus argumentis: 1. *Quod omnia quæ in Libro Esdræ continentur, hic Propheta commemorat*. 2. Quia seipsum Sacerdotem una & Angelum significat his verbis: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. 3. Quia tempus tituluque conveniunt, & sicut Psalmi qui titulos non habent, eorum esse creduntur, quorum priores Psalmi nominibus prænotati sunt: Sic *Malachi*, id est, *Esdras*, post *Aggæum* & *Zachariam*, qui sub *Dario* prophetaverunt, floruisse credendus est, & propterea titulum non habere, quia Liber ejus pro titulo sit. Verum hæc argumenta infirma sunt & inania. Falsum enim est eadem *Esdræ* & *Malachiæ* Libris contineri. Et quamvis aliqua in iis extarent affinia, perperam ex iis colligeretur uni & eidem Auctori esse adscribendos. In coævis certe aut supparibus Prophetis eadem quandoque tractata reperias argumenta, similia interdum Vaticinia, easdem interdum locutiones & sententias in posterioribus, quas in prioribus & antiquioribus. Hæc verba, *Labia Sacerdotis custodient scientiam*, &c. ad *Levi* primum, deinde ad universos Sacerdotes, non ad *Esdram* singulatim pertinere, contextus orationis ostendit. *Et nunc ad vos mandatum hoc, o Sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus Exercituum: Mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quoniam non posuistis super cor . . . . Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus Excercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: In pace & in æquitate ambulavit meum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, & Le-*

gem requirent ex ore ejus : Quia Angelus Domini Exercituum eſt . Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in Lege : Irritum feciſtis pactum Levi , dicit Dominus Exercituum . Quod *Eſdræ* temporibus floruerit *Malachias* , non magis probat eumdem atque *Eſdram* fuiſſe , quam probetur omnes homines *Eſdræ* coævos , unum & eumdem hominem extitiſſe . *Malachiæ* Prophetia nomen ipſius adſcriptum habet , & his verbis incipit : *Onus verbi Domini ad Iſrael in manu Malachiæ* . Unde nullum ex titulo quæri poteſt præſidium Hebræorum commento , aſſerentium *Malachiam* ipſum *Eſdram* fuiſſe ; præſertim cum *Eſdras* nuſquam *Propheta* , ſed *Scriba*, & *Sacerdos* in Sacris Codicibus appelletur .

Quo tempore vaticinatus Malachias

III. Poſt reſtaurationem Templi vaticinatus eſt *Malachias*, cujus Prophetiæ ſcopus ad duos hæc refertur Capita, ut obſervat *S. Cyrillus Alexandrinus* in Præfatione Commentarii ſui : *Conſtructo enim jam divino Templo, cum tempus Populi Præpoſitos , ſive eos qui erant de ſanguine Levi, ad Sacrificia vocaret , atque etiam ipſis Iſraelitis preces & vota ſecundum Legem, ſi liberet, obeunda quodammodo ſuggereret , ſervabant illi quidem mandata Moſis , non tamen citra culpam , & ut ratio flagitabat . Nam Populus conſueta ad Altare Sacrificia offerebat , verum non magna cura adhibita ; ſed perfunctorie & negligenter . Deteriora quippe gregis, & morbida , & rejectanea ad Aram offerebant . Sacerdotes porro ſuſcipiebant , non amplius maculas , ut Lex jubebat , id eſt , num claudum , aut aure ſciſſa , aut naſo mutilum , aut cauda amputata , aut ſcabioſum , aut impetigines , aut unum teſticulum habens , conſiderantes . Rejiciebat enim iſta Lex ; nec aliud quam dedecora erant . Alia item ratione Sacerdotes etiam ſubjectum ſibi Populum negligebant , cum Legem prave explicarent , nec ad Dei voluntatem exequendam probe homines erudirent , ſed a recta ſemita ad ineptias & fatuitates deflectere ſinerent . Et hoc quidem objurgationis genus unum eſt . Alterum ad Iſraelitas pertinet , ob cauſas hujuſcemodi . Alii namque amorem in uxores valere jubentes , libellumque repudii illis , & nonnunquam nihil mali commeritis objicientes , aliis copulabantur , nec ſe ullo modo Deum hoc facto offendere opinabantur . Alii in alienigenarum filias inſaniebant , quamvis Lex apertis verbis proclamaſſet ,*

Deut. 7. „ Filiam tuam non dabis filio ejus, & filiam ejus non accipies filio tuo. Seducent enim „ filium tuum a me , & abiens ſerviet Diis alienis. *De hoc in Libris Eſdræ multa diſſeruntur . Unde quidam ipſum eſſe Malachiam arbitrantur , quod ſecus eſt* . De tempore quo vaticinatus eſt *Malachias* idem cum *S. Cyrillo* cenſet *Theodoretus* , eum ſcilicet poſt ædificationem Templi, & pacem Populi, Prophetiam edidiſſe . *Non enim* , inquit , *eos de negligentia circa ædificationem Templi accuſat , quemadmodum Aggæus & Zacharias : Sed divina beneficia in eorum memoriam revocat , & ſeorſim Sacerdotes , ſeorſimque alios inſimulat , ab eis admiſſa ſcelera in medium proponens .*

Malachiæ de Chriſto Jeſu vaticinia.

IV. Inſignia de Chriſto Jeſu Vaticinia edidit *Malachias*: Illud in primis de incruento Novi Teſtamenti Sacrificio , ubique locorum & Gentium , qua late patet Eccleſia, offerendo. Cap. 1. 10. *Quis eſt in vobis , qui claudat oſtia , & incendat Altare meum gratuito? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum : Et munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim Solis uſque ad occaſum , magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda : Quia magnum eſt nomen meum in Gentibus: dicit Dominus Exercituum* . Quod Vaticinium de Sacrificio Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia , quod *Miſſam* appellari Eccleſiæ uſus obtinuit , antiqui Patres intellexerunt & expoſuerunt , *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone , *S. Irenæus* Lib. 4. Cap. 32. *S. Joannes Chryſoſtomus* in Pſal. 95. *S. Auguſtinus* Lib. 18. *De Civitate Dei* , Cap. 35. *S. Cyrillus Alexandrinus* , & *Theodoretus* in Præfatione , & in Cap. 1. *Malachiæ* . Legatur Diſſertatio noſtra 13. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 13. & 14. *De Sacrificio Miſſæ adverſus Albigenſes & Vvickleffiſtas in Lutheranis & Calviniſtis redivivos* inſcripta .

V. Ad Chriſtum Jeſum etiam pertinet illud Malachiæ 3. 1. 2. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum , & præparabit viam ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum Dominator , quem vos quæritis , & Angelus Teſtamenti quem vos vultis . Ecce venit , dicit Dominus Exercituum : Et quis poterit cogitare diem adventus ejus , & quis ſtabit ad videndum eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans , & quaſi herba fullonum :*

& ſe-

& ſedebit conflans, & emundans argentum, & colabit filios Levi, & colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes Sacrificia in juſtitia. Primum Vaticinii iſtius comma de Joanne Baptiſta Chriſtus interpretatus eſt Matth. 11. 10. *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* S. Marcus Evangeliſta duo teſtimonia *Malachiæ* & *Iſaiæ* ſub unius Prophetæ ſermone contexens, ita Evangelium ſuum exorſus eſt: *Initium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei. Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Hoc, licet verbis aliis, in *Malachia* legimus. Quod autem ſequitur: *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus*, ab *Iſaia* Propheta dicitur. Statimque utrumque teſtimonium de quo dicatur exponens Evangeliſta: *Fuit*, inquit, *Joannes in deſerto, baptizans & prædicans Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Ita hunc nodum ſolvit *S. Hieronymus* Commentario in *Malachiam*, & in Cap. 3. *S. Matthæi*, ubi tamen & aliam ſolutionem ſuggerit, nempe *Iſaiæ* nomen in *S. Marci* Textum hoc loco irrepſiſſe. *Cum teſtimonium*, inquit, *de Malachia Iſaiaque contextum ſit, quærit Porphyrius quo modo velut ab uno Iſaia exemplum putemus aſſumptum: Cui Eccleſiaſtici Viri pleniſſime reſponderunt. Nos autem nomen Iſaiæ putamus additum Scriptorum vitio, quod & in aliis locis probare poſſumus. Aut certe de diverſis teſtimoniis Scripturarum unum corpus effectum. Lege tertium decimum Pſalmum, & hoc idem reperies.* S. Irenæus Lib. 3. Cap. 11. locum *S. Marci* proferens non legit, *Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta*, ſed, *Quemadmodum dictum eſt in Prophetis.* Sic etiam legerunt *Euthymius & Theophylactus.* Unde Græca Exemplaria nonnulla ab antiquo habuiſſe ἐν τῷ Προφήτῃ certum eſt. Idque confirmant variantes lectiones Græcæ Novi Teſtamenti ad finem Tomi ultimi Bibliorum Polyglottorum collectæ, & *Lucas Brugenſis* in Annotationibus. Latina tamen Editio concordat cum aliis Codicibus Græcis longe plurimis, & cum illo præſertim venerandæ vetuſtatis ex Græcia exportato, quod ex *S. Irenæi* Monaſterio Lugdunenſi flagrante civili bello direptum *Theodoretus Beza* Calvinianæ Hæreſeos ſpes altera Cantabrigienſi Academiæ dono dedit: in eo enim legitur. γέγραπται ἐν Ησαΐα τῷ Προφήτῃ. His obiter annotatis, ad inſtitutum redeamus. Oraculum iſtud Malachiæ, *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam*, ex Perſona Chriſti dictum eſt, quod *Joannem* miſerit in Deſertum Judææ prædicare Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Quod autem ſequitur: *Et ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Teſtamenti quem vos vultis*, de Chriſto Jeſu Dei Filio dictum eſt, qui tanquam *Magni Conſilii Angelus* miſſus eſt a Patre ad faciendum cum hominibus *fœdus novum, fœdus pacis, pactum ſempiternum*, ut loquuntur *Iſaias* Cap. 42. 6. *Jeremias* Cap. 31. 31. & *Ezechiel* Cap. 37. 26. Venit autem ad Templum ſanctum ſuum, cum *Tulerunt illium in Jeruſalem ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini. Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus Sanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat a Spiritu Sancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini. Et venit in Spiritu in Templum. Et cum inducerent Puerum Jeſum Parentes ejus, ut facerent ſecundum conſuetudinem Legis pro eo: Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum: Quod paraſti ante faciem omnium Populorum: Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam Plebis tuæ Iſrael.* Vel, Templum ejus Eccleſia eſt ab ipſo fundata & conſtituta: Vel unuſquiſque credentium & Juſtorum, de quibus Apoſtolus ait 1. *Cor.* 3. Cap. *Neſcitis quod Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Vel Templi nomine humana Natura a Verbo Deo aſſumpta ſignificatur. Unde Chriſtus ipſe ad Judæos ait: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* Quod explanans Evangeliſta adjunxit: *Ille autem dicebat de Templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni quem dixit Jeſus.* (Joannis 2. 19. 21. 22.) Non ſolum autem primum Chriſti adventum, ſed & ſecundum prædicit *Malachias* dicens: *Ecce venit, dicit Dominus Exercituum: Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, &*

quis ſtabit ad videndum eum? Tum quid geſturus ſit exponens: *Ipſe*, inquit, *quaſi ignis conflans*, &c. Quod S. Paulus 1. Cor. 3. Cap. explicat. *Uniuſcujuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cujus opus manſerit quod ſuperædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur: Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Non tamen id tantum ſignificat Propheta, ſed purgationem etiam Spiritus Sancti, qua myſtice conflantur & renovantur Fideles. Unde S. Joannes Baptiſta de Chriſto ait: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne.* (Matth. 3. 11.) Addit Propheta, *& tanquam herba fullonum.* Divina enim gratia tanquam herba quadam peccatorum ſordes eluit. Et ad Jeruſalem quidem *Jeremias* ait: *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.* Jeruſalem enim legalem herbam habuit, non gratiæ: Hoc autem loco propheticus ſermo Dominum nobis oſtendit tanquam opificem quemdam, ſordes peccatorum velut herba quapiam expurgantem, & velut igne quodam animas noſtras hac rubigine liberantem. Hoc vero etiam faciet Levitis in ſe credentibus. Quo ex numero *S. Barnabas* fuit, ut Actorum Hiſtoria docet, aliique complures, qui una cum ipſo crediderunt, eandemque ſalutem aſſecuti ſunt. Hos autem oblaturos ait Sacrificia in juſtitia, non legalia, ſed rationalia & incruenta. Unde ſubdit: *Et placebit Domino Sacrificium Juda & Jeruſalem ſicut dies ſæculi, & ſicut anni antiqui.* Non enim hoc temporarium eſt, ſed æternum. Hæc *Theodoreti* commentatio eſt.

VI. Denique Chriſto Jeſu congruit illud Malachiæ 4. 2. *Orietur vobis timentibus Nomen meum Sol Juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.* Ille nimirum eſt, de quo *Zacharias* Joannis Baptiſtæ Pater ait: *Viſitavit nos Oriens ex alto.* Ille de quo *Iſaias* Cap. 60. *Surge, illuminare Jeruſalem, quia venit lumen tuum .... Super te orietur Dominus .... Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te: ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam.* Ille de quo Sanctus Joannes ait: *Erat Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Ille qui de ſe ipſo ait: *Ego ſum Lux Mundi.* Quibus concinit S. Joannes Apocalypſis 21. 23. *Et Civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus.* Eundem vero *Juſtum* per antonomaſiam Prophetici & Apoſtolici Libri prædicant, & Daniel *Juſtitiam ſempiternam*. Ad utrumque Chriſti Jeſu adventum Oraculum iſtud *Malachiæ* referri poſſe *Theodoretus* docet: *Hæc*, inquit, *& in priorem Salvatoris noſtri adventum conveniunt, & ſecundum. Nam in priori quidem velut Sol quiſpiam nobis exortus eſt, in caligine, & umbra mortis conſtitutis, atque a peccato nos liberans, juſtitiam impartitus eſt: & ſpiritualibus donis quaſi quibuſdam alis nos contegens, curationem animabus noſtris exhibuit. Et in ſecundo rurſus adventu his qui in hac vita vexantur, ex eorum voto, vel præter eorum votum apparens, juſte utpote juſtus judicabit, & promiſſa bona largietur. Et quemadmodum Sol ſenſibilis exoriens ſomno oppreſſos ad laborem excitat: Sic hic adveniens, longo ſomno, id eſt, morte conſtrictos excitat.*

ARTICULUS IV.

Epilogus eorum quæ de Prophetis dicta ſunt.

FAuſtus *Manichæus* aſſerere auſus eſt, Prophetas Hebræos neque quicquam de Chriſto prænuntiaviſſe: neque ſi prænuntiarunt, eorum teſtimonia nobis prodeſſe: neque illos ipſos ex eorumdem teſtimoniorum dignitate vixiſſe. Triplicem illam blaſphemiam *S. Auguſtinus* refellit Libris 12. & 13. *Contra Fauſtum*: Noſque tantum ducem ſecuti, triplicem Propoſitionem Manichæis illis erroribus opponimus.

PRO-

PROPOSITIO I.

Hebræi Prophetæ multa de Chriſto Jeſu prænuntiaverunt.

HÆc Propoſitio abunde probata manet ex iis quæ a me obſervata ſunt Diſſertatione 6. ſuperioris Voluminis, & Diſſertationibus 1. & 10. Voluminis iſtius, ubi de Prophetis ſingulis agens, eorum de Chriſto Jeſu Vaticinia annotavi, & vindicavi. Hanc tamen generalibus argumentis confirmo. Primum ex Chriſti ipſius teſtimonio petitur; Lucæ 24. *Et incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipſo erant.* Et infra: *Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Jeroſolyma.*

Confirmatur ex Cantico *Zachariæ* patris S. Joannis Baptiſtæ: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem Plebis ſuæ. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo David pueri ſui. Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui a ſæculo ſunt Prophetarum ejus.*

Secundum argumentum petitur ex teſtimonio *S. Pauli* ad Romanos 1. *Paulus ſervus Jeſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Evangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis Sanctis de Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem*; Idem Judæos Antiochiæ Piſidiæ his verbis compellabat, ut habetur Actuum 13. *Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis hujus miſſum eſt. Qui enim habitabant Jeruſalem, & Principes ejus, hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur, judicantes impleverunt, & nullam cauſam mortis invenientes in eo, petierunt a Pilato ut interficerent eum. Cumque conſummaſſent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt eum in monumento. Deus vero ſuſcitavit eum a mortuis tertia die . . . Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt: Quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris reſuſcitans Jeſum . . . Videte ergo ne ſuperveniat vobis quod dictum eſt in Prophetis: Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: Quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod non credetis, ſi quis enarraverit vobis.* Habach. 1. Idem ad Regem *Agrippam* Act. 26. *Auxilio adjutus Dei uſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atque majori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti ſunt futura eſſe, & Moyſes, ſi paſſibilis Chriſtus, ſi primus ex Reſurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus eſt Populo, & Gentibus . . . Credis, Rex Agrippa, Prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* Ad eumdem Romæ in hoſpitium venerunt plurimi, *Quibus exponebat teſtificans Regnum Dei, ſuadenſque eis de Jeſu ex Lege Moyſi & Prophetis, a mane uſque ad veſperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam vero non credebant. Cumque invicem non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus Sanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam ad Patres noſtros, dicens: Vade ad Populum iſtum, & die ad eos: Aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor Populi hujus.* Iſa. 6.

Tertium argumentum ſumitur ex teſtimonio *S. Petri* Epiſt. 2. Cap. 1. 19. *Et habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Idem Actuum 3. *Deus autem quæ prænunciavit per os omnium Prophetarum, pati Chriſtum ſuum, ſic implevit. Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra: Ut cum venerint tempora refrigerii a conſpectu Domini, & miſerit eum, qui prædicatus eſt vobis, Jeſum Chriſtum: Quem oportet quidem cœlum ſuſcipere uſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt Deus per os Sanctorum ſuorum a ſæculo Prophetarum . . . . Et*

omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti quod disposuit Deus ad Patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Idem Actuum 10 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per Nomen ejus omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum.* Plenæ sunt Evangelicæ & Apostolicæ Literæ Prophetarum testimoniis de Christo expositis: *Quæ nec omnia commemorari possunt, quia nimium*
Isai. 3. *est, nec multa, quia longum est; nec pauca vellem, ne sola existimentur ab eis qui illa non legunt* (inquit *S. Augustinus* Lib. 12. *Contra Faustum*, 2. Cap. 42.) *Quis jam quærat expositorem, dum legit, Velut ovis ad victimam ductus est: & omnia quæ illic multipliciter & evidenter dicuntur, Quia livore ejus sanati sumus: & peccata nostra ipse portavit? Quis non quasi Evangelium cantari arbitretur: Foderunt manus meas, & pedes; dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem? Quis nisi nimium cæcus jam impleri non cernat. Commemorabuntur & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ Gentium ... Quis unquam de Christo dictum dubitavit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te: Po-*
Baruch. 3. 37. *stula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ?*
Dan. 7. 9. *Quis alium intelligere permissus est ubi Jeremias dicit, nimirum de Sapientia: Tradidit illam Jacob puero suo, & Israel electo suo: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est? Quis non eundem Salvatorem agnoscat apud Danielem, cum Antiquo dierum offertur Filius hominis, & accipit Regnum sine fine, ut serviant ei omnes Gentes? Jam vero si locum illum quem commemoravit Dominus ex ejusdem Danielis Prophetia, Cum*
Dan. 9. *videritis abominationem vastationis quæ dicta est a Daniele, stantem in loco sancto, qui legit intelligat: & si supputatis etiam temporibus Hebdomadum ille numerus pertractetur; non solum Christus, sed etiam tempus reperitur, quo eum oportuit venire passurum. Quanquam & sine computatione temporum manifestis rerum effectibus Judæos urgere soleamus, cum quibus nobis, non utrum in Christo sit salus nostra, sed utrum jam venerit, passusque fuerit, disceptatio est: Convincuntur autem rebus ipsis apertissimis non solum de fide omnium Gentium, quas ei servituras eadem cui cedere coguntur Scriptura prædixit, quæ ita claresçit toto orbe terrarum, ut omnium tergiversantium oculos feriat: Verum etiam de iis quæ in ipsa Judæorum Gente jam facta sunt, quod Sacrarium eversum est, quod cessavit hostia & Sacerdos, & unctio pristina, quæ omnia Daniel tunc prænuntiavit futura, quando ungi Sanctum Sanctorum liquide prophetavit. Cum igitur illa omnia jam facta sint, exigitur etiam ab eis unctus Sanctus Sanctorum, & quid respondeant non inveniunt. Quomodo autem nobiscum non de Christo, sed tantum de adventu ejus disceptarent, nisi bene nossent eum in suis Libris prophetatum? Cur a Joanne quærunt, utrum ipse sit Christus? Cur ipsi*
Joann. 1. 20. *Domino dicunt, Quamdiu animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.*
Joan. 10. 24. *Cur Petrus, & Andreas, & Philippus dicunt Nathanæli, Invenimus Messiam, quod*
Joan. 1. 41. *interpretatur Christus. Nisi quia hoc nomen in illa Gente per illas literas & sciebatur, & exspectabatur? Nam nulla alia Gens Reges & Sacerdotes suos Christos habuit & vocavit, quorum significativam unctionem cessare fas non fuit, nisi cum ille veniisset, qui in eis prænuntiabatur. Sic enim Judæi noverant illos Christos suos, ut tamen unum sperarent, per quem demum liberarentur: Sed excæcati occulta justitia Dei, dum solam ejus virtutem cogitant, infirmitatem, in qua pro nobis mortuus est, non intellexerunt. Hinc illa verba in Libro Sapientiæ de illis prædicta cognoscimus: Morte turpissima condemnemus eum: Erit enim respectus ex sermonibus illius. Si vere Filius Dei est, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Hæc cogitaverunt & erraverunt. Excæcavit enim illos malitia eorum. Quod etiam de istis verissime dici potest, qui in tanta multitudine testimoniorum; in tanta dispositione prænunciatarum rerum, in tanta manifestatione completarum, adhuc dicunt Scripturis illis Christum non esse prophetatum.*

PROPOSITIO II.

Hebræorum Prophetarum teſtimonia utiliſſima ſunt ad probandam Chriſtianæ Religionis veritatem.

LIbros Prophetarum divinos eſſe, evidentiſſimum eſt, cum ſolius Dei ſit certo & diſtincte prænoſſe futura contingentia, & demum multis poſt ſæculis eventura : Ac proinde talia prædicere poſſe neminem niſi Sancti Spiritus afflatu. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum* (inquit Iſaias,) *& ſciemus quod Dii eſtis vos.* Apud eundem ſic loquitur Deus: *Quis ſimilis mei? Vocet & annuntiet, & ordinem exponat mihi ex quo conſtitui Populum antiquum, ventura & quæ futura ſunt annuntient eis.* Hinc Moyſes *Deuteronomii* 18. 20. Pſeudoprophetam notis ſuis a vero Propheta diſcernens : *Quod in nomine Domini*, inquit, *Propheta ille prædixerit, & non evenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit.* Hinc *Tertullianus* Apologetici Cap. 20. *Idoneum teſtimonium Divinitatis, veritas divinationis.* Hinc *S. Hieronymus* Commentario in Danielem: *Confitentur Magi, confitentur Arioli, & omnis ſcientia ſæcularis literaturæ, præſcientiam futurorum non eſſe hominum, ſed Dei, ex quo probatur Prophetas Dei Spiritu locutos, quia futura cecinerunt.* Id Ethnicis ipſis Philoſophis notum. Unde *Celſus* apud *Origenem* Lib. 7. contra illum edito: *Si forte*, inquit, *divinus Spiritus ex Deo deſcendens, divina prænuntiat, nempe Spiritus hæc prædicans, is eſt, quo repleti viri antiqui multa, eaque bona nuntiarunt.* Seneca Suaſoria 4. *Quis eſt, qui futurorum ſcientiam ſibi vindicet? Novæ oportet ſortis ſit qui jubente Deo canat: Non eodem contentus ſit utero, quo imprudentes naſcimur. Quamdam imaginem Dei præferat, qui juſſa exhibeat Dei: Sic eſt.* Jamblicus Philoſophus Platonicus Libro *De Myſteriis* vim totam fatidicam ad unum Deum referendam eſſe ſæpius inculcat. *Vaticinium ipſum*, inquit, *nec ab arte, nec a natura, nec a naturalibus, vel animalibus rationibus motibuſve efficitur, neque fit ullo modo, ſed utique ſempiternum eſt miſſum ad nos uſque divinitus, totaque poteſtas præſaga refertur ad Deos, & omnis hujus auctoritas conſiſtit in eis atque inde traditur, diviniſque operibus ſigniſve perficitur ... Cauſa afflatus fatidici eſt dumtaxat ipſa Divinitas, quando ſcilicet a Diis deſcendunt ad nos lumina, ſpirituſque traduntur ab eis, adeſtque nobis dominatio, poteſtaſque illinc abſoluta, comprehendens omnia quæ ſunt in nobis & exterminans penitus propriam nobis animadverſionem & motionem, proferenſque ſermones per hominem quidem, ſed non cum ipſa cogitatione hominis, imo pronuntians ipſa per os furentis extra ſe poſiti; dum videlicet quæcumque ſunt in nobis, ſerviunt tota Numini, cedunt-que ſoli dominanti actioni divinæ.* Porro Hebræorum Prophetæ multa prædixerunt futura, quæ ex naturalibus cauſis prævideri non poterant & quæ diu poſt eorum mortem impleta ſunt. Ita Iſaias *Cyrum* nominavit, Imperiumque & miram felicitatem illius prædixit centum quinquaginta annis antequam *Cyrus* naſceretur. Ita *Jeremias* Propheta Babylonicæ Captivitatis annos præciſe numeravit, priuſquam Judæi Babylonem abducti eſſent. Ita *Daniel* De Monarchiis Perſarum & Græcorum, de Succeſſoribus *Alexandri Magni*, & de *Antiocho* præſertim *Epiphane*, qui Templum Dei violavit, clare admodum vaticinatus eſt. Sed quod præcipuum eſt, quæcunque nos docet Evangelium de Chriſti Jeſu Nativitate, naſcendique tempore, & loco, dignitatibus, officio, prædicatione, Miraculis, actis univerſis, Paſſione, Morte, Sepultura, Reſurrectione, triumphali Aſcenſione in cœlos: de prædicatione Evangelii, vocatione Gentium, legalium cæremoniarum abrogatione, Judaicæ Gentis deſolatione, cum ſingulis pene tam mirabilium eventorum circumſtantiis leguntur in Prophetarum Libris clare & aperte prædicta : Adeo ut Prophetarum Vaticinia cum Evangelica de Chriſto Hiſtoria conferenti mirus ac plane ſtupendus conſenſus ſtatim appareat. Hinc itaque demonſtratur & Prophetarum Libros eſſe divinos, quandoquidem continent prædictiones rerum, quæ tanto poſt temporis intervallo, contigerunt prout prædictæ fuerant : & Evangelicam quoque Hiſtoriam veram & divinam eſſe, quandoquidem Deus per Prophetas tot ante ſæculis ipſi teſtimonium perhibuit : Adeoque & Chriſtianam Religionem eſſe veram, quæ Chriſtum Jeſum verum Deum & homi-

Iſai. 41. 22. & Cap. 42. 9.

hominem esse credit, quod Prophetæ clarissime docuerunt, & omnia quæ in Libris Prophetarum, Apostolorum, & Evangelistarum de illo scripta sunt, pro veris habet.

Quanquam vero horum Vaticiniorum pars aliqua aliis forte a Christo Jesu accommodari queat: pleraque sunt quorum exitus in nemine alio quam in Jesu ostendi potest; & nemo alius est cui conveniant universa. Quo de argumento legendus *Origenes Lib.* 1. *contra Celsum*, *& Eusebius* in Libris *Demonstrationis Evangelicæ*. Idem Oratione *De Laudibus Constantini* Cap. 17. præclare ait: *Nunc vero eum cujus animus instar silicis obduruit, hujusmodi interrogationibus convincere aggrediamur. Dic mihi, heus tu, & tandem aliquando vocem rationalem ede; non ex bruto pectore, sed ex anima ratione & intellectu prædita fructum proferens. Dic, inquam, re apud te ipsum diu ante perpensa; Quis ex omni sapientum numero qui antea celebres extiterunt, Prophetarum oraculis perinde ac Servator noster, apud Deo carissimam veterum Hebræorum Gentem tot ante sæculis cognitus est & prædicatus? Qui quidem & natale ipsius solum, & adventus tempora, & vivendi rationem; Miracula item, sermones, & præclara facinora animo percipientes, sacris Voluminibus commendarunt. Aut quis scelera in se admissa, tam præsenti ultione unquam vindicavit, ut post impium facinus quod in ipsum fuerat admissum, statim omnis Judæorum Natio occulta quadam vi exagitaretur, & Regia ipsorum Sedes ab ipsis fundamentis everteretur; ipsumque adeo Templum cum omnibus ornamentis ac donariis solo æquatum disturbaretur? Quis futura tum de impiis illis hominibus, tum de Ecclesia ab ipso per universum orbem condita cum multo ante prædixisset, singulorum operibus congruentia vaticinans, Prædictionum fidem rebus ipsis æque ac Servator noster confirmavit?*

Oraculorum Propheticorum utilitatem, vimque ac efficaciam ad demonstrandam veritatem Christianæ Religionis, *S. Augustinus* exponit *Lib.* 13. *contra Faustum Manichæum*, Cap. 6. & 7. *Si ergo*, inquit, *nec Scripturarum auctoritatis antiquitas, nec miraculorum potestas, nec morum sanitas, nec rationis veritas vos asserit: abite confusi, & redite confessi, ipsum esse Christum omnium in se credentium Salvatorem: Cujus nomen & cujus Ecclesiam ita exhibent præsentia tempora, sicut præterita nuntiarunt: Non per quemlibet de cavernosis latebris procedentem, sed quadam Gente, & quodam Regno ad hoc propagato & instituto, ut ibi de illo cuncta figuris prænotarentur quæ nunc expressa rebus agnoscerentur: & ibi per Prophetas prædicta scriberentur, quæ nunc per Apostolos prædicata præsentarentur. Proinde constituite vobis aliquem catechizandum Gentilem, in quo Faustus defeciisse nos risit, ubi non ridendus, sed plangendus ipse defecit. Si enim dixerimus homini gentili: Crede Christo, quia Deus est: & responderit: Unde credo? Prolataque auctoritate Prophetarum, eis se non credere dixerit, eo quod illi Hebræi sint, ipse Paganus: ostendimus fidem Prophetarum ex iis quæ ventura cecinerunt, & venisse cernuntur. Credo enim quod eum non lateret, quantas a Regibus hujus sæculi persecutiones prius pertulerit Christiana Religio: Aut si lateret, per ipsam Historiam Gentium, & Imperiales Leges literis memoriæque mandatas, ei facile probaretur: Quod cum tanto ante prædictum „ ex Propheta cognosceret, dicente: Ut quid fremuerunt Gentes, & Populi meditati sunt* Psal. 2. *„ inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Quod non de ipso David fuisse dictum, in eodem ipso Psalmo facile appareat: Ibi enim dicitur etiam illud; quod homines quamlibet pertinacissimos ipsa rerum manifestatione confundit: „ Dominus dixit ad me: Filius meus es „ tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Quod Genti Judæorum, in qua regnavit David, non esse concessum: Christi autem nomine longe lateque omnes Gentes occupante, nemo dubitat esse completum. Credo moveretur, cum hinc & alia multa ex Prophetis audiret, quæ* Isai. 7. *persequi longum est. Videret etiam ipsos Reges terræ Christi Imperio jam salubriter subju-* Psal. 44. *gatos, omnesque Gentes eidem servientes, & legeretur ei de Psalmo tanto ante prædictum: Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei: Totumque Psalmum ipsum, qui figurate tanquam in Salomonem ducitur, si legere vellet, inveniret Christum vere Regem pacificum. (Hoc enim Salomonis nomen interpretatur:) In quo cognosceret completa omnia quæ ibi dicuntur, longe remotissima ab illo homine Salomone Rege Israel. Illum itidem Psalmum, ubi Deus unctus a Deo dicitur, & utique Christus ipsa unctio-*

ne

ne declaratur: Idemque Chriſtus Deus apertiſſime oſtenditur, cum Deus unctus inſinuatur; Si conſiderare vellet quæ ibi de Chriſto, quæ de ipſa Eccleſia dicta ſunt: Qui ibi quidem prædicta legeret, in orbe autem terrarum impleta conſpiceret: Videret quoque ipſa ſimulacra Gentium per Chriſti nomen ſic perire de orbe terrarum, idque ipſum a Prophetis prædictum eſſe diſceret: „ *Audiret Jeremiam dicentem: Sic dicetis illis: Dii qui cœlum &* „ *terram non fecerunt, pereant a terra, & de ſub cœlo. Item alio loco cum eumdem* Jerem. 10.
„ *Prophetam dicentem audiret: Domine fortitudo mea, & adjutorium meum, & refu-* 11.
„ *gium meum in die malorum: Ad te Gentes venient ab extremo terræ, & dicent:* Jerem. 16.
„ *Quam falſa poſſederunt Patres noſtri ſimulacra, & non eſt in eis utilitas! Si faciet* 19.
„ *homo Deos, & ipſi non ſunt Dii. Propterea ecce ego oſtendo illis in tempore illo,*
„ *manum meam oſtendam illis, & ſcient; & virtutem meam, quoniam ego Dominus.*
Hæc audiens de Scriptura Prophetica, & cernens univerſa terra, quid dicam quemadmodum moveretur ad fidem, quando & hoc rebus ipſis probamus, cum per Prophetiam ante tempora conſcriptam, & bis temporibus impletam, corda fidelium ſic firmari cogneſcimus.
Ex his patet quam utilia ſint Prophetarum Oracula ad Chriſtianæ Religionis veritatem demonſtrandam.

Fruſtra vero hæc a Chriſtianis conficta Gentilis vel impius quivis homo objiceret. Illius enim ſuſpicionis vanitatem arguunt Judæi Chriſtianorum hoſtes, & tamen Propheticorum Librorum aſſertores & vindices acerrimi: Quos maximum illud Chriſtianæ Religionis odium compellere non potuit, ut Vaticinia illa tantopere ipſis adverſa, e Libris ſuis expungerent. *Per eorum quippe Codices* (inquit S. Auguſtinus) *probamus, non a nobis tanquam de rerum eventu commonitis iſta eſſe conſcripta, ſed olim in illo Regno prædicta atque ſervata, nunc autem manifeſtata & impleta: In quibus & ea quæ ibi minus perſpicua ſunt, quia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem propter nos, in quos finis ſæculorum obvenit, jam nunc illuſtrata ſolvuntur, & quæ umbris futurarum adhuc rerum opacabantur, jam factarum luce manifeſtantur.* Cum itaque ſuppoſita non ſint, ſed ab illis, quorum nomina præ ſe ferunt, edita Prophetarum Vaticinia, illoſque veraces probent Vaticiniorum illorum exitus, nemo cordatus illa contemnet, quæ, tanto ante, & tanto apparatu prævidendo & prænunciando commendari meruerunt; nec illos a quibus prævideri & prænunciari potuerunt. *Nullis enim prudentius credimus vel de præteritis, quæ olim facta ſunt, vel de futuris quæ nondum facta ſunt, quam eis qui nobis fidem verborum ſuorum tam multis tamque magnis, quæ ab eis prædicta jam facta ſunt, probaverunt.*

Fruſtra etiam aliquis objiceret, Ethnicos Oracula ſua, Vates Sibyllas habuiſſe, quibus tamen Superſtitiones Ethnicæ approbari & confirmari non poſſunt: Adeoque inutiles etiam eſſe Prophetias ad Chriſtianæ Religionis demonſtrandam veritatem. Fruſtra, inquam, id objiceretur, cum Oracula partim falſa, partim caſu vera fuerint, partim flexiloqua, obſcura, ambigua. Unde ipſorum vanitatem Ethnici ipſi Sapientes agnoverunt. Cicero Libro 2. *de Divinatione* teſtatur *Chryſippum* Apollinis Oraculis totum Volumen impleviſſe, *partim falſis, partim caſu veris, ut fit in omni oratione ſæpiſſime; partim flexiloquis & obſcuris, ut interpres egeat interprete, & ſors ipſa ad ſortes referenda ſit; partim ambiguis, & quæ ad Dialecticam referenda ſint. Nam cum ſors illa edita eſt opulentiſſimo Regi Aſiæ,* CROESUS HALIM PENETRANS MAGNAM PERVERTET OPUM VIM: *hoſtium vim ſe ſe perverſurum putavit, pervertit autem ſuam. Utrum igitur eorum accidiſſet, verum Oraculum fuiſſet. Cur autem hoc credam unquam editum Crœſo? Aut Herodotum cur veraciorem ducam Ennio? Num minus ille potuit de Crœſo, quam de Pyrrho fingere Ennius? quis enim eſt qui credat, Apollinis ex Oraculo Pyrrho eſſe reſponſum?* AIO TE ÆACIDA ROMANOS VINCERE POSSE. *Primum Latine Apollo nunquam locutus eſt: Deinde iſta ſors in audita Græcis eſt: Præterea Pyrrhi temporibus jam Apollo verſus facere deſierat. Poſtremo, quamquam ſemper fuit, ut apud Ennium eſt.*

——— *Stolidum genus Æacidarum,*
Belli-potentes ſunt magis, quam ſapienti-potentes.

Tamen hanc amphiboliam verſus intelligere potuiſſet, VINCERE TE ROMANOS, *nihilo*

nihilo magis in se quam in Romanos valere. Nam illa amphibolia quæ Crœsum decepit, vel Crysippum potuisset fallere: Hæc vero ne Epicurum quidem. Sed quod caput est, cur isto modo jam Oracula Delphis non eduntur, non modo nostra ætate, sed jamdiu, jam ut nihil possit esse contemptius? Hoc locorum urgentur, evanuisse ajunt vetustate vim loci ejus, unde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata Oracula ederet. De vino, aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate: De vi loci agitur, neque solum naturali, sed etiam divina; quæ quo tandem modo evanuit? Vetustate, inquies. Quæ vetustas est, quæ vim divinam conficere possit? Quid tam divinum autem quam afflatus ex terrra mentem ita movens, ut eam providam rerum futurarum efficiat, ut ea non modo cernat, multo ante, sed etiam numero versuque pronuntiet? Quando autem ista vis evanuit? An postquam homines minus creduli esse cœperunt? Demosthenes quidem, qui abhinc annos prope 300. fuit, jam tum φιλιππίζειν Pythiam dicebat, id est, quasi cum Philippo facere: Hoc autem eo spectabat, ut eam a Philippo corruptam diceret: Quo licet existimare, in aliis quoque Oraculis Delphicis aliquid non sinceri fuisse. Sed nescio quomodo isti Philosophi, superstitiosi, & pene fanatici, quidvis malle videntur, quam se non ineptos. Evanuisse mavultis, & extinctum esse, quod si unquam fuisset, certe æternum esset, quam ea quæ non sunt credenda, non credere.

Oraculorum vanitatem Ethnicos plerosque agnovisse docet *Origenes Lib. 7. contra Celsum*, & Prophetas Hebræorum Sancto Spiritu afflatos, cum fatidica vis in Vatibus Gentilium non fuerit opus divini Spiritus, sed Dæmonis. „ Dico, *inquit*, de modo enume-
„ ratis Oraculis, posse nos ex auctoritate Aristotelis & Peripateticorum multa proferre,
„ Pythiæ cæterisque fidem abrogantia: Posse item ex Epicuro, ejusque Sectatoribus tran-
„ scribere quid de his sentiant, ostendereque quod ipsi Græci nihili pendant Græciæ Ora-
„ cula vel celebratissima. Sed faciamus non esse figmenta hominum, quæ feruntur de
„ afflata Numine Pythia, cæterisque id genus Vatibus: Videamus annon evinci possit,
„ etiamsi maxime sint Oracula, non consequi necessario præesse illis Numen aliquod:
„ sed potius quosdam malos Dæmones, & Spiritus infensos humano generi, opponen-
„ tesque se animis ad Cœlum per virtutis viam ac veram pietatem tendentibus, ne re-
„ deant ad Deum. Certe de Pythia, quo non aliud mantejum est celebrius, narratur
„ Vatem illam Apollinis desidere super foramen Specus Castalii, & ascendentem inde
„ Spiritum per muliebre gremium recipere, quo repleta profert ista præclara & divina,
„ ut putantur, Oracula. Consídera nunc annon hoc ipso abunde intelligatur Spiritus
„ illius impuritas, non per cœcos meatus multo puriores muliebri gremio penetrantis
„ in animam fatidicam, sed per eos quos vir honestus non sustineret aspicere, nedum
„ tangere: Idque non semel atque iterum, sed quotiescumque illa inflata Phœbo pro-
„ phetare creditur. Quin & illud quod extra se rapta, velut Magicis artibus furiata,
„ ipsa quid agat non intelligit, non est opus divini Spiritus. Oportebat enim ut quis
„ divino Numine afflatus prius adjuvaretur, & perspicacius eo maxime tempore divini-
„ tatem sibi inesse sentiret, quam reliqui ab Oraculo edocti quid ad meliorem & na-
„ turæ consentaneam vitam conducat, seu quid prosit aut expediat. Nos sane colligimus
„ e Sacris Scripturis, quod Judæorum Prophetæ illustrati divino Spiritu, quatenus opus
„ erat illustrari divinorum consiliorum Interpretes, primi fruebantur adventu ad se Nu-
„ minis; contactique animam (ut ita loquar) Sancto Spiritu, & hanc adipiscebantur splendidiorem, & mentem perspicaciorem: atque adeo corpus ipsum non amplius
„ spiritu contumax, aut rectam vitæ rationem fastidiens, nimirum emortuum (sicut no-
„ stri loquuntur) carnis concupiscentiis. Persuasum est enim nobis, quod corporis ope-
„ ra, & cum Deo inimicitiæ, quæ sapientiæ carnis suam debent originem, mortificantur per diviniorem Spiritum. Quod si Pythia extra se rapitur, dum fata canit; qua-
„ lis existimandus est ille Spiritus offundens menti ac rationi tenebras, cum sit similis
„ huic Dæmonum generi, quod non pauci Christiani ejiciunt ex obsessis corporibus?

De vanitate Oraculorum multis egit *Eusebius* Libro 5. *Præparationis Evangelicæ*, pluribusque Capitibus ostendit, Græcorum Oracula responsorum ambiguitate multis exitium attulisse: Seriis honestisque de rebus, & Deo dignis non respondisse: Vates illorum humano sensu, non divino afflatu rerum agendarum auctores fuisse: Multa imperite per-

ſuaſiſſe: Poetas etiam eos, qui nihil ad honeſtioris vitæ rationem contulerunt, ex vulgi opinione temere laudaſſe: Auctores illos fuiſſe ut Pugiles & Athletæ divinis honoribus colerentur. Ipſis etiam tyrannis adulari ſolitos: Iniquis patrocinatos fuiſſe: Juſſiſſe denique ut ligneæ, lapideæ, æreę, aureæ ſtatuæ ſacrificiis ac ſtatis religionibus colerentur. Quæ omnia *Oenomai* Philoſophi teſtimonio, qui ſe ab *Apolline* deceptum conqueſtus eſt, & edito Libro vanitatem Oraculorum coarguit, *Euſebius* confirmat.

Porphyrius in hoc argumenti genere multum verſatus, ut qui Librum ſcripſit *De Philoſophia ex Oraculis petita*, Græcorum Oracula, Vateſque ſæpe mentiri fatetur. *Sed quoniam*, inquit, *accuratam & exquiſitam Aſtrorum motus, ac proinde futurorum ex eo pendentium cognitionem aſſequi non homines modo, ſed ne Dæmonum quidem plerique poſſunt; fit ut ii perſæpe multis de rebus conſulti mentiantur*. Mox ita ſubdit: *Et aerem quidem circumfuſum in cauſa eſſe ajunt, quamobrem falſa edantur Oracula, non autem præſentes Deos ſponte mendacium attexere. Sæpe itaque falſum dicturos ſe eſſe pronuntiant. Hærent iſti nihilominus, atque illos qua ſtultitia ſunt, vel invitos reſpondere cogunt. Apollo ſane cum ejuſmodi aliquando eſſet ambientis Cœli moleſtior difficiliorque tempeſtas, hunc in modum cecinit:*

Ne me ultra precibus cogas, nam falſa profabor.

Ac nihil a nobis affingi, vel Oracula ipſa fidem facient, ſic enim evocatus e Diis quiſpiam reſpondit:

Non hodie licet effari, qui Sidera curſus,
Quæ ſedes habeant: Vis quippe futura canendi
Nunc Aſtris conſtricta manet.

Tum ita concludit: *Qua nimirum ex cauſa Oraculorum ſæpe vanitas exiſtat, oſtendit.* Legitur apud *Euſebium* Lib. 6. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 5.

Plutarchus Libro *De Oraculis quæ defecerunt*, idem tractans argumentum hæc habet: *Præſidere autem Oraculis, non Deos, quos a terrenis locis decet expeditos eſſe, ſed Dæmones Deorum Miniſtros, haud male mihi dici poſſe videtur. At qui Empedoclis Verſibus abrupte ſumptis, hos Dæmones ſceleſtos, noxios, doloſoſque autumet, ac poſtremo etiam veluti homines morti ſubjiciat, hunc ego audacius ac magis barbare dicturum puto*. Quatuor docet *Plutarchus*; primum eos qui reſponſa dabant, Dæmones fuiſſe, non Deos. Secundo, horum Neocoros & Sacerdotes, ab iiſdem arreptos, & furore afflatos, venalia Oracula reddere ſolitos. Tertio, nihil illos veri prædicere; ſed de iis ipſis, quorum inſidere ſibi ſpiritum gloriantur, multa gravia & dura effari, non ſolum damna & dolos, ſed etiam interitus, quales homines patiuntur. Quarto, Verſus non furore ullo divino afflatuque novos edere, ſed ab *Empedoclis* Poematibus compilare.

Diogenianus quoque Deorum Oracula fundentium falſitatem redarguit. *Multa*, inquit, *rerum eventa fruſtrari eos qui Vates vocantur, teſtari poteſt omnis hominum vita, illique ipſi qui divinandi artem profitentur ... Nunc vero tantum hoc ſuperius dictis adjiciam, quod ſi quando verum dicant in ſuis prædictionibus qui Vates appellantur, non ſcientiæ, ſed fortuitæ cauſæ opus id fuerit. Neque enim propoſitum ſibi finem unquam aſſequi, ſed non ſemper, nec ut plurimum, & citra ſcientiam, ſi quis aliquando aſſequatur, fortunæ opus appellandum cenſuimus, diſtinguentes ſingulis nominibus attributas animi noſtri conceptiones*. Hunc *Diogeniani* locum deſcripſit *Theodoretus* Libro *De Curandis Græcorum Affectionibus*, Sermone 10. *De Oraculis*; ubi demonſtrata Oraculorum vanitate ex *Oenomao Cynico*, *Porphyrio*, *Plutarcho*, *Diogeniano*, ſubdit: *Nobis vero ſufficit rerum ipſarum teſtimonium, quod quidem vocaliſſimum eſt, Oraculorumque falſitatem aperte convincit. Ante adventum quippe Salvatoris noſtri, quadam veluti nebula terram obtegente, infeſti hominibus maligni Dæmones, velut ſicarii quidam graſſatoreſque, inſidiis ac laqueis utebantur, omni retium genere naturam humanam captantes. Poſtquam vero Lux veritatis exorta eſt, in fugam ſe dederunt univerſi, & ſua deſeruerunt Oracula. Itaque cum apparuiſſet, exclamarunt:* Sine, Quid nobis & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos. *Alii vero rurſus obteſtabantur eum, ne ipſos in abyſſum mitteret. Philippis autem Pythonis Spiritus, de Apoſtolis veciferando teſtatus eſt*. Hi homines ſervi ſunt Dei Altiſſimi, qui annuntiant vobis viam ſalutis. *Videntes itaque præconium veri-*

Matth. 8. 29.

Act. 16. 17.

rita-

ritatis per orbe terras diffundi, transfugarum Militum more, cum magnis atque horrendis facinoribus perpetratis, instare Regis præsentiam sentirent, fugam arripuerunt, & vacua insidiarum loca deseruerunt. Universorum autem Rex illorum stationes funditus destruxit . . . Cujus itaque modi fuerint Dæmonum vestrorum Oracula, e vestris Philosophis accepistis. Qualia vero prædixerit Opifex Mundi Deus, & quam utilia, vitæque hominum conducibilia sint illa, & veritatis luce radiantia, licebit ei qui volet cognoscere, si Divinas Literas evolverit. Quædam deinde Prophetarum Oracula de eversione Idololarriæ, & Ecclesiæ dilatatione in exemplum adducens *Theodoretus*, & finem jam olim sortita esse demonstrans, ita concludit: *Prius quam finem consequeretur Prophetia, non parum olim laboris erat, persuadere illius ævi hominibus, eventura esse quæ prædicebantur. Nunc autem cum impleta videmus, quæ prædicta dudum olim fuerant, & verbis res ipsas successisse, nullus jam nobis est labor ad faciendam auribus fidem. Habent enim illæ oculorum testimonium, supervacaneumque nobis est Herodoti dictum, Aures hominibus esse oculis infideliores: Oculi enim nostri vident, quæ auditu aures accipiunt. Quando igitur & Prophetias pauculas audistis, & rerum testimonia oculis inspexistis, comparate, o Viri, Prophetarum prædictiones cum vestris, Oraculis & cum Apostolo exclamate:* „ Quę societas
2. Cor. 6. „ luci ad tenebras? Quæve conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infi-
„ deli? Quis con sensus Templo Dei cum Idolis? *Templa enim Dei sunt Prophetarum chori: Idola vero, quæ Gentes adorarunt, surda & muta sunt.*

Sibyllarum Oracula, iis exceptis, quæ divini Spiritus afflatu de Christo fuderunt, nec certis hominibus, nec temporibus erant adstricta, & ambiguitate sua atque obscuritate ad fallendos homines composita videbantur, eaque vel falsæ Religioni suę confirmandę inutilia Ethnici ipsi judicarunt. Unus sit instar omnium *Cicero* Lib. 2. De Divinatione. *Quid vero*, inquit, *habet auctoritatis furor iste, quem Divinum vocatis, ut quæ sapiens non videat, ea videat insanus, & is qui humanos sensus amiserit, divinos assecutus sit. Sybillæ Versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur: Quorum Interpres nuper falsa quædam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, Eum, quem revera Regem habemus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus. Hoc si est in Libris, in quem hominem, & in quod tempus est? Callide enim qui illa composuit, perfecit ut quodcunque accidisset, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublata. Adhibuit etiam latebram obscuritatis, ut iidem Versus alias in aliam rem accommodari posse viderentur . . . Quamobrem Sibyllam quidem sepositam & conditam habeamus, ut, id quod proditum est a Majoribus, injussu Senatus ne legantur quidem Libri, valeantque ad deponendas potius, quam ad suscipiendas Religiones.*

Denique, ut *S. Augustinus* ait *Libro* 13. *contra Faustum*, Cap. 15. *Sibylla, vel Sibyllæ, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui alii Vates, vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi Gentium, de Filio Dei, aut de Patre Deo vera prædixisse seu dixisse perhibentur: Valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam, cum illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos congentiles Populos, Idola & Dæmonia colenda partim docere ausi sunt, partim prohibere ausi non sunt. At illi Sancti Auctores nostri eum Populum, eam Rempublicam, tale Regnum, imperante & adjuvante Deo propagaverunt atque erexerunt, ubi sacrilegium esset, quod istis Religio fuit. Itaque si qui illic in cultum Simulacrorum & Dæmonum laberentur, aut pœna plectebantur ipsis suæ Reipublicæ Legibus, aut liberrime coercebantur propheticis vocibus. Unus enim ab eisdem colebatur Deus, qui fecit Cœlum & Terram, prophetico sane ritu, hoc est significativo futurorum, qui ritus aboleretur, cum illa venissent, quæ per eum significabantur esse ventura: Quandoquidem ipsum Regnum magnus quidam Propheta fuit, ubi Rex & Sacerdos mystica significatione ungebantur. Quod non ante ipsis quoque Judæis ignorantibus, ac per hoc invitis ablatum est, nisi cum venisset ille gratia spiritali unctus Deus præ participibus suis: Ille Sanctus Sanctorum, idem verus Rex consulendo nobis, & idem verus Sacerdos seipsum offerendo pro nobis. Quamobrem quantum distat de Christi adventu inter prædicationem Angelorum, & confessionem Dæmoniorum: Tantum inter auctoritatem Prophetarum, & curiositatem Sacrilegorum.*

Obji-

Objiciebat *Fauſtus Manichæus*: Enervis Fidei confeſſio eſt, in Chriſtum ſine teſte & argumento non credere. Quis enim vobis fidelior teſtis eſſe debet, quam Deus ipſe de Filio ſuo, qui non per Vatem, nec per Interpretem, ſed ultro cœlitus erumpente voce, *Hic eſt* (inquit) *Filius meus dilectus, ipſum audite?*

Reſpondet *S. Auguſtinus Libro* 12. *contra Fauſtum*, Capite 45. Vocis illius ab Æterno Patre e nube auditæ notitiam ſine homine teſte ad nos non perveniſſe, cum Apoſtolus dicat: *Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Aut quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Sicut ſcriptum eſt, Quam ſpecioſi pedes evangelizantium bona!* Rom. 10. 15. Videtis (inquit *S. Auguſtinus*) quemadmodum prædicationem doctrinæ Apoſtolicæ propheticum teſtimonium comitetur. *Ut enim non contemnerentur, neque fabuloſa ducerentur, quæ Apoſtoli annuntiabant, demonſtrabantur hæc a Prophetis ante fuiſſe prædicta: Quia etſi atteſtabantur Miracula, non defuiſſent, ſicut etiam nunc adhuc quidam muſſitant, qui magicæ potentiæ cuncta illa tribuerent, niſi talis eorum cogitatio conteſtatione prophetica vinceretur. Magicis enim artibus, longe antequam naſceretur, Prophetas ſibi conſtituere, a quibus prænuntiarentur, nemo utique diceret . . . . Verum Diſciplina Catholica propterea ſimplici fide prius nutriri oportere docet Mentem Chriſtianam, ut eam capacem faciat ad intelligenda ſuperna & æterna. Sic etenim & Propheta dicit:* Niſi crediderit*is*, non intelligetis. Iſai. 7. *At ea ipſa eſt ſimplex fides, qua credimus, antequam cognoſcamus* Supereminentem ſcientiam charitatis Chriſti, ut impleamur in omnem plenitudinem Dei. 1. Cor. 3. 19. *Non ſine cauſa diſpenſationem humilitatis ejus, qua humanitus natus & paſſus eſt, a Prophetis, per propheticam Gentem, per propheticum Populum, per propheticum Regnum tanto ante prædictam: Niſi quia in illa ſtultitia quæ ſapientior eſt hominibus, & in illa infirmitate, quæ fortior eſt hominibus, magnum aliquid latet ad juſtificationem & glorificationem noſtram. Et ibi ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, qui nulli aperiuntur, ſi ſibi per maternam carnem trajectum cibum, id eſt per Apoſtolica & Prophetica ubera lactis alimenta contempſerit: & tanquam infantilem victum quaſi prægrandi ætate faſtidiens, prius in venena Hæreticorum quam in ſapientiæ cibum, cui ſe idoneum temere arbitratur, irruerit. Non ergo quod dicimus, neceſſariam ſimplicem Fidem, contrarium eſt ei quod dicimus, ut Prophetis credatur, priuſquam purgata & roboratæ mente poſſit intelligi, Qui per Prophetas ſic loquebatur.* Rom. 1. 25. Coloſ. 2. 3

PROPOSITIO III.

Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum ſuorum dignitate, pieque & ſancte vixerunt.

PRobatur primo ex Sacris Literis, quæ ipſorum ſanctitati teſtimonium perhibent, Eccleſiaſtici 48. 23. 24. *Purgavit eos in manu Iſaiæ ſancti Prophetæ . . . . Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris ſui, quam mandavit illi Iſaias Propheta magnus & fidelis in conſpectu Dei.* Cap. 49. 8. 9. 10. 11. 12. *Deſertas fecerunt vias ipſius in manu Jeremiæ. Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris conſecratus eſt Propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare. Ezechiel qui vidit conſpectum gloriæ, quam oſtendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus eſt inimicorum in imbre, benefacere illis qui oſtenderunt recta vias. Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo: Nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt ſe in fide virtutis.* Lucæ 1. 70. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui a ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Lucæ 13. 28. *Cum videritis Abraham, & Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras.* Lucæ 11. 47. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: Patres autem veſtri occiderunt illos . . . . Propterea & Sapientia dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apoſtolos, & ex illis occident, & perſequentur: Ut inquiratur ſanguis omnium Prophetarum, qui effuſus eſt a conſtitutione Mundi a generatione iſta, a ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem Zachariæ,* Epiſtolæ ad Hebræos 11. *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis: Qui per fidem vicerunt Regna, operati ſunt juſtitiam, adepti*

pti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum . . . Alii vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: Quibus dignus non erat Mundus: In solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & cavernis terræ. Et hi omnes testimonio Fidei probati. S. Petrus Epistola 2. Cap. 1. 21. *Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Cap. 3. 2. *Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum a Sanctis Prophetis.*

Probatur secundo ex *Origene* Libro 7. Contra Celsum. „ Cæterum, inquit, Judæorum Prophetę, quidam divinitus inspirati propheraverunt, hac ipsa functione sapientes redditi: Alii horum Oraculis illustrati Animam, similes eorum facti sunt electi per divinam Providentiam, quibus crederentur Sancti Spiritus eloquia, propter incomparabilem vitæ integritatem, fortitudinem, libertatem, & contemptum mortis periculorumque omnium. Tales enim Verbum elegit Propheras Dei Maximi, ad quos collati ridiculi esent Antillhenes rigidi, & Cratetes, ac Diogenes. Namque propter veritatem & libertatem in reprehendendis peccatis lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladii occubuerunt. Oberrabant enim in ovinis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, in desertis errantes & montibus, & speluncis cavernisque terræ, quibus indignus erat terrenus hic Mundus, semper contemplantes invisibilia Dei, nulloque sensu comprehensibilia, proinde sempiterna. Horum singulorum vitæ mandatæ sunt literis. Nobis impræsentiarum vel Moses sufficit; hujus enim Prophetias Lex continet. Vel Jeremias, cujus titulo extat Prophetia: Vel Isaias, qui per triennium nudus & discalceatus ambulavit durissime victitans: Quin & Puerorum, Danielis, Sociorumque austeram vitam considera, aquæ potu contentorum, & leguminibus, ab animatis in totum abstinentium: Et superiora quoque tempora si potes, Noe prophetantem; Isaacum filio bene precantem ritu prophetico; Jacobum duodecim filiorum singulos invitantem, *Venite annuntiabo vobis quid futurum sit diebus ultimis.* Hi & innumeri alii Dei Prophetæ de Jesu Christo prædixerunt. Quæ quidem causa est ut nihili pendamus Pythia, Dodonæa, Claria, Branchidarum, Ammonisque oracula, & si qua celebrantur alia, solaque miremur Judaica, videntes horum fortem, constantem, honestamque vitam dignam fuisse, ut in animis eorum miro quodam modo divinus Spiritus vaticinaretur, quicum Dæmonum divinationibus nihil haberet similitudinis.

Probatur tertio ex *Tertulliano* Apologetici Cap. 18. ubi de Deo sic loquitur: Viros „ enim justitia & innocentia dignos Deum nosse & ostendere a primordio in sæculum emisit Spiritu divino innundatos, quo prædicarent Deum unicum esse, qui universa con„ diderit, qui hominem de limo struxerit, qui sæculum certis temporum dispositionibus „ & exitibus ordinaverit, exinde qui signa Majestatis suæ judicantis ediderit per imbres, „ per ignes; qui demerendo sibi disciplinas determinaverit, quas ignoratis aut deseritis, „ sed observantibus præmia destinarit; qui producto ævo isto judicaturus sit suos cultores in vitæ æternæ retributionem, profanos in ignem æque perpetem & jugem, „ scitatis omnibus ab initio defunctis, & reformatis, & recensitis ad utriusque meriti „ dispunctionem . . . Quos diximus Prædicatores, Prophetæ de officio præfandi vocan„ tur. Voces eorum, itemque virtutes, quas ad fidem Divinitatis edebant, in thesau„ ris literarum manent, nec istæ nunc latent.

Probatur quarto ex *Sancto Augustino* Libro 12. *contra Faustum Manichæum*, Cap. 47. *Catholicis parvulis*, inquit, *antequam sciant quæ sit animæ humanæ perfecta justitia, & quantum interfit inter ipsam, cui suspiratur, & istam qua hic vivitur, sufficit de illis viris hoc existimare, quod commendat Apostolicæ Doctrinæ sanitas, quia* Justus ex fide vivit. „ Credidit autem Abraham Deo, & deputatum est illi ad justitiam: Prævidens „ enim Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ, dicens: „ Quia in semine tuo benedicentur omnes Gentes. *Apostoli verba sunt. Ad cujus tam claram, tamque omnibus notissimam vocem, si a vestris fallacissimis somniis evigilaretis,*

Habacuc 2. 4.
Rom. 1. 17.
Gen. 15. 6.
Gal. 3. 8.
Genes. 6. 5.

seque-

sequeremini vestigia patris nostri Abraham, & in ejus semine benedicetemini cum omnibus Gentibus. „ Ipse enim accepit, *sicut dicit Apostolus*, signaculum Circumcisionis, si- Rom. 4. 11.
„ gnaculum Justitiæ ac Fidei, quæ est in præputio, ut sit Pater omnium credentium
„ per præputium, ut deputetur & illis ad justitiam, ut sit Pater Circumcisionis, non
„ his solum qui ex Circumcisione sunt, sed & iis qui sequuntur vestigia, quæ est in
„ præputio, Fidei patris nostri Abraham. *Cujus ergo justitia Fidei nobis ad exemplum imitanda proposita est, ut nos justificati ex fide pacem habeamus ad Deum, intelligere debemus quemadmodum vixerit, non reprehendere: Ne ante per abortum labamur ex utero Matris Ecclesiæ, quam per stabilem conceptum formati perfectique nascamur. Hoc Fausto pro moribus Patriarcharum & Prophetarum ex voce parvulorum nostrorum breviter responderim: Inter quos & me ipsum deputaverim, dum tamen non reprehendam vitam Sanctorum antiquorum, etiamsi non intelligam quam mystice vixerint, quorum vitam nobis Apostoli laudabiliter Evangelio suo prædicarunt, sicut illi sua Prophetia futuros Apostolos prædixerunt, ut clament ad se invicem duo Testamenta, sicut duo Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Isai. 6. 3.

DISSERTATIO VII.

De cæteris Libris Sacris VI. Mundi Ætate Editis.

ARTICULUS I.

De Libris III. & IV. Regum.

I. HAc Ætate in lucem prodierunt Libri tertius & quartus *Regum*, ab Hebræis & Christianis omnibus semper pro Canonicis habiti. Ex variorum Prophetarum Commentariis, qui res ætatis suæ memoria dignas scriptis mandaverant, excerptos fuisse, admodum probabile est. *Oziæ* Regis Gesta ab *Isaia* Propheta scripta fuisse docet Liber 2. *Paralipomenon*, Cap. 26. 2. *Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum scripsit Isaias filius Amos, Propheta.* Historiam *Josaphat* Regis scripsit *Jehu* filius *Hanani*, ut ex eodem Libro discimus, Cap. 20. 34. *Reliqua autem Gestorum Josaphat priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in Libros Regum Israel.* Sic actorum diurnorum Commentarios vocat. Partem Gestorum *Ezechiæ* in Prophetiæ suæ Libro scripsit *Isaias* Capp. 37. 38. & 39. ex quibus Capita decimum nonum & vigesimum Libri quarti *Regum* sunt deprompta. *Nathan*, *Semeias*, *Addo*, *Abias Silonites*, aliique Prophetæ, Historiam Regum sui temporis in literas retulerant; ut constat ex Paralipomenis Lib. 2. 9. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Silonitis, in Visione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat.* Cap. 12. 15. *Opera vero Roboam prima & novissima scripta sunt in Libris Semejæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita.* Cap. 13. 22. *Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum ejus, scripta sunt diligentissimè in Libro Addo Prophetæ.* Ex istorum ergo & aliorum Prophetarum Commentariis, necnon ex *Libro Verborum dierum Regum Juda, & Libro Verborum dierum Regum Israel*, qui publici erant diurnorum Actorum Commentarii, excerpti fuere Libri tertius & quartus Regum. Quod *Theodoretus* confirmat in Præfatione Quæstionum in Libros Regum. *Plurimi*, inquit, *fuerunt Prophetæ, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Historia Paralipomenon. Horum unusquisque consueverat scribere quæcumque contingebant fieri suo tempore . . . Qui ergo Regnorum Libros scripserunt, ex Scriptis illis accepta occasione, post plurimum tempus scripserunt. Quomodo enim fieri potuisset, ut is qui vixit cum Saule aut David, ea scriberet quæ facta sunt tempore Ezechiæ & Josiæ, & Nabuchodonosoris bellicam expeditionem, & Hierosolymorum obsidionem, & Populi captivitatem, & transmigrationem in Babylonem, & mortem Nabuchodonosoris? Est ergo perspicuum, quod unusquisque ex Prophetis*

ea conscripsit quæ gesta sunt ipsius temporibus. Alii autem quidam cum illa collegissent, composuerunt Librum Regnorum.

II. Horum Librorum Auctor nonnullis *Jeremias*, aliis *Esdras* videtur. Qui *Jeremiæ* tribuunt, eo nituntur argumento, quod ultimum Caput Libri quarti Regum cum postremo *Jeremiæ* Capite ita conveniat, ut alterum ex altero descriptum verisimile sit. Verum hujus infirmitas argumenti ex eo patet, quod postremum Caput *Jeremiæ* ipsius Libro ab alio quopiam Scriptore Sacro, sive *Baruche* ejus Scriba, sive *Esdra*, subnexum sit, non ab ipso *Jeremia* scriptum. Quædam enim in eo narrantur, quæ a *Jeremia* superioribus Capitibus jam narrata fuerant. Hujus vero Librum, eo quod nunc penultimum est, Capite concluſum, verba illa probant instar coronidis adscripta: *Hucusque verba Jeremiæ*. Qui tertium & quartum Libros Regum ab *Esdra* scriptos censent, hanc proferunt conjecturam, quod Libri tertii sexto Capite Chaldaica Mensium nomina usurpet, quod Auctorem indicat diu apud Chaldæos versatum, & Chaldaico idiomati assuefactum. Addunt, sæpe adhibitas in hoc Opere Historias Regum Juda & Israel, & Prophetarum Libros, indices esse assidui sacrorum Librorum usus, qualem *Esdras* habuit. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *Jeremiæ* hos Libros tribuit. *Hunc Librum*, inquit, *Jeremias in unum Volumen coegit. Nam antea sparsus erat per singulas Regum Historias*. Nulla certior opinio est, quam quæ incerti Auctoris hos Libros esse pronuntiat.

III. Libris tertio & quarto Regum fidem conciliavit Christus Dominus *Lucæ* 4. 25. & seq. cum ait: *In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ ad Mulierem Viduam. Et multi Leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus*. Quæ 3. Regum Cap. 17. & 4. *Regum* Cap. 5. narrantur. Eorumdem Librorum auctoritatem confirmat *S. Paulus* Epistolæ *ad Romanos* Cap. 11. 2. 3. 4. *An nescitis*, inquit, *in Elia quid dicit Scriptura? Quemadmodum interpellat Deum adversus Israel? Domine, Prophetas tuos occiderunt, Altaria tua suffoderunt; & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*. Quæ ex Lib. 3. *Regum* Cap. 19. sumpta sunt.

Frustra vero Librorum istorum auctoritatem oppugnat auctor *Theologo-Politicus* Cap. 9. argumento petito ex illorum discrepantia in computatione annorum Regum Juda & Israelis, & ex repugnantia Chronologiæ illorum cum Chronologia. Paralipomenon Vel enim discrepantia & repugnantia nulla est, ut data occasione passim ostendimus in Synopsi Historiæ V. Mundi Ætatis: Vel si quis sit error in numeris, Librariorum oscitantiæ, non Scriptorum Sacrorum incuriæ tribui debet.

ARTICULUS II.

De Libris Paralipomenon.

I. LIber *Paralipomenon*, inter Protocanonicos semper habitus, & Græca interpretatione a Septuaginta Senioribus donatus, apud Hebræos unus est, & *Dibre Hajamin*, id est, *Verba dierum*, vocatur: Apud nos in duos Libros divisus est propter magnitudinem; quod nonnulli etiam in *Bruto*, *Ciceronis* Dialogo faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus a suo Auctore sit editus (inquit *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Domnionem* & *Rogatianum*.) Libri παραλειόμενον, id est, *Derelictorum* inscribuntur, quod plura commemorent in Libris Regum prætermissa. *Omnis eruditio Scripturarum* inquit S. Hieronymus) *in hoc continetur; & Historiæ, quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicantur*. Et in Epistola ad *Paulinum* ait: *Paralipomenon Liber, id est, instrumenti Veteris Επίτομη tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina junctura sque verborum, & prætermissæ in Regum Li-*

bris

bris tanguntur Hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Evangelii Quæſtiones. Hos Libros *Chronicon totius Divinæ Hiſtoriæ* jure meritoque poſſe appellari, ait in Prologo Galeato.

II. Libros *Paralipomenon Eſdræ* adſcribunt Hebræi. Ex actis diurnis, ex Prophetarum *Nathan*, *Addo*, *Ahiæ*, *Semeiæ*, *Jehu*, *Iſaiæ*, Commentariis, & ex Scripturæ Sacræ Libris antea compoſitis, collecti videntur. Poſt *Jeremiam* ſcriptos eſſe probat locus ille Libri 2. Cap. 35. 24. 25. ubi de *Joſia* Rege dicitur: *Et univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt eum, Jeremias maxime, Cujus omnes Cantores atque Cantatrices uſque in præſentem diem Lamentationes ſuper Joſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce ſcriptum fertur in Lamentationibus.* Solutis jam Captivitate Babylonica Judæis compoſitos fuiſſe Paralipomenon Libros, probant hæc verba poſtremi Capitis Libri 2. *Anno autem primo Cyri Regis Perſarum ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus Spiritum Cyri Regis Perſarum: Qui juſſit prædicari in univerſo Regno ſuo, etiam per Scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa: Quis ex vobis eſt in omni Populo ejus? Sit Dominus Deus ſuus cum eo, & aſcendat.* Quæ verba cum initio Libri *Eſdræ* repetantur, conjecturam ſubminiſtrant unum eſſe Operis utriuſque Auctorem, ſcilicet *Eſdram*, qui pro ſuo jure ad Hiſtoriarum ſuarum contexendam ſeriem verba ipſe ſua uſurpaverit. Qui mos Libros continuandi eſt antiquus, & a *Procopio* in fine Vandalicorum & Gothicorum initio uſurpatus, ut *Grotius* obſervat. Hanc fulciunt conjecturam Genealogiarum & perſonarum ſimiles Catalogi novem primis *Paralipomenon* Capitibus, & 1. Eſdræ 2. 8. & 10. deſcripti.

Objici poteſt, Libros *Paralipomenon* Captivitate Babylonica antiquiores probari ex Capite quinto Libri 2. ubi de Arca fœderis in Templum a *Salomone* illata dicitur Verſu 9. *Fuit itaque Arca ibi uſque in præſentem diem.* At Arca in Templo non fuit poſt ipſius Templi Excidium, & ad *Eſdræ* uſque tempora. Legimus enim 2. *Machabæorum* 2. 5. *Jeremiam* in ſpelunca Montis Nebo Arcam abſcondiſſe, cum Jeruſalem a Chaldæis diriperetur, & prædixiſſe locum fore ignotum, quoad Deus Populum ſuum congregaret.

Reſpondetur, Verba illa, quibus Arcæ in Templo depoſitæ fit mentio, ad aliquem ex Prophetis antiquioribus, qui diuturnos Commentarios de rebus geſtis Regum Juda & Iſrael ſcripſerant, eſſe referenda. Horum enim temporibus Arca in Templo *Salomonis* religioſe ſervabatur. Hunc vero locum *Eſdras*, ſive quis alius Paralipomenon Auctor, Hiſtoriam ſuam ex antiquis illis Commentariis colligens, iiſdem verbis deſcripſit.

III. Divinam iſtorum Librorum auctoritatem fruſtra impugnat *Theologo-Politicus* Argumentator ex nominum diſcrepantiis, quæ inter illos, & Libros *Geneſis*, *Numerorum*, & *Joſue* occurrunt, exempli gratia nominum Filiorum Benjaminis *Geneſis* 46. 21. *Numerorum* 26. 38. 1. *Paralipomenon* 8. 1. & Leviticarum Urbium in *Joſue* & in *Paralipomenis*. Nam etſi in nominibus propriis deſcribendis error forte obrepſerit, is in Librorum Sacrorum Auctores non eſt refundendus, ſed in Sacrorum Codicum Exſcriptores ſive Librarios, quorum incuria varias lectiones peperit, a Maſorethis annotatas. Plura etiam interdum uni eidemque homini fuere nomina. Urbium etiam appellationes lapſu temporis quandoque ſunt mutatæ. Quæ altera eſſe potuit hujuſce diſcrepantiæ ratio.

ARTICULUS III.

De Libris Eſdræ.

I. ESdræ Libri duo Canonici ſunt, & Divini Hebræis pariter & Chriſtianis, omniumque Eccleſiarum perpetuo conſenſu recepti. Soli Anabaptiſtæ penitus eos repudiant. Libri prioris Auctor *Eſdras*, cujus inſcriptus eſt nomine, vulgo creditur. Idque omnino conſtat ex ſeptimo Capite, ubi poſtquam datas ad *Eſdram* ab *Artaxerxe* Rege literas retulit, ita de ſe loquitur Auctor, ut ſe ipſum *Eſdram* eſſe ſignificet. *Benedictus Dominus Deus Patrum noſtrorum, qui dedit hoc in corde Regis, ut glorificaret Domum Domini, quæ eſt in Jeruſalem, & in me inclinavit miſericordiam ſuam coram Rege, &*

Conſiliatoribus ejus, & univerſis Principibus Regis potentibus. Et ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregavi de Iſrael Principes qui aſcenderunt mecum. Doctiſſimus præſul *Daniel Huetius* cenſet Scriptorem ſex priorum Capitum alium eſſe ab *Eſdra*, quod ille Hieroſolymis fuerit tempore *Darii Hyſtaſpis*, ut declarant hæc verba Capitis quinti Verſ. 4. *Ad quod reſpondimus eis, quæ eſſent nomina Auctorum ædificationis illius*; Eſdras vero Hieroſolymam venerit anno ſeptimo *Artaxerxis Longimani*. Verum argumentum iſtud non me movet ut Illuſtris *Huetii* opinioni ſubſcribam. Hieroſolymis enim fuiſſe *Eſdram Darii* tempore non probat iſte locus. Quod enim a Populo ſuo geſtum ac dictum erat, ab iiſque acceperat qui interfuerant, ipſe plurali verbo primæ perſonæ exprimere potuit: *Reſpondimus eis:* Hunc enim loquendi modum & exemplis, & uſu quotidiano confirmare licet.

Libri poſterioris Auctor eſt *Nehemias*, ut ex Capitis 1. Verſu 1. conſtat. *Verba Nehemiæ filii Helchiæ*. 2. Machabæorum 2. 13. *Commentarii & deſcriptiones Nehemiæ* laudantur. *Nehemias* ipſe Mœnium Jeruſalem inſtaurator *Eccleſiaſtici* 49. 15. commendatur. Sub *Eſdræ* nomine plerumque laudatur *Nehemiæ* Liber & vocatur *Eſdræ* ſecundus. De quo non eſt intelligendus *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. ubi ſecundum Eſdræ Librum in Canone Hebræorum non haberi, ſed inter Apocryphos rejici docet. Loquitur enim cum Hebræis, apud quos *Eſdræ, Nehemiæque ſermones in unum Volumen coarctantur*, ut docet *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Domnionem & Rogatianum*. Hinc *Iſidorus* ipſe ait, *Eſdræ* Libro *ſermones Eſdræ & Nehemiæ* contineri. Tertium itaque & quartum Librum *Eſdræ* nomine inſcriptum pariter conjungens, duos dumtaxat *Eſdræ* Libros diſtinxit, unum Canonicum, alterum Apocryphum.

II. Tractatus *Theologico-Politici* impius Auctor primum, & ſecundum Librum *Eſdræ* longe poſt inſtauratum a *Juda Machabæo* Templi cultum ſcriptos contendit, & venerandis *Eſdræ* & *Nehemiæ* nominibus ſuppoſitos, eo nixus argumento, quod 2. *Eſdræ* Cap. 12. 2. & 22. mentio fiat *Jeddoæ* Pontificis, quem *Alexandro Magno* Hieroſolymam eunti obviam prodiiſſe narrat *Joſephus* Libro 11. *Antiquitatum*, Cap. 8. & *Darii*, ejus qui *Codomanus* vocatus eſt, quem profligavit *Alexander*: Capite tandem ultimo 28. mentio fiat *Sanaballat Horonitis*, qui *Manaſſis* fratris *Jeddoæ* Pontificis frater fuit, & a *Dario ad Alexandrum* defecit, ut refert Joſephus; qui tamen *Sanaballat Nehemiam* Hieroſolymorum Mœnia inſtaurantem multo prius interpellaverat, ut legitur 2. *Eſdræ* Cap. 4. 1.

Reſpondet Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*, Nehemiam puerum fuiſſe, cum in Judæam profectus eſt, ut qui Regi eſſet a poculis, quo miniſterio fere pueri fungebantur. Si tunc egerit annum ætatis decimum ſextum, natum fuiſſe annos circiter centum triginta & unum, cum obiit *Darius*; quod neque mirum eſt, neque novum, ut multis exemplis probat *Scaliger*. Verum huic Reſponſioni ſubſcribere non poſſum. *Nehemias* enim inter eos numeratur Judæorum Proceres, qui anno primo *Cyri* Perſarum Regis cum *Zorobabele* Hieroſolymam aſcenderunt (1. *Eſdræ* Cap. 2. 2.) Quo tempore ſi vel ſexdecim annorum fuiſſe ponatur, natus fuerit annos ducentos & triginta circiter cum *Darius Codomanus* obiit: quod profecto incredibile eſt. Magis itaque mihi probatur aliorum Reſponſio, quæ & *Petavio* placuit Libro 12. *De Doctrina Temporum*, Cap. 25. ſcilicet *Periocen* illam, quæ *Jeddoæ* Pontificis, & *Darii* meminit, non ab ipſo *Nehemia* ſcriptam, ſed ab alio quopiam adtextam. Id enim pleriſque aliis in Libris Scripturæ apparet eſſe factum; ut in fine Deuteronomii, quæ ad *Moſis* obitum ſpectant, ab alio utique Dei Spiritu afflato Scriptore ſunt adjecta. Quod idem & de Libris *Joſuæ*, *Tobiæ*, *Jeremiæ*, Viri eruditi exiſtimant. Quocirca in Catalogo illo Levitarum, & Sacerdotum, quem ad tempus ſuum perduxerat *Nehemias*, quidam Appendicem illam intexuit. *Sanaballetes* vero duos diſtinguere oportet, unum *Nehemiæ & Artaxerxis Longimani*, alterum *Darii Codomani & Alexandri* æqualem, quos ambos perperam miſcuit *Joſephus*; & quod prioris erat, id poſteriori tribuit; nimirum affinitatem cum Pontificia familia. Niſi forte bis cum Samaritanis affinitatem junxiſſe Pontificiam illam domum putemus; primum *Nehemiæ, & Artaxerxis Longimani* tempore, quempiam ex filiis *Jojadæ* Sanaballeti filiam duxiſſe; ob idque a *Nehemia* fuiſſe rejectum; poſtea *Manaſſem* Jeddoæ fratrem Sanaballeti minoris, & prioris nepotis filiam itidem in Matrimonium habuiſſe.

A. R.

ARTICULUS IV.

De Hiſtoria & Libro Judith.

I. CUm *Nabuchodonoſor* R[illegible]ſſyriorum *Arphaxad* Medorum Regem in Campo Magno Ragau, circa *Euphr[illegible]* & *Tigrim* debellaſſet, de Orbe toto ſuę ditioni ſubjiciendo conſilium iniit. Quod ut [illegible]retur, *Holofernem* Militiæ ſuę Principem creavit. Is ingenti cum Exercitu profectus, [illegible] Meſopotamiæ, Syriæ Sobal, Libyæ, Ciliciæ, Apameæ, ac Idumææ Reges & Pri[illegible] Nabuchodonoſoris Imperio ſubdidit, Civitates deſtruxit, excidit Lucos, evertit Idola, [illegible]s *Nabuchodonoſor* velut Numen ab omnibus adoraretur. Imminente Judæorum finibus [illegible]rne, illi timore & horrore concuſſi, Domini Dei Exercituum opem jejuniis & oratio[illegible] promereri ex *Eliachimi* Sacerdotis conſilio ſategerunt. Oppugnata Bethulia, ac præci[illegible]ductu, cives de deditione cogitabant; vixque *Ozias* Princeps Populi ab ipſis obtine[illegible] ut ad reſiſtendum hoſti quinque ſaltem dierum ſpatio ſe compararent, auxilium a[illegible] tes. Id ubi didicit *Juditha* ex Tribu *Simeon*, Vidua *Manaſſis*, genere illuſtris, [illegible] elegans, opibus potens, caſtitate & religione conſpicua, vacillantes Presbyteros objurgavit, eiſque ſuaſit ut Populum ad conſtantiam hortarentur, ac bono animo eſſe juberent. Interim illa Dei opem oratione & pœnitentia implorans, de evertendo *Holoferne* conſilium iniit. Ad illius caſtra acceſſit magnifice ornata, & ſpe in Deum ſuæ pudicitiæ cuſtodem, Populique Iſraelitici propugnatorem egregie animata, Holoferni ſuæ formę decore & illecebris capto, artibuſque deluſo, & nimia deinde compotatione ſopito ac ſtertenti caput abſcidit, ac Bethuliam tulit, quo in muro ſuſpenſo, Judæi in Aſſyrios irruerunt, & eorum Exercitum funditus deleverunt. In *Juditha* Deiparę Virginis typum Deus exhibuit, quæ ſpiritualem Holofernem ſalutis noſtrę hoſtem infenſiſſimum profligat, & tartareas fugat legiones, quæ ab omni peccato immunis fuit, quæ præ omnibus mulieribus benedicta, cujus laudes Sancti Chriſtianique omnes celebrant. Cui longe excellentius quam *Judithæ* convenit quod Sancta illa Heroina de ſeipſa dixit: *Non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria ſua, in evaſione mea, & in liberatione veſtra.* Cui meliori jure quam *Judithæ* ab omnibus univerſis Deum adorantibus dici debeat: *Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros .... Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo, præ omnibus mulieribus ſuper terram... Benedictus Dominus, qui creavit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis Principis inimicorum noſtrorum: Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum... Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, maificabitur ſuper te Deus Iſrael. Tu gloria Jeruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia Populi noſtri.*

Judith Deiparæ Virginis typus.

Judith 13. 20. & ſeq.

Judith 15. 10.

II. Auctorem Libri *Judith* incertum cenſemus cum *S. Iſidoro Hiſpalenſi* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. quamquam hunc *Eliachimo* Summo Pontifici nonnulli adſcribant. Chaldaico idiomate ſcriptus eſt, teſte *S. Hieronymo*, qui Latine illum reddidit. Ex Chaldaico item Exemplari Græca Verſio expreſſa eſt a Judæis Helleniſtis. Ex qua Verſione Latina quædam veruſtior Hieronymiana videtur prodiiſſe, qua Latini Patres antiqui uſi ſunt; nec non Syriaca.

Libri Judith incertus Auctor.

Duplex Quæſtio moveri poteſt circa *Judithæ* Hiſtoriam, prima de Hiſtoriæ ipſius veritate; altera de tempore.

PROPOSITIO I.

Quæ in Libro Judith narrantur, commentitia, meramque Parabolam aſſerere, impium, temerarium, & hæreticum eſt.

PRobatur Veterum teſtimoniis ab Apoſtolicis temporibus, qui *Juditham* ceu Heroinam Sanctiſſimam celebrarunt, & Chriſtianis Viduis in exemplum propoſuerunt;

& ex Libro *Judith* ceu Sacra Scriptura teſtimonia deprompſerunt; tum etiam ex Eccleſiæ judicio, quæ ipſum Canonicum eſſe ac Divinum pronuntiavit.

Illud imprimis *S. Pauli* Epiſt. 1. *ad Corinthios* Cap. 10. 9. 10. *Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tenta-verunt, & a ſerpentibus perierunt: Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum, & perierunt ab Exterminatore.* Illud, inquam, ex Libro *Judith* 8. 24. 25. depromptum eſt, ubi legimus: *Illi autem qui tentationes non ſuſceperunt cum timore Domini, & impatientiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt, exterminati ſunt ab Exterminatore, & a ſerpentibus perierunt.* Oziæ verba ad Juditham, *Benedicta es tu filia a Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram*, Eliſabetha Spiritu Sancto afflata imitata eſt, cum ad Virginem *Mariam* Chriſti Domini, ac Dei noſtri Matrem ait: *Benedicta tu inter Mulieres.*

S. Clemens Romanus in genuina ad *Corinthios* Epiſt. 1. *Multæ*, inquit, *Mulieres gratia divina corroboratæ multa & virilia geſſerunt. Beata Judith, cum Urbs circumſeſſa eſſet, rogavit Seniores ut ſibi liceret in alienigenarum caſtra exire; & periculo ſe objiciens, propter amorem Patriæ, & Populi qui arcta obſidione cingebatur, egreſſa eſt, & tradidit Deus Holofernem in manus Mulieris.*

Clemens Alexandrinus Libro 4. Stromatum pag. 521. *Judith quæ conſummata fuit in Mulieribus, cum eſſet Urbs circumſeſſa, precata Seniores, ingreditur quidem in caſtra alienigenarum, omne periculum contemnens pro Patria, ſeipſam tradens hoſtibus in fide Dei: Præmia autem fidei mox accipit, cum Mulier in hoſtem fidei ſe præclare geſſerit, & potita ſit capite Holofernis.*

Edit. Huet. *Origenes* Homilia 19. in Jeremiam: *Volo exemplum dare a Scriptura Juſti fœdera revocantis, ut oſtendam quomodo ille re ipſa prævaricationem invocavit. Judith fœdera ſanciverat cum Holoferne, ut tot diebus egreſſa ad orandum Deum, poſt totidem dies ſiſteret ſemetipſam cubili Holofernis. Pacta hæc admiſerat Holofernes, dimiſit Judith ad precandum foras extra caſtra. Quid facere debebat Judith? Servare ne pacta, vel ea prævaricari? Illa namque prævaricari quoad Holofernem, beatum erat in ordine ad Deum. Prævaricatura cum Holoferne pacta inita Judith, dixit:* Prævaricationem invocabo, & invocavit prævaricationem. *Utinam & ego talis ſim ut dicam: Prævaricationem invocabo,* Judith 9. 2. *& invocabo prævaricationem illam cum Serpente, illam cum Diabolo.* Et Tom. 3. in Joannem: *Verum*, inquit, *Solis profecto etiam eſt Deus, & ut inquit Judith, Patris ſui Simeon, atque etiam Hebræorum eſt Deus*, &c.

Tertullianus Libro *de Monogamia*, Cap. 17. *Habebunt plane Chriſto quod adlegent, ſpecioſum privilegium, carnis uſquequaque imbecillitatem. Sed hanc judicabunt jam non Iſaac monogamus pater noſter, nec Joannes aliquis Chriſti ſpado, nec Judith filia Merari, nec tot alia exempla Sanctorum. Solent Ethnici Judices deſtinari. Exurget Regina Carthaginis*, &c.

S. Ambroſius Lib. 3. *de Officiis*, Cap. 13. *Ecce tibi Judith ſe offert mirabilis, quæ formidatum Populis virum Holofernem adiit, Aſſyriorum triumphali ſeptum caterva....* Judith 10. *Quem primo formæ gratia & vultus decore perculit; deinde ſermonis circumſcripſit elegantia. Primus triumphus ejus fuit, quod integrum pudorem de tabernaculo hoſtis revexit. Secundus, quod femina de viro reportavit victoriam, fugavit Populos conſilio ſuo. Horruerunt Perſæ audaciam ejus.... Non expavit mortis periculum, ſed nec pudoris, quod eſt gravius bonis feminis: Non unius ictum carnificis, ſed nec totius Exercitus tela trepidavit. Stetit inter cuneos bellatorum femina, inter victricia arma ſecura mortis. Quan-*Judith 2. *tum ad molem ſpectat periculi, moritura proceſſit; Quantum ad fidem, dimicatura. Honeſtatem igitur ſecuta eſt Judith; & dum eam ſequitur, utilitatem invenit. Honeſtatis enim fuit prohibere, ne Populus Dei ſe Profanis dederet, ne Ritus patrios & Sacramenta prodederet, ne ſacras Virgines, Viduas graves, pudicas Matronas barbaricæ ſubjiceret impuritati, ne obſidionem deditione ſolveret. Honeſtatis fuit, ſe malle pro omnibus periclitari, ut omnes eximeret periculo. Quanta honeſtatis auctoritas, ut conſilium de ſummis rebus femina ſibi vindicaret, nec Principibus Populi committeret? Quanta honeſtatis auctoritas, ut Deum adjutorem præſumeret? Quanta gratia ut inveniret?*

Et Libro *de Viduis* prolixum *Judithæ* adornat elogium. *Sed nec fortitudo*, inquit, *bo-*

næ Viduæ deesse consuevit. Hæc enim vera est fortitudo, quæ naturæ usum, sexus infirmitatem mentis devotione transgreditur: Qualis in illa fuit, cui nomen Judith, quæ viros obsidione fractos, perculsos metu, tabidos fame, sola potuit a colluvione revocare, ab hoste defendere. Etenim, ut legimus, cum Holofernes successu multorum terribilis præliorum, intra muros innumera virorum millia coegisset, armatis paventibus, & de extrema jam sorte tractantibus, extra murum processit, & illo præstantior Exercitu, quem liberavit, & eo fortior, quem fugavit. Sed ut dicsas maturæ viduitatis affectum, seriem ipsam persequere Scripturarum. A diebus enim viri sui quibus ille defunctus est, vestem jucunditatis deposuit, mœroris assumpsit: per omnes dies intenta jejunio, Sabbatho tantum sacrarumque temporibus Feriarum, non refectioni indulgens, sed Religioni deferens. Diuturnis igitur mœroribus, & quotidianis roborata jejuniis Sancta Judith, quæ sæculi oblectamenta non quæreret, periculi negligens, mortisque contemptu fortior, ut commentitium strueret dolum, vestem illam jucunditatis, quam vivente viro vestiri solebat, se induit, quasi placitura viro si patriam liberaret. Sed virum alium videbat, cui placere quærebat, illum utique de quo dictum est: Post me Vir qui ante me factus est. *Et bene conjugales pugnatura re-* Joan. 1. *sumsit ornatus, quia monimenta conjugii arma sunt castitatis. Neque enim Vidua aliis aut placere posset, aut vincere. Quid cætera persequamur, quod inter tot millia Hostium casta remansit? Quid ejus sapientiam prædicemus, quod hujuscemodi est commenta consilium, ut dum Potentem elicit intemperantia, a se inferiores arceret, occasionem pararet victoriæ, abstinentiæ meritum, pudicitiæ gratiam reservaret? Nec cibo enim, ut legimus, maculata, nec adulterio, non minus servatæ castitatis ex hostibus revexit trophæum, quam patriæ liberatæ. Quid sobrietatem loquar? Temperantia enim virtus est feminarum. Inebriatis vino viris, & somno sepultis abstulit Vidua gladium, exercuit manum, Bellatoris abscidit caput, per medias hostium acies intemerata processit . . . . . Haud difficile ebrios Exercitus unius sobrietas & vincere potuit, & eludere. Nec dextera tantum hoc opus, sed majora trophæa sapientiæ. Nam manu solum Holofernem vicit, consilio autem omnem hostium vicit Exercitum. Suspenso enim Holofernis capite, quod virorum non potuit excogitari consilio, suorum erexit animos, hostium fregit, suos pudore excitans, hostes quoque terrore percellens, eoque cæsi sunt & fugati. Ita unius Viduæ temperantia atque sobrietas non solum naturam suam vicit, sed quod est amplius, fecit viros etiam fortiores. Nec his tamen elata successibus, cui utique gaudere & exultare licebat jure victoriæ, viduitatis reliquit officium: sed contemptis omnibus qui ejus Nuptias ambiebant, vestem jucunditatis deposuit, viduitatis resumsit: Nec triumphorum suorum amavit ornatus, illos existimans esse meliores, quibus vitia corpori, quam quibus hostium arma vincuntur.*

S. Hieronymus Epist. 10. *ad Furiam*, De Viduitate servanda. *Legimus* (inquit) *in Judith (si cui tamen placet Volumen recipere) Viduam confectam jejuniis, & habitu lugubri sordidatam, quæ non lugebat mortuum virum, sed squallore corporis Sponsi quærebat adventum. Video armatam gladio manum, cruentam dexteram. Recognosco caput Holofernis de mediis hostibus reportatum. Vincit viros femina, & castitas truncat libidinem; habituque repente mutato, ad victrices sordes redit, omnibus sæculi cultibus mundiores.* Librum quidem *Judith* nondum universalis Ecclesia in Canonem adscripserat *S. Hieronymi* temporibus, neque in antiquis Catalogis *Melitonis*, *Origenis*, *S. Athanasii* in Epistola Festali, *S. Hilarii*, *S. Gregorii Nazianzeni*, *S. Cyrilli Hierosolymitani*, Concilii Laodiceni, in Librorum Canonicorum numero recensetur: Librum tamen sacrum & divinum esse censebat Ecclesia, atque ut talem in sacris conventibus Christianorum legebat: Eo quidem nondum utebatur ad confirmanda Religionis nostræ dogmata contra Hæreticos; sed eum adhibebat ad mores Fidelium informandos. Id vult unum Præfatione in Libros Salomonis, ubi de Libris *Sapientiæ & Ecclesiastici* loquens, ait: *Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.* Et Præfatione in Librum Judith: *Apud Hebræos*, inquit, *Liber Judith inter Hagiographa legitur: Cujus Auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter Historias computatur. Sed quia hunc Librum Synodus Nicæna in numero*

mero Sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ.... Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus Remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Librum *Judith* ut Canonicum recipiebat Ecclesia Africana, ut constat ex *S. Augustino* eum in Canone Scripturarum contineri asserente, L. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. & ex Concilio Carthaginensi III. cui *S. Augustinus* aderat, Canone 57. Eundem ut Canonicum habebat Ecclesia Romana, ut constat ex Epistola *Innocentii I.* ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum. Hunc & *Gelasius I.* cum Synodo Romana in Librorum Canonicorum Indice postea descripsit, veterem Ecclesiæ suæ traditionem secutus. Sermones *de Judith* inter Augustinianos olim 224. & 228. *de Tempore*, nunc 48. 49. & in Appendice, prætermitto, quod incerti sint Auctoris & ineruditi.

Sanctus Fulgentius Epistola 2. ad *Gallam* data, Cap. 14. *Habes*, inquit, & *in Veteri & in Novo Testamento Sanctarum Viduarum quibus ædificeris, exempla. In Veteri Testa-*
Judith 8. *mento Judith, Anna consideretur in Novo . . . De Judith scriptum est:* „ Et erat Judith „ in domo sua Vidua annis tribus & mensibus quatuor, & fecit sibi tabernaculum super „ solarium domus suæ, & imposuit super lumbos suos cilicium, & erant super eam ve„ stimenta viduitatis suæ, & jejunabat *Judith* omnibus diebus viduitatis suæ. *At ne quis illam Sanctam Viduam non devotione cordis, sed necessitate paupertatis existimet jejunasse, audi quid de ea in subsequentibus dicitur:* „ Et erat Judith bona aspectu, formosa fa„ cie valde, & prudens corde, & bona in intellectu, & erat honesta valde. Quia reli„ querat ei Manasses vir ejus, filius Achitob, filii Melchis, filii Eliab, filii Nathahel, „ filii Surisada, filii Simeon, filii Israel, aurum & argentum, servos, & ancillas, & „ pecora, & prædia. *Ecce Vidua præclara natalibus, facultatibus dives, ætate juvenis, specie mirabilis, divitias contempsit, divitias respuit, carnis incentiva calcavit, & inducta virtute ex alto, non quæsivit secundo famulari connubio. Propterea testimonio tam præclari operis apparuit, quantum Deo dilecta sit continentia vidualis. Denique cum Holofernes innumero Bethuliam obsedisset Exercitu, & omnis Israelitarum virtus perturbata languesceret; egreditur castitas oppugnatura lasciviam, & ad interitum superbiæ humilitas sancta procedit. Ille pugnabat armis, ista jejuniis. Ille ebrietate, ista oratione. Igitur, quod omnis Israelitarum Populus facere non potuit, Sancta Vidua castitatis virtute perfecit. Obtruncavit una Mulier tanti agminis Ducem, & insperatam Dei Populo reddidit libertatem.*

Ecclesia in Concilio Tridentino congregata, Sessione 4. Librum *Judith* in Sacrorum Librorum Indice recensuit, omnibusque Libris Canonicis, quorum ille unus est, singillatim recensitis, subdit: *Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit . . . Anathema sit.*

Grotius refellitur. Ex his *Grotius* refellitur, qui totum quod Libro *Judith* narratur, meram parabolam esse docet, ac *Judith* esse Judaicam Gentem, Bethuliam esse Templum Dei, *Judithæ* gladium esse preces Sanctorum, *Nabuchodonosorem* Diabolum significare, Assyriam sastum, *Holofernem* idem sonare quod *Lucifera Serpentis*. Viduam fingi *Juditham*, ut Judæa omni auxilio destituta exprimatur. *Joachimum*, sive Eliakimum *Deum surrecturum* significare, quæ spes cum homines Deo conjungat, ideo Sacerdoti Summo id nominis tribui. Verum allegorica illa nominum interpretatio veritatem Historiæ non destruit. *Origenes* enim & alii Patres, ac Interpretes Scripturæ Sacræ plurimi & nomina & sententias ipsas allegorice sunt interpretati in iis etiam Libris, in quibus res gestas, non meras parabolas narrari nemo diffitetur.

Grotio, aliisque Heterodoxis, qui Historiam *Judith* Poeticum figmentum, & Tragœdiam appellare non verentur, *Josephi* silentium non favet. Cum enim sibi proposuisset ea tantum in suis Antiquitatibus referre, quæ in Libris Canonicis Hebræorum habebantur, ut ipse quidem profitetur in Proœmio totius Operis, & Lib. 10. Cap. 11. mirum non est quod de *Judithæ* Historia siluerit, cum Liber *Judith* in Canonem Hebræorum

obs-

obſignatum priuſquam ſcriberetur, receptus non fuiſſet, nec Hebraice ſcriptus eſſet. Ade *Joſephum* Hiſtorias aliquas prætermiſiſſe, quas Canonicæ eſſe auctoritatis nemo Chriſtianus negaverit, ut *Jobi* Hiſtoriam, & Bethleemitarum infantium cædem.

Nullius etiam ponderis eſt argumentum quod petitur ex Feſto annuo in memoriam heroici facinoris *Judithæ*, & victoriæ de *Holoferne* & Aſſyriis reportatæ, cujus nulla in Hebræorum Libris mentio extat. Potuit enim ſucceſſione temporis abrogari, ſi vere inſtitutum eſt. Quod in dubium revocari nolim, cum id doceat vulgata Editio Latina ex Chaldaico Textu a *S. Hieronymo* expreſſa, quamvis in Græca interpretatione poſtremus ille Verſus ultimi Capitis non habeatur, qui Feſtivitatis hujuſce ab Hebræis in perpetuum tam celebris victoriæ monumentum inſtitutæ meminit: *Dies autem victoriæ hujus Feſtivitatis, ab Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur a Judæis ex illo tempore uſque in præſentem diem.*

Levis etiam eſt quę ex Græcanicis locutionibus formatur objectio, ſcilicet Cap. 9. 2. ubi legimus in Græco, *οἱ ἔλυσαν μήτραν παρθένε εἰς μασμὸν. Qui ſolverunt uterum Virginis ad pollutionem*, & Cap. 16. 8. ubi *Titanum filii* commemorantur. Ex quibus *Grotius* colligit, Auctorem Libri *Judith* Scriptores Græcos legiſſe. Levis (inquam) hæc objectio eſt, cum hujuſmodi locutiones Interpretibus tribuendæ ſint, non Libri Auctori. Sic in Libro Job, Plejadis, Hyadum, Orionis, Arcturi, & Amaltheæ nomina Græcæ certe originis, & Proverbiorum 26. 8. *Acervus Mercurii*, & *Alexandriæ* nomen in Prophetiis Jeremiæ, Ezechielis, & Nahum ſecundum Editionem Vulgatam, cum tamen longo poſt hos Prophetas tempore Alexandria condita ſit, Interpretibus, non Auctoribus iſtorum Librorum tranſcribuntur.

Antilogiam forte quis objiciet *in Judithæ* genealogia, quæ dicitur *Filia Merari, filii Idox, filii Joſeph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben*. Nam ex Tribu *Ruben* & *Simeon* progenita eſſe *Judithæ* non potuit. Præterea, ſexdecim tantum generationes hic recenſentur; cum tamen a Jacobo Iſraelitarum communi parente ad Captivitatem Babylonicam viginti ſex numeret *S. Matthæus*.

Reſpondetur, non omnes *Judithæ* Proavos hic recenſeri, uti nec omnes *Elcanæ* 1. Regum Cap. 1. Verſ. 1. nec *Saulis* Cap. 9. Verſ. 1. Satis enim fuit Sacris Hiſtoricis illorum genealogiam ad virum aliquem illuſtrem referre velut ſtirpis auctorem. *Ruben* autem ille in *Judithæ* genealogia recenſitus non eſt *Ruben* Patriarcha, filius *Jacob* primogenitus, (Huic enim filius nullus fuit, cui nomen fuerit *Simeon*) Sed vir aliquis illuſtris ex Tribu *Simeonis*, quem ſui generis Auctorem agnoſcit *Juditha* Cap. 9. 2. ita Deum invocans: *Domine Deus patris mei Simeon*. Denique in Græco Textu nulla mentio *Rubenis* eſt, ſed ejus loco habetur υἱὸς Ισραὴλ, *Filii Iſrael*, quam lectionem approbat *S. Fulgentius* Epiſt. 2.

PROPOSITIO II.

Judithæ Hiſtoria poſt reditum Judæorum e Captivitate Babylonica contigit.

CIrca tempus quo *Judithæ* contigit Hiſtoria diſſidium eſt inter Eruditos. *Bellarminus*, *Serarius*, *Salianus*, *Pererius*, Illuſtris *Huetius* &c. eam ad tempora *Manaſſis* Regis Juda referunt: Alii quorum potior videtur ſententia, eam contigiſſe cenſent poſt ſolutam Judæorum Captivitatem Babylonicam, tempore *Xerxis* Regis Perſarum. Hujus ſententiæ momenta ſane graviſſima paucis expono.

Primum momentum petitur ex his quæ Cap. 5. leguntur de nupero Judæorum ex Captivitate reditu. *Nam & ante hos annos, cum receſſiſſent a via, quam dederat illis Deus ut ambularent in ea, exterminati ſunt præliis a multis Nationibus, & plurimi eorum captivi abducti ſunt. Nuper autem reverſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione qua diſperſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt montana hęc omnia, & iterum poſſident Jeruſalem, ubi ſunt Sancta eorum.* Quæ *Achioris* verba referri non poſſunt ad Captivitatem decem Tribuum ſub *Salmanaſare*, cum ex illa non redierint Iſraelitæ. Mi-

nus etiam commode referuntur ad dispersionem sub *Manasse* Rege factam ; cum hæc universalis non fuerit, nec diuturna, propriaque hæc fuerit *Manassis* Regis, non Populi Captivitas, ut constat ex 2. *Paralipomenon* Cap. 33. Vers. 2. De Judæorum ergo Captivitate Babylonica hæc intelligenda sunt; adeoque *Judithæ* Historia post reditum e Captivitate Babylonica contigit.

Secundum momentum petitur ex statu rerum Judaicarum quo tempore Bethulia a *Juditha* liberata est. Nulla enim Regis mentio in tota Historia occurrit ; cujus tamen nomine, quamvis in vinculis Babylone detentus fuisset, publica res administrari debuisset. Jus omne penes Duces, Pontificem, & Sacerdotes erat. *Sacerdos Eliachim scripsit ad universos qui erant contra Esdrelon . . . . . Et universos per quos vix transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus Montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent, ubi angustum iter esse poterat inter Montes. Et fecerunt filii Israel secundum quod constituerat eis Sacerdos Domini Eliachim . . . . Tunc Eliachim Sacerdos Domini Magnus, circuivit omnem Israel.* (Judith. 4. 5. 6. 7. 11.) *Juditha* cum *Ozia* Principe Populi, & Presbyteris *Chabri* & *Charmi* consilia communicat, ut Bethuliæ deditionem intra quinque dies, nisi adjutorium venerit, statutam avertat. (Cap. 8.) *Misit Ozias Nuntios per omnes Civitates & Regiones Israel*, ut fugientes Assyrios persequerentur . . . *Joacim autem Summus Pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis Presbyteris suis, ut videret Judith.* Cap. 15. 5. 9.) Hæc autem Judaicæ Reipublicæ forma temporibus Captivitatem Babylonicam proxime secutis magis convenit.

Tertium momentum Bethuliæ status subministrat, quæ Civitas erat Tribus Zabulon, nec tamen ab illius Tribus hominibus aliisve Israelitis incolebatur tempore Manassis, sed a novis colonis, Chutæis nempe, & aliis quos Assaradon in Samariam, & alias decem Tribuum Civitates miserat, cum veteres incolæ in Assyriam a *Salmanasare* deportati fuissent.

Quartum momentum præbet nomen *Eliachimi* seu *Joacimi* Pontificis in Historia *Judithæ* celebre. Is fuit filius *Jesu*, filii *Josedech*, qui Sacris Judaicis præerat post reditum ex Captivitate Babylonica. Jesus enim Pontificatum gessit sub Cyro, Cambyse, & Dario; *Joacim* sive *Eliachim* sub Xerxe; *Eliasib* sub Artaxerxe; ut colligitur ex 2. *Esdræ* Capp. 12. & 13. & *Aggæi* 1. & 2. Nec vero dici potest *Eliachim* summum Sacerdotem *Ezechiæ* & *Manassis* temporibus vixisse, illum, cujus meminit Liber quartus *Regum*, Cap. 18. & *Isaias* Cap. 22. Qui non solum tunicam & cingulum habuit (hoc est, potestatem Sacerdotalem) sed quasi pater fuit habitantibus Jerusalem, & clavem Domus David gessit, ut ipso aperiente non esset qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut ait Propheta. Id, inquam, dici non potest; cum *Eliachim* ille Pontifex non fuerit, sicut nec pater ipsius *Helcias*, sed Præpositus Regiæ Domus: Imo nec Sacerdos fuisse videtur, vel ex Levitico genere, sed Aulæ Princeps. Tunicæ autem & cinguli nomine vestes Sacerdotales hic non significantur, sed omnia officia & ornamenta seu insignia *Sobne*. Præterea, nullus *Eliachim* aut *Joacim* memoratur in Catalogo Pontificum, qui Sacris Judaicis ante Captivitatem Babylonicam præfuerunt, quem ex publicis Tabulis *Josephus* accurate descripsit Lib. 10. *Antiquitatum*, Cap. 11. Et qui ibi nominatur *Helcias*, non *Ezechiæ* & *Manassis*, sed *Josiæ* tempore Summum Sacerdotium gessit, ut habetur 4. *Regum* 23. 4. nec ipsi successit *Eliachim*, seu *Joacim*, sed *Sarejas*, teste *Josepho*.

Quintum momentum petitur ex pace quæ *Judithæ* facinus & victoriam consecuta est, de qua Capite ultimo Vers. 30. dicitur : *In omni autem spatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis*. Nam & sub *Xerxe*, & *sub Artaxerxe Longimano* ejus filio, pacatissima Judæorum Respublica fuit. Si vero ad *Manassis* tempora *Judithæ* referatur Historia, non ita diuturna fuerit pax illa quam Israelitis procuravit. Nam ut demus viris quibusdam Eruditis *Juditham* annorum fuisse circiter 64. cum ad *Holofernem* accessit ; (quod tamen parum credibile est habita, ratione formæ ipsius, qua captus est *Holofernes*) sequitur ipsam superstitem fuisse adhuc annis 41. hoc est, ad annum Mundi ter millesimum trecentesimum octogesimum nonum, a quo quinquetantum residui sunt ad annum ter millesimum trecentesimum nonagesimum quartum, quo a *Nechaone* Rege Ægypti *Josias* percussus est. At quinque annos tantum non vi-

Ita Chronologus Anonymus, in Bibliis apud Vitrayum Parisiis editis anno 1662.

den-

dentur significare hęc verba: *Et post mortem ejus annis multis*, sed multo plures. Hoc ratiocinium nititur ętate Judithę, *quæ mansit in domo viri sui annos centum quinque*; id est usque ad centesimum quintum ętatis suę (*Judith* 16. 28.) quam juvenem admodum fuisse oportet tempore Expeditionis *Holofernis*. Tres enim dumtaxat viduitatis annos numerabat: Nullos susceperat ex Manasse viro suo liberos. Ea erat ętate, ut summam laudem observatam viduitatem promerita sit, quę anus sexagenariæ non magna laus esset. Formæ erat tam egregię, tam elegantis, ut admirationem & amorem Principibus viris movere posset. Puella denique vocatur a *Vagao* Eunucho *Holofernis*.

Eusebius in Chronico, & *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 26. *Judithæ* Historiam ad *Cambysis* tempora referunt, & hunc *Secundum Nabuchodonosorem* dictum *Eusebius* testatur. Sed huic sententię repugnat brevius *Cambysis* Persarum Regis, quam *Nabuchodonosoris*, qui *Arphaxad* profligavit, Regnum. Hic enim anno duodecimo Regni sui prælium commisit cum *Arphaxad*, & anno 13. misit *Holofernem* cum ingenti Exercitu, ut omnia Regna sibi subjiceret. At *Cambyses* septem dumtaxat annos, & menses quinque regnavit, ut testatur *Herodotus* Lib. 3. Nostrę tamen sententię non leve pondus addit *Eusebii* & *S. Augustini* auctoritas, quatenus *Judithæ* Historiam post reditum Judæorum ex Captivitate Babylonica contigisse censent. *Severus Sulpitius* Lib. 2. *Historiæ Sacræ* Judithæ heroicum facinus *post Captivitatem* contigisse scribit sub *Artaxerxe Ocho*, filio *Mnemonis*, qui a Judæis *Nabuchodonosor* appellatus sit *ob impatientiam & pariles in eorum Gentem conatus*: Conjecturamque suam inde verisimilem reddit, quod idem *Ochus* in sæcularibus Historiis *natura immitis, cupidusque bellorum* fuisse tradatur. *Nam & arma finitimis intulit, & Ægyptum, quæ ante multos annos desciverat, bello recuperavit. Quo tempore etiam Sacra eorum, & Apim in Deum receptum irrisisse traditur: Quod postea Bagoas Spado ejus, Natione Ægyptius, indignatus, contumeliam Gentis morte Regis ultus est. Meminit autem hujus Bagoæ Historia Divina. Nam cum Holofernes jussu Regis, adversus Judæos duxerat Exercitum, Bagoam in iisdem castris fuisse memoravit.* In Libro Judith Holofernis Eunuchus *Vagao* nuncupatur.

Objiciunt contrariæ sententiæ Vindices, *Ecbatana* condita fuisse a *Dejoce* Rege Medorum, teste *Herodoto*: Ac proinde *Arphaxad*, cui tribuitur illius Urbis ædificatio, (*Judith* 1.) eumdem esse cum *Dejoce* coævo *Manassi* Regi Juda.

Respondetur, *Arphaxad* Ecbatana a fundamentis non condidisse, sed a *Dejoce* olim condita novis muris & ædificiis muniviſse, auxisse, ornasse ut ex Græco Textu colligitur ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀρφαξάδ, ὃς ἐβασίλευσε Μήδων ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπ' Ἐκβατανῶν καὶ κύκλῳ τεῖχος ἐν λίθων λελαξευμένων. *In diebus Arphaxad qui regnavit super Medos in Ecbatanis, & ædificavit super Ecbatana, & in circuitu muros ex lapidibus sectis.* Ideo autem hanc Civitatem munivit, auxitque, ut Regnum suum firmaret adversus *Nabuchodonosorem*, illicque vires suas omnes colligeret. *Arphaxad* autem & *Nabuchodonosor* Præfectos fuisse *Xerxis*, aut Reges vectigales, verosimillimum est: Hunc Assyriis, illum Medis sub eo imperasse: Et adversus *Xerxem* rebellasse, cum *Leonides* Rex Lacedæmoniorum ejus Exercitum ad Thermopilas fudisset, & in pugna Salaminia partem Classis maximam amisisset. Id conjicere licet ex his *Justini* verbis Libro 3. *Xerxes Rex Persarum, terror antea Gentium, bello in Græcia infeliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficiente quotidie Regis Majestate, in spem Regni adductus est.* Forsan *Arphaxad*, cujus Liber *Judith* meminit, ipse est *Artabanus*. Ut ut est *Arphaxad* Rex Medorum *Xerxis* tributarius, jugum ejus hac etiam occasione videtur excussisse. *Nabuchodonosor* Rex Assyriorum *Xerxi* pariter vectigalis, qui regnabat in Ninive post eversionem restaurata, Regium nomen ac potestatem absolutam usurpavit, postquam *Arphaxad* in Campo magno *Ragau* debellasset. Hic *Nabuchodonosor*, vel ex stirpe Magni *Nabuchodonosoris* oriundus: vel ita appellatus, quod non Assyriis tantum, sed & Babyloniis imperaret, ac utrumque Regnum usurpasset: Hic, inquam, debellatis Medis, de toto Orbe ditioni suæ subjiciendo consilium iniit: Conscripto eum in finem ingenti, validoque Exercitu, *Holofernem* Persam genere universis copiis suis præfecit, & adversus Occidentis Regna misit. Defecerat dubio procul a *Xerxe* Holofernes, multosque Persas secum traxerat: Medi a *Nabuchodonosore* subacti

in

in ejus etiam Militia conscripti erant : Adeoque ex Medis & Persis conflatus erat *Holofernis* Exercitus, ut ipso cæso merito potuerit *Juditha* de seipsa in tertia persona canere : *Horruerunt Persæ constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.*

Judith 16. 12.

Judith 1. Objiciunt secundo : *Nabuchodonosor* Rex Assyriorum, de quo *Judithæ* Liber, regnabat in Ninive. At post Captivitatem Babylonicam Ninive diruta jacebat. Eam quippe everterat *Nabuchodonosor* Magnus Rex Chaldæorum.

Respondetur ; Eversam quidem *a Nabuchodonosore* Ninivem, sed Persarum permittentibus Regibus instauratam probabiliter existimari, ob Urbis nobilitatem & antiquitatem ; sicut contigit Babyloni, Hierosolymis, Antiochiæ, aliisque Civitatibus ira victorum similiter dirutis ac vastatis.

Judith 5. Objiciunt tertio : *Holofernes* Principes *Moab* & Duces *Ammon* interrogavit quæ esset Gens Judaica. *Dicite mihi*, inquit, *quis sit Populus iste qui Montana obsidet : Aut quæ, & quales, & quantæ sint Civitates eorum : Quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum : Vel quis Rex Militiæ illorum : Et quare præ omnibus qui habitant in Oriente isti contempserunt nos, & non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace.* At post solutam Captivitatem non fuisset hujusmodi quæstioni locus, cum Judæi tot annis apud Assyrios & Chaldæos captivi illis ignoti esse non possent.

Respondetur, Hanc Objectionem in adversarios facile retorqueri : Cum enim Rex Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* Regem *Manassis* patrem misisset, ac *Manasses* ipse captivus abductus fuisset Babylonem, non ignorassent Babylonii tempore *Manassis* quænam esset Gens Judaica. Hoc itaque argumento est Historiam *Judithæ* multis annis post solutam Captivitatem contigisse.

ARTICULUS V.

De Historia & Libro Esther.

Summa Libri Esther.

I. ASsuerus Rex Persarum anno Imperii sui tertio, ad ostentandam gloriam Regni sui, potentiam, opes, magnificentiam, Susis Regia Urbe Principibus & Satrapis Provinciarum suarum per dies centum & octoginta splendidum exhibuit convivium : Quod excepit septiduanum aliud omni Populo Susano paratum. Septimo convivii die, Rex vino aliquantulum incalescens, ut uxoris pulchritudinem Principibus & Populis ostentaret, præter mores Persarum, *Vasthi* Reginam vocavit, & venire recusantem consilio *Mamuchan* unius e septem Persidis & Mediæ Primariis, sapientia & legum peritia præstantibus, repudiatam Regno abdicavit, promulgata lege ut quisque vir dominus esset domi suæ. Habito deinde puellarum forma præstantium delectu, ut ei grata inveniretur uxor, in earum numerum adscita est *Edissa* Hebræa, quæ & *Esther* vocabatur, *Abihailis* Benjaminitæ filia, *Mardochæi* ex fratre neptis. Anno Regni *Assueri* septimo, *Esther* introducta ad eum est, ab eoque præ reliquis mulieribus adamata, & Regina creata loco *Vasthi*. Interim *Aman* Aulicorum potentissimus, Regique acceptissimus, *Mardochæo* Judæo, *Estheræ*, quæ genus suum ac patriam dissimulabat, patruo infensus, quod eum adorare nollet, illius, totiusque Judaicæ Gentis exitium meditabatur. Anno Regni Assueri duodecimo, Mense Nisan, Edictum de Judæis per omnes Regni Provincias internecione delendis ab *Assuero* impetravit. Quo intellecto, *Mardochæus*, *Esther*, Judæique universi pro salute sua, cum fletibus & jejuniis Deo submisse supplicaverunt. Post triduum orationis & jejunii, *Esther* adiit Regem magnifico apparatu, ab eoque benigne accepta, ipsum, & *Aman* ad convivium invitavit. Interim *Aman* superbia elatus, & odio actus impotenti in *Mardochæum*, crucem ipsi paravit. *Assuerus* fugiente per noctem somno Annales relegens, Eunuchorum duorum conjurationem in necem suam a *Mardochæo* revelatam didicit : Quem ob acceptum ab eo tam insigne beneficium, publice Regiis honoribus affici jussit, idque ab *Aman* illius & Judæorum hoste professo, qui deinde ab *Esthera* Regina accusatus, in crucem *Mardochæo* paratam actus est. Mensis tertii Siban die vigesimatertia, Susis proposita, & in Provincias centumvigintiseptem per Cursores missa sunt Edicta, ut Judæis die decimatertia Mensis Adar, ad eorum exci-

dium

dium ab *Aman*, prius constituta, ubique liceret armis se defendere, omnesque inimicos vim tentantes occidere. Qua die illucescente, conjuratos in perniciem suam quingentos homines Susis cæciderunt, in Provinciis vero septuaginta quinque millia. Altera vindictæ die Judæis, qui Susis morabantur, a Rege concessa, trecentos adhuc homines trucidarunt, & decem filios *Aman* in patibulis suspenderunt. In memoriam vero perennem liberationis Populi Judaici ab excidio quod decreverat *Aman*, diem festum quotannis celebrandum decimaquarta, & decimaquinta die Mensis Adar, *Mardochæus* & Regina *Esther* constituerunt, quem appellavere *Phurim* sive *Sortium*, quia *Aman* sortes miserat in urnam, ut quo die & quo mense gens Judæorum exscindenda esset, decernerent. Hæc Historiæ summa, quæ Libro *Esther* scripta est. *Esther* typus fuit insignis Deiparæ Virginis Mariæ, & Ecclesiæ. Unde *S. Hieronymus* Epistola ad *Paulinum* ait: *Esther in Ecclesiæ typo, Populum liberat de periculo, & interfecti Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.* *Esther B. Virginis & Ecclesiæ typus.*

II. Hunc Librum Canonicum esse Judæi pariter & Christiani agnoscunt, ut mirum sit in Librorum Canonicorum Indice prætermissum a *Melitone* apud *Eusebium* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 26. ab Auctore Synopseos Scripturæ Sacræ apud *Sanctum Athanasium*, & a *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de Scripturis. De septem posterioribus dumtaxat Capitibus controversia est. Hæc enim Hebræi non agnoscunt, quod in Hebraico Exemplari desiderentur. *Sixtus Senensis* Lib. 1. & 8. *Bibliothecæ Sanctæ* septem illa Capita tanquam ascititia & apocrypha negligi ab Ecclesia Catholica, scribere non est veritus: & interpretes multa huic Libro addidisse vel ex *Josepho*, vel ex quopiam alio, vel etiam sumpto, ut in Scholis mos est, narrationis themate, multa ex suo ingenio admiscuisse. *Grotius* hæc, ut vocat, *Estheris Additamenta* censet esse Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, qui ornandis veris Historiis ea scripsere quę illis temporibus probabiliter fieri, dici, aut scribi potuerant. Hæc Libris addita aut injecta, quia nihil mali continebant, auctoritatem cum tempore accepisse. Hæc Additamenta videri Opus Proselyti. Hanc opinionem mox refellemus. *Liber Esther Canonicus.*

III. Liber *Esther* Hebraice scriptus est. Ejus Auctor incertus. Illum *Esdræ* adscribunt *S. Epiphanius* Libro *De Ponderibus & Mensuris*, Cap. 4. *S. Augustinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 36. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *Eusebius* Chron. Lib. 2. *Esdra* recentiorem censet. *Pseudo-Philo* tribuit *Joachimo* Summo Pontifici. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, & ex Hebræis *Aben-Ezra*, & alii *Mardochæo*; Quorum opinatio his verbis nititur, Esther 9. 20. 23. 26. *Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Judæos . . . Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat ... Et cuncta quæ gesta sunt, Epistolæ, id est, Libri hujus volumine continentur.* Et Cap. 12. 4. *Sed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit.* Alii *Mardochæum* simul & *Esther* Libri hujus Auctores faciunt, idque colligunt ex his verbis noni Capitis ex Versione 70. Interpretum expressis: *Et scripserunt Esther Regina, Aminadabi filia, & Mardochæus Judæus, quæ fecerunt.* Idemque confirmant ex verbis, quę illud ipsum Caput claudunt in Editione Vulgata, quibus narratur, Judæos omnia quæ ad se scripserant *Esther* & *Mardochæus* observanda suscepisse, & *omnia, quæ Libri hujus, qui vocatur Esther, Historia continentur.* Verum de Epistolis dumtaxat ab *Esther* & *Mardochæo* scriptis hæc intelligenda sunt, quibus *Phurim* solemnia observari a Judæis universis præcipiebant in gratiarum actionem tanti beneficii Judaicæ Genti a Deo collati, ut constat ex ejusdem Capitis serie. *Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus Regis Provinciis morabantur, tam in vicino positis, quam procul; ut quartam decimam & quintam decimam diem Mensis Adar pro Festis susciperent, & revertente semper anno, solemni celebrarent honore: Quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis . . . . Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat . . . . Scripserunt que Esther Regina, filia Abihail, & Mardochæus Judæus etiam secundam Epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem Provinciis Regis Assueri versabantur, ut haberent pacem,* *Libri Esther Auctor incertus.*

eem, & ſuſciperent veritatem, obſervantes Dies Sortium, & ſuo tempore cum gaudio celebrarent; ſicut conſtituerant Mardochæus & Eſther; & illi obſervanda ſuſce- perunt a ſe, & ſemine ſuo jejunia, & clamores, & Sortium dies, & omnia, quæ Li- bri hujus, qui vocatur Eſther, Hiſtoria continentur. Certe narrare hoc in Libro non potuit *Mardochæus*, ſe Librum ſcripſiſſe, ad Judæos miſiſſe, hunc illos ſuſcepiſſe, & quæcumque eo mandabantur obſervare cœpiſſe. Librum enim ſcriptum eſſe oportuit antequam mitteretur ad Judæos, ab iis ſuſciperetur, & tradita in eo præcepta obſervarentur; multo etiam magis antequam illa miſſio, ſuſceptio, & obſervatio ſcriberentur. Cum itaque hæc in Libro *Eſther* ſcripta ſint, colligitur Epiſtolas *Mardochæi* & *Eſther* alias fuiſſe ab hoc Libro. Alii Synagogæ Magnæ Opus eſſe volunt. Ita Talmudiſtæ *Babæ Bathræ* Cap. 1. & illuſtris *Huetius Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* 4. p. 174. & 175. Ego vero in re tam incerta ſuffragium ſuſpendere conſultius exiſtimo.

IV. Quo tempore Hiſtoria *Eſther* contigerit, quiſve fuerit *Aſſuerus* ejus conjux, Quæſtio eſt multum diſceptata. *Joſephus* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 6. *Artaxerxem Longimanum* conjugem *Eſtheris* fuiſſe cenſet; quam opinionem *Severi Sulpitii*, & *Nicephori Conſtantinopolitani* ſuffragio confirmatam ſequuntur *Cajetanus*, *Bellarminus*, *Salianus*, *Petavius*, & alii. Hebræi in *Seder Olam* Cap. 29. Maritum Eſtheris *Cambyſem* fuiſſe ſtatuunt, qui 1. *Eſdræ* Cap. 4. 6. 7. *Aſſuerus* & *Artaxerxes* appellatur. Idem cenſent Vatablus & Genebrardus. Quidam *Artaxerxem Mnemonem*, ut *Sixtus Senenſis*, & *Canus*, *Euſebii* & Venerabilis *Bedæ* auctoritate freti. Quidam *Artaxerxem Ochum*, ut *Serarius*, & *Gordonus*. Nonnulli *Darium Hyſtaſpis*, ut *R. Aben Ezra*, *Nicolaus De Lyra*, *Cornelius a Lapide*, *Uſſerius*, & alii. Nonnulli *Xerxem*, ut *Scaliger*, *Calviſius*, &c. Ex tam variis opinionibus, quæ nobis maxime placeat, exponemus.

PROPOSITIO I.

Hiſtoriam Eſther commentitiam ac fictitiam eſſe Anabaptiſtæ ac Lutherani quidam impie aſſerunt: Septem poſtrema Capita Libri Eſther Sixtus Senenſis, Grotius, & alii, velut aſcititia & apocrypha perperam & inconſulto rejiciunt.

PRobatur prima pars ex Hebræorum Canone, in quo Liber *Eſther* locum habuit. Item ex ſolemnibus *Phurim* diebus, quos a Judæis per multa ſæcula religioſe obſervatos conſtat ex 2. *Machabæorum* 15. 37. & ex *Codice Theodoſiano L. Judæos*, *Tit. De Judæis*. Nemo autem ſanæ mentis ſibi perſuaſerit Feſti hujus religionem & anniverſariam celebritatem ex figmento, aut Tragicomedia originem habiſſe. Tertio ex Græca Editione 70. Seniorum, qui eos dumtaxat Libros interpretati ſunt, quos Hebræi in Canone habebant. Quarto ex *Joſepho* qui Lib. 11. *Antiquitatum* Cap. 6. hanc Hiſtoriam inſeruit, cum tamen profeſſus ſit non ſemel ſe ea dumtaxat narraturum, vel narraſſe, quæ in Sacris Hebræorum Libris habentur. Quinto ex Traditione, & Eccleſiæ judicio, quæ hunc Librum ſemper ut Canonicum habuit; ut conſtat ex Sacrorum Librorum Canone deſcripto ab *Origene* in Expoſitione Pſalmi 1. apud *Euſebium* Lib. 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 25. *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, *S. Epiphanio* Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Cap. 28. *S. Joanne Damaſceno* Lib. 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 18. ab Eccleſiæ etiam Latinæ Patribus, Summis Pontificibus, & Conciliis, ſcilicet *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos, *S. Hieronymo* in Prologo Galeato, Epiſtola ad Paulinum, & Præfat. in Librum Eſther, *S. Auguſtino* Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. a Concilio Laodiceno Canone ultimo, Carthaginenſi III. Canone 47. *Innocentio* 1. Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum, *Gelaſio I.* in Synodo Romana, &c. tandemque ab *Eugenio I.* in Decreto pro Inſtructione Armenorum, & a Sacra Synodo Tridentina Seſſione 4.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Vetera Concilia, & Patres omnes, cum Græci, tum Latini, qui Librum *Eſther* in Sacrarum Scripturarum Canone recenſent, eo de Volumine loquuntur, quo tum ipſi, tum Eccleſia univerſa illorum temporibus utebatur. Porro legebat Eccleſia Libros Sacros juxta Editionem, quam *S. Hieronymus* paſſim vocat: *Vulgatam, quæ Græcorum Lingua & Literis continetur*. At Editio Græca 70. Interpre-

terpretum ſeptem poſtrema Capita habet, eaque ex Hebræo illos eſſe interpretatos probat ſumma ipſorum in vertendo fides : Igitur & olim in Hebraico Exemplari fuerunt ſeptem illa poſtrema capita, & Eccleſia ſemper illa pro Canonicis habuit.

Confirmatur ex *Origene Epiſtola ad Julium Africanum*, Editionis Rodolphi Vveſtheniі. *In multis aliis*, inquit, *Sanctis Libris invenimus, ut alicubi quidem plura apud nos extarent, quam apud Hebræos; alicubi vero pauciora. Exempli gratia, cum non omnia poſſint ſimul comprehendi, pauca exponemus: Videlicet ex Libro Eſtheræ, ubi nec preces Mardochæi, nec Eſtheræ (quę legentem ædificare poſſunt) apud Hebræos habentur. Sed nec Epiſtola, vel Amani de deletione Judaicæ Gentis ſcripta, vel Mardochæi ſub nomine Artaxerxis, eumdem Populum a morte abſolvens*. Sed *apud* 70. *Interpretes*, & *Theodotionem*, quorum Exemplaribus utebatur, inveniri docet. Hæc autem ex Hebraicis Exemplaribus expreſſerant. Idem Tom. 2. in Joannem ex Cap. 14. hujus Libri nonnulla proferens, ait: *Quin Mardochæus etiam in Libro Eſther juxta Septuaginta, non exiſtentes vocat inimicos Iſrael dicens: Ne tradideris Sceptrum tuum Domine non exiſtentibus.* Eundem locum profert *S. Baſilius* Lib. 2. contra Eunomium, pag. 57. *Et ſapientiſſima Eſther: Non tradas Domine Sceptrum tuum iis qui non ſunt.*

Confirmatur ſecundo ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia 3. ad Populum Antiochenum ex Cap. 14. Libri *Eſther* teſtimonium adhibente: *Fuit quædam mulier Hebræa, Eſther erat ipſi nomen: Hæc Eſther univerſum Judæorum Populum internecione delendum ſic eripuit. Poſtquam Perſarum Rex omnes paſſim Judæos interimi juſſit, & nullus erat qui contra iram illius obſiſtere poſſet; ſplendidiorem veſtitum exuta mulier, & ſacco amicta, „ & cinere ſubſtrato, divinæ clementiæ ſupplicabat, utſecum ad Regem ingrederetur, & „ talia orans verba ad ipſum dabat:* Grata Domine fac verba mea, & da ſermonem ornatum in os meum. *Hæc & pro magiſtro nos nunc Deum oremus. Si enim Mulier pro Judæis ſupplicans barbaricum cohibere furorem potuit: Multo magis Doctor noſter pro tali Civitate, & cum tanta Eccleſia ſupplicans, benigniſſimum & mitiſſimum hunc Regem flectere poterit.*

Confirmatur tertio ex *S. Auguſtino* Epiſtola olim 199. nunc 262. ad *Ecdiciam*, ex eodem Cap. 14. Libri *Eſther* teſtimonium proferente: *Nempe*, inquit, *apud Patres, Eſther illa Regina Deum timens, Deum colens, Deo ſubdita, marito Regi alienigenæ non eumdem ſecum colenti Deum, tamen ſubjecta ſerviebat quæ cum in extremo periculo, non ſuo tantum, ſed etiam Gentis ſuæ, qui tunc erat Populus Dei, Domino proſterneretur orando, in ipſa oratione ſua dixit, Ita ſibi eſſe ornatum Regium, ſicut pannum menſtrualem; & ita orantem confeſtim exaudivit, qui cordis inſpector eam verum dicere ſcivit.* Laudat eumdem locum *Enarratione in Pſalmum* 51.

Præterea Concilium Tridentinum Libros omnes, quos Decreto ſuo complectitur, ſuſcipiendos eſſe decernit ut Canonicos, cum omnibus ſuis partibus, *prout in Eccleſia legi ſolent, & in Vulgata Latina Editione habentur*. In vulgata autem Editione Latina extant ſeptem poſtrema Libri *Eſther* Capita, & ex iis in Sacris Officiis, Miſſarumque ſolemniis Lectiones canuntur. Agnoſcit igitur Eccleſia ſeptem illa poſtrema Capita Canonicæ eſſe Auctoritatis.

Denique Literis *Artaxerxis*, quæ 13. & 16. Capitibus habentur, fidem facit *Joſephus* eaſdem referens Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 6.

Objicitur, Poſtrema illa Capita cum prioribus non cohærere, & cum illis pugnare: Capite enim ſecundo narrantur duorum Eunuchorum inſidiæ *Aſſuero* ſtructæ anno ejus ſeptimo, nec pro earum revelatione remuneratus dicitur *Mardocheus*. At Capp. 11. & 12. conjuratio illa duorum Eunuchorum ad annum ſecundum *Artaxerxis* refertur, & data narrantur *Mardochæo* pro delatione munera Cap. 3. 1. 10. 8. 3. 9. 24. *Aman* dicitur fuiſſe *de ſtirpe Agag*, adeoque Amalecithes. At Cap. 16. *Aman* dicitur *animo & gente Macedo, & Regnum Perſarum voluiſſe transferre ad Macedonas*, cum tamen Perſis parum noti fuerint Macedones *Eſtheris* tempore. Et Cap. 12. *Bugæus* dicitur, cujus vocabuli ignota pene ſignificatio eſt.

Reſpondetur, Narrationem inſidiarum, quæ Cap. 12. habetur, ad initium Libri ſpectare, ubi per anticipationem referuntur, & rurſus ſuo loco, nimirum ſecundo Capite.

Ad

Id conſtat ex Editione Græca, quæ ex Hebræo Exemplari dubio procul expreſſa eſt, & ex Annotatione *S. Hieronymi*. Structæ ſunt autem illæ inſidiæ anno ſeptimo *Aſſueri*. Nam quod initio Capitis undecimi legitur, *Anno ſecundo*, *Regnante Artaxerxe Maximo*, notat dumtaxat tempus quo *Mardochæi* ſomnium contigit, non vero tempus inſidiarum, de quibus agitur Cap. 12. *Anno ſecundo*, inquit, *regnante Artaxerxe Maximo*, *prima die Menſis Niſan*, *vidit ſomnium Mardochæus filius Jairi*, *filii Semei*, *filii Cis de Tribu Benjamin*, *homo Judæus*, *qui habitabat in Urbe Suſis*, *vir magnus*, *& inter primos Aulæ Regiæ*. Quamvis autem ſtatim remuneratus non fuerit *Mardochæus* ob Eunuchorum delationem, munera tamen accepit, poſtquam Rex id beneficii & obſequii revocavit in memoriam Hiſtoriæ & Annalium lectione. Vel pro meritis remuneratus non fuerat, quamvis exiguum quoddam munus accepiſſet.

Quod autem *Aman* dicatur *animo & gente Macedo*, Cap. 12. Auctori Sacro minime tribuendum eſt, ſed *Lyſimacho* veteri Interpreti Græco, de quo dicitur initio undecimi Capitis: *Anno quarto*, *regnantibus Ptolomæo & Cleopatra*, *attulerunt Doſitheus*, *qui ſe Sacerdotem & Levitici generis ferebat*, *& Ptolomæus filius ejus*, *hanc Epiſtolam Phurim*, *quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolomæi filium in Hieruſalem*. Hic autem Verſionem ſuam adornans paulo ante *Ptolomæi Philadelphi* tempora, cum Perſæ odio vehementi adverſus Macedonas flagrarent, *Amanem* pro Amalecitha *Macedonem* dixit, ut indignationem augeret. Septuaginta autem Interpretes Verſionem hanc *Lyſimachi* magna ex parte ſuam feciſſe veriſimile eſt, unde & Macedonem ipſi vocarunt. Et certe *Macedo animo & gente* eſſe potuit, quod proximi ejus parentes Macedones eſſent, aut Græci, (qui Macedonum nomine, nobilioris ſcilicet Græcorum partis, hic forte ſignificantur) quamvis ſtirpis ejus origo & caput eſſet Agag Rex Amalecitharum. Cum autem patria Macedo ſeu Græcus eſſet, in ſuſpicionem venit apud *Artaxerxem* in illum iratum, quod Regnum ad Macedones ſeu Græcos transferre vellet. Quod autem *Bugæus* dicatur Cap. 12. mendum antiquum eſſe crediderim, ac virorum Eruditorum approbo conjecturam, qui pro Βυγαιος legendum ſuſpicantur Αγαγαίος Ita *Druſius* & Illuſtris *Huetius*. Complutenſis Editio habet ἀγαιος Alii *Aman* e ſtirpe *Agag* cujuſdam Macedonis aut Græci fuiſſe cenſent, non e ſtirpe *Agag* Amalecitharum Regis. Unde nec Hebraicus Textus, nec ulla Verſio *Agag*, e cujus ſtirpe ortus eſt *Aman*, Amalecitham vocat. Et hæc etiam probabilis admodum eſt reſponſio.

Objicitur ſecundo *S. Hieronymi* teſtimonium Præfatione in Librum *Eſther*, quem ſecuti *Hugo Cardinalis*, *Nicolaus De Lyra*, *Dionyſius Carthuſianus*, & *Sixtus Senenſis*, poſtrema ſeptem Capita Libri *Eſther* Canonica eſſe negant. Ita S. Hieronymus: *Librum Eſther variis Translatoribus conſtat eſſe vitiatum: Quem ego de archivüs Hebræorum revelans*, *verbum e verbo expreſſius tranſtuli. Quem Librum Editio Vulgata*, *laciniosis hinc inde verborum ſimibus trahit*, *addens ea quæ ex tempore dici poterant*, *& audiri*, *ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis*, *ſumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam paſſus eſt*, *vel qui injuriam fecit*.

Reſpondetur, *S. Hieronymum* ex Hebræorum magis ſententia quam ſua ita locutum, ut ſtudium laboremque ſuum commendaret, ac ſuæ ex Hebræo Verſionis utilitatem demonſtraret. Cæterum in Commentario Epiſtolæ ad Galatas Cap. 1. ipſum laudare velut Scripturæ Canonicæ teſtimonium Verſum illum undecimum Capitis decimiquarti Libri Eſther: *Ne tradas Domine Sceptrum tuum his qui non ſunt*. Quem locum & *Origenes*, & *S. Baſilius* antea laudaverant, & *S. Joannes Chryſoſtomus* teſtimonium ex eodem Capite deprompſerat; quod & *S. Auguſtinus* fecit. Et ſi ex propria mente *S. Hieronymus* poſtrema illa Capita fuiſſe ab Interpretibus aſſuta dixiſſet, privatæ ipſius opinioni (quamvis nobis ſit imprimis venerandum *S. Hieronymi* nomen) Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem jure merito opponeremus, quæ Libros omnes Scripturæ Sacræ prout in Septuaginta Interpretum Vulgata olim Editione habentur, Canonicos habuit ab Apoſtolorum temporibus: & in Concilio Tridentino Seſſione 4. Libris Canonicis recenſitis, illos omnes Anathemate configit, *Qui Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus*, *prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt*, *& in veteri Vulgata Latina Editione habentur*, *pro ſacris & canonicis non ſuſceperint*. Fruſtra vero *Sixtus* noſter *Senenſis* hoc Synodi Tri-

den-

dentinæ judicium alienum in ſenſum detorquet, ut a temeritatis nota ſe liberet: Canonem illum intelligendum eſſe reſpondens *de veris ac germanis partibus, quæ ad Librorum integritatem ſpectant, non autem de laceris quibuſdam Appendicibus, & pannoſis Additamentis, a quovis incognito Auctore temere appoſitis, & utcumque inſutis, qualia ſunt hujuſmodi Capitula*. De illis enim partibus Tridentinus iſte Canon intelligitur, de quibus movebatur ab Hęreticis controverſia, alioqui Decretum inutile fuiſſet ac ſupervacaneum, cum admitti totum non poſſit abſque partibus ipſum componentibus. Præterea, ſi legitima eſſet *Sixti Senenſis* exceptio, via Hæreticis aperiretur ad rejicienda, quæ vellent, Sacrorum Librorum Capita. Tertio, Concilium diris devovet eos, qui Libros integros non receperint, cum omnibus ſuis partibus, *prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt*. At animadvertere debuerat *Sixtus Senenſis*, ex Cap. 13. Libri *Eſther* in Eccleſia legi Feria 4. poſt Dominicam 2. Quadrageſimæ, & in Miſſa contra Paganos, & ex Cap. 14. Dominica 16. poſt Pentecoſten. Unde *Rupertus* Lib. 18. *De victoria Verbi Dei*, Cap. 12. *Sacer*, inquit, *Eccleſiæ chorus per ſingulos annos ſtatutis diebus clamat ad Dominum in perſona illorum*, (ſcilicet Judæorum) *Everte cor ejus in odium repugnantium nobis: Nos autem libera in manu tua*. Quod ex Cap. 14. 13. 14. ſumptum eſt. Et Lib. 12. *De Divinis Officiis*, Cap. 25. *Eſther*, inquit, *pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiam Vaſthi Regina, in Regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quod Leonem illum, de quo ipſa ad Dominum dicit*: Et da mihi gratiam in conſpectu Leonis, *id eſt, Aſſueri Regis; in manſuetudinem convertit, ejuſque Edictum inſtinctu Aman intemperantiſſime ſuperbientis, & genus Judæorum perdere cupientis, in conſolationem ſuæ ſtirpis tranſtulit*. Verſus porro quem laudat, decimus tertius eſt Capitis decimiquarti.

Lib. 1. Biblior. Sanct. p. 27 & 28

Mirum eſt quod *Sixtus Senenſis* ad hæc non atten derit. Mirum etiam quod ſuæ oppoſitionis Auctorem *Origenem* laudaverit, ſcribens: *Origenes quoque in Epiſtola ad Julium Africanum hæc eadem Additamenta explodit*: Cum e contrario illa quæ ipſe vocat Additamenta Libri *Eſther*, ut canonica vindicet *Origenes* in probationibus noſtræ Propoſitionis laudatus.

PROPOSITIO II.

Eſtheris Hiſtoria probabilius refertur ad tempora Darii Hyſtaſpis: Iſque videtur Aſſuerus illius Maritus.

PRopoſitionis hujuſce veritatem probant characteres quibus *Aſſuerum* deſcribit Liber *Eſtheris*; hi enim *Dario Hyſtaſpis* apprime conveniunt. 1. *Aſſuerus regnavit ſuper centum vigintiſeptem Provincias, & tertio anno Imperii ſui fecit grande convivium cunctis Principibus & Pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & Præfectis Provinciarum coram ſe*. (Eſther 1.) Idem vero dicitur de *Dario Hyſtaſpis*, Lib. 3. *Eſdræ*, Cap. 3. qui etſi Canonicus non ſit, æqualis certe auctoritatis eſt ac Hiſtoria Gentium, ubi Scripturę Sacræ non repugnat. *Rex Darius*, inquit, *fecit cœnam magnam omnibus vernaculis ſuis, & omnibus Magiſtratibus Mediæ & Perſidis, & omnibus Purpuratis, & Prętoribus, & Conſulibus, & Præfectis ſub illo ab India uſque Æthiopiam centum viginti ſeptem Provinciis*. 2. Aſſuerus Eſtheris Indis imperavit. *Darius Hyſtaſpis* Indos ſubegit, teſte *Herodoto* Lib. 4. Cap. 44. 3. *Suſan Civitas Regni* Aſſueri fuiſſe *exordium* dicitur (*Eſther* 1.) Hanc vero Urbem ab ipſo *Dario* conditam affirmat *Plinius* Lib. 6. Cap. 27. vel potius Regiarum Ædium magnificentia amplificatam, teſte *Æliano* Lib. 13. *De Animalibus*, Cap. 59. ibique & domicilium, & pecuniarum ſuarum theſauros eum habuiſſe, docet *Herodotus* Lib. 5. Cap. 49. *Aſſuerus*, ſive Artaxerxes Eſtheris *Rex Magnus* appellatur (*Eſther* 16. 1.) *Darius Hyſtaſpis* Rex Magnus vocatur ab *Herodoto* ibidem: *Suſa*, inquit, *ubi Rex Magnus domicilium habet, atque hic pecuniarum theſauri ſunt. Hanc vos Urbem ſi animoſe ceperitis, jam cum Jove de divitiis licet certetis*. 4. Aſſuerus primum *Vaſthi*, deinde illa repudiata *Eſtherem* uxorem duxit, quę Hebræis *Hadaſſa* dicitur (*Ediſſam* Vulgatus Interpres vocat) *Vaſthi* primaria Darii uxor eſt *Atoſſa* Cyri

filia, quæ *Cimbysi* primum, deinde *Smerdi Mago* nupserat. Hanc in *Matrimonium Darius* recepit, Regalibus Nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum translatum, quam in *Cyri* familiam reversum videretur, ut referunt *Herodotus* Lib. 3. Cap. 48. & Lib. 7. Cap. 2. & *Justinus* ex *Trogo* Lib. 1. Cap. 10. *Esther* vero sive *Hadassa*, ea est, quam *Artystonam Virginem* vocat *Herodotus*, quam *Darium* ex uxoribus maxime adamasse, ejusque statuam cum talari ex auro tunica effinxisse, narrat Lib. 3. Cap. 88. & Lib. 7. Cap. 69. *Artystonam* equidem sororem *Atossæ*, & *Cyri* filiam statuit *Herodotus*, quod *Estheri* non convenit. Sed vel Persicas Genealogias *Herodotus* minus perspectas habuit, vel ipsi Persæ per invidiam genus *Estheris* dissimularunt, ac *Cyri* filiam esse commenti sunt, cum ipsa *Mardochæo* patruo suo jubente, patriam genusque suum statim non indicaverit, ut dicitur Libri *Esther*, Cap. 2. 20. Quinto, *Assuerus* Estheris *sibi omnem terram & cunctas Maris Insulas fecit tributarias*, (Esther 10. 1.) quod *Dario* convenit, quem Insulas Ægei Maris Phœnicum Classe subegisse narrat *Thucidides* Lib. 1. Historiæ, & Insulis dominatum esse *Plato* in *Menexeno* confirmat. Id vero nec ad *Xerxis* tempora referri potest, qui Insulas illas statim post Bellum Græcanicum, & ante annum Regni duodecimum amisit: Nec ad aliquem alium posteriorum Regum, quorum nullus has Insulas habuit sub potestate, præter *Clazomenas* (quas eo tempore parvam insulam fuisse, ex *Thucidide* Lib. 8. discimus) & *Cyprum*, ut constat ex *Antalcidæ* Pacis formula, apud *Xenophontem* Lib. 5. *Hellenicon*. Assuerus igitur Estheris non alius fuit a *Dario Hystaspis*. Quem etiam ob novam impositionem tributi κάπηλον id est, *Cauponem*, vel Institorem a Persis dictum, cum sub *Cyro* & *Cambyse* nihil adhuc esset circa tributa institutum, sed munera tantum afferri solerent, narrat *Herodotus* Lib. 3. Cap. 89. Quod etiam confirmat *Strabo* Lib. 15. & *Polyenus* Lib. 7. *Stratagematum* scribens: *Darius primus tributa Gentibus imposuit. Verum ne molestè ferrent, non ipse exegit, sed Satrapas constituere jussit. Quibus, ingentia tributa describentibus, ipse dimidiam partem subditis remisit. Qui libentibus animis dimidium pependerunt, quasi magno jam beneficio a Rege affecti.* Sexto, *Assuerus Estheris* Maritus traditum sibi & conservatum ab Optimo Maximo Judæorum Deo Regnum profitetur; (*Esther* Cap. 16. 15. 16.) *Nos autem a pessimo mortalium Judæos neci destinatos in nulla penitus culpa reperimus, sed e contrario justis utentes Legibus, & filios Altissimi & Maximi semperque viventis Dei, cujus beneficio & Patribus nostris, & nobis Regnum est traditum, & usque hodie custoditur.* Id vero optime convenit cum voto quod *Darius* adhuc privatus Regi Cœli dicitur nuncupasse de Hierosolymis & Templo instaurandis, quod ipsi in memoriam revocavit *Zorobabel* in magnifico illo convivio quo Imperii sui Proceres excepit, ut refertur 3. *Esdræ* Cap. 3. & a *Josepho* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 4. Quod etiam convenit cum Edicto *Darii* de Templi instauratione, cujus meminit Liber 1. *Esdræ*, Cap. 6.

Confirmatur Propositio nostra adversarum confutatione sententiarum. *Assuerum* Maritum *Estheris* non esse *Cambysem*, inde probatur, quod *Cambyses* alieno fuerit a Judæis animo; & Hierosolymitani Templi fabricam, permittente & favente *Cyro* ceptam, prohibuerit, ut narratur 1. *Esdræ* Cap. 4. *Assuerus* vero *Estheris* benevolentiam & beneficentiam singularem erga Judæorum Gentem testatus sit.

Assuerum Estheris non fuisse *Xerxem*, inde probatur, quod *Amestri* uxori *Xerxis*, quam *Estheren* ipsam esse pronunciat *Scaliger*, non conveniant *Estheris* characteres. *Amestris* enim pater *Otanes* ab Herodoto, a Ctesia *Onophas* dicitur, quem in Bello Græcanico Persici agminis Ducem *Xerxes* constituit. At pater *Estheris* Judæus fuit, & *Assuero* ignotus, apud quem alias genus ac patriam *Esther* dissimulare aliquandiu non potuisset. Præterea *Estheren* sanctissimam, & modestissimam feminam fuisse ejus Historia testatur. At *Amestris* impotens & crudelis fuit, cujus barbarum & immane facinus in *Masistis* conjugem editum narrat *Herodotus* Lib. 9. cum a *Xerxe* deditam in potestatem accepisset, mammillas ei abscidit, & eas canibus abjecit: Tum naso, auribus, labiis, & lingua mutilatam, domum remisit. Atque bis septem illustrium Persarum liberos vivos defodit ad referendam pro se gratiam Deo, qui sub terra esse fertur (inquit idem *Herodotus* Cap. 112.)

Assuerum Estheris non fuisse *Artaxerxem Longimanum*, quatuor maxime probant; primum,

mum, quod *Aſſuerus* initio Regni ſui centum viginti ſeptem Provinciis dominaretur; non ita *Artaxerxes Longimanus*, ſiquidem *Xerxes* ejus pater plurimas amiſerat. Secundum, quod *Mardochæus* patruus *Eſtheris* fuerit unus ex deportatis a *Nabuchodonoſore* cum *Jechonia* Rege, ut teſtatur Scriptura (*Esther* Cap. 2. 6.) Cujus ætas ſi ad *Artaxerxis Longimani* Imperium producatur, ipſum tunc centum & quadraginta circiter annorum fuiſſe oportuerit. Quod etſi de *Mardochæo* incredibile non eſſet, ac verum eſſet quod de illo ſcribit *Philo Annianus*, ipſum decem & octo annis ætatem *Iſaaci* ſuperaſſe; de *Eſthere* tamen incredibile eſt, & Scripturæ Sacræ repugnat quod annorum pene ſeptuaginta eſſet, cum *Aſſuero* nupſit: quod tamen aſſerere neceſſe eſſet, ſi *Mardochæus* ejus patruus tam provectæ fuiſſet ætatis. Tertium momentum eſt, quod anno vigeſimo Imperii *Artaxerxis Longimani* miſſus ſit *Nehemias* ad ædificandam Jeruſalem: At miſſus non eſt regnante *Aſſuero Eſtheris* marito. Incredibile enim eſt, quod finitimi Hieroſolymorum Populi, qui Perſis parebant, tam hoſtiliter Judæos inſectati fuiſſent, illoſque ab Urbis ædificatione prohibere aggreſſi eſſent, cum Reginam eſſe Judæam noſſent, & *Mardochæum* Regiæ Domus Præfectum gente pariter Judæum, præſertim cum cædis hoſtium Judaici nominis ab *Aſſuero* & *Eſthere* imperatæ recens eſſet memoria. Ad hæc, *Nehemias* Reginæ vel *Mardochæi* patrocinium adhibuiſſet, ut obtineret Edictum de inſtauranda Jeruſalem, non per ſe Regem adiiſſet. Quartum denique momentum eſt ſilentium *Eſdræ* & *Nehemiæ*. Si enim *Eſtheris* Hiſtoria regnante *Artaxerxe Longimano* contigiſſet, veroſimillimum eſt eos *Eſtheris* mentionem aliquam ſuis in Libris facturos.

Aſſuerum Eſtheris non fuiſſe *Artaxerxem Memorem*, nec *Artaxerxem Ochum*, ex eo probatur, quod eorum temporibus nec *Mardochæi*, nec *Eſtheris* ætas conveniat: nec in centum viginti ſeptem Provincias dominatio: nec tributa cunctis Maris Inſulis impoſita. Neque etiam *Vaſthi* & *Eſtheri* aliquid cum *Artaxerxis Memoris* uxoribus *Statyra* & *Atoſſa* commune eſt, quarum neutra paſſa eſt repudium; *Statyra* veneno ſublata cum ſummo Regis mœrore; *Atoſſa* ante initum Regnum ducta. Sed palmare argumentum quo refelluntur Auctores *Eſtheris* Hiſtoriam ad Regum iſtorum tempora referentes, inde petitur, quod Hebræi in ſuo Canone eos Libros non recenſeant, qui poſt *Artaxerxis Longimani* tempora conſcripti ſunt. Librorum enim Sacrorum Canonem *Eſdras* condidit, cujus vita ultra Regis illius tempora producta non eſt. Qua de re *Joſephus* Lib. 1. contra *Apionem* ſcribit: *A morte Moyſis uſque ad Artaxerxem Perſarum Regem, qui fuit poſt Xerxem, Prophetæ ſuorum temporum res geſtas conſcripſerunt in tredecim Libris. Reliqui vero quatuor Hymnos in Deum, & vitæ humanæ præcepta noſcuntur continere. Ab Artaxerxe vero uſque ad noſtrum tempus ſingula quidem conſcriptæ, non tamen prioribus ſimili fide ſunt habita, eo quod non fuerit certa ſucceſſio Prophetarum.* Et *Euſebius* in Chronico ad annum *Artaxerxis Longimani* 32. in quo *Nehemiæ* deſinit Hiſtoria: *Huc uſque*, inquit, *Hebræorum Divinæ Scripturæ Annales temporum continent. Ea vero quæ poſt hæc apud eos geſta ſunt, exhibemus de Libro Machabæorum, & Joſephi, & Africani Scriptis; qui deinceps univerſam Hiſtoriam uſque ad Romana tempora proſecuti ſunt.* Cum itaque Liber *Eſther* Judæorum Canoni ſemper adſcriptus fuerit, hujus Libri Hiſtoria nec ad *Artaxerxis Memoris*, nec ad *Artaxerxis Ochi* tempora referri poteſt.

Obiicitur, *Artaxerxem* Eſtheris maritum ex Perſarum Regibus genus traxiſſe, *Eſther* 16. 16. At *Darius* filius fuit *Hyſtaſpis* Principis, non Regis.

Reſpondetur, *Hyſtaſpem* a Regibus oriundum fuiſſe. Illum enim *Arſamis* filium, *Achæmenis*, a quo *Cyrus* Rex paternum genus duxit, abnepotem aſſerit *Herodotus* Lib. 1. Cap. 209. & *Juſtinus* ex *Trogo Pompejo* Lib. 1. Cap. 10. *Præter formam*, inquit, *virtutemque hoc Imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum priſtinis Regibus fuit.* Dicere ergo potuit de Judæorum Deo Altiſſimo, Maximo, & ſemper vivente loquens: *Cujus beneficio & Patribus noſtris, & nobis Regnum eſt traditum, & uſque hodie cuſtoditur.*

ARTICULUS VI.

De Libro Sapientiæ.

QUæſtiones duæ circa hunc Librum diſceptandæ ſunt. Prima de illius auctoritate, altera de ejus Auctore. Circa primam, *Lutherus*, *Calvinus*, & Anabaptiſtæ Librum Sapientiæ ut Apocryphum rejiciunt. Imo & ante Concilium Tridentinum Catholici quidam Theologi canonicam huic Libro ademerunt aliqua ex parte auctoritatem; inter alios *Cajetanus* noſter Cardinalis in fine Commentariorum in Librum *Eſther*, ubi ſtatuit Librum aliquem bifariam Canonicum dici poſſe; aut quia regula Fidei eſt, & ad confirmanda Fidei dogmata valet illius auctoritas; aut quia ad Mores componendos, & ad Fidelium ædificationem plurimum valet. Hoc quidem modo Sapientiæ Librum eſse Canonicum, non priori. Auctorem quod ſpectat, plerique Veterum *Salomoni*, quidam *Philoni Judæo* illum tribuerunt. Quidam *Jeſu* filio *Syrach*, ut *S. Auguſtinus* Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. Quam tamen ſententiam emendavit in Retractationibus, Lib. 2. Cap. 7. Alii Opus Hebræi hominis eſſe cenſent, complexum hortamenta ad Sapientiam, qualia *Salomon* Rex ſapientiſſimus dictare potuiſſet. Vixiſſe vero Auctorem poſt tempora *Eſdræ*, ante tempora *Simeonis* Pontificis, ideoque præponi Libro *Sirachidæ*. Ita *Grotius*, Annotationibus in hunc Librum.

PROPOSITIO I.

Liber Sapientiæ Sacer eſt & Canonicus, taliſque ſemper habitus eſt a majori Eccleſiarum parte, qualis nunc ab Eccleſia univerſa: Quamvis quædam olim Eccleſiæ illum in Canone non conſcripſerint.

PRimam Propoſitionis partem probat Sententiarum iſtius Libri uſurpatio a Novi teſtamenti Scriptoribus. Quod enim Sapientiæ 3. 7. ſcriptum eſt: *Fulgebunt Juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*; S. Matthæus in Evangelium ſuum derivavit, Cap. 13. 43. *Tunc Juſti fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum*. Quod Sapientiæ 3. 8. de Juſtis ſcriptum eſt, *Judicabunt Nationes*, S. Paulus expreſſit 1. ad Corinthios 6. 2. *An neſcitis quoniam Sancti de hoc Mundo judicabunt?* Quod Sapientiæ 4. 10. legitur: *Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores translatus eſt*: S. Paulus ad Hebræos Cap. 11. 5. uſurpavit: *Fide*, inquit, *Enoch translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus: Ante tranſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo*. Quod hujus Libri Cap. 7. 26. de Sapientia ſcriptum eſt: *Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei Majeſtatis, & imago bonitatis illius*, S. Paulus mutuatus eſt 2. ad Corinthios 4. 4. ſcribens: *Ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei*. Et ad Coloſſenſes 1. 15. *Qui eſt Imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ*. Et ad Hebræos 1. 3. *Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus*. Quod Sapientiæ 13. 1. legitur: *Vani autem ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum Qui eſt, neque operibus attendentes, agnoverunt quis eſſet Artifex*: Hanc *S. Paulo* ſententiam ſuppeditavit Epiſtolæ ad Romanos 1. 20. *Inviſibilia enim ipſius a creatura Mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas; ita ut ſint inexcuſabiles*, &c. Quod Sapientiæ 15. 7. habetur: *Sed & figulus mollem terram premens laborioſe fingit ad uſus noſtros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in unum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria: Horum autem vaſorum quis ſit uſus judex eſt figulus*: Id S. Paulus Epiſtolæ ad Romanos Cap. 9. 21. his verbis expreſſit: *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Illud ejuſdem Apoſtoli ad Romanos 11. 34. *Quis cognovit ſenſum Domini? Aut quis Conſiliarius ejus fuit?* ex illo Sapientiæ 9. 13. derivatum eſt: *Quis enim homo poterit ſcire conſilium Dei? Aut:*

Aut quis poterit cogitare quid velit Deus ? Quod habet Apoſtolus ad Epheſ. 6. *Propterea accipite armaturam Dei . . . Induti loricam juſtitiæ . . . In omnibus ſumentes ſcutum Fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis aſſumite: & gladium Spiritus quod eſt Verbum Dei:* Id ſumptum eſt ex Sapientiæ Verſ. 18. 19. *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum: Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum: ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem; acuet autem duram iram in lanceam.*

Idem probatur ex antiquis Eccleſiæ Patribus, qui Sapientiæ Librum ut Sacrum & Canonicum laudant, & ex eo velut ex Sacra Scriptura teſtimonia depromunt. *S. Clemens* Epiſtola 1. ad Corinthios, hunc locum ex Sapientiæ 11. 22. uſurpat: *Quis dicet ipſi, Quid feciſti? Aut quis reſiſtet robori potentiæ ejus?* *Sap. 8.*

S. Dionyſius Libro *De Divinis Nominibus*, Cap. 4. laudat illud *in Divinarum Scripturarum Inſtitutionibus* de Sapientia dictum: *Amator factus ſum formæ illius.*

Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone profert illud Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris.*

Origenes *Lib. 7. in Epiſtolam ad Romanos*; „ Hoc, *inquit*, & Sapientia per Salo„ monem dicebat, Quia corruptibile corpus aggravat animam, & deprimit terrena ha„ bitatio ſenſum multa cogitantem. *Quod habetur Sapientiæ 9. 15.*

Tertullianus *Libro* De Præſcriptione Hæreticorum, *Cap. 7.* „ Noſtra, *inquit*, inſti„ tutio de Porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cor„ dis eſſe quærendum. *Quod habetur Sapientiæ* 1. 1. Sentite de Domino in bonitate, „ & in ſimplicitate cordis quærite illum.

„ S. Cyprianus *Lib. De Mortalitate:* Sed & per Salomonem docet Spiritus Sanctus, „ eos qui Deo placeant, maturius iſthinc eximi, & citius liberari; ne dum in iſto Mun„ do diutius immorantur, Mundi contactibus polluantur. Raptus eſt, inquit, ne mali„ tia mutaret intellectum illius: Placita enim erat Deo anima ejus: propter hoc prope„ ravit educere eum de medio inquitatis. *Quod legitur Sapientiæ* 4. 11. 14. Idem *Lib.* „ 1. De Exhortatione Martyrii, *Cap. 1. ex hoc Libro probat Idola non eſſe Deos, nec* „ *elementa vice Deorum colenda eſſe.* Item in Sapientia Salomonis: Omnia Idola Na„ tionum æſtimaverunt Deos, quibus neque oculorum uſus eſt ad videndum, neque „ nares ad percipiendum ſpiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti in mani„ bus ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit il„ los, & qui ſpiritum mutuatus eſt, finxit illos. Nemo autem ſibi ſimilem homo po„ terit Deum fingere; cum ſit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior „ eſt autem ipſe iis quos colit, quoniam ipſe quidem vixit, illi autem nunquam. *Quæ* „ *Sapientiæ* 15. 15. 16. 17. *leguntur*. Item apud Salomonem de elementis: Neque ope„ ra attendentes, agnoverunt quis eſſet Artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut ci„ tatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, aut Lunam re„ ctores orbis terrarum Deos putaverunt. Quorum ſi propter ſpeciem hoc æſtimaverunt, „ ſciant quanto iis Dominus ſit ſpecioſior: Aut ſi virtutes, & opera eorum mirati ſunt, „ intelligant ab ipſis, quoniam qui hæc conſtituit, fortior eſt illis. *Quæ leguntur Sa„ pientiæ* 13. 1. 2. 3. *Et Lib.* 2. *Teſtimoniorum adverſus Judæos*, *Cap.* 14. Quod *JESUS* „ *CHRISTUS* ſit Juſtus, quem Judæi occiſuri eſſent, in Sapientia Salomonis: Cir„ cumveniamus Juſtum, quoniam inſuavis eſt nobis; & contrarius eſt operibus noſtris, „ & exprobrat nobis peccata Legis. Promittit ſcientiam Deiſe habere, & Filium Dei „ ſe nominat. Factus eſt nobis in traductione cogitationum noſtrarum, gravis eſt no„ bis etiam ad videndum: Quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & mutatæ ſunt viæ „ illius. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & continet ſe a viis noſtris, tam„ quam ab immunditiis, & præfert noviſſima Juſtorum, & gloriatur Patrem ſe habere „ Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & tentemus quæ ventura ſunt il„ li. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam illius, & pro„ bemus patientiam illius. Morte turpiſſima condemnemus eum. Hæc cogitaverunt, & „ erraverunt: Excœcavit enim illos malitia ipſorum, & neſcierunt Sacramenta Dei.

„ *Quæ leguntur Sapientiæ Cap.* 2. *Alia ex eodem Libro profert Lib.* 3. *Teſtimoniorum ad*
„ Quirinum, Cap. 15. 16. 56. 59. 66.

Ex Libro Sapientiæ quaſi Sacro, & Divinæ auctoritatis multa profert *Euſebius* in Libris *Præparationis Evangelicæ*, & ſub nomine *Salomonis* laudat Lib. 7. Cap. 12. Lib. 9. Cap. 7. Lib. 11. Cap. 14. Lib. 13. Cap. 13.

Concilium Sardicenſe in Epiſtola Synodica apud *Theodoretum* Lib. 2. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 8. Filium Dei Conditorem atque Opificem eſſe Angelorum, & Archangelorum, Mundique totius ac generis humani, probat ex Sapientiæ 7. 21. *Ait enim Scriptura*, inquit, *Omnium artifex Sapientia docuit me*.

S. Baſilius Lib. 5. contra *Eunomium*, probat Spiritum Sanctum Deum eſſe ac Dominum, non ſervum, aut creaturam, ex Sapientiæ 1. 7. *Spiritus enim eſt*, inquit, qui *adimplevit cuncta, ſecundum quod ſcriptum eſt : Spiritus enim Domini adimplevit orbem, Salomon inquit*. Profert etiam illud ex Sapientiæ 1. 4. *In malignam animam non introibit Sapientia*. Epiſt. 141. *Qui Spiritum Sanctum creaturam eſſe dicit, determinatam ipſius naturam inducit. Quomodo ergo ſtabit illud, Spiritus Domini replevit orbem?*

Pſ. 125. *Pſ.* 130. *Sap.* 1. 7.

S. Hilarius Enarratione in Pſal. 127. *Ut cognoſcamus*, inquit, *quid ſub uxoris nuncupatione intelligi oporteat : Contuendum eſt quid & alibi ſub hoc eodem uxoris nomine tractetur a Salomone ita* : „ Quia quæſivi Sapientiam Sponſam accipere mihi ipſi. *Et*
„ *quia qui Sponſam requirit, divitem quærit, hujus Sponſæ ſuæ opes memorat, dicens :*
„ Honeſtatem glorificat, convictum habens Dei, & omnium Dominus dilexit eam. Et
„ ſi multam quis cognitionem deſiderat; novit & quæ a principio ſunt, & quæ futura
„ ſunt conſpicit. *Ergo uxorem virilem noſſe debemus, eam nempe quam ſibi Salomon Sponſam optavit aſſumere. De qua rurſum ait:* Judicavi igitur hanc adducere ad convivendum
„ dum mecum: & amator factus ſum pulchritudinis ejus. *Hæc igitur tanquam uxor aſ-*
„ *ſumpta Sapientia virilis eſt, perficiens omnia, & ipſi ſubdens, & in labore utilium ope-*
„ *rum valida. Ipſa Deo placita, & per doctrinam ejus digna, & præteritorum ſcientia & futurorum cognitione perfecta*. Hæc autem profert ex Sapientiæ, Cap. 8. 2. 3. 8. 9.

S. Epiphanius Hæreſi 76. quæ eſt Anomæorum, p. 94. ſic *Aetium* compellat : *Etenim ſi a Spiritu Sancto genitus eſſes, facere te illud oportebat, ut Sacris omnibus Codicibus pervolutis, a Geneſi ad Eſtheris tempora, qui ſunt ſeptem & viginti Libri Teſtamenti Veteris & 22. numerantur: Tum Sacroſanctis quatuor Evangeliis, & S. Pauli 14. Epiſtolis, necnon & Apoſtolorum Actis, quæ vel ſuperiora illis tempora, vel poſteriora continent: Catholicis item Epiſtolis Jacobi, Petri, Joannis, & Judæ, Apocalypſi Joannis, Sapientiæ quoque Libris, hoc eſt, Salomonis filii Sirach, omnibus denique Scripturæ Libris percurſis, temetipſum damnares; quod ejuſmodi nomen* (Ingeniti) *de quo nulla ſit uſquam mentio, nobis afferre non dubitaveris.*

Optatus Milevitanus Libr. 4. *Et illud quod in Salomone Propheta lectum eſſe dixiſti :*
„ Filios adulterorum inconſummatos, & ſpuria vitulamina altas radices dare non poſſe
„ ... *Hoc de Hæreticis dictum eſt, apud quos ſunt Sacramentorum falſa connubia : &*
„ *in quorum thoris iniquitas invenitur ; Ubi in exterminium Fidei corrupta ſunt ſemina.*
Quę profert *Optatus*, habentur Sapientiæ 3. 19. ubi legimus: *Filii autem adulterorum in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur*. Et Cap. 4. 3. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas.*

S. Ambroſius Enarratione in Pſal. 1. *Sapientia quo que dicit :* „ *Concupiſcite ergo*
„ *ſermones meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam. Clara eſt, & quæ nunquam*
„ *marceſcat Sapientia, & facile videtur ab iis qui diligunt illam, & invenitur ab iis,*
„ *qui quærunt illam*. Quæ quidem habentur Sapientiæ 6. 12. 13. Et Sermone 8. in Pſal. 118. *Denique Juſtitiæ adſcribit Scriptura Divina veniam peccatorum, ſecundum illud quod hodie lectum eſt*: „ Benedictum lignum quod fit per Juſtitiam : Maledictum autem li-
„ gnum quod fit per manus hominum. *Superius ad Crucem Domini retulit; poſterius ad errorem Gentilium, qui ligna venerantur*. Hæc habentur Sapientiæ 14. 7. 8. ubi legimus: *Benedictum eſt enim lignum per quod fit Juſtitia. Per manus autem quod fit Idolum, maledictum eſt*. Idem Libro *De Paradiſo*, Cap. 1. ſub nomine *Salomonis* laudat illud Sapientiæ 7. 2. 5. 26. *Eſt enim ſplendor lucis æternæ, & emanatio omnipotentis gloriæ*.

Idem

Idem Lib. 2. *De Abrahami*, Cap. 7. *Salomon qui Sapientiam popoſcit, & accepit a Domino Deo noſtro*: „ Ipſe mihi, *inquit*, dedit eorum quæ ſunt ſcientiam veram; ut ſciam „ diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutem elementorum, initium & conſummationem, „ & medietatem omnium rerum, & diviſiones temporum, & anni curſus, & ſtellarum „ diſpoſitiones, naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ventorum, cogitationes ho- „ minum, differentias herbarum, & virtutes radicum, & quæcunque ſunt abſcondita & „ improviſa. *Sed hæc nulli niſi perfecto ſuppetunt*. Hæc autem habentur Sapientiæ 7. 17. & ſequentibus. Idem Lib. 3. *De Spiritu Sancto*, Cap. 19. *Auctoritatem requirunt ut lectione doceamus; quia non peccavit Spiritus Sanctus, ſicut de Filio lectum eſt, Quia peccatum non fecit. Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere. Scriptum eſt enim*: „ Quia in Sapientia eſt Spiritus intelligentiæ, Sanctus, unicus, multiplex, ſubtilis, be- „ ne mobilis, diſertus, immaculatus. *Immaculatum dicit Scriptura: Numquid mentita eſt de Filio ut de Spiritu credas eſſe mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, Quia nihil maculoſum in illam incurrit. Ipſa immaculata eſt, & immaculatus ejus eſt Spiritus. Ergo ſi peccatum non habet Spiritus, Deus eſt*. Et Cap. 23. *Quid autem dicam, quia ſicut Pater & Filius, ita etiam Spiritus immaculatus eſt & omnipotens, quia Græce παντοδύναμον παν' ἐπίσκοπον Salomon dixit, eo quod omnipotens & ſpeculator ſit omnium, ſicut lectum eſſe in Libro Sapientiæ ſupra eſt demonſtratum. Ergo & Spiritus in honore eſt, & in majeſtate*. Ex eodem Libro ſub nomine *Salomonis* teſtimonium profert Libro *De Incarnationis Dominicæ Myſterio*, Capite ultimo.

Concilium Carthaginenſe III. Canone 47. & *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum *Libros quinque Salomonis*, ſive *Sapientiales quinque* in Sacrarum Scripturarum Canone recenſent. Quo numero *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* Libros comprehendi manifeſtum eſt.

Sanctus Auguſtinus Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Capit. 8. *Illi duo Libri*, inquit, *unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur: Nam Jeſus Sirach eos conſcripſiſſe conſtantiſſime perhibetur, qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt*. Et Lib. 17. *De Civitate Dei*, Cap. 20. ubi Libros *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* Salomonis non eſſe præmiſit, ſubdit: *Eos tamen in auctoritatem, maxime Occidentalis antiquitus recepit Eccleſia: Quorum in uno, qui appellatur Sapientia Salomonis, Paſſio Chriſti apertiſſime pro-* „ *phetatur. Impii quippe interfectores ejus commemorantur dicentes*, Circumveniamus Ju- „ ſtum, quoniam inſuavis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat „ nobis peccata Legis, & infamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſcientiam „ Dei ſe habere, & Filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitatio- „ num noſtrarum. Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vi- „ ta illius, & immutatæ viæ ejus. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & ab- „ ſtinet ſe a viis noſtris quaſi ab immunditiis: Præfert noviſſima Juſtorum, & gloria- „ tur Patrem Deum ſe habere. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & tentemus „ quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noviſſima ejus. Si enim Juſtus eſt Filius „ Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit eum de manu contrariorum. Contumelia & tormen- „ to interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam illius, & probemus patientiam ipſius. „ Morte turpiſſima condemnemus illum Erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius. Hæc „ cogitaverunt, & erraverunt: Excœcavit enim illos malitia ipſorum. *In Eccleſiaſtico autem fides Gentium futura prædicitur*.

Ex Libro *de Prædeſtinatione Sanctorum*, Cap. 16. *Scripſit Librum de Mortalitate Cyprianus, multis ac pene omnibus, qui Eccleſiaſticas Literas amant, laudabiliter notum . . . Ubi & illud teſtimonium ponit de Libro Sapientiæ*, Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus. *Quod a me quoque poſitum, fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tanquam non de Libro Canonico adhibitum: Quaſi & excepta Libri hujus atteſtatione res ipſa non clara ſit quam volumus hinc doceri . . .* Et infra: *Quæ cum ita ſint, non debuit repudiari ſententia Libri Sapientiæ qui meruit in Eccleſia Chriſti de gradu Lectorum Eccleſiæ Chriſti tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis uſque ad extremos Laicos fideles, Pœnitentes, Cathecumenos cum veneratione Divinæ Auctoritatis*

audiri . . . . . Sed qui sententiis Tractatorum instrui volunt, oportet ut istum Librum Sapientiæ ubi legitur, Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, *omnibus Tractatoribus anteponant : Quoniam sibi eum anteposuerunt etiam temporibus proximis Apostolorum egregii Tractatores, qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere, nisi divinum testimonium crediderunt . . . . . Nec ideo Liber Sapientiæ, qui tanta numerositate annorum legi meruit in Ecclesia Christi, in quo & hoc legitur, pati debet injuriam : Quoniam resistit eis qui pro meritis hominum falluntur, ut veniant contra Dei manifestissimam gratiam, quæ maxime apparet in parvulis. Quorum cum alii baptizati, alii non baptizati vitæ hujus terminum sumunt, satis indicant misericordiam & judicium ; Misericordiam quidem gratuitam, judicium debitum.*

Librum Sapientiæ inter Canonicos pariter numerat *Gelasius I.* Pontifex maximus in Synodo Romana. Ipsum pariter ut sacrum agnoscunt Auctor Libri *de Prædictionibus & Promissionibus Dei*, apud *S. Prosperum* P. 2. Cap. 9. & alii sequentium sæculorum Patres, quos Tridentina Synodus secuta est in Sacrorum Librorum Indice. Ex his omnibus momentis ac testimoniis auctoritas divina Libri Sapientiæ approbatur, eumque talem semper habitum esse a majori Ecclesiarum parte, ut Sacrum nempe & Canonicum qualis nunc ab Ecclesia habetur universa.

Probatur pars altera Propositionis, scilicet quod quædam olim Ecclesiæ Sapientiæ Librum in Canone non conscripserint. Ipsum enim in Sacrorum Librorum Indice prætermittunt *Melito* in Epistola ad *Onesimum*, & *Origenes* in Psalmum 51. ab *Eusebio* Lib. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 28. & Lib. 6. Cap. 25. laudati, Laodicena Synodus, & *Canones* qui *Apostolici* inscribuntur, *S. Athanasius* in Epistola Festali, *Sapientiam Salomonis*, *Sapientiam Sirach*, *Esther*, *Judith*, & *Tobiam* recenset inter *Libros non Canone quidem probatos, sed Veterum auctoritate illis qui pietatis elementis imbuendi essent propositos*. S. Gregorius Nazianzenus, & S. Cyrillus Hierosolymitanus, Sapientiæ Librum etiam omittunt in suis Librorum Canonicorum Catalogis. Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ inter Opera *S. Athanasii*, recensitis Libris Canonicis Veteris Testamenti viginti duobus, subdit: *Præter istos autem sunt adhuc alii ejusdem Veteris Instrumenti Libri non Canonici, qui Cathecumenis tantum leguntur; Sapientia Salomonis . . . . Sapientia Jesu filii Sirach*. De Libris Canonicis primi ordinis, qui scilicet in Esdrino Canone conscripti sunt, & ab omnibus Ecclesiis semper pro Canonicis habiti, hunc Auctorem intelligendum, constat ex iis quæ inferius subdit, de Libro Sapientiæ singulatim agens: *Sapientia Salomonis*, inquit, *vocatur hic Liber. Nam & hunc a Salomone scriptum esse dicunt. Continet autem & doctrinam justitiæ, & institutionem cum depravatorum tum integrorum virorum, ad hæc & Prophetiam de Christo*. Et verus *Athanasius* Oratione contra Gentes hunc Librum ut Divinam Scripturam laudat. *Cum* inquit, *profectus esset in Ægyptum Adrianus, defunctum ibi voluptatis suæ Ministrum Antinoum publico Edicto statuit ut sacrificiis colerent. Qua quidem re ut ipse etiam a funere pueri se amatorem ostendit, ita recens refutandæ Idololatriæ documentum de se præbuit, declaravitque eam non alia de causa ab hominibus institutam esse, quam desiderio eorum qui figmentis repræsentantur, quemadmodum Sapientia Dei testatur:* ORIGO FORNICATIONIS IDOLORUM ADINVENTIO EST. Quo ex loco refellitur præsertim *Calvinus*, qui ex Cap. 14. *Sapientiæ* Vers. 14. Versu 15. divinam hujus Libri auctoritatem impugnat, Idola jam fuisse in usu objiciens, priusquam ista in consecrandis Mortuorum imaginibus Religio invaluisset : Adeoque falso dici: *Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filii fecit imaginem*. Hanc tamen originem Idolorum tradit in Libris antiquitatum *Diophantus Lacedæmonius*, allata *Syrophanis Ægyptii* Historia. Docet id *Fulgentius* Mythologicorum primo. Non longe abit illud Tullii 1. De Natura Deorum: *Qui tota die precabantur & immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati*. Alii quidem originem Idolorum dicunt a Populorum studio in mortuos Reges; qua de re legendus *Lactantius* Lib. 1. Cap. 15. Sed & istud *Calvini* assertionem evertit. Et potuit aliis in locis alia esse rei ejusdem origo, ut *Grotius* observat.

Dictum Sapientiæ locum ut Divinum Oraculum pariter laudat *Eusebius Cæsariensis Lib.* 1. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9. *Sunt*, inquit, *hæc ab hominibus excogitata commen-*

menta, vel potius turpis ac flagitiis perditæ vitæ artes, id quod illius etiam Divini Oraculi fide comprobatur: INITIUM FORNICATIONIS EXQUISITIO IDOLORUM.

S. Epiphanius Libro *de Ponderibus & Mensuris*, pag. 162. Libros *Sapientiæ & Ecclesiastici* extra Scripturarum Canonicarum ordinem recenset. *Ita*, inquit, *duo & viginti Libri pro literarum Hebraicarum numero censentur. Quod enim ad duos illos attinet, qui versibus distincti sunt, Salomonis videlicet Sapientiam, quæ Panaretus inscribitur, & Jesu Filii Sirach Librum, Jesu nepotis, qui Sapientiæ Librum Hebraice scripsit, quem nepos ejus Jesus Græce reddidit; tametsi utiles ac fructuosi illi sint, in Scripturarum numerum nequaquam referri solent. Unde nec in Testamenti Arca collocati sunt.* Quod tamen de Canone Hebræorum, aut de Canone ab omnibus Ecclesiis universim recepto intelligendum, ostendit locus alter *S. Epiphanii* in Probationibus primæ partis Propositionis nostræ allatus.

S. Hieronymus Præfatione in Libros Salomonis testatur Libros *Sapientiæ* & *Ecclesiastici* in Ecclesia quidem legi, sed tamen inter Canonicas Scripturas non recipi, quod de Scripturis Canonicis primi ordinis, & de Ecclesia universa temporibus *S. Hieronymi* intelligendum est, quamvis plures & majoris auctoritatis Ecclesiæ, præsertim Romana, illos semper ut Canonicos habuerint. *Fertur*, inquit, *& Panaretos Jesu filii Sirach Liber, & alius Pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi; non Ecclesiasticum ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum Canticorum: Ut similitudinem Salomonis non solum Librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli Scriptorum Veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ & Machabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: Sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum Dogmatum confirmandam.*

S. Isidorus Hispalensis Lib. 6. *Originum*, Cap. 2. *S. Hieronymi* verba usurpat. *Liber Sapientiæ*, inquit, *apud Hebræos nusquam est, unde & ipse titulus Græcam magis eloquentiam redolet. Hunc Judæi Philonis esse affirmant*: Qui proinde *Sapientiæ nominatur, quia in eo Christi adventus, qui est Sapientia Patris, & Passio ejus evidenter exprimitur.* At Lib. 1. *de Officiis Ecclesiasticis*, Cap. 12. ait: *Librum Sapientiæ Salomon scripsisse probatur illis, quibus ibi legitur*: Tu me, *inquit*, elegisti Regem in Populo tuo, & dixisti ædificare Templum in nomine sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ. *Hoc opus Hebræi (ut quidam Sapientum meminit) inter Canonicas Scripturas recipiebant, sed postquam comprehendentes Christum interfecerunt, memorantes in eodem Libro tam evidentissima de Christo testimonia, quibus dicitur*: „ Dixerunt inter se impii: Comprehenda- „ mus Justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & promit- „ tit scientiam Dei se habere, & Filium Dei se nominat. *Et infra*: Si verus est Fi- „ lius Dei, suscipiet illum & liberabit de manu contrariorum. *Ac deinde*: Ut sciamus „ reverentiam ejus, & probemus patientiam ipsius, morte turpissima condemnemus eum: *Collatione facta, ne nostri eis pro tam aperto sacrilegio derogarent, Propheticis Voluminibus rescinderunt, legendumque suis prohibuerunt.*

S. Joannes Damascenus Lib. 4. *de Fide Orthodoxa*, Cap. 18. Quod *de Scriptura Sacra* inscribitur Libris Canonicis enumeratis, subdit: *Panaretus autem, hoc est, Sapientia Salomonis, & Sapientia Jesu (quam a Sirachi patre Hebraica lingua editam ipsius nepos ac Sirachi filius postea in Græcam convertit) tametsi aliqui præclari & elegantes Libri sint, non tamen aliis adnumerantur, neque in Arca siti erant.*

PROPOSITIO II.

Liber Sapientiæ neque Salomonis, neque Jesu Sirachidis, nec Philonis Judæi, sed Auctoris incerti fœtus est.

PRima pars Propositionis iis omnibus Veterum testimoniis approbatur, quibus Dissertatione 4. in Historiam Sacram Quintæ Mundi ætatis probavi *Salomonem* tres sum-

taxat

taxat Libros Canonicos ſcripſiſſe, ſcilicet *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Cantica Canticorum*. Hanc Diſſertationem lege, ne hic eadem repetere cogamur. Idem probat Canon Hebræorum, in quem hic Liber adſcriptus non fuit, adſcribendus utique, ſi *Eſdræ* tempore fuiſſet editus, & *Salomonis* exiſtimatus. Tertio ſententias habet ex Scriptoribus Sacris Salomone recentioribus acceptas: Illud enim Sapientiæ 3. 14. *Spado qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitavit adverſus Deum nequiſſima: Dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in Templo Dei acceptiſſima:* derivatum eſt ex *Iſaiæ* Cap. 56. 4. *Quia hæc dicit Dominus: Eunuchis, qui cuſtodierint Sabbata mea & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus: Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Illud Sapientiæ 9. 13. *Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus?* ex illo *Iſaiæ* 40. 13. deſumptum eſt: *Quis adjuvit Spiritum Domini? Aut quis conſiliarius ejus fuit, & oſtendit illi?* Non aliter Idolorum fabricatio & cultus, Sapientiæ 13. 11. & 14. 8. deridentur, ac *Jeremiæ* 10. 3. 4. 5.

Pars altera Propoſitionis *S. Auguſtini* teſtimonio probatur, qui Lib. 2. *Retractationum*, Cap. 7. emendavit quod Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. dixerat, *Jeſum Sirach* ſcripſiſſe Librum Sapientiæ. *In ſecundo ſane Libro*, inquit, *de Auctore Libri quem plures vocant Sapientiam Salomonis, quod etiam ipſum, ſicut Eccleſiaſticum Jeſus Sirach ſcripſerit, non ita conſtare, ſicut a me dictum eſt, poſtea didici, & omnino probabilius comperi non eſſe hunc ejus Libri Auctorem.*

Tertia pars Propoſitionis probatur, quod ſcilicet *Sapientiæ Liber* non ſit fœtus *Philonis Judæi*. 1. Quia verisimile non eſt, quod vir in Judaiſmo pertinax Judæorum impios in Chriſtum conatus tam accurate, tam diſerte, tam graviter deſcripſerit, ac leguntur *Sapientiæ* 2. Secundo, quod *Philo* Propheta non fuerit, neque Chriſti Paſſionem futuram deſcribere potuerit, qui poſt illius Aſcenſionem floruit. Tertio, quod a Chriſto & ab Apoſtolis iſtius Libri ſententiæ laudatæ ſint, multo ante *Philonem*, qui ſub *Cajo* Imperatore floruit, & ad eum ſuæ Gentis nomine Legationem obiit. Quarto, quod nec *Euſebius*, nec *S. Hieronymus* Operum *Philonis* indicem texentes, hunc ipſi Librum tribuant. Fruſtra autem ad *Philonem Seniorem* refertur, Auctorem Libri *de Hieroſolymis*, cujus fragmenta leguntur apud *Euſebium* Lib. 9. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 20. & 24. Hunc enim *Philonem* Judæum non fuiſſe, ſed Græcum, *Joſephus Lib.* 1. *Contra Apionem* teſtatur, qui alius non videtur a *Philone* illo *Byblio*, qui *Sanchuniatonis* Opera ex Phœnicum idiomate Græcam in Linguam converſa vulgavit, ut refert *Euſebius* Lib. 1. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 9.

Librum ergo Sapientiæ Auctoris incerti fœtum eſſe, probabilius eſt, ſecundum *S. Auguſtinum* in *Speculo*.

Objicitur, *Salomoni* convenire hæc verba Sapientiæ 8. & 9. *Diſponam Populos, & Nationes mihi erunt ſubditæ: Timebunt me audientes Reges horrendi..... Adii Dominum, & deprecatus ſum illum.... Deus Patrum meorum.... Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam.... Tu elegiſti me Regem Populo tuo, & Judicem filiorum tuorum, & filiarum: & dixiſti me ædificare Templum in Monte Sancto tuo, & in Civitate habitationis tuæ Altare.* Ex quibus videtur probari hunc Librum eſſe *Salomonis*.

Reſpondetur, Id quidem nomine *Salomonis* ſcriptum eſſe ab Auctore, qui *Salomonis* perſonam induit, ac loquentem induxit, ut in Dialogis fieri ſolet; ejuſque ſententias plurimas Libro ſuo inſeruit, non tamen ſcriptum ab ipſo *Salomone*.

Objiciunt *Sixtus Senenſis*, & alii nonnulli, hæc *Euſebii* verba Lib. 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 22. ſecundum Verſionem Rufini: *Hegeſippus, & Irenæus, & omnis Antiquorum chorus, Librum qui editulatur Sapientia Salomonis eſſe dixerunt, ſicut & Proverbia.* Igitur Sapientiæ Liber *Salomonem* Auctorem habuit.

Reſpondetur, Malam *Rufini* Verſionem Viros Eruditos fefelliſſe. Sic habet Græcus Textus. Ὁ μόνος δὲ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ Εἰρηναῖος, καὶ ὁ πᾶς τῶν ἀρχαίων χορὸς, παναρέτου σοφίαν τὰς Σαλόμωνος παροιμίας ἐκάλουν. Quæ ita vertit Valeſius: *Non ſolum autem ipſe, Sed etiam Irenæus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare ſolent Sapientiam omnium*

nium virtutum præcepta continentem. Proverbia itaque, non Sapientiæ Librum ab Antiquis tribui *Salomoni* scripsit *Eusebius*.

Objicitur, Hujus Libri titulum in Græca Interpretatione, & Syriaca, & Arabica *Salomonis* nomen præferre: Magnam etiam Veterum partem illum *Sapientiam Salomonis* appellare, scilicet Origenem, Tertullianum, S. Cyprianum, S. Basilium, S. Epiphanium, Optatum Milevitanum, S. Ambrosium, Concilium Carthaginense III. Innocentium I. quorum testimonia inter Probationes primæ Propositionis prolata sunt.

Respondetur, Hunc Librum vocari *Sapientiam Salomonis* propter eloquii & argumenti similitudinem, & quod multas *Salomonis* sententias contineat. Hęc *S. Augustini* Responsio est Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. *Illi*, inquit, *duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur*. Et in *Speculo*, collectis ex Libris Prophetarum sententiis, subdit: *Ista de Libris posuimus, quos & Judæi Canonicos habent, in quibus eorum invenimus aliqua, quæ huic operi convenirent. Sed non sunt omittendi & hi, quos quidem ante Salvatoris adventum constat esse conscriptos, sed eos non receptos a Judæis, recipit tamen ejusdem Salvatoris Ecclesia. In his sunt duo qui Salomonis appellantur, propter quamdam, sicut existimo, eloquii similitudinem. Nam Salomonis non esse, nihil dubitant quique doctiores. Nec tamen ejus qui Sapientiæ dicitur, quisnam sit Auctor apparet*. Et Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 20. de Salomone sic loquitur: *Prophetasse etiam ipse reperitur in suis Libris, qui tres recepti sunt in Auctoritatem Canonicam, Proverbia, Ecclesiastes, & Canticum Canticorum. Alii vero duo, quorum unus Sapientia, alter Ecclesiasticus dicitur, propter eloquii nonnullam similitudinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit consuetudo: Non autem esse ipsius, non dubitant doctiores.*

ARTICULUS VII.

De Libro Ecclesiastici.

DE Auctoritate Libri *Ecclesiastici*, tum de illius Auctore breviter agendum est, & duplex Quęstio totidem Propositionibus solvenda.

PROPOSITIO I.

Divina est Libri Ecclesiastici Auctoritas, quem olim pars Ecclesiarum maxima in Canonem retulit, ac tandem Ecclesia universa ut Canonicum suscepit.

PRopositionis istius veritas probatur primo ex Novi Testamenti Scriptoribus, qui nonnullas ex Libro Ecclesiastici sententias deprompserunt. Illud Christi oraculum Joannis 14. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*, simile est illis ex Ecclesiastici Cap. 2. 18. 19. 21. *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius; & qui diligunt illum, conservabunt viam illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.... Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius*. Item illud Christi Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; germanum est illius Ecclesiastici 15. 16. *si volueris mandata servare, conservabunt te*. Illud Lucę 12. 19. 20. *Dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: Requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: Quæ autem parasti, cujus erunt?* derivatum est ex illis Ecclesiastici 11. 18. 19. *Est qui locupletatur parce agendo, & hæc est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus, & nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur*. Illud Christi apud S. Lucam Cap. 16. 19. *Ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*; exprimere videtur illud Ecclesiastici 29. 5. *Conclude eleemosynam in corde pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo*. Quod scribit S. *Paulus* 1. ad Timotheum 6. 9. *Qui volunt*

lunt divites fieri, *incidunt in tentationem*, *& in laqueum diaboli*; prodiit ex illo Ecclesiastici 11. 10. *Si dives fuerit*, *non eris immunis a delicto*.

Ecclesiæ Alexandrinæ traditio.

Probatur secundo testimoniis Patrum cum Græcorum, tum Latinorum. Prodit imprimis *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Pædagogi*, Cap. 8. *Hic*, inquit, *exoriuntur aliqui*, *qui dicunt*, *non esse bonum Dominum*, *propter virgam*, *& minas*, *& timorem*, *neque Scripturam audientes*, *quæ sic dicit*: ET QUI TIMET DOMINUM CONVERTETUR AD COR SUUM. Quod habetur Ecclesiastici 21. 7. Idem Lib. 8. Stromatum, Pag. 763. *Sequentes autem Scripturas*, *confirmemus quod dictum est*. *Sapientia*, *inquit Salomon*, *inflavit suos filios*. *Non enim iis quæ sunt in doctrina singularia*, *fastum & arrogantiam ingeneravit Dominus*, *sed in veritate habere fiduciam*, *& esse magnificum in cognitione*, *quæ traditur per Scripturas*, *efficit contemptorem eorum quæ trahunt ad peccatum*: *Quod significat dictio inflavit*, *quæ docet magnificentiam Sapientiæ*, *quæ implantetur iis qui sunt per doctrinam filiis*. Scilicet Ecclesiastici 4. 12. ubi legimus: *Sapientia filiis suis vitam inspirat*; Clemens Alexandrinus legit ἡ σοφία ἀνεφυσίωσεν τὰ ἑαυτῆς τέκνα, *Sapientia inflavit suos filios*. Quæ lectio non longe abest ab ea quam in Græco Textu habemus, ἀνύψωσε *exaltata*.

Origenes Homilia 9. in Ezechielem: *Quid enim ait Scriptura? Quid superbit terra & cinis? Et in vita ejus projecit interanea ejus*. Habetur Ecclesiastici 10. 9. 10.

S. Athanasius Lib. de Virginitate: *Non cœnabis cum feminis superbis*, *neque habebis mulierem arrogantem tibi familiarem*. *Ait enim Sacra Scriptura*: *Qui attingit picem*, *inquinabitur*, *& qui communicat superbo*, *similis illi efficietur*. Quod Ecclesiastici 13. 1. scriptum est.

S. Cyrillus Alexandrinus Homilia Ephesi habita priusquam a Comite comprehenderetur, quæ legitur inter Acta Concilii Ephesini, Actione 4. *Omne itaque bonum patientia nobis suppeditat atque conciliat*; *via est ad probationem*, *spesque futuræ vitæ nutrix*. *At quibus rationibus comparetur*, *id Divina nos Scriptura edocet*: *Fili* (*inquit*) *accedens ad servitutem Dei*, *præpara animam tuam ad tentationem*; *dirige cor tuum*, *& constans esto*. Quod Ecclesiastici Cap. 2. 1. 2. scriptum est.

S. Isidorus Pelusiota Epistola 104. ad *Timothæum* Lectorem *Tibi*, *qui prudenter interrogas*, *respondere necesse est*: *Loquere enim*, *inquit Scriptura*, *in aures audientium*. Spectat illud Ecclesiastici 25. 12. *Beatus . . . . . qui enarrat justitiam auri audienti*.

Ecclesiæ Palæstinæ traditio.

Eusebius Cæsariensis Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 8. *Ac mulier quidem*, *inquit Scriptura*, *viro per omnia deterior est*. Respexit ad illud Ecclesiastici 42. 13. 14. *A muliere iniquitas viri*. *Melior est enim iniquitas viri*, *quam mulier benefaciens*.

S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 6. laudat illud Ecclesiastici 3. 13. *Gloria hominis ex honore patris sui*. Et Vers. 22. *Altiora te ne quæsieris*, *& fortiora te ne scrutatus fueris*.

Traditio Ecclesiarum Cappadociæ.

S. Basilius in Caput 8. Isaiæ Prophetę: *Ait enim Scriptura*: *Cum consummaverit homo*, *tunc incipiet*: *& cum quieverit*, *tunc deficiet*. Quod Ecclesiastici 18. 6. scriptum est.

Et in regulis brevioribus, Interrogatione 104. *Necessario omni in re memoria tenere Antistes debet quid dicant Divinæ Literæ*: *Cum consilio fac omnia*: Scilicet Ecclesiastici 32. 24. *Fili*, *sine consilio nihil facias*, *& post factum non pœnitebis*.

S. Gregorius Nyssenus Homilia 3. *in Ecclesiastem* usurpat illud Ecclesiastici 40. *Vinum lætificat cor*. Et illud Capitis 20. 30. *Qui operatur terram suam*, *inaltabit acervum frugum*: *& qui operatur justitiam*, *ipse exaltabitur*.

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 1. Contra Julianum: *Duc tu quoque precibus tuis*, *prxi sermone*, *fulci spiritu*. *Benedictio enim patris firmat domos filiorum*. Quod scriptum est Ecclesiastici 3. 2.

Traditio Ecclesiæ Antiochenæ, & aliarum Orientis Ecclesiarum.

S. Joannes Chrysostomus Homilia 15. ad Populum Antiochenum. *Timor nil aliud est*, *quam murus*, *& munimentum*, *& turris inexpugnabilis*: *Etenim multa nobis munitione opus est*, *quia multæ sunt undique insidiæ*, *sicut ipse Salomon rursum sic admonens dicebat*: *Agnosce quod in medio laqueorum transis*, *& super propugnaculis urbium ambulas*. Sumptum est ex Ecclesiastici 9. 20. *In medio laqueorum ingredieris*, *& super dolentium arma ambulabis*. Idem Homilia 13. ad eumdem Populum: *Et hoc quidem Sapiens in-*

nuens

nuens dicebat: Omne animal amat ſuum ſimile, & homo proximum ſuum. Quod habetur *Eccleſiaſtici* 13. 19. Idem Homilia 6. De Fato & Providentia: *Opportune igitur hoc loco commemorari poteſt illud Sapientis: Quis miſerebitur ejus qui incantat, ſi a ſerpente mordeatur, & omnium qui ſe beſtiis admovent?* Habetur Eccleſiaſtici 12. 13.

S. Epiphanius in Ancorato Cap. 12. *Etenim cum nos Scriptura reprehendat his verbis: Quæ præcepta tibi ſunt, hæc cogita; neque arcanis & occultis tibi opus eſt: & altiora te ne quæſieris, ac profundiora te ne inquiras; utrumnam Spiritum Sanctum dicemus curioſitate potius, quam quod hoc illi natura conveniat, Dei profunda ſcrutari?* Habetur Eccleſiaſtici 3. 12. 13.

Joannes Maxentius in Præfatione Dialogi contra Neſtorianos: *Neceſſe eſt uſque ad effuſionem ſanguinis pro veritate certare: Præſertim cum Scriptura Divina moneat & dicat: Ne confundaris loqui verbum pro anima tua, & pro veritate certa uſque ad mortem.* Quod legitur Eccleſiaſtici 4. 24. 33.

S. Ephrem Syrus Lib. adverſus improbas Mulieres: *Nulla malitia cum mulieris nequitia eſt conferenda: Sicut etiam de hoc mihi perhibet teſtimonium Sapiens, ubi dicit: Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris.* Quod Eccleſiaſtici 25. 22. 23. ſcriptum eſt.

Anaſtaſius Antiochenus Lib 9. in Hexaëmeron: *Si adjutrix eſt mulier, quomodo dicit Scriptura, Quod vinum & mulieres ſeparant a Deo?* Habetur Eccleſiaſtici 19. 2. *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt Sapientes.*

S. Joannes Damaſcenus Oratione 1. de Dormitione Deiparæ: *Quamvis omnibus Dei ſervis, quorum mors beata ducitur, ab ipſo vitæ fine iſtud comparetur ut Deo grata eorum vita jam in tuto ſit, eoque nomine mors ipſorum fauſta ac felix habeatur: (Mors enim eos perfecit, beatoſque oſtendit; id videlicet ipſis afferens, ut in eorum virtutem nulla jam mutatio cadat, juxta illud Scripturæ oraculum,* Ante mortem neminem beatum dicas) *Minime tamen hoc in te uſurpabimus.* Quod *Eccleſiaſtici* 11. 30. ſcriptum eſt, *Ante mortem ne laudes hominem quemquam.*

Ecclesiæ Occidentalis Traditionem repræſentat *Tertullianus* Lib. *de Exhortatione Caſtitatis*, Cap. 12. *Itaque*, inquit, *cum ex præceptis ejus* (ſcilicet Dei) *didicerimus, quid velit, & quid nolit; tamen nobis eſt voluntas & arbitrium eligendi alterum; ſicut ſcriptum eſt:* Ecce poſui ante te bonum & malum: Guſtaſti enim de arbore agnitionis. *Et ideo non debemus quod noſtro expoſitum eſt arbitrio in Dei referre voluntatem, quos vult ipſe, & velle, qui malum non vult.* Quod teſtimonium profert, ex Capite 15. 18. *Eccleſiaſtici* depromptum eſt, ubi ſic legimus: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: Quod placuerit ei, dabitur illi.* *Traditio Ecclesiæ Africanæ.*

S. Cyprianus Epiſtola 65. ad Rogatianum: *Sed & Salomon in Spiritu Sancto conſtitutus teſtatur & docet quæ ſit ſacerdotalis auctoritas & poteſtas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & Sacerdotes ejus ſanctifica. Et iterum: Honora Deum ex tota anima tua & honorifica Sacerdotes ejus.* Quę habentur *Eccleſiaſtici* 7. 31. 33. Et Libro De Opere & Eleemoſynis: *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus ſanctus & dicit . . . . . Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* Habetur Eccleſiaſtici 3. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Ibidem *Apud Salomonem* (inquit) *legimus: conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Habetur Eccleſiaſtici 29. 15.

Optatus Milevitanus Lib. 3. Contra Parmenianum. *Deinde ſic ſcriptum eſt: Quemadmodum aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* (Eccleſiaſtici 3. 33.) Et infra: *Denique ait, Sapientes te non docuerunt ſapientiam ſuam, quia illud a Salomone diſcere noluiſti, quod ait, Abſconde panem in ſinu pauperis, & ipſe pro te rogabit.* (Eccleſiaſtici 29. 15.)

S. Auguſtinus Lib. 2. *de Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. *Illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur . . . . (Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt.* Et Lib. 17. *de Civitate Dei*, Cap. 12. de iiſdem Libris ſic loquitur: *Eos in auctoritatem, maxime Occidentalis, antiquitus recepit Eccleſia.* Et Libro contra Priſcillianiſtas

nistas & Origenistas ad Orosium: *Ne præcipiti suspicione in fabulas sacrilegas irruamus,*

Ecclesiastici 3. 21. *clamat Scriptura Divina*: „ Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: „ sed quæ tibi præcepit Dominus, illa cogita semper, *ut magis in istis temeraria præsumptio, quam cauta ignorantia culpanda videatur.*

Tota Ecclesia Africana in Concilio Carthaginensi 5. Canone 47. *Libros quinque Salomonis* inter *Canonicas Scripturas* numerat. Qui numerus *Ecclesiasticum* continet, *Salomonis de quadam similitudine* nuncupatum, ut ait *S. Augustinus*.

S. Fulgentius Lib. 1. *de Remissione Peccatorum*, Cap. 12. *Pro criminibus gemunt, & post gemitum ad crimina redeunt. De talibus in Libro Ecclesiastico Scriptura Divina sic*

Ecclesiastici 34. 30. *loquitur*: „ Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? „ Sic homo qui jejunat pro peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humi„ liando se? Orationem ejus quis exaudiet? *Rectissime igitur dicit Deus homini: Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris.*

Traditio Ecclesiæ Italicæ & Romanæ. *S. Ambrosius* Libro *De bono Mortis*, Cap. 8. *Illud quoque egregium, quod ait Scriptura*: Ante mortem non laudaveris quemquam. *Unusquisque enim in novissimis suis cognoscitur, & in filiis suis æstimatur, si bene filios suos instituit, & disciplinis competentibus erudivit.* Quod profert testimonium, habetur *Ecclesiastici* 11. 30. & Lib. 4. *De Fide*, Cap. 4. *Dicimus itaque potestatis esse quod nos filios Dei fecit, proprietatis autem generationem esse Oracula Divina declarant. Dicit enim Sapientia Dei*: Ex ore Altissimi prodivi: *Hoc est, non coacta, sed libera; non potestati obnoxia, sed nata generationis arcano, privilegio dominationis, & jure potestatis.* Habetur Ecclesiastici 24. 5. *Ego ex ore Altissimi prodivi; primogenita ante omnem creaturam.*

S. Hieronymus Epistola 34. ad Julianum: *Divina Scriptura loquitur*: *Musica in luctu intempestiva narratio.* Habetur Ecclesiastici 22. 6.

S. Paulinus, seu alius paris antiquitatis Auctor Epistolæ ad *Celantiam* Matronam inter *S. Hieronymis* Opera 14. *Vetus Scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem, quo gloria inveniatur & gratia; & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum.* Quod habetur Ecclesiastici 4. 25. *Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.*

Innocentius I. Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *in Canone Sanctarum Scripturarum* recenset *Libros quinque Salomonis*: Quo numero *Sapientiam*, & *Ecclesiasticum* comprehendi minime dubium est.

S. Leo Sermone 91. qui octavus est *De Jejunio* septimi Mensis: *Omnis divinorum eruditio præceptorum hoc maxime agit apud corda credentium, ut amor pravus recto amore superetur, & delectatione justitiæ peccandi cupiditas destruatur, dicente Scriptura*: „ Post „ concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere. *Cum autem sint in animis hominum multæ bonæ concupiscentiæ, & laudabiles voluntates, quid est quod jubetur, ut nostris non consentiamus affectibus, nisi quod ab illa concupiscentia prohibemur, & ab illa voluntate revocamur, cujus ortus ex nobis est, & ideo mala pronunciatur, quia nostræ esse convincitur? Ad distinctionem igitur concupiscentiarum quæ sunt ex Deo, bene homini dictum est: Post concupiscentias tuas non eas.* Habetur Ecclesiastici 18. 30.

Gelasius I. cum Synodo Romana Librum *Ecclesiastici* recenset in ordine Librorum Veteris Testamenti.

S. Maximus Taurinensis Episcopus Homilia 1. De „ Eleemosynis: *Dicit Scriptura* „ *Divina*: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. *Magna plane & cunctis ambienda sententia.* Habetur Ecclesiastici 3. 33.

Traditio Ecclesiæ Gallicanæ. *S. Hilarius* in Psalmum 140. *In 20 Libro qui nobiscum Salomonis inscribitur, apud Græcos autem atque Hebræos Sapientia Sirach habetur, ita monemur*: ECCE *circumvallæ possessionem tuam spinis, argentum & aurum tuum constitue, & ori tuo fac ostium, & seram, & verbis tuis jugum & mensuram.* Habetur Ecclesiastici 28. 28. 29. his verbis: *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos.*

Cassianus Collatione 2. Cap. 13. *Divitiæ senum non sunt canitie capitis, sed industria juven-*

juventutis ac præteritorum laborum ſtipendiis metiendæ. Quæ *enim* non congregaſti, *inquit*, in juventute, quomodo invenies in ſenectute tua? *Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata*. Sententia quam laudat *Caſſianus*, habetur Eccleſiaſtici 14. 5.

Et Collatione 6. Capite 16. *Quicquid per diligentiam vel acquiritur vel tenetur, poteſt etiam per negligentiam deperire, ideoque dicitur, Ne beatifices hominem ante exitum ſuum*. (Eccleſiaſtici 11. 30.)

Julianus Pomerius Lib. 1. *De vita Contemplativa*, Cap. 8. „ *Ait in Eccleſiaſtico* „ *Spiritus Sanctus*: Eſt correptio mendax in ira contumelioſi, & eſt judicium quod „ non eſt bonum. *Utique contumelioſi hominis & ſuperbi correptio, quæ dicitur mendax, ſuperbiæ eſt, non alicujus humilitatis judicium, & ideo non eſt bonum. Quid potuit evidentius, quid apertius dici, quam ut contumelioſum diceret mendaciter arguentem?* Habetur Eccleſiaſtici 19. 28.

Salvianus Lib. 3. Ad Eccleſiam Catholicam: *Fili, inquit Scriptura ſancta, ſi habes, beneſac tecum, & Deo bonas oblationes offer*. Habetur Eccleſiaſtici 14. 2.

Gallicana ſimul & Germanica Eccleſia in Concilio Francofordienſi congregata, in Epiſtola Synodica: *Altera res eſt, quare generationem Filii Dei vel æternam de Patre, vel temporalem de Matre, quiſquam hominum audeat inveſtigare, dicente Scriptura: Altiora te ne quæſieris*. Quod habetur Eccleſiaſtici 3. 22. *Eccleſiæ Germanicæ Traditio.*

Eccleſia Hiſpanica in Concilio Toletano VIII. Canone 9. *Detecta eſt ingluvies horrenda voracium, quæ dum fræno parſimoniæ non adſtringitur, Religione contraire cenſetur.* „ *Nam dicente Scriptura:* Qui ſpernit minima, paulatim decidet in maxima, *illi tanto edacitatis improbæ ſumptu graſſantur, ut cœleſtia & pene ſumma contemnere videantur*. Habetur Eccleſiaſtici 19. 1. *Traditio Eccleſiæ Hiſpanicæ.*

Concilium Epheſinum in Epiſtola Synodica ad Synodum Pamphyliæ, quæ Actione 7. habetur: *Cum divinitus inſpirata Scriptura dicat*: Sine conſilio nihil facias; *eos in primis qui ſacro aliquo in Munere verſari volunt, magna diligentia, omnique ſtudio in id incumbere oportet, ut in omnibus rebus adminiſtrandis agendis que ſumma adhibeatur conſideratio*. *Sententia & Fides Eccleſiæ univerſæ.*

Œcumenica denique Synodus Tridentina Seſſione 4. in Sacrorum Librorum Indice *Eccleſiaſticum* adſcripſit.

Objicitur, Librum *Eccleſiaſtici* in Scripturarum Canonicarum Indice non adſcribi a *Melitone* Sardenſium Epiſcopo in Epiſtola ad *Oneſimum*, ab *Origene* in Expoſitione Pſalmi 1. a *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali, & ab Auctore Synopſeos Scripturæ Sacræ ſub ejus nomine editæ, a *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, a *S. Cyrillo* Hieroſolymitano, a *S. Epiphanio* Lib. De Menſuris & Ponderibus, a *S. Joanne Damaſceno* Lib. 4. De Fide Orthodoxa, a Concilio Laodiceno, Canone ultimo, a *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos, a *S. Hieronymus* Præfatione in Libros *Salomonis*, ubi teſtatur Eccleſiam hunc Librum legere *ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam*; a *Rufino* tandem in Expoſitione Symboli, ubi cum Libros enumeraſſet, *Quos Patres intra Canonem concluſerunt, ex quibus Fidei noſtræ aſſertiones conſtare voluerunt*, addit: *Sciendum tamen eſt quod & alii Libri ſunt, qui non Canonici, ſed Eccleſiaſtici a Majoribus appellati ſunt: Ut eſt Sapientia Salomonis, & alia Sapientia, quæ dicitur Jeſu filii Sirach: Qui Liber apud Latinos hoc ipſo generali vocabulo* ECCLESIATICUS *appellatur, quo vocabulo non Auctor Libelli, ſed Scripturæ qualitas cognominata eſt*.

Reſpondetur, Ex his ſolum confici Librum *Eccleſiaſtici* in primo Canone non contineri, quia nec Hebræi illum ut Canonicum habuerunt, quod obſignato jam Canone ſit editus, & de illo a nonnullis Veterum dubitatum eſt: At in ſecundo ordine Librorum Canonicorum habetur; ſiquidem longe plures & majoris auctoritatis Eccleſiæ illum ab Apoſtolorum temporibus ut Sacrum & Divinum receperunt, & Eccleſia univerſa illum Canonicum declaravit. Ad hæc, Patres ipſi, qui in Librorum Canonicorum Indice illum prætermiſerunt, illius tamen teſtimonia ut Libri Sacri & Spiritu Sancto auctore conſcripti laudare non dubitarunt, ſcilicet Origenes, S. Cyrillus Hieroſolymitanus,

tanus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Epiphanius, S. Hieronymus, Sanctus Joannes Damascenus, ut ex probationibus liquet.

PROPOSITIO II.

Auctor Ecclesiastici fuit Jesus filius Sirach.

PRobatur primo ex *Ecclesiastici*, Cap. 50. 29. *Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in Codice isto Jesus filius Sirach Hierosolymita, qui renovavit sapientiam in corde suo.* Et Cap. 51. 1. *Oratio Jesu filii Sirach.* Ejusdem namque est Oratio ista, cujus reliquum Opus.

Probatur secundo ex Prologo, qui tametsi non sit Auctoris Sacri, sed Interpretis, ipsius nepotis, magni tamen momenti ad faciendam hac de re fidem est. *Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis & Prophetarum, & aliorum Librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: Ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. . . In octavo & trigesimo anno temporis Ptolomæi Evergetis Regis, postquam perveni in Ægyptum; & cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi Libros relictos non parvæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse addere aliquam diligentiam & laborem interpretandi Librum istum.*

Probatur tertio ex *Eusebio* in Chronico. *Judæorum*, inquit, *Pontifex Maximus Simon Oniæ filius clarus habetur: Sub quo Jesus filius Sirach Sapientiæ Librum componens, quem vocant Panareton, etiam Simonis in eo fecit mentionem.*

Probatur quarto ex *S. Hieronymo* in caput 9. Danielis. *Post Oniam*, inquit, *præfuit Judæis Pontifex Eleazarus. Quo tempore Septuaginta Interpretes Scripturas Sanctas Alexandriæ dicuntur in Græcum vertisse sermonem: Post quem alter Onias, cui successit Simon: Quo regente Populum, Jesus filius Sirach scripsit Librum, qui Græce πανάρετος appellatur, & a plerisque Salomonis falso dicitur.*

Porro *Jesum Sirachidem* eundem esse cum *Ben-Sira* minime crediderim, propter discrepantiam nominis, ætatis, & Operis. Vixit enim *Ben-Sira* Jeremiæ temporibus, cujus per matrem nepos fuisse dicitur. *Ben-Siræ* nepos *Josephus Uzielides:* Nepos Jesu Sirachidis, *Jesus* Junior pariter *Sirachides* appellatus. *Ben-Sirę* tandem Proverbia diversa sunt ab *Ecclesiastici* Sententiis.

Objicitur, Ecclesiasticum a nonnullis Veterum *Salomoni* tribui, ut a *Sanctis Cypriano & Hilario*, Concilio Carthaginensi III. & *Innocentio I.*

Respondetur, Ab aliis numero pluribus tribui *Jesu Sirachidi*, qui & se Auctorem illius prodit, & a Nepote Libri Interprete testimonium habet. Præterea dici Salomonis *ob eloquii similitudinem*, ut loquitur *S. Augustinus*, & quia plurimas ex Proverbiis *Salomonis* & *Ecclesiaste* Sententias *Sirachides* in Librum suum congessit, ut ostendunt *Drusius* Lib. 1. *Observationum*, Cap. 18. & Doctissimus *Huetius* Demonstrationis Evangelicæ Propositione 4. p. 201. Unde ab Auctore Synopseos adscriptæ *S. Athanasio ὁ πάσος τῶ σαλομώντος*, *Salomonis assecla* Libri hujus Scriptor, *Jesus Sirach* nominatur. Cæterum hunc non esse fœtum *Salomonis* ex eo confirmatur, quod *Salomonis* ipsius, *Eliæ*, *Elisæi*, *Ezechiæ*, *Isaiæ*, *Josiæ*, *Jeremiæ*, *Ezechielis*, *duodecim Prophetarum*, *Zorobabelis*, *Jesu filii Josedech*, & *Simonis Oniæ* filii Sacerdotis Magni Laudes celebret Capitibus 47. 48. 49. & 50.

ARTICULUS VIII.

De Libro Machabæorum.

Quis Librorum Machabæorum Auctor.

REs Assamonæorum præclare gestas duobus Machabæorum Libris, ad memoriam posteritatis sempiternam Spiritus Sanctus consecravit. Primus Liber Hebraice scriptus

diu

diu superfuit, huncque se vidisse testatur *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Hinc prodierunt Græca & Latina Interpretatio, quæ ad nos usque pervenere. Libri hujus prioris Auctorem *Joannem Hyrcanum* Simonis filium, quidam fuisse conjiciunt, quem diuturno potitum Imperio ac Pontificatu, & futurorum quoque præscium fuisse, narrat *Josephus* Libro 13. *Antiquitatum*, Cap. 18. Alii a singulis Machabæis Ducibus rerum suo tempore gestarum scriptos Commentarios augurantur, ex quibus unum Volumen *Joannes Hyrcanus* compilaverit. Alii consultius cum *Rabano Mauro* Lib. 3. *De universo*, & *Sancto Isidoro Hispalensi* Lib. 1. *De Ecclesiasticis Officiis*, Librum 1. *Machabæorum* ignoti Auctoris esse censent. De secundo idem censendum, qui Græce scriptus est. Nec obstat, quod *S. Hieronymus* Dialogo 2. contra Pelagianos dicat: *Josephus Machabæorum Scriptor Historiæ frangi & regi posse dixit perturbationes animi, non eradicari.* Non enim loquitur *S. Hieronymus* de Sacra Historia, quam prior Machabaicus complectitur, sed de Libello prorsus diverso, qui inter Opera *Josephi* legitur, inscripto, *De Machabæis, sive de Imperio Rationis.* De quo *Eusebius* Lib. 3. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 10. ubi *de Josephi* Operibus agit: *Est & aliud*, inquit, *non ignobile Opusculum ab eodem elaboratum De Ratione summo Imperio prædita. Quod quidem a nonnullis Machabaicum inscriptum est, eo quod certamina contineat Hebræorum quorumdam, qui, ut in Machabæorum Libris proditum est, pro divini Numinis cultu fortiter propugnarunt.* Nec obstat etiam *Honorii Augustodunensis* testimonium, qui *Philoni Judæo* secundum Machabæorum Librum adscribit. Nam styli character a *Philonis* stylo discrepat, nec similis argumenti Librum inter Opera Philonis *Eusebius* & *S. Hieronymus* commemorant. *Judæ* cuidam *Essæo* Machabaicum secundum tribuit *Serarius* Præloquio 2. in *Machab.* & in Cap. 1. & 2. Lib. 2. verbis illis Capitis secundi fretus: *Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.* Conjecturam suam firmat ex eo quod magna fuerit *Judæ Essæi* inter Ægyptios Judæos auctoritas, eo quod vaticinandi etiam facultate floruerit, teste *Josepho* Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 19. & Libro 1. *De Bello Judaico*, Cap. 3. *Rupertum* denique hujus Auctorem sententiæ laudat *Serarius*. Verum locus ille secundi Machabæorum Capitis ab eo laudatus ad *Judam Essæum* non pertinet, sed ad *Judam Machabæum*: Nec tamen eum hunc Librum scripsisse significat, sed Commentarios dumtaxat, Librosque per bellorum motus dissipatos recollegisse, & in publica Bibliotheca reposuisse, sicut olim fecerat Nehemias. *Inferebantur autem*, inquit, *in Descriptionibus & Commentariis Nehemiæ hæc eadem; & ut construens Bibliothecam, congregavit de Regionibus Libros, & Prophetarum, & David, & Epistolas Regum, & de donariis. Similiter & Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.* Ex Historia *Jasonis Cyrenæi* compilatus est secundus Liber Machabæorum, ut ex secundo Capite perspectum est. *De Juda vero Machabæo*, inquit, *& fratribus ejus, & de Templi Magni purificatione, & de Aræ Dedicatione; sed & de præliis quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem; & de illuminationibus, quæ de Cœlo facta sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam Regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent, & famosissimum in toto orbe Templum recuperarent, & Civitatem liberarent, & Leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis; itemque ab Jasone Cyrenæo quinque Libris comprehensa tentavimus nos uno Volumine breviare.* Vocula illa, *Itemque*, in Vulgata Editione Latina redundat, ut ex illius cum Græco Textu collatione compertum est. Pergit Auctor: *Considerantes enim multitudinem Librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes Historiarum, propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: Studiosis vero ut facilius possint memoriæ commendare: Omnibus autem legentibus utilitas conferatur.* Et paulo post: *Libenter laborem sustinemus, veritatem quidem de singulis Auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.* Non solum autem compilatus est Liber secundus Machabæorum ex *Jasonis Cyrenæi* Historia, sed etiam ex priori Machabaico, aliisque monumentis ex Hierosolymitano Tabulario depromptis. Inde enim prodiderunt Epistolæ duæ Cap. 1. descriptæ, prior Populi Hierosolymitani ad Judæos in Ægypto degen-

tes, altera Populi ejuſdem, Senatus, & Judæ, *ad Ariſtobulum* & eoſdem Judæos Ægypti incolas. Prima eos ad diem Scenopegiæ Menſis Casleu, ſecunda ad diem Ignis celebrandum adhortatur.

PROPOSITIO I.

Libri Machabæorum primus & ſecundus incerti ſunt Auctoris.

CUm enim nec a *Joanne Hyrcano*, nec a *Joſepho*, nec a *Philone Judæo*, nec a *Juda Eſſæo* ſcriptos fuiſſe probetur, nec aliunde appareat quis fuerit horum Librorum Scriptor; incerti eſſe Auctoris cenſendi ſunt, ut cenſet *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 1. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. 10. *Judith & Tobiam*, inquit, *ſive Machabæorum Libros, qui Auctores ſcripſerint, minime conſtat*. Idem & iiſdem pene verbis aſſerit *Rabanus* Lib. 5. *De Univerſo*, Cap. 2.

Jam de Librorum Machabaicorum auctoritate breviter agendum eſt.

PROPOSITIO II.

Quamvis Libri Machabæorum olim a quibuſdam Eccleſiis in Canonem relati non eſſent, jure tamen ab Eccleſia tandem univerſa ut Canonici & divini recepti ſunt.

PRima pars inde probatur, quod in Librorum Canonicorum Indicibus a *Melitone*, *Origene*, *Concilio Laodiceno*, *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali, Auctore Synopſeos eidem adſcriptæ, *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, *S. Hilario*, *S. Gregorio Nazianzeno*, *S. Hieronymo*, *S. Joanne Damaſceno* adornatis Machabæorum Libri prætermittantur. 2. Quod *Euſebius* in Chronico ipſos Libris Canonicis opponat. Ubi enim meminit *Eſdræ* & *Nehemiæ* Olympiade 86. ſubdit: *Hucuſque Divinæ Scripturæ Hebræorum Annales temporum continent. Ea vero quæ poſt hæc apud eos geſta, ſunt exhibeo de Libro Machabæorum, & Joſephi, & Africani Scriptis: Qui deinceps univerſam Hiſtoriam uſque ad Romana tempora proſecuti ſunt*. 3. Quod *S. Hieronymus* eos ab Eccleſia ſui temporis non recipi teſtetur, Præfatione in Libros Salomonis. *Machabæorum*, inquit, *Libros legit quidem Eccleſia; ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit*. 4. Quod *S. Gregorius* Lib. 19. *Moralium*, Cap. 13. ex Libro 1. Machabæorum teſtimonium proferens, præmittat: *Non inordinate agimus, ſi ex Libris, licet non Canonicis, ſed tamen ad ædificationem Eccleſiæ editis, teſtimonium proferamus*.

Secunda pars probatur Veterum teſtimonio, qui ex Libris Machabæorum ceu Sacris & Divinis teſtimonia laudarunt. Canonem ultimum ex iis qui Apoſtolis ſunt adſcripti, prætermitto, tres Machabæorum Libros in numero Canonicorum recenſentem, cum tamen duos dumtaxat Eccleſia receperit.

Origenes, quamvis alias in Librorum Canonicorum Indice Libros iſtos prætermittat, & extra illorum cenſum eſſe aſſerat, ipſos tamen ut genuinos Divinæ Scripturæ Libros laudat Lib. 2. *Periarchon*, Cap. 1. *Ut autem*, inquit, *ex Scripturarum auctoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo Machabæorum Libris, ubi Mater ſeptem Martyrum unum ex filiis cohortatur ad toleranda tormenta, ait ei*: ROGO *te fili, reſpice cœlum & Terram, & ad omnia quæ in eis ſunt, & videns hoc ſcito, quia Deus hæc omnia, cum non eſſent, fecit*. Et in Cap. 5. Epiſtolæ ad Romanos, Valentinianorum errorem redarguens, qui neminem in Veteri lege pro Deo mortem oppetere auſum effutiebant, exemplo matris & ſeptem filiorum ex Libris Machabæorum deprompto refellit: *Sed quid agent*, inquit, *quia invenimus & in Lege Martyres multos? Legant Machabæorum Libros, ubi cum omni inſtantia Beata Mater cum ſeptem filiis Martyrium ſuſcepit, quique non ſolum martyrium patienter excipiunt, verum & contumelias ingerunt in Tyrannum; & videant ſi verum eſt quod dicunt, quia vix pro juſto quis moritur*. Niſi ſecum ipſo pugnaverit *Origenes*, dicendum eſt illum Præfatione in Pſalmos Hebræorum Canonem ſecutum, locis autem mox laudatis ex propria ſententia, & Eccleſiæ Traditione locutum.

Tex-

Tertullianus Libro *adversus Judæos*, Cap. 4. Observationem Sabbati temporariam fuisse probat ex Libris Machabæorum. *Nam & temporibus Machabæorum Sabbatis pugnando fortiter fecerunt, & hostes allophylos expugnaverunt, Legemque paternam ad pristinum vitæ statum pugnando Sabbatis revocaverunt. Nec putem aliam Legem eos defendisse, nisi in qua de die Sabbatorum meminerant esse præscriptum. Unde manifestum est ad temporis & præsentis causæ necessitatem hujusmodi præcepta valuisse, & non ad perpetui temporis observationem hujusmodi Legem eis Deum ante dedisse.*

S. Cyprianus Libro *De Exhortatione Martyrii*, Cap. 11. testimonia ex Machabæorum Libris usurpat. *Quid vero*, inquit, *in Machabæis septem fratres & natalium pariter & virtutum forte consimiles septenarium numerum Sacramento perfectæ consummationis implentes? . . . Quæ vero ediderunt confessionum præconia, quam præclara, quam magna documenta fidei præbuerunt? Rex Antiochus infestus, immo in Antiocho Antichristus expressus, ora Martyrum gloriosa, & spiritu confessionis invicta contagio sullæ carnis maculare quærebat, & cum flagellis graviter verberasset, ac nihil promovere potuisset, sartagines jussit igniri; quibus ignitis & accensis, eum qui primus locutus fuerat, & magis Regem virtutis & fidei constantia provocaverat, admoveri præcepit & frigi, producta & exsecta prius lingua, quæ confessa Deum fuerat, quod Martyri glorioſius contigit: Lingua enim quæ confessa Deum fuerat, prior ad Deum debuit ipsa proficisci. Post in secundo excogitatis acrioribus pœnis, antequam cætera membra torqueret, cutem capitis capillis detraxit, odio scilicet Christi. Nam cum caput viri Christus sit, & caput Christi Deus; qui caput laniabat in Martyre, Deum & Christum persequebatur in capite. At ille in Martyrio suo fidens, & resurrectionis sibi præmium de Dei remuneratione promittens, exclamavit & dixit:* „ Tu quidem impotens ex hac præsenti vita nos perdis, sed Mundi Rex defun„ ctos nos pro suis legibus in æternam vitæ resurrectionem suscitabit. *Tertius linguam postulatus cito protulit: Nam pœnam linguæ exsecandæ jam didicerat a fratre contemnere; manus quoque amputandas constanter extendit; multum beatus genere isto supplicii, cui contigit extensis ad pœnam manibus passionis dominicæ instar imitari. Necnon & quartus pari virtute tormenta contemnens, & ad retundendum Regem cœlesti voce respondens, exclamavit & dixit:* „ Potius est ab hominibus morti datos expectare spem a Deo ite„ rum ab eo suscitandos in vitam æternam: Tibi enim Resurrectio ad vitam non erit. *Quintus præter quod carnificinam Regis, & duros varioſque cruciatus fidei vigore calcabat, ad præscientiam quoque & notitiam futurorum Spiritu divinitatis animatus prophetavit Regi, indignationem Dei & ultionem velociter secuturam.* „ Potestatem, *inquit*, in„ ter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis. Noli autem putare genus „ nostrum a Deo derelictum esse. Sustine & vide magnam potestatem ejus, qualiter te „ & semen tuum torquebit . . . *In sexto vero non virtus sola, sed & humilitas prædicanda est, nihil sibi Martyrem vindicasse, nec confessionis suæ honorem superbis vocibus ventilasse, peccatis potius suis adscripsisse, quod persecutionem a Rege pateretur; Deo vero dedisse quod postmodum vindicaretur. Docui: esse Martyres verecundos, de ultione fidere, & nihil in passione jactare.* „ Noli, *inquit*, frustra errare: Nos enim propter nos„ metipsos hæc patimur peccantes in Deum nostrum. Tu autem ne te existimes impune futurum, aggressus pugnare cum Deo. *Admirabilis quoque Mater, quæ nec sexus infirmitate, nec multiplici orbitate commota, morientes liberos spectavit libenter, nec pœnas illas pignorum, sed glorias computavit, tam grande Martyrium Deo præbens virtute oculorum suorum, quam præbuerant filii ejus tormentis & passione membrorum. Cum sex punitis & occisis supereſſet unus ex fratribus, cui Rex divitias & potentatus, & multa pollicebatur, ut crudelitas ejus ac feritas vel unius subacti solatio frueretur; & peteret ut ad filium dejiciendum secum deprecaretur & Mater; deprecata est illa, sed ut decebat Martyrum Matrem, ut decebat Legis & Dei memorem, ut decebat filios suos non delicate, sed fortiter diligentem. Deprecata est enim, sed ut Deum confiteretur: Deprecata est ne a fratribus suis frater in consortio laudis & gloriæ separaretur. Tunc se septem filiorum computans Matrem, si sibi contingeret filios septem Deo potius peperisse, non seculo. Armans itaque eum & corroborans, & feliciore tunc partu filium generans:* „ Fili, *inquit*, „ miserere mei, quæ te in utero mensibus novem portavi, & lac triennio dedi & alui,

„ & in ætatem iſtam perduxi. Oro fili, aſpicias in cœlum & terram, & omnibus quæ „ in eis ſunt aſpectis, intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus. Ita- „ que fili, ne timeas cărnificem iſtum, ſed dignus fratribus effectus, excipias mortem, „ ut in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. *Magna laus Matris in exhortatione virtutis: ſed major in Dei timore & in fidei veritate, quod nihil ſibi aut filio de ſex Martyrum honore promiſit, nec fratrum precem profuturam credidit ad negantis ſalutem. Perſuaſit potius participem paſſionis fieri, ut in judicii die poſſet cum fratribus inveniri. Poſt hæc liberis ſuis commoritur & Mater: Neque enim aliud jam decebat, quam ut quæ Martyres pepererat & fecerat, in conſortio illis gloriæ jungeretur, & quos ad Deum præmiſerat, ipſa quoque ſequeretur. Ac ne quis vel Libelli, vel alicujus rei oblata ſibi occaſione qua fallat, amplectatur decipientium malum munus, nec Eleazarus tacendus eſt; qui cum ſibi a Miniſtris Regis offerretur facultas, ut accepta carne qua liceret ſibi veſci, ad circumveniendum Regem ſimularet ſe illa edere quæ de ſacrificiis atque illicitis cibis ingerebantur; conſentire ad hanc ſallaciam noluit, dicens, nec ætati ſuæ, nec nobilitati convenire id fingere, quo cæteri ſcandalizarentur, & in errorem inducerentur, exiſtimantes Eleazarum nonaginta annos natum ad Alienigenarum morem, relicta & prodita Dei Lege tranſiſſe, nec tanti eſſe lucrari brevia vitæ momenta, ut offenſo Deo incurreret æterna ſupplicia. At ille excruciatus diu, & in extremo jam conſtitutus, cum inter verbera & tormenta moreretur, ingemiſcens ait:* „ Domine qui ſanctam habes ſcientiam, manifeſtum „ eſt, quia cum poſſem a morte liberari, duriſſimos dolores corporis tolero flagellis vapulans: animo autem propter tui ipſius metum libenter hæc patior. *Sincera prorſus fides & virtus integra, ac ſatis pura, non Regem Antiochum cogitaſſe, ſed Deum judicem.* Hæc ex Machabæorum Libro 2. Cap. 6. & 7. profert *S. Cyprianus* eo in Libro, quod ad Chriſti milites roborandos *de Divinis Scripturis hortamenta* complectitur. Quo credentium fidem *divina lectione* ſe firmaturum præfatur; quo propoſitis titulis, quos quis & noſſe debeat & tenere, *Capitula Dominica* ſubnectit, & quod propoſuerat, *divinæ lectionis auctoritate* ſolidat; quo ſubtractis humani ſermonis ambagibus, ſtatuit *ponere ſola illa quæ Deus loquitur, quibus ſervos ſuos ad Martyrium Chriſtus hortatur; & præcepta ipſa divina velut arma pugnantibus ſuggerere.* Libros ergo Machabæorum non minus Canonicos exiſtimavit *S. Cyprianus* quam reliquos Veteris Novique Teſtamenti Libros, ex quibus ſua illa ad Martyrium hortamenta compoſuit.

Idem Libro 3. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, Cap. 15. quo ex Scripturis probat homines a Deo tentari ut probentur, ait: *De hoc ipſo in Machabæis; Abraham nonne in tentatione inventus eſt fidelis, & deputatum eſt ei ad juſtitiam?* Quod habetur 1. *Machabæorum* 2. 52. Item Cap. 4. quo probat, in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. *De hoc ipſo*, inquit in Machabæis, *juſtum eſt ſubditum Deo eſſe, & mortalem non paria Deo ſentire. Item illic: Et verba viri peccatoris ne timueritis: Quia gloria ejus in ſtercora erit & vermes. Hodie extolletur, & cras non invenietur: Quoniam converſus eſt in terram ſuam, & cogitatio ejus periit.* Et Cap. 53. quo probat fidem noſtram ſimplicem eſſe debere: *Item in Machabæis: Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.* At Liber ille 3. Sancti Cypriani ad *Quirinum* capitula dumtaxat continet *de Scripturis ſanctis* excerpta, *Præcepta Dominica*, & *Magiſteria divina*. Libros itaque Machabæorum Scripturarum Sanctarum partem eſſe ſenſit; & hæc erat proculdubio Africanæ Eccleſiæ ſententia. Idem Epiſt. 55. ad *Cornelium* Papam, Libros Machabæorum, ex quibus teſtimonium depromit, *Scripturam Divinam* appellat.

Luciſer Calaritanus Libro *De non parcendo in Deum delinquentibus*, ubi *Conſtantium* ſic alloquitur: *Videamus quid etiam tempore, quo contyrannus tuus Antiochus perſecutor noſtræ Religionis extitit, fecerint hi, qui meminerant præter Deum neminem timendum. Sed prius eſt cognoſcas, quæ ille, cui tu ſimilis es, ſcripſerit. Sic etenim poteris intelligere illos Dei ſervos, quorum nos cupimus inveniri participes, reſtitiſſe Antiochi ſacrilegio, ſicut & tibi nos Deo propitio reſiſtimus. Loquitur Sacra Scriptura dicens in Machabæorum primo Libro: Et ſcripſit Rex omni Regno ſuo, ut eſſet univerſus populus unus, & relinqueret unuſquiſque legitima ſua,* &c.

1. Machab. 1.

Egeſippus non primus illæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ parens, *Juſtini Martyris & Athena-*

goræ æqualis, ſed recentior alter, qui poſt *Conſtantini Magni* tempora floruit, in Prologo Librorum De Excidio Hieroſolymitano: *Machabæorum*, inquit, *res geſtas propheticus ſermo paucis abſolvit.*

Quintus Julius Hilario Scriptor quarti ſęculi in *Libello De Mundi Duratione*, Regum Perſarum annos recenſens: *Darius*, inquit, *regnavit annis ſex. Hunc interfecit Alexander Magnus Macedo, a cujus tempore Hiſtoria Machabæorum Græcorum annos divina narratione percurrit.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 22. Machabæorum laudes celebrat; vulgoque laudatur ejus teſtimonium pro Canonica Librorum Machabaicorum Auctoritate; ſed totam illam Orationem diligentius legenti compertum eſt, illum ex Machabæorum Libris nullum omnino locum proferre, & ne ipſos quidem nominare, ſed librum dumtaxat Joſephi De Imperatrice Ratione. *Enimvero*, inquit, *quinam hi fuerunt, & unde ex qua primum inſtitutione atque doctrina in eam virtutis & gloriæ magnitudinem evaſerint .... Studioſis ac diligentibus viris perſpicue Liber ille declarabit, qui Rationem animi perturbationibus imperare docet, in ejuſque arbitrio eſſe, ut in utramvis partem, hoc eſt, vel ad virtutem, vel ad vitium propendamus. Nam libelli illius Auctor, tum pleraque alia teſtimonia, tum horum quoque dimicationes ad hujus argumenti confirmationem attulit.* Locus hic fuiſſet remittendi Lectorem ad Libros Machabæorum, aut aliqua ex illis teſtimonia proferendi. Quod cum non præſtiterit, & alias Scripturæ Sacræ Libros recenſens in Carmine ad *Seleucum*, Machabaicos omittat, primam potius Propoſitionis noſtræ partem, quam poſteriorem iſtam confirmat. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homilia *De ſeptem Machabæis* ipſorum pariter laudes celebrat, ſed Librorum Machabaicorum divinam Auctoritatem diſerte non adſtruit.

S. Ambroſius Lib. 2. *De Jacob & Vita Beata*, Capitibus 10. 11. & 12. *Eleazari* & ſeptem fratrum Machabæorum glorioſa certamina prædicat, eorum Hiſtoriam ex Libris Machabæorum depromptam eloquentiæ ſuæ luminibus illuſtrat, iſtorumque Librorum verba identidem uſurpat. Unde *Caſſiodorus* Senator Libro *De Inſtitutione Divinarum Literarum*, Cap. 6. ait: *Nam & S. Ambroſius in Libro Patriarcharum, ubi de perſona Joſeph ipſe loquitur, ſecundum Librum Machabæorum exempli cauſa commemorat. Cujus maximam partem ad demonſtrandam tolerantiam, eloquentiæ ſuæ dulciſſimo liquore pateſecit.* Legendus idem *S. Ambroſius* Lib. 1. *De Officiis*, Capp. 40. & 41. Et Lib. 3. Cap. 29. *Hoc ſolo*, inquit, *Viduarum nomine (ſicut in Libris Machabæorum legimus) commendatum Templo omne ſervatum eſt. Nam cum indicium factum eſſet pecuniarum, quas in Templo Hieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon neſarius Antiocho Regi prodidit, miſſus in Jeruſalem Heliodorus ad Templum venit, & Summo Sacerdoti aperuit indicii invidiam, & adventus ſui cauſam. Tunc Sacerdos depoſita eſſe dixit viduarum victualia & pupillorum; quædam autem Tobiæ viri ſancti, eaque demonſtravit. Argenti talenta quadringenta erant, auri vero ducenta. Quæ cum Heliodorus ereptum ire vellet, & Regis vendicare commodis, Sacerdotes ante Altare jactaverunt ſe, induti Sacerdotales ſtolas, & Deum vivum qui de depoſitis legem dederat, flentes invocabant, cuſtodem ſe præceptorum præſtaret ſuorum. Vultus vero & color Summi Sacerdotis immutatus, declarabat dolorem animi, & mentis intentæ ſolicitudinem. Flebant omnes, quod in contemptum locus venturus foret, ſi nec in Dei Templo tuta fidei ſervaretur cuſtodia: Accinctæque Mulieres pectus, & clauſæ Virgines pulſabant januas*, &c. Quæ 2. *Machabæorum* Cap. 3. ſcripta ſunt.

S. Hieronymus ex propria ſententia loquens Lib. 5. Commentariorum in *Iſaiam*, ad Cap. 23. *Quamquam*, inquit, *plerique noſtrorum, & maxime Machabæorum principium, Cethim, Italiæ, Macedoniæque inſulas arbitrentur. Hoc enim Scriptura commemorat, quod Alexander Rex Macedonum egreſſus ſit de Terra Cethim.* Id autem habetur 1. *Machabæorum* Cap. 1. *Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egreſſus de Terra Cethim.* Ex iiſdem Libris teſtimonia profert Commentariis in Cap. 7. & 9. *Eccleſiaſtis*, & in Cap. 8. *Danielis*.

S. Auguſtinus Lib. *De Cura gerenda pro Mortuis*, Cap. 1. preces & Sacrificium Defunctis prodeſſe probat ex Libris Machabæorum. *In Machabæorum Libris*, inquit, *legimus oblatum pro Mortuis Sacrificium. Sed etſi nuſquam in Scripturis Veteribus omnino*

legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis quæ Domino Deo ad ejus Altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio Mortuorum. Ab eodem Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. in Canone Scripturarum numerantur *Machabæorum Libri duo*. Et Libro 18. *De Civitate Dei*, Cap. 36. *Ab hoc tempore*, inquit, *apud Judæos restituto Templo, non Reges sed Principes fuerunt usque ad Aristobulum: Quorum supputatio temporum non in Scripturis Sanctis, quæ Canonicæ appellantur, sed in aliis invenitur; in quibus sunt & Machabæorum Libri, quos non Judæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorumdam Martyrum passiones vehementes atque mirabiles; qui antequam Christus venisset in carnem, usque ad mortem pro Dei Lege certaverunt, & mala gravissima atque horribilia pertulerunt.* Libro denique primo *Contra Gaudentium Donatistam*, Cap. 31. *Et hanc quidem Scripturam*, inquit, *quæ appellatur Machabæorum, non habent Judæi sicut Legem, & Prophetas, & Psalmos, quibus Dominus testimonium perhibet tanquam testibus suis, dicens:* „ Oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & Prophetis, & Psalmis de me: “ *Luc. 24.* *Sed recepta est ab Ecclesia non inutiliter, si sobrie legatur vel audiatur, maximè propter illos Machabæos, qui pro Dei Lege sicut veri Martyres a persecutoribus tam indigna atque horrenda passi sunt, ut etiam hinc Populus Christianus adverteret, Quoniam non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, pro quibus passus est Christus: Si tanta patientissime pertulerunt Lege quam dedit Deus per famulum hominibus illis, pro quibus nondum tradiderat Filium.*

Concilium Carthaginense III. Canone 47. & *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum *Libros duos Machabæorum* in Sacrarum Scripturarum Canone recensent. *Gelasius I.* in Synodo Romana Librum unum dumtaxat *Machabæorum* in Librorum Canonicorum Indice describit, sicut & unum Librum Esdræ: Sed in quibusdam melioris utique notæ Manuscriptis legitur, *Machabæorum Libri duo*. Cassiodorus Senator Libro *De Institutione Divinarum Litterarum*, Cap. 6. duos *Machabæorum* Libros pariter ut Divinos & Canonicos agnoscit. *Bellator* Presbyter *Cassiodori* amicus, & *Rabanus Maurus*, Machabæorum Libros velut Scripturæ Sacræ partem Commentariis illustrarunt. *S. Isidorus Hispalensis* Lib. 6. Originum: *Machabæorum Libros*, inquit. *licet Hebræi inter Apocrypha separent: Ecclesia tamen Christi inter Divinos Libros & honorat & prædicat.* Tandem Ecclesia universa in Concilio Tridentino congregata, in Sacrorum & Canonicorum Librorum Indice Libros duos *Machabæorum* conscripsit, nobilissimarum Ecclesiarum, & Romanæ in primis cæterarum Matris & Magistræ Traditionem ab Apostolicis temporibus illibatam secuta. Qua in re Decretum suum ad præclaram illam *S. Augustini* Regulam conformavit Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 8. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quam plurium auctoritatem sequatur, inter quas sane illæ sint, quæ Apostolicas Sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt: in eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures gravioresque accipiunt, eis quas pauciores minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit a pluribus, alias a gravioribus haberi, quamquam hoc facile invenire non possit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Hanc certe regulam S. ipse *Augustinus* secutus est, cum Scripturarum Canonem ibidem repræsentavit hunc in modum: *Totus autem Canon Scripturarum, in quo istam considerationem versandam dicimus, his Libris continetur: Quinque Moysèos, id est, Genesi, Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, & uno Libro Jesu Nave, uno Judicum, uno Libello qui appellatur Ruth, qui magis ad Regnorum principium videtur pertinere; deinde quatuor Regnorum, & duobus Paralipomenon non consequentibus, sed quasi a latere adjunctis simulque pergentibus. Hæc est Historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diverso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Job, & Tobias, Esther, & Judith, & MACHABÆORUM LIBRI DUO, & Esdræ duo. . . . Deinde Prophetæ, in quibus David unus Liber Psalmorum, & Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Ecclesiastes. Nam illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Ecclesiasticus inscribitur, de*

qua-

quadam similitudine Salomonis esse dicuntur .... Qui quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum Libri, qui proprie Prophetiæ appellantur, duodecim Prophetarum Libri singuli, qui connexi sibimet, quoniam numquam sejuncti sunt, pro uno habentur; quorum Prophetarum nomina sunt hæc, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt Majorum Voluminum, Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor Libris, Testamenti Veteris terminatur auctoritas: Novi autem, quatuor Libris Evangelii, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem: Quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galathas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses duabus, ad Colossenses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri duabus; tribus Joannis; una Judæ & una Jacobi; Actibus Apostolorum Libro uno; & Apocalypsi Joannis Libro uno. In his omnibus Libris timentes Deum, & pietate mansueti quærant voluntatem Dei.

Objicitur primo contra Librorum Machabaicorum auctoritatem dissonantia Libri secundi a primo in Chronologia. Nam in priore Libro Cap. 6. 16. obitus *Antiochi Epiphanis* confertur in annum Græcorum centesimum quadragesimumnonum. At Libro 2. Cap. 11. *Antiochi Eupatoris* ejus filii literæ extant datæ post patris obitum anno centesimo quadragesimooctavo. Rursus Lib. 1. Cap. 6. 20. Judas Hierosolymitanam Arcem obsidet anno centesimo quinquagesimo Græcorum: Sed qui in Arce Gentiles erant, ad Regem confugerunt *Antiochi Epiphanis* filium *Eupatorem*; qui in Judæam veniens cum *Juda* pugnavit: moxque pacem cum eo composuit. At Libro 2. Cap. 13. 1. anno centesimo quadragesimonono *Eupator* in Judæam impressionem fecit, ac cætera perfecit, quæ Libro priore referuntur. Præterea, Libro 1. Cap. 7. *Demetrius* Seleuci filius anno centesimo quinquagesimo primo Roma profectus venit in Syriam, & *Antiochum* ac *Lysiam* interemit, ad eumque venit impius *Alcimus:* At libro 2. Cap. 14. 4. id anno centesimo quinquagesimo contigisse dicitur.

Respondetur, Utriusque Libri diversos Auctores, diversam etiam epocham & numerandi rationem secutos esse, nullatenus tamen pugnantem. Quod ut planum fiat, supponendum est, Æram Regni Græcorum non statim ab *Alexandri* obitu incipere, sed anno post undecimo, cum *Seleucus Nicanor* regnare cœpit. Unde hæc *Æra Seleucidarum* est appellata, *Æram Dilkarnaim* Arabes vocant, sive Cornigeri, id est, *Alexandri Magni*, qui *Jovis Ammonis* seu Cornigeri filium se esse gloriabatur. Hebræi vero in suo Kalendario *Æram Contractuum* nominant, forte quod in obsignandis contractibus soleret usurpari. Hanc Æram triplicem pro triplici initio faciunt *Scaliger*, *Usserius*, alique Chronologi insignes. Primam appellant *Judaicam*, quæ a Nisan seu verno mense incipit. Et hæc numerandi ratio ab Auctore Libri 1. Machabæorum usurpata est. Secunda *Antiochena* seu *Alexandrea* vocatur, quæ ab Autumno subsequente & Mense Tisri ducit initium: A quo etiam annos *Dilkarnaim* ab Arabibus, & *Contractuum* a Judæis numerari docent *Petavius* Lib. 10. *De Doctrina Temporum*, & *Usserius* in Annalibus. Hac Æra Libri 2. Machabæorum Auctor usus est. Unde anni prioris Libri sex mensium intervallo initia posterioris antevertunt. Tertiam addunt Æram, quam vocant *Chaldæorum*, cujus a vere sequenti repetunt exordium; quæ anno integro posterior est Judaica, sex vero Mensibus Antiochena. Hanc autem in Principum Rescriptis usurpatam censet *Usserius*. Huius exemplum Capit. 11. Lib. 2. *Machabæorum* haberi volunt. Quod autem anni Græcorum in Libro primo a Nisan incipiant; in secundo autem a Tisri recte colligit *Scaliger* ex Libri 2. *Machabæorum* Cap. 7. 1. ubi anno Græcorum centesimo quinquagesimo primo *Demetrius* Roma fugit: Eodem anno, Adar 13. die *Bacchides* victus est, *Versic.* 43. 49. Nisan sequens inchoat annum centesimum quinquagesimum secundum Græcorum. Nam Capit. 9. 3. in mense primo anni centesimi quinquagesimi secundi Græcorum, Urbs obsessa dicitur. Primus ergo mensis est Nisan. Quippe & Cap. 16. 14. mensis undecimus appellatur Schebat. Item *Alexander* Antiochi nobilis filius Ptolemaidem occupat anno centesimo sexagesimo Græcorum. Libro 1. *Machabæorum* 10. 1. Eodem anno centesimo sexagesimo, in die solemni Scenopegiæ

giæ *Jonathas* Pontificatu accepto ſtola ſancta in-dutus eſt, *Verſ.* 21. Nulla igitur Anni mutatio in Tiſri facta. Tertio, *Jonatha* interfecto hyemis tempore, cum multum ninxiſſet (Libro 1. Cap. 13. 22. & 23.) *Simon* Sacerdotio ſummo potitus eſt anno centeſimo ſeptuageſimo (*Verſ.* 41.) Poſtea menſe ſecundo, id eſt, Iiar numeratus eſt annus centeſimus ſeptuageſimus primus (*Verſic.* 51.) Cœpit ergo annus centeſimus ſeptuageſimus primus a Niſan: Libri itaque prioris epocha incipit a Niſan, ſecundi a Tiſri; & prior illa ſemeſtri ſpatio poſteriorem antevertit, ut fuſius demonſtrat *Petavius* Libro 11. *De Doctrina Temporum*, Cap. 43. Quamobrem nulla repugnantia eſt primum inter ſecundumque Librum, quamvis primus numeret annum centeſimum quadrageſimumnonum Regni Græcorum, ubi ſecundus numerat centeſimum quadrageſimumoctavum, & ſic de aliis.

Objicit *Scaliger*, Pacem ab *Antiocho Eupatore* cum Judæis initam anno Græcorum prioris Epochæ centeſimo quinquageſimo a Niſan; poſterioris vero centeſimo quinquageſimo a Tiſri. Nam poſt Scenopegiam fœdus iniiſſe videtur. (*Libro* 1. *Cap.* 6.) Et hic Annus Sabbaticus erat, ut conſtat ex Verſu 49. At Lib. 2. Cap. 11. 31. & 33. id factum notatur anno centeſimo quadrageſimooctavo, qui in neutra Æra ſeu a Niſan, ſeu a Tiſri deducta Sabbaticus eſſe potuit.

Reſpondet Eruditus *Petavius*, bis ab *Antiocho* & *Lyſia* pacem cum Judeis eſſe compoſitam. De priori agi Libro 2. *Machabæorum*, Cap. 11. De poſteriori Libro 1. Cap. 6. & Libri 2. Cap. 13. 23. Prior a *Lyſia* facta eſt abſente *Antiocho Eupatore*. Cum enim *Lyſias* inſigni prælio a Judæis ſuperatus eſſet, ſuperſtite *Antiocho Epiphane*, qui hac audita clade vehementer commotus in morbum incidit, tunc ipſe *Lyſias* de pace cum Judæis agere cœpit. Id teſtatur Epiſtola quam ad illos ſcripſit Cap. 11. Libri 2. quę data dicitur anno centeſimo quadrageſimooctavo, menſis Dioſcori, die 24. *Lyſias* audito *Antiochi Epiphanis* obitu, *Antiochum Eupatorem* ejus filium, alumnumque ſuum, in imperium evexit, qui in Syria tum erat: A quo & duas Epiſtolas expreſſit, quibus Judæos in integrum reſtitui juberet. Prior ad Lyſiam ipſum, poſterior ad Judæos data legitur. (*Libro* 2. *Cap.* 11.) Cum Epiſtolas iſtas ſcribebat *Eupator*, nondum *Lyſias* erat in Comitatu. Itaque Cap. 12. 1. profectus ad Regem poſtea dicitur. *His factis pactionibus pergebat ad Regem*. Poſt primum illud fœdus pacemque a *Lyſia* factam, a Rege *Eupatore* confirmatam, *Judas Machabæus* multa ſtrenue geſſit in Syria quæ Libro 2. Cap. 12. narrantur, & anno integro peracta ſunt, nempe centeſimo quadrageſimonono prioris Æræ, quo cum poſterioris Æræ anni centeſimi quadrageſimioctavi ſex menſes, totidemque de anno centeſimo quadrageſimonono decurrunt: Donec anno ineunte centeſimo quinquageſimo prioris epochæ, labente vero poſterioris adhuc centeſimo quadrageſimo nono, *Judas* Arcem obſedit. (*Lib.* 1. *Cap.* 6. 20.) Sed *Antiochus Eupator* cum *Lyſia* ſupervenit, quo cum *Judas* pugnavit. Tandem cum *Lyſias* audiſſet *Philippum* adventare, Auctor Regi fuit, ut obſidione Urbis relicta, cum Judæis paciſceretur (*Lib.* 1. *Cap.* 20. 55.) Id contigit anno centeſimo quinquageſimo prioris Æræ, poſterioris exeunte centeſimo quadrageſimonono, vel ineunte centeſimo quinquageſimo, Sabbatico exeunte, vel eo, qui proxime Sabbaticum ſecutus eſt, ineunte. Ex quibus certiſſime conſtat, pacem illam quæ Capite ſexto Libri 1. inita dicitur, eademque cum ea eſt, quæ capite 13. Libri ſecundi deſcribitur, diverſam a priore fuiſſe, quam Libri ſecundi Caput undecimum commemorat.

Objicitur ſecundo: *Judas Machabæus* occiſus dicitur anno centeſimo quinquageſimo ſecundo Regni Græcorum (Lib.. 1. *Machabæorum*, Cap. 9.) At octo & triginta poſt annos ſuperſtes erat. Scripſit enim una cum Senatu Judæorum Epiſtolam ad *Ariſtobulum* anno centeſimo octogeſimooctavo Regni Græcorum. (Lib. 2. *Machabæorum*, Cap. 1. 10.)

Reſpondetur, Hanc temporis notam *Anno centeſimo octogeſimooctavo Regni Græcorum*, ad primam Epiſtolam pertinere, quam Hieroſolymitani Judæi ad Judæos per Ægyptum diſperſos ſcripſerunt, non ad ſecundam quam Populus, Senatus, & *Judas* ad *Ariſtobulum* Magiſtrum Ptolomæi Regis dedere. Dies enim & annus quo data eſt Epiſtola, in fine potius quam exordio conſignari ſolet.

Reſpondent alii cum *Serario*, *Judam* cujus nomine datur Epiſtola, alium eſſe a Macha-

chabæo, ſcilicet *Ariſtobulum* Joannis Hyrcani Pontificis Maximi primogenitum, qui *Judas* etiam appellatus eſt, *Joſepho* teſte Lib. 20. *Antiqui-atum*, Cap. 8. In Senatu autem primas facile tenebat, maximaque apud omnes gratia & auctoritate valebat, poſt inſignem præſertim victoriam, qua *Antiochi* a Parthis interempti filium *Antiochum Cyzicenum* in Samariæ obſidione proſligavit, ut refert *Joſephus* Libro 3. Cap. 18. Quamquam & in alterum *Judam*, quem vocat *Eſſenum*, ſapientia, & futurorum prænotione celebrem, cujus meminit *Joſephus* Lib. 13. Cap. 19. *Serarius* magis propendeat.

Reſpondent præterea, Mentionem quidem hic fieri duarum Epiſtolarum, quarum una (*Verſ.* 9.) ſcripta fuerit anno centeſimo ſexageſimonono, altera centeſimo octogeſimooctavo Regni Græcorum; unam tamen dumtaxat iſti capiti inſertam eſſe, nimirum eam quæ anno centeſimo octogeſimooctavo ſcripta eſt. Id ex Græco Textu confirmant. Cum enim *Verſ.* 7. dictum eſſet *Scripſimus vobis*, additur in Textu, *Verſ.* 9. Καὶ νῦν ἵνα ἄγητε τὰς ἡμέρας σκηνοπηγίας τοῦ Χασλεῦ μηνὸς ἔτους ἑκατοστοστοῦ ὀγδόηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν Ιεροσολύμοις, καὶ οἱ ἐντῇ Ιουδαίᾳ. *Et nunc ut agatis dies Scenopegiæ menſis Caſleu. Anno centeſimo octogeſimooctavo, qui ſunt Hieroſolymis, & qui in Judæa.* Quaſi diceret, Scripſimus vobis alias ut ſolemnia illa celebraretis, & nunc iterum ſcribimus; ſed pro iſta voce *ſcribimus*, ſalutationem repetunt.

Objicitur tertio, Purgationem Templi a *Juda Machabæo* factam notari ante mortem *Antiochi*, ſcilicet vigeſimaquinta die menſis noni anni centeſimi quadrageſimioctavi (1. *Machabæorum* 4. 52.) At poſt *Antiochi* mortem factam referri 2. *Machabæorum* Cap. 10.

Reſpondetur, Poſteriori loco factam non dici purgationem Templi poſt mortem *Antiochi*, quamvis recapitulationis figura, quæ Scripturæ Sacræ ſolemnis eſt, narrata ejus morte deſcribatur. Auctor ſcilicet omnia, quæ *Antiochum Epiphanem* ſpectabant, uno tenore abſolvere voluit, Cap. 9. Purgationis deinde ac Dedicationis Templi celebritatem Cap. 10. deſcripſit. Qua demum narrata ſubjunxit Verſ. 9. *Et Antiochi quidem, qui appellatus eſt nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ geſta ſunt narrabimus.* Qua tranſitione oſtendit *Antiochi* obitum proxime iis, quæ deinceps narrantur, conjungendum, & poſt Encænia contigiſſe, quamvis iſtius Solemnitatis Hiſtoria interpoſita ſit. Facta autem dicitur hæc celebritas Verſ. 4. *poſt biennium*, non a morte *Antiochi*, ſed ab ipſius Templi profanatione. Quod & Capite 4. Libri 1. 54. ſignificatur: *Secundum tempus & ſecundum diem in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipſa renovatum eſt.*

Objicitur quarto Libri utriuſque diſſenſus circa mortem *Anticchi Epiphanis*. Libro enim primo Cap. 6. narratur, ipſum ab Elymaide nobiliſſima Perſidis Civitate repulſum, veniſſe in Babylonem; ubi audita ſuorum in Judæa clade, præ triſtitia in languorem incidit, & mortuus eſt. At Lib. 2. Cap. 1. ſcriptum eſt, Ipſum in Perſide cecidiſſe in Templo Naneæ. *Nam cum in Perſide eſſet Dux ipſe, & cum ipſo immenſus Exercitus, cecidit in Templo Naneæ, conſilio deceptus Sacerdotum Naneæ, etenim cum ea habiturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cumque propoſuiſſent eas Sacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitum ſani, clauſerunt Templum, cum intraſſet Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & Capitibus amputatis foras projecerunt.* Capite vero nono habetur, ipſum e Perſepoli turpiter fugatum, cum veniſſet circa Ecbatanam, & res a *Nicanore*, & *Timotheo* Ducibus ſuis infeliciter geſtas, ac Exercitus cladem accepiſſet, ira in Judæos percitum, juſſiſſe agitari currum ſuum, & cum iter ſine intermiſſione ageret, Judæorum excidium meditatus, a Deo percuſſum inſanabili & inviſibili plaga; diris ſcilicet viſcerum torminibus vexatum, de curru cecidiſſe, colliſiſque totius corporis membris, & ſcaturientibus undequaque vermibus, tabida carne & fœtorem graviſſimum exhalante, impiam animam efflaviſſe.

Reſpondetur, Hæc facile conciliari. Antiochus ſcilicet cum Templum Ælymaide in Perſide diripere tentaſſet, repulſam paſſus, cum majori deinde Militum numero Perſepolim rediit, ut Templi illius theſauris frueretur. Dolo autem admiſſus in Templum cum exiguo comitatu, per occultum aditum Templi ægre evaſit lapidibus percuſſus.

Comi-

Comites vero ipſius maxima ex parte cæſi ſunt, & capitibus amputatis extra Templum projecti (2. *Machabæorum* 1.) Mox civibus ad arma concurrentibus, reliquus Exercitus profligatus eſt, *Lib.* 2. 9. Hinc percuſſus dicitur in Templo *Naneæ* cecidiſſe, *Lib.* 2. *Cap.* 1. 13. 16. Sic enim Scripturæ phraſi & communi loquendi modo *percuſſus*, ac *cecidiſſe* dicitur non ſolum qui interiit, ſed qui fuſus ac debellatus eſt, *Geneſis* 14. 10. 17. *Joſue* 7. 5. *Danielis* 11. 30. & ex *S. Hieronymo* in eum locum. Dum autem fugeret *Antiochus*, conceptum de re infeliciter in Perſide geſta mœrorem auxit vehemener acceptus nuntius cladis *Nicanori* ac *Timotheo* Ducibus ejus, atque Exercitui in Judæa illatæ. Hinc furore percitus, currum ſuum agitari juſſit, *Sine intermiſſione agens iter, cœleſti eum judicio perurgente, eo quod ita ſuperbe locutus eſt ſe venturum Jeroſolymam, & congeriem ſepulcri Judæorum eam facturum. Sed qui univerſa conſpicit Dominus Deus Iſrael, percuſſit eum inſanabili plaga. Ut enim finivit hunc ipſum ſermonem, apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & amara interiorum tormenta... Super hoc autem ſuperbia repletus, ignem ſpirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis colliſione membra vexari. Iſque qui ſibi videbatur etiam fluctibus Maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbia repletus, & Montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans: Ita ut de corpore Impii vermes ſcaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius ac fœtore Exercitus gravaretur.* (2. Machabæorum, Cap. 9.) Is autem caſus ipſi contigit non longe ab Ecbatana Mediæ Metropoli, cum in Babyloniam reverteretur, obiitque peregre in Montibus. (2. *Machabæorum* 9. 3. 28. collato cum 1. *Machabæorum* 6. 13.) Lege quæ diximus in Synopſi Hiſtoriæ hujus Ætatis *Cap.* 1. *Art.* 3. n. 16.

Objicitur quinto, Librorum Machabaicorum Hiſtoriam, cum Græcorum Hiſtoria pugnare. Libri ſcilicet primi Cap. 1. & Cap. 6. 2. *Alexander* dicitur *primus regnaſſe in Græcia*, cum tamen Reges plurimos ante ipſum in Græcia regnaſſe conſtet ex Græcorum Hiſtoricis. Secundo, dicitur *Alexandrum* morti proximum pueros ſuos vocaſſe, qui cum eo erant nutriti a juventute, *& diviſiſſe illis Regnum ſuum, cum adhuc viveret* (Verſu 7.) Quod poſt ejus mortem factum teſtantur *Juſtinus* Lib. 12. *Diodorus Siculus* Lib. 17. *Q. Curtius Lib.* 10. Tertio, *Antiochus Illuſtris* regnaſſe dicitur *Anno centeſimo trigeſimoſeptimo Regni Græcorum.* (Verſ. 2.) At regnaſſe anno centeſimo quinquageſimotertio fidem facit *Euſebius*, & ab origine Imperii Græcorum uſque ad *Antiochi* exordium anni tres & quinquaginta ſupra centum numerandi ſunt. Quarto de Romanis dicitur 1. Machabæorum 8. 16. *Et committunt uni homini Magiſtratum ſuum per ſingulos annos dominari univerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt uni, & non eſt invidia neque zelus inter eos.* At duos Conſules quotannis Romæ creatos, penes quos ſumma Reipublicæ poteſtas eſſet, Romana teſtatur Hiſtoria.

Ad primum Caput Objectionis reſpondetur, de *Alexandro* dici quod primus in Græcia regnaverit, non quod nulli ante ipſum in variis Græciæ regionibus regia auctoritate & nomine dominati ſint; ſed quod ipſe debellato *Dario*, everſa Perſarum Monarchia, & condito Græcorum Imperio, in tota qua late patebat Græcia regnaverit.

Ad ſecundum Caput Objectionis reſpondetur, vel *Alexandrum* morti proximum teſtamentum condidiſſe, quo poſt ejus mortem reſerato facta eſt Provinciarum diviſio ex ſuprema ipſius voluntate: vel hujuſmodi partitionis poteſtatem *Perdicæ* ab *Alexandro* factam, cui moriens annulum tradiderat. Unde etſi *non voce nuncupatus hæres, judicio tamen electus eſſe videbatur*, inquit *Juſtinus* Lib. 13. Cap. 4. conſentiuntque *Diodorus Siculus* Lib. 18. *Q. Curtius* Lib. 10. Cap. 13. *Arrianus* in *Photii* Bibliotheca Codice 92. *Dexippus* ibidem, Cod. 82. & alii Hiſtorici. Quod autem a *Perdicca* poſt *Alexandri* mortem ejus voluntate factum eſt, ab eo vivente factum vere dici potuit. Sed vanam famam non fuiſſe, quæ de Provinciarum diſtributione *Alexandri* teſtamento facta vulgata eſt, quamvis *Q. Curtius* repugnet, alii tamen Auctores optimæ notæ tradiderunt, ut ipſemet refert loco mox laudato: *Credidere quidam teſtamento Alexandri diſtributas eſſe Provincias: ſed famam ejus rei, quamquam ab Auctoribus tradita eſt, vanam fuiſſe comperimus.* At *Q. Curtio* Diodorum Siculum opponimus, qui Libro 20. Bibliothecæ teſtatur,

Ale-

Alexandrum Teſtamentum de toto Regno Rhodi depoſuiſſe. *Alexander ſane, quorum memoria celebratur omnium potentiſſimus, hanc Urbem præ cæteris coluerat maxime, ita quidem, ut Teſtamentum de toto Regno illic deponeret.* Sed etſi Machabæorum Hiſtoria cum profanis Hiſtoriis non conveniret, ex ipſis tamen diudicanda non eſſet, ſed illæ potius ex ipſa. Maior quippe eſt Scripturæ Sacræ veritas, quam cujuslibet humanæ Hiſtoriæ auctoritas.

Ad tertium Objectionis Caput reſpondetur cum doctiſſimo Cardinali *Bellarmino*, Libri primi Machabæorum Auctorem Græcorum Regnum ab *Alexandro* non numerare, ſed a *Seleuco Nicanore*, qui regnavit in Syria poſt annos undecim ab *Alexandri* morte. Quibus ſi addas annos quinque ex quo *Alexander* debellato *Dario* & everſa Monarchia Perſarum totius Græciæ Imperium obtinuit, conficitur numerus annorum ſexdecim, quibus minor erat ſupputatio Monarchiæ Græcorum juxta rationes Hebraicas. Igitur quod juxta Annales Græcos *Antiochus* regnaſſe dicatur anno centeſimo quinquageſimo tertio, & juxta Scripturam 1. *Machab.* 1. anno centeſimo trigeſimo ſeptimo Regni Græcorum, verborum dumtaxat, non ſenſuum diſſenſio eſt.

Ad quartum Objectionis Caput reſpondetur: Tametſi duo Conſules apud Romanos creārentur, ipſos tamen alternis imperaſſe; cujus rei argumentum eſt infelix pugnæ Cannenſis exitus, illius Conſulis temeritati adſcriptus, penes quem eo die Imperium erat. Idque a prima Conſularis Dignitatis origine inſtitutum eſt, ut ex *T. Livio* Lib. 2. colligitur. *Omnia jura*, inquit, *omnia inſignia primi Conſules tenuere. Id modo cautum eſt, ne, ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur.*

Objicitur ſexto, In Libris Machabæorum narrationes quaſdam apocryphas fabuliſque ſimillimas contineri: Nempe quod *Jeremias* Tabernaculum, & Arcam fœderis in ſpelunca Montis Nebo abdiderit, cum a Chaldæis Hieroſolyma vaſtaretur, Templumque diriperetur & incenderetur: & quod hæc revelanda & reſtituenda prædixerit poſtquam Populus e Captivitate reverſus eſſet (2. Machab. 2.) *Invenitur autem in Deſcriptionibus Jeremiæ Prophetæ, quod juſſit eos ignem accipere qui tranſmigrabant ut ſignificatum eſt, & ut mandavit tranſmigratis .... Erat autem in ipſa Scriptura, quomodo Tabernaculum & Arcam juſſit Prophera divino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, uſquequo exiit in Montem in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Jeremias invenit locum ſpeluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit. Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur, ut notarent ſibi locum, & non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus oſtendet hæc.* Quæ fabuloſa eſſe inde apparet, 1. Quod *Jeremias* ante vaſtitatem Hieroſolymis a Chaldæis illatam in carcere concluſus eſſet, ut conſtat ex *Jeremiæ* Cap. 37. & 38. 2. Quod *Nabuzardan* Princeps Exercitus Babylonici ſuccenderit Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jeruſalem, omnemque domum combuſſerit, & Templi columnas, baſes, Mare Æneum, vaſa aurea, argentea, ærea, Babylonem tranſtulerit, ut habetur 4. *Regum* Cap. 25. adeoque incredibile ſit licuiſſe *Jeremiæ* Tabernaculum & Arcam abſcondere. 3. Quod poſt reditum e Captivitate Tabernaculum & Arca nuſquam comparuerint, nec ulla eorum mentio fiat in Libris *Eſdræ*, aut Prophetarum qui poſt reditum e Captivitate floruerunt, vel in Judæorum Hiſtoria. Cum enim in Sancta Sanctorum ingreſſus eſt *Pompejus*, quid in Templo viderit, *Joſephus* deſcribit Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 8. & ſpolia quæ *Titus* abſtulit in Templi expilatione & excidio, enumerat Lib. 7. *De Bello Judaico*, Cap. 17. & 19. Tabernaculi & Arcæ non meminit. Imo tunc in Sancto Sanctorum nihil omnino fuiſſe docet Lib. 6. Cap. 6.

Reſpondetur, Tempore quidem *Sedekiæ* in carcerem detruſum fuiſſe *Jeremiam*, at *Joachin* tempore, cum Hieroſolymam ſecundo venit Nabuchodonoſor (4. *Regum* 24.) liberum fuiſſe; ejuſque ſuaſu ipſum *Joachin* ſe *Nabuchodonoſori* dediſſe, ut ex *Jeremiæ* 27. & 29. colligitur. Unde ante ſecundam illam Chaldæorum irruptionem *Jeremias* Tabernaculum & Arcam in Montem transferre, & abſcondere potuit. Id etiam præſtare valuit *Sedekiæ* Regis tempore, poſt occupatam a Chaldæis Hieroſolymam, antequam Templum incenderetur. Libertate enim donatus eſt *Jeremias* a *Nabuzardane* Magiſtro Militiæ

tiæ Babyloniorum, apud quem gratia plurimum valuit. (*Jeremiæ* 38. & 39.) Verisimile igitur est ipsum Tabernaculum, & Arcam, & Altare thymiamatis a communi direptione & incendio servasse, & absconditile ne a Gentibus violarentur. Quod autem prædixit *Jeremias*, ignotum fore locum quo hæc recondita sunt, donec congreget Deus congregationem Populi, impletum est *Jeremia* vivente, quoad ignorationem loci, & *Dario Hystaspis* regnante, quoad revelationem. Nec Argumentum inficiale ex silentio *Esdræ*, *Nehemiæ*, posteriorum Prophetarum, ipsiusque *Josephi* petitum, contrarium evincit. Probabile etiam est, Vaticinium illud *Jeremiæ*, quoad secundam partem, ad Tabernaculum antiquum & Arcam typicam non referri, neque ad congregationem Populi sub *Dario Hystaspis*, sed ad Arcam veram, verumque spiritualis thymiamatis Altare, scilicet Christum, & spirituale Tabernaculum, scilicet Ecclesiam, in plenitudine temporum, vel in fine Mundi revelanda, Gentibus in unitatem fidei congregatis, vel Judaico Populo *Enochi* & *Eliæ* prædicatione ante secundum Christi Adventum congregando, ut Judæi Tabernaculo, Arca fœderis, & Altari thymiamatis conspectis, ad Christum & Ecclesiam his typis olim adumbratam facilius convertantur. In primo Christi Adventu hoc Vaticinium impletum censet *S. Ambrosius* Lib. 3. *De Officiis*, Cap. 14. locum illum 2. *Machab.* 2. tractans. *Veniens autem Jeremias in locum, invenit Domum in modum speluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incensi intulit illuc, & obstruxit ostium. Quod cum ibi, qui simul venerant, curiosius perscrutarentur, ut notarent sibi locum, nequaquam comprehendere atque invenire potuerunt. Ut autem cognovit Jeremias quod affectassent, dixit: Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat. Tunc Deus ostendet hæc, & apparebit Majestas Domini. Congregationem Populi tenemus, propitiationem Domini Dei nostri agnoscimus, quam Propitiator in sua operatus est Passione. Arbitror quod nec ignem istum possumus ignorare, cum legerimus, Quia baptizat Dominus in Spiritu Sancto & igni, sicut in Evangelio dixit Joannes.* Eodem modo hunc locum interpretatur *Rupertus* Abbas Lib. 10. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. 21. *Animalis*, inquit, *Judæus, cujus circumcisio non in spiritu, sed in sola carne consistit, hoc putat Jeremiam dixisse quod Judæorum, qui in omnes Gentes captivi ducti sunt, Congregatio debeat fieri nescio quo tempore, Templumque illud cum Civitate restitui, cum tali nube apparente, qualis erat ubi Moyses Legem accepit, & qualis ubi Salomon ædificatum Templum Magno Deo dedicavit. Nos autem post illud tempus, quo hæc scripta sunt, post victoriosa prælia Machabæorum, nullam scimus Populi Dei congregationem, præter illam quam idem Spiritus, qui loquebatur in Prophetis, nobis in Evangelista Joanne de-*
Joan. 11. 51. 52. *promit:* „ Quia Jesus moriturus erat pro Gente, & non tantum pro Gente, sed ut fi-
„ lios Dei qui erant dispersi, congregaret in unum. *Tunc utique apparuit gloria Dei, gloria filii Dei cum Resurrectione mortuorum effulgentis: Et ex tunc est nubes, sicut manifestabatur Moysi, ut Legem accepit, & sicut fuit Nubes, ubi Salomon Templum Domini ædificavit. Nubes, inquam, ex tunc est similiter, scilicet cæcitas Judæorum, cujus in prodigium factæ sunt illæ Nubes. Usque ad illud tempus ignotum erit, ait Jeremias, ubi sit Tabernaculum, & Arca, & Altare incensi: Id est, non cognoscetur a Populis vel Gentibus, quorum vel qualium Exemplaria cœlestium illa fuerunt.*

Objicitur septimo, falsum esse quod 2. *Machab.* 1. 19. 20. scriptum est, Judæos captivos fuisse in Persida: *Nam cum in Persidem ducerentur Patres nostri*, &c. *Et placuit Deo ut mitteretur Nehemias a Rege Persidis.* At Judæi in Babyloniam deportati fuerunt, non in Persidem.

Respondetur, Judæos, cum sub Regibus Persarum viverent, Persidem appellare solitos Regiones omnes trans Euphratem, Chaldæam, Parthiam, Mediam; quod & aliis Auctoribus solemne est, *Lucano* Lib. 3. *Mamertino* Panegyrico ad Julianum, *S. Joanni Chrysostomo* Homilia 6. in *Matthæum*.

Objicitur octavo, Libri secundi Machabæorum Auctorem veniam petere, quod a Scriptore Spiritu Sancto afflato alienum est. Cap. ultimo: *Ego quoque in his finem faciam sermonis. Et siquidem bene, & ut Historiæ competit, hoc & ipse velim: Si autem minus digne, concedendum est mihi. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam contrarium est, alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus.*

Res-

Reſpondetur, Auctorem hujus Libri veniam non petere errorum quos in Hiſtoria, vel Dogmatibus admiſerit, ſed ſtyli qui ſimplicior & humilior, orationis quæ minus elegans nonnullis videri poſſet. Sic *S. Paulus* 2. ad Corinthios 11. 6. *Nam etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia*. Nec tamen revera ſermone imperitus erat, ſed talis aliquibus videbatur.

Objicitur nono, His in Libris quædam contra Fidem & bonos mores haberi. Nam Cap. 12. Libri 2. orationes & Sacrificia pro his qui in lethalis peccati ſtatu obierant, approbantur. Dicitur enim *Judam* miſiſſe Hieroſolymam offerri pro peccatis Militum, qui in prælio ceciderant, Sacrificium: De quibus ibidem ſcriptum eſt: *Invenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis Idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, a quibus Lex prohibet Judæos: Omnibus ergo manifeſtum factum eſt ob hanc cauſam eos corruiſſe*.

Præterea, Cap. 14. ejuſdem Libri laudatur *Raziæ* facinus, qui hoſtibus domui ſuæ imminentibus, & ignem admovere volentibus, gladio ſibi mortem intulit: *Eligens nobiliter mori, potius quam ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos indignis injuriis agi. Sed cum per feſtinationem incerto ictu plagam dediſſet, & turbæ intra oſtium irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit ſemetipſum viriliter in turbas*, &c. Quamobrem Machabæorum Scripturam *ſobrie legendam* monet *S. Auguſtinus* Lib. 1. *Contra Gaudentium*.

Reſpondetur ad primum Caput Objectionis, *Judam Machabæum* pie exiſtimaſſe Milites illos peccatum ſuum ante pugnam pœnitentia & contritione expiaſſe, illiuſque veniam a Deo obtinuiſſe, ita tamen ut temporalis forte pœna in Purgatorio luenda maneret. Pleroſque etiam venialiter dumtaxat peccaſſe, quod ſola prædæ aviditate, nulla in ſuperſtitionem & idololatriam propenſione donaria illa Idolorum abſtuliſſent. Ideoque preces & Sacrificia pro ipſis pie ac religioſe offerri juſſit Machabæus Heros, exiſtimans Deum ipſorum peccatum pœna temporali caſtigaſſe, ut in æternum parceret: Conſiderans etiam quod hi, *Qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam*.

Ad ſecundum caput Objectionis reſpondetur, *Raziæ* facinus Libro 2. Machabæorum referri, non approbari, non laudari, quamvis *Razias* ob continentiam in Judaiſmo, aliaſque egregias dotes commendetur. *S. Auguſtinum* Circumcellionibus Donatiſtis reſpondentem, qui *Raziæ* exemplo abutebantur, nuſquam repoſuiſſe (quod certe facillimum fuiſſet, ſi dubia fuiſſet apud ipſum & Africanam Eccleſiam hujus Libri auctoritas) *Raziæ* Hiſtoriam ex Libro Apocripho deſumptam, ab Eccleſia rejici. Forte etiam Spiritus Sancti peculiari motu *Raziam* ſeipſum occidiſſe, quemadmodum de *Samſone* idem *S. Auguſtinus* cenſet, ac de Sanctis Virginibus, quæ ut inſectatores pudicitiæ ſuæ vitarent, in rapturum atque necaturum ſe flumen projecerunt. Hinc *Razias* inteſtina ſua projiciens in hoſtes: *Invocavit Dominatorem vitæ ac ſpiritus, ut hæc illi iterum redderet: Atque ita vita defunctus eſt*. Poſteriorem iſtam reſponſionem *Franciſcus Victoria* Relectione *De Homicidio*, & *Serarius* Commentario in Machabæorum Libros amplectuntur. Mihi vero prior magis placet, *S. Auguſtini* auctoritate fulta Libro 1. *Contra Gaudentium*, Cap. 31. *Proinde*, inquit, *etiam ſenior ille Razias, quem ſibi iſti exemplis ſui ſceleris deſtituti, de Machabæorum Libris tanquam imitandum ſe inveniſſe gloriantur, hoc facere debuit quod in eiſdem Literis leguntur ſeptem illi fratres etiam exhortante Matre feciſſe, ut comprehenſus, & a Lege Domini ſui non averſus, omne quod ei applicitum eſſet, acciperet, & in dolore ſuſtineret, & in humilitate ſua patientiam haberet. Quocirca humilitatem inter manus inimicorum non valens ferre, non plane ſapientiæ, ſed inſipientiæ dedit exemplum, non Chriſti Martyribus, ſed Donati Circumcellionibus imitandum . . . . At enim Sanctarum Scripturarum auctoritate laudatus eſt Razias. Quomodo laudatus? Quia fuit amator Civitatis. Hoc potuit & carnaliter, Civitatis videlicet illius terrenæ Jeruſalem, quæ ſervit cum filiis ſuis, non autem illius quæ ſurſum, liberæ Matris noſtræ. Laudatus eſt, quia continentiam ſervavit in Judaiſmo: Et hæc ſibi in comparatione Juſtitiæ Chriſtianæ damna & ſtercora fuiſſe dicit Apoſtolus. Laudatus eſt, quia Pater Judæorum appellabatur: Hoc magis eſt unde & illi tanquam homini ſubrepſit humilitatis impatientia, ut prius mori vellet, quam hoſtibus ſubjici. Dictum eſt quod elegerit nobiliter*

ter mori: Melius vellet humiliter, sic enim utiliter. Illis autem verbis Historia Gentium laudare consuevit, sed viros fortes hujus sæculi, non Martyres Christi. Dictum est quod se viriliter de muro præcipitavit in turbas; nec nos dicimus eum hoc feciſſe muliebriter; Quamquam vos qui multum exemplo iſto profeciſtis, etiam feminas veſtras hoc facere docuiſtis. Sed fatemur hoc etiam ipſas non facere muliebriter, ſed viriliter, non tamen ſalubriter, quia non fideliter. Ad extremum, quod invocaſſe dictus eſt Dominatorem vitæ ac ſpiritus, ut hæc illi iterum redderet, id eſt, vitam & ſpiritum, nec tunc aliquid poposcit, quo boni diſcernuntur a malis. Reddet enim hæc Deus, & his qui male egerunt, non in reſurrectione vitæ, ſed in reſurrectione Judicii æterni. Laudatus eſt itaque iſte Razias amator Civitatis, ut valde bene audiens, id eſt bonæ famæ, quia Pater Judæorum appellatus eſt, & quod continentiam tenuerit in Judaiſmo. Iſtam vero ejus mortem mirabiliorem quam prudentiorem narravit, quemadmodum facta eſſet, non tanquam faciendæ eſſet, Scriptura laudavit. Noſtrum eſt autem, ſicut Apoſtolus admonet, omnia probare, quæ bona ſunt tenere, ab omni ſpecie mala nos abſtinere. Et hanc quidem Scripturam, quæ appellatur Machabæorum, non habent Judæi ſicut Legem, & Prophetas, & Pſal-
Luc. 24. *mos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis, dicens:* Oportebat „impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege & Prophetis, & in Pſalmis de me: *Sed „ recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobrie legatur vel audiatur, maxime propter illos Machabæos, qui pro Dei Lege ſicut veri Martyres a Perſecutoribus tam indigna atque horrenda perpeſſi ſunt .... Quamquam & iſte Razias habeat quod legentibus proſit, non ſolum ut mens exerceatur recte judicando quod legit: verum etiam ut animus humanus, imo animus Chriſtianus adverteret, quanta ſerenda ſint ab inimicis ardore charitatis, cum a ſeipſo iſte timore humilitatis tanta pertulerit. Sed ardor charitatis de ſublimitate deſcendit gratiæ divinæ, timor autem humilitatis ex amore accidit laudis humanæ: Et ideo ille certat per patientiam, hic autem peccat per impatientiam. Non itaque debemus quicquid in Scripturis etiam Dei teſtimonio laudatos homines feciſſe legerimus, conſentiendo approbare; ſed conſiderando diſcernere, adhibentes judicium non ſane noſtræ auctoritatis, ſed Scripturarum Divinarum atque Sanctarum: Quæ nos nec illorum hominum, quibus illis bonum atque præclarum teſtimonium perhibetur, omnia imitari vel laudare facta permittit, ſi quæ non recte ab eis facta ſunt, vel huic jam tempori non conveniunt. Sed de iis quæ tunc fuerant recta, nunc non ſunt, quid opus eſt aliquid in hac Quæſtione diſcutere, cum hoc unde agitur, ut ſibi quis inferat mortem, maxime cui conceditur, vel potius qui compellitur vivere, in eis ſit factis, quæ nec poterant unquam recta eſſe, nec potuerunt? Proinde quomodolibet accipiatur a vobis hujus Raziæ vita laudata, non habet mors ejus laudatricem Sapientiam, quia non habet dignam Dei famulis patientiam. Po-*
Eccleſ. 2. *tiuſque huic vox illa Sapientiæ quæ non laudis, ſed deteſtationis eſt, competit, Væ iis qui perdiderunt ſuſtinentiam.* Et Epiſtola 204. alias 61. *ad Dulcitium* ſcripta: *De iſto Razia ſeniore,* inquit, *quem ſumma exemplorum inopia coarctati, ſe Machabæorum Libris, quaſi ad auctoritatem ſceleris, quo ſeipſos perdunt, perſcrutatis omnibus Eccleſiaſticis Auctoritatibus, vix aliquando ſe inveniſſe gloriantur, adhuc eis nunquam reſpondiſſe me recolo. Sed quod tuæ charitati & prudentibus quibuſque ſufficiat ad iſtos redarguendos, ſi ad vitam Chriſtianorum de Judæa Gente atque illis literis parati ſunt omnium factorum exempla transferre, tunc & hoc transferant. Si autem illic ſunt plurima eorum quoque hominum, qui literarum illarum veritate laudati ſunt, vel huic jam tempori non conveniunt, vel etiam illo tempore non recte facta, tale etiam hoc eſt, quod in ſeipſum Razias iſte commiſit: Qui cum eſſet apud ſuos Nobilis, & multum in Judaiſmo profeciſſet (quę ſibi in comparatione Juſtitiæ Chriſtianæ damna, & ſtercora fuiſſe dicit Apoſtolus,) & propter hoc idem Razias Judæorum Pater appellaretur; quid mirum eſt ſi tamquam homini elatio ſuperbæ ſubrepſit, ut mallet manu propria perimi, quam poſt illam in ſuorum aſpectibus celſitudinem, ſuſtinere indignam in hoſtium manibus ſervitutem? Solent in literis Gentilium iſta laudari. In his autem Machabæorum Libris quamvis homo ipſe fuerit laudatus, factum tamen ejus narratum eſt, non laudatum, & judicandum potius quam imitandum, quaſi ante oculos conſtitutum; non ſane noſtro judicio judicandum, quod nos quoque ut homines habere poſſemus, ſed judicio doctrinæ ſobriæ, quę ipſis quoque Libris Ve-*

teri-

teribus clara est. Longe quippe fuit iste Razias a verbis illis, ubi legitur: „ Omne quod „ tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam „ habe. *Non ergo fuit iste vir eligendæ mortis sapiens, sed ferendæ humilitatis impatiens. Scriptum est quod voluerit* nobiliter & viriliter mori; *sed numquid ideo sapienter?* Nobiliter *scilicet, ne libertatem sui generis captivus amitteret:* Viriliter *autem, quod tantas vires animi haberet, quibus idoneus esset ut seipse perimeret; quod gladio cum implere non posset, de muro se præcipitem dedit: & sic adhuc vivens, abruptam cucurrit ad petram, atque ibi jam exanguis, intestina sua produxit, quæ utraque manu dissipata spargebat in Populum, ac postea defessus occubuit. Magna hæc sunt, nec tamen bona. Non enim bonum* Exod. 23. *est omne quod magnum est; quoniam sunt magna etiam mala. Deus dixit:* Innocentem 7. & Justum ne occidas. *Si ergo iste innocens & justus non fuit, cur proponitur imitandus? Si autem innocens & justus fuit, quare interfector innocentis & justi, id est, ipsius Raziæ, insuper putatur esse laudandus?*

Objicitur decimo, Fieri non posse ut qui Libri olim Canonici non fuerunt, id est, singulari Spiritus Sancti afflatu conscripti, postea Canonici fiant. Fieri etiam non posse, ut qui olim pro Canonicis & Divinis habiti non fuerunt ab Ecclesia, postea pro Canonicis & Divinis habeantur: Novæ siquidem Revelationes Ecclesiæ non fiunt. At Machabæorum Libri olim Canonici non fuerunt, nec pro Canonicis & Divinis habiti sunt ab Ecclesia, ut constat ex Catalogis Librorum Canonicorum conscriptis a Melitone Sardensi, Origene, Concilio Laodiceno, S. Cyrillo Hierosolymitano, S. Hilario, S. Gregorio Nazianzeno, S. Hieronymo, S. Joanne Damasceno, &c. In numerum itaque Librorum Canonicorum a Synodo Tridentina immerito relati sunt. Idem argumentum de aliis Libris in Hebræorum Canone non conscriptis, *Tobiæ* scilicet, *Judith*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici* instrui potest.

Respondetur, Libros quidem qui pro Canonicis & Divinis olim habiti non fuerunt ab Ecclesiis celeberri- mis, ab Ecclesiæ cum Græcæ tum Latinæ Doctoribus numero & auctoritate præcipuis, a Conciliis frequentissimis, & magnæ etiam auctoritatis, non posse postmodum pro Canonicis haberi. Sic Librum 3. & 4. *Esdræ*, & Librum *Pastoris*, etsi a nonnullis Veterum in Scripturarum Canone recensitos, aut Scripturæ nomine laudatos, nulla Synodus pro Canonicis habendos, & a *Fidelibus universis* recipiendos decernere potest. At Libros qui ab aliquibus dumtaxat Ecclesiis in Canonem olim admissi non fuere, aut ab aliquibus Patribus, ex Hebræorum magis quam ex propria sententia loquentibus, inter Canonicos Divinæ Scripturæ Codices non fuere numerati; verumtamen ab Ecclesiis celeberrimis, ac Patribus pluribus, gravioribus ex propria sententia, & Ecclesiarum suarum Traditione loquentibus, pro Canonicis & Divinis habiti fuere, & ut tales ad Catholicorum Dogmatum confirmationem laudati sunt, posse ab Ecclesia universa tandem in eamdem sententiam conspirante, & a Synodo OEcumenica cum Spiritu Sancto judicante, in Sacrorum Librorum Canonem referri. Nec ideo Librum aliquem ex non Canonico fieri Canonicum, sed qui semper Canonicus fuit ac Divinus, nec tamen ab omnibus Ecclesiis particularibus, aut omnibus Doctoribus antiquis pro Canonico ac Divino agnitus, ac receptus, Ecclesiæ universæ judicio ut Canonicum agnosci, recipi, declarari. Nec propterea novas revelationes credendorum Ecclesiæ fieri concesserim, sed novas dumtaxat explicationes, declarationes ac definitiones dogmatum quæ Apostolis a Christo & Spiritu Sancto revelata sunt, & eorum successoribus continua successione tradita, quamvis non perfecte planeque primis Ecclesiæ sæculis explicata. Sic *imitatur animarum Religio rationem corporum, quæ licet annorum processu numeros suos evolvant & explicent; eadem tamen quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritiæ florem & senectutis maturitatem; sed iidem ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes; ut quamvis unius ejusdemque hominis status habitusque mutetur, una tamen nihilominus eademque natura, una eademque persona sit. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipsa sunt, tamen quot parvulorum artus, tot virorum; & si qua illa sunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in seminis ratione proferta sunt, ut nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverat . . . Ita etiam Christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ut annis scilicet consolidetur, dila-*

BIBLIOTECA D. F. M. P. MONTEFUSCO (AV)

dilatetur tempore, sublimetur ætate, incorruptum tamen illibatumque permaneat. Et universis partium suarum mensuris, cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit, quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem. Verba sunt *Vincentii Lirinensis* Commonitorio 1. Cap. 29. *Quodcumque igitur in hac Ecclesiæ Dei agricultura, fide Patrum satum est, hoc idem filiorum industria decet excolatur, & observetur; hoc idem floreat & matureſcat; hoc idem proficiat & perficiatur. Fas est etenim ut prisca illa cœlestis Philosophiæ dogmata processu temporis excurrentur, limentur, poliantur: Sed nefas est ut commutentur; nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem: Sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Verba sunt ejusdem *Vincentii Lirinensis* Cap. 30. *Christi ergo Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena; sed omni industria hoc unum studet, ut vetera fideliter sapienterque tractando, si qua illa sunt antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat; si qua jam expressa & enucleata, consolidet, firmet; si qua jam definita & confirmata, custodiat. Denique quid umquam aliud Conciliorum Decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur: Quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur: Quod antea securius colebatur, hoc idem postea solicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, nec quicquam preterea, Hæreticorum novitatibus excitata Conciliorum suorum Decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius a Majoribus sola Traditione susceperat, hoc idem posteris etiam per Scripturæ chirographum consignaret; magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum Fidei sensum novæ appellationis proprietate signando.* Hæc Vincentius Lirinensis. Ex quibus constat Ecclesiam universam in Sancta Œcumenica Synodo Tridentina congregatam, Libros Machabæorum absque nova revelatione in Librorum Sacrorum Canonem jure merito retulisse; quia continua Traditione, quamvis non perfecte planeque antiquitus explicata, ut Canonici & Divini habiti fuerant.

In Catalogis quidem antiquissimis Librorum Canonicorum non recensentur; sed observandum est, vel Catalogos illos Veterum non esse usquequaque accuratos, & inter se plane consentientes, cum Libros prætermittant, qui Synagogæ & Ecclesiæ Christianæ judicio, Catholicorum & Heterodoxorum consensu, semper habiti sunt ut Canonici; vel eos admittant qui semper habiti sunt ut Apocryphi. Sic Librum *Esther* in Catalogis suis omittunt *Melito*, *S. Athanasius* in Epistola Festali, & Auctor Synopseos Scripturæ Sacræ sub ejus nomine editæ, *Sanctus Gregorius Nazianzenus*, *Leontius*, *Nicephorus Constantinopolitanus*. Canones Apostolorum per *Clementem* inter Novi Testamenti Scripturas numerat *S. Joannes Damascenus*. Vel ipsimet Patres qui Machabæorum Libros, aliosque Canoni Hebræorum non adscriptos in Catalogis suis omittunt, aut etiam in Apocryphorum classem amandant, eos tamen ut Canonicos, ut Sacros, ut Divinos, ut a Spiritu S. dictatos laudant, ex iisque testimonia proferunt in Operibus suis, opportunitate data, ad Catholicorum Dogmatum confirmationem. Quod argumento est, illos ex Hebræorum sententia in suis Catalogis illos omisisse, ex propria autem opinione, & Ecclesiæ Traditione illos ut Canonicos & Divinos habuisse & laudasse. Ab aliis præterea Patribus coævis, aut supparibus, in Librorum Canonicorum numero sunt recensiti. Ab aliis denique Ecclesiis majoris auctoritatis, a Romana scilicet, cui Apostoli Petrus & Paulus totam doctrinam cum sanguine profuderunt, & in qua semper servata est Apostolica Traditio, quæque reliquarum totius orbis Ecclesiarum Mater est & Magistra; necnon ab Africana, aliisque Romanæ ejusdem Fidei contesseratione conjunctis; & a Synodis frequentissimis in Librorum Canonicorum Indice sunt conscripti, ut constat ex Synodo Carthaginensi III. Africanæ totius Ecclesiæ Plenaria, ex *Innocentio I.* Pontifice Maximo, ex Synodo Romana sub *Gelasio I.* & aliis. Quamobrem Ecclesia in Synodo Tridentina congregata, Machabæorum Libros, aliosque Hebræorum Canoni non adscriptos, *Tobiæ* scilicet, *Judith*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, afflante Spiritu Sancto, & Traditionem, atque Revelationem temporibus Apostolicis factam explicante, in Canonem Sa-

cro-

crorum Librorum merito retulit. Neque id ab Ecclesia recte factum diffitebitur quisquis illam indeficientis judicii privilegio in finiendis Fidei controversiis, Catholicisque Dogmatibus constituendis a Christo donatam agnoscet, ut agnoscere tenentur universi, qui Christiano & Catholico nomine gloriantur.

DISSERTATIO VIII.

DE VERSIONE LXX. INTERPRETUM.

An vera sit quæ de illa Versione circumfertur Historia? Quo tempore facta sit? An Lib. 5. Legis, dumtaxat, an totam Veteris Testamenti Scripturam, quæ tunc apud Judæos habebatur, interpretati sint?

I. DE Auctoritate Versionis Septuaginta Interpretum, ejusque cum Hebraico Textu comparatione impræsentiarum non differam, cum post *Morinum*, *Vossium*, *Ussserium*, *Vvaltonum*, hoc argumentum quantum satis est tractaverim Dissertatione 11. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi II. Alias dumtaxat Quæstiones obiter ibi delibatas, hic attingam.

II. Quod spectat Versionis illius Historiam, *Ptolomæum* Ægypti Regem præclari hujus Operis promotorem fuisse memoriæ proditum est, suggerente *Demetrio Phalereo*, Bibliothecæ ipsius Curatore. Missam a Rege honorificam Legationem Hierosolymam ad *Eleazarum* Judæorum Pontificem, cum amplissimis muneribus: Viginti supra centum millia Judæorum in Ægypto captivorum libertate donata, ut gentem demereretur. *Eleazarum* excepta, quo par erat honore, Ægypti Regis Legatione, convocato Seniorum Concilio, viros septuaginta duos, sex ex singulis Tribubus, sapientia, doctrina, & rerum usu præstantes ad Regem allegasse, cum Sacrorum Librorum Exemplari in membranis exquisitis, Hebraica Lingua, aureis literis exarato. Regem lætitia incredibili affectum, illos per septem dies convivio recreasse, ac propositis Quæstionibus Ethicis & Politicis, ipsorum sapientiæ periculum feciisse. Deinde talentis tribus viritim donatos in Insulam Pharum septem stadiis ab Alexandria distantem duci jussisse, ac Regiis Ædibus excipi procul ab omni tumultu remotis, ubi Versionem illam duorum & septuaginta dierum intervallo absolverunt. Ea peracta, Regem convocatis Judæorum Sacerdotibus, Primoribus, ac Populo, qui libertate donati sponte in Ægypto remanserant, novam illam Interpretationem legi jussisse, illamque omnium suffragio fuisse comprobatam. Libros in Regia Bibliotheca repositos ac religiose servatos; Principibus tamen Synagogæ Judaicæ licentiam datam, ut Exemplaria in suum usum describerent. Dimissos subinde Seniores in patriam, cum amplissimis muneribus ad *Eleazarum* Pontificem perferendis. In *Aristæ* Libro ea de re conscripto hæc uberius descripta, necnon a *Josepho* Libro duodecimo *Antiquitatum*, Cap. 2. Hanc tamen narrationem meram esse fabulam nonnulli censent eruditionis nomine recentiores inter conspicui. Suppositium quippe esse *Aristæ* Libellum, & ad sermonem commentitium, quales sunt quos hodie *Romanos*, id est, fabulosas Historias, appellamus, quam ad genuinam rei gestæ Historiam magis accedere. Universa siquidem Libri illius oratio ita composita est, ut a Judæo quodam Hellenista gentis suæ amantissimo instructa fuisse videatur. Historiæ enim illius Scriptorem, pro innata gentisuæ consuetudine grandia ubique loqui, neque etiam parcere Miraculis, ut cum *Theopompum* mente captum, *Theodecten* Tragicum Poetam visu orbatum memorat, quod ex Mosaicis Libris quædam in scripta sua transferre tentassent. Hæc ingenium Judaicum redolere, quod confingendis Miraculis semper idoneum fuit. Hanc fabulam deductam ex Cap. 24. *Exodi*, ubi legimus *Moysem*, *Aaronem*, & 70. Seniores ascendisse ad Deum; & quia pro his verbis quæ habentur in Latina Editione Vulgata Vers. 2. *Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel misit manum suam*, He-

lleniſtæ in Græca Verſione legerunt, *Et electorum Iſrael neque unus diſſenſit*; inde numerum Interpretum, & quæ de illorum mira conſenſione narrantur, originem ducere ſuſpicatur *Heinſius* in *Ariſtarcho Sacro*. Addunt, Opus illud quod 70. Senioribus tribuitur, a Judæis quibuſdam Alexandrinis potius quam Hieroſolymitanis confectum fuiſſe; nonnullas ſiquidem voces Ægyptias adhuc retinet, quales ſunt *Abrech*, *Remphan*, & alias. Quia vero res erat magni momenti, illud Synedrii Magni auctoritate ſuſceptum ac comprobatum fuiſſe: Unde poſtea factum eſſe conjiciunt, ut Translatio illa nomen 72. Seniorum tulerit. Denique formulam eſſe loquendi Judæis ſolemnem, qua res omnes, quæ alicujus momenti eſſe ipſis videntur, Septuaginta illis Senatoribus tribuant, ut plus ejuſmodi rebus accedat auctoritatis.

III. Quod ſpectat Verſionis hujus tempus, illam ſub *Ptolomæo Lagi* filio factam ſcribunt *S. Irenæus* Lib. 3. *Adverſus Hæreſes*, Cap. 25. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, Pag. 341. *Anatolius* in Computo Paſchali, *Theodoretus* Præfatione in Pſalmos. Sub *Ptolomæo Philadelpho* adornatam aſſerunt *Ariſtobulus*, *Joſephus*, *Tertullianus*, *Euſebius*, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus* hujus Verſionis hiſtoriam ex *Ariſtæa* & *Joſepho* repetens, & *S. Auguſtinus*; & hæc eſt communis opinio cum Judæorum, tum Scriptorum Eccleſiaſticorum.

IV. Quod demum ſpectat Libros a Septuaginta Interpretibus translatos, diſceptatur an quinque tantum Libros Moyſis, an Prophetas etiam, & Hagiographa verterint. Priori ſententiæ favere videntur *Ariſtæas* & *Joſephus*. Pro qua & *S. Hieronymus* laudatur. Alii Libros omnes quos Judæi habebant in Canone, ab iis translatos aſſerunt, præeuntibus S. Juſtino, S. Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Euſebio, Theodoreto, Olympiodoro, &c.

PROPOSITIO I.

Quamvis Ariſtææ Libellus, De Legis Divinæ ex Hebraica Lingua in Græcam Translatione per LXX. Interpretes, ſuppoſititius videatur, Criticæ intemperantioris prurigînem eſſe arbitror, negare Verſionem illam a LXX. Interpretibus divino conſilio adornatam.

V. PRima pars Propoſitionis, quod ſcilicet *Ariſtææ* Libellus ſit ſuppoſititius, probatur ex multiplici capite. Primo, quod Epiſtolæ *Demetrii* ad Regem, Regis ad Pontificem, Pontificis ad Regem, iſti Libello inſertæ, unius ejuſdemque hominis ſtylum referant. Secundo, quod pro illis Epiſtolis quæ in Libello *Ariſtææ* nomine vulgato, & apud *Joſephum* & *Euſebium* habentur, duæ aliæ & ſtylo, & verbis, & ſententiis diſſimillimæ a *S. Epiphanio* proferantur Libro *De Ponderibus & Menſuris*. Tertio, Epiſtola *Demetrii Phalerei* ad *Ptolomæum Philadelphum* falſitatem ſuam ſatis prodit, ut obſervat *Valeſius* in Notis ad Lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *Euſebii*, Pag. 95. In ea quippe laudatur *Hecathæus Abderites*, ejuſque teſtimonium tanquam vetuſti Scriptoris adducitur; cum tamen conſtet eum *Demetrio Phalereo* haud quaquam antiquiorem eſſe. Vixit enim *Hecathæus* ille ſub *Alexandri Magni* Succeſſoribus, ut teſtantur *Suidas*, aliique. *Joſephus* Lib. 1. *Contra Apionem* ait, *Hecathæum Abderitam* cum *Ptolomæo Lagi* filio familiariter eſſe verſatum. Æquales igitur fuerunt *Hecathæus* & *Demetrius Phalereus*. Adde quod Epiſtola illa *Demetrii Phalerei*, quam adducit *Ariſtæas*, plane inſulſa eſt, & barbaris vocibus plena; cum tamen conſtet *Demetrium*, utpote Athenienſem, eloquentiſſimum fuiſſe. Quarto, idem *Ariſtæas* Heptaſtadii meminit: Quod tamen poſt *Philadelphi* tempora a Regibus Ægypti ædificatum eſt, ut notat idem *Valeſius* in Commentariis ad *Ammianum Marcellinum*. Quinto, narratur in illo Ariſtææ Libello, ut perlecta ſunt Volumina Legis a 70. Senioribus in Græcam Linguam translata, aditantes & Sacerdotes, & Seniores, Gubernatoreſque Civitatis & Principes multitudinis conclamaſſe: *Quoniam recte, ſancte, & per omnia accurate perfecta eſt iſta Interpretatio, par eſt ut per omnia ſic iſta permaneat, nec ulla fiat immutatio*. Verum ſi tunc fuiſſent Alexandriæ viri tam Græcæ quam Hebraicæ Linguæ adeo periti, ut ex ſola Græcæ Verſionis lectione de ejus bonitate, ac perfecta cum Hebræo Textu conſenſione judicare potuiſſent,

cur

cur Rex eorum opera usus non esset ? Cur septuaginta Interpretes ab *Eleazaro* Pontifice delectos advocare Hierosolymis necesse fuisset ? Quis vero credat Judæos Hellenistas in rebus Hebraicis mediocriter versatos rectam de nova Librorum Sacrorum Interpretatione sententiam ex sola illius lectione ferre potuisse, cum hodiernis temporibus vel ii qui sunt in utraque Lingua exercitatissimi illud polliceri non ausint ? Denique Libelli istius Auctor parum credibilia fore præsentiens quæ scripserat, Lectorum animos occupare conatur, ne suam narrationem velut fabulam rejiciant. *Existimo autem* (inquit) *fore ut iis omnibus qui hæc sunt lecturi, videantur ea supra fidem esse : Sed profecto non licet aliquid narrare falsi de illis quæ excepta & adnotata sunt : Nefas etiam est præterire aliquid in hujusmodi rebus, sed hæc ut sunt acta, ita ea exposui, ut evitarem omnem errorem . . . Propterea studui sermonis illius veritatem ab illis accipere, qui singula quæ fiunt in Regiis negotiis & conviviis solent excipere & adnotare.* Hęc autem omnia suppositititium esse *Aristæ* Libellum plane persuadent.

VI. Pars altera Propositionis probatur testimoniis *Josephi* Lib. 12. *Antiquitatum*, Cap. 2. & *Philonis Judæi* Lib. 2. *De Vita Mosis*, qui licet ex *Aristæ* Libello pleraque hauserint, nihilominus in suæ Gentis Historia haud ita rudes fuere, ut Versionem a Senioribus Septuaginta factam asseruissent, nisi communis hæc fuisset Judæorum persuasio, Majorumque Traditio ; atque ex publicis etiam Monumentis Historiæ substantiam didicissent ; cujus circumstantias ab Hellenista Judæo, qui Libellum sub *Aristæ* nomine edidit, confictas, non satis expenderunt, sed Libris suis absque criterio inseruerunt. Idem confirmatur ex Veteribus Ecclesiæ Patribus, qui Versionem Græcam a Septuaginta Senioribus singulari Dei Providentia, nec absque Miraculo factam crediderunt & scriptis prodiderunt ; quos in Antiquitatis notitia duces sequi malim, quam Recentiores quosdam, qui conjecturis inanibus antiquam traditionem, seu opinionem in Ecclesia ab Apostolicis temporibus receptam impugnant, ut Criticę eruditionis famam aucupentur.

S. Justinus Martyr in Cohortatione ad Gręcos Pag. 13. *Quod si quis asseveret Moysis quoque & aliorum Prophetarum Scripta Græcis edita esse literis ; ex Historiarum externarum lectione is discet, Ægypti Regem Ptolomæum Bibliothecam Alexandriæ instituisse, & undecumque Libris comportatis compleviss : Eundemque ubi cognovisset antiquos Libros Hebræorum conscriptos literis diligenter asservari, cognoscere ea Scripta volentem, Septuaginta Sapientibus viris Græcæ simul & Hebraicæ Linguæ peritis, vertendorum interpretatione eorum Librorum laborem demandasse, ab ipsis usque Hierosolymis accitis. Atque ut illi extra omnem turbam constituti primo quoque tempore interpretationem absolverent, non in urbe ipsa, sed septem ab ea stadiis, ubi Pharos extructa est, pari cum Interpretibus numero domunculas extrui præcepisse, ut sigillatim pro se quisque interpretationem perficeret : Illa quoque cura, qui operam eis dare jussi fuerant, mandata, uti omnibus quidem modis ipsis inservirent, a congressu autem illos mutuo prohiberent ; quo exquisita interpretationis veritas ex ipsorum etiam consensu cognosci posset. Et cognito, Septuaginta istos viros non solum eadem sententia, verum etiam eisdem esse verbis in Translatione usos, & ne una quidem dictione alium ab alio dissensisse, admiratione attonitum, cum divina virtute Interpretationem absolutam esse credentem ; tum quovis honore dignos illos, ut Dei amantes, & vicissim Deo caros viros judicantem, cum muneribus multis in patriam suam redire jussisse : Ac Libros, ita ut par erat, exosculatum esse, & Deo consecratos in Bibliotheca ibi reposuisse. Hæc vobis, Viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam Historiam renunciamus : Sed qui ipsi Alexandriæ fuerimus, & vestigia domunculorum apud Pharum adhuc reliqua viderimus, ab incolis, qui res patrias a Majoribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus : Quæ ex aliis quoque aliqua ex parte intelligere potestis, & potissimum ex eis qui ista Scriptis suis inseruerunt, sapientibus & spectatis viris Philone & Josepho, & pluribus aliis.* Ejusdem versionis ab Hierosolymitanis Interpretibus sub *Ptolomæo* Ægypti Rege factæ meminit Apologia 2. Sed insignis est eo loci Anachronismus, cum legationem a *Ptolomæo* ad *Herodem* Judęorum Regem missam scribit, missosque ab eodem *Herode* Libros Hebraicos, & Interpretes.

S. Irenæus Lib. 3. *Adversus Hæreses*, Cap. 25. quem locum laudat *Eusebius* Lib. 5. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 8. *Prius quam Romani Imperium suum confirmassent, cum Macedones*

dones adhuc Asiam obtinerent, Ptolomæus Lagi filius Bibliothecam quam Alexandriæ extruxerat, omnium Gentium Libris quotquot lectu digni essent, exornare contendens, petiit ab Hierosolymitanis, ut ipsorum Scripturas Græco sermone interpretatas acciperet. At illi (erant enim tunc Macedonibus obnoxii) quos habebant Sacrarum Literarum & utriusque linguæ peritissimos Septuaginta Seniores ad Ptolomæum miserunt, ejus desiderio satisfacturos. Ptolomæus, cum singulorum seorsim periculum facere vellet, veritus ne forte ex compacto veritatem Scripturæ interpretatione sua occultarent, semotos ab invicem eandem omnino Scripturam interpretari jussit: Idque in omnibus præstitit Libris. Post hæc, cum omnes simul convenissent apud Ptolomæum, ac Versiones suas inter se contulissent, & Deus glorificatus est, & Scripturas vere divinas esse compertum est. Quippe omnes cuncta a capite ad calcem iisdem dictionibus ac vocabulis expressérant: adeo ut ipsi qui aderant Gentiles, afflatu divino conversas esse Scripturas cognoscerent. Neque vero mirandum est id a Deo præstitum fuisse, cum in Captivitate Populi, quæ sub Nabuchodonosore contigit, corruptis Scripturis, ac post septuaginta demum annos regressis in patriam Judæis, Artaxerxis Persarum Regis temporibus, Esdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu suo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuo componeret, Legemque ministerio Moysis latam Populo restitueret.

Tertullianus Apologetici Cap. 18. *Ptolomæorum eruditissimus, quem Philadelphum supernominant, & omnis literaturæ sagacissimus, cum studio Bibliothecarum Pisistratum, opinor, æmularetur, inter cætera memoriarum quibus aut vetustas, aut curiositas aliqua ad famam patrocinabatur, ex suggestu Demetrii Phalerei Grammaticorum probatissimi, cui præfecturam mandaverat, Libros a Judæis quoque postulavit, proprias atque vernaculas literas, quas soli habebant. Ex ipsis enim, & ad ipsos semper Prophetæ peroraverant, scilicet ad domesticam Dei Gentem ex Patrum gratia. Hebræi retro, qui nunc Judæi. Igitur & literæ Hebraïcæ, & eloquium. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolomæo a Judæis subscriptum est, septuaginta & duobus Interpretibus indultis, quos Menedemus quoque Philosophus providentiæ vindex de sententiæ communione suspexit. Affirmavit hæc vobis etiam Aristæus. Ita in Græcum stylum ex aperto Monumenta reliquit. Hodie apud Serapeum Ptolomæi Bibliothecæ cum ipsis Hebraicis Literis exhibentur.*

Clemens Alexandrinus Lib. 1. *Stromatum*, Pag. 342. *Versas autem fuisse Scripturas & Legis & Prophetarum ex Hebræo sermone in Linguam Græcam ajunt tempore Ptolomæi Lagi filii, aut ut dicunt nonnulli, tempore ejus qui fuit cognominatus Philadelphus, cum maximam ad eam rem contulisset diligentiam Demetrius Phalereus, & ut verterentur vehementer procurasset. Nam cum adhuc Asiam obtinerent Macedones, Rex magno studio contendens eam, quæ Alexandriæ in ejus potestate erat, Bibliothecam omnibus Scripturis exornare voluit, ut Hierosolymitani quoque eas quæ apud se erant Prophetias in sermonem Græcum interpretarentur. Illi autem, ut qui adhuc obedirent Macedonibus, ex iis qui apud se erant probatissimi & maximæ existimationis, Scripturarum peritos, & Græcæ Linguæ scientes, Septuaginta Seniores delectos ad eum miserunt cum Libris Divinis. Cum autem unusquisque singillatim ex sua propria interpretatus esset Prophetia, conspirarunt omnes simul collatæ Interpretationes & sententiis & dictionibus. Dei enim erat voluntas, quæ id ad Græcorum aures consulto comparaverat. Neque vero ab inspiratione Dei erat alienum, qui Prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tanquam Græcam efficeret Prophetiam.*

S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. *Lege Sacras Scripturas, nempe viginti duos Veteris Testamenti Libros; quæ a Septuaginta duobus Interpretibus translatæ sunt. Alexandro enim Macedonum Rege defuncto, & Regno ejus in quatuor Principatus diviso, in Babyloniam, Macedoniam, Asiam, & Ægyptum; unus ex his qui in Ægypto regnabant Ptolomæus Philadelphus, cum esset literarum studiosissimus Rex, & undequaque Libros congregaret, a Demetri Phalereo Bibliothecæ Præfecto, de Legis & Prophetarum Divinis Libris audiens, & longe melius esse judicans non coacte a nolentibus Libros consequi, sed donis placare homines, & amicitiam eorum sibi conciliare, quo posset optatis potiri . . . Eleazaro tum apud Judæos Summo Sacerdoti, plurima dona misit in Templum, quod hic extat Hierosolymorum, & sex viros secundum duodecim Tribus Israel, ad se Interpretes mitti postulavit. Et ut Divinæ Legis esse hos Libros experientia disceret, &*

ne

ne ii qui fuerant ad illum missi mutuo conspirarent, prospiciens in Insula Pharo, quæ est prope Alexandriam, singulis Interpretibus singulas domos distribuit, & unicuique ut separatim omnes Scripturas interpretarentur, mandavit. Qui cum in septuaginta duobus diebus negotium id perfeciſſent, simul omnium interpretationes, ex diversis domibus prodeuntes, protulerunt. Collatis autem simul non solum in sensibus, verum etiam in verbis consonas invenit. Non facundia & apparatu sophismatum humanorum factum id fuerat, sed ex Spiritu Sancto divinarum rerum interpretatio facta est.

Eusebius Cæsariensis Lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 1. *Cum felix illud tempus instaret, quo salutaris hujus Servatoris nostri doctrinæ lux sub Romanis Imperatoribus in cunctos se se homines longe lateque diffunderet; Adeoque præcipua tum quædam ratio postularet, ut quæ de ipso extarent Oracula, necnon Hebræorum illorum Vita, ac religiosæ disciplinæ Leges, quos longe Deus ipse charissimos habuisset, cum tot eæ sæculorum intervallo patrii sermonis integumentis clausæ latuissent, cæteris tandem aliquando Nationibus, quæ postmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor, divinæ scientiæ vi futurum intuitus, singulari egit providentia, ut quæ de venturo paulo post humani generis Servatore, eodemque sanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus sub sole Gentibus Doctore futuro, prædicta jam olim essent, ea demum accurata explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immissa hac Ptolomæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quasi penus esset, unde illa postmodum in Populorum omnium usum fructumque promerentur: Enim vero quorum aliter nulla nobis unquam a Judæis, suorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus copia fieret, eorum divino consilio provisam interpretationem accipimus, atque ab illis ipsis, qui plurimum apud eos cum prudentia, tum gentilitiarum quoque literarum scientia præstabant, elaboratam. Atque hæc testatur Aristæus, vir cum eruditus in primis, tum etiam is qui rebus Ptolomæi secundi, cognomento Philadelphi, tempore gestis interfuit. Eo enim regnante, imo id agente præterea studiose, sacra Judæorum Monimenta Græce translata sunt, & Alexandrinis in Bibliothecis reposita.*

S. Hilarius in Psalmum 2. *Mediis Legis temporibus, priusquam unigenitus Dei Filius ante sæcula manens Deus, Verbum homo nasceretur, poscente Rege Ptolomæo 70. Seniores Libros Veteris Testamenti ex Hebræis Literis in Græcas transtulerunt.*

S. Epiphanius Libro *De Mensuris & Ponderibus*, Septuaginta Interpretum Versionem divino consilio, nec absque miraculo factam pariter agnoscit, quamvis in circumstantiis hujus Historiæ enarrandis ab aliis dissideat. LXXII. *Interpretes*, inquit, *sicubi manca ac defecta erat oratio, nonnullis adjectis, plurimum ei lucis attulerunt: Ut illos non sine Spiritus Sancti afflatu ad scribendum accessisse, credibile sit. Siquidem quæ necessaria non erant, iisdem verbis repetere noluerunt. Quoties vero in Græcum translata sententia claudicare videbatur, tum nonnihil adjecerunt. Qua in re admiratione potius, quam reprehensione digni sunt, adeoque collaudandi, cum illud omne divino quodam consilio ab illis esse factum prudens quisque non dubitet. Duo enim ac Septuaginta viri in Pharo Insula, quæ Terra superior dicitur, e regione Urbis Alexandrinæ, in sex & triginta cellulis, bini scilicet in singulis a primo diluculo ad vesperam concluſi sunt. Sub vesperam porro triginta sex scaphis ad Ptolomæi Philadelphi Palatium advecti, ad ejus epulas adhibebantur. Tum in triginta sex cubiculis, bini scilicet in singulis dormiebant, ne capita conferre possent, sed sincere ac fideliter interpretarentur. Ptolomæus enim ille triginta sex, quas dixi, cellulas in illa Insula condidit, easdemque duplices, quibus singula paria concluſit cum duobus famulis, cibi parandi ac ministrandi gratia, una cum Notariis. In his cellulis nullas parietibus fenestras impressit; sed e tecto superne illas aperuit, quas anaphotidas nominant. Hoc illi modo a primo diluculo ad vesperam obseratis foribus incluſi sacras Literas transtulerunt. Unicuique porro Interpretum pari Liber attribuebatur unus. Exempli causa Geneseos Volumen uni committebatur: Exodus alteri: Leviticus alii. Atque ita deinceps cæteri. Ita septem & viginti Scripturæ ac Veteris Testamenti Libri, qui ad duos & viginti proliterarum Hebraicarum numero rediguntur, Græcum in sermonem conversi sunt .... Absolutis omnibus, Rex in sublimi Solio consedit: Ad quem triginta sex Lectores cum totidem Exemplaribus adducti sunt, cum altero qui Hebraicum Archetypum tenebat.*

nebat. Cum igitur unus e Lectoribus recitaret, cæteri diligenter attenderent, nihil varietatis est ac discriminis repertum. Ac singulare tum accidit divinæ potentiæ Miraculum, quod narratio ne dignum est. Nam illi omnes Interpretes Divini Spiritus afflatu præditi ut sic inter se illa in solitudine consenserant, ubicumque nonnihil additum esset, id ab omnibus communiter esset adjunctum: ubi vero detractum, id ex æquo sustulissent omnes. Cæterum quicquid ab illis ademptum est, id inutile est, quicquid vero relictum, necessarium est.

S. Joannes Chrysostomus Homilia 4. in Genesim. *Omnes divini Libri Veteris Testamenti Hebræorum Lingua ab initio sunt compositi, & in hoc nobiscum consentiunt omnes. Et non ante multos annos adventus Christi, Rex quidam Ptolomæus in conquirendis Libris admodum studiosus, operæ pretium putavit, ut & hos Libros colligeret, eaque de causa quosdam Judæorum Hierosolymitanorum vocavit, qui eos in Græcam Linguam verterent. Factum est hoc divinæ dispensationis Opus, ut non solum Hebraicæ Linguæ periti, sed & omnes qui totum orbem inhabitabant, ex eis utilitatem perciperent. Est & rarum Miraculum, quod vir, qui Judaica non curabat, hoc fecit, sed Idololatriæ deditus, & religioni damnatæ multum favens.*

S. Augustinus Lib. 2. *De Doctrina Christiana*, Cap. 14. de variis Editionibus Scripturæ Sacræ sic loquitur: *Latinis quibuslibet emendandis Græci adhibeantur, in quibus Septuaginta Interpretum, quod ad vetus Testamentum attinet, excellit auctoritas: Qui jam per omnes peritiores Ecclesias tanta præsentia Sancti Spiritus interpretati esse dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui si, ut fertur, multique non indigni fide prædicant, singuli cellis etiam singulis separati cum interpretati essent, nihil in alicujus eorum Codice inventum est, quod non iisdem verbis, eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris; quis huic auctoritati conferre aliquid, nedum præferre audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec sic quidem quemquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot Seniorum Doctorumque consensum adspirare oportet aut decet. Quamobrem etiamsi quid aliter in Hebræis Exemplaribus invenitur quam isti posuerunt, cedendum esse arbitror divinæ dispensationi quæ per eos facta est, ut Libri, quos Gens Judæa cæteris Populis, vel religione vel invidia prodere nolebat, crediturus per Dominum Gentibus ministra Regis Ptolomæi potestate tanto ante proderentur. Itaque fieri potest, ut sic illi interpretati sint, quemadmodum congruere Gentibus ille qui eos agebat, & qui unum os omnibus fecerat, Spiritus Sanctus judicavit.*

Et Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 42. *Has Sacras Literas etiam unus Ptolomæorum Regum Ægypti nosse studuit & habere. Nam post Alexandri Macedonis, qui etiam Magnus cognominatus est, mirificentissimam minimeque diuturnam potentiam, qua universam Asiam, imo pene totum orbem, partim vi & armis, partim terrore subegerat, quando inter cetera Orientis etiam Judæam ingressus obtinuit; eo mortuo Comites ejus cum Regnum illud amplissmum non pacifice inter se possessuri divisissent, sed potius dissipassent, bellis omnia vastaturi, Ptolomæos Reges habere cœpit Ægyptus; quorum primus Lagi filius multos ex Judæa captivos in Ægyptum transtulit. Huic autem succedens alius Ptolomæus, qui est appellatus Philadelphus, omnes quos ille adduxerat subjugatos, liberos redire permisit; insuper & dona regia in Templum Dei misit, petivitque ab Eleazaro tunc Pontifice, dari sibi Scripturas, quas profecto audierat fama prædicante divinas: & ideo concupiverat habere in Bibliotheca, quam nobilissimam fecerat. Has ei cum idem Pontifex misisset Hebræas, post etiam ille Interpretes postulavit: & dati sunt Septuaginta duo, de singulis duodecim Tribubus seni homines, Linguæ utriusque Doctissimi, Hebrææ scilicet atque Græcæ, quorum Interpretatio ut Septuaginta vocetur, jam obtinuit consuetudo. Traditur sane tam mirabilem ac stupendum, planeque divinum in eorum verbis fuisse consensum, ut cum ad hoc Opus separatim singuli sederint (ita enim eorum fidem Ptolomæo placuit explorare,) in nullo verbo quod idem significaret & tantumdem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero discreparet: Sed tanquam unus esset interpres, ita quod omnes interpretati sunt, unum erat: quoniam re vera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideo tam mirabile Dei munus acceperant, ut illarum Scripturarum, non tamquam humanarum, sed sicut erant, tanquam divinarum, etiam isto modo commendaretur auctoritas, crediturus quandoque Gentibus profutura, quod jam videmus effectum.*

Obji-

Objicitur, Patrum plerosque post *Pseudo-Aristæam* asserere senos Interpretes ex singulis duodecim Tribubus ab *Eleazaro* Pontifice missos ad *Ptolomæum*, qui Græcam Scripturarum Sacrarum Versionem adornarent ; quod certe merum commentum est : Siquidem tunc temporis aliæ in Judæa Tribus non erant, præter Judam & Benjamin, ac partem Leviticæ Tribus, decem reliquis olim a *Salmanazare* in Mediam deportatis. Præterea Patres illos in Historiæ relatione variare, quosdam asserere Septuaginta Seniores Versionem suam adornasse singulos in singulis cellulis, quosdam binos in singulis. Domunculas illas fictitias esse. Unde *S. Hieronymus*, Præfatione in Pentateuchum : *Nescio*, inquit, *Quis primus Auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit.*

Respondetur, Historiæ substantiam salvam esse, quamvis circumstantię quædam dubiæ ac incertæ sint. Septuaginta Interpretes divinæ Legis & utriusque Linguæ peritos Græcam Scripturarum Sacrarum Versionem adornasse, non solum *Josephus Philo*, cæterique Judæi, sed & Ecclesiæ Patres persuasum habuerunt, eaque fuit Ecclesiæ, quæ hanc Versionem ab Apostolicis temporibus per multa sæcula secuta est, sententia. An vero sex e singulis Tribubus, vel Septuaginta duo ex Juda, Benjamin & Levi promiscue; an singuli vel bini in singulis cellulis; an separatim vel mutua collatione, id non ita certum. Præterea, falso supponit *Scaliger* ita generalem fuisse decem Tribuum deportationem, ut nullæ ex ipsis reliquiæ in terra Israel permanserint. Scripturæ Sacræ auctoritate refellitur, quæ de Simeonitis refert, eos tempore *Ezechiæ* Regis novas terras occupasse, incolas internecione delevisse, pascua eorum gregibus suis sumpsisse: Item quingentos eorum cecidisse reliquias Amalecitharum 1. Paralipomenon 4. 24. 38. & seq. *Filii Simeon: Namuel & Jamin Jarib, Zara, Saul, Sellum filius ejus, &c. Isti sunt nominati Principes in cognationibus suis & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer . . . . . Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ Regis Juda, & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem, habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt. De Filiis quoque Simeon abierunt in Montem Seir viri quingenti, habentes Principes Phalthiam, & Naariam, & Raphaiam, & Oziel filios Jesi : & percusserunt reliquias quæ evadere potuerant, Amalecitharum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.* Quo tempore ergo scripti sunt Libri *Paralipomenon*, post reditum scilicet ex Captivitate Babylonica, Simeonitæ plurimi terram illam incolebant. Præterea, *Josias* Ezechiæ pronepos, multis annis post Assyriacam deportationem, Urbes Manassis, Simeonis, Ephraim, Nephtalitarum, maximam partem vastatas, ab instrumentis Idololatriæ repurgavit, & ab earum Tribuum reliquiis sacrum tributum exegit, pro iisque Deum consuluit, ut refertur 2. *Paralipomenon* 34. 6. 9. 21. Soluta Captivitate Babylonica multos ex decem Tribubus cum Judæis in patriam rediisse, Scriptura Sacra docet. *Cyrus* omnibus qui de Populo Dei erant per totum Regnum suum facultatem dedit redeundi. 1. Esdræ 1. 3. *Quis est in vobis de universo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem quæ est in Judæa.* Per universum autem Populum Dei non duæ dumtaxat Tribus Judæ & Benjamin, cum permixtis Levitis, sed universus Israel intelligendus est. Ex potestate sibi facta ascenderunt *Viri Populi Israel unusquisque in Civitatem suam*, ut habetur 1. *Esdræ* 2. 1. 3. Pręterea, Galilæam, Decapolim, plurimosque Imperii Israelitici tractus a Populo Dei infestos fuisse, Novi Testamenti docet Historia. At Judæ & Benjamini Tribus omnes illos tractus replere non potuerunt. Ac præterea unumquemque in Civitate sua habitasse, non alienas occupasse, *Esdras* auctor est. Galilęæ autem prisci incolæ fuere Issacharitæ, Zabulonitę, Nephtalitæ, Asseritæ, partim etiam Danitæ. Ideo *Matthæi* 4. 15. regio illa Terra Zabulonis & terra Nephtali vocatur. *Lucæ* etiam Cap. 2. 36. *Anna Prophetissa, filia Phanuel, de Tribu Aser* dicitur. Ad hæc 1. *Esdræ* Cap. 6. narratur Israelitas, Sacerdotes, Levitas, & reliquos filios trasmigrationis Dedicationem Domus Dei cum gaudio celebrasse, & pręter multas alias hostias obtulisse *Hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum Tribuum Israel.* Et Cap. 8. 35. *Sed & qui venerant de Captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni Populo Israel, hircos pro peccato duodecim.* Ea Sacrificia pro iis oblata fuisse qui Templum frequentaturi erant,

minime dubium eſt. Unde colligitur non ſolum Juda & Beniamin, ſed ex cęteris decem Tribubus aliquos Templi conſortes fuiſſe, partemque ſuam in illius Dedicatione habuiſſe. Denique *Joſephus* Lib. 11. *Antiquitatum*, Cap. 5. aliquos ex decem Tribubus Iſraelis cum Judæis in patriam rediiſſe teſtatur. *Eſdras* inquit, *literis acceptis*, quibus in patriam redeundi poteſtas a rege Perſarum facta fuerat, *advocata Judæorum concione qui apud Babylonem degebant, & perlecta Epiſtola, ipſam quidem retinuit: Exemplar vero ejus in Mediam ad omnes ſuæ Gentis homines tranſmiſit. Qui cognita Regis erga Deum pietate, & erga Eſdram benevolentia, omnes vehementer ſunt lætati: Multi vero ex eis aſſumptis ſuis facultatibus Babylonem venerunt cupientes reverti Hieroſolymam.*

An vero in ſingulis cellulis ſeparati, an ſimul congregati, & ex communi collatione Libros Sacros verterint Septuaginta Seniores, ad Hiſtoriæ ſubſtantiam (ut dixi) non pertinet. Qui cellulas velut figmentum explodit *S. Hieronymus*, Hiſtoriam ipſam Verſionis 70. Interpretum admittit, ſicut & cæteri Patres. Auctoritati *S. Hieronymi* cellulas rejicientis ex ſolo *Pſeudo Ariſtæa* Libello, & aliunde Verſionem 70. Interpretum nimium deprimentis, ut ſuam ab æmulorum obtrectationibus vindicet, nulla ratio eſt cur poſtponamus auctoritatem *S. Juſtini Martyris*, *S. Irenæi*, *Clementis Alexandrini*, *S. Cyrilli Hieroſolymitani*, *S. Epiphanii*, *S. Auguſtini*, qui cellulis ſuffragantur, & ab invicem ſejunctos, nulla habita inter ſe collatione, admirabilem illam Verſionem perfeciſſe cenſent. Qua de re legi poteſt Quæſtio 2. Diſſertationis noſtræ 11. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sęculi 2.

Objicitur ſecundo, Translationem hanc Alexandrinam adeo Judæos Jeroſolymitanos execratos fuiſſe, ut ſolemne jejunium & angariam inſtituerint 8. die *Thebeth* propter Legem in profanum ſermonem converſam, & ex illa, ut ipſi putant, Alexandrinorum audacia tridui tenebras per univerſum orbem incubuiſſe fabulentur. Omnia autem jejunia inſtituta ſunt propter divinam iram ſedandam, aut incendia, aut aliquam calamitatem, & caſus adverſos, & cædes piorum hominum. Cum itaque 8. Diem *Thebeth* propter Legis Translationem temporibus *Ptolomæi* factam ſolemni jejunio dicaverint, falſum eſt quod Septuaginta Senioribus ab *Eleazaro* Pontifice hæc provincia demandata ſit. Propter hanc Interpretationem nunquam inter Hebræos & Helleniſtas bene convenit: Et quamvis quidem ex utroque Judæorum genere nomen Chriſto dediſſent, & ex illo Chriſtianæ charitatis vinculo eorum animos coaleſcere, ſimultates veteres ſopiri decuerat, tamen fieri non potuit quin inter Helleniſtas & Hebræos ſecundum priſcam conſuetudinem diſſenſiones orirentur. Actorum 6. 1.

Reſpondetur, hanc Græcæ Translationis invidiam *Joſephi* ſæculo recentiorem extitiſſe. Cum enim Chriſtianum nomen paulatim excitari Judęi cernerent, ſeque a Chriſtianis ſuis ipſis Literis, quas Græce legerent omnes, convinci ac redargui; ægre primum communionem illam ferre cœperunt, tum Septuaginta Seniorum Editionem elevare ac execrari. Hinc Rabbinorum quorumdam de triduanis tenebris ob Legem Græce translatam fabula. Hinc Jejunium 8. die Menſis *Thebeth* Kalendariis adſcriptum: Cum tamen *Maimonides* Jejunia Gentis ſuæ enarrans, iſtius non meminerit: Cum gratiſſimam accidiſſe Pontifici Judæiſque *Ptolomæi* poſtulationem *Joſephus* teſtetur: Cum denique *Philo* L. 2. *De Vita Moſis* referat, ſingulis annis in Inſula *Pharo* ſolemnem celebritatem renovatam in gratiarum actionem pro admirabilis illius Translationis beneficio. Nec prætermittendum, quod *R. Azarias* ad finem Cap. 8. *Imre Binach*, *R. Gedalias* fol. 24. *Catenæ Cabbaliſticæ*, iſtius Jejunii *Thebeth* originem aliunde arceſſant, ex eo nimirum quod 70. Seniores hac provincia Græce Verſionis adornandæ ſuſcepta ſolemne Jejunium & publicas orationes indixerint, ne Judæis male verteret *Ptolomæi* Regis conſilium; vel ut Deus illorum ſtudio & Verſioni proſperum exitum largiretur.

PRO-

PROPOSITIO II.

Verſio LXX. Interpretum extremis Ptolomæi Lagi temporibus, & Philadelphi cum Patre regnantis initiis, adornata eſt.

HÆc unica via eſt oppoſitas conciliandi ſententias. Illam enim Verſionem ad *Philadelphi* tempora referunt *Joſephus* Lib. 2. *Antiquitatum*, Cap. 2. *Ariſtobulus Judæus*, (apud *Euſebium* Lib. 13. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. 12.) ad *Ptolomæum Philometorem* ſcribens: *Regis Ptolomæi cognomento Philadelphi, Avi tui tempore, qui omnes hoc in genere ſtudio & magnificentia ſuperavit, integram eorum quæ noſtras ad Leges pertinebant, omnium interpretationem, præcipua Demetrii Phalerei totum negotium moderantis opera elaborarunt*. Ad hos accedunt *Tertullianus* Apologetici Cap. 18. *Euſebius* Lib. 8. Præparationis Evangelicæ, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 4. *S. Epiphanius* Libro de Menſuris & Ponderibus, *S. Hieronymus* Præfatione in Pentateuchum, *S. Auguſtinus* Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 42. Illam vero ad *Ptolomæi Lagi* tempora *S. Irenæus* refert Lib. 3. Adverſus Hæreſes, Cap. 25. *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Stromatum quoſdam *Ptolomæi Lagi*, alios *Ptolomæi Philadelphi* tempore Verſionem illam factam aſſerere, teſtis eſt. *Theodoretus* Præfatione in Pſalmos, Verſionem Septuaginta Seniorum factam ait *Ptolomæi, qui poſt Alexandrum in Ægypto regnavit, temporibus*. Quæ certe verba *Ptolomæum Lagum* notant. *Anatolius* in Computo Paſchali Verſionem illam Septuaginta Seniorum, tam ſub *Ptolomæi Lagi* filio, quam ſub ejus ſucceſſore *Philadelpho* factam eſſe docet. Cum itaque *Philadelphus* biennio circiter una cum patre regnaverit, ab eo in conſortium Regni adſcitus; ad ea tempora, quibus *Ptolomæus Philadelphus* regnavit cum patre, Verſio illa probabilius refertur. Ita conciliantur diſſidentes Veterum ſententiæ, quorum alii ſub *Ptolomæo Lagi*, alii ſub *Philadelpho* factam memorant. Id niſi aſſeratur, irreconciliabile diſſidium erit Veterum illorum Patrum, qui Verſionem ſub *Ptolomæo Philadelpho* adornatam prodiderunt, non ſolum cum aliis mox laudatis, ſed etiam cum profanæ Hiſtoriæ Scriptoribus. Nam *Demetrius Phalereus* magna quidem in gratia fuit apud *Ptolomæum Lagidem*, ſed *Philadelpho* maxime inviſus fuit, quia *Ptolomæo Lagidi* ſuggeſſerat ut filios ex *Eurydice* ſuſceptos Regni ſucceſſores diceret, poſthabito *Philadelpho* ex *Berenice* genito. Unde *Philadelphus* poſt mortem patris *Demetrium Phalereum* in exilium amandavit, ubi cum tædio ſolitudinis animum deſpondere incipiret, aſpidis ſeu fortuito incurrentis, ſeu ſponte admotæ morſu interiit, ut teſtatur *Hermippus*, apud *Diogenem Laertium*, in ejus Vita. Verſio igitur Septuaginta Interpretum eo ſuggerente & procurante facta, neceſſario referenda eſt ad extrema *Ptolomæi Lagi* tempora, & initia *Philadelphi*, biennio circiter cum Patre regnantis. Tunc enim *Philadelphus* patris reverentia odium ſuum in *Demetrium* patri gratiſſimum diſſimulaverit, ejuſque ſtudio & opera uſus fuerit in Bibliotheca ſua inſtruenda, Librorumque Hebræis Sacrorum procuranda Verſione.

PROPOSITIO III.

Septuaginta Interpretes non ſolum quinque Libros Moyſis, ſed Libros omnes Scripturæ Hebraice ſcriptos, & in Canonem Judæorum relatos, in Græcam linguam tranſtulerunt.

HAnc Propoſitionem Veterum teſtimonia probant ſuperius laudata, ſcilicet *S. Juſtini* Martyris in Cohortatione ad Græcos, & Apologia 2. *S. Irenæi* L. 3. Adverſus Hæreſes Cap. 25. *Tertulliani* Apologetici Cap. 18. *Clementis Alexandrini* Lib. 1. Stromatum, *S. Cyrilli Hieroſolymitani* Catecheſi 4. *Euſebii Cæſarienſis* L. 8. *Præparationis Evangelica*, Cap. 1. *S. Hilarii* Commentario in Pſalmum 2. *S. Epiphanii* Libro de Menſuris & Ponderibus, *S. Joannis Chryſoſtomi* Homilia 4. in Geneſim, *S. Auguſtini* Lib 2. De Doctrina Chriſtiana, Cap. 14. & Lib. 18. De Civitate Dei, Cap. 42. & aliorum. Præterea veriſimile non eſt, *Ptolomæum* & *Demetrium Phalereum*, qui Prophetarum plu-

rimo-

rimorum Vaticinia, & Sacras Hiſtorias apud Judæos aſſervari inaudiverant, Sacra hæc Monumenta pari curioſitate ac ſtudio non conquiſiviſſe; ac eorum Verſionem non procuraſſe, ad Regiæ Bibliothecæ ornamentum. Tertio, Apoſtoli Prophetarum teſtimonia ſecundum Græcam Verſionem protulerunt in Libris Novi Teſtamenti; eaque Judæi Helleniſtæ utebantur. At nullam aliam præ manibus habebant, antequam Aquila, Symmachus, Theodotio, & Quintæ, Sextæque Editionis Auctores Anonymi Scripturas Sacras, vertiſſent. Denique Chriſtiani ex Gentibus converſi, & Eccleſia univerſa pluribus ſęculis non alia Verſione Scripturę Sacrę uſa eſt quam Græca illa, quam ſeptuaginta interpretum eſſe exiſtimavit; aut Verſionibus ex illa expreſſis, apud eas Gentes quibus Græcum Idioma vernaculum non erat: Et Scripturam Sacram ſecundum illam Verſionem ab Apoſtolorum ætate uſque in hanc diem legit Eccleſia Græca, nec alia ſe uti Verſione putat quam 70. Interpretum, quoad Libros Eſdrino Canone comprehenſos.

Objicitur *Joſephi* teſtimonium in Procœmio *Judaicarum Antiquitatum*, & Lib. 12. Cap. 2. ac Lib. 2. contra Apionem, *Legem ſolam* a Septuaginta Interpretibus *Ptolomæo* traditam aſſerentis. Id confirmat *S. Hieronymus* in Procœmio Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim. *Accedit ad hocquoque*, inquit, *quod Joſephus, qui Septuaginta Interpretum proponit Hiſtoriam, quinque tantum ab eis Libros Moyſis translatos refert: Quos nos quoque confitemur pluſquam cæteros cum Hebraicis conſonare.* Et in Cap. 5. Ezechielis: *Quamquam*, inquit, *& Ariſtæas, & Joſephus, & omnis Schola Judæorum, quinque tantum Libros Moyſis a Septuaginta translatos aſſerunt.* In Caput denique 2. Michææ Prophetę: *Interpretatio Septuaginta (ſi tamen Septuaginta eſt; Joſephus enim ſcribit, & Hebræi tradunt, quinque tantum Libros Legis Moyſi ab eis translatos, & Ptolomæo Regi contraditos) tantum diſcordat in præſenti loco ab Hebraica veritate, ut nec Capita poſſimus ex æquo ponere, nec eorum ſimul ſententias explicare.*

Reſpondetur, Quod etſi *Joſephus* ſolam Legem a Septuaginta Interpretibus translatam aſſerat, probabilior nihilominus eſt Veterum Patrum ſententia, qui totam Scripturam ipſos interpretatos fuiſſe docent; neque huic opinioni contrarius eſt *S. Hieronymus*, Joſephi opinionem locis laudatis referens potius quam adſtruens. Nam Pſalterium ſecundum Editionem Septuaginta Romæ emendavit, & ſecundum eamdem Libros Salomonis correxit, & in Commentariis quæ ſcripſit in Prophetas, Verſionis illius ſępe meminit, eamque exponit. Præfatione in Pſalterium ait: *Pſalterium Romæ dudum poſitus emendaram: Et juxta Septuaginta Interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram.* Et Præfatione in Libros Salomonis: *Si cui ſane Septuaginta Interpretum magis Editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim nova ſic cudimus, ut vetera deſtruamus.* Præfatione in Iſaiam: *Unde conjicio noluiſſe tunc temporis 70. Interpretes Fidei ſuæ Sacramenta perſpicue Ethnicis prodere; ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent: Quæ cum hanc Editionem legeritis, ab illis animadvertetis abſcondita ..... Hoc a faſtidioſis lectoribus precor, ut quomodo Græci poſt Septuaginta Translatores Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem legunt, vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: Sic & iſti ſaltem unum poſt priores habere dignentur Interpretem.* Et L. 2. Adverſus Rufinum: *Univerſi Tractatus mei horum teſtimoniis texti ſunt: Commentarii in 12. Prophetas meam & Septuaginta Editionem edixerunt.* Hebræi vero plerique omnes, præter *Joſephum*, cenſent Septuaginta Interpretes totam Scripturam vertiſſe, Gentiſque ſuæ Sapientes Legis nomine, quam a 70. Senioribus translatam ajunt, Vetus omne Teſtamentum intellexiſſe. Ita *R. Ghedalias* in Catena Cabbalæ, & *R. Azarias* Libri *Imre Binah*, id eſt, *Sermonum Intelligentiæ*, Cap. 7. Et certe antiqui Rabbini in Thalmude Tractatus *Sanhedrim*, Cap. 2. Mortuorum Reſurrectionem ex *Iſaiæ* Cap. 55. Verſ. 8. & Pſal. 84. Verſ. 5. demonſtrant, deinde inferunt: *Hinc Reſurrectio mortuorum ex Lege probata eſt.* Idem ex *Daniele* alii Rabbini ibidem, & ex aliis locis in *Miſchna* ejuſdem Capitis. Et in Tractatu *Sopherim* Cap. 1. *Opus quinque Seniorum qui ſcripſerunt Ptolomæo Regi Legem Græce.* Quinque Seniorum mentione ad quinque Verſiones Græcas alludunt, *Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Quintam & Sextam* ab Anonymis Auctoribus elaboratas. Poſtea enim Septuaginta duorum Seniorum convocationem a *Ptolomæo* factam, & Verſionem ab iis adornatam narrant. At

Aqui-

Aquila, *Symmachus*, *Theodotion*, & alii duo Interpretes Anonymi, non Pentateuchum tantum, ſed omnes Libros Sacros verterant. Legis igitur nomine univerſam Scripturam intelligunt. Quamquam ſtupenda eſt Rabbinorum illorum imperitia & ἀνιστοπιστία, qui Verſiones quinque in unam confuderunt, & perverſo temporum ordine ad *Ptolomæum* retulere, quæ quadringentis aut quingentis poſt ipſum annis facta ſunt. Præterea, tradunt Hebræi in eodem Tractatu *Sopherim*, 70. Seniores ſcripſiſſe Legem Ptolomæo *ſeparatim*, & tredecim in ea mutaſſe. Porro ſi Legem ſeparatim & ab aliis Libris diviſim obtulerunt *Ptolomæo*, inde colligitur ipſos reliquos Libros Veteris Teſtamenti pariter tranſtuliſſe. *Joſephus* ipſe Lib. 2. *Contra Apionem*, Legis nomine totam Scripturam intellexiſſe videtur, ubi de *Ptolomæo Philadelpho* ſic loquitur: *Deſideravit agnoſcere noſtras Leges, & Sacrarum Scripturarum Volumina concupivit, miſitque rogans deſtinari viros, qui ei interpretarentur Legem*. Denique Chriſtus & Apoſtoli Legis nomine non Pentateuchum ſolum, ſed Pſalmos etiam & Prophetas ſignificarunt. Joannis 10. 34. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia ego dixi: Diis eſtis?* Quod ex Pſalmo 81. 6. ſumptum eſt. Et Joannis 15. 25. *Sed ut adimpleatur ſermo, qui in Lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis.* Quod Pſalmo 24. 19. legitur. Et 1. ad *Corinthios* 14. *In Lege ſcriptum eſt: quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar Populo huic: Et nec ſic exaudient me, dicit Dominus.* Quod habetur *Iſaiæ* 28. 11.

DISSERTATIO IX.

De Genere Herodis.

PROPOSITIO UNICA.

Herodes Idumæus fuit, & Alienigena reſpectu Judæorum.

PRobatur primo ex *Joſepho* Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 2. ubi de *Antipatro* Herodis patre ita ſcribit: *Amicus quidam Hyrcani Idumæus, nomine Antipater, vir pecunioſus, natura factioſus & induſtrius, infenſus erat Ariſtobulo, eo quod ipſe ſtuderet Hyrcani partibus: Quamvis Nicolaus Damaſcenus hujus genus deducat a Primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt ex Babylonia. Sed hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum Regnum evexit.* Et Cap. 27. *Antigonus ita reſpondebat verſo ſermone ad Silonem ac Romanos Milites: Iniquum eos facere, qui Herodis Regnum adſtruant, homini privato & Idumæo, hoc eſt, Semijudæo, cum id more Gentes debeatur ſucceſſioni generis. Nam ſi offenſi quod ipſe a Parthis Regnum accepiſſet, ideo velint hoc auferre, non deeſſe multos ex eo genere, qui legitime poſſint id accipere, nihil de Populo Romano male meriti; & Sacerdotes inſuper, quos iniquum ſit privari debitis honoribus.* Idem Cap. 27. *Adminiſtratio autem rerum pervenit ad Herodem Antipatri filium, plebejo natum genere, & ſubjecto Regibus.* Libro tandem primo *de Bello Judaico*, Capite 5. de Antipatro Herodis patre ſcribit: *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate ac opibus Gentis ſuæ Princeps.*

Probatur ſecundo Propoſitio contra *Scaligerum* & *Caſaubonum* Veterum Patrum auctoritate, qui *Herodem* alienigenam & allophylum ſummo conſenſu pronuntiant, quamvis alii Aſcalonitam, alii Idumæum fuiſſe ſentiant.

Euſebius Lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 6. *Julii Africani* ea de re ſententiam refert, ſuamque ipſe exponit. *Per idem tempus*, inquit, *cum Herodes primus ex alienigenis Judaicæ Gentis Regnum obtineret, completa eſſe videbatur Moſis prædictio, quæ ſic habet: Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femore ejus, donec veniat cui ſepoſitum eſt. Quem etiam expectationem Gentium fore confirmat. Quippe etiam ſine effectu pendebat prædictio, quamdiu ſub domeſticis Principibus Judæis agere licebat: Qui quidem e Moſe initio ducto ad uſque Auguſti tempora permanſerunt: Cujus Principatu primus ex alienigenis Herodes Regnum Judææ a Romanis adeptus eſt: Cum ut a Joſepho quidem tra-*

traditum eſt, paterno genere Idumæus, Arabs materno eſſet. Ut autem ſcribit Africanus non ignobilis & ipſe Scriptor, qui de illo accuratius ſcripſerunt, Antipatri filium fuiſſe tradunt: Huic vero Herodem quemdam Aſcalonitam, unum ex numero ſervorum Templi Apollinis, quod Aſcalone eſt, Patrem fuiſſe. Antipater cum admodum puer a Latronibus Idumæis captus fuiſſet, cum iiſdem diutius vixit, eo quod Pater pro redemptione ipſius prętium ſolvere prę inopia non valeret. Moribus igitur inſtitutiſque eorum innutritus, tandem in notitiam Hyrcani Judęorum Sacerdotis amicitiamque pervenit. Hujus filius fuit Herodes is, qui Servatoris temporibus vixit.

Origenes Homilia 17. in Geneſim: *Conſtat uſque ad Nativitatem Chriſti non defeciſſe Principes ex genere Judæ, nec Duces de femoribus ejus, uſque ad Herodem Regem; qui ſecundum Hiſtoriæ fidem, quam Joſephus ſcribit, alienigena fuiſſe, & per ambitionem in Regnum Judæorum dicitur irrepſiſſe.*

S. Epiphanius Hæreſi 20. quæ eſt *Herodianorum*, Herodis genus ab *Aſcalone* cum *Africano* repetit, & tamen Idumæum dictum obſervat, quod eum Antipater in Idumæa genuiſſet. *Herodes Antipatri cujuſdam Aſcalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit. Cujus inſuper Antipatri parens Herodes nomine filius Antipæ fuit. Antipater ab Idumæis captus, & in Idumæa degens, Herodem ſuſcipit, qua in regione diu admodum in ſervitute vixit: Quod eum Herodes pater ob inopiam redimere non poſſet. Tandem a Popularibus collatitia pecunia una cum Herode filio liberatus, poſtliminio in patriam revertitur. Quam ob cauſam ab aliis Idumæus, ab aliis Aſcalonita fuiſſe proditus eſt. Poſtea, cum ad Demetrii familiaritatem perveniſſet, in Judæa procurationem obtinuit. Tum etiam notus Auguſto Imperatori fuit. Atque ex illa procuratione Proſelytum ſe faciens una cum Herode filio circumciſus eſt, ad quem Judæorum Regnum pervenit . . . Quamobrem quod ex alienigena ille Gente regnare cœperat, cum hactenus a Juda & Davide Regnum, atque ex Judæ ſtirpe Principes & Patriarchę perſtitiſſent; quod, inquam, Imperium in externum hominem translatum fuerat, idoneum illis viſum eſt erroris argumentum, ut Herodem eſſe Chriſtum arbitrarentur, quod ex illo Scripturæ loco conſequens videbatur.* Non deſinet Princeps e Juda, donec venerit cui reſervatum eſt. *Ut eo ſenſu ſit accipiendus, quaſi Herodi reſervatum eſſet . . . . Porro iſte de Judæ genere non eſt, ac ne omnino quidem Iſraeliticæ Gentis.*

Demetrium poſuiſſe pro Hyrcano videtur S. Epiphanius.

Geneſ. 49.

S. Ambroſius Lib. 3. in *Lucam* eadem pene tradit. *Fertur ab his, qui ſive argumentati, ſive ſimpliciter docentes, ſive vere adſtruentes tradiderunt nobis, quia Idumæi latrones Aſcalonem Paleſtinæ Urbem ingreſſi, de fano Apollinis quod vicinum muris erat, Antipatrum Herodis cujuſdam Hieroduli filium inter alios abduxere captivum, quem pater redimere propter paupertatem nequivit. Is igitur imbutus diſciplinis & myſteriis Judæorum, Hyrcano Judææ Regi amicitia copulatur, quem pro ſe ad Pompejum Hyrcanus Legatum direxit; & quia Legationis fructu potitus eſt, per eam gratiam partem Regni affectavit. Occiſo autem Antipatro propter felicitatis invidiam, filius ejus Herodes poſtea ſub Antonio Senatuſconſulto Judæis regnare præceptus eſt. Cujus Herodes filius, & alii Tetrarchæ. Quod ideo ex Græcorum Hiſtoriis putavimus transferendum, ut clareat Herodem nullo affinem generi Judæorum, Regnum adulterina fraude quæſiviſſe. Denique conſcius ignobilitatis ſuæ, ne qua poſteris ſuis vel de præſcripto veteri quæſtio moveretur, Scripturas eorum incendit, exiſtimans quod ſi indicia de publico ſuſtuliſſet, nullis aliis teſtimoniis clarere poſſet, quin de Patriarcharum vel Proſelytorum veterum genere dimanaret. Sed ut pleraque curæ humanæ ſunt, cognitioni hoc & indagini veritatis præjudicare non potuit.* Et Lib. *De Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. 4. *Per Herodem adulterata ſucceſſio prærogativam dignitatis amiſit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falſos habere cœperunt.*

S. Hieronymus Commentario in Cap. 3. Oſee. *Ergo poſtquam defecit Princeps ex Juda, & Dux de femoribus ejus & Herodes alienigena, & Proſelytus ſuſcepit Imperium, intelligimus veniſſe cui Regnum repoſitum eſt: & ipſe erit expectatio Gentium.*

S. Auguſtinus Lib. 18. *De Civitate Dei*, Cap. 45. *Deinde poſt paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus eſt Chriſtus. Jam enim venerat plenitudo temporis ſignificata prophetico ſpiritu per os Patriarchæ Jacob, ubi ait:* „ Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femoribus ejus, donec veniat cui

„ repo-

„ repositum est, & ipse erit expectatio Gentium. *Non ergo defuit Judæorum Princeps ex Judæis, usque ad istum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam Regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret ille cui repositum erat, quod Novo promissum est Testamento, ut ipse esset expectatio Gentium.* Et Lib. 12. *Contra Faustum Manichæum*, Cap. 47 *Sunt literæ certissimæ, Historiæ ipsorum quoque Judæorum, quibus ostenditur, primum Alienigenam Regem fuisse in Gente Judæorum, quo tempore natus Christus est. Ita non defuit Rex de semine Judæ, donec venirent quæ reposita erant.*

S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 7. *Glaphyrorum in Genesim*, benedictionem Juda explicans: *Regnarunt Judæi, & ex sanguine Israelis fuerunt ipsi Duces, donec Herodes, Antipatri filius, genere Palæstinus, qui Tetrarcha cognominatus est, acquisivit sibi Regnum, sub quo & ipse natus est Christus, expectatio Gentium.*

Theodoretus Dialogo 1. *Herodes alienigena, qui paterna quidem origine Ascalonites fuit, materna vero Idumæus.*

Patres quidem laudati a *Josepho* in eo dissentiunt, quod *Herodem* Ascalonitam dicant: ille vero Idumæum; sed tamen in eo conveniunt, quod alienigenam asserant, hoc est, non ex Israelitica stirpe, sed ex peregrina procreatum.

Objiciunt *Scaliger* & *Casaubonus*, Herodem alienigenam dici non debuisse, si Idumæus fuerit, cum Idumæi integro fere sæculo ante Regnum *Herodis* facti sint Judæi, ut narrat *Josephus* Lib. 13. Cap. 17. Nam qui renuntiassent proprio Gentis Idumæx Deo (Coze ipsi nominabant, teste *Josepho* Lib. 15. Cap. 2.) qui Ritus prioris Idololatriæ antiquassent, Circumcisionem & universum veri Dei cultum admisissent, ut ibi testatur *Josephus*, cur non censerentur Judæi? Cum præsertim a prima origine fratres Judæorum essent. Deuteron. 23. 7. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est*; propago nempe filii Abraham. Præterea, *Josephus* Libro 20. Cap. 6. *Herodem* genere Judæum dicit. Referens enim contentionem ortam Cæsareæ inter Syros & Judæos, ait: *Apud Cæsaream quoque inter Judæos habitatores & Syros de pari jure Civitatis rixa exorta est. Nam Judæi potiore conditione volebant esse, quod Urbis ejus conditor Herodes Rex fuerit Judæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, sed ajebant, Urbem Turrim Stratonis dictam a principio, quo tempore nullum Judæum habitasse inibi.* Idem Lib. 15. Cap. 14. Concionem *Herodis* ad Proceres Judæos refert, quos ita compellat: Ἄνδρες ὁμοῦσοι, Viri Tribules. Denique *Nicolaus Damascenus*, qui certe genus & stemma *Herodis* noverat, ipsi nempe familiaris, illum genere Judæum esse scripsit: Et *Strabo* L. 16. *Herodem* vocat *Judæorum* ἐπιχώριον, hoc est, *indigenam seu vernaculum*.

Respondetur, Etsi Idumæi ex quo *Joannes Hyrcanus* Judæorum Pontifex Rexque ipsos edomuit, Circumcisione accepta ad Judæos aggregati sint, non tamen proprie Judæum fuisse *Herodem* inde colligitur, id est, ab Israel sive Jacobo Patriarcha originem traxisse, sive (ut loquitur Apostolus) *Judæum ex Judæis:* sed Proselytum dumtaxat, & Religione Judæum, non genere. Porro etsi Idumæi Judæorum fratres appellati sint, utpote ex *Abrahamo* per *Esau* progeniti, quia tamen Gens alia fuerunt a Judaica, diversosque Principes, diversos etiam Ritus & Instituta olim habuerunt, *Alienigenæ* in Scriptura Sacra vocantur. Psalmo 107. *In Idumæam extendam calceamentum meum: Mihi alienigenæ amici facti sunt.* Judæi quidem Cæsarienses ut jus Civitatis contra Syros sibi vindicarent, *Herodem* genere Judæum fuisse dixerunt, idque *Josephus* refert: Sed Judæum ipse tantum abest ut scripserit, ut potius *Nicolaum Damascenum*, qui *Herodem* genere Judæum, & a Judæis oriundum qui Babylone captivi fuerant, & quidem de Tribu Juda esse finxit, ut ignavum assentatorem reprehendat. Judæos etiam *Viros Tribules* Herodes vocabat, ut illos demereretur, atque ita vocare poterat, cum in Judaicum nomen & Populum insitus esset, utpote Proselytus. Atque idem *Strabonis* sensus est. Cæterum Proselytos tametsi Religione Judæi censerentur, in plerisque tamen deteriori jure fuisse quam Judæos cæteros, compertum est. In Synedrium enim adoptari non poterant Proselyti, & multo minus ad regnum jure assumi. Certe Advenæ seu Proselyti in Scriptura Sacra Judæis indigenis opponuntur, quamvis Religionis ejusdem communione juncti. Exodi 12. 19. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: Qui comede-*

ris

rit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel, tam de advenis quam de indigenis terræ. Et Actuum 2. 3. *Judæi & Proselyti* distinguuntur.

Objicit *Casaubonus:* Alienigenæ, postquam erant circumcisi, & reliquis Sacris initiati, non minus veri Judæi censebantur quam hodie Judęus, Turca, vel Tartarus, postquam sacro lavacro fuerit tinctus, vere ac proprie Christianus est, & recte dicitur.

Respondetur negando paritatem. Ratio Discriminis est, quia *Fiunt, non nascuntur Christiani.* Judæi vero nascebantur & fiebant. Quamobrem nullum in prioribus divortium originis est. Ad Galatas. 3. 26. 28. *Omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu. Non est Judæus, neque Græcus: Non est servus, neque liber: Non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* In Judæis autem ratio maxima originis habetur. Aliud enim est esse *ex genere Israel, Hebræum ex Hebræis*, ut loquitur Apostolus: aliud accepta Circumcisione ad Populum Israel aggregari. Recte igitur a Patribus *Herodes* allophilus & alienigena vocatur, etsi fuerit Idumæus, non Ascalonita, ut ex Despotynorum Judęorum, id est, qui se cognatos esse Domini gloriabantur, falsa traditione docuit *Julius Africanus*, quem alii Patres secuti sunt. Cæterum controversia illa quę *Scaligero* & *Casaubono* bilem movit tam intemperatam adversus *Barcnium*, sola videtur quęstio de nomine.

Philipp. 3. 5.

Objicitur, Josephum Lib. 14. *Antiquitatum*, Cap. 20. de prima Herodis uxore Jerosolymitana, cui nomen *Doris*, ita scribere: *Duxerat ante uxorem de popularibus suis.* Judæus igitur erat.

Respondetur, Uxorem ex popularibus suis duxisse dici potuit Herodes, quia apud Judæos educatus & institutus erat, imo & Judęæ Præfectus, quamvis ex Judæorum genere ortus non esset. Præterea, in Josephi Operibus Basileæ apud Frobenium, & alibi editis, non legitur Dorin priorem Herodis uxorem fuisse ejusdem gentis cum Herode, sed popularem ex Judaica Gente. *Habuit siquidem* (inquit) *priorem uxorem, nomine Dorin, popularem ex Gente nostra:* popularem, hoc est ignobilem.

Objicitur: Antipater Herodis parens fuit Idumææ Præpositus, & Herodes nondum Rex Mariamnem Hyrcani filiam duxit uxorem; sed Antipatro Idumęæ administratio concredita non fuisset, si ex illa fuisset oriundus; nec in matrimonium Herodi tradita fuisset Mariamnes, cum apud Judęos prohibita essent cum alienigenis matrimonia.

Respondetur, Hyrcanum Idumæam Antipatro credidisse, quia fidem ejus probaverat, & a suę Gentis hominibus in Alexandri fratris partes admodum propensis sibi formidabat. Herodi vero data est in uxorem Mariamnes, quod Religione, quamvis non gente, Judęus esset: quod & ipse & ejus pater a Romanis Judææ Præpositi maximam auctoritatem adepti essent; Judęique in magna rerum suarum perturbatione, eorum imperio, etiam adversus Legis placita morem gererent.

Objicitur: Si Herodes Idumęus fuisset, Idumæorum Leges ac Ritus Judæis imposuisset, quemadmodum Joannes Hyrcanus Ritus Judæorum imposuerat Idumæis.

Respondetur, Id non tentasse Herodem, quia Religionem leviter curabat vir politicus & fortunæ tantum suæ serviens, Judæosque Legi suæ ac Ritibus summe addictos noverat, & quidvis potius toleraturos quam eorum immutationem. Accedit, quod Idumæos Legi Circumcisionis ab Esau subjectos postmodum ad totius Legis Mosaicæ observantiam Joannes Hyrcanus adduxerat, eoque nomine pro Judæis haberi cœperunt, Josepho teste, Lib. 13. *Antiquitatum*, Cap. 17. Quamobrem non mirum si Herodes Judaicos mores observaret, nec aliquid in iis immutare tentaret.

Objicitur, Herodianos Herodem pro Messia habuisse: quod non feciissent, nisi Judæus fuisset.

Respondetur, Herodianos fanaticos fuisse, numero paucos, & omnibus odiosos. Cæterum ita constans erat Herodem alienigenam esse, ut ex Essenis, aliisque Sectis non pauci adduci numquam potuerint ut in ejus fidem jurarent; plurimi etiam tormentis & mortis comminatione ad juramentum illud prestandum fuerint impulsi; unde ab ejusmodi sacramento exigendo vir politicis artibus insignis & tempori serviens tandem abstinuit. Ne vero Gentis Herodianæ, utpote quę non esset ex Davidis familia, immo nec

ex

ex Judaico genere, a Regno repellendę locus relinqueretur, Herodes omnes Judæorum Genealogias & publica Instrumenta comburi jussit. Denique Herodianos ad Herodem pro Messia agnoscendum impulsos ea ratione, quod imperium Judaicæ Gentis a stirpe Davidica & Judaica ipsa Gente in illum translatum esset, S. Epiphanius observat Hæresi 20. *Quamobrem*, inquit, *quod ex aliena ille Gente regnare cœperat, cum hactenus a Juda & Davide Regnum, atque ex Judæ stirpe Principes ac Patriarchæ perstitissent; quod, inquam, imperium in externum hominem translatum fuerat, idoneum illis visum est argumentum, ut Herodem esse Christum arbitrarentur, quod ex illo Scripturæ loco consequens videbatur.* „ Non desinet Princeps e Juda, donec venerit cui reservatum est. *Ut eo sensu sit accipiendum, quasi Herodi reservatum esset. Desierunt enim (ajebant) illi. Porro iste de Judæ genere non est, ac ne omnino quidem Israeliticæ Gentis. Huic autem Christo esse reservatum fuerat. Verum quæ sequuntur, illos manifeste redarguunt:* „ Quoniam ipse „ expectatio gentium erit, & in eum Gentes sperabunt. *Quænam vero Natio in Herodem speravit? aut quæ Gentium spes in expectando Herode defixa est?* &c. Genes. 47.

„ Plura dabit Serarius in Opusculo singulari *De Herode*.

DISSERTATIO X.

DE CELEBRI JOSEPHI TESTIMONIO

Christum Jesum spectante.

TEstimonium istud habetur Lib. 18. Antiquitatum, Cap. 4. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ιησοῦς σοφὸς ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν Ιουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ελληνικοῦ ἐπηγάγετο· ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἵγε πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτον ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα, καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. εἰς ἔτι νυν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένον οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

Id ita vertit *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, in Josepho: *Eodem tempore fuit JESUS vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & Doctor eorum qui libenter vera suscipiunt: Plurimos quoque tam de Judæis, quam de Gentibus, sui habuit Sectatores, & credebatur esse Christus. Cum invidia nostrorum Principum Cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus, qui eum primum dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertia die vivens. Multa & hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus; & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit.* Quod quidem testimonium adulterinum, & a priscis Christianis Historiæ *Josephi* assutum opinati sunt *Osiander*, *Gisanius*, *Montacutius*, *Capellus* uterque, *Cloppenburgius*, *Blondellus*, *Tanaquillus Faber*, aliique intemperantioris Criticæ Auctores. Contra vero genuinum propugnant *Galatinus*, *Junius*, *Sixtus Senensis*, *Possevinus*, *Baronius & Bellarminus* Cardinales, *Casaubonus*, *Usserius*, *Petitus*, *Vossius* uterque, *Henricus Valesius*, Doctissimus Præsul *D. Huetius*, aliique Viri Eruditi.

PROPOSITIO UNICA.

Præclarum illud de Christo Jesu testimonium quod apud Josephum legitur, genuinus Josephi fœtus est.

PRobatur primo ex constanti & perpetua hujus testimonii lectione in Codicibus omnibus *Josephi* tum Manuscriptis, tum editis. Deinde ex Operum *Josephi* distractione, quo tempore hunc locum assutum volunt, sub finem scilicet tertii sæculi. Codices enim

enim omnes *Antiquitatum Judaicarum* penes Christianos non erant, ut eos interpolare possent, ac illud testimonium pio dolo inferere. Tertio, *Josephi* diligentia in tradenda Historia sui temporis, & rebus memoria dignis, quæ apud Judæos contigerant, referendis, non patitur ut de Jesu Nazareno ipsum siluisse existimemus, cujus occasione maximi in Judæa motus excitati, cujus nomen Orbe toto celeberrimum, qui Christus appellatus est, de cujus nomine nova Christianorum Secta prodiit, & longe lateque per ejus Apostolos & Discipulos propagata est. Quarto, cum *Joannis Baptistæ*, & *Jacobi fratris Jesu* meminerit, eosque laude dignos censuerit, incredibile est de Christo Jesu siluisse, cujus nomen longe clarius fuit. Quinto, series orationis, locus appositus mentionem faciendi de Jesu Nazareno, ubi de *Pilato* agit, styli similitudo & locutiones *Josepho* familiares, hoc testimonium intrusum & adulterinum non esse probant, sed *Josephi* genuinum fœtum. Sexto, illud tamquam genuinum & legitimum laudant, & iisdem verbis repræsentant *Eusebius* Lib. 3. *Demonstrationis Evangelicæ*, pag. 124. & Lib. 1. *Historiæ Ecclesiasticæ*, Cap. 11. *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, in Josepho, *S. Isidorus Pelusiota* Libro 4. Epistola 225. *Sozomenus* Lib. 1. Cap. 1. *Cedrenus* Histor. Compend. p. 196. *Nicephorus Callistus* Lib. 1. Cap. 39. *Suidas* in Lexico, verbo Ἰάκωβος.

Objicitur. Veteres Patres, qui Christianæ Religionis veritatem adversus Judæos propugnarunt, nunquam hoc *Josephi* testimonium protulisse; non *Justinum* in Dialogo cum Tryphone, non *Tertullianum* Libro Adversus Judæos; qui certe illud prætermissuri non videntur, utpote ad causæ Christianæ defensionem validissimum, si tunc in *Josephi* Codicibus extitisset. Accedit *Photii* silentium, qui cum *Josephi* summarium & censuram dederit Tmemate 238. hujus testimonii nullatenus meminit.

Præterea, *Origenes* Jesum a *Josepho* pro Christo agnitum non fuisse diserte testatur, Tom. 11. in Matthæum. *Et vero* (inquit) *mirabile est, quod cum Jesum nostrum non agnosceret esse Messiam, nihilominus tale justitiæ testimonium Jacobo dederit*. Et Lib. 1. Contra Celsum: *Idem quamvis Jesum parum agnoscens pro Christo, dum quærit causam Hierosolymorum Excidii, Templique demolitionis (cum debuisset dicere id accidisse propter ejus Populi contra Jesum insidias, quia Christum a Prophetis promissum interemissent) quasi invitus haud procul a veritate discedens, ait hæc contigisse Judæis in ultionem Jacobi cognomento Justi, fratris Jesu qui dicitur Christus, quia justissimum hominem occiderant*. Idem *Theodoretus* asserit, nec injuria. Vaticinia enim Prophetarum Messiæ prænuntia *Josephus*, sive adulatorie, sive ex animi sententia, *Vespasiano* accommodavit: Cum tamen in hoc loco Jesus clarissimis verbis Messias esse dicatur. *Hic erat Christus*.

Tertio, Testimonii hujus Auctor hominem dici non vult Jesum; Deum igitur esse vult; quod de Messia suo Judæi numquam crediderunt.

Quarto, Jesum plurimos e Gentibus ad se pertraxisse dicit, cum ex Ethnicis unam tantum alteramve mulierem ad suam Sectam Jesus Christus traduxerit.

Quinto, absurdum est, *Josephum*, cujus in Ethnicorum superstitionem magis quam in Religionem Christianam inclinabat animus, fatentem inducere, Prophetas prædixisse casus, gesta, miracula, & Resurrectionem Christi Jesu.

Sexto Verisimile non videtur, *Josephum* Secta Pharisæum Jesum laudasse, qui Pharisæos palam fuerat infectatus.

Septimo, hæc periocha cum antecedentibus & consequentibus minus cohæret.

Octavo, styli discrepantia testimonium istud assutum probat.

Respondetur ad primum, Inficialis argumenti nullam aut exiguam esse vim. *Justinum Martyrem*, *Tertullianum*, priscos alios Patres, Judæorum pertinaciam Prophetarum Vaticiniis convincendam sibi proposuisse, testimonium *Josephi* recentioris Auctoris, cujus non magnam apud Judæos auctoritatem esse noverant, prætermisisse, maxime cum exploratum haberent, illud probe intellectum nihil adversus Judæos conficere, sed quæ de Jesu Nazareno esset Christianorum opinio dumtaxat exponere. *Photium* quod spectat, non mirum quod istius testimonii non meminerit, nec illud in suis Excerptis retulerit, cum *Judaicarum Antiquitatum* absolutissimam Epitomen dare non instituisset, cujus quatuordecim priores Libros prætermisit; & Tmemate 238. selecta quædam de *Herode*

tan-

tantum excerpſit, ut ipſe profitetur. Et hæc quidem non ea fide deſcripſit, ut detrahere aliquid vel addere religio ipſi fuerit. In exemplum ſit hæc periocha, quæ apud *Joſephum* non habetur: *Hic eſt Herodes, Antipatri Idumæi, & Arabiſſæ (Cypris autem nomen ipſi fuit) filius, ſub quo Chriſtus Deus noſter pro ſalute noſtri generis virgineo utero editur: Adverſus quem furore actus Herodes, aberravit quidem a Domino, plurimorum autem Infantium interfector fuit. Si Joſephi* non ſunt, quæ hic a *Photio* commemorantur, cur *Joſephi* eſſe negemus, quicquid a *Photio* prætermittitur?

Ad ſecundum reſpondetur, *Origenem* & *Theodoretum* recte aſſuſeruiſſe, Jeſum a *Joſepho* pro Chriſto habitum non fuiſſe, quia in Chriſtum non credidit, neque Chriſtianus fuit. Cum enim de Jeſu ait, *Chriſtus hic erat*, non id ſignificat, illum eſſe revera Chriſtum qui a Judæis expectabatur, ſed vulgata appellatione Chriſtum nominari ſolitum a Judæis, Chriſtianis, & ipſis Ethnicis. Matth. 1. 16. *De qua natus eſt Jeſus, qui vocatur Chriſtus.* Sic Pilatus. Matth. 27. 17. 22. *Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus?* Sic impii Satellites, Matth. 26. 68. *Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Sic Summi Sacerdotes cum Scribis, Marc. 15. 32. *Chriſtus Rex Iſrael deſcendat nunc de Cruce.* Ita *Suetonius in Claudio* Cap. 25. *Judæos impulſore Chriſto aſſidue tumultuantes Roma expulit.* Et *Tacitus* Lib. 15. Annalium, Cap. 44. *Auctor nominis ejus Chriſtus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat.* Ita & *Plinius* Epiſtola ad *Trajanum*, & *Lampridius* in Vita *Alexandri Severi*. Hinc *Euſebius* Lib. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 3. *Incorporeæ autem & divinæ virtutis, quæ in ipſo fuit, magnum & luculentum indicium eſt, quod ſolus ipſe ex omnibus, qui umquam extiterunt ad hanc diem, nunc quoque ab omnibus hominibus per univerſum orbem Chriſtus vulgo appellatur, & ab omnibus communi conſenſu & teſtificatione hoc celebratur cognomine, & a Græcis ac Barbaris prædicatur.* Cum ergo dixit *Joſephus*, ὁ Χειϛός ϗτος ἦν ſuppleri voluit, ὁ λεγόμενος, quod, alibi, conceptis verbis expreſſerat, ſcilicet Lib. 20. Cap. 8. Ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χειϛοῦ: *Fratrem Jeſu, qui dicitur Chriſtus.* Atque hunc *Joſephi* ſenſum eſſe docet *S. Hieronymus*, hæc verba ὁ Χειϛός ϗτος ἦν, ita reddens: *Et credebatur eſſe Chriſtus.*

Ad tertium reſpondetur, Judæos Meſſiæ ſuo divinitatem adſcripſiſſe; nec tamen *Joſephum* exiſtimaſſe Jeſum eſſe verum Deum, ſicut nec verum Meſſiam. Quod ergo ait, *Si tamen illum fas eſt virum dicere*, id oratorio more dixit, ut prodigiorum a Jeſu patratorum admirabilitatem extolleret, & ſignificaret illum tanta geſſiſſe, ut Deo quam hominibus propior videatur. Quem loquendi morem & profanis Scriptoribus familiarem, nec a Chriſtianis omnino repudiatum pluribus exemplis oſtendit Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione 9. & inter alia ex *Matthæi Corvini* Pannoniæ Regis Epitaphio quod refert *Jovius:*

Corvini brevis hæc urna eſt, quem magna fatentur
Facta fuiſſe Deum, facta fuiſſe hominem.

Ad quartum reſpondeo, Etſi una tantum alterave mulier ex Ethnicis Chriſto in terris agenti nomen dederit, Gentes tamen integras Apoſtolorum prædicatione ad Chriſtum converſas. *Joſephum* itaque ad ſuum tempus reſpexiſſe, quo Chriſtianum nomen jam longe lateque propagatum erat; & Chriſto jure tribuiſſe quod Apoſtoli Chriſti virtute ſe facere prædicabant.

Ad quintum reſpondeo, *Joſephum* ex propria ſententia non loqui, ſed ex publica fama, & Diſcipulorum Chriſti, atque omnium Chriſtianorum fide, cum ait: illum Diſcipulis apparuiſſe tertia die redivivum: *Multa hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus:* Quaſi diceret, Eos qui Jeſum credebant eſſe Chriſtum, credere etiam ipſum die tertia ſurrexiſſe a mortuis, & Prophetarum de Meſſia prædictiones in illo exitum habuiſſe.

Ad ſextum reſpondeo, Mirum non eſſe quod *Joſephus*, Secta licet Phariſæus, tam magnifice de Chriſto ſcripſerit, cum *Veſpaſianum* capitalem Judaicæ Gentis hoſtem, aut Meſſiam eſſe crediderit, aut credere ſe finxerit. Etſi Deus, qui hominum ingenia & corda

corda regit omnipotentiſſima poteſtate, Paulum Secta quoque Phariſæum, & Chriſtianæ Religioni infenſiſſimum Chriſti Prædicatorem & Apoſtolum effecit. Quid mirum ſi a *Joſepho* in Judaiſmo pertinaci præclarum illud de Chriſto teſtimonium expreſſit?

Ad ſeptimum reſpondeo, *Joſephum* temporum ordinem, non rerum attendere, & diverſas ac omnino diſparatas narrationes rerum quæ iiſdem temporibus geſtæ ſunt, in unum caput congerere, nulla quæſita argumentorum commiſſura; qui nobiliſſimorum Hiſtoricorum mos eſt, quamvis alius ſit Oratorum ſtylus. Quæ autem eo in Capite narrat *Joſephus*, in quo præclarum illud de Chriſto teſtimonium habetur, *Pilati* temporibus contigerunt. Unde non eſt quod ea minus cohærere Adverſarii cauſentur.

Ad octavum reſpondeo, Styli diſcrepantiam viros eximie criticos & eruditos nullam ſubodorari, inter alios *Caſaubonum*, *Uſſerium*, *Voſſios*, *Valeſium*, *Huetium*, &c.

His itaque conjecturis non obſtantibus, genuinum habeatur *Joſephi* teſtimonium de Chriſto Jeſu Salvatore noſtro, fine Legis & Prophetarum, cui ſempiterna laus, honor, & gloria.

Finis Hiſtoriæ Veteris Teſtamenti.

IN-

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR.

A

Abdiæ patria, ætas, pag. 309. Abdiæ vaticinia de Chriſto, & Eccleſia, 310. Abdiæ Achabi Regis Diſpenſatoris pietas. 169.

Abia Roboami filius, Rex Juda. 175. Abiæ virtutes & vitia, *ibid.* Abiæ cum Jeroboamo bella & victoriæ. 176. Abiæ uxores & liberi. 175.

Abiathar Sacerdos Adoniæ conjurationis conſcius. 145. Merito a Salomone Sacerdotio exauctoratus. *ib.*

Abraham; Fauſti Manichæi in Abrahamum calumniæ. 50. Abrahamus a calumniis vindicatur. 54.

Achab Rex Iſrael. 165. Nuptiæ ejus, impietas, iniqua fœdera. *ib.* Achabo Regi pœna a Deo per Eliam Prophetam denuntiata. 166. Eliæ miracula regnante Achab. *ibid.* Achab vineam Nabothi invadit. 167. Elias excidium Achab, & Jezabeli vaticinatur. 168. A Propheta exterritus Achab Deum placare ſtudet Pœnitentiæ operibus. *ib.* An vera fuerit Achabi pœnitentia. 169. Achabus bellum Syris illaturus de belli eventu Pſeudoprophetas quadringentos fauſta omnia ominantes conſulit. 176. Michæas Propheta ab Achabo interrogatus vaticinatur Achabi excidium. *ibidem*. Virum Dei in carcerem conjici Achab jubet. 170. Mors Achabi. 171. Eliæ de Achabo Vaticinium quomodo impletum. *ibid.*

Achaz Rex Juda, impietas ejus. 177. Achazi obitus, *ib.* Error Joſephi in hiſtoria Achaz. 199.

Actiaca pugna. 471.

Adimanti Manichæi contra veteris Teſtamenti auctoritatem argumenta ex novi & veteris oppoſitione petita ſolvuntur. 53. 54.

Adonias Salomonis frater tyrannidem affectat. 148. Adonias juſte a Salomone capitis damnatur. 149. Utrum Regnum David cum Adoniæ jure primogeniti deberetur. *ib.* Utrum Regno juſte privatus fuerit a Patre. *ibid.*

Adorationis genus multiplex. 114.

Adulteria; Julia lex de adulteriis, qua occaſione lata. 473.

Ægypti Reges. 439. 206. Ægypti deſolatio a Nabuchodonoſore. 298. *& ſeq.* Ægyptus in Provinciam Romanam redacta. 471. Ægyptiorum Sapientia quid ſit. 24. Utrum Ægypti Scriptores fuerint ante Moyſem. *ib.* A quibus literas acceperint Ægyptii. 25.

Æſchylus Poeta. 417.

Æſopus Fabulator. 415.

Aggæo nomen & dignitas Prophetæ aſſeritur. 454. Aggæi de Chriſto vaticinium. 455.

Agraria lex. 458.

Ahiæ Silonitæ vaticinium contra Jeroboam, & Regnum Iſraelis. 159.

Alexander Bala. 382.

Alexander Bala Antiochi Epiphanis filius ſuppoſititius. 435. Demetrium Soterem Regno & vita ſpoliat. *ibid.* Alexandri nuptiæ. *ibid.* Clades & obitus. *ibid.*

Alexander Jannęus Rex & Pontifex Judæorum. 374. Ejus gesta & crudelitas. *ibid.* Alexandri morientis consilia. 375.

Alexander Ptolomæi Lathuri nepos Ægypti Rex. 446. *& seq.* Alexander alter hujus frater. 262. Populum Romanum Regni sui hęredem instituit. 264.

Alexander Ptolomæi Phiſconis filius natu minimus. 446. Cleopatræ matris artibus Rex in locum fratris constituitur. 447. Cleopatram matrem interfecit. *ibid.* Concursu Populi in exilium agitur. *ibid.*

Alexander Magnus Philippo patri succedit. 421. Alexandri mores. *ibidem*. Alexandri expeditiones. *ibidem*. Alexander triplici prælio Darium vincit. 422. Alexandri in Darii matrem & uxorem pietas & clementia. 491. Alexandri Hierosolymitana profectio. 442. Alexandri victoriæ. 454. Mors Alexandri. 445. Alexandri virtutes & vitia. *ibidem* Danielis vaticinia de Alexandro Magno, & Monarchia Græcorum. 425. Quæstiones Gymnosophistis ab Alexandro propositæ. *ibidem*. Alexandri magni successores. 426.

Alexander Veles. 713. Alexander insidiis Ptolomæi Philometoris soceri sui Regno spoliatur, & in Synam fugatur. 372.

Alexandra Judæorum Regina. 375.

Amasias Rex Juda. 173. *& seq.* Amasias Idumæos cędit. 176. Josephi Idola inter hostium spolia direpta colit. *ibid.* A Joaso Israelitarum Rege vincitur, & capitur. *ib.* Mors Amasiæ. 177. Josephi errores in historia Amasiæ. 196. De expeditione Amasiæ contra Idumęos Hebręorum fabula. 197.

Amosis Rex Ægypti, quomodo Ægyptios ad sui reverentiam perduxerit. 396.

Amon Manassis Filius, Rex Juda. 184. Impietas ejus, *ibidem*. Suorum conjuratione in Palatio cæditur. *ibidem*.

Amosi Prophetæ genus, ętas, martyrium. 306. Amosi testimonia a posterioris ęvi Scriptoribus sacris usurpata. *ibid. & seq.* Amosi prophetię summa. *ib.* Amosi vaticinium de Christo & Ecclesia contra Grotium vindicatur. 308. Amos Propheta quando propheticum munus obierit. 174.

Amri Rex Israel nequissimus ab exercitu eligitur. 159. Samariam ędificat. 160. Amri obitus. *ibid.*

Anacreon Poeta Liricus. 415. Ejus ingenium & mores. *ibid.*

Anaxagoras Clazomenius Philosophus, celebre ipsius prænuntium. 437.

Ancus Marcius Rex quartus Romanorum. 227.

Anna Mater Samuelis typus Ecclesię, & Religionis Christianę. 142.

Anni Sabbatici. 72. Jubilæi. *ibid. Vid.* Sabbatici. Jubilęi anni Anni interregnorum, oppressionis, servitutis, & quietis. 81. Utrum seorsim ab annis Judicum numerandi, an vero iis includendi. 82. *& seq.*

Antigonus Aristobuli Filius a Parthis adjutus Regnum & Sacerdotium occupat Hircano exauctorato. 377. Herodis Bellum cum Antigono. *ibid.* Antigoni cędes. 378.

Antiochus Alexandri Balę Filius. 372.

Antiochus Asiaticus Regno Syrię a Pompejo exuitur. 437.

Antiochus Cyzicenus Regno fratrem spoliat. *ibid.* Syria a fratre expellitur. *ibidem*. Antiochi mors. *ibidem*.

Antiochus Epiphanes quare sic dictus. 433. Antiochi bella. *ibid.* Impietas ejus. 363. Antiochi Epiphanis persecutio cladesque ab eo Judęis illatæ. *ibid.* Antiochi persecutio a Daniele prædicta. 364. Antiochus Epiphanes Antichristi typus 366. Antiochi duces a Judæis profligantur. 367. Mors Antiochi Epiphanis. *ibid.* Trium locorum Scripturę circa illam conciliatio. 368. *& seq.* Danielis vaticinium de Antiocho Epiphane. 433.

Antiochus Eupator. 434.

Antiochus Grypus Syrię Rex quare sic dictus. 437. Antiochi bella cum Alexandro. 438. Insidias a matre paratas effugit. *ibid.* Antiochus Grypus Regno a fratre spoliatur. *ibidem* Antiochus maximam Regni partem recuperat. *ibid.* Antiochi Grypi filii. *ib.*

Antiochus Magnus Asię Rex. 361. 431. Bella ab eo felici vel infelici exitu gesta. *ibid.* Danielis Vaticinia de Antiocho Magno. 433. *& seq.* Antiochi cædes. *ibid.*

Antiochus Pius Syriæ Rex; varia, ejus bella & certamina. 438.
Antiochus Sidetes fraternum Regnum recuperat. 436. & *seq.* Antiochus in prælio cadit. *ibid.*
Antiochus Soter Seleuci Nicatoris filius, Asiæ Rex. 428.
Antiochus Θεός sive Antiochus secundus Asiæ Rex & Antiochi Soteri filius & successor. 429.
Antipater, genus ejus, patria, indoles, liberi. 376.
Antonius Consul mortuo Julio Cæsare Reipublicæ hostis declaratur. 468. Bella adversus Antonium, *ibid.* & 470. Antonii Triumviratus. 468. Proscriptiones. *ibidem*. Antonius mortem Ciceronis imperat. *ibidem*. Armeniam subigit. 229. Antonii in Cleopatram insanus amor. *ibid.* Antonii a Cæsare Octaviano debellatio. *ibidem*. Mors Antonii. *ibidem*. Antonius Herodi contra Judæos favet. 378.
Apollonius Rhodius. 442.
Apries seu Ephree Ægypti Rex ab Amasi solio extur batus & interfectus. 209.
Aratus Poeta. 440.
Arcesilaus Philosophus. 438.
Archontes Athenis perpetui. 214. Archontes Athenis decennales. 208. Athenienſium Archontes annui. *ibid.*
Aristæas Proconnesius Poeta. 415.
Aristæa libellus de Legis Divinæ ex Hebraica lingua in Græcam translatione per 70. Interpretes suppositititius est. 610. Varia suppositionis argumenta. *ib. & seq.*
Aristobulus filius Joannis Hircani post mortem Patris Regis nomen & insignia sumit. 376. Aristobuli crudelitas in suos. *ibid.* Obitus ejus. *ibid.*
Aristobulus Rex & Pontifex Judæorum. 379. A Pompejo exauctoratur & in vincula conjicitur. *ib.*
Aristobulus ultimus ex Assamonæorum stirpe Pontifex. *ibid.*
Aristobulus Philosophus, genere Judæus. 474.
Aristoteles, Platonis discipulus Alexandri Magni Præceptor, Philosophorum Peripateticorum Princeps. 426.
Arses Artaxerxis Ochi filius, ab Eunucho Bagoa Persarum Rex constituitur. 413. Arsis cædes. *ibid.*
Artaxerxes Longimanus, Xerxis filius, Persarum Rex. 410. Qua arte Artabanum Patris interfectorem & sibi insidias meditantem occidit. *ibid.* Virtutes ejus. *ibid.* Bella ab Artaxerxe suscepta. *ibid.*
Artaxerxes Mnemon, Persarum Rex. 410. Fratri vitæ ipsius insidianti parcit. *ibidem*. Artaxerxes in fratris seditiosi cadaver contumeliosis modis sævit. *ibidem*. Artaxerxis bella. *ibidem*. Artaxerxes severus pravitatis judicum vindex. *ibidem*. Artaxerxes Darium filium vivus Regem facit. *ibidem*. Filiorum ejus in ipsum conjuratio. *ibidem*. Artaxerxis liberi & obitus. *ibid.*
Artaxerxes Ochus Persarum Rex. 413. & *seq.* Artaxerxis Ochi crudelitas in suos. *ibid.* Bella & obitus. *ibid.*
Asa Rex Juda. 157. An eadem mulier, Abiæ & Asæ Regum. *ibidem*. Asæ pietas, & avitæ religionis restaurandæ studium. *ibidem*. Asæ victoria celebris. *ibidem* Asæ bella. *ibidem*. Asa ob imploratum Syriæ Regis auxilium, corrigitur. *ibidem*. Triplex Asæ peccatum. *ibid.*
Asdrubalis Ducis Carthaginis ignavia. 455. Deditio. *ibid.* Uxoris ejus desperatus furor. *ibid.*
Assuerus a quo Templi ædificatio prohibita, est Cambyses. 358.
Assyriorum Reges. 101. Assyriorum Imperium ad Medos devolutum. *ibid.* Novum Assyriorum Imperium, Ninive excitatur. *ibid.* Assyriorum Reges postremi. *ibid.* Assyriorum Imperium quot annis steterit. *ibid.* & *seq.*
Astiages Medorum Rex ultimus. 210.
Athalia Joramı Judæorum Regis vidua, Regnum Judæ occupat. 80. Athaliæ impietas & crudelitas. *ib.* Athaliæ cædes. *ibid.*

Athenienſium Archontes. *Vid.* Archontes ſupra. Draco Athenienſium Legislator. 219. Athenarum expiatio ab Epimenide. 220. Ara apud Athenienſes ignoto Deo erecta. *ibidem*. Solon Athenienſium Legislator. 108. Cives Athenienſium, claſſes & cenſus. *ibid.*

B

Baaſa Rex Iſrael totam Jeroboami ſtirpem delet. 160. Baaſæ bella cum Aſa Rege Juda. *ibidem*. Difficultas circa chronologiam ſacram ſolvitur. *ibidem*. Baaſæ impietas. *ibid.* Jehu Prophetę contra Baaſam ejuſque ſtirpem vaticinium. *ibid.* Baaſa Jehu Prophetam occidit. *ib.* Baaſę obitus. *ib.*

Babylonis excidium a Jeremia prænuntiatum. 183. Babyloniorum Reges. 401. *& ſeq.* Regum Babyloniorum ſucceſſio aliter a Joſepho tradita. 404.

Babylonici Regni exordium. 211. Babyloniorum mores, doctrina, religio. 213. Babylonica captivitas quot annis definita ſit. 351. 508. *& ſeq.* Miracula tempore captivitatis Babylonicæ patrata. 352. Unde iſtorum ſeptuaginta annorum ducendum ſit exordium. *ibid.* Ubi finis conſtituendus. *ibid.* Babylonica Sedechię Regis & Populi deportatio & captivitas. 183. Anni ſeptuaginta hujus deſolationis, unde & quomodo computandi. 508. *& ſeq.*

Bacchanalia quid ſint. 454. Bacchanalia prohibita Romę, & in tota Italia. *ibid.*

Baltaſſar Babyloniorum Rex. 403. Baltaſſari pœna divinitus irrogata. 353. Utrum Baltaſſar idem ſit qui Laboroſoarchodus. 421.

Baruch genus, patria, 187. 344. Quo tempore Baruch vaticinatus ſit. *ibid.* Divina Baruch auctoritas. *ib.* Libri Baruch, verſiones. *ibidem*. Jeremię Epiſtola ad calcem Libri Baruchi appoſita, ipſius Jeremię fœtus eſt. 546.

Beleſis an ſit ipſe Daniel. 395.

Beli Idoli hiſtoria. 253. *& ſeq.*

Bocchoris Ægypti Rex. 206. Leges Bocchoridis. *ibid.* Virtutes ejus & vitia. *ibid.*

Bœoticum Bellum. 530.

Booz, an plures Boozi admittendi ſint. 103. *& ſeq.*

Bubaſtitarum Dynaſtia. 206.

C

Cabbala quid ſit & quotuplex. 530. *& ſeqq.* Utrum Eſdram vel Moyſem habuerit auctorem. 534.

Cæſaris (Julii) Pompeii & Craſſi Triumviratus. 464. Bellum civile Pompejum inter & Cæſarem. *ibidem*. Pugna Pharſalica. *ibidem*. Bellum Alexandrinum, Ponticum & Africanum a Cęſare confectum. *ibidem*. Quadruplex Cæſaris triumphus. *ib.* Cæſaris bellum Hiſpanienſe. 466. Julii Cæſaris Honores. *ib.*

Cæſar Octavius a Julio Cæſare in filium adoptatus, & hæres relictus. 467. Fortitudo ejus & Prudentia. *ibidem*. Cæſaris Octaviani bellum adverſus Antonium. *ibidem*. Cæſaris conſulatus. *ibidem*. Pax inter eos inita. 469. Cæſaris Octaviani cum Antonio & Lepido triumviratus. *ibid.* Bellum Cæſarem inter & Antonium renovatur. *ibid.* Pax inter eos redintegrata. *ibid.* Sextus Pompejus a Cæſare debellatus. 470. Lepidus a Cæſare in ordinem redactus. 471. Bellum Cæſarem inter & Antonium. *ibid.* A Cæſare Antonius vincitur. *ibid.* Triplex Cæſaris triumphus. *ibid.* Cæſar Imperator creatur. *ibid.* Cæſar Auguſtus appellatus. 473. Cæſar Auguſtus Pontifex Maximus creatur. *ibid.* Cenſus ab Auguſto Cæſare habiti. *ibid.* Cenſus ab Auguſto factus quo tempore Chriſtus natus eſt. *ibid.* Pax ab Auguſto Cæſare parta. *ibid.* Poetæ illuſtres Auguſti temporibus. 474.

Calanus Gymnoſophiſta. 426. Mors ejus. *ibid.*

Callimachus Poeta Cyrenęus, Poetarum Elegiacorum Princeps. 441.
Calliſthenes philoſophus, hiſtoricus, & orator, Alexandri incurrit odium. 421. *& ſeq.* Mors Calliſthenis. 422.
Cambyſes Cyri filius, Perſarum Rex. 408. Expeditiones ejus, inſania, crudelitas, & mors infauſta. *ibid.*
Canticum Canticorum quid ſit. 272. Quare ita nuncupatum. *ibidem.* A quo ſcriptum. 273. Utrum Canticum Canticorum amatorium carmen ſit in gratiam Filiæ Pharaonis a Salomone conditum. *ibid.* An ſacrum ſit Epithalamium nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino affiatu a Salomone conſcriptum, *ibid. & ſeq.*
Capitolii conflagratio. 461.
Cardianus hiſtoricus. 440.
Cardenas philoſophus academicus. 444.
Carthago a Scipione expugnatur. 456. Et deletur funditus. *ibid.*
Cenſorum creatio. 450.
Cenſus inſtitutio apud Romanos. 218. Cenſus ab Auguſto habiti. 448.
Chalcedon condita. 219.
Chaldęorum Regnum. 213. Chaldæorum religio, doctrina, mores. 212.
Chærilus Samius Poeta. 418. Quo tempore floruerit, *ibid.* Chærilus Samius cum Chærilo Athænienſi non confundendus. *ibid.*
Ciceronis cædes. 469. Ejus elogium. *ibid.* Ciceronis nævi, *ibid.*
Cinerum ſupplicium quid ſit, & a quo inventum. 410.
Cleantes philoſophus. 429.
Cleopatra Ptolomæi Auletæ ſimul cum Ptolomæo fratre imperat. 446. Cleopatra pulſo fratre a Cæſare Ægypti Regina conſtituitur. 447. Julii Cæſaris & poſt mortem ejus M. Antonii amica & fautrix contra Octavium Cæſarem, 446. Cleopatræ fœdi amores, ſuperbia, ambitio, & mors. *ibid.*
Cleopatra Ptolomæi Lathuri mater, vitia ejus. 471.
Clœliæ Virginis Romanæ magnanimitas. 449.
Chriſtus. Oracula Chriſti venturi prænuncia. 1. 2. 3. *& ſeq.* Chriſtum inter & Moyſem ſimilitudo. 1. *& ſeqq.* Chriſtus quo ſenſu in Libris Moſaicis maledictus dicatur. 53. Jephte Chriſti Domini typus. 95. Samſon Chriſti figura. 101. Vaticinia in Libro Pſalmorum Chriſti mortem paſſionem, reſurrectionem, Gentium vocationem per Chriſtum partam ſpectantia. 127. *& ſeqq.* Chriſti divinitas, generatio æterna, regia dignitas, Sacerdotium, victorię, ac triumphi prędicuntur. 64. *& ſeqq.* Inſignes de Chriſto prophetię quæ in Libris Regum continentur. 142. *& ſeq.* Elias Chriſti typus. 283. *& ſeqq.* Chriſti duplex adventus. 300. 305. De Chriſto vaticinia Prophetarum Oſee. 300. *& ſeqq.* Joelis. 148. *& ſeq.* Amoſi. 305. Abdię. 306. *& ſeq.* Micheæ. 312. *& ſeqq.* Iſaiæ. 222. *& ſeqq.* Habacuc. 336. Jeremiæ. 339. *& ſeqq.* Ezechielis. 478. Danielis. 480. Aggæi. 536. Zachariæ filii Barachiæ. 478. Chriſti Regnum ſpiritale & internum. 537. Chriſtus quare dictus ſit Jeſus Nazarenus, & non Bethleemiticus. *ibidem.* Quo tempore Chriſtus natus ſit. 472. Ex 70. hebdomadum Danielis vaticinio Chriſti adventus demonſtratur. 496. *& ſeq. Vid.* Daniel. Jeſus Joſedech Chriſti typus. 539. Chriſti triumphalis ingreſſus Jeroſolymam. 542. Chriſti venditio, & mors a Zacharia prędnuntiata. 265.
Conſulum creatio. 448. Conſulum reſtitutio. 450. Tribuni militares Conſulum loco creati. *ib.*
Corinthus diruta. 457.
Coriolani ad Volſcos defectio. 218. Legatio muliebris ad eum miſſa. 450.
Cornelius Rufinus ob luxum ſenatu motus. 448.
Crantor philoſophus. 440.
Cras adverbium quid ſignificet, & utrum ſemper diem Craſtinum in ſacris literis denotet. 114. *& ſeq.*
Craſſi (Marci) triumviratus. 114. M. Craſſi infelix exitus. *ibid.*
Cræſus Lydorum Rex poſtremus. 464. A Cyro Perſarum Rege victus Regno ſpoliatur. *ibid.* Philoſophi temporibus Cræſi celebres. *ib.*

Cylonis piaculum. 221.
Cyri Perſarum Regis parentes, bella, mors, & epocha. 407. *& ſeq.* Cyri educatio. 213.

D

DAn Hujus vocis variæ acceptiones. 12.
Danielis genus, ætas, vitæ ratio, vaticinia. 539. Liber Danielis qua lingua editus. *ibid.* Ejus verſiones. *ibid.* Danielis vaticinia de Chriſto & Eccleſia. *ib. & ſeq.* Liber Danielis nomine inſcriptus genuinus ipſius fœtus eſt. 483. Danielis Libri veritas contra Thalmudiſtas & alios Rabbinos vindicatur. *ibid. & ſeq.* Daniel vere & proprie propheta fuit. 485. *& ſeq.* Unus & idem eſt Daniel propheta, & Suſannæ vindex. 489. & *ſeq.* Utrum ad eum Suſannę, Beli, & Draconis Hiſtoriæ referendæ ſint. *ibid. & ſeq.* Hiſtoria Suſannæ & alia quæ Danielis additamenta vulgo nominantur, ſacra ſunt, & canonica. 491. *& ſeq.* Danielis de 70. hebdomadibus vaticinium, & variæ circa illius explicationem ſententiæ. 355. 496. Septuaginta hebdomadum Danielis exordium ducitur probabilius ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani. 500. *& ſeq.* Finis vero poſt paſſionem Chriſti. *ibid.* Undecumque 70. hebdomadum exordium ſumatur ex his veniſſe Meſſiam ſeu Chriſtum demonſtratur. 502. *& ſeq.* Daniel Suſanam a ſenibus impudicis falſo accuſatam, & a Judicibus damnatam cœleſti ſapientia liberat. 400. Daniel Nabuchodonoſoris ſomnium explicat. *ibid.* Daniel omnibus Babylonis provinciis & univerſis Magiſtratibus Chaldęorum præficitur. *ibid.* Daniel in lacum leonum conjectus ibique illęſus, 354. Scriptura prodigialis a Daniele explicata, *ibid.* Danielis dignitas. *ibid. & ſeq.* Daniel in lacum leonum iterum conjicitur, unde illęſus eruitur, *ibid.* An Beleſis ſit ipſe Daniel. 397. Danielis vaticinia de Alexandro Magno & Monarchia Græcorum. 443. Vaticinia Danielis, de Antiocho magno. 431. *& ſeq.* De Seleuco Philopatore. 433. De Imperio Romano. 474.
Darius Codomanus virtute ſua ad Imperium Perſarum provehitur. 413. Genus ejus, parentes, *ib.* Darii bella cum Alexandro infeliciter geſta. *ibid.* Darii mors infauſta. *ibid.*
Darius Hyſtaſpis qua arte ſolium conſcenderit. 419. Darii Hyſtaſpis nuptiæ. *ibid.* Bella. *ibid.* Tributorum impoſitio. *ibid.* Darii in Babylonios crudelitas. *ibid.* Obitus. *ibid.* Utrum ſub Dario Hyſtaſpi ſecundi Hieroſolymitani Templi fabrica ſit abſoluta. 531. *& ſeq.*
Darius Medus utrum idem ſit ac Nabonidus. 419.
Darius Nothus Perſarum Rex. 412. Darii nuptiæ. *ibid.* Supplicium cinerum ab ipſo inventum. 413. Utrum ſub Dario Notho Templum fuerit inſtauratum. 463. *& ſeq.*
David utrum ſit unicus omnium Pſalmorum auctor, 117. David typus Chriſti. 144. Pietatem Davidis de Templi ædificando cogitantis Deus amplis promiſſionibus munerat. 229.
Debbora vere & proprie Judex Hebræorum ac Propheta fuit. 84. Patres Debboram inter Judices Iſraelis numerandam cenſent. *ibid.* Satisfit objectionibus. 85. *& ſeq.*
Decemviri ad ſcribendas leges deſignati. 450.
Decii devotio. 451.
Dejoces Medorum Rex. 212. 213.
Demetrius Nicanor Syriæ Rex. 371.
Demetrius Nicator paternum Regnum recuperat, & quomodo. 435. Bellum Parthicum ab ipſo ſuſceptum. *ibid.* Pacis ſimulatione deceptus capitur. 436. Demetrius Nicator iterum regnat. 437.
Demetrius Phalereus Ptolomæi Lagi tempore celebris. 438.
Demetrius Soter Antiochi Eupatoris ſucceſſor. 435. Syrorum in ipſum odium. 436. Demetrius Regno ſpoliatur, *ibid.*
Demoſthenes Athenienſis Orator præſtantiſſimus, ipſius geſta & opera. 421. Ab Areopagitis carcere damnatur, *ibid.*
Deus prima & ſumma veritas. 44. Non ſolum propter ęterna, ſed etiam propter temporalia beneficia Deus coli voluit. 53.

Deuteronomium quare ſic dictum, 1. Utrum Deuteronomium ſit Moſis genuinum opus. *ibid.*
Diagoras Philoſophus & Poeta. 418. Impietatis damnatus ab Athenienſibus. *ibid.*
Diogenes Philoſophus Cynicus. 425. Alexandro roganti Diogenem qua re haberet opus, reſponſum Diogenis. 426.
Dionyſius Heracleota. 441.
Divortium primum apud Romanos. 442.
Dæmon nullam animas hominum evocandi poteſtatem habet. 112.
Doritheani Samaritanorum ſoboles. 384.
Draco Athenienſium legislator. 218. Draconis leges acerbæ. *ibid.* Draconis Babylonii a Daniele occiſi hiſtoria. 313. 314.

E

DE *Eccleſia* vaticinia prophetarum Oſeæ. 300. Joelis. 304. Abdiæ. 306. Amoſi. 308. Micheæ. 313. *& ſeq.* Iſaiæ. 322. *& ſeq.* Nahum. 338. Jeremiæ. 340. *& ſeq.* Ezechielis. 478. Danielis. 480. Aggæi. 536. Zachariæ. 539. Præclaræ de Eccleſia ex Gentibus congreganda vaticinationes. 346. 347.
Eccleſiaſtici Libri divina auctoritas probatur ex Scriptura. 591. Ex Patribus. *ibidem.* Ex Traditione. *ibid.* Librum Eccleſiaſticum pars Eccleſiarum maxima in canonem retulit. 592. *& ſeqq.* Eccleſiaſticum Librum tandem Eccleſia univerſa ut Canonicum ſuſcepit. *ibid.* Auctor Eccleſiaſtici utrum Salomon fuerit, an Jeſus Sirac. 593.
Eccleſiaſtis Liber in primo Canonicorum Librorum ordine recenſendus. 263. Contra canonicam Eccleſiaſtis auctoritatem nulla militant ponderis alicujus argumenta. 264. Liber Eccleſiaſtis Salomonem auctorem habet. 268. Eccleſiaſtis Liber adſcribendus non eſt Ezechiæ. *ibid.* Nec Zorobabeli. 269. Scriptores Ethnici ex Libro Eccleſiaſtis nonnulla hauſerunt. 271. *& ſeq.*
Eccliſes Solis inſignes. 175.
Ela Rex Iſrael Baaſæ filius, ejuſque mors infauſta. 159.
Eleazari Judæ Machabęi fratris mors glorioſa 370.
Eliæ literæ ad Joramum Regem, quando ſcriptę. 161. Elię miracula. 165. Eliæ in Cœlum raptus. 171. Eliæ duplex ſpiritus quid ſit. *ibidem.* Hebręorum fabulæ de Elia. 194. Juliani Apoſtatæ de igne in Eliæ ſacrificia cœlitus delapſo teſtimonia. 205. Utrum & quomodo Elias Chriſti Domini typus fuerit. 287. Elias Chriſti ad judicandos vivos & mortuos venturi Præcurſor futurus eſt. 284. *& ſeq.* Elias Propheta commendatur. 285. Eliæ adventus temporibus Antichriſti. *ibidem.* Eliæ miracula, martyrium, anticipata reſurrectio & aſſumptio in cœlum. *ibid.*
Eliſæus duplicis Eliæ ſpiritus hęres. 170. Eliſæi miracula. *ibid. & ſeq.* Mors Eliſęi Prophetæ, 176. Cadaveris ejus contactu mortuus ſuſcitatur. *ibidem.* & 196. Fabula Hebræorum de Eliſæo. 194. De aquis Jericho ab Eliſæo ſanatis. 195. *& ſeq.* De vidua cujus oleum multiplicavit Eliſæus. 196. De ſeptennii fame quam prædixit Eliſæus. *ibidem.* Utrum Naaman Eliſæum rogaverit, ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, idque ſibi indulſerit Eliſæus. 289.
Ennii Poetæ obitus. 456.
Enochus Præcurſor Chriſti ad judicium venturi futurus eſt. 284.
Epicurus Philoſophus, & impia ejus dogmata. 421.
Epiroticum Bellum. 450. *& ſeq.*
Ephori apud Lacedæmonios. 218.
Eſchines Græcus orator. 420.
Eſdræ profectio Jeroſolymam, ibique geſta. 360. Libri Eſdræ duo canonici ſunt & divini. 463. A ſolis Anabaptiſtis rejecti. 464.
Eſdras Sacerdos & Scriba Moſaicæ Legis. 462. Utrum Eſdras ſacros codices in Jeroſolymitano excidio, & in deportatione Babylonica amiſſos aut neglectos ex integro re-

paraverit. *ibid. & seq.* Utrum eos codices recognoverit tantum & emendaverit. *ibid.* Utrum Esdras auctor fuerit Mosaicæ punctationis & masorę. 518. 526. Utrum Cabala Esdram habuerit auctorem. 527. *& seq.*
Essæi, sive Esseni Pharisæis recentiores, 388. Essenorum dogmata. 390.
Estheris historia. 357. 358. Quando contigerit. 572. 437. Esther B. Virginis & Ecclesiæ typus. 489. Liber Esther Canonicus. *ibid.* Libri Esther auctor incertus. 490 Historiæ Estheris veritas contra Anabaptistas, ac Lutheranos quosdam asseritur. 574. *& seq.* Septem postrema capita Libri Esther a Sixto Senensi, Grotio, & aliis velut ascititia & apocrypha perperam & inconsulto rejiciuntur. 575. Agnoscit Ecclesia septem postrema Estheris capita canonicæ esse auctoritatis. *ibid.* Historia Estheris probabilius refertur ad tempora Darii Hystaspis, 516. Estheris maritus quis fuerit. 517.
Ethnicorum theologia ex Libris Mosis magna ex parte deprompta. 26. *& seq.*
Euhemerus historiæ fabulosæ scriptor. 440.
Evilmerodach filius & successor Nabuchodonosoris. 353. 472. Judæorum res sub Evilmerodacho Rege Babylonis. 353.
Euphorion Chalcidensis Poeta & historicus. 443.
Euripides Poeta tragicus Atheniensis. 417.
Ezechias Rex Judę piissimus. 178. Gravis circa ejus ætatem difficultas. *ibid.* Ezechias Religionem instaurat. 179. Ezechiæ bella. *ibid.* Ezechiæ precibus Deus innuens cladem maximam infert Sennacheribo Assyriorum Regi. 174. Morbus Ezechiæ. 232. Signum salutis recuperandæ Ezechiæ roganti a Deo indulgetur, prodigiosa Solis retrocessio. *ibid.* & 279. Ezechias ob thesaurorum ostentationem ab Isaia Propheta corripitur. 181. Ezechiæ obitus. *ibid.* Hebræorum fabulæ de Ezechia Rege. 199.
Ezechielis genus & ætas. 273. Ezechielis vaticinia de excidio Templi, & urbis. *ibid.* Ezechielis vaticinia de Christo & Ecclesia. 274. Ezechielis prophetia in duos Libros olim divisa. 275. Liber Ezechielis contra Theologum politicum dissertatorem vindicatur. *ibid. & seq.* Ezechielis Prophetæ historia ab Ethnicis interpolata. 396.

F

Fabricii Consulis Romani virtus. 410.
Fausti Manichæi in Abrahamum calumniæ. 50. Fausti contra veteris Testamenti veritatem & auctoritatem rationes. 51. *& seq.*
Flora. Festus dies in honorem Deæ Floræ apud Græcos & Romanos institutus. 221.
Floralia quid sint. *ibid.*

H

Habacuc Prophetæ genus, ætas, vaticinia. 236. Habacuc vaticinium de Christo. *ibid.* Habacuc ab Angelo ex Judæa Babylonem translatus, Danielem in leonum lacu reconditum prandio recreat. 353.
Hanania Pseudo-Propheta. 186.
Hebræi. Historia Regum Juda & Israel ut ab Hebræis interpolata. 188. Hebræorum fabula de Pœnitentia Salomonis 192. Hebræorum aliorumque fabulæ de Elia. 194. De Jona Propheta. 195. De Elia & Elisæo. *ibidem* & 196. De Amasię Regis Juda expeditione contra Idumæos. *ibidem*. De Ozia Rege Juda. *ibidem*. De Sennacherib & exercitu ejus. *ibid.* De Ezechia Rege. *ibid.* De Manasse Rege. 405. Hebræi pueri in fornacem missi ibique illæsi. 351.
Hebdomadum 130. revelatio facta Danieli. 355. Unde 152. hebdomadum Danielis sumatur exordium & finis. 499 *& seq. Vid.* Daniel.
Hebron a quo sic dicta. 11.
Hemerobaptistæ quare sic dicti. 389. In quo cum Pharisæis conveniant, vel differant. 390.

Herodis genus. 377. 619. Herodis adhuc Juvenis audacia. 377. Herodes cum regia Judæorum familia affinitatem contrahit. 379. M. Antonius Herodi contra Judæos ejus accusatores favet. 380. Herodes Judæa pulsus ab Antigono, Romam ad Antonium confugit. *ibidem*. Rex Judæorum a Senatu Herodes creatur. *ibidem*. Herodis Bellum cum Antigono. *ibidem*. Herodis crudelitas. *ibidem*. Herodis periculum & ad Cæsarem Augustum profectio. *ibid.* Herodis magnanimitas. *ibidem*. Herodis sævitia in Mariamnen uxorem, socrum Alexandram & amicos. 186. Cæsari Herodes adulatur. *ib.* Herodes Judæorum odium beneficiis lenire conatur. *ibid.* Herodis politica. *ibidem*. Herodis cum Filiis dissidium. 382. Intestina in Herodis domo dissidia. *ibidem*. Herodes apud Cæsarem accusatus ei reconciliatur. 384. Alexandrum & Aristobulum ex Mariamne filios necat. *ibidem*. Bethleemitarum infantium cædes ab Herode imperata. *ibid.* Herodes filium Antipatrum interfici jubet. *ibidem*. Herodis morbus. *ibid.* Utrum Herodis filius inter infantes Bethleemiticos occisus fuerit. *ibid.* Mors Herodis. 619. Utrum Herodes Idumæus fuerit & alienigena respectu Judæorum. 620.
Herodiani & eorum deliramenta. 620.
Herodotus Halicarnassensis historicus. 417. Quando floruerit. *ibid.*
Hierosolymorum excidium a Nabuchodonosore. 186. Hierosolyma a Pompejo occupata. 376. 462.
Hippocrates Medicorum Princeps. 417.
Hircani (Joannis) Assamonæi principatus & gesta. 373. Joannis Hircani obitus. 374.
Hispanicum Bellum a Romanis decretum & confectum. 457.
Homerus Poeta Græcus. Ætas & patria Homeri incerta. 215. Homeri elogium. *ibid.* Utrum Hesiodus Homero antiquior. 216. *& seq.*
Horatii Coclitis facinus præclarum. 459.
Hyrcanus Alexandri Assamonæi filius. 374. Rex & Pontifex Judæorum. *ibid.* Hyrcanus regno a patre spoliatur. 376. Pompejus Hyrcanum restituit. *ibid.* Pontificia dignitas Hyrcano a Cæsare confirmatur. *ibid.* Senatusconsulta in gratiam Hircani data. *ibid.*

I

Iddi Pontificatus. 359.
Idiographus Psalmus merito rejiciendus. 125.
Jechonias Rex Juda. 186. Circa Regni ejus annos difficultas. *ibid.* Impietas Jechoniæ, & deportatio Babylonem. 187. Error Josephi in historia Jechoniæ. 201.
Jehu militiæ dux in Israelitarum Regem inungitur. 172. Jehu Achabi domum exscindit, & Baal cultum abolet. *ibid.* Impia Jehu simulatio. 173.
Jephte votum imprudens & illegitimum fuit. 86. *& seq.* Crudeliter impletum in filia non virginitatis consecratione, sed mactatione cruenta. *ibid.* Jephte Christi Domini typus. 95.
Jeremiæ Prophetæ genus, ætas, martyrium, memoria. *ibid.* Jeremiæ laudes. 338. Quando claruerit. 170 Excidium Hierosolymorum a Nabuchodonosore & Babylonicam Judæorum captivitatem septuaginta annis duraturam prædicit. 171. Jeremias Babylonis excidium prædicit. 188. Jeremiæ vaticinia secundum temporis ordinem in libro ejus non sunt dispositа. 338. Nulla tamen in eo est repugnantia. *ibidem*. Postremi Jeremiæ capitis auctor non est Jeremias. 340. Lamentationis genuinum opus Jeremiæ. *ibid.* Oratio Jeremiæ. *ibid.* Jeremiæ vaticinia de Christo & Ecclesia. *ibid.* Jeremiæ vaticinationes de vocatione Gentium. 342. De veteris Legis abrogatione, & novæ promulgatione. *ibid.* Jeremiæ epistola Baruchi libro adjuncta; Jeremiæ genuinus est fœtus. 345.
Jerico aquæ ab Elisæo sanatæ. 196. *& seq.*
Jeroboam primus Israelis Rex. 158. Decem Tribus a Roboamo deficiunt, quæ Jeroboamo parent. *ibid.* Hujus defectionis historia. 276. Jeroboam ab Abia Roboami filio vincitur. 155. Jeroboamus auctor schismatis in Judaica Religione. 152. Jeroboamum

Idolorum cultum & superstitiones Ægyptiacas in Israel instituit. *ibid.* Jeroboamus a Prophetа corripitur. *ibid.* Miracula in execrationem Jeroboami impietatis edita. *ibid.* Jeroboami uxor. 184. Ahiæ Silonitæ vaticinium contra Jeroboam & Regnum Israelis. *ibid.* Peccatum Jeroboami & ejus gravitas. 158. Mors Jeroboami. 159 Tota Jeroboami stirps a Baasa Rege deletur. *ibid.* Utrum Vituli aurei a Jeroboamo conflati veri Dei symbola fuerint, in iisque Israelitæ verum Deum coluerint. 278. *& seq.* Utrum Israelitæ in hoc cultu ab Idololatria, aliqua ratione excusari possint. *ib.* Jeroboam vitulos aureos non effinxit, nec Israelitis proposuit in similitudinem Cherubim Tabernaculi, vel Templi. 280. Neque in Josephi Patriarchæ memoriam. *ibidem & seq.* Jeroboam vitulos aureos conflavit ad imitationem Ægyptiacæ superstitionis. *ibid.*

Jeroboam II. Rex Israel. 176. Jeroboami impietas. *ibidem.* Ipsi infausta prædicit Amos Propheta. *ibidem.* Gravis circa annos Regni Jeroboam difficultas. *ibidem.*

Jezabel Achab Israel Regis uxor. 166. Impietas ejus. *ibid.* Nabothum falsis testibus oppressum Jezabel lapidari curat. 168. Jezabelis excidium ab Elia Propheta denunciatum. *ibid.* Mors Jezabelis infausta. 174.

Ignis sacri inventio.

Incantationum libri Salomonis falso adscripti. 190.

Interregnorum anni 82.

Joachaz Rex Israel vitulinæ superstitionis studiosissimus. 177. Joachasi clades. *ibid.* Joam filium in Regno bellique consortium vocat. *ibid.*

Joachaz Rex Juda a paterna pietate degener. 185. Captivus in Ægyptum abducitur. *ib.*

Joachim Rex Juda. 185. Jeremias Propheta invitat eum ad pœnitentiam. *ibid.* Uriam contra Jerusalem & terram Juda prophetantem Joachim gladio percutit. *ibid.* Tributum Nabuchodonosori Joachim solvere cogitur. *ibid. & seq.* Joachimus a Chaldæis captus interficitur. 186. Ejus cadaver tractum & extra portas Hierosolymorum projectum. *ib.* In cadavere Joachimi signa nefariæ superstitionis inventa. 187.

Joas Ochoziæ filius Athaliæ crudelitati subducitur. 165. Joasi Regis inauguratio. *ibid.* Cultum Domini Joas restituit. 166. Joas Rex Juda sarta tecta Templi curat. 173. Joas idola colit. 174. A Zacharia Propheta filio Jojadæ Pontificis correptus sanctum vatem occidit. *ibid.* Mors Joasi Regis. 175.

Joathan Rex Juda. 177. Pietas ejus, bellica fortitudo, magnificentia. *ibid.* Mors Joathan. *ib.*

Joas Rex Israel paternæ impietatis æmulator. 177. Benadabum Syriæ Regem tribus præliis vincit. *ibid.* Mors Joasi. *ib.*

Joelis Prophetæ genus & ætas. 304. Joel non prophetavit ad decem Tribus. *ib.* Summa Prophetiæ Joelis. *ibid.* Vaticinia Joelis de Christo & Ecclesia. *ibid.* De missione Spiritus Sancti. *ibid.* De secundo Christi adventu. 306.

Jonas Propheta. 310. Jonæ patria, genus, ætas, missio Ninivem. *ib.* Jonæ liber genuinus. *ibid.* Cur Jonas ad Ninivitas missus. *ibid.* Jonas Christi typus & spirans Prophetia. *ib.* Fabula Judæorum de Jona Propheta. 203. Fabulæ Græcorum ex historia Jonæ derivatæ. 205.

Jonathas Assamonæus in Judæ Machabæi principatum & sacerdotium succedit. 388. Jonathæ principatus & gesta. *ibid.* Jonathæ cum Alexandro Veles amicitia. *ibid.* Jonathæ nuptiæ, fortitudo. *ibid.* Mors Jonathæ. *ibid.*

Joram Rex Israel. 170. Achabo Patri & Jezabeli matri impietate inferior. *ib.* Mors Jorami. 173.

Joram Rex Juda impiissimus Josaphato pio Regi in Regno succedit. 162. Jorami nuptiæ. *ibid.* Joramus Regnum a cæde sex fratrum & aliquorum Procerum auspicatur. 163. Peregrinam idololatriam in Regnum Juda introducit. 164. Jorami impietatis ultio. *ibid.* Jorami mors infausta. *ib.* Literæ Eliæ ad Joramum Regem quando scriptæ. *ib.* Chronologiæ difficultas circa annos Jorami Regis solvitur. *ibid.*

Josaphat Rex Juda piissimus. 160. An excelsa abstulerit. *ibidem* Variæ hujus vocis acceptiones. 161. Pugnantes in speciem Scripturæ loci conciliantur. *ibidem & seq.* Josaphat pro Lege Dei studium. 163. Dei in Josaphat beneficia. *ibidem.* Josaphat affinita-

nitatem cum Achab contrahit. *ibid.* A Jehu Propheta correptus pœnitentiam agit. *ib.* Bona ejus opera. *ibidem* Victoriam de hostibus Josaphat a Deo impetrat. *ibidem*. Classis Josaphati perit ob pactum cum Ochozia Achabi Regis Israel filio initum. 164. Josaphati extrema. *ibid.* Errores Josephi in historia expeditionis Josaphati. 195.

Josephus; Error Josephi de structura Templi antiquis Patribus imperata. 388. Chronologia Josephi Scripturæ Sacræ repugnans. *ibid.* Errores Josephi circa dimensiones & vasa Templi. 214. Josephi & aliorum errores circa Reginam Saba. *ibid.* Josephus Scripturæ Sacræ contrarius circa tempus regni Salomonici. 191. Libri Incantationum Salomoni a Josepho falso tributi, *ib.* Multiplex error Josephi notatur in historia Prophetæ, qui a Leone in via occisus est. *ibid.* Josephi errores in Nabothi historia. 195. Errores Josephi in historia Syriacæ expeditionis Josaphati & Achabi. *ibid.* Historia Sacra de aquis Jericho ab Elisæo sanatis a Josepho interpolata, *ibid.* Error Josephi circa viduam, cujus oleum multiplicavit Elisæus. 196. Josephi silentium de historia Naaman. *ibid.* Josephi errores circa mortuum contactu corporis Elisei suscitatum, *ibid.* Errores Josephi in historia Amasiæ Regis Juda, & Joas Regis Israel. *ibid.* Error Josephi in Historia Achaz Regis Juda. 198. Josephi in Josiæ Regis historia hallucinatio. 201. Error Josephi in historia Jechoniæ. *ib.* Error Josephi in chronologia Regum Juda. *ib.* Animadversiones in Josephum circa sextæ mundi ætatis historiam. 390. *& seq.* Josephi dogmata erronea. 396. Celebre Joseph de Christo testimonium. 617. Utrum genuinus Josephi fœtus sit. 618.

Josias Rex Juda piissimus. 184. Omnium idololatriæ impietatis evertit monumenta. *ibid.* Religionem instaurat. *ib.* Josiæ mors, *ibid.* Principatus anni. *ibid.* Judæorum de morte Josiæ luctus. *ib.* Errores Josephi in Josiæ Regis historia. 201.

Josue cum primoribus Israeliticæ Gentis fœdus init cum Gabaonitis inconsulto Domino. 61. Utrum Josue juratam securitatem ipsis præstare teneatur. 62. *& seq.* Josue in Gabaonitas clementia. 63. Josue Legis Religionis observator. *ibid.* Præsidium Gabaonitis a Josue datum. *ibidem*. Admirabilis statio Solis Josue imperante. 67. Utrum Sol & Luna reipsa & vere steterint, Deo ad votum Josue miraculum operante. *ib.* Josuanę diei duratio. 70. Josuanæ diei cum Ezechiæ Regis die comparatio. *ibidem*. Tempus Principatus Josue. 77. Variæ ea de re sententię. *ibid.* Josue septemdecim dumtaxat annis Judæorum Reipublicæ præfuisse, opinio est Scripturæ magis consona. 77. *& seq.* Quot annos Josue natus sit, cum ad Terram promissam considerandam cum Calebo & aliis exploratoribus missus est. *ib.* Liber Josue incerti Auctoris & temporis est. *ib.*

Isaias Propheta; Genus ejus, ætas, nomen, martyrium. 319. Isaiæ scripta. 320. Quando claruerit. 176. Utrum Isaiæ vaticiniorum liber genuinum sit Isaiæ opus. 310. Summa Vaticiniorum Isaiæ. *ib. & seq.* Isaiæ de Christo & Ecclesia vaticinia. *ibid.* Ortum Christi ex Virgine vaticinatur Isaias. 222. Joannem Baptistam Præcursorem Christi, imperium ejus, potestatem & gloriam Isaias ponit ob oculos. 225. Vocationem Gentium præcinit. *ibidem & seq.* Evangelii prædicationem & Passionem Christi vaticinatur. 230. Efficaciam mortis Christi & gloriam ex ejus passione subsecuturam prænuntiat. *ibid.* Isaiæ testimonium contra Judæos & Grotium vindicatur. 232. *& seq.* Præclaræ Isaiæ de Ecclesia ex Gentibus congreganda vaticinationes. 333. *& seq.*

Isocrates Orator suavissimus. 419.

Israelitæ fœdus cum Gabaonitis ineunt, ipsorum fraude decepti. 62. Utrum Israelitæ juratam Gabaonitis securitatem præstare tenerentur. *ibid.* Clementia erga Gabaonitas Israelitæ merito usi sunt. 63. Israelitæ Legem Dei de Chananæis omnibus occidendis non violarunt, cum Gabaonitas servarunt incolumes. *ibid. & seq.* Israelitici Regni exordia. 178. Israelitæ Reges. *ibid. & seq.* Regni Israelitici finis, & Assyriaca Israelitarum captivitas. 180. Prophetarum vaticinia de Israelitici Regni excidio. 182. S. Stephanus cum Propheta Amos conciliatur. *ibid.* Regni Israelitici excidium post annos sexaginta quinque futurum prædicit Isaias. *ibid.* Unde hæc Epocha ducenda. *ib.* Novi coloni in Israelitico solo ab Assyriorum Rege constituuntur. *ibid.*

Ita-

Italicum Bellum Romanos inter & Italos initum. 458.
Ithobalus Rex Tyri. 399.
Jubilæus annus quid ſit & quare ſic dictus. 72. Anni Jubilęi privilegia. *ibid. & ſeq.* De anno Jubilæo lata lex. 74. Annorum Jubilæorum epocha. *ibid.* Utrum ab autumno vel vere ducebat initium. *ibidem*. Utrum annus Jubilęus quolibet anno quadrageſimo nono celebraretur, an vero quinquageſimo. *ibid.*
Judæ Machabæi principatus, & res præclare geſtæ. 367. Purgatio Templi a Juda Machabæo. *ibidem*. Præclara Judæi facinora. *ibid.* Charitas & pietas. 305. Judas Machabæus arcem Jeroſolymitanam oppugnat. *ibid.* Judæ cum Nicanore amicitia. *ibid.* Judæ Machabæi fœdus cum Romanis. 368. Judæ Machabæi cædes. *ibid.*
Judæorum res tempore Babylonicæ captivitatis. 351. *& ſeq.* Sub Evilmerodacho Rege Babylonis. 352. Sub Dario Medo. 353. Edictum Cyri de Judæorum libertate, & reditu. *ibidem*. Judæorum e captivitate Babylonica exitus. *ibid.* Judæi ſecundi Templi fundamenta jaciunt. *ibidem*. Cyrus Templi dumtaxat inſtaurandi non Urbis ædificandæ licentiam Judæis concedit. *ibidem*. Judaicę Reipublicæ ſtatus poſt captivitatem. 357. Judæi nunquam deinceps omnimoda libertate potiti ſunt. *ibidem*. Darius Hyſtaſpes Judæis favet. 358. Res Judæorum ſub Artaxerxe Longimano. 359. Judæorum iniqua conjugia. *ib.* Eſdræ juſſu reſciſſa. *ib.* Judæorum lingua & characteres poſt captivitatem. *ibid.* Res Judæorum ſub Alexandro. 360. Judæos inter & Samaritanos de vero adorationis loco diſcordia. 361. Judæi in Ptolomæi Lagi poteſtatem redacti. *ibidem*. Judæorum res ſub Antiocho Magno & Seleuco ejus filio Syriæ Regibus. *ibidem* Status Reipublicæ Judaicę ſub Pſeudo-Pontificibus, Jaſone & Menelao. 363. Antiochi Epiphanis perſecutio claudeſque ab eo Judæis illatæ. *ibidem*. Machabæi ad defenſionem Reipublicæ & Eccleſię Judaicæ divinitus excitati. 365. Religionis Judaicæ Legumque liberum exercitium ab Antiocho Eupatore Judæis conceſſum. 370. Rerum Judaicarum ſtatus ſub Demetrio Sotere Syriæ Rege & Alcimo Pſeudo-Pontifice. *ib.* Sub Demetrio Nicanore. 370. Sub Antiocho Alexandri Balæ filio & Tryphone. *ib.* Sub Antiocho Sidete Syriæ Rege. 371. Sub Antiocho Cyziceno. *ibidem & ſeq.* Judæorum ſub Simone Aſſamonęo felicitas. 372. *& ſeq.* Judæi Romani populi vectigales. 375. Senatuſconſulta in gratiam Judæorum Romæ data. 377. Judæorum odium in Herodem. *ibidem*. Herodes Judęorum odium beneficiis lenire ſtudet. 380. Edictum Cæſaris in gratiam Judæorum. *ibidem*. Judæorum ſectę ſexta mundi ætate exortę. 383. *& ſeq.*
Judicum liber inter libros canonicos primi ordinis ſemper habitus ab Eccleſia. 102. Hujus auctor incertus. *ibid.* Librum Judicum poſt captivitatem decem Tribuum ſcriptum quidam falſo ſuſpicantur. *ibidem*.
Judith hiſtoria. 565. 567. Quando contigerit. *ibid.* 570. *& ſeq.* Judith elogium. 566. Judith Deiparæ Virginis typus. *ibidem*. Libri Judith incertus auctor. *ib.* Judith liber divinus ac canonicus, *ibid.* Quæ in libro Judith continentur commentitia aſſerere impium eſt & hæreticum. *ibid. & ſeq.* Judithæ hiſtoria poſt reditum Judæorum e captivitate Babylonica contigit. 570.
Jugurtha Numidarum Rex captivus Romam deductus liber dimittitur. 458. *& ſeq.* Jugurthæ præclara ſententia. *ib.* Jugurtha a Socero proditus iterum Romanis traditur. *ib.*

L

Laboroſoarchodus Babyſonius Rex. Utrum Laboro ſoarchodus idem ſit qui Baltaſſar. 459.
Lacedæmonum leges. 217. Ephori apud Lacedæmones inſtituti. 218. Lacedæmoniorum Bella. *ibidem*.
Latinum Bellum. 246.
Lepidus Magiſter Equitum Julii Cæſaris hoſtis a Senatu Romano judicatur. 264. Lepidi cum Antonio & Cæſare triumviratus. *ib.* Lepidus a Cæſare in ordinem redactus. 266.

Lucretiæ ſtuprum a quo illatum. 244.
Luſtri origo. *ibid.*
Lycades Cyrenæus. 442.
Lycophron Poeta. *ibid.*
Lycurgus Lacedæmonum Legislator. 117.

M

Macedonici Regni exordia. 217. Regum Macedoniæ ſucceſſio. *ibid.*
Macedonicum bellum a Romanis indictum. 248.
Machabæorum libri quid contineant. 591. Quis Librorum Machabæorum auctor. *ibid.* Libri Machabæorum primus & ſecundus incerti ſunt auctoris. 594. Libri Machabæorum olim a quibuſdam Eccleſiis in Canonem non relati. *ibid.* Ab Eccleſia univerſa tandem jure ut Canonici & divini recepti, *ibid. & ſeq.* Unde diſſonantia libri ſecundi Machabæorum a primo in chronologia, 597. *& ſeq.* Utriuſque libri diſſenſus circa mortem Antiochi Epiphanis explicatur & conciliatur, *ibid.* Librorum Machabæorum hiſtoria cum Græcorum hiſtoria non pugnat. 601. Momenta eorum auctoritatem pugnantia diluuntur. 608. *& ſeqq.*
Malachias minorum Prophetarum poſtremus. 592. Malachias verus homo fuit, non Angelus, *ib.* Malachias ab Eſdra diverſus, 548. Quo tempore vaticinatus eſt Malachias. *ib.* Malachiæ de Chriſto Jeſu vaticinia, *ib. & ſeq.*
Manahem Rex Iſrael; crudelitas ejus. 178. Aſſyriorum Regi dat mille Argenti talenta. *ib.* Quare, *ibid.*
Manaſſes Summus Judæorum Pontifex. 360.
Manaſſes Rex Juda. 184. Ejus impietas, captivitas, pœnitentia, reſtitutio in Regnum, *ibid.* Oratio Manaſſis apocrypha. *ib.* Manaſſis hiſtoria ab Hebræis interpolata. 200.
Manethas hiſtoricus. 442.
Maria, Judith Deiparæ Virginis typus. 565. Eſther Beatæ Virginis figura. 572.
Mariamne Herodis uxor & cædes. 380.
Maſora quid ſit, & in quo poſita. 520. Maſoræ auctores, 526. Maſorethorum obſervationes. *ib. & ſeq.*
Maſſilia a Græcis condita, 219. Maſſilienſium Reſpublica, 223.
Mathatias ejuſque filii Machabæi ad defenſionem & liberationem Reipublicæ Judaicæ divinitus excitati. 365. Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia, *ib.* Mathatiæ obitus, *ib.*
Matrimonia; Lex Solonis de Matrimoniis, 223.
Medi; Aſſyriorum Imperium ad Medos devolutum, 211. Medorum Reges. *ib.* Quatuor dumtaxat Medorum Reges. *ib.*
Megaleſia quid ſint, & a quibus inſtituta. 450.
Megaſthenes hiſtoricus, 440.
Menander Poeta. *ib.*
Menedemus Philoſophus. *ib.* 217. *& ſeq.*
Meſſeniacum bellum primum. *ib.* Bellum Meſſeniacum ſecundum. 219.
Michæas inter duodecim minores Prophetas ſextus. 413. Michææ genus, patria, ætas, *ib.* Prophetiæ ſumma. *ib.* Michææ vaticinia de Chriſto & Eccleſia vindicantur. 316. Vaticinium aliud Michææ de Chriſto vindicatur, *ib.* Judæorum objectionibus reſpondetur. 318. *& ſeq.* Michæas cum S. Matthæo Evangeliſta conciliatur. 320. Aliud Michææ Prophetæ oraculum de Chriſto & Eccleſia, 322.
Mithridates Eupator Ponti Rex Ariobarzanem Cappadociæ, Nicomedem Bythiniæ regno exuit. 460. Mithridaticum bellum. *ibid.* Mors Mithridatis, *ibid.*
Mortui; Sancta & ſalubris eſt oratio pro mortuis. 427.
Moyſes; Utrum Pentateuchus a Moyſe vere ſcriptus fuerit. 1. *& ſeq. Vid.* Pentateuchus. Moyſis lex ſcripta quo tempore extiterit. 2. Legis Moſaicæ nomine quid intelligatur *ib.* Deuteronomium Moſis genuinum opus. 2. Jeſum inter & Moyſem ſumma

ma ſimilitudo. 4. *& ſeq.* Moyſes omnium Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poetis antiquior. 17. *& ſeqq.* Moyſes multis ſæculis ante Trojæ excidium vixit, *ibid.* Utrum Moyſes ab Egyptiis eruditus fuerit, & quo ſenſu. 25. Ethnicorum Theologia ex libris Moſaicis magna ex parte derivata. 26. *& ſeq.* Scriptores Ethnicos multa ex Moyſis fontibus hauſiſſe veteres Patres confirmant. 34. *& ſeq.* An interpretatio aliqua librorum Moyſis antiquior fuerit verſione. 144. Interpretum. 38. *& ſeq.* Moſaicos libros veros eſſe ac divinos, probatur ex Chriſti & Apoſtolorum teſtimonio. 41. Ex figurarum veteris Teſtamenti Prophetarum adimpletione in Chriſto & Eccleſia, *ibid.* Ex Canonicarum Scripturarum concordia & conſenſione Prophetarum cum Moyſe. 42. *& ſeq.* Ex miraculis quibus Judaica Religio confirmata eſt a Deo per Moyſem. 44. *& ſeq.* Ex ſanctis legibus & præceptis quæ in iis habentur. 47. Moſaici libri a populo Dei recepti. 42. Utrum Moyſes de mundi creatione ut par erat loquutus fuerit. 48. *& ſeq.* An creationem Angelorum omiſerit. 49. Moyſes oraculo Dei populo judaico præfectus, 43. Miraculorum a Moſe, editorum veritas demonſtratur. *ib.* Fauſti in Moſem calumniæ. 49. Moſes a calumniis vindicatur. *ib.* Utrum in libris Moſaicis contineantur præcepta, quæ Chriſtianis obſervare non liceat. 55. Quo ſenſu Chriſtus dicatur maledictus in libris Moſaicis. 52. *& ſeq.* Utrum in libris Moſaicis terrena tantum & temporalia bona Dei fervis promittantur. 51. Librorum Moſaicorum cum Novi teſtamenti libris concordia 52. *& ſeqq.*

Mulier; Solonis leges de mulieribus. 222.

Mutius Scevola Aſiæ Proconſul. 460.

N

Naaman Syrus ad Eliſæum venit a lepra ſanandus. 164. Naaman Deum Iſraelis palam profitetur. 288. Utrum Naaman ita affectus fuerit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit. *ib.* An Eliſæum Prophetam rogaverit ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, idque ſibi ipſi conceſſerit Eliſæus. *ibid.* Utrum Naaman ſpectator tantum non miniſter, cooperator, aut particeps Idololatriæ fuerit. 289.

Nabonidus Rex utrum idem ſit ac Darius Medus. 403.

Nabopolaſſar Nabuchodonoſoris Magni Pater Babylonius Rex. 215.

Nabothi a Jezabele cædes. 81. Joſephi errores in Nabothi hiſtoria. 167.

Nabuchodonoſoris ſomnii explicatio. 352. Nabuchodonoſor ſtatuam ejus ad tubæ clangorem adorari jubet. *ib.* Tres pueri Idrach, Miſach & Abdenago ſtatuam eius adorare renuentes in fornacem mittuntur, unde eruuntur illæſi. *ib.* Nabuchodonoſor miraculi teſtis Deum Hebræorum laudat, & blasphemari vetat. *ibid.* Nabuchodonoſoris ſuperbia & pœna. *ibid.* Nabuchodonoſor formam humanam non amiſit. 353. Quo ſenſu cor feræ ipſi datum. *ibid.* Nabuchodonoſor ſanitati, menti, regnoque reſtitutus, Dei potentiam prædicat. *ibid.* Utrum Nabuchodonoſor pœnitentiam egerit, & ſalutem æternam conſequutus ſit, *ibid.* Nabuchodonoſor Luciferi typus. *ibid.* Nabuchodonoſorin Regni conſortium a patre aſſumptus. 211. Regni Nabuchodonoſoris epocha. *ib.* Nabuchodonoſoris Chaldæorum Regis poteſtas. 401. Nabuchodonoſoris opera. 402.

Nadab Rex Iſrael Jeroboamo Patri in Regno ſuccedit. 160. Mors ejus. *ib.*

Nahum Prophetæ ætas, patria, 325. Nahum vaticinium de Ninives excidio, *ib.* Nahum vaticinium de Eccleſia. *ib.*

Nechas primus Ægypti Rex. 207.

Nechao ſecundus. *ib.*

Nehemias quis ſit. 359. Nehemiæ profectio, inſtauratio urbis, aliaque pie geſta. *ibid. & ſeq.* Utrum Nehemias Sacerdos fuerit. 361.

Nerigliſſorus Babyloniorum Rex. 403.

Numa Pompilius Rex ſecundus Romanorum & Legislator. 226. Libri Numæ poſt ejus mortem combuſti. 227.
Numantinum bellum. 460.

O

Ochozias Rex Iſrael. 169. De ſanitate recuperanda Accaronitarum Deum per nuntios conſulit. 170. Elias Ochoziæ mortem ob impietatem denuntiat. *ib.*
Ochozias Rex Juda impius. 185. A Jehu cæditur. *ib.* Scripturæ in ſpeciem pugnantes de loco cædis Ochoziæ & ejus ætate conciliantur, *ib.*
Olympiadum Epocha. 217.
Olympiorum Agonum inſtitutio. *ibid.*
Onias I. Summus Judæorum Pontifex. 362. Onias II. *ib.* Oniæ III. Pontificatus. *ibid.* Onias III. pro populo Judaico Deum orare viſus. *ib.*
Onias Schiſmaticus Sacerdos. 344. Templum ab Onia Schiſmatico in Ægypto extructum. 345.
Onomacritus Poeta. 413.
Oppia lex abrogata. 453.
Oppreſſionis anni. 82.
Oracula Chriſti venturi prænuncia, 3. 4. *& ſeq.* Ethnicorum oracula partim falſa, caſu vera. 358. Oraculorum vanitatem Ethnici plerique agnovere. *ib. & ſeq.*
Oſee Prophetarum omnium antiquior. 300. Oſee genus, & ætas. *ib.* Oſee nomen quid ſignificet. *ib.* Oſee prophetiæ ſumma. *ibid.* Oſee vaticinia de Chriſto & Eccleſia. *ib.* Oſee vaticinium de Chriſti fuga in Ægyptum, ejuſque reditu a Judæorum cavillis vindicatur. 302. Oſee vaticinium de Chriſti ad inferos deſcenſu & reſurrectione. 303.
Oſee Regum Iſrael ultimus. 181. Chronologica circa annos Regni ipſius difficultas. *ib.*
Oſtraciſmus quid ſit, & quando Athenis inſtitutus. 410.
Ozias filius Amaziæ Rex Juda. 172. Oziæ Regi omnia bello, ac pace proſpera fuere, quamdiu fidelis Deo fuit. *ib.* Ozias Sacerdotale officium temere uſurpat. *ib.* Lepra a Deo percutitur. *ib.* Reliquum vitæ tempus privatis in ædibus miſere traducit, *ib.* Fabula de Ozia Rege Juda. 197.

P

Paralipomenon liber quare ſic dictus. 463. Hujus libri auctor. *ib.* Divinitas & auctoritas. *ib.* Paralipomenon & Regum librorum conſenſus cum SS. Matthæo & Luca in genealogia Regum Juda. 281. Satisfit objectionibus, *ibid. & ſeq.*
Peloponneſiacum bellum. 417.
Pentateuchum a Moſe vere ſcriptum eſſe probatur ex Scriptura. 1. *& ſeq.* Ex traditione ab Apoſtolis ad nos derivata. 9. Ex ſummo Patrum conſenſu. *ibid.* Ex Pentateuchi Samaritani vetuſtate & auctoritate. *ibid.* Ex 70. Interpretum Verſione. *ibid.* Ex Scriptorum externorum teſtimoniis. *ib.* Spinoſę Pentateuchum a Moſe abjudicantis objectionibus reſpondetur. 11. Quo tempore Pentateuchus ſcriptus fuerit. 18.
Pentateuchus Samaritanus; quid de eo ſentiendum. 384.
Perſæus Philoſophus. 441.
Perſarum Imperium. Vaticinia de Regno Perſarum, 407. Perſarum Reges. *ibid. & ſeq.* Perſarum Imperii finis. 413.
Phacee Rex Iſrael. 180. Eo regnante tres Tribus a Theglathphalaſare in Aſſyriam deportatæ. *ib.* Phacee conjuratione occiditur. *ib.*
Phaceja Rex Iſrael conjuratione tollitur. 178.
Phariſæorum nomen unde derivatum. 385. Phariſæorum dogmata præcipua. *ibid.* Pha-

risæorum vitæ instituta. *ibid.* Mores. *ibid.* Simulata pietas. *ibid.*
Philippicum bellum a Cæsare & Antonio confectum. 472.
Philippus Rex Macedonum, Græcorum Imperator proclamatus. 421. Philippi cædes a quo & quare perpetrata. *ibid.* Legationes contra Philippum Romam missæ. 454.
Phidon Rex Argivorum. 219.
Pindarus Thebanus, Lyricorum Poetarum princeps. 417. Quo tempore floruerit. *ib.*
Pisistratus Athenienſium Princeps. 413.
Plato Philosophus Athenienſis, Socratis Discipulus. 469. Doctrinæ ejus cum Hebræis dogmatibus assensus vel dissensus. *ib.* De scriptis ejus quid sentiendum. *ib.* Plato ex Moysis fontibus hausit plurima. 28. 419. Platonicorum opinioni in Theologia, Physica, & Morali omnium Philosophorum postponenda sunt dogmata. *ib.* Platonicarum Legum cum Mosaicis instituta comparatio. 32. Plato quid circa Sanctissimam Trinitatem senserit. 30.
Polemo Philosophus. 441.
Polybius Historicus. 458.
Pompejus Magnus Hierosolymam occupat. 375. 464. Judæos vectigales facit. 376. Exauctorato Aristobulo Hircanum restituit. *ib.* Triplex Pompeii triumphus. 465. Pompeii cum Possidonio Philosopho congressus, *ibid.* Julii Cæsaris, Pompeii, & Marci Crassi Triumviratus. *ibidem.* Bellum civile Pompejum inter & Cæsarem. 467. Pugna Pharsalica inter eos commissa. *ib.* Mors Pompeii. *ibidem.*
Pompejus (Sextus) a Cæsare Octaviano debellatus. 471. Mors Sexti Pompeii. *ibid.*
Porcius Cato, Tribunus, Quæstor, Consul, & Censor. 456. Ejus in Censura severitas. *ibid.*
Posthumius Albinus Historicus. 458.
Prophetæ Philosophis omnibus ætate superiores fuere. 94. *& seq.*
Prophetæ Hebræi multa de Christo Jesu prænuntiaverunt. 551. *& seq.* Hebræorum Prophetarum testimonia utilissima sunt ad probandam Christianæ Religionis veritatem. 553. *& seq.* Prophetarum Libri divini sunt. *ibid.* Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum suorum dignitate, pie & sancte vixerunt. 561. *& seq.*
Protagoras onerum bajulus, Philosophus & Orator summus evadit. 417. Atheismi ab Athenienſibus damnatus, Urbe expellitur. *ibid.*
Proverbiorum liber utrum inter libros canonicos annumerandus. 260. 264. Proverbia Salomon scripsit sapientia divinitus infusa & Spiritu Sancto afflatus. 259. Liber Proverbiorum non est Ecloga optimarum sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint Scriptoribus. 127. An duo postrema libri Proverbiorum capita Salomonem habeant Auctorem. 263.
Psalmorum liber genuinus est, & antiquissimus, 117. A Christo & Apostolis ut sacer laudatur. *ibid.* Prophetæ & Apostoli ex libro Psalmorum testimonia depromunt. *ib.* Ethnici nonnulla e Psalmis in libros suos transtulerunt. *ibid.* An Psalmorum liber unius sit Auctoris, incertum. *ibid.* Parum firmum est quod ex Psalmorum titulis petitur argumentum, ad Auctorum divinitatem probandam. 119. Psalmorum tituli humana, non divina auctoritate sunt instructi. *ibid.* Argumentum quod ex more nominandi Psalterium Davidicum petitur, Davidem eorum unicum esse auctorem minus probat. 122. Psalmorum partem maximam Davidi tribuendam constat. *ib.* Centum quinquaginta Psalmos dumtaxat continet Psalmorum liber. 123. Psalmus Idiographus merito rejicitur. *ib.* Hebraica Psalmorum in quinque libros divisio respuenda ut Nectericorum Hebræorum inventum. *ib.* Psalmi Oratione Poeticis numeris adstricta scripti sunt. *ibid.* Quo metri genere, incertum. *ibid.* Prophetica Oracula seu Vaticinia Christum & Ecclesiam, in libro Psalmorum, spectantia. 127. *& seq.* Centesimus nonus Psalmus cui tribuendus. 132. *& seq.* Lectio & meditatio Psalmorum salutaris. 138.
Psammenitus Rex Ægypti. 398.
Psammiticus Ægypti Rex. 207.
Psammuthis Ægypti Rex. 208.

Ptolomæorum seu Regum Ægypti post Alexandri Magni mortem successio. 437.
Ptolomæus Auletes, Nothus, Ægypti Rex. 450.
Ptolomæus Dionysius cum sorore Cleopatra imperat, *ibid.* Ptolomæi cum Cleopatra sorore bella, *ibid.* Ptolomæus a Cæsare Solio dejicitur. *ibid.*
Ptolomæus Epiphanes. 443. Præclara ejus Regni initia. *ib.* Extrema vero tyrannica *ib.* Mors Ptolomæi Epiphanis. *ib.*
Ptolomæus Evergetes, & bella ab ipso suscepta. 442. Danielis de Ptolomæo Evergete Vaticinium. *ibid.* Deo vero, non Ægyptiacis Diis Sacrificia Ptolomæus Hierosolymis obtulit. 444. Alia Ptolomæi gesta. *ibid.* Ptolomæi a filio cædes. *ib.*
Ptolomæus Lagi Ægypti Rex, origo ejus, parentes. 361. 437. Hierosolymam dolo occupat. 439. Ptolomæi bella. *ib.*
Ptolomæus Lathurus Ægypti Rex. 446. A Cleopatra matre Regno pellitur. *ibid.* Ptolomæus in Regnum restituitur. *ib.*
Ptolomæus Philadelphus, Ægypti Rex, Ptolomæi Lagi filius & successor. 362. 439. *& seq.* Egregiam Alexandriæ Bibliothecam instituit. 442. Libros Sacros ex Hebraica lingua in Græcum a LXX. Interpretibus vertendos curat. *ib.* Ptolomæus libris excultus. *ib.* Ptolomæi nuptiæ. *ib.* Ptolomæi Philadelphi virtutes & vita. *ib.*
Ptolomæus Philometor; nuptiæ ejus & bella. 443.
Ptolomæus Philopator parricidio Regnum obtinet. *ib.* Segnities ejus. *ib.*
Ptolomæus Phiscon; varia ejus nomina, mores, liberi. 444.
Punicum Bellum I. 454. Bellum II. Punicum. *ib.* Bellum III. Punicum. 452. *& seq.*
Punctatio Hebraica quid sit, & unde originem duxerit. 515. Puncta vocalia & accentus nec Moysem, nec Esdram auctorem agnoscunt. *ib.* Punctorum vocalium inventio ad Massoretas Tiberienses referenda. 518. Samaritani Puncta vocalia nulla habent. *ibid. & seq.* Utrum sublatis Punctis Scripturæ sensus incertus sit & obscurus. 520. Punctorum vocalium antiquitas. *idid. & seq.*
Pythagoras Samius Philosophus insignis. 415. A militibus Cambysis Babylonem abductus Magorum ibi disciplinam hausit. 417. In Italia pro Deo colitur. *ib.* Plura Hebræorum dogmata in suam Philosophiam traduxit. *ib.* Pythagoram, aut Nazaretum Pythagoræ præceptorem Græcorum quidam cum Ezechiele Propheta confundunt. 397. Pythagora Tetractys. *ibid.*

Q

Quietis anni. 39. *Vid.* annus.

R

Raziæ facinus. 370.
Regum libri primus & secundus. 139. Eorum Auctor haud omnino certus. *ibid.* Probabiliter censetur a Samuele, Natham & Gad Prophetis esse scriptos. 157. Insignes de Christo Prophetias duo priores libri Regum continent. 142. Libri Regum in genealogiis Regum Juda ab Evangelio non dissentiunt. 294. Objectiones solvuntur. *ib.* Libri III. IV. Regum quando in lucem prodiere. 295. Horum librorum Auctor. *ibid.* Librorum III. & IV. *ibid.* Regum auctoritas contra Theologo-Politicum Dissertatorem vindicatur. *ibid.*
Roboamus quando a patre genitus. 146. Salomoni patri in Regnum succedit. 175. Decem Tribus a Roboamo deficiunt, & quare. *ibid.* Roboamus bellum adversus decem Tribus gerere decernit, a quo Dei mandato abstinet. *ibid.* Roboam divinæ prohibitionis immemor perpetuum adversus Jeroboam bellum gerit. 70. Roboami Regis perfidia castigatur. *ibidem.* Roboami obitus. *ibid.* Uxores & concubinæ. *ibid.*
Roma. Romani. Æra Urbis Romæ conditæ. 225. Romanorum Reges. *ibidem & seq.*

ſeq. 243. *& ſeq.* Romanorum bella varia. *ibid.* Primum bellum Punicum. 248. Punicum II. *ibid.* Punicum III. 250. Bellum Gallicum. *ibidem*. Romanorum bellum cum Antiocho Magno Aſiæ Rege. *ibidem*. Bellum adverſus Perſeum Macedoniæ Regem. *ibidem*. Bellum Hiſpanicum. 458. Numantinum. *ibidem*. Servile. *ibidem*. Romanorum bellum cum Gallis Tranſalpinis. *ibidem*. Bellum contra Jugurtham Numidarum Regem. *ibidem*. Italicum bellum. 460. Mithrydaticum bellum. *ibidem*. Syria in Provinciæ Romanæ formam redacta .462. Anni Romani emendati. 464. Romanorum bella civilia. 458. Bellum civile Sullam inter & Marium. 461. Pompejum inter & Cæſarem. 464. Cæſarem Octavianum inter & Antonium. 467. *& ſeq.* Vaticinia Danielis de Romano Imperio. 473. Roma a Gallis capta. 450. Romanorum res præclare geſtæ. 445. 449. *& ſeq. paſſim.*

Romulus Romæ conditor, & Rex primus. 225. Interregnum poſt Romuli mortem. *ib.*

Ruth Hiſtoria quo tempore contigerit. 102. Liber Ruth quaſi appendix libri Judicum. *ib.*

Rutilius Rufus injuſte accuſatus & damnatus. 458. Ejus in patriam ingratam charitas. *ibid.*

S

SAba Regina Salomonis auditura Sapientiam Hieroſolymam venit. 244. Reginæ Saba patria. *ibidem*. Regina Saba ex Æthiopia veniſſe probabilius eſt, quam ex Arabia. *ibid. & ſeq.* Probabile eſt Reginam Saba ad veri Dei cognitionem, cultumque fuiſſe converſam. 247. *& ſeq.* Regina Saba typus Eccleſiæ. *ib.* Joſephi & aliorum errores circa Reginam Saba. 601. Fabula de Regina Saba. *ib.*

Sabbacon Dynaſtia. 206.

Sabbaticus annus quid ſit. 72. Anni Sabbatici privilegia. *ibid.* Annorum Sabbaticorum epocha unde deducenda. 73.

Sacerdotale munus Reges & cæteri laici exemplo Oziæ ſibi non arrogent. 174.

Sadducæi, quare ſic dicti. 384. *& ſeq.* Sadducæorum dogmata & mores. *ibid.*

Saitarum Dynaſtia. 207.

Salomon quem ætatis annum attigerat cum Regnum iniit. 147. Utrum decimo ætatis anno Roboamum genuerit. *ibidem*. Quot annos Salomon regnaverit. *ibidem*. Salomon fratrem Adoniam juſte capitis damnat. 148. Judicium capitale Salomonis in Adoniam fratrem Scriptura Sacra nullibi accuſat vel improbat. *ibid.* Salomon Sacerdotem Abiatharum merito exauctorat. *ibidem*. Dei electione Salomon Rex conſtituitur. *ibidem* Salomon ſapientia, divitiis, felicitate, Regum nemini comparandus. *ibidem*. Ædificatio Templi a Salomone. 151. *& ſeq.* Templi dedicatio a Salomone celebrata, & quando. 154. Salomonis ædificia Regia. *ibidem*. Salomoni Deus apparet. *ibidem*. Stabile Regnum & honor Templi perpetuus Salomoni promittitur. *ibid.* Salomonis claſſis & magna vis auri, argenti, gemmarum pretioſarum, quas Salomoni per annos ſingulos afferebat. 153. *& ſeq.* Salomonis potentia & fama. *ibid.* Salomonis lapſus. *ibidem*. Multas alienigenas contra Legis præceptum Salomon uxores ducit. *ibid.* Septingentas circiter uxores Reginarum nomine inſignes habet. *ibidem*. Fana falſis Numinibus erigit. *ibidem*. Salomonis liberi. *ibidem*. Salomonici Regni diviſio Salomoni denuntiata. 148. *& ſeq.* Mors Salomonis. 155. Ejus libri. *ibidem*. 256. Fabulæ de pœnitentia Salomonis. 190. Joſephus Scripturæ Sacræ contrarius circa tempus Salomonis. *ibidem*. Libri incantationum Salomoni falſo adſcripti. *ibidem*. Salomonis Hiſtoria ab Eupolemo partim confirmata, partim interpoláta. 202. Epiſtolæ Salomoni ſuppoſitæ. *ibidem & ſeq.* Dionis Phœniciarum rerum Scriptoris de Salomone teſtimonium. 204. Templum Salomonicum unde originem ſuam traxerit. 229. *ſeq.* Sors æterna Salomnnis incerta. 749. Cauſa Salomonis ex Scriptura in utramque partem diſceptatur. *ibidem & ſeq.* Salomonis cauſa patrum teſtimoniis librata. 253. Patres Salomoni propitii. *ibidem & ſeq.* Patres ſaluti Salomonis adverſi. 254. *& ſeq.* Librorum Salomonis numerus eorumque auctoritas, 257. *& ſeq.* Utrum Proverbiorum

liber

liber ſecundum omnes ſuas partes Salomonem habeat auctorem. 259. Salomoni liber Eccleſiaſtis adſcribendus eſt. 267. Canticum Canticorum a Salomone conſcriptum eſt. 273. Cur Proverbia, Eccleſiaſtem, & Canticum Canticorum a Salomone ſcripta Eccle-ſia ſuſceperit. 257.

Samaria a quo condita. 159.

Samaritani. Nova Religio ab ipſis inducta. 383. Judæi cum Samaritanis in quo conveniant & differant. *ibid.* Judæorum in Samaritanos odium. *ib. & ſeq.* Judęorum in Samaritanos calumniæ. *ib.* Samaritanorum ſectę. *ib.* Pentateuchus Samaritanus. *ibid. & ſeq.* Samaritanorum apoſtaſia. 366.

Samſonis peccata. 97. Samſonis pœnitentia ac mors fortiter & ſancte oppetita. *ib.* Samſonis ſalus æterna ab Apoſtolo & Patribus comprobata. *ib.* Spiritus Sancti impulſu Samſon ſibi mortem intulit. 50. Samſon egregius Chriſti typus. 244.

Samuelis apparitio Sauli facta cum Pythoniſſam mulierem conſuluit. 105. Utrum Pythoniſſa veram Samuelis animam incantationibus ſuis evocaverit. *ibidem*. Saul Pythoniſſam conſulens, a vero Samuele ſuam ſuorumque proximam cladem didicit. *ibid. & ſeq.* Samuelis anima Pythonicis artibus evocata non fuit. *ibidem & ſeq.* Probabilis eſt eorum ſententia, qui Dæmonem ſub Samuelis phantaſmate apparuiſſe & Sauli reſpondiſſe cenſet. 54. *& ſeq.* Mors Sauli a Samuele prædicta quando contigerit. 113. *& ſeq.* Samuelis libri. 142. Eorum Auctor. 144.

Sapientiæ Librum ſacrum eſſe & canonicum probatur ex Scriptura. 580. Ex patribus. *ibidem*. Sapientiæ Liber ut canonicus ſemper habitus eſt a majori Eccleſię parte, ut nunc ab Eccleſia habetur univerſa. *ibid. & ſeq.* Quædam olim Eccleſiæ Sapientię Librum in Canone non conſcripſerunt. 582. Sapientiæ Liber Salomonis fœtus non eſt. 584. Neque Sirachidis. *ibidem*. Nec Jeſu Philonis Judæi. *ibid.* Sapientię Liber incertum habet Auctorem. *ib.* Quare Sapientiæ Liber Salomonis nomen præferat. *ib.*

Sapientes ſeptem Græcię. 406. *& ſeq.* Eorum ſententiæ, *ibid.*

Sardanapalus Aſſyriorum Rex. 209. Luxuria ejus & ignavia. *ibid.* Sardanapali obitus. *ibid.* Monumentum. *ibid.*

Saul; Utrum verus Samuel viſus ſit Sauli Pythoniſſam conſulenti. *Vid.* Samuel: Mors Saulis. 114.

Scevolæ fortitudo. 449.

Scipio Africanus. 452. Scipioni Africano a Tribunis Plebis dicta dies. 454. Ejus magnanimitas. *ib.* Scipio contra mortem & legem Conſul factus adverſus Carthaginenſes mittitur. 455. Carthaginem expugnat & delet funditus. *ib. & ſeq.*

Scribarum nomen. 385. Scribarum genus multiplex. 386. A Phariſæis diſtinctus erat Scribarum ordo. *ib.* Quando ortus Scribarum ordo. *ib.*

Scriptura Sacra; Ex ſolis Scripturis dici poteſt, in quo poſitum ſit ſummum bonum & ſummum malum. 46. In ſolis Scripturis docentur charitas, humanitas, & cęteræ virtutes. 47. Veteris & Novi Teſtamenti Præcepta in ſpeciem repugnantia conciliantur. 54. *& ſeq.*

Sedechia Regum Juda poſtremus. 187. Utrum ab illo alter ſit Sedechias Jechoniæ frater. *ib.* Calamitatem Sedechiæ Regis Jeremias Propheta prænuntiat. *ibid.* Sedechiæ ad Regem Babylonis Legatio. *ibid.* Sedechiæ Regis & Populi Babylonica deportatio & captivitas. 188.

Seleucus Antiochi Grypi filius. 438.

Seleucus Callinicus Aſiæ Rex, quare ſic dictus. 432. Seleuci cum Ptolomæo Evergete bella, & Antiocho fratre. *ibid.* Mors Seleuci Callinici. *ib.*

Seleuco Ceraunus, quare ſic cognominatus. *ibid.* Veneno perit. *ibid.*

Seleucus Nicanor Aſiæ Rex. 227. Seleucidarum æra a quo initium ducit. *ibid.* Seleuci bella & mors infauſta. *ibid.*

Selleucus Philopator Syrię Rex ignobilis. 433. Heliodori inſidiis opprimitur. *ibid.* Danielis de Seleuco Philopatore Vaticinium. *ibid.*

Sellum Rex Iſrael, parricidio quod Regnum obtinuerat, amittit. 177.

Sen-

Sennacherib Regis Ægyptiorum clades. 178. Hebræorum fabulæ de Sennacheribo, & exercitus illius excidio. 199.
Septuaginta; Græca versio Septuaginta Interpretum. 440. 261. Utrum interpretatio aliqua Librorum Moysis antiquior fuerit versione Septuaginta Interpretum. 39. *& seq.* Utrum LXX. Interpretum translatio divino consilio sit adornata. 610. *& seq.* An in singulis cellulis separati, an simul congregati Libros Sacros verterint Septuaginta Seniores. 616. Quo tempore facta sit versio Septuaginta Interpretum. 473. An Libros solum quinque Moysis, an Libros omnes Veteris Instrumenti interpretati sint. *ibid. & seq.*
Servius Tullus Rex Romanorum. 447. Indoles ejus, & cædes a genero filia instigante perpetrata. 448.
Servitutis anni 81.
Sevechus sive sua Ægypti Rex. 207.
Sezonchis Ægypti Rex. *ibid.*
Simon justus, summus Judæorum Pontifex. 361. Simon II. 362.
Simonis Assamonæi principatus, & res gestæ. 389. *& seq.* Judæorum sub Simone felicitas. *ibid.*
Smerdis Magus, se Smerdim Cyri filium mentitus, Persarum Rex salutatur. 408. Comperta Smerdis Magi intrusione e solio dejicitur. *ibid.*
Smyrna condita. 215.
Socrates Philosophus, Platonis magister. 419. Socratis mors iniqua. *ibid.* Socratem mortuum Athenienses lugent. 421. Socratis Dæmonium familiare quid sit. *ibid.* Socratis divina dogmata, consilia recta, præclaræ sententiæ. *ibid.* Socratis verborum cum Christianis dogmatibus convenientia. *ibid.*
Sogdianus Persarum Rex, Xerxis secundi interfector, ab Ocho occiditur. 411.
Solis Eclipses memorandæ. 175. 289. Solis retrocessio Ezechia regnante. *ibid.* Utrum solaris tantum umbræ, in horologio Achaz, an Solis ipsius retrocessione miraculum in signum sanitatis restituendæ, Ezechiæ datum explicari possit. *ibidem & seq.* Eo miraculo omnes cœlestes orbes una cum Sole retroacti. *ibidem.* Horæ plurimę nocti detractæ, diei additæ sunt: *ibidem.* Quot, incertum. *ibidem.*
Solon Athenienſium Legislator. 222. Solonis Leges singulares. *ibid. & seq.* Solon notat infamia eum qui in seditione neutram partem secutus fuerit. *ibid.* Lex Solonis ex Mosaica Lege accepta. *ibid.* Solon maledicere defunctis vetat Lege lata. *ibid.* Lex Solonis de Testamentis. *ib.* Leges Solonis de officiis parentum & filiorum, & de artificiis. 223. Solonis Leges de mulieribus. *ibid.*
Sophocles Poeta Tragicorum princeps. 417. Ex ejus Tragœdiis plurima Christianis consona dogmatibus. *ibid.*
Sophoniæ Prophetæ genus, ætas, Vaticinia. 237. Sophoniæ Vaticinium de Christo & Ecclesia. 238.
Spencerus de origine Templi quid senserit. 231. *& seqq.*
Sulla; Mithridatici belli summa L. Cornelio Sullæ Consuli mandata. 461. *& seq.* Bellum civile Sullam inter & Marium. *ibid.* Sullæ tyrannica dominatio. *ibid.* Sulla primus ex Patriciis Corneliis corpus suum cremari vult. 462.
Susannæ Historia ad quem referenda. 487. Daniel Propheta Susannæ vindex. 488. Historia Susannæ a Daniele relata a Rabbinorum calumniis vindicatur. *ibid. & seq.* Utrum Historia Susannæ in Hebræis codicibus habeatur. 488. *& seq.*
Susanna a senibus impudicis accusatur, & a Judicibus damnatur. 351. Susannæ liberatio a quo & quomodo. *ibid.*
Sybillina Oracula. 461. Quid de iis sentiendum, & quid de illis Ethnici ipsi judicaverunt. 558.
Syracusani; Colonia ab Archia Corinthio Syracusas ducta. 342.
Syria in Provinciæ Romanæ formam redacta. 462.

T

Tabernaculum figura Ecclesiæ. 231.
Tabularum XII. Leges. 490.
Tanitarum Dynastia. 206.
Taracus Ægypti Rex. 207.
Tarquinius Superbus Romanorum Rex, parricidio Regnum adipiscitur. 450. Tarquinii crudelitas & dominandi cupido. *ibidem*. Lucretiæ stuprum a Tarquinio illatum. *ib.* Tarquinius Regno pellitur. *ibid.*
Tarquinius Priscus Rex quintus Romanorum. 227.
Templum, Ædificatio Templi a Salomone. 151. Forma Templi seu exterior, seu interior. *ibidem & seq.* Templi dedicatio. 153. 231. A quo celebrata. *ibidem*. An dedicatio Templi decima quinta die mensis, qui erat ex lege sacer Festo Tabernaculorum inchoata sit, ut festum utrumque simul celebraretur. *ibid.* Dedicatio Templi Miraculis celebris. *ibidem*. Errores Josephi circa dimensiones & vasa Templi. 190. Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam superstitionem, vel ruditatem Gentium referenda non est, 229. Templum Dei consilio, afflatu & auctoritate conditum. *ib. & seq.* Templum pietatis Davidis & Salomonis monumentum. *ib.* Salomonis Templum, Christi & Ecclesiæ figura. 221. Utrum Templum Salomonicum prophanarum Gentium Templis sit antiquius. 234. *& seq.* Spencri rationibus sanctitatem Templi pugnantibus respondetur. 235. *& seqq.* Secundi Templi jacta fundamenta. 356. Cyrus Templi dumtaxat instaurandi, non Urbis ædificandæ licentiam Judæis concedit. *ibidem*. Impedimento ædificationi Templi opposita. *ibid.* Templi ædificatio sub Dario resumpta. 258. Darius Rex Persarum, sub quo Templi secundi instauratio absoluta est, non Darius Nothus, sed Hystaspis fuit. *ib.*
Testamenti Veteris Scripturam veram esse & divinam, pluribus argumentis demonstratur. 41. *& seq. Vid.* Moyses & Mosaici Libri. Veteris Testamenti & Novi concordia. 53. *& seqq.* Veteris Testameuti loca difficiliora explicantur. *ibid.*
Testamenta; Solonis Lex de Testamentis. 223.
Tales Milesius, quare sic dictus. 219.
Themistocles Archon Athenienſis. 416. Ingenium ejus, industria, fortitudo. *ibid.* Ob nimiam potentiam Athenis pellitur. *ibid.* Mors Themistoclis. *ib. & seq.* Elogium. *ibid.*
Theocritus Poeta Syracusanus. 441.
Theognis Syrus Philosophus insignis. 416. Theognis dogmata. *ibid.*
Thucydides Historicus quo tempore floruerit. 418.
Tiberii Gracchi Tribuni plebis cædes, 458.
Tobiæ senioris patria, in Deum fides, pietas. 345 Tobiæ misericordia & charitas. *ib.* Tobias omnibus facultatibus spoliatur. *ibid.* Tobias cœcitate probatur, *ibid.* Tobiam filium piissimis præceptis ac monitis instituit. *ibid.* Visum recuperat, *ibid.* Tobiæ Vaticinium de Ecclesia. 346. Auctor Libri Tobiæ incertus, *ib.* Liber Tobiæ Chaldaice scriptus. *ib.* In primo Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conscriptus non est. 347. Ab Ecclesia tamen inter Libros Sacros & Canones receptus est. *ibid. & seq.* Objectionibus respondetur. *ibid.* Tobiæ Historia. 180.
Tobias junior; peregrinatio ejus ad Raguelem & nuptiæ. 346. *& seq.* Visum patri restituit. *ibid.*
Transmigrationis vocabuli duplex sensus & significatio. 297.
Tribuni plebis creati. 218. Tribuni Milites electi. 450.
Triumviratus Cæsaris, Pompeii & Crassi. 455. Cæsaris, Antonii & Lepidi Triumviratus. 473.
Tryphon, unus ex Alexandri Balæ Ducibus. 388. Tryphonis perfidiæ. 375. Syriæ Regnum invadit. 345.

Tullia Servii Tulli Romanorum Regis filiæ crudelis impietas. 471.
Tullius Hostilius Rex tertius Romanorum. 227.
Tyri Reges. 213. Iidem Tyri Sidoniſque Reges. 214. Tyri excidium. 399. Duplex Tyrus diſtinguitur. 400.

V

Varro Conſul; eruditio ejus, & Libri ab ipſo conſcripti. 462. Varronis ætas & elogium, *ibidem*.
Viduæ Regum apud Hebræos nemini niſi Regi in matrimonium dabantur. 148.
Vituli Aurei a Jeroboamo conflati. 278. *& ſeq. Vid.* Jeroboam.

Z

Zacharias Propheta filius Barachiæ. 539. Genus ejus, ætas. *ibid.* Utrum idem ſit cum illo, quem Chriſtus interfectum dicit a Judæis inter Templum & Altare. *ibid.* Zachariæ Vaticinium de Chriſto & Eccleſia. *ibidem*. Jeſus Joſedech ut Chriſti Jeſu typus a Zacharia propoſitus. 541. Chriſti triumphalis ingreſſus Hieroſolymam a Zacharia prædictus. 542. Chriſti venditio a Zacharia prænunciata. 544. Cur hoc Vaticinium Jeremiæ tribuat Sanctus Matthæus. *ibidem*. Spiritus Sancti miſſionem, Chriſti mortem, Diſcipulorum diſperſionem, Baptiſmatis fontem Zacharias vaticinatur. 546. Excidium Hieroſolymitanum, Evangelii prædicationem, Gentium vocationem, & Eccleſiæ conſtitutionem prædicit, *ibidem*.
Zacharias Propheta Jojadæ Pontificis filius. 172. Joaſi Regis Juda juſſu in Atrio Templi lapidibus obruitur. *ibidem*. Utrum *Zacharias* ille ſit idem cum illo qui Matth. XXIII. 72. dicitur occiſus a Judæis inter Templum & Altare. *ibid.*
Zacharias Rex Iſrael poſterorum Jehu poſtremus. 176.
Zambri Rex Iſrael, parricidio Regnum adipiſcitur. 158. In Regia obſeſſus deſperata ſalute ſe, ſuoſque comburit. 160.
Zeno Citticus, Philoſophorum Stoicorum princeps. 429.
Zoilus Amphipolitanus Sophiſta. 442.
Zorobabel Dux Populi Iſraelitici e captivitate redeuntis. 356. Zorobabel Chriſti typus. 358.

FINIS TOMI TERTII.

3208

BIBLIOTECA D. F. M. CAP.
MONTEFUSCO (Av)

BIBLIOTECA O.F.M.CAP.
MONTEFUSCO
(Av)

A.O.F.M.CAP.
TEFUSCO
(Av)

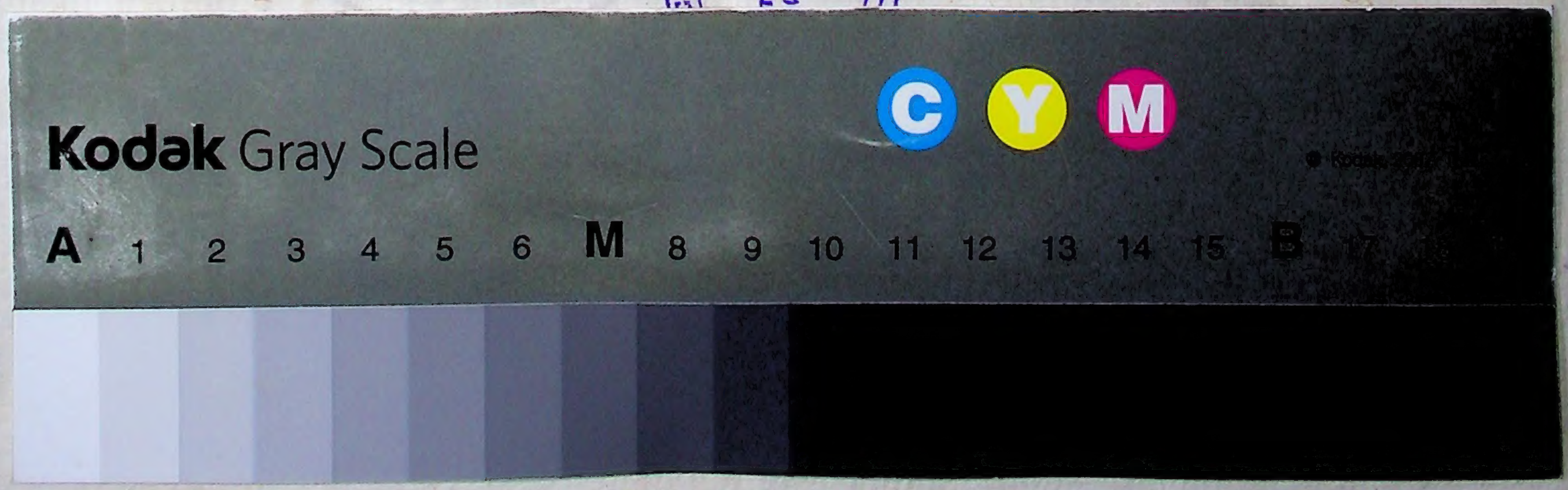

Kodak Color Control Patches
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black